

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Arzu ŞEYDA

MEHMET AKİF ERSOY'UN SAFAHAT'INDA SÖZ DİZİMİ

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ

ERZURUM-2011

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ danışmanlığında, Arzu ŞEYDA tarafından hazırlanan bu çalışma 05/07/2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Dili ve Edebiyatı-Türk Dili Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Ali KAFKASYALI

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Yusuf TEPELİ

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. A. Fikret KILIÇ

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Rıfat KÜTÜK

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	X
ABSTRACT	XI
KISALTMALAR DİZİNİ	XII
ÖN SÖZ.....	XV
GİRİŞ	1
MEHMET AKİF ERSOY’UN HAYATI	1
ÖĞRENİM HAYATI.....	1
EDEBÎ HAYATI	2
ESERLERİ	3
MAKALELERİ-VAAZLARI- TEFSİRLERİ.....	3
Mektupları	3
Tercümeleri.....	3
Mehmet Akif ve Safahat	5
BİÇİM ÖZELLİKLERİ	11
DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ	15
Sözcük Dağarcığı	15
Kavram İlişkileri	15
Cümle Yapıları	15
DİLİN İLETİŞİM İŞLEVLERİ AÇISINDAN SAFAHAT	17
İÇERİK BAKIMINDAN SAFAHAT.....	18
SÖZ DİZİMİ ÇALIŞMALARINDAKİ ESASLAR.....	36
İNCELEME VE İŞARETLEME YÖNTEMİ	37

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLARIN İŞARETLENMESİ

1.1. KÖK VEYA KÖKEN HÂLİNDEKİ KAVRAM İŞARETLERİ.....	39
1.1.2. İşaretledikleri Kavramlar Açısından Söz Varlığı	40
1.1.2.1.Özel Adlar	40
1.1.2.2. Cins Adlar	43
1.2. GÖVDE HÂLİNDEKİ KAVRAM İŞARETLERİ.....	44
1.2.1. Gövde Hâlindeki Fiiller	44

1.2.1.1. Fiilden Fiil Yapım Ekleri ve Çatı Ekleri	44
1.2.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri	49
1.2.2. Gövde Hâlindeki İsimler	50
1.2.2.1. Fiilden Türetilmiş İsim Gövdeleri	50
1.2.2.2. İsimden Türetilmiş İsim Gövdeleri	51
1.3. BİRDEN FAZLA KAVRAMIN BİRLEŞTİRİLMESİYLE	
OLUŞTURULMUŞ KAVRAM İŞARETLERİ	53
1.3.1. Birden Fazla Anlam Ögesinin Birleşmesiyle Oluşan Genel Anlamlı	
Fiil Deyimleri	53
1.3.1.1. İsim +Yardımcı Fiil Yapılı Fiiller	54
1.3.1.2. Nesne +Fiil Kalıplaşmasıyla Oluşan Fiil Deyimleri	55
1.3.1.3. Özne+Fiil Kalıplaşması ile Oluşmuş Fiil Deyimleri	56
1.3.1.4. Zarf+fiil Tamlaması Biçimindeki Fiil Deyimleri	56
1.3.1.5. Çekimli İsimlerin Fiillerle Oluşturdukları Birleşik Fiil	
Deyimleri	61
1.3.1.6. İsim-fiil +Yardımcı Fiil Biçimindeki Fiil Deyimleri	63
1.3.1.7. Zarf-fiil +Fiil Yapısındaki Birleşik Fiiller	63
1.3.1.8. Sıfat-fiil +Yardımcı Fiil Biçimindeki Birleşik Fiiller	64
1.3.2. Birden Fazla Kavramın Birleştirilmesiyle Oluşturulmuş İsimler	67
1.3.2.1. İkileme Biçimindeki İsimler	67
1.3.2.2. İkileme Biçimindeki Zarflar	68
1.3.2.3. İkileme Biçimindeki Sıfatlar	68
1.3.2.4. Zamirden İkileme	68
1.3.2.5. Ünlemlerden Oluşan İkileme	69
1.3.2.6. Edat-Cümlemsilerden Oluşan İkileme	69
1.3.2.7. Yakın Anlamlı Sözcüklerden İkileme	69
1.3.2.8. Karşıt Anlamlı Sözcüklerden İkileme	69
1.3.2.9. Yabancı Kelimelerden Oluşan İkileme	69
1.3.3. Yineleme	70
1.3.4. Bağlama Öbeği Biçimindeki Kavram İşaretleri	71

İKİNCİ BÖLÜM

TABAN HÂLİNDEKİ ÖGELER

2.1. İSİM TABANLARI.....	73
2.1.1. İsimlerde Sayı	73
2.1.1.1. İsimlerde Teklik	73
2.1.1.2. İsimlerde İkilik	74
2.1.1.3. İsimlerde Topluluk.....	74
2.1.1.4 İsimlerde Çokluk.....	74
2.1.2. İsimlerde Cins	79
2.1.3. İsimlerde Belirlilik.....	80
2.1.4. İsimlerde Genellik/Belirsizlik.....	81
2.2. FİİL TABANLARI	81
2.2.1. Fiillerde Olma/Olmama, Kılma/Kılmama	81
2.2.1.1. Fiillerde Kılma-Olma	82
2.2.1.2. Fiillerde Olmama-Kılmama	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAVRAM İLİŞKİLERİ

3.1 İSİM ÇEKİMİ	90
3.1.1.İyelik Ekleri	90
3.1.2. Hâl/Durum	91
3.1.2.1. Ayrılma Durumu	92
3.1.2.2. Beraberlik Durumu.....	93
3.1.2.3. Benzerlik Durumu.....	93
3.1.2.4. Eşitlik Durumu (zamanda /durumda/ nicelikte eşitlik-denklik)94	
3.1.2.5. Görelilik Durumu	95
3.1.2.6. Bulunma Durumu	96
3.1.2.7. Çıkma Durumu.....	97
3.1.2.8. Sebep Durumu	98
3.1.2.9. Hedef /Amaç Durumu	99
3.1.2.10. İlgi Durumu	100
3.1.2.11. Karşılıklılık Durumu	101

3.1.2.12. Karşılaştırma Durumu	102
3.1.2.13. Karşıtlık Durumu	102
3.1.2.14. Niteleme Durumu	103
3.1.2.15. Yaklaşıklık Durumu.....	104
3.1.2.16. Üsteleme Durumu.....	105
3.1.2.17. Varma Durumu	106
3.1.2.18. Vasıta (Araç) Durumu	106
3.1.2.19. Yaklaşma Durumu	107
3.1.2.20. Özne Durumu	107
3.1.2.21. Yönelme Durumu	107
3.1.2.22. Yükleme Durumu	107
3.1.2.23. Yerine Geçme Durumu	108
3.1.2.24. Seslenme Durumu	109
3.1.2.25. Sınırlandırma Durumu	110
3.2. FİİL ÇEKİMLERİ.....	111
3.2.1. İsim-Fiil	111
3.2.1.1. İsim Yan Cümlesi Kuran İsim-Fiil Ekleri	112
3.2.1.2. Yükleme İsmi Yapan İsim Fiil Ekleri	113
3.2.2. Sıfat-Fiil (Ortaç, Partisip).....	117
3.2.2.1. Yükleme İsmi Yapan Sıfat Fiil Ekleri.....	118
3.2.2.2. Sıfat Yan Cümlesi Yapan Sıfat Fiil Ekleri	122
3.2.3. Zarf-fiil Ekleri	125
3.2.3.1. Bağlama Zarf-fiilleri	125
3.2.3.2. Durum Zarf-fiilleri	125
3.2.3.3. Benzerlik Zarf-fiilleri.....	127
3.2.3.4. Hedef Zarf-fiilleri	127
3.2.3.5. Zaman Zarf-fiilleri	128
3.2.3.6. Karşıtlık Zarf-fiilleri	131
3.2.3.7. Üsteleme Zarf-fiilleri.....	131
3.2.3.8. Karşılaştırma Zarf-fiilleri.....	131
3.2.3.9. Sebep Zarf-fiilleri	131

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EYLEYEN-TÜMLEYEN-EYLEM İLİŞKİLERİ (CÜMLE)

4.1. ÖZNE (İSİM ÖBEĞİ)	132
4.1.1. Yüklem Fiilin Kip ve Çatısına Göre Özne Türleri.....	133
4.1.1.1. Gerçek Özne.....	133
4.1.1.2. Sözde Özne	133
4.1.1.3. Mantıksal Özne.....	134
4.1.1.4. Belirsiz Özne	134
4.1.2. İfade Edilme Biçimi Bakımından Özne Türleri	135
4.1.2.1. Açık Özne	135
4.1.2.2. Ek Hâlinde (Zamirin Kullanılmadığı /Eksilti (Eliptique)	
Özne	135
4.1.2.3. Ortak Özne.....	137
4.1.2.4. Katılan Özne	137
4.1.2.5. Açıklamalı Özne	137
4.1.2.6. Pekiştirilmiş Özne	138
4.1.3. Yapıları Bakımından Özneler	139
4.1.3.1. Ö (Ø)	139
4.1.3.2. Ö (İ+öhe (Ø))	139
4.1.3.3. Ö (zr+ öhe (Ø))	139
4.1.3.4. Ö (İ.tm.+ öhe (Ø)).....	140
4.1.3.5. Ö (S.tm.+ öhe (Ø))	140
4.1.3.6. Ö (ek. S.tm. (S+ø+Iar)+ öhe (Ø))	141
4.1.3.7. Ö (bğl öb.+ öhe (Ø))	141
4.1.3.8. Ö (aç.öb+ öhe (Ø))	141
4.1.3.9. Ö (İYC+ öhe (Ø)).....	141
4.1.3.10. Ö (SYC+ öhe (Ø))	142
4.1.3.11. Ö (Cümle+ öhe (Ø)).....	142
4.2. YÜKLEM VEYA YÜKLEM ÖBEĞİ (TÜMLEÇLERİYLE BİRLİKTE	
YÜKLEM FİİL (TYF).....	142
4.2.1. Tümleçleriyle Birlikte Yüklem Fiili (TYF)	144
4.2.1.1. Yüklem Fiiller	144

4.2.1.2. Yüklem ekimi.....	150
4.2.1.2.1. Ek- Fiil (İ- Fiili).....	151
4.2.1.2.2. Şahıs Ekleri	152
4.2.2. Tümleçler	153
4.2.2.1. Nesne.....	153
4.2.2.2. Zaman Tümleçleri.....	157
4.2.2.3. Yer Tümleçleri.....	167
4.2.2.4. Varma Tümleçleri	170
4.2.2.5. ıkma Tümleçleri.....	172
4.2.2.6. Yerine Geçme Tümleçleri.....	172
4.2.2.7. Tekrar Tümleçleri.....	173
4.2.2.8. Sebep Tümleçleri.....	173
4.2.2.9. Görelik Tümleçleri	177
4.2.2.10. Şart Tümleçleri.....	181
4.2.2.11. Vasıta Tümleçleri	182
4.2.2.12. Karşılıklılık Tümleçleri	184
4.2.2.13. Beraberlik Tümleçleri.....	184
4.2.2.14. Karşıtlık Tümleçleri.....	185
4.2.2.15. Karşılaştırma Tümleçleri	187
4.2.2.16. Kuvvetlendirme Tümleçleri	187
4.2.2.17. Üsteleme Tümleçleri.....	189
4.2.2.18. Sınırlandırma Tümleçleri.....	189
4.2.2.19. İhtimal Tümleci	190
4.2.2.20. Ölçü Tümleçleri.....	190
4.2.2.21. Durum Tümleçleri.....	191
4.2.2.22. Hedef Tümleçleri.....	195
4.2.2.23. Yönelme Tümleçleri	198
4.2.2.24. İlgı Tümleçleri	200
4.2.2.25. Benzetme Tümleçleri.....	201
4.2.3. Cümle Tümleçleri.....	202
4.2.3.1. Edatlar.....	202
4.2.3.1.1. Sebep Edatları.....	203

4.2.3.1.2. Üsteleme (Katma) Edatları.....	204
4.2.3.1.3. Karşıtlık Edatları	207
4.2.3.1.4. Yetinme Edatları	209
4.2.3.1.5. Zaman Edatları.....	210
4.2.3.1.6. Şart Edatları	211
4.2.3.1.7. İhtimal / Şüphe Edatları	212
4.2.3.1.8. Niteleme /Benzetme Edatları.....	213
4.2.3.1.9. Açıklama /Örneklendirme /Özetleme Edatları.....	213
4.2.3.1.10. Hatırlatma/Konuyu Bağlama Edatları.....	215
4.2.3.1.11. Kuvvetlendirme/ Kesinleme /Onaylama Edatları ...	215
4.2.3.1.12. Cümle Sonu Pekiştirme-Kuvvetlendirme Edatları .	215
4.2.3.1.13. Odaklaştırma Edatları.....	216
4.2.3.1.14. Gösterme Edatları	217
4.2.3.1.15. Teşvik Edatları	218
4.2.3.1.16. Seslenme Edatları	218
4.2.3.2. Cümlemsiler (Ünlemler)	218
4.2.3.2.1. Sevgi, Şevkat, Acıma	219
4.2.4.2.2. Beğenme, Takdir	219
4.2.3.2.3. Küçümseme, Aşağılama	219
4.2.3.2.4. Sevinç, Mutluluk, Coşku.....	220
4.2.3.2.5. Acı, Üzüntü, Pişmanlık	220
4.2.3.2.6. Bıkkınlık, Usanç, Can sıkıntısı, Karamsarlık	221
4.2.3.2.7. Önemsememe	221
4.2.3.2.8. Rahatlama	221
4.2.3.2.9. İstek/Yalvarma	221
4.2.3.2.10. Karşıtlık.....	221
4.2.3.2.11. Dua, Yalvarma	222
4.2.3.2.12. Teşvik/Çağrı.....	222
4.2.3.2.13. Şaşkınlık, Telaş, Heyecan	223
4.2.3.2.14. İtiraz, Tehdit, Uyarı	223
4.2.3.2.15. Seslenme	223
4.2.3.2.16. Hatırlatma	224

4.2.3.2.17. Dikkat Çekme	224
4.2.3.2.18. Soru	225
4.2.3.2.19. Yanıt	225
4.2.3.2.20. Onaylama	226
4.2.3.2.21. Reddetme.....	226
4.2.3.2.22. Açıklama.....	226
4.2.3.2.23. Kızgınlık, Sitem, Nefret.....	227
4.2.3.2.24. Pekiştirme.....	228

BEŞİNCİ BÖLÜM

CÜMLE YAPILARI

5.1. BASİT CÜMLELER.....	230
5.1.1. Eksiltili Özne ile Başlayan Cümleler	230
5.1.2. Cümlemsilerle (Ünlemler) Başlayan Cümleler	254
5.1.3. Edatlarla Başlayan Cümleler	261
5.1.4. Seslenme Ögesiyle Başlayan Cümleler	276
5.1.5. Öznenin Başta Olduğu Cümleler	277
5.1.6. Özne Açıklayıcılarıyla Başlayan Cümleler	303
5.1.7. Tümleçlerle Başlayan Cümleler	305
5.1.8. Kırık İfadeli Cümleler	335
5.1.9. Yüklem Başıta Olduğu Cümleler.....	354
5.1.10. Yüklem Açıklayıcılarıyla Başlayan Cümleler.....	365
5.2. BİRLEŞİK CÜMLELER	365
5.2.1. Eksiltili Özne ile Başlayan Birleşik Cümleler.....	365
5.2.2. Kırık İfadeli Birleşik Cümleler	390
5.2.3. Cümlemsilerle (Ünlemler) Başlayan Birleşik Cümleler	407
5.2.4. Tümleçlerle Başlayan Birleşik Cümleler.....	410
5.2.5. Seslenme Ögesi ile Başlayan Birleşik Cümleler.....	426
5.2.6. Öznenin Başta Olduğu Birleşik Cümleler.....	429
5.2.7. Özne Açıklayıcılarıyla ile Başlayan Birleşik Cümleler	448
5.2.8. Yüklem Başıta Olduğu Birleşik Cümleler	449
5.2.9. Edatlarla Başlayan Birleşik Cümleler.....	458

SONUÇ.....	465
KAYNAKÇA	472
ÖZ GEÇMİŞ.....	477

ÖZET**DOKTORA TEZİ****MEHMET AKİF ERSOY’UN SAFAHAT’INDA SÖZ DİZİMİ****Arzu ŞEYDA****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ****2011, Sayfa: 493****Jüri: Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ****Doç. Dr. Yusuf TEPELİ****Doç. Dr. Ali KAFKASYALI****Yrd. Doç. Dr. A. Fikret KILIÇ****Yrd. Doç. Dr. Rıfat KÜTÜK**

Bu çalışmada Mehmet Akif Ersoy’un Safahat adlı eserinden seçilen metinler işlevsel dil bilgisi yaklaşımıyla söz dizimi açısından incelenerek dil birimlerinin söz dizimi içindeki işlevleri tespit edilmeye çalışılmış; eserden seçilen metinlerden oluşturulan bütüncedeki cümleler yapısal çözümleme yöntemiyle sınıflandırılmıştır.

Giriş bölümünde çalışmanın bütüncesini oluşturan Safahat ve sözceleme öznesi olarak değerlendirilebilecek Mehmet Akif Ersoy hakkında bilgi verilmiş; neden bu eserin seçildiği irdelenmiştir. Kavramların İşaretlenmesi bölümünde Türkçenin kavram oluşturma yöntemleri açıklanarak eserden hareketle örneklendirilmiştir. Taban Hâlindeki Ögeler bölümünde Safahat’ta kullanılan örneklerden hareketle isim ve fiil tabanları incelenmiştir. Kavram İlişkileri bölümünde Safahat’ta kullanılan geçici kavram ilişkileri işlevsel bir yaklaşımla değerlendirilmiş; Eyleyen-Tümleyen-Eylem İlişkileri bölümünde cümlenin kurucu ögeleri Safahat’taki örneklerden hareketle betimlenmiştir. Cümle Yapıları bölümünde formüllendirilen cümleler yapılarına göre sınıflandırılmıştır. Sonuç bölümünde ise bulgular yorumlanarak ulaşılan sonuçlar dikkatlere sunulmuştur. Safahat’ta kullanılan dil birimlerinin seçimi ve dizimi işlevsel açıdan değerlendirilerek ortaya çıkan söylem özellikleri betimlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Safahat, Türkçe, Söz Dizimi.

ABSTRACT**Ph. D. DISSERTATION****SYNTAX IN MEHMET AKİF ERSOY'S SAFAHAT****Arzu ŞEYDA****Advisor: Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ****2011, Page: 493****Jury: Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ****Assoc. Prof. Dr. Yusuf TEPELİ****Assoc. Prof. Dr. Ali KAFKASYALI****Asst. Prof. Dr. A. Fikret KILIÇ****Asst. Prof. Dr. Rıfat KÜTÜK**

In the study, texts elected from Mehmet Akif Ersoy's Safahat are examined in terms of syntax through the perspective of functional, and are also tried to determine the functions of language units in syntax, and later sentences in the corpus composed of the versatile texts in the work are classified through the method of structuralist analysis.

In Introduction, it is given information both about Safahat forming the corpus of the study and about Mehmet Akif Ersoy that can be interpreted as enunciation agent, firstly. Next, it is discussed about the reasons why this work has been chosen to study. In the chapter called Signing the Concepts, methods for forming concept in Turkish is revealed and exemplified in the light of the work. In the chapter of Elements in Basement, basements of noun and verb are examined through the examples in Safahat. In the chapter of Concept Relationships, invalid concept relationships in Safahat are studied in terms of a functional perspective. In the chapter of Relationships of Actant, Complement and Action, the constituent elements of sentence are described in terms of the examples in Safahat. In the chapter of Sentence Structures, formalized sentences are classified in terms of their structures. In Conclusion, symptoms are interpreted and results are revealed. As a last, the selection and arrangement of language units used in Safahat are functionally analysed, and the characteristics of the discourse which appear in the work are described.

Key Words: Mehmet Akif Ersoy, Safahat, Turkish, Syntax.

KISALTMALAR DİZİNİ

AC	: Ara Cümle
aç. öb	: Açıklama Öbeği
aç.	: Açıklayıcı
Ar. Tm	: Arapça Tamlama
AS	: Ara Söz
bğl. öb	: Bağlama Öbeği
BnC	: Benzetme Cümlesi
BnT	: Benzetme Tümleci
BT	: Beraberlik Tümleci
C.	: Cümle
CSE	: Cümle Sonu Eki/Edatı
ÇıT	: Çıkma Tümleci
DT	: Durum Tümleci
DTaç	: Durum Tümleci Açıklayıcısı
DTaç. C.	: Durum Tümleci Açıklama Cümlesi
E	: Edat
ek. S.tm.	: Eksiltili Sıfat Tamlaması
f	: Fiil
GC	: Görelik Cümlesi
GT	: Görelik Tümleci
H	: Hitap
Haçc	: Hitap Açıklama Cümlesi
HT	: Hedef Tümleci
İ	: İsim
İ.tm.	: İsim Tamlaması
İhT:	: İhtimal Tümleci
İlT	: İlgi Tümleci
İlT. aç. C.	: İlgi Tümleci Açıklama Cümlesi
İYC	: İsim Yan Cümlesi
ka. öb.	: Karşılaştırma Öbeği
KaC	: Karşılaştırma Cümlesi

KaT	: Karşılaştırma Tümleci
KrşC	: Karşıtlık Cümlesi
KrşT	: Karşıtlık Tümleci
KrT	: Karşılıklılık Tümleci
KT	: Kuvvetlendirme Tümleci
N	: Nesne
Naç	: Nesne Açıklayıcısı
Naç. C.	: Nesne Açıklama Cümlesi
NC	: Nesne Cümlesi
NCaç	: Nesne Cümlesi Açıklayıcısı
OE	: Olumsuzluk Edatı
Ö	: Özne
Ö.gr	: Özne Grubu
Öaç	: Özne Açıklayıcısı
Öaç. C.	: Özne Açıklama Cümlesi
öhe	: Özne Hâli Eki
ÖT	: Ölçü Tümleci
S	: Sıfat
S.tm.	: Sıfat Tamlaması
SC	: Sebep Cümlesi
SE	: Soru Edatı
SıT	: Sınırlandırma Tümleci
ST	: Sebep Tümleci
STaç. C	: Sebep Tümleci Açıklama Cümlesi
SYC	: Sıfat Yan Cümlesi
ŞT	: Şart Tümleci
ŞYC	: Şart Yan Cümlesi
TT	: Tekrar Tümleci
TYF	: Tümleçleriyle Beraber Yüklem Fiil
ÜT	: Üsteleme Tümleci
VsT	: Vasıta Tümleci
VsTaç. C	: Vasıta Tümleci Açıklama Cümlesi

VT	: Varma Tümleci
Y	: Yükleme
Yaç	: Yükleme Açıklayıcısı
Yaç. C.	: Yükleme Açıklama Cümlesi
Yf	: Yükleme Fiili
YGT	: Yerine Geçme Tümleci
Yi	: Yükleme İsmi
YöT	: Yönelme Tümleci
YT	: Yer Tümleci
YTaç	: Yer Tümleci Açıklayıcısı
Z	: Zarf
ZC.	: Zaman Cümlesi
Zr	: Zamir
ZT	: Zaman Tümleci
ZTaç	: Zaman Tümleci Açıklayıcısı

Metinlerle İlgili Kısaltmalar

A.T.	: Alınlar Terlemeli
B.	: Bayram
B.H.	: Berlin Hatıraları
BÜ.	: Bülbül
Ç.B.S.B.C.	: Çık da Bir Seyret Bahârın Cûş-i rengâ-rengini
G.	: Gölgelemler
G.B.	: Geçinme Belası
H.	: Hasır
HA.	: Hasta
İ.	: İnsan
K.N.	: Kör Neyzen
S.K.	: Süleymaniye Kürsüsünde
Ü.B.K.D.	: Üç Beyinsiz Kafanın Derdine
V.K.	: Vaiz Kürsüde

ÖN SÖZ

Günümüz dil bilim çalışmaları incelendiğinde dilin her düzeyde ele alındığı görülmektedir. Dilin en küçük biriminden en büyük birimine kadar her düzeyde gerçekleştirilen bu çalışmalar, hem yazılı hem sözlü dil için önem taşımaktadır. Çok yönlü bir dizge özelliğine sahip olan dil üzerinde yapılan çalışmalarla dilin özellikleri ortaya konulmaktadır. Dilin, her düzeyde bir ilişkiler sistemi olduğu bilinmektedir. Dili oluşturan yapıların kendi içerisindeki ilişkileri, bağlantıları sonucunda ortaya çıkan söz dizimi, dilin kendine özgülüğünü ortaya koyan yüzeysel yapısıdır. Anlamın yüzeye yansması biçimlerle mümkün olmaktadır. Bu biçimlerin incelenmesi günümüz dil biliminin üzerinde durduğu bir konudur. Bu açıdan bakıldığında dilin işlenmiş olarak karşımıza çıktığı yazınsal eserlerin incelenmesi önem kazanmaktadır. Türkçenin yapısının tam olarak ortaya konması için de Türk edebiyatının önemli eserlerinin incelenmesi gerekir.

Safahat, Türk edebiyatının en önemli eserlerinden biridir. Ele alınan konular, bu konuların işleniş biçimi ve dili dönemi için olduğu kadar bu gün için de önem arz etmektedir. Türkçenin ustalıkla kullanıldığı, zenginliklerinin ve inceliklerinin sergilendiği bir eser üzerinde söz dizimi çalışması yapılması Türkçenin farklı söz dizimi özelliklerinin tespit edilmesine katkıda bulunacaktır. Safahat, içeriği ile olduğu kadar dil kullanım özellikleri ile de zengin bir edebî eserdir. Türkçenin imkânlarıyla oluşturulan eser, Türkçe için de yeni değerler üreten bir söz niteliğindedir.

Türk edebiyatında çok önemli bir yere sahip olan Mehmet Akif, Türkçe düşünen bir düşünür, yazar, şair, âlim olarak eserini kaleme almıştır. Eserde her ne kadar dönem dili özelliklerinin baskın olduğu metinler olsa da Akif, halkın anlayacağı dili kullanmayı ihmal etmemiş, özellikle bu düşünceyle ele aldığı metinlerde yaşayan Türkçeyi kullanmayı seçmiştir. Eser, bu açıdan Türkçenin yansması, işlenmesi olarak değerlendirilebilir. Türkçenin eserde kullanılma biçimlerinin ortaya konması, Safahat'ın anlaşılabilirliğine de katkı sağlayacaktır. Onu oluşturan düşünsel değerlerin biçime yansması eserin kendine özgülüğünü, değerini oluşturan/tamamlayan unsurlar arasındadır. Bu açıdan Safahat, dil incelemelerine de konu olmalıdır.

Bu amaçla yapılan bu çalışmada Safahat'ın yapısal özellikleri, anlamdan hareketle incelenerek hem Safahat'ın Türkçeye yaptığı katkı hem de Türkçenin

Safahat'ı zenginleştiren incelikleri ortaya konmaya çalışıldı. Bu bağlamda konuşma dili özelliklerini de bünyesinde taşıyan Safahat'ın Türkçe öğretimi için de önemli bir materyal niteliği taşıdığını belirtmek gerekir.

Cümle yapılarının çözümlenmesi sürecinde Safahat'ın manzum bir eser olması nedeniyle cümlelerin tespit edilmesinde birtakım sıkıntılar yaşanmıştır. Şiir dilinin özelliğinden dolayı noktalama işareti olmasına rağmen yargının tam olarak bitmemesi sebebiyle cümle üstü birlikler olarak değerlendirilen yapılarla karşılaşılması çözümlmeyi zorlaştırmıştır. Çalışmada bu şekildeki yapılar, anlam esas alınarak birleşik cümle olarak değerlendirilmiştir. Vezin sınırlılığı, odaklaştırma gibi çeşitli etkenlerin söz dizimine yansımaları standart dilden sapmalara ve dolayısıyla birçok düzeyde kırılmalara yol açmıştır. Bu kırılmalar ve sapmalar cümlelerin çözümlenmesini zorlaştıran etkenler arasındadır. Ancak cümle yapıları formüllendirilirken seçilen metinlerdeki her cümle çözümlenmeye, bütün cümle yapıları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışma sürecinde engin bilgisi ile beni yönlendiren, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen çok değerli danışman hocam Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ'ye sonsuz minnet ve şükranlarımı sunuyorum.

Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalında bir aile ortamında çalışma imkânını bizlere sağlayan kıymetli hocam ve Ana Bilim Dalı Başkanım Doç. Dr. Ali KAFKASYALI'ya gönül dolusu teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca, çalışma süresince bilgi ve tecrübeleriyle yol gösteren ve desteklerini esirgemeyen çok değerli hocalarım Doç. Dr. Yusuf TEPELİ'ye, Yrd. Doç. Dr. A. Fikret KILIÇ'a, Yrd. Doç. Dr. Rıfat KÜTÜK'e, teknik konularda desteğini gördüğüm arkadaşım Yrd. Doç. Dr. Bahadır GÜCÜYETER'e, çalışmayla ilgili bazı kaynakların elde edilmesinde kıymetli yardımlarından dolayı Araştırmacı-Yazar M. Ertuğrul DÜZDAĞ'a, arkadaşlarıma ve sevgili aileme çok teşekkür ederim.

GİRİŞ

MEHMET AKİF ERSOY’UN HAYATI

“Mehmet Akif Ersoy, yakın tarihimizin en büyük millî şairi, çok önemli bir düşünce adamı ve yüksek ahlâkıyla her bakımdan örnek bir şahsiyetidir. Edebiyatımızda, milletin ruhuna tercüman olan şiirleri, fikir hayatımıza derin etkiler yapmış olan dergisi, yazıları, tercümeleri ve nihayet Millî Mücadele yıllarındaki büyük hizmetleriyle birlikte İstiklâl Marşımızın da yazarı olması, adını milletimizin çok sevdiği, unutulmaz bir kahraman olarak tarihe ve millî hafızamıza yazdırmıştır. Mehmet Akif Ersoy, 1873 yılında İstanbul’da Fatih İlçesinin Sarıgözel semtinde doğmuş ve 27 Aralık 1936’da Beyoğlu’ndaki Mısır Apartmanı’nda vefat etmiştir.”¹

“Kendisine babası, “ebced” hesabı ile doğum tarihini gösteren “Ragıyf” adını vermişse de, bu duyulmamış kelimeye alışamayan yakınları ve mahallesi halkı bu ismi “Akif” şeklinde telaffuz etmişlerdir. Mehmet Akif’in babası Fatih medresesi müderrislerinden Mehmed Tahir Efendi (1826-1888), annesi ise Emine Şerife Hanım(1836-1926)’dır. Babası tahsil için küçük yaşında, o zaman Osmanlı ülkesinin bir parçası olan Arnavutluk’un İpek kazasının Şuşisa köyünden İstanbul’a gelmişti.”²

ÖĞRENİM HAYATI

Mehmet Akif Ersoy, öğrenim hayatına Fatih’teki Emir Buhârî mahalle mektebiyle başlamıştır. İki sene sonrasında 1879 yılında Fâtih İbtidâîsine (ilkokul) geçmiştir.³ Akif’in öğrenim hayatında babasının çok büyük önemi ve etkisi vardır. Babası Hoca Tahir Efendi, kendisi de muallim olması sebebiyle Akif’in eğitim-öğrenim hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Akif, ilkokulu bitirdikten sonra 1882 yılında Fatih Merkez Rüştîyesine başlar. Bu sıralarda Arapça, Farsça ve Fransızca’yı öğrenmeye başlayan Akif’in edebiyata ve şiire de ilgisi de rüştiye yıllarına rastlar. 1885 yılında rüştiyeyi bitiren Akif, Mülkiye Mektebine devam kararı alır. 1889 yılına kadar bu okula devam eder. Bu yıllarda babasının ölümü dolayısıyla ailevi sıkıntılar yaşayan Akif, evlerinin de yanması sonucunda ailesini bu sıkıntılardan bir an önce kurtarabilmek için

¹ M. Ertuğrul Düzdağ , *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Karşılaştırmalı Neşir ve Safahat Dışında Kalmış Şiirler*, (3. Baskı), İz Yayıncılık, İstanbul 2009, s. 3.

²M. Ertuğrul Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Tenkidli Neşir*, (2. Baskı), İz Yayıncılık, İstanbul 1995, s. XIV.

³ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Tenkidli Neşir*, s. XIV.

daha kısa zamanda mezun olup iş bulabileceği bir okula geçmeye karar verir. Bu okul Baytar Mektebidir.⁴ Bu okuldaki dört yıllık öğrenim hayatı boyunca fen bilimleri üzerine eğitim almış olması şiirlerine de yansımıştır. Akif'in Safahat içerisinde yer yer karşımıza çıkan pozitif bilimlere olan hâkimiyeti bu eğitimlerin bir sonucudur.

Mehmet Akif Ersoy, 1893'te Halkalı Baytar Mektebinden birincilikle mezun olur. Ve iş hayatına Baytar Müfettiş Muâvini olarak başlar.⁵

17 Haziran 1936 da Mısır'dan İstanbul'a dönen Mehmet Akif, 27 Aralık 1936 yılında 63 yaşındayken İstanbul'da vefat etmiştir.

EDEBÎ HAYATI

Akif'in şiire ve edebiyata olan ilgisinin arka planında yetişme şartları vardır. Küçük yaşlarda Arapça, Farsça ve Fransızca'yı öğrenen şair, edebiyata da gençlik yıllarında ilgi duymaya başlar. Onun ilk gazeli 1893'te Hazine-i Fünûn mecmuasında yayımlanır.⁶

Akif'in sanat anlayışını oluşturan etkenler çok çeşitlidir. Devrinin sosyal şartları onun sanat anlayışının biçimlenmesinde en önemli etkindir. Çok okuyan, kendini yetiştiren bir düşünür olarak karşımıza çıkarken arka planında da çok önemli şahsiyetlerin olduğu bilinmektedir. Onu çeşitli bakımlardan etkileyen, sanat çizgisinin oluşumuna katkıda bulunan şahsiyetler arasında, İslam dünyasının yanı sıra Batı dünyasına mensup olanlar da vardır. *“Zaten Akif'in yetişme tarzı ve dünya görüşü, bu şuurlu yerliliğe hazırlar. Bir yoksul Türk- Müslüman semtinden çıkmıştır. Fakirlikle büyümüştür. İslamlığın millete hizmet demek olan beşerî özünü kavramıştır. Yerliliğin öncülerinden Muallim Naci'nin etkisiyle şiire başlamış olan şair, Ahmet Mithat Efendi'yi de sevmiştir. Bir süre Abdülhak Hamit havasına girmekle birlikte kendini çabuk toplayıp gerçeğe yönelmiştir. Doğu ve Batı'dan sevdiği ve özendiği sanatçılar da halka hizmet etmiş olanlardır. İranlı Şeyh Sâdi'yi sever, çünkü ibretli hikâyeleri ile insanlığa faydası dokunmuştur. Fransızlardan Lamartine'i beğenir, çünkü dinî coşkunluğu ve insan sevgisini söylemiştir. Alexandre Dumas Fils'i tercih eder, çünkü ufak hikâyelerle Paris'in zavallı insanlarını ve yoksul sentlerini gözler önüne*

⁴ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Tenkidli Neşir*, s. XVI.

⁵ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Tenkidli Neşir*, s. XVII.

⁶ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Tenkidli Neşir* s. XVII.

sermiştir.”⁷ Akif’in çok değer verdiği ve düşüncelerini paylaştığı bir düşünür ve şair de Muhammed İkbâl’dir. O, Pakistanın millî şairidir.⁸ Muhammed İkbâl ve Akif, İslam dünyasının uyanabilmesi ve karanlıktan kurtulabilmesi ve ideal insana ulaşılabilmesi noktasında aynı düşünceleri paylaşırlar. Akif’in ve İkbâl’in şiirleri incelendiğinde konu başlıklarının çok benzer olduğu görülmektedir. “İkbâl’in ideali, sınırları yeterince belirlenememiş olsa bile, İslam Medeniyetinin yeniden ihyasıdır. Bu noktadan hareketle İkbâl, Müslümanları uyandırmak ve dinamik hâle getirmek için hayatın her safhasını kapsayan çok boyutlu bir ruh hamlesinin gerekli olduğunu düşünüyordu.”⁹

ESERLERİ

Makaleleri-Vaazları- Tefsirleri

Akif’in manzum yazılarının yanı sıra edebiyat, toplum ve fikir meseleleri üzerine makale, sohbet ve hatıra biçiminde yazılan yazıları da vardır.¹⁰ Akif’in makaleleri ile beraber vaazları ve tefsirleri kitap olarak da hazırlanmış ve basılmıştır.¹¹ Akif’in tefsir yazıları 57 tanedir, 18’i manzum olarak yazılmış ve Safahat’a alınmışlardır. Bunların 53’ü âyet, 4’ü hadis üzerine yazılmıştır.¹²

Mektupları

Akif’in ailesi ve arkadaşlarına yazdığı mektuplardan elde var olanlar Yusuf Turan Günaydın tarafından kitaplaştırılmıştır.¹³

Tercümeleri

1. Müslüman Kadını: Muhammed Ferid Vecdi’nin kaleme almış olduğu bu eserin Akif tarafından yapılan çevirisi, önce Sırat-ı Müstakim’de bölüm bölüm

⁷ Ahmet Kabaklı, *Mehmet Akif*, (9. Baskı), Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, s. 103.

⁸ Dr. Muhammed İkbâl, *Muhammed İkbâl Külliyyatı, Farsça Eserlerinden Oluşan Külliyyat, Vezne Tercüme: Ahmet Metin Şahin*, (1. Basım), Irmak Yayınları, İstanbul 2010. s.13.

⁹ Dr.Muhammed İkbâl,s.8.

¹⁰ Türkiye Diyanet Vakfı, *Safahat Mehmed Âkif Ersoy*, (1. Baskı), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2009, s.52.

¹¹ Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, (1. Baskı), (Hz. A.Vahap Akbaş), Beyan Yay., İstanbul 2010.

¹² Ertuğrul Düzdağ, *İstiklâl Şâiri Mehmed Âkif Ersoy Hayatı ve Eserleri*, (3. Baskı), Fide Yayınları, İstanbul 2008. s. 49.

¹³ Yusuf Turan Günaydın, *Mehmet Âkif’in Mektupları*, (1. Baskı), Ebabil Yayınları, Ankara 2009.

yayımlanmış, sonra da 1908 yılında Sırat-ı Müstakim Kütüphanesinin 5. Kitabı olarak basılmıştır.¹⁴

Akif'in kitap olarak basılmış diğer tercümeleri şunlardır: *“Hanoto'nun Hücumuna Karşı Şeyh Muhammed Abduh'un İslâm'ı Müdâfa'ası, İslâmlaşmak, Said Halim Paşa, Anglikan Kilisesine Cevap, Abdilaziz Câviş, İçkinin Hayât-ı Beşerde Açtığı Rahneler, Abdilaziz Câviş.”*¹⁵

Mehmet Akif Ersoy'un Atatürk'ün isteği üzerine başlamış olduğu Kur'an tercümesi meselesi ile ilgili birçok görüş söz konusudur. Ancak sözü edilen metin şu ana kadar elde edilememiştir. Atatürk *“Kur'an tercümesinin rastgele yapılamayacağına, her tercümenin halka arz edilemeyeceğine işaret etmiştir. Kur'an'ın sağlıklı tercümesinin yapılabilmesi için de gerekli girişimleri bizzat kendisi başlatmıştır.”*¹⁶ Kur'an tercümesinin Akif tarafından yapılmasını isteyen Atatürk'ün bu düşüncesinin arka planında Akif'e duyduğu güvenin olduğu açıktır. *“Atatürk Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesi için dönemin dil bilginleriyle ve Mehmet Akif Ersoy ile görüşmüştür. Hem dil hem de din açısından otorite kabul edilen Arapça'ya ve Arap edebiyatına, Türkçeye ileri derecede hâkim bir şahsiyet olan Mehmet Akif'in Kur'an'ı Türkçeye çevirmesini dilemiştir.”*¹⁷ Akif, Mısır'a giderek uzun yıllar bu tercüme üzerinde çalışmıştır. Üzerine aldığı sorumluluğun yükünün çok ağır olduğunun farkında olan Akif, bu işi rastgele yapacak bir karakterde değildir. Çok nazık bir mesele olan bu tercüme işi, onun hastalığını da ilerletmiştir. Yaptığını birtürlü beğenmeyen, daha iyisinin olabileceğini düşünen Akif, sürekli tercüme üzerinde değişiklikler yapmıştır, Ancak tamamlandığına karar vermemiştir. Bu sebeple çeviriyi Mısır'da bir dostuna emanet etmiştir ve ondan da kimseye vermemesi üzerine söz almıştır. Ölümünden sonra da yakıldığı söylenen çeviri konusunda hâlâ net bir bilgi söz konusu değildir. Bu konuda *“Akif'in ne kadar ciddi aynı zamanda kaygılı olduğunu, ölüm döşesindeyken bu işi niçin bitiremediğini soran bir dostuna verdiği şu nükteli cevap güzel anlatır: İnsanın*

¹⁴ Muhammed Ferid Vecdi, *Müslüman Kadını*, Tercüme Eden: Mehmed Âkif Ersoy, (1. Baskı), Erkam Yayınları, İstanbul 2007, s.11.

¹⁵ Düzdag, *İstiklâl Şâiri Mehmed Âkif Ersoy Hayatı ve Eserleri*, s. 49.

¹⁶ Abdurrahman Kasapoğlu, *Atatürk'ün Kur'ân Kültürü*, (12. Baskı), İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 136.

¹⁷ Kasapoğlu, s. 137.

Kur'an'ı tercümece cesaret etmesi için ya çok cahil olması lâzım gelir ya çok âlim.”¹⁸
 Kur'an tecümesiyle ilgili olarak Hasan Basri Çantay da şu bilgileri verir: “*Dönerken hazırlamış olduğu Kur'an Meâlini dostlarından müderris İhsan Efendi'ye bırakmış, 'dönersem alırım, dönmezsem yakarsın.' diye vasiyet etmiştir. ... Kendisine emanet edilen meâli yakmaya kıyamayan İhsan Efendi kendisi de bir nüsha yazarak ciltletmiş ve saklamıştır. Ne yazık ki 1961'de vefat edince her iki nüsha da Mustafa Sabri Efendi'nin – meâller hakkında sabit fikri bulunan ve asabi mizaçlı olan- oğlu İbrahim Bey tarafından yakılmıştır.”¹⁹*

Mehmet Akif ve Safahat

Safahat, Türk düşünce ve edebiyat tarihinin en önemli şahsiyetlerinden biri olan Mehmet Akif Ersoy'un eseridir. Kelime anlamı itibariyle “hayattan safhalar/manzaralar” demektir, yani hayatın şiiridir Safahat. Akif'in mensubu olduğu toplum için, o toplumun diliyle bir söylem oluşturmalarının arka planında dönemin siyasi, sosyal ve ekonomik durumunun olduğu açıktır. Eserde ağırlıklı olarak eleştirel bir bakış açısıyla bir betimleme yapılmakta; tespit edilen sorunların çözümüne yönelik öneriler toplumun diliyle yani çoğunlukla sözlü dile ait söz dizimiyle ortaya konulmaktadır. Bu yönüyle Safahat Türk dilinin de önemli belgelerinden biri olma niteliğini kazanmıştır.

Eser, toplumun katmanlarını oluşturan tüm basamakların ve toplum hayatına ait birçok manzaranın onun şiirlerine yansısıyla, aslında topluma bir ayna tutan Akif'in iç dünyasının ve onu kuşatan/oluşturan dış dünyanın gerçeklerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. “*Nasıl roman kahramanları, roman karakterleri, tipleri varsa Safahat da karakterlerle, kahramanlarla doludur. Üstelik bu karakterlerin psikolojik tahlilleri yapılır, eti- kemiğiyle, her şeyiyle işlenir. Ayrım yapılmaksızın, köylüsüyle, İstanbul efendisiyle, toplumun her kesiminden Türk şiirinde bireyin profiline ilk kez Mehmet Akif'te rastlanır.”²⁰*

Safahat, dönemine ışık tutmasının yanı sıra zamanlar üstü özelliği ile de bir klasik durumundadır. Çünkü dönemin sorunları olarak tartışmaya açılan ya da dikkatlere sunulan birçok durum günümüzde de insanlığı meşgul eden birer gelişme ve

¹⁸ Kabaklı, s. 35.

¹⁹ Hasan Basri Çantay, *Âkifnâme Mehmed Âkif*, Erguvan Yayınevi, (1. Baskı), İstanbul 2008, s. 508.

²⁰ Ömer Aksay, “Eskiz Defteri, Mehmed Âkif Ersoy”, *Hece Dergisi, Mehmet Âkif Özel Sayısı*, S. 133, Ankara 2008, s. 154-163.

olgunlaşma sorunu olarak varlığını sürdürmektedir. Bireyden topluma toplumdan insana, insandan Allah'a uzanan bir yolculuğun söze dökülerek teklif edilen ideal insanın biçimlendiği bir eserdir Safahat. Onun düşünce dünyasının yanında duygu dünyasının da ortaya konduğu şiirler sosyal bir eleştirinin yanı sıra bireysel bir dışavurumun da iz düşümüdür.

Safahat'ın dikkate değer diğer bir noktası da eserde yer yer İstiklâl Marşı'nın iz düşümlerinin yer almış olmasıdır. Eser bir bakıma İstiklâl Marşı'nın ortaya çıkış sürecidir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde İstiklâl marşını da içinde barındıran bir toplumsal destan olarak nitelendirilebilir. Savaş ortamı, kaybedilen topraklar, çöken bir imparatorluk, bozulan toplumun düşünen, sorgulayan, çözüm arayan bir beyindeki yansımaları, Safahat söyleminin temel kaynağıdır. Bu durumun sebebi olarak ortaya konulan tembellik, bilgisizlik, umursamazlık, duyarsızlık, ahlâki çöküş, inancın ve ümidin yitirilmesine karşı uyarı yalvarma, bilgilendirme, coşku yaratma, öfke duyma kipleriyle söyleme dönüşür. Ancak Safahat'ta baskın olan duygu, bütün olumsuzluklara rağmen bir yeniden doğuşun gerçekleşeceğine; İstiklâl Marşı'ndaki ifadesi ile Hakk'ın vaat ettiği günlerin doğacağına olan inançtır. Bütün bu sürecin sonunda İstiklal Marşı da Akif'in yüreğinden ve Safahat'ın içinden doğacaktır.

Mehmet Akif Ersoy, gelişigüzel yazan ya da düşünmeden, plan yapmadan yazan bir yazar değildir. O, eserlerini kaleme alırken uzun uzadıya düşünen, her cümleyi en ince ayrıntısına kadar hesaplayan bir yazardır. Bu anlayış, onun eserlerinde kendini hissettirirken o, makalelerinde de bu konuya dikkat çekmiştir. *“Bir konuda başarılı olabilmek, yani o konunun içindeki anlam inceliklerini keşfedebilmek için en birinci şart iyice, etraflıca düşünerek konuyu hamlıktan kurtarmak, olgun bir hâle getirmektir. Meşhurlardan birinin dediği gibi “Yalnızca konu üzerinde gerektiği kadar düşünmediği için bir yazar eserini yazarken zorluklar içinde kalır.”*²¹

Mehmet Akif Ersoy'un, *“Şudur cihânda benim en beğendiğim meslek; Sözüm odun gibi olsun, hakikat olsun tek!”* (İ.A.F.Y./22) cümlesi onun sanat anlayışının özeti gibidir. Elbette onun sözü, odun gibi değildir. Eleştirilerinde kendi milletini aşağılama amacını gütmeyi yazılarında belirten Akif'in amacı, yanlışları göstermek, doğruları ortaya koyarak milleti doğruya iletebilmektir. *“Elverişli bulduğumuz her konuyu*

²¹ Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, s. 139.

yazacağız. Hele sosyal dertlerimizi dökmekten, yaralarımızı açıp göstermekten hiç çekinmeyeceğiz. Bundan maksadımız, bir takım zavallıların zannettiği ya da zannettirdiği gibi milleti ele, düşmana karşı maskara etmek değildir. Meramımız kendimizi değil maskaralıklarımızı maskara etmektir. Ta ki alışkanlık sonucu olarak, her gün yapmaktan hiç sıkılmadığımız, hiç azap duymadığımız bir sürü fenalığı yavaş yavaş bırakalım da el birliğiyle insanlığa doğru bir adım atalım.”²² Bu noktada onun Türk edebiyatında etkilendiği şahsiyetleri de belirtmek gerekir. Bu şahsiyetler arasında, ilk şiirlerinde etkileri hissedilen Ziya Paşa, Muallim Nâci, Abdülhak Hamid en önemlileridir. Ayrıca Arap Edebiyatından Sadi-i Şirazi de çok sevdiği ve örnek aldığı edebî şahsiyetler arasındadır.²³ Batı edebiyatından ise Lamartine, Hugo, Emile Zola okuduğu yazarlar arasındadır.

Akif’in realist bir bakış açısına sahip olduğunu ancak sadece gözlemci olarak kalmayıp aynı zamanda çözüm önerileri de sunan bir yaklaşım benimsediği için Naturalist bir görüşe de yakın olduğunu belirten Kabaklı bu konuyu şöyle açıklar: “Akif, gerçeği aynen tasvir edeyim derken, aslında tam gerçeklikle kalmaz, Gördükleri arasında bir seçim yapar. Bilhassa çirkin ve acı şeyleri ayırarak keskin hatlarla göz önüne serer. Çünkü çevreye ve halka daima ahlâkçı, acıyan ve onarıcı gözlerle bakmaktadır. Çirkinlikleri ortaya koymaktan maksadı, onların giderilmesini sağlamaktır... Kötülükleri ortaya koyup onlara derman aradığı için Akif, tarafsız bir gözlemci, yani realist değildir. Metod yönünden natüralisttir. Ancak hadiselere tuttuğu İslâmî ve ahlâkî ışıkla metotta beraber olduğu naturalistlerden ayrılır.”²⁴

Ona göre sanat sanat için değil toplum için yapılmalıydı. Sanatın insan ve topluma faydası olmalıydı. Bu yol gösterici, insanımızın hak ettiği noktaya ulaşması için uğraş vermeliydi. Edebiyatın temel ilkesi de budur ona göre. Dönemindeki ya da kendinden önceki dönemlerdeki sanatkârların birçoğunu bu noktada eleştirmiştir. O kapalı ifadelerden kaçınmış, düşündüğünü olduğu gibi söyleme/yazma yolunu seçmiştir. “Görülüyor ki biz edebiyattan pek çok şeyler bekliyoruz. Evet, memleketin akli başında olan evladı bize yan bakmaz da yardım edecek olursa neden Osmanlıların millî, hakikî, insanî bir edebiyatı oluşmasın. Yazılarımızın gerek konusunda gerek üslûbunda her

²² Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar* s. 139.

²³ Fergan, s. 499.

²⁴ Kabaklı, s. 103.

şeyden önce bütün Osmanlıları düşüneceğiz; yani mümkün olduğu kadar halka söyleyecek eserler meydana getireceğiz. Yoksa seçkinler için yazı yazmaya yeltenecek derecede sersem değiliz! Zaten altı yüz bu kadar seneden beri yalnız seçkinleri düşünme düşünme ilmi irfanı kıtlar olup gitmişiz!”²⁵

O,“’sanat sanat için değil, sanat millet için’ demişti, ‘Önce vatan’ demişti. Topluma mâl olmuş, toplumun malı olmuş şiirler yazmış, kendisini utangaç bir çocuk gibi şiirlerinin arkasına saklamıştı.”²⁶

Türkçenin sadeleşmesi konusunda tasfiyeci bir tutumu benimsemeyen şair, sade yani halkın anlayacağı bir dille yazma taraftarıdır. Eserlerinde süreç içerisinde bir sadeleşmeye doğru eğilimin olduğu görülmektedir. Amacının toplumu bireylerden başlayarak uyandırmak, kurtuluş yolunda gayret ettirmek olduğu düşünülürse halkın konuştuğu/anladığı dili kullanması da yadırganacak bir durum değildir. *“Sade yazmak bizim için asıldır. Ne zaman bu asıldan ayrı düşmüşsek, mutlaka çaresiz kalmışızdır. Yalnız sadelikte “cennet”i beğenmeyip “uçmak”, “cehennem”i bırakıp “tamu diyecek kadar ileri gidecek değiliz. Hele dilimizin şivesini –ister Napolyon çizmesi çekmiş, ister İngiliz çorabı giymiş olsun- hiçbir ecnebi ayağında çiğnetmeyeceğiz. Bu hususta ne kadar tutuculuk, ne kadar muhafazakârlık mümkünse göstereceğiz. Evet, eskiler gibi Arapça, Acemce düşünülüp ya da yeniler gibi, Fransızca, Almanca dizip Türkçeye ondan sonra aktarılan yazılara gücümüz yettiği kadar saldıracağız. Zira şu gerçeğe inanmışız ki: dilsiz millet gibi şivesiz dil de yaşayamaz; her memleket nasıl kendi tabîî sınırları içinde ilerlerse, her dil de kendi fıtrî şivesi dairesinde gelişir.”²⁷*

Mensup olduğu milletin ve dinin zor zamanlarında dünyaya gelen Akif’in toplumcu faydacı bakış açısının oluşmasında dönemin koşullarının etkin bir rol oynadığı açıktır. O dönemin zor şartlarına karşı kayıtsız kalmamış, eserlerinde toplumsal sorunları ortaya koymayı ve çözüm önerileri sunmayı bir özgörev olarak benimsemiştir.

Akif’in Millî Mücadele yıllarındaki çalışmaları incelendiğinde hayatını milletine ne denli adanmış olduğu daha iyi anlaşılmaktadır. Fikri cephede de bir savaşın var olduğu o dönemde Akif’in yaptıkları çok önemlidir. Millî Mücadele döneminde fikir

²⁵ Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, s. 109.

²⁶ Düccane Cündioğlu, *Âkif’e Dâir*, (2. Baskı), Kapı Yay., İstanbul 2010, s. 15.

²⁷ Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, s. 109.

cephesinde yer alan, savaşı Akif, bu süreçte fikir öncüsü olarak karşımıza çıkar. Yazılarıyla, vaazlarıyla milleti aydınlatır, ümitlendirir, gayrete sevk eder. Onun Millî Mücadele yıllarındaki savaşı Kafkasyalı şöyle ifade eder:

*“Düşmanlar, Müslüman-Türk’ün cepheye yenilmez bir millet olduğunu çok iyi biliyorlardı. Bu sebeple vazifelendirdikleri casusları ve satın aldıkları gayri sahih nesebli yerli işbirlikçileri vasıtasıyla içimize nifak sokarak; Anadolu’nun saf ve temiz Müslüman halkını birbirine düşürüyor; isyanlar ayaklanmalar meydana getiriyorlardı. Bir taraftan da bu kargaşadan istifade ederek adım, adım topraklarımızı istilâ ediyorlardı. Düşmanların bu sinsi hilesini ve Müslüman halkımızın vaziyetini çok iyi bilen Akif, bu defa paçalarını sıvanarak Anadolu yollarına düştü. Düşmanların, Müslüman-Türk halkını parçalayarak, mukavemet gücünü yıpratma emellerini tesirsiz hâle getirmek için köy, kent dolaşarak birlik ve beraberliğe davete başladı.”*²⁸

Sanat eserinin onu oluşturan sanatçıyı yansıtır niteliği vardır. Doğal olarak eser, sanatçının yaşama bakış açısının, düşünsel alt yapısının, duruşunun bir yansımasıdır. Bir edebî söylem olarak Safahat da Mehmet Akif’in duygu ve düşünce dünyasının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda Safahat’ı oluşturan edebî türün bile işlevsel olduğu görülür. Safahat’ta tek sesli bir şiir yapısından ziyade çok sesli bir öykü yapısı hâkimdir. Bu nitelik onun toplumcu-faydacı sanat anlayışının bir sonucudur.

Felsefesini eserlerine başarılı bir şekilde aktarmış olan Akif’in bu anlayışının oluşmasında yetişme tarzının, etkileşim içinde olduğu çok çeşitli kültürel çevrelerin etkili olduğu bilinen bir gerçektir. O, çocukluğundan itibaren geleceğin Akif’i olmak üzere adım adım yetişmiş; kendine özgü bir düşünce dünyası oluşturabilmiş, teklif ettiği insan tipinin yaşayan örneği olarak kendini gerçekleştirmiş bir şahsiyettir.

Akif’in şiiri üzerinde bu kadar çok durulması ya da geçmişten bugüne kadar geçen süre içerisinde kendisinden bu kadar çokça söz edilmesi, tartışılması ve değerlendirilmesi onun sadece kendi döneminde kalmayan, zamana yayılan bir sanatkâr olduğunun göstergesidir. O, doğrudan doğruya bireye seslenerek topluma ulaşmıştır. Milletinin konuştuğu dille, ondan uzaklaşmadan, onların içinden, onlarla yaşayarak,

²⁸ Ali Kafkasyalı, “İstiklâl Harbimizde Mehmet Âkif”, *Türk Yurdu Dergisi*, S. 357, s. 51. Aralık-1987.

onlarla acı çekip sevinerek yaşamıştır. Yaşadıklarını, hissettiklerini, gördüklerini milletin bir ferdi olarak anlatma, aktarma yolunu seçmiştir. “*Ve mutlaka, gördüğü şeyleri yazacak. İştiklerini de hayatında benzerlerini gördükten ve dolayısıyla vak’adan aldıktan sonra yazmaya kalkacak. Gözünde, sanat, realitelerin zümreleşmesiydi.*”²⁹

Üst tabaka edebiyatını reddetmeyen ancak bu edebiyatın halkı kucaklaması gerektiğini düşünen şair, bu eleştirilerini de eserlerine yansıtmıştır.

“*Doğulular her şeyde olduğu gibi edebiyatta da pek geri; Batılılar her şeyde olduğu gibi edebiyatta da pek ileri. Biz onların edebiyatından yalnız sanat tarafıyla yararlanmak isteyeceğiz. Yoksa ecnebi mallarını yerli malı yerine satmayacağız. Simsarlığın bu türlü dolandırıcılık olduktan başka kendi duygularımızın, kendi düşüncelerimizin kısacası kendi hayatımızın kıyamete kadar işlenmeyerek ham eşya sırasında kalmasına sebep olur ki hem ayıp hem günahdır.*”³⁰

Var olmanın ön şartının kültürel, millî, tarihî, dinî, ahlâkî değerlerin korunması ve yükseltilmesi olduğuna dikkat çeken Akif, tüm bunların yanı sıra ekonomik değerlerin de işletilmesinin, değerlendirilmesinin gerekliliği üzerinde durur. “*Petrolün nasıl çıkarıldığını, nasıl arıtıldığını öğrenen Osmanlı, Erzurum’daki, Irak’taki madenlerimizi işletmeye çalışmalıdır. Yoksa Amerika’dan, Rusya’dan, Romanya’dan teneke teneke gaz taşıyacak, sonra da yerli üretim diye bizi kandıracak olursa biz onun madenciliğinden bir şey anlamayız.*”³¹

Onun şiirlerinde toplumun hemen hemen bütün yönlerinin açılımları vardır. Milliyet, din, dil, ahlâk, erdem, hürriyet, eğitim, aile, çalışmak, edebiyat, sanat, mimarî, gündelik hayat, hastalık, yoksulluk, zenginlik, çocuk, kadın, erkek, cehalet, hurafe, sapkınlık, savaş, barış, statü, gibi bireysel ve toplumsal unsurların hepsi irdelenmiş, incelenmiştir. Bu konuların ve kavramların ne olduğu, nasıl olması gerektiğine yönelik düşünceler ileri sürülmüştür. Türk-İslam dünyasının içinde bulunduğu durum tüm açıklığıyla ortaya konulmuştur. Bir durum incelemesi olarak da nitelendirebileceğimiz Safahat’ta yazarın duruşu, çözüm yollarını da ortaya koyma şeklinde olmuştur. İnanç

²⁹Mithat Cemal Kuntay, *Ölümünün 50. Yılında Mehmet Akif*, (1. Baskı), Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara 1986, s. 328.

³⁰Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, s. 108.

³¹Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, s. 108.

ve ümitle ve bu iki duygunun vereceği azimle karanlık günlerden aydınlığa çıkacaktır insan. İdeal insana/topluma/medeniyete bunların birlikteliği ile ulaşılabacaktır.

Akif'in şiirlerinin tür olarak epik ve didaktik olmak üzere ikiye ayıran Behçet Kemal Çağlar, Akif'in Türkçeyi çok iyi ve çok doğru yazdığını ve malzeme olarak çok kelime kullandığını belirtir. “*Bilhassa nazım âleminde o zamana kadar görülmemiş olan birçok kelimeler, tâbirler, ata sözleri, Fransızca kelimeler, coğrafya, kozmografya isimleri, din ve şariat, Arapça gramer ıstılahları, meşhur adamlar, feylesoflar, hatta mektep isimlerine varıncaya kadar geniş bir kelimeler âlemini nazım dairesine, sanat dairesine ithal ve kullandığı kelimeleri de halk telaffuzuna uygun olarak nazım lisaniyle ifade etmiştir.*”³² Akif'in lirik tarzda yazdığı şiirleri de mevcuttur. Tevhîd yahud Feryâd, Gece, Hicran adlı şiirler bu tarzda yazmış olduğu şiirlere örnek olarak verilebilir.

BİÇİM ÖZELLİKLERİ

Safahat, Mehmet Akif Ersoy'un şiirlerini topladığı yedi kitaplık külliyyatın genel adıdır. Birinci kitap, yalnız Safahat adını taşır. Sonraki kitapların ayrıca isimleri vardır. Müstakil ciltler hâlinde ve farklı zamanlarda basılmış olan kitaplar, Latin harfli baskılarından önce tek cilt olarak birlikte basılmamışlardır. Yedi kitabın ilk altısının bütün baskıları, İstanbul'da yedinci kitabınki ise Kahire'de yapılmıştır.³³

Safahat'ı oluşturan yedi kitabın baskı tarihleri ile Mehmet Akif'in tashihinden geçen son baskılarına göre içerdikleri manzume ve mısraların sayısı şöyledir:

1. Safahat: 44 şiir, 3084 mısra, Üç baskı: 1911, 1918, 1928
2. Süleymaniye Kürsüsünde: 1 Şiir, 1002 mısra, Dört baskı: 1912, 1914, 1918, 1928.
3. Hakkın Sesleri: 482 mısra, Üç baskı: 1913, 1918, 1928.
4. Fatih Kürsüsünde: 1 şiir, 1692 mısra, Dört baskı: 19914(2 baskı), 1918, 1924
5. Hatıralar: 10 şiir, 1314 mısra, Üç baskı: 1917, 1918, 1928.
6. Âsım: 1 şiir, 2292 mısra, İki baskı: 1924, 1928.
7. Gölgele: 41 şiir, 1374 mısra, Bir baskı: 1933³⁴

³² Fergan, s. 465-466.

³³ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Karşılaştırmalı Neşir ve Safahat Dışında Kalmış Şiirler*, s. 97.

³⁴ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Karşılaştırmalı Neşir ve Safahat Dışında Kalmış Şiirler*, s. 97.

Son baskılarına göre Safahat, 11.240 mısradan oluşan 108 manzumeyi içermektedir. Safahatı oluşturan şiirlerin tamamı aruz vezni ile yazılmıştır. Şiirlerin uzunluğu bir dördlük ile 2292 dize arasında değişmektedir. Mehmet Akif Ersoy, şiirlerinin büyük çoğunluğunu başyazarı olduğu Sırat-ı Müstakim/ Sebilürreşad dergisinde yayımlamıştır.³⁵ Sebilürreşad Dergisinin amacı, “*Garplıların ilerleme sebeplerini anlamak, Avrupa medeniyetinden neleri almak icap edeceğini tayin etmek, İslâm ahlâkı çerçevesinde fikren, san’aten, ticareten ilerlemek için gerekenleri araştırmak, Avrupa maarifve terakkiyatından Müslümanları haberdar ederek uyanmalarını sağlamak, şevket-i İslâmiyenin pâyidar olmasını temin edebilmek*” ifadeleriyle özetlenebilir.”³⁶

Mehmet Akif Ersoy, Safahat’ta 14 vezin kullanmıştır. Bu vezinler şunlardır:

1. Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilün
2. Mefâilün feilâtün mefâilün feilün
3. Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün
4. Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
5. Mef’ûlü mefâilü mefâilü feûlün
6. Feilâtün (fâilâtün) mefâilün feilün
7. Mef’ûlü fâilâtü mefâilü fâilün
8. Mef’ûlü mefâilün feûlün
9. Mütefâilün mütefâilün
10. Mefâiletün mefâiletün
11. Rubaî Vezni
12. Feûlün feûlün feûlün feûl
13. Müfteilün müfteilün fâilün
14. Müfteilün fâilün müfteilün fâilün³⁷

Mehmet Akif, bu vezinlerden en çok ilk ikisini kullanmıştır. Âsım’ın tamamı birinci vezinle, dördüncü kitabı olan Fatih Kürsüsünde ise ikinci vezinle yazılmıştır. Akif’in yazdığı konulara göre vezinleri değişkenlik gösterir. Ancak bu değişkenlik gelişigüzel bir değişkenlik değildir. Edebiyatta var olan bir geleneğe uygun olarak konu

³⁵ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Karşılaştırmalı Neşir ve Safahat Dışında Kalmış Şiirler*, s. 98.

³⁶ Abdurrahman Karadeniz, “Mehmet Âkif’in Düşünsel Öncüleri ve Gelenek Algısı, Mehmed Âkif Ersoy”, *Hece Dergisi Mehmet Âkif Özel Sayısı*, S. 133, Ankara 2008, ss. 46-54.

³⁷ Fergan, s. 484-485.

ve vezin uyumunu geliştirerek devam ettirmiştir. Ancak o, Edebiyât-ı Cedîdeciler'den farklı olarak “Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün” gibi ağır vezinleri kullanmamıştır. Manzumelerinde konu değişiminden dolayı bir vezin değişimi de söz konusudur.³⁸

Akif'in aruz veznini Türkçeye uygulaması önemlidir. Ancak daha da önemlisi onun eserlerinde Türkçenin doğallığını kaybetmemesidir. Bu başarıyla ilgili olarak Mithat Cemal Kuntay şöyle bir değerlendirme yapar:

*“Akif, aruzun Mimar Sinan'ıdır. Sinan'ın Şehzade Camii çıraklık; Süleymaniye kalfalık; Selimiye ustalık eseri olduğu gibi Akif'in de birinci Safahat, kendi san'atında yola çıkması; ikinciden beşinciye kadar olan Safahat, san'atında yürümesi; altıncı Safahat, san'atının dağ başına varmasıdır.”*³⁹

Safahat'ın biçim özellikleri incelenirken Akif'in dile bakış açısının da bilinmesi gerekir. Dönemi içerisinde sadeleşme konusuyla ilgili yazıları vardır. Safahat'ta ise, dilin, nasıl olması gerektiğini Akif, İki Arkadaş Fatih Yolunda adlı bölümde ele almaktadır. O, her şeyde olduğu gibi dille ilgili yapılacak yeniliklerin alanında uzman olan kişilerce yapılmasını ister, dilin millî bir duruşunun olması gerektiğini ileri sürer:

*“-Hayır, taassub eden yok... Şu var ki: îcâbı tahakkuk etmeli bir kere, bir de, erbâbı eliyle omalı matlûb olan teceddüdler... Düşün ki böyle midir bizde?... Tasarrufatını aynen alırsak İngiliz'in, Fransız'ın; ne olur hâli, sonra, şîvemizin? Lisanın olmalıdır bir vakâr-ı millîsi, O olmadıkça müyesser değil teâlîsi.”*⁴⁰

Dilin millî bir duruşu olması gerektiğini ifade eden Akif, yazdığı eserlerinde bu millî duruşa önem vermiş ve Türkçeyi olabildiğince açık ve sade bir biçimde kullanmıştır. Onun cümle yapısına baktığımızda Türkçenin bütün imkânlarından yararlandığını görürüz. Ömer Rıza Doğrul, Akif'in, altı hatta yedi Türkçe bildiğini ifade eder. Bunlar; tekke, medrese, Tanzimat, Servet-i Fünûn, ev ve sokak Türkçesi'dir.⁴¹ O,

³⁸ Fergan, s. 485.

³⁹ Kuntay, s. 283.

⁴⁰ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Karşılaştırmalı Neşir ve Safahat Dışında Kalmış Şiirler*, s. 216-217.

⁴¹ Ömer Rıza Doğrul, *Safahat Mehmet Âkif Ersoy*, (11. Baskı), İnkılâp ve Aka Yayınları, İstanbul 1944, s. XXIX.

“Anadolu’nun en uzak yerindeki “jargon”dan Beyoğlu’nun Dolapdere mahallesindeki Argoya kadar bütün Türkçeleri bilir.”⁴²

Dinini çok seven Akif için ikinci çok önemli mesele de dildir. Ona göre bu iki kavram kutsaldır ve önem verilmesi, üzerinde durulması gereken şeylerdir. Mehmet Akif, bu konunun önemini şu sözleriyle ifade etmiştir: “*Bence iki şey mukaddestir: 1. Din, 2. Dil... Din, bütün kudsî duyguları, düşünceleri insana telkîn eder. Bu duyguların düşüncelerin mümkün olduğu kadar vâsıta-i tebliği olan da dil’dir. Benim dil’e olan itinâ-yı fevkalâdem, işte Arabça’ya gösterilen bu ihtimamları anlayışımın doğmuştur.*”⁴³

Türkçeye verdiği önemden dolayı İsmail Habib Sevük, Akif’in koyu bir Türkçü olduğunu belirtirken değerlendirmelerine şöyle devam eder: “*Bu noktada Mehmed Âkif’te lisân itibâriyle koyu bir **Türkçülük**; mektep görmesi ve Fransızca’yı bilmesi sâyesinde de mâşerî dertleri ve mahallî hayatları iyi görür ictimâî göz sahibi bir **münevverlik**; köklü ve kuvvetli medrese tahsilinin ve mensup olduğu ailevî vaziyetin ilcası ile de onda sarsılmaz ve vecd hâline gelmiş bir **Müslümanlık** görürüz. Onun hayatının ve tahsilinin bu üç taraflı tesiri, ondaki edebî şahsiyete de üç türlü cephe verdi.*”⁴⁴ Bu değerlendirme, dönemi içerisinde birbirinden ayrı gibi addedilen iki düşünce akımının aslında Akif’in nezdinde buluştuğunun göstergesidir. Türkçülük ve İslamcılık. İsmail Habib Sevük, bu değerlendirmesini Akif’in Türkçe’sinden hareketle yapar: “*En ilerideki Türkçülerimiz dahi dâhil olarak Türk nazmına, hem de yabancı addedilen aruz gibi bir veznin içinde, hiç kimse onun kadar Türk şîvesini koymaya, Türk hançeresinin sesini o mısralara yerleştirmeye muvaffak olamadı.*”⁴⁵ Sevük’e göre o, Türk ruhunu, Türk hayatını Türkçe yazan hem de en koyu Türkçülerden çok daha önce Türkçenin farkına varan bir millî şâirdir.⁴⁶ “*‘Türk şâiriyim’ diyenin şiirinde Türk hayatının levhası yok; ‘Din şâiriyim’ diyen Safahat nâzımında ise bunlar bol bol ve kucak kucaktır.*”⁴⁷

⁴² Kuntay, s. 343.

⁴³ Fergan, s. 500.

⁴⁴ Edip, s. 379.

⁴⁵ Edip, s. 380.

⁴⁶ Edip, s. 380-381.

⁴⁷ Edip, s. 381.

Akif'in düşünce anlayışını Hasan Basri Çantay da şu sözlerle ortaya koyar: *“Evet ona tam bir İslam şairi diyebiliriz. Kuvvetli, imanlı, ateşli bir İslam şairi, fakat Türk daima başta Türk olmak şartıyla. Dört lisanı edebiyatıyla bilen Akif, Türk olarak yazdı, Türk olarak düşündü, Türk olarak yaşadı ve nihayet Türk olarak öldü.”*⁴⁸

DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Safahat'ın dil ve anlatım özelliklerini dil sisteminin aşamaları doğrultusunda şöyle değerlendirmek mümkündür.

Sözcük Dağarcığı

Sözcük dağarcığı ile duygu ve düşünce dünyası arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu ilişki Safahat'ın sözlüğü ile Mehmet Akif'in yaşam biçimi ve zihniyeti arasında da gözlenmektedir. Bu sözlük incelendiğinde dünyanın büyük bir bölümünü kapsayan coğrafya adları, Türk ve İslam tarihinden sokakta raslanabilecek sıradan insanlara kadar geniş bir toplumsal katmanı yansıtan kişi adları, dinî kavramlar gibi çok çeşitli bir kavram alanı ile karşılaşılır. Türkçenin imkânları ile işaretlenen bu kavramlar derin bir bilginin ve yoğun bir düşünme ediminin göstergesi durumundadır.

Kavram İlişkileri

Bilindiği gibi Türkçede kavram işaretleri sona getirilen ek ve edatlarla kurulur. Safahat'ta da bu ek ve edatlar kullanılmıştır. Ancak konuşma dilinde sık rastlanan ancak yazı diline henüz geçmemiş olan bazı yapılar da kullanılmıştır. Ayrıca söz gruplarının diziminde de ölçünlü dilden sapmalar görülür.

Ayrıca Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin kullanılması, doğal olarak bu dillere ait dil bilgisi yapılarının kullanılması sonucunu doğurmuş; izafet ve sıfat terkipleri, çokluk ve müennes biçimlerin kullanılmasına neden olmuştur.

Cümle Yapıları

Bilindiği gibi dil toplumsal bir olgudur. Ancak her dil, bireysel olan “söz” ile hayat bulur.⁴⁹ “Söz” kaynağını dilden alır, dil ile sınırlıdır ancak dili sınırsızlaştıran bir

⁴⁸ Kabaklı, s. 9.

⁴⁹ Dil - söz ayrımı için bkz. Saussure Genel Dilbilim Dersleri, (Çev: Berke Vardar), (3. Baskı), Multilingual Yayınları, İstanbul 1998.

niteliği vardır. Bir dili edebiyat, bilim, felsefe dili olarak işleyen sanatçılar, bilim adamları ve düşünürler kendi sözlerini oluştururken dilin sınırlarını da zorlarlar.

Safahat, Türkçenin imkânlarıyla oluşturulmuş bir “söz”dür. Bu sözün en belirgin özellikleri söz diziminde ortaya çıkmaktadır. Anlatıma söylem değeri katan bu yapıların her biri işlevseldir.

Safahat’taki cümle yapıları incelendiğinde şu söz dizim özellikleri dikkat çeker:

1. Kırık ifadelere sıkça başvurulduğu görülür. Bu söz dizimi özelliği aruz vezninin gerektirdiği bir sonuçtan çok sözceleme öznesinin seçtiği öznel anlatım biçiminin bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Çünkü doğal konuşma akışı içinde bu yapılara sık sık yer verilmektedir. Akif’in, -şiir anlayışının bir yansıması olarak- konuşma dilini edebî dile taşımak için bu yapıları özellikle kullandığı söylenebilir.

[Ö₁]+Y₁(TYF-(YF_₂+ZT +N +_YF-) -k+ş)+ Csi+ KT +Ö₂+Y₂(YF- -k+ş) +_Ö₂

Her ân ediyorsun bizi makhûr-i celâlin, /Kurbân olayım nerde senin, nerde cemâlin? T.Y.F/38

2. Odaklaştırma, yazı dilinde gösterilemeyen parçalarüstü birimlerin (vurgu, tonlama gibi) sezdirilmesine yönelik bir söz dizimi seçimidir. Akif, sözcelerinin bilgi değeri yanında duygu değerini de iletebilecek odaklaştırmalar yapmıştır. Safahat’ta farklı biçimlerde odaklaştırma yapılmış cümle biçiminin pek çok örneği görülmektedir:

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT+YT+YF-) -k+ş)+[Ö₂]+Y₂(TYF-(YT+YF-) -k+ş)+DT
+Y₃(YF- -k+ş) +Ö₃ +Yaç₃

“İlcâ-yı tesâdüfle şu "boş!" âleme düşmüş; /Etrâfına binlerce şedâid gelip üşmüş, /Her lâhza boğuşmakla geçip devr-i hayâtı, /Bir şey olacak gâye-i hüsrânı: Memâtı!”

3. Cümlemsilerin, ünlemlerin sıkça kullanımı da onun günlük hayatta halkın kullandığı Türkçeyi şiirlerinde kullanımının göstergelerindendir. Biçim açısından vezinle oluşturulmuş olmasına rağmen Türkçenin cümle yapısının/ söz diziminin çeşitliliği onun şiirlerinde karşımıza çıkmaktadır.

[Ö₁]+Y₁(TYF-(YF_₂+ZT +N +_YF-) -k+ş)+ Csi+ KT +Ö₂+Y₂(YF- -k+ş) +_Ö₂

“Her ân ediyorsun bizi makhûr-i celâlin, /Kurbân olayım nerde senin, nerde cemâlin?” T.Y.F/38

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1 (YF - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF - k + \S) + E + E + KyT_3 + ZT_3 + Y_3 (YF - k + \S) + \ddot{O}_3$

Evet, bir kalbdır, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /Ki cevfinden demâdem yükselir bin nâle-i ezkâr. F.C./7

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - k + \S) + N_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF - (N + DT + YF -) - k + \S)$

Üç sefil ordu çevirsin o metîn ordumuzu, /Bizi kovsun elimizden alarak yurdumuzu...

$E + ZT + [\ddot{O}] + Y (YF - k + \S) + E + N$

Fakat güneş batarak, ortalık karardıkça, Görür ki: Yerde yatılmaz, hemen çıkar ağaca. V.K./310

$ZT_1 + ST_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1 (TYF - (DT + YF -) - k + \S) + ZT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF - (DT + YF -) - k + \S)$

İkinci gün basar açlık, erir erir süzülür; Üçüncü gün uyuşuk bir sinek olur büzülür. V.K./321

4. Bilindiği gibi Akif, Arapça, Farsçaya hâkimdir. Ancak Türkçe söyleyişindeki sadelik de dikkate değerdir. “Safahattaki Türkçe memlekettir, Akif, biziz”⁵⁰ diyen Mithat Cemal, Osmanlıca’nın nesirde Namık Kemal’in mektuplarıyla; nazımda Tevfik Fikret’in ve Mehmet Akif’in şiirleriyle Türkçe olduğunu söyler.⁵¹

DİLİN İLETİŞİM İŞLEVLERİ AÇISINDAN SAFAHAT

Akif, dilin iletişim işlevlerinin hepsinden yararlanmıştır. Kürsüler ve Âsım, gönderge işlevinin hâkim olduğu şiirlerdir, halkı bilinçlendirmek amacı güdüldüğü için bu işlev metinlerde baskındır, gönderge işlevinin yanı sıra çağrı işlevi de karşımıza çıkar. Çünkü metinler toplumu uyarıcı, harekete geçirici nitelikte oluşturulmuştur. Sanat işlevinin karşımıza çıktığı şiirler için ise örnek olarak Tevhîd yahud Feryâd verilebilir. Her metinde birden çok işlevin olduğu, kullanıldığı da unutulmamalıdır. Duygu değeri

⁵⁰ Kuntay, s. 343-344.

⁵¹ Kuntay, s. 267.

taşıyan işlev ise her metinde yer yer karşımıza çıkarken, Gece, Hicran, Secde gibi şiirlerde daha baskın olarak yer alır. Üst dil işlevi de karşımıza çıkar, çünkü Akif, ele aldığı konunun tam olarak anlaşılması amacını taşır. Bu sebeple açıklayıcılara sıkça yer vermiştir.

İÇERİK BAKIMINDAN SAFAHAT

Yedi kitaptan oluşan Safahat'ın birinci kitabı eserle aynı adı taşır. Bu bölüm, 44 şiirden oluşmaktadır, bu şiirlerinde şair, toplumcu bir bakış açısıyla toplumun tabakalarından manzaralar sunmuştur. Kitabın başında yer alan bölüm, okuyucuyla doğrudan bağlantı kurma amacıyla yapılan bir açıklama ve eserini oluşturan bakış açısının bir değerlendirmesi niteliğindedir. *“Bana sor sevgili kaari, sana ben söyleyeyim ne hüviyette şu karşıda duran eş’arım: Bir yığın söz ki samimiyyeti ancak hüneri; Ne tasannu bilirim, çünkü, ne san’atkârım, Şiir için “göz yaşı” derler; onu bilmem, yalnız, Aczimin giryesidir bence bütün asarım! Ağlarım, ağlatamam; hissederim söyleyemem, Dili yok kalbimin bundan ne kadar bîzârım! Oku, şayed sana hisli bir yürek lâzımsa; Oku, zîrâ onu yazdım iki söz yazdımsa”* derken şair aslında söylediklerinin ve söyleyeceklerinin ipuçlarını vermektedir.

Bu bölümün ilk şiiri **Fatih Camii**, şairin camiye bakış açısını ortaya koyarken caminin Türk ve İslam toplumlarındaki yeri ve önemi de karşımıza çıkmaktadır. Akif, camiye anlatırken yaptığı geri dönüşlerle de yetiştirme tarzının izlerini okuyucuya yansıtır. Akif'in camiye olan sevgisinin arka planında çocukluk hatıraları ve babası vardır. Akif, camiye ibadet yeri olmasının yanı sıra halkla buluştuğu bir kürsü olarak da görmüştür. **Süleymaniye Kürsüsünde** ve **Fatih Kürsüsünde** Akif'in caminin toplumsal değerinden yararlanma yoluna gittiği şiirler arasındadır. Cami, birliğin, bütünlüğün aynı inanç ve duygu etrafında buluşmanın sembolüdür.

Betimlemelerin şiirlerin tamamında somut olarak karşımıza çıkması gerçekçi izlenim öğelerinin söyleme yansımasıdır. **Hasta** adlı şiirinde şair, dönemin yaygın hastalığı olan verem ve onu yaşayan birinin duygularını, durumunu, tek yönlü bir bakış açısıyla değil, çok yönlü bir bakış açısıyla ortaya koymuştur. Şair, toplumda var olan problemi ortaya koyarken çaresiz, kimsesiz hasta bir genci yalnız bırakan, onu ölüme iten duyarsızlığı da eleştirir: *“Yok, yok, beni tâ, Götür İstanbul’a bir yerde bırak ki:*

Gureba, - kimsenin onlara aldırmadığı bir sırada- Uzanıp ölmeyebir şilte bulurlar orada!” HA.

Küfe adlı şiirinde de Akif yine toplumda yaşanan bir manzarayı dikkatlere sunar. Şiirde Akif, yoksulluk sebebiyle okuyamayan ve daha küçük yaşta ailesini geçindirme sorumluluğunun yüklendiği Hasan’ın öyküsünü anlatır. Hasan’ın isyanı, aslında Akif’in de isyanı gibidir. Bu isyan, toplumda yaşanan bir gerçekliğin ve duyarsızlığın çok yönlü bir ifadesidir.

Durmayalım, şairin daha sonra da sıkça üzerinde duracağı bir konuyu çalışmanın, gayretin önemini Sadi’den yaptığı bir kıssa ile örneklendirerek anlattığı bir şiirdir. Çalışmanın insan için çağın bir gereği olduğu, tembelliğin ise insan için bir ölüm niteliğinde olduğu bu şiirde kesin ifadelerle verilir. Bu şiir Türk-İslam dünyasının bireylerine yapılan bir çağrıdır.

Hasır adlı şiir yine toplumsal bir eleştiriyi yansıtır. Şiirin konusu yaşlı, kimsesiz ve yoksul bir kadının ölümüdür. Yoksulluk toplumun bir gerçeğidir. Çevresinde yaşanan yoksulluğun yarattığı elemeler, toplumun duyarsızlığı Akif’i derinden etkilemektedir. **Seyfi Baba, Kör Neyzen** yine bu duyarsızlığın eleştirildiği şiirlerdir.

Şair bir sonraki şiirinde yani **Geçinme Belası**’nda hayatın ne kadar zor olursa olsun yine de insanda her durumda bir yaşama arzusunun bulunduğunu ortaya koyar. Hayat insanın gözünde her şeye rağmen yaşanmaya değerdir:

“Her devresi bir devr-i azab olsa hayatın, Razisi değildir yine bir türlü mematın, Ömr olsa da binlerce tekâlif ile meşhûn, İnsan yaşamaktan yine memnun yine memnun!”G.B.

Hayatın anlamının ve amacının sadece geçinmek için bir savaş vermek olmaması gerektiğini vurgulayan şair, yine toplumsal bir yoksulluğun eleştirisini yapar. Ona göre hayat, insanın fizyolojik ihtiyaçlarının yanı sıra ruhsal ve düşünsel ihtiyaçlarının da bulunduğu bir süreçtir. Ancak insanın düşünsel ve ruhsal ihtiyaçları bu koşturmaca içerisinde göz ardı edilmektedir. Oysaki insanın insan olma özelliği ancak manevi bir doygunlukla ortaya çıkabilmektedir. İnsan, fizyolojik ihtiyaçlarını gidermeye çalışırken asıl amacından uzaklaşmakta ya da onu düşünmeye hiç fırsat bulamamaktadır.

Meyhane ve Mahalle kahvesi adlı şiirlerde ise kötü alışkanlıkların insanı hayatın anlamından uzaklaştırdığını ve aile ve toplum hayatını da olumsuz olarak etkilediğini Akif resmederek ortaya koyar. Akif, manzumelerinde **ideal insan** modeli üzerinde durur. Ona göre insan, akıllı bir yaratık olarak aklını gerektiği gibi kullanmalı, hayatını boş işlerle ve kötü alışkanlıklarla heba etmemelidir.

Bu bölümde toplumun her kesiminden insanın izlerini buluruz. Aile hayatı ve sosyal hayata dair her konu titizlikle ele alınır var olan yanlışlıklar ortaya konulur. Toplumdaki duyarsızlık eleştirilir. Hasta, yaşlı, kimsesiz insanlar, dilenciler, öksüz çocuklar, çocuğunu kaybeden bir annenin yaşadıkları, hürriyet, baskı, yoksulluk, ölüm ve birçok konu bu bölümde Akif'in şiirlerinde ele alınır.

2. Süleymaniye Kürsüsünde yine içerisinde birçok konunun işlendiği bir bölümdür. Eserin giriş bölümü doğu-batı karşılaştırmasıyla başlar. Yaşam standardının düşük olduğu semtlerin, sokakların, evlerin ironik bir dille tasviri yapılır. Ahmet Kabaklı, realist ve naturalist tasviri nazımda ilk defa kullanan şairin Akif olduğunu söyler.⁵² Bu bakış açısı bu bölümde de kendisini hissettirir. Akif, Avrupa'daki durumu daha sonra Berlin Hatıraları'nda net olarak ortaya koyacaktır. Süleymaniye Kürsüsünde adlı bölümde yine camii figürü karşımıza çıkar. Bölüm, Süleymaniye Camisi'nin tasviri yapılarak başlar. Akif, camiye inanç, estetik ve mimari açısından değerlendirir. Yapılışındaki estetik, sanat ve matematik en küçük ayrıntısına kadar verilir. Caminin, estetik değerlendirmesinden sonra dinî duygular aktarılır. Cami figürü ile birlik duygusu, ortaya çıkar. Aynı sevgi etrafında birleşen, bütünleşen insanın yaratana buluştuğu, duaların, ortak sesin yayıldığı dinî bir mekânın tasviri yapılır.

Caminin, dinî işlevinin yanı sıra Akif, sosyal işlevinden de faydalanmış, topluma ulaşma, millete seslenme yeri olarak görmüştür. Bu metinler, savaş sırasında Akif'in camilerin kürsülerinde millete yaptığı çağrı metinleridir. *“Safahat'ın fikir yüklü olan en büyük kısmı araştırılırsa hitap denilen anlatım yoluyla hatta çok defa “ey!” ünlemiyle başlayan hitabet tekniğine uygun tarzda yazılmış olduğu görülür. Şairimiz her ne kadar tahkiye, tasvir ve söyleşme'lerini sık sık kullanırsa da hitapla ifade onun asıl sahasıdır. Çünkü pek çok öğüdü, üzüntüsü, tavsiyesi, itirazı vesaire vardır. Bunları en güzel hutbe şiirlerinde söylemektedir. Hutbe şiirlerinde yalnız dinî öğüt ve meselerin bulunduğu*

⁵² Kabaklı, s. 97.

*düşünülmemelidir. Bilakis dinden çok daha fazla harbe, iktisada, kalkınmaya, köylünün hâline, yolsuzluklara, ilme halkın geri bırakılışına, israfa, eğitime ve başka meselere yer verilmektedir.”*⁵³ Kürsüdeki hocayı konuşuran Akif, bu bölümde birçok konudan bahsedecektir. Türk- İslam dünyasının durumu, oraları gezen aydın bir din adamının bakışından yansıtılır.

Dönemin İstanbul’unda olabildiğince başıbozukluk hâkimdir. Kurumlar, okullar, işlevini gerçekleştirmekten uzaklaşmıştır. Durum içler acısıdır, Akif’in istediği ideal insan, ideal toplumdan çok uzaktır. Akif, burada toplumun umarsızlığından, duyarsızlığından yakınır. Elden geldiğince toplumu uyarmaya, uyandırmaya çalışır. İstanbul’un durumu anlatıldıktan sonra Rusya’da yaşayan Türk- İslam toplumlarının durumu aktarılır:

“O zaman Rusya’da hâkimdi yaman bir tazyik...

Zulmü sevdirmek için var mı ya bir başka tarik?

Düşünen her kafanın mutlaka ezilmekti sonu!

Medenî Avrupa, bilmem, niye görmezdi bunu?” S.K.

Bütün bu işkencelere, baskılara, zulümlere rağmen Akif, yine de ümitlidir. Bir gün bütün bu olumsuzluklara rağmen beklenen yeniden doğuş gerçekleşecektir:

“Sanıyorlar kafa kesmekle, beyin ezmekle,

Fikr-i hürriyet ölür. Hey gidi şaşkın hazele!

Daha kuvvetleniyor kanla sulanmış toprak:

Ekilen gövdelerin hepsi yarın fışkıracak!” S.K.

Kurtuluş, cehaletten, tembellikten, ümitsizlikten kurtulmakla olacaktır. Çalışmayla, ilimle, edebiyatla, birlik bütünlükle ideal insan ve toplum modeli ortaya çıkacaktır. Akif’in istediği ve aradığı insan ve toplum modelleri eserde örnek olarak verilmiş, üzerinde sıkça durulmuştur. Japonya, Müslüman olmamasına rağmen Akif’in örnek bir millet olarak sunduğu bir modeldir.

⁵³ Kabaklı, s. 122-123.

“Sorunuz, şimdi Japonlar da nasıl millettir?

Onu tasvire zafer-yâb olamam, hayrettir!

Şu kadar söyleyeyim: Dîn-i mübinin orada,

Rûh-i feyyazı yayılmış, yalnız şekli Buda.

Siz gidin, safvet-i İslâm'ı Japonlarda görün!

... Müslüman denmek için eksiği ancak tevhîd. ...

Medeniyet girebilmiş yalnız fenniyle...

O da sahiplerinin lâhik olan izniyle.

...Garbın eşyası, eğer kıymeti hâizse yürür;

Moda şeklinde gelen seyyie gümrükte çürür. S.K.

Akif'in işlediği konulardan biri de dinin ne olduğu ne olması gerektiğidir. O, Müslümanlığın hayat dini olduğunu bir din âlimi sıfatıyla şiirlerinde işler. O, birçok manzumesinde dine bakış açısının yanlışlığı üzerinde durarak doğrusunun ne olduğunu tüm açıklığıyla ortaya koyar. Müslümanların içinde bulunduğu durumun sebebinin cehalet olduğunu sık sık vurgular. Adı Müslüman olan toplumların Müslümanlığı bilmediğini, anlamadığını, anlamak için de herhangi bir çaba göstermediklerini ifade eder. Bu yanlış bakış açısıyla İslamiyet sadece ölümler için olan bir din hâline gelmiştir. Bunun sorumlusu İslamiyet değil, bilgisizliğimiz, cehaletimizdir. Ve bu bakış açısı tüm İslam âlemi için geçerli bir durumdur:

“Görenek hem yalnız Çin'de mi salgın; nerde!

Hep musâb âlem-i İslâm o devasız derde.

...“Böyle gördük dedemizden!” sözü dînen merdûd:

Acaba sâha-i tatbiki neden nâ-mahdûd?

Çünkü biz bilmiyoruz dîni. Evet, bilseydik,

Çâre yok, gösteremezdik bu kadar sersemlik...” S.K.

Yoksa bir maksad aranmaz mı bu âyetlerde?

Lâfzı muhkem yalnız, anlaşılan, Kur'ân'ın:

Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânın:

Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına;

Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına.

İnmemiştir hele Kur'ân, bunu hakkıyla bilin,

Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için!" S.K.

Akif, halk aydın birlikteliğini bu şiirde de vurgular, gelişme ancak aydın ve halkın el ele vermesiyle, aydının halka doğru yolu göstermesiyle mümkün olacaktır:

"Daha yüksek mi aceb şarkı ezen fıtratlar

Kâbiliyyetçe? Hayır, ben buna asla kanmam.

Adam ister yalnız etmeye bir kavmi adam!

Doğru yol işte budur, gel, diye sen bir yürü de,

O zaman bak ne koşanlar göreceksin sürüde!" S.K.

Süleymaniye Kürsüsünde adlı bölümde şair, ayrılıkçı fikirlere karşı bir duruş sergiler, Arnavutluk isyanı, Arabistan'daki durum, İslam'ın geleceği için zarar verici bir niteliğe bürünmüştür. Yaşanan isyanlar, kaybedilen topraklar, memleketin hâli bu bölümde aktarılır:

"Vatanın takati yoktur yeniden ihmâle:

Dolu dizgin gidiyor baksana izmihlale!

Ey cemâat, uyanın elverir artık uyku!

Yok mu sizlerde vatan nâmına hiçbir duygu?

Düşmeden pençesinin altına istikbâlin,

Biliniz kadrini hürriyyetin, istiklâlin. S.K.

Müslümanlık sizi gayet sıkı, gayet sağlam,

Bağlamak lâzım iken, anlamadım, anlayamam,

Ayrılık hissi nasıl girdi sizin beyninize?

Fikr-i kavmiyyeti şeytan mı sokan zihninize?

*Birbirinden müteferrik bu kadar akvamı,
Aynı milliyetin altında tutan İslâm'ı,
Temelinden yıkacak zelzele kavmiyyettir.” S.K.*

Fikir cephesinde çalışan Akif, her fırsatta aydın kesimle halkın birlikteliğini önerir. Bu açıdan, faydalı ilim ve faydalı edebiyat, faydalı sanat, onun için kıymetlidir. Bu bölümde yapılan değerlendirmeler ve eleştiriler, bu bakış açısıyla yapılır:

*“Niye ilmin adı yok koskoca millette bugün?
Çünkü efkâr-ı umûmiyye aleyhinde bütün;
Çünkü yerleşmek için gezdiği yerlerde fûnûn,
Önce gayetle büyük hürmet arar, sonra sükûn.
Asr-ı hâzırda geçen fenlere sahip denecek,
Bir adam var mı yetişmiş içinizden bir tek?”S.K.*

Edebiyat çevreleri içinse Akif’in söylemi oldukça serttir:

*“Heyhat! Kimi Garbın yalınız fuhşuna hasbî simsar;
Kimi, İran malı der, köhne alır, hurda satar!
Eski dîvanlarınız dopdolu oğlanla şarab:
Biradan, fahişeden başka nedir şî'r-i şebab?
Serseri: Hiçbirinin mesleği yok, meşrebi yok;
Feylesof hepsi; fakat pek çoğunun mektebi yok!”... S.K.*

Bu bölümde de yine halkı dikkate almayan, Batı’nın her hâliyle taklit edilmesine inanan ve bunu teklif eden kesime yönelik eleştiri vardır. Onları eleştirirken Akif, İslamiyet’in gelişmeye tahammül edemeyen bir din olmadığını anlatır. O günkü hâliyle yaşanan dinin, İslam’ın asıl anlamından çok uzak olduğunu İslam tarihinden örnekler vererek ortaya koyar. Onun istediği insan, İslamiyet’i gerçekten anlayan, yaşayan insandır. İslamiyet, ilme ve medeniyete karşı değildir, cehalete karşıdır. Akif, bunu vurgular, anlatır. Gelişmenin sırrı kendimizdedir. Ve Akif, bunu şu dizelerle ifade eder:

*“Sırr-ı terakkinizi siz,
Başka yerlerde taharriye heveslenmeyiniz.
Onu kendinde bulur yükselecek bir millet:
Çünkü her noktada taklîd ile sökmez hareket
Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini;
Veriniz hem de mesaînize son sür'atini.” S.K.*

Hakkın Sesleri adlı bölümde ise Akif, Balkan Savaşı'nın kaybedilmesiyle birlikte yaşanan hâli gözler önüne serer. Burada Kur'an'dan alınan ayetler ve mealleri vardır. Allah'ın sözlerinden hareketle Akif, isyanlarını, hayal kırıklıklarını, içsel çatışmalarını yatıştırır: **“Leyse-lil- insâni illâ-mâ-seâ”** derken Allah, insanın kurtuluşunun çalışmasıyla olacağını söylemiştir. Akif, bu ilâhî sözle, isyanını, feryadını dindirir. Kaybedilen topraklar, yaşanan facialar, bu durumun sebepleri yer yer şiirlerinde verilir, Akif'in isyanı, çılgılığı olur. Tembellik, vurdumduymazlık, ümitsizlik, içimizdeki beyinsizlerin sebep olduğu felaketler, cehalet, ayrılık fikri, bu şiirlerde işlenir. Durumun sebepleri ve sonuçları ortaya konulur. O bir fikir adamı, fikir askeri olarak yine milleti için savaşır.

Fatih Kürsüsünde, Safahat'ın 4. Kitabıdır. Vaiz Kürsüde adlı bölüm, önceki şiirlerde anlatılanların bir özeti gibidir. Bu bölümde Akif, önceki şiirlerde ele alınan sorunları tek bir metin hâline getirmiştir. Tekrarların sıklığı, dönemin toplumsal durumunun ve Akif'in bakış açısının bir göstergesidir. Var olan durumun ortaya konulması ve çözüm önerilerinin sık sık tekrar edilmesi Akif'in söyleminin ve amacının göstergelerindendir. Konuların birbiriyle olan ilintileri sebep- sonuç cümleleriyle ortaya konulmuştur.

Bu bölümde karşımıza çıkan şu cümle aslında Akif'in söyleminin bir özeti niteliğindedir:

*“Bekayı hak tanıyan, sa'yi bir vazife bilir;
Çalış, çalış ki, bekaa sa'y olursa hak edilir.”V.K.*

Batı'nın elde etmiş olduğu gelişmişliğin sebebinin çalışmak olduğu anlatılır.

“Bakın mücahid olan Garb'a şimdi bir kerre:

Havâyâ hükmediyor, kaani olmuyor da yere.

Dönün de âtil olan Şark'ı seyredin: ne geri!

Yakında kalmıyacak yeryüzünde belki yeri!"V.K.

Batı'nın ilminin, medeniyetinin hep birlikte çalışmanın eseri olduğunu anlatan şair, refahın, mutluluğun, başarının, kısacası insan hayatını güzelleştiren tüm unsurların sırrının çalışmak olduğunu ifade eder. Bunun karşılığı olan tembelliğin sonuçları ise şöyle sıralanır:

"Zaman zaman görülen âhiret kılıklı diyar;

Cenâzeden o kadar farkı olmayan canlar;

Damarda seyri belirsiz, irinleşen kanlar;

Sürünmeler, geberip gitmeler, rezâletler,

....

Dilencilikle yaşar derbeder hükûmetler;

Esâretiyle mübâhî zavallı milletler;

Harâbeler, çamur evler, çamurdan insanlar;

Ekilmemiş koca yerler, biçilmiş ormanlar;

Durur sular, dere olmuş helâ-yı cârîler;

Isıtmalar, tifolar, türlü mevt-i sârîler;

Hurâfeler, üfürükler, düğüm düğüm bağlar;

Mezar mezar dolaşıp hasta baktıran sağlar...

Atâletin o mülevves teressübâtı (tortusu)bütün!

Nümûne işte biziz... Görmek isteyen görsün! V.K.

Bütün bunlar tembelliğin sonuçlarıdır. Akif, geçmişi zaferlerle dolu bir milletin bu hâle gelmesine isyan eder. Bu bölümde Akif, yaşananların yanlış bir şekilde "kader" olarak değerlendirilmesine karşı çıkar. Tevekkül fikrinin yanlış anlaşıldığını örneklerle anlatır:

“Kadermiş!” öyle mi? Hâşa, bu söz değil doğru:

Belânı istedin, Allah da verdi... Doğrusu bu.

Talep nasılsa tabîî, netice öyle çıkar,

Meşîyyetin (irade)sana zulmetmek ihtimali mi var?

“Çalış!” dedikçe şer’at, çalışmadın, durdun,

Onun hesâbına birçok hurâfe uydurdun!

Sonunda bir de “tevekkül” sokuşturup araya,

Zavallı dini çevirdin onunla maskaraya!” V.K.

Akif, bu manzumelerinde İslamiyet’in ne olduğunu da anlatır. İslam’ın istediği ideal insan bu metinlerde de karşımıza çıkar. Akif, bilinçsiz, bilgisiz olan toplumu her açıdan bilgilendirme amacıyla, ele aldığı her konuyu örneklendirerek, halkın anlayacağı temiz bir Türkçe ile hissederek, yaşayarak yazar.

Akif’in medeniyete ulaşmak için önemle üzerinde durduğu bir konu da eğitim kurumlarının düzenlenmesi, öğretmen yetiştirilmesidir. O, öğretmenlerin liyakatli, imanlı, edepi, vicdanlı olmasını ister. Bu dört özelliği bünyesinde bulunduran öğretmen, görevini gerektiği gibi yapacaktır.

Son bölümde vatanın içinde bulunduğu durumu önemsemeyen, duyarsız insanlara yönelik olarak Akif, ironik bir yaklaşımla, Balkan faciasından çeşitli sahneler sunar: Balkanların savaş sonrasındaki görünüşü olanca açıklığı ve korkunçluğuyla ortaya konur. Edirne’den başlayarak, Gümölcine, Kosova Pirzerin, İpek, Yakova, Selanik, Serez’in zemini “hûn-ı İslam’a’ boyanmıştır. Balkanlar elimizden gitmiştir. Giderken de milyonlarca insan katledilmiş, evler, köyler yakılmış, işkenceler altında insanlar perişan edilmiştir. Acımasızca katledilen insanların kanıyla Arda Nehri kıpkızıl akmaktadır. Akif, bu sahneleri aktarırken orada ölenler için yanar, ağlar, duyarsızlığa isyan eder.

Bu bölüm Akif’in duasıyla biter. Vatanın, bayrağın, dinin bekası için yapılan dualardır bunlar.

Berlin Hatıraları, Berlin’e bir görev sebebiyle giden Akif’in orada edindiği izlenimleri eleştirel bir bakış açısıyla karşılaştırmalı olarak ortaya koyduğu bir eserdir.

Mehmet Akif, 1914 yılı sonunda devlet tarafından görevlendirilerek Almanya'ya giden bir heyet içerisinde Berlin'e gitmiştir. Üç ay orada görev yapan Akif, savaş sırasında Almanlara esir düşen Müslüman askerlerle uzun sohbetler yapmıştır.⁵⁴ Berlin'e giden şair, orada gördüğü yaşam standardını yaşadığı yerlerle karşılaştırır. Kahve, otel, sokak, lokanta, kısacası toplum hayatına ilişkin yerler, hayatı kolaylaştıran unsurlar Akif'in gözünden aktarılır. Almanların, insan hayatına ve toplum düzenine verdikleri önem, bu şiirde karşımıza çıkar. Orada gördüklerini memleketi ile karşılaştırarak biraz da müstehzi bir dille anlatır.

“Çamur bu beldede âdet değil ne kış ne de yaz.

Geçende haylice kar yağdı Berlin'in içine;

Bıcık bıcık olacakken takır takırdı yine.

Merak edip soruverdim, “bırakmayız” dediler!

-Bırakmayın, güzel amma, kar yağar durursa eğer?

“Bırakmayız!” sözü aynen tekerrür etmez mi?

Evet, bu sözde nümâyân heriflerin azmi.” B.H.

Oradaki durumu bu cümlelerle aktaran Akif, bizdeki durumu ise şöyle tasvir eder:

“ Bizim diyara bira kar düşünce zor kalkar.

Mahalle halkı nihayet kalırsa pek muztar,

“Lodos duasına çıkmak gerek...” denir, çıkılır.

Cenâb-ı Hak da lodos gönderir, fakat bıkılır:

Çamur yığınları peyda olur ki mühliktir...”B.H.

Orada kahvede karşılaştığı oğlunu savaşta kaybeden bir Alman kadınının hislerine ortak olan bir Akif buluruz:

“Sürura kalsa da bigâne Müslüman yüreği;

Bilir teessür-ü mâsum önünde inlemeyi.”B.H.

⁵⁴ M. Ertuğrul Düzdağ, *Mehmed Âkif Ersoy*, 1. Baskı, Kaynak Kitaplığı, İstanbul 2004, s. 55.

Yabancı da olsa vatani için ölümü göze alan bir insandır. Akif, vatani için ölmenin bir şeref olduğunu, Anadolu’da bu durumda olan ailenin sayısının bile bilinmediğini, Tunus’ta, Cezayir’de Kafkasya’da bu durumda olan nice annenin olduğunu söyler. Afrika’dan Fransız askerleri tarafından getirilip savaşmak zorunda bırakılan insanları da anlatır. Onların durumu daha kötüdür. Çünkü onlar, vatan uğruna değil başkalarının amacına hizmet etmek için hayatlarını feda etmektedirler:

“Kimin hesabına ölmüş, desin de inlemesin,

Anarken oğlunu, bıçare yahut erkeğini?

...

Ne milletin şerefi için, ne kendi şânın için!

Fedâ-yı can edeceksin adüvv –ü cânın için” B.H.

İngiltere’nin, Rusya’nın, kendi amaçları uğruna söndürdükleri, sömürdükleri Asya’da ise durum farklı değildir, buralarda yaşayan ya da yaşamaya çalışan insanlar hâkim güçler için her durumda birer sömürge durumundadır:

“Hayâtı, rûhu soyulmuş yığın yığın ecsâd

Verir de hepsini kalmazsa hiç mi hiç parası;

Damarlarındaki son damlanın gelir sırası...” B.H.

Aslında bu bölümde işlenen konular Akif’in 1. Dünya Savaşı sırasında Almanlara esir düşen Müslüman askerleri bilinçlendirmek amacıyla Almanya’da yaptığı çalışmaların bir özeti gibidir. O, savaş sırasında âdeta bir asker gibi çarpışmış, üzerine düşen vazifeleri fazlasıyla yerine getirmiştir. Akif, fikir cephesinde gerek yurt içinde ve gerekse yurt dışında milleti, dini için çalışmaktan vazgeçmemiştir.

Bu bölümde Akif, Batı dünyasının doğuya bakış açısını da değerlendirir; medeni dünyanın yapılan zulümler karşısındaki sessizliğini, duyarsızlığını daha da ötesi desteklemesini şiddetle eleştirir. Avrupa’nın Doğu’ya ve İslam dünyasına bakış açısının değişmesi gerektiği üzerinde durur.

Süleymaniye Kürsüsünde’de işlenen “beyin-kalp”, “halk-aydın” birlikteliği burada da ele alınır ve önemi üzerinde durulur.

“Bizim düşünceler amma sizinkinin aksi!

Demin beraber iken şimdi ayrılır hepsi!”

“O râbıtayla giderken sizin teâliniz:

Bu tefrikayla perişan bizim ahâlîmiz.”B.H.

Pozitif bilimlerden faydalanmanın gerekliliği üzerinde duran şair, sadece bu bölümde değil birçok şiirinde bu konuyu gündemine alır. Çünkü bir millet, her yönüyle gelişme gösterirse istenen gelişmişlik düzeyine ulaşılacaktır. Edebiyat da bu ilerlemede kendi üzerinde düşen görevi hakkıyla yerine getirmelidir. İster eski ister yeni olsun fayda sağlamayan, işe yaramayan sanat da gerekli değildir: Çünkü sanatın, edebiyatın amacı milleti eğitmek olmalıdır:

“ ne kaldı? Bir edebiyyâtımız mı? Vâ- esefâ!

Bırak ki ettiği yoktur bir ihtiyâca vefâ;

Ya rûh-u milleti efsunluyor, uyuşturuyor;

Ya sînelerdeki hislerle çarpışıp duruyor!

Şarap kokar bütün eslâfın en temiz gazeli.

Beş altı yüz sene “sâki” havâ-yı müptezeli,

Sinir bırakmadı Osmanlılarda gevşemedik!” B.H.

Edebiyat, millete ümit aşılmalı, yaşatmalıdır. Edebiyat da yaşayan bir edebiyat olmalıdır. Ancak eski ve yeni edebiyat, bu ilkelerden uzaktır. O bu değerlendirmeleri ve eleştirileri yaparken, fayda açısından yaklaşır:

“okur yazar” denilen eski baş belasından

Olunca ümmet-i merhûme büsbütün mey’ûs;

Muhît-i fikrine çullandı kanlı bir kâbûs.

Çekilse: Arkada mâzî denen leyâl-i azâp;

Atılsa: önde bir âtî ki dalga dalga serâp!”B.H.

Bütün olumsuzluklara rağmen yine de ümidini kaybetmez Akif ve milletine şöyle seslenir:

“Korkma!

Cehennem olsa gelen göğsümüzde söndürürüz;

Bu yol ki hak yoludur, dönme bilmeyiz, yürürüz!

Düşer mi tek taşı, sandın, harîm-i nâmûsun?

Meğerki harbe giren son nefer şehîdolsun.”

Şu karşımızdaki mahşer kudursa çıldırsa;

Denizler ordu, bulutlar donanma yağdırsa;

Bu altımızdaki yerden bütün yanardağlar,

Taşıp da kaplasa âfâkıcıbir kızıl sarsar;

Değil mi cebhemizin sînesinde îman bir;

Sevinme bir, acı bir, gâye aynı, vicdan bir;

Değil mi sînede birdir vuran yürek... Yılmaz!

Cihân yıkılsa, emin ol, bu cephe sarsılmaz!” B.H.

Safahat’ın 6. Kitabı olan **Âsım**’ın başlangıcında evlilik, aile hayatı, eşlerin birbirlerine karşı sorumlulukları gibi konuları irdelenir, toplumumuzda var olan yanlışlıklar ve yozlaşmalar günlük konuşma diliyle aktarılır. Seçilen bu biçim halkın anlayacağı sade bir Türkçedir. Bununla da Akif, halkın geneline yönelik bir eğitim amacını taşımaktadır. **Âsım**’ın “Yazılması ve yayınlanması Millî Mücadele ve sonrasında 1919-1924 yılları boyunca sürmüştür.”⁵⁵

Oğlu Emin Akif Ersoy, hatıralarında **Âsım**’ın Mehmet Akif için değerini şu sözlerle ortaya koyar: “*Mehmet Akif’in Safahat adı altında kaleminden süzülen 7 ciltlik eserleri arasındaki altıncı kitap (Âsım)’a verdiği emek çok fazla ve pek kıymetlidir. Ankara’daki Taceddin Mahallesi’nde tamamladığı bu cilde Yunan Harbi başında başlamıştır. Diğer yazıları hakkında büyük tevazu gösteren şair, Âsım’ı şaheser olarak kabul ederdi. Aruz vezninin Türk Edebiyatı’nda bu kitapta vasıl olduğu bu tekâmülüne,*

⁵⁵ Mehmed Ertuğrul Düздаğ, *Mehmed Âkif Hakkında Araştırmalar*, Marmara Üni. İlahiyat Fak. Mehmed Âkif Araştırmaları Merkezi Yay., (1. Baskı), İstanbul 1987, s.93.

zarafetine kendisi bile imreniyor, cidden sanatkârane işlediği manzumeleriyle iftihar ediyor, gurur duyuyor idi.”⁵⁶

İlerleyen kısımlarda ise Akif, yine yurdunun içinde bulunduğu durumu bütün açıklığıyla Köse İmam’ın ağzından yansıtmaktadır. Vatanının derdiyle dertlenen Akif’in, “afakını saran binlerce sıcak kül yığını”dır: Onun acısı bu dizelerde dışa vurulur:

“Yurdu baştanbaşa vîrâneye dönmüş Türk’ün;

Dünkü şen, şâtır ocaklar yatıyor yerde bugün,

Gündüz insan sesi duymaz, gece görmez bir ılık,

Yolcu haykırsa da baykuş gibi çılgık çılgık.”Â

Akif, Türk milletinin içinde bulunduğu durumu olanca açıklığıyla yaşanan olaylar vasıtasıyla aktarır:

“Sıtmadan boynu bükülmüş de o dimdik Türk’ün,

Düşünüp durmada öksüz gibi küskün. Â.

Değişik sanki o arslan gibi ırkın torunu!” derken şair Türk milletinin geçmişiyle o günkü hâli arasında karşılaştırmalar yaparken o günkü durumu da en ince ayrıntısına kadar verir. Halkın yoksulluk sebebiyle içinde bulunduğu durumun tasviri hiçbir şair bu derece etkili ve gerçek anlatamamıştır.

Akif’in toplumdan uzak olmadığının göstergeleri olan bu anlatım tarzı hayal edilerek yazılabilecek bir durum değildir. Somut olarak ortaya konan ve okuyucuyu etkisi altına alan bu anlatım, Akif’in anlatım gücünün de göstergelerindendir.

Oğlu Emin Akif, hatıralarında bu konudan da söz etmiştir: *“İşte o zamanlar Ankara’da tertip edilen derme çatma güreşler onun pek canını sıkıyor. Sırtı yere gelmeyen gürbüz Türk neslinin Harbi Umumî’den, Balkan Harbi’nden hele mütareke senelerini takip eden Yunan Harbi yıllarında hastalık, açlık, sefalet yüzünden düştüğü derin inkıraza candan yanıyor. O da pek cılız ve aç pehlivanlarının üç beş kuruş uğrunda acayip bir şekilde boğuşmaları onu yaralıyordu. Mehmet Akif’e taassup isnat edenler olmuştur. Hâlbuki o hiçbir zaman ne mürteci ne de softa fikirli idi. Onun yalnız*

⁵⁶ Emin Akif Ersoy, *Babam Mehmet Akif -İstiklal Harbi Hatıraları-*, (1. Baskı), Hz. Yusuf Turan Günaydın, Kurtuba Kitap, İstanbul 2011, s. 45.

başka şekilde tezahür eden taassupları kendine has görüşleri vardı. Sıhhaten ve bedenlen inkıraz etmekte olan nesil onu çileden çıkarıyor. Birçok cehaletlerin, suiistimallerin de rol oynadığı bu inkıraza ne kadar üzülyordu.”⁵⁷

Âsım’da geçmişle bugünün karşılaştırılması yapılırken inancın, eğitimin durumu da karşılaştırılır. Toplumdaki çöküntüye sebep olan unsurlar birer birer anlatılırken yapılan durum tespiti içler acısıdır:

“Köylünün bir şeyi yok, sıhhati, ahlakı bitik;

Bak o sırtındaki mintan bile tiftik tiftik.

...

Nerde evvelki acaba refahın onda biri?

Dam çökük, arsa rehin, bahçeyi icrâ ister;

Bir kalem borca bedel faizi defter defter!” Â.

Âsım’da dönemin Batılılaşma sorunu da irdelenir. Akif’in istediği medeniyet ve eğitim aydın ve halkın el ele verdiği halka inen halkı dikkate alan bir eğitim modelidir. Milleti kurtaracak olan “**Âsım’ın Nesli**”dir. Fakat bu gençliğin eğitimi nasıl olmalıdır? İşte bu sorunun yanıtını Akif şu dizeleriyle vermektedir:

“Hadi tahsîlini ikmale tez elden, Hadi sen!

Çünkü milletlerin ikbali için evladım,

Marifet bir de fazilet... İki kudret lazım.

Marifet ilkin ahaliye saadet verecek

Bütün esbâbı taşır.; sonra fazîlet gelerek,

O birikmiş duran esbâbı alır, memleketin

Hayr- i’lâsına tahsis ile sarf etmek için.

Marifet kudreti olmazsa bir ümmette eğer,

Tek fazîletle teâlî edemez, za’fa düşer...” Â

⁵⁷ Emin Akif Ersoy, s. 76.

Akif, Âsım'da Âsım'ın nezdinde bütün gençlikle konuşur. Onlara doğrunun ne olduğunu örneklerle anlatır. Çünkü memleketi kurtaracak olan onlardır. Akif'in ümidi onlardır. Çanakkale şiirinde o Âsım'ın neslinin kazandığı zaferi anlatırken Âsım'ın nesline olan inancı bir kez daha sözlerinde kendini bulur:

“Âsım'ın nesli diyordum ya... nesilmiş gerçek:

İşte çiğnetmedi nâmûsunu, çiğnetmeyecek.” Â

Âsım ve onun nesli, gerçek İslamiyet'in ne olduğunu bilen, ona bağlı, eğitilmiş bireylerden oluşacaktır. Dine karşı olmak hayata karşı olmaktır. Çünkü İslamiyet “hayat dini”dir. Bu inanç ve eğitimle yetişen bir nesildir Akif'in hayali. Âsım, gençliğin timsalidir. Hem beyni hem de dış görünüşüyle.

Akif, erdem ve ilimle işlenerek yapılacak inkılâbın ideal topluma ulaşmada izlenecek yol olduğunu diğer birçok şiirinde olduğu gibi Âsım'da da ortaya koyar.

“Bu cihetten hani hiç yılmasın oğlum gözünüz,

Sade garbın, yalnız ilmine dönsün yüzünüz.

O çocuklarla beraber, gece gündüz didinin;

Giden üç yüz senelik ilmi sık elden edinin.

Fen diyârında sızan nâ- mütenâhî pınarı,

Hem için, hem getirin yurda o naî suları.

Aynı menbaları ihya için artık burada,

Kafanız işlesin oğlum, kanal olun arada.” Â.

Gölgeler, Safahat'ın 7. Kitabıdır. Bu bölüm birden fazla şiirden oluşmuştur. Savaşın acı izleri, Şark'ın durumu, ayrılık düşüncesinin getirdiği sonuçlar bu şiirlerde işlenir. Savaşın sebep olduğu durum resmedilir. Akif, bu şiirlerde ağlar, ağlatır. Çünkü İslam'ın beyni olarak tanımladığı Osmanlı Devleti, asırlardır atıl durumdadır. Batının yıllardır süren acımasız yok etme çabası sonucunda Şark, baştanbaşa harabeye dönmüştür.

Şark'ın içinde bulunduğu durum, milletin tembelliği, cehaleti, ilimden bilimden haberdar olmaması sebebiyledir. Akif, şiirlerini yazarken fikri ön planda tutmuştur her

zaman, aslında onun manzumelerinin başlıkları da bunu gösterir niteliktedir. **Alınlar Terlemeli, Umar mıydın?** gibi şiirler Akif'in milletine seslendiği, kurtuluş çarelerini sıraladığı şiirlerdir:

“ Fakat, mâtem hâlâs etmez cehennemler saran yurdu.

Cemâat intibâh ister, uyanmaz gizli yaşlarla!

Çalışmak!... Başka yol yok, hem nasıl? Canlarla, başlarla.

Alınlar terlesin, derhal iner mev'ûd olan rahmet,

Nasıl hâsir kalır “tevfiki hak ettim” diyen millet?” A.T.”

Savaş yılları, milletin içine düştüğü durum onun şiirlerinde en ince ayrıntısına kadar resmedilir ve kurtuluş çareleri sıralanır. **Azimden Sonra Tevekkül, Yeis Yok** adlı şiirler bu amaçla yazılmışlardır. **Süleyman Nazif'e** adlı manzume ise, İstanbul'un 23 Kasım 1918 tarihindeki işgaline “Kara Bir Gün” makalesi ile karşı çıkan Süleyman Nazif'e destek amacıyla yazılmıştır.⁵⁸ **Leyla, Bülbül**, yine Türk- İslam dünyasının içinde bulunduğu kara günlerin verdiği duygularla yazılan şiirlerdir.

Gölgeler kitabındaki bazı şiirlerde bölümün isminin çağrıştırdığı ayrı dünyalar ya da varlık-yokluk durumu insanın iç dünyasının bir dışavurumu olarak karşımıza çıkar. **Gece, Secde, Hicran** gibi şiirleri Allah sevgisiyle yanan ona kavuşmak isteyen bir yüreğin seslenişidir. **Bir gece** adlı şiir ise Hz. Muhammed'e övgüdür. Akif'in peygamber sevgisiyle kaleme aldığı bir şiirdir.

Safahat'ın içinde kıtalar hâlinde yazılmış manzum parçalar da bulunmaktadır. Çeşitli konularda yazılan bu kıtalardan en çok bilineni **Kıssadan Hisse**'dir:

“Geçmişten adam hisse kaparmış... Ne masal şey!

Beş bin senelik kıssa, ayırım hisse mi verdi?

“Tarih”i “tekerrür” diye ta'rîf ediyorlar;

Hiç ibret alınsaydı tekerrür mü ederdi?” dörtlüğüdür.

⁵⁸ Doğrul, s. 471.

SÖZ DİZİMİ ÇALIŞMALARINDAKİ ESASLAR

Dilbilim ve dil bilgisi çalışmalarının bir alanı olan söz dizimi çalışmaları Türkiye’de son yıllarda önem kazanan çalışmalar arasındadır. Bir dilin yapısının ortaya konulabilmesi için gerekli olan bu çalışmalar, dil kullanımlarının ortaya konulması açısından önem taşımaktadır. Özellikle yazınsal metinler bu noktada ön plana çıkmaktadır. Yazınsal olarak bir değer kazanan, klasik olma özelliğini bünyesinde bulunduran metinlerin incelenmesi dil kullanımlarının ortaya konulmasında bir araç olarak değerlendirilebilir. Çünkü bu eserlerde kullanılan dil işlenmiş bir dil özelliği taşır. Dönem dili açısından Türkçenin yapısal özelliklerinin yansıtıldığı bu metinlerin incelenmesi gerekmektedir.

Söz dizimi inceleme çalışmaları Prof. Dr. Efrasiyap Gemalmaz’ın önderliğinde başlatılmış olup Atatürk’ün Nutuk’unda Söz Dizimi⁵⁹, Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi⁶⁰, Dedem Korkut Kitabı’nın Söz Dizimi⁶¹, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi⁶² adlı doktora tez çalışmaları yapılmıştır. Bunların yanı sıra bu alanda yapılmış yüksek lisans tezleri de bulunmaktadır. Bu çalışmalar arasında Âlî’nin Nesrinde Sentaks⁶³ Tarık Buğra’nın Romanlarında Söz Dizimi⁶⁴, Sait Faik’in Kısa Hikâyelerinde Söz Dizimi⁶⁵ gibi yüksek lisans tezleri sayılabilir.

Bu çalışmada Safahat’tan seçilen metinler söz dizimi açısından incelenmiştir. Bütünce; Fâtih Câmîi, Hasta, Tevhîd yâhud Feryâd, Küfe, Durmayalım, Hasır, Bayram, İnsan, Kör Neyzen, İstibdâd, Köse İmam, Süleymaniye Kürsüsünde, Üç Beyinsiz Kafanın Derdine, Çık da Bir Seyret Bahârın Cûş-i Rengâ-rengini, Fatih Kürsüsünde (İki Arkadaş Fatih Yolunda, Vaiz Kürsüde), Bülbül adlı metinlerden oluşturulmuştur. Metinler seçilirken dil özellikleri ve içerikleri dikkate alınmıştır. Mehmet Akif’in

⁵⁹ Muhsine Börekçi, *Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1995.

⁶⁰ Cengiz Alyılmaz, *Orhun Yazıtları’nın Söz Dizimi*, Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fak., Erzurum 1994.

⁶¹ Muharrem Daşdemir, *Dedem Korkut Kitabı’nın Söz Dizimi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2000.

⁶² Funda Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2001.

⁶³ Yusuf Tepeli, *Âlî’nin Nesrinde Sentaks*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1996.

⁶⁴ Muharrem Daşdemir, *Tarık Buğra’nın Romanlarında Söz Dizimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1995.

⁶⁵ Funda Kara, *Sait Faik’in Kısa Hikâyelerinde Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1996.

Türkçenin yanı sıra Arapça ve Farsçaya da olan hâkimiyeti göz önünde tutularak farklı özellikler taşıyan metinler seçilmeye çalışılmış, ele aldığı konuya göre bir dil kullanımı ortaya koyan Akif'in bu yanının ortaya konulması amaçlanmıştır.

İNCELEME VE İŞARETLEME YÖNTEMİ

Seçilen metinlerde geçen cümle yapıları parantezleme yöntemi ile işaretlenmiştir. Yüklem ve Yüklem-fiilin içeriği (()), eksilteli yapılar $\emptyset$, $\emptyset$, [] simgeleri ile gösterilmiştir. Cümleler alt simgelerden yararlanılarak işaretlenmiştir. Hangi ögenin hangi cümleye ait olduğunun ayırt edilmesi bu alt simgelerle sağlanmıştır. Şiir dili ile biçimlendirilen metinlerde kırık ifadeler birçok düzeyde karşılaşılan bir yapı olarak etkisini hissettirmiştir. Bu kırık yapıların işaretlenmesi de yine parantezleme ve alt simge kullanma (_) +...+ (_) yoluyla yapılmıştır. Metinlerde cümle düzeyinde hemen hemen her ögenin kırılması söz konusudur.

Cümlelerin çözümlenmesinde eserde kullanılan noktalama işaretlerine bağlı kalınmaya çalışılsa da eserin manzum bir özellik taşıması, aruz kullanımı, bağlam içerisinde anlamın bir sonraki mısraya kayması ve bu sebeple cümle içerisinde anlamın tamamlanmaması gibi nedenlerle noktalama bazı bölümlerde dikkate alınmamıştır. Söz dizimi çalışmalarında cümle üstü birlikler olarak adlandırılan bu yapılar bu metinlerde sıkça karşılaşılan bir durum olmuştur. Bu nedenle bu yapıdaki cümleler, aralarında cümle bitişini işaret eden /.(nokta) işareti olsa da bitmemiş cümle olarak sayılmış ve anlamdan hareketle birleştirme yoluna gidilmiştir. Manzum olarak kaleme alınan ve aruz vezniyle yazılan metinler Divan Edebiyatı geleneğini biçimsel olarak devam ettirmektedir. Söz dizimi açısından incelendiğinde beyit bütünlüğü içerisinde bazı bölümlerde sonraki mısralara kayan cümle tamamlanması, bu şekilde bir çözümleme yapma zorunluluğunu doğurmuştur. Dilin biçim ve anlam boyutlarının birbirini tamamlaması esası gereği bu cümleler birleşik cümle olarak değerlendirilmiş ve çözümleme bu bakış açısıyla yapılmıştır. Birden fazla çekimli yükleme sahip olan cümleler birleşik cümle başlığı altında incelenmiştir. Cümle yapıları çözümlenirken çeşitli kısaltmalar kullanılmıştır.

Metinler, Ertuğrul Düzdağ'ın hazırlamış olduğu "Safahat Eski ve Yeni Haflerle Tenkidli Neşir" adlı eserden alınmıştır. Ayrıca bilgisayara aktarımında interaktif cd'den de yararlanılmıştır. Bu süreç içerisinde basılan birçok Safahat da elde edilmiş ve

incelenmeye çalışılmıştır. Safahat'ın yapılmış olan sözlük çalışmasına⁶⁶ da metinlerin anlamlandırılması noktasında başvurulmuştur. Bu çalışma sırasında Akif'in düşünce dünyasının anlaşılabilmesi için hakkında yazılmış birçok kaynağa başvurulmuş, ancak sadece alıntı yapılan kaynaklar kaynakçaya alınmıştır.

⁶⁶ Cevdet Şanlı, *Safahat Sözlüğü*, Çağrı Yayınları, (1. Baskı), İstanbul 2010.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLARIN İŞARETLENMESİ

Eklemeli bir dil olan Türkçede kavramlar kök, köken veya gövde hâlinde bulunur. Yine eklemeli bir yapının özelliği olarak kavramlar birleştirilerek yeni kavramlar oluşturulur. Türkçenin bu kavram işaretleme yöntemleri Safahat'ta da kullanılmış; kök ve kökenlerin kullanılmasının yanı sıra türetme, birleştirme, alıntı yapma, başka anlamda kullanma gibi kavram işaretleme yöntemlerine başvurulmuştur. Bu yöntemler genel başlıklar altında şöyle örneklendirilebilir:

1.1. KÖK VEYA KÖKEN HÂLİNDEKİ KAVRAM İŞARETLERİ

Safahat'ın söz varlığını oluşturan sözlük biçim birimleri büyük ölçüde Türkçenin isim ve fiil köklerinden seçilmiştir. Ancak Arapça, Farsça veya başka dillerden alınan ve köken olarak kabul edilen sözcükler de kullanılmıştır. Bu söz varlığının temel nitelikleri şöyle sıralanabilir:

1.1.1. Kaynakları Bakımından Safahat'ın Söz Varlığı

Safahat'ın söz varlığı Osmanlı Türkçesinden sade Türkçeye geçiş döneminin bütün özelliklerini yansıtır niteliktedir. Bazı metinler günlük konuşma dili gibi sade iken bazı metinlerde Klasik Osmanlı Türkçesi özelliği görülür. Örneğin Küfe adlı metinde yabancı sözcüklerin oranı yaklaşık %14, Hasır'da %16 iken Tevhîd yâhud Feryâd adlı şiirde bu oran yaklaşık %51 olarak saptanmıştır. Ancak yabancı kökenli olarak değerlendirilen sözcüklerden çoğunun ölçünlü Türkiye Türkçesinde kullanılan ve Türkçeleşmiş olduğu kabul edilen Arapça-Farsça kökenli sözlük biçim birimleri olduğu da belirtilmelidir.

Akif, dili öncelikle bildirişim işlevi ile kullanmıştır. Bu nedenle de alıcı durumundaki okuyucu/dinleyicilerin bilgi düzeyleri dikkate alınarak zaman zaman hem Türkçe hem de yabancı kökenli sözcükler birlikte kullanılmıştır:

Zulmet V.K./96 = karanlık BÜ./2

Ferda V.K./692 = yarın V.K./357

Gece F.C./21 = leyl S.K./352

Âgûş S.K./ 220 = kucak B./16

Cûşacûş V.K./659 = coşkun Ü.B.K.D./38

Seyf T.Y.F/42 = kılıç S.K./92

Safahat'ta çok az sayıda da olsa **konturat** (S.K./402) **libri pansör** (S.K./429) **mentalite** (İ.A.F.Y./112) gibi Batı dillerinden alınmış sözcükler de kullanılmıştır.

Bilindiği gibi deyimler ve atasözleri anlatımı zenginleştiren önemli söz varlığı öğeleridir. Akif Safahat'ta bunlara da yer vermiştir:

Galeyan geldi mi, mantık savuşurmuş... Doğru:

Vardı aklından o gün her kim gördümse zoru. S.K./287, “

Su bulanmazsa durulmaz...” S.K./324

Kal'a, içinden alınır” S.K./341,

Bugün, o rahlelerin kendi na'ş olup yatıyor; Üzerlerinde bekârlar fasulye kaynatıyor! İ.A.F.Y./146,

Cemâatin arasından "Kalırsa: El beğenir;/ Ölürsa: Yer beğenir" dört adam çıkarsa, getir! /Bırak da ölmeyi, anlat şu gördüğün kemeri; /Büyükliğünde midir, nerededir bunun hüneri? İ.A.F.Y./190

1.1.2. İşaretledikleri Kavramlar Açısından Söz Varlığı

1.1.2.1.Özel Adlar

“Tek bir varlığı karşılayan isimlerdir.”⁶⁷ biçiminde tanımlanan özel adlar nedenli göstergeler olduğu için sözceleme öznesinin duygu ve düşünce dünyasını yansıtma işlevini de üstlenir. Safahat'ta kullanılan ve bu açıdan önemli olan özel adlar şöyle sıralanabilir:

-1. Kişi Adları

Metinlerde geçen kişi adları incelendiğinde büyük çoğunluğunun gerçek şahısların göstergeleri olduğu görülmektedir. Gerek İslam tarihine ait ve gerekse Osmanlı tarihine ait kişi isimleri karşımıza çıkmaktadır. Mehmet Akif, eserini öğretici bir söylemle oluşturduğu bölümlerde gerçeklikten yararlanmıştır. Örneklemeler gerçek

⁶⁷ Muhsine Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, (1. Baskı), Eser Ofset Matbaacılık, Erzurum 2009, s.23.

olaylara dayanılarak yapıldığı için isimlendirmeler de çoğunlukla gerçek şahıslara aittir. Ertuğrul Düzdağ, “Mehmet Akif Ersoy, Safahat Edisyon Kritik” adlı eserinin sonunda “Safahat’ta Geçen İsimler” adlı bir bölüm oluşturmuştur. Bu bölümde eserde geçen isimler alfabetik sıraya göre çıkarılmıştır. Ayrıca eserde geçen özel isimlere ilişkin bilgiler de sunulmuştur.⁶⁸

Hasan K/46, Sâ’di D./1, Ayşe İS./33, İbn-i Sînâ S.K./152, Sıddîk V.K./396, Haydar S.K./424, Ömer V.K./396, Grey V.K./194, Puankare V.K./194, Ferdinand V.K./579.

-2. Din ile İlgili Adlar

Mehmet Akif Ersoy, İslamiyet’in yayılması, doğru anlaşılması için uğraş vermiş bir düşünce adamıdır. Bu düşüncesinin gereği olarak da eserlerinde dinsel bir bakış açısı da söz konusudur. Seçilen göstergeler de bu yönde olmuştur. O, inanç sahibi bir düşünür olarak kendi toplumundaki meselelere uzak kalmamış, insanına doğru olduğunu düşündüğü iletileri aktarma yolunu seçmiştir. İslamiyet’in ne olduğunu anlatmak, toplumu bu yönde eğitmek onun amaçları arasındadır. Bu nedenle İslamiyet’e ait unsurlar eserde sıkça kullanılmıştır. “*Yazınsal metinler alıcıya bir şey esinleme ve onda bir şey çağrıştırmaya gücüne sahiptir... bir bildiriye üreten özne ürettiği bildirisi ile alıcı üzerinde belirli bir etki yaratmayı amaçlar. Yani her vericinin bir niyeti vardır. Bu da metnin iletişim boyutuyla ilgili bir saptamadır.*”⁶⁹ Safahat iletişim boyutu yüksek olan bir eserdir. Çünkü doğrudan okuyucusuna yönelik olarak ele alınmış bir eserdir.

Metinlerde geçen dinle ilgili adlara bakıldığında Akif’in bakış açısını ortaya koyan isimlerin çokça kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Dilsel iletişimde göstergelerin işlevsel olduğu bilinmektedir. Yani seçilen her sözcük rastlantısal olarak değil metnin amacına uygun olarak seçilecektir.

Mevlâ S.K./355, Huda S.K./27, Allah S.K./355, Tanrı İS./46, hazret-i Hakk V.K./241, İlâhi S.K./454, Cenâb-ı Hak V.K./396, Ma’bûd S.K./19, Hakim-i Ezel V.K./119, Kur’ân V.K./702, Peygamber Ü.B.K.D./65, Nebî, Resûl-i Muhterem V.K./241, Resûl-i Ekrem V.K./278, Ömer V.K./247, Faruk V.K./243, /Ebû Ubeyde V.K./247, Yehûd V.K./224, Uzeyr V.K./224, Nasârâ V.K./224, Mesih V.K./224, Ashâb V.K./256, Cenab-ı

⁶⁸ Ertuğrul Düzdağ *Mehmet Akif Ersoy Safahat Edisyon Kritik*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1987, ss.452-464.

⁶⁹ Doğan Günay, *Metin Bilgisi*, (2. Baskı), Multilingual Yay., İstanbul 2007. s.122- 124.

Hak V.K./278, Rabb V.K./205, Hâlik-i Mübdi TYF/15, Fâtır-ı mutlak T.Y.F/20, Padişeh-i arz-ı güzîn- samediyet T.Y.F/14, Hâlik V.K./480, İsrafil S.K./108, Nazm-ı Celîl S.K./189, Buda S.K./198, Mecûsî S.K./226, Yezdân İ./1, Salîb V.K./578, Hızır V.K./215.

-3. Padişah Adları

Murad-ı Evvel V.K./579, Orhan BÜ./19, Yıldırım Han. BÜ./19, Fâtih BÜ./17.

-4. Din Adları: *İslâm Ü.B.K.D./60, Müslümanlık S.K./333, Protestan S.K./399.*

-5. Dil Adları: *Ruşça S.K./279, Fransızca İ.A.F.Y./112, Çince S.K./191,*

-6. Devlet, Millet Adları: *Türk Ü.B.K.D./64, Osmanlı V.K./67, İngiliz İ.A.F.Y./113, Fransız İ.A.F.Y./113, Yunanlı V.K./671, Rus S.K./280, Tatar S.K./270, Japon S.K./433, Arab Ü.B.K.D./64, Acem S.K./431, Çinli S.K./194, Moskof S.K./260, Afganlı S.K./278.*

-7. Yer Adları

Safahat'ta yer adları çokça kullanılmıştır. Bunlar kurgulanmış değil gerçek adlardır. Gerek Akif'in yaşadığı çevre ve gerek dönemin şartları ve anlatılan olaylar sebebiyle seçilen ve metinlerde geçen yer adları gerçekte var olan adlardır. Safahat, yazıldığı döneme ışık tutması açısından önemlidir. Bu gerçeklik seçilen isimlerde de karşımıza çıkar. Akif'in sanat anlayışının bir göstergesi olan unsurlar içerisinde karşımıza çıkan yer adları da realist bir bakış açısıyla seçilen gerçek isimlerdir. En küçük çevreden en büyük çevreye kadar iletişim hâlinde bulunan bütün yerlerin isimleri bu sebeple metinlerde çok fazladır. Eserde "*Marmara sahilleri S.K./245, Kömürcüler kapısı K/34, Mahalle Mektebi V.K./434, Yatı mektepleri K/29, Ekmekçiöğlu Medresesi İ.A.F.Y./174, Mekteb-i Rüşdiyye K/45, Tıbbiye Mektebi İ.A.F.Y./135, Bâb-ı Fetva Dairesi S.K./* gibi pek çok yer ismi mevcuttur.

-8. Coğrafya Adları

Türkistan S.K./147, Avrupa S.K./275, Fatih İ.A.F.Y./52, İstanbul HA./67, Semerkand S.K./153, Buhârâ V.K./464, Fas V.K./464, Tunus V.K./464, Cezâyir V.K./464, Îrân V.K./464, Asya S.K./275, Paris S.K./321, Haydarabad S.K./227, Hindistan S.K./227, Yakacık İS./17, Yemen İS./46, Arnavutluk İS./86, Çin V.K./464, Mançurya S.K./176, İngiltere S.K./216, Arabistan S.K./275, Amasra İ.A.F.Y./10, Vefâ İ.A.F.Y./147, Bathâ V.K./270, Çamlıbel S.K./310, Taşkent S.K./148, Edirne V.K./583,

Kosova V.K./643, Rusya S.K./114, Cava V.K./464, Hittâ-i Hindî V.K./464, Sibirya V.K./464, İspanya, Mağrib-i Aksâ, Bahr-i Umman, Bahr-i ahmer, Şark-ı Aksâ, Hıyve V.K./464, Buhârâ V.K./464, Kırım V.K./464

-9. Yıldız Adları: *Süheyl V.K./51, Süreyya V.K./51, Şi'râ V.K./52, Ayyûk V.K./52, Ferkadân V.K./52, Râmih V.K./53, A'zel V.K./53.*

-10. Nehir Adları: *Tunca V.K./596, Meriç V.K./596, Kura V.K./670, Arda V.K./604.*

1.1.2.2. Cins Adlar

Bir türü karşılayan kavram işaretleri olan cins adlar da Safahat'ta kullanılmıştır. Bunları şöyle sınıflandırmak mümkündür.

-1. Meslek adları:

Meslek adlarına bakıldığında da dönemin dil özelliklerinin metinlere yansıdığı görülmektedir. Metinlerde Osmanlı Türkçesine ait terimler ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Bugün artık kültür hayatımızda olmayan kavramların isimlerinin de varlığı o dönemdeki aile ve sosyal hayata ait göstergelerdir.

Türkçe isimden ya da fiilden meslek ismi yapan /+cI/ ekiyle oluşturulan isimlerin yanı sıra yabancı dillerden alınmış terimler de bulunmaktadır. Safahat'ta kullanılan meslek adları şöyle örneklendirilebilir:

/+cI/ Ekiyle Oluşturulan Meslek İsimleri: *Eczâ+cı V.K./218, mezar+cı H/28, balon+cu B./29, salıncak+çı B./40, alettirik+çi B./21, tımar+cı İ.A.F.Y./8.*

Yabancı Dillerden Türkçeye Geçen Meslek İsimleri: *Doktor HA./1, hekim İ.A.F.Y./7, cerrah İ.A.F.Y./10, mubassır HA./36, zâbit K/29, hamal K/30, müneccim İS./19, polis S.K./213, müderris İ.A.F.Y./140, müşerrih İ.A.F.Y./143, müdekkık İ.A.F.Y./143, muallim V.K./420, mürebbî V.K./35, imam V.K./618, lala V.K./218, dadı V.K./218, kâhya V.K./218, kaptan V.K./218, Asker V.K./218,*

Tamlama Biçiminde Olan Meslek İsimleri: *baş muhassıl V.K./218, tabîb-i aîle V.K./218, Vekîl-i harc V.K./218, müdîr-i vezne V.K./218.*

-2. Hastalık adları

nezle-i sadriyye HA./1, verem HA./57, yılanlık H/7, felc S.K./377, veba V.K./247.

-3. İlaç adları

Kodein HA.

-4. Hayvan adları

Karakuş S.K./88, eşek V.K./385, deve B./30, bülbül Ç.B.S.B.C./11, köpek İS./46, karga S.K./267, tavşan İ.A.F.Y./18, tilki V.K./317, ceylan V.K./315, arslan V.K./317, bit V.K./348, sakırğa V.K./347, bukalemun V.K./394, sıçan İS./71, sığır V.K./440, baykuş Ç.B.S.B.C./11.

-5. Askerlikle İlgili Adlar

Ferîk S.K./96, asker Ü.B.K.D./16, müşirlik S.K./97, mülazım S.K./96, bâlâ S.K./89, kışla S.K./92, sipâh İS./13, piyâde D./1, karakol İ.A.F.Y./154, kumandan V.K./218.

-6. Bitki Adları: *Zencefil H/3, çörek otu H/3, biber H/3, tîrak H/7, tütün H/14, sakız H/15, balmumu H/15.*

1.2. GÖVDE HÂLİNDEKİ KAVRAM İŞARETLERİ

1.2.1. Gövde Hâlindeki Fiiller

Bir dilin temel söz varlıklarından biri olan fiiller, genellikle kök hâlinde bulunan kavram işaretleridir. Kök olarak isim türetmeye çok elverişli olmalarına karşın fiil türetme işlevi ile çok işlek olarak kullanılmazlar. Ancak az kullanılsa da fiil kök veya gövdelerinden türetilmiş fiiller de vardır. Bu fiiller Safahat'ta da kullanılmıştır.

1.2.1.1. Fiilden Fiil Yapım Ekleri ve Çatı Ekleri

/-ıksa-/ eki, kan-ıksa-r S.K./119 örneğinde kullanılmıştır.

Köpek sür-ü-r gibi insan sürüklenir mi İS./46 örneğindeki sür-ü- fiili kullanılmıştır.

/-ka-/ eki ile türetilmiş olan çal-ka-n-ır V.K./79 fiili kullanılmıştır.

İki ekin birleşmesi/kalıplaşmasıyla oluşan /-**Ik-IA**-/ eki ile türetilen **did-ik-le-r+di** S.K./88 örneği mevcuttur.

Korkmaz, çatı kavramını “Özne veya nesnenin fiilin gerçekleşmesindeki farklı durumlarını belirtmek üzere, fiil tabanına çekimden önce fiilden fiil türeten belirli eklerin getirilmesiyle meydana gelen değişik görünüşlerdeki fiil şekli”⁷⁰ olarak tanımlamaktadır.

Hengirmen ise “Eylemlerin, özne ve nesne ile arasında çeşitli açılardan ortaya çıkan bağa göre taşıdığı dilbilgisel özelliklerin genel adı” şeklinde ifade eder.⁷¹

“Bir eylemin doğal/öz katılanları dışında bir katılan; eylemine göre bir “yapan”, bir “yaptıran” ya da “ettiren” tümceye eklenebilir.”⁷² Bu bağlamda fiile eklenen ve eylemin durumunu belirten ekler çatı eki denir. Çatı kavramını Demircan şöyle tanımlar: “Sözel bilgi akışına bağlı olarak, eyleme katılanlardan yapan/etkilenen/yaptıran ile yüklem arasındaki ilişkileri belirleyen biçimlenmeye ya da eklemlemeye çatı denir.”⁷³

Çatı eklerinin işletme eki olarak değerlendirilmesini daha doğru bulan Börekçi dilbilgisi kitaplarındaki çatı ile ilgili tanımlamalardan hareketle çatı kavramını şu şekilde açıklar: “Çatı, eyleyen-eylem ilişkisini düzenleyen bir dil bilgisi ulamıdır. Bu durumda çatı ekleri, işletme eki olarak değerlendirilebilir. Ancak bu eklerin kılmama-olmama ekinden önce kullanılması, türetme eki niteliği olarak kabul edilebilir. Bu nedenle çatı eklerini fiil tabanı kuran işletme eki olarak değerlendirmek doğru bir yaklaşım olarak görülmektedir.”⁷⁴

Aslında türetme eki olmayan ve eyleyen-eylem ilişkisi kuran çatı ekleri de dil bilgisi kitaplarında yapım eki olarak gösterilmektedir. İşaretlediği eylemi öznesiyle ilişkilendiren bu ekler işletme eki niteliği taşımaktadır. Ancak dizim sırası bakımından kılmama/olmama ve fiilimsi eklerinden önce kullanılmaları bu eklerin yapım eki olarak

⁷⁰ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1992, s.35.

⁷¹ Muhsine Börekçi, “Türkçe Öğretimi Bakımından Çatı Kavramı”, V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I, 20-26 Eylül 2004, Ankara 2004, ss. 487-500.

⁷² Ömer Demircan, *Türk Dilinde Çatı*, Papatya Yayıncılık, (1. Basım), İstanbul 2003, s.10.

⁷³ Demircan, *Türk Dilinde Çatı*, s.11.

⁷⁴ Börekçi, “Türkçe Öğretimi Bakımından Çatı Kavramı”, ss.487-500.

adlandırılmalarına ve bu çalışmada da bu başlık altında değerlendirilmesine neden olmuştur.

Cümle, “özne işlevli bir katılan ile bir yüklemden oluşur. Eylemin anlattığı olaya göre cümleye bir nesne, bir yararlanan, bir araç, gibi başka eyleyenler, yer, zaman, uzaklık, yön, gibi konumlayıcılar, neden, koşul, gibi ek bilgiler katılabilir.”⁷⁵ Eyleyen-eylem ilişkisi cümle içerisinde belirlenir. Çatı kavramı da bağlam içerisinde değer kazanır.

Safahat’tan hareketle eyleyen – eylem ilişkilerini ve bu ilişkileri kuran biçimbirimleri şöyle örneklendirmek mümkündür:

1. Ø Etkenlik

Fiillerin çatı eki almamış biçimleri etken olarak adlandırılır. Etken çatı öznenin işi yapan konumunda olduğu fiil biçimidir.⁷⁶ Bu çatıda özne gerçek özne konumundadır.

*Sa'dî **di-ø-yor ki:** "Bir gece biz kârbân ile
Âheste-seyr iken yolumuz **düş-ø-tü** bir çöle.
Sür'atle tayyiçin o beyâbân-ı vahşeti,
Hep yolcular **fedâ ed-ø-erek** istirâhati,
Git-ø-mektelerdi. Bir aralık bende meşye tâb,
Hiç **kal-ø-mamış ki düş-ø-müşüm** artık **zebûn-i hâb.**
Âvâre bir piyâdeyi **bekle-ø-r mi** kâfile?
Nâçâr **şedd-i rahl ed-ø-ecek** tâ be-merhale.
Dur-ø-muş, di-ø-yordu, bir de uyandım ki, sârban:..(D.)*

2. Ettirgenlik /-Dır-/ , /-r-/ , /-t-/

Ettirgen fiil çatısı “geçişsiz fiilleri geçişli hâle getirirken geçişli fiillerde de öznenin işi bir aracı kullanarak yaptığını daha doğrusu yaptırdığını ifade ederler. Yani

⁷⁵ Demircan, *Türk Dilinde Çatı*, s.9.

⁷⁶ Muhsine Börekçi, *Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1995. s. 50.

ettirgen çatı yüklem fiilin hem bir nesne almasını hem de gerçek özne ile birlikte bir de içe yerleşik (embedide) özne kullanılmasını sağlar.”⁷⁷

/-Dır-/

Hem ne için /Beni yıllarca barın**-dirmiş** olan bir yerden, /"Öleceksin!" diye koğmak? HA./44

Koş**-tur**-unuz bir araba. HA./63

Tuttu bin**-dir**-di çocuklar sararak her yerini, /Öptüler girye-i matem dökerek gözlerini: HA./66

-Ne dırlanıp duruyor? Sus**-tur**-un canım su pisi! İS./49

/-t-/

Vehleten âvâre bir seyyahı yollar kork**-ut**-ur;... D./15

/-r-/

Hayâl otuz sene evvelki hâli pîşimden /Geç**-ir**-di, başladım artık yanımda görmeye ben:/... F.C./24

3. -Ø-, -II-, -n- Edilgenlik

Öznenin işi yapan değil de yapılan edilen konumunda olduğu çatı biçimidir. Bu yapıda nesne dilbilgisel olarak özne konumundadır.

-Ø-

Omuzdan in**-Ø**-di hasır... H/27

-II-

Sok**-ul**-du kimbilir ordan da hangi bir bucağa. H/23

-n-

Önümde bir meydan /Görü**-n**-dü; F.C./16

⁷⁷ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s. 51

4. -l-, -ş-, -n- Dönüşlülük

“Bu ek, eylem kök ya da gövdesine gelerek kavramın özneye döndüğünü belirten dönüşlü çatı kurar.”⁷⁸

/-n-/

bak-ın-dımsa da... S.K./103

Üç buçuk yıl bana katla-n-dı bu mektep, üç gün /Daha katlansa kıyamet mi kopar? HA./43

/-l-/

Cihân yıkılsa, emin ol, bu cephe sars-ıl-maz! Asım.

/-ş-/

Diriler koşmadı imdadına, sen bari yet-iş... Ü.B.K.D./3

Utanmadan çıkıyor, içtihadı kalk-ış-ıyor! V.K./366

5. /-ş-/ Karşılıklılık

Aynı eylemin iki özne tarafından karşılıklı olarak yapıldığını ifade eden çatı ekidir. Cümlede asıl özne söz dizimine göre ortaya çıkar. Diğer özne ise tümleş konumundadır.

Her lâhza boğ-uş-makla geçip devr-i hayâtı... T.Y.F/58

Öyle ya, bizler de kendi fikrimizi Çıkarmış olsak eğer, şimdi, kuvveden fi'le, Kucakla-ş-ır medeniyetle din tamâmiyle. V.K./364

Vâkîâ Rusça konu-ş-tuk, yine külhani, fakat, /Seslerin tavrına çoktandır edermiş dikkat. S.K./279

6. /-ş-/İşteşlik

İşteşlik çatısı aynı işi aynı zamanda birden çok öznenin yaptığı durumlarda eylemin durumunu ifade eder. Eylemde birliktelik söz konusudur. Birliktelik tümleşler ve zarflarla da sağlanır.

Düşmesin aman, yap-ış-ın! V.K./473

⁷⁸ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s. 53.

Fuhşu, bir de ilhâdı; Kap-ı ş-tı bunları "yirminci asrın evlâdı!" V.K./550

1.2.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

Yukarıda ifade edildiği gibi fiiller türetmeye elverişli oldukları kadar türetilmeye elverişli değildir. İsim kök, köken veya gövdeleri genellikle yardımcı fiillerle fiile dönüştürülür. Ancak fiilden isim türeten çok veya az işlek ekler de vardır. Safahat'tan hareketle isimden türetilmiş fiil gövdeleri şöyle örneklendirilebilir:

1. /+A-/

bez+**e**-nmiş S.K./445

2. /+Al-/

düz+**e-l-t** İ.A.F.Y./82

3. /+(A)r-/

kaba+**r-** Ü.B.K.D./5

4. /+DA-/

Bu ek ile işaretlenmiş olan al+da- fiili artık arkaik olup Safahat'ta da "al-da-t-" biçiminde köken olarak kullanılmıştır.

al+**dattım** S.K./324

5. /+IA-/

iler+**le** V.K./131

6. /+IAn-/

can+**lan**-dı S.K./265

7. /+IAş-/ /+la-ş/

uzak+**laş**-tı H/25

8. /+k-/

gec+**ik**-me İ.A.F.Y./208,

1.2.2. Gövde Hâlindeki İsimler

1.2.2.1. Fiilden Türetilmiş İsim Gövdeleri

İsimler türetilmeye elverişli kavramlardır. Bunun sonucu olarak da hem fiil hem de isim köklerinden isim türeten pek çok yapım eki vardır. Bunlar Safahat'tan hareketle şöyle örneklendirilebilir:

1. /-A/

yar-a S.K./277

2. /-gara/

yay-gara İS./72

3. /-ç/

kıl-ıç S.K./92, iğren-ç S.K./367

4. /-Ar/

değ-er H/18

5. /-cA/

düşün-ce V.K./346

6. /-gA/

süpür-ge İS./53

7. /-gI/

gör-gü K.İ./1.

8. /-GIIn/

sür-gün İS./46 ,

9. /-(y)I/

Uy(u)k-u F.C./24, ört-ü H/29

10. /-k/

uza-k H/25, sar-ık F.C./24

11. /- Ak/

bıç-**ak** Ü.B.K.D./49, dur-**ak** S.K./313

12. /(A)-m/

uçur-**um** S.K./405

13. /-n/

yığ-**ın** S.K./421

14. /-ış/

bak-**ış** K/42, kurtul-**uş** D./25, anla-**yış** İ.A.F.Y./73

15. /-mece/

çek-**mece** H/17

16. /-ce/

eğlen-**ce** B./31

17. /-gıç/

başlan-**gıç** S.K./78

18. /-AnAk /

gör-**enek** S.K./380

19. /ebe

göç-**ebe**

20. /-lAş/

uzak-**laş** H/25

21. /-(I)k/

kaz-**ık** İS./67, oy-**uk** İS./55

1.2.2.2. İsimden Türetilmiş İsim Gövdeleri**1. /+(ş)Ar/**

İsimden sıfat ve zarf yapan ek olarak örnekleri mevcuttur.

bir+**er** bir+**er** V.K./614, beş+**er** on+**ar** H/17

2. /+CA/

ağır+**ca** V.K./396

zor+**ca** K.İ./82

çılgın+**ca** HA./53

3. /+DAn/

eski+**den** S.K./112

4. /+cA+cIk/

usul+**ca+cık** İS./56

5. /+cAk/

Araç ismi yapmasının yanı sıra küçültme ve üsteleme işlevleriyle de kullanılan bir ektir.

oyun+**cak** B./29, yavru+**cak** K/38, şimdi+**cek** İ.A.F.Y./202, kerre+**cık** S.K./1.

6. /+CI/

Aslında isimden sıfat yapım ekidir.

yol+**cu** V.K./316 peşin+**ci** H /16, yaban+**cı** İ.A.F.Y./178

7. /+DAş/

din+**daş** S.K./216

8. /+dUz/

gün+**düz** S.K./148

9/+ncI/ sıfat yapan bir ektir.

bir+**inci** V.K./320, üç+**üncü** V.K./321

10. /+A/ İsimden sıfat yapan bir ektir.

çift+**e** B./29

11. /+cIk/

azı+cık H/1, aba+cık K.N./13

12. /+ki/

bugün+kü V.K./420

13. /+II/

İsimden sıfat yapım ekidir.

zarar+lı K/18 uğur+lu K./10, şan+lı K.İ./ 2

14. /+leyin/

sabah+leyin H/18

15. /+IIK/

korku+luk İS./ 52, aydın+lık BÜ./14, yeni+lik S.K./380

16. /+luk/

on+luk B./18

17. /mAn/

koca+man B./18

18. /AğAn/

ol-ağan K.İ./ 87

1.3. BİRDEN FAZLA KAVRAMIN BİRLEŞTİRİLMESİYLE OLUŞTURULMUŞ KAVRAM İŞARETLERİ

1.3.1. Birden Fazla Anlam Ögesinin Birleşmesiyle Oluşan Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

Türkçede birleşik fiil olarak adlandırılan yapılar, birden fazla ögenin birleşmesiyle oluşarak tek bir eylemi ifade eder. Yani genel olarak tek bir olma- olmama, kılma- kılmama durumunu sözcük öbekleriyle karşılama söz konusudur. “İster bir tarafı isim ister bir tarafı fiil olsun her birleşik fiil bir tek kavramı karşılar.”⁷⁹

⁷⁹ Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, (2. Baskı), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1992, s.257.

Birleşik fiillerde anlam değişmesi söz konusudur. Fakat bu anlam değişmesi “*mutlak değildir, Bazan kelimeler mânâlarını büsbütün kaybettikleri gibi bazen de sadece birinin mânâsı ortadan kalkar.*”⁸⁰ Bu tür genel fiil deyimleri çeşitli yapılarla oluşturulurlar.

1.3.1.1. İsim +Yardımcı Fiil Yapılı Fiiller

Türkçedeki –et,-eyle, -kıl, -ol, yardımcı fiillerinin yanı sıra –bul, -gör, gibi fiiller de yardımcı fiil olarak kullanılırlar. Yabancı dillerden alınmış sözlük biçim birimleri, bu tür yardımcı fiillerle birleşerek fiil gövdesi oluştururlar. Safahat’ta da Osmanlı Türkçesi’nde kullanılan bu fiilleştirme biçiminin örnekleri sıkça kullanılmıştır:

*Semâ-peymâ iken râyâtımız tuttun **zelîl ettin**; Mefahir bekleyen âbâdan evlâdı **hacîl ettin**; Ne âlî kavm idik; hayfâ ki sen geldin **sefîl ettin**; Bütün ümmîd-i istikbâli artık **müstahîl ettin**; Rezîl olduk... Sen ey kâbûs-i hunî, sen **rezil ettin!** İS./5*

*Tecessüd **eylemiş** gûyâ ki subhun rûh-i mahmûru; /Semâdan yâhud inmiş hâke, Sinâ-reng olup, Dîdâr! F.C./5*

*Geçende, Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesiyle, /bizim eski âşinâlardan bir attarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni **da'vet ederdi** dükkânına. H/1*

*Hanım, geçer, **nefes ettir**... H/11*

*Hasan'la karşılaşırken bu sahne **oldu hazin**:/ Evet, bu yavruların hepsi, pür-sürûd-i şebâb,/ Eder dururdu birer âşiyân-ı nûra şitâb. K/46*

*Fukaranız **kılıyor**, aklına geldikçe **namaz**; /Ağniyânızda da, hiç yoksa zekât olsa biraz. S.K./138*

*Fezâ-yı ma'bedin encüm-nümâ meşâ'ilini, /O lem'a lem'a dizilmiş ziyâ kavâfilini /Görünce **geldi** çocukluk zamanlarım **yâda**... F.C./19*

*Hayâl otuz sene evvelki hâli **pîşimden /Geçirdi**, başladım artık yanımda görmeye ben:/ ...F.C./24*

***Tezelzül veriyor** arşa enîn! S.K./458*

⁸⁰Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, XV. Yüzyıl Gramer- Metin-Sözlük, (1. Baskı), Enderun Kitabevi, İstanbul 1994, s. 141.

Şu, sütunlar ana divârına bağlanmak için, /Ara yerlerden atılmış müteaddid kemerin /Konarak sırtına şahin gibi durmakta olan / Kubbeler yok mu ya? Onlar buna **vermez meydan**. S.K./51

Medeniyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin en yükseği, **lâkin**, heyhat, /Sizde [o] değil hiç böyle, belki [o] tamâmen aksi: /En fena bir **cereyan gösteriyor** en iyisi. S.K./132

Evet, bilseydik, /Çâre yok, **gösteremezdik** bu kadar **sersemlik**. S.K./ 186

Küfr olur, başka değil, kavmini **sürmek ileri!** Ü.B.K.D./56

Şöyle **gözden geçse** bir hilkat temâşâ-hânesi: /Çıkmıyor bir zerre fa'âliyyetin bîgânesi. D./24

Vakit kazanmak için isterim yavaş gitmek. İ.A.F.Y./29

Ağzı meyhâneye rahmet okuturken, hele bak, /Bana gelmiş de **şerîatçı kesilmiş...** Avanak! K.İ./70

1.3.1.2. Nesne +Fiil Kalıplaşmasıyla Oluşan Fiil Deyimleri

Nesne ve fiilin bir araya gelerek genel anlamlı fiil deyimi⁸¹ oluşturdukları bu yapıda nesne ve fiiller geçici değil kalıcı bir kavram ilişkisi kurarlar.

Nesnesi Yalın Durumda Bulunan Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

Öbek öbek yere çökmüş kömür çeken develer... /Ferâğ-ı bâl ile birden **geviş getirmedeler**. B./30

Muzaffer ordusu hakkıyla **intikam alıyor**: /Çoluk, çocuk, kadın, erkek, ne bulsa parçalıyor. V.K./585

Nesnesi Yükleme Hâli Eki almış Olan Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

-Uzatma **gör işimi!** H/6

Kudretim yetse eğer, on yedisinden yukarı, /Üdebâ nâmına kim varsa, huduttan dışarı /Atarım taktırarak boynuna bah-nâmesini; /Okuyan yaftayı elbette **çıkarmaz sesini**. S.K./401

⁸¹ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s.123.

Nesne+fiil +betimleme fiili

Namâza durdu mu, hâliyle koyverir peşimi, Dalar giderdi. F.C./22

Durmasın sonra kazan kaldıradursun ordu, /Düşmanın safları çiğner bu mukaddes yurdu. S.K./361

1.3.1.3. Özne+Fiil Kalıplaşması ile Oluşmuş Fiil Deyimleri

Özne görünümündeki sözcüğün fiille kalıplaşması sonucunda ortaya çıkan bu yapı özne-fiil kalıplaşması ile oluşan genel anlamlı fiil deyimi oluşturur. Bu yapılarda “özne olan sözcük genellikle üzerine iyelik eki alır. Bu iyelik eki cümledeki asıl öznenin kim olduğunun da bir göstergesidir.”⁸²

Benim de yandı içim anlayınca derdinizi... K/19

En büyük düşmanıdır rûh-i Nebî tefrikanın; /Adı batsın onu İslâm’a sokan kaltabanın! Ü.B.K.D./60

1.3.1.4. Zarf+fiil Tamlaması Biçimindeki Fiil Deyimleri

Tepeli, zarf tamlamasını şöyle tanımlamaktadır: “Aralarında belirten belirtilen, niteleyen nitelenen, tamlayan tamlanan ilişkisiyle kurulmuş kelime gruplarına genellikle tamlama denilmiştir. Tıpkı isim ve sıfat tamlamaları gibi aralarında bir belirten-belirtilen ilişkisi olduğu için bu yapılara da zarf tamlaması denilmesi uygun olacaktır.”⁸³

“Zarflar fiilleri, sıfatları ve yine zarfları herhangi bir ek almadan belirten sözcüklerdir.”⁸⁴“Zarflar niteleme ve belirtme durumuna göre sınıflandırılırlar.”⁸⁵ Safahattan hareketle zarfları şöyle sınıflandırmak mümkündür.

-1. Durum Zarfları

Fiili, durum bakımından niteleyen zarflar, bu tür kullanımlarda fiil deyimi oluştururlar.

daha yüksek, daha vâsi' dur- S.K./40-, mahv-ı temâşâ kal- S.K./58,

⁸² Funda Kara, *Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2001, s. 136.

⁸³ Yusuf Tepeli, “Türkiye Türkçesinde Zarf Tamlamaları”, *K.K.E.F. Dergisi*, Erzurum 2009, ss.35-56.

⁸⁴ Tepeli, ss.35-56

⁸⁵ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.101

-2. Nitelik Zarfları

"Böyle gördük dedemizden!" diye izmihlali /Boylayan bir sürü milletlerin olsun hâli, /İbret olmaz bize, her gün okuruz **ezber** de! S.K./187

-3. Nicelik Zarfları

Sıfatları, zarfları, fiilleri nicelik bakımından niteleyen sözcükler nicelik zarfları olarak adlandırılabilir.⁸⁶

Zavallı köylüye, ilkin, **epeyce** sövmüşler; işitmemiş... V.K./520

—Gâlibâ **epeyce** uzak... Değil mi? İ.A.F.Y./149

Şu ihtirasa uyup **az** mı verdiniz kurban? V.K./496

Müslüman unsuru **az çok** uyanıktır orada; /Biz de ancak bunu tezyîd ediyorduk arada. S.K./133

Demek ki: **Hayli** mühimdir bunun da tedkîki. İ.A.F.Y./80

Hayâl otuz sene evvelki hâli pîşimden /Geçirdi, başladım artık yanımda görmeye ben:/ Beyaz sarıklı, temiz, yaşça elli beş ancak; /Vücûdu zinde, fakat saç, sakal **ziyâdece** ak; /Mehîb yüzlü bir âdem: Kılar edeble namaz; /Yanında bir küçücek kızcağızla **pek** yaramaz /Yeşil sarıklı bir oğlan ki: başta püskül yok. /Îmâmesinde fesin bağlı sade bir boncuk! /Sarık hemen bozulur, sonra şöyle bir dolanır; /Biraz geçer, yine râyet misâli dalgalanır!/Koşar koşar duramaz, âkıbet denir "âmîn"/Namaz biter. O zaman kalkarak o pîr-i güzîn, /Alır çocukları, oğlan fener çeker önde, /Gelir düşer eve yorgun, dalar **pek** âsûde /Derin bir uykuya... F.C./24

-4. İşteşlik/Beraberlik/Karşılıklılık Zarfları

...Gel bir de **beraber** görelim.. S.K./31

Boşarım, evlenirim bahsini artık kapa da, /Hak ne verdiyse yiyip hoş geçinin **bir** arada. K.İ./84

-5. Zaman Zarfları

Fiili zaman bakımından özelleştiren sözcüklerdir. Zaman Tümleci yüklemi tümlerken zarflar, fiili niteleyen-belirten sözcüklerdir.

⁸⁶ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.117.

-6. Tezlik Zarfları

Safahat'ta tezlik zarfları çok sık kullanılmış sözcük türlerindendir. Türkiye Türkçesinde tezlik tasvir fiili –ver fiilinin bağ fiil yardımıyla ana fiile bağlanmasıyla ifade edilen tezlik, ayrıca zarflarla da sağlanmaktadır.⁸⁷ Safahat'ta da Türkiye Türkçesinde olduğu gibi bu sözcükler sıkça kullanılmıştır.

...Şifa hazinesi **derhal** oluk oluk akacak. V.K./216

Ey cemâat, uyanın! Yoksa, **hemen** gün batacak. /Uyanın! Korkuyorum: Leyl-i nedamet çatacak! S.K./352

Haydarâbâd'a yetiştim ki, bütün Hindistan, /"Verdi kaanûn-i esasiyi nihayet Sultan!" Diye **birdenbire** çalkandı. S.K./227

Kahraman milleti gördün ya: Biraz silkindi, /Leş yiyen kargaların sesleri **birden** dindi! S.K./267

"Dayan o yanki başından Ömer! Tutundu Memiş!" Bakardınız ameliyyâta **çarçabuk** bitmiş!

Ağırca davranıyorsun... Biraz **çabuk** yürüsek... İ.A.F.Y./28

Ansızın başladı beynimde ümidin, ye'sin, /Doğduğumdan beri hiç görmediğim bir harbi... S.K./230

-7. Sürerlilik Zarfları

Fiile sürerlilik anlamı katan zarflardır. Bütünce de söylemin özelliği gereği vurgulama, pekiştirme ve üsteleme gibi özellikleri bünyesinde bulundurmaktadır. Bu bakımdan sürerlilik zarfları fiile bir bakıma üsteleme anlamını da katar.

Bunu ummazdın a **hiç**... S.K./266

Sormayın gördüğüm âlemleri, **hiç** söylemeyim: /Yâdı temkinimi sarsar da kan ağlar yüreğim. S.K./150

Son siyâsetse bu, **hiç** böyle siyâset yürümez. S.K./338

El ele verip, ezelde çizilmiş bir istikâmetle, /Kemâl-i mümkinini idrâke doğru **hep** koşuyor; /Fezada füşhati gördükçe büsbütün koşuyor! V.K./41

⁸⁷ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.117.

Yalınız gösterilen yol tutacak yolsa gider; /Hissidir çünkü onun azmine **dâim** rehber. S.K./408

...Zulmetle **dâima** yarışır... V.K./96

Haydi öyleyse çocuklar, **ebediyyen** âzâd! S.K./313

Kömürcüler kapısından girince biz, develer /Kızın merâkını celbetti, **dâima da** eder: /O yamrı yumru beden, upuzun boyun, o bacak, /O arkasındaki püskül ki kuyruğu olacak! K/34

Hem de derdi ki: "Çok Uğurlu bir küfedir, kalmadım **hemen** yüksüz... K./10

-8. Göreceli Zaman Zarfları

Fiilin zamanını belirli, sınırlı bir zamanı esas alarak niteleyen sözcüklerdir.⁸⁸

Mahalle mektebidir işte en birinci adım; Fakat; bu hatveyi **ilkin** tasarlamak lâzım. V.K./434

Bu neden? Çünkü nikâhın sonu **ergeç** boşamak; /Yahud akşamki gelenler gibi hırgür yaşamak!

Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir: "Bu gece, /Sizinle câmi'e gitsek çocuklar **erkence**, /Giderseniz gelin amma namazda uslu durun; /Merâmınız yaramazlıksa işte ev, oturun!" /Deyip alırdı beraber benimle kardeşimi. F.C./21

Hah! Bulduk: Tokatlıyan'da, yarın, toplanır beş altı kopuk, Birer kadeh biradan sonra davranır **erken**, Omuzlayıp kırarız bâb-ı içtihadı hemen. V.K./357

Çünkü efkâr-ı umûmiyye aleyhinde bütün; /Çünkü yerleşmek için gezdiği yerlerde fûnûn, /**Önce** gayetle büyük hürmet arar, **sonra** sükûn, /Asr-ı hâzırda geçen fenlere sahip denecek, /Bir adam var mı yetişmiş içinizden bir tek? S.K./389

-9. Yer- yön Zarfları

Yer- yön isimlerinin /+GArU/- ArI/ ve /+AgU-Agı/ yönelme ekleri ile kalıplaşmasından oluşan ileri, yukarı, aşağı, geri zarfları fiillere yön kavramı katarak bir bakıma yeni fiiller oluştururlar.⁸⁹

⁸⁸ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.119.

⁸⁹ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.119.

Şimdi, bir kavmin içinden mütefekkir geçinen /Zümre evvelce bu "mâhiyyefi takdir ederek, /Sonra kaç safhası mevcûd ise tenvir ederek, /Çekecek oldu mu önden o İlâhî feneri; /Arkasından da cemâat **yürür** artık **ileri**. S.K./411

Küfr olur, başka değil, kavmini **sürmek ileri!** Ü.B.K.D./56

Didinmeden **geri durmaz** nücûm-i gîsû-dâr; /Bütün alm teridir durmayıp yağın envâr! V.K./26

-10. Durum Sözcelerine Gönderimde Bulunan Zarflar⁹⁰

Durum sözcelerine gönderimde bulunan “böyle, şöyle, öyle” sözcükleri genellikle yüklemi belirtir. Ancak sıfatın ya da zarfın anlamını pekiştiren zarf olarak da kullanılırlar.⁹¹

Hey gidi vurdum duymaz! / **Öyle** dalgın ki, meğer sûrunu İsrâfil'in, / İşitip, yattığı yerden azıcık silkinsin! S.K./108

Çerge hâlinde" dedim... Korkarım ondan da tebâh: /Yurdunuz bir çökecek olsa, iyâzen-billâh, /**Öyle** iğrenç olacak akıbetin manzarası! /Ki tasavvur bile vicdanlar için yüz karası! S.K./367

O rasad-hâne-i dünyâ, o Semerkand bile; /**Öyle dalmış** ki hurâfâta o mâzîsiyle: /Ay tutulmuş, "Kovalım şeytanı kalkın!" diyerek, /Dümbelek çalmada binlerce kadın, kız, erkek! S.K./153

-11. Üstünlük Zarfları

Esiri öldürüyor, bak ki, zulmün **en** koyusu! V.K./595

Medeniyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin **en** yükseği, lâkin, heyhat, /Sizde değil hiç böyle, belki tamâmen aksi: /**En** fena bir cereyan gösteriyor **en** iyisi. S.K./132

-12. Üsteleme Zarfları

Daha kuvvetleniyor kanla sulanmış toprak: /Ekilen gövdelerin hepsi yarın fışkıracak! S.K./121

⁹⁰ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.116.

⁹¹ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.116.

Mü'minlere imdâda yetiş merhametinle, /Mülhidlere lâkin **daha çok** merhamet eyle: /Gümrahlarındır ki karanlıklara dalmış, /Bir rehber olur necm-i emel yok da bunalmış! T.Y.F/61

Müslümanlık sizi **gayet** sıkı, **gayet** sağlam, /Bağlamak lâzım iken, anlamadım, anlayamam, /Ayrılık hissi nasıl girdi sizin beyninize? S.K./333

Müslüman unsuru **gayet geri, gayet cahil**. S.K./177

...Sesi **pek** müdhiş öter sonra kulaklarda çanın! S.K./348

Şehirden kaçmak isterken sular zaten kararmıştı; /**Pek** ıssız bir karanlık sonradan vâdîyi sarmıştı. BÜ./2

Bu da **gayetle** tabî'î, koşanıdır meydan; /Yaşamak hakkını kuvvetliye vermiş Yaradan. S.K./346

Hem **ne** garîb, Hadîsi vaz' ediyorken sevâb uman bile **var**! V.K./332

Bembeyaz lihye-i pâkiyle, beyaz destarı, / O mehîb alnı, o pek munis olan didârı, /Her taraftan kuşatıp, bedri saran hâle gibi, / **Ne** şehâmet, **ne** melâhat veriyor, yâ Rabbi! S.K./72

-13. Soru Zarfları

Hasta canlandı, **ne** dersin? S.K./265

İyi amma **nereden** bitti bu kurnaz câsûs? S.K./262

Bu i'tirâzı **niçin** salladın muhâkemesiz?... İ.A.F.Y./32

...Ayrılık hissi **nasıl** girdi sizin beyninize? S.K./333

Ne oldu şimdi aceb, kim bilir, zavallı Hasan? K/32

1.3.1.5. Çekimli İsimlerin Fiillerle Oluşturdukları Birleşik Fiil Deyimleri

Fiil deyimlerinin oluşma yapılarından birisi de durum eklerinin geldiği Türkçe veya yabancı dillerden alınmış isimlerle fiillerin çeşitli anlam ilgisi kurarak oluşturdukları yapıdır.

-1. Yaklaşma Durumu Ekiyle Oluşturulmuş Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

Lâkin işin berbâdı: /Mütefekkir geçinenlerdeki taşkınlıktan, /Geldi efkâr-ı umûmiyyeye muhlik bir zan: /"Bu fesadın başı hep fen okumaktır" dediler; /Onu **mahvetmeye kalkıştılar** artık bu sefer. S.K./387

-Bırak hanım, o çocuktur, **kusura bakmam** ben... K./14

-2. Ayrılma Durumu Ekiyle Oluşturulmuş Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

Sustu herkes duyunca feryadı, /Kimsecikler **yerinden oynamadı**. İS./84

Epeyce fâsıladan sonra geldi başka biri: /-Genişçe bir hasırın var mı? Neyse hem değeri, /Cenâze sarmak içindir, eziyyet etme sakın! /Mahallemizde beş aydır yatan o hasta kadın /Bugün, sabahleyin artık **cihandan el çekmiş...** H/18

Ridâ-yı leyli henüz açmamıştı dest-i semâ; /Sabâ da **hâb-ı sükûndan ayılmamıştı** daha, /Fezâ-yı rûhda aksetti, es-salâ-perdâz /Müezzinin dem-i mahmûru, bir hazin âvâz. F.C./14

Hayâl otuz sene evvelki hâli **pîşimden /Geçirdi**, başladım artık yanımda görmeye ben:/... F.C./24

O birkaç hayme halkından cihangîrâne bir devlet /Çıkarmış, bir zaman dünyâyı lerzân eylemiş millet; Zaman gelsin de görsün böyle dünyâlar kadar zillet, Otuz üç yıl devam etsin, **başından gitmesin** neket... İS./3

Cemâ'at, elverir artık, bu **uykudan uyanın**, /Hudâ rızâsı için, dünkü hâdisâtı anın! V.K./458

-3. Bulunma Durumu Ekiyle Oluşturulmuş Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

Hind'i baştan başa gezmekti muradım, lâkin, /Nerde olsam, beni ta'kîbi yüzünden polisin, /Takatim bitti de **vazgeçmede muztar kaldım**; /Kaldım amma yine her mahfile az çok daldım! S.K./213

-Ne çâre! Kısmeti bir **böyle günde ölmekmiş**. H/19

Bu "her giren" le, tabî'î, tutunca it damarı, /Mukaddesata kadar saldıran beş on çomarı, /Hesaba katmayı hiçbir zaman düşünmüyorum:/ O tasmatsızlara insan **demekte ma'zûrum**. V.K./449

-4. Sınırlandırma Durumu Ekiyle Oluşturulmuş Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

*Bu ağır zillate **ukbâya kadar** mahkûmuz... S.K./224*

-5. Hedef Durumu Ekiyle Oluşturulmuş Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

*Ömer bu sözde iken İbn-i Avf olur zahir,/ Hemen **rivayete başlar** hadîs-i tâûnu, Ebû Ubeyde tabî'î susar duyunca bunu. V.K./255*

*Herif **düşünmeye başlar** eder de hâle nazar:... V.K./318*

*Fukaranız kılıyor, **aklına geldikçe** namaz; /Ağniyânızda da, hiç yoksa, zekât olsa biraz. S.K./138*

*Cesaretin medenî şekli işte böyle olur; **Uzun düşünmeye gelmez**, karârımız bozulur. V.K./361*

*Ma'amâfih yeniden bir bakalım dikkatle: /Hükmü kat'î verelim, **etmeye gelmez acele**. HA./8*

1.3.1.6. İsim-fiil +Yardımcı Fiil Biçimindeki Fiil Deyimleri

İstek ifade eden bir yapıdır.

*-Zavallı saklanıyor: hâli **görmek istemiyor!** İ.A.F.Y./183*

*Bu hâtırât ile kalbimde başlayınca melâl, /**Oturmak istemez oldum**, kıyâm edip derhâl; /Yüzümde âleme nefrin, içimde şevk-i memât; /Gözümde içyüzü dehrin: Yığın yığın zulümât!-/Bulunduğum o mukassî mahalden ayrıldım. H/31*

1.3.1.7. Zarf-fiil +Fiil Yapısındaki Birleşik Fiiller

Fiillerin /-Ip/ bağlama zarf-fiiliyle birleştirilmesiyle oluşturulan bu yapıdaki yineleme, pekiştirme⁹² ifade eden birleşik fiiller Safahat'ta da kullanılmıştır.

-1. Sürerlilik Fiilleri (...Ip dur-, ...Ip git-)

*Taşarken haşrolup beynimden artık bin müselsel yâd, /Zalâmın sînesinden fışkıran memdûd bir feryâd, /O müstağrak, o durgun vecdi nâgâh öyle coşturdu: /Ki vâdiden bütün, yer yer, eninler **çağlayıp durdu**. BÜ./6*

⁹² Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.165.

Kıyâm-ı haşre kadar, belki **tütmeyip duracak!** V.K./673

Fakat bu levha-i handâna karşı, pek yaşlı, /Bir ihtiyar kadının koltuğunda gür kaşlı, /Uzunca saçlı güzel bir kız **ağlayıp duruyor.** B./36

Fakat bu maskaralıklar **devam edip gitmez;** "Adam, benim neme lâzım!" demekle iş bitmez. V.K./395

Varmak istersen -diyor Sa'dî- eğer bir maksada, /Tuttuğun yollar tükenmekten muarrâ olsa da; /Şedd-i rahl et, **durmayıp git,** yolda kalmaktan sakın! D./3

Bekayı gaye sayanlar **koşup ilerlemede;** /Yolunda zahmeti rahmet bilip müzâhamede. V.K./131

-2. Pekiştirme Fiilleri

Değil ki "dön!" diye binlerce yalvaran geride; /Dikildi karşına ecdadının mekâbiri de;/ "Yolumda durma kaçarken!" dedin, **basıp geçtin.** V.K./177

Kim ne söylerse, hemen **el vurup alkışlanacak...** S.K./303

1.3.1.8. Sıfat-fiil +Yardımcı Fiil Biçimindeki Birleşik Fiiller

-1. Bitirme Fiili: /-mİş ol-/

Söylemiş olaydık bir.../ ...K/29

...ne kadar **beklemiş** olsan... S.K./325

...Okun**muş** olmalı ha!.../ H/7

-2. Alışkanlığı Terk Etme Fiili (/mA-z ol-/)

Yukarda **çıkamaz olur,** şimdi, yolcunun nefesi; Tabîatiyle durur hastanın da inlemesi! V.K./316

İçimde cûş ederek lücce lücce istiğrâk, /Ezânı **beklemez oldum;** açılmadan âfâk, /Zalâmı sineye çekmiş yatan sokaklardan Kemâl-i vecd ile geçtim. F.C./15

-3. Niyet -Tasarlama Fiili: (/AcAk ol-/)

Aceb, nümûne-i ekvân olan bu, zâten ufak, /Vücûdu nâ-mütenâhî **küçültecek** olsak? V.K./88

Sakırgadan daha iğrenç öbek öbek türüdü, Vücûd-i milleti son günler öyle bir bürüdü: Ki davranıp o tufeylâtı ansızın **koğacak Olursa** kurtulacak belki.. V.K./347

-4. Yineleme /Alışkanlık Edinme Fiili: (/Ar ol-/)

Cûşa geldikçe fakat aynı teraneyle cihan, /**Görür oldum** dönen işlerde Yedu'llâh'ı nihan. S.K./237

1.3.1.9. Betimleme Fiilleri (Tasviri Fiiller)

-1.Tezlik, Önemseme Fiili: (/-(y)I +ver-/)

Çay semâverlerinin hepsini birden yıkarak, /Rusu **gırtlaklayıvermez mi?** S.K./280

O sadâ işte benim gayret-i dîniyyemdir,/ **Coşuvermez mi**, içim sanki yanardağ kesilir; /Yeniden davranırım, eğlenemem bir yerde. S.K./80

Etme, yazıktır, olmaz; /Garba **tevcih ediver**, gel onu sen şimdi biraz: S.K./18

Şimdi ey sevgili kaari', azıcık vaktin eğer, /Varsa -memnun olacaksın- beni **ta'kîb ediver**. S.K./28

Silâhı kullanan Allah, hududu bekleyen O; /Levâzımın bitivermiş, değil mi? /Ekleyen O! V.K./213

Ne felâket: **Dönüversin de** mesâcid ahıra, /Hırvat'ın askeri tepsin çıkıp üstünde hora! Ü.B.K.D./16

Nasıl olmuş da o fâzıl medeniyet, o kemâl, /Böyle bir kavmin içinden **doğuvermiş** derhâl? S.K./422

-2. Yeterlilik Fiili: (/-(y)A bil-)

Fiile (/A+) bağ-fiili ile bağlanan 'bil-' yardımcı fiili ile gücü yetme, muktedir olma kavramı ifade edilir.⁹³

Ölüm kolay... Diyebilsek sonunda: "'Kurtulduk!" V.K./460

Ayıldı farz edelim... Yığmadıkça bir tarafa, /Şu gördüğün kara taşlar kadar kesif altın, /Nasıl **temizliyeblisin**, nasıl yıkıp çıksın? İ.A.F.Y./63

⁹³ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.169.

Eğer hayâtını kasdeyliyorsanız vatanın: /Bakın, anâsır-ı İslâm'ı hangi rabitanın /Devamı **bağlıyabilmiş** bu müşterek vatana? V.K./443

-3. Yetersizlik Fiili: (/-(y)A +Ø –mA-/)

Eteklerinde 'zığın saklı bildiğin orman,/ Bugün **barındıramaz hâle geldi** bir tavşan! İ.A.F.Y./18

Başı boş kaldı mı, zîrâ, şaşırıp ber-mu'tâd, /**Bulamaz kendiliğinden yolu** asla efrâd. S.K./407

Safahat'ta yetersizlik şu şekillerde de oluşturulmuştur:

Ya ellerindeki bernâme, etseniz dikkat, /Bir incelikle mesaîyi münkasimdir ki: /Ne incelik o, **kabil değildir** idrâki. V.K./46

Çünkü **kabil değil** artık yaşamak bunlarsız;... S.K./437

-4. Sürerlilik Fiili: (/-(y)A +gel-, (/-(y)A +kal, (/-(y)A +dur, (/-(y)I +koy, (/-(y)A +git/- (Ip+git-)

Nutka gelmiş **öte dursun** hocalar bir yandan... /Sahnedan sahneye koşmakta bütün şâkirdan. S.K./314

Diye dursun atalar: "Kal'a, içinden alınır." /Yok ki hiçbir işiten... Millet-i merhume sağlar! S.K./341

Durmasın sonra kazan **kaldıradursun** ordu, /Düşmanın safları çiğner bu mukaddes yurdu. S.K./361

Cesaretin medenî şekli işte böyle olur; **Uzun düşünmeye gelmez**, karârımız bozulur. V.K./361

Ma'amâfih yeniden bir bakalım dikkatle: /Hükmü kat'î verelim, **etmeye gelmez acele**. HA./8

Eğer vücûdunu bir parçacık gözetseydin; Eğer tehâret-i vicdana dikkat etseydin;/Bu hâle **gelmeye kalmazdı** orta yerde sebep. V.K./349

1.3.2. Birden Fazla Kavramın Birleştirilmesiyle Oluşturulmuş İsimler

1.3.2.1. İkileme Biçimindeki İsimler

İkileme, dilde anlatım gücünü arttırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın veya karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır.⁹⁴

*“İkileme, Türkçenin çok önemli bir özelliğidir. Türkçede ikileme diğer dillere göre oldukça yaygındır. İkileme, Türkçenin zenginliğidir, yaratma gücüdür. Türk düşüncesindeki anlam bolluğunu, kavram inceliğinin ikaşlamak üzere sözcük kurar gibi, türlü yönlerden birbiriyle ilgili, iki sözcük yan yana getirilir ve yeni bir anlatım yolu yaratılır.”*⁹⁵ İkilemelerin önemini Doğan Aksan ise şöyle ifade etmiştir:

*“Türkçenin anlatım gücünü ve zenginliğini arttıran etkenlerden biri de ikilemelerin çok sık kullanılmasıdır. Bir kavramın daha kapsamlı bir biçimde dile getirilmesine yönelik ve dünya dillerindekinden çok daha fazla örneği bulunan ikilemeler, Türkçenin hem yapısı, hem söz dizimi, hem de anlambilimi açısından özgün, ilginç öğeler oluşturmakta, dilin gelmiş geçmiş her döneminde ve her lehçesinde aynı oranda karşımıza çıkmaktadır.”*⁹⁶

*“Türkçenin ilk yazılı belgeleri olan Orhun Anıtları’nda bile ikilemelere rastlanır. Bu da bize, Türkçenin çok eski tarihlerden bu yana şiire yatkın, ahenkli ve anlatım gücü yüksek bir dil olduğunu göstermektedir.”*⁹⁷

Safahat’ta da Mehmet Akif, eserin anlatım gücünü artırmak, söylemsel olarak farklı değerler yüklemek amacıyla ikilemelerden yararlanmıştır. İkilemelerin birçok şekli bu metinlerde karşımıza çıkmaktadır. Betimleme yapılan metin örneklerinde ikilemeler karşımıza çıkarken, etkili anlatım yollarından bir olan yinelemeler de yine kullanılan söz öbekleri arasındadır. Dönemin dil özelliklerine uygun olarak gerek Türkçe, gerek Arapça ve Farsça kelimelerden oluşan bu yapılar Akif’in söyleyiş gücünün de göstergelerindendir, o “fevc fevc”, “dalga dalga” gibi iki farklı dile ait olan ikilemelerden çokça yararlanmıştır. Eserde Türkçe, Arapça ve Farsça ve karma ikileme örnekleri sık sık karşımıza çıkmaktadır.

⁹⁴ Vecihe Hatiboğlu, *Türk Dilinde İkileme*, (Genişletilmiş İkinci Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1981, s. 9.

⁹⁵ Tufan Demir, *Türkçe Dilbilgisi*, (2. Baskı), Kurmay Yayınları, Ankara 2006, s.592.

⁹⁶ Doğan Aksan, *Türkçenin Zenginlikleri, İncelikleri*, (1. Basım), Bilgi Yayınevi, Ankara 2005, s. 20.

⁹⁷ Mehmet Hengirmen, *Dil Bilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Engin Yayınevi, Ankara 1999, s. 209.

1.3.2.2. İkileme Biçimindeki Zarflar

Gece gündüz yürüdüm bulmak için Taşkend'i: /Geçtiğim yerleri tadada mahal yok şimdi. S.K./148

*Mülkü baştanbaşa i'mâr edecek şirketler:/ Halkın irşadına hadim yeni cem'iyetler;/ Durmayıp iş buluyor, gösteriyor, uğraşüyor; Gemiler sahile **boydan boya** servet taşıyor... S.K./252*

Anladım: Ben ne kadar şî're özensen de, demek, /Seni, ey sevgili kaari', bu telâkki, **pek pek**, azıcık güldürecek... S.K./10

Bırakıp çıktığı cennet gibi zümrüt ovalar, Başlar ağlatmaya biçâreyi **hüngür hüngür!** S.K./370

Evet, ortada bir pis uçurum, /Var ki, **günden güne** dehşetleniyor, korkuyorum, /-Kapatılmazsa gelip bir yere şayet efkâr-/Olmasın millet-i merhumeye bir kanlı mezar. S.K./405

Şark'ı **baştanbaşa** yıllarca dolaştım, gezdim; /Hem de oldukça görürdüm... Kafa gezdirmezdim! S.K./430

Anladım: Ben ne kadar şî're özensen de, demek, /Seni, ey sevgili kaari', bu telâkki, **pek pek**, azıcık güldürecek... S.K./10

1.3.2.3. İkileme Biçimindeki Sıfatlar

Türkçede sıfatlardan kurulan ikilemeler çok kullanılmaktadır. Bunların bazıları aynı sıfatın tekrarı ile bazıları da farklı sıfatlardan kurulur.⁹⁸

Lücce lücce istiğrak, F.C./15, yamrı yumru beden K/34, *lem'a lem'a* dizilmiş ziya.. F.C./19, *kesik kesik* feryad K/42, *yer yer* huruşan velvele D./8, *yığın yığın* zulümât H/31, *büyük küçük* bütün efrâd-ı belde B./16, *öbek öbek* yere çökmüş kömür çeken develer... B./30, *Civ civ* öten oyuncaklar... B./29, *perde perde* zalâm! K.N./10, *lime lime* bir abacık. K.N./13

1.3.2.4. Zamirden İkileme

Türkçede zamirlerden ikileme türünde en çok kullanılan özlük zamiridir.⁹⁹

⁹⁸ Hatiboğlu, *Türk Dilinde İkileme*, s. 30.

⁹⁹ Hatiboğlu, *Türk Dilinde İkileme*, s. 30.

...Heyhât, yolda böyle düşen uyku derdine\ /Hep yolcular gider de kalır **kendi kendine!** D./1

1.3.2.5. Ünlemlerden Oluşan İkileme

Hay hay K/24, *Vah vah vah* H/10,

1.3.2.6. Edat-Cümlemsilerden Oluşan İkileme

Yok yok beni ta götür İstanbul'a... HA./67

1.3.2.7. Yakın Anlamalı Sözcüklerden İkileme

Fakat cidâl-i hayâtın bütün bu gulgulesi; /Kalanların acı, ölmüşlerin acıklı sesi; /Zaman zaman göğe yaprak nisâr eden eşcâr; /Zemin zemin yere kâlîçeler yavan ezhâr; /Bahara karşı tuyûrun garîb nevhaları; /Şikâr önünde vuhûşun mehîb sayhaları; /Bedâyi'yle bahârân, şedâidiyle hazân, /Bu şî'r-i hilkatî inşâd eder durur her ân:/ "Bekâyı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir;/ Çalış çalış ki bekâ sa'y olursa hakkedilir." V.K./122

Bir de İstanbul'a geldim ki: Bütün çarşı pazar /Na'radan çalkanıyor! S.K./285

1.3.2.8. Karşıt Anlamalı Sözcüklerden İkileme

*Bu muazzam ağacın gövdesi **baştan aşağı**; Sayısız kökleri, tek mil dalı, tek mil budağı; Milletin sîne-i mâzîsine merbut, oradan Uzanıp gelmededir... S.K./439*

Âsümânî, hâkdânî cümle mevcûdât için /Kurtuluş yok sa'y-i dâimden, terakkîden bugün. D./25

Gece gündüz açık evler, kapılar mandalsız; /Herkesin sandığı meydanda, bilinmez hırsız. S.K./207

*Fermânına mahkûm **ezeliyyet, ebediyyet**; /Ey pâdişeh-i arş-ı güzîn-i samediiyyet. T.Y.F/14*

1.3.2.9. Yabancı Kelimelerden Oluşan İkileme

Bir başka ikileme türü de yabancı kelimelerle oluşturulan ikilemelerdir. Osmanlı Türkçesi döneminde bu yapıda oluşturulan ikilemeler oldukça fazladır.¹⁰⁰

Mevcamevc BÜ./7, Demâdem F.C./7, feyzâfeyzi D./9, gûnâgûn D./28, Herc ü merc ü safâ B./16,

¹⁰⁰ Hatiboğlu, *Türk Dilinde İkileme*, s. 19.

1.3.3. Yineleme

İkilemeden daha farklı bir yapısı vardır. İkilemelerde sözcük tekrarı ardı ardına olurken, oluşum şekilleri farklıyken yinelemelerde aynı sözcüğün tekrarı, cümle düzeyindedir. Genellikle şiirsel metinlerde kaşımıza çıkan bu yapı da etkili anlatımın yollarındandır. Bu tür yinelemelerin yapıldığı cümlelerde cümle düzeyinde bir üsteleme söz konusudur.

*Lâkin **Yine** tek bir taşı düşmez şu Huda lânesinin; /**Yine** insanlığa nâ-mahrem olan bigâne, /Bu harîmin ebediyyen giremez sinesine; /**Yine** yâdındaki Mevlâ'yı şu dört tane minâr, /Kalbe merbut birer dil gibi eyler ikrar; / **Yine** mâzîye gömülmez bu muazzam çehre:/ Leş değildir ki atılsın o umûmî kabre! S.K./27*

*Bu seng-i camidin eczâ-yı ferdi bir vahdet, /Bir imtizâc-ı müebbedle eyliyor deveran /Ki her tekâsüfû mahsûl-i sa'yinin o zaman, /Temessül etmede birçok kuvâ-yı gâlibeye: /**Ya** inkılâb ediyor hey'etiyle cazibeye; /**Ya** başka türlü hüviyyet alıp ziyâ oluyor; /**Ya** reng-i şu'le-i berklde rû-nümâ oluyor; /**Ya** bir harâret-i seyyâle eyliyor te'sîs; /**Ya** ihtizaz ediyor mevce mevce mîknâtîs. V.K./87*

Cümle içerisinde vurguyu arttırmak ya da anlamı üstelemek amacıyla kendi içinde bir cümle olan ancak temel cümlelerin herhangi bir ögesi konumunda olan sözcük grupları da yinelenabilir:

*"**Böyle gördük dedemizden**" sesi milyonlarca /Kafadan aynı tehevvrle bakarsın, çıkıyor! S.K./179*

*Getirin Mağrib-i Aksâ'daki bir Müslümanı; /Bir de Çin sûrunun altında uzanmış yatani; /Dinleyin her birinin ruhunu: Mutlak gelecek, /"**Böyle gördük dedemizden!**" sesi titrek, titrek! S.K./183*

*"**Böyle gördük dedemizden!**" sözü dînen merdûd; /Acaba sâha-i tatbiki neden nâ-mahdûd? S.K./184*

*Yanaşman, ırgadın **O**; Çoluk çocuk **O**'na âid: Lalan, bacın, dadın **O**; Vekîl-i harcın **O**; kâhyân, müdür-i veznen **O**; Alış seninse **de**, mes'ûl olan veriştin **O**; Denizde cenk olacaktı... Gemin **O**, kaptanın **O**; Ya ordu lâzım imiş... Askerin, kumandanın **O**; Köyün yasakçısı; şehrin de baş muhassılı **O**; Tabîb-i aile, eczacı... Hepsî hâsılı **O**. V.K./218*

1.3.4. Bağlama Öbeği Biçimindeki Kavram İşaretleri

Bütünce'de bağlama, sıralama unsuru olarak kullanılan "ve" edatı çok az sayıdadır.

-1. ve

Ey, bütün dünya ve mâfihâ ayaktayken, yatan! /Leş misin, davranmıyorsun? Bari Allah'tan utan! D./29

-2. u

"u" edatı da çok az kullanılan bir bağlama edatı niteliğindedir.

Bütün sürûr u şetâretti gördüğüm harekât! B./33

-3. Diğer Bağlama Unsurları

-1. hem hem

O, uzun hırkasının yenleri yerlerde, hoca, /Hem bakarsın eşi yok dîne teaddîsinde, /Hem ne söylersen olur dîni hemen rencîde! S.K./159

-2. hem... hem de

"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!" Urefâ mesleği: a'lâ, hem ucuz, hem de şeker! S.K./172

-3. ne ne de

Ne dinlenir, ne de âtil kalır, velev bir an, /Şu'ûn-i hilkatî teksîf edip yaratmaktan. V.K./12

-4. gerek... gerek

Bu âilât-ı semâviyye ittihâd ederek, Doğar ki sîne-i mînâda bir kabile, gerek Serîr-i şanı, gerek zâtı dâima mestur Kalan reisine münkâd olup, sürekli, vakur, Fakat sevimli bir âheng-i tâm-ı vahdetle, Çalışmadan geri durmaz, o muhteşem kütle. V.K./57

-5. yahut-yâhud

Virgülle birlikte olduğu gibi, tek başına olarak da kullanılmıştır.

-Sorar mısın? Deli ya!/Delirmedikçe bir insan nasıl varır eli de, /Kıyar şu mahfile, yâhud şu muhteşem geçide? İ.A.F.Y./70

Hülâsa, his ile yâhud nazarla farkolunan/ Nücûm-i nâ-mütenâhî bütün çalışmakta... V.K./54

-6. ya ...yâhud

Lâfzı muhkem yalınız, anlaşılan, [şudur ki:]Kur'ân'ın: /Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânın: /Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına; /Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına. S.K./189

Safahat'ta “,” (virgül) bağlama unsuru olarak çok kullanılmıştır. Akif'in “ve” edatını çok kullanmadığı bunun yerine bağlama unsuru olarak “,” (virgül) işaretini tercih ettiğini söyleyebiliriz.

...O yamrı yumru beden, upuzun boyun, o bacak, /O arkasındaki püskül ki kuyruğu olacak! K/34

-Ver ordan on paralık zencefil, çörek otu, biber. H/3

İKİNCİ BÖLÜM

TABAN HÂLİNDEKİ ÖGELER

Dilin temel söz varlığı, en küçük anlamlı birim olan köklerdir.¹⁰¹ Kök, “bir kelimenin manası ve yapısı bozulmadan parçalanamayan şeklidir. Kökler, tek başlarına veya eklerle birleşmek suretiyle kullanılırlar.”¹⁰² Diğer bağımlı biçimbirimler kökten sonra gelir. Ayrıca aralarında uyulması gereken zorunlu bir sıra vardır.¹⁰³ Kökler, ya kelime gövdeleri yapmak için ya da birbirleriyle geçici ilişkiler kurmak için ek alırlar.¹⁰⁴ “Türkçede isim ve fiil kökleri kesin olarak birbirinden ayrılır ve fiil kökleri sayıca isim köklerinden fazladır.”¹⁰⁵ Nesneleri ve kavramları karşılayan köklere isim kökü, eylemleri, (oluş, kılış) karşılayan köklere ise fiil kökü denmektedir.

2.1. İSİM TABANLARI

2.1.1. İsimlerde Sayı

2.1.1.1. İsimlerde Teklik

“Canlı, cansız varlıkları, olguları, kavramları, duyguları vb. belirten sözcüklere *ad* (Alm. Substantiv, Gegenstandswort; Fr. Nom, Substantif; İng. name, noun, substantive) denir.”¹⁰⁶

“Türkçede teklik, işaretsizdir. İsimler, çokluk eki almadığı veya söz dizimsel olarak çokluk kavramı katılmadığı sürece teklik ifade eder. Bugünkü Türkiye Türkçesinde teklik biçim birimi /+Ø/ dir.”¹⁰⁷ Safahat’ta da isimler, ölçünlü Türkiye Türkçesinde olduğu gibi işaretsizdir.

Bayramda komşu/+Ø/ nun gelin/+Ø/i: /"Hasan, dayı/+Ø/+m yatı mekteplerinde zabıt/+Ø/+Ø/ØØ/+tir; /Senin de zihn/+Ø/+in açık... Söylemiş olaydık bir.../Koyardı mekteb/+Ø/ e... Dur söyleyim" demişti hani? K/29

¹⁰¹ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s.25.

¹⁰² Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, (4. Baskı), Bayrak Basım-Yayım-Tanıtım, İstanbul 2007, s. 106.

¹⁰³ Ömer Demircan, *Türkiye Türkçesinde Kök- Ek Bileşmeleri*, (2. Basım), Papatya Yayıncılık, İstanbul 2005, s.9.

¹⁰⁴ Ergin, s. 111.

¹⁰⁵ Güler Mungan, *Türkçede Fiillerden Türetilmiş İsimlerin Morfolojik ve Semantik Yönden İncelenmesi*, (1. Baskı), Simurg Yay., İstanbul 2002, s.21.

¹⁰⁶ Nurettin Koç, *Yeni Dilbilgisi*, (2. Baskı), İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1996. s.108.

¹⁰⁷ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s.56.

Vakar/+ø/ +ı çoktan unuttun, haya/+ø/ +yı kaldırdın; /Mukaddesat/+ø/+ı ısırdın, Huda'/+ø/ +ya saldırdın! V.K./146

2.1.1.2. İsimlerde İkilik

Standart Türkiye Türkçesinde “çokluktan farklı olarak ikilik ifade eden bir biçim birim yoktur.”¹⁰⁸ Ancak, Türkçede ikilik, söz dizimsel yöntemlerle de dile aktarılabilir. ¹⁰⁹ Bu söz dizimsel yöntem Safahat’ta da mevcuttur. İkilik kavramının “çift / çifte ve iki” sıfatlarıyla oluşturulduğu örnekler şunlardır:

*Şöyle bir baktı mı insan, kapının hey'etine, /Evvelâ her iki yandan oluyor çehre-nümûn: /Müntenâzır iki mihrâb, **iki** âzâde sûtûn. / Sonra göz yükseliyor doğru yarım kubbelere /Ki dayanmış biri sağdan, biri soldan kemere. S.K./35*

*Baloncular, hacıyatmazlar, fırladıklar, /Horoz şekerleri, civ civ öten oyuncaklar; /Sağında atlıkarınca , solunda tahtirevan.; /Önünde bir sürü çekçek, tepende **çifte** kolan. B./29*

2.1.1.3. İsimlerde Topluluk

Türkçede bazı isimler, çokluk bakımından işaretli olsalar da “birçok ögeden, oluşmakla birlikte bütünlük gösteren, birlik sunan bir topluluğa verilen tekil ad” durumundadırlar. ¹¹⁰ Safahat’ta da bu tür isimler kullanılmıştır:

*Kalmamış terbiye **askerde**. S.K./94*

*Böyle evlâd okutan **milletin** istikbâli, /Haklıdır almaya âgûşuna istiklâli. S.K./220*

***Ordu** mâdâm ki efradını **milletten** alır; /Milletin keşmekeşinden nasıl âzâde kalır? S.K./359*

2.1.1.4 İsimlerde Çokluk

Türkçede belirsiz çokluk /+lAr/ eki ile, belirli çokluk belgisiz sıfatlarla, belirli çokluk da sayı sıfatları ile işaretlenmektedir. Safahat’ta da bu biçimbirimle çokluk işaretleme işleviyle kullanılmıştır.

¹⁰⁸ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s.56.

¹⁰⁹ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s.56.

¹¹⁰ Börekçi, Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.101.

/+lAr/

Baloncular, hacıyatmazlar, fırıldaklar, /Horoz şekerleri, civ civ öten oyuncaklar;... B./29

Minareler serilip hâke, sustu ma'bedler; Yıkıldı medreseler; dümdüz oldu merkadler. V.K./668

/+lAr/ eki zamanda belirsizlik işleviyle de kullanılabilir. “Bir belgisiz sıfatıyla, zaman, vakit sözcüklerine getirilen /+lAr/ eki onları, belirteç yapar ve eyleme geçmişte sürerlik anlamı katar.”¹¹¹

Bir zamanlar yine İstanbul'a gelmiştim ben. S.K./83

Bazı durumlarda ise bu ek isme bir genellik katar. Bir anda olmuş bitmiş bir zamanı değil başlangıcı ve bitişi tam olarak belli olmayan daha geniş bir süreci ifade eder:

*Fezâ-yı ma'bedin encüm-nümâ meşâ'ilini, /O lem'a lem'a dizilmiş ziyâ kavâfilini /Görünce geldi **çocukluk zamanlarım** yâda... F.C./19*

Aşağıya alınan örnekte de çokluk eki yine zamanı belirtmektedir:

*Şehirden kaçmak isterken **sular** zaten kararmıştı; /Pek ıssız bir karanlık sonradan vâdîyi sarmıştı. BÜ./2*

Bu ek, kavram alanı açısından geniş bir kullanıma sahiptir. “Türkiye Türkçesinde cem’i (çokluk) eki bazı hâllerde eşyanın çokluk (pluralite)unu göstermekten ise, ifadeye daha ziyade kuvvet ve şiddet vermek için kullanılır. Bu bir nevi mübalağa cem’idir.”¹¹² Safahat’ta üsteleme ve kuvvetlendirme işleviyle de karşımıza çıkar:

Etse dünyâları tûfan gibi levs istîlâ, /Bu, semâlarda yüzen, şâhikanın pâk eteği, /Karşıdan seyredecektir o taşan mezbeleyi. S.K./24

Bu ek ayrıca adlara, aile, soy anlamı katar.¹¹³ Din isimlerinde de aynı dine mensubiyeti belirtir.

¹¹¹ Demir, s. 269.

¹¹² Jean Deny, *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*, (1. Baskı), Tercüme Eden Ali Ulvi Elöve, Maarif Matbaası, İstanbul 1941, s.155.

¹¹³ Demir, s. 268.

Hele **Osmanlıların** nâmı anıldıkça biter; /Ne eyer kabil olur sırtına vurmak, ne semer!

Zâten, /**Müslümanlar** o sebepten bu sefaâlette imiş:

Hayalimden geçerken şimdi, fikrim hercümerc oldu, /**Salâhaddîn-i Eyyûbî'lerin**, **Fâtih'lerin** yurdu.

Zaman zaman görülen âhiret kılıklı diyar; /Cenazeden o kadar farkı olmayan canlar; /Damarda seyri belirsiz, irinleşen kanlar; /Sürünmeler; geberip gitmeler; rezaletler; /Nasibi girye-i hüsrân olan nedametler; /Harâb olan azamet, tarumar olan ikbâl; /Sukût-i rûh-i umûmî, sukût-i istiklâl; /Dilencilikle yaşar derbeder hükümetler; /Esâretiyle mübâhî zavallı milletler; /Harabeler, çamur evler, çamurdan insanlar; /Ekilmemiş koca yerler, biçilmiş ormanlar; /Durur sular, dere olmuş helâ-yı câriler; /Isıtmalar, tifolar, türlü mevt-i sâriler; /Hurafeler, üfürükler, düğüm düğüm bağlar; /Mezar mezar dolaşıp hasta baktıran sağlar... /Atâletin o mülevves teressübâtı bütün! V.K./141

Bazı durumlarda çokluk, herhangi bir ek ya da sıfatla ifade edilmese de sözcüğün kavram alanında yer alır. “Kavram olarak düşüncede var olan çokluk Türkçede her zaman sese dönüşmez.”¹¹⁴

Sayırsız mektep açılmış; **Kadın, erkek** okuyor; /İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor. S.K./250

Sonunda, “kuvvetimiz, şüphesiz ilerlemeli; fakat düşünmeli her şeyde önceden temeli, Teammüm etmesi lâzım ma'ârifin mutlak: Okur yazarsa ahâli, ne var yapılmıyacak? Donanma, ordu birer ihtiyâc-ı mübrimdir, O ihtiyâcı, fakat öğreten "**muallim**" dir!" Deyip karârını vermiş ki, aynen icraya Konunca ortaya çıkmış, bugünkü Almanya. V.K./420

Çokluk kavramı, sınırlı ya da tam belirli olabilir. Bu durumda çokluk, sıfatlarla işaretlenir. Bu görevdeki belgisiz sıfatlar, bağlam içerisindeki çokluk kavramını sınırlandırırken aynı zamanda isim tabanına genellik kavramı katar.¹¹⁵ Safahat'ta da bu tür yapılar sıkça kullanılmıştır. Anlatma, açıklama biçiminde oluşturulan söylem

¹¹⁴ Oya Adalı, *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*, (2. Baskı), Papatya Yay., İstanbul 2004, s. 66.

¹¹⁵ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s. 59

içerisinde bu tür yapılar kullanılarak isim tabanının istenen değeri yüklenmesi sağlanmıştır.

*İşte **her** cebhede, **her** yerde demâdem görünen, / Lâkin esrara bürünmüş gibi mübhem görünen, /Seni bitâb-ı telâkki bırakan âyâtın, /Kalarak mülhem-i âvâresi hissiyatın, /Dalgalansın da denizler gibi kalbinde celâl, / Görmesin dîdelerin reng-i sivâ, rengi-i zılâl. S.K./55*

*O **birkaç** hayme halkından cihangîrâne bir devlet /Çıkarmış, bir zaman dünyâyı lerzân eylemiş millet; Zaman gelsin de görsün böyle dünyâlar kadar zillet, Otuz üç yıl devam etsin, başından gitmesin neket... İS./3*

*Sonra bir tarz-ı telâfi bulurum -gerçi garib- /Konturat akdederek Rusya'dan on onbeş edib, /Getirir, yazdırırım millet için **birçok** eser! S.K./402*

İsim tabanındaki sayı kavramını belirsizleştiren bazı sıfatlar, teklik hâlde bulunan isim tabanıyla kullanıldıklarında ismi niteleme işlevi görürler.¹¹⁶ Safahat'ta da bu yapıdaki kullanımlar, niteleme ve üsteleme işleviyle oluşturulmuşlardır.

*Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /**Bütün yüreklere** serpildi kubbeden bir rûh: /Rûh-i itmînan. F.C./33*

*Söz anladım ki uzun, hem de pek uzun süreceksin; /Benimse vardı o gün **birçok işlerim** göreceksin; /Bıraktım onları, saptım yokuşlu bir yoldan. K/31*

*Nedir şu karşıda **birçok karaltılar** yürüyor? V.K./639*

Sıfatların ismi çokluk hâlde getirirken genelleştirmesi ve de üstelemesi söz konusudur.

*Sığmıyor en büyük endazeye işler artık; / Saltanat nâmına, din nâmına **bin maskaralık** [yapılıyor.]... S.K./86*

Ayrıca, Arapça çokluk isim durumunda olan sözcükler için de belgisiz sıfatlar niteleyici, üsteleyici işlevle kullanılmışlardır.

*Tezâhum etti mi âmâli **birçok efradın**; /Kesilmez arkası artık cihâd-ı mu'tâdm! V.K./117*

Çokluk kavramının yaklaşıklık olarak ifade edildiği yapılar da söz konusudur.

¹¹⁶ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s. 59.

*Beş on fakîre olup bâr-ı dûş-i istiskâl, /Huzûr-i lâlini bir nevha etmeden ihlâl,
/Sükûn içinde uzaklaştı âşiyânından. H/25*

Arapça Çokluk

“Osmanlı Türkçesinde kullanılan isim ve mastarlar, Türkçe /lAr/ ekiyle cem’lendikleri gibi kendi kaidelerine gör cem’lenirler.”¹¹⁷ Bütüncede çokluk eki olarak Türkçe çokluk eki olan /lAr/’ın yanı sıra Arapça çokluk durumları da kullanılmıştır. Bu da dönemin dili gereğidir. Arapça’da çokluk, iki şekilde yapılır. Birincisinde teklik hâlde bulunan ismin sonuna belirli ekler getirilir. İkincisi ise “müfred ismin zâid harflerle şeklini değiştirmektir. Birinci şekle cem’-i sâlim, ikincisine cem’-i mükesser denir.”¹¹⁸ Türkçe’nin yanı sıra Arapça ve Farsçaya da hâkim olan Akif’in şiirlerinde bu tür kullanımlar oldukça çoktur.

Osmanlı Türkçesinde “cem’-i müennes sâlim” (teklik hâlde olan ismin veya mastarın sonuna /+ât/ eki getirilerek yapılan çokluk) yapısında olan sözcükler çoğunluktadır. Bütüncede de bu yapıdaki sözcükler kullanılmıştır.

mevcûdât D./25, mükevvenât V.K./11, takallübât V.K./11, cemaat V.K./480, mahlûkat S.K./396, hurâfât S.K./153, nebatat V.K./105, mukaddesat V.K./146

“Müfredin (teklik) veznini değiştirecek, yani ekleme harfler getirerek yapılan cem’lerin pek çok vezni vardır. Bunlar semâîdir; hangi kelimenin hangi vezinle cem’ hâline getirileceği bir kaideye bağlı değildir.”¹¹⁹

Evlâd S.K./ 220, Enbiyâ S.K./362, şühedâ S.K./362, kasâid S.K./316, ecdad V.K./177, erzeli V.K./148, hâtırât H/31, zulümât H/31, Hurûf İ.A.F.Y./122, cumhur İ.A.F.Y./122, avam S.K./107, erbab-ı tefekkür S.K./375, efkâr S.K./107, fûnûn S.K./389, üdeba S.K./396,

Söyletip başka *memâlikteki mahkûmîni*: /Hâkimiyet ne imiş, öğreniniz kıymetini. S.K./330

¹¹⁷ Faruk Kadri Timurtaş, *Osmanlı Türkçesi Grameri*, 1.Cilt, (3. Baskı), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1978, s. 152.

¹¹⁸ Timurtaş, *Osmanlı Türkçesi Grameri*, s. 153.

¹¹⁹ Timurtaş, *Osmanlı Türkçesi Grameri* s. 155.

2.1.2. İsimlerde Cins

Türkçede erillik ve dişillik söz konusu olduğu dilbilgisel bir ayırım yoktur. Türkçede sözlüksel ve söz dizimsel seviyede yüzeysel yapıya yansıyan cins ayırımı yapan herhangi bir biçim birim söz konusu değildir. Ancak doğada var olan cins ayırımı anlam seviyesinde Türkçede de vardır.¹²⁰

*Sayırsız mektep açılmış; **Kadın, erkek** okuyor; /İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor. S.K./250*

Türkçe, akrabalık adları ve bazı sosyal geleneksel insan ilişkilerini dile aktaran kavram işaretleri bakımından çok zengindir. Türkçede akrabalık ilişkileri anne ve babaya göre farklı şekillerde adlandırılmıştır. Bu göstergeler, anlam düzeyinde bir cins ayırımı taşımaktadırlar.¹²¹ Safahat'ın bir özelliği dış dünyanın söze aktarılmasıdır. Yaşanan gerçekliklerin dilin dünyasına aktarımı da bu gerçek dünyadaki kullanımların aktarılmasıyla mümkün olmuştur. Gündelik yaşamdaki sosyal ilişkiler, günlük konuşma diliyle verilirken bu ilişkilerin adları da metinlerde karşımıza çıkar. Akrabalık ilişkileri, gündelik yaşama ait hitaplar, kültürel öğelerin dile yansımadır. Safahat bu açıdan da incelendiğinde seçimlerin bu yönde de olduğu görülmektedir.

*Üç çocuk **annesi**, emzikli **kadın** tek başına /Koca berhaneyi sılsın de, süpürsün de sana, Yine sen bilmeyerek zâlim onun kıymetini, Dene bîçârede kalkıp kolunun kuvvetini! K.İ./22*

*Bırakın! **Kocam** ne yaptı? Nedir cürmü bî-günâh adamın?... İS./46*

*Şâyed isterseniz ağacın donanıp üstü, başı, Benzesin taze çiçeklerle bezenmiş **geline**; Geçmesin, dikkat edin, balta çocuklar eline! S.K./445*

Kullanılan sıfatlar da yine anlam düzeyinde bir cins ayırımı taşır.

***Hanım**, geçer, nefes ettir... H/11*

*-Dur **kızım**; ağlama sen, şimdi haber gönderir **Karı** dövmek ne kolaymış, ona ben gösteririm.*

¹²⁰ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s.61.

¹²¹ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s.61

2.1.3. İsimlerde Belirlilik

İsimlerde, belirlilik ya da genellik, ismin bağlam içerisinde değer kazanmasıyla açıklanan bir kavramdır. Yani, bir ismin belirli ya da genel oluşu değişkenlik gösterir. “Türkçede isimlerin genel ya da belirli olduklarını göstermek için de özel işaretler yoktur. Ancak işaretlenen nesne ya da kavramla ilgili olarak, “hangi” sorusuna cevap verilmesini sağlayacak söz dizimsel belirlilikler kullanılır.”¹²² “Belirli (özel) isimler ise, isim işletim ekleri alarak oluşturulan belirtili isim tamlaması, belirtili sıfat tamlaması, tümleş kuran yapılar (zaman tümleşleri dahil), özel isimler, zamirler, anlama ve işleve göre şahsa, zaman, yere bağlanmış, isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil grupları gibi ismin hangiliğini meydana çıkaran isimlerdir.”¹²³ Özel isimler her zaman belirlidir.

-**Ahmed'in annesi** gelmiş...K.İ./9

Uzanıp sonra **Buhârâ'ya, Semerkand'e** kadar; /Eski dünyâyâ bakındım ki ne âlemler var? S.K./149

Haydarâbâd'a yetiştim ki, bütün **Hindistan**, /"Verdi kaanûn-i esasiyi nihayet **Sultan!"** Diye birdenbire çalkandı. S.K./227

Yaşamaz yoksa emîn ol ki bu barbar çetesi, /Medenî **Avrupa'nın** dâmen-i irfanında; /**Asya'nın** belki o kumluk **Arabistan'**ında, /Lâşe hâlindeki bir devlete vardır medfen... S.K./275

İşaret ve belirtme ve niteleme sıfatları da ismi belirli hâle getirir:

Damarlarındaki kan adetâ irinleşmiş; /**O çıkmak istemiyen can** da **bir yığın** leşmiş! V.K./149

O zaman işte şu toprak yeniden işlenerek, /**Bu filizler gibi binlerle fidan** besleyecek! S.K./175

O Buhârâ, o mübarek, o muazzam toprak; /Zilletin koynuna girmiş uyuyor müstağrak! S.K./151

¹²² Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s. 63.

¹²³ Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 168.

2.1.4. İsimlerde Genellik/Belirsizlik

“Belirsiz isim tabanları, “hangi” sorusuna karşılık “herhangi bir” niteliğini taşıyan isimlerdir. Türkçe dil bilgisinde genellik/belirsizlik ifade eden herhangi bir biçimbirim yoktur. İsim tabanlarının belirsiliği genellekle söz dizimi içinde belirir.. Ancak çokluk ekinin bazı kullanımlarında da genelleştirme işlevi öne çıkar... Ayrıca, belgisiz sıfatlar da isimlere genellik kavramı katarlar”.¹²⁴

Bir zamanlar yine İstanbul'a gelmiştim ben. S.K./83

Geçende, Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesiyle, /bizim eski âşinâlardan bir artarın azıcık gitmek istedim yanına /**ki her zaman** beni da'vet ederdi dükkânına. H/1

Kişileri gösteren belirsizlik zamirlerinden **herkes ve kimse**, isimlerde genellik ifade eder.

Sokarsa burnunu **herkes** düşünmeden her işe; Kalır selâmet-i milliyyemiz öbür gelişe! V.K./388

Ey rûh-i fezâ-gerd, giran-seyr-i harîmin, /Ey nâtika, dembeste-i esrâr-ı azîmin, /Maksûd bu hilkatten eğer ma'rifetince; /Varmış mı o müdhiş görünen gâyete **kimse?** T.Y.F/23

Kiminde san'ata rağbet, kiminde nakde heves; Hülâsa, her kafadan başka başka çıkmış ses. V.K./417

Birazdan oynayacak **hepsi** bunların, ne iyi! K/47

2.2. FİİL TABANLARI

2.2.1. Fiillerde Olma/Olmama, Kılma/Kılmama

“Kılış ve oluşları dile aktaran sözlük biçimbirimleri olan fiilleri, diğer sözcük türlerinden ayıran özellikleri vardır. Bu özellikler, fiilleri çatı, kılma/olma-kılmama/olmama, zaman kip ve kişi kavramları bakımından belirli kılar ve fiillerle ilgilidil bilgisi ulamlarını oluşturur. Bir sözcüğün fiil olma koşulları bu ulamlar bağlamında değerlendirilir.”¹²⁵ Türkçede öncül biçimbirimlerden “eylemler”

¹²⁴ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.64.

¹²⁵ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.171.

kullanımda hiçbir zaman ardıllar olmaksızın kendilerini belirtmez, varlıklarını ortaya koyamazlar.”¹²⁶

2.2.1.1. Fiillerde Kılma-Olma

Türkçede eylemin gerçekleşmesi bakımından fiillerin genel olarak işaretsiz olduğu bilinmektedir. “/-mA-/ kılmama-olmama ekini almamış her fiil tabanı, kılma veya olma; “değil” edatını almamış her yüklem ismi de olma anlamı taşır.”¹²⁷

-1. Fiillerde Kılma-Olma Eki /-ø-/

Evvelâ gizlice bir matba'a **te'sîs et-ø-tim**; /Beş on öksüz bularak [onlara] basmacılık **öğret-ø-tim**. S.K./124 (**olumlu kılma cümlesi**)

İkinci gün basar açlık, **erir erir süzülür**; Üçüncü gün **uyuşuk bir sinek olur büzülür**. V.K./321 (**olumsuz olma cümlesi**)

Hiç sorma, nasıl maskaraca? S.K./158 (**olumsuz kılma cümlesi**)

Köprüden çok geçerim; hem ne kadar geçtimse, /Beni **sevk etmedi** bir kerrecik olsun ye'se, /Ne Halic'in o yosun çehreli miskin suları; /Ne onun hilkate küsmüş gibi durgun kenarı! S.K./1.

-2. Fiillerde Var olma Yüklemi: Var [İ-]

“Türkçede hem “sahip ol-” hem de “var ol-”varlık “var [İ-]”yüklemi ile ifade edilir. Türkçeye özgü bir sözlük biçim birimi olan “var” söz dizimi bakımından isim özelliği göstermesine karşın her hangi bir nesneyi veya kavramı karşılamaması, bir nesne veya kavramla ilgili olarak olma belirtmesiyle de fiil işlevi görür.”¹²⁸

Safahat'ta da olumlu ve olumsuz varlık cümleleri sıklıkla kullanılmıştır.

Hem ne garîb, Hadîsi vaz' ediyorken sevâb uman bile **var**! V.K./332 (**Olumsuz varlık cümlesi**)

Rûh-i edyânı görür, hikmet-i Kur'ân'ı bilir /Ulemâ **var** ki Huzurunda bugün Garp eğilir. S.K./215 (**Olumlu varlık cümlesi**)

¹²⁶ Adalı, s. 24.

¹²⁷ Muhsine Börekçi, “Türkçe Öğretimi Bakımından Dil Bilgisi Terimi ve Kavram Olarak Olumluluk-Olumsuzluk”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten* 2001/I-II'den Ayrıbasım, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2003, s. 53.

¹²⁸ Börekçi, “Türkçe Öğretimi Bakımından Dil Bilgisi Terimi ve Kavram Olarak Olumluluk-Olumsuzluk”, s. 53.

Bizim muhiti, bizim halkı seyredince nazar; /Görür ki: Beyni bozulmuş yığın yığın kafa var. V.K./527 (Olumsuz varlık cümlesi)

-3. Varlık Hâli (+II/)

Bu ek cümlede yüklem ismi olarak görev alan isim ya da isim grubuyla kullanıldığında varlık-olma durumunu belirtir.¹²⁹

*Gelin Allah için olsun ki zaman **buhranlı**; Perdenin arkası -Mevlâ bilir amma-kanlı! S.K./355*

-4. Nasıl .../-mAz/

*Nasıl timsâl-i nûr **olmaz**? F.C./9*

-5. /+DAn/ geri durma-

***Didinmeden geri durmaz** nücûm-i gîsû-dâr; /Bütün alm teridir durmayıp yağın envâr! V.K./26*

*Bu âilât-ı semâviyye ittihâd ederek, Doğar ki sîne-i mînâda bir kabile, gerek Serîr-i şanı, gerek zâtı dâima mestur Kalan reisine münkâd olup, sürekli, vakur, Fakat sevimli bir âheng-i tâm-ı vahdetle, **Çalışmadan geri durmaz**, o muhteşem kütle. V.K./57 (Olumlu-kılma)*

***Didinmeden geri durmaz** nücûm-i gîsû-dâr; /Bütün alm teridir durmayıp yağın envâr! V.K./26*

2.2.1.2. Fiillerde Olmama-Kılmama

Fiillerin olumluluk ve olumsuzluk durumunu olumsuzluk eki olarak bilinen /-mA-/ ekinin bulunup bulunmaması ile açıklamak yanlış değerlendirmelere sebebiyet vermektedir. Özellikle ele aldığımız metnin yapısı bu tür bir yaklaşıma uygun değildir. Çünkü Türkçede olumluluk ya da olumsuzluk söz dizimine yansıyan ekler/ edatlar/cümlemsiler yoluyla da aktarılabilmektedir. Şu örnekte görüleceği üzere olumsuzluk eki almamasına karşın cümle, olumsuz yapıdadır. Bu yapı da edatla oluşturulmuştur.

¹²⁹ Börekçi, “ Türkçe Öğretimi Bakımından Dil Bilgisi Terimi ve Kavram Olarak Olumluluk-Olumsuzluk”, s. 54.

Fiillerde/cümlelerde olmama/ kılmama tabanı oluşturan biçimbirimler Safahat'tan hareketle şöyle örneklendirilebilir:

-1. Kılmama/olmama eki: /-mA-/

*Gör**med**im bir kişi, tek bir kişi meydanda... Garîb! Ü.B.K.D./37*

*Hani, göster**med**iler eski celâdetten eser; /Fuhşu i'lâya koşan bir sürü nâ-merd öteden, /Ne selâmlık ne harem dinlemeyip çiğnerken! Ü.B.K.D./41*

-2. Yokluk Hâli Eki (/+sIz/

İsimlerin yokluk hâli ekini alarak yüklem olduğu durumlarda cümleler yokluk, bulunmama bildirir. Bu durumda olumluluk ya da olumsuzluk duyuşsal olarak ortaya çıkar.

*Durma, mâzi bir mugaylanzâr-ı dehşetnâktir; /Git ki, âtî korkus**uz**dur, hem de kudsî hâktir! D./13*

Ayrıca bu ek yan cümlede de olmama-kılmama ifade eder. “İsim fiillerden sonra (-mAktA yapısı hariç) isim fiil+ hâl eki=zarf-fiil olduğu için /+sIz/ biçim birimi de zarf-fiil işlevi üstlenir.”¹³⁰ Bu ek aslında /-mAkt+sIz+ın yapısının eksiltilmiş hâlidir.

*Yoksa, **onsuz** ne şu dünya kalır İslâm'a, ne din...= o [ol-mak +sız[+ın] S.K./331*

*Bu bî-nihâye avalim **idaresiz** yürümez... V.K./65*

*Demez miyim size ben her zaman ki "**dağdağasız**" Yapın? Eşek gibi siz hiç lâf anlamaz mısınız? İS./50*

*-Bu i'tirâzı niçin salladın **muhâkemesiz**?... İ.A.F.Y./32*

-3. Olmama- Reddetme Edatı /değil [i-]

*Bu bir ma'bed **değil**, Ma'bûd'a yükselmiş ibâdettir; /Bu bir manzar **değil**, dîdâra vâsıl mevkib-i enzâr. F.C./11*

*Nefes **değil** o soluklar, kesik kesik feryad; /Nazar **değil** o bakışlar, dümû-i istimdad. K/42*

¹³⁰ Börekçi, “Türkçe Öğretimi Bakımından Dil Bilgisi Terimi ve Kavram Olarak Olumluluk-Olumsuzluk”, s. 57.

*Diyor Kitâb-ı İlâhî: "O fitneden korunun, /Ki sâde sizdeki erbâb-ı zulmü istilâ Eder de, suçsuz olan kurtulur **değil** aslâ!.. V.K./507*

Bazı durumlarda kullanımında üsteleme onaylama ifade eder:

*Bir elde olmalı kandil, bir elde iskandil, /Selâmetin yolu insan için bu, **başkası değil!** K./4*

-4. Yokluk Yükleme: Yok [İ-]

“İsim görünüşlü, fiil işlevli olan “yok” “değil” edatı ile kullanılmadığı sürece – yokluk, var olmama bildirir.”¹³¹

*Âşinâ çehre de **yok** hiçbirinin yâdı da **yok**; /Yakılan bunca hayâtın, hani, ecsâdı da **yok!** Ü.B.K.D./10 (olumsuz olmama- yokluk cümlesi)*

*Kışla **yok**, dâire **yok**, medrese **yok**, mektep **yok**; / Ne kılıç var, ne kalem... S.K./92 (olumsuz olmama- yokluk cümlesi)*

*Fuhşu **yok**, içkisi **yok**, himmeti yüksek, gözü tok; /Şer-i ma'sûma olan hürmeti bizlerden çok. S.K./219 (olumlu olmama- yokluk)*

-5. Şöyle dursun

***Şöyle dursun** bu temenniye kulak vermeleri, /Sadr-ı a'zam paşanız fitre alır, sunsa biri! S.K./139 (Bu cümlede “**bu temenniye kulak vermemelerinin yanı sıra...**” şeklinde ortaya konulabilecek bir olumsuzluk durumu ve olumsuzluğun üstelenmesi, pekiştirilmesi söz konusudur.*

*Şüphe yoktur ki tamâmiyle bu fikrin aksi: Görenek neyse, onun hükmüne münkaad olarak, /Garb'ın efkârını, asarını düşman tanımak /Yenilik nâmına vahy inse kabul eylememek. /**şöyle dursun** o teceddüd ki dışardan gelecek, /Kendi milliyyetinin kendi muhitinde doğan, /Yerli, hem haklı teceddütlere hattâ udvan! Müşterek hissi budur işte avamın sizde. S.K./380 (**olumsuz kılma cümlesi**)*

¹³¹ Börekçi, “Türkçe Öğretimi Bakımından Dil Bilgisi Terimi ve Kavram Olarak Olumluluk-Olumsuzluk”, s. 56.

6. /-mAkDAn/ muarra ol-

Varmak istersen -diyor Sa'dî- eğer bir maksada, /Tuttuğun yollar **tükenmekten muarrâ olsa da**; (tükenmese de)/Şedd-i rahl et, durmayıp git, yolda kalmaktan sakın! D./3

-7. Ne Ne de...

Ne bir ekmek yedirir iş: **ne de** ekmek parası. S.K./91

Ne cihan kaygusu derman bu devasız derde; / **Ne de** can, sonra filân duygusu engel, heyhat! S.K./81

Ne dinlenir, **ne de** âtil kalır, velev bir an, /Şu'ûn-i hilkatî teksîf edip yaratmaktan. V.K./12

On para etmez fenler, /**Ne** bu dünyâda soran var, **ne de** ukbâda geçer! S.K./ 165

-8. Soru Yoluyla Yapılan Olmama-Kılmama

İşlev bakımından soru, farklı kullanım alanlarına sahiptir. “İkinci ve andaş görevi, tümcede yeni/ verilmiş bilgi ayrımı yapmaktır.”¹³² “Bir varlık veya olayı öğrenmeyi amaçlayan soruların yanı sıra dil kullanıcısının başka amaçları için sorulan sorular da vardır.”¹³³ Seçilen metinlerde de bu tür retorik sorular oldukça fazla kullanılmıştır. Akif’in söylem özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkan bu tür kullanımlar, metnin iletişim gücünün artırılmasına yöneliktir. Türkçenin bu imkânından sıkça yararlanan Akif, soru yapısını üsteleme, kuvvetlendirme işlevleriyle kullanmıştır:

Kuzum, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak? K/25

Şu senin âkıbetin bin bu kadar yıl evvel, /Sana söylenmiş iken doğru **mudur** şimdi cedel? Ü.B.K.D./61 (**Doğru değildir.**)

Alın sırayla cemâ'âti, sonra akvamı; /Aceb cidâl-i maişetten ayrılan var **mı**? V.K./127 (**Yoktur.**)

Hadi göndermeyelim... **Var mı** fakat imkânı? HA./33

Safahatta zarflar, cümlemsiler, edatlar, ünlemler kuvvetli duygu ifade eden yapılar olarak kullanılmıştır. Sözce olarak karşımıza çıkan yapılar, duygu değeri

¹³² Demircan, Türkiye Türkçesinde Kök- Ek Bileşmeleri, s.103.

¹³³ Günay Karaağaç, Türkçenin Söz Dizimi, Kesit Yay., (2. Basım), İstanbul 2009, s. 208.

taşımaları bakımından metinde dikkat çekmektedirler. Elbette bu seçimler gelişgüzel seçimler değildir. Akif'in söyleminde bağlantı noktaları olarak değerlendirebileceğimiz bu yapılar metnin temel yapı taşlarındandır. Olumlu ya da olumsuz durumların ortaya konulmasında o, duygu değeri taşıyan bu görev elemanlarından sıkça yararlanmıştır.

-9. Ne gezer

Bu cümlempi, olumlu ya da olumsuz, kuvvetli **kılmama-olmama** durumu bildirir.

Ayakta kundura yok, başta var mı fes? Ne gezer!(olumsuz olmama cümlesi)
K/40

Yüklem ismi olduğu durumlarda olmama-kılmama işlevi bağlam içerisinde olumlu da olabilir.

Ne gezer şimdi o zillet, o sefâlet? Heyhat! S.K./248 (Olumlu olmama cümlesi.)
(O sefalet, o zillet şimdi yok.)

Bu arzû-yi tenezzüh gelince, artık ben /Durur muyum? Ne gezer! Fırladım hemen evden. B./15 (Olumlu kılma)

-10. ne mümkün

Kuvvetli olmama- kılmama bildiren yapılardan birisidir. Safahat'ta da bu işlevle kullanılmıştır.

-Memleket mahvolacak, olmayacak... /Baştakiler, Düşünürler ona mevcûd ise bir çâre eğer. /Gelelim dîne: Ne mümkün çalışıp kurtarmak? / Bede'e'd-dînu gariben... sözü elbet çıkacak." /Dediler. S.K./106

-11. Nerde ... hani

Soru biçiminde oluşturulmuş olan, dilin ilişki işlevine yönelik olan bu yapı, yine üsteleme ve kuvvetlendirme bildirir.

Hem açınız âsârı, /Köprünün nerde görülmüş, hani tahte'l-bahrı? S.K./9

-12. Nasıl .../sIn/

*Hiç o binlerce havâtır kemirirken içimi, /Bir cılız "belki!" **nasıl** hepsini tenkil etsin? S.K./229*

-13. /nasıl... +-Ar/

*Ordu mâdâm ki efradını milletten alır; /Milletin keşmekeşinden **nasıl** âzâde kalır? S.K./359*

*Dururken böyle bî-pâyan terakkî-zâr karcında; Nasıl **de-r**+sin ya "Pek mahdûd bir cirmim" tutarsın da. İ./22*

-14. /DAn başka ne [i-]

*Eski dîvanlarınız dopdolu oğlanla şarab; /Biradan, fahişeden **başka nedir** şî'r-i şebab?... S.K./399 (**başka bir şey değildir.**)*

-15. Kim /-mA-z/, kim /-mA-z ki/,

*Bu hakikatleri lâkin **kim** okur, **kim** dinler? S.K./393*

*"Ayıp değil mi?" demişsin... Aceb **kim** aldırıyor? V.K./535*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAVRAM İLİŞKİLERİ

*“Anlatı denilen, belirli bir uzunluğu olan her türlü dilsel yapılar, kendi içinde bir bütünlük oluşturur. Bu tür yapılardaki hiçbir şey kendi başına ve bağımsız değildir. Her türlü dilsel yapı bir başkası ile olan ilişkisi içinde anlamlılık kazanır. Her şey birbirleriyle bağıntılı anlam dizileri içinde yer alır.”¹³⁴ Dildeki biçimbirimler, bağımsız ve bağımlı ya da sözlüksel- görevsel biçimbirimler olarak ikiye ayrılmaktadır.¹³⁵ Dil, kelimeler yığını değil¹³⁶, bu sözlüksel ve görevsel biçimbirimlerin bir dizge içerisinde dizim işlemiyle oluşan bir olgudur. Bu dizim rastgele bir dizim değildir. Gerçek dünyadaki ilişkilerin dilin dünyasına aktarılması bu görevsel ve sözlüksel değerlerin birbirleriyle olan geçici ilişkileri sonucunda meydana gelmektedir. Dilde var olan kavram ilişkileri, “*taban hâlindeki öğelere getirilen dışa dönük (bağımlı) elemanlarıyla gerçekleştirilir. Kavramlar arasında kalıcı olmayan bir ilgi kuran bu unsurlar, Türkçede isim ve fiil çekimleri olarak adlandırılır.*”¹³⁷*

Türkçede isimle isim ve isimle fiil arasındaki kavram ilişkileri, çekim ekleriyle oluşturulur. “Çekim yahut işletme eki kelime kök ya da gövdesine işleklik veren ektir. Nesnelerin hareketlerin çeşitli durumlarını, bağlantılarını, münasebetlerini ifade etmek için kök ve gövdeler çeşitli şekillere girmek zorundadırlar. Dil, lügat kitabı gibi, bir kelime yığınınından ibaret değil, bir kelime örgüsü şeklindedir. Bu örgünün bağlayıcı unsurları da çekim ekleridir.”¹³⁸

Karaağaç da çekim kavramını şu şekilde tanımlamaktadır:

“Sözleri, deyim ve atasözü gibi her türden kalıp birimleri, donuk birimler hâlinde yer aldıkları sözlüklerden alıp bir araya getirmeye çekim denmektedir. Çekim nedensiz ve sosyal genellemeleri ifade eden sözlük birimlerini bir araya getirerek onlarla nedenli ve bireysel özellemler yapmaktır. Kök gövde veya kalıp sözler nedensiz

¹³⁴ Günay, s. 74.

¹³⁵ Adalı, s. 26.

¹³⁶ Ergin, s. 124.

¹³⁷ Kara, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 175.

¹³⁸ Ergin, s. 124.

*birer sosyal genelleme olmalarına rağmen, onlardan oluşan söz dizimleri, nedenli birer bireysel özellemedir.”*¹³⁹

Söz dizimini oluşturan bu nedenli ve bireysel özelleme¹⁴⁰lerin oluşabilmesi için gereken ekler ise çekim ekleridir. Çekim ekleri, “kelimenin anlamını ve sınıfını değiştirmeden ona durum, ilgi, kip, zaman, nicelik, kişi ve birlikte oluş gibi bir anlam kazandıran morfemlerdir.”¹⁴¹İsim cinsinin dil bilgisel ulamları, sayı, cins, belirtme, hâl, iyelik ve soru’dur.¹⁴²

3.1 İSİM ÇEKİMİ

3.1.1.İyelik Ekleri

“İsimleri ait olan işleviyle sahip olana, belirtilen işleviyle belirtene bağlayan bu ekler, şahıs kavramı da taşır ve şahıslara göre değişir.”¹⁴³ “Bir nesnenin başka bir nesnenin malı olduğu veya bir başka nesnenin parçası olduğu ifade edilmek istenirse o nesneyi karşılayan ismin sonuna iyelik eki getirilir. Konuşan, dinleyen ve adı geçen olarak ve üçü teklik, üçü çokluk olmak üzere altı şahıs”¹⁴⁴ eki vardır.

Birinci Teklik Şahıs Eki (/+m)

Oğl+um V.K./178, kız+ım H /16, çocukluk zamanlar+ım F.C./19, avare hayal+ım T.Y.F/4, benim gayret-i diniye+m S.K./80, hemşehriler+ım S.K./140, düşündükler+ımı S.K./271,

İkinci Teklik Şahıs Eki(/+n/)

Zıll+ın T.Y.F/1, kürsî-i celâl+ın T.Y.F/2, sahn-ı muhît+ın T.Y.F/2, pervâz+ın BÜ./11, idrâk+ın İ./4,

Üçüncü Teklik Şahıs Eki (Ø)

İşte budur bence vücûdun yarası. S.K./375, milletin istikbali S.K./ 220, güç okur, hiç yazamaz bir sürü hırsız çetesi S.K./101, ekilen gövdelerin hepsi S.K./121

¹³⁹ Karaağaç, s. 53-54.

¹⁴⁰ Karaağaç, s. 53-54.

¹⁴¹ Haydar Ediskun, *Türk Dilbilgisi*, (11. Basım), Remzi Kitabevi, İstanbul 2007, s. 101.

¹⁴² Ergin, s. 127.

¹⁴³ Muhsine Börekçi, *Risâle-i Tevhîd (İnceleme- Metin- Dizin)*, (1. Baskı), Akçağ Yay., Ankara 2003, s.63.

¹⁴⁴ Ergin, s. 222.

Birinci Çokluk Şahıs Eki /+mİz/

Zenginleri+**miz** S.K./140, kızlar+**ımız** S.K./144, dede+**miz** S.K./179, hiçbiri+**miz** S.K./189

İkinci Çokluk Şahıs Eki /+nİz/

Bu sizin ağlama+**nız** benzedi bir diğerine S.K./369, mütefekkirler+**iniz** S.K./409, üdeba+**nız** S.K./316.

Üçüncü Çokluk Şahıs Eki /+lArI/

Çokluk üçüncü şahıs eki /lAr+ı/ şeklindedir. Burada asıl iyelik eki /+I/ dır. /+lAr/ çokluk ekiyle birleşmiştir. Bu çokluk şekli, iyelik eki alan ismin çokluğunu karşılamaktadır. Şahsın teklik veya çokluk olduğunu belirtmez.¹⁴⁵

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokak+lar+ında gezilme-z ki yüzme bilmeyerek! K./2

(mahallenin) sakîl ev+ler+i S.K./3, Ne Halic'in o yosun çehrelî miskin su+lar+ı, S.K./1

3.1.2. Hâl/Durum

Genel olarak dilin ve özel olarak da söz diziminin temel ilkesi her durumda birimler arası bir ilişkinin varlığıdır. Bu birimler arası ilişki-iletişim sözcük oluşturmaktan metinler kurmaya kadar bir dizgenin oluşumunda karşımıza çıkan bir durumdur. Derin ya da yüzeysel yapıya yansıyan bu ilişkiler kalıcı olma özelliğinin (Yapım ekleri) yanı sıra geçici ilişkilerin varlığını da gerekli kılar. Zaten belirli sayıdaki birimlerle sınırsız sayıdaki kavramların, duyguların düşüncelerin ifade edilmesi de bu geçici ilişkiler yoluyla olmaktadır. Söz dizimi içerisindeki geçici ilişkilerden birisi de hâl kavramıdır. Hâl kavramı, sistem içerisinde birtakım kurallara göre oluşturulan yapılarla söz dizimine yansır. Hâl, (durum) kavramı hemen bütün dillerde değişik biçimlerde kullanılan ve bir dilbilgisel ulam oluşturan bir olgudur. Türkçede hâl ulamı eklemeli dillere özgü bir biçim olan son eklerle ve hemen hepsi bir hâl eki ile isme

¹⁴⁵ Ergin, s. 223.

bağlanan edatlarla gerçekleştirilmektedir.¹⁴⁶ “Bu çekim ek ve edatları, bütün diller gibi Türkçenin de başlıca söz yapıştırmacılarıdır. Bunlar, isim- isim, isim-fiil ilişkisini sağlamakta, sözleri bir araya getirmekte kullanılan başlıca öğelerdir.”¹⁴⁷

Banguoğlu, hâl kategorisi ve çekim durumunu şu şekilde tanımlamıştır: “Adlar, söz içinde başka kelimelerle olan ilişkilerine göre farklı hâllerde bulunurlar. Bu hâller onlara gelen bazı eklerle belirtilir. Farklı hâllere adın hâlleri (cas), bir adın bu türlü ekler almasına ise adçekimi (declinaison) deriz.”¹⁴⁸

“İsimler hâl ekleriyle zaman, yer, amaç, araç, geçici durum bakımından fiilleri veya başka isimleri belirtirler. Yani, hâl ekleri, genelde isimlerle isimler arasında; nadir olarak da isim grupları arasında geçici kavram ilişkisi kurarlar.”¹⁴⁹

3.1.2.1. Ayrılma Durumu

/+DAn/

/+DAn/ eki, eylemin eylemin olma-kılma, olmama-kılmama durumuna bağlı olarak uzaklaşma- uzaklaşmama, ayrılma- kalma durumunu ifade eder.

../-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? K./12

Biraz geçince, kavi dişlerinde bir ceylân, İner yakındaki vadiye karşıdan arslan. V.K./315

Kiminde san'ata rağbet, kiminde nakde heves; Hülâsa, her kafadan başka başka çıkmış ses. V.K./417

Ulûm-i şahikadan fışkıran sütûn-i ziyâ /Dayandı göklere; lâkin yetişmiyor hâlâ, /Bülend nüsha-i îcâdm ilk sahîfesine. V.K./20

O birkaç hayme halkından cihangîrâne bir devlet /Çıkarmış, bir zaman dünyâyı lerzân eylemiş millet; Zaman gelsin de görsün böyle dünyâlar kadar zillet, Otuz üç yıl devam etsin, başından gitmesin neket... İS./3

¹⁴⁶ Muhsine Börekçi, “Türkçede Hal Eklerinin İşlevsel Olarak Sınıflandırılması Üzerine Bir Deneme”, IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri, 24 Eylül- 29 Eylül 2000, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007, ss. 245-276.

¹⁴⁷ Karaağaç, s. 61.

¹⁴⁸ Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, Türk Dil Kurumu Yay., (8. Baskı), Ankara 2007, s.326.

¹⁴⁹ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.146.

3.1.2.2. Beraberlik Durumu

Öznenin yapılan eylemi bir başka ögeyle birlikte gerçekleştirmesi durumudur. Özneyi birinci eyleyen olarak düşünürsek bu öge eylemin ikinci eyleyenidir. Beraberlik durumu şu yapılarla oluşturulmuştur:

/ile/, +/IA/

*Ne var inadına etsen de bir sefer galebe, /Benim**le** Fâtih'e gelsen... İ.A.F.Y./52*

*Ebû Ubeyde'ye imdada eylemişti şitâb, /Maiyyetindeki asker**le** bir zaman Fârûk. V.K./243*

*Geçenki beş para borcum**la** on beş etmedi mi? H/4*

/ile +beraber/, +/(y)IA+ beraber/

*Bakın ne günlere kaldık: Ya beş, ya altı kopuk, Yamakları**yle beraber** ki hepsi kılkuyruk, Utanmadan çıkıyor, içtihadı kalkışıyor! V.K./366*

*Görün, şu zerreyi tedkîk edin de bir kerre /Nasıl hurûş ile kalbinde eyliyor daraban, /Avâlimi**yle beraber** şümûs-i bî-pâyan! V.K./90*

3.1.2.3. Benzerlik Durumu

İsmin ya da fiilin benzerlik kavramlarıyla nitelenmesi durumudur.

/+CA/

*Tanassur etmeye koyvermiyor ahâlîyi, Bahanesiyle imam görmüyor mu, çıldırarak, Kuduz**ca** saldırıyor intikam için ite bak! V.K./618*

*Beni kaç kerreler ağılattı bu hınzır**ca** şaka! S.K./258*

*Biri evvelce eğer söylemiş olsaydı bunu, /Çalışıp ömrümü çılgın**ca** hebâ etmezdim, /Ben bu müstakbele mâzîmi fedâ etmezdim! HA./53*

*Kolay değil o da... İnsan**ca** ölmenin yolu var. İ.A.F.Y./189*

/Ø +gibi /-nIn +gibi/

*Sükûn belirdi mi bir milletin hayâtında;/ Kalır senin **gibi** zillet, esaret altında. V.K./157*

Parlıyor alnı uzaktan ayın on dördü gibi; /Gülüyor: İşvesinin cazibeler müncezibi. S.K./247

*Bet beniz kül **gibi** olmuş uçarak nûr-i şebâb; /O yanaklar iki solgun güle dönmüş, bitâb! HA./14*

*O dudaklar morarıp kavlamış artık derisi; /Uzamış saç **gibi** kirpiklerinin her birisi! HA./15*

*Kafa bir yük kesilip boynuna, çökmüş bağı; /İki değnek **gibi** yükselmiş omuzlar yukarı. HA./16*

/Ø +tarzında /

*Budak delikleri **tarzında** aç da çitte oyuk, Büyükçe bakla kadar alnının az altına sok. İS./55*

/Ø +yolda /

*Şu fıkrasıyle, hakikat, Cenâb-ı Mevlânâ, Nigâh-ı ibrete açmış cihan kadar ma'nâ; "Delik, deşik, evinin, bir zavallı hâne-harâb, Görür de hâlini, her gün eder **şu yolda** hitâb: "Yıkılma hâ! Beni evvelce etmeden agâh; Çoluk, çocuk biteriz sonra hep, ma'âzallâh!" V.K./402*

3.1.2.4. Eşitlik Durumu (zamanda /durumda/ nicelikte eşitlik-denklik)

Aslında karşılaştırma yapılarak bir üstelemenin, kuvvetlendirmenin ifade edildiği durumdur. Safahat'ta şu yapılar eşitlik durumunu ifade eder:

/Ar+CA/

*Devr-i fetrette kalan, hem de asır+**lar+ca** kalan; /Vahşetin, gılgizin a'mâkına daldıkça dalan; /Gömerek dipdiri evlâdını kum çöllerine, /Bunda bir neşve duyan hiss-i nedamet yerine! Önce dağdan getirip yonttuğu taş parçasını, /Sonra halik tanıyan bir sürü vahşî yığını; /Nasıl olmuş da, otuz yılda otuz bin senelik /Bir terakki ile dünyâyâ kesilmiş mâlik? S.K./421*

*Beni yormuştu bu yıl+**lar+ca** süren yolculuğun, daha /başlangıcı. S.K./78*

*"Böyle gördük dedemizden" sesi milyon+**lar+ca** /Kafadan aynı tehevvrle bakarsın, çıkıyor! S.K./179*

*İnkişâf etmesi atîde de pek zordur onun: /Çünkü meydanda kalan kütle yığın+**lar+ca** odun! S.K./442*

/+CA/

*Gömülmek istemiyenler boyun**ca** hüsrana; Nifakı gömmeli artık mezâr-ı nisyâna. V.K./477*

*Fakat bu levha-i handâna karşı, pek yaşlı, /Bir ihtiyar kadının koltuğunda gür kaşlı, /Uzun**ca** saçlı güzel bir kız ağlayıp duruyor. B./36*

Ø +kadar

*Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü: /-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ **kadar** babam gitti... K./12*

*“Alın da bir küçücük taş, ziyâ-yı ilme tutun, /Bütün nikâtmı evvelce; sonra, kalkın onun /Bakın vücûduna bir hurdebîn alıp, lâkin, /Bu hurdebîn olacak kendi nuru idrâkin /Zemin **kadar** büyütün; âsüman **kadar** büyütün... V.K./80*

/+lik/

Devr-i fetrette kalan, hem de asırlarca kalan; /Vahşetin, gılgahın a'mâkına daldıkça dalan; /Gömerek dipdiri evlâdını kum çöllerine, /Bunda bir neşve duyan hiss-i nedamet yerine! Önce dağdan getirip yonttuğu taş parçasını, /Sonra halik tanıyan bir sürü vahşî yığını; /Nasıl olmuş da, otuz yılda otuz bin senelik /Bir terakki ile dünyâyâ kesilmiş mâlik? S.K./421

Ø +için

*Ama ben kendimi bir müddet **için** (şöyle) aldattım: /Galeyandır... Galeyan geldi mi kalmaz mantık.../Su bulanmazsa durulmaz... Hele sabret azıcık.. S.K./324*

3.1.2.5. Görelilik Durumu

/+A/

Bizim çocuklar+a gelmez ne öyle çifte giden; /Ne böyle Arş'a kadar çifte sallayan yerden! V.K./441

/+CA/

O fakat siz+ce büyük bir şey mi? K.İ./35

Acaba meyl-i teali ne demek onlarca? S.K./178

/+(y)A +göre/

Mütefekkirleriniz anlamıyorlar sanırım Ki cemenzâr-ı terakkide atılmış her adım, /Değişir büsbütün, akvama, cemâ'ât+e göre; /Başka bir kavmin izinden yürümek, çok kere; /Âdeta mühlik olur; sonra ne var, her millet;/Gözetir seyr-i tekâmülde birer ayrı cihet. S.K./409

/+ nazarında/

Bir sahne midir yoksa bu âlem nazarında? T.Y.F/24

3.1.2.6. Bulunma Durumu

Eylemin zaman, durum ve yer bakımlarından gerçekleşme durumunu ifade eder.

/+ Ø/

Zaman isimlerinden sonra bulunma hâli eki olan /+ DA/ eki yüzeysel yapıdan silinir.

Bir zamanlar yine İstanbul'a gelmiştim ben. S.K./83

O zaman Rusya'da hâkimdi yaman bir tazyik... S.K./114

Namaz değil yalnız maksadım... Bugün bir adam /Çıkıp da va'zedecek öğle üstü halka... İ.A.F.Y./39

/+ DA/

Geçende, Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesiyle, /bizim eski âşinâlardan bir artarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni da'vet ederdi dükkânına. H/1

Sayırsız medrese var gerçi Buhârâ'da bugün... S.K./163

Bayramda güler çehre-i mâ'sûm-i sabâvet, /Ümmîd çocuk sûret-i sâfında iyandır. B./2

Karanlıklarda gezen, şeb-çerâğın fıkı-i hikmettir, Ki her işrâkı bir sönmez ziyâ-yı sermediyettir; Susuz çöllerde kalsan, bedrekan ilhâm-ı sa'yindir. Ki her hatvende eyler sâye- küster vahalar zahir. İ./8

O, sokmak istediğin, şekle girmesiyle kader; /Bütün evâmiri şer'in olur bir **anda** heder! V.K./240

/Ø +Dakika+sı+n+da

Onun tevakkufu, zîrâ, bütün bir aileyi /**Dakikasında** perişan eder, ezer, bitirir. V.K./48

/Stm +İç+i+n+de/

Koşan, gezen, oturan, mâniler düzüp çağıran,/ Davullu zurnalı "dans" eyliyen, coşup bağırان /Bu kâinât-ı sürûrun içinde gezdikçe, /Çocukların tarafındaydı en çok eğlence. B./31

/Ø +Civar+ı+n+da/

Geçende, Yayla **civârında** bir ufak cevelân bahânesiyle, /bizim eski âşinâlardan bir artarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni da'vet ederdi dükkânına. H/1

/Ø+üzer+i+n+de/

Bir sahne ki milyarlar oyun var **üzerinde!** T.Y.F/25

/Ø+sıra +da/

-Yok yok, beni tâ, /Götür İstanbul'a bir yerde bırak ki: Gurebâ, /-Kimsenin onlara aldırmadığı bir **sıra+da-** /Uzanıp ölmeye bir şilte bulurlar orada! HA./67

/İtm +taraf+ı+n+da/

Koşan, gezen, oturan, mâniler düzüp çağıran,/ Davullu zurnalı "dans" eyliyen, coşup bağırان /Bu kâinât-ı sürûrun içinde gezdikçe, /**Çocukların tarafındaydı** en çok eğlence. B./31

3.1.2.7. Çıkma Durumu

/+DAn/

Eylemin çıkış ya da başlangıç noktasını ayrıca ismin kaynağını ifade eden bu durum /DAn/ eki ile ifade edilir:

Önce dağ+**dan** getirip yonttuğu taş parçasını, /Sonra halik tanıyan bir sürü vahşî yığını; /Nasıl olmuş da, otuz yılda otuz bin senelik /Bir terakki ile dünyâya kesilmiş mâlik? S.K./421

Bu muazzam ağacın gövdesi baştan aşağı; Sayısız kökleri, tek mil dalı, tek mil budağı; Milletin sîne-i mâzîsine merbut, ora+**dan** Uzanıp gelmededir... S.K./439

Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /Bütün yüreklere serpildi kubbe+**den** bir rûh: /Rûh-i itmînân. F.C./33

3.1.2.8. Sebep Durumu

/+ A/

Hemen o kız da salıncakçının mürüvvetin+**e**, Katıldı ağlamıyan kızların şetâretine. B./40

Üç beyinsiz kafanın derdine, üç milyon halk, /Bak nasıl doğranıyor? Ü.B.K.D./1

/+ dAn/

Zâlimde teaddîye olan meyl nedendir? /Mazlûm niçin olmada on**dan** müteneffir? T.Y.F/29

Yalın ayak, baş açık, bir paçavra sırtında; /Bu tamtakır adanın tamtakır muhitinde; Acı**ndan** ölmeye mahkûm olan zavallıları, /Sular bıraksa da Bulgar bırakmıyor dışarı! V.K./601

/+ (y) lA/

Bu tezezbü**le** o kuvvet de fakat sarsılacak... S.K./358

Geçende, Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesi**yle**, /bizim eski âşinâlardan bir artarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni da'vet ederdi dükkânına. H/1

Sineler vecd **ile** pür-cûş, dudaklar [vecd **ile**] hâmûş... S.K./61

Âlâm-ı hayâtın iki kat büktüğü ecsâd /Feyzindeki te'sîr **ile** âsûde revandır. B./4

/+ (y) Ip/

Nasılca gâib ed**ip** kamilen muharebeyi, Esaret altına girmişti bir büyük millet. V.K./415

/Ø+için/

Beş on vatansız **için** nâra yakmayın vatânı! V.K./509

/Ø+yüz+ den/

Yazık, yazık ki, bu yüzden bütün felâketimiz. V.K./391

/Ø+yüz+ü+n+den/

Hind'i baştan başa gezmekti muradım, lâkin, /Nerde olsam, beni ta'kîbi **yüzünden** polisin, /Takatim bitti de vazgeçmede muhtar kaldım; /Kaldım amma yine her mahfile az çok daldım! S.K./213

/I+icab+ı/

Bâkîyi beşer her ne kadar etse de tenzîh, /Fâniyyet+**i icâbı**, eder kendine teşbîh!
T.Y.F/21

/A+karşı/

Bu hâl+**e karşı** tahammül hakîkaten pek zor. V.K./367

/Ø+neticesi/

Onun neticesidir sa'ye varmıyorsa elin. V.K./163

3.1.2.9. Hedef /Amaç Durumu

Yönelilen amacı, hedefi belirtir.

/İ+/A/

Diriler koşmadı **imdadına**, sen bari yetiş... Ü.B.K.D./3

... Ne var **sevâbına** say... B./ 38

Aşılarken de vurun **kendine** kendinden aşsı. S.K./444

Huda'yı **kendine** kul yaptı, kendi oldu Hudâ; /Utanmadan da tevekkül diyor bu cür'ete... Ha? V.K./223

Bütün evâmire i'lân-ı harb eden şu sefih, /Mükellefiyyeti **Allah'a** eyliyor tevcih!
V.K./228

Utanmadan yine kalkışma **Hakk'a bühtana**. V.K./257

Geçen kıyamet için "fırtınaydı, geçti" diyor, /Diyor da **zevkine**, vur patlasın, devam ediyor. V.K./561

Murâd-ı Evvel'i sırtında gezdiren tepeler, Nasıl rükû ediyor **Ferdinand'a**, bak, bu sefer! V.K./579

"İstemem!" der o, fakat dinleme, **iknâ'a** çalış: /Kim bilir, belki de bîçâre çocuk anlamamış? HA./40

3.1.2.10. İlgi Durumu

Sahip olan- ait olan, belirten-belirtilen ilgisini ifade eden ektir.

/+Ø/

Şark-ı Aksâ'dan alın, Mağrib-i Aksâ'ya kadar, /Müslüman+Ø yurdunu baştan başa kaç devrim var! S.K./77

Zaman içinde zaman tayyolunmak+Ø imkânı/ Görülmedikçe tahayyür bırakmaz insânı! V.K./269

/+A/

... Nasıl olmuş da, otuz yılda otuz bin senelik /Bir terakki ile dünyâya kesilmiş mâlik? S.K./421 (Dünyanın mâliki)

Dağıttı, kamçıya kuvvet, "gidin, ekin" diyerek. V.K./325

/+ nIn/

Herkesin hissi bir olmaz. S.K./2

Hayır mâtem senin hakkın değil... Mâtem benim hakkım:... BÜ./14

Îade etmenin imkânı yoksa mâzîyi, /Bu mübtezel yaşayıştan gebermen elbet iyi. V.K./150

/+ Im/

Gıcırdamakla beraber serîr-i şevketimiz, /Bu dîni kurtaran ancak biz+im hükümetimiz. V.K./463

"Kim bilir; şimdi ne âlemde ben+im şanlı Kösem; Görmedim üç senedir, bari gidip bir görsem..." Diyerek, dün gece güç hâl ile buldum evini. K.İ./ 2

/+ **dA**/

*Yok mu sizler+**de** vatan nâmına hiçbir duygu? S.K./328*

*Fukaranız kılıyor, aklına geldikçe namaz; /Ağniyânız**da** da, hiç yoksa, zekât olsa biraz. S.K./138*

/+ **dAn**/

*Hani, can sağlığıdır doğrusu bun+**dan** ötesi! S.K./102*

*Arzı oynattı yerinden yıkılırken İran... /Belki bir kıl bile ürpermedi siz+**den** bu ne kan! S.K./349*

/+ **(y)Ait**/

*Yanaşman, ırgadın O; Çoluk çocuk O'na **âid**:... V.K./218*

*Cenâb-ı Hak ne diyor bak, Resûl-i Ekrem'ine: /"Bütün serâiri kalbin ihata etse, yine, Danış sahabene dünyâya **âid** işler için; /Rahim ol onlara... /Sen, çünkü, rûh-i rahmetsin. /Hatâ ederseler aldırma, affet, ihsan et;/ Sonunda hepsi için iltimâs-ı gufran et./ Verip karârı da azm eyledin mi.../ Durmıyarak Cenâb-ı Hakk'a tevekkül edip yol almaya bak." V.K./278*

/+ **Ø+ hakkında**/

*Bunların **hakkında** bilmem bir bahânen var mı? ... D./27*

/+ **Ø+ için**/

*Geçen kıyamet **için** "fırtınaydı, geçti" diyor, /Diyor da zevkine, vur patlasın, devam ediyor. V.K./561*

3.1.2.11. Karşılıklılık Durumu

Öznenin yaptığı eyleme bir başka eyleyenin de katılması durumudur. Ancak beraberlikten farklı olarak bir karşılıklılık durumunu ifade eder. Aynı anda ancak karşılıklı yapılan eylemler söz konusudur.

/+ **IA**/

*...Zulmet**le** dâima yarışır... V.K./96*

*Senin**le** biz de, birader, sabahleyin çattık! İ.A.F.Y./48*

3.1.2.12. Karşılaştırma Durumu

İsmi bir başka isim ya da fiile nitelik veya nicelik bakımından karşılaştırma yapılarak bağlanma durumunu ifade eder.¹⁵⁰

/de/

Çerge hâlinde" dedim... Korkarım **ondan da** tebâh: /Yurdunuz bir çökecek olsa, iyâzen-billâh, /Öyle iğrenç olacak akıbetin manzarası! /Ki tasavvur bile vicdanlar için yüz karası! S.K./367

/DAn+ daha/

İyi, lâkin ne kadar beklemiş olsan, işler, /Eskisinden **daha** berbâd, iyileşmek ne gezer! S.K./325

/A+ muadil/

Besliyormuş, bereket versin, o iklîm-i kadîm, /"Rahmetullah"+**a muâdil** daha yüzlerce hakîm. S.K./214

/A+ karşı/

Bu hâl+**e karşı** tahammül hakîkaten pek zor. V.K./367

/Bir yanda + Bir yanda/

Cümleler arası bir karşılaştırma unsurudur:

Bir yanda yanar lânesi bin hâne-harâbın, /**Bir yanda** söner lem'ası milyonla şebâbın. T.Y.F/45

3.1.2.13. Karşıtlık Durumu

/+la +beraber/

Birer kabiledir eczâ-yı ferdi; zerrâtı /Sırayla ailelerdir; alın zureyrâtı: /Görünmemek+**le beraber** yığın yığın efrâd. V.K./85

Gıcırdamak+**la beraber** serîr-i şevketimiz, /Bu dîni kurtaran ancak bizim hükümetimiz. V.K./463

¹⁵⁰ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s.156.

/+İn +rağmine /

Öyle amma, gördüğüm **elvâh-ı şevkin rağmine**, /Bende hâlâ zevke benzer duygu yok, hâlâ yine! Ç.B.S.B.C./9

/+(y)AcAk +yer+de/

Ebû Ubeyde: "Veba var!" deyince askerde; /Tevâbi'yle Ömer durdu kalk+**acak yerde**. V.K./247

/ +sA +de/

...Alış senin**se de**, mes'ûl olan verişten O; ...V.K./218

3.1.2.14. Niteleme Durumu

/ +dA /

Bayramda güler çehre-i mâ'sûm-i sabâvet, /Ümmîd çocuk **sûret-i sâfında** iyandır. B./2

Lâkin bu cedel başla-**yalı**, /Dinliyormuş bizi şahin gibi bir Afganlı. S.K./278

İstedim sonra, neden böyle Japonlar yüksek? Nedir esbâb-ı terakkisi? Yakın+**dan** görmek. S.K./433

Duyulmuyordu **uzak+tan** neyin de şimdi sesi, **Yakın+dan** ancak işittim o vâpesin nefesi! K.N./17

/Ø +Alt+ı+n+da/

Birbirinden müteferrik bu kadar akvamı, /Aynı milliyyetin **altında** tutan İslâm'ı, /Temelinden yıkacak zelzele kavmiyyettir. S.K./335

/Ø +şekl+i+n+de/

Siyeh-reng-i dalâlet bir bulut **şeklinde** mâzîler, /Civârından kaçır, bulmaksızın bir lâhza istikrar; /Ziyâ-rîz-i hakikat bir seher tavrında müstakbel, /Gelir fevkından eyler sermedî binlerce nûr îsâr. F.C./2

/Ø +tavr+ı+n+da/

Siyeh-reng-i dalâlet bir bulut şeklinde mâzîler, /Civârından kaçır, bulmaksızın bir lâhza istikrar; /Ziyâ-rîz-i hakikat bir seher **tavrında** müstakbel, /Gelir fevkünden eyler sermedî binlerce nûr îsâr. F.C./2

/İç+i+n+de/

Beş on fakîre olup bâr-ı dûş-i istiskâl, /Huzûr-i lâlini bir nevha etmeden ihlâl, /Sükûn **içinde** uzaklaştı âşiyânından. H/25

Zaman **içinde** zaman tayyolunmak imkânı/ Görülmedikçe tahayyür bırakmaz insânı! V.K./269

/Ø +gibi/

Lâkin bu cedel başlayalı, /Dinliyormuş bizi şahin **gibi** bir Afganlı. S.K./278

Zâten Ev değil, han **gibi** bir şey: gece gündüz işler...K.İ./7

/E doğru

Şimale **doğru** bütün Pirzerin, İpek, Yakova, Fezâ-yı mahşere dönmüş girîv-i matemden... V.K./644

3.1.2.15. Yaklaşıklık Durumu

İsimleri, yaklaşık olarak belirten isim durumudur. Sayı sıfatlarının art arda kullanılması yoluyla da oluşturulan yaklaşıklık durumu Safahat'ta şu şekillerde karşımıza çıkmaktadır:

Soydu bîçâreyi **üç beş kişi** birden, o zaman /Aldı bir heykel-i üryân-i sefâlet meydan! HA./20

Hah! Bulduk: Tokatlıyan'da, yarın, toplanır **beş altı kopuk**, Birer kadeh biradan sonra davranır erken, Omuzlayıp kırarız bâb-ı içtihadı hemen. V.K./357

Sivrilen zübbelerin hepsi **beş on söz** beller, /Düşünür "Dini nasıl yık-malı bunlarla?" diye. S.K./394

Hemen zarfı da yaklaşıklık bildirir.

Elimde bir koca değnek, onunla yoklayarak,/ önüm adaysa basıp, yok, denizse atlayarak, /-Ayakta durmaya elbirliğiyle gayret eden, / lisân-ı hâl ile amma rûkûa niyyet

eden/-0 sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına, sığınmış öyle giderken, /**hemen** ayaklarına delîlimin koca bir şey takıldı. K./5

Hem de derdi ki: "Çok Uğurlu bir küfedir, kalmadım **hemen** yüksüz..." K./10

/+a/ + **kadar**/

"Bu yarım kubbeler elbette açık durmayacak, Mutlaka birleşecektir" diye beş **hatve kadar** atıverdın mi, görür kubbeyi hayretle nazar... S.K./46

3.1.2.16. Üsteleme Durumu

/de/

Zemini kendine hasretmek isteyip çalışır; /Şu var ki başka emeller **de** ansızın karışır. V.K./116

/dahi/

O hâlde, biz **dahi** ettik: Yehâfü oldu"... Evet! İ.A.F.Y./123

Ne yapsa Avrupa, bizlerce asi olan hareket: "O hâlde biz **dahi** yaptık!" deyip hemen taklîd.... İ.A.F.Y./124

/bile/

Gireriz koynuna, düşsek **bile** şâyed yorgun, /Karşıdan baktığımız heykel-i nûrânûrun. S.K./29

/bir de/

Yetişmiyor gibi yer, **bir de gökyüzünde** mezar! [Var.] V.K./620

/hem de/

"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!" Urefâ mesleği: a'lâ, hem ucuz, **hem de** şeker! S.K./172

/değil +ø/

Değil bir kayda, sığmazsın - kanatlandın mı - eb'âda; /Hayâtın en muhayyel gâyedir âhrara dünyâda. BÜ./12

Bir **değil**, yüz bin bahâr indirse hattâ âsüman; /Hiç kımıldanmaz benim rûhumda kök salmış hazan! Ç.B.S.B.C./10

/değil +ki +... +dA/

*Değil ki "dön!" diye binlerce yalvaran geride; /Dikildi karşına ecdadının mekâbiri **de**;/ "Yolumda durma kaçarken!" dedin, basıp geçtin. V.K./177*

3.1.2.17. Varma Durumu

Eylemin vardıgı, ulaştığı, bittiği noktayı belirten durumdur. Kişiyе/şahsa varma durumunda derin yapıda ikinci eyleyen karşımıza çıkar.

/+A/

Hastalanmışsa ağaç, gösteriniz bir bilen+e;/Bir de en çok köke baksın o bakan kimse yine. S.K./443

Müneccimin, bereket versin, eski takvimi Haber verir biz+e, mevsim şehirde gelmiş mi? İS./19

3.1.2.18. Vasıta (Araç) Durumu

Vasıta/araç veya sayesinde /yardımıyla anlamlarını katan görev elemanlarıdır.¹⁵¹

/(y)+IA +Ø/

Bir cerîdeyle hemen başlayıverdim va'za. S.K./130

O da sahiplerinin lâhik olan izniyle. S.K./204

Sonunda bir de "tevekkül" sokuşturup araya, /Zavallı dîni çevirdin onunla maskaraya. V.K./203

/+DA /

İki alsam ne çıkar sâye-i hürriyyette? K.İ./63

/+DAn /

Bir de İstanbul'a geldim ki: Bütün çarşı, pazar /Na'radan çalkanıyor! S.K./285

Haydi şadırvan kapısından dan girelim: S.K./33

¹⁵¹ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s. 166.

3.1.2.19. Yaklaşma Durumu

/İ +üst+ü/

Bugün bir adam /çıkıp da va'zedecek öğle üstü halka... İ.A.F.Y./39

Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz; /Geçende Fâtih'e çıktık ikindi üstü biraz. K/33

3.1.2.20. Özne Durumu

/+Ø/

Bana sor memleketin hâlini ben söyliyeyim: /Bir imam çünkü, bilir evleri... Hâ bir de, hekim. K.İ./103

3.1.2.21. Yönelme Durumu

Yere ve zamana yönelme durumunu ifade eden ekler ve edatlar Safahat'ta şu biçimbirimlerle oluşturulmuşlardır:

/+ (y)A/

Olaydı koskoca millette bir beyinli kafa; /"Vücûdu bir yana atmak, dimağı bir tarafa, /Akıllı kârı değil" der de böyle yapmazdı. İ.A.F.Y./176

Hiç o gitsin de dönüp bakmayarak arkasına, /Nâsın efkârı -ki efkâr-ı umûmiyye odur- /Gitmesin kendi yolundan... Bu nasıl kabil olur? S.K./382

/+ (y)A +doğru/

İnâyetiyle Hudâ kaldırınca her birini, /Semâya doğru o dağlar da açtı ellerini. F.C./29

Şimâl +e doğru gidersin: Soğuk bir istikbâl, /Cenûb+a niyyet edersin: açık bir istiskâl! V.K./193

3.1.2.22. Yükleme Durumu

İsimlerin nesne göreviyle fiile bağlanma durumudur. Yükleme hâli, “isme bir belirlilik kazandırır; o ismi kendinden sonraki fiile bağlar ve o fiilin etkisi altında bulunduğunu gösterir”¹⁵²

¹⁵² Ediskun, s. 111.

/+Ø/

-Ver ordan on paralık **zencefil+Ø**, **çörek otu+Ø**, **biber+Ø**. H/3

Başka bir sahile gehvâre-i emvâcından, /**Böyle şeh-dâne+Ø** çıkarmış mı yakınlarda zaman? S.K./14

/+(y) I; +nI/

Dînin ahkâmı+**nı** zaten fukahânız söyler, /Anlatırlar size bir müşkiliniz varsa eğer /siz âlem-i İslâm'ı sorun, söyleyeyim; Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim, görmediğim. S.K./76

Yoksa kanûn-i llâhi'+**yi** de yırtar mı beşer? S.K./123

Bakın ne hâle getirmiş ki cehlimiz dîni: Hurafeler bürümüş en temiz menâbi'**ini**. V.K./327

/+A/

Ne var inadına etsen de bir sefer galebe, /Benimle Fâtih'e gelsen...(inadını yensen) İ.A.F.Y./52

/+DAn/

Köprü**den** çok geçerim; hem ne kadar geçtimse, /Beni sevk etmedi bir kerrecik olsun ye'se, /Ne Halic'in o yosun çehreli miskin suları; /Ne onun hilkate küsmüş gibi durgun kenarı! S.K./1

3.1.2.23. Yerine Geçme Durumu

/+Ø+namına/

Sıgımiyor en büyük endazeye işler artık; / Saltanat **nâmına**, din **nâmına** bin maskaralık [yapılıyor.]... S.K./86

Diyor ecdadımız makberlerinden: "Ey sefil ahfâd. Niçin binlerce ma'sûm öldürürken her gelen cellâd, Hurûş etmezdi, mezbûhâne olsun, kimseden feryâd? Otuz milyon ahâlî, üç şakinin böyle mahkûmu Olup çeksin hükümet **nâmına** bir bâr-ı meş'ûmu! Utanmaz mıydınız bir, saysalar zâlimle mazlumu? Siz, ey insanlık istidadının dünyâda mahrumu. Semâlardan da yüksek tuttunuz bir zıll-i mevhumu!" İS./2

/+Ø+nUn+hesabına/

Hayâtın erzeli olmuş hayât-ı mu'tâdın; /Senin hesabına birçok utansın ecdadın!

V.K./148

"Çalış!" dedikçe şeriat, çalışmadın, durdun, /Onun hesabına birçok hurafe uydurdun! V.K./202

/+Ø+ yerine/

Dalkavuk devri değil, eski kasâid yerine, /Üdebânız ana avrat sövüyor birbirine! S.K./316

3.1.2.24. Seslenme Durumu

Safahat, incelenen metinler dikkate alındığında dilin çağrı işlevinin ağırlıklı olarak kullanıldığı bir eser olma özelliğini de göstermektedir. Dilin çağrı işlevi “çağrı biçiminde gerçekleşen ve alıcıya yönelik olan bir işlevidir. İleti ile alıcı arasındaki ilişkileri tanımlar, çünkü ilke olarak, bu iletişimin amacı alıcıda bir tepki ve davranışında bir değişiklik yaratmaktır. ...Birine seslenirken örtülü ya da belirtik olarak amaç hep ondan bir şey istemektir. ...Çağrı işlevi, emir, ikinci kişi adıları SEN/SİZ, soru sorma, sorgulama gibi öğeleri ve kimi noktalama işaretlerini (!,?) içerir.”¹⁵³ Safahat’ta dilin çağrı işlevinin sıkça kullanıldığının göstergelerinden en önemlisi seslenme durumudur. Akif, özellikle kürsülerde dönemin şartları ve kendi sanat anlayışı gereği millî bir bilinç oluşturma amacını gütmektedir. Bu amacı gerçekleştirmek de okuyucusunda bir davranış değişikliği yaratmakla mümkün olacaktır. Ayrıca günlük konuşma dilinde de çağrı ve ilişki işlevi söz konusu olduğu için seslenme durumu eserde kendisini çeşitli yapılarla ortaya koymaktadır. Safahat’ta seslenme durumu şu yapılarla sağlanmıştır:

Ø

Ey cemâat +Ø, uyanın elverir artık uyku! S.K./327

Düşmemek mâdem elinden gelmemiş evvel senin, /Ölmeden olsun mu ey miskin+Ø, bu çöller medfenin? D./17

¹⁵³ Zeynel Kıran, Ayşe (Eziler)Kıran, *Dilbilime Giriş*, (1. Baskı), Seçkin Yay., Ankara 2001, s. 91.

Semâ-peymâ iken râyâtımız tuttun zelîl ettin; Mefahir bekleyen âbâdan evlâdı hacîl ettin; Ne âlî kavm idik; hayfâ ki sen geldin sefîl ettin; Bütün ümmîd-i istikbâli artık müstahîl ettin; Rezîl olduk... Sen ey kâbûs-i huni+ø, sen rezil ettin! İS./5

*Yâ Rab, o ne dehşettir, **İlâhî**, o ne heybet! T.Y.F/3*

*-Otur **oğlum**, seni dikkatlice bir dinleyelim... HA./17*

***Kuzum**, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak? K/25*

***Hey gidi hülyâcı Tatar!** /Kahraman milleti gördün... dediğin Türkler mi? S.K./270*

*İşte, ey **unsur-i isyan**, bu elîm izmihlâl, /Seni tahrîk eden üç beş alığın ma'rifeti! Ü.B.K.D./51*

***Cemâ'at**, elverir artık, bu uykudan uyanın, /Hudâ rızâsı için, dünkü hâdisâtı anın! V.K./458*

3.1.2.25. Sınırlandırma Durumu

*/+(y)A + **kadar**/*

Sonuna eklendiği ismi zaman, yer, yön, ölçü bakımından sınırlandırır. Bu sınırlandırma başlangıç, bitiş, nicelik bakımlarından olabilir.

*Ne demek! Dörde **kadar** evlenir erkek, **demeye** /**Kalmadan** başladı şirretliğe...*

*/DAn + **başka**/*

*Rusya'dayken beni gördükçe gelir, derdi: İmam, /Oku sen yoksa işin... Öldü sizin hasta adam! /Çıkmıyor vâris-i meşrû'u da bizden **başka**..." S.K./257*

*/DAn + **beri**/*

*Okunur her birinin cebhe-i hüsrânında, /"Ne gelenden haberim var, ne gidenden haberim /Serserî-gûne gelem+den **beri** sersem gezerim!" S.K./111*

*/DAn/ ... /+(y)A + **kadar**/*

Bu yapı kalıplaşmış bir yapıdır ve açıklama işlevi ile birlikte bir sınırlandırma söz konusudur.

Gelin de bayramı Fâtih'te seyredin, zirâ /Hayâle, hâtıra sığmaz o herc ü merc-i safâ, Kucakta gezdirilen bir karış çocuklar +dan /Tutun da, tâ dedemiz demlerinden arta kalan, /Asırlar ölçüsü boy boy asâli nesl +e kadar, /Büyük küçük bütün efrâd-i belde, hepsi de var! B./16

Şark-ı Aksâ'dan alın, Mağrib-i Aksâ'ya kadar, /Müslüman yurdunu baştan başa kaç devrim var! S.K./77

Safahat'ta sınırlandırma durumu ayrıca **boydanboya, baştanbaşa, baştan aşağı** gibi kalıplaşmış zarflarla da sağlanmıştır.

Dışı baştanbaşa bir nesil-i kerîmin yâdı; /İçi boydan boya milyonla şehîd ecsâdı, /Öyle meşbû'-i şehâdet ki bu öksüz toprak; /Oh, bir sıkısa adam otları, kan fışkıracak! S.K./363

Bu muazzam ağacın gövdesi baştan aşağı; Sayısız kökleri, tek mil dalı, tek mil budağı; Milletin sîne-i mâzîsine merbut, oradan Uzanıp gelmededir... S.K./439

3.2. Fiil Çekimleri

Bağımlı bir biçimbirim olan fiil, söz dizimi kuramlarında cümlelerin temel öğelerinden biri olarak kabul edilen yüklemi oluşturur. Yüklem, fiil tabanlarının zaman, kip ve kişi ulamları bakımından belirli kılınmasıyla oluşturulur. Ancak Türkçede yargı öbekleri isme, sıfata veya tümlece dönüşebilir. Bu durumda fiil, zaman, kip ve kişi bakımından tanımlanmayıp fiilimsi ekleriyle geçici kavram ilişkileri kurulur.

Dil bilgisi kitaplarında genellikle yapım eki olarak değerlendirilen fiilimsiler, geçici kavram işareti niteliği taşımalarına rağmen geçici kavram ilişkisi ile kurulan bir yan cümleyi aktardığı için çekim (işletme) eki olarak kabul edilip fiil çekimi bağlamında değerlendirilebilir.

3.2.1. İsim-Fiil

Cümle içerisinde temel cümlelerin öznesi ve nesnesi konumunda olan yan cümleler çeşitli ekler vasıtasıyla isimleşirler. Bu tür yan cümleler, cümle içerisinde isim, sıfat ve zarf yan cümleleri olarak adlandırılırlar. İsim yan cümleleri kendi içerisinde çözümlendiğinde bitmemiş bir yargı bildirmelerine rağmen, bağımsız bir cümlelerin bütün öğelerini taşırlar ancak bir isim gibi kullanıldıkları için temel cümlelerin ögesi

hâline gelirler.¹⁵⁴ İYC’de yüklem olan isim fiil yargı bildirmez.¹⁵⁵ Bu yapılar Safahat’ta şu şekillerdedir:

1. İYC, /-**mAk**/ ekiyle kullanıldığında özne yalın hâlde bulunur.

Vakit kazanmak için isterim yavaş git-mek İ.A.F.Y./29

2. İYC, /-**mAk**/ eki hariç diğer isim fiil ekleriyle oluşturulduğunda yan cümlelerin öznesi ve yüklemi bir isim tamlaması oluşturur:

Ma'bedin şimdiki ta'rife bakarsak, az çok: / Müstatîl olması îcâb edecek! S.K./49

Tecellüd eylesinden yılıp da zındîkın, /Ağırca alması, bir fitnedir ki, siddîkın: /Cenâb-ı Hakk'a sığınmış o heybetiyle, Ömer. V.K./396

Bir hareket ismi ve ona bağlı tümleyen veya tümleyenlerden oluşan sözcük grubudur. Hareket ismi, /-mAk/, /-mA/, /-İş/ ekleri¹⁵⁶ ve bazan da sıfat-fiil eki olarak bilinen /-Dİk/ ve /-AcAk/ ekiyle yapılır. Safahat’ta kullanılmış olan isim fiiller şöyle sıralanabilir:

3.2.1.1. İsim Yan Cümlesi Kuran İsim-Fiil Ekleri

-1. /-mA/

Türkçede en çok kullanılan isim-fiil şekillerinden biridir.

Tecellüd eylesinden yılıp da zındîkın, /Ağırca alma+sı, bir fitnedir ki, siddîkın: /Cenâb-ı Hakk'a sığınmış o heybetiyle, Ömer. V.K./396 (Özne)

Ebû Ubeyde hemen koştu alma+sıyle haber. V.K./245 (Zaman Tümleci görevinde)

-Bana bak: /Hastanın gitme+si herhâlde muvâfık olacak. HA./38

-2. /-mAk/

Safahat’ta en fazla kullanılan isim fiil eklerinden birisidir. Dönemin söyleyiş özelliğinden kaynaklanan bu seçim aslında biraz da oluşum sesiyle ilgilidir. Vurguyu da üzerine alan bu ek, söylemin etkinliğini artırıcı bir işlevle karşımıza çıkmaktadır.

¹⁵⁴ Börekçi, Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.135

¹⁵⁵ Leyla Karahan, Türkçede Söz Dizimi, (13. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2008, s. 55.

¹⁵⁶ Karahan, s. 55.

Kuzum, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak? K/25

Buna eş lâzım, evet olmamak olmaz kabil. S.K./43

Özne hâlindeyken yalın durumdadır, Ancak son çekim edatlarıyla kullanıldığında son çekim edatının işlevine göre tümleç görevini üstlenir.

Gece gündüz yürüdüm bulmak için Taşkend'i: /Geçtiğim yerleri tadada mahal yok şimdi. S.K./148 (Hedef Tümleci görevinde)

-3. /-(y)İş/

Bütüncede diğer eklere oranla çok az kullanılan bir ektir. Bu kullanım birkaç sözcükle sınırlıdır.

Îade etmenin imkânı yoksa mâzîyi, /Bu mübtezel yaşayıştan gebermen elbet iyi. (yaşamak) V.K./150

Sokarsa burnunu herkes düşünmeden her işe; Kalır selâmet-i milliyyemiz öbür gelişe! V.K./388

-4. /-dİk/

Bu ek sıfat-fiil eki olarak bilinse de isim-fiil işlevli kullanımı da söz konusudur.

Görölmüyor birinin istirahat eyle+diği.. V.K./47.(Eyle+mesi)

Aşağıdaki örnekte ise /-dİk/ ekinin sıfat fiil işlevi söz konusudur. Sıfat görevinde olan sözcük bir ismi nitelemektedir:

Bir bilmediğim pîr amma, / Hiç de bigâne değil kalbe o câzib sîmâ. S.K./71

3.2.1.2. Yüklem İsmi Yapan İsim Fiil Ekleri

-1. Ø: Emir ifadeli yüklem isimlerinde de emir ifade eden ek işaretsizdir:

İşte her cebhede, her yerde demâdem görünen, / Lâkin esrara bürünmüş gibi mübhem görünen, /Seni bitâb-ı telâkki bırakan âyâtın, /Kalarak mülhem-i âvâresi hissiyatın, /Dalgalan-ø+sın da denizler gibi kalbinde celâl, / Görme-ø+sin dîdelerin reng-i sivâ, rengi-i zılâl! S.K./55

Kimin kolunda mesâî denen vefalı silâh /Görölmüyorsa, ümîd etme-ø+sin sonunda felah. V.K./120

1. /-(y) A/

İstek bildiren ekler, eylemin henüz gerçekleşmediği, gerçekleşmesi istenen eylemin anlatma zamanına göre değer kazandığı yani geçmişte ya da şimdi (gelecek) istenen kılma-olma- kılmama-olmama durumuna göre değer kazanan eklerdir. /-(y) A/ eki, şu andan sonraya yönelik istek bildiren, bağlama göre şimdiki zamanı ve şimdi başlayan gelecek zamanı ifade eden sıfat-fiil ekidir.

Kurbân ol+ayım, biz bu tecellîden usandık! V.K./688

Ben de bir yer bularak şöylece tenhâ dal-a+yım, / Varlığımdan geç-e+yım, mahv-ı temâşâ kal-a+yım. S.K./58

Pervâzına yetmez gibi pehnâ-yı avâlim, /Gâhî seni bulsam diye, âvâre hayâlim /Bir şevk ile lâhûta kadar yüksel-e+yım der. T.Y.F/4

2. /-sA/

Dilek- şart eki olarak bilinen bu ek, metinlerde her iki işleviyle de kullanılmıştır. Şimdiki zamanın yanı sıra gelecek anlamı da ifade eder. Ayrıca var sayılan bir durumun da ifadesi bu ekle yapılır:

Garbın eşyası, eğer kıymeti hâizse yürür; /Moda şeklinde gelen seyyie gümrükte çürür. S.K./206 (Şart)

Sana söylersem eğer, şimdi düşündüklerimi, /Ebediyyen bu hayâlâta veda eylersin. S.K./271 (Durum)

-5. /sA gerek/

Yük ağır, ecri de nisbetle azîm ol-sa gerek! S.K./322

—Ben anlamam ya, fakat pek değerli ol-sa gerek... Hakîkaten şu geçit çok güzel midir? İ.A.F.Y./74

Vefâ'ya çık-sa gerek+tir bu eğri büğrü sokak... İ.A.F.Y./147

-6. /mAk+DA/

“Türkçe gibi, harekete dayalı bir dilde fiil ve fiilin zamanı çok önemlidir. Bir kılış veya oluş kesinlikle bir zaman diliminin içinde gerçekleşecektir. Türkçe söz dizimi açısından da fiile dayalı bir dil olduğu için, yüklem Türkçenin söz diziminde asıl unsur

olarak karşımıza çıkar ve yüklem Türkçede hemen her zaman bir zamana bağlı olarak bir fiille birlikte oluşur.”¹⁵⁷

Eylemin başlayıp devam ettiğini, sürerliliğini ifade eden bir sıfat-fiil ektir.

Safahat'ta oldukça sık kullanılan bir ektir. Bunun sebebi de eserin söylemiyle ilgilidir. Tercih edilen bu yapıyla şimdiki zamanın önemi belirtilmektedir. Bu yapıda eylem sürerliliği önemlidir. Bir anda olup biten değil devam eden bir süreç vardır. Bu ek daha çok süreç ektir denilebilir.

*Nutka gelmiş öte dursun hocalar bir yandan... /Sahnedden sahneye koş-**makta** bütün şâkirdan. S.K./314*

*İşte biz böyle didin-**mekte**, çalış-**makta** iken, /Bir sabah üç tanıdık, seslenerek pencereden, /Dediler: "şimdi hükümet basacak matba'anı... /Durmanın vakti değildir. Hadi kaldır tabanı!" S.K./145*

*Baktım ki: Genişçe bir küfe yat-**makta**, hem epey eski. K./6*

*Bir münevvim ses değil yer yer hurûşan velvele:/ Fevc fevc ak-**makta** insanlar bütün müstakbele. D./8*

*Hülâsa, his ile yâhud nazarla farkolunan/ Nücûm-i nâ-mütenâhî bütün çalış-**makta**... V.K./54*

*Fakat bugün acınır bir nazarla bak-**makta**: Omuzda, çünkü, bataklık şimdi, cansa gırtlakta. V.K./343*

*Bu harb işinde kazan-**maktadır** çalışmış olan; /Çalışmayıp oturandır gebertilen, boğulan. V.K./118*

*Dün, **kudurmaktaydı** ormandan cahîmî bin zefir; /Âşiyân tutmuş, bugün, her dalda perran bir safir! Ç.B.S.B.C./5*

7. /mA+DA/

Şimdiki zaman ifadeli ancak daha geniş bir zamanı ifade eden bir ektir. /mA+DA/ ekinin eşdeğeridir.

¹⁵⁷ Kâzım Köktekin, “-mAktA, -mAdA Şimdiki Zaman Ekleri Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 2001/1, S. 594, 634-638.

Kamer çalışmadadır, gökle yer çalışmadadır; / Güneş çalışmada, seyyareler çalışmadadır. V.K./25

Bazı kullanımlarda her zamanı yani geniş zamanı ifade eder.

Şu madde yok mu ki almakta birçok eşkâli, /Onun da varmadadır sa'ye asl-ı seyyâli. V.K./16

-8. /-mAk üzre/

Bu ek, “cümle sonunda yüklem içinde yer almışsa, yakınlık, tezlik kavramı verir.”¹⁵⁸

İşte gördün ya, herif "sâye-i hürriyyette" /Diyerek başla-mak üzre+ydi hemen tehdîde ; /Eskiden vardı ya meydanda gezen ipsizler: /Hani bir "sâye-i şâhâne" çekip her şeyi yer!

-9. /mAlI/

Farklı işlevlerle yüklem ismi oluşturur. Safahat'ta şu işlevleri tespit edilmiştir:

İhtimal işlevinde kullanımı

Yalnız iç kapının üstüne yükseltileni, /-Mutlaka medhali göstermek için olmalı ki- Bir siyak üzre atılmış, sıralanmış öteki / Kubbelerden daha yüksek, daha vâsi' duruyor. S.K./40

Gereklilik işlevinde kullanımı

Bir elde ol-malı kandil, bir elde iskandil, /Selâmetin yolu insan için bu, başkası değil! K./4

Mütefekkir geçinenler ne diyor sizde bakın: /"Medeniyyette tealisi umûmen Şark'ın, /Yalnız bir yolu ta'kîb ederek kaabildir; /Başka yollarda selâmet gözetin gafildir. /Bakarak hangi zeminden yürümüş Avrupalı, /Aynı izden sağa, yâhud sola hiç sapma-malı./ Garbın efkârını mâl etmeli şark'ın beyni; /Duygular çıkmalı hep aynı kalıptan: yâni: /İçtimâî, edebî, hâsılı her mes'elede, /Garbı taklîd edemezsek, ne desek beyhude. /Bir de din kaydını kaldır-malı, zîrâ o belâ. /Bütün esbâb-ı terakkîmize engel hâlâ!" S.K./378

¹⁵⁸ Koç Nurettin, “-makta/-mekte ÜZERİNE”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 1998/I, S. 558, 490-496.

Hedef işlevinde kullanımı;

"Zevk-i hürriyeti onlar daha çok anlamalı" /Diye mekteblilerin mektebi tek mil kapalı! S.K./311

Emir işlevinde kullanımı;

-Oğul, çabuk... Bana tîrak...[ver] Okunmuş ol-malı (olsun)ha!"/ Bizim çocuk, adı batsın, yılcık olmuş... H/7

İstek işlevinde kullanımı;

Sivrilten zübbelerin hepsi beş on söz beller, /Düşünür "Dini nasıl yık-malı bunlarla?" diye. S.K./394

-10. /-mAk gerek/

Senin bir nüsha-i kübrâ-yı hilkat olduğun elbet, Tecellî etti artık, dur, düşün öyleyse bir hükmet. Nasıl ol-mak gerek+tir şimdi eî'âlin ki, hem-pâyen Behâim olmasın, kadrin melâikten muazzezken? İ./25

Çok şedâid iktihâm et-mek gerek+tir, [O]doğrudur... D./14

Demek ki: Şimdi bu taş canla, başla uğraşılıyor, /"Bütün avalimi lebrîz eden mesâiye, Benim de sa'yim olun-mak gerek ilâve..." diye. V.K./81

"Muallimim" diyen ol-mak gerek+tir imanlı; Edebli, sonra liyakatli, sonra vicdanlı. V.K./436

3.2.2. Sıfat-Fiil (Ortaç, Partisip)

"Sıfat-fiiller, hareket hâlindeki nesnelerin bu hareketleri devam ettiği sürece, harekete bağlı niteliklerini ifade eden isim-fiillerdir. Nesneyi bitmiş, devam eden ya da henüz başlanmamış bir eyleme göre belirttikleri için zaman kavramı da ifade ederler. Türkçenin yapısından (eklemeli) dolayı zamana bağlı nitelik kavramı, fiillere ekler ekler getirilerek elde edilir. Bu ekler, genel fiillere değil de olumlu ya da olumsuz fiillere eklenebilirler."¹⁵⁹ Sıfat-fiil ekleri olmama-kılmama ekinden sonra gelir. Sıfat- fiiller "geçici hareket isimleri"¹⁶⁰ yapar. Bu yönüyle yapım eklerinden ayrılırlar. "...partisipler, ve fiilden isim(sıfat) yapma ekleri birbirinden farklıdır. Partisipler zaman ve

¹⁵⁹ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s. 144.

¹⁶⁰ Ergin, s. 334.

hareket gösterir, bu yüzden geçici ve belli nesnelere bağlı olmayan ortak vasıf isimleridir.”¹⁶¹

3.2.2.1. Yüklem İsmi Yapan Sıfat Fiil Ekleri

Yüklem ismi yapan sıfat-fiil ekleri, Safahat'taki kullanımlarıyla şöyle sıralanabilir:

-1. Ø

Yüklem ismi kuran ve geniş zaman ifade eden ek, olmama kılmama tabanlı fiillerde işaretli biçimbirime dönüşebilmektedir:

"Leyse li'l-insâni illâ mâ seâ" derken Hudâ; /Anlama-Ø+m hiç meskenetten sen ne beklersin daha? D./19

Medenî Avrupa, bilme-Ø+m, niye görmezdi bunu? S.K./117

Müslümanlık sizi gayet sıkı, gayet sağlam, /Bağlamak lâzım iken, anlamadım, anlayama-Ø+m, /Ayrılık hissi nasıl girdi sizin beyninize? S.K./333

Başka ses bilme-Ø+m, muhîtimden enîn eyler huruş; /Beklerim dinsin bu mâtem, beklerim, olmaz hamûş! Ç.B.S.B.C./14

Lâkin canımı sıktı akşam "edeme-Ø+m, üstüme evlenme!" diye. K.İ

-2. /D+I

Yaşanan/görülen geçmiş zaman ifadeli sıfat-fiil eki olarak bilinir. Safahat, gerçek yaşantıları anlatan bir metin olma özelliğini gösterdiği için bu ek, sıklıkla kullanılmıştır.

Bir gün evvel yetişip dalmak için sînenize, /Boyla-**dım** sahili, sahilden açıldım denize. S.K./242

Eğildi sonra o dağlar Huzûr-i İzzet'te; /Görün-**dü** sonra o dağlar zemîn-i haşyette! F.C./28

Şark'ı baştanbaşa yıllarca dolaş-**tım**, gez-**di+m**; /Hem de oldukça görür-**dü+m**... Kafa gezdirmez-**di+m**! S.K./430

¹⁶¹ Funda Kara, "Yapım Eki İşlevinde Olmayan Eklerden Bazıları", Atatürk Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu, 25-27 Nisan 2007, Erzurum, Yayınlanmış Bildiriler-2, Erzurum 2009, s. 565-576.

Bu Arabmış, bu Acemmiş, bu Tatarmış, deme-di+m, /Müslüman unsurunun hepsini gör-dü+m kendim. S.K./431

"Çalış!" dedikçe şeriat, çalışma-di+n, durdun, /Onun hesabına birçok hurafe uydur-du+n! V.K./202

Yıkıp şerîati, bambaşka bir binâ kur-du+k; Nebî'ye atf ile binlerce herze uydur-du+k! V.K./330

-3. /-mİş/

Duyulan, öğrenilen geçmiş zaman ekidir. Ancak metinlerde sadece bu işlevle kullanılmamıştır. Zaman kavramının yanı sıra duygu değeri de yüklenen eklerdendir. Akif, ironik bir yaklaşımla kurduğu cümlelerde bu ekin küçümseme/önemsememe işlevinden oldukça yararlanmıştır.

Zavallının sözü pek anlaşılma-mış ilkin; "Bunak!" diyen bile ol-muş düşünmeden; lâkin, Herif, bu söz ne demektir, güzelce şerh et-miş; Deminki lâfları pek vâkıfâne cerh et-miş. V.K./419

Yatarken yerde ilhâdıyle haşır olmuş sefil efkâr, /Yarıp edvârı yükselmiş bu müdhiş heykel-i ikrâr. F.C./1.(Geçmiş zaman)

Hakk'a tefviz ile üç tane yetişmiş kızını; /Taşıyanlar bile varmış buradan baldızını, /Analık ilmi için Paris'e, yüksünmeyerek... S.K./321 (Küçümseme)

Köprüler asma i-miş Avrupa âfâkında... S.K./7 (bilmezden gelme)

Bet beniz kül gibi ol-muş uçarak nûr-i şebâb; /O yanaklar iki solgun güle dönmüş, bitâb! HA./14

Bahârı görmeyiz amma lâtif olur derler... Çiçeklenir-miş ağaçlar, yeşillenir-miş yer. İS./15

-4. /(y)AcaK/

Gelecek zaman ifade eden bir ektir. Ancak kullanım alanı olarak yaşanan andan başlayarak bir gelecek zamanı kapsar, bu da genellikle zarflar yoluyla sağlanmaktadır.

O anda koptu yüreklerden öyle bir feryâd /Ki rûhum eyle-yecek tâ ebed o dehşeti yâd. F.C./30

*Meselâ karşıdaki Sahilin, başbaşa vermiş, düşünen, pis, eski,/ Ağlamış yüzlü, sakîl evleri durdukça, sizin /İçinizden acı şeyler geç-**ecek hep...** S.K./3*

*O ziyâ âlemi bilmez ki karanlık ne demek; /O semâvî yuva kirlenmedi, kirlen-
meyecek. S.K./22*

*Etse dünyâları tûfan gibi levs istîlâ, /Bu, semâlarda yüzen, şâhikanın pâk eteği,
/Karşıdan seyred-**ecektir o taşan mezbeleyi.** S.K./24*

-5. /-yor/

Şimdiden başlayan geçmiş zamanı anlatan metinlerde söylemde zamansal değişiklikler söz konusu olur. Özellikle anlatıma dayalı metinlerde, yaşanan an aslında geçmişte kalmıştır, ancak anlatma zamanı olarak bir şimdilik ön plana çıkar. Safahat için de bu durum geçerlidir. Hikâye etme, anlatma zamanı ile yaşanma zamanı doğal olarak farklılık arz eder. Her metin kendi derin yapısına göre yüzeysel yapısını oluşturur. Biçim ve anlam birlikteliği zamansal seçimler için de geçerlidir. Yaşanan ve yaşayan bir metin olma özelliğini bünyesinde bulunduran eserde doğal olarak daha geniş bir zamanı ifade eden yapılar daha çok kullanılmıştır. Bu metinlerde zaman ekleri anlatıma uygun olarak değer yüklenir. Bu ek de şimdiki yaşanan zamanın yanı sıra anlatma zamanına göre geçmiş zamanı da ifade edebilir. Çünkü anlatılan olay geçmişte yaşanmış, bitmiş veya süregeliyordur.

*Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü: /-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp dur-**uyorsun** sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti... K./12*

*Gör-**üyor** şimdi nazar girdi mi derhal içeri; /Aynı eb'âd ile tesbât edilen kubbeleri. S.K./38*

*Sığ-**mıyor** en büyük endazeye işler artık; / Saltanat nâmına, din nâmına bin maskaralık... S.K./86*

Sayırsız mektep açılmış; Kadın, erkek okuyor; /İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor. S.K./250

*Yalınız iç kapının üstüne yükseltileni, /-Mutlaka medhali göstermek için olmalı ki- Bir siyak üzre atılmış, sıralanmış öteki / Kubbelerden daha yüksek, daha vâsi' dur-
uyor. S.K./40*

Bugün anâsır-ı İslâm'ı bir denî cereyan Sürükl-üyor ki: Bakın nerden eyliyor nebean. V.K./426

Parlıyor alnı uzaktan ayın on dördü gibi; /Gülüyor: İşvesinin cazibeler müncezibi. S.K./247

-6. /-mA-z/

Olumsuz fiil tabanlarında kullanılan geniş zaman sıfat-fiilidir.¹⁶²

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokaklarında gezilme-z ki yüzme bilmeyerek! K./2

Bunu umma-zdın a hiç... S.K./266

Bu dördü olmadan olma-z: Vazife, çünkü büyük; /Atıp da yazmayı bez bağlamakla dünkü hödük; /Ya kalçın altına yüksek topuklu, eğri burun, /Fotin çekip filiz olmakla her zamanki odun; /Hudâ rızâsı için, "ehliyim işin" demesin! V.K./437

Birinci tekil şahıs ekiyle kullanıldığında geniş zaman eki düşer. Bu durumda şimdiki zamanı ifade eden –Ø + den siz etmek gerekir.¹⁶³

Nedir alâkası yirminci asr-ı irfanla Bu şaklaban herifin? Anlama-ø+ø-ø+m ayıp değil a! V.K./540

-7. /-(A)r/

Geniş zaman sıfat-fiil ekidir.

Yüce dağlar gibi, âfâka döşerken sâye, /O, bekadan daha câzib kesilen, âbideye, /Bir nazar, zevk-i bedî'îni yeter tatmine... S.K./20

Geniş zaman sıfat-fiili olarak bilinen bu ek, STT'de bağlama göre geçmiş zaman anlamı taşıyabilmektedir. Safahat'ta da bu kullanım sıkça karşımıza çıkar.

Döküldü ortaya ârâ-yı encümen bir bir: Siyâseten kimi kurtarmak istemiş kalanı; Demiş ki diğeri: "Asker halâs eder vatani;" O de-r: "Donanmaya vardır bugün eşedd-i lüzum" Bu de-r: "Hayır, daha elzemdir iktisâb-ı ulûm" Kiminde san'ata rağbet, kiminde nakde heves; Hülâsa, her kafadan başka başka çıkmış ses. V.K./417

¹⁶² Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s.239.

¹⁶³ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s. 146.

-8. /-(y)An/

Geniş zaman anlamı taşıyan bu ek, eksiltili yapılarda yüklem ismi olarak değer kazanır.

Bu harb işinde kazanmaktadır çalışmış olan; /Çalışmayıp otur-an+ø-ø+ø+dır gebertilen, boğulan. V.K./118

3.2.2.2. Sıfat Yan Cümlesi Yapan Sıfat Fiil Ekleri

Sıfat-fiil ekleri yüklemleştirme işlevinin yanı sıra nesneleri niteleme göreviyle de değer kazanırlar. Safahat'ta sıfatlaştırma göreviyle kullanılan ekler şunlardır:

-1. /-AcAk/

İsimleri niteleyen sıfat oluşturmada kullanılan bu ek, Safahat'ta genelde yalın hâlde iyelik eki olmadan kullanılmıştır:

Yine lahavle deyip geçmede kaldım muztar; / Çünkü altüst ol-acak bunca tasavvurlar var... S.K./259

Birbirinden müteferrik bu kadar akvamı, /Aynı milliyyetin altında tutan İslâm'ı, /Temelinden yık-acak zelzele kavmiyyettir. S.K./335

Bu herc ü merc-i ubûdiyyetin tevalisi; /Sukutu cebhelerin, sonradan tealisi, Namazda hem beni göz yaşlarıyla ağlattı; / Hem öyle ağlan-acak bir hakikat anlattı /Ki dinlemezseniz elbette mahvolur millet: V.K./486

-2. /-(y)An/

Geniş zaman ifade eden bu ek genelde yalın durumda bulunur.¹⁶⁴ İyelik eki almaz.

Duyul-an nağme-i hürriyyet onun son nefesi! S.K./274

Ömrü haybetle cehennemde geçen hâne-harâb,/Verseler cenneti şaşkın gibi çekmez ya azâb; /Ben de rûhumdaki zulmetleri artık koğdum; /En büyük hasmım o-lan ye'si nihayet boğdum. S.K./244

Bu zümreden kimi: "Maksad mühim, gidilmeli" der; /"Hayır, bu tehlikedir" der, kal-an Muhacirler. V.K./249

¹⁶⁴ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s. 189.

-3. /-Dİk/

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Safahat'ta da bu ek hem iyelikli hem de iyeliksiz kullanılmıştır.

*İşte biz böyle didinmekte, çalışmakta iken, /Bir sabah üç **tanıdık**, seslenerek pencereden, /Dediler: "şimdi hükümet basacak matba'anı... /Durmanın vakti değildir. Hadi kaldır tabanı!" S.K./145*

Şehirde evlere baskın [yapıyorlar]; kazada katl-i nüfûs[yapıyorlar]; Kura'da kalmadı telvis olunmadık nâmûs! V.K./670

*Heycâ-yi mâîşetteki feryâd-ı mehîbin /Dünyâda biraz **dindiği** an varsa [o] bu andır. B./6*

Onun salındığı yerlerde bir kızıl tufan, Ne can bıraktı, ne îman, ne boğmadık vicdan! V.K./667

*Meriç'le Tunca'nın üstünde **gördüğün** kümeler Nedir bilir misin? V.K./596*

-4. /-mİş/

Kendi içerisinde kendi öznesine niteleme ilgisiyle bağlanan ek yalın hâlde kullanılır¹⁶⁵ ve eylem zamanı olarak geçmişini bildirir.

*Nutka gelmiş öte dursun **hocalar** bir yandan... /Sahnedeki sahneye koşmakta bütün şâkirdan. S.K./314*

Şâyed isterseniz ağacın donanıp üstü, başı, Benzesin taze çiçeklerle bezenmiş geline; Geçmesin, dikkat edin, balta çocuklar eline! S.K./445

-5. /-mAz/

Yan cümle içerisinde yüklemine geniş zaman ve olmama- kılmama anlamı yükleyen bu ek yalın hâldedir.

Mezarların bu yürekler dayanmaz ahengi; /Yüreklerin de hazin inkisâr-ı yek-rengi; Getirdi cuşîşe ummân-ı sermediyyeti de; /Hitâma erdi nihayet o sermedi secde: Zemine ra'ş'e veren bir derin sadâ geldi; /Deminki dalgaların, şimdi, hepsi yükseldi! V.K./485

¹⁶⁵ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s. 152.

Görüp bu cûşîş-i san'atta rûh-i ecdadı, Biraz sıkılmalı şehrin sıkıl**maz** evlâdı!
İ.A.F.Y./96

Vükelâ neydi ya? Curnalcı, müzevvir, âdî; / Ne Huda korkusu bilmiş, ne utanmış
ebedî, /Güç okur, hiç yaz**amaz** bir sürü hırsız çetesi... S.K./101

Hey gidi vurdum**duymaz**! / Öyle dalgın ki, meğer sûrunu İsrafil'in, / İşitip,
yattığı yerden azıcık silkinsin! S.K./108

-6. /-r/

Geniş zaman ve olma- kılma ifade eden sıfat-fiil ekidir.

Öyle amma, gördüğüm elvâh-ı şevkin rağmine, /Bende hâlâ zevke benzer **duygu**
yok, hâlâ yine! Ç.B.S.B.C./9

Çıkar yol olmayacak, korkarım, bu saptığınız! V.K./501

-7. /+II/

Ya harîminde yatan, şapka**lı** sarhoşlar kim? Ü.B.K.D./30 (şapka takan
sarhoşlar)

-8. /+IIk/

Eksilteli yapılarda biçimden silinmiş olan fiilimsinin yerini tutan ektir.

... Nasıl olmuş da, otuz yılda otuz bin senel**ik** /Bir terakki ile dünyâyâ kesilmiş
mâlik? S.K./421 (bin sene süren)

Getir hayâline bir kerre Sadr-ı İslâm'ı:/ O bî-nihâye füyûzun yarım asırl**ık** bir
/Zaman içinde tecellîsi hangi sayededir? V.K./266

-Ver ordan on paralık zencefil, çörek otu, biber.(On para tutan) H/3

-9. /+ki/

Sıfat-fiil işlevli bir ek olarak Safahat'ta sıkça kullanılmıştır. Olma –bulunma,
sahip olma ilgisini belirtir.

...Asya'nın belki o kumluk Arabistan'ında, /Lâşe hâlinde**ki** bir devlete vardır
medfen... S.K./275

*Ya ellerindeki bernâmec, etseniz dikkat, /Bir incelikle mesaîyi münkasimdir ki:
/Ne inceliktir o, kabil değildir idrâki. V.K./46*

3.2.3. Zarf-fiil Ekleri

“Zarf-fiil ekleri, cümleleri zaman, sebep, durum gibi ilgilerle tümlece dönüştürürler.”¹⁶⁶

3.2.3.1. Bağlama Zarf-fiilleri

-1. /(y)I/p

*[bu yüzden] Bir işaretle çocuklar çekil-**ip** tâ geriye, /Daldılar hepsi birer sesleri
çıkamaz deliğe. S.K./146*

*Duy-**up** hurûşunu cevvin hurûş eder enhâr; /Köpük saçar bunu gördükçe bâd-ı
velvele-dâr! V.K./100*

-2. /-(y) Arak/

*Elimde bir koca değnek, onunla yoklay**arak**,/ önüm adaysa basıp, yok, denizse
atlay**arak**, /-Ayakta durmaya elbirliğiyle gayret eden, / lisân-ı hâl ile amma rûkûa
niyyet eden/-0 sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına, sığınmış öyle giderken, /hemen
ayaklarına delîlimin koca bir şey takıldı. K./5*

*O zaman kalk**arak** o pîr-i güzîn, /Alır çocukları, oğlan fener çeker önde, /Gelir
düşer eve yorgun, dalar pek âsûde /Derin bir uykuya... F.C./24*

-3. /-mAklA beraber/

*Gıcırdamakla beraber serîr-i şevketimiz, /Bu dîni kurtaran ancak bizim
hükümetimiz. V.K./463 (Gıcır**dıyor ama yine de ...**)*

3.2.3.2. Durum Zarf-fiilleri

Temel cümlelerin yüklemine bildirdiği eylemin nasıl, ne şekilde yapıldığını belirten durum tümleçlerini oluşturan zarf-fiillerdir.

-1. /-ArAk/

*Görüyordum, iki üç bin mil açıktan bak**arak**,/ Şu sizin kapkara İstanbul'u,
kardan daha ak. S.K./246*

¹⁶⁶ Börekçi, Risâle-i Tevhîd (İnceleme- Metin- Dizin), s. 57.

Müessirât-ı tabîatle dâim uğraşarak; /Bütün cihan gibi onlar da istiyor yaşamak. V.K./106

-2. /-(y)Ip/

Görüp bu cûşîş-i san'atta rûh-i ecdadı, Biraz sıkılmalı şehrin sıkılmaz evlâdı! İ.A.F.Y./96 (Görerek...)

Güneş, ki ailenin mihriban reîsi odur, /Serîr-i muhteşeminden süzüp fezayı vakur /Nazarlarıyla arar her tarafta mevkibini; /Nasıl ararsa bir âvâre yâr-ı gaibini. V.K./36

-3. /mAk+sIz+In/

Harîm-i Şer'-i Mübînin, zemîn-i İslâm'ın, /Birer birer yıkılırken husûn-i iclâli; /Yerinden oynadı yerler de, bizler eyyamın /Tekallübâtına bigâneyiz hayâl ettik, Kımılda-maksızın îmânı küfre çiğnettik! V.K./525

Siyeh-reng-i dalâlet bir bulut şeklinde mâzîler, /Civârından kaçır, bul-maksızın bir lâhza istikrar; /Ziyâ-rîz-i hakikat bir seher tavrında müstakbel, /Gelir fevkünden eyler sermedî binlerce nûr îsâr. F.C./2

-4. /mA+dAn/

Huda'yı kendine kul yaptı, kendi oldu Hudâ; /Utan-madan da tevekkül diyor bu cür'ete... Ha? V.K./223

Cihanı titretiyorken nidâ-yı "Men kezebe..."(sesini) işitmiyor mu, nedir, bir bakın şu bî-edebe: Lisân-ı pâk-i Nebî'den yalanlar uyduruyor; Sıkılmadan da "sevâb işledim" deyip duruyor! V.K./334

-5. /mAk+lA/

Nazariyyâta boğulmakla geçen ömre yazık; /Amelî kıymetidir kıymeti ilmin artık. S.K./392

Fakat bu maskaralıklar devam edip gitmez; "Adam, benim neme lâzım!" demekle iş bitmez. V.K./395

3.2.3.3. Benzerlik Zarf-fiilleri

-1. mİş gibi

İşte her cebhede, her yerde demâdem görünen, / Lâkin esrara bürün-müş gibi mübhem görünen, /Seni bitâb-ı telâkki bırakan âyâtın, /Kalarak mülhem-i âvâresi hissiyatın, /Dalgalansın da denizler gibi kalbinde celâl, / Görmesin dâdelerin reng-i sivâ, rengi-i zılâl! S.K./55

Köprüden çok geçerim; hem ne kadar geçtimse, /Beni sevk etmedi bir kerrecik olsun ye'se, /Ne Halic'in o yosun şehreli miskin suları; /Ne onun hilKate küs-müş gibi durgun kenarı! S.K./1

-2. /-(A)r gibi/

Tevazün olmadı besbelli: Her taraf yanıyor; Odun kıy-ar gibi binlerce sîne doğranıyor! V.K./642

-3. /... gibi olsun/

Karşıdan valide sultan bunu pek haklı görür, /Der ki: "Çarpışmadın erkek gibi düşmanlarla; /Şimdi, hiç yoksa, kadınlar gibi olsun ağla!" S.K./371

3.2.3.4. Hedef Zarf-fiilleri

-1. /-mAk üzre /

Açıldı bir ölü saklan-mak üzre sînesine, /Kapandı ketm-i adem heybetiyle sonra yine! H/24

-2. /-mA+yA/

Cenâb-ı Hak ne diyor bak, Resûl-i Ekrem'ine: /"Bütün serâiri kalbin ihata etse, yine, Danış sahabene dünyâyâ âid işler için; /Rahim ol onlara... /Sen, çünkü, rûh-i rahmetsin. /Hatâ ederseler aldırma, affet, ihsan et;/ Sonunda hepsi için iltimâs-ı gufran et./ Verip karârı da azm eyledin mi.../ Durmıyarak Cenâb-ı Hakk'a tevekkül edip yol al-maya bak." V.K./278

Elimde bir koca değnek, onunla yoklayarak,/ önüm adaysa basıp, yok, denizse atlayarak, /Ayakta dur-maya elbirliğiyle gayret eden, / lisân-ı hâl ile amma rûkûa niyyet eden/-0 sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına, sığınmış öyle giderken, /hemen ayaklarına delîlimin koca bir şey takıldı. K./5

Mezarı olmuş iken bunca na's-ı mevvâcın, Cenaze yut-maya hâlâ mı doymaz emvâcın? V.K./657

Böyle evlâd okutan milletin istikbâli, /Haklıdır al-maya âgûşuna istiklâli. S.K./220

... Çünkü isyanları bastır-maya me'mûr ancak! S.K./358

Dünyâyı yakıp yık-maya bir seyf-i teaddî, /Emrinle mi yâ Rab, ediyor böyle tesaddî? T.Y.F./42

-3. /-mAk için/

Bir gün evvel yetişip dal-mak için sînenize, /Boyladım sahili, sahilden açıldım denize. S.K./242

Vakit kazan-mak için isterim yavaş gitmek. İ.A.F.Y./29

3.2.3.5. Zaman Zarf-fiilleri

Cümle içerisinde eylemin bir zamanı vardır, Standart Türkiye Türkçesinde eylem zamanının belirgin hâle gelebilmesi için kullanılan zarf-fiil ekleriyle zamanda eşitlik, öncelik, sonralık, sınırlama kavramları ortaya çıkar.

-1. Zamanda Sonralık Zarf-fiilleri

Zarf yan cümlesinin eyleminin ana cümlemin eyleminden daha sonra gerçekleştiğini belirten zarf-fiil ekleridir.

-1.1. /-mA+dAn [evvel]/

İçimde cûş ederek lücce lücce istiğrâk, /Ezânı beklemez oldum; açıl-madan âfâk, /Zalâmı sineye çekmiş yatan sokaklardan Kemâl-i vecd ile geçtim. F.C./15

Bu inkılâbı henüz ruhu duymadan Garb'ın, /Kuşattı satveti dünyâyı bir avuç Arab'ın! V.K./271

Düşmemek mâdem elinden gelmemiş evvel senin, /Ölmeden olsun mu ey miskin, bu çöller medfenin? D./17

-1.2. /-mA+dAn evvel/

Nedir ki, verdiği yangınla memleket de biter, /Saçak tutuşmadan evvel basılmamışsa eğer. V.K./505

-2. Zamanda Öncelik Zarf-fiilleri

-2.1. /ArAk/

Evvelâ gizlice bir matba'a te'sîs ettim; /Beş on öksüz bul-arak [buldum] basmacılık öğrettim. S.K./124

-2.2. /+DAn sonra/

*Hah! Bulduk: Tokatlıyan'da, yarın, toplanır beş altı kopuk, Birer kadeh **biradan sonra** davranır erken, Omuzlayıp kırarız bâb-ı içtihadı hemen. V.K./357*

*Epeyce fâsılada**n sonra** geldi başka biri:... H/18*

-3. Zamanda Sürerlilik Zarf-fiilleri

-3.1. /-Dİk +CA/

*Usta, asarını ver-**dikçe** çocuklar bastı; /Altı ay geçti, bizim matba'anın çıktı adı. S.K./128*

-4. Zamanda Başlangıç Sınırı Zarf-fiilleri

-4.1. /(y)AlI/

*Lâkin bu cedel başla-**yalı**, /Dinliyormuş bizi şahin gibi bir Afganlı. S.K./278*

*Zavallı milletin idrâki tarumar **ol-alı**: Muhît-i ilme giren yok, diyâr-ı fen kapalı; Sanâyi'in adı batmış, ticâret öylesine, Zirâ'at olsa da... Âdem nebi usûlü yine! V.K./351*

-4.2. /DAn beri/

Okunur her birinin cebhe-i hüsrânında, /"Ne gelenden haberim var, ne gidenden haberim /Serserî-gûne geleden beri sersem gezerim!" S.K./111

-5. Zamanda Eşitlik Zarf-fiilleri

Yan cümlelerin zamanının ana cümlelerin zamanıyla aynı olduğunu belirten ektir. Safahat'ta en çok –ken eki bu işlevle kullanılmıştır.

-5.1. /+i- ken/

*O anda mekteb-i rüşdiyyeden taburla çıkan/Bir elliden mütecâviz çocuk ki, muntazaman /Geçer**ken** eylediler ihtiyârı vakfe-güzin... K/45*

Kırık saziyla ederken zaman zaman feryâd, /Gelirdi gûşuna onlukların tanîniyle
/Birer nevâ-yı beşaret, birer peyâm-ı vedâd; /Birer sadâ ki; Neyin sîne-çâk enîniyle
/Karışmayıp, yalnız dem tutardı sanki ona! K.N./2

Çoluk çocuk kesilirken; kadınlar inlerken; /Zavallılar seni erkek sanır da
beklerken; /Hayâyı, ırzı ekip yol boyunca, çırpıplak, /Kaçarsın, öyle mi, hey kalp adam
sıklımıyarak! V.K./176

-5.2. /IncA/

Bulunca hepsini artık o nazenin sine, Alır birer birer âgûş-i hâr-ı şefkatine.
V.K./37

Sabah olunca, herif dağ başında bir mağara Tasarlayıp, ebedî i'tikâfa niyyet
eder. V.K./319

Ömer bu sözde iken İbn-i Avf olur zahir, / Hemen rivayete başlar hadîs-i tâûnu,
Ebû Ubeyde tabî'î susar **duyunca** bunu. V.K./255

-5.3. /-dlğ+I + sırada

-Yok yok, beni tâ, /Götür İstanbul'a bir yerde bırak ki: Gurebâ, /-Kimsenin
onlara aldırma-**dlğı bir sırada**- /Uzanıp ölmeye bir şilte bulurlar orada! HA./67

-5.4. /[dlğIn]-dA/

Bayramda gelir yâda ne hoş hâtıralar ki: /Bin ömre verilmez, o kadar kadri
girandır. B./12

-5.5. /-dl ml/

Görüyor şimdi nazar girdi **mi** derhal içeri; /Aynı eb'âd ile tesbât edilen
kubbeleri. S.K./38

Evet, **soruldu mu** idrâke ansızın bu suâl, / Lisân-ı hâli şu düstûru haykırır
derhâl: / "Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki beka sa'y olursa
hakkedilir." V.K./4

5.6. /.../-r/.../-mA-z/

Aşar aşmaz eşiğinden bu musanna' babın, / Şu yarım kubbe -ki pîrâyesidir
mihirâbın- /Çarpıyor çeşm-i temaşaya, asıl kubbe değil. S.K./42

3.2.3.6. Karşıtlık Zarf-fiilleri

-1. /-AcAk +yerde/

*Ebû Ubeyde: "Veba var!" deyince askerde; /Tevâbi'yle Ömer durdu **kalkacak yerde**. V.K./247*

3.2.3.7. Üsteleme Zarf-fiilleri

-1. /-mA-yor gibi bir de/

Yetişmiyor gibi yer, bir de gökyüzünde mezar! [Var.] V.K./620

-2. /-mİş gibi/

*-Ne çâre! ibrete hâlâ heveslidir çoğumuz; **Yetişmemiş gibi** dünyâyâ ibret olduğumuz! V.K./422*

3.2.3.8. Karşılaştırma Zarf-fiilleri

-1. /-mAk /... /-mAkDAn/

*İşitmedin mi ne söylerdi muhterem ceddin:/"Zafer ilerdedir oğlum, hücum edip aşarak, /Hudûd-i düşmanı, hiç yoksa, bir mezar **almak**; /Geçip de ric'ate bin yıl muammer **olmaktan** /Hayırlıdır..." V.K./178*

3.2.3.9. Sebep Zarf-fiilleri

-1. /-ArAk/

İt yetiştirmek için toprağı gayet münbit /Bularak, fuhş ekiyor salma gezen bir sürü it! S.K./318

-2. /-mAk+IA/

*..."Cenâb-ı Hak ne kadar merhametli, görmeli ki: Açım! **demekle** amel-mânde bir topal tilki, Ayağna gönderiyor rızkın en mükemmelini... V.K./318*

-3. /-di-ye/

"Zevk-i hürriyeti onlar daha çok anlamalı" /Diye mekteblilerin mektebi tek mil kapalı! S.K./311

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EYLEYEN-TÜMLEYEN-EYLEM İLİŞKİLERİ (CÜMLE)

Bazı dilbilimciler, cümleyi eyleyen – tümleyen- eylem bağıntısı ile açıklar ve iki temel ögeden bahsederler.¹⁶⁷ Gerçekten de eksiksiz ve bitmiş bir yargı bildiren söz ya da söz öbekleri olarak tanımlanan cümle, bağımsız biçimbirimlerin birbirleriyle biçimsel ve anlamsal olarak bağıntılı hâle getirilmesiyle oluşturulur. Dillerin yapısı bu bağıntıyı kurma biçimlerini de belirler.

Cümle temelde özne ve yüklemden oluşur. Özne olanı, edeni, ettireni, edileni; yüklem ise durumu, oluşu veya kılışı ifade eder. Safahat’tan hareketle özne-yüklem ilişkisi şöyle örneklendirilebilir:

4.1. ÖZNE (İSİM ÖBEĞİ)

Özne dil bilgisi kitaplarında şu şekillerde tanımlanmaktadır:

*“Özne, cümlede yüklem belirtiği işi yapan veya eylemin ifade ettiği durumda olan ögedir. Bu durumda öznenin en önemli özelliği, birlikte kullanıldığı yüklem-fiilin çatısına göre yapan, olan veya yaptıran durumda olmasıdır.”*¹⁶⁸ *“Bu unsur, eylem gerçekleştirme erki olan bir varlık ismi ya da mecazi olarak bu erke sahip olan varlıkları karşılayan isimdir.”*¹⁶⁹

Özne, *“yüklemi isim olan cümlelerde, edilgen fiilli cümlelerde ve yüklemi oluş bildiren fiil cümlelerinde “olan”ı, diğer cümlelerde “yapan”ı karşılayan ögedir.”*¹⁷⁰

*“Öznenin en önemli özelliği, yalın durumda bulunmasıdır. Özneler, iyelik ve çokluk eki alabilirler.”*¹⁷¹

İsim ve isim soylu sözcükler, tamlamalar ve her türlü söz birlikleri özne olabilir.

172

Cümle içerisinde çeşitli özne türleri ortaya çıkmaktadır. Bu durum, eylem çatılarının değişmesinden kaynaklanmaktadır.¹⁷³

¹⁶⁷ Kıran, (Eziler) Kıran, s. 135-137.

¹⁶⁸ Börekçi, Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.178.

¹⁶⁹ H. İbrahim Delice, Türkçe Sözdizimi, (3. Baskı), Kitabevi Yay. İstanbul 2007, s. 155.

¹⁷⁰ Karahan, s. 18.

¹⁷¹ Demir, s.184.

¹⁷² Neşe Atabay, Sevgi Özel, Ayfer Çam, Türkiye Türkçesinin Sözdizimi, (2. Basım), Papatya Yay., İstanbul 2003. s.32.

¹⁷³ Vecihe Hatiboğlu, Türkçenin Sözdizimi, (2. Baskı), Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Basımevi, Ankara 1982, s.110.

Safahat'taki özneler incelendiğinde özne türleri şu şekilde sıralanabilir:

4.1.1. Yüklem Fiilin Kip ve Çatısına Göre Özne Türleri

4.1.1.1. Gerçek Özne

“Her tümcede açık ya da izli bir özne bulunur.”¹⁷⁴ Gerçek özne, eylemi gerçek anlamda yapan yani etkin olan ögedir.

*Beş on gün oldu ki, mu'tâda inkıyâd ile **ben** /Sabahleyin çıkıvermiştim evden erkenden. K.1*

*Zararlı **sen** çıkacaksın bütün bu hiddetle. K/18*

*Fakat, **baban** sana ısmarlayıp da gitti sizi. K/20*

4.1.1.2. Sözde Özne

“Yüklem-fiilin edilgen çatılı olduğu durumlarda özne, yapıcı, eyleyen değil; etkilenen, yani nesnedir. Cümlede gerçek değil; biçimsel bir özne vardır ve bu biçimsel özne gerçekte nesnedir. Bu tür özneler, özne olmayıp; özne olduğu varsayılan ögelerdir. Bu nedenle de sözde özne diye anılırlar.”¹⁷⁵ Bu tür yapılar cümlenin 2. eyleyeni olan nesnenin biçimsel olarak özne görevini yüklenmesi ile oluşur.

***Hasır** büküldü, omuzlandı, daldı bir sokağa;/Sokuldu kimbilir ordan da hangi bir bucağa. H/23*

*Omuzdan indi **hasır**, yoktu çünkü artık yol. H/27*

*Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /Bütün yüreklere serpildi kubbeden **bir rûh**: /Rûh-i itmînân. F.C./33*

*"**Böyle gördük dedemizden!**" sözü dînen merdûd; /Acaba sâha-i tatbiki neden nâ-mahdûd? S.K./184*

*"**Böyle gördük dedemizden!**" diye izmihlali /Boylayan bir sürü milletlerin olsun **hâli**, /İbret olmaz bize, her gün okuruz ezber de! S.K./187*

*Yoksa, **bir maksad** aranmaz mı bu âyetlerde? S.K./188*

*Dikilip sahile binlerce basiret, imân; /**Ne kadar maskaralık varsa** [hepsi] kovulmuş kapıdan! S.K./205*

¹⁷⁴ Demircan, *Türk Dilinde Çatı*, s.27.

¹⁷⁵ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.178.

Sayırsız **mektep** açılmış; Kadın, erkek okuyor; /İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor. S.K./250

Kim ne söylerse,[o] hemen el vurup alkışlanacak... S.K./303

Okunur her birinin cebhe-i hüsrânında, /"Ne gelenden haberim var, ne gidenden haberim /Serserî-gûne gelelden beri sersem gezerim!" S.K./111

4.1.1.3. Mantıksal Özne

Dilin iletişimsel ve dizimsel bir yapısı olduğu düşünöldüğünde bağlamın önemi ortaya çıkar. Türkçenin ekonomiklik, anlaşılabilirlik ve söyleyiş güzelliği olarak bilinen üç özelliği çeşitli şekillerde söyleyişe yansır. Bağlam içerisinde anlaşılabilirliğin sınırına kadar bazı eksiltmeler yapılabilir. Bağlam içerisinde var olan anlaşılır öğelerin tekrar edilmemesi bu özelliklerle açıklanabilir. Mantıksal özne kavramını Börekçi şu cümleleriyle açıklar: “bazı cümlelerin biçim bakımından özneleri yoktur. Ancak cümlenin içinde yer aldığı metinden hareketle, yani kendinden önceki ya da sonraki cümlelerle bağlantı kurularak özneleri -mantık yoluyla- tespit edilebilir. Bu tür öznelere mantıksal özne denir.”¹⁷⁶

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokaklarında gezilmez ki yüzme bilmeyerek! K./2 (**hiç kimse gezemez.**)

İçilir, türlü şenâ'atler olur, bî-pervâ; /Hâlız'ın ortada dîvânı kitâbü'l-fetvâ! S.K./171 (**Birileri içer.**)

4.1.1.4. Belirsiz Özne

Bazı cümlelerde kalıplaşma olmasından dolayı özneler cümle içerisinde belirsiz durumdadır. Genel fiil deyimi olarak bilinen bu tür durumlarda öznenin yüklem fiille kalıplaşmasından dolayı ayrıca bir özne söz konusu değildir.

Etse zâten ne çıkar? S.K./283

Bir cemaat ki dimağında dönen hissiyyât, /Cismin a'sâbına gelmez, durur âheng-i hayât; /Felcin a'râzını göstermeye başlar a'zâ. /Böyle bir bünye için **vermeli her hükme rızâ**. S.K./377

¹⁷⁶ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.178.

4.1.2. İfade Edilme Biçimi Bakımından Özne Türleri

4.1.2.1. Açık Özne

“Biçim olarak cümlede var olan özne "açık özne" diye adlandırılır. Bu tür özneler gerçek ya da sözde özne niteliğinde olabilir.”¹⁷⁷ Bu durumda önemli olan öznenin biçimsel olarak işaretlenmiş olmasıdır.

Bâb-ı Fetva denilen dâire ümmî koğuşı. S.K./99

Medenî Avrupa, bilmem, niye görmezdi bunu? S.K./117

Bu kemik külçesinin dinlenecek bir ciheti /Yoktu. HA./21

Diyor **ecdadımız** makberlerinden: "Ey sefil ahfâd. Niçin binlerce ma'sûm öldürürken her gelen cellâd, Hurûş etmezdi, mezbûhâne olsun, kimseden feryâd? Otuz milyon ahâlî, üç şakinin böyle mahkûmu Olup çeksin hükümet nâmına bir bâr-ı meş'ûmu! Utanmaz mıydınız bir, saysalar zâlimle mazlumu? Siz, ey insanlık istidadının dünyâda mahrumu. Semâlardan da yüksek tuttunuz bir zıll-i mevhumu!" İS./2

4.1.2.2. Ek Hâlinde (Zamirin Kullanılmadığı /Eksiltili (Eliptique)) Özne

Türkçenin yapısı gereği her durumda özne biçimsel olarak yüklem içinde şahıs ekleri vasıtasıyla var olduğu ve belirtildiği için ayrıca bir öznenin biçimsel olarak cümlede işaretlenmesi gerekmez. Bu durumda “sadece şahıs ekleriyle belirtilen özneler, “gizli özne” diye adlandırılmalarına rağmen aslında gizli değildir.”¹⁷⁸ Çünkü öznenin biçim bakımından öge konumunda işaretlenmesi yapılmasa da yüklem üzerinde işaretlenmesi söz konusudur.

“Türkçe söz diziminde yükleme gelen kişi ekleri, öznenin hangi kişi olduğunu belirttiğinden, tümcede özellikle vurgulamak gerekmedikçe kişi zamiri olan özneler kullanılmaz.”¹⁷⁹

“Özellikle tek bir özneye bağlı birden çok yargı anlatılırken her cümlede özne tekrar edilmemekte; sadece ilk cümlede belirtilmektedir. Böylece metni oluşturan

¹⁷⁷ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.180.

¹⁷⁸ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.180.

¹⁷⁹ Süer Eker, Çağdaş Türk Dili, (4. Baskı), Grafiker Yayınları, Ankara 2006, s. 453.

cümleler de birbirlerine bağlanmaktadırlar.”¹⁸⁰

Safahat’ın da betimleme unsurlarının çokça kullanıldığı bir metin olması ve metinlerde birbirine bağlı uzun cümlelerin bulunması gereği bu tür özne kullanımı çoktur. Bu tür kullanımlarda özneler sadece ilk cümlede belirtilmektedir Bağlı olan diğer cümlelerde bağlamdan hareketle özne belirlenmesi söz konusudur. Aynı öznenin birden fazla eylemin eyleyeni olduğu cümlelerde bağlantılar da özne ortaklığıyla sağlanmaktadır

Epeyce fâsıladan sonra geldi başka biri: /-Genişçe bir hasırın var mı? Neyse hem değeri, /Cenâze sarmak içindir, eziyyet etme sakın! /Mahallemizde beş aydır yatan o hasta kadın /Bugün, sabahleyin artık cihandan el çekmiş... H/18

(Sen) Sabahleyin yine bir hayli nükte fırlattın! (Sen)Hayâli bol bol akıttın, (sen)serabı çağılattın! İ.A.F.Y./20

Evet, (onlar)zemini uzaktan görüp bayılmışlar; (onlar)Yavaş yavaş sokulup sonradan yayılmışlar! İ.A.F.Y./61

Cemâ'at, elverir artık, bu uykudan uyanın, /Hudâ rızâsı için, dünkü hâdisâtı anın! V.K./458

Düşenler oldu zamânıyla aynı akıbete; Fakat bugün yaşıyorlar, hem eskisinden iyi: V.K./414

Safahat’ta bu tür cümlelerde yani eksiltili cümlelerin içerisinde aynı zamanda özne işaretlenmesi de yapılmıştır. Aslında bağlam içerisinde şahıs eklerinin belirttiği öznelerin ayrıca devam eden cümlelerde biçimsel olarak işaretlenmesinin yapılması vurgu ve pekiştirme amaçlıdır. Yazar söylemin duygu değerini arttırmak için özneleri özellikle yineleme yoluna gitmiştir.

Semâ-peymâ iken râyâtımız (sen)tuttun zelîl ettin; (sen)Mefahir bekleyen âbâdan evlâdı hacîl ettin; Ne âlî kavm idik; hayfâ ki sen geldin sefîl ettin; (sen)Bütün ümmîd-i istikbâli artık müstahîl ettin; Rezîl olduk... Sen ey kâbûs-i huni, sen rezil ettin! İS./5

¹⁸⁰ Börekçi, Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.180.

4.1.2.3. Ortak Özne

“Birden çok yüklemi bulunan tümcede bütün yüklemeleri yöneten özneye ortak özne denir.”¹⁸¹ Ortak özne diğer cümlelerde tekrar edilmez. Şahıs ekleri ve bağlam yoluyla özne tespit edilir.

...**Sehâbiyyeler** de, hakkıyla Tekâmül etmek için uğraşır, döner, didinir, Birer kabile, birer kâinât-ı vâsi'dir. V.K./59

Bu havâlidekiler pek yaya kalmış dince; /Öyle Kur'ân okuyorlar ki: Sanırsın Çince! S.K./191

Böyle bir yurdu elinden çıkaran nesl-i sefil, /Yerin üstünde muhakkar, yerin altında rezil! S.K./364

4.1.2.4. Katılan Özne

Katma edatlarıyla oluşturulan bir yapıdır. Bu tür yapılarda özne, katılan özne durumundadır.

Ben de bir yer bularak şöylece tenhâ dalayım, / Varlığımdan geçeyim, mahv-ı temâşâ kalayım. S.K./58

Dedim ki **ben de**:-Ayol dinle annenin sözünü... K./11

Benim de yandı içim anlayınca derdinizi... K/19

Bugün, **sen de** kendi kardeşini, /Yetim bırakmayarak besleyip büyütmelisin. K/22

Inâyetiyle Hudâ kaldırıncı her birini, /Semâya doğru **o dağlar da** açtı ellerini. F.C./29

Ya şu timsâl-i İlâhi de mi gitmez hoşuna? S.K./12

4.1.2.5. Açıklamalı Özne

Cümle içerisinde öznenin sonra özneyi açıklayıcı söz gruplarının veya cümlelerin kullanılmasıyla oluşan özne türüdür. Gerçek ya da sözde özne biçiminde öznelerin açıklayıcıları Safahat'ta sık sık kullanılmıştır. Bu yapılar daha çok /ki/ edatıyla kurulmuştur:

¹⁸¹ Fuat Bozkurt, *Türkiye Türkçesi Türkçe Öğretiminde Yeni Bir Yöntem*, (4. Basım), Kapı Yayınları, İstanbul 2010, s. 137.

*Rûh-i edyânı görür, hikmet-i Kur'ân'ı bilir /Ulemâ var **ki Huzurunda bugün Garp eğilir.** S.K./215*

*O anda koptu yüreklerden öyle bir feryâd /**Ki rûhum eyleyecek tâ ebed o dehşeti yâd.** F.C./30*

***Bu bir ayaklı sefâlet ki yalnayak, baş açık:** K/43*

*Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /Bütün yüreklere serpildi kubbeden **bir rûh:** /**Rûh-i itmînan.** F.C./33*

*Bir musanna' kemer, üstünde kurulmuş Tevhîd; / Daha üstünde **bir âyet ki: Huda'dan te'yîd,** /**Emr-i mevkuut-i salâtın bize kat'iiyyetine.** S.K./34*

*Istalâktile donanmış o hazin sineleri, / Okşayıp nûr-i nazar, geçti mi artık ileri, Geliyor **kısmen açılmış iki heybetli kanat,** /**Ki te'ârîci, telâfîfi ne müdhîş sanat!** S.K./36*

*Aşar aşmaz eşiğinden bu musanna' babın, / **Şu yarım kubbe -ki pîrâyesidir mihrâbın-** /Çarpıyor çeşm-i temaşaya, asıl kubbe değil. S.K./42*

***Şu, sütunlar ana divârına bağlanmak için,** /**Ara yerlerden atılmış müteaddid kemerin** /**Konarak sırtına şahin gibi durmakta olan** / **Kubbeler yok mu ya? Onlar buna vermez meydan.** S.K./51*

***Nerde bir maskara sivrিলse, [o]** hayâsızlara pîr, / Haydi Mabeyn-i Hümâyûn'a Ya bâlâ, ya vezîr! S.K./89*

4.1.2.6. Pekiştirilmiş Özne

Safahat'ta öznenin vurgulama yoluyla pekiştirilmesi çeşitli şekillerde yapılmıştır. Dönüşlülük zamirinin kullanılarak yapıldığı vurgulamanın yanı sıra özne söz grubu içerisinde sıfatlarla ya da yinelemelerle de pekiştirilme sağlanmıştır. Genellikle anlatımsal işlevli cümlelerde duygu değerinin yüklendiği ögeler, bu tür açıklamalar ya da yinelemelerle cümlenin ya da anlatımın değer noktasını kendi üzerine almaktadır.

***Bu Arabmış, bu Acemmiş, bu Tatarmış, demedim.** /**Müslüman unsurunun hepsini gördüm kendim.** S.K./431*

O Buhârâ, o mübarek, o muazzam toprak; /Zilletin koynuna girmiş uyuyor müstağrak! S.K./151

O rasad-hâne-i dünyâ, o Semerkand bile; /Öyle dalmış ki hurâfâta o mâzîsiyle: /Ay tutulmuş, "Kovalım şeytanı kalkın!" diyerek, /Dümbelek çalmada binlerce kadın, kız, erkek! S.K./153

Bu uzun boylu mesaî, bu uzun boylu sefer, /Bir kanâat verecekmiş bana dünyâda meğer. S.K./434

4.1.3. Yapıları Bakımından Özneler

“Özne bir varlık veya kişidir. Özne ve nesne varlık adlarından oluşur. ...Varlık adı oldukları için, bütün sözlük ve söz dizimi birimleri özne olabilir.”¹⁸²

4.1.3.1. Ö (Ø)

Beni kürsîde görüp, va'zedecek sanmayınız; /Ulemâdan değilim, şeklime aldanmayınız! S.K./75

Öp oğlum amcanın elini. K/28

4.1.3.2. Ö (İ+öhe (Ø))

Ağniyâ, zannederim, sizde de az çok olacak... S.K./136

Fakat **çocuk** bana haykırdı ekşitip yüzünü: /-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti... K./12

Eski sevdaları, kabilse, unutsun **Ruslar**... S.K./268

4.1.3.3. Ö (zr+ öhe (Ø))

Kimi Garbın yalnız fuhşuna hasbî simsar; /**Kimi**, İran malı der, köhne alır, hurda satar! S.K./398

Bu bir ayaklı sefâlet ki yalnayak, baş açık: K/43

Kimse farkında değil, anlaşılan, yaptığıнын; /Kafalar tütsülü hülya ile, gözler kızgın. S.K./288

¹⁸² Karaağaç, s. 190.

Yanında kimse de yokmuş... H/20

Epeyce fâsıladan sonra geldi başka biri: /-Genişçe bir hasırın var mı? Neyse hem değeri. /Cenâze sarmak içindir, eziyet etme sakın! /Mahallemizde beş aydır yatan o hasta kadın /Bugün, sabahleyin artık cihandan el çekmiş... H/18

4.1.3.4. Ö (İ.tm.+ öhe (Ø))

Benim babam senin altında öldü, sen hâlâ / Kurumla yat sokağın ortasında böyle daha! K./9

Bayramda komşunun gelini: /"Hasan, dayım yatı mekteplerinde zabittir;/Senin de zihnin açık... Söylemiş olaydık bir.../Koyardı mektebe... Dur söyleyim" demişti hani? K/29

Siyâsetin kanı: Servet, hayâtı: Satvettir, /Zebûn-küş Avrupa bir hak tanır ki: Kuvvettir. V.K./196

Görüp bu cûşîş-i san'atta rûh-i ecdadı, Biraz sıkılmalı şehrin sıkılmaz evlâdı! İ.A.F.Y./96

Bu gayenin, bu hayâlin ümîd-i idrâki,/ Dolaştırır gece gündüz o rûh-i çâlâki. V.K./115

Her zerrede âheng-i celâlin duyulurken, Her nağmede binlerce lisan nâtık olurken, /Cilvendeki esrâr nasıl kalmada muzlim? /Ey nûr-i ulûhiyyetinin zılli avalim! T.Y.F/68

Kesildi nağme-i Kur'ân, kesildi nağme-i sâz; Zaman zaman duyulan sâde bir rakîk âvâz. İS./42

O küçük boylu, büyük milletin efradı bugün, /Müslümanlıktaki erkânı siyânette ferîd; /Müslüman denmek için eksiği ancak tevîd. S.K./200

Kömürcüler kapısından girince biz, develer /Kızın merâkını celbetti, dâima da eder: /O yamrı yumru beden, upuzun boyun, o bacak, /O arkasındaki püskül ki kuyruğu olacak! K/34

4.1.3.5. Ö (S.tm.+ öhe (Ø))

Ötüyor her taşın üstünde birer dilli düdük. / [onu]Dinliyor kaplamış etrafını yüzlerce hödük! S.K./302

Senin en şanlı eyyamında en mes'ûd hâlinde **Bir istikbâl-i dûra-dûr** vardır hep hayâlinde. İ./ 12

Hücûm-i mihnet-i peyderpeyiyle dünyanın, /**Hayâtı bir yığın âlâm olan zavallı kadın**, /Hasırdan örtüsü dûşunda hufreden indi... H/29

O anda mekteb-i rüşdiyyeden taburla çıkan/**Bir elliden mütecâviz çocuk** ki, muntazaman /Geçerken eylediler ihtiyârı vakfe-güzin... K/45

4.1.3.6. Ö (ek. S.tm. (S+ø+Iar)+ öhe (Ø))

Mütefekkir geçinenler ne diyor sizde bakın:... S.K./378

4.1.3.7. Ö (bğl öb.+ öhe (Ø))

Beş on adım geriden, /**Belinde enlice bir şal, başında âbânî**, /**Bir orta boylu, güler yüzlü pîr-i nurânî**; /**Yanında koskocaman bir küfeyle bir çocuk**, /Yavaş yavaş geliyorlar. K/36

Köprüden çok geçerim; hem ne kadar geçtimse, /Beni sevk etmedi bir kerrecik olsun ye'se, /**Ne Halic'in o yosun çehreli miskin suları**; /**Ne onun hilkate küsmüş gibi durgun kenarı**! S.K./1

Ne gelenden haberim var, **ne gidenden haberim** /Serserî-gûne gelelden beri sersem gezerim!" S.K./111

4.1.3.8. Ö (aç.öb+ öhe (Ø))

Güneş, ki ailenin mihriban reîsi odur,/ Serîr-i muhteşeminden süzüp fezayı vakur /Nazarlarıyla arar her tarafta mevkibini; /Nasıl ararsa bir âvâre yâr-ı gaibini. V.K./36

O rasad-hâne-i dünyâ, o Semerkand bile; /Öyle dalmış ki hurâfâta o mâzîsiyle: /Ay tutulmuş, "Kovalım şeytanı kalkın!" diyerek, /Dümbelek çalmada binlerce kadın, kız, erkek. S.K./153

Heycâ-yi maîşetteki feryâd-ı mehîbin /Dünyâda biraz dindiği an varsa [o] bu andır. B./6

4.1.3.9. Ö (İYC+ öhe (Ø))

Buna eş lâzım, evet **olmamak** olmaz kabil. S.K./43

Ma'bedin şimdiki ta'rife bakarsak, az çok: / *Müstafîl olması* îcâb edecek!
S.K./49

Galeyan geldi mi, mantık savuşurmuş...[O] Doğru: /*Vardı aklından o gün her kim gördümse zoru.* S.K./287

4.1.3.10. Ö (SYC+ öhe (Ø))

Yalınız iç kapının üstüne yükseltileni, /-Mutlaka medhali göstermek için olmalı
ki- *Bir siyak üzre atılmış, sıralanmış öteki* / *Kubbelerden daha yüksek, daha vâsi'*
duruyor. S.K./40

Rûh-i edyânı görür, hikmet-i Kur'ân'ı bilir /*Ulemâ var ki Huzurunda bugün*
Garp eğilir. S.K./215

4.1.3.11. Ö (Cümle+ öhe (Ø))

Okunur her birinin cebhe-i hüsrânında, /"*Ne gelenden haberim var, ne*
gidenden haberim /*Serserî-gûne gelelden beri sersem gezerim!*" S.K./111

4.2. YÜKLEM VEYA YÜKLEM ÖBEĞİ (TÜMLEÇLERİYLE BİRLİKTE YÜKLEM FİİL (TYF))

Yüklem cümlelerin yöneten ögesidir. Diğer ögeler yükleme bağımlı elemanlardır. Özellikle tümleçler yüklemi ilgilerine göre (zaman, yer, vasıta, yönelme, durum, vb.) belirten ögelerdir. “İşte cümlelerin tümleçlerle yüklem tarafından oluşturulan bu temel ögesine tümleçleriyle birlikte yüklem fiili demek mümkündür.”¹⁸³ Tümleçleriyle birlikte yüklem fiili, kip ve şahsın birleşmesinden oluşur.¹⁸⁴

Yüklem ismi, “isim soylu bir kelime veya kelime grubunun ya da fiil soylu olmasına rağmen yüklem ismi yapan isim-fiil veya sıfat-fiil ekleriyle isimleştirilen kelime veya kelime gruplarının yüklem ismi hâli olarak oluşturdukları genel anlamlı isme”¹⁸⁵ denir.

Yüklem Fiili fiillerin veya fiil deyimlerinin yüklem ismi hâlini alarak oluşturdukları yüklem isimlerine denir.¹⁸⁶

¹⁸³ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s. 188.

¹⁸⁴ Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 335.

¹⁸⁵ Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 337.

¹⁸⁶ Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 337.

Yüklemlerin yapısı incelenmeden önce yüklem açıklayıcılarından da söz etmek gerekmektedir. Bütünce de her ögede olduğu gibi yüklem açıklayıcıları da çokça kullanılmıştır. Kendi içerisinde bağımsız bir cümle özelliği taşıyan bu yapılar, asıl yargının (yüklemin) açıklayıcısı konumundadır.

Yaç.(C.)

Bir elde olmalı kandil, bir elde iskandil, /Selâmetin yolu insan için bu, başkası değil! K./4

*Aceb kimin? Derken; On üç yaşında kadar bir çocuk gelip öteden, / Gerildi tekmei indirdi öyle bir küfeye: **Tekermeker küfe bîtâb düştü tâ öteye.** K./8*

Nümâyan cebhesinden Sadr-ı İslâm'ın meâlîsi:[şöyledir:] /O sadrın feyz-i enfâsiyle gûyâ bir yığın ahcâr, /Kıyâm etmiş de, yükselmiş de bir timsâl-i nûr olmuş. F.C./8

Vükelâ neydi ya? Curnalcı, müzevvir, âdî; / Ne Huda korkusu bilmiş, ne utanmış ebedî, /Güç okur, hiç yazamaz bir sürü hırsız çetesi... S.K./101

Yalınız, şî'rine mevzu iki şeyden biridir: /Koca millet! Edebiyyâtı ya oğlan, ya karı... S.K./167

Yaç. (ki +C)

Şiir dilinin etkisi ve vurgunun arttırılmasıyla yapılan odaklaştırma bütüncede öge dizilişinde ve yüklem fiilin oluşumunda da etkisini göstermiştir. /Ki/ edatıyla bağlanan açıklayıcılar bütüncede bir hayli dikkat çekicidir.

*Evet, bir kalbdır, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /**Ki cevfinden demâdem yükselir bin nâle-i ezkâr.** F.C./7*

***Bir infilâk-ı safâdır ki** yâr-ı cânımdır, /Sabâhı pek severim, en güzel zamânımdır. F.C./13*

*Bu havâlidekiler pek yaya kalmış dince; /Öyle Kur'ân okuyorlar **ki: Sanırsın Çince!** S.K./191*

*Kahramanlar **ki asırlar bükemez bir kolunu!** S.K./48*

*O inen perde-i seyyâl arasından manzûr, / Koca bir mahşer-i îman **ki ezelden medhûş...** S.K./60*

Yaç. (ki +SYC)

*Şu var ki, yavrucağın hâli eskisinden elim: /Cıllı **bacaklarının dizden altı çırpıplak...** K/38*

*O revzenler, nazarlardan nihan dîdâra müstağrak,/ Birer gözdür **ki** sıyrılmış önünden perde-i esrâr. F.C./4*

Yaç. (E +S)

*Bu bir ayaklı sefâlet **ki** yalnayak, baş açık: K/43*

Yaç. (C_ +Yf+_C)

*Hani, **can sağlığıdır** doğrusu **bundan ötesi!** S.K./102*

Lâfzı muhkem yalnız, anlaşılan, [şudur ki:]Kur'ân'ın: /Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânın: /Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakınız yaprağına; /Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına. S.K./189

4.2.1. Tümleçleriyle Birlikte Yüklem Fiili (TYF)

Cümleyi isim ve fiil olarak iki temel ögeye ayıran söz dizimi kuramlarında belirten ve niteleyenleriyle birlikte fiili ifade eden bölüm, tümleçleriyle birlikte yüklem-fiil olarak adlandırılabilir. Kara'nın "Yüklemin belirtenleri olan, seçimlik ögelerin, yani tümleçlerin, yargının gerçekleştirilmesinde zorunlu öge olan yüklem fiiliyle birleştirilmesi tümleçleriyle birlikte yüklem fiili denen bütün bir fiili oluşturur."¹⁸⁷ biçiminde ifade ettiği bu öge dil bilgisi kitaplarında yüklem grubu olarak adlandırılmaktadır.

Tümleçleriyle birlikte yüklem fiili, tümleçler olarak adlandırılan ve genel anlamlı yüklemi tamlayarak, belirterek veya niteleyerek özelleştiren ögeler ve yüklem fiiller olmak üzere iki parçadan oluşur.

4.2.1.1. Yüklem Fiiller

Türkçede yüklem-fiil yapıları, isim veya fiil soylu yüklem isimleri ile yüklemleştirci işlevindeki ek-fiilin veya bir yardımcı fiilin birleşmesiyle oluşur. Safahat'ta kullanılan yüklem-fiil yapılarını şöyle sıralamak mümkündür:

¹⁸⁷ Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 336.

-1. YF-(yi(Ø))

Özellikle betimleme yapılmış çok yargılı anlatımlarda ardı ardına gelen tasvir öğelerinden sonra yüklem ismi kullanılmamıştır.

Düğümlü alınının üstünde sâde bir çember. [var] K/41

Bir musanna' kemer [var], üstünde kurulmuş Tevhîd [var]; / Daha üstünde bir âyet [var] ki: Huda'dan te'yîd, /Emr-i mevkuut-i salâtın bize kat'iiyyetine. S.K./34

Ne bir ekmek yedirir iş: ne de ekmek parası. [var] S.K./91

Baloncular, hacıyatmazlar, fırladıklar, /Horoz şekerleri, civ civ öten oyuncaklar; (var.) /Sağında atlıkarınca (var.), solunda tahtirevan (var.); /Önünde bir sürü çekçek (var.), tepende çifte kolan. (var.) B./29

-2. YF-(yi(i)Ø))

Birleşik cümlelerde ve cümlemsilerin kullanıldığı bazı cümlelerde bağlamdan hareketle anlaşılabilir olan yüklem isimleri kullanılmamıştır.

Öyle mi? Yok! [o öyle değil.] S.K./50

Ya ta'assubları [nasıl] ? S.K./157

Bütüncede özellikle bazı “açıklama gerektiren öznelerden sonra yüklem fiili kullanılmamış”¹⁸⁸ olup yüklemi yüklem açıklayıcıları ile belirtme ya da açıklama yoluna gidilmiştir.

Nümâyan cebhesinden Sadr-ı İslâm'ın meâlîsi:[şöyledir:] ...F.C./8

Lâfzı muhkem yalnız, anlaşılan, [şudur:]Kur'ân'ın: /Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânın: /Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına; /Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına. S.K./189

Türkçede anlatımlarda ekonomiklik ilkesine bağlı olarak anlaşılabilirlik sınırına kadar öğeler üzerinde eksiltmeler yapılabilir. Birden fazla yargılı anlatımların yanı sıra günlük konuşma dilinde de bu türden eksiltmeler yapılmaktadır. Bütüncede de bu şekilde oluşturulmuş yani eksilteli yüklem yapısı vardır.

¹⁸⁸ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s. 202.

-3. YF-(yi(f)(Ø))

-Oğul, çabuk... Bana tîrak...[**ver**] Okunmuş olmalı ha!"/ Bizim çocuk, adı batsın, yılcık olmuş... H/7

-Bi yirmilik paket [**ver**]amma sabahki tozdu bütün... H/13

Aman[onu] bırak neyse... Ecel gelince ha olmuş, ha olmamış kimse![bu] [**fark etmez.**] H/21

Ne oldu Arş'a kadar yükselen o sûz ü güdâz? [**Ne oldu**] O cûş içindeki iman? F.C./32

O anda karşiki evden bir orta yaşlı kadın /Göründü: /-Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!/ Ne istedin küfeden yavrum? Ağzı yok, dili yok, /Baban sekiz sene kullandı... /Hem de derdi ki: "Çok Uğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yüksüz..." /Baban gidince demek kaldı âdetâ öksüz! /Onunla besleyeceksin ananla kardeşini. /Bebek misin daha öğrenmedin mi sen işini?"[**dedi.**] K./10

O da sahiplerinin lâhik olan izniyle [**girebilmiş.**] S.K./204

-Ömrü olan.[**yaşasın**] S.K./306

-4. YF-(yi(İ)) +[i-l]

Hasan+Ø-Ø+Ø. K./16

-5. YF-(yi(İ)) +SE(mI)[i-l]

Fikr-i kavmiyyeti **şeytan mı** +Ø-Ø+Ø+sokan zihnimize? S.K./334

Sükûn tasavvuru **kabil mi**+Ø-Ø+Ø+ bu'd-i mutlakta? V.K./55

-6. YF-(yi(İ.tm.)) +[i-l]

Bu **senin kudretinin havsala-çâk esrarı**+Ø-Ø+Ø+! S.K./239

Bütün şu'ûn-i avalim **tecelliyâtı onun**+Ø-Ø+Ø+. V.K./2

-7. YF-(yi(İ.tm.)) +(i-)

Koşan, gezen, oturan, mâniler düzüp çağırın,/ Davullu zurnalı "dans" eyliyen, coşup bağırın /Bu kâinât-ı sürûrun içinde gezdikçe, /**Çocukların tarafında+y-Ø+Ø+dı** en çok eğlence. B./31

-8. YF-(yi(s.)) +[i-])

Zaten en başlıca yol **bu+ø-ø+ø**+dur halkı ikaza. S.K./131

Kızıl ufukların altında **kıpkızıl+ø-ø+ø**+ her yer... V.K./665

-9. YF-(yi(var)) +SE(mI)[i-])

Zulmü sevdirmek için **var mı** ya bir başka tarik? S.K./115

-10. YF-(yi(E.)) +[i-])

Hani+ø-ø+ø+ sînende yarıp geçtiği yol "Yıldırım "ın? Ü.B.K.D./22

-11. YF-(yi(yok)) +[i-])

Eski dîvanlarınız dopdolu oğlanla şarab; /Biradan, fahişeden başka nedir şî'r-i şebab? Serseri: Hiçbirinin mesleği **yok**, meşrebi **yok**; Feylesof hepsi; fakat pek çoğunun mektebi **yok!** Şimdi Allah'a söver... Sonra biraz bol para ver: Hiç utanmaz, Protestanlara zangoçluk eder! S.K./399

-12. YF-(yi(S.tm.)) +[i-])

Bunu bir lâhza unutmak **ebedî haybet+ø-ø+ø**+tir. S.K./336

Bir sahne+ø-ø+ø+ ki her perdesi tertîb-i meşîyyet; /Eşhâsı da bâzîçe-i âvâre-i kudret! T.Y.F/26

-13. YF-(yi(S(ka.öb.)) +[i-])

İyi, lâkin ne kadar beklemiş olsan, işler, /eskisinden **daha berbâd+ø-ø+ø**+, iyileşmek ne gezer! S.K./325

-14. YF-(yi(S(ka.öb.)) +[i-])

Bu havalide cehalet ne kadar çoksa, nifak, /**Daha salgın, daha dehşetli..** S.K./154.

-15. YF-(yi((f.)-(s.f.)) +[i-])

Sayırsız mektep açılmış; Kadın, erkek okuyor; /İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor. S.K./250

-16. YF-(yi((f-)-(s.f.))+[i-l])

Kahraman milleti gördün ya: Biraz silkindi, /Leş yiyen kargaların sesleri birden dindi! S.K./267

-17. YF-(yi(ne)) +[i-l])

Soru zamirleri de yüklem ismi görevindedir.

Adın ne+ø-ø+ø+ dir senin, oğlum? K./15

Hayât nâmına, yâ Rab, ne+ø-ø+ø+ dir bu devr-i azâb? H/34

-18. YF-(yi(Z(neden)) +[i-l])

Bütüncede hemen hemen her sözcük türünden örnekler yüklem ismi olarak değer kazanmıştır.

Ey, ölüm renginde topraktan hayat i'lâ eden, /Bir yığın toprak da olsak sâde çiğnenmek neden+ø-ø+ø+? Ç.B.S.B.C./19

-19. YF-(yi(s.tm (gibi)) +[i-l])

Sufûf ayakta müselsel cibâl-i velvedâr gibi+y-di+ø.... F.C./26

-20. YF-(yi(N +demek) +[i-l])

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek+ø-ø+ø:/ Sokaklarında gezilmez ki yüzme bilmeyerek! K./2

-21. YF-(yi(i.tm +OE(değil)) +[i-l])

Müslüman unsuru gayet mütedennî, doğru, /Şu kadar var ki değildir bu, onun mahzuru. S.K./417

-22. YF-(yi(İ+OE(değil)) +[i-l])

Olursa bir kişinin koltuğunda on karpuz, Öbür gelişte de mümkün değil selâmetimiz! V.K./390

-23. YF-(yi(İ(bğl. öb.(hem +S+hem+S))) +[i-l])

"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!" Urefâ mesleği: a'lâ, hem ucuz, hem de şeker! S.K./172

-24. YF (/+I hâvî [i-]/)

Semâdan inmemiştir, *şüphesiz*, lâkin semâvîdir: /Zemînî olmayan bir cilve-i feyyâzı hâvîdir. F.C./12

-25. YF (/+A mâlik [i-]/)

İşte *tam ondaki eb'âda nazîr ebada* / Semt-i re'sinde duran aynı da *mâlik*, hele bak! S.K./45

-26. YF (/+A aid[i-]/)

Bunlann hepsini yapmak *sana âid* "şer'an!" /Çocuk emzirmeye hattâ olacak bir sütanan! K.İ./83

-27. YF-(yi((i-)(...+A+yf-)+(s.f.))+[i-])

Hem o hüsrân-ı müebbeddeki mes'ûliyyet, /Mütefekkiirlere *râci'* kal-acak+ø-ø+tır elbet. S.K./406

-28. YF-(yi((f-)(...+A+yf-)+(s.f.))+[i-])

Çünkü *düş-müş+sün hayâtın -ezkaza- feyfâsına*, /Gitmen îcâb eyliyor tâ menzîl-i aksâsına. D./16

-29. YF-(/+A değer +SE(mI)+(İYC)+[i-]))

...*Değer mi koşmaya akşam, sabah*, yalan dünya?... V.K./318

-30. YF-(/+ (s.tm) +A musab [i-]/)

Hep *musâb* âlem-i İslâm o devasız *derde*. S.K./182

-31. YF-(/+ (Ar.tm) +A karîb [i-]/)

Bütün âdetleri *âyin-i mecûsiye karîb*; /Bir şehâdet getirirler, o da oldukça garîb. S.K./192

-32. YF-(yi(Ar.tm) +[i-])

"Kitâb-ı köhne" de — hâşâ — Kitâb-ı Yezdan'dır. V.K./538

-33. YF-(yi(Ar.tm) +[ol-])

*Senin mâhiyyetin hatta meleklerden de ulvîdir: Avalim sende pinhandır, cihanlar sende matvîdir: Zeminlerden, semâlardan taşarken feyz-i Rabbânî, **Olur** kalbin **tecellî-zâr-ı nûrâ-nûr-i Yezdânî**. İ./1*

-34. YF-(yi((f-)-(s.f.))+[i-])

*Kamer **çalış-mada+ø-ø+dır**, gökle yer **çalışmada+ø-ø+dır**; / Güneş **çalışmada+ø-ø+**, seyyareler **çalışmada+ø-ø+dır**. V.K./25*

-35. YF-(yi((f-)+(-mA-)+(s.f.))+[i-])

*Mütefekkirleriniz dîni de **hiç anla-ma-mış+ø-ø**; /Rûh-i İslâm'ı telâkkileri gayet yanlış. S.K./413*

-36. YF-(yi((f-)+(-mA-)+(s.f.))+(SE) +[i-])

*Geçen fecâyî'e hâlâ **inan-mı-yor+ mu+sunuz?** V.K./476*

-37. YF-(yi((f-)-(s.f.))+[i-])

*Müslüman unsuru az çok uyanıktır orada; /Biz de ancak bunu **tezyîd ed-iyor+ø+d+u+k** arada. S.K./133*

-38. YF-(yi((N+f-)-(s.f.))+[i-])

*Lâkin **canımı sık-tı+ø-ø+ø** akşam "edemem, üstüme evlenme!" diye. K.İ.*

-39. YF-(yi((f-)-(s.f.))+[i-])

*Hülâsa, his ile yâhud nazarla farkolunan/ Nücûm-i nâ-mütenâhî bütün **çalışmakta...** V.K./54*

-40. YF-(yi(İYC +f)+[i-])

*-Vakit kazanmak için **isterim yavaş gitmek**. İ.A.F.Y./29*

4.2.1.2. Yükleme Çekimi

Daha önce de ifade edildiği gibi Türkçede yükleme, ek-fiil veya cevheri fiil olarak da adlandırılan İ- fiili ile gerçekleştirilir. Yükleme ismini yükleme fiiline dönütüren İ- fiili, kip ve şahıs eklerini alarak yükleme dönüşür.

4.2.1.2.1. Ek- Fiil (İ- Fiili)

-1. Tasvir kipi: +i- Fiilinin Geniş Zamanı (/+ø -gnz/)

Gıcırdamakla beraber serîr-i şevketimiz, /Bu dîni kurtaran ancak bizim hükümetimiz+ø-ø+ø. V.K./463

Tunus'ta, Fas'ta Cezayir'de, Çin'de, İran'da, Cava'yla, hıttâ-i Hindî'de, belki Afgan'da, Sibiryâ, Hıyve, Buhârâ, Kırım muhitinde, Yaşarken ehl-i salibin nüfuzu altında; Zavallı Alem-i İslâm eğer salibe henüz Sarılmıyor+ø-sa, kolundan çeken: Bu kudretiniz+ø-ø+ø. V.K./464

-2. Hikâye Kipi: İ- Fiilinin Görülen Geçmiş Zamanı (+i-di, y-DI, ø-DI)

Mahalle mektebi olsaydı bizde vaktiyle; Ya uğrasaydı kalanlar güzelce ta'dîle; Yarım pabuçla gezen, donsuz üç buçuk zibidi, Bir Arnavudluğu isyana kaldırır mı **i-d+i?** V.K./425

Baba! En sevgili annen, o senin öz vatanın /Olacak mı+y-dı fedâ hırsına üç kaltabanın? Ü.B.K.D./12

Sufûf ayakta iken, dalgalar ayakta +i-**d+i+ø** ; /Hurûş edince hatibin nidâ-yı tahmîdi: Seril+ø-**d+i+ø** yerlere "yekpare" bir cihân-ı hamûş, /Ki imtidâd-ı mekâbir+ø-**d+i+ø**, öyle dûşâ-dûş! V.K./ 483

Ya uyansa+y-**dın ed-er +mi+y-d+i+ø** tebâh, /Mülkü, birdenbire âfâka çöken kanlı sabah? Ü.B.K.D./47

Mahalle mektebi olsaydı bizde vaktiyle; Ya **uğrasa+y-dı** kalanlar güzelce ta'dîle; Yarım pabuçla gezen, donsuz üç buçuk zibidi, Bir Arnavudluğu isyana **kaldırır mı i-di?** V.K./425

-3. Rivayet/Fark etme/Küçümseme Kipi: İ- Fiilinin Duyulan Geçmiş Zamanı (+i-miş)

“Rivayet kipinin en belirgin özelliği, kesin olmayan, dolaylı olarak öğrenilen ve aktarılan geçmiş zaman kavramı taşımasıdır.”¹⁸⁹ Safahat'ta aktarma cümlelerinde rivayet kipi kullanılmıştır:

¹⁸⁹ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi; s. 260-261.

Biçâre meğer, /Bana Sultân'ı sorarmış da, "Nasıldır?" dermiş; /Yol yakın olsa imiş, gelmeyi isterlermiş! S.K./195

Köprüler asma imiş Avrupa âfâkında... S.K./7

Bu Arab+ø-mış, bu Acem+ ø-mış, bu Tatar+ø-mış, demedim, /Müslüman unsurunun hepsini gördüm kendim. S.K./431

Bu ek bazı kullanımlarda zaman kavramı değil küçümseme, anlatılan fikre katılmama ifade eder, Safahat'ta bu şekilde kullanım örnekleri de vardır.

Müslümanlık'ta şeriat bunu emretmiş imiş: /Hem alır, hem de boşarmış; ne kadar sâde bir iş!

[O] Muzaffer ordu, ahâlîyi şimdi öldürüyor. Nüfûs-i müslime çokmuş da gayr-ı müslimeden, İdare müşkil olurmuş tevazün eylemeden. V.K./640

-4. Şart Kipi: İ- Fiilinin Şartı: (İ-se, y-sA, sA)

Şimdi, bir kavmin içinden mütefekkir geçinen /Zümre evvelce bu "mâhiyyefi takdir ederek, /Sonra kaç safhası mevcûd +i-se tenvir ederek, /Çekecek oldu mu önden o İlâhî feneri; /Arkasından da cemâat yürür artık ileri. S.K./411

Garbın eşyası, eğer kıymeti hâiz+ø-se+ø yürür; /Moda şeklinde gelen seyyie gümrükte çürür. S.K./206

Öyle ya, bizler de kendi fikrimizi Çıkarmış ol-sa+k eğer, şimdi, kuvveden fi'le, Kucaklaşır medeniyetle din tamâmiyle. V.K./364

Ne din kalır, ne de dünyâ bu anlaşılmaz-ø-sa+ø... V.K./301

4.2.1.2.2. Şahıs Ekleri

Yüklemleri şahıs bakımından belirli kılan bu ekler, dilbilgisel özneyi temsil eden ekleşmiş zamirlerdir. Konuşanı (ben), dinleyeni (sen) ve kendinden söz edileni (o), konuşan+dinleyen/ler+kendinden söz edilenleri (biz), dinleyen+dinleyen/ler (siz), kendinden söz edilenleri (onlar), temsil etme durumuna göre biçimlenirler.¹⁹⁰ Safahat'ta da bu biçim ve işlevlerle kullanılmıştır:

1. Şahıs: Anlıyordu+m ki: Herif çatlayacak ye'sinden. S.K./276

¹⁹⁰ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi; s. 217.

Ben de bir yer bularak şöylece tenhâ dal-a+Ø-Ø+yım, / Varlığımdan geç-e+Ø-Ø+yım, mahv-ı temâşâ ka-la+Ø-Ø+yım. S.K./58

"Kim bilir; şimdi ne âlemde benim şanlı Kösem; Görmedi+m üç senedir, bari gidip bir görse+m..." Diyerek, dün gece güç hâl ile buldu+m evini. K.İ./2

2. Şahıs: ...Onunla besle-yecek+Ø-Ø+sin ananla kardeşini. ...K./10

Bırak da ben gideyim, sonradan gel-ir+Ø-Ø+sin sen... Gecikme+Ø-Ø+Ø ha! İ.A.F.Y./208

3. Şahıs: *Kalenderin biri köyden sabahleyin fırla-r+Ø-Ø+Ø, Ara-r+Ø-Ø+Ø nasibini; avdette kırdak akşamlar+Ø-Ø+Ø. V.K./309*

1. Çokluk Şahıs

Müslüman unsuru az çok uyanıktır orada; /Biz de ancak bunu tezyîd ediyordu+k arada. S.K./133

Ma'amâfih yeniden bir baka+Ø-Ø+lım dikkatle: /Hükmü kat'î vere+Ø-Ø+lim, etmeye gelmez acele. HA./8

2. Çokluk Şahıs

Azıcık bilmek için kadrini istiklâlin, /Bak-ınız çehre-i meş'ûmuna imzihlâlin:... S.K./368

3. Çokluk Şahıs:

"Sular" da pek ömür amma, açık değil, de-di+Ø-Ø+Ø+ler. V.K./564

4.2.2. Tümleçler

Tümleç, cümlede yüklemın anlamını çeşitli açılardan belirtip nitelendiren, açıklayan söz ya da söz öbekleridir.¹⁹¹ Safahat'ta yüklemi belirten, niteleyen çok çeşitli tamlayan ve tümleyenler kullanılmıştır.

4.2.2.1. Nesne

Öznenin gerçekleştirdiği eylemden etkilenen varlık, cümlemin nesnesidir. Nesne, bir varlık veya bir kişidir. İsimler, zamirler, sayı adları, söz öbekleri, fiilimsiler cümlede nesne olabilirler.¹⁹² Safahat'ta nesne yapıları şu şekillerde oluşturulmuştur.

¹⁹¹ Atabay, Özel, Çam, s.47.

¹⁹² Karaağaç, s. 193.

-1. N(İ+ ø)

-Efendi amca, **sakız** ver... H/15

"Gidelim!" der, götürür; sonra gelip tâ yanıma; /**Çay** boşaltırdı ben içtikçe hemen fincanıma. S.K./210

-2. N (İ /+ yI)

"Bu yarım kubbeler elbette açık durmayacak, Mutlaka birleşecektir" diye beş hatve kadar atıverdini mi, görür **kubbeyi** hayretle nazar... S.K./46

-3. N(İ(zr)+ /(n)I/)

Medenî Avrupa, bilmem, niye görmezdi **bunu**? S.K./117

Bunu ummazdın a hiç... S.K./266

Okutma sen de hamal yap bu yaşta şimdi **beni**! K/30

Müslüman unsuru az çok uyanıktır orada; /Biz de ancak **bunu** tezyîd ediyorduk arada. S.K./133

-4. N(İ(İ.tm.) /+(n)I/)

Göreceksin: O harîmin ebedî zillinde,/ **Sanatın ruhunu** seyyâl bulut şeklinde. S.K./30

-5. N(İ(S.tm.) /+Ø)

Başka bir sahile gehvâre-i emvâcından, /**Böyle şeh-dâne** çıkarmış mı yakınlarda zaman? S.K./14

Geçince sûrunu şehrin, uzattı servistan /Garîb yolcuyu tevkîfe **bin bükülmez kol**! H/26

O zaman işte şu toprak yeniden işlenerek, /**Bu filizler gibi binlerle fidan** besleyecek! S.K./175

-6. N(İ(S.tm.) /+(n)I/)

Görüyordum, iki üç bin mil açıktan bakarak,/ **Şu sizin kapkara İstanbul'u**, kardan daha ak. S.K./246

Parasızlıktı bidayette işin korkulusu; /Ağniyâ altını bezletti etekler dolusu... S.K./134

Müslüman düşmanı bir Rus tanırım çoktandır... S.K./254

Bugün, sen de kendi kardeşini, /Yetim bırakmayarak besleyip büyütmelisin. K/22

-7. N(İ(C) /Ø/)

Safahat'ta bu yapıdaki nesneler sıkça kullanılmıştır. Özellikle aktarma cümlelerinde kullanılan bu yapı metnin geçerlik güvenirlik açısından bir değer yüklenmesini sağlar.

Lâkin onun genç oğlu,/ Dedi: "Yok, öyle değil; sîne-i millette dolu,/Galeyan emrine âmâde, hamiyetli yürek; /Şu kadar var ki henüz kendini göstermeyecek. /Geçiyor şimdi esaretle deyip eyyamı, /Müslümanlar gibi mâzîsi büyük bir kavmi, /Ebedî zillate mahkûm edemem doğrusu ben./Daha bîçâre miyiz yoksa Mecûsîlerden? /Diyeceksin ki: Asırlarca sefilâne hayat, /Söndürür meyl-i meâliyi nihayet... Heyhat! /Göz yumulmakla kör olmaz: külün altında ateş, /Ne kadar kalsa bunalmaz: Hele bir aç, hele eş! /Şunu öğretti ki İngiltere tahsili bana: /Milletin, memleketin böyle sefil olmasına /Bir sebep varsa, havassın geriden bakmasıdır.../Yoksa, sark'ın bu zekî unsurunu her feyzi alır. /Müslamanlık gibi, mâhiyyeti cidden yüksek, /Sonra,vicdanları bir nefhada tehyîc edecek, /Dîn-i fîtrîdeki bir milleti irşada ne var? /Daha yüksek mi aceb şarkı ezen fıtratlar, /Kaabiliyetçe? Hayır, ben buna asla kanmam. /Adam ister yalınız etmeye bir kavmi adam! /Doğru yol işte budur, gel, diye sen bir yürü de, /O zaman bak ne koşanlar göreceksin sürüde! /Evvelâ beynine bir fikr-i nezîh aşlıyarak; /Hangi bir Müslümanın göğsüne tutturuşa kulak; /Şunu duydum ki: Onun, hiç sesi çıkmaz, kalbi, /En temiz hissile vurmakta çocuk kalbi gibi. /Sineler gayzını fâş etmeye dursun varsın; /Vakti gelsin, o zaman var mı yürek anlarsın!" S.K./226

O anda karşıki evden bir orta yaşlı kadın /Göründü: /-Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!/ Ne istedin küfeden yavrum? Ağzı yok, dili yok, /Baban sekiz sene kullandı... /Hem de derdi ki: "Çok Uğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yüksüz..." /Baban gidince demek kaldı âdetâ öksüz! /Onunla besleyeceksin ananla kardeşini. /Bebek misin daha öğrenmedin mi sen işini?"[dedi.] K./10

"Peki! Fezâili yok muydu söylediklerinin?" /Diyen çıkarsa "**müverrihlik etmedim!**" derdi. V.K./547

Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü: /-**Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti..** K./12

Bayramda komşunun gelini: /"**Hasan, dayım yatı mekteplerinde zabittir;/Senin de zihninin açık... Söylemiş olaydık bir.../Koyardı mektebe... Dur söyleyim**" demişti hani? K/29

-8. N(İ +/(n)I /+ki +Naç.C)

Safahat'ta nesne konumunda olan ögenin açıklandığı, vurgulandığı durumlarda niteleme/belirtme durumu /ki/ edatıyla bağlanarak oluşturulmuştur. Şiir dilinin etkisiyle ortaya çıkan bu tür yapılar da nesnenin belirteni/niteleyeni ya da açıklayanı kendinden sonra /ki/ edatıyla bağlanmıştır.

Fakat Hasan, **babasından kalan o pis küfeyi, /-Ki ezmek istedi görmekle reh-güzârında-/** İlel'ebed çekecek dûş-i ıztırârında! K/48

Tasavvur eyliyelim şimdi **başka bir kudret,/ Ki hep kuvâyı doğurmuş, esâsı madde...** V.K./13

-9. Ortak Nesne +Naç.

Hayâl otuz sene evvelki hâli pîşimden /Geçirdi, başladım artık yanımda görmeye ben:/ Beyaz sarıklı, temiz, yaşça elli beş ancak; /Vücûdu zinde, fakat saç, sakal ziyâdece ak; /Mehîb yüzlü bir âdem: Kılar edeble namaz; /Yanında bir küçücek kızcağızla pek yaramaz /Yeşil sarıklı bir oğlan ki: başta püskül yok. /İmâmesinde fesin bağlı sade bir boncuk! /Sarık hemen bozulur, sonra şöyle bir dolanır; /Biraz geçer, yine râyet misâli dalgalanır!/Koşar koşar duramaz, âkıbet denir "âmîn"/Namaz biter. O zaman kalkarak o pîr-i güzîn, /Alır çocukları, oğlan fener çeker önde, /Gelir düşer eve yorgun, dalar pek âsûde /Derin bir uykuya... ...F.C./24

-10. N (Naç +(n)I +N)

Önümde bir meydan /Göründü; **Fâtih'e gelmiştim [onu]** anladım, azıcık/Gidince, ma'bede baktım ki bekliyor uyanık! F.C./16

Bu Arabmış, bu Acemmiş, bu Tatarmış, demedim, /Müslüman unsurunun hepsini gördüm kendim. S.K./431

-11. N(Stm. +Naç)

Üşenmeden ona Kur'ân'ı anlatırsan eğer, /Şu ezberindeki esmayı muttasıl geveler: "Kurûn-i mâziyeden kalma cansız evradı /Çekerse, doğru mu yirminci asrın evlâdı?" V.K./539

-12. N (Ar. Tml +(y)I)

Kuşatır millet-i mahkûmeyi hüsrân-ı mübin. S.K./332

-13. N(İ (bğl.öb.)+(n)I)

*Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir: "Bu gece, /Sizinle câmi'e gitsek çocuklar erkence. /Giderseniz gelin amma namazda uslu durun; /Merâmınız yaramazlıksa işte ev, oturun!" /Deyip alırdı **beraber benimle kardeşimi**. F.C./21*

-14. N (Naç.C. +(n)A)

Var ya bir âti ona bak! S.K./223

4.2.2.2. Zaman Tümleçleri

Zaman tümleçleri, cümle içerisinde eylemin gerçekleşme zamanını belirten sözcük veya sözcük gruplarıdır. Yüklemi başlangıç, bitiş, öncelik sonralık, eşitlik, yinelenme, sıklık, sürerlilik bakımlarından tamamlayan bu yapılar cümle içerisinde zaman tümleci olarak adlandırılır.

-1. ZT(Ø)

"Çok yargılı anlatımlarda birden fazla yüklem bulunmaktadır. Bu yüklem-fiillerin zamanı aynı ise, aynı zaman tümleci ile belirtiliyorsa zaman tümleci sadece ilk yüklem fiille birlikte kullanılır." ¹⁹³ İlk cümlelerin zaman olarak tümleyeni diğer cümlelerin de ortak ögesi niteliğindedir.

*Yıkılır **bir gün olur** mahkemeler, ma'bedler; /En temiz yerleri en kirli ayaklar çiğner; /Beşeriyet yeni bir din tanıyıp ilhâdı, /Beşerin hafızasından silinir Hakk'ın adı; /Gömülür hufre-i târihe meali... S.K./26*

¹⁹³ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s.227.

-2. ZT (İ+Ø)

“Gönderimsel zamanı ya da içinde bulunulan zaman anlamına gelen durum zamanını”¹⁹⁴ belirten zaman tümleçleri zaman isimleri şeklinde kullanılmaktadır. Eserde STT’de bugün sıklıkla kullanılan yapıların yanı sıra “**Sular karardı mı**” örneği gibi bugün artık çok sık kullanılmayan zaman isimleri de vardır. Bu yapıdaki zaman tümleçleri örnekleri şunlardır:

Bugün, sen de kendi kardeşini, /Yetim bırakmayarak besleyip büyütmelisin.
K/22

Sabahleyin mütefelsif, **ikindi üstü** fakîh; **Sular karardı mı** pek yosma bir edîb-i nezi; **Yarın** müverrih; **öbür gün** siyâsetin kurdu; Bakarsın: **Ertesi gün** içtihadı pey vurdu!... V.K./393

O zaman kalkarak o pîr-i güzîn, /Alır çocukları, oğlan fener çeker önde, /Gelir düşer eve yorgun, dalar pek âsûde /Derin bir uykuya... F.C./24

Kesildi **bir aralık** inleyen hazîn âvâz... F.C./31

Beş on gün oldu ki, mu’tâda inkıyâd ile ben /**Sabahleyin** çıkıvermiştim evden erkenden. K./1

Ayrıca cümle başında ya da cümle içerisinde kullanılan zaman zarfları da bu yapıdadır:

Ridâ-yı leyli **henüz** açmamıştı dest-i semâ; /Sabâ da hâb-ı sükûndan ayılmamıştı **daha**, /Fezâ-yı rûhda aksetti, es-salâ-perdâz /Müezzînin dem-i mahmûru, bir hazin âvâz. F.C./14

Şimdi ey sevgili kaari', azıcık vaktin eğer, /Varsa -memnun olacaksın- beni ta'kîb ediver. S.K./28

Eğildi **sonra** o dağlar Huzûr-i İzzet'te; /Göründü **sonra** o dağlar zemîn-i haşyette! F.C./28

¹⁹⁴ Ayşe (Eziler) Kıran, Ece Korkut, Suna Ağıldere, *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*, (1. Baskı), Multilingual Yayınları, İstanbul 2003, s. 84.

-3. ZT (İ+/IAr+ Ø /)

Bir zamanlar yine İstanbul'a gelmiştim ben. S.K./83

-4. ZT (İ+/ DA/)

Zamanda bulunma bildiren tümleçlerdir.

O anda karşiki evden bir orta yaşlı kadın /Göründü: /-Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!/ Ne istedin küfeden yavrum? Ağzı yok, dili yok, /Baban sekiz sene kullandı... /Hem de derdi ki: "Çok Uğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yüksüz..." /Baban gidince demek kaldı âdetâ öksüz! /Onunla besleyeceksin ananla kardeşini. /Bebek misin daha öğrenmedin mi sen işini?"[dedi.] K./10

Bayramda komşunun gelini: /"Hasan, dayım yatı mekteplerinde zabittir;/Senin de zihnini açık... Söylemiş olaydık bir.../Koyardı mektebe... Dur söyleyim" demişti hani? K/29

Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz; /*Geçende* Fâtih'e çıktık ikindi üstü biraz. K/33

Müslüman unsuru az çok uyanıktır orada; /Biz de ancak bunu tezyîd ediyorduk *arada*. S.K./133

Bir ihtiyar yalnız dinleyip *bidayette*; "Mahalle mektebi lâzım!" demiş, *nihayette*. V.K./418

-5. ZT (/S+/ +dIr(çok +[zaman +dAn beri]+dIr)

Müslüman düşmanı bir Rus tanırım çoktandır... S.K./254

-6. ZT (SYC/+ DIĞI sırada)

-Yok yok, beni tâ, /Götür İstanbul'a bir yerde bırak ki: Gurebâ, /-*Kimsenin onlara aldırmadığı bir sırada*- /Uzanıp ölmeye bir şilte bulurlar orada! HA./67

-7. ZT (İ/ Dan beri/)

Bu yapıdaki tümleçler yüklem fiilin zamanının başlangıç sınırını belirtir.

Safahat'ta bu yapının /dIr/ bildirme ekiyle kullanımı da oldukça yaygındır:

O zamandan beridir za'fı terakkî ediyor; /Görünen: [şudur] Bir daha kalkınması artık pek zor. HA./4

"Medeniyyet!" size **çoktan beridir** diş biliyor; /Evvela parçalamak sonra da yutmak diliyor: Ü.B.K.D./67

-8. ZT (SYC/+ DAn sonra)

Epeyce fâsıladan sonra geldi başka biri: /-Genişçe bir hasırın var mı? Neyse hem değeri. /Cenâze sarmak içindir, eziyyet etme sakın! /Mahallemizde beş aydır yatan o hasta kadın /Bugün, sabahleyin artık cihandan el çekmiş... H/18

Hah! Bulduk: Tokatlıyan'da, yarın, toplanır beş altı kopuk, **Birer kadeh biradan sonra** davranır erken, Omuzlayıp kırarız bâb-ı içtihadı hemen. V.K./357

"**Geliyor ruhun için Fatiha çekmek sırası; /Yazık ey millet-i merhume!"** dedikten sonra; /Atladım Rusya'ya gitmekte olan bir vapura. S.K./113

-9. ZT (zarf/+DAn)

Birazdan oynayacak hepsi bunların, ne iyi! K/47

-10. ZT (İ/ +IA/)

-**Vaktiyle** belki meydandı... Kapanmış olsa da gittikçe, kalmış eski adı. İ.A.F.Y./156

Düşenler oldu **zamânıyle** aynı akıbete; Fakat bugün yaşıyorlar, hem eskisinden iyi: V.K./414

-11. ZT (İ/ +CA/)

Şark'ı baştanbaşa **yıllarca** dolaştım, gezdim; /Hem de oldukça görürdüm... Kafa gezdirmezdim. S.K./430

-12. ZT(TYF/-All/)

Lâkin **bu cedel başlayalı**, /Dinliyormuş bizi şahin gibi bir Afganlı. S.K./278

Zavallı milletin idrâki tarumar olalı: Muhît-i ilme giren yok, diyâr-ı fen kapalı; Sanâyi'in adı batmış, ticâret öylesine, Zirâ'at olsa da... Âdem nebi usûlü yine! V.K./351

-13. ZT(TYF-/IncA/)

Benim de yandı içim **anlayınca derdinizi**... K/19

Bulunca hepsini artık o nazenin sine, Alır birer birer âgûş-i hâr-ı şefkatine.
V.K./37

Sabah olunca, herif dağ başında bir mağara Tasarlayıp, ebedî i'tikâfa niyyet eder. V.K./319

Bizim muhiti, bizim halkı seyredince nazar; /Görür ki: Beyni bozulmuş yığın yığın kafa var. V.K./527

"Yanaş" denildi mi, nazlım, gider gider de geri, **Gelince** hışm ile bir tos vururdu Köprü'ye ki: Zavallının deşilen karnı sağlam altı çeki /Odun yutar da biraz sancıdan bulurdu aman... İ.A.F.Y./6

Fezâ-yı ma'bedin encüm-nümâ meşâ'ilini, /O lem'a lem'a dizilmiş ziyâ kavâfilini /Görünce geldi çocukluk zamanlarım yâda... F.C./19

Demek ki birliği te'mîn edince kurtuluruz. V.K./489

-14. ZT (TYF+s.f.)+i+ken)

Ya şu üç parçalı bayrak dikilirken tepene, Niye indirmedi, kim çıktı bu halkın önüne? Ü.B.K.D./35

Taşarken haşrolup beynimden artık bin müselsel yâd, /Zalâmın sînesinden fıskıran memdûd bir feryâd, /O müstağrak, o durgun vecdi nâgâh öyle coşturdu: /Ki vâdiden bütün, yer yer, eninler çağlayıp durdu. BÜ./6

Çoluk çocuk kesilirken; kadınlar inlerken; /Zavallılar seni erkek sanır da beklerken; /Hayayı, ırzı ekip yol boyunca, çırpıplak, /Kaçarsın, öyle mi, hey kalp adam sıkılmıyarak! V.K./176

Kırık saziyla ederken zaman zaman feryâd, /Gelirdi gûşuna onlukların tanîniyle /Birer nevâ-yı beşaret, birer peyâm-ı vedâd; /Birer sadâ ki; Neyin sîne-çâk enîniyle /Karışmayıp, yalnız dem tutardı sanki ona! K.N./2

Her zerrede âheng-i celâlin duyulurken, Her nağmede binlerce lisan nâtık olurken, /Cilvendeki esrâr nasıl kalmada muzlim? /Ey nûr-i ulûhiyyetinin zılli avalim! T.Y.F/68

-15. ZT(İYC+ IA/)

Bu kütle işte bizim kâinatımızdır ki: — **Kuşatmasıyla beraber nazarda eflâki** —
Hududu çevriliyor kehkeşan nitâkıyle. V.K./58

Ebû Ubeyde hemen koştu **almasıyla** haber. V.K./245

-16. ZT (zmn. İ+E)

...- Ayol, **demin daha** yanmıştı a! Herif sen de... B./35

-17. ZT(İ+evvel/)

Ameliyyâta çıkarken sınıf **on gün evvel**, /Bu da gelmez mi, dedim: "Kim dedi, oğlum, sana gel? /Nöbet üstünde adam kaçmalı yorgunluktan, / Hadi yavrum, hadi söz dinle de bir parça uzan." HA./3

Şu senin âkıbetin **bin bu kadar yıl evvel**, /Sana söylenmiş iken doğru mudur şimdi cedel? Ü.B.K.D./61

-18. ZT (İ +kadar)

Eylemin gerçekleşme zaman aralığındaki sürme zamanını gösterir.¹⁹⁵

Eve döndüm, bütün o facialar geldi karşımda durdu **subha kadar**. İS./79

-19. ZT (İ (ikileme)

Zaman zaman bakıp etrafa diş gıcırdattı; Muhiti, çünkü, yürürken o muttasıl battı! V.K./342

-20. ZT(TYF-/mA+dAn [önce]/)

Aman, etme, bırak! /Demeden şaşkınlı yağmur gibi ıslattı hacı! S.K./281

İçimde cûş ederek lücce lücce istiğrâk, /Ezânı beklemez oldum; **açılmadan âfâk**,
/Zalâmı sineye çekmiş yatan sokaklardan Kemâl-i vecd ile geçtim. F.C./15

Bu inkılâbı henüz ruhu duymadan Garb'ın,/ Kuşattı satveti dünyâyı bir avuç Arab'ın! V.K./271

Bir âşinâ sesi duysaydım **ölmeden**... Heyhat! V.K./661

¹⁹⁵ Ayşe (Eziler) Kıran, Ece Korkut, Suna Ağildere, *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*, s. 84.

-21. ZT(F-/r/ + F-/mA-z/)

Aşar aşmaz eşiğinden bu musanna' babın, / Şu yarım kubbe -ki pîrâyesidir mihrâbın- /Çarpıyor çeşm-i temaşaya, asıl kubbe değil. S.K./42

-22. ZT (î +î +Da)

"Medeniyyet!" size çoktan beridir diş biliyor; /Evvela parçalamak sonra da yutmak diyor: Ü.B.K.D./67

-23. ZT (ZC +mI /mU)

mI /mU edatı, bir cümleyi zaman tümleyeni olarak başka bir cümleye bağlar. Bu işlevle kullanıldığında zaman cümlesini vurgular.¹⁹⁶ Safahat'ta bu yapı oldukça yaygındır:

Şöyle bir baktı mı insan, kapının hey'etine, /Evvelâ her iki yandan oluyor çehre-nümûn: /Müntenâzır iki mihrâb, iki âzâde sûtûn. / Sonra göz yükseliyor doğru yarım kubbeler /Ki dayanmış biri sağdan, biri soldan kemere. S.K./35

Istalâktile donanmış o hazin sineleri, / Okşayıp nûr-i nazar, geçti mi artık ileri, Geliyor kısmen açılmış iki heybetli kanat, /Ki te'ârîci, telâfîfi ne müdhiş sanat! S.K./36

Görüyor şimdi nazar girdi mi derhal içeri; /Aynı eb'âd ile tesbât edilen kubbeleri. S.K./38

O sadâ işte benim gayret-i diîniyyemdir, / Coşuvermez mi, içim sanki yanardağ kesilir; /Yeniden davranırım, eğlenemem bir yerde. S.K./80

Başı boş kaldı mı, zîrâ, şaşırıp ber-mu'tâd, /Bulamaz kendiliğinden yolu asla efrâd. S.K./407

Bu da çiğnendi mi, çiğnendi demek şer'i mübîn; /Hâk-sâr eyleme yâ Rab, onu olsun... S.K./462

Hem vatan gitti mi, yoktur size bir başka vatan; /Çünkü mirasyedi sâil kovulur her kapıdan! S.K./365

¹⁹⁶ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s. 132.

Sükûn belirdi mi bir milletin hayâtında;/ Kalır senin gibi zillet, esaret altında.
V.K./157

Evet, **soruldu mu idrâke ansızın bu suâl**,/ Lisân-ı hâli şu düstûru haykırır
derhâl:/ "Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki beka sa'y olursa
hakkedilir." V.K./4

Tezâhum etti mi âmâli birçok efradın; /Kesilmez arkası artık cihâd-ı mu'tâdm!
V.K./117

Demek tevazün içindir bu müslüman kesmek; **O hâsıl oldu mu artık adam**
kesilmiyecek! V.K./641

-24. ZT (ZC+ki)

Zaman cümlesini ki ekiyle temel cümlelerin zaman bakımından tümleyeni hâline
getiren bir yapıdır. Bu kullanım Safahat'ta sıkça karşımıza çıkmaktadır. Günlük
konuşmalarda sıkça karşılaşılan, vurgunun arttırılması için başvurulmuş bir yapıdır.

Beş on gün oldu ki, mu'tâda inkıyâd ile ben /Sabahleyin çıkıvermiştim evden
erkenden. K./1

Haydarâbâd'a yetiştim ki, bütün Hindistan, /"Verdi kaanûn-i esasiyi nihayet
Sultan!" Diye birdenbire çalkandı. S.K./227

Bu yapıda zaman tümlecini oluşturan öbeğin içerisinde kullanılan "bir de" edatı
ile vurgu arttırılmaktadır. "Bir müşahadeyi daha görünür kılmak, mesela, onun
birdenbire ve gafletle vaki olduğunu göstermek için... bu manası (bakmak) fiiliyle çok
kullanılır."¹⁹⁷

Bir de İstanbul'a geldim ki: Bütün çarşı, pazar /Na'radan çalkanıyor! S.K./285

-25. Z(ZYC)

Şöyle gözden geçse bir hilkat temâşâ-hânesi: /Çıkmıyor bir zerre fa'âliyyetin
bîgânesi.. D./24

-26. ZT(C +dA)

Yâ Rab, bu serâir **gün olur da** açılır mı? T.Y.F/66

¹⁹⁷ Deny, s.262.

*O birkaç hayme halkından cihangîrâne bir devlet /Çıkarmış, bir zaman dünyâyı
lerzân eylemiş millet; **Zaman gelsin de** görsün böyle dünyâlar kadar zillet, Otuz üç yıl
devam etsin, başından gitmesin neket... İS./3*

-27. ZT(ZYC)

***Bir gün olup** parlayacaktır elbet. S.K./174*

-28. ZT(ZYC +ki)

***Asırlar var ki**, aydınlık nedir, hiç bilmez âfâkım. BÜ./14*

-29. ZT(f+A görsün)

***Tevekkül olmaya görsün** yürekte azme refik;/ Durur mu şevkine pervane
olmadan tevîk? V.K./277*

***O bir tutuşmaya görsün**, ne od kalır, ne ocak! V.K./514*

-30. ZT (C)

*Sevabı var mı imiş, **bir zaman gelir**, anlar! V.K./333*

-31. ZT (zmn. İ +zmn. İ)

*Beş on gün oldu ki, mu'tâda inkıyâd ile ben /**Sabahleyin** çıkıvermiştim evden
erkenden. K./1*

-32. ZT (ZYC +ken)

*Elimde bir koca değnek, onunla yoklayarak,/ önüm adaysa basıp, yok, denizse
atlayarak, /-Ayakta durmaya elbirliğiyle gayret eden, / lisân-ı hâl ile amma rükûa niyyet
eden/-0 sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına, sığınmış öyle giderken, /hemen ayaklarına
delîlimin koca bir şey takıldı. K./5*

-33. ZT (ZYC +dıkDA)

***Azıcık ruhuma, asabıma geldikte sükûn**, /Döndü vaz'iyeti birdenbire, baktım,
yolumun: S.K./241*

-34. ZT (z)

Çünkü efkâr-ı umûmiyye aleyhinde bütün; /Çünkü yerleşmek için gezdiği yerlerde fûnûn, /**Önce** gayetle büyük hürmet arar, **sonra** sükûn, /Asr-ı hâzırda geçen fenlere sahip denecek, /Bir adam var mı yetişmiş içinizden bir tek? S.K./389

Koşan, gezen, oturan, mâniler düzüp çağırın,/ Davullu zurnalı "dans" eyliyen, coşup bağırın /Bu kâinât-ı sürûrun içinde gezdikçe, /Çocukların tarafındaydı en çok eğlence. B./31

-35. ZT (hayatında)

İlmi az, görgüsü çok, fıtratı yüksek bir imam Tanırım ben, ki **hayatında** tanıtmıştı babam. K.İ./1.

-36. ZT (İ+/leyin/)

Kalenderin biri köyden **sabahleyin** fırlar, Arar nasibini; avdette kırdaki akşamlar. V.K./309

-37. ZT(s.tm)

İkinci gün basar açlık, erir erir süzülür; **Üçüncü gün** uyuşuk bir sinek olur büzülür. V.K./321

Sakırgadan daha iğrenç öbek öbek türüdü, Vücûd-i milleti **son günler** öyle bir bürüdü: Ki davranıp o tufeylâtı ansızın koğacak Olursa kurtulacak belki... V.K./347

-38. ZT(s.tm+DA)

Olursa bir kişinin koltuğunda on karpuz, **Öbür gelişte** de mümkün değil selâmetimiz! V.K./390

Ne ihtiyar seçiyor, bak, ne kimsesiz tanıyor; **Beş altı günde** otuz bin adam boğazlanıyor! V.K./612

Çocuğun hâli fenâlaştı **şu son günlerde**. HA./2

-39. ZT(i.tm+DA)

Siz, ey vücûduna elvermeyip de hâk-i mezar, Nesîm-i safa gömülmüş ricâl-i berhurdâr! Biz almasak bile a'dâdan intikamınızı; Hudâ ki defter-i ebrâra yazdı

*nâmınızı, **Günün birinde** şu dağlardan indirir elbet, O intikamı alır kanlı canlı bir millet! V.K./623*

-40. ZT (İ+dAn)

***Bugünden** ormanı göster kılağlı baltasına: Temizleyip çıkıversin, bırakmasın yarına! İ.A.F.Y./11*

-41. ZT (İ +A)

Bugünden ormanı göster kılağlı baltasına: Temizleyip çıkıversin, bırakmasın yarına! İ.A.F.Y./11

4.2.2.3. Yer Tümleçleri

Yüklemin gerçekleştiği yeri belirten tümleçlerdir. Yer tümleçleri cümlede çeşitli yapılarda bulunurlar. Eylemin gerçekleştiği yer, cümlenin anlamının tamamlanması bakımından çok önemlidir. Safahat, gerçeklerden hareketle yani bir noktada yaşanmış olan olayların anlatıldığı bir metindir. Bu sebeple olayların geçtiği yerler kurgusal değil gerçek yerlerdir. Bu sebeple eserde yer tümleçleri çok fazladır. Eylemin gerçekleştiği yerin belirtilmesi, cümle düzeyinde oluşu-kılışı belirli hâle getirmesi ve metnin iletisi açısından önemlidir. Safahat'ta yer tümleçleri çeşitli biçimlerde oluşturulmuşlardır.

-1. YT (Ø)

Yer tümleçleri, birden fazla yargılı cümlelerde ortak öge hükmünde olabilir, ilk cümlede belirtilen yer tümleci, bağlı cümlelerde yinelenmez.

*Müslümanlık, sanırım parlayacaktır **orada**; (**orada**)Sâde Osmanlıların gayreti lâzım arada. S.K./211*

-2. YT (İ +/+A/)

*Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz; /Geçende **Fâtiḥ'e** çıktık ikindiüstü biraz. K/33*

Tesa'udâtı buharın bulut yığar havaya, /Teressübâtı sehâbm nehir yayar ovaya. V.K./98

*Mülkü baştan başa i'mâr edecek şirketler:/ Halkın irşadına hadim yeni cem'iyetler;/ Durmayıp iş buluyor, gösteriyor, uğraşıyor; Gemiler **sahile** boydan boya servet taşıyor... S.K./252*

Geçende, Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesiyle, /bizim eski âşinâlardan
bir artarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni da'vet ederdi **dükkânına**.
H/1

Yıkılır bir gün olur mahkemeler, ma'bedler; /En temiz yerleri en kirli ayaklar
çiğner; /Beşeriyet yeni bir din tanıyıp ilhâdı, /Beşerin hafızasından silinir Hakk'ın adı;
/Gömülür hufre-i târihe mealî... S.K./26

Bir zamanlar yine **İstanbul'a** gelmiştim ben. S.K./83

"Gidelim!" der, götürür; sonra gelip tâ yanıma; /Çay boşaltırdı ben içtikçe
hemen **fincanıma**. S.K./210

-3. YT (İ +DA/)

O zaman **Rusya'da** hâkimdi yaman bir tazyik... S.K./114

Sayırsız medrese var gerçi **Buhârâ'da** bugün... S.K./163

Hele hayran kalır insan yetişen gençlere de: /Bunların birçoğu tahsil eder
İngiltere'de; /Sonra dindaşlarının ruhu olur, kalbi olur, /Çünkü azminden, ölüm çıksa, o
dönmez, sokulur. S.K./216

Gelin de bayramı **Fâtih'te** seyredin, zirâ /Hayâle, hâtıra sığmaz o herc ü merc-i
safâ, Kucakta gezdirilen bir karış çocuklardan /Tutun da, tâ dedemiz demlerinden arta
kalan, /Asırlar ölçüsü boy boy asâli nesle kadar, /Büyük küçük bütün efrâd-i belde,
hepsi de var! B./16

Bütün dünyaya küskündüm, dün akşam pek bunalmıştım: /Nihâyet bir zaman
kırlarda gezmiş, **köyde** kalmıştım. BÜ./1

-4. YT (eks.i.tm +DA/)

Nazarlarında sönen gözlerin sönük nazarı; **Kulaklarında** civarın enîn-i
muhtazarı; **Kucaklarında** birer na's-ı pâre pâre defn... V.K./599

-5. YT (İ +DAn/)

Diyor ecdadımız **makberlerinden**: "Ey sefil ahfâd. Niçin binlerce ma'sûm
öldürürken her gelen cellâd, Hurûş etmezdi, mezbûhâne olsun, kimseden feryâd? Otuz
milyon ahâlî, üç şakinin böyle mahkûmu Olup çeksin hükümet nâmına bir bâr-ı

meş'ûmu! Utanmaz mıydınız bir, saysalar zâlimle mazlumu? Siz, ey insanlık istidadının dünyâda mahrumu. Semâlardan da yüksek tuttunuz bir zıll-i mevhumu!" İS./2

Hücûm-i mihnet-i peyderpeyiyle dünyanın, /Hayâtı bir yığın âlâm olan zavallı kadın, /Hasırdan örtüsü dâşunda **hufreden** indi... H/29

Omuz**dan** indi hasır, yoktu çünkü artık yol. H/27

-6. YT(İ.tm. +DA)

Benim babam **senin altında** öldü, sen hâlâ / Kurumla yat **sokağın ortasında** böyle daha! K./9

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ **Sokaklarında** gezilmez ki yüzme bilmeyerek! K./2

Düğümlü alnının üstünde sâde bir çember. K/41

Köprüler asma imiş **Avrupa âfâkında...** S.K./7

Böyle bir yurdu elinden çıkaran nesl-i sefil, /**Yerin üstünde** muhakkar, **yerin altında** rezil! S.K./364

Yaşamaz yoksa emîn ol ki bu barbar çetesi, /Medenî Avrupa'nın dâmen-i irfanında; /**Asya'nın** belki **o kumluk Arabistan'ında**, /Lâşe hâlindeki bir devlete vardır medfen... S.K./275

Haç **Kâ'be'nin altında** görünsün mü, İlâhî? VK

-7. YT(S.tm+DA)

Hangi ma'sûmun olur hûnu **bu dünyâda** heder? S.K./122

Bu havalide cehalet ne kadar çoksa, nifak, /Daha salgın, daha dehşetli... S.K./154

Her cebhede bir nûr-i mücerred lemeânda; /**Her dîdede** bir rûh demâdem cevelândır. B./3

O başta: Kuşkunu kopmuş eyerli düldüller, /**Bu başta:** Paldımı düşmüş semerli bülbüller! B./28

Zorun: Gebermemek ancak "**ölümlü dünyâ**" **da!** V.K./167

-8. YT (Stm. +DAn/)

Söz anladım ki uzun, hem de pek uzun sürecektir; /Benimse vardı o gün birçok işlerim görecektir; /Bıraktım onları, saptım **yokuşlu bir yoldan**. K/31

Bu hâtırât ile kalbimde başlayınca melâl, /Oturmak istemez oldum, kıyâm edip derhâl; /-Yüzümde âleme nefrin, içimde şevk-i memât; /Gözümde içyüzü dehrin: Yığın yığın zulümât!-/**Bulunduğum o mukassî mahalden** ayrıldım. H/31

-9. YT (Far.İ. +Ar.S.+DA)

Refk-i ömrü giderken cenaze hâlinde, Serildi, kaldı kadın **âşiyân-ı lâlinde**. İS./75

-10. YT(Ar. Stm. +dA)

Hangi bir seyyie yok **defter-i a'mâlinde**? K.İ./71

Sükûn tasavvuru kabil mi **bu'd-i mutlakta**? V.K./55

-11. YT (Ar. İ.tm. +dA)

Ridâ-yı leyli henüz açmamıştı dest-i semâ; /Sabâ da hâb-ı sükûndan ayılmamıştı daha, /**Fezâ-yı rûhda** aksetti, es-salâ-perdâz /Müezzinin dem-i mahmûru, bir hazin âvâz. F.C./14

Bugün **sahîfe-i âlemde** sen ki bir lekesin; /Nasıl vücûdunu kaldırmazsın, neden çeksin? V.K./155

Okunur **her birinin cebhe-i hüsrânında**, /"Ne gelenden haberim var, ne gidenden haberim /Serserî-gûne gelelden beri sersem gezerim!" S.K./111

4.2.2.4. Varma Tümleçleri

Eylemin varma noktasını belirten tümleçlerdir. Bu yapılarda kişiye varma ifade edilmişse eylemin varma noktasında muhatabı olan kişi bir bakıma ikinci eyleyendir.

-1. VT (Ø)

Bazı cümlelerde biçimsel olarak işaretlenmese de anlamsal olarak bir varma durumu söz konusudur.

Evvelâ gizlice bir matba'a te'sîs ettim; /Beş on öksüz bularak [onlara] basmacılık öğrettim. S.K./124

-2. VT(İ +/A/)

Bu uzun boylu mesaî, bu uzun boylu sefer, /Bir kanâat verecekmiş **bana** dünyâda meğer. S.K./434

Bâkîyi beşer her ne kadar etse de tenzîh, /Fâniyyeti icâbı, eder **kendine** teşbîh!
T.Y.F/21

Müneccimin, bereket versin, eski takvimi Haber verir **bize**, mevsim şehirde gelmiş mi? İS./19

Hayatı git ona sor: Bulur nazarları dünyâyı perde perde zalâm! K.N./10

Demez miyim **size** ben her zaman ki "dağdağasız" Yapın? Eşek gibi siz hiç lâf anlamaz mısınız? İS./50

"Yanaş" denildi mi, nazlım, gider gider de geri, Geline hışm ile bir tos vururdu **Köprü'ye** ki: Zavallının deşilen karnı sağlam altı çeki /Odun yutar da biraz sancıdan bulurdu aman... İ.A.F.Y./6

Bugünden ormanı göster **kulağlı baltasına**: Temizleyip çıkıversin, bırakmasın yarına! İ.A.F.Y./11

-3. VT(S.tm.+/A/)

Hastalanmışsa ağaç, gösteriniz **bir bilene**; /Bir de en çok köke baksın o bakan kimse yine. S.K./443

-**Kurûn-i mâziyemizden bakan şu "gözler" e** sor: /O neydi, dağ gibi erler ki arza hâkimdi... İ.A.F.Y./184

Biraz geçince, kavi dişlerinde bir ceylân, İner **yakındaki vadiye** karşıdan arslan. V.K./315

-4. VT (İ tm. +/A/)

Elimde bir koca değnek, onunla yoklayarak, / önüm adaysa basıp, yok, denizse atlayarak, /-Ayakta durmaya elbirliğiyle gayret eden, / lisân-ı hâl ile amma rükûa niyyet eden/-0 sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına, sığınmış öyle giderken, /hemen **ayaklarına delîlimin** koca bir şey takıldı. K./5

4.2.2.5. Çıkma Tümleçleri

İşin, oluşun, hareketin kaynağını, çıkış noktasını ifade eden tümleçlerdir.

-1. ÇıT (İ +dAn)

Yıldırımlar gibi indikçe "beyinden şiddet, /Bir yanardağ gibi fışkırdı "yürekten nefret. S.K./384

Siyeh-reng-i dalâlet bir bulut şeklinde mâzîler, /Civârından kaçır, bulmaksızın bir lâhza istikrar; /Ziyâ-rîz-i hakikat bir seher tavrında müstakbel, /Gelir fevkünden eyler sermedî binlerce nür îsâr. F.C./2

-2. ÇıT (S.tm. +dAn)

Her birisinden duyuldu sîne-fikâr, Birer enîn-i tazarru', birer niyâz-ı hazîn, /Ki kalb-i rahmeti sızlattı şüphesiz o enîn! F.C./27

Nasıl olmuş da o fâzıl medeniyet, o kemâl, /Böyle bir kavmin içinden doğuvermiş derhâl? S.K./422

-3. ÇıT (Ar.tm. +dAn)

*Başka bir sahile **gehvâre-i emvâcından**, /Böyle şeh-dâne çıkarmış mı yakınlarda zaman? S.K./14*

4.2.2.6. Yerine Geçme Tümleçleri

-1. YgT (İ +yerine)

— *Fakat, makine Henüz bilinmediğinden, o kuvvetin yerine, Menâbi'in değişen rakımından istihsâl Olunma bir sıkı tazyik edilmiş isti'mâl. İ.A.F.Y./196*

-2. YgT (İ +hesabına)

*Hayâtın erzeli olmuş hayât-ı mu'tâdın; /**Senin hesabına** birçok utansın ecdadın! V.K./148*

*"Çalış!" dedikçe şeriat, çalışmadın, durdun, /**Onun hesabına** birçok hurafe uydurdun! V.K./202*

-3. YgT (S.tm +yerine)

*Dalkavuk devri değil, **eski kasâid yerine**, /Üdebânız ana avrat sövüyor birbirine! S.K./316*

4.2.2.7. Tekrar Tümleçleri

-1. TT (Yine)

*Açıldı bir ölü saklanmak üzre sînesine, /Kapandı ketm-i adem heybetiyle sonra **yine!** H/24*

*Bir zamanlar **yine** İstanbul'a gelmiştim ben. S.K./83*

-2. TT (Yeniden)

*Bu güher-pârenin eb'âd-ı semavîsinde, /Yorulan dîdelerin hâke neden insin de,/Levse dalsın **yeniden?** S.K./17*

*Akıbet, başladı mahfilde hazin bir feryâd;/ **Yeniden** coştı eninlerle o bî-hûş eb'âd. S.K./67*

*Ma'amâfih **yeniden** bir bakalım dikkatle: /Hükmü kat'î verelim, etmeye gelmez acele. HA./8*

-3. TT (Tekrar)

*Aynı heybetli kanatlar göze **tekrar** vuruyor. S.K./41*

-4. TT (Bir Daha)

*...Söyledim yapmıyacak **bir daha...** K.İ./87*

-5. TT (kaç kere+ ler)

*Beni **kaç kerreler** ağlattı bu hınzırca şaka! S.K./258*

4.2.2.8. Sebep Tümleçleri

-1. ST (İ. +A/)

*Hemen o kız da **salıncakçının mürüvvetine**, Katıldı ağlamıyan kızların şetâretine. B./40*

*Kör olsun ağlamayan, ey vatan, **felâketine!** V.K./457*

Üç beyinsiz kafanın derdine, üç milyon halk, /Bak nasıl doğranıyor? Ü.B.K.D./1

-2. ST(Stm+IA/)

Zararlı sen çıkacaksın **bütün bu hiddetle**. K/18

Geçende, **Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesiyle**, /bizim eski âşinâlardan bir artarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni da'vet ederdi dükkânına. H/1

Bu tezezbüble o kuvvet de fakat sarsılacak... S.K./358

Şu cehlimizle musibet mi kaldı uğramadık? V.K./423

-3. ST(İ +DAn [dolayı]/)

- Hayâl **o manzaranın dehşetinden** ürperiyor. V.K./84

Kurbân olayım, biz **bu tecellîden** usandık! V.K./688

Şimale doğru bütün Pirzerin, İpek, Yakova, Fezâ-yı mahşere dönmüş **girîv-i matemden...** V.K./644

Fakat, **makine henüz bilinmediğinden**, o kuvvetin yerine, Menâbi'in değişen rakımından istihsâl Olunma bir sıkı tazyik edilmiş isti'mâl. İ.A.F.Y./196

-4. ST(Stm. +için)

...Pazarlık etmeyelim **bir kuruş için** şimdi! H/22

Beş on vatansız için nâra yakmayın vatânı! V.K./509

Ağlar beriden bir sürü âvâre-i tâli, /**Nan-pâre için** eyleyerek ırzını zâyî. T.Y.F/47

-5. ST (çünkü +C)

Omuzdan indi hasır, **yoktu çünkü artık yol**. H/27

İnkişâf etmesi atîde de pek zordur onun: /**Çünkü meydanda kalan kütle yığınlarca odun!** S.K./442

Dînin ahkâmını zaten fukahânız söyler, /Anlatırlar size bir müskiliniz varsa eğer,[onu] /siz âlem-i İslâm'ı sorun, [onu] söyleyeyim; **Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim, görmediğim**. S.K./76

Hele hayran kalır insan yetişen gençlere de: /Bunların birçoğu tahsil eder İngiltere'de; /Sonra dindaşlarının ruhu olur, kalbi olur, /**Çünkü azminden, ölüm çıkısa, o dönmez, sokulur.** S.K./216

Yine lahavle deyip geçmede kaldım muhtar; / **Çünkü altüst olacak bunca tasavvurlar var...** S.K./259

-6. ST(SC)

-Bırak hanım, **o çocuktur**, kusura bakmam ben... K./14

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokaklarında gezilmez ki yüzme bilmeyerek! K./2

Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz; /Geçende Fâtih'e çıktık ikindi üstü biraz. K/33

Kömürcüler kapısından girince biz, develer /Kızın merâkını celbetti, dâima da eder: /**O yamrı yumru beden, upuzun boyun, o bacak, /O arkasındaki püskül ki kuyruğu olacak!** K/34

Daha kuvvetleniyor kanla sulanmış toprak: /Ekilen gövdelerin hepsi yarın fışkıracak! S.K./121

Sormayın gördüğüm âlemleri, hiç söylemeyim: /**Yâdı temkinimi sarsar da kan ağlar yüreğim.** S.K./150

-7. ST (ZC((Ö+TYF)+/-Ip/))

-**Beni kürsîde görüp**, va'zedecek sanmayınız; /Ulemâdan değilim, şeklime aldanmayınız! S.K./75

Yıkılır bir gün olur mahkemeler, ma'bedler; /En temiz yerleri en kirli ayaklar çiğner; /**Beşeriyet yeni bir din tanıyıp ilhâdı**, /Beşerin hafızasından silinir Hakk'ın adı; /Gömülür hufre-i târihe mealî... S.K./26

Bekayı gaye sayanlar koşup ilerlemede; /**Yolunda zahmeti rahmet bilip müzâhamede.** V.K./131

Nasılsa gâib edip kamilen muharebeyi, Esaret altına girmişti bir büyük millet. V.K./415

-8. ST (İ +İle)

Sineler vecd ile pür-cûş, dudaklar [vecd ile] hâmûş... S.K./61

Âlâm-ı hayâtın iki kat büktüğü ecsâd /Feyzindeki te'sîr ile âsûde revandır. B./4

-9. ST(Ø)

[bu yüzden] Bir işaretle çocuklar çekilip tâ geriye, /Daldılar hepsi birer sesleri çıkmaz deliğe. S.K./146

-10. ST(çünkü +C +STaç)

Lâfzı muhkem yalınız, anlaşılan, Kur'ân'ın: /Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânın: /Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına; /Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına. S.K./189

-11. ST(SC+SCaç)

Terazilerden adam eksik olmuyor; birisi /İnince binmede artık onun da hemşerisi: /"Hak okka çünkü bu kantar... Frenk îcâdı gıram Değil! /Diremleri dörtyüz, hesapta şaşmaz adam." B./22

Duâ et ki ucuz kurtuldun; /Bâzı da'vâlar olur, kış gecesinden de uzun! K.İ./93

-12. ST(İ.tm. +yüzünden)

*Hind'i baştan başa gezmekti muradım, lâkin, /Nerde olsam, **beni ta'kîbi yüzünden polisin**, /Takatim bitti de vazgeçmede muhtar kaldım; /Kaldım amma yine her mahfile az çok daldım! S.K./213*

-13. ST (SC +diye)

*Haydarâbâd'a yetiştim ki, bütün Hindistan, /"Verdi kaanûn-i esasiyi nihayet **Sultan!**" Diye birdenbire çalkandı. S.K./227*

***İntikamın** olamaz böyle müsâid sırası, / Diye: nerdeyse bulup hasmımın artık yarası, / [orayı]Başladım deşmeye. S.K./277*

***Açılmamış diye** evlerde kalmak olmaz ya? V.K./565*

***"Zevk-i hürriyeti onlar daha çok anlamalı"** /Diye mekteblilerin mektebi tek mil kapalı! S.K./311*

-14. ST(ki +SC)

Heyhât! Atmadım bir adım. /Ki rûhu eylemesin böyle bir fecîa harâb! H/33

Eşin var âşîyanın var, bahârın var ki beklerdin; /Kıyâmetler koparmak neydi ey bülbül, nedir derdin? BÜ./8

Zâlimlere kahrın o kadar verdi ki meydan: /"Yok Âdil-i Mutlak" diyecek ye's ile vicdan! T.Y.F/43

-15. ST(SC +mİ)

...Çocuk değil mi? 'Salıncak' diyor... B./ 38

-16. ST (zira +SC)

Tevakkuf yok seninçün, daimî bir seyre tâbi'sin... Ne zîrâ hâle râzîsin; ne müstakbelle kaani'sin! İ./21

-17. ST (Stm. +Akarşı/)

Bu hâle karşı tahammül hakîkaten pek zor. V.K./367

-18. ST (İ +icabı/)

Bâkîyi beşer her ne kadar etse de tenzîh, /Fâniyyeti icâbı, eder kendine teşbîh! T.Y.F/21

-19. ST (SC +bahanesiyle)

Tanassur etmeye koyvermiyor ahâlîyi, Bahanesiyle imam görmüyor mu, çıldırarak, Kuduzca saldırıyor intikam için ite bak! V.K./618

4.2.2.9. Görelilik Tümleçleri

Yüklem fiilin belirttiği yargının herhangi bir ögeye yönelik göreliliğini ifade eden tümleçlerdir. Bu durum çeşitli eklerle ifade edilir.

-1. GT (İ /+CA/)

“(CA) eki, geldiği sözcüğe iletişimde hedeflenen uygunluk ile ilgili, göre, bakımından sözcükleriyle de karşılanabilecek bir anlam katar. ...Kimi zaman zamirler de görelilik işlevindeki bu eki alırlar.”¹⁹⁸

*Acaba meyl-i teali ne demek **onlarca**? S.K./178*

*Bu havâlidekiler pek yaya kalmış **dince**; /Öyle Kur'ân okuyorlar ki: Sanırsın Çince! S.K./191*

*-**Bence**, doktor, onu siz bir soyarak dinleyiniz; /Hastalık çünkü değil öyle ehemmiyetsiz, /Sâde bir nezle-i sadriyye mi illet? Nerde! HA./1*

-2. GT(İ +A/)

O, yük değil, kaderin bir cezâsı ma'sûma... K/49

*Bir bilmediğim pîr amma, / Hiç de bigâne değil **kalbe** o câzib sîmâ. S.K./71*

*Nerde bir maskara sivrilse,[o] **hayâsızlara** pîr, / Haydi Mabeyn-i Hümâyûn'a Ya bâlâ, ya vezîr! S.K./89*

*"Böyle gördük dedemizden!" diye izmihlali /Boylayan bir sürü milletlerin olsun hâli, /İbret olmaz **bize**, her gün okuruz ezber de! S.K./187*

*Değil bir kayda, sığmazsın - kanatlandın mı - eb'âda; /Hayâtın en muhayyel gâyedir **âhrara** dünyâda. BÜ./12*

***Bizim çocuklara** gelmez ne öyle çifte giden; /Ne böyle Arş'a kadar çifte sallayan yerden! V.K./441*

*Bu ses, bu manzara gayet hazin gelirdi **bana**. K.N./3*

*Lisân-ı hâl-i tabiat, lisandır **onlara da**, Bir ihtisas teâtîsidir dönen arada. V.K./31*

*Sun'undaki esrâra teâlî **bize** memnû' /Olmaz mı, ridâ-pûş dururken daha masnû'? T.Y.F/9*

¹⁹⁸ Kerime Üstünova, *Türkiye Türkçesi Ad İşletimi (Biçim Bilgisi)*, (1. Baskı), Kesit Yayınları, İstanbul 2008. s. 245.

-3. GT(İ +için)

Medeniyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin en yükseği, lâkin, heyhat, /Sizde değil hiç böyle, belki tamâmen aksi: /En fena bir cereyan gösteriyor en iyisi. S.K./132

Merd-i sâhib-azm için neymiş uzak, neymiş yakın? D./4

-4. GT (İ +An/)

"Böyle gördük dedemizden!" sözü dînen merdûd; /Acaba sâha-i tatbiki neden nâ-mahdûd? S.K./184

-5. GT(İ +dA)

Medeniyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin en yükseği, lâkin, heyhat, /Sizde değil hiç böyle, belki [o] tamâmen aksi: /En fena bir cereyan gösteriyor en iyisi. S.K./132

-6. GT(İYC +dA)

O küçük boylu, büyük milletin efradı bugün, /Müslümanlıktaki erkânı siyânette ferîd; /Müslüman demek için eksiği ancak tevhîd. S.K./200

-7. GT (sanırım)

*Müslümanlık, **sanırım** parlayacaktır orada; /Sâde Osmanlıların gayreti lâzım arada. S.K./211*

*Mütefekkirleriniz anlamıyorlar **sanırım**, Ki çemenzâr-ı terakkide atılmış her adım, /Değişir büsbütün, akvama, cemâ'âte göre; /Başka bir kavmin izinden yürümek, çok kere; /Âdeta mühlik olur; sonra ne var, her millet;/Gözetir seyr-i tekâmülde birer ayrı cihet. S.K./409*

-8. GT(zannederim)

*Ağniyâ, **zannederim**, sizde de az çok olacak... S.K./136*

-9. GT(İ+yolda)

*"Kader" **senin dediğin yolda** şer'a bühtandır: /Tevekkülün, hele, hüsrân içinde hüsrandır. V.K./234*

-10. GT (aklı sıra)

Mahallemizde de çıt yok, ne oldu komşulara? Susup da kurtulacak sanki hepsi
aklı sıra. İS./70

-11. GT (İ+IA bakarsan)

Garib! /Benim gözümlle bakarsan: Ne muhteşem! Ne mehîb! İ.A.F.Y./90

-12. GT (İ +nazarında)

*Bir sahne midir yoksa bu âlem **nazarında**? T.Y.F/24*

-13. GT (ŞYC)

*Ma'bedin **şimdiki ta'rife bakarsak**, az çok: / Müstatîl olması îcâb edecek!*
S.K./49

-14. GT(C +mİş)

Cümle içerisinde /mİş/ eki de görelilik anlamı katar.¹⁹⁹

*/Bir selâmet yolu var**mış**... O da ne**ymiş**: /Mutlak, Dîni kökten kazımak, sonra, evet, /Ruslaşmak! O zaman iş bitecek**miş**... /O zaman kızlarımız şu tutundukları gayet kaba, pek ma'nâsız /Örtüden sıyrılacak... Sonra da erkeklerden /Analık ilmini tahsil edecek**miş**... Zâten, /Müslümanlar o sebepten bu sefaâlette **imiş**: /Ki kadın "sosyete" bilmez**miş**, esarete **imiş**! /Dîn için, millet için iş göreceğ alçağa bak: /Dîni pââmâl edecek, milleti Ruslaştıracak! /... S.K./144 (Bu cümlelerdeki yargılar, görecelidir. Bu görecelik ise /mİş/ ile verilmiştir. Bu düşünceler yazara göre yanlıştır, onu ifade eden kişi içinse doğrudur.)*

-15. GT (Ø)

*Medeniyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin en yükseği, lâkin, heyhat, /**Sizde** değil hiç böyle, [sizde]belki tamâmen aksi: /En fena bir cereyan gösteriyor en iyisi. S.K./132*

¹⁹⁹ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s.261.

4.2.2.10. Şart Tümleçleri

-1. ŞT(Ø)

Bir cemaat ki dimağında dönen hissiyyât, /Cismin a'sâbına gelmez, durur âheng-i hayât; /Felcin a'râzını göstermeye başlar a'zâ. /Böyle bir bünye için vermeli her hükme rızâ. S.K./377

-2. ŞT(\$YC)

Hastalanmışsa ağaç, gösteriniz bir bilene;/Bir de en çok köke baksın o bakan kimse yine. S.K./443

Nizâm-ı kevne nîgehbân o sermedi kânun,/ Bütün cihanı tutarken tahakkümünde zebun, /Garîb olur beşerriyet çıkarsa müstesna. V.K./128

Zaman içinde zaman tayyolunmak imkânı/ Görülmedikçe tahayyür bırakmaz insânı! V.K./269

Sararsa hangimizin hânümânı kurtulacak? V.K./513

Olursa bir kişinin koltuğunda on karpuz, Öbür gelişte de mümkün değil selâmetimiz! V.K./390

Şimdi ey sevgili kaari', azıcık vaktin eğer, /Varsa -memnun olacaksın- beni ta'kîb ediver. S.K./28

Îade etmenin imkânı yoksa mâzîyi, /Bu mübtezel yaşayıştan gebermen elbet iyi. V.K./150

Kudretim yetse eğer, on yedisinden yukarı, /Üdebâ nâmına kim varsa, huduttan dışarı /Atarım taktırarak boynuna bah-nâmesini; /Okuyan yaftayı elbette çıkarmaz sesini. S.K./401

Yalınız gösterilen yol tutacak yolsa gider; /Hissidir çünkü onun azmine dâim rehber. S.K./408

Hâil olsaydı terakkiye eğer şer'i mübîn, /Devr-i mes'ûd-i kudûmuyle giren asr-ı güzîn, /En büyük bir medeniyetle mi eylerdi zuhur? S.K./426

En kısır toprak doğurmuş, emzirir birçok nebat; /Fıskırır bir damlacık ottan, tutup sıkısan, hayat! Ç.B.S.B.C./3

Eğer vücûdunu bir parçacık gözetseydin; Eğer tehâret-i vicdana dikkat etseydin;/Bu hâlde gelmeye kalmazdı orta yerde sebep. V.K./349

Öyle ya, **bizler de kendi fikrimizi Çıkarmış olsak eğer**, şimdi, kuvveden fi'le, Kucaklaşır medeniyetle din tamâmiyle. V.K./364

-3. ŞT (yoksa)

Lâkin, gebereydim yorgun,/ O zaman belki devam eyleyemezdim yoluma; **/Yoksa** ârâm edemezdim.... S.K./79

-4. ŞT (öyleyse)

Durma **öyleyse**, urûc et o ziyâ âlemine. S.K./21

Süngü, kurşun gibi kestirme ölümlerle ölen; /Yâhud işkenceler altında ecelsiz gömülen; /Ne soluk var, ne ışık var, ne otur var, ne durak, /İki üç yüz kulaç altında zeminin, çıplak, /Aç, susuz işletilen kanları donmuş canlar, /Size milyonla desem, fazlası yok, eksiği var! / Haydi **öyleyse** çocuklar, **ebediyyen** âzâd! S.K./313

4.2.2.11. Vasıta Tümleçleri

Eylemin gerçekleşmesini aracılığıyla, sayesinde anlamıyla bütünleyen tümleçlerdir.

-1. VsT(İ+ile)

Mezarcının o kürek yüzlü dest-i lâkaydı / İânesiyle nihâyet mezâra yaslandı. H/28

Dilimin döndüğü şiveyle bütün gün yazdım;/ Okuyanlar o kadar çoktu ki [bunu] hiç ummazdım. S.K./127

Bir cerîdeyle hemen başlayıverdim va'za. S.K./130

...Girdiler **aynı siyâsetle** bütün makbereye... S.K./342

Raksân oluyor **cümbüş-i dûşîyle** anâsır, /Gûya ki bütün sadr-ı zemin pür-galeyandır. B./10

Dilencilikle siyâset döner mi, hey budala? V.K./195

Sonunda bir de "tevekkül" sokuşturup araya, /Zavallı dîni çevirdin **onunla** maskaraya. V.K./203

Yiyip şikârını arslan, dalınca ormanına; Sürüklenir, yanaşır tilki sofranın yanına; Doyar **efendisinin artığıyle**, sonra yatar. V.K./317

O, Yıldırım gibi sâhib-kıranlarm, ebedî Sadâ-yı kahırî fezasında çınlıyan vâdî, **Bir inkılâb ile** yâ Rab, nasıl harâb olmuş? Ki çırpınıp duruyor her taşında bin baykuş! V.K./633

Fakat o sütün-i bîtabı her hurucunda, Açar da **dest-i inâdiyle** rüzgâr; artık, Körün sakındığı üryan vücûdu meydâna Çıkar, göğüs gerer emvâc-ı berf ü bârâna! K.N./14

-2. VsT(İ +ile +VsTaç)

Ölüm mü, uyku mu her neyse akıbet (öyle) uzanır; Fakat işittiği **bir sesle** silkinir, uyanır: "**Dolaş da yırtıcı arslan kesil behey miskin! Niçin yatıp, kötürüm tilki olmak istersin? Elin, kolun tutuyorken çalış, kazanmaya bak, Ki artığınla geçinsin senin de bir yatalak.**" V.K./322

Şu fıkrasıyle, hakikat, Cenâb-ı Mevlânâ, Nigâh-ı ibrete açmış cihan kadar ma'nâ; "**Delik, deşik, evinin, bir zavallı hâne-harâb, Görür de hâlini, her gün eder şu yolda hitâb: "Yıkılma hâ! Beni evvelce etmeden agâh; Çoluk, çocuk biteriz sonra hep, ma'âzallâh!"**" V.K./402

-3. VsT(İ +ki +VsTaç)

Heyhat! Öyle **bir fenle, Ki bir ömür telef etmiş o fenni tahsile.** V.K./382

-4. VsT(İ/ +DAn/)

Bir de İstanbul'a geldim ki: Bütün çarşı, pazar /**Na'radan** çalkanıyor! S.K./285

Nereden (girelim)? S.K./32

-5. VsT(İ +A/)

"+/A/ durum biçimbirimli zorunlu tümleçler, kimi tümcelerde araç bildiren tümleçler yaparlar."²⁰⁰

Yazık ki sen şu büyük ruhu şerm-sâr ettin: /Bütün mekâbir-i İslâm'ı **küfre** çiğnettin! V.K./180

²⁰⁰ Erdoğan Boz, Türkiye Türkçesinde +/A/ Durum Biçimbirimi, (1. Baskı), Gazi Kitabevi, Ankara, 2007, s. 88.

Zemîni öyle boyanmış ki, **hûn-i İslâm'a**: /Kızıl kesafeti çökmüş cebîn-i eyyama!
V.K./664

-6. VsT(deyim)

Dağıttı, **kamçıya kuvvet**, "gidin, ekin" diyerek. V.K./325

4.2.2.12. Karşılıklılık Tümleçleri

-1. KrT (birbirine)

Dalkavuk devri değil, eski kasâid yerine, /Üdebânız ana avrat sövüyor **birbirine**!
S.K./316

Milletin öz evlâdı, /Yabancıdan daha düşman kesildi **birbirine**! İ.A.F.Y./178

-2. KrT (İ +IA/)

...**Zulmetle** dâima yarışır... V.K./96

-3. KrT(mukabilinde)

Zemin semâya alev püskürür içinden tâ; /**Mukabilinde** sağar yıldırım, zemine
semâ. V.K./99

4.2.2.13. Beraberlik Tümleçleri

-1. BT (İ +IA/)

Ne var inadına etsen de bir sefer galebe, /**Benimle** Fâtih'e gelsen... İ.A.F.Y./52

Demin, hûşûa varan bir kıyâm-ı haşyetle, /huzur-ı Hâlik'e durmuştunuz
cemaatle. V.K./480

-2. BT (yanında)

Yanında yaş da yanar, çaresiz, yanan kurunun... V.K./506

-3. BT(Stm. +Ø)

Biraz geçince, **kavi dişlerinde bir ceylân**, İner yakındaki vadiye karşıdan arslan.
V.K./315

-4. BT (Stm. +IA/)

*Ebû Ubeyde'ye imdada eylemişti şitâb, /Maiyyetindeki askerle bir zaman Fârûk.
V.K./243*

Geçenki beş para borcumla on beş etmedi mi? H/4

4.2.2.14. Karşıtlık Tümleçleri

Karşıtlık tümleci, yapılan işin karşıtını ifade eden tümleçtir.

-1. KrşT(SYC +/-ken)

*-Baban yerinde adamdan ne istedin şimdi? Adamcağız sana, bak hâl dilince
söylerken... K./13*

*Birinin ömrü mülâzımlıkta geçerken öteki, / Daha mektepte iken tayy-ı
merâtible ferîk. S.K./96*

*Önce dehşetli zıpırken, nasıl olmuş da, Ömer, /Sonra bir adle sarılmış ki: Değil
kâr-ı beşer? S.K./425*

-2. KrşT (Vakıa +C)

*Vâkıâ Rusça konuştuk, yine külhani, fakat, /Seslerin tavrına çoktandır edermiş
dikkat. S.K./279*

-3. KrşT (C)

*-Hasta canlandı, o iş bitti, diyorsun; heyhat! /Olamaz böyle sefil ümmet için
hakk-ı hayat. S.K./273*

-4. KrşT (SYC +olsan)

*İyi, lâkin ne kadar beklemiş olsan, işler, /Eskisinden daha berbâd, iyileşmek ne
gezer! S.K./325*

-5. KrşT (ŞYC +dA)

*Belki üç beş kişi olsun bulur, irşâd ederim, / Diye etrafa bakındımsa da,
endîşelerim /İnkılâb eyledi bir namütenahi ye'se, / Görünüp sûret-i haktan kimi
söylettimse. S.K./103*

Hind'i baştan başa gezmekti muradım, lâkin, /Nerde olsam, beni ta'kîbi yüzünden polisin, /Takatim bitti de vazgeçmede muztar kaldım; /Kaldım amma yine her mahfile az çok daldım! S.K./213

-6. KrşT(E +C)

Ordu mâdâm ki efradını milletten alır; /Milletin keşmekeşinden nasıl âzâde kalır? S.K./359

Düşmemek mâdem elinden gelmemiş evvel senin, /Ölmeden olsun mu ey miskin, bu çöller medfenin? D./17

-7. KrşT (İ +A karşı)

Fakat bu levha-i handâna karşı, pek yaşlı, /Bir ihtiyar kadının koltuğunda gür kaşlı, /Uzunca saçlı güzel bir kız ağlayıp duruyor. B./36

Görür şedâid-i eyyâma karşı duşûnda, Siper vazifesini lîme lîme bir abacık. K.N./13

-8. KrşT (ZYC +(YF-)/-ken/+Ö))

"Leyse li'l-insâni illâ mâ seâ" derken Hudâ; /Anlamam hiç meskenetten sen ne beklersin daha? D./19

Arnavutlar size ibret olacakken, hâlâ, /Ne bu şûrîde siyâset, ne bu fâsid da'vâ? Ü.B.K.D./68

-9. KrşT (ZYC +(YF-)/-ken/))

Şu senin âkıbetin bin bu kadar yıl evvel, /Sana söylenmiş iken doğru mudur şimdi cedel? Ü.B.K.D./61

Dururken böyle bî-pâyan terakkî-zâr karcında; Nasıl dersin ya "Pek mahdûd bir cirmim" tutarsın da. İ./22

Hayâtın eksik olmazken ağır bin bârı arkandan; Ölümle, korkular savlet ederken hepsi bir yandan; Şedâid iktihâm etmekte müdhiç bir mekânetle, Yolundan kalmayıp dâim gidersin... Hem ne ne sür'atle! İ./24

Mezarı olmuş iken bunca na'ş-ı mevvâcın, Cenaze yutmaya hâlâ mı doymaz emvâcın? V.K./657

Semâ, zemin bütün envâr iken o pis gölge, Cebîn-i pâkine leylin ne payidar leke!
İS./59

-10. KrşT (İ +rağmine)

Öyle amma, gördüğüm elvâh-ı şevkin rağmine, /Bende hâlâ zevke benzer duygu yok, hâlâ yine! Ç.B.S.B.C./9

-11. KrşT (SYC +dA)

Görür de hâlini insan, fakat, bu derbederin; /Nasıl günâhına girmez tevekkülün, kaderin? V.K./229

-12. KrşT (İYC+İA beraber)

Gıcırdamakla beraber serîr-i şevketimiz, /Bu dîni kurtaran ancak bizim hükümetimiz. V.K./463

-13. KrşT (ŞYC+dA)

-Pek o kadar Fena değilse de, nisbetle, bir biçimli duvar /Mesabesinde kalır câmi'in yanında... İ.A.F.Y./89

4.2.2.15. Karşılaştırma Tümleçleri

-1. KaT. (SYC+i-ken)

Hiç o binlerce havâtır kemirirken içimi, /Bir cılız "belki!" nasıl hepsini tenkil etsin? S.K./229

4.2.2.16. Kuvvetlendirme Tümleçleri

Yüklem-fiilin ifade ettiği yargıyı kuvvetlendiren tümleçlerdir. Yargı olumlu ya da olumsuz olabilir. Kuvvetlendirme yapıları sözceleme öznesinin kendi bakış açısını yansıtır. “Öznenin bir şeyi kanıtlamak için kullandığı biçimbirimler kendi yargısını belirtir ve öznel bir tutumdur.”²⁰¹ Safahat’ta kuvvetlendirme işlevi edatların, cümlemsilerin yanı sıra tümleçler yoluyla da yapılmıştır.

-1. KT (Hakîkaten)

*Hakîkaten görececek şey **değil mi** ya? K/35*

²⁰¹ Doğan Günay , Göstergibilim Yazıları, (1. Baskı), Multilingual Yay., İstanbul 2002. .s.18.

-2. KT (Şüphesiz)

Semâdan inmemiştir, **şüphesiz**, lâkin semâvîdir: /Zemînî olmayan bir cilve-i feyyâzı hâvîdir. F.C./12

Şüphesiz yıktı o hülyaları meşhûdâtım... S.K./323

-3. KT (hiç şüphe yok)

Değil hakikati, mevtin hayâli rü'yâda /Dikilse karşına, **hiç şüphe yok**, ödün patlar! V.K./168

-4. KT (Hiç şüphe yok ki)

Evet, avâlimi, hiç şüphe yok ki, bir kânun İdare etmede... V.K./73

-5. KT (Şüphe yoktur ki)

Şüphe yoktur ki tamâmiyle bu fikrin aksi: Görenek neyse, onun hükmüne münkaad olarak, /Garb'ın efkârını, asarını düşman tanımak, /Yenilik nâmına vahy inse kabul eylememek, /şöyle dursun o teceddüd ki dışardan gelecek, /Kendi milliyyetinin kendi muhitinde doğan, /Yerli, hem haklı teceddütlere hattâ udvan! Müşterek hissi budur işte avamın sizde. S.K./380

-6. KT (Bir kerecik olsun)

Köprüden çok geçerim; hem ne kadar geçtimse, /Beni sevk etmedi **bir kerecik olsun** ye'se, /Ne Halic'in o yosun çehreli miskin suları; /Ne onun hilkate küsmüş gibi durgun kenarı! S.K./1

-7. KT (Nasıl)

Hiç sorma, **nasıl** maskaraca? S.K./158

-8. KT (Elbette)

Kudretim yetse eğer, on yedisinden yukarı, /Üdebâ nâmına kim varsa, [onu] huduttan dışarı /Atarım taktırarak boynuna bah-nâmesini; /Okuyan yaftayı elbette çıkarmaz sesini. S.K./401

Sizden **elbette** olur rûh-i Nebî da'vâcı. S.K./351

4.2.2.17. Üsteleme Tümleçleri

-1. ÜT (şöyle dursun+ İYC)

Şöyle dursun bu temenniye kulak vermeleri, /Sadr-ı a'zam paşanız fitre alır, sunsa biri! S.K./139

-2. ÜT (ŞYC+E)

Gireriz koynuna, düşsek bile şâyed yorgun, /Karşıdan baktığımız heykel-i nûrânûrun. S.K./29

Yığın yığın sakatâtıyla geçmiş edvarın, Yıkılmış olsa da bir hayli kısmı dîvârın, Binâ-yı milleti i'lâ eden temel sağlam. V.K./409

-2. ÜT (ŞYC+[E])

Karanlıklarda gezsен [bile], şeb-çerâğın fîkr-i hikmettir, Ki her işrâkı bir sönmez ziyâ-yı sermediyettir; Susuz çöllerde kalsan [bile], bedrekan ilhâm-ı sa'yindir. Ki her hatvende eyler sâye- küster vahalar zahir. İ./8

-3. ÜT (E +İ)

*Ne dinlenir, ne de âtil kalır, **velev bir an**, /Şu'ûn-i hilkatı teksif edip yaratmaktan. V.K./12*

4.2.2.18. Sınırlandırma Tümleçleri

Eylemin zaman ve yer bakımından başlangıç ve bitiş veya sadece bitiş noktasını belirten tümleçlerdir.

-1. SıT (S.tm. +dA)

*Ne ihtiyar seçiyor, bak, ne kimsesiz tanıyor; **Beş altı günde** otuz bin adam boğazlanıyor! V.K./612*

-2. SıT (İ +A kadar)

Kıyâm-ı haşre kadar, belki tütmeyip duracak! V.K./673

*Eve döndüm, bütün o facialar geldi karşımda durdu **subha kadar**. İS./79*

*Bu ağır zillate **ukbâya kadar** mahkûmuz... S.K./224*

*O benim en ebedî hasmım olan Rusya bile, /Hakkı teslîm edelim! Hiç de değildir böyle /Mütefenninleri **tâ keşfe kadar** tırmanıyor; /Edebiyyâtı anıldıkça zemin çalkanıyor. S.K./400*

4.2.2.19. İhtimal Tümleci

-1. İhT (a.c. +e. (kim bilir, belki de)

*"İstemem!" der o, fakat dinleme, iknâ'a çalış: /**Kim bilir, belki de** bîçâre çocuk anlamamış? HA./40*

4.2.2.20. Ölçü Tümleçleri

-1. ÖT (s.tm.)

*Üç **buçuk** yıl bana katlandı bu mektep, üç gün /Daha katlansa kıyamet mi kopar? HA./43*

*O birkaç hayme halkından cihangîrâne bir devlet /Çıkarmış, bir zaman dünyâyı lertzân eylemiş millet; Zaman gelsin de görsün böyle dünyâlar kadar zillet, **Otuz üç yıl** devam etsin, başından gitmesin nekbet... İS./3*

-2. ÖT (biraz)

*-**Biraz** tanır gibi oldum... Ya **az mı** geçtimdi! İ.A.F.Y./153*

*Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz; /Geçende Fâtih'e çıktık ikindi üstü **biraz**. K/33*

-3. ÖT (z.(azıcık fazla))

*-Peki kızım, **azıcık fazla** sallarım ben de... B./35*

-4. ÖT (Kaç kerre+IAr)

*Beni **kaç kerreler** ağılattı bu hınzırca şaka! S.K./258*

-5. ÖT (O kadar....ki...+ ÖTaç.C)

*O kadar ince tutulmuş ki tenazurda hesab:/ **Haricen kubbenin üstünde inen hatt-ı mümâs**, /Ediyor her iki cânibde tamamiyle temâs, / Tarafeynindeki san'atlı yarım kubbelere. S.K./53*

Dilimin döndüğü şiveyle bütün gün yazdım;/ Okuyanlar o kadar çoktu ki [bunu] hiç ummazdım. S.K./127

4.2.2.21. Durum Tümleçleri

Yüklemi durum bakımından belirten tümleçlerdir. Durum tümleçleri yüklem fiili nitelerler. Yüklem fiilin yapılış biçimini özneye bağlı olarak bildirirler. Durum ekleri yardımıyla oluşturulduğu gibi diğer şekillerde de oluşturulmuş durum tümleçleri vardır. Safahat'ta çok çeşitli yapıda durum tümleci söz konusudur. Bir cümlede bir cümlede birden fazla durum tümlecinin var olduğu durumlar da vardır. Bu tür yapılarda yüklem fiilin çeşitli yönlerden nitelenmesi söz konusudur. Anlatıma dayalı betimsel yazılarda bu tür kullanımlara sıklıkla rastlanır. Safahat'ta da yüklem fiilin durumunun birkaç yönden belirtildiği örnekler mevcuttur.

Beş on fakîre olup bâr-ı dûş-i istiskâl, /Huzûr-i lâlini bir nefha etmeden ihlâl, /Sükûn içinde uzaklaştı âşiyânından. H/25 Bu cümlede yüklem fiilin gerçekleşme durumu üç yönden belirtilmiştir.

Safahat'ta durum tümleçlerinin yapıları şöyledir:

-1. DT (İ /+IA)

Açıldı bir ölü saklanmak üzre sînesine, /Kapandı ketm-i adem heybetiyle sonra yine! H/24

Bir fenâlık görerek yapma, desen alnına ta, /İniyor hatt-ı celîsiyle Hamîdî tuğra! K.İ./113

İçimde cûş ederek lücce lücce istiğrâk, /Ezânı beklemez oldum; açılmadan âfâk, /Zalâmı sineye çekmiş yatan sokaklardan Kemâl-i vecd ile geçtim. F.C./15

Biraz gidin: Kocaman bir çadır... Önünde bütün, Çoluk çocuk birer onluk verip de girmek için /Nöbetle bekliyorlar. Acep içinde ne var?/ "Caponya'dan gelen insan suratlı bir canavar!" B./18

Açtık oldukça güzel medreseler, mektepler; /Okuyup yazmayı ta'mîme çalıştık yer yer, /Tatarın yüzde bugün altmışı hakkıyla okur; /Rusların hâlbuki nisbetleri gayet dündür. S.K./135

Namâza durdu mu, hâliyle koyverir peşimi, Dalar giderdi. F.C./22

-2. DT (C+[olarak])

Yoksa, **boynunda+[olarak]** bugün zorca gezerdin **yuların!** K.İ./82

-3. DT (İ +CA)

Yazık, o nesl-i kerîmin vefasız evlâdı, Bırakmış **öylece**, hiç bakmamış müesseseye; Neler görür neler insan girince medreseye! İ.A.F.Y./141

-4. DT (TYF-/-Ip/)

Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir: “Bu gece, /Sizinle câmi’e gitsek çocuklar erkence, /Giderseniz gelin amma namazda uslu durun; /Merâmınız yaramazlıksa işte ev, oturun!” /**Deyip** alırdı beraber benimle kardeşimi. F.C./21

-5. DT (TYF-/-ArAk/)

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokaklarında gezilmez ki **yüzme bilmeyerek!** K./2

Derken bu hâtırât-ı lâtîf /Çekildi aslına, artık hakîkatin o kesîf /Likası başladı karşımda cilve eylemeye; /Zaman da kalmadı zâten hayâlî dinlemeye:/Sağım, solum, önüm, arkam huşû'a müstağrak /Zılâl-i âdem iken, bir sadâ **bulend olarak**, /O kâinât-ı huzû'u yerinden oynattı; /Fezâ-yı mahşere döndürdü gitti eb'âdı! F.C./25

Ruhlar yanmada **bî-tâb-ı tecellî kalarak**, / Dîdeler **nâ-mütenâhî**, ebedî müstağrak. S.K./66

...Sonra, **bir okşanarak titreyen ellerle cibâh**; / Döndü kürsiye o âvâre cemâ'at nâgâh. S.K./69

-6. DT (ne +Z)

Ben artık kalınca âzâde, /**Ne âşıkâne** koşardım hasırlar üstünde! F.C./23

-7. DT (İ.tm./ +DA/)

Eğildi sonra o dağlar Huzûr-i İzzet'te; /Göründü sonra o dağlar **zemîn-i haşyette!** F.C./28

-8. DT (İ +DAn)

Başı boş kaldı mı, zîrâ, şaşırıp ber-mu'tâd, /Bulamaz **kendiliğinden** yolu asla efrâd. S.K./407

Şimdi, bir kavmin içinden mütefekkir geçinen /Zümre evvelce bu "mâhiyyefi takdir ederek, /Sonra kaç safhası mevcûd ise tenvir ederek, /Çekecek oldu mu önden o İlâhî feneri; /**Arkasından** da cemâat yürür artık ileri. S.K./411

-9. DT (S.tm. + DA/)

Okutma sen de hamal yap **bu yaşta** şimdi beni! K/30

Hücûm-i mihnet-i peyderpeyiyle dünyanın, /Hayâtı bir yığın âlâm olan zavallı kadın, /**Hasırdan örtüsü dûşunda** hufreden indi... H/29

-10. DT(F+mİş Da/)

Sanki zincirdekiler hep boşanıp zincirden, /**Yıkıvermiş de** tımarhaneyi çıkmış birden! S.K./289

Şu dört minareli cami' ki yoktu hiçbir eşi; /Ki parlıyordu hilâlinde san'atın güneşi; **Salibi sineye çekmiş de** bekliyor... Nevîd! V.K./587

-11. DT (+Ip)

Fakat çocuk bana haykırdı **ekşitip yüzünü**: /-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti... K./12

Fakat, baban **sana ısmarlayıp da** gitti sizi. K/20

Bugün, sen de kendi kardeşini, /**Yetim bırakmayarak besleyip** büyütmelisin. K/22

Tecessüd eylemiş gûyâ ki subhun rûh-i mahmûru; /Semâdan yâhud inmiş hâke, **Sinâ-reng olup**, Dîdâr! F.C./5

-12. DT (ARA SÖZ)

Bu hâtırât ile kalbimde başlayınca melâl, /Oturmak istemez oldum, kıyâm edip derhâl; /-**Yüzümde âleme nefrin, içimde şevk-i memât**; /**Gözümde içyüzü dehrin**: **Yığın yığın zulümât!** -/Bulunduğum o mukassî mahalden ayrıldım. H/31

-13. DT(İYC +sIzIn/)

*Siyeh-reng-i dalâlet bir bulut şeklinde mâzîler, /Civârından kaçır, **bulmaksızın bir lâhza istikrar**; /Ziyâ-rîz-i hakikat bir seher tavrında müstakbel, /Gelir fevkünden eyler sermedî binlerce nûr îsâr. F.C./2*

-14. DT (+mAdAn)

*Şu pek sakın duran dîvâr, Asırlar geçti hâlâ bâtılın pîş-i hücumunda, /Göğüs germektedir, **bir kerre olsun olmadan bîzâr**. F.C./10*

-15. DT (C+[olarak])

***Ayaküstünde dikilmiş, [olarak]** gözümün tâ içine /Bakıyor, hem de o şimşek gibi gözlerle **yine**! S.K./263*

-16. DT (ne +(ki) +DTaç)

*O **ne** yangın **ki**: Ocak kalmadı söndürmediği! Ü.B.K.D./6*

*O **ne** tûfan **ki**: Yakıp yıktı bütün vâdîyi! Ü.B.K.D./7*

***Ne felâket**: Dönüversin de mesâcid ahıra, /Hırvat'ın askeri tepsin çıkıp üstünde hora! Ü.B.K.D./16*

-17. DT (ne +İ +lA/ +DTaç)

*Koca insan; **ne şetaretle** kabul etti beni: -**Gel ayol gel, Hocaîdem, bizi ihya ettin... Ne kerametçe tesadüf, seni andıktı demin**. K.İ./3*

-18. DT (İ +altında)

*Hasır üstünde bu rü'yâları görmekte iken, / **İki mel'un gözün altında** ayıldım birden. S.K./253*

*-Benim babam **senin altında** öldü, sen hâlâ / Kurumla yat sokağın ortasında böyle daha! K./9*

-19. DT (İ +içinde)

*Beş on fakîre olup bâr-ı dûş-i istiskâl, /Huzûr-i lâlini bir nevha etmeden ihlâl, /**Sükûn içinde** uzaklaştı âşiyânından. H/25*

-20. DT (mu'tâda inkıyâd ile)

Beş on gün oldu ki, **mu'tâda inkıyâd ile** ben /Sabahleyin çıkıvermişim evden erkenden. K./1

-21. DT (Şu yolda)

Delik, deşik, evinin, bir zavallı hâne-harâb, Görür de hâlini, her gün eder **şu yolda** hitâb: "Yıkılma hâ! Beni evvelce etmeden agâh; Çoluk, çocuk biteriz sonra hep, ma'âzallâh!" V.K./402

22. DT (Ar.-F. Tm)

Hasan'la karşılaşırken bu sahne oldu hazin:/ Evet, bu yavruların hepsi, **pür-sürûd-i şebâb**,/ Eder dururdu birer âşiyân-ı nûra şitâb. K/46

4.2.2.22. Hedef Tümleçleri

Eylemin amacını, hedefini bildiren tümleçlerdir. Bu öge, Safahat'ta şu yapılarda kullanılmıştır:

-1. HT (İ+/A/)

Yâ İlâhî **bize** tevfkini gönder... S.K./448

Yoksa, onsuz ne şu dünya kalır **İslâm'a**, ne din... S.K./331

Vakarı çoktan unuttun, hayayı kaldırdın; /Mukaddesatı ısırdın, **Huda'ya** saldırdın! V.K./146

"Medeniyyet!" **size** çoktan beridir diş biliyor; /Evvela parçalamak sonra da yutmak diliyor: Ü.B.K.D./67

"Kader" senin dediğin yolda **şer'a** büh tandır: /Tevekkülün, hele, hüsrân içinde hüsrandır. V.K./234

Ebû Ubeyde'ye imdada eylemişti şitâb, /Maiyyetindeki askerle bir zaman Fârûk. V.K./243

-2. HT(İYC+(y)A)

...Bari **müstakbeli kurtarmaya** bir azm ediniz. S.K./373

Zavallı, **ölmeye** bak, nâle-i tezallümü kes! K.N./21

—Geçende **yıkmaya** kalkıştıları mahfili ya! İ.A.F.Y./68

Dünyâyı yakıp yıkmaya bir seyf-i teaddî, /Emrinle mi yâ Rab, ediyor böyle tesaddî? T.Y.F/42

Açtık oldukça güzel medreseler, mektepler; /**Okuyup yazmayı ta'mîme** çalıştık yer yer, /Tatarın yüzde bugün altmışı hakkıyla okur; /Rusların hâlbuki nisbetleri gayet dündür. S.K./135

Evet, kuvâ-yı tabî'iyyenin bu dûşa-dûş /Mücâhedâtı ki bir bî-nihâye silsiledir, /Tezâhumuyle yerin sinesinde, yükseltir, /**Hayâtın ismini te'bîde** bir büyük timsâl, / Ki cebhesinde tecellî eder durur şu meal: /"Bekâyı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki bekâ sa'y olursa hakkedilir." V.K./103

-3. HT (İ. Tm. +/A/)

Diriler koşmadı **imdadına**, sen bari yetiş... Ü.B.K.D./3

...Ne var **sevâbına** say... B./ 38

Aşılarken de vurun **kendine** kendinden aşsı. S.K./444

Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini; /Veriniz hem de **mesâinize** son sür'atini. Çünkü kabil değil artık yaşamak bunlarsız; /Çünkü milliyeti yok san'atın, ilmin: yalnız, İyi hatırda tutun ettiğim ihtarı demin: /Bütün edvâr-ı terakkiyi yarıp geçmek için; /Kendi "mâhiyyet-i rûhiyye"niz olsun kılavuz. Çünkü beyhudedir ümmîd-i selâmet onsuz. S.K./437

Bütün evâmire i'lân-ı harb eden şu sefih, /Mükellefiyyeti **Allah'a** eyliyor tevcih! V.K./228

Utanmadan yine kalkışma **Hakk'a bühtana**. V.K./257

Geçen kıyamet için "fırtınaydı, geçti" diyor, /Diyor da **zevkine**, vur patlasın, devam ediyor. V.K./561

Murâd-ı Evvel'i sırtında gezdiren tepeler, Nasıl rükû ediyor **Ferdinand'a**, bak, bu sefer! V.K./579

"İstemem!" der o, fakat dinleme, **iknâ'a** çalış: /Kim bilir, belki de bîçâre çocuk anlamamış? HA./40

-4. HT (S.tm. +A/)

Ne vapurlarla trenler sizi bîdâr etti! /Ne de toplar **bu derin uykuya** bir kâr etti!
S.K./353

Bütün dünyaya küskündüm, dün akşam pek bunalmıştım: /Nihâyet bir zaman
kırlarda gezmiş, köyde kalmıştım. BÜ./1

Sabah olunca, herif dağ başında bir mağara Tasarlayıp, **ebedî i'tikâfa** niyyet
eder. V.K./319

Zavallı köylüye, ilkin, epeyce sövmüşler; işitmemiş... V.K./520

Biri evvelce eğer söylemiş olsaydı bunu, /Çalışıp ömrümü çılgınca hebâ
etmezdim, /Ben **bu müstakbele** mâzîmi fedâ etmezdim! HA./53

-5. HT (Ar.tm.+A/)

Güzelce süslenerek dest-i nâz-ı mâderle; /Birer çiçek gibi nevvâr olan bebeklerle
/Gelirdi **safha-i mevvâc-ı ıyde** başka hayât... B./32

Menzil-i maksûda varmazsın uyanmazsan eğer... D./10

Cenâb-ı Hak ne diyor bak, **Resûl-i Ekrem'ine**: /"Bütün serâiri kalbin ihata etse,
yine, Danış sahabene dünyâyâ âid işler için; /Rahim ol onlara... /Sen, çünkü, rûh-i
rahmetsin. /Hatâ ederseler aldırma, affet, ihsan et;/ Sonunda hepsi için iltimâs-ı gufran
et./ Verip karârı da azm eyledin mi.../ Durmıyarak Cenâb-ı Hakk'a tevekkül edip yol
almaya bak." V.K./278

-6. HT (peşinde)

Koşmuyor mu **hakk-ı hayât/Peşinde** cümle nebatat, cümle hayvanât? V.K./105

-7. HT (mAk için/)

Bir gün evvel yetişip dalmak için sînenize, /Boyladım sahili, sahilden açıldım
denize. S.K./242

Azıcık bilmek için kadrini istiklâlin, /Bakınız çehre-i meş'ûmuna imzihlâlin:
/Yarılıp sanki zemin uğrayıvermiş, yer yer, /Bin sefil ordu ki efradı: Bütün aileler.
/Hepsi aç, bir paralar yok, kadın erkek çıplak: /Sokağın ortası ev, kaldırımın sırtı yatak!
/Geziliyor çiğneyerek bunları yüzlerce köpek, Satılık cevher-i nâmûs arıyor: Kâr edecek!

Sen işin yoksa namaz kılmak için mescid ara... Kimi camilerin artık kocaman bir opera; Kiminin göğsüne haç, boynuna takmışlar çan, Kimi olmuş balo vermek için a'lâ meydan! Vuruyor bando şu karşımda duran minberde; O, sizin secdeye baş koyduğunuz, mermerde, /Dişi, erkek bir alay murdar ayak dans ediyor; /İşveler, kahkahalar kubbeyi gümbürdetiyor! /Avlu baştan basa binlerce dilenciyle dolu... /Eski sahipleri mülkün kapamışlar da yolu, /El açıp yalvarıyorlar yeni sahiplerine! S.K./368

Biraz gidin: Kocaman bir çadır... Önünde bütün, Çoluk çocuk **birer onluk verip de girmek için** /Nöbetle bekliyorlar. Acep içinde ne var?/ "Caponya'dan gelen insan suratlı bir canavar!" B./18

Sehâbiyyeler de, **hakkiyle Tekâmül etmek için** uğraşır, döner, didinir, Birer kabile, birer kâinât-ı vâsi'dir. V.K./59

Bu kâinât-ı semâviyyenin — ki bir takımı Deminki aile şeklindedir — kalan kısmı, **Henüz meşîme-i hilkatte saklı efrada Hayât vermek için** muttasıl çalışmakta. V.K./60

-8. HT (TYF+diye)

Pervâzına yetmez gibi pehnâ-yı avâlim, /Gâhî **seni bulsam diye**, âvâre hayâlim /Bir şevk ile lâhûta kadar yükseleyim der. T.Y.F/4

-9. HT (S. tm +için)

Böyle bir maksad için çok bile i'dâdiyye! S.K./395

Şu'â-i muhriki altında, gündüzün, şemsin **Yanan alınlar için** bir hayat olur lemsin... İS./29

-10. HT (İ +için)

Fakat **hayât için** elzem hayâtı istihkar. V.K./185

Tanassur etmeye koyvermiyor ahâlîyi, Bahanesiyle imam görmüyor mu, çıldırarak, Kuduzca saldırıyor **intikam için** ite bak! V.K./618

4.2.2.23. Yönelme Tümleçleri

Yüklem fiilin belirttiği eylemin yönünü belirten ögedir. Yere, kişiye, duruma, hedefe yönelme ifade eden bu tümleçler, Safahat'ta şu yapılarla kurulmuştur:

-1. YöT(İ +(y)A +Ø)

Önümde bir meydan /Göründü; Fâtih'e gelmiştim [onu] anladım, azıcık/Gidince, **ma'bede** baktım ki bekliyor uyanık! F.C./16

Zemin **semâya** alev püskürür içinden tâ; /Mukabilinde sağar yıldırım, **zemine** semâ. V.K./99

Şehirde **evlere** baskın [yapıyorlar]; kazada katl-i nüfûs[yapıyorlar]; Kura'da kalmadı telvis olunmadık nâmûs! V.K./670

Necîb eser arıyorsan: **Sebile** bak, işte... İ.A.F.Y./94

Halîfe, **Hazret-i Serdâr'a** "Nerededir ordu? Ne yaptınız? Yapacak şey nedir?" deyip sordu. V.K./246

-2. YöT (S.tm. +(y)A +Ø)

Hasır büküldü, omuzlandı, daldı **bir sokağa**; /Sokuldu kimbilir ordan da **hangi bir bucağa**. H/23

Atarak arkaya bir lemha-i lebrîz-i elem, /**Onu teb'îd edecek paytona** yaklaştı "verem!" HA./65

Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /**Bütün yüreklere** serpildi kubbeden bir rûh: /Rûh-i itmînan. F.C./33

-3. YöT (Ar. Tm +(y)A +Ø)

Zalâm-ı şirki yarıp fışkırmca dîn-i mübîn, /Yayıldı **sîne-i Bathâ'ya** bir hayât-ı nevin. V.K./270

Sokuldum artık onun **sîne-i münevverine**. F.C./17

Çünkü düşmüşsün hayâtın -ezkaza- feyfâsına, /Gitmen îcâb eyliyor **tâ menzîl-i aksâsına**. D./16

-4. YöT(/doğru +stm. +A/)

Şöyle bir baktı mı insan, kapının hey'etine, /Evvelâ her iki yandan oluyor çehre-nümûn: /Müntenâzır iki mihrâb, iki âzâde sûtûn. / Sonra göz yükseliyor **doğru** yarım kubbelere /Ki dayanmış biri sağdan, biri soldan kemere. S.K./35

-5. YöT(İ +(y)A +doğru/)

*İnâyetiyle Hudâ kaldırıncı her birini, /Semâya doğru o dağlar da açtı ellerini.
F.C./29*

-6. YöT (İYC +A+doğru)

*El ele verip, ezelde çizilmiş bir istikâmetle, /Kemâl-i mümkinî idrâke doğru hep
koşuyor; /Fezada füşhati gördükçe büsbütün coşuyor! V.K./41*

-7. YöT (yukarı +Ø)

*Kafa bir yük kesilip boynuna, çökmüş bağı; /İki değnek gibi yükselmiş omuzlar
yukarı. HA./16*

4.2.2.24. İlgî Tümlerleri

Yüklem fiilin bir bakıma nesnesi konumunda olan ilgî tümler, yüklem fiilin konusunu ifade eder.

-1.İİT (İ +A)

*İtlâka nasıl yol bulabilsin ki tefekkür?/Eşbâhı görür eyler iken rûhu tasavvur!
T.Y.F/22*

-2. İİT (Stm. +A)

*Hele hayran kalır insan yetişen gençlere de: /Bunların birçoğu tahsil eder
İngiltere'de; /Sonra dindaşlarının ruhu olur, kalbi olur, /Çünkü azminden, ölüm çıksa, o
dönmez, sokulur. S.K./216*

-3. İİT (İ. Tm. +A)

*Harîm-i Şer'-i Mübînî, zemîn-i İslâm'ın, /Birer birer yıkılırken husûn-i iclâlî;
/Yerinden oynadı yerler de, bizler eyyamın /Tekallübâtına bigâneyiz hayâl ettik,
Kımıldamaksızın îmânı küfre çiğnettik! V.K./525*

-4. İİT (İYC +A)

Böyle evlâd okutan milletin istikbâli, /Haklıdır almaya âgûşuna istiklâli. S.K./

-5. İLT (İYC +DA)

Yine lahavle deyip geçmede kaldım muztar; / Çünkü altüst olacak bunca tasavvurlar var... S.K./259

-6. İLT (Ar.tm. +DAn/)

Hurşîd-i ezelden nasıl ister ki haberdâr /Olsun daha bir zerreyi derk etmeyen efkâr? T.Y.F/10

-7. İLT (İtm. +DAn/)

Ordu mâdâm ki efradını milletten alır; /Milletin keşmekeşinden nasıl âzâde kalır? S.K./359

-8. İLT (İ + için)

Karı tatlıki için bak ne diyor Peygamber: “-Bir talâk oldu mu dünyada, semâlar titrer!” K.İ./74

-9. İLT (S.tm. +için)

Geçen kıyamet için "fırtınaydı, geçti" diyor, /Diyor da zevkine, vur patlasın, devam ediyor. V.K./561

Bu intihar, öteden, üç yüz elli milyonluk, /Zavallı Alem-i İslâm için elim olacak! V.K./461

-10. İLT (İlTaç.C. +Ø)

Hasta canlandı, (bu konu hakkında) ne dersin? S.K./265

"Vebaya karşı gidilmek mi, gitmemek mi iyi?" /Muhâcirîn-i kiramın soruldu hep re'yi. V.K./248

4.2.2.25. Benzetme Tümleçleri

-1. BnT (İ +gibi)

Ağladım sonra çocuklar gibi hüngür hüngür. S.K./240

O dudaklar morarıp kavlamış artık derisi; /Uzamış saç gibi kirpiklerinin her birisi! HA./15

-2. BnT (i.tm +gibi)

*Sükûn belirdi mi bir milletin hayâtında;/ Kalır **senin gibi** zillet, esaret altında.*
V.K./157

-3. BnT (s.tm.+gibi)

*Kafa bir yük kesilip boynuna, çökmüş bağı; /**İki değnek gibi** yükselmiş omuzlar yukarı.* HA./16

4.2.3. Cümle Tümleçleri

4.2.3.1. Edatlar

Dildeki her unsur (ya da birim) öteki öğelerle kurduğu ilişkiler aracılığıyla tanımlanır. Dil olgularına nesnel (objectif) veriler gözüyle bakılmaz. Onlar mensup oldukları sistemin içerisinde incelenirler, çünkü bir yapının ögesi olarak değer taşırlar.²⁰²

Dil denen sistemin içerisinde var olan unsurların birbirleriyle olan ilişkilerini sağlayan unsurlardan biri de edatlardır.

“Arapça bir kelime olan edat, alet ve vasıta demektir. Bir gramer unsuru olarak da edatlar, tek başlarına manaları olmayıp, ancak cümledeki diğer kelime ve kelime grupları arasında çeşitli münasebetler kurmağa yarayan alet sölerdir, vasıtalar. Daha müşahhas bir ifade ile anlatmak gerekirse, denibilir ki edatlar dilin mantikî kuruluşunu teşkil eden cümle yapısının “harcı”dır.”²⁰³

Dilin bir söz yığını²⁰⁴ olmadığı düşünüldüğünde bu sistem içerisinde var olan örgü öğeleri arasında önemli yerlerden birini de edatlar tutar. Bu *“bağıntı öğeleri metindeki tutarlılığı ve bütünlüğü sağlamada sözcükler, tümceler ya da paragraflar arası geçişleri belirtir.”²⁰⁵*

Edatlar da işlevlerine göre sınıflandırılırlar. Edatların en temel işlevi ilişki kurma- bağlama işlevidir. Ancak, bu bağlama işlevi de kendi içerisinde çeşitli anlam ilgilerine ayrılır. Safahat’ta kullanılan edatlar şu şekilde sınıflandırılabilir:

²⁰² Süheylâ Bayrav, *Yapısal Dilbilim*, (1. Baskı), Multilingual Yay., İstanbul 1998, s.35.

²⁰³ Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Edatlar*, S. V.

²⁰⁴ Ergin, s. 124.

²⁰⁵ Günay, *Metin Bilgisi*, s.103.

4.2.3.1.1. Sebep Edatları

-1. çünkü

Omuzdan indi hasır, yoktu **çünkü** artık yol. H/27

Dînin ahkâmını zaten fukahânız söyler, /Anlatırlar size bir müşkiliniz varsa eğer,[onu] /siz âlem-i İslâm'ı sorun, [onu] söyleyeyim; Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim, görmediğim. S.K./76

Çünkü biz bilmiyoruz dîni. S.K./185

Lâfzı muhkem yalınız, anlaşılan, Kur'ân'ın: /Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânın: /Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına; /Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına. S.K./189

Nerde görsem, kaçarım, çiftelidir çünkü katır! Çünkü kabil değil artık yaşamak bunlarsız; /Çünkü milliyyeti yok san'atın, ilmin: yalnız, İyi hatırda tutun ettiğim ihtarı demin: /Bütün edvâr-ı terakkiyi yarıp geçmek için; /Kendi "mâhiyyet-i rûhiyye"niz olsun kılavuz. Çünkü beyhudedir ümmîd-i selâmet onsuz. S.K./437

-2. zati

—Düzelteyim şunu... Dur, dur... Kurulmamış **zâtî**. İ.A.F.Y./82

-3. zira

Yolun uzunluğu **zira**, vazifesinde değil! V.K./43

Gelin de bayramı Fâtih'te seyredin, zîrâ /Hayâle, hâtıra sığmaz o herc ü merc-i safâ, Kucakta gezdirilen bir karış çocuklardan /Tutun da, tâ dedemiz demlerinden arta kalan, /Asırlar ölçüsü boy boy asâli nesle kadar, /Büyük küçük bütün efrâd-i belde, hepsi de var! B./16

Başı boş kaldı mı, zîrâ, şaşırıp ber-mu'tâd, /Bulamaz kendiliğinden yolu asla efrâd. S.K./407

Veriniz başbaşa; zîrâ sonu hüsrân-ı mübin: /Ne hükûmet kalıyor ortada billâhi, ne din! Ü.B.K.D./66

Onun tevakkufu, zîrâ, bütün bir aileyi /Dakikasında perişan eder, ezer, bitirir. V.K./48

4.2.3.1.2.Üsteleme (Katma) Edatları

-1.hatta

...Senin mâhiyyetin **hatta** meleklerden de ulvîdir: Avalim sende pinhandır, cihanlar sende matvîdir: Zeminlerden, semâlardan taşarken feyz-i Rabbânî, Olur kalbin tecellî-zâr-ı nûrâ-nûr-i Yezdânî. İ./1

-2. bir de

...Gel **bir de** beraber görelim. S.K./31

Ana karnından icazetlidir, ecdada çeker; / Yürüsün, **bir de** sarık, al sana kadîasker! S.K./100

Getirin Mağrib-i Aksâ'daki bir Müslümanı; /**Bir de** Çin sûrunun altında uzanmış yatani; /Dinleyin her birinin ruhunu: Mutlak gelecek, /"Böyle gördük dedemizden!" sesi titrek, titrek! S.K./183

Bir de hatırlamıyorlar ki, umûmen beşerin, /Dâima koştığı son maksada yükselmek için; /Tutacak silsile akvama değildir hep bir; /Belki her millet için ancak o "mâhiyyetir, /Ki kopar kendisinin rûh-i umûmîsinden. S.K./410

-3. hem de

Ayaküstünde dikilmiş, gözümün tâ içine /Bakıyor, **hem de** o şimşek gibi gözlerle yine! S.K./263

Şark'ı baştanbaşa yıllarca dolaştım, gezdim; /**Hem de** oldukça görürdüm... Kafa gezdirmezdim. S.K./430

Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini; /Veriniz **hem de** mesaînine son sür'atini. ...S.K./437

Hasırdı şiltesi altında **hem de** pek eski, Şadırvan olmasa üstünde yoktu bir hâil. K.N./16

-4. hem-hem de

"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!" Urefâ mesleği: a'lâ, **hem** ucuz, **hem de** şeker! S.K./172

-5. zaten

*Dînin ahkâmını **zaten** fukahânız söyler, /Anlatırlar size bir müskiliniz varsa eğer,[onu] /siz âlem-i İslâm'ı sorun, [onu] söyleyeyim; Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim, görmediğim. S.K./76*

*Şehirden kaçmak isterken sular **zaten** kararmıştı; /Pek ıssız bir karanlık sonradan vâdîyi sarmıştı. BÜ./2*

*Derken bu hâtîrât-ı lâtîf /Çekildi aslına, artık hakîkatin o kesîf /Likası başladı karşımda cilve eylemeye; /Zaman da kalmadı **zâten** hayâlî dinlemeye:/Sağım, solum, önüm, arkam huşû'a müstağrak /Zılâl-i âdem iken, bir sadâ bulend olarak, /O kâinât-ı huzû'u yerinden oynattı; /Fezâ-yı mahşere döndürdü gitti eb'âdı! F.C./25*

***Zâten** en başlıca yol halkı budur îkâza. S.K./131*

*Etse **zâten** ne çıkar? S.K./283*

*Gebermedik tarafın kalmamış ya pek, **zâten**.. V.K./151*

*-Ben **zâten** işin, /Bir ay evvelden biliyordum ne vahîm olduğunu... HA./6*

—Zâten budur ya dert işte! Tasarrufâtını aynen alırsak İngilizin, /Fransızın, ne olur hâli, sonra, şivemizin? İ.A.F.Y./113

*Aceb, nümûne-i ekvân olan bu, **zâten** ufak, /Vücûdu nâ-mütenâhî küçültecek olsak?(ne olur) V.K./88*

-6. sonra

*Nerden îcâb ediyor **sonra** bu âvâre zehab? S.K./52*

*Artık ey sevgili kaari', gel otur orta yere, / Cebhe divârına bak, camlara bak, minbere bak; /**Sonra** mihrâb ile mahfillere, kürsîlere bak. S.K./54*

*Ne cihan kaygusu derman bu devasız derde; / Ne de can, **sonra** filân duygusu engel, heyhat! S.K./81*

***Sonra**, dikkatlere şâyân olacak bir şey var: /İnkişâfâtını bir milletin erbâb-ı nazar, Kocaman bir ağacın tıpkı çiçeklenmesine, /Benzetirler ki, hakikat, ne büyük söz bilene! S.K./438*

-7. hele

*İnmemiştir **hele** Kur'ân, bunu hakkıyla bilin, /Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için! S.K./190*

***Hele** hayran kalır insan yetişen gençlere de: /Bunların birçoğu tahsil eder İngiltere'de; /Sonra dindaşlarının ruhu olur, kalbi olur, /Çünkü azminden, ölüm çıksa, o dönmez, sokulur. S.K./216*

*Alettirikçilerin keyfi pek yolunda **hele**: /Gelen yapışmada bir o saplı tele. B./21*

-9. yine

*Vâkîâ Rusça konuştuk, **yine** külhani, fakat, /Seslerin tavrına çoktandır edermiş dikkat. S.K./279*

*Hind'i baştan başa gezmekti muradım, **lâkin**, /Nerde olsam, beni ta'kîbi yüzünden polisin, /Takatim bitti de vazgeçmede muztar kaldım; /Kaldım amma **yine** her mahfile az çok daldım! S.K./213*

*Lâkin **Yine** tek bir taşı düşmez şu Huda lânesinin; /**Yine** insanlığa nâ-mahrem olan bigâne, /Bu harîmin ebediyyen giremez sinesine; /**Yine** yâdındaki Mevlâ'yı şu dört tane minâr, /Kalbe merbut birer dil gibi eyler ikrar; / **Yine** mâzîye gömülmez bu muazzam çehre:/ Leş değildir ki atılsın o umûmî kabre! S.K./27*

*Elinde, nevha-i matem kadar acıklı sadâ /Veren, bir eski kamış; koltuğunda bir yedici; /Şu kör dilenci, bakardım, olunca nâle-serâ, /Durup da merhameten dinleyen gelip gidici, /Önünde boynunu bükmüş zavallı keşkûlüne. /Atardı beş para, onluk değilse bari **yine**. K.N./1*

-10. daha

*Doğruluk, ahde vefa, va'de sadâkat, şefkat: /Âcizin hakkını i'lâya samîmi gayret: /En ufak şeyle kanâ'at, çoğa kudret varken; /**Yine** ifrat ile vermek, veren eller darken; /Kimsenin ırzına, namusuna yan bakmayarak, /Yedi kat ellerin evlâdını kardeş tanımak; /"Öleceksin!" denilen noktada merdâne sebat; /Yeri gelsin gülerek, oynayarak terk-i hayat; /İhtirâsât-ı husûsiyyeyi söyletmeyerek, /Nef-i şahsîyi umûmunkine kurban etmek; /**Daha** bunlar gibi çok nâdire gördüm orada... S.K./201*

4.2.3.1.3. Karşıtlık Edatları

-1. fakat

Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü: /-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti... K./12

Fakat tesadüfe bak:/ Çocuk, benim o sabah gördüğüm zavallı yetim... K/37

Hâle baktıkça **fakat**, ümmetin atfından, / Pek derin ye'se düşüp Rusya'ya geçtim tekrar. S.K./84

Bilmiyorlar ki bu şiddetlerin olmaz hükmü: /Göz yılar önce, fakat, sonra kanıksar ölümü. S.K./119

Kalemim çokça pürüzlüydü, **fakat** çâresi ne? S.K./125

Basacak mıydı, fakat, göğsüne Sırb'ın çarığı? Ü.B.K.D./32

Meâl-i hilkate imkânı yok yetişmemizin; /**Fakat**, o nüsha-i tekvîn-i hayret-engîzin /Başında pek iri bir hatla parlıyor, yalnız /Şu cümleler ki, eğer görmemişseniz, alınız:/ "Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; Çalış çalış ki beka sa'y olursa hakkedilir." V.K./24

-2. vakıa

Vâkıâ Rusça konuştuk, yine külhani, fakat, /Seslerin tavrına çoktandır edermiş dikkat. S.K./279

-3. ancak

Bir sahne demek âleme pek doğrudur elbet; /**Ancak** görülen vak'aların hepsi hakikat. T.Y.F/33

-4. yalnız

Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini; /Veriniz hem de mesaînize son sür'atini. Çünkü kabil değil artık yaşamak bunlarsız; /Çünkü milliyeti yok san'atın, ilmin: **yalnız**, İyi hatırda tutun ettiğim ihtarı demin: /Bütün edvâr-ı terakkiyi yarıp geçmek için; /Kendi "mâhiyyet-i rûhiyye"niz olsun kılavuz. Çünkü beyhudedir ümmîd-i selâmet onsuz. S.K./437

-5. ama

...Ki dayanmış sanacaksın o yarım kubbelere, / **Ama** pek doğru değil... S.K./47

-6. ammâ

Bir bilmediğim pîr **amma**, / Hiç de bigâne değil kalbe o câzib sîmâ. S.K./71

Hind'i baştan başa gezmekti muradım, **lâkin**, /Nerde olsam, beni ta'kîbi
yüzünden polisin, /Takatim bitti de vazgeçmede muztar kaldım; /Kaldım **amma** yine her
mahfile az çok daldım! S.K./213

Musaggar cirmin **amma** gâye-i sun-i Îlâhîsin; Bu haysiyyetle pâyânın bulunmaz,
bîtenâhîsin! İ./2

Kilitlidir kapı "ümmî duhât" için, **amma** Kıyâm-ı haşre kadar ictihâd eder
"ulemâ". V.K./376

-7. hâlâ

Şu pek sakın duran dîvâr, Asırlar geçti **hâlâ** bâtılın pîş-i hücûmunda, /Göğüs
germektedir, bir kerre olsun olmadan bîzâr. F.C./10

-8. gerçi

Bu ilimsiz hocalardan, bu beyinsizlerden, /Çekecek memleketin hâli ne olmaz,
düşünün! Sayısız medrese var **gerçi** Buhârâ'da bugün... S.K./163

Sonra bir tarz-ı telâfi bulurum **-gerçi** garib- /Konturat akdederek Rusya'dan on
onbeş edib, /Getirir, yazdırırım millet için birçok eser! S.K./402

-9. lâkin

Semâdan inmemiştir, şüphesiz, **lâkin** semâvîdir: /Zemînî olmayan bir cilve-i
feyyâzî hâvîdir. F.C./12

Yıkılır bir gün olur mahkemeler, ma'bedler; /En temiz yerleri en kirli ayaklar
çiğner; /Beşeriyet yeni bir din tanıyıp ilhâdı, /Beşerin hafızasından silinir Hakk'ın adı;
/Gömülür hufre-i târihe mealî... **Lâkin** Yine tek bir taşı düşmez şu Huda lânesinin; /Yine
insanlığa nâ-mahrem olan bigâne, /Bu harîmin ebediyyen giremez sinesine; /Yine
yâdındaki Mevlâ'yı şu dört tane minâr, /Kalbe merbut birer dil gibi eyler ikrar; / Yine
mâzîye gömülmez bu muazzam çehre:/ Leş değildir ki atılsın o umûmî kabre! S.K./27

*Medeniyyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin en yükseği, **lâkin**, heyhat, /Sizde değil hiç böyle, belki tamâmen aksi: /En fena bir cereyan gösteriyor en iyisi. S.K./132*

*Vak'a hiçbir şey değildir; haklısın, **lâkin** düşün. Başka bir düstûr-i hikmet var mı, insâf et, bugün? D./2*

-10. hâlbuki

*Açtık oldukça güzel medreseler, mektepler; /Okuyup yazmayı ta'mîme çalıştık yer yer, /Tatarın yüzde bugün altmışı hakkıyla okur; /Rusların **hâlbuki** nisbetleri gayet dündür. S.K./135*

*-Gelince baktılar Osmanlılar ki memlekete, /Su yok. Su, **hâlbuki** gayet mühimdi... İ.A.F.Y./191*

4.2.3.1.4. Yetinme Edatları

-1. bari

*Ey, bütün dünya ve mâfihâ ayaktayken, yatan! /Leş misin, davranmıyorsun? **Bari** Allah'tan utan! D./29*

*Diriler koşmadı imdadına, sen **bari** yetiş... Ü.B.K.D./3*

*Elinde, nevha-i matem kadar acıklı sadâ /Veren, bir eski kamış; koltuğunda bir yedici; /Şu kör dilenci, bakardım, olunca nâle-serâ, /Durup da merhameten dinleyen gelip gidici, /Önünde boynunu bükmüş zavallı keşkülüne. /Atardı beş para, onluk değilse **bari** yine. K.N./1*

-2. bir kerre

*../Varsa ümmîdimiz Osmanlıların şevketidir. /Onu **bir kerre** işitsek... Bu sa'âdet yetişir. S.K./224*

-3. hiç yoksa

*Fukaranız kılıyor, aklına geldikçe namaz; /Ağniyânızda da, **hiç yoksa**, zekât olsa biraz. S.K./138*

*Karşıdan valide sultan bunu pek haklı görür, /Der ki: "Çarpışmadın erkek gibi düşmanlarla; /Şimdi, **hiç yoksa**, kadınlar gibi olsun ağla!" S.K./371*

-4. hiç değilse

*İşin reculleri kimlerse çıksın orta yere; Ne var, ne yok, bilelim, **hiç değilse**, bir kerre. V.K./392*

4.2.3.1.5. Zaman Edatları

-1. artık

*Adım başında derin bir buhayre dalgalanır, / Sular karardı mı, **artık** gelen gelir dayanır! K./3*

*Enîn-i ruhu da **artık** müebbeden dindi. H/30*

*Ben **artık** kalınca âzâde, /Ne âşıkâne koşardım hasırlar üstünde! F.C./23*

-2. bir kerre

*Görün, şu zerreyi tedkîk edin de **bir kerre**. /Nasıl hurûş ile kalbinde eyliyor daraban, /Avâlimiyle beraber şümûs-i bî-pâyan! V.K./90*

*Fakat, halâsı için en emin tarîki tutun; Şu pis bataklığı **bir kerre** mahvedin, kurutun. V.K./345*

*-Seni **bir kerre** koğan yok, bu sözün pek haksız. HA./55*

*Şu var ki: icâbı /Tahakkuk etmeli **bir kerre**; bir de, erbabı /Eliyle olmalı matlûb olan teceddüdler... İ.A.F.Y./105*

-3. evvela

*Şöyle bir baktı mı insan, kapının hey'etine, /**Evvelâ** her iki yandan oluyor çehre-nümûn: /Müntenâzır iki mihrâb, iki âzâde sûtûn. / Sonra göz yükseliyor doğru yarım kubbelere /Ki dayanmış biri sağdan, biri soldan kemere. S.K./35*

***Evvelâ** gizlice bir matba'a te'sîs ettim; /Beş on öksüz bularak [onlara] basmacılık öğrettim. S.K./124*

*Asalet olmalı san'atta **evvelâ**... İ.A.F.Y./92*

-4. hâlâ

Arnavutlar size ibret olacakken, **hâlâ**, /Ne bu şûrîde siyâset, ne bu fâsid da'vâ?
Ü.B.K.D./68

-Benim babam senin altında öldü, sen **hâlâ** / Kurumla yat sokağın ortasında
böyle daha! K./9

Şu pek sakın duran dîvâr, Asırlar geçti **hâlâ** bâtılın pîş-i hücûmunda, /Göğüs
germektedir, bir kerre olsun olmadan bîzâr. F.C./10

Öyle amma, gördüğüm elvâh-ı şevkin rağmine, /Bende **hâlâ** zevke benzer duygu
yok, hâlâ yine! Ç.B.S.B.C./9

-5. hele

Giyip ayağımı çıkarken sopam yetiştii **hele**... Emîn olup gidemem, çünkü,
vermesek el ele. İS./22

— Kemer gözüktü **hele**... İ.A.F.Y./181

-6. nihayet

Bütün dünyaya küskündüm, dün akşam pek bunalmıştım: /**Nihâyet** bir zaman
kırlarda gezmiş, köyde kalmıştım. BÜ./1

4.2.3.1.6. Şart Edatları

-1. eğer

Şimdi ey sevgili kaari', azıcık vaktin **eğer**, /Varsa -memnun olacaksın- beni ta'kîb
ediver. S.K./28

Dînin ahkâmını zaten fukahânız söyler, /Anlatırlar size bir müskiliniz varsa
eğer,/siz âlem-i İslâm'ı sorun, söyleyeyim; Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim,
görmediğim. S.K./76

Garbın eşyası, **eğer** kıymeti hâizse yürür; /Moda şeklinde gelen seyyie gümrükte
çürür. S.K./206

Üşenmeden ona Kur'ân'ı anlatırsan eğer, /Şu ezberindeki esmayı muttasıl
geveler: "Kurûn-i mâziyeden kalma cansız evradı /Çekerse, doğru mu yirminci asrın
evlâdı?" V.K./539

“Eğer” edatı, bu cümlelerde şart tümlecinin anlamını kuvvetlendirmektedir. Safahat’ta genellikle bu işlevle, yani şart tümlecinin anlamını kuvvetlendirme işleviyle kullanılmıştır.

-2. yoksa

*Ey cemâat, uyanın! **Yoksa**, hemen gün batacak. /Uyanın! Korkuyorum: Leyl-i nedamet çatacak! S.K./352*

4.2.3.1.7. İhtimal / Şüphe Edatları

-1. acaba

***Acaba** meyl-i teali ne demek onlarca? S.K./178*

*"Böyle gördük dedemizden!" sözü dînen merdûd; /**Acaba** sâha-i tatbiki neden nâ-mahdûd? S.K./184*

*Hangi millet **acaba**? S.K./235*

*Ne olurdun bunu kalkıp da göreydin **acaba**? Ü.B.K.D./14*

*Sarılmadan en ufak bir işinde esbaba, /Muvaffakiyyete imkân bulur musun **acaba**? V.K./230*

Bırakırlar mı eğer gitmemiş olsam acaba! HA./61 (bırakmazlar.)

-2. belki

*Lâkin, gebereydim yorgun,/ O zaman **belki** devam eyleyemezdim yoluma; /Yoksa ârâm edemezdim.... S.K./79*

***Belki** üç beş kişi olsun bulur, irşâd ederim, / Diye etrafa bakındımsa da, endîşelerim /İnkılâb eyledi bir namütenahi ye'se, / Görünüp sûret-i haktan kimi söylettimse. S.K./103*

*Arzı oynattı yerinden yıkılırken İran... /**Belki** bir kıl bile ürpermedi sizden, bu ne kan! S.K./349*

-3. galiba

***Gâlibâ** bahsi değiştirdi bu müz'ic sözler... S.K./403*

*—**Gâlibâ** epeyce uzak... Değil mi? İ.A.F.Y./149*

Şu karşımızda duran kubbe **gâlibâ** türbe... İ.A.F.Y./201

-4. kimbilir

Hasır büküldü, omuzlandı, daldı bir sokağa;/Sokuldu **kimbilir** ordan da hangi bir bucağa. H/23

Ne oldu şimdi aceb, **kim bilir**, zavallı Hasan? K/32

4.2.3.1.8. Niteleme /Benzetme Edatları

-1. sanki

Sanki Mevlâ mütefekkir, kocaman bir beyni,/ Açıvermiş bize göstermek için her yerini. S.K./37

-2. âdeta

Damarlarındaki kan **adetâ** irinleşmiş; /O çıkmak istemiyen can da bir yığın leşmiş! V.K./149

Gece gündüz basıyor millete nâfi' âsâr; /**Âdeta** matba'alar bir uyumaz hizmetkâr. S.K./251

Mütefekkirleriniz anlamıyorlar sanırım, Ki çemenzâr-ı terakkide atılmış her adım, /Değişir büsbütün, akvama, cemâ'âte göre; /Başka bir kavmin izinden yürümek, çok kere; /**Âdeta** mühlik olur; sonra ne var, her millet;/Gözetir seyr-i tekâmülde birer ayrı cihet. S.K./409

-3. gûyâ ki

Tecessüd eylemiş **gûyâ ki** subhun rûh-i mahmûru; /Semâdan yâhud inmiş hâke, Sinâ-reng olup, Dîdâr! F.C./5

4.2.3.1.9. Açıklama /Örneklendirme /Özetleme Edatları

-1. yani

Mütefekkir geçinenler ne diyor sizde bakın: /"Medeniyette tealisi umûmen Şark'ın, /Yalnız bir yolu ta'kîb ederek kaabildir; /Başka yollarda selâmet gözetin gafildir. /Bakarak hangi zeminden yürümüş Avrupalı, /Aynı izden sağa, yâhud sola hiç sapmamalı./ Garbın efkârını mâl etmeli sark'ın beyni; /Duygular çıkmalı hep aynı kalıptan: **yâni**: /İçtimaî, edebî, **hâsılı** her mes'elede, /Garbı taklîd edemezsek, ne desek

beyhude. /Bir de din kaydını kaldırmalı, zîrâ o belâ. /Bütün esbâb-ı terakkîmize engel hâlâ!" S.K./378

-2. mesela

Meselâ karşıdaki Sahilin, başbaşa vermiş, düşünen, pis, eski,/ Ağlamış yüzlü, sakîl evleri durdukça, sizin /İçinizden acı şeyler geçecek hep... S.K./3

Siz de biraz şâir olun: **Meselâ**, geçtiğimiz yalpa yapan tahta yolun, /Cedd-i merhumu aceb sal mı demekten ne çıkar? S.K./5

-3. hasılı

Ne varsa **hâsılı**... Toprak, deniz, bütün çalışır. V.K./97

Yanaşman, ırgadın O; Çoluk çocuk O'na âid: Lalan, bacın, dadın O; Vekîl-i harcın O; kâhyan, müdîr-i veznen O; Alış seninse **de**, mes'ûl olan veriştin O; Denizde cenk olacaktı... Gemin O, kaptanın O; Ya ordu lâzım imiş... Askerin, kumandanın O; Köyün yasakçısı; şehrin de baş muhassılı O; Tabîb-i aile, eczacı... Hepsi **hâsılı** O. V.K./218

-4. vakıa

Bu mevkibin, gece gündüz koşan bu kafilenin /Mürettebatı, birer saltanatlı ailenin /Reîs-i dâimidir; **vâkıâ** bu aileler /Görünmüyor bütün eb'âdı yoklasak yer yer; /Fakat delâlet-i nûruyle gezeniz ilmin, /Vücûdu anlaşılır her adımda bin necmin. V.K./56

-5. velev

Koşarsın bunların sevdâ-yı idrâkiyle durmazsın, Hakikatten **velev** bir şemme duymazsan oturmazsın. İ./17

-6. öteden

Bu intihar, **öteden**, üç yüz elli milyonluk, /Zavallı Alem-i İslâm için elim olacak! V.K./461

4.2.3.1.10. Hatırlatma/Konuyu Bağlama Edatları

-1. derken

Derken, dönünce arkama, baktım: Beş on adım geriden, /Belinde enlice bir şal, başında âbânî, /Bir orta boylu, güler yüzlü pîr-i nurânî; /Yanında koskocaman bir küteyle bir çocuk, /Yavaş yavaş geliyorlar. K/36

Derken bu hâtîrât-ı lâtîf /Çekildi aslına, artık hakîkatin o kesîf /Likası başladı karşımda cilve eylemeye; /Zaman da kalmadı zâten hayâlî dinlemeye:/Sağım, solum, önüm, arkam huşû'a müstağrak /Zılâl-i âdem iken, bir sadâ bulend olarak, /O kâinât-ı huzû'u yerinden oynattı; /Fezâ-yı mahşere döndürdü gitti eb'âdî! F.C./25

-2. evet

Evet, ortada bir pis uçurum, /Var ki, **günden güne** dehşetleniyor, korkuyorum, /-Kapatılmazsa gelip bir yere şayet efkâr-/Olmasın millet-i merhumeye bir kanlı mezar. S.K./405

4.2.3.1.11. Kuvvetlendirme/ Kesinleme /Onaylama Edatları

-1. evet

Bunu benden duyunuz, ben ki, **evet**, Arnavudum... Ü.B.K.D./71

Hasan'la karşılaşırken bu sahne oldu hazin:/ **Evet**, bu yavruların hepsi, pür-sürûd-i şebâb,/ Eder dururdu birer âşiyân-ı nûra şitâb. K/46

Evet, bir kalbdır, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /Ki cevfinden demâdem yükselir bin nâle-i ezkâr. F.C./7

Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /Bütün yüreklere serpildi kubbeden bir rûh: /Rûh-i itmînân. F.C./33

Buna eş lâzım, **evet** olmamak olmaz kabil. S.K./43

Evet, bilseydik, /Çâre yok, gösteremezdik bu kadar sersemlik. S.K./ 186

4.2.3.1.12. Cümle Sonu Pekiştirme-Kuvvetlendirme Edatları

-1. Dİr

Evet, bir kalb**dir**, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /Ki cevfinden demâdem yükselir bin nâle-i ezkâr. F.C./7

-2. ki

*Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokaklarında gezilmez **ki** yüzme bilmeyerek! K./2*

4.2.3.1.13. Odaklaştırma Edatları

Bir metinde odak, bir cümle ya da cümlecikten oluşan söz içerisinde yeni bilgi veren bölümün en önemli ögesidir.²⁰⁶ “Türkçede odak iki türlü belirlenir: Konum ile yani odak seçilen ögeyi belli bir yer konumlayarak, bir odaklayıcı ile odak seçilen ögenin ardına ya da önüne “da, mı” gibi bir odaklayıcı ekleyerek.”²⁰⁷

Türkçede odaklaştırma yapan ögelerden biri de edatlardır. “Sınırlandırma, karşılaştırma, katma, üsteleme karşıtlık ve soru işleviyle kullanılan ve cümle içerisinde yer değiştirilebilen edatlar, aynı zamanda odaklaştırma yaparlar. Yalnız, ancak, sadece gibi seçme /sınırlandırma edatları önüne geldiği ögeyi; da/de, bile gibi katma, üsteleme veya karşıtlık edatları da sonuna geldiği ögeyi cümlemin vurgulu ögesi hâline getirir.”²⁰⁸

Safahat’ta kullanılan odaklaştırma edatları şöyle sıralanabilir:

-1. hele

***Hele** gözler iki mihrâk-ı semavîdir ki: /Bir şuâiyle alevlendiriyor idrâki. S.K./ 73*

***Hele** ilmiyye bayâğdan da aşağı bir turşu! S.K./98*

-2. yalnız

*Görenek hem **yalnız** Çin’de mi salgın; nerde! S.K./181*

-3. sade

*Ye’se hiç düşmeyecek zerrece imânı olan; /**Sâde** siz derdi bulun, sonra kolaydır derman. S.K./374*

Peki! Liyâkat-i fîrîsi âdemin sâde, Kifayet eylemiyorken bu en hasîs işde, Ya içtihadı nasıl kalkıyor bu sersemeler? V.K./386

²⁰⁶ Ömer Demircan, *Devrik Tümce ve Odaklama*, (1. Baskı), Der Yay., İstanbul 2009, s. 149.

²⁰⁷ Günay, *Metin Bilgisi*, s.150.

²⁰⁸ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s.131.

-4. /mI/-/mU/

Soru, pekiştirme ve zaman ilgisiyle bağlama işlevi gören bu edat soru işlevi ile kullanıldığında yer değiştirebilir ve önüne geldiği ögeyi odaklaştırır.²⁰⁹ Safahat, odaklamanın çokça yapıldığı bir metindir. Bu bakımdan yer değiştirilebilir özelliği bulunan soru edatı /mI/ ile birçok öge odaklanmıştır:

*Yoksa **ihmâl edilir şey mi** tenazur burada? S.K./44*

*Misyonerler, gece gündüz yeri devretmedeler, /Ulemâ **vahy-i İlâhî'yi mi** bilmem, bekler? S.K./212*

*Fakat bu mes'ele, bilmem ki, **kaldırır mı** şaka? V.K./447*

*Görenek hem yalnız **Çin'de mi** salgın; **nerde!** S.K./181*

*Ya **şu timsâl-i İlâhi de mi** gitmez hoşuna? S.K./12*

4.2.3.1.14. Gösterme Edatları

-1. işte

*Evet, hurûş ederek **işte** rahmet-i Subbûh, /Bütün yüreklere serpildi kubbeden bir rûh: /Rûh-i itmînân. F.C./33*

*Dur da, Mabuduna yükselmek için, ilme basan/ Ma'bedin hâlini gör, **işte** serâpâ îman! S.K./19*

*O sadâ **işte** benim gayret-i dîniyyemdir,/ Coşuvermez mi, içim sanki yanardağ kesilir; /Yeniden davranırım, eğlenemem bir yerde. S.K./80*

***İşte** Fas, **işte** Tunus, **işte** Cezayir, gitti! /... S.K./345*

-2. ta

*Arş-ı âmâli bu ses **tâ** temelinden yıkıyor. S.K./180*

*Aceb kimin? Derken; On üç yaşında kadar bir çocuk gelip öteden, / Gerildi tekmei indirdi öyle bir küfeye: Tekermeker küfe bîtâb düştü **tâ** öteye. K./8*

²⁰⁹ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev bakımından Sözcükler, s.131.

4.2.3.1.15. Teşvik Edatları

-1. haydi, hadi,

Haydi şadırvan kapısından girelim. S.K./33

Haydi öyleyse çocuklar, ebediyyen âzâd! S.K./313

Gidip de öğleyi Fâtih'te kılmak istiyorum; Gelir misin? Hadi! İ.A.F.Y./59

Hadi göndermeyelim... Var mı fakat imkânı? HA./33

4.2.3.1.16. Seslenme Edatları

—*Canım* şu "zihniyyet!"...Beğenmedin mi? Fransızca yok mu "mentalité"? Onun mukabili... İ.A.F.Y./112

Yok canım öyle değil: [O şöyle:]Milletin istirhamı, /Şekl-i tehdid alıvermiş, o da muztar kalmış... S.K./234

-Ne dırlanıp duruyor? Susturun *canım* su pisi! İS./49

Canım neden koşalım? Var ya vaktimiz bol bol. Yetişmemiş bile olsak, kazası mümkündür. İ.A.F.Y./203

4.2.3.2. Cümlemsiler (Ünlemler)

“Cümlelerin kuruluşuna katılmayan; fakat cümle ögeleri ve cümleler arasında bağlantı kurarak metnin oluşmasını sağlayan ögeler, cümle dışı ögelerdir. Cümle dışı ögeler, cümleler arası metin ögeleridir; bu yüzden, metindeki herhangi bir yükleme ilişkilendirilemezler. Ünlemler ve ünlem öbekleri ile her türden bağlama edatları böyle ögelerdir. Bütün ünlemler ve ünlem öbekleri, cümle dışı ögelerdir. Ünlem öbeği, cümle içinde, cümle sonunda, önünde, bulunabilir; fakat içinde, önünde veya sonunda bulunduğu cümle ile bir ilgisi yoktur. Kendi başına bir cümle oluşturamayan ünlem öbeği, cümle değil, dil kullanıcısının cümledeki söz konusu olan olay hakkındaki görüşünü ya da duygusunu bildiren cümleler arası bir ögedir; bu yüzden, metinde hiçbir yükleme bağlanamayan cümle dışı ögedir.”²¹⁰

Ancak bu şekilde değerlendirmenin Safahat için her durumda geçerli olmadığı açıktır. Metinler incelendiğinde cümlelerin bir ögesi konumunda olmasalar dahi cümlelerin

²¹⁰ Karaağaç, s. 196.

anlamının bu duygu değeri taşıyan sözcelerle tamamlandığı görülmektedir. Bu aslında dilin iletişim işlevleriyle ilgili bir durumdur. Her metin tek bir işlev üzerine kurulmaz. Yazılı iletişimin işlevleri gönderge, anlatım, sanat, çağrı, ilişki, üst dil, oyun işlevi olarak sınıflandırılmıştır. Bir sözcenin ya da iletinin tek bir işlev içermek zorunda olmadığı, bir metinde birden çok işlevin olabileceği²¹¹ söz konusudur. Dolayısıyla Safahat'ta da dilin iletişim işlevlerinin hemen hepsi vardır. Cümlemsiler de anlatıma duygu değeri katan sözcelerdir.

4.2.3.2.1. Sevgi, Şevkat, Acıma

Âh o gözlerden inen huzme-i nûrânûrun, /Bağlı her târ-ı füsunkârına bin rûh-i zebun! S.K./74

Sayılsa âh giden fidyeler necatın için! V.K./175

Âh ne nâzendedir sürûd-i ümîd! K.N./23

Aman da maşallah Değirmi tabla kadar var... İS./32

-Vah vah vah! – Hanım, geçer, nefes ettir... H/11

4.2.4.2.2. Beğenme, Takdir

-Hidâyet erdi mi? Hah şöyle... Aferin su kuşu! İ.A.F.Y./54

4.2.3.2.3. Küçümseme, Aşağılama

Aman şu "halet rûhiyye" bir de "mefkûre" /Ayıp değil ya, gıcıklar benim sinirlerimi! İ.A.F.Y./100

Öyle ya... Hürriyyet var! S.K./286

Bırak çalışmayı, emret oturduğun yerden, /Yorulma, öyle ya, Mevlâ ecîr-i hâsın iken! V.K./204

Var mı sufiyyede bilmem ki ibâhiyye kolu? S.K./170

O, uzun hırkasının yenleri yerlerde, hoca, /Hem bakarsın eşi yok dîne teaddîsinde, /Hem ne söylersen olur dîni hemen rencîde! S.K./159

"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!" Urefâ mesleği: a'lâ, hem ucuz, hem de şeker! S.K./172

²¹¹ Kıran, (Eziler) Kıran, *Dilbilime Giriş*, 86.

— **Adam sen de! Düşündüğün şeye bak...** Sen şu ilmi öğren de... İ.A.F.Y./13

Halkı irşâd edecek **öyle mi** bunlar? **Heyhat!** S.K./397

Medenî Avrupa, **bilmem**, niye görmezdi bunu? S.K./117

-**Haydi sen de bunak!** İS./36

Misyonerler, gece gündüz yeri devretmedeler, /Ulemâ vahy-i İlâhî'yi mi **bilmem**, bekler? S.K./212

Kucak kucak taşıyor olmadık mesâvîyi; /Beğenmesek, "medeniyyet!" diyor; inandık, **iyi!** V.K./555

Aceb ne var? diyerek koştu önceden herkes; Fakat gidenlere baktım ki kaldırıp tabanı, Bucak bucak kaçıyor: **Kaç bilir misin amanı!** İS./40

4.2.3.2.4. Sevinç, Mutluluk, Coşku

Bu ne müdhiş azamet, **oh**, ne müdhiş dârât! S.K./249

— **Ne güzel!** Zaman içinde zaman... Yoktu böyle şey evvel. İ.A.F.Y./84

Yaşasın! S.K./304

Birazdan oynayacak hepsi bunların, **ne iyi!** K/47

4.2.3.2.5. Acı, Üzüntü, Pişmanlık

Âh Meşhed! O ne? Sâhandaki meyhâne midir? Ü.B.K.D./28

Heyhât! Atmadım bir adım. /Ki rûhu eylesin böyle bir fecâ harâb! H/33

Korkarım, şimdi nasîbin mütemâdî haybet! Ü.B.K.D./43

Yazık ki sen şu büyük ruhu şerm-sâr ettin: /Bütün mekâbir-i İslâm'ı küfre çiğnettin! V.K./180

Yazık ki: Beyni örümcekli bir yığın câhil, / Nihayet oynayarak dîne en rezîl oyunu, / Getirdiler, ne yapıp yaptılar, bu hâle onu! V.K./259

Ayakta kundura yok, başta var mı fes? **Ne gezer!** K/40

On üç yaşında buruşmuş cebîn-i sâfî, **yazık!** K/44

-**Ne çâre!** Kısmeti bir böyle günde ölmekmiş. H/19

Bakın ne günlere kaldık: Ya beş, ya altı kopuk, Yamaklarıyla beraber ki hepsi kılkuyruk, Utanmadan çıkıyor, içtihadı kalkışıyor! V.K./366

Semâ-peymâ iken râyâtımız tuttun zelîl ettin; Mefahir bekleyen âbâdan evlâdı hacîl ettin; Ne âlî kavm idik; **hayfâ ki** sen geldin sefîl ettin; Bütün ümmîd-i istikbâli artık müstahîl ettin; Rezîl olduk... Sen ey kâbûs-i huni, sen rezil ettin! İS./5

4.2.3.2.6. Bıkkınlık, Usanç, Can sıkıntısı, Karamsarlık

İşte hülyalarımın canlı yerindeyken, **of**, / Nüksedip karşımıza çıkmaz mı o illet Moskof! S.K./260

-Oğul, çabuk... Bana tîrak...[ver] Okunmuş olmalı ha!"/ Bizim çocuk, **adı batsın**, yılcılık olmuş... H/7

4.2.3.2.7. Önemsememe

-**Bırak** hanım, o çocuktur, kusura bakmam ben... K./14

...**Varsın olsun**, o da bir şey mi? S.K./7

4.2.3.2.8. Rahatlama

-Gittiler **neyse...** K.İ./92

4.2.3.2.9. İstek/Yalvarma

...**Ne var** sevâbına say... B./ 38

Vak'a hiçbir şey değildir; haklısın, lâkin düşün. Başka bir düstûr-i hikmet var mı, **insâf et**, bugün? D./2

Cemâ'at, **elverir artık**, bu uykudan uyanın, /Hudâ rızâsı için, dünkü hâdisâtı anın! V.K./458

4.2.3.2.10. Karşıtlık

-**Ne var ki:** Kalmadı tatbik için müsâid yer! İ.A.F.Y./15

Öyle amma, gördüğüm elvâh-ı şevkin rağmine, /Bende hâlâ zevke benzer duygu yok, hâlâ yine! Ç.B.S.B.C./9

"Çerge hâlinde" dedim... **Korkarım** ondan da tebâh: /Yurdunuz bir çökecek olsa, iyâzen-billâh, /Öyle iğrenç olacak akıbetin manzarası! /Ki tasavvur bile vicdanlar için yüz karası! S.K./367

-Aman şu "halet rûhiyye" bir de "mefkûre" /**Ayıp değil ya**, gıcıklar benim sinirlerimi! İ.A.F.Y./100

Ayıp değil ya, bu sözden ne çıktı, anlamadım. İ.A.F.Y./31

4.2.3.2.11. Dua, Yalvarma

Gelin **Allah için olsun ki** zaman buhranlı; Perdenin arkası -Mevlâ bilir amma- kanlı! S.K./355

Bu dördü olmadan olmaz: Vazife, çünkü, büyük; /Atıp da yazmayı bez bağlamakla dünkü hödük; /Ya kalçın altına yüksek topuklu, eğri burun, /Fotin çekip filiz olmakla her zamanki odun; /**Hudâ rızâsı için**, "ehliyim işin" demesin! V.K./437

-Geçer mi? **İnşallah.** H/12

Ey cemâat, yeter **Allah için olsun**, uyanın... /S.K./348

Siz bu davada iken yoksa **iyâzen-billâh**, /Ecnebler olacak sâhibi mülkün nâgâh. S.K./340

Söyle, Meşhed, **öpeyim secde edip toprağını**; /Yok mudur sende Murâd'ın iki üç damla kanı? Ü.B.K.D./27

Her ân ediyorsun bizi makhûr-i celâlin, /**Kurbân olayım** nerde senin, nerde cemâlin? T.Y.F/38

Bir müşirlik mi var? **Allâhu veliyyü't-tevtîk!** S.K./97

O rabıtayla bu millet bulur bulursa felah; /O, bir çözüldü mü, her şey biter **ma'âzallâh.** V.K./445

Alev saçaklara sarsın mı, yâ **ibâd-Allah?** V.K./512

4.2.3.2.12. Teşvik/Çağrı

Etme, yazıktır, olmaz; /Garba tevcih ediver, **gel** onu sen şimdi biraz: S.K./18

Geliniz farz edelim biz bunu: Sâbih bulvar! S.K./6

Gelin, omuzlıyalım... V.K./359

Neler düşündüm o sâ'atte **bilseniz** orada! F.C. /20

Etme, yazıktır, olmaz; /Garba tevcih ediver, **gel** onu sen şimdi biraz: S.K./18

...**Gel** bir de beraber görelim. S.K./31

Memleketin hâli fenalaştı... **Gelin! Gelin** Allah için olsun ki zaman buhranlı;
Perdenin arkası -**Mevlâ bilir amma**- kanlı! S.K./355

4.2.3.2.13. Şaşkınlık, Telaş, Heyecan

O ne müdhiş helecanelardı, **aman yâ Rabbi?** S.K./231

İyi amma nereden bitti bu kurnaz câsûs? S.K./262

Sabahleyin mütefelsif, ikindi üstü fakîh; Sular karardı mı pek yosma bir edîb-i
nezih; Yarın müverrih; öbür gün siyâsetin kurdu; **Bakarsın:** Ertesi gün içtihadı pey
vurdu!... V.K./393

4.2.3.2.14. İtiraz, Tehdit, Uyarı

-Oğul, çabuk... Bana tîrak... Okunmuş olmalı **ha!**"/ Bizim çocuk, adı batsın,
yılancık olmuş... H/7

-Kızım, parayla olur **ha!** Peşinci **bak** herkes. H /16

Düşmesin **aman**, yapışın! V.K./473

-**Uzatma** gör işimi! H/6

Bunak, munak demem **billahi** çarparım elimi... Aşıfteler sizi... Âhir zaman
tevekkeli mi! İS./37

Dururken böyle bî-pâyân terakkî-zâr karcında; Nasıl dersin ya "Pek mahdûd bir
cirmim" **tutarsın da.** İ./22

4.2.3.2.15. Seslenme

Ayol! Namaz geçiyor... Amma dalmışız lâfa be! Bırak da türbeyi sen şimdicek
biraz çabuk ol! İ.A.F.Y./202

Ayol, hep içtiğimiz toz... Bozuldu eski tütün! H/14

Dilencilikle siyâset döner mi, **hey** budala? V.K./195

Dinledin, gördün **a** oğlum, ne bozuk terbiyemiz! K.İ./94

Bana ihtâra ne hâcet, **a** beyim, şimdi bunu? HA./7

Artık **ey** sevgili kaari', gel otur orta yere, / Cebhe divârına bak, camlara bak, minbere bak; /Sonra mihrâb ile mahfillere, kürsîlere bak. S.K./54

Ey cemâat, uyanın elverir artık uyku! S.K./327

Hani, **ey** kavm-i esâret-zede, muhtâriyyet? Ü.B.K.D./42

Yâ İlâhî bize tevfkini gönder... S.K./448

İlâhî teyze tuhafısın, neden günâh olacak? İS./34

Bırakın matemî, **yahu!** Bırakın feryadı; /Ağlamak fâide verseydi, babam kalkardı! S.K./372

Al işte, geldim **be!** İ.A.F.Y./53

Ayol, yarın da sizin hânümânınız sönecek... Ne var sıçan gibi evlerde şimdiden sinecek? Yazık sizin gibi erkeklerin kıyafetine... İS./71

4.2.3.2.16. Hatırlatma

Hani, can sağlığıdır doğrusu bundan ötesi! S.K./102

Bayramda komşunun gelini: /"Hasan, dayım yatı mekteplerinde zabittir;/Senin de zihnin açık... Söylemiş olaydık bir.../Koyardı mektebe... Dur söyleyim" demişti **hani?** K/29

Hani binlerce mefâhirdi senin her adımın? Ü.B.K.D./21

Şu, sütunlar ana divârına bağlanmak için, /Ara yerlerden atılmış müteaddid kemerin /Konarak sırtına şahin gibi durmakta olan / Kubbeler **yok mu ya?** Onlar buna vermez meydan. S.K./51

4.2.3.2.17. Dikkat Çekme

Tabîat perde-pûş-i zulmet olmuş, hâbe dalmışken, /O, gûyâ kalb-i nürânîsidir leylin, durur bîdâr. **Evet**, bir kalbdır, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /Ki cevfinden demâdem yükselir bin nâle-i ezkâr. F.C./7

Evet, ortada bir pis uçurum, /Var ki, **günden güne** dehşetleniyor, korkuyorum, /-
Kapatılmazsa gelip bir yere şayet efkâr-/Olmasın millet-i merhumeye bir kanlı mezar.
S.K./405

Fakat **tesadüfe bak**:/ Çocuk, benim o sabah gördüğüm zavallı yetim... K/37

İşte tam ondaki eb'âda nazîr ebada / Semt-i re'sinde duran aynı da mâlik, **hele bak!** S.K./45

Vatanın takati yoktur yeniden ihmâle: /Doludizgin gidiyor **baksana** izmihlale!
S.K./326

Şu, sütunlar ana divârına bağlanmak için, /Ara yerlerden atılmış müteaddid
kemerin /Konarak sırtına şahin gibi durmakta olan / Kubbeler **yok mu ya?** Onlar buna
vermez meydan. S.K./51

Bir de baktım ki: O her saftan uzanmış kollar, /Varacak sanki yarıp boşluğu
Mevlâ'ya kadar! S.K./68

Hiç unutmam, sarılıp hırkama bir Çinli kızı, /Ne diyor anlamadım, söyledi
birçok şeyler; /Sonra me'yûs olarak ağladı... S.K./194

-Bak anne, aydede **bak bak!** İS./31

Senin bir nüsha-i kübrâ-yı hilkat olduğun elbet, Tecellî etti artık, **dur**, düşün
öyleyse bir hükmet. Nasıl olmak gerektir şimdi eî'âlin ki, hem-pâyen Behâim olmasın,
kadrin melâikten muazzezken? İ./25

4.2.3.2.18. Soru

Âşinâ çehre de yok hiçbirinin yâdı da yok; /Yakılan bunca hayâtın, **hani**, ecsâdı
da yok! Ü.B.K.D./10

Hem açınız âsârı, /Köprüünün nerde görülmüş, **hani** tahte'l-bahrı? S.K./9

Bunu ummazdın **a** hiç... S.K./266

Nasıl, bu sözleri tutmak gelir mi hiç işine? V.K./189

4.2.3.2.19. Yanıt

Evet... İkinci... V.K./679

—Kimin, benim mi? **Evet!** İ.A.F.Y./109

Hayır, hayât-ı vatandır umûm için gaye; /"Vatan!" deyip giriyor her giren mücâhedeye. V.K./448

Ayakta kundura yok, başta var mı fes? **Ne gezer!** K/40

Bu arzû-yi tenezzüh gelince, artık ben /Durur muyum? **Ne gezer!** Fırladım hemen evden. B./15

Zavallı taşlara lâkin bakan mı var? **Ne gezer!** V.K./182

Öyle mi? **Yok!** [o öyle değil.]] S.K./50

Görenek hem yalnız Çin'de mi salgın; **nerde!** S.K./181

"Togo"nun umduğunuz tavrı mı vardır? **Nerde!** S.K./209

4.2.3.2.20. Onaylama

Kader ferâiz-i îmâna dâhil... **Âmenna...** V.K./235

Öyle ya, bizler de kendi fikrimizi Çıkarmış olsak eğer, şimdi, kuvveden fi'le, Kucaklaşır medeniyetle din tamâmiyle. V.K./364

4.2.3.2.21. Reddetme

Yok yok, beni tâ, /Götür İstanbul'a bir yerde bırak ki: Gurebâ, /-Kimsenin onlara aldırmadığı bir sırada- /Uzanıp ölmeye bir şilte bulurlar orada! HA./67

Yoksa yanlış mı? **Hayır**, söyleme, bildim... **Bildim!** Ü.B.K.D./31

Hayır mâtem senin hakkın değil... Mâtem benim hakkım: Asırlar var ki, aydınlık nedir, hiç bilmez âfâkım. BÜ./14

Hayır! Adâlet-i fıtratta yoktur istisna. V.K./129

-Hayır hayır? Bana lâzım değil ne Abdi, ne şey!.. V.K./571

Milletin hayrı için her ne düşünsen: Bidat; /Şer'i tağyir ile, terzîl ise **-hâşa-** sünnet! S.K./160

Yok canım öyle değil: Milletın istırhamı, /Şekl-i tehdid alıvermiş, o da muztar kalmış.. S.K./234.

4.2.3.2.22. Açıklama

Şu kadar var ki, çürük tahtaya basmazlar ayak! S.K./137

Müslüman unsuru gayet mütedennî, doğru, /**Şu kadar var ki** değildir bu, onun mahzuru. S.K./417

Nedir ki, verdiği yangınla memleket de biter, /Saçak tutuşmadan evvel basılmamışsa eğer. V.K./505

Mesâcidin çoğu meydanda yok, kalanlar ise, Ya **gördüğün gibi** meyhanedir, ya bir kilise. V.K./669

Ne yapsın, İnliyecek! V.K./314

-**Lâtime ber-taraf amma**, adam değil yalnız, /Odun da isteriz artık yakında Avrupa'dan! İ.A.F.Y./26

4.2.3.2.23. Kızgınlık, Sitem, Nefret

Öyle murdarını görmekte ki insan fuhşun; /**Bırakın** söylenemez: Mevki'imiz câmi'dir; /Başka yer olsa da tafsile hayâ mânidir. S.K./156

Hamâkatin aşıyor hadd-i i'tidâli, **yeter!** V.K./231

-**Hay yetişmesin pampin!** İS./63

Hiç sorma, nasıl maskaraca? S.K./158

Ana karnından icazetlidir, ecdada çeker; / Yürüsün, bir de sarık, **al sana** kadîasker! S.K./100

Yılan bakışlı şebek, bir bakın şunun gözüne! Kazık boyundan utan... **Tû! Herif**, **senin yüzüne!** İS./67

Cihanı titretiyorken nidâ-yı "Men kezebe..."(sesini) işitmiyor mu, nedir, **bir bakın şu bî-edebe**: Lisân-ı pâk-i Nebî'den yalanlar uyduruyor; Sıkılmadan da "sevâb işledim" deyip duruyor! V.K./334

Merhamet bilmeyen insanlara bak, yâ Rabbi, /Koğuyorlar beni bir sâil-i âvâre gibi! HA./54

Bakın şu hayduda, durmuş yıkın diyor evimi! Torunlarım **ya** herif, aç kalıp dilensin mi? İS./69

Hey gidi vurdum duymaz! / Öyle dalgın ki, meğer sûrunu İsrâfil'in, / İşitip, yattığı yerden azıcık silkinsin! S.K./108

Sanıyorlar kafa kesmekle, beyin ezmekle, /Fikr-i hürriyet ölür. **Hey gidi şaşkın hazele!** S.K./120

4.2.3.2.24. Pekiştirme

Bunların hepsi **emîn ol ki** cehâlettendir. K.İ./102

Yaşamaz yoksa **emîn ol ki** bu barbar çetesi, /Medenî Avrupa'nın dâmen-i irfanında; /Asya'nın belki o kumluk Arabistan'ında, /Lâşe hâlindeki bir devlete vardır medfen... S.K./275

Yoklasan külleri, altından, **emînim**, ancak /Kömür olmuş iki üç parça kemiktir çıkacak! Ü.B.K.D./11

"Demek" de var mı ya? Karşında! İ.A.F.Y./129

-Gelip de bir bulunaydın geçenki va'zında: /Kalırdı parmağın, **Allah bilir ki**, ağzında! İ.A.F.Y./51

Hudâ bilir ki yalan! V.K./165

-Hayır, hayâl ile yoktur benim alış verişim... **İnan ki:** Her ne demişsem görüp de söylemişim. İ.A.F.Y./21

Emin olun, bizi me'yûs eden felâketler, vazife hissine bigânelik belâsı bütün. V.K./397

-**Sorar mısın? Deli ya!**/Delirmedikçe bir insan nasıl varır eli de, /Kıyar şu mahfile, yâhud şu muhteşem geçide? İ.A.F.Y./70

— **Ne demek!** Sahîfeler yazıyor, belki, fenn-i mi'mârî, O, meyl-i nâz ile mahmur dîdeler-vârî, /Biraz meyilli bakan, ma'bedin güzelliğine... İ.A.F.Y./75

Çalışmanın o kadar feyzi var ki: **Hayrettir.** V.K./412

Gelin bâri bir duâ edelim. V.K./680

Müneccimin, **bereket versin**, eski takvimi Haber verir bize, mevsim şehirde gelmiş mi? İS./19

BEŞİNCİ BÖLÜM

CÜMLE YAPILARI

“Cümle, bir fikri, bir düşünceyi, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm hâlinde ifade eden kelime grubudur.”²¹² Safahat’ta Türkçenin cümle yapılarının hemen hepsinin örneği bulunmaktadır. Sadece yazı diline ait kitabi cümleler değil, Türkçeyi konuşan insanların Türkçe cümleleri de çokça kullanılmıştır.

Cümleler incelendiğinde karşılaşılan bir ifade biçimi eksilteli anlatımdır. “Eksilti, bir tümceden bir ya da birden çok ögenin silinmesi işlemi belirtir. Bu silinme sonunda tümcenin bağlam içerisindeki anlaşılabilirliği kaybolmaz.”²¹³ Bütüncede de bu şekilde birçok düzeyde öge silinmesinin var olduğu görülmektedir. Özellikle konuşma diline ait bölümlerde bu silinme durumu söz konusudur. “Eksilteli anlatım anlam kaybına yol açmamak koşulu ile bir tümce içinden zamanla bazı sözcükleri atma işidir ya da kullanılmayışları anlatımda eksikliğe neden olmayan sözcüklerin düşürülmesidir.”²¹⁴ En az çabayla en çok şeyi anlatma, ya da iletişim kurma amacıyla yapılan bu eksiltmeler Akif’in sanat anlayışının da göstergelerindendir.

Safahat’ta cümle yapıları incelendiğinde kırılma ve odaklamanın da kullanılmış olduğu görülmektedir. Odaklama yapılmış cümleyi “Her yönüyle anlamlı bir seçim”²¹⁵ olarak değerlendiren Demircan, odaklamanın düz cümlede henüz istenilen düzeyde olmadığını belirtir. Şiir cümlesinde var olduğunu ancak düz yazıda odaklamadan yeterince yararlanılmadığını belirtir.²¹⁶ Akif’in manzumelerinin hepsine şiir dili demek çok da doğru olmayacaktır. Çünkü bu sadece biçimsel bir seçimdir. Geleneğe uygun olarak seçilen anlatım biçimi, aslında yine akıcılığın esas alındığı bir noktaya götürmektedir bizi. Aslında Akif, biçim seçimleriyle anlamın ortaya çıkışını kolaylaştırmaya çalışmıştır. Tercih ettiği vezinler de yine akıcılığı sağlayan, unsurların yinelenmesiyle etkiyi arttıran dizim işinin biçimsel tarafıdır.

Bu çalışmada cümleler yapıları bakımından genel olarak basit ve birleşik cümleler başlıkları altında incelendi.

²¹² Ergin, s. 398.

²¹³ Günay, *Metin Bilgisi*, s.83.

²¹⁴ Günay, *Metin Bilgisi*, s.83.

²¹⁵ Demircan, *Devrik Tümce ve Odaklama*, s. 4.

²¹⁶ Demircan, *Devrik Tümce ve Odaklama*, s. 10-13.

Basit cümle “yapısında isim veya fiil cinsinden tek yüklem bulunan cümle”²¹⁷dir. Ayrıca kendi içerisinde bağımsız bir cümle görünüşünde olan ve çekimli bir yüklemi bulunan ancak bir cümlelerin ögesi konumunda olan açıklama ögeleri de tümleyen olarak değerlendirildi.

Birleşik cümle ise, “yapısında birden fazla yüklem bulunan cümle” olarak tanımlanır. “Anlamı bütün boyutlarıyla yansıtmada edilmesinde tek bir cümlelerin yeterli olmadığı durumlarda, cümlelerden meydana gelen dil birliklerine başvurulur. Bu birlikler, çok boyutlu bir anlatım için yan yana gelen cümlelerin bağlama edatlarıyla, ortak cümle ögeleriyle, ortak kip/şahıs ekleriyle ya da çeşitli anlam ilişkileriyle birbirlerine bağlanmalarından oluşur.”²¹⁸

Bu çalışmada dilbilgisi kitaplarında sıralı, bağlı cümle gibi çeşitli alt başlıklara ayrılan cümleler, genel olarak birleşik cümle olarak değerlendirildi.

5.1. Basit Cümleler

5.1.1. Eksiltili Özne ile Başlayan Cümleler

[Ö] + Y (TYF-(HT +YF-)-k+ş)+ ŞT+E

Menzil-i maksûda varmazsın uyanmazsan eğer... D./10

[Ö] + Y (YF- -k+ş) + DT + N +Naç

Görüyardum, iki üç bin mil açıktan bakarak,/ Şu sizin kapkara İstanbul'u, kardan daha ak. S.K./246

[Ö] + Y (YF- -k+ş) + E

Hangi millet acaba? S.K./235

[Ö] + Y (YF- -k+ş) + N

Verdi Kanûn-i Esâsî... S.K./232

[Ö] +Y (TYF -(N +YF-)-k+ş) +H

Tevekkül inmek için tâ bu şekl-i mübtezele, /Nasıl uyuttunuz efkârı, bilsem,

²¹⁷ Karaağaç, 197.

²¹⁸ Karahan, 85.

ey hazele? V.K./261

[Ö] +Y (TYF(ST +([YF-] [-k+ş]))

-Neden? İ.A.F.Y./98

[Ö] +Y (TYF(ŞT +YöT +YF-) -k+ş)+E

Necîb eser arıyorsan: Sebile bak, işte... İ.A.F.Y./94

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+E

—Büyük kusur idi lâkin... İ.A.F.Y./85

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+E

Durmaz evet! İ.A.F.Y./87

[Ö] + E +Y (YF- -k+ş) + E+ SC

Yine lahavle deyip geçmede kaldım muztar; / Çünkü altüst olacak bunca tasavvurlar var... S.K./259

[Ö] + Y (TYF- (ZT +YF-)-k+ş) +SC

Nerde görsem, kaçarım, çiftelidir çünkü katır! S.K./255

[Ö] + Y (TYF- (DC + YF-) -k+ş) + E+ VsT +E

Ayaküstünde dikilmiş, gözümün tâ içine /Bakıyor, hem de o şimşek gibi gözlerle yine! S.K./263

[Ö] + Y (TYF- (DT + N + YF-) -k+ş)

Çay semâverlerinin hepsini birden yıkarak, /Rusu gırtlaklayıvermez mi? S.K./280

[Ö] + Y (TYF- (DT + Naç.C. + YF-)-k+ş) + N

Söyletip başka memâlikteki mahkûmîni: /Hâkimiyyet ne imiş, öğreniniz kıymetini. S.K./330

[Ö] + Y (TYF- (DT+N +YF-)-k+ş) + H

Oradan Çekil de kendine bir saha bul, behey nadan! V.K./369

[Ö] + Y (TYF- (ST + DT + [N] + YF-)-k+ş)

*İntikamın olamaz böyle müsâid sırası, / Diye: nerdeyse bulup hasmımın
artık yarası,/ [orayı]Başladım deşmeye. S.K./277*

[Ö] + Y (TYF- (ZT + YF-)-k+ş)

*Düşmeden pençesinin altına istikbâlin, /Biliniz kadrini hürriyyetin,
istiklâlin. S.K./329*

[Ö] + Y (TYF- (ZT +DT + YF-) -k+ş)

*Hasır üstünde bu rü'yâları görmekte iken, / İki mel'un gözüün altında
ayıldım birden. S.K./253*

[Ö] + Y (TYF-(N + YF- -k+ş) + ZT

Müslüman düşmanı bir Rus tanırım çoktandır... S.K./254

[Ö] + Y (TYF-(Naç + [N] +YF-)-k+ş)+Ü

*Muhâcirîn-i Kureş'in, kibâr-ı Ashâb'ın, /Şerâtin koca bir rüknü: İbn-i
Hattâb'ın; /Kader denince ne anlardı hepsi, anladın a!... V.K./256*

[Ö] + Y (TYF-(N + YF-)-k+ş) +Csi

Başka bir şey diyemem... İşte perişan yurdum!... Ü.B.K.D./72

[Ö] + Y (TYF-(N +YF- -k+ş) + ZT +Ü

Bir âşinâ sesi duysaydım ölmeden... Heyhat! V.K./661

[Ö] + Y (TYF-(N +ZT +YF-)-k+ş)

Size rehberlik eden haydudu artık kovunuz! Ü.B.K.D./70

[Ö] + Y (TYF-(ŞT+ZT +YF-) -k+ş) + KT

Yarın olmazsa, öbür gün olacaktır mutlak... S.K./221

[Ö] + Y (TYF-(TYF-(DC +YF-) -k+ş)+N

Yavaş yavaş sokulur, anlarım nedir sebebi. İS./44

[Ö] + Y (YF- -k+ş) + E +Öaç

Ne tuhaftır ki: Zuhur etmedi bi da'vâcı. S.K./282

[Ö] + Y (YF- -k+ş)

Uzak olmuş ne çıkar? S.K./222

[Ö] + Y (YF- -k+ş)

Âdemin en temiz ahfadına mâlik bir ada. S.K./202

[Ö] + Y (YF- -k+ş) + E + N

Anlıyordum ki: Herif çatlayacak ye'sinden. S.K./276

[Ö] + Y (YF- -k+ş) +E +H

Şişip şişip gidiyorsun, değil mi, ey Vardar? V.K./655

[Ö] + Y (YF- -k+ş) +N

Dinle Peygamber-i Zîşân'ın İlâhî sözünü. Ü.B.K.D./65

[Ö] + Y(TYF-([N] +YF-) -k+ş) + YT +H +ŞT

Gönderin kahveye, Âsim, gelen erkeğe eğer. K.İ./8

[Ö] + Y(TYF-(N +YF-) -k+ş) +E +Csi

-Günah dedim ya, bırak şimdi... İS./35

[Ö] + Y(TYF-(ZT+YF-) -k+ş)+YT

"Geliyor ruhun için Fatihâ çekmek sırası; /Yazık ey millet-i merhume!"

dedikten sonra; /Atladım Rusya'ya gitmekte olan bir vapura. S.K./113

[Ö] + Y(YF-)-k+ş) + H

-Nasıl Ahmed, oğlum? K.İ./10

[Ö] + Y(YF- -k+ş)

-Varmayın üstüme! K.İ./17

[Ö] + Y(YF- -k+ş)

Kahvede yok, K.İ./27

[Ö] + Y(YF- -k+ş) + H

-Girsene, hemşire hanım! K.İ./16

[Ö] + Y(YF- -k+ş) + ŞT

Bize âid değil öyleyse... K.İ./13

[Ö] + Y(YF- -k+ş)+HT

Haber ver içeri. K.İ./14

[Ö] +DC_ + Y(YF- -k+ş) _DC

Bakın da hâline ibret alın şu memleketin! V.K./143

[Ö] +H +Y (YF- -k+ş) +HT +N

Çok görme, İlâhî bize bir nefhanı... V.K./700

[Ö] +Y (Naç.C +[N] +YF-)-k+ş)

Meriç'le Tunca'nın üstünde gördüğün kümeler Nedir bilir misin? V.K./596

[Ö] +Y (TYF- (ZT + YF-) -k+ş) +aç.C

Birinci gün bakılır: Yok ne bir gelir, ne gider! V.K./320

[Ö] +Y (TYF-(HT +[YF-])[-k+ş]) +E +HTaç.C.

O içtihadı ki: Dünyâ kadar ulûm ister! V.K./387

[Ö] +Y (TYF-(N+YF-) -k+ş)

Bütün kebâire tiryaki bir kopuk tanırım... V.K./544

[Ö] +Y (TYF-(Naç.C.+ N +YF-) -k+ş)

Var ya bir âti ona bak! S.K./223

[Ö] +Y (TYF-(ŞT +YF-) -k+ş) +E+N

Duyarsanız "kara kuvvet" bilin ki: îmandır. V.K./537

[Ö] +Y (TYF-(YT +YF-) -k+ş) +DT

Beyoğlu'nun o mülevves muhît-i fahişine /Dalar gider, takılıp bir sefîlenin peşine. V.K./533

[Ö] +Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş)+ H +Csi +Naç.C.

Söyle, Meşhed, öpeyim secde edip toprağını; /Yok mudur sende Murâd'ın iki üç damla kanı? Ü.B.K.D./27

[Ö] +Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş)

Göster! V.K./233

[Ö] +Y (TYF-(DT +YF- -k+ş)+BT

Demin, hûşûa varan bir kıyâm-ı haşyetle, /huzur-ı Hâlik'e durmuştunuz cemaatle. V.K./480

[Ö] +Y (TYF-(HT +YF-) -k+ş)

-Vakit kazanmak için isterim yavaş gitmek. İ.A.F.Y./29

[Ö] +Y (TYF-(KrşT +DT +YF-)-k+ş)+YT

"Bizim de var medeniyetle aşinalığımız... /Hem eskidir..." diyebilmek için dayandığımız, /Yegâne hüccet-i sengîni yırtacaklar da, /Sıklımadan

gezecekler "geniş" sokaklarda! İ.A.F.Y./71

[Ö] +Y (TYF-(KrşT +GT +YF- -k+ş)+KrşT

-Pek o kadar Fena değilse de, nisbetle, bir biçimli duvar /Mesabesinde kalır câmi'in yanında... İ.A.F.Y./89

[Ö] +Y (TYF-(N +YF-)-k+ş)

Kabul eder diyelim... V.K./681

[Ö] +Y (TYF-(N +YF-)-k+ş) +Ü

Sevâb ümîd ediyor ha! V.K./337

[Ö] +Y (TYF-(N +YF-)-k+ş) +E +ZT

-Bizim filizleri göndermesin sakın o zaman! İ.A.F.Y./27

[Ö] +Y (TYF-(Naç +[N] +ZT +YF-)-k+ş)

Sevabı var mı imiş,(onu) bir zaman gelir, anlar! V.K./333

[Ö] +Y (TYF-(ST +[YF-] [-k+ş])

-Neden? İ.A.F.Y./16

[Ö] +Y (TYF-(ST +HT +YF-)-k+ş)

Neden vezâîfi taksime hiç yanaşmıyoruz? V.K./389

[Ö] +Y (TYF-(ST +ZT+DT+BnT +HT +YF-)-k+ş) +Ü

Tanassur etmeye koyvermiyor ahâlîyi, Bahanesiyle imam görmüyor mu, çıldırarak, Kuduzca saldırıyor intikam için ite bak! V.K./618

[Ö] +Y (TYF-(ST+YF- -k+ş) +ZT +H

— Nedense pek asabisin bugün, Feridun Bey! V.K./572

[Ö] +Y (TYF-(VT +YF-)-k+ş)+N

-Kurûn-i mâziyemizden bakan şu "gözler" e sor: /O neydi, dağ gibi erler ki

arza hâkimdi... İ.A.F.Y./184

[Ö] +Y (TYF-(ZT + YF-)-k+ş)

Aşılarken de vurun kendine kendinden aşı. S.K./444

[Ö] +Y (TYF-(ZT +[YF-]) [-k+ş])

-Çoktan! İ.A.F.Y./2

[Ö] +Y (TYF-(ZT +DT +YF- -k+ş) +SC

Zaman zaman bakıp etrafa diş gıcırdattı; Muhiti, çünkü, yürürken o muttasıl battı! V.K./342

[Ö] +Y (TYF-(ZT +HT +YF-)-k+ş)+N +E

—Geçende yıkmaya kalkıştılardı mahfili ya! İ.A.F.Y./68

[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF-)-k+ş)+N+E +Naç

Önümde cûşa gelen safların telâtumunu /Görünce andım o deryaların tezâhumunu: Ki dalgalar gibi, ummân-ı sermediyyette, /Birer sücûd ile güm-nâm olur nihayette! V.K./482

[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF-)-k+ş)+E

—Bugün de öyle mi lâkin? İ.A.F.Y./134

[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF-)-k+ş)+DT +TT

-Sonunda kardeş olurlar tabîatiyle yine. İ.A.F.Y./179

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

[Onlar] Enkâz-ı târumâr-ı beşer! V.K./597

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

—[O,] Mezâr-ı sâbihi binlerce gövdenin, kafanın! V.K./606

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Hakk'a iltica edelim: V.K./682

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Tâ ibret olup kalmıyalım âleme... V.K./685

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

-Ne söyledin? İ.A.F.Y./77

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Ta'assubun yeri mi? İ.A.F.Y./102

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

- Ayıp! İ.A.F.Y./136

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

— Bunu olsun görüp de bilmemeniz... İ.A.F.Y./138

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

— Mektep. İ.A.F.Y./165

[Ö] +Y (YF- -k+ş) + YT

-Zavallı milleti vahdet-cüdâ eden "ikilik" Sırıtmıyor mu? O pis dişleriyle karşında? İ.A.F.Y./170

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +BnT

Zalâm-ı küfre gömülmüş boyunca lâşe gibi! V.K./591

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E

Nedir mi? V.K./373

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E

Bu hasbihâl ile yıllar gelir, geçer... V.K./403

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +HT +N

*Deyin ki nâmerde: "Sevabı sen göreceksin huzûr-i mahşerde! Tepende
gezdirecek ra'd-ı intikamını Hak, /Ki yıldırımları beyinde kaynayıp
duracak. Yakandan inmiyecek dest-i kahrı hüsrânın... Nasıl iner ki,
önünden kaçıp da nîrânın, Civâr-ı nûr-i nübüvvette mültecâ bulsan; Bu
türkü kurtuluş imkânı yok ya... Kurtulsan; Şu izdihâmın elinden — ki belki
bir milyar Nüfûs-i haşiredir — kaçmak ihtimâli mi var? Bugün fesadına
kurbân olan zavallıların Vebali boynuna yüklenmesin mi, yoksa, yarın?
Kolay mı ümmeti ıdlâl edip sefil etmek? Kolay mı dîni hurâfât içinde
inletmek? Niçin Kitâb-ı İlâhî'yi pâyimâl ettin? Niçin şerîati murdar elinle
kirllettin? Çıkıp tepinmeye yok muydu başka bir saha? Nedir bu salladığın
çifte, Kâ'betullâh'a? Herif! Şu millet-i ma'sûmeden ne isterdin, Ki doğru
yol diye tuttun, dalâli gösterdin!" V.K./338*

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +NC

Düşün ki böyle midir bizde? İ.A.F.Y./106

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +Yaç

— Nedir mi? Kükremesinden de bellidir: Arda... V.K./604

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +Yaç.C.

*Ne hüsrandır ki: Şark'ın ben vefâsız, kansız evlâdı, /Serapa Garb'a
çiğnettim de çıktım hâk-i ecdâdı! BÜ./16*

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +Yaç.C.

*Ne zillettir ki: Nâkûs inlesin beyinde Osman'ın; /Ezan sussun, fezâlardan
silinsin yâdı Mevlâ'nın! BÜ./18*

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +Yaç.C.

*Ne hicrandır ki: En şevketli bir mâzi serâp olsun; /O kudretler, o satvetler
harâb olsun, türâb olsun! Çökük bir kubbe kalsın ma'bedinden Yıldırım
Hân'ın; Şenâatleri çiğnensin muazzam Kabri Orhan'ın! BÜ./19*

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +Yaç.C.

Ne heybettir ki: Vahdet-gâhı dînin devrilip, taş taş, /Sürünsün şimdi milyonlarca me'vâsız kalan dindaş! Yıkılmış hânümânlar yerde işkenceyle kıvransın; Serilmiş gövdeler, binlerce, yüz binlerce doğransın! Dolaşsın, sonra, İslâm'ın harem-gâhında nâ-mahrem... BÜ./20

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +HT +H +N

Göster bize, yâ Rab, o güzel günleri... V.K./690

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +N

Ne yaptı "biz mütevekkileriz" diyen kümeyi? V.K./324

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +N

Bekliyoruz nurunu... V.K./696

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +N +Naç

Bakın ne hâle getirmiş ki cehlimiz dîni: Hurafeler bürümüş en temiz menâbi'ini. V.K./327

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +NC

Bilir misin ne dehâlar yetişti medreseden? İ.A.F.Y./42

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +Öaç

—Nedir şu karşıkı vadiyi bir alev bürüyor; Fakat yılan gibi yerlerde kıvranıp yürüyor? V.K./603

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +ŞT+İIT

Biraz hayâ edin öyleyse şaklabanlıktan! V.K./375

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +VT +DT

Dağıttı, kamçıya kuvvet, "gidin, ekin" diyerek. V.K./325

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +Yaç.C.

Bir sahne ki her perdesi tertîb-i meşîyyet; /Eşhâsı da bâzîçe-i âvâre-i kudret! T.Y.F/26

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +ZT

Düşünmedin mi girerken şerâatin kanına? V.K./335

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +ZT +H

-Sürüm sürüm sürünün tez zamanda alçaklar! İS./65

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+E

—Bir eski medrese olmak gerek... Değil mi? İ.A.F.Y./167

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+E +SC

-Unutmuşum, hani, yoktur da geldiğim çoktan. İ.A.F.Y./151

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+E +Yaç

Bir sahne ki milyarlar oyun var üzerinde! T.Y.F/25

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+N

Kimin elinde bıraktık... Kimin emânetini! V.K./635

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+N

— Anlamam inatçılığı... İ.A.F.Y./119

[Ö] +Y (YF-)-k+ş)

Nasıl timsâl-i nûr olmaz? F.C./9

[Ö] +Y(YF- -k+ş)+ ZT +E

Soyun evvelce fakat... HA./18

[Ö] +Y(YF-)-k+ş)+ KT +Yaç

Öyle bir levha-i rikkat ki unutmam ebedî: /Rengi uçmuş yüzünün, gözleri

çökmüş içeri; /Elmacıklar iki baştan çıkıvermiş ileri. HA./12

[Ö] +Y(TYF- (HT+ YF-) -k+ş) +H +Ö

Tavansız evlere, yâ Rab, ne hoş bir avize! İS./27

[Ö] +Y(TYF- (N +YF- -k+ş) + E +H

-İhsan Bey'i bildin ya, Memiş? K.İ./25

[Ö] +Y(TYF-([N] +YF-)-k+ş) +Csi

Söyle, ne var saklayacak? HA./58

[Ö] +Y(TYF-([N]+YF-) -k+ş)+ DC +Naç.C.

*Görün, şu zerreyi tedkîk edin de bir kerre. /Nasıl hurûş ile kalbinde eyliyor
daraban, /Avâlimiyle beraber şümûs-i bî-pâyan! V.K./90*

[Ö] +Y(TYF(KT +YF-)-k+ş)

Nasıl belâğ-i mübîn! V.K./34

[Ö] +Y(TYF-(KT +YF-)-k+ş)

Ne ittîrâd-ı müebbed! V.K./44

[Ö] +Y(TYF-(KT +YF-)-k+ş)

Ne muntazam hareket! V.K./45

[Ö] +Y(TYF(KT +YF-) -k+ş)

Ne hasbihâl-i semavî! V.K./33

[Ö] +Y(TYF-(N +YF-) -k+ş)

Zevîl-hayâta bakın... V.K./104

[Ö] +Y(TYF-(N +YF-) -k+ş)

Hangi bir derdim için ağlayayım, bilmiyorum. HA./50

[Ö] +Y(TYF-(N +YF-)-k+ş) +ST

Döktüğüm yaşları çok görmeyiniz: Mağdûrum! HA./51

[Ö] +Y(TYF-(ST +YF-)-k+ş)

-Niçin sinirleniyorsun? İ.A.F.Y./101

[Ö] +Y(TYF-(ŞT +DT +YF-)-k+ş) +DTaç

Adamsan öyle yaşa: /"Eğer hümâ-yı zafer konmak istemezse başa, /Haram olur sana kuzgun üşürmemek leşine!" V.K./188

[Ö] +Y(YF- -k+ş)

Ne bir ziyâ, ne de nûr! V.K./9

[Ö] +Y(YF- -k+ş) + N

Çağırın bekçiyi... K.İ./24

[Ö] +Y(YF- -k+ş) +E +DT

İlerleyip duruyor işte hiç kesilmiyerek, /-Ezelde ruhuna mevdû'-i dest-i fitrat olan -/ Güzide bir emelin arkasında koştuktan. V.K./113

[Ö] +Y(YF- -k+ş) +E+ Yaç

Bir ihtisas ki pek incedir... Fakat keskin... V.K./32

[Ö] +Y(YF- -k+ş) +N + Naç.C.

Görün şu aile efradının sevişmesini: /Küçük, büyüklerinin ruhu, kurretü'l-ayni; /Büyük, küçükler için dâyedir, mürebbîdir.. /Gider, hayâtını tanzim eder, görür gözetir. V.K./35

[Ö] +Y(YF- -k+ş) +Öaç

Nedir ki sevk ediyor hiç dağıtmadan ebede? V.K./64

[Ö] +Y(YF- -k+ş)+E+Yöt

Sokuldum artık onun sîne-i münevverine. F.C./17

[Ö] +Y(YF- -k+ş)+H

-Nasıl ettin doktor? HA./23

[Ö] +Y(YF- -k+ş)+N +Naç

İşitmedin mi ne söylerdi muhterem ceddin:/"Zafer ilerdedir oğlum, hücum edip aşarak, /Hudûd-i düşmanı, hiç yoksa, bir mezar almak; /Geçip de ric'ate bin yıl muammer olmaktan /Hayırlıdır..." V.K./178

[Ö] +Y(YF- -k+ş)+NC.

Düşün: Hayâta fedâ etmedik elinde ne var? V.K./169

[Ö] +Y(YF--k+ş)+DT +E

Bırakırlar mı eğer gitmemiş olsam acaba! HA./61

[Ö] +Y(YF--k+ş)+N

Koşturunuz bir araba. HA./63

[Ö] +Y₁(TYF-(NC+YF-) -k+ş)

Açıkça söyleyelim: Azm eder, tevekkül eder. V.K./300

[Ö] +Y₁(YF--k+ş) +E +Yaç

Hep tevekküldür: /Ki i'timâd-ı zaferden gelen tahammüldür. V.K./276

[Ö]+ Y (TYF-(YF- -k+ş) +E +N

Dedim ki: "Fâtih'e çıksam yavaşça, bir yanda /Durup o âlemi seyreylesem de meydanda,/Ziyâret etsem ehîbbâyı sonradan... Hoş olur. /Bütün gün evde oturmak ne olsa pek boştur. " B./14

[Ö]+ Y (TYF-([N]+YF- -k+ş) +E +Naç.C.

[onu]Sanıyorlar ki: "Bugün Avrupa tek mil kâfir. /Mütedeyyin görünürsek,

diyecekler, barbar! /Libri pansör' geçinirsek, değişir belki nazar."
S.K./429

[Ö]+ Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş) +E +Naç.C.

*[onu]Bilmiyorlar ki: Ulûmun ezeli dâyesidir, /Beşerin bir gün olup
yüksелеcek pâyesidir. Mündemiç sîne-i safında bütün insanlık... S.K./415*

[Ö]+Y (YF- -k+ş) +H + N +Csi

-Bak anne, aydede bak bak! İS./31

[Ö]+Y (TYF- (N+YF-)-k+ş)+ Naç

*Şu kadar söyleyeyim: Dîn-i mübinin orada, /Rûh-i feyyazı yayılmış, yalnız
şekli Buda. S.K./198*

[Ö]+ Y (TYF-(HT +YF-) -k+ş) + E +N

Bizim sokakları tahmin için deyin ki: Kuyu! İS./24

[Ö]+ Y (TYF-(ŞT +YF-)-k+ş)+ E

Ne olurdun bunu kalkıp da göreydin acaba? Ü.B.K.D./14

[Ö]+ Y (YF-)-k+ş)+ ŞT

Mahv olursun bir dakîkan geçse hattâ böyle boş. D./21

[Ö]+ Y (YF- -k+ş) +E +N

*Sanıyorlar ki: Terakkîye tahammül edemez; /Asrın âsâr-ı kemâliyle
tekâmül edemez. S.K./414*

[Ö]+ Y (YF--k+ş)+ Yaç.C.

*Ne felâket: Dönüversin de mesâcid ahıra, /Hırvat'ın askeri tepsin çıkıp
üstünde hora! Ü.B.K.D./16*

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

"Hak okka çünkü bu kantar... Frenk icâdı gıram Değil! /Diremleri dörtyüz,

hesapta şaşmaz adam." B./23

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

- Muhallebim ne de kaymak! B./24

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

- Şifalıdır macun! B./25

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

- Simit mi istedin ağa? B./26

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

- Yokmuş onluğum, dursun. B./27

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

[0]- Yetim ayol... Bana evlâd belâsıdır bu acı Çocuk değil mi? 'Salıncak' diyor... Salıncakçı! Kuzum, biraz da bu binsin... Ne var sevâbına say... Yetim sevindirenin ömrü çok olur.. [diyor.] B./ 38

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

- Hay hay! B./ 39

[Ö]+ Y(TYF- (DC +[N] +YF--k+ş) +E

Al götür haydi!... K.İ./85

[Ö]+ Y(TYF-(KT+YF-) -k+ş)+Csi

Hakîkten görececek şey değil mi ya? K/35

[Ö]+ Y(TYF-(BT+YF-) - k+ş)+E

Geçenki beş para borcumla on beş etmedi mi? H/4

[Ö]+ Y(TYF-(DC +N +YF--k+ş)

Ne yapıp yapmalı, insanlığı öğretmeliyiz. K.İ./95

[Ö]+ Y(TYF-(N +YF-)-k+ş)

Yoklayayım şimdi avamın da biraz, /Nedir efkârı, dedim. S.K./107

[Ö]+ Y(TYF-(N +YF-)-k+ş)+H

Gazı gösterece Asım! K.İ./90

[Ö]+ Y(TYF-(N+YF-)-k+ş)

*-Memleket mahvolacak, olmayacak... /Baştakiler, Düşünürler ona mevcûd
ise bir çâre eğer. /Gelelim dîne: Ne mümkün çalışıp kurtarmak? /
Bede'e'd-dînu gariben... sözü elbet çıkacak." /Dediler. S.K./106*

[Ö]+ Y(TYF-(N+YF-)-k+ş)

-Gelemem, kendisi gelsin, dedi. K.İ./29

[Ö]+ Y(TYF-(ST +ZT +YF-) -k+ş)

Gel nikâh kıy, demesinler, diye ba'zen kaçırım... K.İ./104

[Ö]+ Y(TYF-(ZT +YF--k+ş) +Öaç.C.

Vâkıâ ba'zen olur, dörde kadar evlenilir... K.İ./77

[Ö]+ Y(TYF-(ZT +YT +YF-)-k+ş)

Ne zaman câmi'e girdin? K.İ./67

[Ö]+ Y(YF- - k+ş) +N

-Ver ordan on paralık zencefil, çörek otu, biber. H/3

[Ö]+ Y(YF- -k+ş) +E +Yaç

Kahramanlar ki asırlar bükemez bir kolunu! S.K./48

[Ö]+ Y(YF- -k+ş) +N +H

Bilir misin, ne kadar hîç imişsin ey idrâk! V.K./69

[Ö]+ Y(YF--k+ş)

-Değil hiçbir... K.İ./55

[Ö]+ Y(YF--k+ş)

-Öyle! K.İ./89

[Ö]+ Y(YF--k+ş)

Hem günah, hem de ayıp... K.İ./51

[Ö]+ Y(YF--k+ş) +H +E

- Yorgundum efendim de... K.İ./33

[Ö]+ Y(YF--k+ş)+Csi

-Gittiler neyse... K.İ./92

[Ö]+ Y(YF--k+ş)+DT

Gidiniz devletle. K.İ./91

[Ö]+Y (TYF- (VsT +[YF-])[-k+ş])+E

Omuzlamakla mı? V.K./381

[Ö]+Y (TYF-([N] +YF-) -k+ş)

— [Sen onu] Bilmiyor musun? V.K./626

[Ö]+Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş) +Csi +N

Yol uğratıp da bu sahradan önce geçmişsen; Görür müsün, bakalım, bir nişane geçmişten? V.K./629

[Ö]+Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş)

"Sana tebdîl-i havâ tavsiye etmiş doktor; /Gezmiş olsan açılırsın..." diye bir fikrini sor. HA./39

[Ö]+Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş) +E

Sarılmadan en ufak bir işinde esbaba, 'Muvaffakiyyete imkân bulur musun acaba? V.K./230

[Ö]+Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş) +N

Eşip de geçmişi hortlatmayın şu mel'ûnu! V.K./479

[Ö]+Y (TYF-(DT+ YF-)-k+ş)

Şu ihtirasa uyup az mı verdiniz kurban? V.K./496

[Ö]+Y (TYF-(DT+YTG +N +YF-) -k+ş)

Çekip kumandası altında ordu ordu melek; /Senin hesabına küffârı hâk-sâr edecek! V.K./214

[Ö]+Y (TYF-(HT +YF-) -k+ş)

Geçen fecâyî'e hâlâ inanmıyor musunuz? V.K./476

[Ö]+Y (TYF-(N +YF-) -k+ş)

-Bir mubassır çağırın. HA./36

[Ö]+Y (TYF-(N +YF-) -k+ş)

Kımıldamaz yine gelmezsek intibaha bugün, /ikinci uyku ne dehşetli bir ölüm, düşünün! V.K./459

[Ö]+Y (TYF-(N +ZT +YF-) -k+ş) + SC

[O] Muzaffer ordu, ahâlîyi şimdi öldürüyor. Nüfûs-i müslime çokmuş da gayr-ı müslimeden, İdare müşkil olurmuş tevazün eylemeden. V.K./640

[Ö]+Y (TYF-(N+YF-) -k+ş)+ZT+Csi+YT

Neler düşündüm o sâ'atte bilseniz orada! F.C. /20

[Ö]+Y (TYF-(SıT +E +YF- -k+ş)

Kıyâm-ı haşre kadar, belki tütmeyip duracak! V.K./673

[Ö]+Y (TYF-(ST+ YF-)-k+ş)+ N

Beş on vatansız için nâra yakmayın vatânı! V.K./509

[Ö]+Y (TYF-(VsT +[YF-])[-k+ş]))

Nereden (girelim)? S.K./32

[Ö]+Y (TYF-(ZT+VT +YF-)-k+ş)

Bu sefer bir odunla dövmüşler. V.K./521

[Ö]+Y (YF- -k+ş)+E +NC+NCaç

Bilmiyorlar ki bu şiddetlerin olmaz hükmü: /Göz yılar önce, fakat, sonra kanıksar ölümü. S.K./119

[Ö]+Y (YF- -k+ş)+NC+Csi

Sanıyorlar kafa kesmekle, beyin ezmekle, /Fikr-i hürriyet ölür. Hey gidi şaşkın hazele! S.K./120

[Ö]+Y (YF- -k+ş)

Keyfine bak! V.K./210

[Ö]+Y (YF- -k+ş)

Kapılmayın onu ihmâl edip salâh umana! V.K./444

[Ö]+Y (YF- -k+ş)

Utanmıyor musunuz? V.K./475

[Ö]+Y (YF- -k+ş)

Günah! V.K./511

[Ö]+Y (YF- -k+ş) +H

-Buyurun efendim. HA./37

[Ö]+Y (YF- -k+ş) +N

Hesâb edin ne kadar bigünahın aktı kanı... V.K./508

[Ö]+Y (YF- -k+ş) +N +E +Naç.C

Unutmayın şunu lâkin: "Zaman: Zamân-ı ulûm! V.K./430

[Ö]+Y (YF- -k+ş)+Csi

-Kadın, paşam, ne yaparsın? İS./51

[Ö]+Y (YF--k+ş) +N

Unuttunuz mu ne korkunç edebsiz olduğunu? V.K./478

[Ö]+Y(TYF-(ZT+YF-)-k+ş) + E

Bir gün olup parlayacaktır elbet. S.K./174

[Ö]+Y(YF- -k+ş)+Öaç.

Onun neticesidir sa'ye varmıyorsa elin. V.K./163

[Ö]+Y(TYF-([N] +YF-) -k+ş) +Naç.C.

Anladım: Ben ne kadar şi're özensem de, demek, /Seni, ey sevgili kaari', bu telâkki, pek pek, azıcık güldürecek... S.K./10

[Ö]+Y(TYF-([N]+YF- -k+ş) +Csi +Naç.C.

-[onu]Unuttun öyle mi? Bayramda komşunun gelini: /"Hasan, dayım yatı mekteplerinde zabittir;/Senin de zihnin açık... Söylemiş olaydık bir.../Koyardı mektebe... Dur söyleyim" demişti hani? K/29

[Ö]+Y(TYF-(DT+DT+DT+YF-)-k+ş)+YT

Beş on fakîre olup bâr-ı dûş-i istiskâl, /Huzûr-i lâlini bir nevha etmeden ihlâl, /Sükûn içinde uzaklaştı âşiyânından. H/25

[Ö]+Y(TYF-(HT+YF- -k+ş) +ZT +KrşT

-Baban yerinde adamdan ne istedin şimdi? Adamcağız sana, bak hâl dilince söylerken... K./13

[Ö]+Y(TYF-(N+YF-)-k+ş)

Bu ilimsiz hocalardan, bu beyinsizlerden, /Çekecek memleketin hâli ne olmaz, düşünün! S.K./162

[Ö]+Y(TYF-(ST +[YF-) -k+ş])

Niçin? (Kımıldamıyorsun?) V.K./160

[Ö]+Y(TYF-(ST +E +[YF-) -k+ş]) +E +SC

Niçin mi[kımıldamıyorsun]? "Çünkü bu fânî hayâta yok meylin! V.K./162

[Ö]+Y(TYF-(ST +YF-) -k+ş)

Niçin kımıldamıyorsun? V.K./159

[Ö]+Y(TYF-(VsT +YF -) -k+ş)

-Küfeyle öyle mi? K/23

[Ö]+Y(TYF-(VsT+ZT+YT+YF-)-k+ş)

Mezarcının o kürek yüzlü dest-i lâkaydı / İânesiyle nihâyet mezâra yaslandı.
H/28

[Ö]+Y(TYF-(YT +YF-) - k+ş)

Nerede kaldıktı? S.K./404

[Ö]+Y(YF- -k+ş)

-Hasan. K./16

[Ö]+Y(YF- -k+ş)

-Ne doğru söyledi! K/27

[Ö]+Y(YF- -k+ş)

Bir eski ailedir, gökyüzünde ârâmı. V.K./28

[Ö]+Y(YF- -k+ş) +DT +N

Yabancı sanmayınız seyredip de ecrâmı... V.K./27

[Ö]+Y(YF- -k+ş) +H + N

Öp oğlum amcanın elini. K/28

[Ö]+Y(YF- -k+ş) +ZT + N +E +Naç.C.

*Tasavvur eyliyelim şimdi başka bir kudret,/ Ki hep kuvâyı doğurmuş, esâsı
madde... V.K./13*

[Ö]+Y(YF- -k+ş)+E +SC

Neden mi? Çünkü bütün kudretin tekâsüfüdür. V.K./17

[Ö]+Y(YF- -k+ş)+YT

Oturdum öndeki maksûreciklerin birine.F.C./18

[Ö]+Y(YF- -k+ş)+YT+N+Naç

*Göreceksin: O harîmin ebedî zillinde,/ Sanatın ruhunu seyyâl bulut şeklinde.
S.K./30*

[Ö]+Y(YF--k+ş)+ E +SC

Serîr-ârâ-yı ikbâl ol ki: Bir millet sipâhındır. İS./13

[Ö]+Y+(TYF-(VT +YF-) -k+ş)

Bir cerîdeyle hemen başlayıverdim va'za. S.K./130

[Ö]+Y+(YF- -k+ş) + E

Nasıl kalsın ki? S.K./95

[Ö]+Y+(YF- -k+ş)+ ZT+ N

Sorunuz, şimdi Japonlar da nasıl millettir? S.K./196

[Ö]+Y₁ (YF- -k+ş) +YaçC

Öyledir, memleketin hâli düzelmezse eğer, /Kışlalar evlere, asker de ahâliye döner! S.K./360

AC+DT+ YöT+Y (YF- -k+ş)+Ö

-Tereddüt etme sakın, çünkü vak'a pek mevsuk- /Tarîk-ı Şam'ı tutup doğru "Surg"a indi Ömer. V.K./244

5.1.2. Cümlemsilerle (Ünlemler) Başlayan Cümleler

Csi + [Ö] +Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş)

Gelin, omuzhyalım... V.K./359

Csi + [Ö] +Y (YF- -k+ş) +Yaç

Bakın ne günlere kaldık: Ya beş, ya altı kopuk, Yamaklarıyla beraber ki hepsi kılkuş, Utanmadan çıkıyor, içtihadı kalkışıyor! V.K./366

Csi + [Ö]+ Y(YF--k+ş)

Yetişir artık dur. K.İ./45

Csi + E +Ö+ Y(TYF-(N+YF-) -k+ş)+ E +Naç.C.

Dur da, Mabuduna yükselmek için, ilme basan/ Ma'bedin hâlini gör, işte serâpâ îman! S.K./19

Csi + KrşT +YT+ E +Ö +Y(YF- -k+ş) + E +E

Öyle amma, gördüğüm elvâh-ı şevkin rağmine, /Bende hâlâ zevke benzer duygu yok, hâlâ yine! Ç.B.S.B.C./9

Csi + ŞT +Y (YF- -k+ş) +Ö +DT

Öyle ya, bizler de kendi fikrimizi Çıkarmış olsak eğer, şimdi, kuvveden fi'le, Kucaklaşır medeniyetle din tamâmiyle. V.K./364

Csi + Y (YF--k+ş) +Ö

Gelelim şimdi, ne merkezde avamın hissi... S.K./379

Csi +[Ö] + Y (TYF-(KT+YF-)- k+ş)

Hiç sorma, nasıl maskaraca? S.K./158

Csi +[Ö] + Y(YF- -k+ş)

-Aman da maşallah Değirmi tabla kadar var... İS./32

Csi +[Ö] +Y (TYF-(DC +BT +YT +YF-)-k+ş) +NC

Ne var inadına etsen de bir sefer galebe, /Benimle Fâtih'e gelsen... İ.A.F.Y./52

Csi +[Ö] +Y (TYF-(NC +YF-) -k+ş)

Ayıp değil ya, bu sözden ne çıktı, anlamadım. İ.A.F.Y./31

Csi +[Ö] +Y (YF- -k+ş) +Ü

-Al işte, geldim be! İ.A.F.Y./53

Csi +[Ö] +Y (YF--k+ş)

Ne yapsın, İnliyecek! V.K./314

Csi +[Ö] +Y(YF-)-k+ş)

-Yok canım, öyle değil.. HA./59

Csi +[Ö]+Y(YF- -k+ş)

Hudâ bilir ki yalan! V.K./165

Csi +[Ö]+Y(YF- -k+ş)+ E +DT +Yöt

*Bir de baktım ki: O her saftan uzanmış kollar, /Varacak sanki yarıp boşluğu
Mevlâ'ya kadar! S.K./68*

Csi +Csi + Ö +Y (TYF-(N +YF-)-k+ş) +E

— Adam sen de! Düşündüğün şeye bak... Sen şu ilmi öğren de... İ.A.F.Y./13

Csi +E +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Gelin bâri bir duâ edelim. V.K./680

Csi +Ö +Y (TYF-(ST +YF-) -k+ş)

Kurbân olayım, biz bu tecellîden usandık! V.K./688

Csi +Ö +Y (YF- -k+ş)

*Emin olun, bizi me'yûs eden felâketler, vazife hissine bigânelik belâsı bütün.
V.K./397*

Csi +Ö +Y(YF- -k+ş)

Nasıl, bu sözleri tutmak gelir mi hiç işine? V.K./189

Csi +Ö+Y (TYF-(N+YF-) - k+ş)+ZT+ ST +STaç.C.

Hiç unutmam ki, cömerdin biri, hem zengin adam, /Beni yüzdürdü nihayette şu sözlerle:/ "İmam, Günde on kerre gelip istediniz, hep verdim. /Yine vermezsem eğer millet için, nâ-merdim. /Yalnız, ehline gitsin bu emekler... Olur a, /İş bizim Avrupa yaranına benzer sonra! /Hâli ıslâh edecekler, diyerek kaç senedir, /Bekleyip durduğumuz zübbelerin tavrı nedir? /Geldi bir tanesi akşam, hezeyanlar kustu! /Dövüyordum, bereket versin, edebsiz sustu. /Bir selâmet yolu varmış... O da neymiş: /Mutlak, Dîni kökten kazımak, sonra, evet, /Ruslaşmak! O zaman iş bitecekmış... /O zaman kızlarımız şu tutundukları gayet kaba, pek ma'nâsız /Örtüden sıyrılacak... Sonra da erkeklerden. /Analık ilmini tahsil edecekmiş... Zâten, /Müslümanlar o sebepten bu sefaâlette imiş: /Ki kadın "sosyete" bilmezmiş, esarete imiş! /Dîn için, millet için iş görececek alçağa bak: /Dîni pâmâl edecek, milleti Ruslaştıracak! /Bunu Moskof da yapar, şimdi rızâ gösterelim; /Başka bir ma'rifetin varsa haber ver görelim! /Al okut, Avrupa tahsili desinler, gönder, /Servetinden bölerek nâ—mütenâhî para ver; /Sonra bir bak ki: Meğer karga imiş beslediğin! /Hem nasıl karga?

Değil öyle senin bellediğin! /Sâde bir fuhşumuz eksikti, evet, Ruslardan... /Onu ikmâl ediverdik mi, bizindir meydan! /Kızımın iffeti batmakta rezîlin gözüne... /Acırım tükürge billahi, tükürsem yüzüne! /Demiş olsaydı eğer: "Kızlara mektep lâzım.../Su kadar vermelisin." Kahrolayım kaçmazdım. /Elverir sardığımız bunları halkın başına... /Ben mezaârımda huzur istiyorum, anladın a! /Biraz insafa gelin, öyle ya artık ne demek? /Zengin olduk diye, lâ'net satın almak mı gerek?" S.K./144

Csi +Ö+Y(YF-)-k+ş)

-Öyle ya, herkes ahmak! HA./60

Csi +Ö₁ +Y₁ ([YF-] -k+ş) Öaç

-Al işte istediğin: Türbe, taş konak, karakol... İ.A.F.Y./154

Csi +ST +Ö +Y (YF- -k+ş) +ŞT

Nedir ki, verdiği yangınla memleket de biter, /Saçak tutuşmadan evvel basılmamışsa eğer. V.K./505

Csi +Ü +[Ö] +Y(YF--k+ş) +N +BnT

Merhamet bilmeyen insanlara bak, yâ Rabbi, /Koğuyorlar beni bir sâil-i âvâre gibi! HA./54

Csi +Y (YF- -k+ş) +Ö

-Ne var ki: Kalmadı tatbik için müsâid yer! İ.A.F.Y./15

Csi +Y(YF - -k+ş)+ Ö +E

-Hay hay! Neden bu söz lâkin? K/24

Csi +Y(YF- -k+ş)+ Csi +N+Ö +ZT +ÖT

Etme, yazıktır, olmaz; /Garba tevcih ediver, gel onu sen şimdi biraz: S.K./18

Csi +ZT + Öaç.C +[Ö] +Y([YF-] -k+ş)

Aman[onu] bırak neyse...Ecel gelince ha olmuş, ha olmamış kimse![bu fark

etmez.]H/21

Csi +ZT +Ö +Y (YF- -k+ş)+ Ö

Korkarım, şimdi nasîbin mütemâdî haybet! Ü.B.K.D./43

Csi+ [Ö]+ Y (YF- -k+ş)+Yaç.C.

Hey gidi vurdum duymaz! / Öyle dalgın ki, meğer sûrunu İsrail'in, / İşitip, yattığı yerden azıcık silkinsin! S.K./108

Csi+ İİT+ZT +Y (YF- -k+ş) +Ö +ÜT

-Ne çâre! ibrete hâlâ heveslidir çoğumuz; Yetişmemiş gibi dünyâyâ ibret olduğumuz! V.K./422

Csi+ Ö + Y (YF- -k+ş)

Öyle ya... Hürriyet var! S.K./286

Csi+ Ö +Y(YF--k+ş)

-Ne çâre! Kısmeti bir böyle günde ölmekmiş. H/19

Csi+ Ö+Y(YF- -k+ş)

Şu kadar var ki şebâbında ufak bir gayret / Başlamış... S.K./173

Csi+ Y (YF- -k+ş) +Ö

İyi amma nereden bitti bu kurnaz câsûs? S.K./262

Csi+ Y(YF- k+ş)+Ö+N +Naç

Geliniz farz edelim biz bunu: Sâbih bulvar! S.K./6

Csi+[Ö] +Y (YF- -k+ş)

"Demek" de var mı ya? Karşında! İ.A.F.Y./129

Csi+[Ö]+Y (YF-- k+ş)

Şu kadar var ki, çürük tahtaya basmazlar ayak! S.K./137

Csi+[Ö]+Y (YF- -k+ş)+ N

Hudâ rızâsı için kaldırın nifakı... V.K./510

Csi+[Ö]+Y(YF- -k+ş) +E +SC

Heyhât! Atmadım bir adım. /Ki rûhu eylemesin böyle bir fecîa harâb! H/33

Csi+H+SC+Y(YF- -k+ş)+Ö

-Bırak hanım, o çocuktur, kusura bakmam ben... K./14

Csi+Ö +Y (TYF-(YT +DT +YF-) -k+ş)

Yalnız o mu? Bin fikr-i semâvî bu zeminde, /Bîât-ı taharrî kalarak âh ü eninde! T.Y.F/7

Csi+Ö +Y (YF- -k+ş)

— Ne gezer! Delili: Kendi sözündür... İ.A.F.Y./108

Csi+Ö+Y (TYF-(DT +YF- -k+ş)

O değil, lâkin biz /Bunu "tebdîl-i havâ" der de nasıl göndeririz? HA./ 29

Csi+Ö+Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş)

-Bana bak: /Hastanın gitmesi herhâlde muvâfık olacak. HA./38

Ü +Naç.C. +N +Y(YF- -k+ş)+ E +Ö

Heyhat! Sükûn nedir, onu görmüş müdür ki uzviyyât? V.K./110

Ü +YT + Y (YF- -k+ş) +Ö + E +Yaç.C

- Heyhat! /Sevâhilinde onun söndürüldü öyle hayat: Ki aktı sel gibi aylarca hûn-i mazlumu! V.K./608

Csi

-Haydi sen de bunak! İS./36

Csi

-Nasıl, nasıl? İ.A.F.Y./121

Csi

Ve'l-hamdu li'llâhi Rabbi'l-âlemîn. V.K./708, S.K./464

Ü +Csi

-Hay yetişmesin pampin! İS./63

Csi

-Yaşasın! S.K./304

Csi

-Âmin! S.K./455, S.K./460, S.K./463, S.K./451

Ü + [Ö] +Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş) +Naç.C.

Hah! Bulduk: Tokathıyan'da, yarın, toplanır beş altı kopuk, Birer kadeh biradan sonra davranır erken, Omuzlayıp kırarız bâb-ı içtihadı hemen. V.K./357

Ü + Ö +Y (YF- -k+ş)

—Aman, şu yolcular insin!.. İ.A.F.Y./4

Ü + Ö₁ + Y₁ ([YF-]-[k+ş])

Ya ta'assubları [nasıl] ? S.K./157

Ü + ŞT +Ö +Y (YF- -k+ş)

Haydi öyleyse çocuklar, ebediyyen âzâd! S.K./313

Ü +[Ö] +Y (TYF-(DC +YF-) -k+ş)

-Aman, şu düz yolu tutsak da tepmesek yokuşu.. İ.A.F.Y./55

Ü +[Ö]+Y (TYF- (VT +[YF-])[-k+ş])+VTaç

Heyhat! Öyle bir fenle,[açtı] Ki bir ömür telef etmiş o fenni tahsile. V.K./382

Ü +Ö +Csi +Y (YF- -k+ş)

-Aman şu "halet rûhiyye" bir de "mefkûre" /Ayıp değil ya, gıcıklar benim sinirlerimi! İ.A.F.Y./100

Ü + Ö + E + Y (YF- -k+ş)

Ya boğduğun kadının, erkeğin hesabı mı var! V.K./656

Ü + Ö + Y (YF- -k+ş) + ZT

Ah o kurbân-ı zafer nerde bugün? Ü.B.K.D./25

Ü + Ö + Y(TYF-(ST +HT+N +YF-)-k+ş) + N

Ya şerîat ne için /Bize evlenmeyi tâ dörde kadar emr etsin? K.İ./62

Ü + KT + Y (YF- -k+ş) + Ö

Âh ne nâzendedir sürûd-i ümîd! K.N./23

Ü + N + Ö + Y (YF- -k+ş) + YT

Ya o mahviyyeti insan göremez bir yerde... S.K./208

Ü + H + Ö + Y (YF- -k+ş) + Yaç.C.

Âh Meşhed! O ne? Sâhandaki meyhâne midir? Ü.B.K.D./28

Ü + Ö₁ + Y₁ (YF- -k+ş) + Y₂ (YF- -k+ş) + Ö₂

-Ayol, hep içtiğimiz toz... Bozuldu eski tütün! H/14

5.1.3. Edatlarla Başlayan Cümleler

E + Ö + Y (TYF- (DC +YF- -k+ş)

*Sanki zincirdekiler hep boşanıp zincirden, /Yıkıvermiş de tımarhaneyi çıkmış
birden! S.K./289*

E + [Ö] + Y (YF- -k+ş) + Öaç

Hem ne garîb, Hadîsi vaz' ediyorken sevâb uman bile var! V.K./332

E + Ö + Y(TYF-(YF- -k+ş) + YaçC

*Şu var ki, yavrucağın hâli eskisinden elim: /Cılız bacaklarının dizden altı
çırçıplak... K/38*

E + [Ö] + Y (YF- -k+ş)

— *Demek ki Köprü'deyiz... İ.A.F.Y./3*

E + [Ö] + Y(TYF-(ŞT +YF-) -k+ş)

Demek ki: İstese bir zerre bin cihan devirir! V.K./49

E + [Ö] + Y(TYF- (ÜT+DT +N +YF-) -k+ş) +DT

Şu var ki, merkezi tâ asumanda olsa bile, Gelip gelip bizi besler kemâl-i minnetle. V.K./29

E + Csi + Y (YF- -k+ş) +E +Ö +N

— *Fakat bilir misiniz, /Yadırgıyor, hani, insan o eski tekneleri! İ.A.F.Y./5*

E + KrşT +HT+Y (TYF-(ST +YF-) -k+ş) + Ö

Peki! Liyâkat-i fitrîsi âdemin sâde, Kifayet eylemiyorken bu en hasîs işde, Ya içtihadı nasıl kalkıyor bu sersemler? V.K./386

E + Ö + Y (YF- -k+ş) +KT

Hem o hüsrân-ı müebbeddeki mes'ûliyyet, /Mütefekkilere râci' kalacaktır elbet. S.K./406

E + Ö + Y (YF- -k+ş) +N

Lâkin onun genç oğlu,/ Dedi: "Yok, öyle değil; sîne-i millette dolu,/Galeyan emrine âmâde, hamîyyetli yürek; /Şu kadar var ki henüz kendini göstermeyecek. /Geçiyor şimdi esaretle deyip eyyamı, /Müslümanlar gibi mâzîsi büyük bir kavmi, /Ebedî zillate mahkûm edemem doğrusu ben./Daha bîcâre miyiz yoksa Mecûsîlerden? /Diyeceksin ki: Asırlarca sefilâne hayat, /Söndürür meyl-i meâliyi nihayet... Heyhat! /Göz yumulmakla kör olmaz: külün altında ateş, /Ne kadar kalsa bunalmaz: Hele bir aç, hele eş! /Şunu öğretti ki İngiltere tahsili bana: /Milletin, memleketin böyle sefil olmasına /Bir sebep varsa, havassın geriden bakmasıdır.../Yoksa, sark'ın bu zekî unsurunu her feyzi alır. /Müslamanlık gibi, mâhiyyeti cidden yüksek, /Sonra,vicdanları bir

nefhada tehyîc edecek, /Dîn-i fîtrîdeki bir milleti irşada ne var? /Daha yüksek mi aceb şarkı ezen fıtratlar, /Kaabiliyyetçe? Hayır, ben buna asla kanmam. /Adam ister yalnız etmeye bir kavmi adam! /Doğru yol işte budur, gel, diye sen bir yürü de, /O zaman bak ne koşanlar göreceksin sürüde! /Evvelâ beynine bir fikr-i nezîh aşlıyarak; /Hangi bir Müslümanın göğsüne tutturuşa kulak; /Şunu duydum ki: Onun, hiç sesi çıkmaz, kalbi, /En temiz hissile vurmakta çocuk kalbi gibi. /Sineler gayzını fâş etmeye dursun varsın; /Vakti gelsin, o zaman var mı yürek anlarsın!" S.K./226

E + Öaç.C.+[Ö]+Y(YF- -k+ş

İşte o Şark'm cebîn-i mağruru; İkinci arş-ı tealisi Al-i Osman'ın; Birinci mevki-i feyyazı, belki, dünyânın; Edirne... V.K./583

E + ŞT + KC + [Ö] + (YF- -k+ş)

Evet, bilseydik, /Çâre yok, gösteremezdik bu kadar sersemlik. S.K./ 186

E + Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani binlerce mefâhirdi senin her adımın? Ü.B.K.D./21

E + Y(YF--k+ş)

Hele bîçâre şerîatle nasıl oynanıyor! K.İ./97

E + ZT + Ü + Y (TYF- (DT + YF-) -k+ş) + E +Ö

İşte hülyalarımın canlı yerindeyken, of, / Nüksedip karşımıza çıkmaz mı o illet Moskof! S.K./260

E +[Ö] + Y(YF- -k+ş) + ZT

-Hani bizdeydi bugün... K.İ./11

E +[Ö] +Y ([YF-] [-k+ş])

—Şüphesiz. İ.A.F.Y./107

E +[Ö] +Y ([YF-] [-k+ş])

-Evet! İ.A.F.Y./110

E +[Ö] +Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş)

Hülâsa bukalemun fıtratında züppelerin Elinde maskara olduk... Deyin de hükmü verin! V.K./394

E +[Ö] +Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş) +E +DTaç

Hem öyle arsa-i mahşer ki: Yok şefâ'at eden! V.K./645

E +[Ö] +Y (TYF-(YT +YF-) -k+ş)

—Evet, Vefâ'ya iner. İ.A.F.Y./148

E +[Ö] +Y (TYF-(ZT +DT +YF- -k+ş) +SC

Fakat bugün acınır bir nazarla bakmakta: Omuzda, çünkü, bataklık şimdi, cansa gırtlakta. V.K./343

E +[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF-)-k+ş)

Demek ki birliği te'mîn edince kurtuluruz. V.K./489

E +[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF-) -k+ş)

--Demek ki şimdi işin yok... İ.A.F.Y./33

E +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Nihayet, sarıklı bir molla! İ.A.F.Y./47

E +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

-Demek ki: Câmî'i kurbüneyiz Süleyman'ın. İ.A.F.Y./128

E +[Ö] +Y (YF- -k+ş)+ ZT

Hani, göstermediler eski celâdetten eser; /Fuhşu i'lâya koşan bir sürü nâ-merd öteden, /Ne selâmlık ne harem dinlemeyip çiğnerken! Ü.B.K.D./41

E +[Ö] +Y (YF-)-k+ş)+ E+Yaç.C

-Hakikat, öyle küçülmüş ki: "Yok!" de, geç artık... İ.A.F.Y./186

E +[Ö] +Y(YF- -k+ş)

-Hem veremim! HA./57

E +[Ö]+ Y (YF- -k+ş) +E +N

Bir de hatırlamıyorlar ki, umûmen beşerin, /Dâima koştığı son maksada yükselmek için; /Tutacak silsile akvama değildir hep bir; /Belki her millet için ancak o "mâhiyyetir, /Ki kopar kendisinin rûh-i umûmîsinden. S.K./410

E +[Ö]+ Y(YF--k+ş)

-Evet Haber aldık... K.İ./34

E +[Ö]+ Y(YF--k+ş)

Yoksa yüzünüz mü? K.İ./54

E +[Ö]+ Y(YF--k+ş) +ZT +DT

Lâkin canımı sıktı akşam "edemem, üstüme evlenme!" diye. K.İ./56

E +[Ö]+Y ([TYF-(DT +YF-)] [-k+ş])

— Şüphesiz. İ.A.F.Y./195

E +[Ö]+Y ([YF-] [-k+ş])

— Elbette. İ.A.F.Y./192

E +[Ö]+Y ([YF-] [-k+ş])

Hayır! İ.A.F.Y./199

E +[Ö]+Y (YF- -k+ş) +E +Yaç.C.

Hem öyle vekâyi' ki temâşâsı hazindir,/ Âheng-i tarab-sâzı bütün âh ü enindir!
T.Y.F/34

E +Csi + DT +KT +Ö +Y (TYF-(YF- -k+ş)

Fakat, ne gezer! Bugün belânızı bulmuş değilseniz, mutlak, Yarınki saikalar beyninizde pathyacak! V.K./654

E +Csi +TT +YT +Ö +Y₁ (YF- -k+ş)

Fakat durun... Yine keşkülde bir tanîn-i medîd Duyuldu... K.N./22

E +DT +Ö_ + Y (YF- -k+ş) +_Ö

Yoksa, onsuz ne şu dünya kalır İslâm'a, ne din... S.K./331

E +DT +Y (YF- -k+ş) +Ö

Evet, şeraiti mevcûd olunca insanda; Ne kaldı men'edecek içtihadı, meydanda? V.K./377

E +E + Y (YF- -k+ş) Ö

Yazık, yazık ki, bu yüzden bütün felâketimiz. V.K./391

E +E +HT + Y (YF- -k+ş) + Ö

— -Hayır hayır? Bana lâzım değil ne Abdi, ne şey!.. V.K./571

E +H +Ü +Ö +Y (YF- -k+ş)

Ya sen, zebani kıyafetli, gulyabâni paşa, İlâhi yumru başın bir geleydi sivri taş! İS./66

E +HT +Y(YF- -k+ş) +Ö

Fakat hayât için elzem hayâtı istihkar. V.K./185

E +KrşT + YT + Ö +(YF- -k+ş)

Fakat bu levha-i handâna karşı, pek yaşlı, /Bir ihtiyar kadının koltuğunda gür kaşlı, /Uzunca saçlı güzel bir kız ağlayıp duruyor. B./36

E +N +KT +Ö +Y(YF- -k+ş)

Evet, avalimi, hiç şüphe yok ki, bir kânun İdare etmede... V.K./73

E +Ö +E +Öaç.C. +Y(TYF-(VsT +YT +YF-) -k+ş) +HT +N+E +Naç.C.

Evet, kuvâ-yı tabî'iyenin bu dûşa-dûş /Mücâhedâtı ki bir bî-nihâye silsiledir, /Tezâhumuyle yerin sinesinde, yükseltir, /Hayâtın ismini te'bîde bir büyük timsâl,/ Ki cebhesinde tecellî eder durur şu meal: /"Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki bekâ sa'y olursa hakkedilir." V.K./103

E +Ö +E +Y (YF- -k+ş)+Ü

Fakat "yehâfü" nün i'lâli amma güçmüş ha! İ.A.F.Y./125

E +Ö +Y (YF- -k+ş)

Ya harîminde yatan, şapkalı sarhoşlar kim? Ü.B.K.D./30

E +Ö +Y (YF- -k+ş)

Fakat çalışmak için önce şart olan: İstek. V.K./353

E +Ö +Y (YF- -k+ş)

Hayır ta'assub eden yok... İ.A.F.Y./104

E +Ö +Y (YF- -k+ş)

—Demek: Bu medrese, Tıbbiyye Mektebi'ydi... İ.A.F.Y./135

E +Ö +Y (YF- -k+ş) +E+Öaç.C

Evet! Şu farkı var yalnız: Bizde yok değil kuvvet. V.K./408

E +Ö +Y (YF- -k+ş) +YT

-Gidip de öğleyi Fâtih'te kılmak istiyorum; Gelir misin? Hadi! İ.A.F.Y./59

E +Ö +Y (YF- -k+ş) +ZT

İşte o İstanbul'un demir kilidi; /Sefil ayakları altında Bulgar'ın şimdi! V.K./584

E +Ö +Y (YF-) -k+ş)

Yoksa, bit boğacak! V.K./348

E +Ö +Y([YF-] - k+ş) +Yaç.C.

Lâkin işin berbâdı:[şudur:]/Mütefekkir geçinenlerdeki taşkınlıktan, /Geldi efkâr-ı umûmiyyeye muhlîk bir zan: /"Bu fesadın başı hep fen okumaktır" dediler; /Onu mahvetmeye kalkıştılar artık bu sefer. S.K./387

E +Ö +Y(TYF- (N +YF- -k+ş)+ ZT +Naç.C.

Fakat cidâl-i hayâtın bütün bu gulgulesi; /Kalanların acı, ölmüşlerin acıklı sesi; /Zaman zaman göğe yaprak nisâr eden eşcâr; /Zemin zemin yere kâlîçeler yavan ezhâr; /Bahara karşı tuyûrun garîb nevhaları; /Şikâr önünde vuhûşun mehîb sayhaları; /Bedâyi'iyile bahârân, şedâidiyle hazân, /Bu şî'r-i hilkatî inşâd eder durur her ân:/ "Bekâyı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir;/ Çalış çalış ki bekâ sa'y olursa hakkedilir." V.K./122

E +Ö +Y(TYF-(AS +YT+YF-) -k+ş)+E

Demek, o, sîne-i eb'âdı inleyen feryâd; /O, her taraftaki âheng-i sa'y-i gulgulehîz; /O gîrûdâr-ı umûmî.. Bakılsa en nâçîz /Taşın mazîk-ı vücûdunda mündemic... Hayret!86

E +Ö +Y(TYF-(AS+DT +YF-) -k+ş)+E +DTaç

Ya ellerindeki bernâmec, etseniz dikkat, /Bir incelikle mesaîyi münkasimdir ki: /Ne inceliktir o, kabil değildir idrâki. V.K./46

E +Ö +Y(YF- -k+ş)

Hülâsa, hepsi bu âsâr-ı dehşet-âkînin, /Bütün tekasüfüdür toplanan mesâinin. V.K./139

E +Ö +Y(YF- -k+ş)

Lâkin o bir levha idi! HA./11

E +Ö+ Y (YF- -k+ş)

Hele ilmiyye bayâğdan da aşâğı bir turşu! S.K./98

E +Ö+ Y([YF]- -[k+ş])

İşte en korkuncu hüsrânın, helâkin, haybetin! Ç.B.S.B.C./18

E +Ö+ Y(TYF-(KT +YF-)-k+ş)+H

Ya sen, ne âciz imişsin zavallı akl-ı beşer! V.K./71

E +Ö+Y (YF- -k+ş)

Demek ki: Her şeyin Allah... V.K./217

E +Ö+Y (YF- -k+ş)

Hülâsa, milletin efradı bilgiden mahrûm. V.K./429

E +Ö+Y([YF]-)[-k+ş])

—Ya imtidâd-ı mehîbince yükselen her ada?[Nedir?] V.K./605

E +Ö+Y(YF- -k+ş)

Evet, bu aile efradı durmuyor... V.K./40

E +Ö+Y(YF- -k+ş)+E+Yaç

Hele gözler iki mihrâk-ı semavîdir ki: /Bir şuâîyle alevlendiriyor idrâki. S.K./73

E +ST + VT +Y (YF- -k+ş) + Ö

Zîrâ ederek bunca sefâlet-zede feryâd; /Vâveyl sadâsıyla dolar sîne-i eb'âd. TYF/35

E +ST +YGT +Ö +Y (YF- -k+ş)

— Fakat, makine Henüz bilinmediğinden, o kuvvetin yerine, Menâbi'in değişen rakımından istihsâl Olunma bir sıkı tazyik edilmiş isti'mâl. İ.A.F.Y./196

E +ŞT +[Ö]+ Y(YF--k+ş)

*Yalınız râhat ararlarsa eğer, /Böyle külfetli kuyûd altına hiç girmeseler!
K.İ./43*

E +ŞT +Y (YF- -k+ş)+ N +Ö

*Ya uyansaydın eder miydi tebâh, /Mülkü, birdenbire âfâka çöken kanlı sabah?
Ü.B.K.D./47*

E +Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş) Ö

Ki başka türlü uyanmaz bu gördüğün ölüler!.. V.K./638

E +Y (YF-)-k+ş) +Ö+ZT

Evet, onun daha fevkinde ihtiyâç artık... V.K./400

E +Y (YF- -k+ş) +Ö

Demek tiyatroya severmiş benim sevimli beyim.. V.K./576

E +Y (YF- -k+ş) +Ö

*Hem ne için /Beni yıllarca barındırmış olan bir yerden, /"Öleceksin!" diye
koğmak? HA./44*

E +Y (YF- -k+ş) +Ö+ZT +ŞT

Demek ki kurtuluruz biz bugün olursak adam. V.K./410

E +Y (YF- -k+ş)+E +SC

-Hayır, yetişmeli, madem edası mümkündür! İ.A.F.Y./204

E +Y (YF- -k+ş)+Ö

—Demek ki zırdeli bunlar! İ.A.F.Y./69

E +Y (YF- -k+ş)+Ö

-Demek ki: Hayli mühimdir bunun da tedkîki. İ.A.F.Y./80

E +Y(YF- - k+ş) +Ö

Gâlibâ bahsi değiştirdi bu müz'ic sözler... S.K./403

E +Y(YF- -k+ş)+Ö

Lâkin nedir mealî onun? V.K./74

E +ZC + E +Ö +Y (TYF- (VT + YF-) -k+ş)

Bir de İstanbul'a geldim ki: Bütün çarşı, pazar /Na'radan çalkanıyor! S.K./285

E +ZC+Y (YF- -k+ş) + Ö+ E +SC

Hem vatan gitti mi, yoktur size bir başka vatan; /Çünkü mirasyedi sâil kovulur her kapıdan! S.K./365

E +ZT + Ö +Y(YF- -k+ş)+ HT

Demek ki: Şimdi bu taş canla, başla uğraşıyor, /"Bütün avalimi lebrîz eden mesâiye, Benim de sa'yim olunmak gerek ilâve..." diye. V.K./81

E +ZT +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

— Hayır birazdan var. İ.A.F.Y./34

E +ZT +[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +N

Fakat güneş batarak, ortalık karardıkça, Görür ki: Yerde yatılmaz, hemen çıkar ağaca. V.K./310

E+ [Ö] +Y (TYF-(ST +YF-) -k+ş) +N

Ya neden beklemiyordun bu rezîl âkıbeti? Ü.B.K.D./52

E+ [Ö]+Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş) +SC

Evet, bilmesen de hakkın var: Bırakmamış ki, taş üstünde taş, kuduz canavar! V.K./628

E+ [Ö]+Y (TYF-(VT+YF-) -k+ş)

Haydi şadırvan kapısından girelim: S.K./33

E+ [Ö]+Y (YF- -k+ş)

Ki pek hazin duruyor? V.K./625

E+ H+ Ö +Y (YF- -k+ş)

*İşte, ey unsur-i isyan, bu elîm izmihlâl, /Seni tahrîk eden üç beş alığın
ma'rifeti! Ü.B.K.D./51*

E+ Ö + Y (TYF-(N +ZT +[DT]+YF-) -k+ş)+ DTaç.C

*Ama ben kendimi bir müddet için (şöyle) aldattım: /Galeyandır... Galeyan
geldi mi kalmaz mantık.../Su bulanmazsa durulmaz... Hele sabret azıcık...
S.K./324*

E+ Ö + Y(TYF-(DT+YF-) -k+ş)

Yalınız, hepsi de hürmetle anar nâmınızı. S.K./193

E+ Ö + Y(YF- -k+ş)

Yoksa, bir maksad aranmaz mı bu âyetlerde? S.K./188

E+ Ö + Y(YF- -k+ş) + N

Çünkü biz bilmiyoruz dîni. S.K./185

E+ Ö+ Y(TYF-(ZT+ DC +YF-) -k+ş) +TT

*Sanki ummân-ı bekaanın ezelî bir mevci, /Yükselirken göğ, donmuş da
kesilmiş inci! S.K./16*

E+ Ö+ Y(YF- -k+ş)

Ya şu timsâl-i İlâhi de mi gitmez hoşuna? S.K./12

E+ Ö+Y(YF- -k+ş) +GT

Acaba meyl-i teali ne demek onlarca? S.K./178

E+ Ö+Y(YF- -k+ş)+Yaç

Yalınız, şi'rine mevzu iki şeyden biridir: /Koca millet! Edebiyyâtı ya oğlan, ya karı... S.K./167

E+ Y(YF- - k+ş)+ Ö

Yoksa ihmâl edilir şey mi tenazur burada? S.K./44

E+ Y(YF- -k+ş)+ Ö

Fakat yok onda senin sapmış olduğun ma'nâ. V.K./236

E+ ZC +Ö +Y(TYF-(N+YF-)-k+ş)+Naç.C.

Evet, soruldu mu idrâke ansızın bu suâl,/ Lisân-ı hâli şu düstûru haykırır derhâl:/ "Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki beka sa'y olursa hakkedilir." V.K./4

E+ ZC+[Ö]+ Y([YF-][-k+ş])+Öaç.C

Derken, Dururdu "Yandı!" sadâsıyla türküler birden. [Şunlar işitilirdi:] - Ayol, demin daha yanmıştı a! Herif sen de...-Peki kızım, azıcık fazla sallarım ben de. "Deniz dalgasız olmaz Gönül sevdasız olmaz Yâri güzel olanın Başı belâsız olmaz! Haydindi mini mini maşallah Kavuşuruz inşallah..." B./35

E+ ZT + Y (YF- -k+ş) + N + Ö

Lâkin bu cedel başlayalı, /Dinliyormuş bizi şahin gibi bir Afganlı. S.K./278

E+ ZT+ [Ö]+ Y (YF- -k+ş)+ E+ N

Yoksa öbür yanda, hazin, /Bin hakikat sırtırken kıyısından denizin, /Diyeceksin ki: "Hayâlin yeri yoktur... Boşuna!" S.K./11

E+ ZT+ZT +Ö+ Y (TYF-(DT+ YF-)-k+ş) + N

İşte biz böyle didinmekte, çalışmakta iken, /Bir sabah üç tanıdık, seslenerek pencereden, /Dediler: "şimdi hükümet basacak matba'anı... /Durmanın vakti değildir. Hadi kaldır tabanı!" S.K./145

E+[Ö] + Y (TYF-(ŞT +YF-)-k+ş)+ SC

Yalınız gösterilen yol tutacak yolsa gider; /Hissidir çünkü onun azmine dâim rehber. S.K./408

E+[Ö] +Y (TYF-(ÇıT +YF-) -k+ş)

-Ya senin votkacılardan mı hayır beklersin? S.K./272

E+[Ö] +Y(TYF-(N +ŞT +[YF-) -k+ş))

Aceb, nümûne-i ekvân olan bu, zâten ufak, /Vücûdu nâ-mütenâhî küçültecek olsak?(ne olur) V.K./88

E+Csi+ Ö+Y(YF- -k+ş)

Lâkin, Bak benim [içimden geçecekler] öyle değil...S.K./4

E+Csi+Ö+Y(YF- -k+ş)

Fakat tesadüfe bak:/ Çocuk, benim o sabah gördüğüm zavallı yetim... K/37

E+N+ Y (YF- -k+ş) +E +Ö

Yoksa kanûn-i llâhi'yi de yırtar mı beşer? S.K./123

E+Ö +Öaç +Y(YF- -k+ş)

Hülâsa, his ile yâhud nazarla farkolunan/ Nücûm-i nâ-mütenâhî bütün çalışmakta... V.K./54

E+Ö +Y ([YF-] [-k+ş])

Evet... İkindi... V.K./679

E+Ö +Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş) +E

Fakat mehâret-i san'at bununla bitti mi ya? İ.A.F.Y./198

E+Ö +Y (YF- -k+ş)

Hülâsa, hepsi çalışmak, yorulmak istiyecek. V.K./352

E+Ö +Y (YF- -k+ş)

Ya her kaburgası: Kurşunla bağlı yalçın taş! İ.A.F.Y./175

E+Ö +Y(YF- -k+ş) +Ü

-Fakat, umûmunu birden batırmak iş değil a! İ.A.F.Y./41

E+Ö+Csi+Y(YF--k+ş)+E

Fakat bu mes'ele, bilmem ki, kaldırır mı şaka? V.K./447

E+Ö+Y (TYF-(KT +YF-) -k+ş)

Hem intihara özenmek ne sermedi hüsrân! V.K./468

E+Ö+Y(YF--k+ş)

Sonra, bilmem kimin üslûbu avamın nesine! S.K./126

E+Ö+Y(TYF-(DT+YF-) -k+ş)+N

Fakat, baban sana ısmarlayıp da gitti sizi. K/20

E+Ö+Y(TYF-(HT+YF-) -k+ş)+DT+N

Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü: /-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti... K/12

E+Ö+Y(TYF-(N+Naç+ZT+YF-)-k+ş)

Fakat Hasan, babasından kalan o pis küfeyi, /-Ki ezmek istedi görmekle reh-güzârında-/ İl'el'ebed çekecek dûş-i ıztırârında! K/48

E+Ö+Y(TYF-(N+YF-)-k+ş)+HT

Sanki Mevlâ mütefekkir, kocaman bir beyni,/ Açıvermiş bize göstermek için her yerini. S.K./37

E+Y(YF- -k+ş) +Ö

Evet! Nedir bu? V.K./14

5.1.4. Seslenme Ögesiyle Başlayan Cümleler

H + Y (YF- -k+ş) + Ö

-Paşam, bayıldı kadın. İS./73

H +[Ö]+Y(YF- -k+ş)+ŞT

Hanım, geçer, nefes ettir... H/11

H + Y (YF- -k+ş) +Ö

Ey nâmütenâhî sana nisbet ile mahdûd, /Mahsûr-i muhit-i kaderindir ne ki mevcûd. T.Y.F/11

H +[Ö] +Y (TYF-(HT + YF-)-k+ş)

Yâ İlâhî bize tevîkîni gönder... S.K./448

H +[Ö] +Y (TYF-(YT+ST+YF-) -k+ş) +ZT

Yâ ibâdallâh! Huzur-i Hak'ta nasıl toplu durdunuzdu demin? V.K./494

H +[Ö] +Y (YF- -k+ş)+KT

-Yahu, akıllısın gerçek! İ.A.F.Y./67

H +[Ö]+Y (TYF- (DC+YT +[YF-])[-k+ş])+YTaç.

Kuzum, eşek nalı yapsan: Bir usta çingenenin Yanında uğraşacaksın, başında mengenenin. V.K./385

H +DC +Ö + Y(YF- -k+ş)

Ey, ölüm renginde topraktan hayat i'lâ eden, /Bir yığın toprak da olsak sâde çiğnenmek neden? Ç.B.S.B.C./19

H +Ö + Y(TYF-(BnT +YF-)-k+ş)

Ey nûr-i ulûhiyyetinin zilli avalim, /Zillin bile esrâr-ı zuhûrun gibi muzlim! T.Y.F/1

H +Ö +Y (YF- -k+ş)

Yâ Rab, bu yüreklerdeki ses dinmeyecek mi? T.Y.F/36

H +Ö +Y (TYF-(ZC +YF-) -k+ş)

Yâ Rab, bu serâir gün olur da açılır mı? T.Y.F/66

[H +Ö] +Y (TYF-(Naç.C +[N] +VT+YF-)-k+ş)

Doğru yol hangisidir, [onu]millete göster... S.K./450

H +Ö+ Y (YF- -k+ş)

Baba! En sevgili annen, o senin öz vatanın /Olacak mıydı fedâ hırsına üç kaltabanın? Ü.B.K.D./12

H+ Ö +Y (YF- -k+ş) +E

Hey gidi hülyâcı Tatar! /Kahraman milleti gördün... dediğin Türkler mi? S.K./270

H+[Ö]+Y(TYF-([N]+YF-)-k+ş)

-Hasan [beni] dinle. K./17

H+Csi +Ö+ Y(YF--k+ş)

-Hoca, bak, ben kızarım! K.İ./37

H+ÜT + Ö+E+aç.c +Y (TYF-(ZT +YT+YF-) -k+ş)+ E +N

Siz, ey vücûduna elvermeyip de hâk-i mezar, Nesîm-i safa gömülmüş ricâl-i berhurdâr! Biz almasak bile a'dâdan intikamınızı; Hudâ ki defter-i ebrâra yazdı nâmınızı, Günün birinde şu dağlardan indirir elbet, O intikamı alır kanlı canlı bir millet! V.K./623

5.1.5. Öznenin Başta Olduğu Cümleler

Ö + Y (YF- -k+ş) +E+ SC

Alettirikçilerin keyfi pek yolunda hele: /Gelen yapışmada bir o saplı tele. B./21

Ö + E + Y (YF -k+ş)

Üdebânız hele gayetle bayağı mahlûkat... S.K./396

Ö + E + Y(YF- -k+ş)

Yolun uzunluğu zira, vazifesinde değil! V.K./43

Ö + Y ([YF- -k+ş]) + E+ Yaç

Hangi dehşettir ki insandan hirâsân olmasın? D./6

Ö+ E + Y ([YF-] [-k+ş]) + Csi

— Çeşme mi? Al işte! İ.A.F.Y./206

Ö + Y (TYF- (DT +YF-)-k+ş)

Öbek öbek yere çökmüş kömür çeken develer... /Ferâğ-ı bâl ile birden geviş getirmedeler. B./30

Ö + Y (TYF- (N + YF-) -k+ş)+YT

Türlü adlarla çıkan nâ-mütenâhi gazete, /Ayrılık tohumunu bol bol atıyor memlekete. S.K./317

Ö + Y (TYF- (N+ YF-)-k+ş) +Naç

Zurnalar şehrin ahâlisini takmış peşine; / Yedisinden tutarak tâ dünyanın yetmişine! S.K./300

Ö + Y (TYF- (VsT + [YF-] [-k+ş])

O da sahiplerinin lâhik olan izniyle [girebilmiş.] S.K./204

Ö + Y (TYF-(N +YF-) -k+ş)

Gelen geçen "Bu niçin ağlıyor?" deyip soruyor. B./37

Ö + Y (TYF-(YT+ YF- -k+ş)+E +Yaç.C.

Mütefekkirleriniz tuttuğu yanlış izde, /Öyle saplandı ki aldırmadı bir başkasına. S.K./381

Ö + Y (YF- -k+ş)

Böyle evlâd okutan milletin istikbâli, /Haklıdır almaya âgûşuna istiklâli. S.K./
220

Ö + Y (YF- -k+ş) + Csi

"Togo"nun umduğunuz tavrı mı vardır? Nerde! S.K./209

Ö + Y (YF- -k+ş) + Ü

O ne müdhiş helecanlardı, aman yâ Rabbi? S.K./231

Ö + Y (YF- -k+ş) + VsT

Medeniyyet girebilmiş yalnız fenniyle... S.K./203

Ö + Y (YF- -k+ş) +CSE

Birbirinden müteferrik bu kadar akvamı, /Aynı milliyetin altında tutan İslâm'ı,
/Temelinden yıkacak zelzele kavmiyettir. S.K./335

Ö + Y (YF- -k+ş) +E

Bu, çıkar rü'yâ mı? S.K./233

Ö + Y (YF- -k+ş) +HT+YT +E

Bu uzun boylu mesaî, bu uzun boylu sefer, /Bir kanâat verecekmiş bana
dünyâda meğer. S.K./434

Ö + Y (YF- -k+ş) +Yaç.C.

O kanâat da şudur: Sırr-ı terakkinizi siz, /Başka yerlerde taharriye
heveslenmeyiniz. S.K./435

Ö + Y (YF- -k+ş)+ E +N

Sa'dî diyor ki: "Bir gece biz kârbân ile /Âheste-seyr iken yolumuz düştü bir
çöle. /Sür'atle tayyiçin o beyâbân-ı vahşeti, /Hep yolcular fedâ ederek
istirâhati, /GitmekteLERdi. Bir aralık bende meşye tâb, /Hiç kalmamış ki

düşmüşüm artık zebûn-i hâb. /Âvâre bir piyâdeyi bekler mi kâfile? /Nâcâr şedd-i rahl edecek tâ be-merhale. /Durmuş, diyordu, bir de uyandım ki, sârban: /"Kalk ey zavallı yolcu, uzaklaştı kârban! /Uykum benim de yok değil amma bu deşt-zâr, /Ârâmgâh olur mu ki bin türlü korku var? /Ser-menzil-i merâma varır durmayıp giden; /Yoktur necat ümîdi bu çöller geçilmeden. /Heyhât, yolda böyle düşen uyku derdine\ /Hep yolcular gider de kalır kendi kendine!" D./1

Ö + Y(TYF-(DT + YF-)-k+ş) + N +DTaç.C.

Koca insan; ne şetaretle kabul etti beni: -Gel ayol gel, Hocaîdem, bizi ihya ettin... Ne kerametçe tesadüf, seni andıktı demin. K.İ./3

Ö + Y(TYF-(HT+ ZT +DT +YF-)-k+ş) + N

"Kim bilir; şimdi ne âlemde benim şanlı Kösem; Görmedim üç senedir, bari gidip bir görsem..." Diyerek, dün gece güç hâl ile buldum evini. K.İ./1

Ö + Y(YF- -k+ş)

Bu senin kudretinin havsala-çâk esrarı! S.K./239

Ö + Y(YF-)-k+ş)

-Ahmed'in annesi gelmiş... K.İ./9

Ö + Y(YF- -k+ş) + E + Yaç

O inen perde-i seyyâl arasından manzûr,/ Koca bir mahşer-i îman ki ezelden medhûş... S.K./60

Ö + Y(YF- -k+ş) +E +Csi +E +H

-Hidâyet erdi mi? Hah şöyle... Aferin su kuşu! İ.A.F.Y./54

Ö + Y(YF- -k+ş) +GT +KrşT

"Böyle gördük dedemizden!" diye izmihlali /Boylayan bir sürü milletlerin olsun hâli, /İbret olmaz bize, her gün okuruz ezber de! S.K./187

Ö + Y+(YF- -k+ş)

Bâb-ı Fetva denilen dâire ümmî koğuğu. S.K./99

Ö +[Y (YF- -k+ş)]

— *Konser. V.K./563*

Ö +AS +Y (TYF-(DT)+E +([N]+YF- -k+ş) +E +ÜT

Mü'min -ki bilir gördüğü yekrûze cihânın /Fevkinde ne âlemleri var subh-i bekânın- /Bin cân ile elbet çekecek etse de bilfarz, /Her devri hayâtın ona binlerce belâ arz. T.Y.F/53

Ö +Csi +Y (YF- -k+ş)

"Kitâb-ı köhne" de — hâşâ — Kitâb-ı Yezdan'dır. V.K./538

Ö +DT +HT +Y (YF- -k+ş) +NC

O taş yığınları bir hatifi lisân olarak; Zavallı âdeme der: "Haksız infiali bırak! Geçip de karşıma feryâd eder misin şimdi? Haber mi vermedim, amma kulak veren kimdi! Duvarlarımda yarık sandığın ağızlardan, Birer zebân-ı tezellüm uzattım, ey nadan! Fakat çamurla kapardın da her gün ağzımı sen, Ziyâde söyliyemezdim, susardım artık ben!.."406

Ö +E +Öaç +Y (TYF-(GT)+H+(YF- -k+ş)+E

İbdâ'-ı bedîn -ki cihanlarla bedâyi' /Meydâna getirmiş -bize ey Hâlik-ı Mübdi', /Mübhem nasıl olmaz ki? TYF/15

Ö +E +Öaç +Y(YF- -k+ş)

Ne varsa hâsılı... Toprak, deniz, bütün çalışır. V.K./97

Ö +E +Öaç.C +Y(YF- -k+ş) +Yaç.C.

O şanlı ma'bedi Sultan Selimi mağfurun, /Ki ihtişamına benzerdi subh-i mahmurun, Nasıl gurûb edivermiş ki: Bir ziyâ, bir nûr, /O kanlı bezlerin altından olmuyor manzûr! V.K./589

Ö +E +Y (YF- -k+ş)

—Bu kıpkızıl derenin reng-i âteşini, sakın, Şafak bulutlarının zilli olmasın?
V.K./607

Ö +E +Y (YF- -k+ş)+Yaç

Cesaretin medenî şekli işte böyle olur; Uzun düşünmeye gelmez, karârımız bozulur. V.K./361

Ö +E +Y (YF--k+ş)

Şu karşımızda duran kubbe gâlibâ türbe... İ.A.F.Y./201

Ö +E +Y(YF- -k+ş)

Ziyâ adımları hattâ mesahadan nevmîd! V.K./62

Ö +E +Y(YF- -k+ş) +E +CSE

Bütün avâlim-i meşhûde, yoksa, hiç ismi Bilinmeyen, sayısız, kâinât-ı uhrânın
Kemine cüz'ü müdür? V.K./76

Ö +H + Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş)

Siz, ey bu zehri en evvel kusan beyinsizler! Kaçıp da kurtuluruz sandınız...
V.K./653

Ö +H +E +Haç.C. + Y (TYF-(N +YF- -k+ş)

Sen, ey şehîd-i muazzam ki rûh-i feyyazın Duyar, neler çekiyor yerde kalmış
enkazın; O ruhtan bize bir nefha olsun indiriver. V.K./637

Ö +H +Y (TYF-(ZT +YF-) -k+ş)

Seninle biz de, birader, sabahleyin çattık! İ.A.F.Y./48

Ö +Öaç.C. +Y(TYF-(VT +YF-) -k+ş) YT+N + Yaç.C.

Güneş, ki ailenin mihriban reîsi odur,/ Serîr-i muhteşeminden süzüp fezaı
vakur /Nazarlarıyla arar her tarafta mevkibini; /Nasıl ararsa bir âvâre yâr-ı

gaibini. V.K./36

Ö +Öaç+Y(TYF-(DT +YF- -k+ş) + DT

Şu dört minareli cami' ki yoktu hiçbir eşi; /Ki parlıyordu hilâlinde san'atın güneşi; Salibi sineye çekmiş de bekliyor... Nevmîd! V.K./587

Ö +Y ([N] +YF- -k+ş)+Csi +HT +Naç

Cenâb-ı Hak ne diyor bak, Resûl-i Ekrem'ine: /"Bütün serâiri kalbin ihata etse, yine, Danış sahabene dünyâyâ âid işler için; /Rahim ol onlara... /Sen, çünkü rûh-i rahmetsin. /Hatâ ederseler aldırma, affet, ihsan et;/ Sonunda hepsi için iltimâs-ı gufran et./ Verip karârı da azm eyledin mi.../ Durmıyarak Cenâb-ı Hakk'a tevekkül edip yol almaya bak." V.K./278

Ö +Y ([YF-] [-k+ş])

Ne devâirde hükümet, ne ahâlîde bir iş[var]! S.K./308

Ö +Y ([YF-] -k+ş) +E

—Abdi. V.K./570

Ö +Y ([YF-] [-k+ş])

Dördüncü kısmın efradı. V.K./558

Ö +Y (T[YF-(YT+[YF-] [-k+ş])

"Alın gözüm buna derler..." sadâsı her yandan. B./20

Ö +Y (TYF- (DT+N +Csi+DT +YF-)-k+ş)

Buluttan coşup gelen yağmur, O sakbeden uzanıp bir sicim gibi aşığı, Zavallı keşkülü baktım yavaşça kamçılıyor. K.N./25

Ö +Y (TYF- (DT+YF-) -k+ş)+E +DTaç

Tevekkül öyle yaman bir şiâr-ı îmandı, /Ki kahramân-ı fezâil denilse şayandı. V.K./263

Ö +Y (TYF- (ZT +N +YF-) -k+ş)

Herif ağaçta iken bir iniltidir, işitir... V.K./311

Ö +Y (TYF-(ŞT +YF-) -k+ş)

Birinci zümreyi teşkil eden zavallı avam, /Bıraksalar edecek tatlı uykusunda devam. V.K./529

Ö +Y (TYF-(ZT +N +YF-) -k+ş)

Şu zübbeler de, bugün, aynı ruhu gösterdi. V.K./548

Ö +Y (TYF-([N] +YF- -k+ş) + E +DT +Naç

Herif düşünmeye başlar eder de hâle nazar: "Cenâb-ı Hak ne kadar merhametli, görmeli ki: Açım! demekle amel-mânde bir topal tilki, Ayağna gönderiyor rızkın en mükemmeli... O hâlde çekmeli insan çalışmadan elini. Değer mi koşmaya akşam, sabah, yalan dünya? Dolaşmıyan dolaşandan akıllı... Gördün ya: Horul horul uyuyor kahbe tilki, senden tok! Tevekkül etmeli öyleyse şimdiden tezi yok. Yazık bu âna kadar çektiğim sıkıntılara!..." V.K./318

Ö +Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş) +Ü

Murâd-ı Evvel'i koynunda saklıyan toprak, Kimin ayakları altında inliyor, hele bak! V.K./634

Ö +Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş) +HT +Csi +ZT

Murâd-ı Evvel'i sırtında gezdiren tepeler, Nasıl rükû ediyor Ferdinand'a, bak, bu sefer! V.K./579

Ö +Y (TYF-(GT +YF- -k+ş) +KrşC

Sun'undaki esrâra teâlî bize memnû' /Olmaz mı, ridâ-pûş dururken daha masnû'? T.Y.F/9

Ö +Y (TYF-(KT +YF-) -k+ş)

Yâ Rab, bu nasıl âlem-i lebrîz-i garâib! T.Y.F/17

Ö +Y (TYF-(ST +KT +YF- -k+ş))

Bu hâle karşı tahammül hakîkaten pek zor. V.K./367

Ö +Y (TYF-(VT +Ü +DT +YF-) -k+ş) E +DTaç

*O, Yıldırım gibi sâhib-kıranlarm, ebedî Sadâ-yı kahrı fezasında çınlıyan vâdî,
Bir inkılâb ile, yâ Rab, nasıl harâb olmuş? Ki çırpınıp duruyor her taşında bin
baykuş! V.K./633*

Ö +Y (TYF-(YöT +N +YF-) -k+ş)

*Halîfe, Hazret-i Serdâr'a "Nerdedir ordu? Ne yaptınız? Yapacak şey nedir?"
deyip sordu. V.K./246*

Ö +Y (TYF-(YT +YF-) -k+ş) +H

Haç Kâ'be'nin alnında görünsün mü, İlâhî? V.K./704

Ö +Y (YF-)-k+ş) +E +Csi

Çalışmanın o kadar feyzi var ki: Hayrettir! V.K./412

Ö +Y (YF- -k+ş)

Duyulan nağme-i hürriyyet onun son nefesi! S.K./274

Ö +Y (YF- -k+ş)

-Kim yaşasın? S.K./305

Ö +Y (YF- -k+ş)

*Mütefennin tanılan üç kişinin kıymeti de, /Münhasır anlamadan, dinlemeden
taklide. S.K./390*

Ö +Y (YF- -k+ş)

Bu hiç görülmüş mü? V.K./268

Ö +Y (YF- -k+ş)

Batak da, bit de o murdar atâletinden hep! V.K./350

Ö +Y (YF- -k+ş)

Akdeniz'le Şab denizi bitişti. V.K./363

Ö +Y (YF- -k+ş)

Harîmi şer'-i mübînin ahır değil... V.K./368

Ö +Y (YF- -k+ş)

O ihtiyâç ise: Milletçe bir fedâkârlık. V.K./401

Ö +Y (YF- -k+ş)

Onun da çâresi elbirliğiyle gayrettir. V.K./411

Ö +Y (YF- -k+ş)

Sizin felâketiniz: Tarumar olan "vahdet". V.K./487

Ö +Y (YF- -k+ş)

Fransız'ın nesi var? V.K./549

Ö +Y (YF- -k+ş)

—Bu kanlı perde nedir? V.K./609

Ö +Y (YF- -k+ş)

Nârın yetişir... V.K./695

Ö +Y (YF- -k+ş)

-Vapur yanaştı mı? İ.A.F.Y./1

Ö +Y (YF- -k+ş)

— Şu atılmış verev kemer iyi mi? İ.A.F.Y./78

Ö +Y (YF- -k+ş)

-Ayıp nedir? İ.A.F.Y./137

Ö +Y (YF- -k+ş)

-Asıl bu, yok gibi varlık değil mi maskaralık? İ.A.F.Y./187

Ö +Y (YF- -k+ş)

İmansız olan paslı yürek sînede yüküdür! T.Y.F/52

Ö +Y (YF- -k+ş) + CSE

Bunu bir lâhza unutmak ebedî haybettir. S.K./336

Ö +Y (YF- -k+ş) +E

Buna bir çâre yok mu? V.K./356

Ö +Y (YF- -k+ş) +E

Hikâye hâlimizin aynıdır, değil mi? V.K./407

Ö +Y (YF- -k+ş) +E

—Ne var ki? V.K./567

Ö +Y (YF- -k+ş) +H

Kur'an ayakaltında sürünsün mü, İlâhî? V.K./702

Ö +Y (YF- -k+ş) +N

Zevî'l-ukül arasından seçilme bir hey'et Düşündü: Milleti i'lâya çâre hangisidir? V.K./416

Ö +Y (YF- -k+ş) +ST

Şimale doğru bütün Pirzerin, İpek, Yakova, Fezâ-yı mahşere dönmüş girîv-i matemden... V.K./644

Ö +Y (YF- -k+ş) +Yaç

Yapan da kim? Adı Osmanlı ruhu Yunanlı, Bu işte en mütehasşıs bölük bölük kanlı! V.K./671

Ö +Y (YF- -k+ş) +ZT

Zavallı çırpınıyor boyladıkça hüsrânı... V.K./339

Ö +Y (YF- -k+ş)+E

Şadırvanın, körü altında saklayan, sapağı Delinmemiş mi? K.N./24

Ö +Y (YF- -k+ş)+E

— Kemer gözüktü hele... İ.A.F.Y./181

Ö +Y (YF- -k+ş)+KrT

Milletin öz evlâdı, /Yabancıdan daha düşman kesildi birbirine! İ.A.F.Y./178

Ö +Y (YF- -k+ş)+N

-Şu karşılıklı binalar düşündürür mü seni? İ.A.F.Y./162

Ö +Y (YF- -k+ş)+N +ZT

-Zaman bilir onu artık. İ.A.F.Y./180

Ö +Y (YF- -k+ş)+SC

-Zavallı saklanıyor: hâli görmek istemiyor! İ.A.F.Y./183

Ö +Y (YF- -k+ş)+ZT

Ebû Ubeyde hemen koştu almasıyle haber. V.K./245

Ö +Y (YF_+E+_YF)- -k+ş)

Aduvve karşı cehennem kusan mehîb efvâh; /Omuzlarında savâik yatan sehâb-ı sipâh; Uyûn-i hırsa aman vermiyen ridâ-yı medîd:/ Kovuklarında yanardağ duran husûn-i hadîd;/ Refah içinde ömür sürmeler, meserretler; /Huzûr-i hâtıra makrun büyük sa'âdetler;/ Teeyyüd etmiş emeller, nüfuzlar, şanlar;/

Küçülmiyen azametler, sürekli ümranlar.../ Eder netîcede sa'yin tecessümünde karâr. V.K./140

Ö +Y(YF- -k+ş)

Bu kemik külçesinin dinlenecek bir ciheti /Yoktu. HA./21

Ö +Y(YF- -k+ş)+ SC

-Siz soyunuz, yok hâlim! HA./19

Ö +Y([YF-] [-k+ş])

-Ömrü olan.[yaşasın] S.K./306

Ö +Y([YF-] [-k+ş])

Şeref mi, şan mı, şehâmet mi,din mi, îman mı? V.K./170

Ö +Y([YF-] [-k+ş])

Vatan mı, hiss-i hamîyyet mi, hak mı, vicdan mı? V.K./171

Ö +Y([YF-] [-k+ş])

Mezar mı, türbe mi, ecdadının kemikleri mi? V.K./172

Ö +Y([YF-] [-k+ş])

Salibi sineye çekmiş mesâcidin biri mi? V.K./173

Ö +Y(TYF-(HT +[YF]-)(-k+ş)

Yazık(dileği), günâhı nedir, bilmeyen şu mahkûma!(olsun.) K/50

Ö +Y(TYF-(ST +YF-) -k+ş)

Hayâl o manzaranın dehşetinden ürperiyor. V.K./84

Ö +Y(YF- -k+ş)

Bütün şu'ûn-i avâlim tecelliyâtı onun. V.K./2

Ö +Y(YF- -k+ş)

Cihan şu gördüğümüz kütleden ibaret mi? V.K./75

Ö +Y(YF- -k+ş)

Hayâtı hak tanıyanlar yorulmuyor... V.K./109

Ö +Y(YF- -k+ş)

Sürünmek istediğin şey! V.K./153

Ö +Y(YF- -k+ş)

Deden ne türlü yaşarmış... V.K./187

Ö +Y(YF- -k+ş) +YT

Sükûn tasavvuru kabil mi bu'd-i mutlakta? V.K./55

Ö +Y(YF- -k+ş)+ ZT +N

*Bu gayenin, bu hayâlin ümîd-i idrâki,/ Dolaştırır gece gündüz o rûh-i çâlâki.
V.K./115*

Ö +Y(YF- -k+ş)+ ZT

Çocuğun hâli fenâlaştı şu son günlerde. HA./2

Ö +Y(YF- -k+ş)+E

Bu ilk sahîfe müebbed zalâm içinde yine! V.K./21

Ö +Y(YF- -k+ş)+E +SC

Zaman da sa'ye çıkar: Çünkü hep onunla yürür. V.K./18

Ö +Y(YF- -k+ş)+E +Yaç.C.

*O sayedir ki: Yayıldıkça nuru eb'âda, Hayât ışıkları başlar sarây-ı mînâda.
V.K./39*

Ö + Y(YF- -k+ş)+E+YT

Zorun: Gebermemek ancak "ölümlü dünyâ" da! V.K./167

Ö + Y(YF--k+ş)

Serâpâ mülk-i Osmânî müeyyed taht-gâhındır. İS./12

Ö+ Csi +Y(YF--k+ş)

Bunların hepsi emîn ol ki cehâlettendir. K.İ./102

Ö+ E +Y (TYF-(İİT +YF-)-k+ş)

Bu intihar, öteden, üç yüz elli milyonluk, /Zavallı Alem-i İslâm için elim olacak! V.K./461

Ö+ E +Y(TYF-(GT+YF-)-k+ş)

O fakat sizce büyük bir şey mi? K.İ./35

Ö+ E+Y (YF- -k+ş)

Eskiden kalma bu söz, sanki o cansız beyinin, /Doğmadan rahmet-i Mevlâ'ya göçüp gittiğinin, /Dest-i kudretle yazılmış ezelî hâtırası! S.K./112

Ö+ H+ Y(YF--k+ş)

-Sen imam, saçmalıyorsun... K.İ./44

Ö+ Y ([YF-] [-k+ş])

Ne bir ekmek yedirir iş: ne de ekmek parası. [var] S.K./91

Ö+ Y ([YF-] [k+ş])+ Yaç.C

Nümâyan cebhesinden Sadr-ı İslâm'ın meâlîsi:[şöyledir:] /O sadrın feyz-i enfâsiyle gûyâ bir yığın ahcâr, /Kıyâm etmiş de, yükselmiş de bir timsâl-i nûr olmuş. F.C./8

Ö+ Y ([YF-][-k+ş]) +Öaç.C.

Bir tebliğ... Size âid sizi tahlîs edecek say-i belîğ. S.K./447

Ö+ Y ([YF-][-k+ş]) +ST

Ne bir yaşındaki ma'sûm için beşikte hayat; Ne seksenindeki mazlum için eşikte necat [var]: O, baltalarla kesiktir; bu, süngülerle delik... V.K./646

Ö+ Y (TYF- (AS +YF-)-k+ş)

"Müslümanlık" denilen rûh-i İlâhî, arasak, /"Müslümanız" diyen insan yığınınından ne uzak! S.K./418

Ö+ Y (TYF-(VsT+YF-)-k+ş)

Âlâm-ı hayâtın iki kat büktüğü ecsâd /Feyzindeki te'sîr ile âsûde revandır. B./4

Ö+ Y (TYF-([N]+YF-)-k+ş)+ İhT + E +Naç.C.

Mütefekkirleriniz [şunu] anlamıyorlar sanırım, Ki çemenzâr-ı terakkide atılmış her adım, /Değişir büsbütün, akvama, cemâ'âte göre; /Başka bir kavmin izinden yürümek, çok kere; /Âdeta mühlik olur; sonra ne var, her millet;/Gözetir seyr-i tekâmülde birer ayrı cihet. S.K./409

Ö+ Y (TYF-(DT +VsT +YF-)-k+ş)

Devr-i fetrette kalan, hem de asırlarca kalan; /Vahşetin, gılzetin a'mâkına daldıkça dalan; /Gömerek dipdiri evlâdını kum çöllerine, /Bunda bir neşve duyan hiss-i nedamet yerine! Önce dağdan getirip yonttuğu taş parçasını, /Sonra halik tanıyan bir sürü vahşî yığını; /Nasıl olmuş da, otuz yılda otuz bin senelik /Bir terakki ile dünyâya kesilmiş mâlik? S.K./421

Ö+ Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş)

O mükedder, elîm çehre bütün Kesif bir bulut altında perde-pûş-i melal... K.N./7

Ö+ Y (TYF-(GC+YT +YF-) -k+ş)

Ağniyâ, zannederim, sizde de az çok olacak... S.K./136

Ö+ Y (TYF-(YF- -k+ş)+ E +Yaç.C.

Tek kıvılcım kabarıp öyle cehennem kustu: /Ki hemen kol kol olup sardı bütün bir yurdu. Ü.B.K.D./5

Ö+ Y (YF- -k+ş)

Muhiti hep mütevâlî leyâl-i dûrâ-dûr... K.N./4

Ö+ Y (YF- -k+ş)

Nasıl hakikat-i yeldâ? K.N./9

Ö+ Y (YF- -k+ş) + GT

Bu ses, bu manzara gayet hazin gelirdi bana. K.N./3

Ö+ Y (YF- -k+ş)+ E + Yaç.C.

O ne yangın ki: Ocak kalmadı söndürmediği! Ü.B.K.D./6

Ö+ Y (YF- -k+ş)+ E + Yaç.C.

O ne tûfan ki: Yakıp yıktı bütün vâdîyi! Ü.B.K.D./7

Ö+ Y (YF- -k+ş)+ E +Öaç.C.

Yalınız bir kuru çöl var ki, ne sorsan: Hâmûş! Ü.B.K.D./9

Ö+ Y(TYF-(DT +YF-)-k+ş)

Bu bî-nihâye avâlim idaresiz yürümez... V.K./65

Ö+ Y(TYF-(ZT +N +YF--k+ş) +DT

Gölgesinden bile korkup bağırان bir ödle /Otuz üç yıl bizi korkuttu "şeriat!" diyerek. K.İ./99

Ö+ Y(YF- -k+ş

Bizim Şark'ın da, Böyle daldırma olur... S.K./8

Ö+ Y(YF- -k+ş) +E

Hasbihâl etmek için başka adam yok ki... K.İ./111

Ö+ Y(YF- -k+ş)+ E + YT +ZT

Sayısız medrese var gerçi Buhârâ'da bugün... S.K./163

Ö+ Y(YF- -k+ş)+ ZT

Gönderenler ne peşîmân oluyorlar şimdi! S.K./143

Ö+ Y(YF- -k+ş)+E+ Öaç.C.

Bir cemâat ki: Nihayet ona gelmez de iyi, /Ağacın hey'et-i mecmuası, yâhud çiçeği, /Ta gider, sîne-i milletten urup hâke serer; /Milletin kendi olur işte o baltayla heder! S.K./441

Ö+ Y(YF--k+ş)

Beyimin şimdiki haysiyyet-i mevhûmesine /Diyecek yok... K.İ./42

Ö+ Y(YF--k+ş)

Beni ısrâr ile da'vetteki maksad bu mudur? K.İ./46

Ö+ Y(YF--k+ş) +CSE

Bu yenir herze midir? K.İ./76

Ö+ Y(YF--k+ş) +ZT +DT

-Haremin geldi demin ağılıyarak sızlıyarak... K.İ./47

Ö+ Y(YF--k+ş)+E +SC

Sen duâ et ki "şer'ât" demiyor evde karın! K.İ./81

Ö+ Y(YF--k+ş)+GT

Tek kadın çok sana emsâl olan erkekler için. K.İ./79

Ö+ Y(YF--k+ş)+YT

Hangi bir seyyie yok defter-i a'mâlinde? K.İ./71

Ö+AS+Y(YF- - k+ş)

*Yalnız iç kapının üstüne yükseltileni, /-Mutlaka medhali göstermek için olmalı
ki- Bir siyak üzre atılmış, sıralanmış öteki / Kubbelerden daha yüksek, daha
vâsi' duruyor. S.K./40*

Ö+AS+Y(YF--k+ş)

Umûmen ahlâk, -"Pek bozuk" az gelecek- namütenahi düşkün! S.K./155

Ö+Csi +Y (TYF-(ST +YF-)-k+ş) + N

Medenî Avrupa, bilmem, niye görmezdi bunu? S.K./117

Ö+E + Y(YF- -k+ş) + E+ Öaç.C.

*Bu kütle işte bizim kâinatımızdır ki: — Kuşatmasıyla beraber nazarda eflâki —
Hududu çevriliyor kehkeşan nitâkiyle. V.K./58*

Ö+E +AS +Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş)

*Şu, göğsü baltaların en körüyle parçalanan, Şu, beyni taşların altında uğrayıp
kafadan, Karın, çamurların üstünde, inleyen canlar; Şu, bir yığın kömür
olmuş, kül olmuş insanlar; Ki gazlı bezle, o olmazsa, yağlı katranla Yakıldı
Bulgar'a şâyeste bir soğuk kanla; "Salibe secdeye varmak Huda'ya isyandır."
Deyip Huda'sına kurbân olan şehîdandır. V.K./616*

Ö+E +Öaç +Y (YF- -k+ş)

*Sarayiçi'ndeki bîçareler ki hepsi kadın... Kenara vurmuş olan kısmıdır bu
ecsâdm! V.K./598*

Ö+E +Y (KT +YF-)-k+ş) +E

Git!" demek, hem, düşünürsek ne büyük bir züldür! HA./32

Ö+E +Y(TYF-(DT +ÇıT +YF-) -k+ş)+YöT

Zavallılar, hani, bir ân içinde bin kerre, /Kaçıp ikinci takımdan koşar birincilere. V.K./108

Ö+E +Y(TYF-(YT+YF-) -k+ş) +Csi

Görenek hem yalnız Çin'de mi salgın; nerde! S.K./181

Ö+E +Y+(YF- -k+ş)+Csi

Bir müşirlik mi var? Allâhu veliyyü't-tevfîk! S.K./97

Ö+E+ Y(TYF-(ZT+DT+YF-) -k+ş)+YT

Ben artık kalınca âzâde, /Ne âşıkâne koşardım hasırlar üstünde! F.C./23

Ö+E+Y (YF- -k+ş)

Sarıklarından asılmışların hesabı mı var? V.K./619

Ö+Öaç +Y (YF- -k+ş)

Kader: Şeraiti mevcûd olup da meydanda, /Zuhura gelmesidir mümkünâtm a'yânda. V.K./237

Ö+Y ([YF-] [-k+ş])

-Şu sağ taraftaki? İ.A.F.Y./164

Ö+Y (TYF- (N+HT +YF-)-k+ş)

Bütün evâmire i'lân-ı harb eden şu sefih, /Mükellefiyyeti Allah'a eyliyor tevcih! V.K./228

Ö+Y (TYF-(DT +N +YF-) -k+ş) +ZT

Bir ihtiyar yalnız dinleyip bidayette; "Mahalle mektebi lâzım!" demiş,

nihayette. V.K./418

Ö+Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş)

Tevekkül öyle tahakküm demek mi Yezdan'a? V.K./225

Ö+Y (TYF-(DT+YF-) - k+ş)+N

Göğsü imanlı beş on tane fedaî gelerek, /Dediler: "Sen ne basarsan, onu tevzî edecek /Vâsitan işte biziz: korkulacak şey yoktur./ Para lazımsa da bildir ki verenler bulunur." S.K./129

Ö+Y (TYF-(N +YF-)-k+ş) +E +YT

Gömülmek istemiyenler boyunca hüsrana; Nifakı gömmeli artık mezâr-ı nisyâna. V.K./477

Ö+Y (TYF-(N+ YF-)-k+ş)+E+Csi

Alev saçaklara sarsın mı, yâ ibâd-Allah? V.K./512

Ö+Y (TYF-(YT +Ü +YF-)-k+ş)+BnT

Belinde seyfi "sadâkat", elinde bir kamçı, Ferik nişanları altında gördüğüm umacı, Ziyâ-yı bedr-i münîrin içinde, yâ Rabbi, Dururdu sîne-i îmâna girmiş ukde gibi! İS./58

Ö+Y (TYF-(YT +YF-) -k+ş) + E +H

Şu, haş kazılmak için alnı parça parça olan; Şu, vaftiz etmek için buzlu gölde dondurulan Zavallılarla soğuklarda titreşen eytâm; Şu, süngülerle aranmış delik deşik erhâm; Şu, na'sı kanlı çarıklarla çiğnenen kızlar; Şu, hanedanı sönenler; şu hânümansızlar; Şu ümmehât-ı perişan; şu derbeder evlâd; Şu, saç yolan ninecikler; şu inleyen ecdâd; Şu, bombalarla çöken kubbeler derûnundan; Kemik sütunları hâlinde fışkıran ecsâd; Şu kül yığınları altında saklı gövdeleri Tavaf eden, o yürekler dayanmıyan feryâd; Tiyatrolarda görülmez, değil mi, nazlı beyim? V.K./675

Ö+Y (TYF-(ZT +YT +YF-) -k+ş)

Sen şimdi doğru kahveye gir! V.K./207

Ö+Y (TYF-(ZT+YF-) -k+ş) +N

Eteklerinde zığın saklı bildiğin orman,/ Bugün barındıramaz hâle geldi bir tavşan! İ.A.F.Y./18

Ö+Y (YF- -k+ş)

Yükün hafifledi... V.K./206

Ö+Y (YF- -k+ş)

Onun hazîne-i in'âmı kendi veznendir! V.K./211

Ö+Y (YF- -k+ş)

Biraz da saygı gerektir... V.K./221

Ö+Y (YF- -k+ş)

Ekilmeden biçilen tarla nerde var? V.K./232

Ö+Y (YF- -k+ş)

Vatan muhabbeti, millet yolunda bezl-i hayât; /Hülâsa, aile hissiyle cümle hissiyyât; /Mukaddesatı için çırpınan yürekte olur. V.K./450

Ö+Y (YF- -k+ş)

Herif: Vatan-ber-dûş! V.K./453

Ö+Y (YF- -k+ş)

Reîs-i ailenin intiharı: Çılgınlık! V.K./471

Ö+Y (YF- -k+ş)

Bizim de hâlimiz aynıyle köylünün hâli! V.K./524

Ö+Y (YF- -k+ş)

" Ya Bulgar ol, ya geber!" sâde hâinin dediği... V.K./617

Ö+Y (YF- -k+ş)

Müstakbel için sîne-i millette emel yok! V.K./698

Ö+Y (YF- -k+ş)

Şurda üç beş günü var... HA./30

Ö+Y (YF- -k+ş)

Bu koğulmaktır. HA./45

Ö+Y (YF- -k+ş) + Csi

Kader ferâiz-i îmâna dâhil... Âmenna... V.K./235

Ö+Y (YF- -k+ş) + YöT +N +E +Naç

"Mukaddes ordu"yu te'yîd eden bu azgınlar Saçıp savurdular etrafa öyle yangınlar: Ki uğradıkları yerlerde tütüyor bir ocak... V.K./672

Ö+Y (YF- -k+ş) +E

-Yeter!Hastanın çehresi meydanda ya! HA./27

Ö+Y (YF- -k+ş) +H

Bu duygusuzluğa bir çâre yok mu, Allah'ım? V.K./519

Ö+Y (YF- -k+ş) +KT

Hezimetin sonu ölmek değildir elbette. V.K./413

Ö+Y (YF- -k+ş) +ŞC

Ölüm kolay... Diyebilsek sonunda: "'Kurtulduk!" V.K./460

Ö+Y (YF- -k+ş)+Csi

Hamâkatin aşıyor hadd-i i'tidâli, yeter! V.K./231

Ö+Y (YF- -k+ş)+E

Hudâ vekîl-i umurun değil mi? V.K./209

Ö+Y (YF- -k+ş)+E +Yaç

—Sıkılmak, eski adamlarda nadiren görülen /Bir ibtilâya denirmiş ki, şimdi geçti? İ.A.F.Y./97

Ö+Y (YF- -k+ş)+N

Avlunun sâha-i üryanına bin sâye-i nûr /Döşeyen bunca kemerlerle sütunlarda vakur /Bir tenazur yoruyor görmek için irkileni. S.K./ 39

Ö+Y (YF- -k+ş)+ZT +DT

Çoluk, çocuk sürünürmüş sonunda aç kalarak... V.K./208

Ö+Y(TYF-(DT+YF-) -k+ş)

Bu giden kafilenden birçoğu cidden tahsil /Ederek döndü. S.K./141

Ö+Y([YF-] -k+ş)

Okunandan ne haber?[var] S.K./164

Ö+Y(TYF- (ÇıT+DT+ Csi+YF-) -k+ş)

"Böyle gördük dedemizden" sesi milyonlarca /Kafadan aynı tehevürle bakarsın, çıkıyor! S.K./179

Ö+Y(TYF-(KrşT+HT +YF-)-k+ş)+DT

Şu pek sakın duran dîvâr, Asırlar geçti hâlâ bâtulın pîş-i hücûmunda, /Göğüs germektedir, bir kerre olsun olmadan bîzâr. F.C./10

Ö+Y(TYF-(BnT+YF-)-k+ş)+Ü

Bembeyaz lihye-i pâkiyle, beyaz destarı, / O mehîb alnı, o pek munis olan didârı, /Her taraftan kuşatıp, bedri saran hâle gibi, / Ne şehâmet, ne melâhat veriyor, yâ Rabbi! S.K./72

Ö+Y(TYF-(DC+YF-)-k+ş)

Bu güher-pârenin eb'âd-ı semavîsinde, /Yorulan dîdelerin hâke neden insin de,/Levse dalsın yeniden? S.K./17

Ö+Y(TYF-(DT +VsT+N+YF-)-k+ş)

O, bunca yıl çalışıp alnının teriyle seni /Nasıl büyüttü?K/21

Ö+Y(TYF-(DT +YF-)-k+ş) + DTaç

Muzaffer ordusu hakkıyla intikam alıyor: /Çoluk, çocuk, kadın, erkek, ne bulsa parçalıyor. V.K./585

Ö+Y(TYF-(DT+YT+YF-)-k+ş)

Hücûm-i mihnet-i peyderpeyiyle dünyanın, /Hayâtı bir yığın âlâm olan zavallı kadın, /Hasırdan örtüsü dûşunda hufreden indi... H/29

Ö+Y(TYF-(E+ZT+YF-)-k+ş)

Enîn-i ruhu da artık müebbeden dindi. H/30

Ö+Y(TYF-(HT +YF-)-k+ş)+Yöt

Nasılsa bedrin o akşam nıgah-ı simini, Tarassud etmek için sanki evlerin içini; Dikildi safha-i mînâda semt-i re'simize. İS./26

Ö+Y(TYF-(YF-) -k-ş) +E +Yaç.C

O revzenler, nazarlardan nihan dîdâra müstağrak,/ Birer gözdür ki sıyrılmış önünden perde-i esrâr. F.C./4

Ö+Y(YF - - k+ş)+E +Yaç

Bu bir ayaklı sefâlet ki yalnayak, baş açık: K/43

Ö+Y(YF - -k+ş)+ZT

Benim de yandı içim anlayınca derdinizi... K/19

Ö+Y(YF- -(k+ş))

-Sübek kadar yüzü hütdağı kesildi! H/9

Ö+Y(YF- -k+ş)

Bu bir hamal küfesiymiş... K./7

Ö+Y(YF- -k+ş)

Sufûf ayakta müselsel cibâl-i velveledâr gibiydi. F.C./26

Ö+Y(YF- -k+ş)

Herkesin hissi bir olmaz. S.K./2

Ö+Y(YF- -k+ş)

*Yüce dağlar gibi, âfâka döşerken sâye, /O, bekadan daha câzib kesilen,
âbideye, /Bir nazar, zevk-i bedî'îni yeter tatmine... S.K./20*

Ö+Y(YF- -k+ş)

Müslüman unsuru gayet geri, gayet cahil. S.K./177

Ö+Y(YF- -k+ş) +E

Bu perde bitti mi? H/32

Ö+Y(YF- -k+ş)+ Csi

*"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!" Urefâ mesleği: a'lâ, hem ucuz,
hem de şeker! S.K./172*

Ö+Y(YF--k+ş) +E+ Yaç.C.

*Bu neden? Çünkü nikâhın sonu ergeç boşamak; /Yahud akşamki gelenler gibi
hırgür yaşamak! K.İ./107*

Ö+Y+(YF- -k+ş)+E+Yaç.C.

*Vükelâ neydi ya? Curnalcı, müzevvir, âdî; / Ne Huda korkusu bilmiş, ne
utanmış ebedî, /Güç okur, hiç yazamaz bir sürü hırsız çetesi... S.K./101*

5.1.6. Özne Açıklayıcılarıyla Başlayan Cümleler

Öaç + [Ö] + Y (YF-[-k+ş])

Her ne işitsen [o] yanlıştır. S.K./236

Öaç + Ö + Y (YF- -k+ş)

İlmi tazyik ile ta'lîm, o da bir istibdâd... S.K./312

Öaç + Ö+Y(YF- - k+ş)

Hiç o gitsin de dönüp bakmayarak arkasına, /Nâsın efkârı -ki efkâr-ı umûmiyye odur- /Gitmesin kendi yolundan... Bu nasıl kabil olur? S.K./382

Öaç +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Sıkıntısız mütefennin, üzüntüsüz âlim, [o]Ne tatlı şey! V.K./355

Öaç +[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +ST

Yıkılsa arş-ı hükümet, tıkılsa kabre vatan, 'Vazifesinde değil: Çünkü "hepsi Allah'tan!" V.K./531

Öaç +[Ö]+ Y (YF- -k+ş)+Yaç.C.

Galeyan geldi mi, mantık savuşurmuş...[Bu] Doğru: /Vardı aklından o gün her kim gördümse zoru. S.K./287

Öaç +Ö+Y(YF- -k+ş)

Şark-ı Aksâ'dan alın, Mağrib-i Aksâ'ya kadar, /Müslüman yurdunu baştan başa kaç devrim var! S.K./77

Öaç + Ö + Y(YF-)-k+ş) + YT

Kahveler, nargileler, enfiyeler, şerbetler, Ruhu lebrîz-i safa eyleyecek sohbetler, Hepsi mebzul idi mecliste. K.İ./4

Öaç +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Heycâ-yi maişetteki feryâd-ı mehîbin /Dünyâda biraz dindiği an varsa [o] bu

andır. B./6

Öaç +Ö+ Y(YF--k+ş)

İki evlense ne varmış... K.İ./75

Öaç +Y(YF- -k+ş)+Ö

Zaman zaman görülen âhiret kılık diyar; /Cenazeden o kadar farkı olmayan canlar; /Damarda seyri belirsiz, irinleşen kanlar; /Sürünmeler; geberip gitmeler; rezaletler; /Nasibi girye-i hüsrân olan nedametler; /Harâb olan azamet, tarumar olan ikbâl; /Sukût-i rûh-i umûmî, sukût-i istiklâl; /Dilencilikle yaşar derbeder hükümetler; /Esâretiyle mübâhî zavallı milletler; /Harabeler, çamur evler, çamurdan insanlar; /Ekilmemiş koca yerler, biçilmiş ormanlar; /Durur sular, dere olmuş helâ-yı câriler; /Isıtmalar, tifolar, türlü mevt-i sârilere; /Hurafeler, üfürükler, düğüm düğüm bağlar; /Mezar mezar dolaşıp hasta baktıran sağlar... /Atâletin o mülevves teressübâtı bütün! V.K./141

Öaç.C +[Ö]+ Y (YF- -k+ş) +E

Zavallının yüzü yok cehle,[bu] anlaşılmadı mı? V.K./432

Öaç.C +[Ö]+ Y(YF- -k+ş) +Csi

Karı dövmüş, boşamış... "Emr-i İlâhî" ne denir! K.İ./101

Öaç.C +Ö + +E +Y ([YF-]-k+ş))

— Hangi kanlı perde, şu mu?[Nedir?] V.K./610

Öaç.C. +[Ö] +Y(YF- -k+ş)

Çok şedâid iktihâm etmek gerektir, [O]doğrudur... D./14

Öaç.C. +[Ö] +Y(YF- -k+ş) +E

Bir da'vet, /Yetmiyor, öyle mi? K.İ./32

Öaç.C+[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Görmedim bir kişi, tek bir kişi meydanda... Garîb! Ü.B.K.D./37

Öaç+ [Ö] +Y (YF- -k+ş)

Kim ne söyleirse,[o] hemen el vurup alkışlanacak... S.K./303

Öaç+[Ö]+Y(TYF-(ZT +YF-) -k+ş)

Her ne sorarsan, [o] hep yok! S.K./93

Öaç+[Ö]+Y(YF- -k+ş)+ N

Kimin kolunda mesâî denen vefalı silâh /Görölmüyorsa, ümîd etmesin sonunda felah. V.K./120

Öaç+[Ö]+Y+(TYF-(GT+ YF-) -k+ş)+Ü+Csi

Nerde bir maskara sivrilsen,[o] hayâsızlara pîr, / Haydi Mabeyn-i Hümayûn'a Ya bâlâ, ya vezîr! S.K./89

Öaç+E +Ö +Y(YF- - k+ş)

Şu, sütunlar ana divârına bağlanmak için, /Ara yerlerden atılmış müteaddid kemerin /Konarak sırtına şahin gibi durmakta olan / Kubbeler yok mu ya? Onlar buna vermez meydan. S.K./51

ÖaçC +[Ö]+Y(YF- -k+ş)

Birazdan oynayacak hepsi bunların,[bu]ne iyi! K/47

5.1.7. Tümleçlerle Başlayan Cümleler

[N] +Y (TYF-(ST +YF-) -k+ş)

-Nasıl kapatmalı? İ.A.F.Y./65

[N]+Y (YF- -k+ş) +Ö

Öyle yaratmış Yaradan. S.K./440

[YT] +Ö + Y (TYF-(YF- -k+ş) + E + Öaç.C

Rûh-i edyânı görür, hikmet-i Kur'ân'ı bilir /Ulemâ var ki Huzurunda bugün Garp eğilir. S.K./215

[YT] +Ö +Y (YF- -k+ş)

—Epeyce kahve de var... İ.A.F.Y./157

AC.+Öaç +E +Ö + Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş) +E+DTaç

— Ne oldu bilmiyorum şimdi, sağ değil sanırım/ — Kumar, şenâ'atin aksamı, irtikâb, içki... /Hülâsa defter-i a'mâli öyle kapkara ki: /Yanında leyl-i cehennem, sabâh-ı cennettir! V.K./545

AS+Y (YF- -k+ş) +Ö

Ferdalara kaldıksa eğer... Nerde o ferda? V.K./692

ÇıT +Y (YF- -k+ş)

İçinde leş taşıyan sineden ne hayr umulur? V.K./451

ÇıT +Y (YF- -k+ş)+ Ö

O mevce mevce uzanmış duran hazâirden, /Duyuldu vurduğu binlerce sinenin birden! V.K./484

ÇıT +ZT +Ö +Y (YF- -k+ş)

Senden daha bir emr-i sükûn inmeyecek mi? T.Y.F/37

DC + Ö +Y(TYF-(ÇıT +YF-) -k+ş)

Nasıl olmuş da o fâzıl medeniyyet, o kemâl, /Böyle bir kavmin içinden doğuvermiş derhâl? S.K./422

DC +Ö + Y (YF- -k+ş) +N

Durmasın sonra kazan kaldıradursun ordu, /Düşmanın safları çiğner bu mukaddes yurdu. S.K./361

DC +Y(YF- -k+ş) +Ö

Nasıl olmuş da zuhur eyleyebilmiş Sıddîk! S.K./423

DC +Y(YF- -k+ş)+ KT +Ö

Gerek hücumu geçilsin, gerek müdâfa'aya /Müsellâh olmalı mutlak giren münâza'aya. V.K./121

DC+ N +Y (YF- -k+ş) + Ö

Bu Arabmış, bu Acemmiş, bu Tatarmış, demedim, /Müslüman unsurunun hepsini gördüm kendim. S.K./431

DT + Ö + Y (YF- -k+ş)

Arnavutlukla, Araplıkla bu millet yürümez... S.K./337

DT + Öaç + [Ö] + Y (YF- -k+ş)

Dikilip sahile binlerce basiret, imân; /Ne kadar maskaralık varsa [hepsi] kovulmuş kapıdan! S.K./205

DT + Y (YF- -k+ş)+ Ö

İt yetiştirmek için toprağı gayet münbit /Bularak, fuhş ekiyor salma gezen bir sürü it! S.K./318

DT + Y(YF- -k+ş)+ ZT+ DT+Ö

-Kapının perdesini /Açarak girdi o esnâda düzeltip fesini, /Bir uzun boylu çocuk... HA./10

DT +KaT+Ö +Y(YF- -k+ş)

Müessirât-ı tabîatle dâim uğraşarak; /Bütün cihan gibi onlar da istiyor yaşamak. V.K./106

DT +Ö +Y (YF- -k+ş)

-O hâlde kuş gibi sekmek değil midir lâzım? İ.A.F.Y./30

DT +Ö +Y (YF- -k+ş)+ N

Serilip yerlere binlerce şehîdin sarığı, /Silecek miydi en alçak neferin

çizmesini? Ü.B.K.D./33

DT +ÖT + Y(YF- -k+ş) +Ö

Görüp bu cûşiş-i san'atta rûh-i ecdadı, Biraz sıkılmalı şehrin sıkılmaz evlâdı!
İ.A.F.Y./96

DT +Y (YF- -k+ş) +Ö

Öyleyse nedendir bu tefâvüt ara yerde? T.Y.F/64

DT +Y(YF--k+ş)+Ö+Yöt

Son sınıftan iki vicdanlı refîkin koluna /Dayanıp çıktı o bîçâre sefâlet yoluna.
HA./64

DT +Yöt +Y(YF--k+ş)+Ö

Atarak arkaya bir lemha-i lebrîz-i elem, /Onu teb'îd edecek paytona yaklaştı
"verem!" HA./65

DT +ZT +Y (YF- -k+ş) +Ö

O hâlde, şimdi bizim hakkımız değil ölmek. V.K./466

DT+ Y (YF- -k+ş)+ Ö

Nehr-i feyzâfeyz-i insâniyyetin âhengine /Uymadan, kâbil değildir düşmemek
bir engine. D./9

DT+ Y(YF- -k+ş)+Ö + N

Diz çöküp mermerin üstünde yalın kat hasıra, /Bekliyor hepsi münâcâtı:
S.K./62

DT+[Ö] +Y (TYF-(+Naç +[N] +YF-) -k+ş)

O hâlde vahdete hâil ne varsa çiğneyiniz... V.K./490

DT+Ö +Y (TYF-(DT +N+YF- -k+ş) +E+Naç.C

O hâlde ben ona tam altı sahne arz edeyim: Ki her birinde değişsin bütün bütün

ahenk; Zemini yeknesak olsun, edası rengâ-renk! V.K./577

DT+Y (YF- -k+ş) +E +Ö

*Pomakların deşilip süngülerle vicdanı; Alınmak isteniyor tâ içinden îmânı!
V.K./613*

GT +H +N +Ö +Y(TYF-(DT +YF-)-k+ş)+ ST +STaç + Ü

*-Bence, doktor, onu siz bir soyarak dinleyiniz; /Hastalık çünkü değil öyle
ehemmiyetsiz, /Sâde bir nezle-i sadriyye mi illet? Nerde! HA./1*

GT +Ö+ Y(YF--k+ş)

Size haltetme düşer... K.İ./38

GT +Y (YF- -k+ş) +Ö

*Bizim çocuklara gelmez ne öyle çifte giden; /Ne böyle Arş'a kadar çifte
sallayan yerden! V.K./441*

HT + [Ö]+Y(YF- -k+ş) +NT+Naç.C.

*Azıcık bilmek için kadrini istiklâlin, /Bakınız çehre-i meş'ûmuna imzihlâlin:
/Yarılıp sanki zemin uğrayıvermiş, yer yer, /Bin sefil ordu ki efradı: Bütün
aileler. /Hepsi aç, bir paralar yok, kadın erkek çıplak: /Sokağın ortası ev,
kaldırımın sırtı yatak! /Geziyor çiğneyerek bunları yüzlerce köpek, Satılık
cevher-i nâmûs arıyor: Kâr edecek! Sen işin yoksa namaz kılmak için mescid
ara... Kimi camilerin artık kocaman bir opera;Kiminin göğsüne haç, boynuna
takmışlar çan, Kimi olmuş balo vermek için a'lâ meydan! Vuruyor bando şu
karşımda duran minberde; O, sizin secdeye baş koyduğunuz, mermerde, /Dişi,
erkek bir alay murdar ayak dans ediyor; /İşveler, kahkahalar kubbeyi
gümbürdetiyor! /Avlu baştan başa binlerce dilenciyle dolu... /Eski sahipleri
mülkün kapamışlar da yolu, /El açıp yalvarıyorlar yeni sahiplerine! S.K./368*

HT + Y(YF- -k+ş) +Ö

Şu'â-i muhriki altında, gündüzün, şemsin Yanan alınlar için bir hayat olur

lemsin... İS./29

HT +Y (YF- -k+ş) +Ö

Böyle bir maksad için çok bile i'dâdiyye! S.K./395

HT +Y (YF- -k+ş)+BT +ZT +Ö

*Ebû Ubeyde'ye imdada eylemişti şitâb, /Maiyyetindeki askerle bir zaman
Fârûk. V.K./243*

HT+Ö +Y (TYF-(N+ YF-)-k+ş)

Onun kıyamı için Sûr'u beklemek lâzım! V.K./518

İİT + KT+Y (YF- -k+ş) +E +NC +Ö

*Hurşîd-i ezelden nasıl ister ki haberdâr /Olsun daha bir zerreyi derk etmeyen
efkâr? T.Y.F/10*

İİT +Csi + Y(YF--k+ş) Ö+ Yaç

*Karı tatlîki için bak ne diyor Peygamber: "Bir talâk oldu mu dünyada, semâlar
titrer!" K.İ./74*

İİT +KT +Y (YF- -k+ş) +E +Ö +ZT

*İtlâka nasıl yol bulabilsin ki tefekkür?/Eşbâhı görür eyler iken rûhu tasavvur!
T.Y.F/22*

KaC +KaC +Ö +Y(TYF-(ŞT +YF-) - k+ş)

Yer çalışsın, gök çalışsın, sen sıkılmazsan otur! D./26

KaC+ [Ö]+ Y(TYF-(ST+YF-)-k+ş)

-Döveceksin, ne boşarsın? K.İ./49

KaC+ Ö+ Y(YF--k+ş)

Boşadın, dövmek ne? K.İ./50

KaT +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

İntihar etmek değilse yolda durmak, gitmemek, /Âsumandan refref indirsin demektir bir melek! D./18

KaT +Y(YF- -k+ş)+ Ö

Nizâm-ı kevne nighbân o sermedi kânun,/ Bütün cihanı tutarken tahakkümünde zebun, /Garîb olur beşerriyet çıkarsa müstesna. V.K./128

KrşC +E +Ö + E +Y₁ (TYF-(N +YF-) -k+ş)

Vâkıâ Rusça konuştuk, yine külhani, fakat, /Seslerin tavrına çoktandır edermiş dikkat. S.K./279

KrşC +Ü + Y (YF- -k+ş) + Ö

-Hasta canlandı, o iş bitti, diyorsun; heyhat! /Olamaz böyle sefil ümmet için hakk-ı hayat. S.K./273

KrşC+Ö+Y (YF- -k+ş) + ZT

Belki üç beş kişi olsun bulur, irşâd ederim, / Diye etrafa bakındımsa da, endîşelerim /İnkılâb eyledi bir namütenahi ye'se, / Görünüp sûret-i haktan kimi söylettimse. S.K./103

KrşT + [Ö]+ Y(YF - -k+ş) +Yaç.C.

Hayâtın eksik olmazken ağır bin bârı arkandan; Ölümler, korkular savlet ederken hepsi bir yandan; Şedâid iktihâm etmekte müdhiş bir mekânetle, Yolundan kalmayıp dâim gidersin... Hem ne ne sür'atle! İ./24

KrşT + Ö +Y (TYF-(N+DT +YF-) -k+ş)

Lâ-yüs'el'e binlerce suâl olsa da kurban, /İnsan bu muammâlara dehşetle nighban. T.Y.F/40

KrşT + Ö+Y (YF- -k+ş)

Yehûd Üzeyr'e, Nasârâ Mesih'e ibn'ul-lâh /Demekle unsur-i tevhîd olur giderse

tebâh; Senin bu kopkoyu şirkin sığar mı îmâna? V.K./224

KrşT + Y (YF- -k+ş)+ ZT +Ö

Şu senin âkıbetin bin bu kadar yıl evvel, /Sana söylenmiş iken doğru mudur şimdi cedel? Ü.B.K.D./61

KrşT +[Ö] +Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş)+ Naç.C

"Leyse li'l-insâni illâ mâ seâ" derken Hudâ; [şunu]/Anlamam hiç meskenetten sen ne beklersin daha? D./19

KrşT +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Küçük, büyük "ne vazîfem!" desin de iş yürütün! V.K./398

KrşT +Csi +[Ö]+ Y(TYF-(Csi +DC +YF--k+ş)+H

Ağzı meyhâneye rahmet okuturken, hele bak, /Bana gelmiş de şerîatçı kesilmiş... Avanak! K.İ./70

KrşT +DC+ Ö +Y(TYF-(ZT +YF-) -k+ş)+E +Yaç.C.

Önce dehşetli zıpırken, nasıl olmuş da, Ömer, /Sonra bir adle sarılmış ki: Değil kâr-ı beşer? S.K./425

KrşT +H+[Ö]+ Y(TYF-([N] +YF-) -k+ş)

Sözü bir parça uzattımsa da, oğlum, [beni] affet... K.İ./110

KrşT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Gıcırdamakla beraber serîr-i şevketimiz, /Bu dîni kurtaran ancak bizim hükümetimiz. V.K./463

KrşT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Semâ, zemin bütün envâr iken o pis gölge, Cebîn-i pâkine leylin ne payidar leke! İS./59

KrşT +Y(YF- -k+ş)+N+YöT+Ö

*Ziyâya doğru yüzüp gitmek istedikçe hayâl,/ Sürüklüyor onu girdaba dalga
dalga leyâl! V.K./23*

KrşT+ Ö +Y(TYF-(ZT+DT +YF-)- k+ş)

*Birinin ömrü mülâzımlıkta geçerken öteki, / Daha mektepte iken tayy-ı
merâtible ferîk! S.K./96*

KrşT+ Y(YF- -k+ş) +E +Ö +SC

*Diye dursun atalar: "Kal'a, içinden alınır." /Yok ki hiçbir işiten... Millet-i
merhume sağlar! S.K./341*

KrşT+Y(YF- - k+ş)+Ö+Csi

On üç yaşında buruşmuş cebîn-i sâfı, yazık! K/44

KT + Y (YF- -k+ş) + Ö +ŞT

Nasıl tükürmesin insan şu hâle baksın da? İ.A.F.Y./171

KT +Ö +E +Y (YF- -k+ş)+KrşT

*Ademden değil isbât, /Bir zerre-i mevcudu yok etmek bile heyhat, /Kâbil
olamaz çıksa da bin dest-i muharrib. T.Y.F/16*

KT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Nasıl tahammül eder hür olan esaretine? V.K./456

KT +ZT + Ö +Y (TYF-(DT +YF- -k+ş) +Ü

*Değil hakaiki şer'in, bugün, bedîhiyyât Bilâ-münâkaşa, ikrar olunmuyor...
Heyhat! V.K./328*

KT+Y (YF- -k+ş) +N +Ö

Şüphesiz yıktı o hülyaları meşhûdâtım... S.K./323

N + Ö +Y (YF- -k+ş)

Senin şu hâlini Sa'dî ne hoş hikâye eder... V.K./307

N +Y (YF- -k+ş) +ZT +N

Bunu idrâk eder birinci nazar. V.K./372

N + Ö +Y (YF- -k+ş) +Öaç

Sizi kim kaldıracak, sûru mu İsrâfil'in? S.K./354

N + Ö +Y(ZT +YF-)-k+ş)

Bu seng-pâreyi siz şimdi görmeyin nâçiz... V.K./82

N + ÖT + Y(YF- -k+ş) +Ö

Beni kaç kerreler ağılattı bu hınzırca şaka! S.K./258

N + Y(YF- -k+ş) + Ö

Beni yormuştu bu yıllarca süren yolculuğun, daha /başlangıcı... S.K./78

N + Y(YF- -k+ş) Ö +E +A.C. +Öaç.C.

*Bu cûş-i cür'eti etmekte ansızın mebhût, /Şu ses ki, mevc-i bülendiyle çalkanır
melekût: /"Unutma kendini, hem bilmiş ol ki ey insan, /Müebbeden kalacak
hilkatin esâsı nihan. /Semâyı alması kabil mi bir avuç hâkin? /O sahalar ki
yetişmez ziyâ-yı idrâkin, /Tasavvur et: Ceberûtum için bidayettir! /Mükevvenât
ki fikrince bî-nihâyettir, /Kemine zerresidir âsümân-ı hilkatimin. /Gelip
kenarına ummân-ı sermediyyetimin, /Rükû eder ebediyyen, kıyâm eden idrâk;
/Zekâ sücûda varır, vehm olur karîn-i helak. /Senin o sahada yoktur işin! /O
saha, benim, Bütün halâika mesdûd Kâbe Kavseyn'im! /Harîmi zâir-i tahmin
için küşâde değil; /Sarây-ı vahdetimin durma karşısında, çekil! /Çekil de feyz-i
mübînimle tâ ezelde sana /Müsahhar eylediğim bir cihanın ortasına Atıl...
/Fezayı dolaş, âsümâna çık, yere in; /Lisân-ı gaybım olan beyyinât-ı
hikmetimin, /Vücûdu inleten âheng-i yek-meâlini duy! /Düşünme, haydi şu*

âheng-i sermediyyete uy: /Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki beka sa'y olursa hak edilir." V.K./79

N +DT +Y (YF- -k+ş) + VT +E +DTaç

Zemîni öyle boyanmış ki, hûn-i İslâm'a: /Kızıl kesafeti çökmüş cebîn-i eyyama! V.K./664

N +E +Ö +Y (YF--k+ş) +Ü

Bir mülhidi lâkin kim eder tesliye heyhat? T.Y.F/55

N +Ö +Csi+Y (YF- -k+ş) +Ö

Esiri öldürüyor, bak ki, zulmün en koyusu! V.K./595

N +Ö +Y (YF- -k+ş)

Mezardan akseden âvâzı kimse dinler mi? K.N./20

N +Ö+ Y(YF- -k+ş)

Bu istiğrakı tek bir nefha olsun etmiyor ihlâl. BÜ./4

N +ÜT +E + Ö +Y (YF- -k+ş) +YT

Yalın ayak, baş açık, bir paçavra sırtında; /Bu tamtakır adanın tamtakır muhitinde; Acından ölmeye mahkûm olan zavallıları, /Sular bıraksa da Bulgar bırakmıyor dışarı! V.K./601

N +Y (YF -k+ş) +Csi +Ö +Ü

Halkı irşâd edecek öyle mi bunlar? Heyhat! S.K./397

N +Y (YF- -k+ş) +Ö

Fikr-i kavmiyyeti tel'în ediyor Peygamber. Ü.B.K.D./59

N +Y (YF- -k+ş) +Ö

Süveyş'i yardı herif... V.K./362

N +Y(TYF-(ZT +YF-)-k+ş) +Ö +E+ Naç.C.

*İlmi az, görgüsü çok, fıtratı yüksek bir imam Tanırım ben, ki hayatında
tanıtmıştı babam. K.İ./1*

N +Y(YF- -k+ş) +Ö

Birer lisân-ı tazallüm uzattı her makber... V.K./181

N +ZT +Y (YF- -k+ş) +Ö +DT

*O Pâdişâh-ı Şehîd'in huzûr-i heybetini, Sonunda çiğneyecek miydi Sırb'ın
orduları, İçip içip gelerek önlerinde bandoları? V.K./636*

N+ Ö +Y(TYF-(DT+ YF-) -k+ş)

*Müslüman, fırka belasıyla zebun bir kavmi, /Medeni Avrupa üç lokma edip
yutmaz mı? S.K./347*

N+ Ö+Y(YF- -k+ş)

Arş-ı âmâli bu ses tâ temelinden yıkıyor. S.K./180

N+ Y (YF- -k+ş) +E +Ö

Öyle bir hârika gösterdi mi insâniyyet? S.K./420

N+ Y (YF- -k+ş) +Ö

Beni ağlattı herif. S.K./225

N+ Y(YF- -k+ş) +Ö

Bu azm-i kahiri nevmîd eder mi bir hâil? V.K./42

N+Y (TYF-(AS+YF-) -k+ş)+Ö

Eski sevdaları, kabilse, unutsun Ruslar... S.K./268

N+Y (YF- -k+ş) + E +Ö

-Adam yetiştiremezmiş. demek ki, toprağımız!.. İ.A.F.Y./25

N+Y (YF- -k+ş) +Ö

Bunu teslim eder insafı olanlar azıcık. S.K./416

Naç + [Ö₁] + E +Y₁ (TYF- (N + YF-)-k+ş) + YT

Doğruluk, ahde vefa, va'de sadâkat, şefkat: /Âcizin hakkını i'lâyâ samîmi gayret: /En ufak şeyle kanâ'at, çoğa kudret varken; /Yine ifrat ile vermek, veren eller darken; /Kimsenin ırzına, namusuna yan bakmayarak, /Yedi kat ellerin evlâdını kardeş tanımak; /"Öleceksin!" denilen noktada merdâne sebat; /Yeri gelsin gülerek, oynayarak terk-i hayat; /İhtirâsât-ı husûsiyyeyi söyletmeyerek, /Nef-i şahsîyi umûmunkine kurban etmek; /Daha bunlar gibi çok nâdire gördüm orada... S.K./201

Naç +H +[Ö] + Y([N] +YF-)-k+ş)

-Nen var a kuzum; anlayalım? K.İ./18

Naç.C. +H +[Ö]+ Y(TYF-(E +[N]+ÖT +YF-) -k+ş)

Bu kimin harcı, a sersem, hele [onu]bir kere düşün! K.İ./78

ÖT + [Ö] +Y (TYF-(N +YF-) -k+ş)

Biraz da dikmeyi öğrenseler... İ.A.F.Y./12

ÖT +Y (YF- -k+ş)+E +ZT +Ö

-Biraz muhafazakârânedir ya şimdi bu da... İ.A.F.Y./115

ÖT +Y(YF- -k+ş)+E+Ö+ÖTaç

O kadar ince tutulmuş ki tenazurda hesab:/ Haricen kubbenin üstünde inen hatt-ı mümâs, /Ediyor her iki cânibde tamamiyle temâs, / Tarafeynindeki san'atlı yarım kubbelere. S.K./53

ÖT +Y(YF--k+ş)+ E +ÖTaç.C

Ne mel'unsun ki rahmetler okuttun rûh-i İblis'e! İS./8

SC + YGT + Ö + Y (YF- -k+ş)

*Dalkavuk devri değil, eski kasâid yerine, /Üdebânız ana avrat sövüyor
birbirine! S.K./316*

SC +[Ö]+ Y(TYF-[N] +YF-)- k+ş)

-Silik bu yirmilik [onu] almam...H/5

SC +Y (YF- -k+ş) +Ö

Sana az geldi ezanlar, diye ötsün mü bu çan? Ü.B.K.D./63

SC+ Ö + Y (YF- -k+ş)

Yük ağır, ecriden nisbetle azîm olsa gerek! S.K./322

SC+[Ö] +Y (TYF-[N]+YF-)-k+ş)+H

Bî-günâhız çoğumuz... Yakma İlâhî! S.K./454

SC+ÇıT + Y(YF- -k+ş) +Ö +Öaç

*Açıktı pencereler; sağlı sollu her evden Gelirdi türlü sadâlar, acıklı, bazen şen.
İS./30*

SC+Naç +N + Y(YF- -k+ş) +Ö

*Fusûlü dörde çıkarmaz bizim sokaklarımız; Kurak, çamur, iki mevsim tanır
ayaklarımız! İS./18*

ST + Ö +Y (YF- -k+ş)

*"Zevk-i hürriyeti onlar daha çok anlamalı" /Diye mekteblilerin mektebi tek mil
kapalı! S.K./311*

ST + Ö +Y(YF- -k+ş)+ H

Neden bu leyl-i serâir açılmıyor yâ Rab? V.K./78

ST + Y (YF- -k+ş) +Ü +Ö

Ne yolda mahvoluyormuş bakın ki bir millet! V.K./652

ST +E+ Ö+Y (TYF- (N+ +YF-)-k+ş)+VT+ Csi

Neden ya, Hazret-i Hakk'ın Resûl-i Muhterem'i, /Bu bahsi men' ediyor mü'minîne, boş yere mi? V.K./241

ST +Ö +Y (YF- -k+ş)

—Nasıl şu banka güzel bir binâ mı? İ.A.F.Y./88

ST +Ö +Y (YF- -k+ş) +E

—Açılmamış diye evlerde kalmak olmaz ya? V.K./565

ST +Ö +Y(YF--k+ş)

Müslümanlık bu mu yâhû? diye insan yanıyor. K.İ./98

ST +Ö+Y (TYF-(DT+ YF-) -k+ş)

Neden uhuvvetiniz böyle münhasır namaza? V.K./498

ST +Ö+Y (YF- -k+ş)+YT +N

Neden beş altı vatansız beş altı kundakçı, Yığın yığın buluyor arkasında yardakçı? V.K./515

ST +Ö+Y(YF- - k+ş) +YT+ZT

Niye ilmin adı yok koskoca millette bugün? S.K./388

ST +Y (YF- -k+ş) +KT + Ö +ZT

Süveyş'in ağzına heykel nasıl dikilmişse, Bekâ-yı nâmını te'yîd için "dö Lesseps"e; Bizim de hakkımız elbette, içti hadı yaran Kanal boyunca birer heykel istemek o zaman! V.K./365

ST +Y (YF- -k+ş)+E+Ö

Niçin hakir oluyor, sonra, durmayıp öteden, /"Koşun! diyen, bu cehennem

henüz kıvılcım iken." V.K./516

ST+Y (YF- -k+ş) +Ö

Nasılsa gâib edip kâmilten muharebeyi, Esaret altına girmişti bir büyük millet.
V.K./415

ŞC + Y(YF-)-k+ş) + Ö

Demiş de olsa, denilsin: "Kuzum, nenin nesisin?" V.K./438

ŞC + YT +Csi +Y (YF- -k+ş)+ Ö

Yoklasan külleri, altından, emînim, ancak /Kömür olmuş iki üç parça kemiktir
çıkacak! Ü.B.K.D./11

ŞC + ZT +Y (YF- -k+ş) + Ö

Olursa bir kişinin koltuğunda on karpuz, Öbür gelişte de mümkün değil
selâmetimiz! V.K./390

ŞC+ [Ö]+ Y(YF--k+ş)

Eğer hayâtına kasdeyliyorsanız... Başka! V.K./446

ŞC₁ + [Ö₁]+Y₁(YF--k+ş)+N

Eğer hayâtını kasdeyliyorsanız vatanın: /Bakın, anâsır-ı İslâm'ı hangi
rabitanın /Devamı bağliyabilmiş bu müşterek vatana? V.K./443

ŞCaç.C. +ŞC +[Ö]+ Y(YF--k+ş)+KT

Boşamışsam canım ister boşarım elbette. K.İ./64

ŞT + Ö +Y (YF- -k+ş)+N

Zaman içinde zaman tayyolunmak imkânı/ Görülmedikçe tahayyür bırakmaz
insânı! V.K./269

ŞT + Ö +Y(YF- -k+ş)

Demek, şu arsada ot bitse nev-bahâr olacak... İS./16

ŞT +[Ö] + Y (YF- -k+ş) + N

Gözlerim çoktan açık olmasa, derdim: Kâbus... S.K./261

ŞT +[Ö] +Csi +Y (TYF-(HT+N +YF-) -k+ş)

"Ne var, biraz da ma'ârif getirmiş olsa..." desek /Emin olun size "hammallık etmedim?" diyecek. V.K./556

ŞT +[Ö] +Y (TYF-(N +YF-) -k+ş)

"Peki! Fezâili yok muydu söylediklerinin?" /Diyen çıkarsa "müverrihlik etmedim!" derdi. V.K./547

ŞT +[Ö] +Y (TYF-(N +YF-) -k+ş)+ Naç

Üşenmeden ona Kur'ân'ı anlatırsan eğer, /Şu ezberindeki esmayı muttasıl geveler: "Kurûn-i mâziyeden kalma cansız evradı /Çekerse, doğru mu yirminci asrın evlâdı?" V.K./539

ŞT +[Ö] +Y (TYF-(ZT+YF-) -k+ş)

Sana söylersem eğer, şimdi düşündüklerimi, /Ebediyyen bu hayâlâta veda eylersin. S.K./271

ŞT +[Ö]+Y (YF- -k+ş) +E

Gönderelim: Yolda ölür... HA./31

ŞT +KaT + Ö +E +Y(YF- -k+ş)

Îade etmenin imkânı yoksa mâzîyi, /Bu mübtezel yaşayıştan gebermen elbet iyi. V.K./150

ŞT +KT +[Ö] +Y(YF- -k+ş)

Değil hakikati, mevtin hayâli rü'yâda /Dikilse karşına, hiç şüphe yok, ödün patlar! V.K./168

ŞT +N +Y(YF- -k+ş)+Ö

Bu kâr-zâra düşen hangi ferd-i uzvî ki,/ Kımıldamaz, onu çiğner geçer hemen öteki. V.K./111

ŞT +Ö+ Y(YF- -k+ş)

Hazansız bir zemîn isterse, şâyet rûh-ı serbâzın, /Ufuklar, bu'd-i mutlaklar bütün mahkûm-ı pervâzın. BÜ./11

ŞT +Ö+Y (TYF-(N+ YF-)-k+ş)

Sararsa hangimizin hânümânı kurtulacak? V.K./513

ŞT +Ö+Y (YF- -k+ş)

O, sokmak istediğin, şekle girmesiyle kader; /Bütün evâmiri şer'in olur bir anda heder! V.K./240

ŞT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Biz olmasak bu kadar hânümân yetim olacak! V.K./462

ŞT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Tunus'ta, Fas'ta Cezayir'de, Çin'de, İran'da, Cava'yla, hıttâ-i Hindî'de, belki Afgan'da, Sibiryâ, Hıyve, Buhârâ, Kırım muhitinde, Yaşarken ehl-i salibin nüfuzu altında; Zavallı Âlem-i İslâm eğer salibe henüz Sarılmıyorsa, kolundan çeken: Bu kudretiniz. V.K./464

ŞT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Bu kudret olmasa: Dünyâ tanassur eyliyecek... V.K./465

ŞT +Y (YF- -k+ş) +Ö

Bir değil, yüz bin bahâr indirse hattâ âsüman; /Hiç kımıldanmaz benim rûhumda kök salmış hazan! Ç.B.S.B.C./10

ŞT +Y (YF- -k+ş)+Ö

Tevekkül olmasa kalmaz faziletin nâmi... V.K./265

ŞT +ZT +[Ö]+Y (YF- -k+ş) +N

Muallim ordusu derken, çekirge orduları Çıkarsa ortaya, artık hesâb edin zararı! V.K./435

ŞT +ZT +Y (YF- -k+ş) +E+Ö

Bugün tüterse henüz gelmemiş, demek ki, çağı! V.K./504

ŞT+ YT+ Y(YF- -k+ş) +DT+Ö

Bir fenâlık görerek yapma, desen alnına ta, /İniyor hatt-ı celîsiyle Hamîdî tuğra! K.İ./113

ŞT+ Ö +Y (TYF-(VsT +E+YF-)-k+ş)

Hâil olsaydı terakkiye eğer şer'i mübîn, /Devr-i mes'ûd-i kudûmuyle giren asr-ı güzîn, /En büyük bir medeniyetle mi eylerdi zuhur? S.K./426

ŞT+ Ö +Y (YF- -k+ş)

Mündemiç olmasa ruhunda onun nâ-mahsûr /Bir tekâmül, o kadar hârîka nerden doğacak? S.K./427

ŞT+[Ö] +Y (TYF-(NC +YF-)-k+ş) +H

Sendense eğer çektiğimiz bunca devâhî, /Kimden kime feryâd edelim, söyle İlâhi! T.Y.F/39

ŞT+E + ŞT+Ö +Y (TYF-(N +YF-)-k+ş)

Mahalle mektebi olsaydı bizde vaktiyle; Ya uğrasaydı kalanlar güzelce ta'dîle; Yarım pabuçla gezen, donsuz üç buçuk zibidi, Bir Arnavudluğu isyana kaldırır mı idi? V.K./425

ŞT+ST+Ö +Y (+YF-)-k+ş)

O yoksa, hangi vesileyle biz ilerliyelim? V.K./354

ŞTaç.C. +ŞT +[Ö]+Y(TYF-([N] +YF-)-k+ş) +Naç.C.

*Senin bir nüsha-i kübrâ-yı hilkat olduğun elbet, Tecellî etti artık; dur, düşün
öyleyse bir hükmet: Nasıl olmak gerektir şimdi ef'âlin ki, hem-pâyen Behâim
olmasın, kadrin melâikten muazzezken? İ./25*

ÜC +E +YT +Ö +Y(YF- - k+ş)

*Yerin altında sinen zelzeleler fıskırsın; /Yerin üstünde ne bulduysa devirsin,
kırsın; /Hakkı son sadme-i kahıryla bitirsin isyan; /Edebin şimdiki ma'nâsına
densin "hezeyan"; /Kalmasın, hâsılı, altüst olarak hissiyyât, /Ne yüreklerde
şehâmet, ne şehâmette hayat; /Yine kürsi-i mehîbinde Süleymâniyye, /Kalacak,
doğruluğun yerdeki tek yurdu diye. S.K./25*

ÜC +ZT +Y₁(YF- -k+ş) + N + Ö

*Yetişmiyor mu ki dünyâ evinde çektiğimiz, / Yarın da yüklenelim âlemin
günâhını biz? V.K./467*

ÜT + E+ Y (YF- -k+ş)

Etse zâten ne çıkar? S.K./283

ÜT + Ö +Y (TYF-(N +YF-- k+ş) +ŞT

*Şöyle dursun bu temenniye kulak vermeleri, /Sadr-ı a'zam paşanız fitre alır,
sunsu biri! S.K./139*

ÜT + Ö +Y (YF- -k+ş)

*Yığın yığın sakatâtıyla geçmiş edvarın, Yıkılmış olsa da bir hayli kısmı dîvârın,
Binâ-yı milleti i'lâ eden temel sağlam. V.K./409*

ÜT + Ö +Y (YF- -k+ş) +ZT

-Hekim getirmeye koşsan, hekim de yok o zaman! İ.A.F.Y./7

ÜT + Ö+Y (YF-- k+ş)

Nasıl ki her kapının ayrı bir anahtarı var, Onun da var. V.K./371

ÜT +ZT +HT +Ö + Y(TYF-(N +YF-)-k+ş)

*Pervâzına yetmez gibi pehnâ-yı avâlim, /Gâhî seni bulsam diye, âvâre hayâlim
/Bir şevk ile lâhûta kadar yükseleyim der. T.Y.F/4*

ÜT+ Ö+ Y(TYF- (YT+YF-)-k+ş)+ N

*Etse dünyâları tûfan gibi levs istîlâ, /Bu, semâlarda yüzen, şâhikanın pâk eteği,
/Karşıdan seyredecektir o taşan mezbeleyi. S.K./24*

ÜT+E +YT + Ö+ Y ([YF-]-k+ş))

Yetişmiyor gibi yer, bir de gökyüzünde mezar![Var.] V.K./620

ÜT+Ö+Y(YF- -k+ş) +N

*Değil mezardaki na'şın enîn-i tel'îni, /Figânı bunca hayâtın çevirmemişti seni!
V.K./183*

VsT + Y (TYF- (HT + YF-)-k+ş) +Ö

*Güzelce süslenerek dest-i nâz-ı mâderle; /Birer çiçek gibi nevvâr olan
bebeklerle /Gelirdi safha-i mevvâc-ı ıyde başka hayât... B./32*

VsT +Ö +Y(YF- -k+ş)+Ü +H

Dilencilikle siyâset döner mi, hey budala? V.K./195

VsT+ KT +Ö +Y (TYF-(HT+YF-)-k+ş) +N +VTaç

*Şu fıkrasıyle, hakikat, Cenâb-ı Mevlânâ, Nigâh-ı ibrete açmış cihan kadar
ma'nâ; "Delik, deşik, evinin, bir zavallı hâne-harâb, Görür de hâlini, her gün
eder şu yolda hitâb: "Yıkılma hâ! Beni evvelce etmeden agâh; Çoluk, çocuk
biteriz sonra hep, ma'âzallâh!" V.K./402*

VsT+Öaç+ Y (TYF-(DT+YF-) -k+ş) +Ö +YT

Bir işaretle çocuklar çekilip tâ geriye, /Daldılar hepsi birer sesleri çıkmaz deliğe. S.K./146

VT +E +Ö +Y (YF- -k+ş) +KrşC

Eşbâha mı kurbün olacaktır cevelângâh?/Ervâh bütün mündehiş-i "sümme radednâh!" T.Y.F/8

YT + Ö +Y [(YF-) [-k+ş])

Adım başında kurulmuş beşik salıncaklar, /İçinde darbuka, teplerle zilli şakşaklar. (var) B./17

YT +Ö +Y (YF- -k+ş)

Onun salındığı yerlerde bir kızıl tufan, Ne can bıraktı, ne îman, ne boğmadık vicdan! V.K./667

YT +Ö +Y(YF- -k+ş)

-Yanında kimse de yokmuş... H/20

YT +Ö+ Y (YF- -k+ş)

Yüzünde hande-i ümmîdi andırır bir nûr Görülmüyor! K.N./6

YT +Ö+ Y (YF- -k+ş)+ E +H

"Meşhed"in beynine haç saplanacak mıydı baba! Ü.B.K.D./15

YT +Y (YF- -k+ş) + Ö

Nereden gelmiş o Haydar'daki irfân-ı amîk? S.K./424

YT +Y (YF- -k+ş) + Ö

Kızıl ufukların altında kıpkızıl her yer... V.K./665

YT +Y (YF- -k+ş) Ö

Çamurda saplı, geniş rahleler bütün mermer... İ.A.F.Y./144

YT+ ÇıT+ N+ Y(YF- -k+ş) + E +ZT+ Ö

*Başka bir sahile gehvâre-i emvâcından, /Böyle şeh-dâne çıkarmış mı
yakınlarda zaman? S.K./14*

YT+KaT+Ö+Y(YF- -k+ş)

*Bu havalide cehalet ne kadar çoksa, nifak, /Daha salgın, daha dehşetli...
S.K./154*

YT+Ö +E +Y (YF- -k+ş) +Csi

Müslümanlık'ta "anâsır"mı olurmuş? Ne gezer! Ü.B.K.D./58

YT+Ö+Y([YF-] -k+ş))

Düğümlü alınının üstünde sâde bir çember. [var]K/41

YT+Y(YF- -k+ş)+Ö+SC

Omuzdan indi hasır, yoktu çünkü artık yol. H/27

YTaç +[YT] +Y(YF- -k+ş) +Ö

Nerde olsam çıkıyor karşıma bir kanlı ova... Ü.B.K.D./19

ZC + Ö + Y (TYF- (ST + YF-)-k+ş)

*Haydarâbâd'a yetiştim ki, bütün Hindistan, /"Verdi kaanûn-i esasiyi nihayet
Sultan!" Diye birdenbire çalkandı. S.K./227*

ZC + Y(YF- -k+ş) + Ö + N +YT

*Bahr-i Umman'da henüz çalkalanıyormuş tekne, /Attı hülya beni tâ Marmara
sahillerine! S.K./245*

ZC +Y(YF-- k+ş) +Ö +DT

*Getirin Mağrib-i Aksâ'daki bir Müslümanı; /Bir de Çin sûrunun altında
uzanmış yatani; /Dinleyin her birinin ruhunu: Mutlak gelecek, /"Böyle gördük
dedemizden!" sesi titrek, titrek! S.K./183*

ZC+ Ö +Y (TYF-(DC+ DT +YF-)-k+ş)+N

Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir: “Bu gece, /Sizinle câmi’e gitsek çocuklar erkence, /Giderseniz gelin amma namazda uslu durun; /Merâmınız yaramazlıksa işte ev, oturun!” /Deyip alırdı beraber benimle kardeşimi. F.C./21

ZC+ Y (YF- -k+ş)+Ö

Şöyle gözden geçse bir hilkat temâşâ-hânesi: /Çıkmıyor bir zerre fa’âliyyetin bîgânesi. D./24

ZC+ Y(YF- -k+ş)+ Ö+ E+ Öaç.C.

Istalâktitle donanmış o hazin sineleri, / Okşayıp nûr-i nazar, geçti mi artık ileri, Geliyor kısmen açılmış iki heybetli kanat, /Ki te’ârîci, telâfîfi ne müdhiş sanat! S.K./36

ZC+E+DT+Ö+Y(TYF-(ZT+YF-) -k + ş)+YT+ZT

Beş on gün oldu ki, mu’tâda inkıyâd ile ben /Sabahleyin çıkıvermiştim evden erkenden. K./1

ZC+Y (YF- - k+ş)+ N + DT+Ö

“Bu yarım kubbeler elbette açık durmayacak, Mutlaka birleşecektir” diye beş hatve kadar atıverdın mi, görür kubbeyi hayretle nazar... S.K./46

ZT + [Ö]+Y(YF--k+ş)

Ne demek! Dörde kadar evlenir erkek, demeye /Kalmadan başladı şirretliğe... K.İ./57

ZT + N +BnT +Y (YF- -k+ş) +Ö

Aman, etme, bırak! /Demeden şaşkınyı yağmur gibi ıslattı hacı! S.K./281

ZT + Ö + Y (TYF-(DT +N + YF-)- k+ş)

O zaman işte şu toprak yeniden işlenerek, /Bu filizler gibi binlerle fidan

besleyecek! S.K./175

ZT + Ö +Y (YF- -k+ş)

Subhunda bahârın şu sabâhat bulunur mu? B./7

ZT + Ö +Y (YF- -k+ş)+KrşT

Ebû Ubeyde: "Veba var!" deyince askerde; /Tevâbi'yle Ömer durdu kalkacak yerde. V.K./247

ZT + Ö+Y (TYF-(DT +ZT +YF-) -k+ş)+ Ü

Gelip bir gün tecellî etse mâhiyyât-ı masnûât, Taharrîden geçer, bir dem karâr eyler misin? Heyhat! İ./19

ZT + Y (YF- -k+ş) +Csi+ Ö

Bulunca kendine bir yer, doyunca kör boğazı, /Kapandı, gitti, bakarsın ki, nekbetin ağzı. V.K./454

ZT + Y (YF- -k+ş) +Ö

Koşan, gezen, oturan, mâniler düzüp çağıran,/ Davullu zurnalı "dans" eyliyen, coşup bağırان /Bu kâinât-ı sürûrun içinde gezdikçe, /Çocukların tarafındaydı en çok eğlence. B./31

ZT +[Ö] +Y (YF- -k+ş)+ZT

-Sapınca, doğru Vefâ meydanındayız şimdi. İ.A.F.Y./152

ZT +[Ö] +Y(TYF-(DT +YF-) -k+ş)+E +H+DT

Çoluk çocuk kesilirken; kadınlar inlerken; /Zavallılar seni erkek sanır da beklerken; /Hayâyı, ırzı ekip yol boyunca, çırpıplak, /Kaçarsın, öyle mi, hey kalp adam sıkılmıyarak! V.K./176

ZT +E +Csi +Ö +Y(YF- -k+ş)

Siz bu davada iken yoksa iyâzen-billâh, /Ecnebler olacak sâhibi mülkün nâgâh. S.K./340

ZT+Ö+Y(TYF-(DT+DT+YF-)k+ş)+Yaç.C.

Aceb kimin? Derken; On üç yaşında kadar bir çocuk gelip öteden, / Gerildi tekmeyle indirdi öyle bir küfeye: Tekermeker küfe bîâtâb düştü tâ öteye. K./8

ZT +E+DT +[Ö]+Y (TYF-(N+YF- -k+ş)+ZT +E

İnince derken, oyunlar budur, deyip beyni, "Davul bizim eve gelmiş!" demiş sonunda, hani? V.K./523

ZT +Ö + Y(TYF-(DT +YF-)-k+ş) +E

Ne âlâ; derken, Kapı şiddetle çalınmaz mı? K.İ./5

ZT +Ö + Y(YF- -k+ş)+YT +N

"Aman Grey! Bize senden olur olursa meded... /Kuzum Puankare! Bittik... İnayet et, kerem et!"/ Dedikçe sen, dediler karşıdan: "İnayet ola!" V.K./194

ZT +Ö +Y (TYF- (DT +HT +YF-) -k+ş)

Sabah olunca, herif dağ başında bir mağara Tasarlayıp, ebedî i'tikâfa niyyet eder. V.K./319

ZT +Ö +Y (YF- -k+ş)

Hâlâ mı bu İslâm'ı ezen mâtem-i yeldâ? V.K./693

ZT +Ö +Y(YF- -k+ş) +E+Yaç

Taşıp taşıp dökülürken o şi'r-i berceste, /Safâ-yı fıtratı şâhid ki: Tertemiz aslı; /Damarlarında yüzen kan da, can da Osmanlı! İ.A.F.Y./95

ZT +Ö+ Y(TYF-(N + YF-)-k+ş) +E +Yaç.C.

Taşarken haşrolup beynimden artık bin müselsel yâd, /Zalâmın sînesinden fışkıran memdûd bir feryâd, /O müstağrak, o durgun vecdi nâgâh öyle coşturdu: /Ki vâdiden bütün, yer yer, eninler çağlayıp durdu. BÜ./6

ZT +Ö+Y (TYF-(ST+ YF-) -k+ş)

Çıkınca avluya herkes niçin boğaz boğaza? V.K./499

ZT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Donanma, ordu yürürken muzafferen ileri, /Üzengi öpmeye hasretti Garb'm elçileri! V.K./197

ZT +Ö+Y (YF- -k+ş) +H

Her zerrede âheng-i celâlin duyulurken, Her nağmede binlerce lisan nâtık olurken, /Cilvendeki esrâr nasıl kalmada muzlim? /Ey nûr-i ulûhiyyetinin zıllı avalim! T.Y.F/68

ZT +Ö+Y(TYF-(DC +YF-)-k+ş) +YT

Refîk-i ömrü giderken cenaze halinde, Serildi, kaldı kadın âşîyân-ı lâlinde. İS./75

ZT +ST +E +Ö +Y (YF- -k+ş)

Bulunca en iyi tazyikin en kolay yolunu; /Kaçırmamak için artık onun tefâzulunu hemen şu abideler başlanılmış i'lâya... İ.A.F.Y./197

ZT +TT +YT +Y(YF- -k+ş)+Ö

Bir zamanlar yine İstanbul'a gelmişim ben. S.K./83

ZT +Y (YF- -k+ş) + Ö+ E +Öaç

Bayramda gelir yâda ne hoş hâtıralar ki: /Bin ömre verilmez, o kadar kadri girandır. B./12

ZT +Y (YF- -k+ş) +VT+ÇıT +Ö

Biraz geçince, kavi dişlerinde bir ceylân, İner yakındaki vadiye karşıdan arslan. V.K./315

ZT +Y (YF- -k+ş)+N +Ö

Bu inkılâbı henüz ruhu duymadan Garb'ın,/ Kuşattı satveti dünyâyı bir avuç

Arab'ın! V.K./271

ZT +Y (YF- -k+ş)+YöT +Ö

Zalâm-ı şirki yarıp fışkırma dîn-i mübîn,/ Yayıldı sîne-i Bathâ'ya bir hayât-ı nevin. V.K./270

ZT +Y (YF- -k+ş)+YT +Ö

Yarınca kubbeyi "Allâhu ekber!" ikrarı; /Boşandı yerlere Hakk'm semâ-yı esrarı. V.K./481

ZT +Y(YF- -k+ş) +E +DT +Ö

Tevekkül olmaya görsün yürekte azme refik;/ Durur mu şevkine pervane olmadan tevîk? V.K./277

ZT +YöT+Ö+Y(YF- -k+ş)

Inâyetiyle Hudâ kaldırınca her birini, /Semâya doğru o dağlar da açtı ellerini. F.C./29

ZT+ İhT +Y (YF- -k+ş) +Ö

Ebediyyen, sanırım, söndü bütün âmâlin! Ü.B.K.D./45

ZT+ Ö +Y (YF- -k+ş) +E + N

Bizim muhiti, bizim halkı seyredince nazar; /Görür ki: Beyni bozulmuş yığın yığın kafa var. V.K./527

ZT+ Ö+Y(YF- -k+ş) + YT

Senin en şanlı eyyâmında en mes'ûd hâlinde, Bir istikbâl-i dûra-dûr vardır hep hayâlinde. İ./ 12

ZT+ Y (YF- -k+ş) + VT + Ö +E + Öaç

Kırık saziyla ederken zaman zaman feryâd, /Gelirdi gûşuna onlukların tanîniyle /Birer nevâ-yı beşaret, birer peyâm-ı vedâd; /Birer sadâ ki; Neyin

sîne-çâk enîniyle /Karışmayıp, yalnız dem tutardı sanki ona! K.N./2

ZT+ Y(YF- -k+ş) +Ö

Sonra, karşımdan geçer bir bir, yıkılmış lâneler! Ç.B.S.B.C./12

ZT+[Ö] +Y (TYF-(N +[YF-]-k+ş))

Gidince hepsi elinden: [Onlar,]"Ya Bulgar ol, ya geber!"[diyorlar.] V.K./615

ZT+BnT +Y(YF- - k+ş) +ÇıT +Ö

Yıldırımlar gibi indikçe "beyinden şiddet, /Bir yanardağ gibi fışkırdı "yürekten nefret. S.K./384

ZT+DT+Y(YF- - k+ş) +Ö

Açılıp gitgide artık iki hizbin arası, /Pek tabî'î olarak geldi nizâın sırası. S.K./383

ZT+H+[Ö]+Y (TYF-(ŞT+AS+N+YF)-k+ş)

Şimdi ey sevgili kaari', azıcık vaktin eğer, /Varsa -memnun olacaksın- beni ta'kîb ediver. S.K./28

ZT+Ö+E + Y (TYF-(BnC +YF-)- -k+ş)+ DT

Tabîat perde-pûş-i zulmet olmuş, hâbe dalmışken, /O, gûyâ kalb-i nürânîsidir leylin, durur bîdâr. F.C./6

ZT+Ö+Y(TYF-(DT+DT+YF-)k+ş)+Yaç.C.

Aceb kimin? Derken; On üç yaşında kadar bir çocuk gelip öteden, / Gerildi tekmei indirdi öyle bir küfeye: Tekermeker küfe bîtâb düştü tâ öteye. K./8

ZT+Ö+Y(TYF-(N+DT+YF-)-k+ş)

Bugün, sen de kendi kardeşini, /Yetim bırakmayarak besleyip büyütmelisin. K/22

ZT+VT+Ö+Y(YF- -k+ş)

Elimde bir koca değnek, onunla yoklayarak, / önüm adaysa basıp, yok, denizse atlayarak, /-Ayakta durmaya elbirliğiyle gayret eden, / lisân-ı hâl ile amma rükûa niyyet eden/-0 sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına, sığınmış öyle giderken, /hemen ayaklarına delîlimin koca bir şey takıldı. K./5

ZT+Y(TYF-(DT+YF-)-k+ş)+Ö

Yatarken yerde ilhâdıyle haşr olmuş sefil efkâr, /Yarıp edvârı yükselmiş bu müdhiş heykel-i ikrâr. F.C./1

ZT+Y(YF- - k+ş)+Ö

Biraz musâhabeden sonra söktü müşteriler: H/2

ZT+Y(YF- -k+ş)+ Ö +E+Öaç.C.

O anda koptu yüreklerden öyle bir feryâd /Ki rûhum eyleyecek tâ ebed o dehşeti yâd. F.C./30

ZT+Y(YF- -k+ş)+ Ö+ HT+N

Geçince sûrunu şehrin, uzattı servistan /Garîb yolcuyu tevkîfe bin bükülmez kol! H/26

ZT+YT+ Y+(YF- -k+ş)+Ö

O zaman Rusya'da hâkimdi yaman bir tazyik... S.K./114

ZTaç.C +[ZT]+ [Ö] +Y(TYF-([N]+YF- -k+ş)+ E +Naç.C.

Alın da bir küçücük taş, ziyâ-yı ilme tutun, /Bütün nikâtını evvelce; sonra, kalkın onun /Bakın vücûduna bir hurdebîn alıp, lâkin, /Bu hurdebîn olacak kendi nuru idrâkin. Zemin kadar büyütün; âsüman kadar büyütün. Hulâsa, koskocaman bir cihan kadar büyütün; /[Ozaman]Görürsünüz ki: O bir damlacık vücûduyle, /Katılmak istiyerek durmayıp giden şeyle, /Önünde azmine hâil ne varsa, hep aşıyor. V.K./80

5.1.8. Kırık İfadeli Cümleler

Ö_ +Y (YF- -k+ş) +_Ö

Ne sanayi', ne maârif, ne alış var, ne veriş. S.K./309

[Ö] + Y (TYF-(YF-_ +ZT +BnT+_ YF)-k+ş)

Ağladım sonra çocuklar gibi hüngür hüngür. S.K./240

[Ö] + Y (TYF-(Naç_ [N]+ YF-) -k+ş) +_Naç

Nasılmış, [onu] anlayınız iddiâ-yı kavmiyyet? V.K./651

[Ö] + Y(TYF-(DT_)+ E +(_DT + YT + YF-) -k+ş) + TT

Hâle baktıkça fakat, ümmetin atîsinden, / Pek derin ye'se düşüp Rusya'ya geçtim tekrar. S.K./84

[Ö] +Y (TYF-(N_+YF-) -k+ş)+_N

Bizim midir sanıyorsun şu yükselen bayrak? V.K./580

[Ö] +Y (TYF-(DT +TT +YF-_ +HT +_YF-)-k+ş)

Utanmadan yine kalkışma Hakk'a bühtana. V.K./257

[Ö] +Y (TYF-(DT +YF-_)+E +(_YF- -k+ş) +N+H

Bir an, diyerek eylemişim bilmeyerek, bak! Takyîd zamanla seni ey Fâtır-ı Mutlak! T.Y.F/20

[Ö] +Y (TYF-(DT_ +YF-) -k+ş) +Ü+_DT

Sarılıp sımsıkı dursaydın a milliyyetine. Ü.B.K.D./54

[Ö] +Y (TYF-(N +YF-_) +Ü +(_YF- -k+ş)

Bunu ummazdın a hiç... S.K./266

[Ö] +Y (TYF-(ŞT +HC_ +YF- -)-k+ş) +_HC

Şâyed isterseniz ağacın donanıp üstü, başı, Benzesin taze çiçeklerle bezenmiş

geline; Geçmesin, dikkat edin, balta çocuklar eline! S.K./445

[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF- +ZT +DT +_YF-) -k+ş)

Ferdâdaki ezvâkı o ettikçe te'emmül, /Eyler bugün âlâma nasıl olsa tahammül... T.Y.F/54

[Ö] +Y (YF- +H +_YF-) -k+ş)

Çektirme, İlâhî, bu kadar zilleti... V.K./706

[Ö] +Y(TYF- (DT+_YF- -k+ş)+ _DT +YT

Mücâhedeyle yaşar çaresiz bu âlemde. V.K./124

[Ö] +Y(YF- +MT +_YF- -k+ş) +E +E +MTaç

Mezelletin o kadar yâr-ı canısın ki, yazık, /"Ucunda yoksa ölüm" her belâya göğsün açık! V.K./190

[Ö] +Y(TYF-(YF+DT +N +_YF-)-k+ş)

Müvekkel eyleyip câsûsu her vicdana, her hisse. Düşürdün milletin en kahraman evlâdını ye'se... İS./7

[Ö] +Y(YF-)+E +(_YF- -k+ş)

Bu intiharı fakat nerden ihtiyar edecek? V.K./112

[Ö]+ Y (TYF-(Naç.C.+H+_Naç.C.+[N]+YF-)-k+ş)

-Hangi haysiyyetin, oğlum? O da varmı [onu] desene! K.İ./41

[Ö]+ Y (TYF-(YF-+[N] +E +Naç.C. +N+_YF-)-k+ş)

İstedim sonra, neden böyle Japonlar yüksek? Nedir esbâb-ı terakkisi? Yakından görmek. S.K./433

[Ö]+Y (TYF-(N+_YF-) -k+ş)+_N

Hayâta karşı nedir, söyleyin, bu yılgınlık? V.K./470

[Ö]+Y (TYF- (Naç_+[N]+YF-)-k+ş)+_Naç

Kimin hesabına inmiş, düşünmüyor, Kur'ân... V.K./226

[Ö]+Y (TYF-(N_+ YF-)-k+ş)+E+_N

Ne Müslümanlıştır, anlamam ki, yaptığınız? V.K./500

[Ö]+Y (YF-_) +E +(_YF- -k+ş)

Bir leyl-i müebbed olarak yoksa kalır mı? T.Y.F/67

[Ö]+Y (TYF-_ +N+_YF-)- k+ş)

Duymamış kaygı denen duyguyu vicdanında. S.K./110

[Ö]+Y (TYF-(YF-_ +ŞT+_YF-)-k+ş)

Bucak bucak savuşun, müslümansanız, bundan. V.K./469

[Ö]+Y(TYF-([N]+Naç.C._+YF-)-k+ş)+ E+_Naç.C.

Sa'yin gezip dolaştığı ıssız, çorak fezâ-yı adem; /Bakarsınız ki: Çıkarmış vücuda bir âlem. V.K./7

[Ö]+Y(TYF-([N]+Naç.C._+YF-)-k+ş)+ E+_Naç.C.

Tevakkuf ettiği hestî-serây-ı dûra-dûr, Görürsünüz ki: Ademdir... V.K./8

[Ö]+Y(TYF-(HT +YF-)-k+ş) + ŞT _AS+_ŞT

Bu katliâma da râzîyim ihtiram olsa, /Harîm-i dîni de geçtik, harîm-i nâmûsa! V.K./586

[Ö]+Y(TYF-(YF-_ + ZT+_YF-)-k+ş)

Ne dinlenir, ne de âtil kalır, velev bir an, /Şu'ûn-i hilkatî teksîf edip yaratmaktan. V.K./12

[Ö]+Y(TYF-(YF-_ +ÜT+_YF-)-k+ş)

Gireriz koynuna, düşsek bile şâyed yorgun, /Karşıdan baktığımız heykel-i

nûrânûrun. S.K./29

BT_ +Ö +Y (YF- -k+ş) +DT +Ö+_BT

Yanında yaş da yanar, çaresiz, yanan kurunun... V.K./506

E +[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF-)-k+ş)

Yazık ki çıkmak ümidiyle kalkarak ayağa, Kımıldadıkça gömülmekte büsbütün batağa! V.K./341

Csi +Ö +Y (TYF-(ZT +DT +YF_- +DT +_YF-) -k+ş) +N

Yazık ki: Beyni örümcekli bir yığın câhil, / Nihayet oynıyarak dîne en rezîl oyunu, / Getirdiler, ne yapıp yaptılar, bu hâle onu! V.K./259

Csi +Ö_ +Y (YF- -k+ş)+ _Ö +Yaç

-Bilir misin bu garîb ümmetin nedir hâli? "Yehâfü" sıygasının çingıraklı i'lâli! İ.A.F.Y./120

ÇıT_+DT + Y (YF- -k+ş) + Ö +_ÇıT +Öaç

Haydarâbâd'a giderken, beni teşyie gelen /Mizbânın ne hazin çıktı şu ses kalbinden: /"Âh biz hayra yarar unsur-i îman değiliz... /Hind'in İslâm'ını pek Türk'e kıyâs etmeyiniz. /Onların rûh-i şehâmetle coşan kanları; /Bizde yok öyle samîmi asabiyyet, o damar. /Bu ağır zillate ukbâya kadar mahkûmuz... /Duymuyor çektiği hüsrânları zîrâ çoğumuz! /Varsa ümmîdimiz Osmanlıların şevketidir. /Onu bir kerre işitsek... Bu sa'âdet yetişir. S.K./224

DC+Y (YF-_) +E +(_YF- -k+ş) +Ö

Zulmü te'dib ise maksûd-i mehîbin, gerçek, Nâra yansın mı beraber bu kadar mazlûmîn? S.K./453

DT +ZT +Ö_Y (YF- -k+ş) +_Ö

- O hâlde şimdi ayrılmak gerektir Evkafa... İ.A.F.Y./62

DT_ +Öaç + Ö +Y(TYF-(DT+YF-)k+ş+YT+YT

Beşer onar paralar hepsi yaklaşıp deliğe, /Süzüldüler oradan bir kilitli çekmeceye. H/17

DT+Y (TYF-(DT+YF_-) +Yöt +Ö +(_YF)-k+ş)

Şimdi üç bin kişinin sîne-i ma'sûmundan, / Kopan "âmîn" sadâsıyla icâbet-lerzan! Sonra, bir okşanarak titreyen ellerle cibâh; / Döndü kürsiye o âvâre cemâ'at nâgâh. S.K./69

DT+Y(YF-_) +Ö+(_YF- -k+ş)

Birer birer oluyor ırzı, mâli, yurdu heder... V.K./614

E + [Ö] +Y (YF-_) +E +(_YF-k+ş)

Lâkin nasıl olsun ki bir mi'râca muzaffer? T.Y.F/5

E + Ö_ + Y(YF- -k+ş) +_Ö

Fakat o zerre için nerededir atâlete meyil? V.K./50

E +[Ö]+ Y(TYF- (DT_+ZT +YF-)-k+ş)+_DT

Yoksa, boynunda bugün zorca gezerdin yuların! K.İ./82

E +[Ö]+Y (TYF-(YF-_+Yöt+_YF)--k+ş)

Demek ki: Atmalıyız ilme doğru ilk adımı. V.K./433

E +KrşT +Ö+Y (TYF- (N_ +E +DT +YF-)-k+ş)+_N

Hülâsa, azm ile me'mûr olursa Peygamber;/ Senin hesabına artık, düşün de bul, ne düşer! V.K./280

E +Ö_ +Y (YF- -k+ş) +_Ö

Ya Alman'ın nesi var zevki okşayan? V.K./551

E +Ö_ +Y(YF- -k+ş)+_Ö

Fakat idare için hangi noktadır merkez? V.K./66

E +Ö_+ Y (YF- -k+ş)+ YT +_Ö

Bâri bir hâtıra kalsaydı şu toprakta diri... Ü.B.K.D./17

E +Ö_+Y(YF- -k+ş)+ _Ö

Hayır! Adâlet-i fîtratta yoktur istisna. V.K./129

E +ZT_+AS +_ZT+Y(YF- -k+ş) +N +Ö+Naç.C.

Fakat bu bahr-i serâir ki mümteni' takdîr, /Güneşte, gölgede, her yerde cûşa geldikçe, Atar kenara şu yüksek meali bir mevce: /"Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki, beka sa'y olursa hakkedilir." V.K./93

E+ Ö_+Y₂(YF- -k+ş)+_Ö

Zâten en başlıca yol halkı budur îkâza. S.K./131

E+ Yaç.C._+Ö +Y+([YF-]-k+ş)+ _Yaç.C.

Hani, can sağlığıdır doğrusu bundan ötesi! S.K./102

E+ ZT + Y(YF-_)+Ö +(_YF- -k+ş) +ZT

Meselâ karşıdaki Sahilin, başbaşa vermiş, düşünen, pis, eski,/ Ağlamış yüzlü, sakîl evleri durdukça, sizin /İçinizden acı şeyler geçecek hep...S.K./3

E+ST_+E +_ST +YöT+ Y(YF- -k+ş)+ ÇıT+ Ö+ Öaç.

Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /Bütün yüreklere serpildi kubbeden bir rûh: /Rûh-i itmînan. F.C./33

E+Y(YF_)+Ö+(_YF- - k+ş)+Csi

İşte tam ondaki eb'âda nazîr ebada / Semt-i re'sinde duran aynı da mâlik, hele bak! S.K./45

GT + Ö_+Y (YF - -k+ş)+ _Ö + ZT

Âsümânî, hâkdânî cümle mevcûdât için /Kurtuluş yok sa'y-i dâimden, terakkîden bugün. D./25

HT + Ö +Y (TYF-(ST) +E +H +(YF- _+DT) +_YF-) -k+ş)

Dünyâyı yakıp yıkmaya bir seyf-i teaddî, /Emrinle mi yâ Rab, ediyor böyle tesaddî? T.Y.F/42

HT_+E +Y (TYF-(YF+_HT)+Ö+(_YF -) -k+ş)

Şikâk için mi eder, sâde, kalbiniz daraban? V.K./497

İlTaç.C.+[İlT] +Ö_+Y (YF- -k+ş)+_Ö

"Vebaya karşı gidilmek mi, gitmemek mi iyi?" /Muhâcirîn-i kiramın soruldu hep re'yi. V.K./248

KaT +E +KaTaç.C +Ö_+Y(YF- -k+ş)+_Ö

Değil visali ki bir gayedir hayâtı için, /Hayâl-i vash da câzib o nâzenîn emelin! V.K./114

KrşC +Y (YF-_) +Ö+ (_YF- -k+ş)

Ağlasın inlesin de bir mazlum, Olayım seyre sâde ben mahkûm! İS./82

KrşC_+E +_KrşC +[Ö]+ Y (TYF-(İlT + YF-)- k+ş)

Ordu mâdâm ki efradını milletten alır; /Milletin keşmekeşinden nasıl âzâde kalır? S.K./359

KrşC+ E +Ö +Y(TYF-(DT_H+_DT+YF_+VsT+_YF-) -k+ş)

Üç çocuk annesi, emzikli kadın tek başına /Koca berhâneyi silsin de, süpürsün de sana, Yine sen bilmeyerek zâlim onun kıymetini, Dene bîçârede kalkıp kolunun kuvvetini! K.İ./22

KrşT +[Ö]+Y+(YF_)+Ü +E+(_YF-) -k+ş)

Geçmeseydim edeceklerdi ya zâten icbar! S.K./85

KrşT +Y (TYF-(YF-_+ZT+_YF-) -k+ş) +Ö

Mezarı olmuş iken bunca na'ş-ı mevvâcın, Cenaze yutmaya hâlâ mı doymaz

emvâcın? V.K./657

KrşT_ +Ö + E + Y (TYF- (_KrşT +KT +YF-)-k+ş)

Görür de hâlini insan, fakat, bu derbederin; 'Nasıl günâhına girmez tevekkülün, kaderin? V.K./229

KrşT+[Ö] +Y(TYF-(YF_+N+_YF-)-k+ş)

Dururken böyle bî-pâyan terakkî-zâr karşında; Nasıl dersin ya "Pek mahdûd bir cirmim" tutarsın da. İ./22

KrşT+Ö + Y (TYF-(KT+YF_ +N+_YF-)-k+ş)

Hiç o binlerce havâtır kemirirken içimi, /Bir cılız "belki!" nasıl hepsini tenkil etsin? S.K./229

KT +Y (YF-_) +Ö +(_YF- -k+ş)

Hakîkaten doyamaz dîdeler melâhatine... İ.A.F.Y./58

N_ + Ö +Y (TYF-(ST +E +H+ (YF-)-k+ş)+_N

Bir şahsa esîr olmayı bir koskoca millet, /Mekrinle mi yâ Rab sanıyor kendine devlet? T.Y.F/41

N_+ Y (YF- -k+ş) + Ö +_N

Varmak istersen -diyor Sa'dî- eğer bir maksada, /Tuttuğun yollar tükenmekten muarrâ olsa da; /Şedd-i rahl et, durmayıp git, yolda kalmaktan sakın! D./3

Naç_+[N] +[Ö] +Y (YF- -kf+ş) +Csi+_Naç

Kader deyince ne anlardı dinle bak Ashâb: V.K./242

Naç_+[Ö]+Y(TYF-(HT+[N]+YF-)-k+ş)+_Naç

Ne zevki var, bana anlat bu ömr-i derbederin? V.K./192

Naç_+E+[Ö] +Y (TYF-(N +YF-)-k+ş)+_Naç

İnmemiştir hele Kur'ân, bunu hakkıyla bilin, /Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal

bakmak için! S.K./190

Ö +Y(YF_) +Ü +(_YF- -k+ş)+E

Gebermedik tarafın kalmamış ya pek, zâten.. V.K./151

Ö + Y (TYF(YF-_ +N +_YF-)-k+ş)

Bırakıp çıktığı cennet gibi zümrüt ovalar, Başlar ağlatmaya biçâreyi hüngür hüngür! S.K./370

Ö +AS +N_+Y(TYF-(YF-_ +N+ _YF-)-k+ş)

Kürsî-i celâlin -ki semâlarla zeminler /Bir nokta kadar sahn-i muhîtinde tutar yer- /İdrâkin eder gâye-i ümmîdini haybet... T.Y.F/2

Ö +E +Öaç +Y (TYF-(YF_ +N +_YF-)-k+ş)

Hükmün ki tahakküm edemez seyrine bir şey; /Bir anda bu pâyansız olan cevvi eder tayy. T.Y.F/19

Ö +E +Y(TYF-(N_ +ZT +YF- -k+ş)+ _N

-Ben zâten işin, /Bir ay evvelden biliyordum ne vahîm olduğunu... HA./6

Ö +H + E +Y (TYF-(YF-_ +N +_YF-)-k+ş)

Siz, ey bu yangını ihzar eden beş altı sefil, Ki ettiniz bizi Hırvat'la Sırb'a karşı rezîl! V.K./649

Ö +N +E +Y (TYF-(YF_ +KaT +_YF-)-k+ş)

Ömer, tevekkülü elbet bilirdi bizden iyi... V.K./323

Ö +Y (TYF-(N_ +YF-)-k+ş) +_N

Cinayetin kalacak zanneder misin yanına? V.K./336

Ö +Y (TYF-(DT +YF_-) -E+(_YF--k+ş)

-Kemer de öyle muvafık mıdır aceb fenne? İ.A.F.Y./76

Ö +Y (YF-_) +E (_YF- -k+ş)

Bunlar beşerin işte en âvâre garîbi! T.Y.F/60

Ö +Y (TYF-(YF- _+N+_YF-) -k+ş)

Bir fecr-i ümîd etmeli ferdaları te'mîn... V.K./689

Ö_ +Y (YF- -k+ş)+_Ö +E

Asalet olmalı san'atta evvelâ... İ.A.F.Y./92

Ö_ +Y(YF- -k+ş)+E +_Ö

Sürünmenin o kadar farkı var mı ölmekten? V.K./152

Ö_ + Y (TYF-(N +YF- -k+ş) +_Ö + Csi+Naç

Mütefekkir geçinenler ne diyor sizde bakın: /"Medeniyyette tealisi umûmen Şark'ın, /Yalnız bir yolu ta'kîb ederek kaabildir; /Başka yollarda selâmet gözeten gafildir. /Bakarak hangi zeminden yürümüş Avrupalı, /Aynı izden sağa, yâhud sola hiç sapmamalı./ Garbın efkârını mâl etmeli sark'ın beyni; /Duygular çıkmalı hep aynı kalıptan: yâni: /İçtimaî, edebî, hâsılı her mes'elege, /Garbı taklîd edemezsek, ne desek beyhude. /Bir de din kaydını kaldırmalı, zîrâ o belâ. /Bütün esbâb-ı terakkîmize engel hâlâ!" S.K./378

Ö_ + GT+_Ö+Y(YF- - k+ş)

Ma'bedin şimdiki ta'rife bakarsak, az çok: / Müstatîl olması îcâb edecek! S.K./49

Ö_ + Y (TYF-(N +YF- -k+ş) +_Ö + Csi+Naç

Mütefekkir geçinenler ne diyor sizde bakın: /"Medeniyyette tealisi umûmen Şark'ın, /Yalnız bir yolu ta'kîb ederek kaabildir; /Başka yollarda selâmet gözeten gafildir. /Bakarak hangi zeminden yürümüş Avrupalı, /Aynı izden sağa, yâhud sola hiç sapmamalı./ Garbın efkârını mâl etmeli sark'ın beyni; /Duygular çıkmalı hep aynı kalıptan: yâni: /İçtimaî, edebî, hâsılı her mes'elege, /Garbı taklîd edemezsek, ne desek beyhude. /Bir de din kaydını

kaldırmalı, zîrâ o belâ. /Bütün esbâb-ı terakkîmize engel hâlâ!" S.K./378

Ö_ + Y (YF- -k+ş) + _Ö

Sabah yok onun âfâk-ı târ-ı ömrü için! K.N./5

Ö_ + Y (YF- -k+ş) + _Ö

Hakk'a tefviz ile üç tane yetişmiş kızını; /Taşıyanlar bile varmış buradan baldızını, /Analık ilmi için Paris'e, yüksünmeyerek... S.K./321

Ö_ + Y(YF- -k+ş)+ E +Ü + _Ö

Zulmü sevdirmek için var mı ya bir başka tarik? S.K./115

Ö_ + Y(TYF- (GT +ZT +YF- -k+ş)+ _Ö +Öaç.

İydin bana dâim görünür levh-i kerîmi: /Mâzî-i tufûliyyetimin yâd-ı besîmi. B./13

Ö_ +E + _Ö +E +Y(YF- -k+ş) + Csi

Zavallı taşlara lâkin bakan mı var? Ne gezer! V.K./182

Ö_ +E + _Ö +Y (YF- -k+ş)

Tevekkülün, hele, ma'nâsı hiç de öyle değil. V.K./258

Ö_ +E +ÖaçC+ _Ö +Y (YF- -k+ş)

Ummân-ı şüûnun ki birer mevcidir a'sâr, /Her mevcesi bir lücce-i bî-sâhil-i âsâr! T.Y.F/13

Ö_ +H +Y(YF- -k+ş)+ _Ö

Hayât nâmına, yâ Rab, nedir bu devr-i azâb? H/34

Ö_ +Y (YF- -k+ş) + _Ö +ŞT

Ne din kalır, ne de dünyâ bu anlaşılmazsa... V.K./301

Ö_ +Y (YF- -k+ş) +_ Ö

Fikr-i kavmiyyeti şeytan mı sokan zihninize? S.K./334

Ö_ +Y (YF- -k+ş) +_ Ö

Bu zümrenin de sefâhet hayât-ı mu'tâdı. V.K./559

Ö_ +Y (YF- -k+ş) +_ Ö

Ne sinesinde Hudâ var, ne hatırında Nebi... V.K./590

Ö_ +Y (YF- -k+ş) +_ Ö

"Sarıklıdır" diye hiç görmeden, bilâ-insâf,/ Kibâr-ı ümmeti haksız değil mi istihfaf? İ.A.F.Y./50

Ö_ +Y (YF- -k+ş) +E +_ Ö

Kenara kaçmaya olsaydı bâri dermanı. V.K./340

Ö_ +Y(YF--k+ş)+_ Ö

O kadar sa'y-i belîğın bu sefâlet mi sonu? HA./52

Ö_ + Y (TYF-(KT +YF-) -k+ş) +_ Ö

Düşünen her kafanın mutlaka ezilmekti sonu! S.K./116

Ö_ + Y (YF- -k+ş) +_ Ö +E +SC

İnkişâf etmesi atîde de pek zordur onun: /Çünkü meydanda kalan kütle yığınlarca odun! S.K./442

Ö_ + Y(TYF-(YT+YF--k+ş)+ E+_ Ö

Seni dünyâda gören var mı ayık hâlinde? K.İ./72

Ö_ + Y(YF-_)+_ Ö +(_YF- -k+ş)

Hep musâb âlem-i İslâm o devasız derde. S.K./182

Ö_+ Y(YF--k+ş)+CSE +_Ö

Bir kızılbaşla senin var mıdır ayrın, gayrın! K.İ./69

Ö_+AS +_Ö +Y(YF- -k+ş)

Bu kâinât-ı semâviyyenin — ki bir takımı Deminki aile şeklindedir — kalan kısmı, Henüz meşîme-i hilkatte saklı efrada Hayât vermek için muttasıl çalışmakta. V.K./60

Ö_+Csi + Y(YF- -k+ş) +VT +NC

Müneccimin, bereket versin, eski takvimi Haber verir bize, mevsim şehirde gelmiş mi? İS./19

Ö_+E +Y (YF- -k+ş) +_Ö

İnsanda meğer /Olmasın his denilen şey... HA./28

Ö_+E +Y(YF- -k+ş) +_Ö

Metâ'-ı fazlı mı varmış elinde gösterecek? V.K./541

Ö_+Öaç +_Ö +Y (YF- -k+ş)

Hükümetin, o henüz payidar olan arşın Sukutu müdhiş olur... V.K./472

Ö_+Ü +_Ö + Y (YF- -k+ş)+H +GT+DT

Bîmârı, felâketliyi, üryânı, sefîli, /Meflûcu, amel-mandeyi, miskîni, zelîli, /Gaddârı, cefâ-dîdeyi, mahkûmu, esîri, /Heyhat, şu pâyansız olan cemm-i gafîri /Teşhîr ile şöhret kazanan sahne-i dünyâ /Gelmez mi İlâhî sana bir kanlı temâşâ? T.Y.F/50

Ö_+Y (YF- -k+ş) _Ö+E +Yaç.C.

—Tababetin o kadar muhteremdi mevki'i ki: Birer tabîb-i fûnûn-âşînâ çıkar, eski Müderrisînimizin en güzide efradı. İ.A.F.Y./140

Ö_+Y (YF- -k+ş) +_Ö

"Muallimim" diyen olmak gerektir imanlı; Edebli, sonra liyakatli, sonra

vicdanlı. V.K./436

Ö_+Y (YF- -k+ş) +_Ö

Cihanda Habl-i İlâhî'ye i'tisâma, sizin Şu kahramanlığınızdır yegâne levh-i güzin! V.K./622

Ö_+Y (YF- -k+ş) +_Ö

Varlıktan onun inleyerek ölme nasîbi! T.Y.F/59

Ö_+Y (YF- -k+ş) +_Ö

Esbâb-ı tehâlûf nedir efkâr-ı beşerde? T.Y.F/65

Ö_+Y(YF- -k+ş)_Ö

Hayâta nerde görülmüş senin kadar sarılan? V.K./166

Ö_+Y(YF- -k+ş)+_Ö+H

Adın nedir senin, oğlum? K./15

Ö_+Y+(TYF-(YF_)+_Ö +(YT+_YF-)-k+ş)

Hangi ma'sûmun olur hûnu bu dünyâda heder? S.K./122

Ö+ Ü+Y(TYF-(İlTaç._+[İlT]+YF-) -k+ş)+_İlTaç.

Terakkiyâtını milletlerin gören, heyhat, /Zaman içinde zaman etse, haklıdır, isbât. V.K./132

Ö+ Y(TYF(YF_+TT+_YF-)- k+ş)

Aynı heybetli kanatlar göze tekrar vuruyor. S.K./41

Ö+ Y(TYF-(YF_+DT +N+_YF-)-k+ş)

Bu ukdeler edecek miydi böyle sineni çâk? V.K./70

Ö+ Y(YF-_) +E + (_YF- -k+ş)

Mücâheden çıkacak mıydı bi'n-netîce heder? V.K./72

Ö+E +SC+ Y(YF - -k+ş) +HT_ +ZT +_HT

Siz ki son lem'a-i ümmîdisiniz İslâm'ın, /Dayanın gayzına artık medeni akvamın! S.K./356

Ö+Y(YF_) E +(_YF- -k+ş)+KrşT+Yaç.C.

O rasad-hâne-i dünyâ, o Semerkand bile; /Öyle dalmış ki hurâfâta o mâzîsiyle: /Ay tutulmuş, "Kovalım şeytanı kalkın!" diyerek, /Dümbelek çalmada binlerce kadın, kız, erkek! S.K./153

Ö+Y(TYF-(YF- _+ZT+_YF-) -k+ş)

Onu i'lâ eden etmiş ebediyyen il'â. S.K./23

Öaç + Y(YF-_) +Ö+ (_YF- -k+ş)

Son siyâsetse bu, hiç böyle siyâset yürümez. S.K./338

Öaç+ Y(TYF-(DT+YF_+ N+_YF-) -k+ş) + Ö

Göçebeyken koca bir devlete kurmuş bünyâd; /Çerge hâlinde mi görsün sizi kalkıp ecdâd? S.K./366

SC + [Ö]+ TYF-(YF- _+ N + ZT +_YF) - -k+ş)

Sizi bir aile efradı yaratmış Yaradan; /Kaldırın ayrılık esbabını artık aradan. S.K./339

SC_ +E +_SC+N + Y (YF- -k+ş) +DT +Ö

Zâlimlere kahrın o kadar verdi ki meydan: /"Yok Âdil-i Mutlak" diyecek ye's ile vicdan! T.Y.F/43

ST +KT +Y(YF_ + Ö+ _YF-) - k+ş)

Sizden elbette olur rûh-i Nebî da'vâcı. S.K./351

ST +Ö_+E +Y (YF- -k+ş) +_Ö

Şu cehlimizle musibet mi kaldı uğramadık? V.K./423

ŞC + [Ö]+N_+Y(YF--k+ş) + _N

Diyorsanız: "Yine, hâlâ bu, olmasın mektûb!" / Ne zirzop isteyin artık, ne büsbütün meczûb! V.K./439

ŞT +Ö_+ Y (YF--k+ş) +_Ö_+E +_Ö

Milletin beyni sayarsak mütefekkir kısmı, /Bilmemiz lâzım olur halkı da elbet cismi. S.K./376

ŞT +Y (YF_)+ Ö +(_YF- -k+ş)

Sokarsa burnunu herkes düşünmeden her işe; Kalır selâmet-i milliyyemiz öbür gelişe! V.K./388

ŞT +Y (YF_-)+Csi +(_YF--k+ş)

-Gelip de bir bulunaydın geçenki va'zında: /Kalırdı parmağın, Allah bilir ki, ağzında! İ.A.F.Y./51

ŞT +Y (YF_-)+Ö + E +(_YF- -k+ş)

Giden birer avuç olsun getirse memlekete; /Döner muhitimiz elbet muhît-i ma'rifete. V.K./554

Ü+ Ö_+Y(YF- -k+ş)+_Ö

Âh o gözlerden inen huzme-i nûrânûrun, /Bağlı her târ-ı füsunkârına bin rûh-i zebun! S.K./74

Ü+ ZT +Ö_+Y(YF- -k+ş) +_Ö

Âh! Tek bir âşiyandan bin yetîmin nâlesi, /Yükselirken, dinleyen insan mıdır bülbül sesi? Ç.B.S.B.C./15

ÜT_+Ö + Y (TYF-(ÜT +ST +VT +YF-)-k+ş)

Bâkîyi beşer her ne kadar etse de tenzîh, /Fâniyyeti icâblı, eder kendine teşbîh! T.Y.F/21

Y (YF_-)+Ö+(_YF--k+ş)

— Değil, sende anlayış keskin! İ.A.F.Y./73

Y (YF- -k+ş) + E +Ö_+Öaç +_Ö

Ne içtihadı yapar, yoksa, bir alay — zimmî Kadar nasîbe-i fikhîsi olmıyan —
ümmî? V.K./384

Y (YF- -k+ş) +E +YT +Ö_ +E +_Ö

Nasıl durur aceb alnında şer'-i ma'sûmun, /Bu simsiyah izi hâlâ o levs-i
meş'ûmun? V.K./262

Y(YF- -k+ş)+E +Ö_+Csi +_Ö

Var mı sufiyyede bilmem ki ibâhiyye kolu? S.K./170

Y(TYF-(YF_- +H +ZT+_YF-)-k+ş)

Bana ihtâra ne hâcet, a beyim, şimdi bunu? HA./7

Y(YF- -k+ş) +E + Öaç.C._+Ö+_Öaç.C.

Nedir ki etmededir fıtratın bu kânunu, /Fezayı, gökleri, deryayı, deşti,
hâmûnu,/ — Adımlarında zekâdan serî' olup hattâ- /Esîri kaplıyacak fûshatiyle
istilâ? V.K./3

Y(YF_-)+Ü +Ö +(_YF- -k+ş)

Sayılsa âh giden fidyeler necatın için! V.K./175

Y(YF-_)+Ö + (_YF - - k+ş) +ST

Terazilerden adam eksik olmuyor; birisi /İnince binmede artık onun da
hemşerisi. B./22

Y(TYF-(YF_-+ ZT)+ Ö+(ZC _+YF-)-k+ş)+_ZC + N

Görüyor şimdi nazar girdi mi derhal içeri; /Aynı eb'âd ile tesbît edilen
kubbeleri. S.K./38

Y(TYF-(YF_-+KrşT) + Ö_+(_YF- -k+ş) + _Ö

*Görür şedâid-i eyyâma karşı duşûnda, Siper vazifesini lîme lîme bir abacık.
K.N./13*

Yaç.C._ + Ö +Y ([YF-][-k+ş]) + _Yaç.C.

*Kimse farkında değil, anlaşılan [odur ki], yaptığıнын; /Kafalar tütsülü hülya
ile, gözler kızgın. S.K./288*

Yaç.C._ +Ö +Y([YF-] -k+ş)] +_Yaç.C.

*Lâfzı muhkem yalınız, anlaşılan, [şudur ki:]Kur'ân'ın: /Çünkü kaydında değil,
hiçbirimiz ma'nânın: /Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına; /Yâhud üfler
geçeriz bir ölünün toprağına. S.K./189*

Yaç.C._+Ö+ [Y(YF--k+ş)] +_Yaç.C.

Bu tecâvüz sayılır doğrusu haysiyyetime... K.İ./40

ZC + DT +Ö+ Y (TYF-(YF_+ ZT +_YF-)-k+ş)

*Şimdi, bir kavmin içinden mütefekkir geçinen /Zümre evvelce bu "mâhiyyefî
takdir ederek, /Sonra kaç safhası mevcûd ise tenvir ederek, /Çekecek oldu mu
önden o İlâhî feneri; /Arkasından da cemâat yürür artık ileri. S.K./411*

ZC + Y(YF- -k+ş)+ Ö_ZT +_Ö

*Tezâhum etti mi âmâli birçok efradın; /Kesilmez arkası artık cihâd-ı mu'tâdm!
V.K./117*

ZC +[Ö]+ Y(TYF-(YF_ +BnT+_YF-) -k+ş)

*Sükûn belirdi mi bir milletin hayâtında;/ Kalır senin gibi zillet, esaret altında.
V.K./157*

ZC +E +ST + Y (TYF-(YF_- + DT +_YF--k+ş)+ Ö

*Başı boş kaldı mı, zîrâ, şaşırıp ber-mu'tâd, /Bulamaz kendiliğinden yolu asla
efrâd. S.K./407*

ZC +Ö_+Y (YF- -k+ş) +_Ö

O bir tutuşmaya görsün, ne od kalır, ne ocak! V.K./514

ZC+ Y(YF-_) +Ö+(_YF- -k+ş)

Konulsa rahle-i tedkîke hangi bir mevcûd; /Olur tekâsüfû bir sa'y-i dâimin meşhûd. V.K./5

ZT +[Ö]+Y (TYF-(DT +N +YF_+VT +_YF-)-k+ş)

Sonunda bir de "tevekkül" sokuşturup araya, /Zavallı dîni çevirdin onunla maskaraya. V.K./203

ZT +E +Ö +Y(TYF-(YF_+DT +_YF-) -k+ş)

Bulunca hepsini artık o nazenin sine, Alır birer birer âgûş-i hâr-ı şefkatine. V.K./37

ZT +Ö_+Y (YF- -k+ş) +_Ö

-Şimdi tebdîl-i havâ var mı benim istediğim? HA./41

ZT +Y(YF- -k+ş)+ Ö_+ E+ _Ö

Yakında kalmıyacak yeryüzünde belki yeri! V.K./135

ZT_ + Ö +_ZT +Y(DT +YF-) -k+ş) + E+NC

Görünce karşıdan âdemceğiz bu hâileyi, Yığınla taş kesilen yurdunun harabesine Döner de der ki: "Meğer aldanırmışım, desene! Ne oldu bunca niyazım, ey âşinâ-yı kadîm? Çocuklarım olacakken ben oldum işte yetîm! Sakın yıkılma haber vermeden demez miydim? Bu muydu senden, a zâlim bu muydu ümmîdim, Hukuku, ahdi gözetmek nedir, sakın bilme! Yazık, yazık sana sarf ettiğim emeklerime!..." V.K./405

ZT_ +Ö+Y(YF- -k+ş)+_ZT

Hayalimden geçerken şimdi, fikrim hercümerc oldu, /Salâhaddîn-i Eyyûbî'lerin, Fâtih'lerin yurdu. BÜ./17

ZT_+E +_ZT + [Ö] + Y (YF- -k+ş) + N

*Cûşa geldikçe fakat aynı teraneyle cihan, /Görür oldum dönen işlerde
Yedu'llâh'ı nihan. S.K./237*

ZT_Csi +_ZT + Ö+Y (TYF-(YT +YF-) -k+ş) +N

*Elinde, nevha-i matem kadar acıklı sadâ /Veren, bir eski kamış; koltuğunda bir
yedici; /Şu kör dilenci, bakardım, olunca nâle-serâ, /Durup da merhameten
dinleyen gelip gidici, /Önünde boynunu bükmüş zavallı keşkülüne. /Atardı beş
para, onluk değilse bari yine. K.N./1*

ZT+ Y(YF-_)+Ö +(_YF--k+ş)

*Fezâ-yı ma'bedin encüm-nümâ meşâ'ilini, /O lem'a lem'a dizilmiş ziyâ
kavâfilini /Görünce geldi çocukluk zamanlarım yâda... F.C./19*

ZT+Ö+E +Y(TYF-(ZT+YF_+N+_YF-)k+ş)

*O anda mekteb-i rüşdiyyeden taburla çıkan/Bir elliden mütecâviz çocuk ki,
muntazaman /Geçerken eylediler ihtiyârı vakfe-güzin... K/45*

ZTaç +ZT +Y(YF-_)+Ö +(_YF- -k+ş)

*Soydu bîçâreyi üç beş kişi birden, o zaman /Aldı bir heykel-i üryân-i sefâlet
meydan! HA./20*

5.1.9. Yüklemin Başta Olduğu Cümleler

Y (YF- -k+ş) + Ö

Bir failin icbârı bütün gördüğüm âsâr! T.Y.F/31

Y (TYF(YT +YF-) -k+ş) +H

Âyâtının üstünde yürünsün mü, İlâhî? V.K./703

Y (TYF-(YT +YF-) -k+ş) +Ö+ SC

*Odur cihanda benim, varsa yoksa, mu'temedim: Vakur, hatırı mert vefalı, çok
denedim. İS./23*

Y (TYF-(YT +YF-)-k+ş) +E +Ö +ST

*Ağlar beriden bir sürü âvâre-i tâli, /Nan-pâre için eyleyerek ırzını zâyî.
T.Y.F/47*

Y (YF- -k+ş)

Ne kaldı arkaya? V.K./557

Y (YF- -k+ş) +Ö

Döndü dîdemde bin hayâl-i elîm! İS./80

Y (YF- -k+ş) +Ö +E +N

*Diyor Kitâb-ı İlâhî: "O fitneden korunun, /Ki sâde sizdeki erbâb-ı zulmü istilâ
Eder de, suçsuz olan kurtulur değil aslâ!.. V.K./507*

Y (YF- -k+ş) +Ö +Yaç.C

*Şudur cihanda benim en beğendiğim meslek: Sözüm odun gibi olsun; hakikat
olsun tek! İ.A.F.Y./22*

Y (YF- -k+ş) + N+ Ö

Kuşatır millet-i mahkûmeyi hüsrân-ı mübin. S.K./332

Y (YF- -k+ş) + Ö

Ne oldu yâdına her gün hutur eden o nukûş? V.K./658

Y (YF- -k+ş) + Ö

Nedir bu göğsüne çökmüş sevâd-ı cûşacûş? V.K./659

Y (YF- -k+ş) + Ö

Neden kısıldı muhitinde çağlıyan nagamât? V.K./660

Y (YF- -k+ş) + Ö +H +ST

Kör olsun ağlamayan, ey vatan, felâketine! V.K./457

Y (YF- -k+ş) + YT +Ö

*Ansızın başladı beynimde ümidin, ye'sin, /Doğduğumdan beri hiç görmediğim
bir harbi... S.K./230*

Y (YF- -k+ş) + ZT +Ö +H

Dinsin artık bu hazin velvele yâ Rab! S.K./459

Y (YF- -k+ş) + ZT +Ö +Ü

Ne gezer şimdi o zillet, o sefâlet? Heyhat! S.K./248

Y (YF- -k+ş) +CSE+ Ö

Nerdedir Pirene! V.K./274

Y (YF- -k+ş) +CSE+ Ö

Nedir bu hârikanın sırrı? V.K./275

Y (YF- -k+ş) +Csi + Ö +N

*Besliyormuş, bereket versin, o iklim-i kadîm, /"Rahmetullah"a muâdil daha
yüzlerce hakîm. S.K./214*

Y (YF- -k+ş) +Csi +Ö

Çıkar yol olmayacak, korkarım, bu saptığınız! V.K./501

Y (YF- -k+ş) +E + Ö + A.C.

*Çamlıbel sanki şehir: Zabıta yok, rabıta yok;/Aksa kan sel gibi, bir dindirecek
vâsıta yok. S.K./310*

Y (YF- -k+ş) +E +Ö +ST +Yaç

*O hâle geldi ki millet vazîfesizlikten:/Vazife hissi de kâfi değil, bugün, cidden.
V.K./399*

Y (YF- -k+ş) +E+Ö +Yaç

O hâli buldu ki cür'et: "Yecûzu fi't-tergîb..." karâr-ı erzeli fetva kesildi!...

V.K./331

Y (YF- -k+ş) +Ö

Ne saygısızlık bu! V.K./222

Y (YF- -k+ş) +Ö

Bir omuzlamaktadır iş. V.K./360

Y (YF- -k+ş) +Ö

Ezan sadâsı değil duyduğun tanîn-i medîd! V.K./588

Y (YF- -k+ş) +Ö

Ne reng-i muzlime girmiş o yemyeşil Kosova! V.K./643

Y (YF- -k+ş) +Ö

Öbek öbek duruyor pıhtı pıhtı kanla kemik! V.K./647

Y (YF- -k+ş) +Ö

Öttü beynimde bin figân-ı yetîm. İS./81

Y (YF- -k+ş) +Ö

İnada karşı ne yapsın da susmasın mantık? İ.A.F.Y./49

Y (YF- -k+ş) +Ö

-Vefâ'ya çıksa gerektir bu eğri büğrü sokak... İ.A.F.Y./147

Y (YF- -k+ş) +Ö +E+[N] +Naç.C

Düşünmüyor bu kopuklar ki: Müctehid geçinen, Zamanının olacak muktedâsı irfânen. Kitâb'ı, Sünnet'i, İcmâ'ı sağlam anlıyacak; Hilafı yoklıyacak, ihtiyâcı kollıyacak. V.K./383

Y (YF- -k+ş) +Ö +Öaç

Nedir harîmine yerleşmek isteyen şu salaş /Hüviyyetinde yığınlar ki hep birer

kallâş! İ.A.F.Y./60

Y (YF- -k+ş) +Ö +ZT

Yetmez mi celâlinle göründüklerin artık? V.K./687

Y (YF- -k+ş) +YT +Ö

Görür mahalleli tâ karnavalda maskarayı! V.K./532

Y (YF- -k+ş) +YT +Ö

Sığmaz bunun âfâkına ferdâ-yı mükâfât! T.Y.F/56

Y (YF- -k+ş) +ZT +DT +Ö

Çöksün mü nihayet yıkılıp koskoca bir din? V.K./705

Y (YF- -k+ş) Ö

Bütün sürûr u şetâretti gördüğüm harekât! B./33

Y (YF- -k+ş) Ö

Nedir uzakta nümâyân olan şu ıssız ova? V.K./624

Y (YF- -k+ş) Ö

Ne olmuş onca mefahir? V.K./630

Y (YF- -k+ş) Ö

Ne olmuş onca diyar? V.K./631

Y (YF- -k+ş) Ö

Nasıl da bitmiş o saymakla bitmiyen âsâr! V.K./632

Y (YF- -k+ş) Ö

—Nedir şu karşıda birçok karaltılar yürüyor? V.K./639

Y (YF- -k+ş)+ Csi + YT + Ö

Var mı bak, yollarda hiç bîdâr olanlardan eser? D./11

Y (YF- -k+ş)+ E +YT +Ö

Basacak mıydı, fakat, göğsüne Sırb'ın çarığı? Ü.B.K.D./32

Y (YF- -k+ş)+ H +Ö

Hani, ey kavm-i esâret-zede, muhtâriyyet? Ü.B.K.D./42

Y (YF- -k+ş)+ N +GT +Ö

Görmüyor gittiği yanlış yolu, zannım, çoğunuz... Ü.B.K.D./69

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani sînende yarıp geçtiği yol "Yıldırım "ın? Ü.B.K.D./22

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani asker? Ü.B.K.D./23

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani kalbinde yatan Şâh-ı Şehîd? Ü.B.K.D./24

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Nerde o iyd? Ü.B.K.D./26

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani, milletlere meydan okuyan kavm-i necîb? Ü.B.K.D./36

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani, haysiyyetinin gölgesi çiğnense eğer; /-Olmadan üç kişinin, beş kişinin, hûnu heder- /Kahraman gayzı yatışmaz, kanı coşkun efrâd? Ü.B.K.D./38

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani "Nâ-mahreme ben söyleyemem kızlarımın, /Karımın ismini... Hem öldürürüm, sorma sakın!" /Diye, tahrîr-i nüfûs istemiyen er kişiler!

Ü.B.K.D./40

Y (YF- -k+ş)+ Ö +Naç +N

Dürtecek miydi geçen, leş gibi her lîmesini? Ü.B.K.D./34

Y (YF- -k+ş)+ ŞT + Ö

Cenâb-ı Hak çıkacak, sorsalar, muhâtab olan! V.K./227

Y (YF- -k+ş)+DT + Ö +N

*Arar bulunduğu yeldâ-yı bî-tenâhîde /Zavallı, bir çıkacak yol sabâh-ı ümmîde!
K.N./12*

Y (YF- -k+ş)+E +Ö

Yok mu sizlerde vatan nâmına hiçbir duygu? S.K./328

Y (YF- -k+ş)+E +Ö +GT

Bir sahne midir yoksa bu âlem nazarında? T.Y.F/24

Y (YF- -k+ş)+H +Ö

Hani, ey unsur-i bî-râbîta, istiklâlin? Ü.B.K.D./44

Y (YF- -k+ş)+Ö

Nedir karıncalanan nesl-i müzmahil şimdi? İ.A.F.Y./185

Y (YF- -k+ş)+Ö +E +ST

-Değişti hâlet-i rûhiyye, çünkü asra göre... İ.A.F.Y./99

Y (YF- -k+ş)+Ö +H

*Fermânına mahkûm ezeliyyet, ebediyyet; /Ey pâdişeh-i arş-ı güzîn-i
samediyet. T.Y.F/14*

Y (YF- -k+ş)+Ö+H

Nedir bu tefrika, yahu! V.K./474

Y (YF- -k+ş)+ZT +Ö

Yutulmaz artık bu! V.K./220

Y(YF- -k+ş)+ YT+Ö

Okunur her birinin cebhe-i hüsrânında, /"Ne gelenden haberim var, ne gidenden haberim /Serserî-gûne gelelden beri sersem gezerim!" S.K./111

Y(YF- -k+ş)+İİT

Ne oldu sana? V.K./161

Y(YF- -k+ş)+Ö

Nedir bu gökteki sesler? V.K./101

Y(YF- -k+ş)+Ö

Nedir bu yerdeki cûş? V.K./102

Y(YF- - k+ş) +Ö

Bir felâket bu gidiş... S.K./386

Y(YF- - k+ş)+ E + Ö

Nerden îcâb ediyor sonra bu âvâre zehab? S.K./52

Y(YF - -k+ş)+ Ö+KrşT

Ayıp: Dilencilik, işlerken el, yürürken ayak. K/26

Y(YF- -k+ş)

Ne kaldı vermediğin bir çürük hayâtın için? V.K./174

Y(YF- -k+ş) + E +Ö

Hâlâ mı bu âfâka çöken perde-i hûnîn? V.K./694

Y(YF- -k+ş) + N + ZT+ Ö +E

Boşamakmış beni dünden beri efkârı meğer. K.İ./21

Y(YF- -k+ş) + Ö

Kalmamış terbiye askerde. S.K./94

Y(YF -k+ş) + Ö

Kimdi kürsîdeki? S.K./70

Y(YF- -k+ş) + Ö + ÇıT + ZT

*İnliyor nâle-i gayret der ü dîvârından, / Dâr duydukça gelen sayhayı
deyyârından. S.K./65*

Y(YF- -k+ş) + Ö +H

-Ne kibarlık bu beyim? K.İ./31

Y(YF- -k+ş) + Ö+ Yaç.C

*On para etmez fenler, /Ne bu dünyâda soran var, ne de ukbâda geçer! S.K./
165*

Y(YF- -k+ş) + ZT + Ö

Onun şimdi sıra. S.K./63

Y(YF- -k+ş) + ZT +E + Csi+Ö

Ne oldu şimdi aceb, kim bilir, zavallı Hasan? K/32

Y(YF- -k+ş) +E+Ö

Başka tıynetler mi hep şâyân olan ihsânına? Ç.B.S.B.C./20

Y(YF- -k+ş) +E+Ö

*Nedir ki mevki'i, eb'âda sığmıyan bu yığın içinde, şimdi bizim kendi
kâinatımızın? V.K./67*

Y(YF- -k+ş) +H +Ö

Ne manzaraydı, İlâhî, o gördüğüm sahne! İS./45

Y(YF- -k+ş) +Ö

Görülüyor birinin istirahat eylediği... V.K./47

Y(YF- -k+ş) +Ö

Ne var gidip Yakacık'larda dem-güzâr olacak? İS./17

Y(YF- -k+ş) +Ö +SC

-Sussundu Ayşe, günâh. İS./33

Y(YF- -k+ş) +YT + Ö +E+ Öaç.C.

*Esiyor cevî-i mehîbinde bu vahdet-zârın,/ Ebedî nefha-i rahmet ki, o binlerce
yığın, /Gölge şeklindeki esbâha teayyün veriyor: /Tepeden tırnağa zerrât-ı
vücûd ürperiyor. S.K./64*

Y(YF- -k+ş) +ZT +Ö

Duyulmasın mı biraz sonra başka bir acı ses? İS./39

Y(YF- -k+ş)+ E +Ö

Nedir ki sâha-i kudret denen bu zıll-i medîd? V.K./61

Y(YF- -k+ş)+ HT +Ö

Koşmuyor mu hakk-ı hayât/Peşinde cümle nebatat, cümle hayvanât? V.K./105

Y(YF- -k+ş)+ Ö

Değil mi ceng-i hayâtın zebûnu âdem de? V.K./123

Y(YF- -k+ş)+ Ö

Nedir bu ilme tecellî eden hakikatler? V.K./137

Y(YF- -k+ş)+E+Ö+N

Dedim ki ben de:-Ayol dinle annenin sözünü... K./11

Y(YF- -k+ş)+Ö

Ne felâket, ne rezâletti o devrin hâli! S.K./87

Y(YF- -k+ş)+Ö

Nedir nizâm-ı mesâi bu küll-i sâide? V.K./63

Y(YF- -k+ş)+Ö

Dilenci mevki'i, milletlerin içinde yerin! V.K./191

Y(YF- -k+ş)+Ö+ÜT

Karârı yok hele Râmih'le A'zel'in bir an. V.K./53

Y(YF- -k+ş)+ZT+Ö

Kesildi bir aralık inleyen hazîn âvâz... F.C./31

Y(YF- -k+ş)+ZT+Ö

Nefs-i emmâre hizasında henüz duyguları! S.K./168

Y(YF_)+Ö+(_YF- -k+ş)+ST

Zararlı sen çıkacaksın bütün bu hiddetle. K/18

Y(YF--k+ş) +E+ Ö

Kızmaz mı kafam? K.İ./58

Y(YF--k+ş) +Ö +SıT +H

Başlasın terbiyeniz, âilelerden oğlum. K.İ./117

Y(YF--k+ş)+ Ö

Hani tek bir hayrın? K.İ./68

Y(YF--k+ş)+ Ö +SC

Emindir mevki'in: En pâk vicdanlar penâhındır. İS./11

Y(YF--k+ş)+Ö +YT +N

Diyor ecdadımız makberlerinden: "Ey sefil ahfâd. Niçin binlerce ma'sûm öldürürken her gelen cellâd, Hurûş etmezdi, mezbûhâne olsun, kimseden feryâd? Otuz milyon ahâlî, üç şakinin böyle mahkûmu Olup çeksin hükümet nâmına bir bâr-ı meş'ûmu! Utanmaz mıydınız bir, saysalar zâlimle mazlumu? Siz, ey insanlık istidadının dünyâda mahrumu. Semâlardan da yüksek tuttunuz bir zıll-i mevhumu!" İS./2

5.1.10. Yüklemler Açıklayıcılarıyla Başlayan Cümleler

Yaç.C. +[Ö] +Y(YF- -k+ş)

-Fünûn-i hendesenin var ya bir de "tersîmî" /Denen usûlü... Onun mâhirâne tatbiki. İ.A.F.Y./79

Yaç.C. + Y(YF--k+ş) +DT

İki alsam ne çıkar sâye-i hürriyyette? K.İ./63

5.2. Birleşik Cümleler

5.2.1. Eksiltili Özne ile Başlayan Birleşik Cümleler

[Ö₁] + Y₁ (TYF- (HT + YF-) -k+ş) + [Ö₂] + Y₂ (TYF- (YT + YF-) -k+ş)

Bir gün evvel yetişip dalmak için sînenize, /Boyladım sahili, sahilden açıldım denize. S.K./242

[Ö₁] +Y₁ (TYF-(N+YF-) -k+ş +E +[Ö₂] + Y₂ (YF--k+ş) + Naç.C.₂

Bahârı görmeyiz amma lâtif olur derler... Çiçeklenirmiş ağaçlar, yeşillenirmiş yer. İS./15

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂] + Y₂(YF- - k+ş)

Edîb-i kudretin beytû'l-kasîd-şi'ri olmuşsun; Hakîm-i fıtratin bir anlaşılmaz sırrı

olmuşsun. İ./

[Ö₁] +Y₁(TYF-(DT+ ZT +[DTaç] +YF-)-k+ş) +E + [Ö₂]+Y₂ (TYF-(VsT +DT +YF-)-k+ş) +VsTaç₂

Ölüm mü, uyku mu her neyse akıbet (öyle) uzanır; Fakat işittiği bir sesle silkinir, uyanır: "Dolaş da yırtıcı arslan kesil behey miskin! Niçin yatıp, kötürüm tilki olmak istersin? Elin, kolun tutuyorken çalış, kazanmaya bak, Ki artığınla geçinsin senin de bir yatalak." V.K./322

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-)-k+ş) +ŞT₂ +Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş) + [Ö₃]+ Y₃(TYF- (ST + YF-)-k+ş)

Aylıdı farz edelim... Yığmadıkça bir tarafa, /Şu gördüğün kara taşlar kadar kesif altın, /Nasıl temizliyebilsin, nasıl yıkıp çıksın? İ.A.F.Y./63

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş) +GT₂

— Hiç de değil... Sen yoruldun anlaşılan! İ.A.F.Y./150

[Ö₁] + N₁+Y₁(TYF-(N+YF-) -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂ (YF- -k+ş)

Kandilin, görmüyorum, nerde? Şu peymâne midir? Ü.B.K.D./29

[Ö₁] + Y (YF- -k+ş) + Ö₂ +Y₂(YF--k+ş)

Kırılmadan açılır şey değil, kilid müdhiş! V.K./358

[Ö₁] + Y₁ (TYF- (DC +YF- -k+ş) + [Ö₂] + Y₂ (YF- -k+ş) + N₂

Rusya'dayken beni gördükçe gelir, derdi: İmam, /Oku sen yoksa işin... Öldü sizin hasta adam! /Çıkmıyor vâris-i meşrû'u da bizden başka..." S.K./257

[Ö₁] + Y₁ (TYF-(HT +YF- -k+ş) + N₁ + E+ Ö₂ + Y₂ (YF- -k+ş)

Gece gündüz basıyor millete nâfi' âsâr; /Âdeta matba'alar bir uyumaz hizmetkâr. S.K./251

[Ö₁] + Y₁ (TYF-(N +ÇıT +YF-)-k+ş) + Ö₂ +E+Csi+Y₂(YF- -k+ş)

Bunu benden duyunuz, ben ki, evet, Arnavudum... Ü.B.K.D./71

[Ö₁] + Y₁ (TYF-(ST +N + YF-) -k+ş) +E +[Ö₂] + Y₂ (YF-) -k+ş) +N₂

Neden hükümete Kur'an'la bağlı Arnavud'u Ayırdınız da harâb ettiniz bütün yurdu?
V.K./650

[Ö₁] + Y₁ (YF- -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂ (YF- - k+ş)

Ferdâ-yı sükûn perveridir sâl-i cidâlin, /Nevmîd düşen kalbe ümîd-âver-i candır. B./5

[Ö₁] + Y₁ (YF- -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂ (YF--k+ş) +E

İnan, kabil mi? S.K./228

[Ö₁] + Y₁ (YF- -k+ş) +N₁+ [Ö₂]+ [Y₂(TYF-([N]+YF-) - k+ş)] +Naç.C₃

Bak çehre-i gabrâya: Nasıl şen, ne civandır! B./8

[Ö₁] + Y₁(YF- -k+ş) +E +[Ö₂]+Y₂(YF- - k+ş) +H

Sen misin, yoksa hayâlin mi? Vefâsız Kosova! Ü.B.K.D./20

[Ö₁] + Y₁(TYF-(ST +YF- -k+ş) + [Ö₂] +Y₂(TYF-(ZT+ YF-)-k+ş)+N₂

-Niçin düşündürecek, önce söyle hikmetini... İ.A.F.Y./163

**[Ö₁] + Y₁(TYF-(YT +YöT +[YF-])-k+ş)) + [Ö₂] +Y₂ (TYF-(YT +[YF-])-k+ş)) +
YT₃+Y₃(YF- -k+ş) + Ö₃**

Şehirde evlere baskın [yapıyorlar]; kazada katl-i nüfûs[yapıyorlar]; Kura'da kalmadı telvis olunmadık nâmûs! V.K./670

[Ö₁] + Y₁(YF- -k+ş)+H +E + Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş)

Gel ey nâzende hürriyyet ki canlar ferş-i râhındır. İS./10

[Ö₁] + Y₁+ (TYF-(N+YF-) -k+ş)+E +[Ö₂]+Y₂(YF- -k+ş)

Ümmetin hâline baktım ki: Yürekler yarası! S.K./90

[Ö₁] +E +Y₁ (YF- -k+ş) +Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)+ [Ö₃] +Y₃ (TYF-(N+YF-) -k+ş)

Hakikat öyle! Şu ma'bed nedir? Şu haşmete bak! İ.A.F.Y./131

[Ö₁] +E +Y₁(YF- -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş)

—Gâlibâ epeyce uzak... Değil mi? İ.A.F.Y./149

[Ö₁] +Y(TYF-(N +YF- -k+ş) +ÇıT₂ +Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş) +HC₃
+[Ö₄] +Y₄ (YF- -k+ş) + [Ö₅] +Y₅ (YF- -k+ş)

Başka ses bilmem, muhîtimden enîn eyler huruş; /Beklerim dinsic bu mâtem,
beklerim, olmaz hamûş! Ç.B.S.B.C./14

[Ö₁] +Y(YF- -k+ş)+ ZT₁ +N₁ +[Ö₂] +Y₂(TYF-(DT+YF-) -k+ş)

Bırakın hâlîme artık beni rahat öleyim! HA./42

[Ö₁] +Y₁ ([YF-] [-k+ş]) + [Ö₂] +Y₂ (YF- -k+ş)

—Kimin, benim mi? İ.A.F.Y./109

[Ö₁] +Y₁ (TYF-(N +YF- -k+ş)+Ü +ZC₂ +Ö₂ + Y₂ (YF- -k+ş)

Kahraman milleti gördün ya: Biraz silkindi, /Leş yiyen kargaların sesleri birden
dindi! S.K./267

[Ö₁] +Y₁ (TYF-[N]+YF-) -k+ş) + Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş)

[onu]Anlatayım: Sizde olmıyan irfan. V.K./374

[Ö₁] +Y₁ (YF- -k+ş) [Ö₂] +Y₂ (YF- -k+ş)+ Ö₃+Y₃(YF- -k+ş) +Csi

Hakikat öyle! Epey yol kazanmışsınız... Şu ne, şu? İ.A.F.Y./127

[Ö₁] +Y₁ (YF- -k+ş) + Y₂ (YF- -k+ş)+E + Ö₂

Yıkık sebile bakıp ağlayan yanık mektep... Geçenki yangının enkazı işte bunlar hep!
İ.A.F.Y./127

[Ö₁] +Y₁ (YF- -k+ş) +[Ö₂] +Y₃ (YF- -k+ş)+E

— Gelirim... Görmek isterim zâten. İ.A.F.Y./209

[Ö₁] +Y₁ (YF- -k+ş) +[Ö₂]+Y₂ (TYF-([N]+YF-) -k+ş) +E +Naç.C.₂

Bakar [onu görür]ki: Bir kötürüm tilkinin yanık sesidir. V.K./312

[Ö₁] +Y₁ (YF- -k+ş)+ [Ö₂] + Y₂ (TYF-([N] +YF-) -k+ş)

-Ne dedin? [onu] Anlamadım! S.K./269

[Ö₁] +Y₁ (YF- -k+ş)+ Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)

— *Başlasın! Ne olur? İ.A.F.Y./117*

[Ö₁] +Y₁ + (TYF-(DT+N+ YF-)-k+ş)+ [Ö₂]+Y₂(YF- -k+ş) + [Ö₃]+Y₃(TYF-(ST +YF-) -k+ş)

-Beni kürsîde görüp, va'zedecek sanmayınız; /Ulemâdan değilim, şeklime aldanmayınız! S.K./75

[Ö₁] +Y₁(TYF- (HT + E +YF-)-k+ş)+N₂ + E +Y₂(YF- -k+ş) +Ö₂

Kıyâs-ı faside bir kerre eyleyin dikkat: Süveyş'i açtı herif... V.K./379

[Ö₁] +Y₁(TYF-(DT +N +YF-)-k+ş) +ŞT₂ +[Ö₂]+Y₂ (TYF-(N +YF-)-k+ş) + [Ö₃]+Y₃ (YF- -k+ş)+Csi

Kucak kucak taşıyor olmadık mesâvîyi; /Beğenmesek, "medeniyyet!" diyor; inandık, iyi! V.K./555

[Ö₁] +Y₁(TYF-(DT +YF-) -k+ş) +Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş)

-Sayıp da nafile ma'lûm olan beş on ismi, /Yorulma: Onları ezberlemek de bir iş mi? İ.A.F.Y./45

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +ST +YF-) -k+ş) +DT₁ +N₂ +Ö₂+Y₂(YF- -k+ş)

-Bu i'tirâzı niçin salladın muhâkemesiz? /Vakit geçirmeyi bizler kazanma addederiz! İ.A.F.Y./32

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-) -k+ş) + Ö₂+ Y₂(YF- -k+ş)

-"Sürün!" demiş, ona şevketli'nin irâdesi var. İS./64

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-) -k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (YF- -k+ş) +HT₂

Cenab-ı Hak ne yapar, bilmiyor musun Araştırır "Bakalım bir, kulum ne yaptı?" diye... V.K./305

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-) -k+ş) +E +Csi +Ö₂ + Y₂(YF- -k+ş) +Csi +Öaç₂

-"Odun" dedin de tuhaftır, ne geldi aklıma, bak: Zavallı memleketin yoktu başka mahsûlü; Odundu, nerde bulunsan, metâ-ı mebzulü. İ.A.F.Y./24

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-) -k+ş) +ş_{1T} +[Ö₂] +Y₄(YF--k+ş)

Kıvrır da şilteyi öyleyse bak ilerlemeye. V.K./306

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-) -k+ş) +ZT₁ +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +E +[Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş)

-Uzak yakın deme artık; iniş, yokuş sorma! /Tıpış tıpış gidelim, haydi gir şu sağ koluma. İ.A.F.Y./56

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-) -k+ş) + [Ö₂] +Y₂ (YF- -k+ş)

Hicaz'ı Çin'i düşün nerde? V.K./273

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N+ YF-) -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +E

-Gidip de öğleyi Fâtih'te kılmak istiyorum; Gelir misin? Hadi! İ.A.F.Y./36

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N+YF-) -k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (TYF-(İİT+YF-) -k+ş)

Bu "her giren" le, tabî'î, tutunca it damarı, /Mukaddesata kadar saldıran beş on çomarı, /Hesaba katmayı hiçbir zaman düşünmüyorum:/ O tasmaşızlara insan demekte ma'zûrum. V.K./449

[Ö₁] +Y₁(TYF-(Naç +[N] +YF-) -k+ş)+ [Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃] +Y₃(YF-) -k+ş)

Kilitli bir kapı var orta yerde anlasana: Harem-sarây-ı şerî'at değil dalan dalana. V.K./370

[Ö₁] +Y₁(TYF-(NC +YF-) -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +ÖT₂

-Ne iştir, anlıyabilsek... Mühim midir o kadar? İ.A.F.Y./35

[Ö₁] +Y₁(TYF-(ST +[YF-]) [-k+ş]) +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +ŞT₂

— *Neden mi, görürdün çıkıp gezeydin eğer. İ.A.F.Y./17*

[Ö₁] +Y₁(TYF-(ST +YF-) -k+ş) + [Ö₂] +Y₂(TYF([N] +YF-) -k+ş)

—*Ne söylemiştim? Unuttum... İ.A.F.Y./111*

[Ö₁] +Y₁(TYF-(ŞT +YF-) -k+ş) + DT₁ +Ö₂+ E +Y₂(YF- -k+ş)

*Bu şekl-i mûhişi mümkünse bir düşün şöyle, Paşam dedikleri u'cûbe işte aynıyle!
İS./57*

[Ö₁] +Y₁(TYF-(YT +YF-) -k+ş) + Ö₂+Y₂(TYF-(DC +YF-) -k+ş) +SıT₂

Eve döndüm, bütün o facialar geldi karşımda durdu subha kadar. İS./79

[Ö₁] +Y₁(TYF-(YT +YF-) -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(TYF-(YT +YF-) -k+ş)

-Birinde on buçuk olmuş, birinde üç... İ.A.F.Y./83

[Ö₁] +Y₁(TYF-(YT+YF-)-k+ş)+ KT₁ +E +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş)+ [Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş)

*Semâdan inmemiştir, şüphesiz, lâkin semâvîdir: /Zemînî olmayan bir cilve-i feyyâzı
hâvîdir. F.C./12*

[Ö₁] +Y₁(TYF-(ZT +N +YF-) -k+ş) + VT₁ +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃] +Y₃ (YF- -k+ş)

*Bugünden ormanı göster kilağlı baltasına: Temizleyip çıkıversin, bırakmasın yarına!
İ.A.F.Y./11*

[Ö₁] +Y₁(TYF-(ZT +TT +YF-) -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş)

*-Sabahleyin yine bir hayli nükte fırlattın! Hayâli bol bol akıttın, serabı çağlattın!
İ.A.F.Y./20*

**[Ö₁] +Y₁(TYF-(ZT +YF-) -k+ş) + [Ö₂] +Y₂ (TYF-(ZT +YF-) -k+ş) +[Ö₃]
+Y₃(TYF-(ZT +YF-) -k+ş)+ [Ö₄]+Y₄ (TYF-(ZT +YF-) -k+ş) +Csi+ [Ö₅]+Y₅ (TYF-**

(ZT +YF-) -k+ş)

*Sabahleyin mütefelsif, ikindi üstü fakîh; Sular karardı mı pek yosma bir edîb-i nezih;
Yarın müverrih; öbür gün siyâsetin kurdu; Bakarsın: Ertesi gün içtihadı pey vurdu!...*

V.K./393

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) + E +SC₁ +Ö₂+ Y₂(YF--k+ş)

Duâ et ki ucuz kurtuldun; /Bâzı da'vâlar olur, kış gecesinden de uzun! K.İ./93

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) + N₁ +[Ö₂]+ Y₂(TYF-(DC +N +YF-) -k+ş) + [Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş) +HT₃

Tasavvur et: İki arsin kazık kadar bir boy! Getir de üstüne kalpaklı bir kemik kafa koy. Ocak süpürgesi şeklinde bir sakal yaparak, "Senin bu işte yüzün, al!" deyip o yüzsüze tak. İS./53

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) + Ö₂+Y₂(YF- -k+ş) +Ö₃ +Y₃(TYF-(YT +YF-) -k+ş) + Ö₄+Y₄(YF- -k+ş) +YT₄

Sus! O susmaz: Nidâ-yı tehdidi, Dinle bak nerden in'ikâs etti: Arnavutluk'ta gürleyen toplar Geliyor işte payitahta kadar! İS./86

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(TYF-(ÖT +YF-)-k+ş)

-Ağırca davranıyorsun... Biraz çabuk yürüsek... İ.A.F.Y./28

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +[Ö₂]+Y₂ (YF- -k+ş) + ZT₂ +[Ö₃] +Y₃ (YF- -k+ş)+ Ö₄ + Y₄ (YF- -k+ş)

Günahtır, etmeyin artık, ayıptır, eylemeyin! V.K./495

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +DT₂ +Y₂(TYF-([N]+YF- -k+ş)

— Gayet kolay: "Şu meydanlık Ki yolgeçen hanı olmuştu, avludur artık: Bu avludan geçecekler namaz için geçecek." /Deyip kapatmalı! İ.A.F.Y./66

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +E + [Ö₂] + Y₂ (YF- -k+ş)

Düşmesin aman, yapışın! V.K./473

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +E +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş)

"Sıkılmadan" diye bir nükte salladın... Lâkin, Yerinde oldu... İ.A.F.Y./72

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +GT₂ +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) + [GT₃]+[Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş)

- Garib! /Benim gözümle bakarsan: Ne muhteşem! Ne mehîb! İ.A.F.Y./90

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +H +[Ö₂]+ Y₂(TYF- (ZT +YF-) -k+ş) +Ü+Ö₃ +Y₃(YF- -k+ş)

-Defol kadın, adamı Vurunca öldürürüm ha! Benim şakam yoktur. İS./61

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +H +Ö₂+ Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃] +Y₃(TYF-(İhT +YF-) -k+ş)
+[Ö₄] +Y₄(YF- -k+ş) +N₄ +[Ö₅]+ Y₅(YF- -k+ş)

-Çekil hanım, paşa lâf dinlemez; vurur mu, vurur. Bilir misin onu! şevket-meâb
Efendimiz'in Birinci bendesidir... İS./62

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +N₁ +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş) + [Ö₄] +Y₄(YF-
-k+ş) +E

-Düzelteyim şunu... Dur, dur... Kurulmamış zâti. İ.A.F.Y./82

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş)+ Ö₂+Y₂(TYF-(HT +YF- -k+ş) + [Ö₃]+Y₃(YF- -k+ş)+ [Ö₄]
+Y₄(YF- -k+ş)+[Ö₅] + Y₅(YF- -k+ş)+ [Ö₆] +Y₆(YF- -k+ş)

Geçin nücûmu... Sehâbiyyeler de, hakkıyla Tekâmül etmek için uğraşır, döner,
didinir, Birer kabile, birer kâinât-ı vâsi'dir. V.K./59

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş)+H+ [Ö₂] +Y₂(TYF-(N +DT +YF-) -k+ş)

-Otur oğlum, seni dikkatlice bir dinleyelim... HA./17

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş)+N₁+ [Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş)

-Çağırın hastayı gelsin. HA./9

[Ö₁] +Y₁(YF(-k+ş))+E +Csi+[Ö₂]+Y₂(YF- -k+ş)

-Geçer mi? İnşallah. (geçer.)H/12

[Ö₁] +Y₁(YF-)-k+ş) + N₁ +Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)

Getir hayâline bir kerre Sadr-ı İslâm'ı:/ O bî-nihâye füyûzun yarım asırlık bir /Zaman içinde tecellîsi hangi sayededir? V.K./266

$[Ö_1] + Y_1(YF--k+ş) + [Ö_2] + Y_2(TYF-(ZT+YF-)-k+ş) + E + [Ö_3] + Y_3(TYF-(ZT+YT+YF-)-k+ş) + [Ö_4] + Y_4(TYF-(YT+YF-)-k+ş)$

Bütün dünyaya küskündüm, dün akşam pek bunalmıştım: /Nihâyet bir zaman kırlarda gezmiş, köyde kalmıştım. BÜ./1

$[Ö_1] + Csi + Y_2(YF--k+ş) + [Ö_2] + Y_2(TYF-(N+YT+YF-)-k+ş)$

Siz gidin, safvet-i İslâm'ı Japonlarda görün! S.K./199

$[Ö_1] + Y_1(YF--k+ş) + [Ö_1] + Y_1(YF--k+ş) + DT_3 + Y_3(YF--k+ş) + Ö_3 + YöT_3$

Bir münevvim ses değil yer yer hurûşan velvele:/ Fevc fevc akmakta insanlar bütün müstakbele. D./8

$[Ö_1] + Y_1(YF--k+ş) + DT_1 + Ö_2 + Y_2(YF--k+ş)$

İbret al erbâb-ı ikdâmın bakıp âsârına:/ Dağ dayanmaz erlerin dağlar söken ısrârına. D./7

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N+YF-)-k+ş) + [Ö_2] + Y_2(TYF-(N+YF-)-k+ş)$

Küçük âdemlerinin ruhunu tedkîk ettim. Büyük âdemlerinin fikrini ta'mîk ettim. S.K./432

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(DT+YF-)-k+ş) + N_2 + Y_2(YF--k+ş) + Ö_2 + Naç_2$

On kadın dövse yorulmaz, benim İhsan Bey'im /Bilirim ben ne tosunur? K.İ./36

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N+YF-)-k+ş) + Ö_2 + E + Y_2(YF-)-k+ş)$

Âşinâ çehre arandım... O, meğer, hiç yokmuş... Ü.B.K.D./8

$[Ö_1] + Y_1(YF--k+ş) + E + Y_2(YF--k+ş) + VT + Ö_2$

Nasıl olmaz ki? Tezelzül veriyor arşa enîn! S.K./458

[Ö₁]+ Y₁ (YF- -k+ş)+BnT₁+Ö₂+Y₂ (YF- - k+ş)

Yürüyor, altı çürük toprağa gelmiş, seyyar /Bir mezarlık gibi: Her nâsiye bir seng-i mezar! S.K./109

[Ö₁]+ Y₁ (YF-k+ş) +[Ö₂]+Y₂ (YF- - k+ş) +N₂

Hüsn-i zanneylediğim bir iki fâzıl hocanın, / İstedim fikrini açmak; dedim: "Artık uyanın! /Memleket mahvoluyor, din de beraber gidiyor; /Size Kur'ân, bakınız sâde uzaktan mı diyor?" S.K./105

[Ö₁]+ Y₁ + (TYF-(ZC+N+[YF-])[-k+ş]) +YT₂ + Y₂ (YF- - k+ş) +N₂ +Ö₂

Geçin: sırayla çadırlar. Önünde her birinin Diyor: "Kuzum, girecek varsa durmasın girsin."/Bağırmadan sesi bitmiş ayaklı bir îlân. B./19

[Ö₁]+ Y₁ + (TYF-(ZC+N+[YF-])[-k+ş]) +YT₂ + Ö₂+ Y₂ (TYF- (HT +DT +YF-) - k+ş) +E+YT₃ +Ö₃ + Y₃ (YF- - k+ş) +Öaç₃

Biraz gidin: Kocaman bir çadır[görürsünüz]... Önünde bütün, Çoluk çocuk birer onluk verip de girmek için /Nöbetle bekliyorlar. Acep içinde ne var?/ "Caponya'dan gelen insan suratlı bir canavar!" B./18

[Ö₁]+ Y₁(TYF- (N +ZT +YF-)-k+ş) +E +[Ö₂]+ Y₂(TYF- (DT+YF-)-k+ş)

Boşarım, evlenirim bahsini artık kapa da, /Hak ne verdiyse yiyip hoş geçinin bir arada. K.İ./84

[Ö₁]+ Y₁(TYF- (ZC+N+[YF-])[-k+ş]) + [Ö₂]+ Y₂(YF- -k+ş)+ H

- Dara geldin mi, şerîat! Sus ulan iz'ansız! K.İ./66

[Ö₁]+ Y₁(TYF-([N]+YF-)-k+ş)+E + [Ö₂]+ Y₂(YF- -k+ş)

-Boşamaz? Amma da yaptın! K.İ./61

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(HT +YF-)-k+ş)+ [Ö₂]+Y₂(YF-)-k+ş) +N₂

Kime dert anlatırız? Bulsana dert anlayanı! HA./34

$[\ddot{O}_1] + Y_1(\text{TYF}-(\text{HT} + \text{YF}-) - \mathbf{k} + \S) + \text{N} + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{TYF}-([\text{N}] + \text{YF}-) - \mathbf{k} + \S) + \text{SC}_2$

Bana sor memleketin hâlini ben söyliyeyim: /Bir imam çünkü, bilir evleri... Hâ bir de, hekim. K.İ./103

$[\ddot{O}_1] + Y_1(\text{TYF}-(\text{N} + \text{YF}-) - \mathbf{k} + \S) + \text{E} + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{YF}- - \mathbf{k} + \S) + \text{ZT}_2$

Belâyı görmüyor amma bütün belâ görüyor, /Bu kâinat-ı sefalette eyledikçe devam. K.N./11

$[\ddot{O}_1] + Y_1(\text{TYF}-(\text{N} + \text{VT} + \text{YF}-) - \mathbf{k} + \S) + Y_2(\text{YF}- - \mathbf{k} + \S) + \ddot{O}_2 + \text{N}_2 + \text{DT}_2$

Hayatı git ona sor: Bulur nazarları dünyâyı perde perde zalâm! K.N./10

$[\ddot{O}_1] + Y_1(\text{TYF}-(\text{N} + \text{YF}-) - \mathbf{k} + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{YF}- - \mathbf{k} + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(\text{TYF}-(\text{İLT} + \text{YF}-) - \mathbf{k} + \S)$

-Gir, dedim istemiyor: sen bana gönder pederi, Diye ısrar ediyor. K.İ./15

$[\ddot{O}_1] + Y_1(\text{TYF}-(\text{ZT} + \text{YF}-) - \mathbf{k} + \S) + \text{E} + \text{DT}_2 + Y_2(\text{YF}- - \mathbf{k} + \S) + \ddot{O}_2$

Geçende çarşı içinden çıkınca baktım ki: Çamurlu taşlara yaslanmış inliyor sâil. K.N./15

$[\ddot{O}_1] + Y_1(\text{YF}- - \mathbf{k} + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{TYF}-([\text{N}] + \text{YF}-) - \mathbf{k} + \S) + \text{H} + \text{Naç.C.}$

Dinledin,[onu] gördün a oğlum, ne bozuk terbiyemiz! K.İ./94

$[\ddot{O}_1] + Y_1(\text{YF}- - \mathbf{k} + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{TYF}-(\text{N} + \text{YF}-) - \mathbf{k} + \S)$

Bütün esrâr-ı hilkatten haberdâr olmak istersin, Bu gaybistân-ı hîçâ-hîçten kurtulmak istersin! İ./15

$[\ddot{O}_1] + Y_1(\text{YF}- - \mathbf{k} + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{TYF}-(\text{NC} + \text{YF}- - \mathbf{k} + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(\text{TYF}-([\text{N}] + \text{YF}-) - \mathbf{k} + \S)$

Ağladım, merhamet et, yapma dedim... Kim dinler. K.İ./20

$[\ddot{O}_1] + Y_1(\text{YF}- - \mathbf{k} + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{YF}- - \mathbf{k} + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(\text{YF}- - \mathbf{k} + \S)$

Meleklerden büyük, hem çok büyük tebcîle mazharsın: Tekâlifin emânet-gâhısın bir

başka cevhersin! İ./23

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) + N₁+E₂ +[Ö₂]+Y₂ (YF- -k+ş)

Dağıttı hepsini, lâkin sıkıldı... V.K./251

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃]+ Y₃(YF- -k+ş) + Ö₄ +Y₄(YF- -k+ş)

Söyledim yapmıyacak bir daha... Mahcûb olmuş.. Böyle şeyler olağandır... K.İ./ 87

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) +[Ö₂]+ Y₂(T[YF-([N]+YF-)]-k+ş)+Naç.C.₂

-Bakın kim? K.İ./6

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş)+ [Ö₂]+ Y₂(TYF-(N +YF-)-k+ş)

Kerem et; hâli düşün! K.İ./115

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş)+ [Ö₂]+ Y₂(YF- -k+ş)+ DT₂

Vecde gel; vahdete dal, âlem-i kesretten uzak... S.K./56

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş)+ Csi +[Ö₂]+ Y₂([YF- -k+ş])

Öyle mi? Yok! [o öyle değil.)] S.K./50

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş)+H + Y₂(YF- -k+ş) +Ö₂ +DC₃+Naç.C.₃ +YöT₃ +Ö₃ +Y₃ (YF- -k+ş)

-Dur kızım; ağlama sen, şimdi haber gönderirim; Karı dövmek ne kolaymış, ona ben gösteririm. K.İ./23

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş)+N₁+Y₂ + Ö₂+BnT₂

Derâgûş etmek ister nâzenîn-i bezm-i lâhûtu: /Kol açmış her menârı sanki bir ümmîd-i cür'etkâr! F.C./3

[Ö₁]+ Y₁(YF--k+ş) + [Ö₂]+ Y₂(TYF-(ZT +YF-)-k+ş)

-Evde imiş; Şimdi gelsin... K.İ./28

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF--k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + ST_2$

—Değil, bu tatsız oyunlar çekilmiyor: Monoton! V.K./573

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF--k+\$) + E + Na\check{c}.C._2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-([N]+YF-k+\$) + DC_2$

Bakın ki: Zerre de bir hîç olan vücûduyle, /Muvaffak olmadadır kâinatı temsile;
Görün, şu zerreyi tedkîk edin de bir kerre. V.K./92

$[\ddot{O}_1] + E + Y_1(TYF-(YT + N + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-([N] + YF-) -k+\$) + Csi$
 $+ [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DT + DTa\check{c} + YF-) -k+\$)$

Sakın mahallede erkek bırakmayın, götürün. Sayıyla vermediler, öyle, posta posta sürün! İS./68

$[\ddot{O}_1] + E + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF-) -k+\$ + E + \ddot{O}_2$

Hadi göndermeyelim... Var mı fakat imkânı? HA./33

$[\ddot{O}_1] + E + Y_1(TYF-(DT+N+YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DT+[VT]+N+YF-)-k+\$)$

Evvelâ gizlice bir matba'a te'sîs ettim; /Beş on öksüz bularak [onlara] basmacılık öğrettim. S.K./124

$[\ddot{O}_1] + Y(TYF-(DT + YF -)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_1(YF- -k+\$)$

Bir ince mintanın altında titriyor, donacak! K/39

$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+\$) + Csi + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + \check{S}T_3 + Csi + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + E + Y_4a\check{c}.C.$

"Çerge hâlinde" dedim... Korkarım ondan da tebâh: /Yurdunuz bir çökecek olsa,
iyâzen-billâh, /Öyle iğrenç olacak akıbetin manzarası! /Ki tasavvur bile vicdanlar için yüz karası! S.K./367

$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(HT + ZT+ YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$

Zavallı köylüye, ilkin, epeyce sövmüşler; işitmemiş... V.K./520

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (TYF-(DT+YF-)-k+\S) \ddot{O}_2+Y_2(YF--k+\S)$

Dönüp dönüp bakıyorsun... Ne geldi hatırına? İ.A.F.Y./161

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (TYF-(N+YF-)-k+\S) +Csi+E+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF--k+\S)$

"Gördüğüm var..." deme! Gel bir de beraber görelim. S.K./31

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (TYF-(\ddot{U}T +YF-)-k+\S)+ZT_1 +YT_1+\ddot{O}_2+Y_2(YF- -k+\S) +GT_2 +YT_2$

Değil bir kayda, sığmazsın - kanatlandın mı - eb'âda; /Hayâtın en muhayyel gâyedir âhrara dünyâda. BÜ./12

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (YF- -k+\S) + N_1+ \ddot{O}_2+Y_2 (YF- -k+\S)+ \S T_2$

Bırakın eski hükümetleri meydandakiler /Yetişir, şöyle bakıp ibret alan varsa eğer. S.K./344

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (YF- -k+\S) + \ddot{U} + [\ddot{O}_2]+ Y_2 (YF- - k+\S) + \S T_3 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\S)$

Bırakın matemî, yahu! Bırakın feryadı; /Ağlamak fâide verseydi, babam kalkardı! S.K./372

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (YF- -k+\S) +E + [\ddot{O}_2]+Y_2 (TYF-(YT+([YF-])-k+\S)+ VsT + \ddot{O}_3+Y_3(YF- -k+\S)$

—Nerde yok ki? Her yerde! Onunla millet-i merhume uğramış derde! İ.A.F.Y./158

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (YF- -k+\S) +E +\ddot{U}+ \ddot{O}_2+ Y_2(YF--k+\S) +N_2$

Haklı bir kerre ya! İnsan boşamaz haksızını. K.İ./60

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (YF- -k+\S) +ST+ E + [\ddot{O}_2]+Y_2 (TYF-(ZT+YF- _ +ST+_YF -k+\S)$

Hiç sıkılmaz mısınız Hazret-i Peygamber'den, /Ki uzaklardaki bir mü'mini incitse diken, /Kalb-i pâkinde duyarmış o musibetten acı? S.K./350

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (YF- -k+\S) \ddot{O}_2+ Y_2 (YF- - k+\S) +Csi_2 +Csi_3 +Csi_3 +\ddot{O}_3+Y_3 (YF- -k+\S) + \ddot{O}_4+ AS_4+ Y_4 (YF- -k+\S)$

Etmeyin... Memleketin hâli fenalaştı... Gelin! Gelin Allah için olsun ki zaman

buhranlı; Perdenin arkası -Mevlâ bilir amma- kanlı! S.K./355

[Ö₁]+Y₁ (YF- -k+ş)+[N₁]+Naç₁+ [Ö₁]+Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş)

Havale et ne kadar masrafın olursa... Verir! V.K./212

[Ö₁]+Y₁ (YF--k+ş)+ [Ö₂]+Y₂ (TYF- (VsT +YF-)-k+ş)+E

Doğru... Neyle açtı fakat? V.K./380

[Ö₁]+Y₁(TYF- (N+YF-)-k+ş)+ [Ö₂]+Y₂(YF- --k+ş)

Onu tasvire zafer-yâb olamam, hayrettir! S.K./197

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT+ YöT + YF-)-k+ş)+E+ [YT₂] +Ö₂+ Y₂ (YF-- k+ş)

Uzanıp sonra Buhârâ'ya, Semerkand'e kadar; /Eski dünyâyâ bakındım ki ne âlemler var? S.K./149

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş) + N₁ + [Ö₂]+ Y₂+(TYF-([N₂]+YF-)-k+ş)+ Ö₃+ Y₃ (YF-- k+ş) +E + Y₅ (YF-- k+ş)+ Ö₅

Sormayın gördüğüm âlemleri, [onları] hiç söylemeyim: /Yâdı temkinimi sarsar da kan ağlar yüreğim. S.K./150

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş) +SC₁ + [Ö₂]+ Y₂(YF- -k+ş) +E + SC₂

Durma, mâzi bir mugaylanzâr-ı dehşetnâktir; /Git ki, âtî korkusuzdur, hem de kudsî hâktir! D./13

[Ö₁]+ Y₁(N +HT +YF-) -k+ş) + Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)+ Ö₃+ Y₃(TYF-(DT+ N+ İI T+YF-) -k+ş) + Ü

Huda'yı kendine kul yaptı, kendi oldu Hudâ; /Utanmadan da tevekkül diyor bu cür'ete... Ha? V.K./223

[Ö₁]+Y₁(TYF-([N]+YF-) -k+ş) + E + [Ö₂]+Y₂(YF- -k+ş)

Etmeyin, sonra sokaklarda perîşân olurum! HA./47

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(DC+ YF-)-k+ş)+YT₁+E+[Ö₂]+Y₂(TYF-(N+ YF-)-k+ş)+ ZT₃ + Y₃(YF- -k+ş)+ [Ö₃]+ E+ NC.₃

Tutun da "zerre" lerinden, çıkın "sehâbiyye"/ Denen yığın yığın eşbâh-i âsümânîye; Hülâsa, âlem-i imkânı devredin; o zaman /Şühûda bağlı bir îmanla hükmeder vicdan:/ Ki hilkatın ne kadar şekli varsa: /Ulvîsi, Kesifî, müdriki, uzvîsi, gayr-ı uzvîsi,/ Kemâl-i şevk ile mahkûmu aynı kânunun.../ V.K./1

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT +N +YF-)-k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (TYF-(DT +YF-)-k+ş)

Yıkıp şerîati, bambaşka bir binâ kurduk; Nebî'ye atf ile binlerce herze uydurduk! V.K./330

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT +N +YF-)-k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (TYF-(N +YF-)-k+ş)

Kitâb'ı, Sünnet'i, İcmâ'ı kaldırıp artık; Havâssı maskara yaptık, avamı aldattık. V.K./329

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT +YF - -k+ş)+E+ [Ö₂] +Y₂(YF - -k+ş)+YöT₂

Durma öyleyse, urûc et o ziyâ âlemine. S.K./21

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT+YF-)-k+ş) +SC+ Ö₂+Csi +Y₂(TYF-(N+YF-)-k+ş) + ZT₂

Bu dördü olmadan olmaz: Vazife, çünkü, büyük; /Atıp da yazmayı bez bağlamakla dünkü hödük; /Ya kalçın altına yüksek topuklu, eğri burun, /Fotin çekip filiz olmakla her zamanki odun; /Hudâ rızâsı için, "ehliyim işin" demesin! V.K./437

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(DT+ YF-)-k+ş)+ [Ö₂] +Y₂(TYF-(N+ ZT+ DT+ YF-)-k+ş)+E+ [Ö₃]+ Y₃(TYF-(ŞT +YF)-k+ş) +E

Sakırgadan daha iğrenç öbek öbek türüdü, Vücûd-i milleti son günler öyle bir bürüdü: Ki davranıp o tufeylâtı ansızın koğacak Olursa kurtulacak belki... V.K./347

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT+YF-)-k+ş)+DTaç+[Ö₂]+ Y₂(TYF-(DC+YöT+YF-)-k+ş)

Öyle ta'zib-i nigâh eyleme bedbin olarak,/ Bırak etrafı da, karşında duran ma'bede bak: S.K./13

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT+YT+YF-)-k+ş)+[Ö₂]+Y₂(TYF-(YT+YF-)-k+ş)+DT₃ +Y₃(YF- -k+ş) +Ö₃ +Yaç₃

İlcâ-yı tesâdüfle şu "boş!" âleme düşmüş; /Etrâfına binlerce şedâid gelip üşmüş, /Her lâhza boğuşmakla geçip devr-i hayâtı, /Bir şey olacak gâye-i hüsrânı: Memâtı! T.Y.F/58

[Ö₁]+Y₁(TYF-(HT+YF-)-k+ş)+ E +Ö₂+ Y₂ (YF- -k+ş)

Zemini kendine hasretmek isteyip çalışır; /Şu var ki başka emeller de ansızın karışır. V.K./116

[Ö₁]+Y₁(TYF-(HT+YF-)k+ş)+[Ö₂]+Y₂(YF- -k+ş)+DT₂+ZT₂+TT₂

Açıldı bir ölü saklanmak üzre sînesine, /Kapandı ketm-i adem heybetiyle sonra yine! H/24

[Ö₁]+Y₁(TYF-(İİT +N +YF-)-k+ş) +KrşT+[Ö₂]+Y₂ (TYF-(HT +DT +YF-)-k+ş)

Geçen kıyamet için "fırtınaydı, geçti" diyor, /Diyor da zevkine, vur patlasın, devam ediyor. V.K./561

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(KrşT+ DC+[N]+ YF-)-k+ş)+ [Ö₂]+ Y₂(TYF-(N +YF-)-k+ş) +H [Ö₃]+ Y₃(YF- -k+ş) + Csi +Ö₄+ Y₄(TYF-(DC +YF-)-k+ş) +[Ö₅]+ Y₅(TYF-(N +ZT +YF-)-k+ş) + Ö₆+ H +Y₆(TYF-([N] +YF-)-k+ş)

Semâ-peymâ iken râyâtımız tuttun zelîl ettin; Mefahir bekleyen âbâdan evlâdı hacîl ettin; Ne âlî kavm idik; hayfâ ki sen geldin sefîl ettin; Bütün ümmîd-i istikbâli artık müstahîl ettin; Rezîl olduk... Sen ey kâbûs-i huni, sen rezil ettin! İS./5

[Ö₁]+Y₁(TYF-(KrşT +Naç +[N] +YF-)-k+ş) +E +KT₁ +Csi+ [Ö₂]+Y₂ (TYF-(N +YF-)-k+ş)+ [Ö₃]+Y₃(TYF-(DT+N +YF-)-k+ş)

Cihanı titretiyorken nidâ-yı "Men kezebe..."(sesini) işitmiyor mu, nedir, bir bakın şu bî-edebe: Lisân-ı pâk-i Nebî'den yalanlar uyduruyor; Sıkılmadan da "sevâb işledim" deyip duruyor! V.K./334

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+ş) + [Ö_2] + Y_2(TYF-(DT+YF-) -k+ş) + [Ö_3] + Y_3(TYF-(N+YF-) -k+ş)$

Muhîtin hâli "insâniyet" in timsâlidir sandım; /Dönüp mâziye tırmandım, ne hicranlar, neler andım! BÜ./5

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+ş) + E + [Ö_2] + Y_2(TYF-(HT+DT +YF-) -k+ş)$

"Hayâ, edeb gibi sözler rüsûm-i fasidedir; /Vatanla aile, hattâ, kuyûd-i zaidedir.' Diyor da hepsine birden kuduzca saldırıyor... V.K./534

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+ş) + E + Ö_2 + Y_2(YF- -k+ş)$

"Ayıp değil mi?" demişsin... Aceb kim aldırıyor? V.K./535

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+ş) + SC_2 + E + Y_2(YF- -k+ş) + Ö_2$

Birer mezâr-ı müebbed kesilmiş evlere bak: Beş ayda kırk bini sönmüş ki yanmıyor tek ocak! V.K./592

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N+[YF-])[-k+ş]) + Y_2(YF- -k+ş) + Ö_2 + Y_3(YF--k+ş) + [Ö_3]$

-Paşam mı? Nerde paşa? Şu korkuluk gibi dimdik duran herif mi? Paşa! İS./ 52

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N+YF-) -k+ş) + E + [Ö_2] + Y_2(YF- -k+ş) + Csi + Naç_1 + +İT_3 + Y_3(DT +YF- -k+ş) + Ö_3$

"Sedan" da orduyu teslim eden Fransızlar,- Ki her zaman o vukuatı yâd edip sizler — Ne der, bilir misiniz? Hem de öyledir inanın: "Muallem ordusudur harbeden Prusya' lının; Muallim ordusu, lâkin, asıl muzaffer olan!" Bu sözden almalıdır, hiç değilse, ibret alan. V.K./421

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N+YF-) -k+ş) + Ö_2 + Y_2(YF- -k+ş)$

Ademle karşılaşan zıd vücûd olur, demeyin; /Onun mukabil olan kutbu sa'ydir. V.K./6

$[Ö_1] + Y_1(TYF(N+YF-) -k+ş) + [Ö_2] + Y_2(TYF(N+YF-) -k+ş)$

Yalnız Sâni'i gör; san'atı, masnû'u bırak! S.K./57

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(N+YF-)-k+\S)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-([N]+YF-)-k+\S)+KT_2+Na\check{c}.C._2$

"İşitmedim" diyemezsin; işittin elbette: /"Tevakkufun yeri yoktur hayât-ı millette."
V.K./156

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(N+YF-)-k+\S)+Csi+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF--k+\S)+Csi+[\ddot{O}_3]+Y_3(YF--k+\S)+Csi$

-Bunak, munak demem billahi çarparım elimi... Aşıfteler sizi... Âhir zaman tevekkeli mi! İS./37

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(N+YF-)-k+\S)+\S C_2+Y_2(YF--k+\S)$

"Gebermeliydi" mi dersin? Gebermişiz, ne çıkar? İ.A.F.Y./188

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(N+ZT+YF-)-k+\S)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(N+YF-)-k+\S)+[\ddot{O}_3]+Y_3(TYF-(N+YF-)-k+\S)+[\ddot{O}_4]+Y_4(TYF-(HT+YF-)-k+\S)$

Vakarı çoktan unuttun, hayâyı kaldırdın; /Mukaddesatı ısırdın, Huda'ya saldırdın!
V.K./146

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(Na\check{c}+[N]+DC+YF-)-k+\S)+E+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-([N]+YF-)-k+\S)$

Hamiyyet gamz eden bir pâk alın her kimde gördünse, "Bu bir cânî!" dedin sürdün, ya mahkûm eyledin hapse. İS./6

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(Na\check{c}.C._2+[N]+YF-)-k+\S)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-([N]+YF-)-k+\S)+[\ddot{O}_3]+Y_3(TYF-(N+DT+VsT+YF-)-k+\S)$

Hayâta hakkı olan kimdir anlıyor, görüyor; /Çalışmıyanları bir bir eliyle öldürüyor!
V.K./130

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(\ddot{O}T+YF--k+\S)+E+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(\ddot{O}T+YF-)-k+\S)$

-Biraz tanır gibi oldum... Ya az mı geçtimdi! İ.A.F.Y./153

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(ST+YF-)-k+\S)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(YF--k+\S))+\ddot{U}+N_2$

-Ne dırlanıp duruyor? Susturun canım su pisi! İS./49

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(ST+YF-)-k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(ZC+ZT+YF--k+\$))$

Ana karnından icazetlidir, ecdada çeker; / Yürüsün, bir de sarık, al sana kadîasker!
S.K./100

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(\S T+YF-)-k+\$)+E +[\ddot{O}_2]+Y_2(YF- -k+\$)$

"İstemem, yollamayın" dersene eğer, kal, yalnız... /Hastasın... HA./56

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(YF--k+\$)+H+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF--k+\$)+YT_2+\ddot{O}T_3 +N_3+Y_3(YF--k+\$) +\ddot{O}_3$

Dur ey sirâc-ı ezel, gitme olduğun yerden: Biraz şu sahne-i deycûru okşasın şu'len.
İS./28

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(ZT +N +YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2]+Y_2 (YF--k+\$) +DT_2$

Bugün nasibini yerleştirtince kursağına: /"Yarın" nedir? Onu bilmez, yatar dönüp sağına. V.K./530

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(ZT+DT+YF-) -k+\$)+ [\ddot{O}_2]+Y(YF- - k+\$)$

Namâza durdu mu, hâliyle koyverir peşimi, Dalar giderdi. F.C./22

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(ZT+YF-)-k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(ZT+YF-)-k+\$)+[\ddot{O}_3]+Y_3(YF- - k+\$)+ DC_3$

Bugün bir yemyeşil vâdi, yarın bir kıpkızıl gülşen, /Gezersin hânumânın şen, için şen, kâinatın şen! BÜ./10

$[\ddot{O}_1]+Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2]+Y_2 (TYF-([N] +ST +YF-)-k+\$)$

Kosova! Nasıl bilirdin! V.K./627

$[\ddot{O}_1]+Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2]+Y_2 (YF--k+\$)$

Sıkıldın öyle mi? V.K./676

$[\ddot{O}_1]+Y_1(YF- -k+\$) +[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(\ddot{U}T)+H +(YF-) -k+\$)$

Cebrî değilim... Olsam İlâhî ne suçum var? T.Y.F/32

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S)$

Edirne... İşte o İslâm'ın âhenin sûru; Edirne... V.K./582

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{U} + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + Y_3(TYF - (SıT + N + DT + YF -) - k + \S)$

Ne ihtiyar seçiyor, bak, ne kimsesiz tanıyor; Beş altı günde otuz bin adam boğazlanıyor! V.K./612

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (YT + YF -) - k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - -k + \S) + Csi_3 + ST_3$

Bırak çalışmayı, emret oturduğun yerden, /Yorulma, öyle ya, Mevlâ ecîr-i hâsın iken! V.K./204

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + E$

"Kadermiş!" Öyle mi? V.K./199

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S)$

Ne yaman söz, ne kahraman îman! V.K./179

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + DT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + DT_2 + SC_2$

Utandım ağlayarak, ağladım utanmayarak! Diyordu sanki biçâre karşıdan: -Alçak. Demin gerekti hamîyyet! Hem ağlamak ne demek? Figân ederse kadın, susturur koşup erkek. İS./77

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - -k + \S) + E + YT_3 + \ddot{O}_4 + Y_4(YF - -k + \S)$

Ocak süpürgesi, lâkin süpürmüyor, yıkıyor; Nedense bittiği yerden cenazeler çıkıyor! İS./54

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - (N + YF -) - k + \S) + AS_2$

[Onlar,] Gümülçine'yle havâlîsidir ki, bir canavar Bu mel'anetleri yapmaz — meğerki Bulgarlar! — V.K./611

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + N_1 + Csi + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + N_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - k + \S) + [\ddot{O}_4] + Y_4(YF - k + \S) + [\ddot{O}_5] + Y_5(YF - k + \S) + N_5$

-Anlamam o hileleri. Demek ki bekleyelim gelsin âlemin keyfi... Saat üç oldu, geciktik, omuzlayın herifi. İS./74

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + N_1 + ZT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + [N_2] + HT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S)$

Hem anlayın bunu artık, hem anlatın nâsa. Bu anlaşılmalı... V.K./302

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S)$

" Değil mi?.. Ben de inandım! V.K./164

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + ZT_1 + N_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(+YF - k + \S) + ST_2$

Yazıp sabahleyin evden çıkarken işlerini, /Birer birer oku tekmil edince defterini;
/Bütün o işleri Rabbim görür: Vazifesidir... V.K./205

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - ([N] + YF - k + \S))$

Ne oldu, sor bakalım? İ.A.F.Y./177

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + DT_3 + Y_3(YF - k + \S) + \ddot{O}_3$

O zümrüt tahta kondun, bir semâvî saltanat kurdun, /Cihânın yurdu hep çiğnense,
çiğnenmez senin yurdun! BÜ./9

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + E + H + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - k + \S) + YT_3 + N_3$

Yıkıldın, gittin amma ey mülevves devr-i istibdâd, Bıraktın milletin kalbinde çıkmaz
bir mülevves yâd! İS./1

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + H + Y_3(YF - k + \S) + \ddot{O}_3$

Benim hakkım, sus ey bülbül, senin hakkın değil mâtem! BÜ./21

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S)$

— Dur, fakat gitme! İ.A.F.Y./207

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş) +H +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +Ö₃+Y₃(YF- -k+ş) +E + [Ö₄]+Y₄(YF- -k+ş)

Ne muhrik nağmeler, yâ Rab, ne mevcâmevc demlerdi: /Ağaçlar, taşlar ürpermişti, gûyâ sûr-ı Mahşer'di! BÜ./7

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş) +N+[Ö₂] +Y₂(TYF-(ZT+DT+ YF-)-k+ş) +E +DT₂aç

-Düşündüler bunu nerden, nasıl getirmesini; Sonunda öyle bir iş yaptılar ki: Pek fennî. İ.A.F.Y./193

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+ [Ö₂] + Y₂ (YF- - k+ş)

-Uzatma gör işimi! H/6

Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş) +Ü +E +Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)

İşittiğin olacaktır ya... Neyse, dinleyiver: V.K./308

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+ E+ Y₂(YF- -k+ş) +GT₂ + Ö₂

Bir bilmediğim pîr amma, / Hiç de bigâne değil kalbe o câzib sîmâ. S.K./71

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+ H + Y₂(YF- -k+ş)+ Ö₂

Nasıldı ey koca millet? Ne oldu akıbetin? V.K./144

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+E +[Ö₂]+Y₂(YF- -k+ş)

Doğrudur, gitmeliyim... HA./62

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+E +Ü +Ö₂ +Y₂(YF--k+ş) +E

-Gözükmesin mi ya? Bir hayli kısmı geçti bile. İ.A.F.Y./182

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+E+Ö₂+Y₂(YF- -k+ş)+E+Öaç₂

Baktım ki: Genişçe bir küfe yatmakta, hem epey eski. K./6

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+E+Yaç.C +[Ö₂]+Y₂(TYF-(N +YF-) -k+ş) + [Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş)

Bir infîlâk-ı safâdır ki yâr-ı cânımdır, /Sabâhı pek severim, en güzel zamânımdır.

F.C./13

$[Ö_1] + Y_1(YF - k + \S) + HT_1 + Y_2 + (YF - k + \S) + ZT_2$

Gece gündüz yürüdüm bulmak için Taşkend'i: /Geçtiğim yerleri tadada mahal yok şimdi. S.K./148

$[Ö_1] + Y_1(YF - k + \S) + N_1 + \S T_2 + Ö_2 + Y_2(YF - k + \S)$

Görün kuvâ-yı tabîatte sa'yi mu'tâdı: /Çalışmasaydı hararet, mevâsim olmazdı. V.K./94

$[Ö_1] + Y_1(YF - k + \S) + VsT_1 + [Ö_2] + Y_2(YF - k + \S) + [Ö_3] + Y_3(TYF - (\S T + YF - k + \S))$

Koşarsın bunların sevdâ-yı idrâkiyle durmazsın, Hakikatten velev bir şemme duymazsan oturmazsın. İ./17

$[Ö_1] + Y_1(YF - k + \S) + E + Yaç.C.1 [Ö_2] + Y_2(YF - k + \S)$

Ne seher-pâre-i san'at ki ezelden mahmur... Leb-i deryadan uçan bir ebedî hande-i nûr! S.K./15

$[Ö_1] + Y_1(YF - k + \S) + ZC_2 + Ö_2 + Y_2(YF - k + \S) + [ZT_3] + Y_3(YF - k + \S) + Ö_3$

Mekân da sa'ye varır: Sa'yi sıfıra indiriniz, Mekân tasavvur edilmez, muhal olur hayyiz. V.K./19

$[Ö_1] + Y_1(YF - k + \S) + H + [Ö_2] + Y_2(TYF - (YT + YF - k + \S))$

Kalk, baba, kabrinden kalk! Ü.B.K.D./2

$[Ö_1] + Y_1(YF - k + \S) + [Ö_2] + Y_2(YF - k + \S) + [Ö_3] + Y_3((YF - k + \S))$

Başka değil, aynı cilvenin işidir:/ Bütün ezeldeki sa'yin tekasüf etmişidir. V.K./15

$[Ö_1] + Y_1(YF - k + \S) + [Ö_2] + Y_2(YF - k + \S) + [Ö_3] + Y_3(YF - k + \S) + E + [Ö_4] + Y_4(T[YF - ([N] + YF - k + \S)]) + Naç.C.4$

Görün birer birer efradı: Muttasıl çalışır;/ Bakın ki aileler durmayıp nasıl çalışır. V.K./126

$[Ö_1] + Y_1(YF--k+ş) + DT_1 + N_1 + [Ö_2] + [Y_2(T[YF-(N+[YF-]) -k+ş])] + Naç.C.2$

Alın sırayla cemâ'âti, sonra akvamı;[siz onu görün:] /Aceb cidâl-i maişetten ayrılan var mı? V.K./127

$[Ö_1] + Y_1 + (TYF-(N+[YF-]) -k+ş) + E + Ö_2 + Y_2(YF- -k+ş)$

-Bi yirmilik paket [ver]amma sabahki tozdu bütün... H/13

5.2.2. Kırık İfadeli Birleşik Cümleler

$[Ö_1] + Y_1 (TYF-(DC+YF-) -k+ş) + [Ö_2] + Y_2 (TYF- (ZT +DT + YF-) + ZT_2 + (_YF-) -k+ş) + Y_{T_2}$

"Gidelim!" der, götürür; sonra gelip tâ yanıma; /Çay boşaltırdı ben içtikçe hemen fincanıma. S.K./210

$[Ö_1] + Y_1 (TYF-(N +YF-) -k+ş) + Ö_2 + Y_2 (YF--k+ş) + _Ö_2 + [Ö_3] + Y_3 (YF- -k+ş)$

Öyle maymun gibi taklide özenmek bilmez; /Hiss-i milliyeti sağlamdır onun, eksilmez. S.K./217

$[Ö_1] + Y_1 (YF- -k+ş) + N_1 + [Ö_2] + N_2 + [Ö_3] + Y_2(YF_+E + _YF-) - k+ş) + E + SC_2 + E + SC_2 + E + [Ö_3] + Y_3 (YF- -k+ş) + N_3 + Naç.C.3$

Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini; /Veriniz hem de mesaînize son sür'atini. Çünkü kabil değil artık yaşamak bunlarsız; /Çünkü milliyeti yok san'atın, ilmin: yalnız, İyi hatırdı tutun ettiğim ihtarı demin: /Bütün edvâr-ı terakkiyi yarıp geçmek için; /Kendi "mâhiyyet-i rûhiyye" niz olsun kılavuz. Çünkü beyhudedir ümmîd-i selâmet onsuz. S.K./437

$[Ö_1] + Y_1(YF- -k+ş) + DT_N + _DT + Ö_2 + Y_2(YF-) + E + (_YF- -k+ş)$

Ayırmışız, ederek şer'i muttasıl ihmâl; /Asıl ikincisi olmuş, şu var ki, berzede-hâl! İ.A.F.Y./173

$[Ö_1] + Y_1 (TYF-(N_+YF-) -k+ş) + _N + Naç_1 + E + Y_3 (YF- -k+ş) + Ö_3 + Csi + Ö_4 + Y_4 (YF- -k+ş) + ZT_5 + Y_5 (YF- -k+ş) + Ö_5 + [Ö_6] + Y_6 (YF- -k+ş) + Ü$

—Senin uzun sürecektir, anladım ki, abdestin; Fotin çıkarması, bilmem ne... Çünkü yok

mestin. Bırak da ben gideyim, sonradan gelirsın sen... Gecikme ha! İ.A.F.Y./208

[Ö₁]+Y₁(TYF-(N + YF-) -k+ş)+ [Ö₂]+Y₂(TYF-(YF_+ZT+_YF-) -k+ş)

Küçüldü, farz edelim, oldu akıbet zerre... V.K./89

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂(TYF- (ZT +N_+YF-)- k+ş)+_N₂

*Taharrîden usanmazsın, teâlîden teâlîye Atıldıkça, atılsam şimdi, dersin, başka atîye!
İ./11*

**[Ö₁]+Y₁ (TYF-(N +YF_ +ZT+_YF-)-k+ş) + [Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +E +[Ö₃] +Y₃
(YF- -k+ş) +[Ö₄]+Y₄ (YF- -k+ş)**

*Şark'ı baştanbaşa yıllarca dolaştım, gezdim; /Hem de oldukça görürdüm... Kafa
gezdirmezdim! S.K./430*

[Ö₁]+Y₁ (YF- -k+ş)+ E +Ö₂+ Y₂ (YF--k+ş)]+ Ö₃+ Y₃ (YF- -k+ş) +Csi+_Ö₃

*Veriniz başbaşa; zîrâ sonu hüsrân-ı mübin: /Ne hükûmet kalıyor ortada billâhi, ne
din! Ü.B.K.D./66*

[Ö₁]+Y₁(TYF-(N_+YF-)-k+ş+_N+[Ö₂]+Y₂(TYF-(Yöt+YF-)-k+ş)

*Budak delikleri tarzında aç da çitte oyuk, Büyükçe bakla kadar alnının az altına sok.
İS./55*

**[Ö₁]+Y₁(TYF-(N+ÖT+YF-)-k+ş)+E+ZT₂+N₂+Y₂(TYF-(YF_+KT+_YF-)-k+ş)+
Ö₂**

*Köprüden çok geçerim; hem ne kadar geçtimse, /Beni sevk etmedi bir kerrecik olsun
ye'se, /Ne Halic'in o yosun şehreli miskin suları; /Ne onun hilkate küsmüş gibi durgun
kenarı! S.K./1*

[Ö₁]+Y₁(TYF-(N+YF_+ST+_YF-) -k+ş) +E₁+ZT₁+[Ö₂] +Y₂ (YF--k+ş)

*O ihtişamı elinden niçin bıraktın da, /Bugün yatıp duruyorsun ayaklar altında?
V.K./198*

$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(YF\_+ZT+N\_+YF-) -k+\$) + Csi+KT +\ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) +\_ \ddot{O}_2$

*Her ân ediyorsun bizi makhûr-i celâlin, /Kurbân olayım nerde senin, nerde cemâlin?
T.Y.F/38*

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + E + NC_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$) +\_ \ddot{O}_2 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4((YF- -k+\$) + YT_4$

*Söz anladım ki uzun, hem de pek uzun sürecektir; /Benimse vardı o gün birçok işlerim
görecektir; /Bıraktım onları, saptım yokuşlu bir yoldan. K/31*

$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(YF\_+ZT+_+YF-) -k+\$) + Csi + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DC +YF-) -k+\$)$

Davran artık kârbânın arkasından durma, koş! D./20

$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(YF\_+N_1+ZT_1+_+YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(Y\ddot{o}T+YF-) -k+\$) + DT_2$

*Bakın mücâhid olan Garb'a şimdi bir kerre:/ Havaya hükmediyor kani' olmuyor da
yere. V.K./133*

$[\ddot{O}_1] + Y_1 + (YF- -k+\$) + N_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2 + (TYF-(HT +YF- -k+\$) + YT_2 + \ddot{O}_3 + ZT_3 +\_ \ddot{O}_3 + Y_3 + (TYF-(DT +YF- -k+\$) + \ddot{O}_4 + E +\_ \ddot{O}_4 + Y(YF- -k+\$)$

*Açtık oldukça güzel medreseler, mektepler; /Okuyup yazmayı ta'mîme çalıştık yer yer,
/Tatarın yüzde bugün altmışı hakkıyla okur; /Rusların hâlbuki nisbetleri gayet
dûndur. S.K./135*

$[\ddot{O}_1] + Y_1 + (TYF-(VsT +ZT +YF-) -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(\ddot{O}T +YF-) -k+\$) + E + \ddot{O}Ta\check{c}.C.2$

*Dilimin döndüğü şiveyle bütün gün yazdım;/ Okuyanlar o kadar çoktu ki [bunu] hiç
ummazdım. S.K./127*

$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(ZT+ST+YT\_+YF-) -k+\$) +\_ YT + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ZT+N+YF-) -k+\$) + YT_2$

*Geçende, Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesiyle, /bizim eski âşinâlardan bir
attarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni da'vet ederdi dükkânına. H/1*

$[\ddot{O}_1] + Y_1 (TYF-(YF\_ + ZT + Na\check{c}.C\_ - YF -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2([TYF-(IN + YF\_ - + ZT + YF -k+\$))\_Na\check{c}.C.$

Azıcık ruhuma, asabıma geldikte sükûn, /Döndü vaz'ıyyeti birdenbire, baktım, yolumun: S.K./241

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(HT+YF-)-k+\$)+VsT_1+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(HT+YF\_)+E+(\ddot{O}T+_YF--k+\$)+[\ddot{O}_3]+Y_3(YF--k+\$)+E+Ya\check{c}_3$

Mü'minlere imdâda yetiş merhametinle, /Mülhidlere lâkin daha çok merhamet eyle: /Gümrâhlarındır ki karanlıklara dalmış, /Bir rehber olur necm-i emel yok da bunalmış! T.Y.F/61

$Csi + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + E + DT_2\_ [\ddot{O}_2] + Y_2(ST +\_DT + YF-)-k+\$) + N_2$

-Sorar mısın? Deli ya!/Delirmedikçe bir insan nasıl varır eli de,

Kıyar şu mahfile, yâhud şu muhteşem geçide? İ.A.F.Y./70

$DTa\check{c}_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (TYF- (DT + Na\check{c}\_ + [N] + YF-)-k+\$) + \_Na\check{c}_1 + Y_2(TYF-(YF\_ + \ddot{O} + ZT + \_YF-) -k+\$)$

Kör çıban neşterin altında nasıl patlarsa, /Hep ağızlar [öyle] deşilip, kimde ne cevher varsa; [onu] /Saçıyor ortaya, ister temiz, ister kirli; /Kalmıyor kimseciğin muzmeri artık gizli. S.K./315

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(YF-)-k+\$) + \ddot{O}_2\_ + Y_2 (YF- -k+\$) + \_ \ddot{O}_2 + [\ddot{O}_3]+Y_3 (YF- -k+\$)+\ddot{U}T_3$

Fakat sen öyle değilsin: Senin yanar ciğerin: /"Vatan!" deyip öleceksin semâda olsa yerin. V.K./455

$E + \ddot{O}_1\_ + Y_1 (YF- -k+\$) + \_ \ddot{O}_1 + Csi + [\ddot{O}_2]+ Y_2 (TYF-(Na\check{c} +[N] +DT +YF-) -k+\$)$

-Hayır, hayâl ile yoktur benim alış verişim... İnan ki: Her ne demişsem görüp de söylemişim. İ.A.F.Y./21

$E + Y_1 ([YF-] -k+\$)+E + \ddot{O}_1 +E+ \S T_2 +Y_2 (YF- -k+\$)+ \ddot{O}_2\_+ZT_2 +\_ \ddot{O}_2$

—Zâten budur ya dert işte! Tasarrufâtını aynen alırsak İngilizin, /Fransızın, ne olur

hâli, sonra, şivemizin? İ.A.F.Y./113

E +[Ö₁]+Y₁(YF- +AS+ _YF-) -k+ş) + [Ö₂]+Y₂(YF- - k+ş)+ YöT₂

Çünkü düşmüşsün hayâtın -ezkaza- feyfâsına, /Gitmen îcâb eyliyor tâ menzîl-i aksâsına. D./16

E +Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş) +[Ö₂] +Y₂ (TYF-(N +YF-)-k+ş)+ N₃ +Y₃(YF- -k+ş) + _N₃ +Ö₃+ZT₃

Yazık, o nesl-i kerîmin vefasız evlâdı, Bırakmış öylece, hiç bakmamış müesseseye; Neler görür neler insan girince medreseye! İ.A.F.Y./141

E +Ö₁ + Y₁(TYF-(ZT +YF-)-k+ş) + _Ö₁ +E +Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş) +VsT₂ +ÖT₂

Evet, bu sıska vücûdun yarın durur nefesi; /Fakat şu gördüğün "Ekmekçioğlu Medresesi" /Yaşar, demir gibi göğsüyle, belki on bin yaş... İ.A.F.Y./174

E +Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş)+ _Ö₁+[Ö₂]+Y₂ (YF- -k+ş)

— Lâkin inşânın, Nasıl kararmada maziye tırmanan nazarı! Bugün, bizim tepemizden bakan şu âsârı, Sıyânet eylemeden âciziz, değil yapmak... İ.A.F.Y./130

E +Ö₁ +Y₁(YF- -k+ş) + _Ö₁+ZT₂ +E +Y₂ (YF- -k+ş) +[Ö₂]

Hayır! Mehâsin-i Garb'm birinde yok hevesi; /Rezâil, oldu mu lâkin, şiarıdır hepsi! V.K./543

E +Y₁(YF- _)+ Ö₁ +(_YF- -k+ş) +[Ö₂]+ Y₂(TYF-(N +ZT +DT +YF-) -k+ş) + Y₃ (YF- -k+ş)+Ö₃

— Tamam! Zamanıdır oturup, şimdi herze dinlemenin; O yâve-gûları hâlâ, adam, deyin beğenin! Sarıklı milletidir milletin başında belâ... İ.A.F.Y./40

E +YT₁ +Y₁ (YF- -k+ş) + _YT₁ +Ö₁ +E +Öaç₁+ Y₂ (YF- -k+ş) + Ö₂ +E +H + [Ö₃] +Y₃ (YF- -k+ş)

Lâkin bu sefîlân-ı beşerden kiminin, var /Kalbinde bir ümmîd ki encüm gibi parlar: /Îmândır o cevher ki İlâhî ne büyüktür... T.Y.F/ 51

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + N_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S) + E + \ddot{O}_2$

Hem açınız âsârı, /Köprünün nerde görülmüş, hani tahte'l-bahrı? S.K./9

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + ZT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - (YF + YT + YF) - k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - k + \S) + E + HT_3 + ZT_4 + \ddot{O}_4 + Y_4(TYF - (DT + N + YF) - k + \S) + [\ddot{O}_5] + Y_5(YF - k + \S) + N_5$

*Derken bu hâtırât-ı lâîf /Çekildi aslına, artık hakîkatin o kesîf /Likası başladı
karşımda cilve eylemeye; /Zaman da kalmadı zâten hayâli dinlemeye:/Sağım, solum,
önüm, arkam huşû'a müstağrak /Zılâl-i âdem iken, bir sadâ bulend olarak, /O kâinât-ı
huzû'u yerinden oynattı; /Fezâ-yı mahşere döndürdü gitti eb'âdı! F.C./25*

$E + Y_1(YF - k + \S) + E + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (YF + DT + YF) - k + \S)$

Fakat geldi ki üç beş de sefil, /Hepsinin nâmını telvise bihakkın yetti... S.K./142

$E + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_1 + \S T_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_2$

*Evet, mücâhede mahsûlüdür hayât-ı beşer, / O olmadıkça ne efrâd olur, ne aileler.
V.K./125*

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF - (\S Taç.C. + \S T) + E + (YF - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + HT_3 + E + DT_3 + Y_3(YF - k + \S) + \ddot{O}_3$

*Lâkin, gebereydim yorgun, / O zaman belki devam eyleyemezdim yoluma; /Yoksa
ârâm edemezdim. Bana zîrâ "Durma, /Yürü, azminde devam et..." diye vermezdi
aman, / Bir sadâ benliğimin fışkırıp a'mâkından. S.K./79*

$E + E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_1 + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - (YT + ZT + YT + YF) - k + \S + YF) + E + N_3 + \ddot{O}_3 + Y_3(TYF - (BnT + YF) - k + \S) + E + Y_4 + \ddot{O}_4 + [\ddot{O}_5] + Y_5(YF - k + \S) + E + Yaç.C.5$

*Lâkin Yine tek bir taşı düşmez şu Huda lânesinin; /Yine insanlığa nâ-mahrem olan
bigâne, /Bu harîmin ebediyyen giremez sinesine; /Yine yâdındaki Mevlâ'yı şu dört
tane minâr, /Kalbe merbut birer dil gibi eyler ikrar; / Yine mâzîye gömülmez bu
muazzam çehre:/ Leş değildir ki atılsın o umûmî kabre! S.K./27*

$$E_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(ZT+N +YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ZT +N +[YF-])[-k+\$]) + \ddot{O}_{3\_} + Y_3 (YF- -k+\$) +E +\_ \ddot{O}_3$$

Çünkü efkâr-ı umûmiyye aleyhinde bütün; /Çünkü yerleşmek için gezdiği yerlerde fûnûn, /Önce gayetle büyük hürmet arar, sonra sükûn, /Asr-ı hâzırda geçen fenlere sahip denecek, /Bir adam var mı yetişmiş içinizden bir tek? S.K./389

$$H + [\ddot{O}_1] + Y_1 (YF- -k+\$) + Csi + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) \ddot{O}_{3\_} + Y_3(YF- -k+\$) + E + YT_3 +\_ \ddot{O}_3$$

Ey cemâat, yeter Allah için olsun, uyanın... Sesi pek müdhiş öter sonra kulaklarda çanın! S.K./348

$$H+ [\ddot{O}_1] + Y_1 (YF- -k+\$) + E + Y_2(YF-_) + \ddot{O}_2 + (_YF- - k+\$) + [H+ \ddot{O}_2] + Y_2 (YF- - k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- - k+\$) + SC_3$$

Ey cemâat, uyanın! Yoksa, hemen gün batacak. /Uyanın! Korkuyorum: Leyl-i nedamet çatacak! S.K./352

$$\ddot{I}lTaç.C. + [\ddot{O}_1] + Y_1 (TYF-([\ddot{I}lT] + YF-) -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF([N] + YF- - k+\$) + Naç_{2\_} + Csi +\_ Naç_2$$

Vak'a hiçbir şey değildir; [Bu konuda] haklısın, lâkin [bunu] düşün. Başka bir düstûr-i hikmet var mı, insâf et, bugün? D./2

$$KrşC_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_{2\_} + Y_2(YF- -k+\$) + \_ \ddot{O}_2$$

Kendi sağlam... Hissi ölmüş, rûhu ölmüş milletin! Ç.B.S.B.C./17

$$\ÇiT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(YF-_) + E + (N +\_ YF-) -k+\$)$$

Yerden çıkıyor göklere bin âh-ı şererbâr, /Gökler ediyor sâde çıkan nâleyi tekrâr! T.Y.F/44

$$N_{1\_} + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + E +\_ N_1 + Csi + Naç.C._1 + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF-- k+\$) DT_3 + Y_3 (YF-_) + \ddot{O}_3 + (_YF_-- k+\$)$$

Öyle murdarını görmekte ki insan fuhşun; /Bırakın söylenemez: Mevki'imiz câmi'dir; /Başka yer olsa da tafsile hayâ mânidir. S.K./156

$\text{Naç.C.}_2 + [\ddot{\text{Ö}}_1] + \text{Y}_1(\text{YF--k+ş}) + [\ddot{\text{Ö}}_2] + \text{Y}_2(\text{TYF-[N]+[YF-] -k+ş}) + \text{Naç.C.}_2$

Üç beyinsiz kafanın derdine, üç milyon halk, /Bak nasıl doğranıyor? Ü.B.K.D./1

$\text{N}_1 + \text{KrşT}_1 + \ddot{\text{Ö}}_1 + \text{Y}_1(\text{TYF-(N + YF- -k+ş)} + \text{N}_1 + \text{KT}_2 + \ddot{\text{Ö}}_2 + \text{Y}_2 + \text{E} + [\ddot{\text{Ö}}_3] + \text{Y}_3(\text{YF- -k+ş})$

Garbın almışsa herif, ilmini almış yalnız, /Bakıyorsun: Eli sanatlı, fakat tırnaksız! S.K./218

$\ddot{\text{Ö}} + \text{Y}_1(\text{TYF-(YF- +ŞC+ YF-)-k+ş}) + [\ddot{\text{Ö}}_2] + \text{Y}_2(\text{YF- -k+ş}) + \text{Yaç.C.}_2$

Mükevvenâtı ezelden halâs edip ebede /Sürükleyen; onu hayret-fezâ hüviyyette /Takallübât ile bir müntehâya doğru süren; /Hem istikameti dâim o müntehâya veren, /Îrâde hep ezelî sa'yidir, bakılsa, onun; /Kimin? O kudret-i mahzın, o sırr-ı meknûnun! V.K./11

$\ddot{\text{Ö}}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + \text{DT}_1 + \text{YT}_1 + \text{Yaç.C.}_2 + \ddot{\text{Ö}}_2 + \text{Y}_2([\text{YF-}] -k+ş) + \text{Yaç.C.}_2$

Kadın, erkek koşuyor borç ederek Avrupa'ya... Sapa düşmekte sizin şıklara, zannım[şudur ki:], Asya! S.K./320

$\ddot{\text{Ö}}_1 + \text{Y}(\text{YF- -k+ş}) + \text{E} + \text{Y}_1 + \text{HT}_2 + \text{KrşT}_2 + \text{Y}_2(\text{YF- -k+ş}) + \ddot{\text{Ö}}_2$

Tecellüd eylesinden yılıp da zındîkın, /Ağırca alması, bir fitnedir ki, siddîkın: /Cenâb-ı Hakk'a sığınmış o heybetiyle, Ömer. V.K./396

$\ddot{\text{Ö}}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + \ddot{\text{Ö}}_2 + \text{Y}_2(\text{YF- -k+ş}) + \ddot{\text{Ö}}_3 + \text{E} + \ddot{\text{Ö}}_3 + \text{Y}_3(\text{YF- -k+ş})$

Âşinâ çehre de yok hiçbirinin yâdı da yok; /Yakılan bunca hayâtın, hani, ecsâdı da yok! Ü.B.K.D./10

$\ddot{\text{Ö}}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + \ddot{\text{Ö}}_2 + \text{Y}_2(\text{YF- +Csi+ YF-)-k+ş})$

Mesâcidin çoğu meydanda yok, kalanlar ise, Ya gördüğün gibi meyhanedir, ya bir kilise. V.K./669

$\ddot{\text{Ö}}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + \ddot{\text{Ö}}_1 + \text{Y}_2(\text{YF- -k+ş}) + \ddot{\text{Ö}}_2$

Ne fırka herzesi lâzım, ne derd-i kavmiyyet; /Bizim diyanete sığmaz sekiz, dokuz millet! V.K./492

$$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + ZT_1 + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2 ([YF-])-k+\S) + \ddot{O}_3 + E + Y_3(YF- -k+\S) + \ddot{O}_3$$

Dolaşmak istiyerek daldığım olur ba'zı: Adım başında asırlarca sa'yin enkazı, Takılmamak, hani, kabil değil ayaklarına! İ.A.F.Y./142

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + N_1 + E + Y_2 (YF- -k+\S) + ZT_2 + \ddot{O}_2 + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF- -k+\S) + \ddot{O}_4 + ZT_4 + \ddot{O}_4 + Y_4 (YF- -k+\S)$$

Mezarların bu yürekler dayanmaz ahengi; /Yüreklerin de hazin inkisâr-ı yek-rengi; Getirdi cuşîşe ummân-ı sermediyyeti de; /Hitâma erdi nihayet o sermedi secde: Zemine ra'se veren bir derin sadâ geldi; /Deminki dalgaların, şimdi, hepsi yükseldi! V.K./485

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + Naç.C.2 + [N_2] + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + Y_2(YF-_-) + \ddot{O}_2 + (_YF- -k+\S)$$

Âşinâlık yok, hayâlin konsa en bildik yere, /[orayı] Yâd ayaklar çiğniyor: Düşmüş vatan yâd ellere! Ç.B.S.B.C./13

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ZT + YF-) -k+\S) + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF- -k+\S) + \ddot{O}_3$$

Uyku yokmuş; gece hep öksürüyormuş; ateşin /Olmuyormuş azıcık dindiği... HA./5

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + H + KTaç_1 + KT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + ST_2 + N_3 + DT_3 + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF-- k+\S)$$

- Sözüünüz doğru Müdür Bey, ne yapıp yapmalı; tek /Bu çocuk gitmelidir. Çünkü, emînim, pek pek /Daha bir hafta yaşar, sonra sirâyet de olur; /Böyle bir hastayı gönderse de mektep ma'zûr. HA./35

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF- -k+\S)$$

Zavallı, pösteki olmuş, bacak yok işliyecek; Boğazsa işlemek ister... V.K./313

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(YF-_- + ÇıT_1 + _YF-) -k+\S) + E + ZT_2 + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2$$

Nev-bahârın rûhu etsin bir de bizlerden zuhûr... /Yoksa, artık Sûr-i İsrâfil'e kalmıştır nüşûr! Ç.B.S.B.C./23

$$\ddot{O}_{1\_} + Y(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + DT_2$$

Ne zindanlar olur hâil, ne menfâlar, ne makteller... Yürürsün sedd-i râhın olsa hattâ âhenîn eller. İ./9

$$\ddot{O}_{1\_} + Y_1(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + E + YT_2 + YT_2 + YT_2 + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_2$$

Nutka gelmiş öte dursun hocalar bir yandan... /Sahnedен sahneye koşmakta bütün şâkirdan. S.K./314

$$\ddot{O}_{1\_} + Y_2(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + Csi + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S)$$

Köprüler asma imiş Avrupa âfâkında... Varsın olsun, o da bir şey mi? S.K./7

$$\ddot{O}_{1\_} + E + \_ \ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - k + \S) + \ddot{O}_4 + Y_4(YF - k + \S)$$

Heriflerin, hani, dünyâ kadar bedâyi'i var: / Ulûmu var, edebiyâtı var, sanâyi'i var. V.K./553

$$\ddot{O}_{1\_} + Y_1(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + Csi + DT_2$$

Vatanın takati yoktur yeniden ihmâle: /Doludizgin gidiyor baksana izmihlale! S.K./326

$$\ddot{O}_{1\_} + Y_1(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + E + Na_2 + Y_2(YF - k + \S) + N_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - k + \S)$$

Şerâtin ikidir en muazzam erkânı; /Kimin ki öyle müzebzeb değildir îmânı; /Ayırmaz onları, bir addedip tevessül eder... V.K./290

$$\ddot{O}_{1\_} + Y_1(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + Y_2(YF - k + \S) + E + \ddot{O}_2$$

Sesi hattâ kısıldı Kur'ân'ın, Sustu gûyâ sadâsı Mevlâ'nın! İS./85

$$\ddot{O}_{1\_} + Y_1(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (N\_ + YF -) - k + \S) + \_ N$$

Kımıldamak yine yok bizde cebr-i mâfâta; /Kim uğramıştı, unuttuk, geçen beliyâyâ! V.K./526

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_1 + \S T_2 + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_2$$

Lisânın olmalıdır bir vakâr-ı millîsi, O olmadıkça müyesser değil tealisi. İ.A.F.Y./114

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF - \_) + \ddot{O}_2 + (\_YF - k + \S) + \ddot{O}a\check{c}_2$$

*Devr-i sâlisteki âsârı o mel'un marazın /Var tamâmiyle, değil hiçbirisi eksik arazın.
/Bütün a'râz, şehîkîyle, zefîriyle... HA./26*

$$\ddot{O}_1 + Y(YF - k + \S) + ZT_1 + \ddot{O}_1 + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (ZT + YF -) - k + \S) + KaT_2$$

*Düşenler oldu zamânıyla aynı akıbete; Fakat bugün yaşıyorlar, hem eskisinden iyi:
V.K./414*

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \S T_1 + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + \S T_3 + KT_3 + Y_3(YF - k + \S)$$

*-Ne kafam kaldı dayaktan, ne gözüm, hep şişti; Karşı koysaydım eğer mutlak işim
bitmişti. K.İ./19*

$$\ddot{O}_1 + AS_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S)$$

*Süngü, kurşun gibi kestirme ölümlerle ölen; /Yâhud işkenceler altında ecelsiz
gömülen; /Ne soluk var, ne ışık var, ne otur var, ne durak, /İki üç yüz kulaç altında
zeminin, çıplak, /Aç, susuz işletilen kanları donmuş canlar, /Size milyonla desem,
fazlası yok, eksiği var! S.K./118*

$$\ddot{O}_1 + Csi + \ddot{O}_1 Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S)$$

Bunların hakkında bilmem bir bahânen var mı? Dur! D./27

$$\ddot{O}_1 + E + Csi + \ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + GT_1 + E + DT_2 + Y_2(YF - \_) + \ddot{O}_2 + (\_YF - k + \S)$$

*O, uzun hırkasının yenleri yerlerde, hoca, /Hem bakarsın eşi yok dîne teaddîsinde,
/Hem ne söylersen olur dîni hemen rencîde! S.K./159*

$$\ddot{O}_1 + \ddot{U} + \ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + ZT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S)$$

*Selânik'in, Siroz'un, bak, o nâmdâr ovası, Kimin elinde bugün, hangi haydudun
yuvası? V.K./663*

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DT + ZT + YF-) -k+\$) + \_ \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\$) + BnT_2 + \ddot{O}_2$

*O dudaklar morarıp kavlamış artık derisi; /Uzamış saç gibi kirpiklerinin her birisi!
HA./15*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + \_ \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

*Namaz, oruç gibi şeylerle yok alış veriş; /Mukaddesat ile eğlenmek en birinci işi.
V.K./536*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \_ \ddot{O}_1 + E + YT_2 + VsT_2 + Y_2(YF-) -k+\$ + \ddot{O}_2 + E + AS_2 + \ddot{O}a\$.C._2$

*Meâl-i hilkate imkânı yok yetişmemizin; /Fakat, o nüsha-i tekvîn-i hayret-engîzin
/Başında pek iri bir hatla parlıyor, yalnız /Şu cümleler ki, eğer görmemişseniz,
alınız:/ "Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; Çalış çalış ki beka sa'y olursa
hakkedilir." V.K./24*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\$) + E + \_ \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N+YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(ZC+YF-) -k+\$) + N_3$

*Bekası var mı cihanın, düşünme akıbeti! Uzan şu peykeye: Buldun demektir âhireti!
İ.A.F.Y./159*

$\ddot{O}_1 + YT_1 + E + \_ \ddot{O}_1 + YF(YF--k+\$) + Y_2(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_2 + Ya\$.C._2$

*Duygusuz olmak kadar dünyâda lâkin derd yok; /Öyle salgınmış ki mel'un: Kurtulan
bir ferd yok! Ç.B.S.B.C./16*

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DC + YF-) -k+\$) + N_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(N_+YF-) -k+\$) + \_ N_2$

*Çık da bir seyret bahârın cûş-i rengâ-rengini; /Nefh-i Sûr'un dinle mevcâ-mevc olan
âhengini! Ç.B.S.B.C./1*

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(YF_+ZT + \_ YF-) -k+\$) + \ddot{O}_2 + Csi + \_ \ddot{O}_2 + Y_2(YF-- k+\$) + \ddot{O}T_2$

*Fukaranız kılıyor, aklına geldikçe namaz; /Ağniyânızda da, hiç yoksa, zekât olsa
biraz. S.K./138*

$\ddot{O}_1 + Y_1([YF-] [-k+\$]) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(YF-_{-} + Csi + DC + _YF-)-k+\$)$

-Dehâ mı? At bakalım, hiç sıkılma, bol keseden! İ.A.F.Y./43

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(\$T_{-} + YF-)-k+\$) + _\$T_1 + \ddot{O}_2 + Y_1(YF-)-k+\$ + ZT_2 + _\ddot{O}_2 + YT_2 + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(N+YF-)-k+\$) + E + Naç.C.4$

Düğün olsaydı ne a'lâ idi tek bir perde; /Ayrılık faslı da var sonra bunun, mahkemede; /Ne kadınlar; ne sefâlet doğuranlar, görürüz; /İşte binlerce çocuk, hem baba sağ, hem öksüz! K.İ./108

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(TYF-(YF-_{-} + ZT + _YF-)-k+\$) + ZT_2 + Y_2(YF-_{-}) + H + \ddot{O}_2 + (_YF- -k+\$) + Y\ddot{O}T_2$

Düşmemek mâdem elinden gelmemiş evvel senin, /Ölmeden olsun mu ey miskin, bu çöllere medfenin? D./17

$\ddot{O}_1 + Y_1(+YF- -k+\$) + E + Y_2(TYF-(YF-_{-} + DT_2) + \ddot{O}_2 + (_YF- -k+\$)$

Bu bir ibrettir amma olmayaydık böyle biz ibret! İS./4

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DT+YF-)-k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(Kr\$T_{-} + DTaç + YF-)-k+\$) + YT_2 + DT_2 + _Kr\$T_2$

-Benim babam senin altında öldü, sen hâlâ / Kurumla yat sokağın ortasında böyle daha! K./9

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N+YF-)-k+\$) + Y_2(TYF-(YF-_{-} + ZT + YT + _YF-)-k+\$) + \ddot{O}_2 + [N_2] + Naç.C.2$

Hayâl otuz sene evvelki hâli pîşimden /Geçirdi, başladım artık yanımda görmeye ben:/ Beyaz sarıklı, temiz, yaşça elli beş ancak; /Vücûdu zinde, fakat saç, sakal ziyâdece ak; /Mehîb yüzlü bir âdem: Kılar edeble namaz; /Yanında bir küçücek kızcağızla pek yaramaz /Yeşil sarıklı bir oğlan ki: başta püskül yok. /İmâmesinde fesin bağlı sade bir boncuk! /Sarık hemen bozulur, sonra şöyle bir dolanır; /Biraz geçer, yine râyet misâli dalgalanır!/Koşar koşar duramaz, âkıbet denir “âmîn”/Namaz biter. O zaman kalkarak o pîr-i güzîn, /Alır çocukları, oğlan fener çeker önde, /Gelir düşer eve yorgun, dalar pek âsûde /Derin bir uykuya... F.C./24

$\ddot{O}_1 + Y_1 (TYF-(YT+YF-)k+\$)+ DT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)+ [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF(\dot{C}iT+ YF_- + ZT +N+_YF-)-k+\$)$

Siyeh-reng-i dalâlet bir bulut şeklinde mâzîler, /Civârından kaçar, bulmaksızın bir lâhza istikrar; /Ziyâ-rîz-i hakikat bir seher tavrında müstakbel, /Gelir fevkinden eyler sermedî binlerce nûr îsâr. F.C./2

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$)+E+ \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)+ DT_2 +E +\$T_3 +\ddot{O}_3_- + Y_3(YF- -k+\$)+ ZT_3 +\_ \ddot{O}_3$

Bu mevkibin, gece gündüz koşan bu kafilenin /Mürettebatı, birer saltanatlı ailenin /Reîs-i dâimidir; vâkıâ bu aileler /Görünmüyor bütün eb'âdı yoklasak yer yer; /Fakat delâlet-i nûruyle gezseniz ilmin, /Vücûdu anlaşılır her adımda bin necmin. V.K./56

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$)+E+E +\ddot{O}a\dot{C}.C._1 + \ddot{O}_2_- + Y_2(YF- -k+\$)+\_ \ddot{O}_2$

Şu madde yok mu ki almakta birçok eşkâli, /Onun da varmadadır sa'ye asl-ı seyyâli. V.K./16

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF_-) + AS_1 + (_YF- -k+\$)+ \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)+E$

Yabancılar ediyormuş — eder ya — istikrah: /Dilenciler bile senden şerefli dir billâh. V.K./145

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\$)+[\ddot{O}_2]+N_2_- + Y_2(YF--k+\$)+\_ N_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF--k+\$)+\ddot{O}_4 +E+Y_4 (TYF-(HT +YF-) -k+\$)+E +SC_3$

Anam ölmüş, babamın bilmiyorum hiç yüzünü; Kardeşim var, o da lâkin bana dikmiş gözünü: /Sanki âtîdeki mevhûm refâhım giderek, /Onu çalkandığı hüsrânlar içinden çekecek! HA./48

$\ddot{O}_1 + Y_1 + (YF- -k+\$)+ \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$)+ \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_5_- + Y_5(YF- -k+\$)+\_ \ddot{O}_5$

Kışla yok, dâire yok, medrese yok, mektep yok;/ Ne kılıç var, ne kalem... S.K./92

$\ddot{O}_1 + Y_1 + YT_2 + \ddot{O}_2_- + Y_2(YF- -k+\$)+E+\_ \ddot{O}_2 + Csi$

Ayakta kundura yok, başta var mı fes? Ne gezer! K/40

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(Y\ddot{O}T+N_-+YF+_N)-k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(DT+YF-)-k+\$)+Y\ddot{O}T_2+N_2$

Ma'bedin cebhe cidârındaki loş pencereler, /Güneşin sırtına bir ince tül atmış, esmer,/ Mütemâdi sağıyor dâhile bir gölgeli nûr. S.K./59

$\ddot{O}a\check{c}.1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF_-)+E + (_YF- -k+\$)$

-Ne desem hepsi de boş! Bu benim alnıma bir kerre yazılmış... K.İ./88

$\ddot{O}a\check{c}.1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + Csi + Y_2(YF_-)+ \ddot{O}_2 + (_YF- -k+\$)$

Müslüman unsuru gayet mütedennî, doğru, /Şu kadar var ki değildir bu, onun mahzuru. S.K./417

$\$T_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF_-)+E+(_YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2 + N_2a\check{c}.C.$

Dîni tedkik edeceksek, dönelim haydi geri; /Alalım neş'et-i İslâm'a yakın bir devri: /O ne dehşetli terakkî, o ne müdhiş sür'at! S.K./419

$\$T_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(TT +AS+YF-)-k+\$)+DT_1+\ddot{O}_2+Y_2(YF- -k+\$)+E + _\ddot{O}_2$

Zaman zamân-ı ulûm olmasaydı böyle, yine -Kemâl-i şevk ile madem atılmışız dîne - Okuryazar olacaktık sıyâneten dîni: Onun ma'ârife vabeste, çünkü te'mîni. V.K./431

$\ddot{U}C_1 + Y_1(TYF-(YF_-) + \ddot{O}_1 + (N_1 + _YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ZT +YF-)-k+\$) + \check{C}iT_2$

Serâir perde-pûş-i zulmet olsun varsın isterse... Düşürmez düştüğün yeldâ-yı hirman ruhunu ye'se: Emel, meş'al-keşin, bir reh-nümâ hem-râhın olmuşken, Tehâşî eylemezsin sîne-i deycûra girmekten. İ./18

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_3(YF_-) + \ddot{O}_3 + (_YF- -k+\$)$

Enbiyâ yurdu bu toprak; şühedâ burcu bu yer; /Bir yıkık türbesinin üstüne Mevlâ titrer! S.K./362

$Y_1(YF- -k+\$) + E + Csi + \ddot{O}_1 + YT_1 + YT_2 + E + _YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + _\ddot{O}_2$

Yaşamaz yoksa emîn ol ki bu barbar çetesi, /Medenî Avrupa'nın dâmen-i irfanında; /Asya'nın belki o kumluk Arabistan'ında, /Lâşe hâlindeki bir devlete vardır medfîen...

S.K./275

$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + N_{1\_} + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(\_N + YF-)- k+\$) + ZT_3 + Y_3 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_3$

Ye'se hiç düşmeyecek zerrece imânı olan; /Sâde siz derdi bulun, sonra kolaydır derman. S.K./374

$Y_1 (YF- -k+\$) + ZT_1 + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(N\_ + YF-)- k+\$) + \_N$

Parasızlıktı bidayette işin korkulusu; /Ağniyâ altını bezletti etekler dolusu... S.K./134

$Y_1(YF- -k+\$) + N_1 + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF-\_) + E + (\_YF- - k+\$)$

Yıkar bârû-yi istibdâdı bir âsûde tedbîrin; Semâlardan inen te'yîdisin gûyâ ki takdirin! İ./10

$Y_1(YF- -k+\$) + NT + \ddot{O}_{1\_} + E + \_ \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF-\_) + E + (\_YF-)-k+\$ + N_2$

Duyulmuyordu uzaktan neyin de şimdi sesi, Yakından ancak işittim o vâpesin nefesi! K.N./17

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_{1\_} + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + \_ \ddot{O}_1 + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3$

Sensin yaratan, başka değil, zulmeti, nûru; /Sensin veren ilhâm ile takvâyı, fücûru! T.Y.F/28

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + \$T_3 + Y_3(YF-\_) + \ddot{O}_3 + (\_YF -k+\$)$

Kolay değil bu da, lâkin, büyük vukuf ister; Düşünce yoksulu, zıpçıktı müctehidler eğer, Dalarsalar o rezîl içtihada bermu'tâd; Olur zavallının âtisi büsbütün berbâd! V.K./346

$Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_1] + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_{3\_} + Y_3(YF- -k+\$) \_ \ddot{O}_3$ Hasırdı şiltesi altında hem de pek eski, Şadırvan olmasa üstünde yoktu bir hâil. K.N./16

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + \ddot{O}a\mathfrak{C}_3 + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_{4\_} + Y_4(YF- -k+\$) + YT_4 + \_ \ddot{O}_4$

Hani servet? Hani sıhhat? Ne ararsan mefkûd; Tamtakır bir kese var ortada, bir

sıska vücûd! K.İ./80

$Y_1(YF- -k+\$)+\ddot{O}_1+\ddot{O}_2+Y_2(YF- -k+\$)+\_ \ddot{O}_2$

Baştanbaşa "boşluk" şu semâlar, şu zeminler, /Bir gûş-i kerem var mı akan yaşları dinler? T.Y.F/57

$Y_1(YF- -k+\$)+\ddot{O}_2+Y_2(YF- -k+\$)+DT_2+\ddot{O}_3+YT+_ \ddot{O}_3+Y_3(YF- -k+\$)$

İçilir, türlü şenâ'atler olur, bî-pervâ; /Hâlız'ın ortada dîvânı kitâbü'l-fetvâ! S.K./ 171

$Y_1(TYF-(YF- _+ZT)+\ddot{O}_1+(\_ YF- -k+\$)+YT_1+Y_2(TYF-(YF- _+ZT)+\ddot{O}_2+(\_ YF- -k+\$)$

Eğildi sonra o dağlar Huzûr-i İzzet'te; /Göründü sonra o dağlar zemîn-i haşyette! F.C./28

$Y_1(TYF-(YF- _+YT_1+_ YF-)-k+\$)+\ddot{O}_1+N_2+Y_2(YF- -k+\$)+\ddot{O}_2$

Bükmüş oradan boynunu binlerce yetîman, /Me'vâ arıyor aileler lâne-perîşan! T.Y.F/48

$Y_1(TYF-(YF- _+YT+_ YF-)-k+\$)+\ddot{O}_1+Naç.C_2+Y_2(TYF-([N]+DT+YF-)-k+\$)$

İşlemiş kırlarda yer yer kudretin feyyâz eli, / Öyle yapraklar ki sun'undan: [onları] Gidip bir görmeli! Ç.B.S.B.C./8

$Y_1(YF- _)+\ddot{O}_1+(\_ YF- -k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(Naç+N+YF-)-k+\$)$

-Bakma onun sen sözüne, /Ne domuzdur onu bilsen! K.İ./52

$Y_1(YF- _)+\ddot{O}_1+(\_ YF- -k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF- -k+\$)+VsT_2+YT_2$

Bir değil mahvedilen devlet-i İslâmiyye... Girdiler aynı siyâsetle bütün makbereye... S.K./342

$Y_1(YF- _)+\ddot{O}_1+(\_ YF_1- -k+\$)+Y_2(YF- -k+\$)$

En büyük düşmanıdır rûh-i Nebî tefrikanın; /Adı batsın onu İslâm'a sokan kaltabanın! Ü.B.K.D./60

$Y_1a\dot{c}.C._1 + \ddot{O}_1 + Y_1 ([YF-])[-k+\dot{s}]) + \_Y_1a\dot{c}.C._1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N\_+YF-)-k+\dot{s}) + \_N_2$

Mütefekkirleriniz, anlaşılan, pek korkak, /Yâhud ahmak... İkisinden bilemem hangisidir? S.K./428

$ZC_1 + Y_1 (YF- -k+\dot{s}) + \_ \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- - k+\dot{s}) + H + N_2$

Bu da çiğnendi mi, çiğnendi demek şer'i mübîn; /Hâk-sâr eyleme yâ Rab, onu olsun... S.K./462

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DT +N+ YF-) -k+\dot{s}) E + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\dot{s}) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(N_3\_+YF-) -k+\dot{s}) \_N_3$

Ale's-seher düzülürken cemâatiyle yola, /Ebû Ubeyde çıkıp: "Yâ Ömer, uğurlar ola! /Fırarınız kaderu'l-lâhtan mıdır şimdi?"/Demez mi, Hazret-i Fârûk döndü: "Doğru, dedi,/Şu var ki bir kaderu'l-lâhtan kaçarken biz,/Koşup öbür kaderul'l-lâha doğru gitmedeyiz. /Zemîni otlı da, etrafı taşlı bir derenin/ İçinde olsa deven yâ Ebû Ubeyde, senin;/Tutup da onları yalçın bayırda sektirsen,/Ya öyle yapmıyarak otlı semte çektirsen,/Düşün: Kaderle değildir şu yaptığın da nedir?" V.K./254

$ZT_1 + N_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\dot{s}) + \ddot{O}_2 + E + \_ \ddot{O}_2 + Y_2(YF- - k+\dot{s}) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\dot{s}) + [\ddot{O}_4] + Y_4 (YF- -k+\dot{s}) + \dot{S}T_4 + E$

Vehleten âvâre bir seyyahı yollar korkutur; /Korku, lâkin azmi te'yîd eylemek îcâb eder: Kurtulursun şedd-i rahl etmiş de gitmişsen eğer. D./15

5.2.3. Cümlemsilerle (Ünlemler) Başlayan Birleşik Cümleler

$Csi + Y_1(YF- -k+\dot{s}) + E + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\dot{s}) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\dot{s})$

— Ne demek! Sahîfeler yazıyor, belki, fenn-i mi'mârî, O, meyl-i nâz ile mahmur dîdeler-vârî, /Biraz meyilli bakan, ma'bedin güzelliğine... İ.A.F.Y./75

$Csi + [\ddot{O}_1] + Y_1 (YF- -k+\dot{s}) + [\ddot{O}_2] + Y_2 ([YF-])[-k+\dot{s}]) + Ya\dot{c}_2$

Yok canım öyle değil: [O şöyle:]Milletin istirhamı, /Şekl-i tehdid alıvermiş, o da muztar kalmış... S.K./234

Csi+ Y₁(YF- -k+ş) +Ö₁+Csi + Y₂(YF- -k+ş) +Ö₂

Bakın durur mu Süreyya, bakın durur mu Süheyl? V.K./51

Csi + [Ö₁] + Y₁ (YF- -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂ ([YF-][-k+ş]) +Yaç₂

Yok canım öyle değil: [O şöyle:]Milletin istirhamı, /Şekl-i tehdid alıvermiş, o da muhtar kalmış... S.K./234

Csi + [Ö₁]+Y₁(TYF-(HT+E+N+YF-) -k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (YF- -k+ş) + [Ö₃] + Y₃ (YF- -k+ş) +N₃

Yazık ki: Ruhuna zerk ettiler de meskeneti; /Cüzama döndü, harâb etti gitti memleketi! V.K./264

Csi + [Ö₁]+ Y₁ (TYF-(N + YT + YF-)-k+ş) + E+ Y₂ + Ö₂ + [YT₃] + Öaç. +Ö₃+ Y₃ (YF- - k+ş)

*Gelin de bayramı Fâtih'te seyredin, zirâ /Hayâle, hâtıra sığmaz o herc ü merc-i safâ,
Kucakta gezdirilen bir karış çocuklardan /Tutun da, tâ dedemiz demlerinden arta kalan,
/Asırlar ölçüsü boy boy asâli nesle kadar, /Büyük küçük bütün efrâd-i belde,
hepsi de var! B./16*

Csi + E+ KrşT₁ +Ö₁+Y₁(TYF-(Krş!T+YF- -k+ş) +Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)

*İyi, lâkin ne kadar beklemiş olsan, işler, /Eskisinden daha berbâd, iyileşmek ne gezer!
S.K./325*

Csi + Ö₁ +Y₁(YF--k+ş) + Öaç.C.₂ +Ö₂ +Y₂(YF--k+ş)

Hâşâ, bu söz değil doğru: Belânı istedin, Allah da verdi... Doğrusu bu. V.K./ 200

Csi + Y₁(YF- -k+ş) + Ö₁ +ZT₂ +Y₂ (YF- -k+ş) +N₂ +Ö₂ +Öaç₂

*Yazık ki: Çehre-i memsûha döndü çehre-i din; /Bugün kuşatmada İslâm'ı bir nazar:
Nefrin. V.K./260*

Csi +[Ö₁]+Y₁(TYF-(DC +N +YF-) -k+ş) + N₁ + [Ö₂]+ Csi+H +Y₂(TYF-(DT +YF-) -k+ş)

Bakın şu hayduda, durmuş yıkın diyor evimi! Torunlarım ya herif, aç kalıp dilensin

mi? İS./69

Csi +[Ö₁]+Y₁(TYF-(N +E +YT +YF-) -k+ş) +[Ö₂]+Y₂(TYF-([N] +YT +YF-) -k+ş) +E +YTaç₂

-Yok yok, beni tâ, /Götür İstanbul'a bir yerde bırak ki: Gurebâ, /-Kimsenin onlara aldırmadığı bir sırada- /Uzanıp ölmeye bir şilte bulurlar orada! HA./67

Csi +H +[Ö₁]+ Y₁(TYF-(ST+YF-) -k+ş) +ŞT₂ +DC₂ +Ö₂ +Y₂(YF--k+ş)

-Sıkılmadan atayımış... Kuzum, niçin atayım? İnanmıyorsan eğer dur ki ben de anlatayım... İ.A.F.Y./44

Csi +Ö₁ +Y₁ ([YF-] -k+ş)+ [Ö₂] +Y₂ (TYF-([N] +YF-) -k+ş)+ Öaç₁

—Canım şu "zihniyyet!"...Beğenmedin mi? Fransızca yok mu "mentalité"? Onun mukabili... İ.A.F.Y./112

Csi +Ö₁ +Y₁([YF-]-[k+ş]) + Y₂(YF- -k+ş) +Ö₂+ZT₂

— Ne güzel! Zaman içinde zaman... Yoktu böyle şey evvel. İ.A.F.Y./84

Csi +Ö₁+Y₁(TYF-(N +YF-)-k+ş) + [Ö₂]+ Y₂(TYF-(N + VT +YF-)-k+ş)

Yazık ki sen şu büyük ruhu şerm-sâr ettin: /Bütün mekâbir-i İslâm'ı küfre çiğnettin! V.K./180

Csi +YT₁ +Ö₁+Y₁(YF- -k+ş) + Ö₂+Y₂(TYF-(ZT +YF-)-k+ş) + [Ö₃]+Y₃(TYF-(ZT +YF-)-k+ş) + Ö₄ +Y₄ (YF- -k+ş) + Ö₅+Y₅ (TYF-(YF- -k+ş) + [Ö₆] +Y₆ (YF- -k+ş)

Bilir misin çalı altında gizli inler olur: Yılan sabah çıkar, akşam usulcacık sokulur; Bıyık o kırdaki yetişmiş diken yemişli çalı; Ağz da in gibi asla görünmüyor, kapalı. İS./56

Csi+[Ö₁] +Y₁ (TYF-(N +YF-) -k+ş) +[Ö₂] +Y₂ (YF- -k+ş) +NC₂

Dur başka sahne göstereyim: Bilir misin duyulan hangi yurdun inlemesi? V.K./677

Csi+DT₁+Ö₁+AS+Y₁(YF- -k+ş) +N₁+ZT₂+Ö₂+Y₂(TYF-(DT+YF-)-k+ş)

Hiç unutmam, sarılıp hırkama bir Çinli kızı, /Ne diyor anlamadım, söyledi birçok

şeyler; /Sonra me'yûs olarak ağladı... S.K./194

$C_{si}+E +[\ddot{O}_1] +Y_1(TYF-(N +YF-) -k+\$) +[\ddot{O}_2] +Y_2(TYF-(N +YF-) -k+\$) ZT_2 +ZT_2 +YT_2$

-Lâîfe ber-taraf amma, adam değil yalnız, /Odun da isteriz artık yakında Avrupa'dan! İ.A.F.Y./26

$\ddot{U}+\ddot{O}_1+Y_1 (YF- -k+\$) +Y_2 (YF- -k+\$) +\ddot{O}_2$

-Ayol, hep içtiğimiz toz... Bozuldu eski tütün! H/14

$\ddot{U} +\ddot{O}_1+ Y_1 (YF- -k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF--k+\$)+\ddot{U}+DC_3+\ddot{O}_3+ Y_3(TYF-(ZT +YF-)-k+\$)$

Ayol! Namaz geçiyor... Amma dalmışsınız lâfa be! Bırak da türbeyi sen şimdicek biraz çabuk ol! İ.A.F.Y./202

$\ddot{U} +H +[\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$)+ [\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(ST +YF-)-k+\$)$

-İlâhî teyze tuhafsın, neden günâh olacak? İS./34

$\ddot{U} +\ddot{O}_1+Y_1 (YF- -k+\$)+ [\ddot{O}_2]+Y_2 (YF- -k+\$)$

Ya sen nesin? Mütevekkil! V.K./219

$\ddot{U}+SC_1 +E +[\ddot{O}_1] + Y_1(YF--k+\$) +[\ddot{O}_2]+ Y_2(TYF-([N]+YF-) -k+\$) +HT_2 +Naç.C_2$

- Ya! Ben gidersem iyi kaçmaz. Hadi git söyle ona: Şimdi gelsin... K.İ./30

5.2.4. Tümleçlerle Başlayan Birleşik Cümleler

$BnC_1+ \ddot{O}_1 +Y_1 (TYF- (N +ZT + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2]+ Y_2 (TYF- (N + ZT + YF-)-k+\$)$

Ömrü haybetle cehennemde geçen hâne-harâb,/Verseler cenneti şaşkın gibi çekmez ya azâb; /Ben de rûhumdaki zulmetleri artık koğdum; /En büyük hasmım olan ye'si nihayet boğdum. S.K./244

$\Ç_1T_1 +N_1+ Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + YT_2 +N_2 +Y_2(YF- - k+\$) + \ddot{O}_2$

Bulutlardan sevâik sayd eder irfân-ı çâlâkin; Yerin altında ma'denler bulur nakkad-ı idrâkin. İ./4

$$\text{ÇIT}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + \text{Ö}_1 + \text{E} + \text{N}_2 + \text{Y}_2 + \text{KT}_2 + \text{Ö}_2$$

Her birisinden duyuldu sîne-fikâr, Birer enîn-i tazarru', birer niyâz-ı hazîn, /Ki kalb-i rahmeti sızlattı şüphesiz o enîn! F.C./27

$$\text{DC}_1 + \text{Ö}_1 + \text{Y}_1(\text{TYF-(N +YF-) -k+ş}) + \text{Ö}_2 + \text{Y}_2(\text{YF--k+ş})$$

Vahdetî muhlisiniz, elde asâ çıktı herif, /Bir alay zâbiti kestirdi. Sebep: "şer'-i şerîf!" K.İ./100

$$\text{DC}_1 + \text{NC}_1 + \text{Y}_1(\text{YF--k+ş}) + \text{Ö}_1 + [\text{Ö}_2] + \text{Y}_2(\text{T[YF-([N]+[YF-])[-k+ş]}) + \text{Naç.C.1-2}$$

Kulak verin de neler söylüyor bakın idrâk: Bu, lücce lücce tekasüf, bu sa'y-i dehşet-nâk, Belîğ sa'yidir ummân-ı kudretin, ezelî; Hurûş-i feyz-i ezel her kutayresinde celî. V.K./10

$$\text{DT}_1 + [\text{Ö}_1] + \text{Y}_1(\text{TYF-(N +YF- -k+ş}) + [\text{Ö}_2] + \text{Y}_2(\text{YF- -k+ş})$$

Dönün de âtil olan Şark'ı seyredin: Ne geri! V.K./134

$$\text{DT}_1 + \text{Ö}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + [\text{Ö}_2] + \text{Y}_2(\text{TYF-(N +YF-) -k+ş}) + \text{VT}_2 + \text{ÖT}_2$$

Sâde hürriyyeti i'lân ile birşey çıkmaz; /Fikr-i hürriyyeti hazm ettiriniz halka biraz. K.İ./118

$$\text{DT}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + \text{Ö}_1 + \text{N}_2 + \text{Y}_2(\text{YF- -k+ş}) + \text{ZT}_2 + \text{Ö}_2$$

Duyup hurûşunu cevvin hurûş eder enhâr; /Köpük saçar bunu gördükçe bâd-ı velvele-dâr! V.K./100

$$\text{DT}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + \text{Ö}_1 + \text{Y}_2(\text{YF- -k+ş}) + \text{Ö}_2 + \text{Y}_3(\text{YF- -k+ş}) + \text{Ö}_3$$

Minareler serilip hâke, sustu ma'bedler; Yıkıldı medreseler; dümdüz oldu merkadler. V.K./668

$$\text{DT}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + \text{E} + \text{YT}_1 + \text{Ö}_1 + \text{DT}_2 + \text{Y}_2(\text{YF- -k+ş}) + \text{Ö}_2$$

Bu âilât-ı semâviyye ittihâd ederek, Doğar ki sîne-i mînâda bir kabile, gerek Serîr-i şanı, gerek zâtı dâima mestur Kalan reisine münkâd olup, sürekli, vakur, Fakat sevimli bir âheng-i tâm-ı vahdetle, Çalışmadan geri durmaz, o muhteşem kütle. V.K./57

$DT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + ZT_1 + \ddot{O}_1 + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(Y\ddot{O}T + YF-) -k+\$) + E + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + Csi$

Aceb ne var? diyerek koştı önceden herkes; Fakat gidenlere baktım ki kaldırıp tabanı, Bucak bucak kaçıyor: Kaç bilir misin amanı! İS./40

$DT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + E$

O hâlde, biz dahi ettik: Yehâfû oldu"... Evet! İ.A.F.Y./123

$DT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Bu harb işinde kazanmaktadır çalışmış olan; /Çalışmayıp oturandır gebertilen, boğulan. V.K./118

$DT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(ZT + YF-) -k+\$) + DT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

Görüp Süheyl'ini Şi'râ da her zaman çalışır; /Bakar uzaktaki Ayyûk'a, Ferkadân çalışır. V.K./52

$DTa\check{s}_1 + E + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DT + YF-) -k+\$) + \ddot{O}_2 + E + Y_2(YF--k+\$)$

Taleb nasılsa, tabî'î, netîce öyle çıkar, /Meşîyyetin sana zulmetmek ihtimâli mi var? V.K./201

$GT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [GT_2] + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Merd-i sâhib-azm için neymiş uzak, neymiş yakın? D./4

$GT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N + YF--k+\$) + CSE + Na\check{c}.C._1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$

Müslümanlıkta şerîat bunu emretmiş imiş: /Hem alır, hem de boşarmış; ne kadar sâde bir iş! K.İ./73

$GT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(ZT + YF-) -k+\$) + E + \ddot{U} + GT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + Ya\check{c}_3$

Medeniyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin en yükseği, lâkin, heyhat, /Sizde [o] değil hiç böyle, belki [o] tamâmen aksi: /En fena bir cereyan gösteriyor en iyisi. S.K./132

$$\mathbf{\ddot{O}T_1 + ZT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)}$$

Biraz değişmeli artık bu eski zihniyet. /"Lisâna hiç yenilik sokmayın!" demek: Cinnet. İ.A.F.Y./103

$$\mathbf{\ddot{O}T_1 + HT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(\$T + YF-)-k+\$)}$$

Üç buçuk yıl bana katlandı bu mektep, üç gün /Daha katlansa kıyamet mi kopar? HA./43

$$\mathbf{HT_1 + H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF- ([N]+YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2}$$

-Kustuğın herzeyi yutsun diye, hey sersem adam! /Dövüyorsun, boşuyorsun elin öksüz kızını... K.İ./59

$$\mathbf{HT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}T_1 + HTa\check{c}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$) + \check{C}iT_2 + E + N_4 + Csi + Y_4(YF--k+\$) + \ddot{O}_4}$$

Üç sınıf halka içim parçalanır, hem ne kadar! İhtiyarlar, karılar, bir de küçükler; bunlar /Merhamet görmeli, yüz görmeli insanlardan; /Yoksa insanlığı bilmem nasıl anlar insan? K.İ./109

$$\mathbf{HT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 ([YF-])-k+\$) + Y_2 (YF- - k+\$) + \ddot{O}_2 + ZT_2}$$

Nazariyyâta boğulmakla geçen ömre yazık; /Amelî kıymetidir kıymeti ilmin artık. S.K./392

$$\mathbf{\check{I}lTa\check{c}.C._1 + [\ddot{O}_1] + Y_1 (TYF-([\check{I}lT]+YF-)-k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF([N] +YF- -k+\$) + Na\check{c}_2 + Csi + \_Na\check{c}_2}$$

Vak'a hiçbir şey değildir; [Bu konuda] haklısın, lâkin [bunu] düşün. Başka bir düstûr-i hikmet var mı, insâf et, bugün? D./2

$$\mathbf{KaC_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-[N]+[YF-] -k+\$) + Na\check{c}.C._3}$$

Mâsivâ bir şey midir, boş durmuyor Hâlik bile: Bak[onu gör.]tecellî eyliyor bin şe'n-i gûnâgûn ile. D./28

$$\mathbf{Kr\check{s}C_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF--k+\$)}$$

Doğar şehirde güneş, yükselir minare boyu, İdare kandili karşımda göz kıpar hâlâ;

Gurûb ikindiye bulmaz, leyâl hep yeldâ! İS./25

KrşT₁ +E +Y₁ (YF- -k+ş)+ Ö₁ + Y₂ (YF- -k+ş)+ Ö₂

*Arnavutlar size ibret olacakken, hâlâ, /Ne bu şûrîde siyâset, ne bu fâsid da'vâ?
Ü.B.K.D./68*

KrşT₁ +E +Y₁ (YF- -k+ş)+ Ö₁ + Y₂ (YF- -k+ş)+ Ö₂

*Arnavutlar size ibret olacakken, hâlâ, /Ne bu şûrîde siyâset, ne bu fâsid da'vâ?
Ü.B.K.D./68*

**KrşT₁ +[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (YF--k+ş) + [Ö₃]+Y₃(TYF-(YGT+N+YF-) -
k+ş)**

*"Çalış!" dedikçe şeriat, çalışmadın, durdun, /Onun hesabına birçok hurafe uydurdun!
V.K./202*

KrşT₁ +[Ö₁]+ Y₁ (TYF-([N] +YF-) -k+ş)+[Ö₂]+ Y₂ (TYF-([N]+YF--k+ş) + Naç₁₋₂

*Müslümanlık sizi gayet sıkı, gayet sağlam, /Bağlamak lâzım iken, anlamadım,
anlayamam, /Ayrılık hissi nasıl girdi sizin beyninize? S.K./333*

KT₁ +[Ö₁] + Y₁ (YF--k+ş) +Y₂aç.C.+ Ö_{2_} + Y₂(YF- - k+ş) +E +_Ö₂

*Şüphe yoktur ki tamâmiyle bu fikrin aksi: Görenek neyse, onun hükmüne münkaad
olarak, /Garb'ın efkârını, asarını düşman tanımak, /Yenilik nâmına vahy inse kabul
eylememek, /şöyle dursun o teceddüd ki dışardan gelecek, /Kendi milliyetinin kendi
muhitinde doğan, /Yerli, hem haklı teceddütlere hattâ udvan! Müşterek hissi budur
işte avamın sizde. S.K./380*

KT₁ +[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +N₁ +Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş)

*— Hakikat öyle idi: /Kamer hesabı, güneş devri, sonra, milâdî, /Deyip de üç yılı ezber
bilen zekî millet, /Durur mu hiç yalnız bir sa'atle? İ.A.F.Y./86*

N₁ + Y₁ (YF- -k+ş) +Ö₁ + E + Y₂ (TYF-(DT +YF-)- k+ş) + Ö₂

*Onu kendinde bulur yükselecek bir millet; /Çünkü her noktada taklîd ile sökmez
hareket. S.K./436*

$$N_1 + E + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + [N_2] + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\S)$$

Bu hakikatleri lâkin kim okur, kim dinler? S.K./393

$$N_1 + E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S)+ HT_2 + Naç_2+[N_2] + \ddot{O}_3 + Y_3(TYF-(N+YF-)-k+\S) + [\ddot{O}_4] + Y_4(TYF([N]+YF-)-k+\S) + E + SC_4$$

Dînin ahkâmını zaten fukahânız söyler, /Anlatırlar size bir müşkiliniz varsa eğer,[onu] /siz âlem-i İslâm'ı sorun, [onu] söyleyeyim; Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim, görmediğim. S.K./76

$$N_1 + YT_1 + \ddot{O}_1 + Y (YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}aç_2$$

Müslüman mülkünü her yerde felâket vurdu... Bir bu toprak kalıyor dinimizin son yurdu! S.K./461

$$N_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF-([N]+ YF-)- k+\S)$$

Rûh-i İslâm'ı şedâid sıkıyor, [onu]öldürecek. S.K./452

$$N_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + E_2 + Yaç_2$$

Harîm-i hikmet-i eşyaya hiç sokulmamalı: O bir cihân-ı muamma ki büsbütün kapalı! V.K./68

$$N_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\S) + N_2 + \ddot{O}_2$$

Dîbâce-i evsâfını almaz bütün eb'âd, /A'dâd edemez silsile-i feyzini ta'dâd. T.Y.F/ 12

$$N_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + \ddot{O}_1 + H + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\S)$$

Eşbahı da cûşân ediyor feyz-i mübîni, /Yâ Rab bu nasıl rûh-i avâlim-sereyandır! B./11

$$N_1 + ZT_1 + Y_1 +(YF- -k+\S)+ \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2 + ZT_2 + YT_3 + Y_3(YF- -k+\S)+ \ddot{O}_3$$

Ridâ-yı leyli henüz açmamıştı dest-i semâ; /Sabâ da hâb-ı sükûndan ayılmamıştı daha, /Fezâ-yı rûhda aksetti, es-salâ-perdâz /Müezzinin dem-i mahmûru, bir hazin âvâz. F.C./14

$$N_1 + Y_1(YF- -k+\S)+ \ddot{O}_1 + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-([N]+YF-)-k+\S)+[\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-([N]+HT +YF-)-k+\S) + \ddot{O}_4 + Y_4 (TYF-([N]+ YF-)-k+\S)$$

"İstemem!" der o, fakat dinleme, iknâ'a çalış: /Kim bilir, belki de bîçâre çocuk

anlamamış? HA./40

$Naç_1 + [N_1] + ST_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+ş) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+ş)$

Evinde hastalanan varsa, borcudur: Bakacak; /Şifâ hazînesi derhal oluk oluk akacak. V.K./216

$SC_1 + E + Y_1(YF--k+ş) + \ddot{O}_1 + HT_2 + Y_2(YF- -k+ş) + \ddot{O}_2$

Görünmüyor ki, okunsun sevâd-nâme-i gayb; Yakîne sed çekiyor her satırda yüz bin reyb. V.K./22

$SC_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N +YF-) -k+ş) + H + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-([N] +YF- - k+ş) + Naç.C.2$

Haberdâr olmamışsın kendi zâtından da hâlâ sen, "Muhakkar bir vücûdum!" dersin ey insan, fakat [onu]bilsen... Senin mâhiyyetin hattâ meleklerden de ulvîdir: Avâlim sende pinhandır, cihanlar sende matvîdir: Zeminlerden, semâlardan taşarken feyz-i Rabbânî, Olur kalbin tecellî-zâr-ı nûrâ-nûr-i Yezdânî. İ./1

$ST_1 + Y_1(YF- -k+ş) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+ş) + \ddot{O}_2$

Bir yeşil kan, bir yeşil can yağdırıp, kudret, yere: /Yemyeşil olmuş, fezâ, gömgök kesilmiş dağ, dere. Ç.B.S.B.C./2

$ST_1 + ŞT_1 + DT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+ş) + ST_2 + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+ş)$

Neden öyleyse mâtemlerle eyyâmın perişandır, /Niçin bir katrecik göğsünde bir umman huruşândır? BÜ./13

$ST_1 + \ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+ş) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(HT+YF-)-k+ş)$

Bu tezezbüble o kuvvet de fakat sarsılacak... Çünkü isyanları bastırmaya me'mûr ancak! S.K./358

$ST_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+ş) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ZT+YT+DT+YF-) -k+ş)$

İçimde cûş ederek lücce lücce istiğrâk, /Ezânı beklemez oldum; açılmadan âfâk, /Zalâmı sineye çekmiş yatan sokaklardan Kemâl-i vecd ile geçtim. F.C./15

$ŞC_1 + Y_1(YF- -k+ş) + \ddot{O}_1 + N_2 + Y_2(YF- - k+ş) + [\ddot{O}] + Y_3(TYF-(HT +YF- -k+ş)$

Bir cemaat ki dimağında dönen hissiyyât, /Cismin a'sâbına gelmez, durur âheng-i

hayât; /Felcin a'râzını göstermeye başlar a'zâ. /Böyle bir bünye için vermeli her hükme rızâ. S.K./377

ŞCaç.C.1 +ŞC1 +[Ö1]+ Y1(TYF-(ŞT+YF-)-k+ş) + Ö2+ Y2(YF- -k+ş)+ N2

Dövmüş isem, kendi karım. Keyfim ister döverim, sen diyemezsin: "Dövme." K.İ./39

ŞT +[Ö1] +Y1(YF- -k+ş) +Y2(YF- -k+ş)+ Ö2 +E

Maverası ekvânın, /Adem değilse, nasıldır, nedir vücûdu aceb? V.K./77

ŞT1 +[Ö1] + Y1(TYF-(N+YF- -k+ş) +E+ [Ö2] +Y2(TYF-(DT+ YF-)-k+ş)

Olaydı koskoca millette bir beyinli kafa; /"Vücûdu bir yana atmak, dimağı bir tarafa, /Akıllı kârı değil" der de böyle yapmazdı. İ.A.F.Y./176

ŞT1 +[Ö1] + Y1 (YF- -k+ş) + VT1 +E +N2 +Y2 (YF- - k+ş) +[Ö2] +E

Hastalanmışsa ağaç, gösteriniz bir bilene;/Bir de en çok köke baksın o bakan kimse yine. S.K./443

ŞT1 +Ö1 +Y1 (TYF-(DT +YF-)-k+ş)+ [Ö2]+Y2 (YF- -k+ş)

Ne yapsa Avrupa, bizlerce asi olan hareket: "O hâlde biz dahi yaptık!" deyip hemen taklîd. Bu türlü bir yenilikten ne hayr edersin ümîd? İ.A.F.Y./124

ŞT1 +[Ö1] +Y1 (TYF-(N +YF- -k+ş)+ DT1 + DTaç.1 +[Ö2] +Y2 (TYF-(N +YF-)-k+ş)+HT2

"Utanmıyor musun? Ettiklerin rezalettir!" /Denirse kendine, milletlerin ekâbirini: Sayardı göstererek hepsinin kebâirini: /"Filân içerdi... Filân fuhşa münhemikti..." diye, /Mülevvesâtını bir bir ricâl-i mâzîye /İzâfe etmeye başlardı paye vermek için. V.K./546

ŞT1 +[Ö1] +Y1 (YF- -k+ş) +E +Ö2 +Y2 (TYF-(DT +YF-)-k+ş)

-Bakılsa öyle... Fakat "bilmeyin!" diyen yine siz! İ.A.F.Y./139

ŞT1 +[Ö1] +Y1(TYF-(Naç.+[N]+YF-)-k+ş)+DT1+Ö2+Y2(TYF-(KT+YF-)-k+ş)

Kudretim yetse eğer, on yedisinden yukarı, /Üdebâ nâmına kim varsa, [onu] huduttan dışarı /Atarım taktırarak boynuna bah-nâmesini; /Okuyan yaftayı elbette çıkarmaz sesini. S.K./401

$\text{\$T}_1 + \text{E} + \text{\ddot{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{E} + \text{\ddot{O}}_2 + \text{Y}_2 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{E} + [\text{\ddot{O}}_3] + \text{Y}_3 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$})$

*Nazar nüfuz edecek olsa hangi bir yığına: Ya bir müdekkâkin esrâr-ı tarumarı defîn;
Ya bir müşerrihin âsârı saklı... Hem ne hazîn! İ.A.F.Y./143*

$\text{\$T}_1 + \text{\ddot{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + [\text{\ddot{O}}_2] + \text{Y}_2 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$})$

Namazsa maksad eğer: Sağın solun dolu mescid, beğen beğen dalıver. İ.A.F.Y./38

$\text{\$T}_1 + [\text{\ddot{O}}_1] + \text{Y}_1 (\text{TYF} - (\text{DT} + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$}) + [\text{\$T}_2] + \text{\ddot{O}}_2 + \text{Y}_2 (\text{TYF} - (\text{HT} + \text{N} + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$})$

*Biri evvelce eğer söylemiş olsaydı bunu, /Çalışıp ömrümü çılgınca hebâ etmezdim,
/Ben bu müstakbele mâzîmi fedâ etmezdim! HA./53*

$\text{\$T}_1 + \text{\$T}_1 + [\text{\ddot{O}}_1] + \text{Y}_1 (\text{TYF} - (\text{ÜC} + \text{TT} + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$}) + [\text{\ddot{O}}_2] + \text{Y}_2 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$})$

*Eğer yürekleriniz aynı hisle çarparsa; /Eğer o his gibi tek, bir de gayeniz varsa;
/Düşer düşer yine kalkarsınız, emin olunuz... V.K./488*

$\text{\ddot{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{TYF} - (\text{N} + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$}) + \text{ZT}_1 + [\text{\ddot{O}}_2] + \text{Y}_2 (\text{TYF} - (\text{DT} + \text{DT} + \text{\$T} + [\text{N}] + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$}) + \text{Naç.C.}_2$

*Senin bir nüsha-i kübrâ-yı hilkat olduğun elbet, /Tecellî etti artık; dur, düşün öyleyse
bir hükmet: Nasıl olmak gerektir şimdi efâlin ki, hem-pâyen Behâim olmasın, kadrin
melâikten muazzezken? İ./25*

$\text{ÜT}_1 + \text{ZT} + \text{Y}_1 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{\ddot{O}}_1 + \text{E}_1 + [\text{\ddot{O}}_2] + \text{Y}_2 (\text{TYF} - (\text{DT} + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$})$

*Değil ki "dön!" diye binlerce yalvaran geride; /Dikildi karşına ecdadının mekâbiri
de; / "Yolumda durma kaçarken!" dedin, basıp geçtin. V.K./177*

$\text{VsT}_1 + \text{\ddot{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{DT} + \text{\$T}_2 + \text{\ddot{O}}_2 + \text{Y}_2 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{Csi}$

*O rabıtaıyla bu millet bulur bulursa felah; /O, bir çözüldü mü, her şey biter
ma'âzallâh. V.K./445*

$\text{VsT}_1 + \text{\ddot{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{\ddot{O}}_2 + \text{Y}_2 (\text{TYF} - (\text{ZT} + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$})$

*O şevkin dâim ilcâsıyla seyrin ıztırâridir; Terakkî meyli artık fıtratında rûh-i sârîdir!
İ./14*

$\text{YT}_1 + \text{\ddot{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{ZC}_2 + \text{E} + \text{E} + \text{\ddot{O}}_2 + \text{Y}_2 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$})$

Adım başında derin bir buhayre dalgalanır, / Sular karardı mı, artık gelen gelir

dayanır! K./3

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\S)$

Her cebhede bir nûr-i mücerred lemeânda; /Her dîdede bir rûh demâdem cevelândır.

B./3

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + Y_2(YF- -k+\S) + Y_3(YF- -k+\S) + E + \ddot{O}_3 + GT_3$

Mahallemizde de çıt yok, ne oldu komşulara? Susup da kurtulacak sanki hepsi akli sıra. İS./70

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\S)$

Her sînede bir kalb-i meserret darabanda, /Her kalbde bir âlem-i eşvâk nihandır.

B./9

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}a\check{c}_3 + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\S)$

Adım başında şekavet, adım başında kıtal; Şenâ'atin ne kadar kanlı şekli varsa:

Helâl! V.K./674

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 ([YF-][-k+\S]) + YT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2 ([YF-][-k+\S])$

O başta: Kuşkunu kopmuş eyerli düldüller,(var.)/Bu başta: Paldımı düşmüş semerli bülbüller! (var.) B./28

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + E + Y_2 (YF- -k+\S) + GT_2 + \ddot{O}_2$

Sizde erbâb-ı tefekkürle avamın arası Pek açık. İşte budur bence vücûdun yarası.

S.K./375

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(ZT + YF-) -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DC + YF-) -k+\S) + ZC_2$

Bizim mahalleye poyraz kışın da uğrayamaz; Erir erir akarız semtimizde geldi mi yaz! İS./14

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2 ([YF-] [-k+\S])$

Dışarda kendisi mahkûm, içerde nâmûsu... V.K./594

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 + ([YF- -k+\S]) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\S) + E + Ya\check{c}_3$

Başta bir kukla [var], bütün milletin istikbâli / İki üç kuklacının keyfine mahkûm

olmuş: /Bir siyâset ki didiklerdi, eminim, Karakuş! S.K./88

$$YT_1 + Y_1(YF- -k+\$)+\ddot{O}_1 +YT_2 +Y_2(YF- -k+\$) +\ddot{O}_2$$

*Bir yanda yanar lânesi bin hâne-harâbın, /Bir yanda söner lem'ası milyonla şebâbın.
T.Y.F/45*

$$YT_1 + Y_1(YF--k+\$) + ZT_1 + \ddot{O}_1 + DT_2 + Y_2(YF- -k+\$)+\ddot{O}_2$$

*Yukarda çıkmaz olur, şimdi, yolcunun nefesi; Tabîatiyle durur hastanın da inlemesi!
V.K./316*

$$YT_1+\ddot{O}_1 +Y_1(TYF-(N+YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2]+ Y_2 (YF- - k+\$) + E +N_2$$

*Karşıdan valide sultan bunu pek haklı görür, /Der ki: "Çarpışmadın erkek gibi
düşmanlarla; /Şimdi, hiç yoksa kadınlar gibi olsun ağla!" S.K./371*

$$YT_1+\ddot{O}_1+Y_1([YF-][-k+\$])+YT_2+\ddot{O}_2+Y_2([YF-][-k+\$])+E+YT_2+\ddot{O}_3+Y_3([YF-][-k+\$])$$

*Nazarlarında sönen gözlerin sönük nazarı; Kulaklarında civarın enîn-i muhtazarı;
Kucaklarında birer na's-ı pâre pâre defîn... V.K./599*

$$YT_1+\ddot{O}_1+Y_1(YF- -k+\$) +[\ddot{O}_2] +Y_2(YF- -k+\$)$$

Çin'de, Mançurya'da dîn bir görenek, başka değil. S.K./176

$$YT_1+\ddot{O}_1+Y_1(YF--k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(NaçC+[N]+YF-)-k+\$) +[\ddot{O}_3]+Y_3(TYF-
(ZT+YöT+YF-)-k+\$)+ [\ddot{O}_4]+Y_4(TYF-([N]+[YF-]-k+\$) +E +Naç.C.4$$

*Önümde bir meydan /Göründü; Fâtih'e gelmişim [onu] anladım, azıcık/Gidince,
ma'bede baktım ki bekliyor uyanık! F.C./16*

$$ZC_1 + \ddot{O}_1 +Y_1 (TYF-(DC+ZT +DT +YF-) -k+\$) +VT_1+E +\ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(DC
+\ddot{O}_T +YF-) -k+\$)$$

*"Yanaş" denildi mi, nazlım, gider gider de geri, Gelince hışm ile bir tos vururdu
Köprü'ye ki: Zavallının deşilen karnı sağlam altı çeki /Odun yutar da biraz sancıdan
bulurdu aman... İ.A.F.Y./6*

$$ZC_1 +DC_1 +\ddot{O}_1 +Y_1(TYF-(N+YF-)-k+\$)+ [\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(N+YF-)-k+\$)+ E
+Naç.C.2$$

Düğün olmaz mı, gelirler de bütün komşularım: /Yine kondun hoca! derler, onu

bilmezler ki, Daha memnûn olacaktım o düğünsüz belki. K.İ./105

**ZC₁+ E+ Y₁(TYF-(YT+YF-)-k+ş) +Ö₁+ E+Ö₂ +Y₂(YF--k+ş)+ YöT₂+E+[Ö₃]
+Y₃([TYF-[N]+[YF-]-k+ş) +E +Naç.C.₃**

Şöyle bir baktı mı insan, kapının hey'etine, /Evvelâ her iki yandan oluyor çehre-nümûn: /Müntenâzır iki mihrâb, iki âzâde sûtûn. / Sonra göz yükseliyor doğru yarım kubbelere /[onu görüyor]Ki dayanmış biri sağdan, biri soldan kemere. S.K./35

ZT₁ + (YF--k+ş) +Ö₁ +N₂ +[Ö₂] +Y₂(T[YF]-([N]+ [YF-])-k+ş))+Naç.C.₂

-Gelince baktılar Osmanlılar ki memlekete, /Su yok. Su, hâlbuki gayet mühimdi... İ.A.F.Y./191

**ZT₁ + DT₁ +Y₁(YF--k+ş) + Ö₁ +YöT₁ + [Ö₂]+Y₂ (YF- -k+ş)+ VsT₂ +[Ö₃]+Y₃
(TYF-(ZT +YF-)-k+ş)**

Yiyip şikârını arslan, dalınca ormanına; Sürüklenir, yanaşır tilki sofranın yanına; Doyar efendisinin artığıyle, sonra yatar. V.K./317

ZT₁ +H +Ö₁ + Y₁ (YF- -k+ş)+[Ö₂] + Y₂ (YF- -k+ş)

Artık ey millet-i merhûme, sabâh oldu uyan! 62

ZT₁+ Ö₁+E+Öaç₁+Y₁(YF- -k+ş)+ Ö₂+Y₂(YF- -k+ş)

Aşar aşmaz eşiğinden bu musanna' babın, / Şu yarım kubbe -ki pîrâyesidir mihrâbın- /Çarpıyor çeşm-i temaşaya, asıl kubbe değil. S.K./42

ZT₁ + Ö₁ +Y₁(YF- -k+ş) + E +Yaç.C.₁ +ZT₂ + Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş) + Yaç.C.₂

Karanlıklarda gezsen, şeb-çerâğın fîkr-i hikmettir, Ki her işrâkı bir sönmez ziyâ-yı sermediyettir; Susuz çöllerde kalsan, bedrekan ilhâm-ı sa'yindir. Ki her hatvende eyler sâye- küster vahâlar zâhir. İ./8

ZT₁ + Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş) + ZT₂+ N₂ + Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)

Girmeden tefrika bir millete, düşman giremez; /Toplu vurdukça yürekler, onu top sindiremez. S.K./343

$ZT_1 + ST_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(DT + YF-)-k+\$) + ZT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DT + YF-)-k+\$)$

İkinci gün basar açlık, erir erir süzülür; Üçüncü gün uyuşuk bir sinek olur büzülür.
V.K./321

$ZT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [ZT_2] + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

Bayramda güler çehre-i mâ'sûm-i sabâvet, /Ümmîd çocuk sûret-i sâfında iyandır. B./2

$ZT_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(N + YF-)-k+\$) + AS + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DC+YF-)-k+\$) + N_2$

Sonra bir tarz-ı telâfi bulurum -gerçi garib- /Konturat akdederek Rusya'dan on onbeş edib, /Getirir, yazdırırım millet için birçok eser! S.K./402

$ZT_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + E + ZT_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Sonunda, "kuvvetimiz, şüphesiz ilerlemeli; fakat düşünmeli her şeyde önceden temeli, Teammüm etmesi lâzım ma'ârifin mutlak: Okur yazarsa ahâli, ne var yapılmıyacak? Donanma, ordu birer ihtiyâc-ı mübrimdir, O ihtiyâcı, fakat öğreten "muallim" dir!" Deyip karârını vermiş ki, aynen icraya Konunca ortaya çıkmış, bugünkü Almanya.
V.K./420

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(ZT+ N + YF-)-k+\$)$

Şehirden kaçmak isterken sular zaten kararmıştı; /Pek ıssız bir karanlık sonradan vâdîyi sarmıştı. BÜ./2

$ZT_1 + E + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DT + YF-)-k+\$) + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

Bugün, o rahlelerin kendi na'ş olup yatıyor; Üzerlerinde bekârlar fasulye kaynatıyor!
İ.A.F.Y./146

$ZT_1 + E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + Csi + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + YT_2$

Bu arzû-yi tenezzüh gelince, artık ben /Durur muyum? Ne gezer! Fırladım hemen evden. B./15

$ZT_1 + HT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + HT_2$

Artık ona,/ Muhacirîn-i Kureyş'in müsinn olanlarına /Mürâca'at yolu kalmıştı; sordu onlara da. V.K./252

$ZT_1 + N_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S) + N_2$

Bugün anâsır-ı İslâm'ı bir denî cereyan sürüklüyor ki: Bakın nerden eyliyor nebean.
V.K./426

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1([YF-] -k+\S) + E + ZT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S)$

—*Bugün Florya mı? A'lâ! Yarın ne var?* V.K./562

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N + YF-)-k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S) + Y\ddot{o}T_2 + \ddot{U} + E [\ddot{O}_3] +$
 $Y_3(YF- -k+\S) + \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_5] + E + Y_5(YF- -k+\S)$

Duyunca kör, bunu bir cûş-i merhamet sandı, Uzandı keşküle, heyhat, işte aldandı:
Morarmış elleri boş çıktı, sâde ıslandı! K.N./26

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\S) + \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -$
 $k+\S) + [\ddot{O}_5] + Y_5(TYF + (DT+YF-)-k+\S) + TT_5$

Zavallı milletin idrâki tarumar olalı: Muhît-i ilme giren yok, diyâr-ı fen kapalı;
Sanâyi'in adı batmış, ticâret öylesine, Zirâ'at olsa da... Âdem nebi usûlü yine!
V.K./351

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + ZT_2 + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + E + \ddot{O}a\check{c}_2$

Sufûf ayakta iken, dalgalar ayakta idi; /Hurûş edince hatibin nidâ-yı tahmîdi: Serildi
yerlere "yekpare" bir cihân-ı hamûş, /Ki imtidâd-ı mekâbirdi, öyle dûşâ-dûş! V.K./
483

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2([YF-] -k+\S) + Ya\check{c}_2$

O zamandan beridir za'fı terakkî ediyor; /Görünen: [şudur] Bir daha kalkınması artık
pek zor. HA./4

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S) + N_2$

Ameliyyâta çıkarken sınıf on gün evvel, /Bu da gelmez mi, dedim: "Kim dedi, oğlum,
sana gel? /Nöbet üstünde adam kaçmalı yorgunluktan, / Hadi yavrum, hadi söz dinle
de bir parça uzan." HA./3

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S) + N_2 + \ddot{O}_3 + E + Y_3(YF- -k+\S) + ZT_3$

Ömer bu sözde iken İbn-i Avf olur zahir, / Hemen rivayete başlar hadîs-i tâûnu, Ebû

Ubeyde tabî'î susar duyunca bunu. V.K./255

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + [Y_1(YF - k + \S)] + ZT_2 + \ddot{O}_2 + [Y_2(YF - k + \S)]$

*Şimâle doğru gidersin: Soğuk bir istikbâl, /Cenûba niyyet edersin: açık bir istiskâl!
V.K./193*

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y(YF - k + \S) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - (DT + YF - k + \S))$

*Hasan'la karşılaşırken bu sahne oldu hazin:/ Evet, bu yavruların hepsi, pür-sürûd-i
şebâb,/ Eder dururdu birer âşiyân-ı nûra şitâb. K/46*

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (DT + YF - k + \S)) + E + \S T_2$

*Giyip ayağımı çıkarken sopam yetişt i hele... Emîn olup gidemem, çünkü, vermesek el
ele. İS./22*

$ZT_1 + Y_1(YF - k + \S) + \S_1 T_1 + \ddot{O}_1 + Y_2(YF - k + \S) + ZT_2 + Y T_2 + \ddot{O}_2$

*Dün, kudurmaktaydı ormandan cahîmî bin zefir; /Âşiyân tutmuş, bugün, her dalda
perran bir safir! Ç.B.S.B.C./5*

$ZT_1 + Y_1(YF - k + \S) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - (\ddot{I} T + YF - k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - k + \S) + \ddot{O}_4$
 $+ Y_4(TYF - (DT + N + VT + YF - k + \S))$

*Harîm-i Şer'-i Mübînin, zemîn-i İslâm'ın, /Birer birer yıkılırken husûn-i iclâlî;
/Yerinden oynadı yerler de, bizler eyyamın /Tekallübâtına bigâneyiz hayâl ettik,
Kımıldamaksızın îmânı küfre çiğnettik! V.K./525*

$ZT_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF - k + \S) + Y T_2 + ZT_2 + \ddot{O}_2$

*Dün, nigeh-bânıydı milyarlarca zî-rûhun sübât; /Silkinip çıkmış o mahbesten, bugün,
bir kâinât. Ç.B.S.B.C./6*

$ZT_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - k + \S) + E_3$
 $+ [\ddot{O}_4] + Y_4(TYF - (N + YF - k + \S))$

*Başın sıkıldı mı, kâfi senin o nazlı sesin: /"Yetiş!" de kendisi gelsin, ya Hızır'ı
göndersin! V.K./215*

$ZT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 [(TYF-(IN)+[YF-] [-k+\$]) + Na\check{c}.C._3$

Dün, kemikten külçe hâlindeydi her çıplak fidan; /Bak: Ne sağlam kan, bugün, dolgun yüzünden damlayan! Ç.B.S.B.C./4

$ZT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Ya\check{c}.C._1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + ZT_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(TYF-(ZT + YF-)-k+\$)$

Dün, ne mâtemdeydi âlem! Yer hazin, gökler hazin; /Sûr-i fıtrattır bugün: Fıtrat bugün sahrâ-güzin! Ç.B.S.B.C./7

$ZT_1 + Y_1(YF--k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + E + N_2$

Henüz gömülmedi bîcârenin cılız boyunu; Koşup halâs ediniz bâri son deminde onu. V.K./344

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (TYF-(HT+DT+ YF-) -k+\$) + YT_1 + Y_2 (YF- - k+\$) + \ddot{O}_2 + E + \ddot{U}$

Sonra zenginlerimiz: "Haydi gidin, ten getirin." /Diye, her isteyen şahsına bilmem kaç bin /Ruble tahsis ile sevkeylediler Avrupa'ya; /Pek fedakâr idi hemşehrilerim doğrusu ya. S.K./140

$ZT_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + [Y_2](TYF-(N + YF-)-k+\$)$

Epeyce fâsıladan sonra geldi başka biri: /Genişçe bir hasırın var mı? Neyse hem değeri, /Cenâze sarmak içindir, eziyet etme sakın! /Mahallemizde beş aydır yatan o hasta kadın /Bugün, sabahleyin artık cihandan el çekmiş... H/18

$ZT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + YT_1 + \ddot{O}_1 + TT_2 + Y_2(YF- -k+\$) + VT_2 + \ddot{O}_2$

Akıbet, başladı mahfilde hazin bir feryâd;/ Yeniden coştı eninlerle o bî-hûş eb'âd. S.K./67

$ZT_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DT + DT + YT + YF-)-k+\$)$

Bu hâtırât ile kalbimde başlayınca melâl, /Oturmak istemez oldum, kıyâm edip derhâl; /Yüzümde âleme nefrin, içimde şevk-i memât; /Gözümde içyüzü dehrin: Yığın yığın zulümât!-/Bulunduğum o mukassî mahalden ayrıldım. H/31

$ZT_1 + H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(DC + N + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(N + YF-)-k+\$) + E + [\ddot{O}_4] + Y_4(TYF-(N + YF-)-k+\$)$

Artık ey sevgili kaari', gel otur orta yere, / Cebhe divârına bak, camlara bak, minbere bak; /Sonra mihrâb ile mahfillere, kürsîlere bak. S.K./54

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-([N] + YF-)-k+\$) ZC_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$)$

Usta, asarını verdikçe çocuklar [onu] bastı; /Altı ay geçti, bizim matba'anın çıktı adı. S.K./128

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + SC_2$

Kömürcüler kapısından girince biz, develer /Kızın merâkını celbetti, dâima da eder: /O yamrı yumru beden, upuzun boyun, o bacak, /O arkasındaki püskül ki kuyruğu olacak! K/34

$ZT_1 + YT_1 + [\ddot{O}_1] + E + Y_1(YF--k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ST + N + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(ST + YF-)-k+\$)$

Bugün sahîfe-i âlemde sen ki bir lekesin; /Nasıl vücûdunu kaldırmazın, neden çeksin? V.K./155

$ZT_1 + YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N + [YF-] -k+\$))$

O anda karşiki evden bir orta yaşlı kadın /Göründü: /-Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!/ Ne istedin küfeden yavrum? Ağzı yok, dili yok, /Baban sekiz sene kullandı... /Hem de derdi ki: "Çok Uğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yüksüz..." /Baban gidince demek kaldı âdetâ öksüz! /Onunla besleyeceksin ananla kardeşini. /Bebek misin daha öğrenmedin mi sen işini?"[dedi.]K./10

5.2.5. Seslenme Ögesi ile Başlayan Birleşik Cümleler

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(N + YF-)-k+\$) + Y_2(YF--k+\$) + E + Csi + [\ddot{O}_2]$

-Herif bırak, diyorum... Durdu işte bak nefesi. İS./48

$H + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF--k+\$) + \ddot{O}_2$

Kuzum, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak? K/25

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1 (YF- -k+\$) + Csi + [\ddot{O}]_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4 (YF- -k+\$)$

-Çelebim, gel bakalım gel... Dikilip durma, çay iç... S.K./264

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- -k+\$) + ZT_2 + \ddot{O}_2$

Ey cemâat, uyanın elverir artık uyku! S.K./327

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(DT + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2$

-Kuzum, nasıl paşasın, görmüyor musun? Kocamı Sürükleyip duruyorlar... İS./60

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(N+YF)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N+YF-) -k+\$)$

-Efendi amca, sakız ver... Biraz da balmumu kes. H/15

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(VsT+YF-)-k+\$) + \ddot{U} + Y_2(YF- -k+\$) + Csi + \ddot{O}_2$

-Kızım, parayla olur ha! Peşinci bak herkes. H /16

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + E + Csi + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N+YF-) -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -k+\$) + H$

Kızım, gel... Hele bak gel diyorum! Hatırım yok mu? İnatlık iyi olmaz yavrum. K.İ./86

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(SC + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ÇıT+YF-) -k+\$)$

Ey, bütün dünya ve mâfihâ ayaktaiken, yatan! /Leş misin, davranmıyorsun? Bari Allah'tan utan! D./29

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + N_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ST + YF-) -k+\$) + \ddot{U} + Csi$

Yılan bakışlı şebek, bir bakın şunun gözüne! Kazık boyundan utan... Tû! Herif, senin yüzüne! İS./67

$H + N_1 + Y_1(YF--k+\$) + [\ddot{O}_1] + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N+YF-)-k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3(TYF-(ZT + YF-) -k+\$)$

Kardeşim, kurduğun âmâli devirmekte ölüm; /Beni göm hufre-i nisyâna, ben artık öldüm! HA./49

$H + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + H + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \dot{S}T_3 + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3$

*Ey rûh-i fezâ-gerd, giran-seyr-i harîmin, /Ey nâtika, dembeste-i esrâr-ı azîmin,
/Maksûd bu hilkatten eğer ma'rifetinse; /Varmış mı o müdhiş görünen gâyete kimse?
T.Y.F/23*

$H + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF-(YT + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_2 (YF- -k+\$) + N_3$

*Siz, ey başındaki destârı etmeyip de fedâ, Onunla âlem-i lâhûta yükselen şühedâ! Ne
mutlu sizlere: Dünyâda çok ölüm gördüm; Tahattur etmiyorum böyle kahraman bir
ölüm. V.K./621*

$H + Csi + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + \ddot{U}T_2 + Y_2 (TYF-(N + YF-) -k+\$)$

*Cemâ'at, elverir artık, bu uykudan uyanın, /Hudâ rızâsı için, dünkü hâdisâtı anın!
V.K./458*

$H + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2 (YF--k+\$) + \ddot{O}_2$

Kuzum, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak? K/25

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1 (TYF-(N + YF-) -k+\$) + [H] + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF-([N] + YF-) -k+\$)$

Yâ Rab, bizi kahretme, [Yâ Rab, bizi] helak eyleme... V.K./683

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1 (TYF-(HT + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$)$

Zavallı, ölmeye bak, nâle-i tezellümü kes! K.N./21

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(\dot{D}C + VT + N + [YF-] -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + \ddot{U} + SC_2$

*-Oğul, çabuk... Bana tîrak...[ver] Okunmuş olmalı ha!"/ Bizim çocuk, adı batsın,
yılancık olmuş... H/7*

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(ST + YF-) -k+\$) + Y_2(YF--k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + \ddot{U}T_3 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)$

*Canım neden koşalım? Var ya vaktimiz bol bol. Yetişmemiş bile olsak, kazası
mümkündür! İ.A.F.Y./203*

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF--k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-([N]+YF-)-k+\$) + \ddot{U} + E + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$)$

-Kadın, çekil döverim ha! Sokulma, haydi defol! İS./47

$H + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + CSE + H + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

Yâ Rab, o ne dehşettir, İlâhî, o ne heybet! T.Y.F/3

5.2.6. Öznenin Başta Olduğu Birleşik Cümleler

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF--k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF--k+\$) + \ddot{O}_4 + Y_4 (TYF- (YT + YTaç, + N + YF-) -k+\$)$

Mülkü baştanbaşa i'mâr edecek şirketler:/ Halkın irşadına hadim yeni cem'iyetler;/ Durmayıp iş buluyor, gösteriyor, uğraşiyor; Gemiler sahile boydan boya servet taşıyor... S.K./252

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + Y_3 + (YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + [\ddot{O}_4] + Y_4 (TYF- (N + YF-) -k+\$)$

Sayırsız mektep açılmış; Kadın, erkek okuyor; /İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor. S.K./250

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF--k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3 + (YF- -k+\$) + \ddot{O}_4 + Y_4 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_5 + Y_5 (YF- -k+\$)$

Fuhşu yok, içkisi yok, himmeti yüksek, gözü tok; /Şer-i ma'sûma olan hürmeti bizlerden çok. S.K./219

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{U} + [\ddot{O}_2] + Y_2 YF-(-k+\$)$

Bu ne müdhiş azamet, oh, ne müdhiş dârât! S.K./249

$\ddot{O}_1 + AS + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(SıT + YF-)- k+\$) + ZT_3 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)$

O benim en ebedî hasmım olan Rusya bile, /Hakkı teslîm edelim! Hiç de değildir böyle /Mütefenninleri tâ keşfe kadar tırmanıyor; /Edebiyyâtı anıldıkça zemin çalkanıyor. S.K./400

$$\ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+\$) + ZC_2 + \ddot{O}_2 + E + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF- (TT+ YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4(YF- -k+\$) + YT_4$$

O sadâ işte benim gayret-i dîniyyemdir,/ Coşuvermez mi, içim sanki yanardağ kesilir; /Yeniden davranırım, eğlenemem bir yerde. S.K./80

$$\ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$$

Nümûne işte biziz... Görmek istiyen görsün! V.K./142

$$\ddot{O}_1 + GT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + YT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$) + ZT_2$$

Müslümanlık, sanırım parlayacaktır orada; /Sâde Osmanlıların gayreti lâzım arada. S.K./211

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF- (\$T + YF-) -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(YT + YF-)-k+\$)$$

Garbın eşyası, eğer kıymeti hâizse yürür; /Moda şeklinde gelen seyyie gümrükte çürür. S.K./206

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF- (ZT+ YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF- (N +E + Csi+ YF-)-k+\$)$$

Misyonerler, gece gündüz yeri devretmedeler, /Ulemâ vahy-i İlâhî'yi mi bilmem, bekler? S.K./212

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N +YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- - k+\$) + N_2$$

Sivrilen zübbelerin hepsi beş on söz beller, /Düşünür "Dini nasıl yıkmalı bunlarla?" diye. S.K./394

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$$

Ne Araplık ne de Türklük kalacak aç gözünü! Ü.B.K.D./64

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF(DC+N +YF-)- k+\$)$$

Kimi Garbın yalnız fuhşuna hasbî simsar; /Kimi, İran malı der, köhne alır, hurda satar! S.K./398

$$\begin{aligned} &\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + VsT_1 + Y_2 (YF- - k+\S) + \ddot{O}_2 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\S) + Y_3a\check{c}.C. \\ &+ Y_4(YF- - k+\S) + \ddot{O}_4 + E + \ddot{O}_5 + Y_5 (YF- -k+\S) + ZT_6 + [\ddot{O}_6] + Y_6(TYF-(HT + YF-) - \\ &k+\S) + ZT_7 + ZC_7 + [\ddot{O}_7] + Y_7 (TYF-(HT + YF-) - k+\S) \end{aligned}$$

Eski dîvanlarınız dopdolu oğlanla şarab; /Biradan, fahişeden başka nedir şi'r-i şebab? Serseri: Hiçbirinin mesleği yok, meşrebi yok; Feylesof hepsi; fakat pek çoğunun mektebi yok! Şimdi Allah'a söver... Sonra biraz bol para ver: Hiç utanmaz, Protestanlara zangoçluk eder! S.K./399

$$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF- (YT + YF-) -k+\S) + E + SC_2$$

Hak zıdırındır; yalınız; /Dövülen mahkemelerden kovulur, çünkü cılız! S.K./284

$$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF- (ZT + YF-) -k+\S) + YT_1 + [\ddot{O}_3] + Y_3 (TYF- (N+YF-) - k+\S)$$

Bu sizin ağlamanız benzedi bir diğerine: Endülüs tacı elinden alınan bahtı kara, /Savuşurken, o güzel mülkü verip ağyara, /Tırmanır bir kayanın sırtına, etrafa bakar. S.K./369

$$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + \ddot{O}a\check{c}_1 + \ddot{O}a\check{c}_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S)$$

Eli bayraklı alaylar yürüyor dört keçeli; /En ağır başlısının bir zili eksik,[bu] belli! S.K./301

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF-- k+\S)$$

Diriler koşmadı imdadına, sen bari yetiş... Ü.B.K.D./3

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + Y_2(YF- - k+\S) + \ddot{O}_2$$

Yer yarılmış, yere geçmiş, şühedâ türbeleri! Ü.B.K.D./18

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + E + ZT_2 + Y_2(YF- - k+\S) + \ddot{O}_2 + YT_2$$

Hava, bir refref-i seyyâl-i hükmündür ki bir demde, Olur dem-sâz-ı âvâzın bütün aktâr-ı âlemde. İ./6

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- - k+\S) + KaC_3 + Y_3(YF- -k+\S) + \ddot{O}_3$$

Denizler bisterindir, dalgalar gehvâre-i nâzın; Nedir dağlar, semâ-peymâ senin

şehbâl-i pervâzın! İ./5

$\ddot{O}_1 + Y_1([YF-] -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [E] + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)$

—Kavuklu, Hamdi mi? Gerçek... O sağ değil... V.K./569

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + Ya\check{c}.C._2$

*Bütün âdetleri âyin-i mecûsiye karîb; /Bir şehâdet getirirler, o da oldukça garîb.
S.K./192*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + GT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + E + Ya\check{c}.C._2$

*Bu havâlidekiler pek yaya kalmış dince; /Öyle Kur'ân okuyorlar ki: Sanırsın Çince!
S.K./191*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Geçen zamanı karanlık, karanlık istikbâl! K.N./8

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N + YF-) -k+\$)$

"Sular" da pek ömür amma, açık değil, dediler. V.K./564

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}a\check{c}.C._3 + \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -k+\$) + H + Y_5(YF- -k+\$) + \ddot{O}_5$

*- Eşin var âşîyanın var, bahârın var ki beklerdin; /Kıyâmetler koparmak neydi ey
bûlbûl, nedir derdin? BÜ./8*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + E$

— Orta oyun var, Gelir misin? Haydi! V.K./568

$\ddot{O}_1 + [Y_1(YF- -k+\$)] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2 + \ddot{O}_2$

Fuhşu, bir de ilhâdı; Kapıştı bunları "yirminci asrın evlâdı!" V.K./550

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_2$

Bu ayrılık da neden? Bir değil mi her şeyiniz? V.K./491

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$)$

*Damarlarındaki kan adetâ irinleşmiş; /O çıkmak istemiyen can da bir yığın leşmiş!
V.K./149*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2 + Y_3(YF- -k+\$) + \text{Ç}_1T_3 + \text{Ş}T_3 + \ddot{O}_3$

*En kısır toprak doğurmuş, emzirir birçok nebat; /Fıskırır bir damlacık ottan, tutup
sıksan, hayat! Ç.B.S.B.C./3*

$\ddot{O}_1 + Y_1 ([YF-][-k+\$]) + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2 ([YF-][-k+\$]) + YT_3 + \ddot{O}_3 + Y_3 ([YF-][-k+\$])$
 $+YT_4 + \ddot{O}_4 + Y_4([YF-][-k+\$]) + YT_5 + \ddot{O}_5 + Y_5([YF-][-k+\$])$

*Baloncular, hacıyatmazlar, fırıldaklar, /Horoz şekerleri, civ civ öten oyuncaklar;
(var.) /Sağında atlıkarınca (var.), solunda tahtirevan (var.); /Önünde bir sürü çekçek
(var.), tepende çifte kolan. (var.) B./29*

$\ddot{O}_1 + Y_1 (TYF-(HT + ZT + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF-(N + YF-) -k+\$)$

*"Medeniyet!" size çoktan beridir diş biliyor; /Evvla parçalamak sonra da yutmak
diliyor: Ü.B.K.D./67*

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF- -k+\$)$

*Âfâk bütün hande, cihan başka cihandır; /Bayram ne kadar hoş, ne şetâretli
zamandır! B./1.*

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF--k+\$)$

*Mahvolan aileler bir sürü ma'sûmundur, /Kalan âvârelerin hâli de malûmundur.
S.K./457*

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + Y_2 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

"Arnavutluk" ne demek? Var mı şerâatte yeri? Ü.B.K.D./55

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF-(DT + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$)$

*-Timarcılar, bereket versin, usta şeylerdi: Elinde balta, gelir, üç keser, beş eklerdi...
İ.A.F.Y./8*

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$)+ [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$)+YT_3 + [\ddot{O}_4] + Y_4 (YF- -k+\$) + Csi+YT_4 +YT_4$

Hasır büküldü, omuzlandı, daldı bir sokağa;/Sokuldu kimbilir ordan da hangi bir bucağa. H/23

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$)+ [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + CSE+ \ddot{O}_3 + Y_3 (YF- -k+\$)+ [\ddot{O}_4] + Y_4 (YF- -k+\$)$

Bu bir ma'bed değil, Ma'bûd'a yükselmiş ibâdettir; /Bu bir manzar değil, dîdâra vâsıl mevkib-i enzâr. F.C./11

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$)+ [\ddot{O}_2] +Y_2(YF- -k+\$) +\$T_2+E +[\ddot{O}_3] +Y_3 (YF- -k+\$)+E + Csi +[\ddot{O}_4]+Y_4 (TYF-(SC +YF-) -k+\$) +N_4$

Bu, ihtisarı onun, çok sürerdi, yoksa, daha! Fena mı? Bak, lâfa daldık da duymadık yokuşu. İ.A.F.Y./126

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$)+ N_1 +[\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF-(N +DT +YF-) -k+\$)$

Üç sefil ordu çevirsin o metîn ordumuzu, /Bizi kovsun elimizden alarak yurdumuzu... Ü.B.K.D./48

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$)+ \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(DT +YF-) -k+\$)$

Kimsesiz âilelerden kimi gitsin bıçağa; /Kimi bin türlü fecâ'atle çekilsin kucağa... Ü.B.K.D./49

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$)+ \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$)$

Birinin ırzı heder, dîgerinin hûnu helâl... Ü.B.K.D./50

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$)+ \ddot{O}_2 +Y_2 (YF- -k+\$) +DTa\check{c}_3 +\ddot{O}_3 +Y_3 (TYF-(DT +YF-) -k+\$)$

—İler, tutar yeri kalmaz, lisânımız bozulur. Bugün ne maskara olmuşsa milletin kılığı;/ Lisan da öyle olur! İ.A.F.Y./118

$\ddot{O}_1 +Y_1(YF- -k+\$) +GT_1+ [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- - k+\$)+ [\ddot{O}_3] + Y_2(YF- - k+\$)$

Tevakkuf yok seninçün, daimî bir seyre tâbi'sin... Ne zîrâ hâle râzîsin; ne müstakbelle

kani'sin! İ./21

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + DT_2$

O Buhârâ, o mübarek, o muazzam toprak; /Zilletin koynuna girmiş uyuyor müstağrak! S.K./151

$\ddot{O}_1 + Y_1([YF- -k+\$]) + DT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(DT + YF-) -k+\$)$

Ne intibaha çalışmak, ne i'tilâyâ emek; /Cihan yıkılsa bizim halk, uyanmadan gidecek! V.K./517

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-([ZT] + YF-) -k+\$) + [YT_2] + [ZT_2] + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

O, sırtı hiç de güneş bilmeyen yeşil dağlar,[bugün] /Yığın yığın kayalardır:[orada bugün] Serâblar çağlar! İ.A.F.Y./19

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DT + YF-) -k+\$) + N_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2 + DT_2$

O, bir zaman azalıp, sonra bir zaman çoğalıp; /Buhar eder suyu, teksîf eder buharı alıp. V.K./95

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DT + YF-) -k+\$) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(ZT + YF-) -k+\$) + Yaç.C_2$

Bu seng-i camidin eczâ-yı ferdi bir vahdet, /Bir imtizâc-ı müebbedle eyliyor deveran /Ki her tekâsüfû mahsûl-i sa'yinin o zaman, /Temessül etmede birçok kuvâ-yı gâlibeye: /Ya inkılâb ediyor hey'etiyle cazibeye; /Ya başka türlü hüviyyet alıp ziyâ oluyor; /Ya reng-i şu'le-i berklde rû-nümâ oluyor; /Ya bir harâret-i seyyâle eyliyor te'sîs; /Ya ihtizaz ediyor mevce mevce mıkânâtîs. V.K./87

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+\$) + YT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(N + YF-) -k+\$) + YT_2$

Tesa'udâtı buharın bulut yığar havaya, /Teressübâtı sehâbın nehir yayar ovaya. V.K./98

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(YT + ZT + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2 + ZT_3 + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(YT + YF-) -k+\$)$

Kalenderin biri köyden sabahleyin fırlar, Arar nasibini; avdetle kırdaki akşamlar.

V.K./309

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{ZT} + \text{E} + \text{N} + \text{YF} -)-\text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{E} + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{TYF}-(\text{N} + \text{YF} -)-\text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{E} + \text{\text{Ş}}\text{T}_3 + \text{KT}_3 + Y_3(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + \ddot{O}_3$

Bu herc ü merc-i ubûdiyyetin tevalisi; /Sukutu cebhelerin, sonradan tealisi, Namazda hem beni göz yaşlarıyla ağlattı; / Hem öyle ağlanacak bir hakikat anlattı /Ki dinlemezseniz elbette mahvolur millet: V.K./486

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{H} + [\ddot{O}_3] + Y_3(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}})$

Çeken: Savof... Lala Şahin değil, kuzum, iyi bak! V.K./581

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{TYF}-(\text{TT} + \text{YF} -)-\text{k}+\text{\text{ş}})$

Cânîleri, kâtilleri meydâna süren sen; /Cânîdeki, kâtildeki cür'et yine senden! T.Y.F/27

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}})$

Serhadd-i ezel bed'-i hüdüd-i melekûtun, /Pehnâ-yı ebed gâye-i sahn-ı ceberûtun. T.Y.F/18

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{TYF}-(\text{N} + \text{YF} -)-\text{k}+\text{\text{ş}})$

Vatan felâkete düşmüş... Onun hamiyyeti cûş /Eder mi zannedyorsun? V.K./452

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{DC}_1 + \text{N}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{TYF}-(\text{N} + \text{YF} -)-\text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{ZT}_2$

O: Yükletir kocaman bir sığır bulur da yeri; /Bu: Arş'ı, ferşi yıkar salladıkça çifteleri! V.K./440

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{N}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{TYF}-(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{N}_2$

Âkil nereden gördü bu ciddî harekâtı? /Câhil neden öğrenmedi âdâb-ı hayâtı? T.Y.F/30

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{TYF}-(\text{ST} + \text{YF} -)-\text{k}+\text{\text{ş}})$

Zâlimde teaddîye olan meyl nedendir? /Mazlûm niçin olmada ondan müteneffir?

T.Y.F/29

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + SC_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\S)$

-O ilme hiç diyecek yok: Müfâdı kafidir! Ulûm-i şâire sun'î, o, pek tabî'îdir.

İ.A.F.Y./14

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + HT_2$

Avâmilin kimi te'yîd eder bekalarını; /Hücum eder kimi ta'cîl için fenalarını. V.K./107

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + ZT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + DT_2 + E + \ddot{O}_3 + Y_3(TYF-(Naç + [N] + DT + YF-)-k+\S) + \ddot{O}_4 + Y_4(TYF-(DT + YF- -k+\S)$

Zavallının sözü pek anlaşılmamış ilkin; "Bunak!" diyen bile olmuş düşünmeden; lâkin, Herif, bu söz ne demektir, güzelce şerh etmiş; Deminki lâfları pek vâkıfâne cerh etmiş. V.K./419

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S) + E + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\S) + E + \S T_3 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\S)$

Bu: Melez! Hayır, melez de değil... Belki birçok üslûbun /Halita hâli ki, tahlile kalkışılrsa: Uzun! İ.A.F.Y./93

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + E_1 + \ddot{O}a\check{c}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S)$

Hayât odur ki: Nihayet bahâsı hûn olsun, /Senin hayât-ı sefilin: Bahâ-yı namusun! V.K./186

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + HT_1 + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2$

Lisân-ı hâl-i tabiat, lisandır onlara da, Bir ihtisas teâtîsidir dönen arada. V.K./31

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \dot{I}T_1 + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + DT_2$

Düşünceler mütehâliftir istikâmette; /Şu var ki, hepsi nihayet bulur sakâmette! V.K./528

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\S)$

Işık yok, yolcu yok, ses yok, bütün hilkat kesilmiş lâl... BÜ./3

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + CSE + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_4] + Y_4(YF- -k+\S)$

*Mülhid de senin, kalb-i muvahhid de senindir; /İlhâd ile tevhîd nedir? Menşei hep bir.
T.Y.F/63*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \S T_2 + \dot{I} T_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S)$

—O başka... Sorsalar üslûb için "şudur" denemez. İ.A.F.Y./91

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{U} + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S) + K T_3 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\S) + CSE$

—Ben anlamam ya, fakat pek değerli olsa gerek... Hakîkaten şu geçit çok güzel midir? İ.A.F.Y./74

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2$

-Senin gözün iyidir... Kaç muvakkâtın sa'ati? İ.A.F.Y./81

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S)$

*Semâlarında uçan aynı muttarid ahenk; /Denizlerinde gezen aynı sa'y-i rengârenk.
V.K./91*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_3(YF- -k+\S) + \ddot{O}_3$

*Mazlûm şikâyetle, nedâmette sitemkâr; /Hûnâbe-i maktûle garîk olmada hunhâr!
T.Y.F/49*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-ST +DT +N +YF-)-k+\S)$

Ben, /Kimsesiz bir çocuğum, nerde gider yer bulurum? HA./ 46

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + E + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S)$

*Bir sahne demek âleme pek doğrudur elbet; /Ancak görülen vak'aların hepsi hakîkat.
T.Y.F/33*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(ZT +ST +YF-)-k+\S)$

-Edecek yok, çocuk artık yola girmiş, gidiyor! HA./24

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (KrT + YF -) - k + \S)$$

Ziyâ durur mu ya? Zulmetle dâima yarışır... V.K./96

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - (DT + YF -) - k + \S)$$

*Sol taraftan rienin zirvesi tek mil çürümüş; /Hastalık seyr-i tabî'îsini almış yürümüş.
HA./25*

$$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF - (ZT + \dot{I}T + YF - k + \S) + Kr\ S T_2 + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_2$$

-Vaktiyle belki meydana... Kapanmış olsa da gittikçe, kalmış eski adı. İ.A.F.Y./156

$$\ddot{O}_1 + [Y_1(YF - k + \S)] + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + N_2 + Y_3(YF - k + \S) + \ddot{O}_3$$

Birası;/ Unuttu ayranı, ma'tûha döndü kahrolası! V.K./552

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - k + \S)$$

Hangi müşkildir ki himmet olsun, âsân olmasın? D./5

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF - (DT + YF -) - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S)$$

O kendi kendine üfler mi yoksa inler mi? K.N./18

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF - (N + YF -) - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S)$$

*Mütefekkirleriniz dîni de hiç anlamamış; /Rûh-i İslâm'ı telâkkileri gayet yanlış.
S.K./413*

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_2$$

Ne dinleyen, ne duyan var... Bakıp geçer herkes. K.N./19

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + Y_2(YF - k + \S) + VT_2 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - k + \S) + DT_3 + Y\ddot{O}T_3$$

*Onların nevbeti geçmiş, sıra gelmişti bana: /Yolu tuttum yalnız doğruca Türkistan'a.
S.K./147*

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S)$$

Arnavutluk yanıyor... Hem bu sefer pek müdhiş! Ü.B.K.D./4

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + H + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S)$$

Bu ne şahın işi, yâ Rab, ne sipahin kârı... S.K./238

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}a\check{c}_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (DT + YF -) - k + \S)$$

Ekseriyyet kafasız; varsa biraz beyni olan: / "Bu hükümet şu ahâlîye biçilmiş kaftan! Kime dert anlatacaksın? Hadi anlat şimdi... / Ben mi kaldım, neme lâzım!" diyerek yan çizdi. S.K./104

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S)$$

Kalemim çokça pürüzlüydü, fakat câresi ne? S.K./125

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + YT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF(N + YF -) - k + \S) + ZT_2$$

Müslüman unsuru az çok uyanıktır orada; / Biz de ancak bunu tezyîd ediyorduk arada. S.K./133

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF - (DT + YF -) - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - -k + \S)$$

Ben de bir yer bularak şöylece tenhâ dalayım, / Varlığımdan geçeyim, mahv-ı temâşâ kalayım. S.K./58

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF - (N + YF -) - k + \S) + N_2 + Y_2(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2$$

Bu zümreden kimi: "Maksad mühim, gidilmeli" der; / "Hayır, bu tehlikedir" der, kalan Muhacirler. V.K./249

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF - (VT + YF -) - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - ([VsT] + YF -) - k + \S)$$

Sineler vecd ile pür-cûş, dudaklar [vecd ile] hâmûş... S.K./61

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF - (ZT + YF -) - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + N_2$$

Halîfe böyle muhalif görünce efkârı; / Çağırdı: Aynı tereddüdde buldu Ensâr'ı. V.K./250

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + SC_2$$

Peki nedir? Biraz îzâh edilse, çok eksik! İ.A.F.Y./169

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\S) + E + E + Ya\check{c}.C.2$

Dedemin sürdüğü, can ektiği toprak gitti... Öyle bir gitti ki hem: Bir daha gelmez ebedî! Ü.B.K.D./13

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N + YF-)-k+\S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(T[YF-]([N]+[YF-])-k+\S]) + Na\check{c}.C.3$

Bu cehâlet yürümez; asra bakın: Asr-ı ulûm! K.İ./116

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + DT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(DT + YF-)-k+\S)$

Ruhlar yanmada bî-tâb-ı tecellî kalarak, / Dîdeler nâ-mütenâhî, ebedî müstağrak. S.K./66

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S)$

Buna eş lâzım, evet olmamak olmaz kabil. S.K./43

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(Na\check{c} + [N] + YF-)-k+\S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(\ddot{U}T + YF-)-k+\S) + \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -k+\S) + GT_4 + HT_4 + E + Y_4(YF- -k+\S) + \ddot{O}_4$

Karı iş görmiyecek; varsa piçin bakmıyacak, /Çamaşır, tahta, yemek nerde? Ateş yakmıyacak, /Bunlann hepsini yapmak sana âid "şer'an!" /Çocuk emzirmeye hattâ olacak bir sütanan! K.İ./83

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S) + E$

-Nesi var, hırsız mı? K.İ./53

$\ddot{O}_1 + [Y_1(YF- -k+\S)] + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(DT + E + YF-)-k+\S) + H$

Ne hatıratına hürmet, ne an'anâtını yâd; /Deden de böyle mi yapmıştı ey sefil evlâd? V.K./147

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(TYF-(DT + N + YF-)-k+\S) + Ya\check{c}_2 + HT_2 + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2$

Bu fırka işte bilâ-kaydı-ı ihtilâf arada:/"Vebaya karşı gidilmek hatâ olur" dediler: /"Yarın dönün!" diye Ashâb'a emri verdi Ömer. V.K./253

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(TYF-(N+YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$)$

*Onun tevakkufu, zîrâ, bütün bir aileyi /Dakikasında perişan eder, ezer, bitirir.
V.K./48*

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(YF--k+\$) + DT_1 + \ddot{O}_2 + E + Y_2(YF--k+\$) + DT_2 + \ddot{O}_3 + E + Y_3(YF--k+\$)$
 $+ Y_4 + \ddot{O}_4 + E + Y_4(TYF-(VsT+YF-)-k+\$) + Y_4$

*Sefineler ki yarar kıt'a kıt'a deryayı; /Şimendüfer ki tarar buk'a buk'a dünyâyı; /Şu'ûn
ki berka binip seslenir durur ovada;/ Balon ki rûh-i kesîfiyle yükselir havada...
V.K./138*

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(TYF-(Y\ddot{o}T+ N+ YF-)-k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N+ YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_3] +$
 $Y_3(TYF-(\$T+ N +YF-)-k+\$)$

*Biçâre meğer, /Bana Sultân'ı sorarmış da, "Nasıldır?" dermiş; /Yol yakın olsa imiş,
gelmeyi isterlermiş! S.K./195*

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}a\check{c}_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$

Üdebâ doğrusu pek çok, kimi görsen: [o] şâir. S.K./166

$\ddot{O}_1 + \ddot{O}a\check{c}_{.1} + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(\check{C}iT +YF-)-k+\$)$

*Bu muazzam ağacın gövdesi baştan aşağı; Sayısız kökleri, tek mil dalı, tek mil budağı;
Milletin sîne-i mâzîsine merbut, oradan Uzanıp gelmededir... S.K./439*

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N+ YF-)-k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(HT +YF-)-k+\$)$

*Ne vapurlarla trenler sizi bîdâr etti! /Ne de toplar bu derin uykuya bir kâr etti!
S.K./353*

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(\ddot{O}T+YF-)-k+\$) + E + Y_2(YF- -k+\$)$

*Siz de biraz şâir olun: Meselâ, geçtiğimiz yalpa yapan tahta yolun, /Cedd-i merhumu
aceb sal mı demekten ne çıkar? S.K./5*

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N +YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + N_3$

Kim mesâisini bir gayeye vardırdı, hani? Gösterin pâye-i tahkike teâlî edeni?

S.K./391

$\ddot{O}_1 + Y_1 (TYF - (YT + YF -) - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YTF - (YT + YF -) - k + \S)$

Böyle bir yurdu elinden çıkaran nesil-i sefil, /Yerin üstünde muhakkar, yerin altında rezil! S.K./364

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF - -k + \S) + Y_3 (YF - -k + \S) + E + \ddot{O}_3 + \ddot{U} + Y_3 \text{aç.C.}$

*Dışt baştanbaşa bir nesil-i kerîmin yâdı; /İçi boydan boya milyonla şehîd ecsâdı,
/Öyle meşbû'-i şehâdet ki bu öksüz toprak; /Oh, bir sıksa adam otları, kan fışkıracak!
S.K./363*

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k + \S) + Y_2 (YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + N_3 VT_3 + Y_3 (YF - -k) + \ddot{O}_3$

*Bu da gayetle tabî'î, koşanındır meydan; /Yaşamak hakkını kuvvetliye vermiş
Yaradan. S.K./346*

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k + \S) + \ddot{U} + Y_2 (YF - -k + \S) + \ddot{O}_2$

İkinci oldu mu yahu? Nedir bu "salli!" sesi? V.K./678

$\ddot{O}_1 + Y_1 (TYF - (ZT + GT + YF -) - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF - -k + \S)$

*O küçük boylu, büyük milletin efradı bugün, /Müslümanlıktaki erkânı siyânette ferîd;
/Müslüman denmek için eksiği ancak tevhîd. S.K./200*

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF - (KT + YF -) - k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3 (TYF - (N + YF -) - k + \S)$

Belki yok, elbette öyle! Sen ne etmiştin hayâl? D./23

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF - -k + \S)$

Menzil almışlar da yorgun, belki senden bîmecâl! D./22

$\ddot{O}_1 + Y_1 ([YF -] [-k + \S]) + YT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2 ([YF -] [-k + \S]) + YT_3 + \ddot{O}_3 + Y_3 ([YF -] [-k + \S]) + E + \ddot{O} \text{aç}_3$

Bir musanna' kemer [var], üstünde kurulmuş Tevhîd [var]; / Daha üstünde bir âyet [var] ki: Huda'dan te'yîd, /Emr-i mevkuut-i salâtın bize kat'iyetine. S.K./34

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{DT} + \text{N} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \ddot{O}_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(\text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}})$

O şakaklar göçerek cebheyi yandan sıkılmış; /Fırlamış alnı, damarlar da beraber çıkmış! HA./13

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{DT} + \text{VsT} + \text{YöT} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{TYF}-(\text{ZT} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}})$

El ele verip, ezelde çizilmiş bir istikâmetle, /Kemâl-i mümkinî idrâke doğru hep koşuyor; /Fezada füşhati gördükçe büsbütün coşuyor! V.K./41

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{DT} + [\text{N}] + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + Y\text{T}_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \text{N}_2$

Beş on herif yapışıp bir fakirin ellerine, Sürüklüyor; öteden bir kadın diyor: -Bırakın! Kocam ne yaptı? Nedir cürmü bî-günâh adamın? Zavallının büyük evlâdı öldü askerde: İkinci oğlu da sürgün Yemen'de bir yerde. Acıklı, göğsü sakat koyverin, didiklemeyin; Günahtır etmeyin, oğlum, ayıptır eylemeyin. Efendi kim, o ne bilsin? Bilirse hem ne çıkar? Kilercisiyle uzaktan biraz hasımlığı var. /Geçende komşuyu görmüş, demiş selâm söyle. Demek alınmayacak Tanrı'nın selâmı bile! Köpek sürür gibi insan sürüklenir mi ayol? İS./46

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{GT} + \text{HT} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \ddot{O}_2 + \text{E}_2 + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{\text{ş}})$

"Kader" senin dediğin yolda şer'a bühtandır: /Tevekkülün, hele, hüsrân içinde hüsrandır. V.K./234

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{GT} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \text{E} + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{TYF}-(\text{ST} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}})$

"Böyle gördük dedemizden!" sözü dînen merdûd; /Acaba sâha-i tatbiki neden nâ-mahdûd? S.K./184

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{KT} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \ddot{\text{İ}}\text{T}_2 + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \text{AS} + \text{DT}_2$

Felâketin başı, hiç şüphe yok, cehaletimiz; Bu derde çâre bulunmaz — ne olsa — mektepsiz. V.K./427

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{YöT} + \text{N} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \text{Ç}_1\text{T}_1 + \text{KrT}_2 + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \text{N}_2 + \text{YöT}_2 + \ddot{O}_2$

Zemin semâya alev püskürür içinden tâ; /Mukabilinde sağar yıldırım, zemine semâ. V.K./99

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(YT+YF-)-k+\$)+DT_1+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(NC+YF-)-k+\$)+ZC_2+E$$

Zerde karşımda durur kanlı yemek tavrıyla; /Öksüz ağlar sanırım çalgıyı duydum mu, hele! K.İ./106

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(ZC +YF- -k+\$) N_1+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(ZC +YF-)-k+\$) + \ddot{O}T_3 + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3$$

O birkaç hayme halkından cihangîrâne bir devlet /Çıkarmış, bir zaman dünyâyı lertzân eylemiş millet; Zaman gelsin de görsün böyle dünyâlar kadar zillet, Otuz üç yıl devam etsin, başından gitmesin neket... İS./3

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) +E + \ddot{O}a\check{c}_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$) Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3$$

Bir ukde var ancak, o da: "Tevfîk-i ezel yok!" Sensin edecek "var!" diye vicdanları tatmin. V.K./699

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3$$

Bütün yıkılmış ocak, başka şey değil görünen; Yüz elli bin bu kadar hânümânı buldu sönen! V.K./648

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(\ddot{U}T +SC +ZT+YF-)-k+\$)$$

Bizim müsâmere meydânı yayla tümseğidir; Uzak çekerse de poyraz tutar, yazın iyidir. İS./21

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$) + KT_3 + \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -k+\$)$$

Silâhı kullanan Allah, hududu bekleyen O; /Levâzımın bitivermiş , değil mi? /Ekleyen O! V.K./213

$$\begin{aligned} &\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -k+\$) \\ &\ddot{O}_5 + Y_5(YF- -k+\$) + \ddot{U}T_6 + \ddot{O}_6 + Y_6(YF- -k+\$)+ ZT_7 + \ddot{O}_7 + Y_7(YF- -k+\$) + \ddot{O}_8 \\ &+ Y_8(YF- -k+\$) + ZT_9 + \ddot{O}_9 + Y_9(YF- -k+\$) + \ddot{O}_{10} + Y_{10}(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_{11} + Y_{11}([YF]- -k+\$) + \ddot{O}_{12} + E + Y_{12}(YF- -k+\$) \end{aligned}$$

Yanaşman, ırgadın O; Çoluk çocuk O'na âid: Lalan, bacın, dadın O; Vekîl-i harcın

O; kâhyân, müdür-i veznen O; Alış seninse de, mes'ûl olan veriştin O; Denizde cenk olacaktı... Gemin O, kaptanın O; Ya ordu lâzım imiş... Askerin, kumandanın O; Köyün yasakçısı; şehrin de baş muhassılı O; Tabîb-i aile, eczacı... Hepsi hâsılı O. V.K./218

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF --k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3(TYF - (N + YF -) -k + \S) + E + Na\check{c}_3$

Siyâsetin kanı: Servet, hayâtı: Satvettir, /Zebûn-küş Avrupa bir hak tanır ki: Kuvvettir. V.K./196

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - -k + \S)$

Amasra sahili çok eski bir müessesedir; Uşakların topu cerrah olur... Hemen kestir! İ.A.F.Y./10

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - (DT + YF --k + \S) + ST_2$

Evin birinde nevâ-sâz bir güzel ûdî; Birinde cezbe-fezâ bir sadâ-yı dâvûdî, Tilâvet etmede Kur'an; gelip geçenlerse Ayakta irkiliyor incizâb edip o sese. İS./38

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S)$

Bu hânümânı tutan hep onun himâyesidir; Üzerlerinde gezen saye kendi sâyesidir. V.K./38

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - -k + \S) + \ddot{O}_4 + Y_4(YF - -k + \S)$

Kamer çalışmadadır, gökle yer çalışmadadır; / Güneş çalışmada, seyyareler çalışmadadır. V.K./25

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S) + E + \ddot{O}a\check{c}.C.2$

O, bir vücûd-i muazzam; o, bir cihân-ı veciz; /Ki -encümüyle, şümûsuyle, âsümânıyla, Tevâbi'iyle, sehâbiyyesiyle- aynıyla, /Bizim şu bildiğimiz kâinatı gösteriyor! V.K./83

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + Y_2(YF --k + \S) + \ddot{O}_2$

Meramın: Ölmeyebilmek, fena değil bu karâr... V.K./184

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + ZT_2$$

Mahalle mektebi lâzım, düşünmeyin artık! V.K./424

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + KT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S) + Y_2(BnT + N + YF - k + \S)$ *Tevazün olmadı besbelli: Her taraf yanıyor; Odun kıyar gibi binlerce sîne doğranıyor! V.K./642*

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S) + ZT_2 + ZT_3 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - k + \S) + YT_3$$

Tesellîden nasîbim yok, hazan ağlar bahârımda; /Bugün bir hânumansız serserîyim öz diyârımda. BÜ./15

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S)$$

Sokak sokak dolaşan sayha: Vâpesîn feryâd; Derin derin duyulan ses: Enîn-i istimdâd. V.K./593

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S)$$

İbn-i Sinaâ'ları yüzlerce doğurmuş iklim, /Tek çocuk vermiyor âgûşuna ilmin, ne akîm! S.K./152

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (DT + YF - k + \S))$$

Bekayı gaye sayanlar koşup ilerlemede; /Yolunda zahmeti rahmet bilip müzâhamede. V.K./131

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + E + N_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - k + \S)$$

O ziyâ âlemi bilmez ki karanlık ne demek; /O semâvî yuva kirlenmedi, kirlenmeyecek. S.K./22

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S)$$

-Seni bir kerre koğan yok, bu sözün pek haksız. HA./55

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (GT + YF - k + \S))$$

O, yük değil, kaderin bir cezâsı ma'sûma... K/49

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + DT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + DT_2$

Bet beniz kül gibi olmuş uçarak nûr-i şebâb; /O yanaklar iki solgun güle dönmüş, bitâb! HA./14

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(TYF-(YT+YF-)-k+\$) + E + DT_2$

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokaklarında gezilmez ki yüzme bilmeyerek! K./2

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + HT_2$

Ulûm-i şahikadan fışkıran sûtûn-i ziyâ /Dayandı göklere; lâkin yetişmiyor hâlâ, /Bülend nüsha-i îcâdm ilk sahîfesine. V.K./20

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(YT+YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(YT+YF-)-k+\$) + ZT_3 + \ddot{O}T_3$

Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz; /Geçende Fâtih'e çıktık ikindi üstü biraz. K/33

5.2.7. Özne Açıklayıcılarıyla ile Başlayan Birleşik Cümleler

$\ddot{O}aç.C._1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(BT+YF- -k+\$) + ZT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + E + \ddot{U}$

O kanlı canlı yiğitler ki: Zıll-i bîdârı, Koşar gezerdi senin dûş-i imtinânında; O anlı şanlı gelinler ki: Nûr-i dîdârı, Uyurdu nâz ile âgûş-i mihribânında; O kahraman babalar, anneler ki: Sahilini Dönerdi, her biri evlâdının tutup elini... O gölgelerle beraber birer hayâl-i tebâh, Birer hayâl-i defîn oldu şimdi... Öyle mi? Ah! V.K./662

$\ddot{O}aç.C._1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF--k+\$) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(N+ DT+ YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_3] - + Y_3(TYF-(N+YF-)-k+\$)$

Nedir muradı, bilinmez, fakat Hakîm-i Ezel, /Cihanı ma'reke halk eylemiş, hayâtı cedel. V.K./119

$\ddot{O}aç.C._1 + E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Ki dayanmış sanacaksın o yarım kubbelere, / Ama pek doğru değil... Karşiki dört yekpare /Gıranittir taşıyan başları üstünde onu. S.K./47

Öaç.C₁+N₁+ZT₁+Y₁(YF--k+ş)+Ö₁+ [Ö₂]+Y₂(YF--k+ş)

Hani "Başkım"cıların kurduğu yüksek hülyâ? Seni yıllarca avutmuş da o mel'un rü'yâ, /Uyumuştun... Ü.B.K.D./46

Öaç₁ + [Ö₁] + Y₁(YF--k+ş) + [Ö₂] + Csi + Y₂(YF--k+ş)

Milletin hayrı için her ne düşünsen:[o] Bidat; /Şer'i tağyir ile, terzîl ise -hâşa-sünnet! S.K./160

Öaç₁ + [Ö₁] + Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (TYF-(N +YF-) -k+ş) +Csi + E

İşin reculleri kimlerse çıksın orta yere; Ne var, ne yok, bilelim, hiç değilse, bir kerre. V.K./392

Öaç₁ +Ö₁+Y₁(YF- -k+ş) + Ö₂ + Y₂ (YF- -k+ş)

Niçin, nasıl geliyormuş... O büsbütün meçhul; /Biz ihtiyarımızın sûretindeniz mes'ûl. V.K./238

Öaç₁+Ö₁+Y₁(YF - -k+ş)+Y₂(YF- - k+ş) +Öaç₂ + [Ö₂]

Can, cihan hepsi de boş, "gaye"dedir varsa hayat [o]. S.K./82

5.2.8. Yüklemin Başta Olduğu Birleşik Cümleler

Y₁(TYF-(N +YF- -k+ş) + HT₁ +Ö₁+ZT₁+ŞC₂ +H₂ + Y₂(YF- -k+ş) + Ö₂

Bir nesîm ister kımıldanmak için canlar bugün; /Bir nesîm olsun, İlâhî... Canlanır kanlar bütün. Ç.B.S.B.C./22

Y₁ (TYF-(YF- -k+ş) +E +Ö₁+ [Ö₂]+Y₂ (TYF-(N +YF- -k+ş)

Birer davul kadar olmuş da budlarındaki şiş, "Davul çalınmada, zannım, aşağıki evde!" demiş. V.K./522

Y₁ (YF- -k+ş)+ Ö₁+Ö₂+ Y₂ (TYF-(ZT +YF-) - k+ş)

Daha kuvvetleniyor kanla sulanmış toprak: /Ekilen gövdelerin hepsi yarın fışkıracak! S.K./121

$$Y_1 (YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(SC+YF-) - k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$)$$

Ruhudur çünkü karanlıkta elinden yedecek, /Yolcu şaşkın mı ki dursun, mütemâdi gidecek. S.K./412

$$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + E + SC_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4 (TYF- (KrşC + E + E + YT + \ddot{O}T + YF-) - k+\$)$$

Hind'i baştan başa gezmekti muradım, lâkin, /Nerde olsam, beni ta'kîbi yüzünden polisin, /Takatim bitti de vazgeçmede muztar kaldım; /Kaldım amma yine her mahfile az çok daldım! S.K./213

$$Y_1 (YF- -k+\$) + N_1 + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(DT+ YF-) - k+\$) + YT_2$$

Boğuyor âlem-i İslâm'ı bir azgın fitne, /Kıtarlar kanayarak gitti o girdâb içine! S.K./456

$$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$)$$

Kolay değil o da... İnsanca ölmenin yolu var. İ.A.F.Y./189

$$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3 + (YF- -k+\$) + Y_4 (YF--k+\$) + \ddot{O}_4$$

Gece gündüz açık evler, kapılar mandalsız; /Herkesin sandığı meydanda, bilinmez hırsız. S.K./207

$$Y_1 (YF- -k+\$) + VsT_1 + \ddot{O}_1 + E + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$)$$

Raksân oluyor cünbüş-i dûşiyle anâsır, /Gûya ki bütün sadr-ı zemin pür-galeyandır. B./10

$$Y_1 (YF- -k+\$) + ZT_1 + \ddot{O}_1 + E + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)$$

Arzı oynattı yerinden yıkılırken İran... /Belki bir kıl bile ürpermedi sizden, bu ne kan! S.K./349

$Y_1 (YF- -k+\$) +[\ddot{O}_1]+ Y_2 (TYF-(ST +YF-)- k+\$) +E +[\ddot{O}_3] + Y_3 (TYF-(HT +YF-)- k+\$)$

Gözyaşından ne çıkarmış? Niye ter dökmediniz? Bari müstakbeli kurtarmaya bir azm ediniz. S.K./373

$Y_1 (YF- -k+\$) +[\ddot{O}_2] +Y_2(YF- -k+\$) +\ddot{O}_1$

Küfr olur, başka değil, kavmini sürmek ileri! Ü.B.K.D./56

$Y_1 (YF- -k+\$) +E +\ddot{O}_1 +Y_1a\check{c}.C. +E +\ddot{O}_2 +Y_2(YF-k+\$)$

Öyle müdhiş ki husûmet: Mütefekkir tabaka, /Her ne söylerse fena gelmede artık halka; /Hem onun zıddını yapmak ebedî mu'tâdı. S.K./385

$Y_1 (YF- -k+\$) +HT_1+\ddot{O}_1+ [\ddot{O}_2]+ Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3+ Y_3(TYF- (N+YF-)-k+\$)$

Yürüyor dîne beş on maskara, alkışlanıyor, /Nesl-i hâzır bunu hürriyet-i vicdan sanıyor! S.K./319

$Y_1 (YF- -k+\$) +\ddot{O}_1 +YT_1 +BnT_1 + [\ddot{O}_2]+ Y_2 (YF- -k+\$) + DC_2$

Parlıyor alını uzaktan ayın on dördü gibi; /Gülüyor: İşvesinin cazibeler müncezibi. S.K./247

$Y_1 (YF- -k+\$) +\ddot{O}_1 + \ddot{O}_2+Y_2(TYF-(N +YF-)-k+\$) +E +[\ddot{O}_3] +Y_3(YF- -k+\$) +ST_3 +ZT_3$

-Dokuz kuruş bu hasır, siz, sekiz verin haydi... Pazarlık etmeyelim bir kuruş için şimdi! H/22

$Y_1 (YF- -k+\$) +\ddot{O}_1+[\ddot{O}_2] +Y_2 (YF- -k+\$)$

Ecelle uğraşılıyor bir yığın kemik... Ne hazin! V.K./600

$Y_1 (YF- -k+\$) +\ddot{O}a\check{c}.C_1 +\ddot{O}_1+ZT_2+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF-k+\$) +E +SC_2$

Şu bizim halkı uyandırmadadır varsa felâh; /Hangi bir millete baksan uyanık... Çünkü: Sabah! K.İ96./

$Y_1 (YF- -k+\$) + Y_1 T_1 + \ddot{O}_1 + [N_2] + Y_2(YF- -k+\$) + DT_2 + \ddot{O}_2$

Ötüyör her taşın üstünde birer dilli düdük. / [onu]Dinliyor kaplamış etrafını yüzlerce hödük! S.K./302

$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{U}$

Ne cihan kaygusu derman bu devasız derde; / Ne de can, sonra filân duygusu engel, heyhat! S.K./81

$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF--k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4 (YF--k+\$)$

Tutar mâhiyyet-i Sâni', o en heybetli mâhiyyet Olur âteş-zen-i ârâmin, artık durma cevhlân et! İ./20

$Y_1 + \ddot{O}_1 + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(VsT +YF-)- k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4(YF- - k+\$)$

Musaggar cirmin amma gâye-i sun'-i İlâhîsin; Bu haysiyyetle pâyânın bulunmaz, bîtenâhîsin! İ./2

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- - k+\$) + \ddot{O}_2 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + Y_4(YF- - k+\$) + \ddot{O}_4$

Esirindir tabiat, dest-i teshîrindedir eşya; Senin ahkâmının münkadıdır, mahkûmudur dünya. İ./3

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- - k+\$) + ZT_2 + \ddot{O}_2$

Dayanmaz pîş-i ikdâmında mâniler müzâhimler; Kaçar, sen rezm-gâh-ı azme girdikçe muhâcimler. İ./7

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- - k+\$) + \ddot{O}_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)$

O istikbâledir şevkin, odur ma'sûk-i vicdânın, O kudsî neşvenin şeydâ-yı bî-ârâmıdır canın. İ./13

$Y_1(TYF-(DT [N]+YF-) -k+\$)+ \ddot{O}_1 +DT_1 + [\ddot{O}_2]+ Y_2(YF- -k+\$) +DT_2 +N_2+ [\ddot{O}_3]+ Y_3(TYF-(N +[YF-])-k+\$)$

Tuttu bindirdi çocuklar sararak her yerini, /Öptüler girye-i matem dökerek gözlerini: -Çekiver doğruca istasyona... HA./66

$Y_1(TYF-(DT+YF-) -k+\$)+ \ddot{O}_1+BnT_2 +Y_2(YF- -k+\$) +\ddot{O}_2 + Y\ddot{o}T_3$

Kafa bir yük kesilip boynuna, çökmüş bağı; /İki değnek gibi yükselmiş omuzlar yukarı. HA./16

$Y_1(TYF(ST +YF-)-k+\$)+\ddot{O}_1+ \ddot{O}_2 +Y_2(YF--k+\$)+ H$

Niçin kaçıştı ahâli, ne var ki yâ Rabbi? İS./43

$Y_1(YF - -k+\$)+\ddot{O}_1 +Y_1([YF-][-k+\$])+ \ddot{O}_2$

Ne oldu Arş'a kadar yükselen o sûz ü güdâz? [Ne oldu] O cûş içindeki iman? F.C./32

$Y_1(YF- -k+\$) + E +\ddot{O}_1 +E +N_2 + Y_2 (YF- -k+\$)$

Mahalle mektebidir işte en birinci adım; Fakat; bu hatveyi ilkin tasarlamak lâzım. V.K./434

$Y_1(YF- -k+\$) + Kr\$T_1+\ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] +Y_2(YF- -k+\$)+E +N_2$

Yıkılmamış, ne kadar yıkmak istesek, îman; /Ayırmak istemişiz sonra dîni dünyâdan. İ.A.F.Y./172

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 +DT_1 +GT_2 +\ddot{O}_2 +Y_2 (YF- -k+\$) +N_2 +Y_3 (YF- -k+\$)+E +\ddot{O}_3 +NC_3 +\ddot{O}_4 +Y_4 (YF- -k+\$) + NC_4 +\ddot{O}_5 + Y_5 (YF- -k+\$) + NC_5 +\ddot{O}_6 +Y_6+([YF-][-k+\$])+ \ddot{O}_7 +Y_7+([YF-][-k+\$])+ E+ DT_8 +Y_8 (YF- -k+\$)+ \ddot{O}_8$

Döküldü ortaya ârâ-yı encümen bir bir: Siyâseten kimi kurtarmak istemiş kalanı; Demiş ki diğeri: "Asker halâs eder vatani;" O der: "Donanmaya vardır bugün eşedd-i lüzum" Bu der: "Hayır, daha elzemdir iktisâb-ı ulûm" Kiminde san'ata rağbet, kiminde nakde heves; Hülâsa, her kafadan başka başka çıkmış ses. V.K./417

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$$

*Edirne kal'asıdır gördüğün hisâr-ı mehîb; O zirvesinde biten simsiyah ağaç da:
Salîb! V.K./578*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2T_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + Y\ddot{O}T_2$$

*Dayandı bir ucu tâ Sedd-i Çin'e; diğer ucu,/ Aşıp bulut gibi, binlerce yükselen burcu,
Uzandı ansızın İspanya'nın eteklerine. V.K./272*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2T_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$$

Dem çeker bülbül... Benim beynimde baykuşlar öter! Ç.B.S.B.C./11

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + ZT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + H + Y_2T_2 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + N + [\ddot{O}_4] + Y_4(YF- -k+\$)$$

*-Yetiştii yaygaran artık... Çekil kadın evine! Atın şu kaltağı gitsin, tığın hemen içeri.
İS./72*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$$

*Didinmeden geri durmaz nücûm-i gîsû-dâr; /Bütün alm teridir durmayıp yağan
envâr! V.K./26*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-[N]+YF-) -k+\$ + E + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-[N]+YF-) -k+\$$$

Nedir meziyyeti, görsek de bâri öğrensek. V.K./542

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{U}$$

*Nedir alâkası yirminci asr-ı irfanla Bu şaklaban herifin? Anlamam ayıp değil a!
V.K./540*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$$

-Fena değil yolun amma epeyce sarp olacak! İ.A.F.Y./23

$$Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- -k+\$)$$

Münafiğin sonu gelmez, söner sefil ocağı... V.K./503

$$Y_1(YF- -k+\$) + Csi + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_4(YF- -k+\$) + \ddot{O}_4 + E + \ddot{O}_5 + Y_5(YF- -k+\$) + ZT_5$$

*Kızardı, baksana, dağlar, kızardı vadiler; Kızardı çehre-i dünyâ; kızardı rûy-i semâ;
Fakat şu mavili bayrak kızarmıyor hâlâ! V.K./666*

$$Y_1(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(DT + N + YF-)-k+\$)$$

Yalınız ben miyim fakat cani? kim çıkıp "Yapmayın!" demişti, hani? İS./83

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + ZT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$$

Sustu herkes duyunca feryadı, /Kimsecikler yerinden oynamadı. İS./84

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{U} + E + ZT_1 + [\ddot{O}_1] + \ddot{O}_2 + E + Y_2(YF--k+\$)$$

*Tutulmuyor ya esasen bugün de başka tarîk /Suyun isâlesi, tevzî'i, mutlaka tazyik
/Îânesiyle olur... İ.A.F.Y./194*

$$Y_1(YF- -k+\$) + ZT_1 + [\ddot{O}_1] + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$$

Değil kâbusun artık, devr-i devlet intibahındır. İS./9

$$Y_1(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_1 + ZT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + ZT_2 + HT_2$$

*-Namaz değil yalınız maksadım... Bugün bir adam /Çıkıp da va'zedecek öğle üstü
halka... İ.A.F.Y./39*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(SC + YF-)-k+\$)$$

*Kalmış eli böğründe felâket-zede mâder; /Evlâdını gömmüş kara topraklara, inler!
T.Y.F/46*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$)$$

Nedir bu meskenetin, sen de bir kımıldasana! V.K./158

$$Y_1(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_1 +HT_1 + E+ZT_2 +Y_2(YF- -k+\$)+\ddot{O}_2$$

*Kilitlidir kapı "ümmî duhât" için, amma Kıyâm-ı haşre kadar ictihâd eder "ulemâ".
V.K./376*

$$Y_1(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_1 +Ç_1T_1 + E+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF- -k+\$)+HT_2 +YT_2$$

*İle'l-ebed yetişir müctehid bu ümmetten; Şu var ki: Çıkmalı ferdâ-yı nura zulmetten.
V.K./378*

$$Y_1(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_1+ \ddot{O}_2+Y_2(YF- -k+\$)+ [\ddot{O}_3] +Y_3(YF- -k+\$)+N_3 +[\ddot{O}_4] +Y_4([TYF-([N]+YF-)-k+\$])+Naç.C.4$$

*Birer kabiledir eczâ-yı ferdi; zerrâtı /Sırayla ailelerdir; alın zureyrâtı:
/Görünmemekle beraber yığın yığın efrâd. V.K./85*

$$Y_1(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_1+ Y_2(YF- -k+\$)+\ddot{O}_2$$

Nedir şu bir sürü fenler, nedir bu san'atler? V.K./136

$$Y_1(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_1+ ZT_1 +YGT_2 + \ddot{O}_2+Y_2 ([YF- -k+\$])$$

*Sıgırmıyor en büyük endazeye işler artık; / Saltanat nâmına, din nâmına bin maskaralık
[yapılıyor.]... S.K./86*

$$Y_1(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_1+YGT_2 + Y_2(YF--k+\$)+ \ddot{O}_2$$

*Hayâtın erzeli olmuş hayât-ı mu'tâdın; /Senin hesabına birçok utansın ecdadın!
V.K./148*

$$Y_1(YF- -k+\$)+ VT_1 +[\ddot{O}_1]+ ZT_1 +E +N_1 + BnT_2 +\ddot{O}_2+Y_2(TYF-(N +YF-)-k+\$)$$

*Demey miyim size ben her zaman ki "dağdağasız" Yapın? Eşek gibi siz hiç lâf
anlamaz mısınız? İS./50*

$$Y_1(YF- -k+\$)+ ZT_1+\ddot{O}_1 +N_2 +\ddot{O}_2+Y_2(YF- -k+\$)+ ST_3 +YT_3 +Y_3(YF- -k+\$)+\ddot{O}_3 +Y_4(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_4$$

*Yıkılır bir gün olur mahkemeler, ma'bedler; /En temiz yerleri en kirli ayaklar çiğner;
/Beşeriyet yeni bir din tanıyıp ilhâdı, /Beşerin hafızasından silinir Hakk'ın adı;*

/Gömülür hufre-i târihe meali... S.K./26

$$Y_1(YF- -k+\$)+E+\ddot{O}_1+\text{Çi}T+E+Y_2(YF- -k+\$)+VT_2+DT_2+\ddot{O}_2$$

Tecessüd eylemiş gûyâ ki subhun rûh-i mahmûru; /Semâdan yâhud inmiş hâke, Sinâ-reng olup, Dîdâr! F.C./5

$$Y_1(YF- -k+\$)+\ddot{O}_1+E+\text{Çi}T_2+Y_2(YF- -k+\$)+KT_2+\ddot{O}_2$$

Sensin bu şebistâna süren onları elbet, /Senden doğacak doğsa da bir fecr-i hidâyet. T.Y.F/62

$$Y_1(YF- -k+\$)+\ddot{O}_1+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF--k+\$)+Kr\text{ş}T_2+ZT_2+N_2$$

Okutma sen de hamal yap bu yaşta şimdi beni! K/30

$$Y_1(YF- -k+\$)+\ddot{O}_1+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF- -k+\$)+Y_3(YF- -k+\$)+\ddot{O}_3+[\ddot{O}_4]+Y_4$$

Nefes değil o soluklar, kesik kesik feryad; /Nazar değil o bakışlar, dümû-i istimdad. K/42

$$Y_1(YF--k+\$)+Csi+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF- -k+\$)$$

-Gözü çıksın domuzun, patlasın isterse, bırak! K.İ./48

$$Y_1(YF--k+\$)+YT_1+\ddot{O}_1+Y_2(YF--k+\$)+E+\ddot{O}_2$$

Kısıldı karşiki evlerde mumların hepsi, Kısıldı sanki bütün bir mahallenin nefesi! İS./41

$$Y_1(YF--k+\$)+\ddot{O}_1+Y_2(YF--k+\$)+\ddot{O}_2+\ddot{O}_3+Y_3(YF- -k+\$)$$

Kesildi nağme-i Kur'ân, kesildi nağme-i sâz; Zaman zaman duyulan sâde bir rakîk âvâz. İS./42

$$Ya\text{ç}C_1+\ddot{O}_1+Y_1(YF- -k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF- -k+\$)$$

Bir elde olmalı kandil, bir elde iskandil, /Selâmetin yolu insan için bu, başkası değil! K./4

5.2.9. Edatlarla Başlayan Birleşik Cümleler

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(HT + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(HT + E + YF-)-k+\$)$

Evet, ulûmunu asrın şebâba öğretelim; Mukaddesata, fakat, çokça ihtiram edelim.
V.K./442

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1([YF-]-[k+\$]) + \ddot{O}_2 + Y_2([YF-]-[k+\$])$

— *Evet, bu cebhedeki? İ.A.F.Y./166*

$E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \dot{I}T + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$) + YT_2 + ZT_3 + [\ddot{O}_3] + Y_3 + (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4(YF- -k+\$) + E_5 + SC_5$

Hele hayran kalır insan yetişen gençlere de: /Bunların birçoğu tahsil eder İngiltere'de; /Sonra dindaşlarının ruhu olur, kalbi olur, /Çünkü azminden, ölüm çıksa, o dönmez, sokulur. S.K./216

$E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -k+\$)$

İşte âtîdir o ser-menzil denen ârâmgâh; /Kârbân akvâm; çöl mâzi; atâlet, sedd-i râh. D./12

$E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + ZC_2 + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

Demek tevazün içindir bu müslüman kesmek; O hâsıl oldu mu artık adam kesilmiyecek! V.K./641

$E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$

İşte meydanda kitap! Hem alırsız, hem boşanz! K.İ./65

$E + ZT_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-([N] + ST + YF-)-k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

Ya şu üç parçalı bayrak dikilirken tepene, Niye indirmedi, kim çıktı bu halkın önüne? Ü.B.K.D./35

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1([YF-]-[k+\$]) + \ddot{O}_2 + Y_2([YF-]-[k+\$])$

— *Evet, bu cebhedeki? İ.A.F.Y./166*

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1 (YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF- -k+\$)$

İşte dert, işte deva, bende ne var? S.K./446

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_1] + Y_2(YF- -k+\$) + E + Y_{T2}$

— *Hakikat öyle! Ne yapsak? Gider misin Mamaya? V.K./566*

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(TT + YF-) -k+\$) + DT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$)$

Ma'amâfih yeniden bir bakalım dikkatle: /Hükmü kat'î verelim, etmeye gelmez acele. HA./8

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(YT+YF-) -k+\$) + Z_{T2} + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_{T2}$

Ne olsa, pufla yataktan açılma tek bir adım;/ İçin sıkıldı mı, gelsin boşuk boşuk /"Bakalım Cenâb-ı Hak ne yapar?" virdi yorgan altından! V.K./304

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + N_1 + Z_{T2} + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2$

Yâhud uzat bacaklarını, /Pamuklu şilteyi buldun mu, anma hiç yarını! V.K./303

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + Z_{T1} + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-([N] + YF-) -k+\$)$

Hadi git şimdi getir... K.İ./26

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(DT + ZT + YF-)-k+\$)$

- *Evet, zemini uzaktan görüp bayılmışlar; Yavaş yavaş sokulup sonradan yayılmışlar! İ.A.F.Y./61*

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-([N] + YF-) -k+\$) + E + Naç_1 + \ddot{O}aç.C._2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$) + Z_{T2} + Y_3(YF--k+\$) + Csi + \ddot{O}_3$

İşte [onu] gördün ya, herif "sâye-i hürriyyette" /Diyerek başlamak üzreydi hemen tehdîde ; /Eskiden vardı ya meydanda gezen ipsizler: /Hani bir "sâye-i şâhâne" çekip her şeyi yer! Onların birçoğu ahrâr-ı izâm oldu bugün; /Mürteci; nah kafa, bizler... K.İ./114

**E +[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+§) + Ö₂ +Y₂(TYF-(ZT +N+YF-)-k+§) +Ö₃+ Y₃(YF- -k+§)+
Yaç.C.₃**

— Hele sabret: "Yehâfû aslından..." /Deyip de ezbere birçok ibareler okutan
/Hocam, hitâma yakın devresinde i'lâlin;/ Meyân-ı kâfiye-dârında çifte "fi'l-hâl"in
/Okur dururdu, bu bir an'aneydi besbelli: /"Kaçan ki sakın olur vav, onun da mâ-
kabli /Hurûf-i sâlimede harf-i gayr-i sakın olur;/O vâvı müttefikan meddeder imiş
cumhur... İ.A.F.Y./122

E +[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+§) + Ö₂+Y₂ (YF- -k+§)+Csi+ Ö₃ +Y₃ (YF- -k+§)

— Pekî! Ne yapmalı? Sen bâri söyle... Bak: Saat on. V.K./574

**E +[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+§) +Csi +Ö₂+Y₂ ([YF-] -k+§) + Ö₃ +Y₃ (YF- -k+§) + E +Ö₄+
Y₄ ([YF-] -k+§)**

—Evet, ne yapmalı? Dur dur! Ne Üsküdar, ne Mama. Tiyatro olmalı, yâhud
güzelce bir sinema. V.K./575

E +[Ö₁]+Y₁ (YF- -k+§)+ Csi +Ö₂ +ŞT₂ + Y₂ ([YF-]-k+§)

-Evet, muhafazakârım... Bilir misin, bu moda /Te'ammüm etmeye başlarsa...
İ.A.F.Y./116

E +[Ö₁]+Y₁(TYF-(N +ZT +YF-)-k+§) + YT₂ +E +Ö₂ +Y₂ (TYF-(N +YF-)-k+§)

Hem i'tiyâdını hiçbir zaman değiştiremez; /O nazlı sineye, zîrâ, acıklı şey giremez!
V.K./560

**E +[Ö₁]+Y₁(YF- -k+§) + [Ö₂] +Y₂ (YF- -k+§) + [Ö₃]+Y₃ (TYF-[N]+[YF-] [-k+§])
ZT₃ +Naç.C.₃**

Derken, Gelir bakar [onu görür]ki bir akşam: O âşiyân-ı kühen Yıkılmış, altına
almış zavallı aileyi! V.K./404

**E +N₁ +ZT₁ + Y₁(YF- -k+ş) +E +VT₁ +Ö₁ + ZT₂ + Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş) + [Ö₃]
+Y₃(YF- -k+ş) +HT₃**

Fakat o sût-re-i bâtabı her hurucunda, Açar da dest-i inâdiyle rüzgâr; artık, Körün sakındığı üryan vücûdu meydâna Çıkar, göğüs gerer emvâc-ı berf ü bârâna! K.N./14

E +Ö₁ + YT₁ +Y₁ (YF- -k+ş)+ E + Ö₁aç.C. +[Ö₂] +Y₂ (YF- - k+ş) + SC₂

Evet, ortada bir pis uçurum, /Var ki, günden güne dehşetleniyor, korkuyorum, /- Kapatılmazsa gelip bir yere şayet efkâr-/Olmasın millet-i merhumeye bir kanlı mezar. S.K./405

E +Ö₁ +E +Y₁(YF- -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(TYF- (KT +YF-)-k+ş) +Ü

Fakat, şu va'z edecek herze-gû aceb kim ola? /Ne olsa hiç ya... 46

E +Ö₁ +Y₁ (TYF-(N+YF--k+ş)+ DT₁ +[Ö₂] +Y₂ (TYF-(N +DT +YF-)-k+ş)+ HT₂

Demek: Muallimi teşrihi vermemiş ezber; Kitâb-ı na'sı serip taşların uzunluğuna, Açıp açıp okumuş karşısında bulduğuna. İ.A.F.Y./145

E +Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş)+ [Ö₂] + Y₂ (YF- -k+ş)

İşte haysiyyet-i kavmiyye muhakkar, berbâd! Ü.B.K.D./39

E +Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş)+ [Ö₂]+Y₂ ([YF-]) -k+ş)] +Öaç.C.2

Sonra, dikkatlere şâyân olacak bir şey var: [O şudur:] /İnkişâfâtını bir milletin erbâb-ı nazar, Kocaman bir ağacın tıpkı çiçeklenmesine, /Benzetirler ki, hakikat, ne büyük söz bilene! S.K./438

E +Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş)+ Ö₂ + Y₂ (YF- -k+ş)

Hani, milliyyetin İslâm idi... Kavmiyyet ne! Ü.B.K.D./53

E +Ö₁ +Y₁(YF- -k+ş) + ZT₁ +E +Ö₂ +Y₂ (TYF-(HT+ [YF- -k+ş])

Demek ki: Azme sarılmak gerek mebâdîde; Yanında bir de tevekkül o azmi te'yîde.

V.K./279

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(DT + YF-) -k+\$)$

Fakat bu maskaralıklar devam edip gitmez; "Adam, benim neme lâzım!" demekle iş bitmez. V.K./395

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + N_2$

Fakat zaman peşini /Bırakmıyor, atacak bir çukur bulup leşini! V.K./154

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\$) + ZT_1 + N_1 + Y_2(YF--k+\$) + \ddot{O}_2 + N_2 + Naç.C._2$

Evet, /Kimse söyletmiyor artık bizi, bak sen derde; /"Mürteci'!" damgası var şimdi bütün ellerde. K.İ./112

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + ZC_3 + E + Naç.C._3 + [N_3] Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3$

Hayır mâtem senin hakkın değil... Mâtem benim hakkım: Asırlar var ki, aydınlık nedir, hiç bilmez âfâkım. BÜ./14

$E + \$T_1 + [\ddot{O}_1] + Y(YF- -k+\$) + Y_2(YF--k+\$) + \ddot{O}_2$

Eğer vücûdunu bir parçacık gözetseydin; Eğer tehâret-i vicdana dikkat etseydin;/Bu hâle gelmeye kalmazdı orta yerde sebep. V.K./349

$E + Y_1(YF- -k+\$) + N_1 + Y_2(YF- -k+\$) + ZT_2 + \ddot{O}_2$

-Hayır, kapatmalıdır "câmi'in!" deyip kemeri; /Birer birer yıkılır az zamanda kendileri. İ.A.F.Y./64

$E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + DT_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Hayır, hayât-ı vatandır umûm için gaye; /"Vatan!" deyip giriyor her giren mücâhedeye. V.K./448

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + E + Yaç.C._2$

Evet, bir kalbdır, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /Ki cevfinden demâdem yükselir bin

nâle-i ezkâr. F.C./7

E+ [Ö₁]+Y₁(TYF-(ZT+YF-)-k+ş)+[Ö₂]+Y₂(TYF-([N]+YF-)-k+ş)+NC₂

Derken, dönünce arkama, baktım: Beş on adım geriden, /Belinde enlice bir şal, başında âbânî, /Bir orta boylu, güler yüzlü pîr-i nurânî; /Yanında koskocaman bir küfeyle bir çocukak, /Yavaş yavaş geliyorlar. K/36

E+ Y₁ (YF- -k+ş) +E +Ö₂+Y₂ (YF- -k+ş)

Demek: Sıvanmalı abdeste... Bâri bir çeşme Olaydı.. İ.A.F.Y./205

E+[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş)+E +[Ö₂] + Y₂(YF- - k+ş) +[Ö₃] + Y₃(YF- - k+ş) +[Ö₄] + Y₄(YF- - k+ş)

Yoksa yanlış mı? Hayır, söyleme, bildim... Bildim! Ü.B.K.D./31

E+[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) +Ö₂ +Y₂ (YF-- k+ş)

Sonra tenkide giriş: Hepsi tasavvufla dolu: S.K./169

E+ [Ö₁]+ Y₁(TYF-(HT+ YF-)-k+ş)+ [Ö₂]+ Y₂(TYF-(N+ YF-)-k+ş)+ [Ö₃]+ Y₃ (TYF-([N]+ YF-)-k+ş)

Fakat, halâsı için en emin tarîki tutun; Şu pis bataklığı bir kerre mahvedin, kurutun. V.K./345

E+ [Ö₁]+ Y₁(YF--k+ş)+ [Ö₂]+ Y₂(YF--k+ş)+ [Ö₃]+ Y₃(TYF-(ZT+YF)--k+ş)

Zâten Ev değil, han gibi bir şey: gece gündüz işler... K.İ./7

E+Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş)+ [Ö₂] +Y₂ (YF- -k+ş)

Evet, medâris o vahdet-serây-ı muhteşemin Önünde: Hürmetidir dîne her zaman ilmin. Bütün şu kubbelerin mevce mevce silsilesi: Huzûr-i Hak'ta kapanmış sücûd kafilesi! İ.A.F.Y./133

E+Ö₁ +Y₁(YF- -k+ş) +KT₁ +E +VT₂ +Y₂(YF- -k+ş) +Ö₂

Şu var ki: icâbı /Tahakkuk etmeli bir kerre; bir de, erbabı /Eliyle olmalı matlûb olan teceddüdler... İ.A.F.Y./105

$E + \ddot{O}_1 + Y_1 ([Y-][-k+\$]) + E + \ddot{O}_2 + Y_2 ([YF-][-k+\$]) + E + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_4] + Y_4 (TYF- (N +YF-) -k+\$) + ZT_4$

İşte Fas[gitti], işte Tunus[gitti], işte Cezayir, gitti! İşte İran'ı da taksim ediyorlar şimdi. S.K./345

$E + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + E + Y_2 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + E + \ddot{U}$

Fakat bunun nesi meydan? Bu adetâ bir yol... Tuhaf değil mi ya? İ.A.F.Y./155

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF- -k+\$) + Csi + \ddot{O}_3$

Ne Kürd elifbeyi sökmüş, ne Türk okur, ne Arab; /Ne Çerkeş'in, ne Lâz'ın var bakın, elinde kitab! V.K./428

$E_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + HT_1 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + \ddot{O}T_2$

Fakat bu aile hiç benzemez bizimkilere; Bozuşmamış onun efradı belki bir kerre. V.K./30

SONUÇ

Edebiyat dünyasında klasik olarak adlandırılan eserler kendi zamanında kalmayan, zamana yayılabilen bir özelliğe sahiptir. Safahat da Türk edebiyatında kendine özgü birçok özelliği içerisinde taşıyan, klasik olma değerini kazanan bir eserdir. Bugün hakkında en çok araştırma yapılan düşünürler arasında sayılabilecek olan Akif'in en çok bilinen ve okunan eseridir.

Safahat, Mehmet Akif Ersoy'un dönemine ışık tutmasının yanı sıra bünyesinde bugün için de geçerli bilgileri, düşünceleri barındıran bir eserdir. Türk edebiyatının yapıtlarından biri olarak kabul edilen Safahat, Türk dili açısından da önemli bir eserdir.

Bu çalışmada Safahat'ın çeşitli bölümlerinden alınan şiirlerin cümle yapıları incelenmiş söz dizimi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bilindiği gibi bir metnin edebî olma ölçütleri dil kullanma biçimi ile belirlenir. "Sözceleme öznesi kendi söylemini oluşturabilmiş midir?" sorusu belirleyici olur. Bu sorunun yanıtı ise metnin bütün düzeylerde incelenmesi, dil kullanım özelliklerinin tespit edilmesiyle verilebilir.

Safahat'ın söz dizimi incelenerek şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Eserde dönemin dil özelliklerinin örnekleri mevcuttur. Türkçenin yanı sıra Arapça ve Farsça kökenli sözcüklere ve dil bilgisi yapılarına da yer verilmiştir. Safahat'ın söz varlığı Osmanlı Türkçesinden sade Türkçeye geçiş döneminin bütün özelliklerini yansıtır niteliktedir. Bazı metinler günlük konuşma dili gibi sade iken bazı metinlerde Klasik Osmanlı Türkçesi özelliği görülür. Örneğin Küfe adlı metinde yabancı sözcüklerin oranı yaklaşık **%14**, Hasır'da **%16** iken "Tevhîd yâhud Feryâd" adlı şiirde bu oran yaklaşık **%51** olarak saptanmıştır. Ancak yabancı kökenli olarak değerlendirilen sözcüklerden çoğunun ölçünlü Türkiye Türkçesinde kullanılan ve Türkçeleşmiş olduğu kabul edilen Arapça-Farsça kökenli sözlük biçimbirimleri olduğu dikkate alınırsa Safahat'ta "öz Türkçe" değil ama "sâde Türkçe" kullanıldığı söylenebilir. *Bu durumda Kuntay'ın "Safahattaki Türkçe memlekettir, Akif, biziz" ifadesi gerçeklik kazanmaktadır.*

2. Şiirde kapalılıktan hoşlanmayan şair doğal olarak bunu şiirlerine de yansıtmıştır. Düşünsel arka planın yaratmış olduğu biçim, anlaşılabilirliğin esas

alınmasını gerekli kılmıştır. Bu bakımdan iletişime yönelik metinlerde Türkçenin kullanım oranı daha fazladır.

3. Akif dili öncelikle bildirişim işlevi ile kullanmıştır. Bu nedenle de alıcı durumundaki okuyucu/dinleyicilerin bilgi düzeyleri dikkate alınarak zaman zaman hem Türkçe hem de yabancı kökenli sözcükler birlikte kullanılmıştır:

Zulmet =karanlık

Ferda =yarın

Gece=leyle

Safahat'ta çok az sayıda da olsa **konturat**, **libri pansör** gibi Batı dillerinden alınmış sözcükler de kullanılmıştır.

4. Bilindiği gibi deyimler ve atasözleri anlatımı zenginleştiren önemli söz varlığı öğeleridir. Akif, Safahat'ta bunlara da yer vermiştir:

“Galeyan geldi mi kalmaz mantık” , “Su bulanmazsa durulmaz, “Kal’a, içinden alınır”vb.

5. Türkçenin en önemli söz dizimi özelliklerinden biri, cümle öğelerinin yer değiştirebilir (permutable) olmasıdır. Bu özellik sözceleme öznesine çok fazla seçenek sunarken onun bilinçli davranmasını da gerekli kılmaktadır. Safahat'ta Türkçenin bu özelliği bilinçli bir biçimde kullanılmış; dizime söylem değeri yüklenmiştir.

“Söz” kaynağını dilden alır, dil ile sınırlıdır ancak dili sınırsızlaştıran bir niteliği vardır. Bir dili edebiyat, bilim, felsefe dili olarak işleyen sanatçılar, bilim adamları ve düşünürler kendi sözlerini oluştururken dilin sınırlarını da zorlarlar.

Safahat ,Türkçenin imkânlarıyla oluşturulmuş bir “söz”dür. Bu sözün en belirgin özellikleri söz diziminde ortaya çıkmaktadır. Anlatıma söylem değeri katan bu yapıların her biri işlevseldir.

Safahat'taki cümle yapıları incelendiğinde şu söz dizim özellikleri dikkat çeker:

5.1. Kırık ifadelere sıkça başvurulduğu görülür.

[Ö₁]+Y₁(TYF-(YF_₋ZT +N +_YF-) -k+ş)+ Csi+ KT +Ö₂+Y₂(YF- -k+ş)
+_Ö₂

Her ân ediyorsun bizi makhûr-i celâlin, /Kurbân olayım nerde senin, nerde cemâlin?" T.Y.F/38

Bu söz dizimi özelliği aruz vezninin gerektirdiği bir sonuçtan çok sözceleme öznesinin seçtiği öznel anlatım biçiminin bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Çünkü doğal konuşma akışı içinde bu yapılara sık sık yer verilmektedir. Akif'in, -şiiir anlayışının bir yansıması olarak- konuşma dilini edebî dile taşımak için bu yapıları özellikle kullandığı söylenebilir. Cümle öğelerinin kırılması, odaklaştırmaların yapılması şiiir dilinin gerektirdiği biçimsel bir seçim olmasının yanı sıra söz değerinin arttırılması yani söylem değerinin üstelenmesi ile de ilgilidir.

5.2. Odaklaştırma, yazı dilinde gösterilemeyen parçalarüstü birimlerin (vurgu, tonlama gibi) sezdirilmesine yönelik bir söz dizimi seçimidir. Akif, sözcelerinin bilgi değeri yanında duygu değerini de iletebilecek odaklaştırmalar yapmıştır. Safahat'ta farklı biçimlerde odaklaştırma yapılmış cümle biçiminin pek çok örneği görülmektedir:

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(DT+YT+YF-)-k+ş) + [Ö_2] + Y_2(TYF-(YT+YF-)-k+ş) + DT + Y_3(YF- -k+ş) + Ö_3 + Yaç_3$

"İlcâ-yı tesâdüfle şu "boş!" âleme düşmüş; /Etrâfına binlerce şedâid gelip üşmüş, /Her lâhza boğuşmakla geçip devr-i hayâtı, /Bir şey olacak gâye-i hüsrânı: Memâtı!"

5.3. Cümlemsilerin, ünlemlerin sıkça kullanımı da onun günlük hayatta halkın kullandığı Türkçeyi şiiirlerinde kullanımının göstergelerindendir. Biçim açısından vezinle oluşturulmuş olmasına rağmen Türkçenin cümle yapısının/ söz diziminin çeşitliliği onun şiiirlerinde karşımıza çıkmaktadır.

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(YF_- + ZT + N + _YF-) -k+ş) + Csi + KT + Ö_2 + Y_2(YF- -k+ş) + _Ö_2$

"Her ân ediyorsun bizi makhûr-i celâlin, /Kurbân olayım nerde senin, nerde cemâlin?" T.Y.F/38

$E + [Ö_1] + Y_1(YF- -k+ş) + E + [Ö_2] + Y_2(YF- -k+ş) + E + E + KyT_3 + ZT_3 + Y_3(YF- -k+ş) + Ö_3$

Evet, bir kalbdır, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /Ki cevfinden demâdem yükselir bin nâle-i ezkâr. F.C./7

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - k + \text{ş}) + N_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF - (N + DT + YF -) - k + \text{ş})$

Üç sefil ordu çevirsin o metîn ordumuzu, /Bizi kovsun elimizden alarak yurdumuzu...

$E + ZT + [\ddot{O}] + Y (YF - k + \text{ş}) + E + N$

Fakat güneş batarak, ortalık karardıkça, Görür ki: Yerde yatılmaz, hemen çıkar ağaca. V.K./310

$ZT_1 + ST_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1 (TYF - (DT + YF -) - k + \text{ş}) + ZT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF - (DT + YF -) - k + \text{ş})$

İkinci gün basar açlık, erir erir süzülür; Üçüncü gün uyuşuk bir sinek olur büzülür. V.K./321

5.4. Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin ve dil bilgisi yapılarının daha yoğun olarak kullanıldığı şiirlerin söz diziminde kırımların daha az olduğu dikkat çekicidir. Bu durum, söz konusu dillerin sabit dizim özelliği ile açıklanabileceği gibi yazı dilinin bir yansıması olarak da değerlendirilebilir.

6. Akif, dilin iletişim işlevlerinin hepsinden yararlanmıştı. Kürsüler ve Âsım, gönderge işlevinin hâkim olduğu şiirlerdir, halkı bilinçlendirmek amacı güdüldüğü için bu işlev metinlerde baskındır, gönderge işlevinin yanı sıra çağrı işlevi de karşımıza çıkar. Çünkü metinler toplumu uyarıcı, harekete geçirici nitelikte oluşturulmuştur. Sanat işlevinin baskın olduğu şiirler için örnek olarak Tevhîd yahud Feryâd verilebilir. Her metinde birden çok işlevin olduğu, kullanıldığı da unutulmamalıdır. Duygu değeri taşıyan işlev, her metinde yer yer ön plana çıkarken, Gece, Hicran, Secde gibi şiirlerde daha baskın olarak yer alır. Metinlerde üst dil işlevi de karşımıza çıkar, Akif, ele aldığı konunun tam olarak anlaşılması amacını taşır. Bu nedenle açıklayıcılara sıkça yer vermiştir.

7. İletinin alıcıya ulaşması amacına odaklanan, -özellikle Kürsüler ve çağrı işlevinin baskın olduğu- metinlerde seslenme unsurlarının yoğunluğu dikkati çekmektedir. Seslenme unsurları, iletişim açısından bir değer kazanmakta ve bir çağrı unsuru olarak metinlerde yer almaktadır. Dilbilimde söylemin etki alanında yer alan özneyi harekete geçirme eylemi olarak değerlendirilen bu durum Akif'in bu tür metinlerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Edilgen özneyi harekete geçirerek etken özne

hâline getirmeyi amaçlayan Akif, bunun için iletişim değeri yüksek olan çağrışal unsurlardan yararlanmıştır. Metinlerde olumlu ya da olumsuz kullanılan seslenme unsurları dilbilimsel açıdan incelendiğinde bu türlü bir sonuca varılmaktadır.

8. Günlük dile ait söz diziminin yansıtıldığı şiirlerde çok seslilik söz konusudur. Safahat, yazarını anlatan, bir başka ifadeyle sözceleme öznesinin konuştuğu tek sesli (monofonik) bir eser değil; toplumun çeşitli kesimlerinden temsilcilerin konuşturulduğu çok sesli (polifonik) bir eserdir. Dil kullanımı da bu çok sesliliğe paralel olarak çeşitlilik göstermektedir. İşlenen her tip, kendi söylemiyle, söz dizimiyle esere girmiştir. Bir hastanın, okuyamayan bir çocuğun, dilencinin, yoksul bir yaşlının, annenin, çocuğun, alış veriş yapan mahallelinin, meyhanedeki insanların, karşıt düşüncelere sahip kişilerin, kısaca hayata dair birçok sesin, Türkçenin bir araya geldiği/getirildiği görülmektedir. Bu çok sesliliğin içinde elbette yazarın da sesi duyulmaktadır. Bütün bu insanların ele alınması gerçeklik esasına dayalı olarak yapılmıştır. Bu gerçeklik izleniminin yaratılması sürecinde en önemli görev dile düşmektedir. Yani bu gerçeklik, sözle, söz dizimi ile söylemle yaratılmıştır.

9. Eserin yazılış sürecinde meydana gelen olaylar, eserde yansımaları bulmuştur. Duygusal değeri yüksek olmasının yanı sıra düşünsel değerinin de çok yüksek olduğu bir eserdir. Bu kaniye varılmasının nedeni eserde açıklamalara sıkça yer verilmesidir. Açıklama cümlelerinin yoğun olması yazarının bir seçimidir. Her eserin gizli ya da açık bir iletişimin olduğu dilbilimsel bir gerçekliktir. Yazar bu iletişimi okuyucuya en etkili şekilde iletmek ondan bir dönüt alma amacını güdecektir.²¹⁹ Akif de düşüncesini okuyucusuna iletmek onda bir hareket oluşturmak amacıyla eserini kaleme almıştır. Anlatma, açıklama, örneklendirme, soru sorma eserde kullanılan anlatım yöntemlerindendir. Betimleme, hikâye etme, tartışma da anlatım biçimleri olarak karşımıza çıkar. Kısaca eser manzum olarak ele alınsa da anlatım tür ve biçimlerinin hepsini içermektedir. Bu da çok çeşitli söz diziminin oluşmasının nedenleri arasındadır. Bazı yerlerde tekrarlanan unsurlar da yine anlatımın etkililiği ile ilgilidir.

10. Akif, anlatımın etkinliğini arttırmak için şiir dilinin pek çok özelliğinden faydalanmıştır. Şiir dilinde karşımıza çıkan vezin, uyak gibi biçimsel değerler anlamın ortaya konulmasında araç olarak kullanılmıştır. Yani Akif'in şiir biçimini tercih etmesi

²¹⁹ Günay, *Metin Bilgisi*, s. 122-124.

düşüncelerini daha etkili olarak yansıtabilme amacıyla açıklanabilir. O, sanat yapma kaygısını taşımadığını birçok yazısında ve bu eserin de girişinde ifade etmiştir. Bu açıdan biçim, anlamın önünde değil onu oluşturan bir unsur olarak değerlendirilebilir. Çok çeşitli cümle yapılarının var olması da onun eserinin çok yönlülüğüyle ilintilidir.

11. Safahat'ın belirgin söz dizimi özelliklerinden biri de kısa cümlelerin birleştirilmesiyle oluşturulmuş sözcelerdir. Dil bilgisi ölçütleriyle belirlenmiş cümlelerin kısa olmasına karşın iletişimin tamamlandığı sözceler oldukça uzundur. Kısa cümleler daha çok konuşma diliyle oluşturulan metinlerde karşımıza çıkmaktadır. Gerçeklik ve inanırılık gibi yazma esaslarına bağlı olarak biçimlendirilen bu yapılar gündelik hayatı yansıtan metinlerde daha çok yer alır. Kısa cümleler ve eksilteli yapılar konuşma dilinin özelliklerinin eserde biçime aktarılan göstergeleridir.

12. Açıklamaya, anlatıma dayalı metinlerde basit cümlelerin yanı sıra birleşik cümle yapıları da kullanılmıştır. Açıklama, öğreticilik amacına uygun olarak seçilen bir yapıdır. Bu kullanımlarda “ki” açıklama- bağlama edatı sıklıkla tercih edilir. Cümlelerin açıklanmak istenen ögesi bu biçimde bağlanarak açıklanma yoluna gidilir. Şiir dilinin etkisinin yanı sıra bu, Akif'in tercihidir. Açıklama kısmının ögenin sonuna atılması etkinin artırılması ve vurgunun pekiştirilmesi olarak değerlendirilebilir.

13. Metinlerde cümlemsiler, yani söylem değeri taşıyan, edatlardan daha farklı olan, kendi içerisinde bir cümle özelliği gösteren ancak söz değeri yüklenen cümle unsurları şeklinde tanımlanabilecek birimler de önemli bir söz dizimi özelliği olarak karşımıza çıkar. Bu yapılar, duygu değeri taşıyan yani öznel olan birimlerdir. Özellikle günlük konuşmalarda, yazara göre olumlu ya da olumsuz durumların, tutumların ifade edilmesinde kullanılmışlardır. Bu birimler, Türkçenin birçok düzeyde yansımasında yararlanılan unsurlar arasındadır. “*Bereket versin, İyazen billâh, bırakın, bak*” gibi cümlemsiler, yazarın anlattığı konunun etkisini, inanırılığını artırma, pekiştirme, dikkati çekme, onaylama ya da onaylamama gibi, yani yazarının tutumunu yansıtan unsurlar olarak eserde yer alır. Konuşma dilinde sık sık başvurulmuş bu anlatım tarzı metinlerde kullanılarak gerçeklik izlenimi verilmiştir. Hayattan manzaraların sunulduğu metinlerde hayatın dili kullanılmıştır. Bu da eserin anlatım değerini arttıran noktalar arasındadır.

14. Öyküleme (tahkiye) üslubu metinlerde sıkça kullanılır. Bu tarz, Akif'in anlatım özelliklerindendir.

15. Akif birçok şiirine betimleme yaparak başlar, uzun betimlemelerin yer aldığı metinler onun yaşadığını, gördüğünü anlatan bir şahsiyet olduğunun göstergeleri arasındadır. Metinlerin uzunluğu anlatılan konuya göre değişkenlik göstermektedir. Bir metin içinde birçok konudan söz edilir ancak metin bütünlüğü bozulmaz.

16. İçerik açısından çeşitlilik gösteren ve pek çok metinden oluşan eserde metin bütünlüğünü sağlayan temel unsur esere verilen addır. Arapça çokluk biçimindeki sözcük, hem biçimiyle hem de anlamıyla çeşitliliği bir bütün hâlinde birleştirmiş, metnin tutarlılığını sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- Adalı, Oya, *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*, (2. Baskı), Papatya Yayıncılık, İstanbul 2004.
- Aksan, Doğan, *Türkçenin Zenginlikleri, İncelikleri*, (1. Basım), Bilgi Yayınevi, Ankara 2005.
- Aksay, Ömer, “Eskiz Defteri, Mehmed Âkif Ersoy”, *Hece Dergisi Bir Karakter Âbidesi ve Bir Çılgılık Olarak Mehmet Akif Özel Sayısı*, S. 133, Ankara 2008, 154-163.
- Atabay, Neşe, Özel, Sevgi, Çam, Ayfer, *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi*, (2. Basım), Papatya Yayıncılık, İstanbul 2003.
- Banguoğlu, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, (8. Baskı), TDK Yay., Ankara 2007.
- Bayrav, Süheylâ, *Yapısal Dilbilim*, (1. Baskı), Multilingual Yayınları, İstanbul 1998.
- Boz, Erdoğan, *Türkiye Türkçesinde +/A/ Durum Biçimbirimi*, (1. Baskı), Gazi Kitabevi, Ankara 2007.
- Bozkurt, Fuat, *Türkiye Türkçesi Türkçe Öğretiminde Yeni Bir Yöntem*, (4. Baskı), Kapı Yayınları, İstanbul 2010.
- Börekçi, Muhsine, *Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1995.
- _____, “Türkçe Öğretimi Bakımından Çatı Kavramı”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I, 20-26 Eylül 2004*, Ankara 2004, 487-500.
- _____, *Risâle-i Tevhîd (İnceleme- Metin- Dizin)*, (1. Baskı), Akçağ, Ankara 2003.
- _____, “Türkçe Öğretimi Bakımından Dil Bilgisi Terimi ve Kavram Olarak Olumluluk-Olumsuzluk”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 2001/I-II’den Ayrıbasım*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2003.
- _____, “Türkçede Hâl Eklerinin İşlevsel Olarak Sınıflandırılması Üzerine Bir Deneme”, *IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri, 24 Eylül- 29 Eylül 2000*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007, 245-276.
- _____, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, (1. Baskı), Eser Ofset Matbaacılık, Erzurum 2009.
- Cündioğlu, Dücan, *Âkif’e Dâir*, Kapı Yayınları, (2. Baskı), İstanbul 2010.

- Çantay, Hasan Basri, *Âkifnâme Mehmed Âkif*, (1. Baskı), Erguvan Yayınevi, İstanbul 2008.
- Delice, H. İbrahim, *Türkçe Sözdizimi*, (3. Baskı), Kitabevi Yay. İstanbul 2007.
- Demir Tufan, *Türkçe Dilbilgisi*, (2. Baskı), Kurmay Kitap Yayın Dağıtım, Ankara 2006.
- Demircan, Ömer, *Devrik Tümce ve Odaklama (Dil Devrimi'nin Öteki Yanı)*, Der Yayınları, (1. Baskı), İstanbul 2009.
- _____, *Türk Dilinde Çatı*, (1. Basım), Papatya Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- _____, *Türkiye Türkçesinde Kök- Ek Bileşmeleri*, (2. Basım), Papatya Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Deny, Jean, *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*, Tercüme Eden Ali Ulvi Elöve, (1. Baskı) İstanbul Maarif Matbaası, İstanbul 1941.
- Doğrul, Ömer Rıza, *Safahat Mehmet Âkif Ersoy*, (11. Baskı), İnkılâp ve Aka Yayınları, İstanbul 1944.
- Dr. Muhammed İkbâl, *Muhammed İkbâl Külliyyatı, Farsça Eselerinden Oluşan Külliyyat*, Vezne Tercüme: Ahmet Metin Şahin, (1. Basım), Irmak Yayınları, İstanbul 2010.
- Düzdağ M. Ertuğrul, *Mehmet Âkif Ersoy Safahat Edisyon Kritik*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1987.
- _____, *İstiklâl Şâiri Mehmed Âkif Ersoy Hayatı ve Eserleri*, (3. Baskı), Fide Yayınları, İstanbul 2008.
- _____, *Mehmed Âkif Ersoy*, (1. Baskı), Kaynak Kitaplığı, İstanbul 2004.
- _____, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Karşılaştırmalı Neşir ve Safahat Dışında Kalmış Şiirler*, (3. Baskı), İz Yayıncılık, İstanbul 2009.
- _____, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Tenkidli Neşir, Mehmed Âkif Ersoy*, (2. Baskı), İz Yayıncılık, İstanbul 1991.
- _____, *Mehmed Âkif Hakkında Araştırmalar*, Marmara Üni. İlahiyat Fak. Mehmed Âkif Araştırmaları Merkezi Yay., (1. Baskı), İstanbul 1987.
- Ediskun, Haydar, *Türk Dilbilgisi*, (11. Basım), Remzi Kitabevi, İstanbul 2007.
- Eker, Süer, *Çağdaş Türk Dili*, (4. Baskı), Grafiker Yayınları, Ankara 2006.
- Emin Akif Ersoy, *Babam Mehmet Akif -İstiklal Harbi Hatıraları-*, (1. Baskı), Hz. Yusuf Turan Günaydın, Kurtuba Kitap, İstanbul 2011.

- Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, (4. Baskı), Bayrak Basım-Yayım-Tanıtım, İstanbul 2007.
- Edip, Eşref, *Mehmed Âkif Hayatı Eserleri Yetmiş Muharririn Yazıları*, Haz. Fahrettin Gün, Beyan Yay., İstanbul 2010.
- Günay, Doğan, *Göstergebilim Yazıları*, (1. Baskı), Multilingual Yayınları, İstanbul 2002.
- _____, *Metin Bilgisi*, (3. Baskı), Multilingual Yayınları, İstanbul 2007.
- Günaydın, Yusuf Turan, *Akif'in Mektupları*, (1. Baskı), Ebabil Yayınları, Ankara 2009.
- Hacıeminoğlu, Necmettin, *Türk Dilinde Edatlar*, (1. Baskı), MEB Yayınları, İstanbul 1992.
- _____, *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, (1. Baskı), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.
- Hatiboğlu, Vecihe, *Türk Dilinde İkileme*, (Genişletilmiş İkinci Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1981.
- _____, *Türkçenin Sözdizimi*, (2. Baskı), Dil Tarih VE Coğrafya Fakültesi Basımevi, Ankara 1982.
- Hengirmen, Mehmet, *Dil Bilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, (1. Basım), Engin Yayınevi, Ankara 1999.
- Kabaklı, Ahmet, *Mehmet Akif*, (9. Baskı), Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2006.
- Kafkasyalı, Ali, "İstiklâl Harbimizde Mehmet Akif", *Türk Yurdu Dergisi*, S. 357, Aralık-1987.
- Kara, Funda, "Yapım Eki İşlevinde Olmayan Eklerden Bazıları", *Atatürk Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu*, 25-27 Nisan 2007 Erzurum, Yayınlanmış Bildiriler-2, Erzurum 2009, 565-576.
- _____, *Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2001.
- Karaağaç, Günay, *Türkçenin Söz Dizimi*, (2. Basım), Kesit Yayınları, İstanbul 2009.

- Karadeniz, Abdurrahman, “Mehmet Âkif’in Düşünsel Öncüleri ve Gelenek Algısı”, *Hece Dergisi Bir Karakter Âbidesi ve Bir Çılgılık Olarak Mehmet Akif Özel Sayısı*, S. 133, Ankara 2008, 46-54.
- Karahan, Leyla, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları, (13. Baskı), Ankara 2008.
- Kasapoğlu, Abdurrahman, *Atatürk’ün Kur’an Kültürü*, (12. Baskı), İlgı Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008.
- Kıran, (Eziler) Ayşe, Korkut, Ece, Ağıldere, Suna, *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*, (1. Baskı), Multilingual Yayınları, İstanbul 2003.
- Kıran, Zeynel, Kıran, Ayşe (Eziler), *Dilbilime Giriş*, (1. Baskı), Seçkin Yay. Ankara 2001.
- Koç, Nurettin, “-makta/-mekte ÜZERİNE”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 1998/I, S. 558, 490-496.
- _____, *Yeni Dilbilgisi*, (2. Baskı), İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1996.
- Korkmaz, Zeynep, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1992.
- Köktekin, Kâzım, “-mAktA, -mAdA Şimdiki Zaman Ekleri Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 2001/1, S. 594, 634-638.
- Kuntay, Mithat Cemal, *Ölümünün 50. Yılında Mehmet Akif Hayatı- Seciyesi- Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (1. Baskı), Ankara 1986.
- Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, Hz. Vahap Akbaş, Beyan Yay., (1. Baskı), İstanbul 2010.
- Muhammed Ferid Vecdi, *Müslüman Kadını*, (1. Baskı), Tercüme Eden: Mehmed Âkif Ersoy, Erkam Yayınları, İstanbul 2007.
- Mungan, Güler, *Türkçede Fiillerden Türetilmiş İsimlerin Morfolojik ve Semantik Yönden İncelenmesi*, (1. Baskı), Simurg Yay., İstanbul 2002.
- Şanlı, Cevdet, *Safahat Sözlüğü*, (1. Baskı), Çağrı Yayınları, İstanbul 2010.
- Tepeli, Yusuf “Türkiye Türkçesinde Zarf Tamlamaları”, *K.K.E.F. Dergisi*, S. 19, Erzurum 2009, 35-56.
- Timurtaş, Faruk Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl Gramer- Metin-Sözlük*, (1. Baskı), Enderun Kitabevi, İstanbul 1994.
- _____, *Osmanlı Türkçesi Grameri*, C. 3, (3. Baskı), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1979.

Türkiye Diyanet Vakfı, *Safahat Mehmed Âkif Ersoy*, (1. Baskı), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2009.

Üstüner, Ahad, *Türkçede Sıfat-Fiil Ekleri*, (1. Baskı)TDK Yay., Ankara 2000.

Üstünova, Kerime, *Türkiye Türkçesi Ad İşletimi (Biçim Bilgisi)*, (1. Baskı), Kesit Yayınları, İstanbul 2008.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Arzu ŞEYDA
Doğum Yeri ve Tarihi	Kars - 10.05.1977
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	Kafkas Üniversitesi Atatürk Üniversitesi
İletişim	
E-posta Adresi	arzuseyda@atauni.edu.tr
Tarih	05.07.2011

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Arzu ŞEYDA

MEHMET AKİF ERSOY'UN SAFAHAT'INDA SÖZ DİZİMİ

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ

ERZURUM-2011

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ danışmanlığında, Arzu ŞEYDA tarafından hazırlanan bu çalışma 05/07/2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Dili ve Edebiyatı-Türk Dili Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ

İmza: *Muhsine Börekçi*

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Ali KAFKASYALI

İmza: *Ali Kafkasyalı*

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Yusuf TEPELİ

İmza: *Yusuf Tepeli*

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. A. Fikret KILIÇ

İmza: *A. Fikret Kılıç*

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Rıfat KÜTÜK

İmza: *Rıfat Kutük*

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	X
ABSTRACT	XI
KISALTMALAR DİZİNİ	XII
ÖN SÖZ.....	XV
GİRİŞ	1
MEHMET AKİF ERSOY’UN HAYATI	1
ÖĞRENİM HAYATI.....	1
EDEBÎ HAYATI	2
ESERLERİ	3
MAKALELERİ-VAAZLARI- TEFSİRLERİ.....	3
Mektupları	3
Tercümeleri.....	3
Mehmet Akif ve Safahat	5
BİÇİM ÖZELLİKLERİ	11
DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ	15
Sözcük Dağarcığı	15
Kavram İlişkileri	15
Cümle Yapıları	15
DİLİN İLETİŞİM İŞLEVLERİ AÇISINDAN SAFAHAT	17
İÇERİK BAKIMINDAN SAFAHAT.....	18
SÖZ DİZİMİ ÇALIŞMALARINDAKİ ESASLAR.....	36
İNCELEME VE İŞARETLEME YÖNTEMİ	37

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLARIN İŞARETLENMESİ

1.1. KÖK VEYA KÖKEN HÂLİNDEKİ KAVRAM İŞARETLERİ.....	39
1.1.2. İşaretledikleri Kavramlar Açısından Söz Varlığı	40
1.1.2.1.Özel Adlar	40
1.1.2.2. Cins Adlar	43
1.2. GÖVDE HÂLİNDEKİ KAVRAM İŞARETLERİ.....	44
1.2.1. Gövde Hâlindeki Fiiller	44

1.2.1.1. Fiilden Fiil Yapım Ekleri ve Çatı Ekleri	44
1.2.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri	49
1.2.2. Gövde Hâlindeki İsimler	50
1.2.2.1. Fiilden Türetilmiş İsim Gövdeleri	50
1.2.2.2. İsimden Türetilmiş İsim Gövdeleri	51
1.3. BİRDEN FAZLA KAVRAMIN BİRLEŞTİRİLMESİYLE	
OLUŞTURULMUŞ KAVRAM İŞARETLERİ	53
1.3.1. Birden Fazla Anlam Ögesinin Birleşmesiyle Oluşan Genel Anlamlı	
Fiil Deyimleri	53
1.3.1.1. İsim +Yardımcı Fiil Yapılı Fiiller	54
1.3.1.2. Nesne +Fiil Kalıplaşmasıyla Oluşan Fiil Deyimleri	55
1.3.1.3. Özne+Fiil Kalıplaşması ile Oluşmuş Fiil Deyimleri	56
1.3.1.4. Zarf+fiil Tamlaması Biçimindeki Fiil Deyimleri	56
1.3.1.5. Çekimli İsimlerin Fiillerle Oluşturdukları Birleşik Fiil	
Deyimleri	61
1.3.1.6. İsim-fiil +Yardımcı Fiil Biçimindeki Fiil Deyimleri	63
1.3.1.7. Zarf-fiil +Fiil Yapısındaki Birleşik Fiiller	63
1.3.1.8. Sıfat-fiil +Yardımcı Fiil Biçimindeki Birleşik Fiiller	64
1.3.2. Birden Fazla Kavramın Birleştirilmesiyle Oluşturulmuş İsimler	67
1.3.2.1. İkileme Biçimindeki İsimler	67
1.3.2.2. İkileme Biçimindeki Zarflar	68
1.3.2.3. İkileme Biçimindeki Sıfatlar	68
1.3.2.4. Zamirden İkileme	68
1.3.2.5. Ünlemlerden Oluşan İkileme	69
1.3.2.6. Edat-Cümlemsilerden Oluşan İkileme	69
1.3.2.7. Yakın Anlamlı Sözcüklerden İkileme	69
1.3.2.8. Karşıt Anlamlı Sözcüklerden İkileme	69
1.3.2.9. Yabancı Kelimelerden Oluşan İkileme	69
1.3.3. Yineleme	70
1.3.4. Bağlama Öbeği Biçimindeki Kavram İşaretleri	71

İKİNCİ BÖLÜM

TABAN HÂLİNDEKİ ÖGELER

2.1. İSİM TABANLARI.....	73
2.1.1. İsimlerde Sayı	73
2.1.1.1. İsimlerde Teklik	73
2.1.1.2. İsimlerde İkilik	74
2.1.1.3. İsimlerde Topluluk.....	74
2.1.1.4 İsimlerde Çokluk.....	74
2.1.2. İsimlerde Cins	79
2.1.3. İsimlerde Belirlilik.....	80
2.1.4. İsimlerde Genellik/Belirsizlik.....	81
2.2. FİİL TABANLARI	81
2.2.1. Fiillerde Olma/Olmama, Kılma/Kılmama	81
2.2.1.1. Fiillerde Kılma-Olma	82
2.2.1.2. Fiillerde Olmama-Kılmama	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAVRAM İLİŞKİLERİ

3.1 İSİM ÇEKİMİ	90
3.1.1.İyelik Ekleri	90
3.1.2. Hâl/Durum	91
3.1.2.1. Ayrılma Durumu	92
3.1.2.2. Beraberlik Durumu.....	93
3.1.2.3. Benzerlik Durumu.....	93
3.1.2.4. Eşitlik Durumu (zamanda /durumda/ nicelikte eşitlik-denklik)94	
3.1.2.5. Görelilik Durumu	95
3.1.2.6. Bulunma Durumu	96
3.1.2.7. Çıkma Durumu.....	97
3.1.2.8. Sebep Durumu	98
3.1.2.9. Hedef /Amaç Durumu	99
3.1.2.10. İlgi Durumu	100
3.1.2.11. Karşılıklılık Durumu	101

3.1.2.12. Karşılaştırma Durumu	102
3.1.2.13. Karşıtlık Durumu	102
3.1.2.14. Niteleme Durumu	103
3.1.2.15. Yaklaşıklık Durumu.....	104
3.1.2.16. Üsteleme Durumu.....	105
3.1.2.17. Varma Durumu	106
3.1.2.18. Vasıta (Araç) Durumu	106
3.1.2.19. Yaklaşma Durumu	107
3.1.2.20. Özne Durumu	107
3.1.2.21. Yönelme Durumu	107
3.1.2.22. Yükleme Durumu	107
3.1.2.23. Yerine Geçme Durumu	108
3.1.2.24. Seslenme Durumu	109
3.1.2.25. Sınırlandırma Durumu	110
3.2. FİİL ÇEKİMLERİ.....	111
3.2.1. İsim-Fiil	111
3.2.1.1. İsim Yan Cümlesi Kuran İsim-Fiil Ekleri	112
3.2.1.2. Yükleme İsmi Yapan İsim Fiil Ekleri	113
3.2.2. Sıfat-Fiil (Ortaç, Partisip).....	117
3.2.2.1. Yükleme İsmi Yapan Sıfat Fiil Ekleri.....	118
3.2.2.2. Sıfat Yan Cümlesi Yapan Sıfat Fiil Ekleri	122
3.2.3. Zarf-fiil Ekleri	125
3.2.3.1. Bağlama Zarf-fiilleri	125
3.2.3.2. Durum Zarf-fiilleri	125
3.2.3.3. Benzerlik Zarf-fiilleri	127
3.2.3.4. Hedef Zarf-fiilleri	127
3.2.3.5. Zaman Zarf-fiilleri	128
3.2.3.6. Karşıtlık Zarf-fiilleri	131
3.2.3.7. Üsteleme Zarf-fiilleri.....	131
3.2.3.8. Karşılaştırma Zarf-fiilleri.....	131
3.2.3.9. Sebep Zarf-fiilleri	131

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EYLEYEN-TÜMLEYEN-EYLEM İLİŞKİLERİ (CÜMLE)

4.1. ÖZNE (İSİM ÖBEĞİ)	132
4.1.1. Yüklem Fiilin Kip ve Çatısına Göre Özne Türleri.....	133
4.1.1.1. Gerçek Özne.....	133
4.1.1.2. Sözde Özne	133
4.1.1.3. Mantıksal Özne.....	134
4.1.1.4. Belirsiz Özne	134
4.1.2. İfade Edilme Biçimi Bakımından Özne Türleri	135
4.1.2.1. Açık Özne	135
4.1.2.2. Ek Hâlinde (Zamirin Kullanılmadığı /Eksilti (Eliptique)	
Özne	135
4.1.2.3. Ortak Özne.....	137
4.1.2.4. Katılan Özne	137
4.1.2.5. Açıklamalı Özne	137
4.1.2.6. Pekiştirilmiş Özne	138
4.1.3. Yapıları Bakımından Özneler	139
4.1.3.1. Ö (Ø)	139
4.1.3.2. Ö (İ+öhe (Ø))	139
4.1.3.3. Ö (zr+ öhe (Ø))	139
4.1.3.4. Ö (İ.tm.+ öhe (Ø)).....	140
4.1.3.5. Ö (S.tm.+ öhe (Ø))	140
4.1.3.6. Ö (ek. S.tm. (S+ø+Iar)+ öhe (Ø))	141
4.1.3.7. Ö (bğl öb.+ öhe (Ø))	141
4.1.3.8. Ö (aç.öb+ öhe (Ø))	141
4.1.3.9. Ö (İYC+ öhe (Ø)).....	141
4.1.3.10. Ö (SYC+ öhe (Ø))	142
4.1.3.11. Ö (Cümle+ öhe (Ø)).....	142
4.2. YÜKLEM VEYA YÜKLEM ÖBEĞİ (TÜMLEÇLERİYLE BİRLİKTE	
YÜKLEM FİİL (TYF).....	142
4.2.1. Tümleçleriyle Birlikte Yüklem Fiili (TYF)	144
4.2.1.1. Yüklem Fiiller	144

4.2.1.2. Yüklem ekimi.....	150
4.2.1.2.1. Ek- Fiil (İ- Fiili).....	151
4.2.1.2.2. Şahıs Ekleri	152
4.2.2. Tümleçler	153
4.2.2.1. Nesne.....	153
4.2.2.2. Zaman Tümleçleri.....	157
4.2.2.3. Yer Tümleçleri.....	167
4.2.2.4. Varma Tümleçleri	170
4.2.2.5. ıkma Tümleçleri.....	172
4.2.2.6. Yerine Geçme Tümleçleri.....	172
4.2.2.7. Tekrar Tümleçleri.....	173
4.2.2.8. Sebep Tümleçleri.....	173
4.2.2.9. Görelik Tümleçleri	177
4.2.2.10. Şart Tümleçleri.....	181
4.2.2.11. Vasıta Tümleçleri	182
4.2.2.12. Karşılıklılık Tümleçleri	184
4.2.2.13. Beraberlik Tümleçleri.....	184
4.2.2.14. Karşıtlık Tümleçleri.....	185
4.2.2.15. Karşılaştırma Tümleçleri	187
4.2.2.16. Kuvvetlendirme Tümleçleri	187
4.2.2.17. Üsteleme Tümleçleri.....	189
4.2.2.18. Sınırlandırma Tümleçleri.....	189
4.2.2.19. İhtimal Tümleci	190
4.2.2.20. Ölçü Tümleçleri.....	190
4.2.2.21. Durum Tümleçleri.....	191
4.2.2.22. Hedef Tümleçleri.....	195
4.2.2.23. Yönelme Tümleçleri	198
4.2.2.24. İlgı Tümleçleri	200
4.2.2.25. Benzetme Tümleçleri.....	201
4.2.3. Cümle Tümleçleri.....	202
4.2.3.1. Edatlar.....	202
4.2.3.1.1. Sebep Edatları.....	203

4.2.3.1.2. Üsteleme (Katma) Edatları.....	204
4.2.3.1.3. Karşıtlık Edatları	207
4.2.3.1.4. Yetinme Edatları	209
4.2.3.1.5. Zaman Edatları.....	210
4.2.3.1.6. Şart Edatları	211
4.2.3.1.7. İhtimal / Şüphe Edatları	212
4.2.3.1.8. Niteleme /Benzetme Edatları.....	213
4.2.3.1.9. Açıklama /Örneklendirme /Özetleme Edatları.....	213
4.2.3.1.10. Hatırlatma/Konuyu Bağlama Edatları.....	215
4.2.3.1.11. Kuvvetlendirme/ Kesinleme /Onaylama Edatları ...	215
4.2.3.1.12. Cümle Sonu Pekiştirme-Kuvvetlendirme Edatları .	215
4.2.3.1.13. Odaklaştırma Edatları.....	216
4.2.3.1.14. Gösterme Edatları	217
4.2.3.1.15. Teşvik Edatları	218
4.2.3.1.16. Seslenme Edatları	218
4.2.3.2. Cümlemsiler (Ünlemler)	218
4.2.3.2.1. Sevgi, Şevkat, Acıma	219
4.2.4.2.2. Beğenme, Takdir	219
4.2.3.2.3. Küçümseme, Aşağılama	219
4.2.3.2.4. Sevinç, Mutluluk, Coşku.....	220
4.2.3.2.5. Acı, Üzüntü, Pişmanlık	220
4.2.3.2.6. Bıkkınlık, Usanç, Can sıkıntısı, Karamsarlık	221
4.2.3.2.7. Önemsememe	221
4.2.3.2.8. Rahatlama	221
4.2.3.2.9. İstek/Yalvarma	221
4.2.3.2.10. Karşıtlık.....	221
4.2.3.2.11. Dua, Yalvarma	222
4.2.3.2.12. Teşvik/Çağrı.....	222
4.2.3.2.13. Şaşkınlık, Telaş, Heyecan	223
4.2.3.2.14. İtiraz, Tehdit, Uyarı	223
4.2.3.2.15. Seslenme	223
4.2.3.2.16. Hatırlatma	224

4.2.3.2.17. Dikkat Çekme	224
4.2.3.2.18. Soru	225
4.2.3.2.19. Yanıt	225
4.2.3.2.20. Onaylama	226
4.2.3.2.21. Reddetme.....	226
4.2.3.2.22. Açıklama.....	226
4.2.3.2.23. Kızgınlık, Sitem, Nefret.....	227
4.2.3.2.24. Pekiştirme.....	228

BEŞİNCİ BÖLÜM

CÜMLE YAPILARI

5.1. BASİT CÜMLELER.....	230
5.1.1. Eksiltili Özne ile Başlayan Cümleler	230
5.1.2. Cümlemsilerle (Ünlemler) Başlayan Cümleler	254
5.1.3. Edatlarla Başlayan Cümleler	261
5.1.4. Seslenme Ögesiyle Başlayan Cümleler	276
5.1.5. Öznenin Başta Olduğu Cümleler	277
5.1.6. Özne Açıklayıcılarıyla Başlayan Cümleler	303
5.1.7. Tümleçlerle Başlayan Cümleler	305
5.1.8. Kırık İfadeli Cümleler	335
5.1.9. Yüklemin Başta Olduğu Cümleler.....	354
5.1.10. Yüklemler Açıklayıcılarıyla Başlayan Cümleler.....	365
5.2. BİRLEŞİK CÜMLELER	365
5.2.1. Eksiltili Özne ile Başlayan Birleşik Cümleler.....	365
5.2.2. Kırık İfadeli Birleşik Cümleler	390
5.2.3. Cümlemsilerle (Ünlemler) Başlayan Birleşik Cümleler	407
5.2.4. Tümleçlerle Başlayan Birleşik Cümleler.....	410
5.2.5. Seslenme Ögesi ile Başlayan Birleşik Cümleler.....	426
5.2.6. Öznenin Başta Olduğu Birleşik Cümleler.....	429
5.2.7. Özne Açıklayıcılarıyla ile Başlayan Birleşik Cümleler	448
5.2.8. Yüklemin Başta Olduğu Birleşik Cümleler	449
5.2.9. Edatlarla Başlayan Birleşik Cümleler.....	458

SONUÇ.....	465
KAYNAKÇA	472
ÖZ GEÇMİŞ.....	477

ÖZET**DOKTORA TEZİ****MEHMET AKİF ERSOY’UN SAFAHAT’INDA SÖZ DİZİMİ****Arzu ŞEYDA****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ****2011, Sayfa: 493****Jüri: Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ****Doç. Dr. Yusuf TEPELİ****Doç. Dr. Ali KAFKASYALI****Yrd. Doç. Dr. A. Fikret KILIÇ****Yrd. Doç. Dr. Rıfat KÜTÜK**

Bu çalışmada Mehmet Akif Ersoy’un Safahat adlı eserinden seçilen metinler işlevsel dil bilgisi yaklaşımıyla söz dizimi açısından incelenerek dil birimlerinin söz dizimi içindeki işlevleri tespit edilmeye çalışılmış; eserden seçilen metinlerden oluşturulan bütüncedeki cümleler yapısal çözümleme yöntemiyle sınıflandırılmıştır.

Giriş bölümünde çalışmanın bütüncesini oluşturan Safahat ve sözceleme öznesi olarak değerlendirilebilecek Mehmet Akif Ersoy hakkında bilgi verilmiş; neden bu eserin seçildiği irdelenmiştir. Kavramların İşaretlenmesi bölümünde Türkçenin kavram oluşturma yöntemleri açıklanarak eserden hareketle örneklendirilmiştir. Taban Hâlindeki Ögeler bölümünde Safahat’ta kullanılan örneklerden hareketle isim ve fiil tabanları incelenmiştir. Kavram İlişkileri bölümünde Safahat’ta kullanılan geçici kavram ilişkileri işlevsel bir yaklaşımla değerlendirilmiş; Eyleyen-Tümleyen-Eylem İlişkileri bölümünde cümlenin kurucu ögeleri Safahat’taki örneklerden hareketle betimlenmiştir. Cümle Yapıları bölümünde formüllendirilen cümleler yapılarına göre sınıflandırılmıştır. Sonuç bölümünde ise bulgular yorumlanarak ulaşılan sonuçlar dikkatlere sunulmuştur. Safahat’ta kullanılan dil birimlerinin seçimi ve dizimi işlevsel açıdan değerlendirilerek ortaya çıkan söylem özellikleri betimlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Safahat, Türkçe, Söz Dizimi.

ABSTRACT**Ph. D. DISSERTATION****SYNTAX IN MEHMET AKİF ERSOY'S SAFAHAT****Arzu ŞEYDA****Advisor: Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ****2011, Page: 493****Jury: Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ****Assoc. Prof. Dr. Yusuf TEPELİ****Assoc. Prof. Dr. Ali KAFKASYALI****Asst. Prof. Dr. A. Fikret KILIÇ****Asst. Prof. Dr. Rıfat KÜTÜK**

In the study, texts elected from Mehmet Akif Ersoy's Safahat are examined in terms of syntax through the perspective of functional, and are also tried to determine the functions of language units in syntax, and later sentences in the corpus composed of the versatile texts in the work are classified through the method of structuralist analysis.

In Introduction, it is given information both about Safahat forming the corpus of the study and about Mehmet Akif Ersoy that can be interpreted as enunciation agent, firstly. Next, it is discussed about the reasons why this work has been chosen to study. In the chapter called Signing the Concepts, methods for forming concept in Turkish is revealed and exemplified in the light of the work. In the chapter of Elements in Basement, basements of noun and verb are examined through the examples in Safahat. In the chapter of Concept Relationships, invalid concept relationships in Safahat are studied in terms of a functional perspective. In the chapter of Relationships of Actant, Complement and Action, the constituent elements of sentence are described in terms of the examples in Safahat. In the chapter of Sentence Structures, formalized sentences are classified in terms of their structures. In Conclusion, symptoms are interpreted and results are revealed. As a last, the selection and arrangement of language units used in Safahat are functionally analysed, and the characteristics of the discourse which appear in the work are described.

Key Words: Mehmet Akif Ersoy, Safahat, Turkish, Syntax.

KISALTMALAR DİZİNİ

AC	: Ara Cümle
aç. öb	: Açıklama Öbeği
aç.	: Açıklayıcı
Ar. Tm	: Arapça Tamlama
AS	: Ara Söz
bğl. öb	: Bağlama Öbeği
BnC	: Benzetme Cümlesi
BnT	: Benzetme Tümleci
BT	: Beraberlik Tümleci
C.	: Cümle
CSE	: Cümle Sonu Eki/Edatı
ÇıT	: Çıkma Tümleci
DT	: Durum Tümleci
DTaç	: Durum Tümleci Açıklayıcısı
DTaç. C.	: Durum Tümleci Açıklama Cümlesi
E	: Edat
ek. S.tm.	: Eksiltili Sıfat Tamlaması
f	: Fiil
GC	: Görelik Cümlesi
GT	: Görelik Tümleci
H	: Hitap
Haçc	: Hitap Açıklama Cümlesi
HT	: Hedef Tümleci
İ	: İsim
İ.tm.	: İsim Tamlaması
İhT:	: İhtimal Tümleci
İlT	: İlgi Tümleci
İlT. aç. C.	: İlgi Tümleci Açıklama Cümlesi
İYC	: İsim Yan Cümlesi
ka. öb.	: Karşılaştırma Öbeği
KaC	: Karşılaştırma Cümlesi

KaT	: Karşılaştırma Tümleci
KrşC	: Karşıtlık Cümlesi
KrşT	: Karşıtlık Tümleci
KrT	: Karşılıklılık Tümleci
KT	: Kuvvetlendirme Tümleci
N	: Nesne
Naç	: Nesne Açıklayıcısı
Naç. C.	: Nesne Açıklama Cümlesi
NC	: Nesne Cümlesi
NCaç	: Nesne Cümlesi Açıklayıcısı
OE	: Olumsuzluk Edatı
Ö	: Özne
Ö.gr	: Özne Grubu
Öaç	: Özne Açıklayıcısı
Öaç. C.	: Özne Açıklama Cümlesi
öhe	: Özne Hâli Eki
ÖT	: Ölçü Tümleci
S	: Sıfat
S.tm.	: Sıfat Tamlaması
SC	: Sebep Cümlesi
SE	: Soru Edatı
SıT	: Sınırlandırma Tümleci
ST	: Sebep Tümleci
STaç. C	: Sebep Tümleci Açıklama Cümlesi
SYC	: Sıfat Yan Cümlesi
ŞT	: Şart Tümleci
ŞYC	: Şart Yan Cümlesi
TT	: Tekrar Tümleci
TYF	: Tümleçleriyle Beraber Yüklem Fiil
ÜT	: Üsteleme Tümleci
VsT	: Vasıta Tümleci
VsTaç. C	: Vasıta Tümleci Açıklama Cümlesi

VT	: Varma Tümleci
Y	: Yükleme
Yaç	: Yükleme Açıklayıcısı
Yaç. C.	: Yükleme Açıklama Cümlesi
Yf	: Yükleme Fiili
YGT	: Yerine Geçme Tümleci
Yi	: Yükleme İsmi
YöT	: Yönelme Tümleci
YT	: Yer Tümleci
YTaç	: Yer Tümleci Açıklayıcısı
Z	: Zarf
ZC.	: Zaman Cümlesi
Zr	: Zamir
ZT	: Zaman Tümleci
ZTaç	: Zaman Tümleci Açıklayıcısı

Metinlerle İlgili Kısaltmalar

A.T.	: Alınlar Terlemeli
B.	: Bayram
B.H.	: Berlin Hatıraları
BÜ.	: Bülbül
Ç.B.S.B.C.	: Çık da Bir Seyret Bahârın Cûş-i rengâ-rengini
G.	: Gölgelemler
G.B.	: Geçinme Belası
H.	: Hasır
HA.	: Hasta
İ.	: İnsan
K.N.	: Kör Neyzen
S.K.	: Süleymaniye Kürsüsünde
Ü.B.K.D.	: Üç Beyinsiz Kafanın Derdine
V.K.	: Vaiz Kürsüde

ÖN SÖZ

Günümüz dil bilim çalışmaları incelendiğinde dilin her düzeyde ele alındığı görülmektedir. Dilin en küçük biriminden en büyük birimine kadar her düzeyde gerçekleştirilen bu çalışmalar, hem yazılı hem sözlü dil için önem taşımaktadır. Çok yönlü bir dizge özelliğine sahip olan dil üzerinde yapılan çalışmalarla dilin özellikleri ortaya konulmaktadır. Dilin, her düzeyde bir ilişkiler sistemi olduğu bilinmektedir. Dili oluşturan yapıların kendi içerisindeki ilişkileri, bağlantıları sonucunda ortaya çıkan söz dizimi, dilin kendine özgülüğünü ortaya koyan yüzeysel yapısıdır. Anlamın yüzeye yansımaları biçimlerle mümkün olmaktadır. Bu biçimlerin incelenmesi günümüz dil biliminin üzerinde durduğu bir konudur. Bu açıdan bakıldığında dilin işlenmiş olarak karşımıza çıktığı yazınsal eserlerin incelenmesi önem kazanmaktadır. Türkçenin yapısının tam olarak ortaya konması için de Türk edebiyatının önemli eserlerinin incelenmesi gerekir.

Safahat, Türk edebiyatının en önemli eserlerinden biridir. Ele alınan konular, bu konuların işleniş biçimi ve dili dönemi için olduğu kadar bu gün için de önem arz etmektedir. Türkçenin ustalıkla kullanıldığı, zenginliklerinin ve inceliklerinin sergilendiği bir eser üzerinde söz dizimi çalışması yapılması Türkçenin farklı söz dizimi özelliklerinin tespit edilmesine katkıda bulunacaktır. Safahat, içeriği ile olduğu kadar dil kullanım özellikleri ile de zengin bir edebî eserdir. Türkçenin imkânlarıyla oluşturulan eser, Türkçe için de yeni değerler üreten bir söz niteliğindedir.

Türk edebiyatında çok önemli bir yere sahip olan Mehmet Akif, Türkçe düşünen bir düşünür, yazar, şair, âlim olarak eserini kaleme almıştır. Eserde her ne kadar dönem dili özelliklerinin baskın olduğu metinler olsa da Akif, halkın anlayacağı dili kullanmayı ihmal etmemiş, özellikle bu düşünceyle ele aldığı metinlerde yaşayan Türkçeyi kullanmayı seçmiştir. Eser, bu açıdan Türkçenin yansımaları, işlenmesi olarak değerlendirilebilir. Türkçenin eserde kullanılma biçimlerinin ortaya konması, Safahat'ın anlaşılabilirliğine de katkı sağlayacaktır. Onu oluşturan düşünsel değerlerin biçime yansımaları eserin kendine özgülüğünü, değerini oluşturan/tamamlayan unsurlar arasındadır. Bu açıdan Safahat, dil incelemelerine de konu olmalıdır.

Bu amaçla yapılan bu çalışmada Safahat'ın yapısal özellikleri, anlamdan hareketle incelenerek hem Safahat'ın Türkçeye yaptığı katkı hem de Türkçenin

Safahat'ı zenginleştiren incelikleri ortaya konmaya çalışıldı. Bu bağlamda konuşma dili özelliklerini de bünyesinde taşıyan Safahat'ın Türkçe öğretimi için de önemli bir materyal niteliği taşıdığını belirtmek gerekir.

Cümle yapılarının çözümlenmesi sürecinde Safahat'ın manzum bir eser olması nedeniyle cümlelerin tespit edilmesinde birtakım sıkıntılar yaşanmıştır. Şiir dilinin özelliğinden dolayı noktalama işareti olmasına rağmen yargının tam olarak bitmemesi sebebiyle cümle üstü birlikler olarak değerlendirilen yapılarla karşılaşılması çözümlmeyi zorlaştırmıştır. Çalışmada bu şekildeki yapılar, anlam esas alınarak birleşik cümle olarak değerlendirilmiştir. Vezin sınırlılığı, odaklaştırma gibi çeşitli etkenlerin söz dizimine yansımaları standart dilden sapmalara ve dolayısıyla birçok düzeyde kırılmalara yol açmıştır. Bu kırılmalar ve sapmalar cümlelerin çözümlenmesini zorlaştıran etkenler arasındadır. Ancak cümle yapıları formüllendirilirken seçilen metinlerdeki her cümle çözümlenmeye, bütün cümle yapıları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışma sürecinde engin bilgisi ile beni yönlendiren, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen çok değerli danışman hocam Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ'ye sonsuz minnet ve şükranlarımı sunuyorum.

Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalında bir aile ortamında çalışma imkânını bizlere sağlayan kıymetli hocam ve Ana Bilim Dalı Başkanım Doç. Dr. Ali KAFKASYALI'ya gönül dolusu teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca, çalışma süresince bilgi ve tecrübeleriyle yol gösteren ve desteklerini esirgemeyen çok değerli hocalarım Doç. Dr. Yusuf TEPELİ'ye, Yrd. Doç. Dr. A. Fikret KILIÇ'a, Yrd. Doç. Dr. Rıfat KÜTÜK'e, teknik konularda desteğini gördüğüm arkadaşım Yrd. Doç. Dr. Bahadır GÜCÜYETER'e, çalışmayla ilgili bazı kaynakların elde edilmesinde kıymetli yardımlarından dolayı Araştırmacı-Yazar M. Ertuğrul DÜZDAĞ'a, arkadaşlarıma ve sevgili aileme çok teşekkür ederim.

GİRİŞ

MEHMET AKİF ERSOY'UN HAYATI

“Mehmet Akif Ersoy, yakın tarihimizin en büyük millî şairi, çok önemli bir düşünce adamı ve yüksek ahlâkıyla her bakımdan örnek bir şahsiyetidir. Edebiyatımızda, milletin ruhuna tercüman olan şiirleri, fikir hayatımıza derin etkiler yapmış olan dergisi, yazıları, tercümeleri ve nihayet Millî Mücadele yıllarındaki büyük hizmetleriyle birlikte İstiklâl Marşımızın da yazarı olması, adını milletimizin çok sevdiği, unutulmaz bir kahraman olarak tarihe ve millî hafızamıza yazdırmıştır. Mehmet Akif Ersoy, 1873 yılında İstanbul’da Fatih İlçesinin Sarıgözel semtinde doğmuş ve 27 Aralık 1936’da Beyoğlu’ndaki Mısır Apartmanı’nda vefat etmiştir.”¹

“Kendisine babası, “ebced” hesabı ile doğum tarihini gösteren “Ragıyf” adını vermişse de, bu duyulmamış kelimeye alışamayan yakınları ve mahallesi halkı bu ismi “Akif” şeklinde telaffuz etmişlerdir. Mehmet Akif’in babası Fatih medresesi müderrislerinden Mehmed Tahir Efendi (1826-1888), annesi ise Emine Şerife Hanım(1836-1926)’dır. Babası tahsil için küçük yaşında, o zaman Osmanlı ülkesinin bir parçası olan Arnavutluk’un İpek kazasının Şuşisa köyünden İstanbul’a gelmişti.”²

ÖĞRENİM HAYATI

Mehmet Akif Ersoy, öğrenim hayatına Fatih’teki Emir Buhârî mahalle mektebiyle başlamıştır. İki sene sonrasında 1879 yılında Fâtih İbtidâîsine (ilkokul) geçmiştir.³ Akif’in öğrenim hayatında babasının çok büyük önemi ve etkisi vardır. Babası Hoca Tahir Efendi, kendisi de muallim olması sebebiyle Akif’in eğitim-öğrenim hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Akif, ilkokulu bitirdikten sonra 1882 yılında Fatih Merkez Rüştîyesine başlar. Bu sıralarda Arapça, Farsça ve Fransızca’yı öğrenmeye başlayan Akif’in edebiyata ve şiire de ilgisi de rüştiye yıllarına rastlar. 1885 yılında rüştiyeyi bitiren Akif, Mülkiye Mektebine devam kararı alır. 1889 yılına kadar bu okula devam eder. Bu yıllarda babasının ölümü dolayısıyla ailevi sıkıntılar yaşayan Akif, evlerinin de yanması sonucunda ailesini bu sıkıntılardan bir an önce kurtarabilmek için

¹ M. Ertuğrul Düzdağ , *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Karşılaştırmalı Neşir ve Safahat Dışında Kalmış Şiirler*, (3. Baskı), İz Yayıncılık, İstanbul 2009, s. 3.

²M. Ertuğrul Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Tenkidli Neşir*, (2. Baskı), İz Yayıncılık, İstanbul 1995, s. XIV.

³ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Tenkidli Neşir*, s. XIV.

daha kısa zamanda mezun olup iş bulabileceği bir okula geçmeye karar verir. Bu okul Baytar Mektebidir.⁴ Bu okuldaki dört yıllık öğrenim hayatı boyunca fen bilimleri üzerine eğitim almış olması şiirlerine de yansımıştır. Akif'in Safahat içerisinde yer yer karşımıza çıkan pozitif bilimlere olan hâkimiyeti bu eğitimlerin bir sonucudur.

Mehmet Akif Ersoy, 1893'te Halkalı Baytar Mektebinden birincilikle mezun olur. Ve iş hayatına Baytar Müfettiş Muâvini olarak başlar.⁵

17 Haziran 1936 da Mısır'dan İstanbul'a dönen Mehmet Akif, 27 Aralık 1936 yılında 63 yaşındayken İstanbul'da vefat etmiştir.

EDEBÎ HAYATI

Akif'in şiire ve edebiyata olan ilgisinin arka planında yetiştirme şartları vardır. Küçük yaşlarda Arapça, Farsça ve Fransızca'yı öğrenen şair, edebiyata da gençlik yıllarında ilgi duymaya başlar. Onun ilk gazeli 1893'te Hazine-i Fünûn mecmuasında yayımlanır.⁶

Akif'in sanat anlayışını oluşturan etkenler çok çeşitlidir. Devrinin sosyal şartları onun sanat anlayışının biçimlenmesinde en önemli etkidir. Çok okuyan, kendini yetiştiren bir düşünür olarak karşımıza çıkarken arka planında da çok önemli şahsiyetlerin olduğu bilinmektedir. Onu çeşitli bakımlardan etkileyen, sanat çizgisinin oluşumuna katkıda bulunan şahsiyetler arasında, İslam dünyasının yanı sıra Batı dünyasına mensup olanlar da vardır. *“Zaten Akif'in yetiştirme tarzı ve dünya görüşü, bu şuurlu yerliliğe hazırlar. Bir yoksul Türk- Müslüman semtinden çıkmıştır. Fakirlikle büyümüştür. İslamlığın millete hizmet demek olan beşerî özünü kavramıştır. Yerliliğin öncülerinden Muallim Naci'nin etkisiyle şiire başlamış olan şair, Ahmet Mithat Efendi'yi de sevmiştir. Bir süre Abdülhak Hamit havasına girmekle birlikte kendini çabuk toplayıp gerçeğe yönelmiştir. Doğu ve Batı'dan sevdiği ve özendiği sanatçılar da halka hizmet etmiş olanlardır. İranlı Şeyh Sâdi'yi sever, çünkü ibretli hikâyeleri ile insanlığa faydası dokunmuştur. Fransızlardan Lamartine'i beğenir, çünkü dinî coşkunluğu ve insan sevgisini söylemiştir. Alexandre Dumas Fils'i tercih eder, çünkü ufak hikâyelerle Paris'in zavallı insanlarını ve yoksul sentlerini gözler önüne*

⁴ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Tenkidli Neşir*, s. XVI.

⁵ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Tenkidli Neşir*, s. XVII.

⁶ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Tenkidli Neşir* s. XVII.

sermiştir.”⁷ Akif’in çok değer verdiği ve düşüncelerini paylaştığı bir düşünür ve şair de Muhammed İkbal’dir. O, Pakistanın millî şairidir.⁸ Muhammed İkbal ve Akif, İslam dünyasının uyanabilmesi ve karanlıktan kurtulabilmesi ve ideal insana ulaşılabilmesi noktasında aynı düşünceleri paylaşırlar. Akif’in ve İkbal’in şiirleri incelendiğinde konu başlıklarının çok benzer olduğu görülmektedir. “İkbal’in ideali, sınırları yeterince belirlenememiş olsa bile, İslam Medeniyetinin yeniden ihyasıdır. Bu noktadan hareketle İkbal, Müslümanları uyandırmak ve dinamik hâle getirmek için hayatın her safhasını kapsayan çok boyutlu bir ruh hamlesinin gerekli olduğunu düşünüyordu.”⁹

ESERLERİ

Makaleleri-Vaazları- Tefsirleri

Akif’in manzum yazılarının yanı sıra edebiyat, toplum ve fikir meseleleri üzerine makale, sohbet ve hatıra biçiminde yazılan yazıları da vardır.¹⁰ Akif’in makaleleri ile beraber vaazları ve tefsirleri kitap olarak da hazırlanmış ve basılmıştır.¹¹ Akif’in tefsir yazıları 57 tanedir, 18’i manzum olarak yazılmış ve Safahat’a alınmışlardır. Bunların 53’ü âyet, 4’ü hadis üzerine yazılmıştır.¹²

Mektupları

Akif’in ailesi ve arkadaşlarına yazdığı mektuplardan elde var olanlar Yusuf Turan Günaydın tarafından kitaplaştırılmıştır.¹³

Tercümeleri

1. Müslüman Kadını: Muhammed Ferid Vecdi’nin kaleme almış olduğu bu eserin Akif tarafından yapılan çevirisi, önce Sırat-ı Müstakim’de bölüm bölüm

⁷ Ahmet Kabaklı, *Mehmet Akif*, (9. Baskı), Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, s. 103.

⁸ Dr. Muhammed İkbal, *Muhammed İkbal Külliyyatı, Farsça Eserlerinden Oluşan Külliyyat, Vezne Tercüme: Ahmet Metin Şahin*, (1. Basım), Irmak Yayınları, İstanbul 2010. s.13.

⁹ Dr.Muhammed İkbal,s.8.

¹⁰ Türkiye Diyanet Vakfı, *Safahat Mehmed Âkif Ersoy*, (1. Baskı), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2009, s.52.

¹¹ Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, (1. Baskı), (Hz. A.Vahap Akbaş), Beyan Yay., İstanbul 2010.

¹² Ertuğrul Düzdağ, *İstiklâl Şâiri Mehmed Âkif Ersoy Hayatı ve Eserleri*, (3. Baskı), Fide Yayınları, İstanbul 2008. s. 49.

¹³ Yusuf Turan Günaydın, *Mehmet Âkif’in Mektupları*, (1. Baskı), Ebabil Yayınları, Ankara 2009.

yayımlanmış, sonra da 1908 yılında Sırat-ı Müstakim Kütüphanesinin 5. Kitabı olarak basılmıştır.¹⁴

Akif'in kitap olarak basılmış diğer tercümeleri şunlardır: “*Hanoto'nun Hücumuna Karşı Şeyh Muhammed Abduh'un İslâm'ı Müdâfa'ası, İslâmlaşmak, Said Halim Paşa, Anglikan Kilisesine Cevap, Abdilaziz Câviş, İçkinin Hayât-ı Beşerde Açtığı Rahneler, Abdilaziz Câviş.*”¹⁵

Mehmet Akif Ersoy'un Atatürk'ün isteği üzerine başlamış olduğu Kur'an tercümesi meselesi ile ilgili birçok görüş söz konusudur. Ancak sözü edilen metin şu ana kadar elde edilememiştir. Atatürk “*Kur'an tercümesinin rastgele yapılamayacağına, her tercümenin halka arz edilemeyeceğine işaret etmiştir. Kur'an'ın sağlıklı tercümesinin yapılabilmesi için de gerekli girişimleri bizzat kendisi başlatmıştır.*”¹⁶ Kur'an tercümesinin Akif tarafından yapılmasını isteyen Atatürk'ün bu düşüncesinin arka planında Akif'e duyduğu güvenin olduğu açıktır. “*Atatürk Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesi için dönemin dil bilginleriyle ve Mehmet Akif Ersoy ile görüşmüştür. Hem dil hem de din açısından otorite kabul edilen Arapça'ya ve Arap edebiyatına, Türkçeye ileri derecede hâkim bir şahsiyet olan Mehmet Akif'in Kur'an'ı Türkçeye çevirmesini dilemiştir.*”¹⁷ Akif, Mısır'a giderek uzun yıllar bu tercüme üzerinde çalışmıştır. Üzerine aldığı sorumluluğun yükünün çok ağır olduğunun farkında olan Akif, bu işi rastgele yapacak bir karakterde değildir. Çok nazık bir mesele olan bu tercüme işi, onun hastalığını da ilerletmiştir. Yaptığını birtürlü beğenmeyen, daha iyisinin olabileceğini düşünen Akif, sürekli tercüme üzerinde değişiklikler yapmıştır, Ancak tamamlandığına karar vermemiştir. Bu sebeple çeviriyi Mısır'da bir dostuna emanet etmiştir ve ondan da kimseye vermemesi üzerine söz almıştır. Ölümünden sonra da yakıldığı söylenen çeviri konusunda hâlâ net bir bilgi söz konusu değildir. Bu konuda “*Akif'in ne kadar ciddi aynı zamanda kaygılı olduğunu, ölüm döşegindeyken bu işi niçin bitiremediğini soran bir dostuna verdiği şu nükteli cevap güzel anlatır: İnsanın*

¹⁴ Muhammed Ferid Vecdi, *Müslüman Kadını*, Tercüme Eden: Mehmed Âkif Ersoy, (1. Baskı), Erkam Yayınları, İstanbul 2007, s.11.

¹⁵ Düzdag, *İstiklâl Şâiri Mehmed Âkif Ersoy Hayatı ve Eserleri*, s. 49.

¹⁶ Abdurrahman Kasapoğlu, *Atatürk'ün Kur'ân Kültürü*, (12. Baskı), İlgî Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 136.

¹⁷ Kasapoğlu, s. 137.

Kur'an'ı tercümece cesaret etmesi için ya çok cahil olması lâzım gelir ya çok âlim.”¹⁸
 Kur'an tecümesiyle ilgili olarak Hasan Basri Çantay da şu bilgileri verir: “*Dönerken hazırlamış olduğu Kur'an Meâlini dostlarından müderris İhsan Efendi'ye bırakmış, 'dönersem alırım, dönmezsem yakarsın.' diye vasiyet etmiştir. ... Kendisine emanet edilen meâli yakmaya kıyamayan İhsan Efendi kendisi de bir nüsha yazarak ciltletmiş ve saklamıştır. Ne yazık ki 1961'de vefat edince her iki nüsha da Mustafa Sabri Efendi'nin – meâller hakkında sabit fikri bulunan ve asabi mizaçlı olan- oğlu İbrahim Bey tarafından yakılmıştır.”¹⁹*

Mehmet Akif ve Safahat

Safahat, Türk düşünce ve edebiyat tarihinin en önemli şahsiyetlerinden biri olan Mehmet Akif Ersoy'un eseridir. Kelime anlamı itibariyle “hayattan safhalar/manzaralar” demektir, yani hayatın şiiridir Safahat. Akif'in mensubu olduğu toplum için, o toplumun diliyle bir söylem oluşturmalarının arka planında dönemin siyasi, sosyal ve ekonomik durumunun olduğu açıktır. Eserde ağırlıklı olarak eleştirel bir bakış açısıyla bir betimleme yapılmakta; tespit edilen sorunların çözümüne yönelik öneriler toplumun diliyle yani çoğunlukla sözlü dile ait söz dizimiyle ortaya konulmaktadır. Bu yönüyle Safahat Türk dilinin de önemli belgelerinden biri olma niteliğini kazanmıştır.

Eser, toplumun katmanlarını oluşturan tüm basamakların ve toplum hayatına ait birçok manzaranın onun şiirlerine yansısıyla, aslında topluma bir ayna tutan Akif'in iç dünyasının ve onu kuşatan/oluşturan dış dünyanın gerçeklerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. “*Nasıl roman kahramanları, roman karakterleri, tipleri varsa Safahat da karakterlerle, kahramanlarla doludur. Üstelik bu karakterlerin psikolojik tahlilleri yapılır, eti- kemiğiyle, her şeyiyle işlenir. Ayrım yapılmaksızın, köylüsüyle, İstanbul efendisiyle, toplumun her kesiminden Türk şiirinde bireyin profiline ilk kez Mehmet Akif'te rastlanır.”²⁰*

Safahat, dönemine ışık tutmasının yanı sıra zamanlar üstü özelliği ile de bir klasik durumundadır. Çünkü dönemin sorunları olarak tartışmaya açılan ya da dikkatlere sunulan birçok durum günümüzde de insanlığı meşgul eden birer gelişme ve

¹⁸ Kabaklı, s. 35.

¹⁹ Hasan Basri Çantay, *Âkifnâme Mehmed Âkif*, Erguvan Yayınevi, (1. Baskı), İstanbul 2008, s. 508.

²⁰ Ömer Aksay, “Eskiz Defteri, Mehmed Âkif Ersoy”, *Hece Dergisi, Mehmet Âkif Özel Sayısı*, S. 133, Ankara 2008, s. 154-163.

olgunlaşma sorunu olarak varlığını sürdürmektedir. Bireyden topluma toplumdan insana, insandan Allah'a uzanan bir yolculuğun söze dökülerek teklif edilen ideal insanın biçimlendiği bir eserdir Safahat. Onun düşünce dünyasının yanında duygu dünyasının da ortaya konduğu şiirler sosyal bir eleştirinin yanı sıra bireysel bir dışavurumun da iz düşümüdür.

Safahat'ın dikkate değer diğer bir noktası da eserde yer yer İstiklâl Marşı'nın iz düşümlerinin yer almış olmasıdır. Eser bir bakıma İstiklâl Marşı'nın ortaya çıkış sürecidir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde İstiklâl marşını da içinde barındıran bir toplumsal destan olarak nitelendirilebilir. Savaş ortamı, kaybedilen topraklar, çöken bir imparatorluk, bozulan toplumun düşünen, sorgulayan, çözüm arayan bir beyindeki yansımaları, Safahat söyleminin temel kaynağıdır. Bu durumun sebebi olarak ortaya konulan tembellik, bilgisizlik, umursamazlık, duyarsızlık, ahlâki çöküş, inancın ve ümidin yitirilmesine karşı uyarı yalvarma, bilgilendirme, coşku yaratma, öfke duyma kipleriyle söyleme dönüşür. Ancak Safahat'ta baskın olan duygu, bütün olumsuzluklara rağmen bir yeniden doğuşun gerçekleşeceğine; İstiklâl Marşı'ndaki ifadesi ile Hakk'ın vaat ettiği günlerin doğacağına olan inançtır. Bütün bu sürecin sonunda İstiklal Marşı da Akif'in yüreğinden ve Safahat'ın içinden doğacaktır.

Mehmet Akif Ersoy, gelişigüzel yazan ya da düşünmeden, plan yapmadan yazan bir yazar değildir. O, eserlerini kaleme alırken uzun uzadıya düşünen, her cümleyi en ince ayrıntısına kadar hesaplayan bir yazardır. Bu anlayış, onun eserlerinde kendini hissettirirken o, makalelerinde de bu konuya dikkat çekmiştir. *“Bir konuda başarılı olabilmek, yani o konunun içindeki anlam inceliklerini keşfedebilmek için en birinci şart iyice, etraflıca düşünerek konuyu hamlıktan kurtarmak, olgun bir hâle getirmektir. Meşhurlardan birinin dediği gibi “Yalnızca konu üzerinde gerektiği kadar düşünmediği için bir yazar eserini yazarken zorluklar içinde kalır.”*²¹

Mehmet Akif Ersoy'un, *“Şudur cihânda benim en beğendiğim meslek; Sözüm odun gibi olsun, hakikat olsun tek!” (İ.A.F.Y./22)* cümlesi onun sanat anlayışının özeti gibidir. Elbette onun sözü, odun gibi değildir. Eleştirilerinde kendi milletini aşağılama amacını gütmeyi yazılarında belirten Akif'in amacı, yanlışları göstermek, doğruları ortaya koyarak milleti doğruya iletebilmektir. *“Elverişli bulduğumuz her konuyu*

²¹ Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, s. 139.

yazacağız. Hele sosyal dertlerimizi dökmekten, yaralarımızı açıp göstermekten hiç çekinmeyeceğiz. Bundan maksadımız, bir takım zavallıların zannettiği ya da zannettirdiği gibi milleti ele, düşmana karşı maskara etmek değildir. Meramımız kendimizi değil maskaralıklarımızı maskara etmektir. Ta ki alışkanlık sonucu olarak, her gün yapmaktan hiç sıkılmadığımız, hiç azap duymadığımız bir sürü fenalığı yavaş yavaş bırakalım da el birliğiyle insanlığa doğru bir adım atalım.”²² Bu noktada onun Türk edebiyatında etkilendiği şahsiyetleri de belirtmek gerekir. Bu şahsiyetler arasında, ilk şiirlerinde etkileri hissedilen Ziya Paşa, Muallim Nâci, Abdülhak Hamid en önemlileridir. Ayrıca Arap Edebiyatından Sadi-i Şirazi de çok sevdiği ve örnek aldığı edebî şahsiyetler arasındadır.²³ Batı edebiyatından ise Lamartine, Hugo, Emile Zola okuduğu yazarlar arasındadır.

Akif’in realist bir bakış açısına sahip olduğunu ancak sadece gözlemci olarak kalmayıp aynı zamanda çözüm önerileri de sunan bir yaklaşım benimsediği için Naturalist bir görüşe de yakın olduğunu belirten Kabaklı bu konuyu şöyle açıklar: “Akif, gerçeği aynen tasvir edeyim derken, aslında tam gerçeklikle kalmaz, Gördükleri arasında bir seçim yapar. Bilhassa çirkin ve acı şeyleri ayırarak keskin hatlarla göz önüne serer. Çünkü çevreye ve halka daima ahlâkçı, acıyan ve onarıcı gözlerle bakmaktadır. Çirkinlikleri ortaya koymaktan maksadı, onların giderilmesini sağlamaktır... Kötülükleri ortaya koyup onlara derman aradığı için Akif, tarafsız bir gözlemci, yani realist değildir. Metod yönünden natüralisttir. Ancak hadiselere tuttuğu İslâmî ve ahlâkî ışıkla metotta beraber olduğu naturalistlerden ayrılır.”²⁴

Ona göre sanat sanat için değil toplum için yapılmalıydı. Sanatın insan ve topluma faydası olmalıydı. Bu yol gösterici, insanımızın hak ettiği noktaya ulaşması için uğraş vermeliydi. Edebiyatın temel ilkesi de budur ona göre. Dönemindeki ya da kendinden önceki dönemlerdeki sanatkârların birçoğunu bu noktada eleştirmiştir. O kapalı ifadelerden kaçınmış, düşündüğünü olduğu gibi söyleme/yazma yolunu seçmiştir. “Görülüyor ki biz edebiyattan pek çok şeyler bekliyoruz. Evet, memleketin akli başında olan evladı bize yan bakmaz da yardım edecek olursa neden Osmanlıların millî, hakikî, insanî bir edebiyatı oluşmasın. Yazılarımızın gerek konusunda gerek üslûbunda her

²² Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar* s. 139.

²³ Fergan, s. 499.

²⁴ Kabaklı, s. 103.

şeyden önce bütün Osmanlıları düşüneceğiz; yani mümkün olduğu kadar halka söyleyecek eserler meydana getireceğiz. Yoksa seçkinler için yazı yazmaya yeltenecek derecede sersem değiliz! Zaten altı yüz bu kadar seneden beri yalnız seçkinleri düşünme düşünme ilmi irfanı kıtlar olup gitmişiz!”²⁵

O,“’sanat sanat için değil, sanat millet için’ demişti, ‘Önce vatan’ demişti. Topluma mâlolmuş, toplumun malı olmuş şiirler yazmış, kendisini utangaç bir çocuk gibi şiirlerinin arkasına saklamıştı.”²⁶

Türkçenin sadeleşmesi konusunda tasfiyeci bir tutumu benimsemeyen şair, sade yani halkın anlayacağı bir dille yazma taraftarıdır. Eserlerinde süreç içerisinde bir sadeleşmeye doğru eğilimin olduğu görülmektedir. Amacının toplumu bireylerden başlayarak uyandırmak, kurtuluş yolunda gayret ettirmek olduğu düşünülürse halkın konuştuğu/anladığı dili kullanması da yadırganacak bir durum değildir. *“Sade yazmak bizim için asıldır. Ne zaman bu asıldan ayrı düşmüşsek, mutlaka çaresiz kalmışızdır. Yalnız sadelikte “cennet”i beğenmeyip “uçmak”, “cehennem”i bırakıp “tamu diyecek kadar ileri gidecek değiliz. Hele dilimizin şivesini –ister Napolyon çizmesi çekmiş, ister İngiliz çorabı giymiş olsun- hiçbir ecnebi ayağında çiğnetmeyeceğiz. Bu hususta ne kadar tutuculuk, ne kadar muhafazakârlık mümkünse göstereceğiz. Evet, eskiler gibi Arapça, Acemce düşünülüp ya da yeniler gibi, Fransızca, Almanca dizip Türkçeye ondan sonra aktarılan yazılara gücümüz yettiği kadar saldıracağız. Zira şu gerçeğe inanmışız ki: dilsiz millet gibi şivesiz dil de yaşayamaz; her memleket nasıl kendi tabîî sınırları içinde ilerlerse, her dil de kendi fıtrî şivesi dairesinde gelişir.”²⁷*

Mensup olduğu milletin ve dinin zor zamanlarında dünyaya gelen Akif’in toplumcu faydacı bakış açısının oluşmasında dönemin koşullarının etkin bir rol oynadığı açıktır. O dönemin zor şartlarına karşı kayıtsız kalmamış, eserlerinde toplumsal sorunları ortaya koymayı ve çözüm önerileri sunmayı bir özgörev olarak benimsemiştir.

Akif’in Millî Mücadele yıllarındaki çalışmaları incelendiğinde hayatını milletine ne denli adanmış olduğu daha iyi anlaşılmaktadır. Fikri cephede de bir savaşın var olduğu o dönemde Akif’in yaptıkları çok önemlidir. Millî Mücadele döneminde fikir

²⁵ Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, s. 109.

²⁶ Düccane Cündioğlu, *Âkif’e Dâir*, (2. Baskı), Kapı Yay., İstanbul 2010, s. 15.

²⁷ Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, s. 109.

cephesinde yer alan, savaşı Akif, bu süreçte fikir öncüsü olarak karşımıza çıkar. Yazılarıyla, vaazlarıyla milleti aydınlatır, ümitlendirir, gayrete sevk eder. Onun Millî Mücadele yıllarındaki savaşını Kafkasyalı şöyle ifade eder:

*“Düşmanlar, Müslüman-Türk’ün cepheye yenilmez bir millet olduğunu çok iyi biliyorlardı. Bu sebeple vazifelendirdikleri casusları ve satın aldıkları gayri sahih nesebli yerli işbirlikçileri vasıtasıyla içimize nifak sokarak; Anadolu’nun saf ve temiz Müslüman halkını birbirine düşürüyor; isyanlar ayaklanmalar meydana getiriyorlardı. Bir taraftan da bu kargaşadan istifade ederek adım, adım topraklarımızı istilâ ediyorlardı. Düşmanların bu sinsi hilesini ve Müslüman halkımızın vaziyetini çok iyi bilen Akif, bu defa paçalarını sıvanarak Anadolu yollarına düştü. Düşmanların, Müslüman-Türk halkını parçalayarak, mukavemet gücünü yıpratma emellerini tesirsiz hâle getirmek için köy, kent dolaşarak birlik ve beraberliğe davete başladı.”*²⁸

Sanat eserinin onu oluşturan sanatçıyı yansıtır niteliği vardır. Doğal olarak eser, sanatçının yaşama bakış açısının, düşünsel alt yapısının, duruşunun bir yansımasıdır. Bir edebî söylem olarak Safahat da Mehmet Akif’in duygu ve düşünce dünyasının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda Safahat’ı oluşturan edebî türün bile işlevsel olduğu görülür. Safahat’ta tek sesli bir şiir yapısından ziyade çok sesli bir öykü yapısı hâkimdir. Bu nitelik onun toplumcu-faydacı sanat anlayışının bir sonucudur.

Felsefesini eserlerine başarılı bir şekilde aktarmış olan Akif’in bu anlayışının oluşmasında yetişme tarzının, etkileşim içinde olduğu çok çeşitli kültürel çevrelerin etkili olduğu bilinen bir gerçektir. O, çocukluğundan itibaren geleceğin Akif’i olmak üzere adım adım yetişmiş; kendine özgü bir düşünce dünyası oluşturabilmiş, teklif ettiği insan tipinin yaşayan örneği olarak kendini gerçekleştirmiş bir şahsiyettir.

Akif’in şiiri üzerinde bu kadar çok durulması ya da geçmişten bugüne kadar geçen süre içerisinde kendisinden bu kadar çokça söz edilmesi, tartışılması ve değerlendirilmesi onun sadece kendi döneminde kalmayan, zamana yayılan bir sanatkâr olduğunun göstergesidir. O, doğrudan doğruya bireye seslenerek topluma ulaşmıştır. Milletinin konuştuğu dille, ondan uzaklaşmadan, onların içinden, onlarla yaşayarak,

²⁸ Ali Kafkasyalı, “İstiklâl Harbimizde Mehmet Âkif”, *Türk Yurdu Dergisi*, S. 357, s. 51. Aralık-1987.

onlarla acı çekip sevinerek yaşamıştır. Yaşadıklarını, hissettiklerini, gördüklerini milletin bir ferdi olarak anlatma, aktarma yolunu seçmiştir. “*Ve mutlaka, gördüğü şeyleri yazacak. İştiklerini de hayatında benzerlerini gördükten ve dolayısıyla vak’adan aldıktan sonra yazmaya kalkacak. Gözünde, sanat, realitelerin zümreleşmesiydi.*”²⁹

Üst tabaka edebiyatını reddetmeyen ancak bu edebiyatın halkı kucaklaması gerektiğini düşünen şair, bu eleştirilerini de eserlerine yansıtmıştır.

“*Doğulular her şeyde olduğu gibi edebiyatta da pek geri; Batılılar her şeyde olduğu gibi edebiyatta da pek ileri. Biz onların edebiyatından yalnız sanat tarafıyla yararlanmak isteyeceğiz. Yoksa ecnebi mallarını yerli malı yerine satmayacağız. Simsarlığın bu türlü dolandırıcılık olduktan başka kendi duygularımızın, kendi düşüncelerimizin kısacası kendi hayatımızın kıyamete kadar işlenmeyerek ham eşya sırasında kalmasına sebep olur ki hem ayıp hem günahıdır.*”³⁰

Var olmanın ön şartının kültürel, millî, tarihî, dinî, ahlâkî değerlerin korunması ve yükseltilmesi olduğuna dikkat çeken Akif, tüm bunların yanı sıra ekonomik değerlerin de işletilmesinin, değerlendirilmesinin gerekliliği üzerinde durur. “*Petrolün nasıl çıkarıldığını, nasıl arıtıldığını öğrenen Osmanlı, Erzurum’daki, Irak’taki madenlerimizi işletmeye çalışmalıdır. Yoksa Amerika’dan, Rusya’dan, Romanya’dan teneke teneke gaz taşıyacak, sonra da yerli üretim diye bizi kandıracak olursa biz onun madenciliğinden bir şey anlamayız.*”³¹

Onun şiirlerinde toplumun hemen hemen bütün yönlerinin açılımları vardır. Milliyet, din, dil, ahlâk, erdem, hürriyet, eğitim, aile, çalışmak, edebiyat, sanat, mimarî, gündelik hayat, hastalık, yoksulluk, zenginlik, çocuk, kadın, erkek, cehalet, hurafe, sapkınlık, savaş, barış, statü, gibi bireysel ve toplumsal unsurların hepsi irdelenmiş, incelenmiştir. Bu konuların ve kavramların ne olduğu, nasıl olması gerektiğine yönelik düşünceler ileri sürülmüştür. Türk-İslam dünyasının içinde bulunduğu durum tüm açıklığıyla ortaya konulmuştur. Bir durum incelemesi olarak da nitelendirebileceğimiz Safahat’ta yazarın duruşu, çözüm yollarını da ortaya koyma şeklinde olmuştur. İnanç

²⁹Mithat Cemal Kuntay, *Ölümünün 50. Yılında Mehmet Akif*, (1. Baskı), Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara 1986, s. 328.

³⁰Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, s. 108.

³¹Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, s. 108.

ve ümitle ve bu iki duygunun vereceği azimle karanlık günlerden aydınlığa çıkacaktır insan. İdeal insana/topluma/medeniyete bunların birlikteliği ile ulaşılabacaktır.

Akif'in şiirlerinin tür olarak epik ve didaktik olmak üzere ikiye ayıran Behçet Kemal Çağlar, Akif'in Türkçeyi çok iyi ve çok doğru yazdığını ve malzeme olarak çok kelime kullandığını belirtir. “*Bilhassa nazım âleminde o zamana kadar görülmemiş olan birçok kelimeler, tâbirler, ata sözleri, Fransızca kelimeler, coğrafya, kozmografya isimleri, din ve şariat, Arapça gramer ıstılahları, meşhur adamlar, feylesoflar, hatta mektep isimlerine varıncaya kadar geniş bir kelimeler âlemini nazım dairesine, sanat dairesine ithal ve kullandığı kelimeleri de halk telaffuzuna uygun olarak nazım lisaniyle ifade etmiştir.*”³² Akif'in lirik tarzda yazdığı şiirleri de mevcuttur. Tevhîd yahud Feryâd, Gece, Hicran adlı şiirler bu tarzda yazmış olduğu şiirlere örnek olarak verilebilir.

BİÇİM ÖZELLİKLERİ

Safahat, Mehmet Akif Ersoy'un şiirlerini topladığı yedi kitaplık külliyatın genel adıdır. Birinci kitap, yalnız Safahat adını taşır. Sonraki kitapların ayrıca isimleri vardır. Müstakil ciltler hâlinde ve farklı zamanlarda basılmış olan kitaplar, Latin harfli baskılarından önce tek cilt olarak birlikte basılmamışlardır. Yedi kitabın ilk altısının bütün baskıları, İstanbul'da yedinci kitabınki ise Kahire'de yapılmıştır.³³

Safahat'ı oluşturan yedi kitabın baskı tarihleri ile Mehmet Akif'in tashihinden geçen son baskılarına göre içerdikleri manzume ve mısraların sayısı şöyledir:

1. Safahat: 44 şiir, 3084 mısra, Üç baskı: 1911, 1918, 1928
2. Süleymaniye Kürsüsünde: 1 Şiir, 1002 mısra, Dört baskı: 1912, 1914, 1918, 1928.
3. Hakkın Sesleri: 482 mısra, Üç baskı: 1913, 1918, 1928.
4. Fatih Kürsüsünde: 1 şiir, 1692 mısra, Dört baskı: 19914(2 baskı), 1918, 1924
5. Hatıralar: 10 şiir, 1314 mısra, Üç baskı: 1917, 1918, 1928.
6. Âsım: 1 şiir, 2292 mısra, İki baskı: 1924, 1928.
7. Gölgele: 41 şiir, 1374 mısra, Bir baskı: 1933³⁴

³² Fergan, s. 465-466.

³³ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Karşılaştırmalı Neşir ve Safahat Dışında Kalmış Şiirler*, s. 97.

³⁴ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Karşılaştırmalı Neşir ve Safahat Dışında Kalmış Şiirler*, s. 97.

Son baskılarına göre Safahat, 11.240 mısradan oluşan 108 manzumeyi içermektedir. Safahatı oluşturan şiirlerin tamamı aruz vezni ile yazılmıştır. Şiirlerin uzunluğu bir dördlük ile 2292 dize arasında değişmektedir. Mehmet Akif Ersoy, şiirlerinin büyük çoğunluğunu başyazarı olduğu Sırat-ı Müstakim/ Sebilürreşad dergisinde yayımlamıştır.³⁵ Sebilürreşad Dergisinin amacı, “*Garplıların ilerleme sebeplerini anlamak, Avrupa medeniyetinden neleri almak icap edeceğini tayin etmek, İslâm ahlâkı çerçevesinde fikren, san’aten, ticareten ilerlemek için gerekenleri araştırmak, Avrupa maarifve terakkiyatından Müslümanları haberdar ederek uyanmalarını sağlamak, şevket-i İslâmiyenin pâyidar olmasını temin edebilmek*” ifadeleriyle özetlenebilir.”³⁶

Mehmet Akif Ersoy, Safahat’ta 14 vezin kullanmıştır. Bu vezinler şunlardır:

1. Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilün
2. Mefâilün feilâtün mefâilün feilün
3. Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün
4. Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
5. Mef’ûlü mefâilü mefâilü feûlün
6. Feilâtün (fâilâtün) mefâilün feilün
7. Mef’ûlü fâilâtü mefâilü fâilün
8. Mef’ûlü mefâilün feûlün
9. Mütefâilün mütefâilün
10. Mefâiletün mefâiletün
11. Rubaî Vezni
12. Feûlün feûlün feûlün feûl
13. Müfteilün müfteilün fâilün
14. Müfteilün fâilün müfteilün fâilün³⁷

Mehmet Akif, bu vezinlerden en çok ilk ikisini kullanmıştır. Âsım’ın tamamı birinci vezinle, dördüncü kitabı olan Fatih Kürsüsünde ise ikinci vezinle yazılmıştır. Akif’in yazdığı konulara göre vezinleri değişkenlik gösterir. Ancak bu değişkenlik gelişigüzel bir değişkenlik değildir. Edebiyatta var olan bir geleneğe uygun olarak konu

³⁵ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Karşılaştırmalı Neşir ve Safahat Dışında Kalmış Şiirler*, s. 98.

³⁶ Abdurrahman Karadeniz, “Mehmet Âkif’in Düşünsel Öncüleri ve Gelenek Algısı, Mehmed Âkif Ersoy”, *Hece Dergisi Mehmet Âkif Özel Sayısı*, S. 133, Ankara 2008, ss. 46-54.

³⁷ Fergan, s. 484-485.

ve vezin uyumunu geliştirerek devam ettirmiştir. Ancak o, Edebiyât-ı Cedîdeciler'den farklı olarak “Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün” gibi ağır vezinleri kullanmamıştır. Manzumelerinde konu değişiminden dolayı bir vezin değişimi de söz konusudur.³⁸

Akif'in aruz veznini Türkçeye uygulaması önemlidir. Ancak daha da önemlisi onun eserlerinde Türkçenin doğallığını kaybetmemesidir. Bu başarıyla ilgili olarak Mithat Cemal Kuntay şöyle bir değerlendirme yapar:

*“Akif, aruzun Mimar Sinan'ıdır. Sinan'ın Şehzade Camii çıraklık; Süleymaniye kalfalık; Selimiye ustalık eseri olduğu gibi Akif'in de birinci Safahat, kendi san'atında yola çıkması; ikinciden beşinciye kadar olan Safahat, san'atında yürümesi; altıncı Safahat, san'atının dağ başına varmasıdır.”*³⁹

Safahat'ın biçim özellikleri incelenirken Akif'in dile bakış açısının da bilinmesi gerekir. Dönemi içerisinde sadeleşme konusuyla ilgili yazıları vardır. Safahat'ta ise, dilin, nasıl olması gerektiğini Akif, İki Arkadaş Fatih Yolunda adlı bölümde ele almaktadır. O, her şeyde olduğu gibi dille ilgili yapılacak yeniliklerin alanında uzman olan kişilerce yapılmasını ister, dilin millî bir duruşunun olması gerektiğini ileri sürer:

*“-Hayır, taassub eden yok... Şu var ki: îcâbı tahakkuk etmeli bir kere, bir de, erbâbı eliyle omalı matlûb olan teceddüdler... Düşün ki böyle midir bizde?... Tasarrufatını aynen alırsak İngiliz'in, Fransız'ın; ne olur hâli, sonra, şîvemizin? Lisanın olmalıdır bir vakâr-ı millîsi, O olmadıkça müyesser değil teâlîsi.”*⁴⁰

Dilin millî bir duruşu olması gerektiğini ifade eden Akif, yazdığı eserlerinde bu millî duruşa önem vermiş ve Türkçeyi olabildiğince açık ve sade bir biçimde kullanmıştır. Onun cümle yapısına baktığımızda Türkçenin bütün imkânlarından yararlandığını görürüz. Ömer Rıza Doğrul, Akif'in, altı hatta yedi Türkçe bildiğini ifade eder. Bunlar; tekke, medrese, Tanzimat, Servet-i Fünûn, ev ve sokak Türkçesi'dir.⁴¹ O,

³⁸ Fergan, s. 485.

³⁹ Kuntay, s. 283.

⁴⁰ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Karşılaştırmalı Neşir ve Safahat Dışında Kalmış Şiirler*, s. 216-217.

⁴¹ Ömer Rıza Doğrul, *Safahat Mehmet Âkif Ersoy*, (11. Baskı), İnkılâp ve Aka Yayınları, İstanbul 1944, s. XXIX.

“Anadolu’nun en uzak yerindeki “jargon”dan Beyoğlu’nun Dolapdere mahallesindeki Argoya kadar bütün Türkçeleri bilir.”⁴²

Dinini çok seven Akif için ikinci çok önemli mesele de dildir. Ona göre bu iki kavram kutsaldır ve önem verilmesi, üzerinde durulması gereken şeylerdir. Mehmet Akif, bu konunun önemini şu sözleriyle ifade etmiştir: “*Bence iki şey mukaddestir: 1. Din, 2. Dil... Din, bütün kudsî duyguları, düşünceleri insana telkîn eder. Bu duyguların düşüncelerin mümkün olduğu kadar vâsıta-i tebliği olan da dil’dir. Benim dil’e olan itinâ-yı fevkalâdem, işte Arabça’ya gösterilen bu ihtimamları anlayışımın doğmuştur.*”⁴³

Türkçeye verdiği önemden dolayı İsmail Habib Sevük, Akif’in koyu bir Türkçü olduğunu belirtirken değerlendirmelerine şöyle devam eder: “*Bu noktada Mehmed Âkif’te lisân itibâriyle koyu bir **Türkçülük**; mektep görmesi ve Fransızca’yı bilmesi sâyesinde de mâşerî dertleri ve mahallî hayatları iyi görür ictimâî göz sahibi bir **münevverlik**; köklü ve kuvvetli medrese tahsilinin ve mensup olduğu ailevî vaziyetin ilcası ile de onda sarsılmaz ve vecd hâline gelmiş bir **Müslümanlık** görürüz. Onun hayatının ve tahsilinin bu üç taraflı tesiri, ondaki edebî şahsiyete de üç türlü cephe verdi.*”⁴⁴ Bu değerlendirme, dönemi içerisinde birbirinden ayrı gibi addedilen iki düşünce akımının aslında Akif’in nezdinde buluştuğunun göstergesidir. Türkçülük ve İslamcılık. İsmail Habib Sevük, bu değerlendirmesini Akif’in Türkçe’sinden hareketle yapar: “*En ilerideki Türkçülerimiz dahi dâhil olarak Türk nazmına, hem de yabancı addedilen aruz gibi bir veznin içinde, hiç kimse onun kadar Türk şîvesini koymaya, Türk hançeresinin sesini o mısralara yerleştirmeye muvaffak olamadı.*”⁴⁵ Sevük’e göre o, Türk ruhunu, Türk hayatını Türkçe yazan hem de en koyu Türkçülerden çok daha önce Türkçenin farkına varan bir millî şâirdir.⁴⁶ “*‘Türk şâiriyim’ diyenin şiirinde Türk hayatının levhası yok; ‘Din şâiriyim’ diyen Safahat nâzımında ise bunlar bol bol ve kucak kucaktır.*”⁴⁷

⁴² Kuntay, s. 343.

⁴³ Fergan, s. 500.

⁴⁴ Edip, s. 379.

⁴⁵ Edip, s. 380.

⁴⁶ Edip, s. 380-381.

⁴⁷ Edip, s. 381.

Akif'in düşünce anlayışını Hasan Basri Çantay da şu sözlerle ortaya koyar: *“Evet ona tam bir İslam şairi diyebiliriz. Kuvvetli, imanlı, ateşli bir İslam şairi, fakat Türk daima başta Türk olmak şartıyla. Dört lisanı edebiyatıyla bilen Akif, Türk olarak yazdı, Türk olarak düşündü, Türk olarak yaşadı ve nihayet Türk olarak öldü.”*⁴⁸

DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Safahat'ın dil ve anlatım özelliklerini dil sisteminin aşamaları doğrultusunda şöyle değerlendirmek mümkündür.

Sözcük Dağarcığı

Sözcük dağarcığı ile duygu ve düşünce dünyası arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu ilişki Safahat'ın sözlüğü ile Mehmet Akif'in yaşam biçimi ve zihniyeti arasında da gözlenmektedir. Bu sözlük incelendiğinde dünyanın büyük bir bölümünü kapsayan coğrafya adları, Türk ve İslam tarihinden sokakta raslanabilecek sıradan insanlara kadar geniş bir toplumsal katmanı yansıtan kişi adları, dinî kavramlar gibi çok çeşitli bir kavram alanı ile karşılaşılır. Türkçenin imkânları ile işaretlenen bu kavramlar derin bir bilginin ve yoğun bir düşünme ediminin göstergesi durumundadır.

Kavram İlişkileri

Bilindiği gibi Türkçede kavram işaretleri sona getirilen ek ve edatlarla kurulur. Safahat'ta da bu ek ve edatlar kullanılmıştır. Ancak konuşma dilinde sık rastlanan ancak yazı diline henüz geçmemiş olan bazı yapılar da kullanılmıştır. Ayrıca söz gruplarının diziminde de ölçünlü dilden sapmalar görülür.

Ayrıca Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin kullanılması, doğal olarak bu dillere ait dil bilgisi yapılarının kullanılması sonucunu doğurmuş; izafet ve sıfat terkipleri, çokluk ve müennes biçimlerin kullanılmasına neden olmuştur.

Cümle Yapıları

Bilindiği gibi dil toplumsal bir olgudur. Ancak her dil, bireysel olan “söz” ile hayat bulur.⁴⁹ “Söz” kaynağını dilden alır, dil ile sınırlıdır ancak dili sınırsızlaştıran bir

⁴⁸ Kabaklı, s. 9.

⁴⁹ Dil - söz ayrımı için bkz. Saussure Genel Dilbilim Dersleri, (Çev: Berke Vardar), (3. Baskı), Multilingual Yayınları, İstanbul 1998.

niteliği vardır. Bir dili edebiyat, bilim, felsefe dili olarak işleyen sanatçılar, bilim adamları ve düşünürler kendi sözlerini oluştururken dilin sınırlarını da zorlarlar.

Safahat, Türkçenin imkânlarıyla oluşturulmuş bir “söz”dür. Bu sözün en belirgin özellikleri söz diziminde ortaya çıkmaktadır. Anlatıma söylem değeri katan bu yapıların her biri işlevseldir.

Safahat’taki cümle yapıları incelendiğinde şu söz dizim özellikleri dikkat çeker:

1. Kırık ifadelere sıkça başvurulduğu görülür. Bu söz dizimi özelliği aruz vezninin gerektirdiği bir sonuçtan çok sözceleme öznesinin seçtiği öznel anlatım biçiminin bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Çünkü doğal konuşma akışı içinde bu yapılara sık sık yer verilmektedir. Akif’in, -şiiir anlayışının bir yansıması olarak- konuşma dilini edebî dile taşımak için bu yapıları özellikle kullandığı söylenebilir.

[Ö₁]+Y₁(TYF-(YF_₂+ZT +N +_YF-) -k+ş)+ Csi+ KT +Ö₂+Y₂(YF- -k+ş) +_Ö₂

Her ân ediyorsun bizi makhûr-i celâlin, /Kurbân olayım nerde senin, nerde cemâlin? T.Y.F/38

2. Odaklaştırma, yazı dilinde gösterilemeyen parçalarüstü birimlerin (vurgu, tonlama gibi) sezdirilmesine yönelik bir söz dizimi seçimidir. Akif, sözcelerinin bilgi değeri yanında duygu değerini de iletebilecek odaklaştırmalar yapmıştır. Safahat’ta farklı biçimlerde odaklaştırma yapılmış cümle biçiminin pek çok örneği görülmektedir:

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT+YT+YF-) -k+ş)+[Ö₂]+Y₂(TYF-(YT+YF-) -k+ş)+DT
+Y₃(YF- -k+ş) +Ö₃ +Yaç₃

“İlcâ-yı tesâdüfle şu "boş!" âleme düşmüş; /Etrâfına binlerce şedâid gelip üşmüş, /Her lâhza boğuşmakla geçip devr-i hayâtı, /Bir şey olacak gâye-i hüsrânı: Memâtı!”

3. Cümlemsilerin, ünlemlerin sıkça kullanımı da onun günlük hayatta halkın kullandığı Türkçeyi şiirlerinde kullanımının göstergelerindendir. Biçim açısından vezinle oluşturulmuş olmasına rağmen Türkçenin cümle yapısının/ söz diziminin çeşitliliği onun şiirlerinde karşımıza çıkmaktadır.

[Ö₁]+Y₁(TYF-(YF_₂+ZT +N +_YF-) -k+ş)+ Csi+ KT +Ö₂+Y₂(YF- -k+ş) +_Ö₂

“Her ân ediyorsun bizi makhûr-i celâlin, /Kurbân olayım nerde senin, nerde cemâlin?” T.Y.F/38

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1 (YF - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF - k + \S) + E + E + KyT_3 + ZT_3 + Y_3 (YF - k + \S) + \ddot{O}_3$

Evet, bir kalbdır, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /Ki cevfinden demâdem yükselir bin nâle-i ezkâr. F.C./7

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - k + \S) + N_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF - (N + DT + YF -) - k + \S)$

Üç sefil ordu çevirsin o metîn ordumuzu, /Bizi kovsun elimizden alarak yurdumuzu...

$E + ZT + [\ddot{O}] + Y (YF - k + \S) + E + N$

Fakat güneş batarak, ortalık karardıkça, Görür ki: Yerde yatılmaz, hemen çıkar ağaca. V.K./310

$ZT_1 + ST_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1 (TYF - (DT + YF -) - k + \S) + ZT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF - (DT + YF -) - k + \S)$

İkinci gün basar açlık, erir erir süzülür; Üçüncü gün uyuşuk bir sinek olur büzülür. V.K./321

4. Bilindiği gibi Akif, Arapça, Farsçaya hâkimdir. Ancak Türkçe söyleyişindeki sadelik de dikkate değerdir. “Safahattaki Türkçe memlekettir, Akif, biziz”⁵⁰ diyen Mithat Cemal, Osmanlıca’nın nesirde Namık Kemal’in mektuplarıyla; nazımda Tevfik Fikret’in ve Mehmet Akif’in şiirleriyle Türkçe olduğunu söyler.⁵¹

DİLİN İLETİŞİM İŞLEVLERİ AÇISINDAN SAFAHAT

Akif, dilin iletişim işlevlerinin hepsinden yararlanmıştır. Kürsüler ve Âsım, gönderge işlevinin hâkim olduğu şiirlerdir, halkı bilinçlendirmek amacı güdüldüğü için bu işlev metinlerde baskındır, gönderge işlevinin yanı sıra çağrı işlevi de karşımıza çıkar. Çünkü metinler toplumu uyarıcı, harekete geçirici nitelikte oluşturulmuştur. Sanat işlevinin karşımıza çıktığı şiirler için ise örnek olarak Tevhîd yahud Feryâd verilebilir. Her metinde birden çok işlevin olduğu, kullanıldığı da unutulmamalıdır. Duygu değeri

⁵⁰ Kuntay, s. 343-344.

⁵¹ Kuntay, s. 267.

taşıyan işlev ise her metinde yer yer karşımıza çıkarken, Gece, Hicran, Secde gibi şiirlerde daha baskın olarak yer alır. Üst dil işlevi de karşımıza çıkar, çünkü Akif, ele aldığı konunun tam olarak anlaşılması amacını taşır. Bu sebeple açıklayıcılara sıkça yer vermiştir.

İÇERİK BAKIMINDAN SAFAHAT

Yedi kitaptan oluşan Safahat'ın birinci kitabı eserle aynı adı taşır. Bu bölüm, 44 şiirden oluşmaktadır, bu şiirlerinde şair, toplumcu bir bakış açısıyla toplumun tabakalarından manzaralar sunmuştur. Kitabın başında yer alan bölüm, okuyucuyla doğrudan bağlantı kurma amacıyla yapılan bir açıklama ve eserini oluşturan bakış açısının bir değerlendirmesi niteliğindedir. *“Bana sor sevgili kaari, sana ben söyleyeyim ne hüviyette şu karşıda duran eş’arım: Bir yığın söz ki samimiyyeti ancak hüneri; Ne tasannu bilirim, çünkü, ne san’atkârım, Şiir için “göz yaşı” derler; onu bilmem, yalnız, Aczimin giryesidir bence bütün asarım! Ağlarım, ağlatamam; hissederim söyleyemem, Dili yok kalbimin bundan ne kadar bîzârım! Oku, şayed sana hisli bir yürek lâzımsa; Oku, zîrâ onu yazdım iki söz yazdımsa”* derken şair aslında söylediklerinin ve söyleyeceklerinin ipuçlarını vermektedir.

Bu bölümün ilk şiiri **Fatih Camii**, şairin camiye bakış açısını ortaya koyarken caminin Türk ve İslam toplumlarındaki yeri ve önemi de karşımıza çıkmaktadır. Akif, camiye anlatırken yaptığı geri dönüşlerle de yetiştirme tarzının izlerini okuyucuya yansıtır. Akif'in camiye olan sevgisinin arka planında çocukluk hatıraları ve babası vardır. Akif, camiye ibadet yeri olmasının yanı sıra halkla buluştuğu bir kürsü olarak da görmüştür. **Süleymaniye Kürsüsünde** ve **Fatih Kürsüsünde** Akif'in caminin toplumsal değerinden yararlanma yoluna gittiği şiirler arasındadır. Cami, birliğin, bütünlüğün aynı inanç ve duygu etrafında buluşmanın sembolüdür.

Betimlemelerin şiirlerin tamamında somut olarak karşımıza çıkması gerçekçi izlenim öğelerinin söyleme yansımasıdır. **Hasta** adlı şiirinde şair, dönemin yaygın hastalığı olan verem ve onu yaşayan birinin duygularını, durumunu, tek yönlü bir bakış açısıyla değil, çok yönlü bir bakış açısıyla ortaya koymuştur. Şair, toplumda var olan problemi ortaya koyarken çaresiz, kimsesiz hasta bir genci yalnız bırakan, onu ölüme iten duyarsızlığı da eleştirir: *“Yok, yok, beni tâ, Götür İstanbul’a bir yerde bırak ki:*

Gureba, - kimsenin onlara aldırmadığı bir sırada- Uzanıp ölmeyebir şilte bulurlar orada!” HA.

Küfe adlı şiirinde de Akif yine toplumda yaşanan bir manzarayı dikkatlere sunar. Şiirde Akif, yoksulluk sebebiyle okuyamayan ve daha küçük yaşta ailesini geçindirme sorumluluğunun yüklendiği Hasan’ın öyküsünü anlatır. Hasan’ın isyanı, aslında Akif’in de isyanı gibidir. Bu isyan, toplumda yaşanan bir gerçekliğin ve duyarsızlığın çok yönlü bir ifadesidir.

Durmayalım, şairin daha sonra da sıkça üzerinde duracağı bir konuyu çalışmanın, gayretin önemini Sadi’den yaptığı bir kıssa ile örneklendirerek anlattığı bir şiirdir. Çalışmanın insan için çağın bir gereği olduğu, tembelliğin ise insan için bir ölüm niteliğinde olduğu bu şiirde kesin ifadelerle verilir. Bu şiir Türk-İslam dünyasının bireylerine yapılan bir çağrıdır.

Hasır adlı şiir yine toplumsal bir eleştiriyi yansıtır. Şiirin konusu yaşlı, kimsesiz ve yoksul bir kadının ölümüdür. Yoksulluk toplumun bir gerçeğidir. Çevresinde yaşanan yoksulluğun yarattığı elemeler, toplumun duyarsızlığı Akif’i derinden etkilemektedir. **Seyfi Baba, Kör Neyzen** yine bu duyarsızlığın eleştirildiği şiirlerdir.

Şair bir sonraki şiirinde yani **Geçinme Belası**’nda hayatın ne kadar zor olursa olsun yine de insanda her durumda bir yaşama arzusunun bulunduğunu ortaya koyar. Hayat insanın gözünde her şeye rağmen yaşanmaya değerdir:

“Her devresi bir devr-i azab olsa hayatın, Razisi değildir yine bir türlü mematın, Ömr olsa da binlerce tekâlif ile meşhûn, İnsan yaşamaktan yine memnun yine memnun!”G.B.

Hayatın anlamının ve amacının sadece geçinmek için bir savaş vermek olmaması gerektiğini vurgulayan şair, yine toplumsal bir yoksulluğun eleştirisini yapar. Ona göre hayat, insanın fizyolojik ihtiyaçlarının yanı sıra ruhsal ve düşünsel ihtiyaçlarının da bulunduğu bir süreçtir. Ancak insanın düşünsel ve ruhsal ihtiyaçları bu koşturmaca içerisinde göz ardı edilmektedir. Oysaki insanın insan olma özelliği ancak manevi bir doygunlukla ortaya çıkabilmektedir. İnsan, fizyolojik ihtiyaçlarını gidermeye çalışırken asıl amacından uzaklaşmakta ya da onu düşünmeye hiç fırsat bulamamaktadır.

Meyhane ve Mahalle kahvesi adlı şiirlerde ise kötü alışkanlıkların insanı hayatın anlamından uzaklaştırdığını ve aile ve toplum hayatını da olumsuz olarak etkilediğini Akif resmederek ortaya koyar. Akif, manzumelerinde **ideal insan** modeli üzerinde durur. Ona göre insan, akıllı bir yaratık olarak aklını gerektiği gibi kullanmalı, hayatını boş işlerle ve kötü alışkanlıklarla heba etmemelidir.

Bu bölümde toplumun her kesiminden insanın izlerini buluruz. Aile hayatı ve sosyal hayata dair her konu titizlikle ele alınır var olan yanlışlıklar ortaya konulur. Toplumdaki duyarsızlık eleştirilir. Hasta, yaşlı, kimsesiz insanlar, dilenciler, öksüz çocuklar, çocuğunu kaybeden bir annenin yaşadıkları, hürriyet, baskı, yoksulluk, ölüm ve birçok konu bu bölümde Akif'in şiirlerinde ele alınır.

2. Süleymaniye Kürsüsünde yine içerisinde birçok konunun işlendiği bir bölümdür. Eserin giriş bölümü doğu-batı karşılaştırmasıyla başlar. Yaşam standardının düşük olduğu semtlerin, sokakların, evlerin ironik bir dille tasviri yapılır. Ahmet Kabaklı, realist ve naturalist tasviri nazımda ilk defa kullanan şairin Akif olduğunu söyler.⁵² Bu bakış açısı bu bölümde de kendisini hissettirir. Akif, Avrupa'daki durumu daha sonra Berlin Hatıraları'nda net olarak ortaya koyacaktır. Süleymaniye Kürsüsünde adlı bölümde yine camii figürü karşımıza çıkar. Bölüm, Süleymaniye Camisi'nin tasviri yapılarak başlar. Akif, camiye inanç, estetik ve mimari açısından değerlendirir. Yapılışındaki estetik, sanat ve matematik en küçük ayrıntısına kadar verilir. Caminin, estetik değerlendirmesinden sonra dinî duygular aktarılır. Cami figürü ile birlik duygusu, ortaya çıkar. Aynı sevgi etrafında birleşen, bütünleşen insanın yaratana buluştuğu, duaların, ortak sesin yayıldığı dinî bir mekânın tasviri yapılır.

Caminin, dinî işlevinin yanı sıra Akif, sosyal işlevinden de faydalanmış, topluma ulaşma, millete seslenme yeri olarak görmüştür. Bu metinler, savaş sırasında Akif'in camilerin kürsülerinde millete yaptığı çağrı metinleridir. *“Safahat'ın fikir yüklü olan en büyük kısmı araştırılırsa hitap denilen anlatım yoluyla hatta çok defa “ey!” ünlemiyle başlayan hitabet tekniğine uygun tarzda yazılmış olduğu görülür. Şairimiz her ne kadar tahkiye, tasvir ve söyleşme'lerini sık sık kullanırsa da hitapla ifade onun asıl sahasıdır. Çünkü pek çok öğüdü, üzüntüsü, tavsiyesi, itirazı vesaire vardır. Bunları en güzel hutbe şiirlerinde söylemektedir. Hutbe şiirlerinde yalnız dinî öğüt ve meselerin bulunduğu*

⁵² Kabaklı, s. 97.

*düşünülmemelidir. Bilakis dinden çok daha fazla harbe, iktisada, kalkınmaya, köylünün hâline, yolsuzluklara, ilme halkın geri bırakılışına, israfa, eğitime ve başka meselere yer verilmektedir.”*⁵³ Kürsüdeki hocayı konuşuran Akif, bu bölümde birçok konudan bahsedecektir. Türk- İslam dünyasının durumu, oraları gezen aydın bir din adamının bakışından yansıtılır.

Dönemin İstanbul’unda olabildiğince başıbozukluk hâkimdir. Kurumlar, okullar, işlevini gerçekleştirmekten uzaklaşmıştır. Durum içler acısıdır, Akif’in istediği ideal insan, ideal toplumdan çok uzaktır. Akif, burada toplumun umarsızlığından, duyarsızlığından yakınır. Elden geldiğince toplumu uyarmaya, uyandırmaya çalışır. İstanbul’un durumu anlatıldıktan sonra Rusya’da yaşayan Türk- İslam toplumlarının durumu aktarılır:

“O zaman Rusya’da hâkimdi yaman bir tazyik...

Zulmü sevdirmek için var mı ya bir başka tarik?

Düşünen her kafanın mutlaka ezilmekti sonu!

Medenî Avrupa, bilmem, niye görmezdi bunu?” S.K.

Bütün bu işkencelere, baskılara, zulümlere rağmen Akif, yine de ümitlidir. Bir gün bütün bu olumsuzluklara rağmen beklenen yeniden doğuş gerçekleşecektir:

“Sanıyorlar kafa kesmekle, beyin ezmekle,

Fikr-i hürriyet ölür. Hey gidi şaşkın hazele!

Daha kuvvetleniyor kanla sulanmış toprak:

Ekilen gövdelerin hepsi yarın fışkıracak!” S.K.

Kurtuluş, cehaletten, tembellikten, ümitsizlikten kurtulmakla olacaktır. Çalışmayla, ilimle, edebiyatla, birlik bütünlükle ideal insan ve toplum modeli ortaya çıkacaktır. Akif’in istediği ve aradığı insan ve toplum modelleri eserde örnek olarak verilmiş, üzerinde sıkça durulmuştur. Japonya, Müslüman olmamasına rağmen Akif’in örnek bir millet olarak sunduğu bir modeldir.

⁵³ Kabaklı, s. 122-123.

“Sorunuz, şimdi Japonlar da nasıl millettir?

Onu tasvire zafer-yâb olamam, hayrettir!

Şu kadar söyleyeyim: Dîn-i mübinin orada,

Rûh-i feyyazı yayılmış, yalnız şekli Buda.

Siz gidin, safvet-i İslâm'ı Japonlarda görün!

... Müslüman denmek için eksiği ancak tevhîd. ...

Medeniyet girebilmiş yalnız fenniyle...

O da sahiplerinin lâhik olan izniyle.

...Garbın eşyası, eğer kıymeti hâizse yürür;

Moda şeklinde gelen seyyie gümrükte çürür. S.K.

Akif'in işlediği konulardan biri de dinin ne olduğu ne olması gerektiğidir. O, Müslümanlığın hayat dini olduğunu bir din âlimi sıfatıyla şiirlerinde işler. O, birçok manzumesinde dine bakış açısının yanlışlığı üzerinde durarak doğrusunun ne olduğunu tüm açıklığıyla ortaya koyar. Müslümanların içinde bulunduğu durumun sebebinin cehalet olduğunu sık sık vurgular. Adı Müslüman olan toplumların Müslümanlığı bilmediğini, anlamadığını, anlamak için de herhangi bir çaba göstermediklerini ifade eder. Bu yanlış bakış açısıyla İslamiyet sadece ölümler için olan bir din hâline gelmiştir. Bunun sorumlusu İslamiyet değil, bilgisizliğimiz, cehaletimizdir. Ve bu bakış açısı tüm İslam âlemi için geçerli bir durumdur:

“Görenek hem yalnız Çin'de mi salgın; nerde!

Hep musâb âlem-i İslâm o devasız derde.

...“Böyle gördük dedemizden!” sözü dînen merdûd:

Acaba sâha-i tatbiki neden nâ-mahdûd?

Çünkü biz bilmiyoruz dîni. Evet, bilseydik,

Çâre yok, gösteremezdik bu kadar sersemlik...” S.K.

Yoksa bir maksad aranmaz mı bu âyetlerde?

Lâfzı muhkem yalnız, anlaşılan, Kur'ân'ın:

Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânın:

Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına;

Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına.

İnmemiştir hele Kur'ân, bunu hakkıyla bilin,

Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için!" S.K.

Akif, halk aydın birlikteliğini bu şiirde de vurgular, gelişme ancak aydın ve halkın el ele vermesiyle, aydının halka doğru yolu göstermesiyle mümkün olacaktır:

"Daha yüksek mi aceb şarkı ezen fıtratlar

Kâbiliyyetçe? Hayır, ben buna asla kanmam.

Adam ister yalnız etmeye bir kavmi adam!

Doğru yol işte budur, gel, diye sen bir yürü de,

O zaman bak ne koşanlar göreceksin sürüde!" S.K.

Süleymaniye Kürsüsünde adlı bölümde şair, ayrılıkçı fikirlere karşı bir duruş sergiler, Arnavutluk isyanı, Arabistan'daki durum, İslam'ın geleceği için zarar verici bir niteliğe bürünmüştür. Yaşanan isyanlar, kaybedilen topraklar, memleketin hâli bu bölümde aktarılır:

"Vatanın takati yoktur yeniden ihmâle:

Dolu dizgin gidiyor baksana izmihlale!

Ey cemâat, uyanın elverir artık uyku!

Yok mu sizlerde vatan nâmına hiçbir duygu?

Düşmeden pençesinin altına istikbâlin,

Biliniz kadrini hürriyyetin, istiklâlin. S.K.

Müslümanlık sizi gayet sıkı, gayet sağlam,

Bağlamak lâzım iken, anlamadım, anlayamam,

Ayrılık hissi nasıl girdi sizin beyninize?

Fikr-i kavmiyyeti şeytan mı sokan zihninize?

*Birbirinden müteferrik bu kadar akvamı,
Aynı milliyetin altında tutan İslâm'ı,
Temelinden yıkacak zelzele kavmiyyettir.” S.K.*

Fikir cephesinde çalışan Akif, her fırsatta aydın kesimle halkın birlikteliğini önerir. Bu açıdan, faydalı ilim ve faydalı edebiyat, faydalı sanat, onun için kıymetlidir. Bu bölümde yapılan değerlendirmeler ve eleştiriler, bu bakış açısıyla yapılır:

*“Niye ilmin adı yok koskoca millette bugün?
Çünkü efkâr-ı umûmiyye aleyhinde bütün;
Çünkü yerleşmek için gezdiği yerlerde fûnûn,
Önce gayetle büyük hürmet arar, sonra sükûn.
Asr-ı hâzırda geçen fenlere sahip denecek,
Bir adam var mı yetişmiş içinizden bir tek?”S.K.*

Edebiyat çevreleri içinse Akif’in söylemi oldukça serttir:

*“Heyhat! Kimi Garbın yalınız fuhşuna hasbî simsar;
Kimi, İran malı der, köhne alır, hurda satar!
Eski dîvanlarınız dopdolu oğlanla şarab:
Biradan, fahişeden başka nedir şî'r-i şebab?
Serseri: Hiçbirinin mesleği yok, meşrebi yok;
Feylesof hepsi; fakat pek çoğunun mektebi yok!”... S.K.*

Bu bölümde de yine halkı dikkate almayan, Batı’nın her hâliyle taklit edilmesine inanan ve bunu teklif eden kesime yönelik eleştiri vardır. Onları eleştirirken Akif, İslamiyet’in gelişmeye tahammül edemeyen bir din olmadığını anlatır. O günkü hâliyle yaşanan dinin, İslam’ın asıl anlamından çok uzak olduğunu İslam tarihinden örnekler vererek ortaya koyar. Onun istediği insan, İslamiyet’i gerçekten anlayan, yaşayan insandır. İslamiyet, ilme ve medeniyete karşı değildir, cehalete karşıdır. Akif, bunu vurgular, anlatır. Gelişmenin sırrı kendimizdedir. Ve Akif, bunu şu dizelerle ifade eder:

*“Sırr-ı terakkinizi siz,
Başka yerlerde taharriye heveslenmeyiniz.
Onu kendinde bulur yükselecek bir millet:
Çünkü her noktada taklîd ile sökmez hareket
Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini;
Veriniz hem de mesaînze son sür'atini.” S.K.*

Hakkın Sesleri adlı bölümde ise Akif, Balkan Savaşı'nın kaybedilmesiyle birlikte yaşanan hâli gözler önüne serer. Burada Kur'an'dan alınan ayetler ve mealleri vardır. Allah'ın sözlerinden hareketle Akif, isyanlarını, hayal kırıklıklarını, içsel çatışmalarını yatıştırır: **“Leyse-lil- insâni illâ-mâ-seâ”** derken Allah, insanın kurtuluşunun çalışmasıyla olacağını söylemiştir. Akif, bu ilâhî sözle, isyanını, feryadını dindirir. Kaybedilen topraklar, yaşanan facialar, bu durumun sebepleri yer yer şiirlerinde verilir, Akif'in isyanı, çılgılığı olur. Tembellik, vurdumduymazlık, ümitsizlik, içimizdeki beyinsizlerin sebep olduğu felaketler, cehalet, ayrılık fikri, bu şiirlerde işlenir. Durumun sebepleri ve sonuçları ortaya konulur. O bir fikir adamı, fikir askeri olarak yine milleti için savaşır.

Fatih Kürsüsünde, Safahat'ın 4. Kitabıdır. Vaiz Kürsüde adlı bölüm, önceki şiirlerde anlatılanların bir özeti gibidir. Bu bölümde Akif, önceki şiirlerde ele alınan sorunları tek bir metin hâline getirmiştir. Tekrarların sıklığı, dönemin toplumsal durumunun ve Akif'in bakış açısının bir göstergesidir. Var olan durumun ortaya konulması ve çözüm önerilerinin sık sık tekrar edilmesi Akif'in söyleminin ve amacının göstergelerindendir. Konuların birbiriyle olan ilintileri sebep- sonuç cümleleriyle ortaya konulmuştur.

Bu bölümde karşımıza çıkan şu cümle aslında Akif'in söyleminin bir özeti niteliğindedir:

*“Bekayı hak tanıyan, sa'yi bir vazife bilir;
Çalış, çalış ki, bekaa sa'y olursa hak edilir.”V.K.*

Batı'nın elde etmiş olduğu gelişmişliğin sebebinin çalışmak olduğu anlatılır.

“Bakın mücahid olan Garb'a şimdi bir kerre:

Havâyâ hükmediyor, kaani olmuyor da yere.

Dönün de âtil olan Şark'ı seyredin: ne geri!

Yakında kalmıyacak yeryüzünde belki yeri!"V.K.

Batı'nın ilminin, medeniyetinin hep birlikte çalışmanın eseri olduğunu anlatan şair, refahın, mutluluğun, başarının, kısacası insan hayatını güzelleştiren tüm unsurların sırrının çalışmak olduğunu ifade eder. Bunun karşılığı olan tembelliğin sonuçları ise şöyle sıralanır:

"Zaman zaman görülen âhiret kılıklı diyar;

Cenâzeden o kadar farkı olmayan canlar;

Damarda seyri belirsiz, irinleşen kanlar;

Sürünmeler, geberip gitmeler, rezâletler,

....

Dilencilikle yaşar derbeder hükûmetler;

Esâretiyle mübâhî zavallı milletler;

Harâbeler, çamur evler, çamurdan insanlar;

Ekilmemiş koca yerler, biçilmiş ormanlar;

Durur sular, dere olmuş helâ-yı cârîler;

Isıtmalar, tifolar, türlü mevt-i sârîler;

Hurâfeler, üfürükler, düğüm düğüm bağlar;

Mezar mezar dolaşıp hasta baktıran sağlar...

Atâletin o mülevves teressübâtı (tortusu)bütün!

Nümûne işte biziz... Görmek isteyen görsün! V.K.

Bütün bunlar tembelliğin sonuçlarıdır. Akif, geçmişi zaferlerle dolu bir milletin bu hâle gelmesine isyan eder. Bu bölümde Akif, yaşananların yanlış bir şekilde "kader" olarak değerlendirilmesine karşı çıkar. Tevekkül fikrinin yanlış anlaşıldığını örneklerle anlatır:

“Kadermiş!” öyle mi? Hâşa, bu söz değil doğru:

Belânı istedin, Allah da verdi... Doğrusu bu.

Talep nasılsa tabîî, netice öyle çıkar,

Meşîyyetin (irade)sana zulmetmek ihtimali mi var?

“Çalış!” dedikçe şer’at, çalışmadın, durdun,

Onun hesâbına birçok hurâfe uydurdun!

Sonunda bir de “tevekkül” sokuşturup araya,

Zavallı dini çevirdin onunla maskaraya!” V.K.

Akif, bu manzumelerinde İslamiyet’in ne olduğunu da anlatır. İslam’ın istediği ideal insan bu metinlerde de karşımıza çıkar. Akif, bilinçsiz, bilgisiz olan toplumu her açıdan bilgilendirme amacıyla, ele aldığı her konuyu örneklendirerek, halkın anlayacağı temiz bir Türkçe ile hissederek, yaşayarak yazar.

Akif’in medeniyete ulaşmak için önemle üzerinde durduğu bir konu da eğitim kurumlarının düzenlenmesi, öğretmen yetiştirilmesidir. O, öğretmenlerin liyakatli, imanlı, edepli, vicdanlı olmasını ister. Bu dört özelliği bünyesinde bulunduran öğretmen, görevini gerektiği gibi yapacaktır.

Son bölümde vatanın içinde bulunduğu durumu önemsemeyen, duyarsız insanlara yönelik olarak Akif, ironik bir yaklaşımla, Balkan faciasından çeşitli sahneler sunar: Balkanların savaş sonrasındaki görünüşü olanca açıklığı ve korkunçluğuyla ortaya konur. Edirne’den başlayarak, Gümölcine, Kosova Pirzerin, İpek, Yakova, Selanik, Serez’in zemini “hûn-ı İslam’a’ boyanmıştır. Balkanlar elimizden gitmiştir. Giderken de milyonlarca insan katledilmiş, evler, köyler yakılmış, işkenceler altında insanlar perişan edilmiştir. Acımasızca katledilen insanların kanıyla Arda Nehri kıpkızıl akmaktadır. Akif, bu sahneleri aktarırken orada ölenler için yanar, ağlar, duyarsızlığa isyan eder.

Bu bölüm Akif’in duasıyla biter. Vatanın, bayrağın, dinin bekası için yapılan dualardır bunlar.

Berlin Hatıraları, Berlin’e bir görev sebebiyle giden Akif’in orada edindiği izlenimleri eleştirel bir bakış açısıyla karşılaştırmalı olarak ortaya koyduğu bir eserdir.

Mehmet Akif, 1914 yılı sonunda devlet tarafından görevlendirilerek Almanya'ya giden bir heyet içerisinde Berlin'e gitmiştir. Üç ay orada görev yapan Akif, savaş sırasında Almanlara esir düşen Müslüman askerlerle uzun sohbetler yapmıştır.⁵⁴ Berlin'e giden şair, orada gördüğü yaşam standardını yaşadığı yerlerle karşılaştırır. Kahve, otel, sokak, lokanta, kısacası toplum hayatına ilişkin yerler, hayatı kolaylaştıran unsurlar Akif'in gözünden aktarılır. Almanların, insan hayatına ve toplum düzenine verdikleri önem, bu şiirde karşımıza çıkar. Orada gördüklerini memleketi ile karşılaştırarak biraz da müstehzi bir dille anlatır.

“Çamur bu beldede âdet değil ne kış ne de yaz.

Geçende haylice kar yağdı Berlin'in içine;

Bıcık bıcık olacakken takır takırdı yine.

Merak edip soruverdim, “bırakmayız” dediler!

-Bırakmayın, güzel amma, kar yağar durursa eğer?

“Bırakmayız!” sözü aynen tekerrür etmez mi?

Evet, bu sözde nümâyân heriflerin azmi.” B.H.

Oradaki durumu bu cümlelerle aktaran Akif, bizdeki durumu ise şöyle tasvir eder:

“ Bizim diyara bira kar düşünce zor kalkar.

Mahalle halkı nihayet kalırsa pek muztar,

“Lodos duasına çıkmak gerek...” denir, çıkılır.

Cenâb-ı Hak da lodos gönderir, fakat bıkılır:

Çamur yığınları peyda olur ki mühliktir...”B.H.

Orada kahvede karşılaştığı oğlunu savaşta kaybeden bir Alman kadınının hislerine ortak olan bir Akif buluruz:

“Sürura kalsa da bigâne Müslüman yüreği;

Bilir teessür-ü mâsum önünde inlemeyi.”B.H.

⁵⁴ M. Ertuğrul Düzdağ, *Mehmed Âkif Ersoy*, 1. Baskı, Kaynak Kitaplığı, İstanbul 2004, s. 55.

Yabancı da olsa vatani için ölümü göze alan bir insandır. Akif, vatani için ölmenin bir şeref olduğunu, Anadolu’da bu durumda olan ailenin sayısının bile bilinmediğini, Tunus’ta, Cezayir’de Kafkasya’da bu durumda olan nice annenin olduğunu söyler. Afrika’dan Fransız askerleri tarafından getirilip savaşmak zorunda bırakılan insanları da anlatır. Onların durumu daha kötüdür. Çünkü onlar, vatan uğruna değil başkalarının amacına hizmet etmek için hayatlarını feda etmektedirler:

“Kimin hesabına ölmüş, desin de inlemesin,

Anarken oğlunu, bıçare yahut erkeğini?

...

Ne milletin şerefi için, ne kendi şânın için!

Fedâ-yı can edeceksin adüvv –ü cânın için” B.H.

İngiltere’nin, Rusya’nın, kendi amaçları uğruna söndürdükleri, sömürdükleri Asya’da ise durum farklı değildir, buralarda yaşayan ya da yaşamaya çalışan insanlar hâkim güçler için her durumda birer sömürge durumundadır:

“Hayâtı, rûhu soyulmuş yığın yığın ecsâd

Verir de hepsini kalmazsa hiç mi hiç parası;

Damarlarındaki son damlanın gelir sırası...” B.H.

Aslında bu bölümde işlenen konular Akif’in 1. Dünya Savaşı sırasında Almanlara esir düşen Müslüman askerleri bilinçlendirmek amacıyla Almanya’da yaptığı çalışmaların bir özeti gibidir. O, savaş sırasında âdeta bir asker gibi çarpışmış, üzerine düşen vazifeleri fazlasıyla yerine getirmiştir. Akif, fikir cephesinde gerek yurt içinde ve gerekse yurt dışında milleti, dini için çalışmaktan vazgeçmemiştir.

Bu bölümde Akif, Batı dünyasının doğuya bakış açısını da değerlendirir; medeni dünyanın yapılan zulümler karşısındaki sessizliğini, duyarsızlığını daha da ötesi desteklemesini şiddetle eleştirir. Avrupa’nın Doğu’ya ve İslam dünyasına bakış açısının değişmesi gerektiği üzerinde durur.

Süleymaniye Kürsüsünde’de işlenen “beyin-kalp”, “halk-aydın” birlikteliği burada da ele alınır ve önemi üzerinde durulur.

“Bizim düşünceler amma sizinkinin aksi!

Demin beraber iken şimdi ayrılır hepsi!”

“O râbıtayla giderken sizin teâliniz:

Bu tefrikayla perişan bizim ahâlîmiz.”B.H.

Pozitif bilimlerden faydalanmanın gerekliliği üzerinde duran şair, sadece bu bölümde değil birçok şiirinde bu konuyu gündemine alır. Çünkü bir millet, her yönüyle gelişme gösterirse istenen gelişmişlik düzeyine ulaşılacaktır. Edebiyat da bu ilerlemede kendi üzerinde düşen görevi hakkıyla yerine getirmelidir. İster eski ister yeni olsun fayda sağlamayan, işe yaramayan sanat da gerekli değildir: Çünkü sanatın, edebiyatın amacı milleti eğitmek olmalıdır:

“ ne kaldı? Bir edebiyyâtımız mı? Vâ- esefâ!

Bırak ki ettiği yoktur bir ihtiyâca vefâ;

Ya rûh-u milleti efsunluyor, uyuşturuyor;

Ya sînelerdeki hislerle çarpışıp duruyor!

Şarap kokar bütün eslâfın en temiz gazeli.

Beş altı yüz sene “sâki” havâ-yı müptezeli,

Sinir bırakmadı Osmanlılarda gevşemedik!” B.H.

Edebiyat, millete ümit aşılmalı, yaşatmalıdır. Edebiyat da yaşayan bir edebiyat olmalıdır. Ancak eski ve yeni edebiyat, bu ilkelerden uzaktır. O bu değerlendirmeleri ve eleştirileri yaparken, fayda açısından yaklaşır:

“okur yazar” denilen eski baş belasından

Olunca ümmet-i merhûme büsbütün mey’ûs;

Muhît-i fikrine çullandı kanlı bir kâbûs.

Çekilse: Arkada mâzî denen leyâl-i azâp;

Atılsa: önde bir âtî ki dalga dalga serâp!”B.H.

Bütün olumsuzluklara rağmen yine de ümidini kaybetmez Akif ve milletine şöyle seslenir:

“Korkma!

Cehennem olsa gelen göğsümüzde söndürürüz;

Bu yol ki hak yoludur, dönme bilmeyiz, yürürüz!

Düşer mi tek taşı, sandın, harîm-i nâmûsun?

Meğerki harbe giren son nefer şehîdolsun.”

Şu karşımızdaki mahşer kudursa çıldırsa;

Denizler ordu, bulutlar donanma yağdırsa;

Bu altımızdaki yerden bütün yanardağlar,

Taşıp da kaplasa âfâkıcıbir kızıl sarsar;

Değil mi cebhemizin sînesinde îman bir;

Sevinme bir, acı bir, gâye aynı, vicdan bir;

Değil mi sînede birdir vuran yürek... Yılmaz!

Cihân yıkılsa, emin ol, bu cephe sarsılmaz!” B.H.

Safahat’ın 6. Kitabı olan **Âsım**’ın başlangıcında evlilik, aile hayatı, eşlerin birbirlerine karşı sorumlulukları gibi konuları irdelenir, toplumumuzda var olan yanlışlıklar ve yozlaşmalar günlük konuşma diliyle aktarılır. Seçilen bu biçim halkın anlayacağı sade bir Türkçedir. Bununla da Akif, halkın geneline yönelik bir eğitim amacını taşımaktadır. **Âsım**’ın “Yazılması ve yayınlanması Millî Mücadele ve sonrasında 1919-1924 yılları boyunca sürmüştür.”⁵⁵

Oğlu Emin Akif Ersoy, hatıralarında **Âsım**’ın Mehmet Akif için değerini şu sözlerle ortaya koyar: “*Mehmet Akif’in Safahat adı altında kaleminden süzülen 7 ciltlik eserleri arasındaki altıncı kitap (Âsım)’a verdiği emek çok fazla ve pek kıymetlidir. Ankara’daki Taceddin Mahallesi’nde tamamladığı bu cilde Yunan Harbi başında başlamıştır. Diğer yazıları hakkında büyük tevazu gösteren şair, Âsım’ı şaheser olarak kabul ederdi. Aruz vezninin Türk Edebiyatı’nda bu kitapta vasıl olduğu bu tekâmülüne,*

⁵⁵ Mehmed Ertuğrul Düздаğ, *Mehmed Âkif Hakkında Araştırmalar*, Marmara Üni. İlahiyat Fak. Mehmed Âkif Araştırmaları Merkezi Yay., (1. Baskı), İstanbul 1987, s.93.

zarafetine kendisi bile imreniyor, cidden sanatkârane işlediği manzumeleriyle iftihar ediyor, gurur duyuyor idi.”⁵⁶

İlerleyen kısımlarda ise Akif, yine yurdunun içinde bulunduğu durumu bütün açıklığıyla Köse İmam’ın ağzından yansıtmaktadır. Vatanının derdiyle dertlenen Akif’in, “afakını saran binlerce sıcak kül yığını”dır: Onun acısı bu dizelerde dışa vurulur:

“Yurdu baştanbaşa vîrâneye dönmüş Türk’ün;

Dünkü şen, şâtır ocaklar yatıyor yerde bugün,

Gündüz insan sesi duymaz, gece görmez bir ılık,

Yolcu haykırsa da baykuş gibi çılgık çılgık.”Â

Akif, Türk milletinin içinde bulunduğu durumu olanca açıklığıyla yaşanan olaylar vasıtasıyla aktarır:

“Sıtmadan boynu bükülmüş de o dimdik Türk’ün,

Düşünüp durmada öksüz gibi küskün. Â.

Değişik sanki o arslan gibi ırkın torunu!” derken şair Türk milletinin geçmişiyle o günkü hâli arasında karşılaştırmalar yaparken o günkü durumu da en ince ayrıntısına kadar verir. Halkın yoksulluk sebebiyle içinde bulunduğu durumun tasviri hiçbir şair bu derece etkili ve gerçek anlatamamıştır.

Akif’in toplumdan uzak olmadığının göstergeleri olan bu anlatım tarzı hayal edilerek yazılabilecek bir durum değildir. Somut olarak ortaya konan ve okuyucuyu etkisi altına alan bu anlatım, Akif’in anlatım gücünün de göstergelerindendir.

Oğlu Emin Akif, hatıralarında bu konudan da söz etmiştir: *“İşte o zamanlar Ankara’da tertip edilen derme çatma güreşler onun pek canını sıkıyor. Sırtı yere gelmeyen gürbüz Türk neslinin Harbi Umumî’den, Balkan Harbi’nden hele mütareke senelerini takip eden Yunan Harbi yıllarında hastalık, açlık, sefalet yüzünden düştüğü derin inkıraza candan yanıyor. O da pek cılız ve aç pehlivanlarının üç beş kuruş uğrunda acayip bir şekilde boğuşmaları onu yaralıyordu. Mehmet Akif’e taassup isnat edenler olmuştur. Hâlbuki o hiçbir zaman ne mürteci ne de softa fikirli idi. Onun yalnız*

⁵⁶ Emin Akif Ersoy, *Babam Mehmet Akif -İstiklal Harbi Hatıraları-*, (1. Baskı), Hz. Yusuf Turan Günaydın, Kurtuba Kitap, İstanbul 2011, s. 45.

başka şekilde tezahür eden taassupları kendine has görüşleri vardı. Sıhhaten ve bedenlen inkıraz etmekte olan nesil onu çileden çıkarıyor. Birçok cehaletlerin, suiistimallerin de rol oynadığı bu inkıraza ne kadar üzülyordu.”⁵⁷

Âsım’da geçmişle bugünün karşılaştırılması yapılırken inancın, eğitimin durumu da karşılaştırılır. Toplumdaki çöküntüye sebep olan unsurlar birer birer anlatılırken yapılan durum tespiti içler acısıdır:

“Köylünün bir şeyi yok, sıhhati, ahlakı bitik;

Bak o sırtındaki mintan bile tiftik tiftik.

...

Nerde evvelki acaba refahın onda biri?

Dam çökük, arsa rehin, bahçeyi icrâ ister;

Bir kalem borca bedel faizi defter defter!” Â.

Âsım’da dönemin Batılılaşma sorunu da irdelenir. Akif’in istediği medeniyet ve eğitim aydın ve halkın el ele verdiği halka inen halkı dikkate alan bir eğitim modelidir. Milleti kurtaracak olan “**Âsım’ın Nesli**”dir. Fakat bu gençliğin eğitimi nasıl olmalıdır? İşte bu sorunun yanıtını Akif şu dizeleriyle vermektedir:

“Hadi tahsîlini ikmale tez elden, Hadi sen!

Çünkü milletlerin ikbali için evladım,

Marifet bir de fazilet... İki kudret lazım.

Marifet ilkin ahaliye saadet verecek

Bütün esbâbı taşır.; sonra fazîlet gelerek,

O birikmiş duran esbâbı alır, memleketin

Hayr- i’lâsına tahsis ile sarf etmek için.

Marifet kudreti olmazsa bir ümmette eğer,

Tek fazîletle teâlî edemez, za’fa düşer...” Â

⁵⁷ Emin Akif Ersoy, s. 76.

Akif, Âsım'da Âsım'ın nezdinde bütün gençlikle konuşur. Onlara doğrunun ne olduğunu örneklerle anlatır. Çünkü memleketi kurtaracak olan onlardır. Akif'in ümidi onlardır. Çanakkale şiirinde o Âsım'ın neslinin kazandığı zaferi anlatırken Âsım'ın nesline olan inancı bir kez daha sözlerinde kendini bulur:

“Âsım'ın nesli diyordum ya... nesilmiş gerçek:

İşte çiğnetmedi nâmûsunu, çiğnetmeyecek.” Â

Âsım ve onun nesli, gerçek İslamiyet'in ne olduğunu bilen, ona bağlı, eğitilmiş bireylerden oluşacaktır. Dine karşı olmak hayata karşı olmaktır. Çünkü İslamiyet “hayat dini”dir. Bu inanç ve eğitimle yetişen bir nesildir Akif'in hayali. Âsım, gençliğin timsalidir. Hem beyni hem de dış görünüşüyle.

Akif, erdem ve ilimle işlenerek yapılacak inkılâbın ideal topluma ulaşmada izlenecek yol olduğunu diğer birçok şiirinde olduğu gibi Âsım'da da ortaya koyar.

“Bu cihetten hani hiç yılmasın oğlum gözünüz,

Sade garbın, yalnız ilmine dönsün yüzünüz.

O çocuklarla beraber, gece gündüz didinin;

Giden üç yüz senelik ilmi sık elden edinin.

Fen diyârında sızan nâ- mütenâhî pınarı,

Hem için, hem getirin yurda o nafi suları.

Aynı menbaları ihya için artık burada,

Kafanız işlesin oğlum, kanal olun arada.” Â.

Gölgeler, Safahat'ın 7. Kitabıdır. Bu bölüm birden fazla şiirden oluşmuştur. Savaşın acı izleri, Şark'ın durumu, ayrılık düşüncesinin getirdiği sonuçlar bu şiirlerde işlenir. Savaşın sebep olduğu durum resmedilir. Akif, bu şiirlerde ağlar, ağlatır. Çünkü İslam'ın beyni olarak tanımladığı Osmanlı Devleti, asırlardır atıl durumdadır. Batının yıllardır süren acımasız yok etme çabası sonucunda Şark, baştanbaşa harabeye dönmüştür.

Şark'ın içinde bulunduğu durum, milletin tembelliği, cehaleti, ilimden bilimden haberdar olmaması sebebiyledir. Akif, şiirlerini yazarken fikri ön planda tutmuştur her

zaman, aslında onun manzumelerinin başlıkları da bunu gösterir niteliktedir. **Alınlar Terlemeli, Umar mıydın?** gibi şiirler Akif'in milletine seslendiği, kurtuluş çarelerini sıraladığı şiirlerdir:

“ Fakat, mâtem hâlâs etmez cehennemler saran yurdu.

Cemâat intibâh ister, uyanmaz gizli yaşlarla!

Çalışmak!... Başka yol yok, hem nasıl? Canlarla, başlarla.

Alınlar terlesin, derhal iner mev'ûd olan rahmet,

Nasıl hâsir kalır “tevfiki hak ettim” diyen millet?” A.T.”

Savaş yılları, milletin içine düştüğü durum onun şiirlerinde en ince ayrıntısına kadar resmedilir ve kurtuluş çareleri sıralanır. **Azimden Sonra Tevekkül, Yeis Yok** adlı şiirler bu amaçla yazılmışlardır. **Süleyman Nazif'e** adlı manzume ise, İstanbul'un 23 Kasım 1918 tarihindeki işgaline “Kara Bir Gün” makalesi ile karşı çıkan Süleyman Nazif'e destek amacıyla yazılmıştır.⁵⁸ **Leyla, Bülbül**, yine Türk- İslam dünyasının içinde bulunduğu kara günlerin verdiği duygularla yazılan şiirlerdir.

Gölgeler kitabındaki bazı şiirlerde bölümün isminin çağrıştırdığı ayrı dünyalar ya da varlık-yokluk durumu insanın iç dünyasının bir dışavurumu olarak karşımıza çıkar. **Gece, Secde, Hicran** gibi şiirleri Allah sevgisiyle yanan ona kavuşmak isteyen bir yüreğin seslenişidir. **Bir gece** adlı şiir ise Hz. Muhammed'e övgüdür. Akif'in peygamber sevgisiyle kaleme aldığı bir şiirdir.

Safahat'ın içinde kıtalar hâlinde yazılmış manzum parçalar da bulunmaktadır. Çeşitli konularda yazılan bu kıtalardan en çok bilineni **Kıssadan Hisse**'dir:

“Geçmişten adam hisse kaparmış... Ne masal şey!

Beş bin senelik kıssa, ayırım hisse mi verdi?

“Tarih”i “tekerrür” diye ta'rîf ediyorlar;

Hiç ibret alınsaydı tekerrür mü ederdi?” dörtlüğüdür.

⁵⁸ Doğrul, s. 471.

SÖZ DİZİMİ ÇALIŞMALARINDAKİ ESASLAR

Dilbilim ve dil bilgisi çalışmalarının bir alanı olan söz dizimi çalışmaları Türkiye’de son yıllarda önem kazanan çalışmalar arasındadır. Bir dilin yapısının ortaya konulabilmesi için gerekli olan bu çalışmalar, dil kullanımlarının ortaya konulması açısından önem taşımaktadır. Özellikle yazınsal metinler bu noktada ön plana çıkmaktadır. Yazınsal olarak bir değer kazanan, klasik olma özelliğini bünyesinde bulunduran metinlerin incelenmesi dil kullanımlarının ortaya konulmasında bir araç olarak değerlendirilebilir. Çünkü bu eserlerde kullanılan dil işlenmiş bir dil özelliği taşır. Dönem dili açısından Türkçenin yapısal özelliklerinin yansıtıldığı bu metinlerin incelenmesi gerekmektedir.

Söz dizimi inceleme çalışmaları Prof. Dr. Efrasiyap Gemalmaz’ın önderliğinde başlatılmış olup Atatürk’ün Nutuk’unda Söz Dizimi⁵⁹, Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi⁶⁰, Dedem Korkut Kitabı’nın Söz Dizimi⁶¹, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi⁶² adlı doktora tez çalışmaları yapılmıştır. Bunların yanı sıra bu alanda yapılmış yüksek lisans tezleri de bulunmaktadır. Bu çalışmalar arasında Âlî’nin Nesrinde Sentaks⁶³ Tarık Buğra’nın Romanlarında Söz Dizimi⁶⁴, Sait Faik’in Kısa Hikâyelerinde Söz Dizimi⁶⁵ gibi yüksek lisans tezleri sayılabilir.

Bu çalışmada Safahat’tan seçilen metinler söz dizimi açısından incelenmiştir. Bütünce; Fâtih Câmîi, Hasta, Tevhîd yâhud Feryâd, Küfe, Durmayalım, Hasır, Bayram, İnsan, Kör Neyzen, İstibdâd, Köse İmam, Süleymaniye Kürsüsünde, Üç Beyinsiz Kafanın Derdine, Çık da Bir Seyret Bahârın Cûş-i Rengâ-rengini, Fatih Kürsüsünde (İki Arkadaş Fatih Yolunda, Vaiz Kürsüde), Bülbül adlı metinlerden oluşturulmuştur. Metinler seçilirken dil özellikleri ve içerikleri dikkate alınmıştır. Mehmet Akif’in

⁵⁹ Muhsine Börekçi, *Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1995.

⁶⁰ Cengiz Alyılmaz, *Orhun Yazıtları’nın Söz Dizimi*, Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fak., Erzurum 1994.

⁶¹ Muharrem Daşdemir, *Dedem Korkut Kitabı’nın Söz Dizimi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2000.

⁶² Funda Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2001.

⁶³ Yusuf Tepeli, *Âlî’nin Nesrinde Sentaks*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1996.

⁶⁴ Muharrem Daşdemir, *Tarık Buğra’nın Romanlarında Söz Dizimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1995.

⁶⁵ Funda Kara, *Sait Faik’in Kısa Hikâyelerinde Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1996.

Türkçenin yanı sıra Arapça ve Farsçaya da olan hâkimiyeti göz önünde tutularak farklı özellikler taşıyan metinler seçilmeye çalışılmış, ele aldığı konuya göre bir dil kullanımı ortaya koyan Akif'in bu yanının ortaya konulması amaçlanmıştır.

İNCELEME VE İŞARETLEME YÖNTEMİ

Seçilen metinlerde geçen cümle yapıları parantezleme yöntemi ile işaretlenmiştir. Yüklem ve Yüklem-fiilin içeriği (()), eksilteli yapılar $\emptyset$, $\emptyset$, [] simgeleri ile gösterilmiştir. Cümleler alt simgelerden yararlanılarak işaretlenmiştir. Hangi ögenin hangi cümleye ait olduğunun ayırt edilmesi bu alt simgelerle sağlanmıştır. Şiir dili ile biçimlendirilen metinlerde kırık ifadeler birçok düzeyde karşılaşılan bir yapı olarak etkisini hissettirmiştir. Bu kırık yapıların işaretlenmesi de yine parantezleme ve alt simge kullanma (_) +...+ (_) yoluyla yapılmıştır. Metinlerde cümle düzeyinde hemen hemen her ögenin kırılması söz konusudur.

Cümlelerin çözümlenmesinde eserde kullanılan noktalama işaretlerine bağlı kalınmaya çalışılsa da eserin manzum bir özellik taşıması, aruz kullanımı, bağlam içerisinde anlamın bir sonraki mısraya kayması ve bu sebeple cümle içerisinde anlamın tamamlanmaması gibi nedenlerle noktalama bazı bölümlerde dikkate alınmamıştır. Söz dizimi çalışmalarında cümle üstü birlikler olarak adlandırılan bu yapılar bu metinlerde sıkça karşılaşılan bir durum olmuştur. Bu nedenle bu yapıdaki cümleler, aralarında cümle bitişini işaret eden ./(nokta) işareti olsa da bitmemiş cümle olarak sayılmış ve anlamdan hareketle birleştirme yoluna gidilmiştir. Manzum olarak kaleme alınan ve aruz vezniyle yazılan metinler Divan Edebiyatı geleneğini biçimsel olarak devam ettirmektedir. Söz dizimi açısından incelendiğinde beyit bütünlüğü içerisinde bazı bölümlerde sonraki mısralara kayan cümle tamamlanması, bu şekilde bir çözümleme yapma zorunluluğunu doğurmuştur. Dilin biçim ve anlam boyutlarının birbirini tamamlaması esası gereği bu cümleler birleşik cümle olarak değerlendirilmiş ve çözümleme bu bakış açısıyla yapılmıştır. Birden fazla çekimli yükleme sahip olan cümleler birleşik cümle başlığı altında incelenmiştir. Cümle yapıları çözümlenirken çeşitli kısaltmalar kullanılmıştır.

Metinler, Ertuğrul Düzdağ'ın hazırlamış olduğu "Safahat Eski ve Yeni Haflerle Tenkidli Neşir" adlı eserden alınmıştır. Ayrıca bilgisayara aktarımında interaktif cd'den de yararlanılmıştır. Bu süreç içerisinde basılan birçok Safahat da elde edilmiş ve

incelenmeye çalışılmıştır. Safahat'ın yapılmış olan sözlük çalışmasına⁶⁶ da metinlerin anlamlandırılması noktasında başvurulmuştur. Bu çalışma sırasında Akif'in düşünce dünyasının anlaşılabilmesi için hakkında yazılmış birçok kaynağa başvurulmuş, ancak sadece alıntı yapılan kaynaklar kaynakçaya alınmıştır.

⁶⁶ Cevdet Şanlı, *Safahat Sözlüğü*, Çağrı Yayınları, (1. Baskı), İstanbul 2010.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLARIN İŞARETLENMESİ

Eklemeli bir dil olan Türkçede kavramlar kök, köken veya gövde hâlinde bulunur. Yine eklemeli bir yapının özelliği olarak kavramlar birleştirilerek yeni kavramlar oluşturulur. Türkçenin bu kavram işaretleme yöntemleri Safahat'ta da kullanılmış; kök ve kökenlerin kullanılmasının yanı sıra türetme, birleştirme, alıntı yapma, başka anlamda kullanma gibi kavram işaretleme yöntemlerine başvurulmuştur. Bu yöntemler genel başlıklar altında şöyle örneklendirilebilir:

1.1. KÖK VEYA KÖKEN HÂLİNDEKİ KAVRAM İŞARETLERİ

Safahat'ın söz varlığını oluşturan sözlük biçim birimleri büyük ölçüde Türkçenin isim ve fiil köklerinden seçilmiştir. Ancak Arapça, Farsça veya başka dillerden alınan ve köken olarak kabul edilen sözcükler de kullanılmıştır. Bu söz varlığının temel nitelikleri şöyle sıralanabilir:

1.1.1. Kaynakları Bakımından Safahat'ın Söz Varlığı

Safahat'ın söz varlığı Osmanlı Türkçesinden sade Türkçeye geçiş döneminin bütün özelliklerini yansıtır niteliktedir. Bazı metinler günlük konuşma dili gibi sade iken bazı metinlerde Klasik Osmanlı Türkçesi özelliği görülür. Örneğin Küfe adlı metinde yabancı sözcüklerin oranı yaklaşık %14, Hasır'da %16 iken Tevhîd yâhud Feryâd adlı şiirde bu oran yaklaşık %51 olarak saptanmıştır. Ancak yabancı kökenli olarak değerlendirilen sözcüklerden çoğunun ölçünlü Türkiye Türkçesinde kullanılan ve Türkçeleşmiş olduğu kabul edilen Arapça-Farsça kökenli sözlük biçim birimleri olduğu da belirtilmelidir.

Akif, dili öncelikle bildirişim işlevi ile kullanmıştır. Bu nedenle de alıcı durumundaki okuyucu/dinleyicilerin bilgi düzeyleri dikkate alınarak zaman zaman hem Türkçe hem de yabancı kökenli sözcükler birlikte kullanılmıştır:

Zulmet V.K./96 = karanlık BÜ./2

Ferda V.K./692 = yarın V.K./357

Gece F.C./21 = leyl S.K./352

Âgûş S.K./ 220 = kucak B./16

Cûşacûş V.K./659 = coşkun Ü.B.K.D./38

Seyf T.Y.F/42 = kılıç S.K./92

Safahat'ta çok az sayıda da olsa **konturat** (S.K./402) **libri pansör** (S.K./429) **mentalite** (İ.A.F.Y./112) gibi Batı dillerinden alınmış sözcükler de kullanılmıştır.

Bilindiği gibi deyimler ve atasözleri anlatımı zenginleştiren önemli söz varlığı öğeleridir. Akif Safahat'ta bunlara da yer vermiştir:

Galeyan geldi mi, mantık savuşurmuş... Doğru:

Vardı aklından o gün her kim gördümse zoru. S.K./287, “

Su bulanmazsa durulmaz...” S.K./324

Kal'a, içinden alınır” S.K./341,

Bugün, o rahlelerin kendi na'ş olup yatıyor; Üzerlerinde bekârlar fasulye kaynatıyor! İ.A.F.Y./146,

Cemâatin arasından "Kalırsa: El beğenir;/ Ölürsa: Yer beğenir" dört adam çıkarsa, getir! /Bırak da ölmeyi, anlat şu gördüğün kemeri; /Büyükülüğünde midir, nerededir bunun hüneri? İ.A.F.Y./190

1.1.2. İşaretledikleri Kavramlar Açısından Söz Varlığı

1.1.2.1.Özel Adlar

“Tek bir varlığı karşılayan isimlerdir.”⁶⁷ biçiminde tanımlanan özel adlar nedenli göstergeler olduğu için sözceleme öznesinin duygu ve düşünce dünyasını yansıtma işlevini de üstlenir. Safahat'ta kullanılan ve bu açıdan önemli olan özel adlar şöyle sıralanabilir:

-1. Kişi Adları

Metinlerde geçen kişi adları incelendiğinde büyük çoğunluğunun gerçek şahısların göstergeleri olduğu görülmektedir. Gerek İslam tarihine ait ve gerekse Osmanlı tarihine ait kişi isimleri karşımıza çıkmaktadır. Mehmet Akif, eserini öğretici bir söylemle oluşturduğu bölümlerde gerçeklikten yararlanmıştır. Örneklemeler gerçek

⁶⁷ Muhsine Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, (1. Baskı), Eser Ofset Matbaacılık, Erzurum 2009, s.23.

olaylara dayanılarak yapıldığı için isimlendirmeler de çoğunlukla gerçek şahıslara aittir. Ertuğrul Düздаğ, “Mehmet Akif Ersoy, Safahat Edisyon Kritik” adlı eserinin sonunda “Safahat’ta Geçen İsimler” adlı bir bölüm oluşturmuştur. Bu bölümde eserde geçen isimler alfabetik sıraya göre çıkarılmıştır. Ayrıca eserde geçen özel isimlere ilişkin bilgiler de sunulmuştur.⁶⁸

Hasan K/46, Sâ’di D./1, Ayşe İS./33, İbn-i Sînâ S.K./152, Sıddîk V.K./396, Haydar S.K./424, Ömer V.K./396, Grey V.K./194, Puankare V.K./194, Ferdinand V.K./579.

-2. Din ile İlgili Adlar

Mehmet Akif Ersoy, İslamiyet’in yayılması, doğru anlaşılması için uğraş vermiş bir düşünce adamıdır. Bu düşüncesinin gereği olarak da eserlerinde dinsel bir bakış açısı da söz konusudur. Seçilen göstergeler de bu yönde olmuştur. O, inanç sahibi bir düşünür olarak kendi toplumundaki meselelere uzak kalmamış, insanına doğru olduğunu düşündüğü iletileri aktarma yolunu seçmiştir. İslamiyet’in ne olduğunu anlatmak, toplumu bu yönde eğitmek onun amaçları arasındadır. Bu nedenle İslamiyet’e ait unsurlar eserde sıkça kullanılmıştır. “*Yazınsal metinler alıcıya bir şey esinleme ve onda bir şey çağrıştırmaya gücüne sahiptir... bir bildiriye üreten özne ürettiği bildirisi ile alıcı üzerinde belirli bir etki yaratmayı amaçlar. Yani her vericinin bir niyeti vardır. Bu da metnin iletişim boyutuyla ilgili bir saptamadır.*”⁶⁹ Safahat iletişim boyutu yüksek olan bir eserdir. Çünkü doğrudan okuyucusuna yönelik olarak ele alınmış bir eserdir.

Metinlerde geçen dinle ilgili adlara bakıldığında Akif’in bakış açısını ortaya koyan isimlerin çokça kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Dilsel iletişimde göstergelerin işlevsel olduğu bilinmektedir. Yani seçilen her sözcük rastlantısal olarak değil metnin amacına uygun olarak seçilecektir.

Mevlâ S.K./355, Huda S.K./27, Allah S.K./355, Tanrı İS./46, hazret-i Hakk V.K./241, İlâhi S.K./454, Cenâb-ı Hak V.K./396, Ma’bûd S.K./19, Hakim-i Ezel V.K./119, Kur’ân V.K./702, Peygamber Ü.B.K.D./65, Nebî, Resûl-i Muhterem V.K./241, Resûl-i Ekrem V.K./278, Ömer V.K./247, Faruk V.K./243, /Ebû Ubeyde V.K./247, Yehûd V.K./224, Uzeyr V.K./224, Nasârâ V.K./224, Mesih V.K./224, Ashâb V.K./256, Cenab-ı

⁶⁸ Ertuğrul Düздаğ *Mehmet Akif Ersoy Safahat Edisyon Kritik*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1987, ss.452-464.

⁶⁹ Doğan Günay, *Metin Bilgisi*, (2. Baskı), Multilingual Yay., İstanbul 2007. s.122- 124.

Hak V.K./278, Rabb V.K./205, Hâlik-i Mübdi TYF/15, Fâtır-ı mutlak T.Y.F/20, Padişeh-i arz-ı güzîn- samediyet T.Y.F/14, Hâlik V.K./480, İsrafil S.K./108, Nazm-ı Celîl S.K./189, Buda S.K./198, Mecûsî S.K./226, Yezdân İ./1, Salîb V.K./578, Hızır V.K./215.

-3. Padişah Adları

Murad-ı Evvel V.K./579, Orhan BÜ./19, Yıldırım Han. BÜ./19, Fâtih BÜ./17.

-4. Din Adları: *İslâm Ü.B.K.D./60, Müslümanlık S.K./333, Protestan S.K./399.*

-5. Dil Adları: *Ruşça S.K./279, Fransızca İ.A.F.Y./112, Çince S.K./191,*

-6. Devlet, Millet Adları: *Türk Ü.B.K.D./64, Osmanlı V.K./67, İngiliz İ.A.F.Y./113, Fransız İ.A.F.Y./113, Yunanlı V.K./671, Rus S.K./280, Tatar S.K./270, Japon S.K./433, Arab Ü.B.K.D./64, Acem S.K./431, Çinli S.K./194, Moskof S.K./260, Afganlı S.K./278.*

-7. Yer Adları

Safahat'ta yer adları çokça kullanılmıştır. Bunlar kurgulanmış değil gerçek adlardır. Gerek Akif'in yaşadığı çevre ve gerek dönemin şartları ve anlatılan olaylar sebebiyle seçilen ve metinlerde geçen yer adları gerçekte var olan adlardır. Safahat, yazıldığı döneme ışık tutması açısından önemlidir. Bu gerçeklik seçilen isimlerde de karşımıza çıkar. Akif'in sanat anlayışının bir göstergesi olan unsurlar içerisinde karşımıza çıkan yer adları da realist bir bakış açısıyla seçilen gerçek isimlerdir. En küçük çevreden en büyük çevreye kadar iletişim hâlinde bulunan bütün yerlerin isimleri bu sebeple metinlerde çok fazladır. Eserde "Marmara sahilleri S.K./245, Kömürcüler kapısı K/34, Mahalle Mektebi V.K./434, Yatı mektepleri K/29, Ekmekçiöğlu Medresesi İ.A.F.Y./174, Mekteb-i Rüşdiyye K/45, Tıbbiye Mektebi İ.A.F.Y./135, Bâb-ı Fetva Dairesi S.K./ gibi pek çok yer ismi mevcuttur.

-8. Coğrafya Adları

Türkistan S.K./147, Avrupa S.K./275, Fatih İ.A.F.Y./52, İstanbul HA./67, Semerkand S.K./153, Buhârâ V.K./464, Fas V.K./464, Tunus V.K./464, Cezâyir V.K./464, Îrân V.K./464, Asya S.K./275, Paris S.K./321, Haydarabad S.K./227, Hindistan S.K./227, Yakacık İS./17, Yemen İS./46, Arnavutluk İS./86, Çin V.K./464, Mançurya S.K./176, İngiltere S.K./216, Arabistan S.K./275, Amasra İ.A.F.Y./10, Vefâ İ.A.F.Y./147, Bathâ V.K./270, Çamlıbel S.K./310, Taşkent S.K./148, Edirne V.K./583,

Kosova V.K./643, Rusya S.K./114, Cava V.K./464, Hittâ-i Hindî V.K./464, Sibirya V.K./464, İspanya, Mağrib-i Aksâ, Bahr-i Umman, Bahr-i ahmer, Şark-ı Aksâ, Hıyve V.K./464, Buhârâ V.K./464, Kırım V.K./464

-9. Yıldız Adları: *Süheyl V.K./51, Süreyya V.K./51, Şi'râ V.K./52, Ayyûk V.K./52, Ferkadân V.K./52, Râmih V.K./53, A'zel V.K./53.*

-10. Nehir Adları: *Tunca V.K./596, Meriç V.K./596, Kura V.K./670, Arda V.K./604.*

1.1.2.2. Cins Adlar

Bir türü karşılayan kavram işaretleri olan cins adlar da Safahat'ta kullanılmıştır. Bunları şöyle sınıflandırmak mümkündür.

-1. Meslek adları:

Meslek adlarına bakıldığında da dönemin dil özelliklerinin metinlere yansıdığı görülmektedir. Metinlerde Osmanlı Türkçesine ait terimler ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Bugün artık kültür hayatımızda olmayan kavramların isimlerinin de varlığı o dönemdeki aile ve sosyal hayata ait göstergelerdir.

Türkçe isimden ya da fiilden meslek ismi yapan /+cI/ ekiyle oluşturulan isimlerin yanı sıra yabancı dillerden alınmış terimler de bulunmaktadır. Safahat'ta kullanılan meslek adları şöyle örneklendirilebilir:

/+cI/ Ekiyle Oluşturulan Meslek İsimleri: *Eczâ+cı V.K./218, mezar+cı H/28, balon+cu B./29, salıncak+çı B./40, alettirik+çi B./21, tımar+cı İ.A.F.Y./8.*

Yabancı Dillerden Türkçeye Geçen Meslek İsimleri: *Doktor HA./1, hekim İ.A.F.Y./7, cerrah İ.A.F.Y./10, mubassır HA./36, zâbit K/29, hamal K/30, müneccim İS./19, polis S.K./213, müderris İ.A.F.Y./140, müşerrih İ.A.F.Y./143, müdekkık İ.A.F.Y./143, muallim V.K./420, mürebbî V.K./35, imam V.K./618, lala V.K./218, dadı V.K./218, kâhya V.K./218, kaptan V.K./218, Asker V.K./218,*

Tamlama Biçiminde Olan Meslek İsimleri: *baş muhassıl V.K./218, tabîb-i aîle V.K./218, Vekîl-i harc V.K./218, müdîr-i vezne V.K./218.*

-2. Hastalık adları

nezle-i sadriyye HA./1, verem HA./57, yılanlık H/7, felc S.K./377, veba V.K./247.

-3. İlaç adları

Kodein HA.

-4. Hayvan adları

Karakuş S.K./88, eşek V.K./385, deve B./30, bülbül Ç.B.S.B.C./11, köpek İS./46, karga S.K./267, tavşan İ.A.F.Y./18, tilki V.K./317, ceylan V.K./315, arslan V.K./317, bit V.K./348, sakırğa V.K./347, bukalemun V.K./394, sıçan İS./71, sığır V.K./440, baykuş Ç.B.S.B.C./11.

-5. Askerlikle İlgili Adlar

Ferîk S.K./96, asker Ü.B.K.D./16, müşirlik S.K./97, mülazım S.K./96, bâlâ S.K./89, kışla S.K./92, sipâh İS./13, piyâde D./1, karakol İ.A.F.Y./154, kumandan V.K./218.

-6. Bitki Adları: *Zencefil H/3, çörek otu H/3, biber H/3, tîrak H/7, tütün H/14, sakız H/15, balmumu H/15.*

1.2. GÖVDE HÂLİNDEKİ KAVRAM İŞARETLERİ

1.2.1. Gövde Hâlindeki Fiiller

Bir dilin temel söz varlıklarından biri olan fiiller, genellikle kök hâlinde bulunan kavram işaretleridir. Kök olarak isim türetmeye çok elverişli olmalarına karşın fiil türetme işlevi ile çok işlek olarak kullanılmazlar. Ancak az kullanılsa da fiil kök veya gövdelerinden türetilmiş fiiller de vardır. Bu fiiller Safahat'ta da kullanılmıştır.

1.2.1.1. Fiilden Fiil Yapım Ekleri ve Çatı Ekleri

/-ıksa-/ eki, kan-ıksa-r S.K./119 örneğinde kullanılmıştır.

Köpek sür-ü-r gibi insan sürüklenir mi İS./46 örneğindeki sür-ü- fiili kullanılmıştır.

/-ka-/ eki ile türetilmiş olan çal-ka-n-ır V.K./79 fiili kullanılmıştır.

İki ekin birleşmesi/kalıplaşmasıyla oluşan /-**Ik-IA**-/ eki ile türetilen **did-ik-le-r+di** S.K./88 örneği mevcuttur.

Korkmaz, çatı kavramını “Özne veya nesnenin fiilin gerçekleşmesindeki farklı durumlarını belirtmek üzere, fiil tabanına çekimden önce fiilden fiil türeten belirli eklerin getirilmesiyle meydana gelen değişik görünüşlerdeki fiil şekli”⁷⁰ olarak tanımlamaktadır.

Hengirmen ise “Eylemlerin, özne ve nesne ile arasında çeşitli açılardan ortaya çıkan bağa göre taşıdığı dilbilgisel özelliklerin genel adı” şeklinde ifade eder.⁷¹

“Bir eylemin doğal/öz katılanları dışında bir katılan; eylemine göre bir “yapan”, bir “yaptıran” ya da “ettiren” tümceye eklenebilir.”⁷² Bu bağlamda fiile eklenen ve eylemin durumunu belirten ekler çatı eki denir. Çatı kavramını Demircan şöyle tanımlar: “Sözel bilgi akışına bağlı olarak, eyleme katılanlardan yapan/etkilenen/yaptıran ile yüklem arasındaki ilişkileri belirleyen biçimlenmeye ya da eklemlemeye çatı denir.”⁷³

Çatı eklerinin işletme eki olarak değerlendirilmesini daha doğru bulan Börekçi dilbilgisi kitaplarındaki çatı ile ilgili tanımlamalardan hareketle çatı kavramını şu şekilde açıklar: “Çatı, eyleyen-eylem ilişkisini düzenleyen bir dil bilgisi ulamıdır. Bu durumda çatı ekleri, işletme eki olarak değerlendirilebilir. Ancak bu eklerin kılmama-olmama ekinden önce kullanılması, türetme eki niteliği olarak kabul edilebilir. Bu nedenle çatı eklerini fiil tabanı kuran işletme eki olarak değerlendirmek doğru bir yaklaşım olarak görülmektedir.”⁷⁴

Aslında türetme eki olmayan ve eyleyen-eylem ilişkisi kuran çatı ekleri de dil bilgisi kitaplarında yapım eki olarak gösterilmektedir. İşaretlediği eylemi öznesiyle ilişkilendiren bu ekler işletme eki niteliği taşımaktadır. Ancak dizim sırası bakımından kılmama/olmama ve fiilimsi eklerinden önce kullanılmaları bu eklerin yapım eki olarak

⁷⁰ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1992, s.35.

⁷¹ Muhsine Börekçi, “Türkçe Öğretimi Bakımından Çatı Kavramı”, V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I, 20-26 Eylül 2004, Ankara 2004, ss. 487-500.

⁷² Ömer Demircan, *Türk Dilinde Çatı*, Papatya Yayıncılık, (1. Basım), İstanbul 2003, s.10.

⁷³ Demircan, *Türk Dilinde Çatı*, s.11.

⁷⁴ Börekçi, “Türkçe Öğretimi Bakımından Çatı Kavramı”, ss.487-500.

adlandırılmalarına ve bu çalışmada da bu başlık altında değerlendirilmesine neden olmuştur.

Cümle, “özne işlevli bir katılan ile bir yüklemden oluşur. Eylemin anlattığı olaya göre cümleye bir nesne, bir yararlanan, bir araç, gibi başka eyleyenler, yer, zaman, uzaklık, yön, gibi konumlayıcılar, neden, koşul, gibi ek bilgiler katılabilir.”⁷⁵ Eyleyen-eylem ilişkisi cümle içerisinde belirlenir. Çatı kavramı da bağlam içerisinde değer kazanır.

Safahat’tan hareketle eyleyen – eylem ilişkilerini ve bu ilişkileri kuran biçimbirimleri şöyle örneklendirmek mümkündür:

1. Ø Etkenlik

Fiillerin çatı eki almamış biçimleri etken olarak adlandırılır. Etken çatı öznenin işi yapan konumunda olduğu fiil biçimidir.⁷⁶ Bu çatıda özne gerçek özne konumundadır.

*Sa'dî **di-ø-yor ki**: "Bir gece biz kârbân ile
Âheste-seyr iken yolumuz **düş-ø-tü** bir çöle.
Sür'atle tayyiçin o beyâbân-ı vahşeti,
Hep yolcular **fedâ ed-ø-erek** istirâhati,
Git-ø-mektelerdi. Bir aralık bende meşye tâb,
Hiç **kal-ø-mamış ki düş-ø-müşüm** artık **zebûn-i hâb**.
Âvâre bir piyâdeyi **bekle-ø-r mi** kâfile?
Nâçâr **şedd-i rahl ed-ø-ecek** tâ be-merhale.
Dur-ø-muş, di-ø-yordu, bir de uyandım ki, sârban:..(D.)*

2. Ettirgenlik /-Dır-/ , /-r-/ , /-t-/

Ettirgen fiil çatısı “geçişsiz fiilleri geçişli hâle getirirken geçişli fiillerde de öznenin işi bir aracı kullanarak yaptığını daha doğrusu yaptırdığını ifade ederler. Yani

⁷⁵ Demircan, *Türk Dilinde Çatı*, s.9.

⁷⁶ Muhsine Börekçi, *Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1995. s. 50.

ettirgen çatı yüklem fiilin hem bir nesne almasını hem de gerçek özne ile birlikte bir de içe yerleşik (embedide) özne kullanılmasını sağlar.”⁷⁷

/-Dır-/

Hem ne için /Beni yıllarca barın**-dirmiş** olan bir yerden, /"Öleceksin!" diye koğmak? HA./44

Koş**-tur**-unuz bir araba. HA./63

Tuttu bin**-dir**-di çocuklar sararak her yerini, /Öptüler girye-i matem dökerek gözlerini: HA./66

-Ne dırlanıp duruyor? Sus**-tur**-un canım su pisi! İS./49

/-t-/

Vehleten âvâre bir seyyahı yollar kork**-ut**-ur;... D./15

/-r-/

Hayâl otuz sene evvelki hâli pîşimden /Geç**-ir**-di, başladım artık yanımda görmeye ben:/... F.C./24

3. -Ø-, -II-, -n- Edilgenlik

Öznenin işi yapan değil de yapılan edilen konumunda olduğu çatı biçimidir. Bu yapıda nesne dilbilgisel olarak özne konumundadır.

-Ø-

Omuzdan in**-Ø**-di hasır... H/27

-II-

Sok**-ul**-du kimbilir ordan da hangi bir bucağa. H/23

-n-

Önümde bir meydan /Görü**-n**-dü; F.C./16

⁷⁷ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s. 51

4. -l-, -ş-, -n- Dönüşlülük

“Bu ek, eylem kök ya da gövdesine gelerek kavramın özneye döndüğünü belirten dönüşlü çatı kurar.”⁷⁸

/-n-/

bak-ın-dımsa da... S.K./103

Üç buçuk yıl bana katla-n-dı bu mektep, üç gün /Daha katlansa kıyamet mi kopar? HA./43

/-l-/

Cihân yıkılsa, emin ol, bu cephe sars-ıl-maz! Asım.

/-ş-/

Diriler koşmadı imdadına, sen bari yet-iş... Ü.B.K.D./3

Utanmadan çıkıyor, içtihadı kalk-ış-ıyor! V.K./366

5. /-ş-/ Karşılıklılık

Aynı eylemin iki özne tarafından karşılıklı olarak yapıldığını ifade eden çatı ekidir. Cümlede asıl özne söz dizimine göre ortaya çıkar. Diğer özne ise tümleç konumundadır.

Her lâhza boğ-uş-makla geçip devr-i hayâtı... T.Y.F/58

Öyle ya, bizler de kendi fikrimizi Çıkarmış olsak eğer, şimdi, kuvveden fi'le, Kucakla-ş-ır medeniyetle din tamâmiyle. V.K./364

Vâkîâ Rusça konu-ş-tuk, yine külhani, fakat, /Seslerin tavrına çoktandır edermiş dikkat. S.K./279

6. /-ş-/İşteşlik

İşteşlik çatısı aynı işi aynı zamanda birden çok öznenin yaptığı durumlarda eylemin durumunu ifade eder. Eylemde birliktelik söz konusudur. Birliktelik tümleçler ve zarflarla da sağlanır.

Düşmesin aman, yap-ış-ın! V.K./473

⁷⁸ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s. 53.

Fuhşu, bir de ilhâdı; Kap-ı ş-tı bunları "yirminci asrın evlâdı!" V.K./550

1.2.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

Yukarıda ifade edildiği gibi fiiller türetmeye elverişli oldukları kadar türetilmeye elverişli değildir. İsim kök, köken veya gövdeleri genellikle yardımcı fiillerle fiile dönüştürülür. Ancak fiilden isim türeten çok veya az işlek ekler de vardır. Safahat'tan hareketle isimden türetilmiş fiil gövdeleri şöyle örneklendirilebilir:

1. /+A-/

bez+**e**-nmiş S.K./445

2. /+Al-/

düz+**e-l-t** İ.A.F.Y./82

3. /+(A)r-/

kaba+**r-** Ü.B.K.D./5

4. /+DA-/

Bu ek ile işaretlenmiş olan al+da- fiili artık arkaik olup Safahat'ta da "al-da-t-" biçiminde köken olarak kullanılmıştır.

al+**dattım** S.K./324

5. /+IA-/

iler+**le** V.K./131

6. /+IAn-/

can+**lan**-dı S.K./265

7. /+IAş-/ /+la-ş-/

uzak+**laş**-tı H/25

8. /+k-/

gec+**ik**-me İ.A.F.Y./208,

1.2.2. Gövde Hâlindeki İsimler

1.2.2.1. Fiilden Türetilmiş İsim Gövdeleri

İsimler türetilmeye elverişli kavramlardır. Bunun sonucu olarak da hem fiil hem de isim köklerinden isim türeten pek çok yapım eki vardır. Bunlar Safahat'tan hareketle şöyle örneklendirilebilir:

1. /-A/

yar-a S.K./277

2. /-gara/

yay-gara İS./72

3. /-ç/

kıl-ıç S.K./92, iğren-ç S.K./367

4. /-Ar/

değ-er H/18

5. /-cA/

düşün-ce V.K./346

6. /-gA/

süpür-ge İS./53

7. /-gI/

gör-gü K.İ./1.

8. /-GIIn/

sür-gün İS./46 ,

9. /-(y)I/

Uy(u)k-u F.C./24, ört-ü H/29

10. /-k/

uza-k H/25, sar-ık F.C./24

11. /- Ak/

bıç-**ak** Ü.B.K.D./49, dur-**ak** S.K./313

12. /(A)-m/

uçur-**um** S.K./405

13. /-n/

yığ-**ın** S.K./421

14. /-ış/

bak-**ış** K/42, kurtul-**uş** D./25, anla-**yış** İ.A.F.Y./73

15. /-mece/

çek-**mece** H/17

16. /-ce/

eğlen-**ce** B./31

17. /-gıç/

başlan-**gıç** S.K./78

18. /-AnAk /

gör-**enek** S.K./380

19. /ebe

göç-**ebe**

20. /-lAş/

uzak-**laş** H/25

21. /-(I)k/

kaz-**ık** İS./67, oy-**uk** İS./55

1.2.2.2. İsimden Türetilmiş İsim Gövdeleri**1. /+(ş)Ar/**

İsimden sıfat ve zarf yapan ek olarak örnekleri mevcuttur.

bir+**er** bir+**er** V.K./614, beş+**er** on+**ar** H/17

2. /+CA/

ağır+**ca** V.K./396

zor+**ca** K.İ./82

çılgın+**ca** HA./53

3. /+DAn/

eski+**den** S.K./112

4. /+cA+cIk/

usul+**ca+cık** İS./56

5. /+cAk/

Araç ismi yapmasının yanı sıra küçültme ve üsteleme işlevleriyle de kullanılan bir ektir.

oyun+**cak** B./29, yavru+**cak** K/38, şimdi+**cek** İ.A.F.Y./202, kerre+**cık** S.K./1.

6. /+CI/

Aslında isimden sıfat yapım ekidir.

yol+**cu** V.K./316 peşin+**ci** H /16, yaban+**cı** İ.A.F.Y./178

7. /+DAş/

din+**daş** S.K./216

8. /+dUz/

gün+**düz** S.K./148

9/+ncI/ sıfat yapan bir ektir.

bir+**inci** V.K./320, üç+**üncü** V.K./321

10. /+A/ İsimden sıfat yapan bir ektir.

çift+**e** B./29

11. /+cIk/

azı+cık H/1, aba+cık K.N./13

12. /+ki/

bugün+kü V.K./420

13. /+II/

İsimden sıfat yapım ekidir.

zarar+lı K/18 uğur+lu K./10, şan+lı K.İ./ 2

14. /+leyin/

sabah+leyin H/18

15. /+IIK/

korku+luk İS./ 52, aydın+lık BÜ./14, yeni+lik S.K./380

16. /+luk/

on+luk B./18

17. /mAn/

koca+man B./18

18. /AğAn/

ol-ağan K.İ./ 87

1.3. BİRDEN FAZLA KAVRAMIN BİRLEŞTİRİLMESİYLE OLUŞTURULMUŞ KAVRAM İŞARETLERİ

1.3.1. Birden Fazla Anlam Ögesinin Birleşmesiyle Oluşan Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

Türkçede birleşik fiil olarak adlandırılan yapılar, birden fazla ögenin birleşmesiyle oluşarak tek bir eylemi ifade eder. Yani genel olarak tek bir olma- olmama, kılma- kılmama durumunu sözcük öbekleriyle karşılama söz konusudur. “*İster bir tarafı isim ister bir tarafı fiil olsun her birleşik fiil bir tek kavramı karşılar.*”⁷⁹

⁷⁹ Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, (2. Baskı), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1992, s.257.

Birleşik fiillerde anlam değişmesi söz konusudur. Fakat bu anlam değişmesi “*mutlak değildir, Bazan kelimeler mânâlarını büsbütün kaybettikleri gibi bazen de sadece birinin mânâsı ortadan kalkar.*”⁸⁰ Bu tür genel fiil deyimleri çeşitli yapılarla oluşturulurlar.

1.3.1.1. İsim +Yardımcı Fiil Yapılı Fiiller

Türkçedeki –et,-eyle, -kıl, -ol, yardımcı fiillerinin yanı sıra –bul, -gör, gibi fiiller de yardımcı fiil olarak kullanılırlar. Yabancı dillerden alınmış sözlük biçim birimleri, bu tür yardımcı fiillerle birleşerek fiil gövdesi oluştururlar. Safahat’ta da Osmanlı Türkçesi’nde kullanılan bu fiilleştirme biçiminin örnekleri sıkça kullanılmıştır:

*Semâ-peymâ iken râyâtımız tuttun **zelîl ettin**; Mefahir bekleyen âbâdan evlâdı **hacîl ettin**; Ne âlî kavm idik; hayfâ ki sen geldin **sefîl ettin**; Bütün ümmîd-i istikbâli artık **müstahîl ettin**; Rezîl olduk... Sen ey kâbûs-i hunî, sen **rezil ettin!** İS./5*

*Tecessüd **eylemiş** gûyâ ki subhun rûh-i mahmûru; /Semâdan yâhud inmiş hâke, Sinâ-reng olup, Dîdâr! F.C./5*

*Geçende, Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesiyle, /bizim eski âşinâlardan bir attarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni **da'vet ederdi** dükkânına. H/1*

*Hanım, geçer, **nefes ettir**... H/11*

*Hasan'la karşılaşırken bu sahne **oldu hazin**:/ Evet, bu yavruların hepsi, pür-sürûd-i şebâb,/ Eder dururdu birer âşiyân-ı nûra şitâb. K/46*

*Fukaranız **kılıyor**, aklına geldikçe **namaz**; /Ağniyânızda da, hiç yoksa zekât olsa biraz. S.K./138*

*Fezâ-yı ma'bedin encüm-nümâ meşâ'ilini, /O lem'a lem'a dizilmiş ziyâ kavâfilini /Görünce **geldi** çocukluk zamanlarım **yâda**... F.C./19*

*Hayâl otuz sene evvelki hâli **pîşimden** /Geçirdi, başladım artık yanımda görmeye ben:/ ...F.C./24*

***Tezelzül veriyor** arşa enîn! S.K./458*

⁸⁰Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, XV. Yüzyıl Gramer- Metin-Sözlük, (1. Baskı), Enderun Kitabevi, İstanbul 1994, s. 141.

Şu, sütunlar ana divârına bağlanmak için, /Ara yerlerden atılmış müteaddid kemerin /Konarak sırtına şahin gibi durmakta olan / Kubbeler yok mu ya? Onlar buna **vermez meydan**. S.K./51

Medeniyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin en yükseği, **lâkin**, heyhat, /Sizde [o] değil hiç böyle, belki [o] tamâmen aksi: /En fena bir **cerayan gösteriyor** en iyisi. S.K./132

Evet, bilseydik, /Çâre yok, **gösteremezdik** bu kadar **sersemlik**. S.K./ 186

Küfr olur, başka değil, kavmini **sürmek ileri!** Ü.B.K.D./56

Şöyle **gözden geçse** bir hilkat temâşâ-hânesi: /Çıkmıyor bir zerre fa'âliyyetin bîgânesi. D./24

Vakit kazanmak için isterim yavaş gitmek. İ.A.F.Y./29

Ağzı meyhâneye rahmet okuturken, hele bak, /Bana gelmiş de **şerîatçı kesilmiş...** Avanak! K.İ./70

1.3.1.2. Nesne +Fiil Kalıplaşmasıyla Oluşan Fiil Deyimleri

Nesne ve fiilin bir araya gelerek genel anlamlı fiil deyimi⁸¹ oluşturdıkları bu yapıda nesne ve fiiller geçici değil kalıcı bir kavram ilişkisi kurarlar.

Nesnesi Yalın Durumda Bulunan Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

Öbek öbek yere çökmüş kömür çeken develer... /Ferâğ-ı bâl ile birden **geviş getirmedeler**. B./30

Muzaffer ordusu hakkıyla **intikam alıyor**: /Çoluk, çocuk, kadın, erkek, ne bulsa parçalıyor. V.K./585

Nesnesi Yükleme Hâli Eki almış Olan Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

-Uzatma **gör işimi!** H/6

Kudretim yetse eğer, on yedisinden yukarı, /Üdebâ nâmına kim varsa, huduttan dışarı /Atarım taktırarak boynuna bah-nâmesini; /Okuyan yaftayı elbette **çıkarmaz sesini**. S.K./401

⁸¹ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s.123.

Nesne+fiil +betimleme fiili

Namâza durdu mu, hâliyle koyverir peşimi, Dalar giderdi. F.C./22

Durmasın sonra kazan kaldıradursun ordu, /Düşmanın safları çiğner bu mukaddes yurdu. S.K./361

1.3.1.3. Özne+Fiil Kalıplaşması ile Oluşmuş Fiil Deyimleri

Özne görünümündeki sözcüğün fiille kalıplaşması sonucunda ortaya çıkan bu yapı özne-fiil kalıplaşması ile oluşan genel anlamlı fiil deyimi oluşturur. Bu yapılarda “özne olan sözcük genellikle üzerine iyelik eki alır. Bu iyelik eki cümledeki asıl öznenin kim olduğunun da bir göstergesidir.”⁸²

Benim de yandı içim anlayınca derdinizi... K/19

En büyük düşmanıdır rûh-i Nebî tefrikanın; /Adı batsın onu İslâm’a sokan kaltabanın! Ü.B.K.D./60

1.3.1.4. Zarf+fiil Tamlaması Biçimindeki Fiil Deyimleri

Tepeli, zarf tamlamasını şöyle tanımlamaktadır: “Aralarında belirten belirtilen, niteleyen nitelenen, tamlayan tamlanan ilişkisiyle kurulmuş kelime gruplarına genellikle tamlama denilmiştir. Tıpkı isim ve sıfat tamlamaları gibi aralarında bir belirten-belirtilen ilişkisi olduğu için bu yapılara da zarf tamlaması denilmesi uygun olacaktır.”⁸³

“Zarflar fiilleri, sıfatları ve yine zarfları herhangi bir ek almadan belirten sözcüklerdir.”⁸⁴“Zarflar niteleme ve belirtme durumuna göre sınıflandırılırlar.”⁸⁵ Safahattan hareketle zarfları şöyle sınıflandırmak mümkündür.

-1. Durum Zarfları

Fiili, durum bakımından niteleyen zarflar, bu tür kullanımlarda fiil deyimi oluştururlar.

daha yüksek, daha vâsi' dur- S.K./40-, mahv-ı temâşâ kal- S.K./58,

⁸² Funda Kara, *Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2001, s. 136.

⁸³ Yusuf Tepeli, “Türkiye Türkçesinde Zarf Tamlamaları”, *K.K.E.F. Dergisi*, Erzurum 2009, ss.35-56.

⁸⁴ Tepeli, ss.35-56

⁸⁵ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.101

-2. Nitelik Zarfları

"Böyle gördük dedemizden!" diye izmihlali /Boylayan bir sürü milletlerin olsun hâli, /İbret olmaz bize, her gün okuruz **ezber** de! S.K./187

-3. Nicelik Zarfları

Sıfatları, zarfları, fiilleri nicelik bakımından niteleyen sözcükler nicelik zarfları olarak adlandırılabilir.⁸⁶

Zavallı köylüye, ilkin, **epeyce** sövmüşler; işitmemiş... V.K./520

—Gâlibâ **epeyce** uzak... Değil mi? İ.A.F.Y./149

Şu ihtirasa uyup **az** mı verdiniz kurban? V.K./496

Müslüman unsuru **az çok** uyanıktır orada; /Biz de ancak bunu tezyîd ediyorduk arada. S.K./133

Demek ki: **Hayli** mühimdir bunun da tedkîki. İ.A.F.Y./80

Hayâl otuz sene evvelki hâli pîşimden /Geçirdi, başladım artık yanımda görmeye ben:/ Beyaz sarıklı, temiz, yaşça elli beş ancak; /Vücûdu zinde, fakat saç, sakal **ziyâdece** ak; /Mehîb yüzlü bir âdem: Kılar edeble namaz; /Yanında bir küçücek kızcağızla **pek** yaramaz /Yeşil sarıklı bir oğlan ki: başta püskül yok. /Îmâmesinde fesin bağlı sade bir boncuk! /Sarık hemen bozulur, sonra şöyle bir dolanır; /Biraz geçer, yine râyet misâli dalgalanır!/Koşar koşar duramaz, âkıbet denir "âmîn"/Namaz biter. O zaman kalkarak o pîr-i güzîn, /Alır çocukları, oğlan fener çeker önde, /Gelir düşer eve yorgun, dalar **pek** âsûde /Derin bir uykuya... F.C./24

-4. İşteşlik/Beraberlik/Karşılıklılık Zarfları

...Gel bir de **beraber** görelim.. S.K./31

Boşarım, evlenirim bahsini artık kapa da, /Hak ne verdiyse yiyip hoş geçinin **bir** arada. K.İ./84

-5. Zaman Zarfları

Fiili zaman bakımından özelleştiren sözcüklerdir. Zaman Tümleci yüklemi tümlerken zarflar, fiili niteleyen-belirten sözcüklerdir.

⁸⁶ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.117.

-6. Tezlik Zarfları

Safahat'ta tezlik zarfları çok sık kullanılmış sözcük türlerindendir. Türkiye Türkçesinde tezlik tasvir fiili –ver fiilinin bağ fiil yardımıyla ana fiile bağlanmasıyla ifade edilen tezlik, ayrıca zarflarla da sağlanmaktadır.⁸⁷ Safahat'ta da Türkiye Türkçesinde olduğu gibi bu sözcükler sıkça kullanılmıştır.

...Şifa hazinesi **derhal** oluk oluk akacak. V.K./216

Ey cemâat, uyanın! Yoksa, **hemen** gün batacak. /Uyanın! Korkuyorum: Leyl-i nedamet çatacak! S.K./352

Haydarâbâd'a yetiştim ki, bütün Hindistan, /"Verdi kaanûn-i esasiyi nihayet Sultan!" Diye **birdenbire** çalkandı. S.K./227

Kahraman milleti gördün ya: Biraz silkindi, /Leş yiyen kargaların sesleri **birden** dindi! S.K./267

"Dayan o yanki başından Ömer! Tutundu Memiş!" Bakardınız ameliyyâta **çarçabuk** bitmiş!

Ağırca davranıyorsun... Biraz **çabuk** yürüsek... İ.A.F.Y./28

Ansızın başladı beynimde ümidin, ye'sin, /Doğduğumdan beri hiç görmediğim bir harbi... S.K./230

-7. Sürerlilik Zarfları

Fiile sürerlilik anlamı katan zarflardır. Bütünce de söylemin özelliği gereği vurgulama, pekiştirme ve üsteleme gibi özellikleri bünyesinde bulundurmaktadır. Bu bakımdan sürerlilik zarfları fiile bir bakıma üsteleme anlamını da katar.

Bunu ummazdın a **hiç**... S.K./266

Sormayın gördüğüm âlemleri, **hiç** söylemeyim: /Yâdı temkinimi sarsar da kan ağlar yüreğim. S.K./150

Son siyâsetse bu, **hiç** böyle siyâset yürümez. S.K./338

El ele verip, ezelde çizilmiş bir istikâmetle, /Kemâl-i mümkinini idrâke doğru **hep** koşuyor; /Fezada füşhati gördükçe büsbütün koşuyor! V.K./41

⁸⁷ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.117.

Yalınız gösterilen yol tutacak yolsa gider; /Hissidir çünkü onun azmine **dâim** rehber. S.K./408

...Zulmetle **dâima** yarışır... V.K./96

Haydi öyleyse çocuklar, **ebediyyen** âzâd! S.K./313

Kömürcüler kapısından girince biz, develer /Kızın merâkını celbetti, **dâima da** eder: /O yamrı yumru beden, upuzun boyun, o bacak, /O arkasındaki püskül ki kuyruğu olacak! K/34

Hem de derdi ki: "Çok Uğurlu bir küfedir, kalmadım **hemen** yüksüz... K./10

-8. Göreceli Zaman Zarfları

Fiilin zamanını belirli, sınırlı bir zamanı esas alarak niteleyen sözcüklerdir.⁸⁸

Mahalle mektebidir işte en birinci adım; Fakat; bu hatveyi **ilkin** tasarlamak lâzım. V.K./434

Bu neden? Çünkü nikâhın sonu **ergeç** boşamak; /Yahud akşamki gelenler gibi hırgür yaşamak!

Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir: "Bu gece, /Sizinle câmi'e gitsek çocuklar **erkence**, /Giderseniz gelin amma namazda uslu durun; /Merâmınız yaramazlıksa işte ev, oturun!" /Deyip alırdı beraber benimle kardeşimi. F.C./21

Hah! Bulduk: Tokatlıyan'da, yarın, toplanır beş altı kopuk, Birer kadeh biradan sonra davranır **erken**, Omuzlayıp kırarız bâb-ı içtihadı hemen. V.K./357

Çünkü efkâr-ı umûmiyye aleyhinde bütün; /Çünkü yerleşmek için gezdiği yerlerde fûnûn, /**Önce** gayetle büyük hürmet arar, **sonra** sükûn, /Asr-ı hâzırda geçen fenlere sahip denecek, /Bir adam var mı yetişmiş içinizden bir tek? S.K./389

-9. Yer- yön Zarfları

Yer- yön isimlerinin /+GArU/- ArI/ ve /+AgU-Agı/ yönelme ekleri ile kalıplaşmasından oluşan ileri, yukarı, aşağı, geri zarfları fiillere yön kavramı katarak bir bakıma yeni fiiller oluştururlar.⁸⁹

⁸⁸ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.119.

⁸⁹ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.119.

Şimdi, bir kavmin içinden mütefekkir geçinen /Zümre evvelce bu "mâhiyyefi takdir ederek, /Sonra kaç safhası mevcûd ise tenvir ederek, /Çekecek oldu mu önden o İlâhî feneri; /Arkasından da cemâat **yürür** artık **ileri**. S.K./411

Küfr olur, başka değil, kavmini **sürmek ileri!** Ü.B.K.D./56

Didinmeden **geri durmaz** nücûm-i gîsû-dâr; /Bütün alm teridir durmayıp yağın envâr! V.K./26

-10. Durum Sözcelerine Gönderimde Bulunan Zarflar⁹⁰

Durum sözcelerine gönderimde bulunan “böyle, şöyle, öyle” sözcükleri genellikle yüklemi belirtir. Ancak sıfatın ya da zarfın anlamını pekiştiren zarf olarak da kullanılırlar.⁹¹

Hey gidi vurdum duymaz! / **Öyle** dalgın ki, meğer sûrunu İsrâfil'in, / İşitip, yattığı yerden azıcık silkinsin! S.K./108

Çerge hâlinde" dedim... Korkarım ondan da tebâh: /Yurdunuz bir çökecek olsa, iyâzen-billâh, /**Öyle** iğrenç olacak akıbetin manzarası! /Ki tasavvur bile vicdanlar için yüz karası! S.K./367

O rasad-hâne-i dünyâ, o Semerkand bile; /**Öyle dalmış** ki hurâfâta o mâzîsiyle: /Ay tutulmuş, "Kovalım şeytanı kalkın!" diyerek, /Dümbelek çalmada binlerce kadın, kız, erkek! S.K./153

-11. Üstünlük Zarfları

Esiri öldürüyor, bak ki, zulmün **en** koyusu! V.K./595

Medeniyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin **en** yükseği, lâkin, heyhat, /Sizde değil hiç böyle, belki tamâmen aksi: /**En** fena bir cereyan gösteriyor **en** iyisi. S.K./132

-12. Üsteleme Zarfları

Daha kuvvetleniyor kanla sulanmış toprak: /Ekilen gövdelerin hepsi yarın fışkıracak! S.K./121

⁹⁰ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.116.

⁹¹ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.116.

Mü'minlere imdâda yetiş merhametinle, /Mülhidlere lâkin **daha çok** merhamet eyle: /Gümrahlarındır ki karanlıklara dalmış, /Bir rehber olur necm-i emel yok da bunalmış! T.Y.F/61

Müslümanlık sizi **gayet** sıkı, **gayet** sağlam, /Bağlamak lâzım iken, anlamadım, anlayamam, /Ayrılık hissi nasıl girdi sizin beyninize? S.K./333

Müslüman unsuru **gayet geri**, **gayet cahil**. S.K./177

...Sesi **pek** müdhiş öter sonra kulaklarda çanın! S.K./348

Şehirden kaçmak isterken sular zaten kararmıştı; /**Pek** ıssız bir karanlık sonradan vâdîyi sarmıştı. BÜ./2

Bu da **gayetle** tabî'î, koşanıdır meydan; /Yaşamak hakkını kuvvetliye vermiş Yaradan. S.K./346

Hem **ne** garîb, Hadîsi vaz' ediyorken sevâb uman bile **var**! V.K./332

Bembeyaz lihye-i pâkiyle, beyaz destarı, / O mehîb alnı, o pek munis olan didârı, /Her taraftan kuşatıp, bedri saran hâle gibi, / **Ne** şehâmet, **ne** melâhat veriyor, yâ Rabbi! S.K./72

-13. Soru Zarfları

Hasta canlandı, **ne** dersin? S.K./265

İyi amma **nereden** bitti bu kurnaz câsûs? S.K./262

Bu i'tirâzı **niçin** salladın muhâkemesiz?... İ.A.F.Y./32

...Ayrılık hissi **nasıl** girdi sizin beyninize? S.K./333

Ne oldu şimdi aceb, kim bilir, zavallı Hasan? K/32

1.3.1.5. Çekimli İsimlerin Fiillerle Oluşturdukları Birleşik Fiil Deyimleri

Fiil deyimlerinin oluşma yapılarından birisi de durum eklerinin geldiği Türkçe veya yabancı dillerden alınmış isimlerle fiillerin çeşitli anlam ilgisi kurarak oluşturdukları yapıdır.

-1. Yaklaşma Durumu Ekiyle Oluşturulmuş Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

Lâkin işin berbâdı: /Mütefekkir geçinenlerdeki taşkınlıktan, /Geldi efkâr-ı umûmiyyeye muhlik bir zan: /"Bu fesadın başı hep fen okumaktır" dediler; /Onu **mahvetmeye kalkıştılar** artık bu sefer. S.K./387

-Bırak hanım, o çocuktur, **kusura bakmam** ben... K./14

-2. Ayrılma Durumu Ekiyle Oluşturulmuş Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

Sustu herkes duyunca feryadı, /Kimsecikler **yerinden oynamadı**. İS./84

Epeyce fâsılada sonra geldi başka biri: /-Genişçe bir hasırın var mı? Neyse hem değeri, /Cenâze sarmak içindir, eziyyet etme sakın! /Mahallemizde beş aydır yatan o hasta kadın /Bugün, sabahleyin artık **cihandan el çekmiş...** H/18

Ridâ-yı leyli henüz açmamıştı dest-i semâ; /Sabâ da **hâb-ı sükûndan ayılmamıştı** daha, /Fezâ-yı rûhda aksetti, es-salâ-perdâz /Müezzinin dem-i mahmûru, bir hazin âvâz. F.C./14

Hayâl otuz sene evvelki hâli **pîşimden /Geçirdi**, başladım artık yanımda görmeye ben:/... F.C./24

O birkaç hayme halkından cihangîrâne bir devlet /Çıkarmış, bir zaman dünyâyı lerzân eylemiş millet; Zaman gelsin de görsün böyle dünyâlar kadar zillet, Otuz üç yıl devam etsin, **başından gitmesin** neket... İS./3

Cemâ'at, elverir artık, bu **uykudan uyanın**, /Hudâ rızâsı için, dünkü hâdisâtı anın! V.K./458

-3. Bulunma Durumu Ekiyle Oluşturulmuş Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

Hind'i baştan başa gezmekti muradım, lâkin, /Nerde olsam, beni ta'kîbi yüzünden polisin, /Takatim bitti de **vazgeçmede muztar kaldım**; /Kaldım amma yine her mahfile az çok daldım! S.K./213

-Ne çâre! Kısmeti bir **böyle günde ölmekmiş**. H/19

Bu "her giren" le, tabî'î, tutunca it damarı, /Mukaddesata kadar saldıran beş on çomarı, /Hesaba katmayı hiçbir zaman düşünmüyorum:/ O tasmasızlara insan **demekte ma'zûrum**. V.K./449

-4. Sınırlandırma Durumu Ekiyle Oluşturulmuş Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

*Bu ağır zillate **ukbâya kadar** mahkûmuz... S.K./224*

-5. Hedef Durumu Ekiyle Oluşturulmuş Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

*Ömer bu sözde iken İbn-i Avf olur zahir,/ Hemen **rivayete başlar** hadîs-i tâûnu, Ebû Ubeyde tabî'î susar duyunca bunu. V.K./255*

*Herif **düşünmeye başlar** eder de hâle nazar:... V.K./318*

*Fukaranız kılıyor, **aklına geldikçe** namaz; /Ağniyânızda da, hiç yoksa, zekât olsa biraz. S.K./138*

*Cesaretin medenî şekli işte böyle olur; **Uzun düşünmeye gelmez**, karârımız bozulur. V.K./361*

*Ma'amâfih yeniden bir bakalım dikkatle: /Hükmü kat'î verelim, **etmeye gelmez acele**. HA./8*

1.3.1.6. İsim-fiil +Yardımcı Fiil Biçimindeki Fiil Deyimleri

İstek ifade eden bir yapıdır.

*-Zavallı saklanıyor: hâli **görmek istemiyor!** İ.A.F.Y./183*

*Bu hâtırât ile kalbimde başlayınca melâl, /**Oturmak istemez oldum**, kıyâm edip derhâl; /-Yüzümde âleme nefrin, içimde şevk-i memât; /Gözümde içyüzü dehrin: Yığın yığın zulümât!-/Bulunduğum o mukassî mahalden ayrıldım. H/31*

1.3.1.7. Zarf-fiil +Fiil Yapısındaki Birleşik Fiiller

Fiillerin /-Ip/ bağlama zarf-fiiliyle birleştirilmesiyle oluşturulan bu yapıdaki yineleme, pekiştirme⁹² ifade eden birleşik fiiller Safahat'ta da kullanılmıştır.

-1. Sürerlilik Fiilleri (...Ip dur-, ...Ip git-)

*Taşarken haşrolup beynimden artık bin müselsel yâd, /Zalâmın sînesinden fışkıran memdûd bir feryâd, /O müstağrak, o durgun vecdi nâgâh öyle coşturdu: /Ki vâdiden bütün, yer yer, eninler **çağlayıp durdu**. BÜ./6*

⁹² Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.165.

Kıyâm-ı haşre kadar, belki **tütmeyip duracak!** V.K./673

Fakat bu levha-i handâna karşı, pek yaşlı, /Bir ihtiyar kadının koltuğunda gür kaşlı, /Uzunca saçlı güzel bir kız **ağlayıp duruyor.** B./36

Fakat bu maskaralıklar **devam edip gitmez;** "Adam, benim neme lâzım!" demekle iş bitmez. V.K./395

Varmak istersen -diyor Sa'dî- eğer bir maksada, /Tuttuğun yollar tükenmekten muarrâ olsa da; /Şedd-i rahl et, **durmayıp git,** yolda kalmaktan sakın! D./3

Bekayı gaye sayanlar **koşup ilerlemede;** /Yolunda zahmeti rahmet bilip müzâhamede. V.K./131

-2. Pekiştirme Fiilleri

Değil ki "dön!" diye binlerce yalvaran geride; /Dikildi karşına ecdadının mekâbiri de;/ "Yolumda durma kaçarken!" dedin, **basıp geçtin.** V.K./177

Kim ne söylerse, hemen **el vurup alkışlanacak...** S.K./303

1.3.1.8. Sıfat-fiil +Yardımcı Fiil Biçimindeki Birleşik Fiiller

-1. Bitirme Fiili: /-mİş ol-/

Söylemiş olaydık bir.../ ...K/29

...ne kadar **beklemiş** olsan... S.K./325

...Okun**muş** olmalı ha!.../ H/7

-2. Alışkanlığı Terk Etme Fiili (/mA-z ol-/)

Yukarda **çıkamaz olur,** şimdi, yolcunun nefesi; Tabîatiyle durur hastanın da inlemesi! V.K./316

İçimde cûş ederek lücce lücce istiğrâk, /Ezânı **beklemez oldum;** açılmadan âfâk, /Zalâmı sineye çekmiş yatan sokaklardan Kemâl-i vecd ile geçtim. F.C./15

-3. Niyet -Tasarlama Fiili: (/AcAk ol-/)

Aceb, nümûne-i ekvân olan bu, zâten ufak, /Vücûdu nâ-mütenâhî **küçültecek** olsak? V.K./88

Sakırgadan daha iğrenç öbek öbek türüdü, Vücûd-i milleti son günler öyle bir bürüdü: Ki davranıp o tufeylâtı ansızın **koğacak Olursa** kurtulacak belki.. V.K./347

-4. Yineleme /Alışkanlık Edinme Fiili: (/Ar ol-/)

Cûşa geldikçe fakat aynı teraneyle cihan, /**Görür oldum** dönen işlerde Yedu'llâh'ı nihan. S.K./237

1.3.1.9. Betimleme Fiilleri (Tasviri Fiiller)

-1.Tezlik, Önemseme Fiili: (/-(y)I +ver-/)

Çay semâverlerinin hepsini birden yıkarak, /Rusu **gırtlaklayıvermez mi?** S.K./280

O sadâ işte benim gayret-i dîniyyemdir,/ **Coşuvermez mi**, içim sanki yanardağ kesilir; /Yeniden davranırım, eğlenemem bir yerde. S.K./80

Etme, yazıktır, olmaz; /Garba **tevcih ediver**, gel onu sen şimdi biraz: S.K./18

Şimdi ey sevgili kaari', azıcık vaktin eğer, /Varsa -memnun olacaksın- beni **ta'kîb ediver**. S.K./28

Silâhı kullanan Allah, hududu bekleyen O; /Levâzımın bitivermiş, değil mi? /Ekleyen O! V.K./213

Ne felâket: **Dönüversin de** mesâcid ahıra, /Hırvat'ın askeri tepsin çıkıp üstünde hora! Ü.B.K.D./16

Nasıl olmuş da o fâzıl medeniyet, o kemâl, /Böyle bir kavmin içinden **doğuvermiş** derhâl? S.K./422

-2. Yeterlilik Fiili: (/-(y)A bil-)

Fiile (/A+) bağ-fiili ile bağlanan 'bil-' yardımcı fiili ile gücü yetme, muktedir olma kavramı ifade edilir.⁹³

Ölüm kolay... Diyebilsek sonunda: "'Kurtulduk!" V.K./460

Ayıldı farz edelim... Yığmadıkça bir tarafa, /Şu gördüğün kara taşlar kadar kesif altın, /Nasıl **temizliyeblisin**, nasıl yıkıp çıksın? İ.A.F.Y./63

⁹³ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.169.

Eğer hayâtını kasdeyliyorsanız vatanın: /Bakın, anâsır-ı İslâm'ı hangi rabitanın /Devamı **bağlıyabilmiş** bu müşterek vatana? V.K./443

-3. Yetersizlik Fiili: (/-(y)A +Ø –mA-/)

Eteklerinde 'zığın saklı bildiğin orman,/ Bugün **barındıramaz hâle geldi** bir tavşan! İ.A.F.Y./18

Başı boş kaldı mı, zîrâ, şaşıırıp ber-mu'tâd, /**Bulamaz kendiliğinden yolu** asla efrâd. S.K./407

Safahat'ta yetersizlik şu şekillerde de oluşturulmuştur:

Ya ellerindeki bernâmeç, etseniz dikkat, /Bir incelikle mesaîyi münkasimdir ki: /Ne incelikti o, **kabil değildir** idrâki. V.K./46

Çünkü **kabil değil** artık yaşamak bunlarsız;... S.K./437

-4. Sürerlilik Fiili: (/-(y)A +gel-, (/-(y)A +kal, (/-(y)A +dur, (/-(y)I +koy, (/-(y)A +git/- (Ip+git-)

Nutka gelmiş **öte dursun** hocalar bir yandan... /Sahnedan sahneye koşmakta bütün şâkirdan. S.K./314

Diye dursun atalar: "Kal'a, içinden alınır." /Yok ki hiçbir işiten... Millet-i merhume sağlar! S.K./341

Durmasın sonra kazan **kaldıradursun** ordu, /Düşmanın safları çiğner bu mukaddes yurdu. S.K./361

Cesaretin medenî şekli işte böyle olur; **Uzun düşünmeye gelmez**, karârımız bozulur. V.K./361

Ma'amâfih yeniden bir bakalım dikkatle: /Hükmü kat'î verelim, **etmeye gelmez acele**. HA./8

Eğer vücûdunu bir parçacık gözetseydin; Eğer tehâret-i vicdana dikkat etseydin;/Bu hâle **gelmeye kalmazdı** orta yerde sebep. V.K./349

1.3.2. Birden Fazla Kavramın Birleştirilmesiyle Oluşturulmuş İsimler

1.3.2.1. İkileme Biçimindeki İsimler

İkileme, dilde anlatım gücünü arttırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın veya karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır.⁹⁴

*“İkileme, Türkçenin çok önemli bir özelliğidir. Türkçede ikileme diğer dillere göre oldukça yaygındır. İkileme, Türkçenin zenginliğidir, yaratma gücüdür. Türk düşüncesindeki anlam bolluğunu, kavram inceliğinin ikaşlamak üzere sözcük kurar gibi, türlü yönlerden birbiriyle ilgili, iki sözcük yan yana getirilir ve yeni bir anlatım yolu yaratılır.”*⁹⁵ İkilemelerin önemini Doğan Aksan ise şöyle ifade etmiştir:

*“Türkçenin anlatım gücünü ve zenginliğini arttıran etkenlerden biri de ikilemelerin çok sık kullanılmasıdır. Bir kavramın daha kapsamlı bir biçimde dile getirilmesine yönelik ve dünya dillerindekinden çok daha fazla örneği bulunan ikilemeler, Türkçenin hem yapısı, hem söz dizimi, hem de anlambilimi açısından özgün, ilginç öğeler oluşturmakta, dilin gelmiş geçmiş her döneminde ve her lehçesinde aynı oranda karşımıza çıkmaktadır.”*⁹⁶

*“Türkçenin ilk yazılı belgeleri olan Orhun Anıtları’nda bile ikilemelere rastlanır. Bu da bize, Türkçenin çok eski tarihlerden bu yana şiire yatkın, ahenkli ve anlatım gücü yüksek bir dil olduğunu göstermektedir.”*⁹⁷

Safahat’ta da Mehmet Akif, eserin anlatım gücünü artırmak, söylemsel olarak farklı değerler yüklemek amacıyla ikilemelerden yararlanmıştır. İkilemelerin birçok şekli bu metinlerde karşımıza çıkmaktadır. Betimleme yapılan metin örneklerinde ikilemeler karşımıza çıkarken, etkili anlatım yollarından bir olan yinelemeler de yine kullanılan söz öbekleri arasındadır. Dönemin dil özelliklerine uygun olarak gerek Türkçe, gerek Arapça ve Farsça kelimelerden oluşan bu yapılar Akif’in söyleyiş gücünün de göstergelerindendir, o “fevc fevc”, “dalga dalga” gibi iki farklı dile ait olan ikilemelerden çokça yararlanmıştır. Eserde Türkçe, Arapça ve Farsça ve karma ikileme örnekleri sık sık karşımıza çıkmaktadır.

⁹⁴ Vecihe Hatiboğlu, *Türk Dilinde İkileme*, (Genişletilmiş İkinci Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1981, s. 9.

⁹⁵ Tufan Demir, *Türkçe Dilbilgisi*, (2. Baskı), Kurmay Yayınları, Ankara 2006, s.592.

⁹⁶ Doğan Aksan, *Türkçenin Zenginlikleri, İncelikleri*, (1. Basım), Bilgi Yayınevi, Ankara 2005, s. 20.

⁹⁷ Mehmet Hengirmen, *Dil Bilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Engin Yayınevi, Ankara 1999, s. 209.

1.3.2.2. İkileme Biçimindeki Zarflar

Gece gündüz yürüdüm bulmak için Taşkend'i: /Geçtiğim yerleri tadada mahal yok şimdi. S.K./148

*Mülkü baştanbaşa i'mâr edecek şirketler:/ Halkın irşadına hadim yeni cem'iyetler;/ Durmayıp iş buluyor, gösteriyor, uğraşüyor; Gemiler sahile **boydan boya** servet taşıyor... S.K./252*

Anladım: Ben ne kadar şî're özensen de, demek, /Seni, ey sevgili kaari', bu telâkki, **pek pek**, azıcık güldürecek... S.K./10

Bırakıp çıktığı cennet gibi zümrüt ovalar, Başlar ağlatmaya biçâreyi **hüngür hüngür!** S.K./370

Evet, ortada bir pis uçurum, /Var ki, **günden güne** dehşetleniyor, korkuyorum, /-Kapatılmazsa gelip bir yere şayet efkâr-/Olmasın millet-i merhumeye bir kanlı mezar. S.K./405

Şark'ı **baştanbaşa** yıllarca dolaştım, gezdim; /Hem de oldukça görürdüm... Kafa gezdirmezdim! S.K./430

Anladım: Ben ne kadar şî're özensen de, demek, /Seni, ey sevgili kaari', bu telâkki, **pek pek**, azıcık güldürecek... S.K./10

1.3.2.3. İkileme Biçimindeki Sıfatlar

Türkçede sıfatlardan kurulan ikilemeler çok kullanılmaktadır. Bunların bazıları aynı sıfatın tekrarı ile bazıları da farklı sıfatlardan kurulur.⁹⁸

Lücce lücce istiğrak, F.C./15, *yamrı yumru* beden K/34, *lem'a lem'a* dizilmiş ziya.. F.C./19, *kesik kesik* feryad K/42, *yer yer* huruşan velvele D./8, *yığın yığın* zulümât H/31, *büyük küçük* bütün efrâd-ı belde B./16, *öbek öbek* yere çökmüş kömür çeken develer... B./30, *Civ civ* öten oyuncaklar... B./29, *perde perde* zalâm! K.N./10, *lime lime* bir abacık. K.N./13

1.3.2.4. Zamirden İkileme

Türkçede zamirlerden ikileme türünde en çok kullanılan özlük zamiridir.⁹⁹

⁹⁸ Hatiboğlu, *Türk Dilinde İkileme*, s. 30.

⁹⁹ Hatiboğlu, *Türk Dilinde İkileme*, s. 30.

...Heyhât, yolda böyle düşen uyku derdine\ /Hep yolcular gider de kalır **kendi kendine!** D./1

1.3.2.5. Ünlemlerden Oluşan İkileme

Hay hay K/24, **Vah vah vah** H/10,

1.3.2.6. Edat-Cümlemsilerden Oluşan İkileme

Yok yok beni ta götür İstanbul'a... HA./67

1.3.2.7. Yakın Anlamalı Sözcüklerden İkileme

Fakat cidâl-i hayâtın bütün bu gulgulesi; /Kalanların acı, ölmüşlerin acıklı sesi; /**Zaman zaman** göğe yaprak nisâr eden eşcâr; /**Zemin zemin** yere kâlîçeler yavan ezhâr; /Bahara karşı tuyûrun garîb nevhaları; /Şikâr önünde vuhûşun mehîb sayhaları; /Bedâyi'yle bahârân, şedâidiyle hazân, /Bu şî'r-i hilkatî inşâd eder durur her ân:/ "Bekâyı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir;/ Çalış çalış ki bekâ sa'y olursa hakkedilir." V.K./122

Bir de İstanbul'a geldim ki: Bütün **çarşı pazar** /Na'radan çalkanıyor! S.K./285

1.3.2.8. Karşıt Anlamalı Sözcüklerden İkileme

Bu muazzam ağacın gövdesi **baştan aşağı**; Sayısız kökleri, tek mil dalı, tek mil budağı; Milletin sîne-i mâzîsine merbut, oradan Uzanıp gelmededir... S.K./439

Âsümânî, hâkdânî cümle mevcûdât için /Kurtuluş yok sa'y-i dâimden, terakkîden bugün. D./25

Gece gündüz açık evler, kapılar mandalsız; /Herkesin sandığı meydanda, bilinmez hırsız. S.K./207

Fermânına mahkûm **ezeliyyet, ebediyyet**; /Ey pâdişeh-i arş-ı güzîn-i samediyet. T.Y.F/14

1.3.2.9. Yabancı Kelimelerden Oluşan İkileme

Bir başka ikileme türü de yabancı kelimelerle oluşturulan ikilemelerdir. Osmanlı Türkçesi döneminde bu yapıda oluşturulan ikilemeler oldukça fazladır.¹⁰⁰

Mevcamevc BÜ./7, **Demâdem** F.C./7, **feyzâfeyzi** D./9, **gûnâgûn** D./28, **Herc ü merc ü safâ** B./16,

¹⁰⁰ Hatiboğlu, *Türk Dilinde İkileme*, s. 19.

1.3.3. Yineleme

İkilemeden daha farklı bir yapısı vardır. İkilemelerde sözcük tekrarı ardı ardına olurken, oluşum şekilleri farklıyken yinelemelerde aynı sözcüğün tekrarı, cümle düzeyindedir. Genellikle şiirsel metinlerde kaşımıza çıkan bu yapı da etkili anlatımın yollarındandır. Bu tür yinelemelerin yapıldığı cümlelerde cümle düzeyinde bir üsteleme söz konusudur.

*Lâkin **Yine** tek bir taşı düşmez şu Huda lânesinin; **Yine** insanlığa nâ-mahrem olan bigâne, /Bu harîmin ebediyyen giremez sinesine; **Yine** yâdındaki Mevlâ'yı şu dört tane minâr, /Kalbe merbut birer dil gibi eyler ikrar; / **Yine** mâzîye gömülmez bu muazzam çehre:/ Leş değildir ki atılsın o umûmî kabre! S.K./27*

*Bu seng-i camidin eczâ-yı ferdi bir vahdet, /Bir imtizâc-ı müebbedle eyliyor deveran /Ki her tekâsüfû mahsûl-i sa'yinin o zaman, /Temessül etmede birçok kuvâ-yı gâlibeye: **Ya** inkılâb ediyor hey'etiyle cazibeye; **Ya** başka türlü hüviyyet alıp ziyâ oluyor; **Ya** reng-i şu'le-i berklde rû-nümâ oluyor; **Ya** bir harâret-i seyyâle eyliyor te'sîs; **Ya** ihtizaz ediyor mevce mevce mîknâtîs. V.K./87*

Cümle içerisinde vurguyu arttırmak ya da anlamı üstelemek amacıyla kendi içinde bir cümle olan ancak temel cümlelerin herhangi bir ögesi konumunda olan sözcük grupları da yinelenabilir:

***"Böyle gördük dedemizden"** sesi milyonlarca /Kafadan aynı tehevvrle bakarsın, çıkıyor! S.K./179*

*Getirin Mağrib-i Aksâ'daki bir Müslümanı; /Bir de Çin sûrunun altında uzanmış yatani; /Dinleyin her birinin ruhunu: Mutlak gelecek, /"**Böyle gördük dedemizden!"** sesi titrek, titrek! S.K./183*

***"Böyle gördük dedemizden!"** sözü dînen merdûd; /Acaba sâha-i tatbiki neden nâ-mahdûd? S.K./184*

*Yanaşman, ırgadın **O**; Çoluk çocuk **O**'na âid: Lalan, bacın, dadın **O**; Vekîl-i harcın **O**; kâhyân, müdîr-i veznen **O**; Alış seninse **de**, mes'ûl olan veriştin **O**; Denizde cenk olacaktı... Gemin **O**, kaptanın **O**; Ya ordu lâzım imiş... Askerin, kumandanın **O**; Köyün yasakçısı; şehrin de baş muhassılı **O**; Tabîb-i aile, eczacı... Hepsî hâsılı **O**. V.K./218*

1.3.4. Bağlama Öbeği Biçimindeki Kavram İşaretleri

Bütünce'de bağlama, sıralama unsuru olarak kullanılan "ve" edatı çok az sayıdadır.

-1. ve

Ey, bütün dünya ve mâfihâ ayaktayken, yatan! /Leş misin, davranmıyorsun? Bari Allah'tan utan! D./29

-2. u

"u" edatı da çok az kullanılan bir bağlama edatı niteliğindedir.

Bütün sürûr u şetâretti gördüğüm harekât! B./33

-3. Diğer Bağlama Unsurları

-1. hem hem

O, uzun hırkasının yenleri yerlerde, hoca, /Hem bakarsın eşi yok dîne teaddîsinde, /Hem ne söylersen olur dîni hemen rencîde! S.K./159

-2. hem... hem de

"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!" Urefâ mesleği: a'lâ, hem ucuz, hem de şeker! S.K./172

-3. ne ne de

Ne dinlenir, ne de âtil kalır, velev bir an, /Şu'ûn-i hilkati teksif edip yaratmaktan. V.K./12

-4. gerek... gerek

Bu âilât-ı semâviyye ittihâd ederek, Doğar ki sîne-i mînâda bir kabile, gerek Serîr-i şanı, gerek zâtı dâima mestur Kalan reisine münkâd olup, sürekli, vakur, Fakat sevimli bir âheng-i tâm-ı vahdetle, Çalışmadan geri durmaz, o muhteşem kütle. V.K./57

-5. yahut-yâhud

Virgülle birlikte olduğu gibi, tek başına olarak da kullanılmıştır.

-Sorar mısın? Deli ya!/Delirmedikçe bir insan nasıl varır eli de, /Kıyar şu mahfile, yâhud şu muhteşem geçide? İ.A.F.Y./70

Hülâsa, his ile yâhud nazarla farkolunan/ Nücûm-i nâ-mütenâhî bütün çalışmakta... V.K./54

-6. ya ...yâhud

Lâfzı muhkem yalınız, anlaşılan, [şudur ki:]Kur'ân'ın: /Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânın: /Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına; /Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına. S.K./189

Safahat'ta “,” (virgül) bağlama unsuru olarak çok kullanılmıştır. Akif'in “ve” edatını çok kullanmadığı bunun yerine bağlama unsuru olarak “,” (virgül) işaretini tercih ettiğini söyleyebiliriz.

...O yamrı yumru beden, upuzun boyun, o bacak, /O arkasındaki püskül ki kuyruğu olacak! K/34

-Ver ordan on paralık zencefil, çörek otu, biber. H/3

İKİNCİ BÖLÜM

TABAN HÂLİNDEKİ ÖGELER

Dilin temel söz varlığı, en küçük anlamlı birim olan köklerdir.¹⁰¹ Kök, “bir kelimenin manası ve yapısı bozulmadan parçalanamayan şeklidir. Kökler, tek başlarına veya eklerle birleşmek suretiyle kullanılırlar.”¹⁰² Diğer bağımlı biçimbirimler kökten sonra gelir. Ayrıca aralarında uyulması gereken zorunlu bir sıra vardır.¹⁰³ Kökler, ya kelime gövdeleri yapmak için ya da birbirleriyle geçici ilişkiler kurmak için ek alırlar.¹⁰⁴ “Türkçede isim ve fiil kökleri kesin olarak birbirinden ayrılır ve fiil kökleri sayıca isim köklerinden fazladır.”¹⁰⁵ Nesneleri ve kavramları karşılayan köklere isim kökü, eylemleri, (oluş, kılış) karşılayan köklere ise fiil kökü denmektedir.

2.1. İSİM TABANLARI

2.1.1. İsimlerde Sayı

2.1.1.1. İsimlerde Teklik

“Canlı, cansız varlıkları, olguları, kavramları, duyguları vb. belirten sözcüklere *ad* (Alm. Substantiv, Gegenstandswort; Fr. Nom, Substantif; İng. name, noun, substantive) denir.”¹⁰⁶

“Türkçede teklik, işaretsizdir. İsimler, çokluk eki almadığı veya söz dizimsel olarak çokluk kavramı katılmadığı sürece teklik ifade eder. Bugünkü Türkiye Türkçesinde teklik biçim birimi /+Ø/ dir.”¹⁰⁷ Safahat’ta da isimler, ölçünlü Türkiye Türkçesinde olduğu gibi işaretsizdir.

Bayramda komşu/+Ø/ nun gelin/+Ø/i: /"Hasan, dayı/+Ø/+m yatı mekteplerinde zabıt/+Ø/+Ø/ØØ/+tir; /Senin de zihn/+Ø/+in açık... Söylemiş olaydık bir.../Koyardı mekteb/+Ø/ e... Dur söyleyim" demişti hani? K/29

¹⁰¹ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s.25.

¹⁰² Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, (4. Baskı), Bayrak Basım-Yayım-Tanıtım, İstanbul 2007, s. 106.

¹⁰³ Ömer Demircan, *Türkiye Türkçesinde Kök- Ek Bileşmeleri*, (2. Basım), Papatya Yayıncılık, İstanbul 2005, s.9.

¹⁰⁴ Ergin, s. 111.

¹⁰⁵ Güler Mungan, *Türkçede Fiillerden Türetilmiş İsimlerin Morfolojik ve Semantik Yönden İncelenmesi*, (1. Baskı), Simurg Yay., İstanbul 2002, s.21.

¹⁰⁶ Nurettin Koç, *Yeni Dilbilgisi*, (2. Baskı), İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1996. s.108.

¹⁰⁷ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s.56.

Vakar/+ø/ +ı çoktan unuttun, haya/+ø/ +yı kaldırdın; /Mukaddesat/+ø/+ı ısırdın, Huda'/+ø/ +ya saldırdın! V.K./146

2.1.1.2. İsimlerde İkilik

Standart Türkiye Türkçesinde “çokluktan farklı olarak ikilik ifade eden bir biçim birim yoktur.”¹⁰⁸ Ancak, Türkçede ikilik, söz dizimsel yöntemlerle de dile aktarılabilir. ¹⁰⁹ Bu söz dizimsel yöntem Safahat’ta da mevcuttur. İkilik kavramının “çift / çifte ve iki” sıfatlarıyla oluşturulduğu örnekler şunlardır:

*Şöyle bir baktı mı insan, kapının hey'etine, /Evvelâ her iki yandan oluyor çehre-nümûn: /Müntenâzır iki mihrâb, **iki** âzâde sûtûn. / Sonra göz yükseliyor doğru yarım kubbelere /Ki dayanmış biri sağdan, biri soldan kemere. S.K./35*

*Baloncular, hacıyatmazlar, fırladıklar, /Horoz şekerleri, civ civ öten oyuncaklar; /Sağında atlıkarınca , solunda tahtirevan.; /Önünde bir sürü çekçek, tepende **çifte** kolan. B./29*

2.1.1.3. İsimlerde Topluluk

Türkçede bazı isimler, çokluk bakımından işaretli olsalar da “birçok ögeden, oluşmakla birlikte bütünlük gösteren, birlik sunan bir topluluğa verilen tekil ad” durumundadırlar. ¹¹⁰ Safahat’ta da bu tür isimler kullanılmıştır:

*Kalmamış terbiye **askerde**. S.K./94*

*Böyle evlâd okutan **milletin** istikbâli, /Haklıdır almaya âgûşuna istiklâli. S.K./220*

***Ordu** mâdâm ki efradını **milletten** alır; /Milletin keşmekeşinden nasıl âzâde kalır? S.K./359*

2.1.1.4 İsimlerde Çokluk

Türkçede belirsiz çokluk /+lAr/ eki ile, belirli çokluk belgisiz sıfatlarla, belirli çokluk da sayı sıfatları ile işaretlenmektedir. Safahat’ta da bu biçimbirimle çokluk işaretleme işleviyle kullanılmıştır.

¹⁰⁸ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s.56.

¹⁰⁹ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s.56.

¹¹⁰ Börekçi, Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.101.

/+lAr/

Baloncular, hacıyatmazlar, fırıldaklar, /Horoz şekerleri, civ civ öten oyuncaklar;... B./29

Minareler serilip hâke, sustu ma'bedler; Yıkıldı medreseler; dümdüz oldu merkadler. V.K./668

/+lAr/ eki zamanda belirsizlik işleviyle de kullanılabilir. “Bir belgisiz sıfatıyla, zaman, vakit sözcüklerine getirilen /+lAr/ eki onları, belirteç yapar ve eyleme geçmişte sürerlik anlamı katar.”¹¹¹

Bir zamanlar yine İstanbul'a gelmiştim ben. S.K./83

Bazı durumlarda ise bu ek isme bir genellik katar. Bir anda olmuş bitmiş bir zamanı değil başlangıcı ve bitişi tam olarak belli olmayan daha geniş bir süreci ifade eder:

*Fezâ-yı ma'bedin encüm-nümâ meşâ'ilini, /O lem'a lem'a dizilmiş ziyâ kavâfilini /Görünce geldi **çocukluk zamanlarım** yâda... F.C./19*

Aşağıya alınan örnekte de çokluk eki yine zamanı belirtmektedir:

*Şehirden kaçmak isterken **sular** zaten kararmıştı; /Pek ıssız bir karanlık sonradan vâdîyi sarmıştı. BÜ./2*

Bu ek, kavram alanı açısından geniş bir kullanıma sahiptir. “Türkiye Türkçesinde cem’i (çokluk) eki bazı hâllerde eşyanın çokluk (pluralite)unu göstermekten ise, ifadeye daha ziyade kuvvet ve şiddet vermek için kullanılır. Bu bir nevi mübalağa cem’idir.”¹¹² Safahat’ta üsteleme ve kuvvetlendirme işleviyle de karşımıza çıkar:

Etse dünyâları tûfan gibi levs istîlâ, /Bu, semâlarda yüzen, şâhikanın pâk eteği, /Karşıdan seyredecektir o taşan mezbeleyi. S.K./24

Bu ek ayrıca adlara, aile, soy anlamı katar.¹¹³ Din isimlerinde de aynı dine mensubiyeti belirtir.

¹¹¹ Demir, s. 269.

¹¹² Jean Deny, *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*, (1. Baskı), Tercüme Eden Ali Ulvi Elöve, Maarif Matbaası, İstanbul 1941, s.155.

¹¹³ Demir, s. 268.

Hele **Osmanlıların** nâmı anıldıkça biter; /Ne eyer kabil olur sırtına vurmak, ne semer!

Zâten, /**Müslümanlar** o sebepten bu sefaâlette imiş:

Hayalimden geçerken şimdi, fikrim hercümerc oldu, /**Salâhaddîn-i Eyyûbî'lerin**, **Fâtih'lerin** yurdu.

Zaman zaman görülen âhiret kılıklı diyar; /Cenazeden o kadar farkı olmayan canlar; /Damarda seyri belirsiz, irinleşen kanlar; /Sürünmeler; geberip gitmeler; rezaletler; /Nasibi girye-i hüsrân olan nedametler; /Harâb olan azamet, tarumar olan ikbâl; /Sukût-i rûh-i umûmî, sukût-i istiklâl; /Dilencilikle yaşar derbeder hükümetler; /Esâretiyle mübâhî zavallı milletler; /Harabeler, çamur evler, çamurdan insanlar; /Ekilmemiş koca yerler, biçilmiş ormanlar; /Durur sular, dere olmuş helâ-yı câriler; /Isıtmalar, tifolar, türlü mevt-i sâriler; /Hurafeler, üfürükler, düğüm düğüm bağlar; /Mezar mezar dolaşıp hasta baktıran sağlar... /Atâletin o mülevves teressübâtı bütün! V.K./141

Bazı durumlarda çokluk, herhangi bir ek ya da sıfatla ifade edilmese de sözcüğün kavram alanında yer alır. “Kavram olarak düşüncede var olan çokluk Türkçede her zaman sese dönüşmez.”¹¹⁴

Sayırsız mektep açılmış; **Kadın, erkek** okuyor; /İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor. S.K./250

Sonunda, “kuvvetimiz, şüphesiz ilerlemeli; fakat düşünmeli her şeyde önceden temeli, Teammüm etmesi lâzım ma'ârifin mutlak: Okur yazarsa ahâli, ne var yapılmıyacak? Donanma, ordu birer ihtiyâc-ı mübrimdir, O ihtiyâcı, fakat öğreten "**muallim**" dir!" Deyip karârını vermiş ki, aynen icraya Konunca ortaya çıkmış, bugünkü Almanya. V.K./420

Çokluk kavramı, sınırlı ya da tam belirli olabilir. Bu durumda çokluk, sıfatlarla işaretlenir. Bu görevdeki belgisiz sıfatlar, bağlam içerisindeki çokluk kavramını sınırlandırırken aynı zamanda isim tabanına genellik kavramı katar.¹¹⁵ Safahat'ta da bu tür yapılar sıkça kullanılmıştır. Anlatma, açıklama biçiminde oluşturulan söylem

¹¹⁴ Oya Adalı, *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*, (2. Baskı), Papatya Yay., İstanbul 2004, s. 66.

¹¹⁵ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s. 59

içerisinde bu tür yapılar kullanılarak isim tabanının istenen değeri yüklenmesi sağlanmıştır.

*İşte **her** cebhede, **her** yerde demâdem görünen, / Lâkin esrara bürünmüş gibi mübhem görünen, /Seni bitâb-ı telâkki bırakan âyâtın, /Kalarak mülhem-i âvâresi hissiyatın, /Dalgalsın da denizler gibi kalbinde celâl, / Görmesin dîdelerin reng-i sivâ, rengi-i zılâl. S.K./55*

*O **birkaç** hayme halkından cihangîrâne bir devlet /Çıkarmış, bir zaman dünyâyı lerzân eylemiş millet; Zaman gelsin de görsün böyle dünyâlar kadar zillet, Otuz üç yıl devam etsin, başından gitmesin neket... İS./3*

*Sonra bir tarz-ı telâfi bulurum -gerçi garib- /Konturat akdederek Rusya'dan on onbeş edib, /Getirir, yazdırırım millet için **birçok** eser! S.K./402*

İsim tabanındaki sayı kavramını belirsizleştiren bazı sıfatlar, teklik hâlde bulunan isim tabanıyla kullanıldıklarında ismi niteleme işlevi görürler.¹¹⁶ Safahat'ta da bu yapıdaki kullanımlar, niteleme ve üsteleme işleviyle oluşturulmuşlardır.

*Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /**Bütün yüreklere** serpildi kubbeden bir rûh: /Rûh-i itmînan. F.C./33*

*Söz anladım ki uzun, hem de pek uzun sürecektir; /Benimse vardı o gün **birçok işlerim** görecektir; /Bıraktım onları, saptım yokuşlu bir yoldan. K/31*

*Nedir şu karşıda **birçok karaltılar** yürüyor? V.K./639*

Sıfatların ismi çokluk hâle getirirken genelleştirmesi ve de üstelemesi söz konusudur.

*Sığmıyor en büyük endazeye işler artık; / Saltanat nâmına, din nâmına **bin maskaralık** [yapılıyor.]... S.K./86*

Ayrıca, Arapça çokluk isim durumunda olan sözcükler için de belgisiz sıfatlar niteleyici, üsteleyici işlevle kullanılmışlardır.

*Tezâhum etti mi âmâli **birçok efradın**; /Kesilmez arkası artık cihâd-ı mu'tâdm! V.K./117*

Çokluk kavramının yaklaşıklık olarak ifade edildiği yapılar da söz konusudur.

¹¹⁶ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s. 59.

*Beş on fakîre olup bâr-ı dûş-i istiskâl, /Huzûr-i lâlini bir nevha etmeden ihlâl,
/Sükûn içinde uzaklaştı âşiyânından. H/25*

Arapça Çokluk

“Osmanlı Türkçesinde kullanılan isim ve mastarlar, Türkçe /lAr/ ekiyle cem’lendikleri gibi kendi kaidelerine gör cem’lenirler.”¹¹⁷ Bütüncede çokluk eki olarak Türkçe çokluk eki olan /lAr/’ın yanı sıra Arapça çokluk durumları da kullanılmıştır. Bu da dönemin dili gereğidir. Arapça’da çokluk, iki şekilde yapılır. Birincisinde teklik hâlde bulunan ismin sonuna belirli ekler getirilir. İkincisi ise “müfred ismin zâid harflerle şeklini değiştirmektir. Birinci şekle cem’-i sâlim, ikincisine cem’-i mükesser denir.”¹¹⁸ Türkçe’nin yanı sıra Arapça ve Farsçaya da hâkim olan Akif’in şiirlerinde bu tür kullanımlar oldukça çoktur.

Osmanlı Türkçesinde “cem’-i müennes sâlim” (teklik hâlde olan ismin veya mastarın sonuna /+ât/ eki getirilerek yapılan çokluk) yapısında olan sözcükler çoğunluktadır. Bütüncede de bu yapıdaki sözcükler kullanılmıştır.

mevcûdât D./25, mükevvenât V.K./11, takallübât V.K./11, cemaat V.K./480, mahlûkat S.K./396, hurâfât S.K./153, nebatat V.K./105, mukaddesat V.K./146

“Müfredin (teklik) veznini değiştirecek, yani ekleme harfler getirerek yapılan cem’lerin pek çok vezni vardır. Bunlar semâîdir; hangi kelimenin hangi vezinle cem’ hâline getirileceği bir kaideye bağlı değildir.”¹¹⁹

Evlâd S.K./ 220, Enbiyâ S.K./362, şühedâ S.K./362, kasâid S.K./316, ecdad V.K./177, erzeli V.K./148, hâtırât H/31, zulümât H/31, Hurûf İ.A.F.Y./122, cumhur İ.A.F.Y./122, avam S.K./107, erbab-ı tefekkür S.K./375, efkâr S.K./107, fûnûn S.K./389, üdeba S.K./396,

Söyletip başka *memâlikteki mahkûmîni*: /Hâkimiyet ne imiş, öğreniniz kıymetini. S.K./330

¹¹⁷ Faruk Kadri Timurtaş, *Osmanlı Türkçesi Grameri*, 1.Cilt, (3. Baskı), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1978, s. 152.

¹¹⁸ Timurtaş, *Osmanlı Türkçesi Grameri*, s. 153.

¹¹⁹ Timurtaş, *Osmanlı Türkçesi Grameri* s. 155.

2.1.2. İsimlerde Cins

Türkçede erillik ve dişillik söz konusu olduğu dilbilgisel bir ayırım yoktur. Türkçede sözlüksel ve söz dizimsel seviyede yüzeysel yapıya yansıyan cins ayırımı yapan herhangi bir biçim birim söz konusu değildir. Ancak doğada var olan cins ayırımı anlam seviyesinde Türkçede de vardır.¹²⁰

*Sayırsız mektep açılmış; **Kadın, erkek** okuyor; /İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor. S.K./250*

Türkçe, akrabalık adları ve bazı sosyal geleneksel insan ilişkilerini dile aktaran kavram işaretleri bakımından çok zengindir. Türkçede akrabalık ilişkileri anne ve babaya göre farklı şekillerde adlandırılmıştır. Bu göstergeler, anlam düzeyinde bir cins ayırımı taşımaktadırlar.¹²¹ Safahat'ın bir özelliği dış dünyanın söze aktarılmasıdır. Yaşanan gerçekliklerin dilin dünyasına aktarımı da bu gerçek dünyadaki kullanımların aktarılmasıyla mümkün olmuştur. Gündelik yaşamdaki sosyal ilişkiler, günlük konuşma diliyle verilirken bu ilişkilerin adları da metinlerde karşımıza çıkar. Akrabalık ilişkileri, gündelik yaşama ait hitaplar, kültürel öğelerin dile yansımadır. Safahat bu açıdan da incelendiğinde seçimlerin bu yönde de olduğu görülmektedir.

*Üç çocuk **annesi**, emzikli **kadın** tek başına /Koca berhaneyi sılsın de, süpürsün de sana, Yine sen bilmeyerek zâlim onun kıymetini, Dene bîçârede kalkıp kolunun kuvvetini! K.İ./22*

*Bırakın! **Kocam** ne yaptı? Nedir cürmü bî-günâh adamın?... İS./46*

*Şâyed isterseniz ağacın donanıp üstü, başı, Benzesin taze çiçeklerle bezenmiş **geline**; Geçmesin, dikkat edin, balta çocuklar eline! S.K./445*

Kullanılan sıfatlar da yine anlam düzeyinde bir cins ayırımı taşır.

***Hanım**, geçer, nefes ettir... H/11*

*-Dur **kızım**; ağlama sen, şimdi haber gönderir **Karı** dövmek ne kolaymış, ona ben gösteririm.*

¹²⁰ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s.61.

¹²¹ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s.61

2.1.3. İsimlerde Belirlilik

İsimlerde, belirlilik ya da genellik, ismin bağlam içerisinde değer kazanmasıyla açıklanan bir kavramdır. Yani, bir ismin belirli ya da genel oluşu değişkenlik gösterir. “Türkçede isimlerin genel ya da belirli olduklarını göstermek için de özel işaretler yoktur. Ancak işaretlenen nesne ya da kavramla ilgili olarak, “hangi” sorusuna cevap verilmesini sağlayacak söz dizimsel belirlilikler kullanılır.”¹²² “Belirli (özel) isimler ise, isim işletim ekleri alarak oluşturulan belirtili isim tamlaması, belirtili sıfat tamlaması, tümleş kuran yapılar (zaman tümleşleri dahil), özel isimler, zamirler, anlama ve işleve göre şahsa, zaman, yere bağlanmış, isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil grupları gibi ismin hangiliğini meydana çıkaran isimlerdir.”¹²³ Özel isimler her zaman belirlidir.

-**Ahmed'in annesi** gelmiş...K.İ./9

Uzanıp sonra **Buhârâ'ya, Semerkand'e** kadar; /Eski dünyâyâ bakındım ki ne âlemler var? S.K./149

Haydarâbâd'a yetiştim ki, bütün **Hindistan**, /"Verdi kaanûn-i esasiyi nihayet **Sultan!"** Diye birdenbire çalkandı. S.K./227

Yaşamaz yoksa emîn ol ki bu barbar çetesi, /Medenî **Avrupa'nın** dâmen-i irfanında; /**Asya'nın** belki o kumluk **Arabistan'ında**, /Lâşe hâlindeki bir devlete vardır medfen... S.K./275

İşaret ve belirtme ve niteleme sıfatları da ismi belirli hâle getirir:

Damarlarındaki kan adetâ irinleşmiş; /**O çıkmak istemiyen can** da **bir yığın** leşmiş! V.K./149

O zaman işte şu toprak yeniden işlenerek, /**Bu filizler gibi binlerle fidan** besleyecek! S.K./175

O Buhârâ, o mübarek, o muazzam toprak; /Zilletin koynuna girmiş uyuyor müstağrak! S.K./151

¹²² Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s. 63.

¹²³ Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 168.

2.1.4. İsimlerde Genellik/Belirsizlik

“Belirsiz isim tabanları, “hangi” sorusuna karşılık “herhangi bir” niteliğini taşıyan isimlerdir. Türkçe dil bilgisinde genellik/belirsizlik ifade eden herhangi bir biçimbirim yoktur. İsim tabanlarının belirsiliği genellekle söz dizimi içinde belirir.. Ancak çokluk ekinin bazı kullanımlarında da genelleştirme işlevi öne çıkar... Ayrıca, belgisiz sıfatlar da isimlere genellik kavramı katarlar”.¹²⁴

Bir zamanlar yine İstanbul'a gelmiştim ben. S.K./83

Geçende, Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesiyle, /bizim eski âşinâlardan bir artarın azıcık gitmek istedim yanına /**ki her zaman** beni da'vet ederdi dükkânına. H/1

Kişileri gösteren belirsizlik zamirlerinden **herkes ve kimse**, isimlerde genellik ifade eder.

Sokarsa burnunu **herkes** düşünmeden her işe; Kalır selâmet-i milliyyemiz öbür gelişe! V.K./388

Ey rûh-i fezâ-gerd, giran-seyr-i harîmin, /Ey nâtika, dembeste-i esrâr-ı azîmin, /Maksûd bu hilkatten eğer ma'rifetince; /Varmış mı o müdhîş görünen gâyete **kimse?** T.Y.F/23

Kiminde san'ata rağbet, kiminde nakde heves; Hülâsa, her kafadan başka başka çıkmış ses. V.K./417

Birazdan oynayacak **hepsi** bunların, ne iyi! K/47

2.2. FİİL TABANLARI

2.2.1. Fiillerde Olma/Olmama, Kılma/Kılmama

“Kılış ve oluşları dile aktaran sözlük biçimbirimleri olan fiilleri, diğer sözcük türlerinden ayıran özellikleri vardır. Bu özellikler, fiilleri çatı, kılma/olma-kılmama/olmama, zaman kip ve kişi kavramları bakımından belirli kılar ve fiillerle ilgilidil bilgisi ulamlarını oluşturur. Bir sözcüğün fiil olma koşulları bu ulamlar bağlamında değerlendirilir.”¹²⁵ Türkçede öncül biçimbirimlerden “eylemler”

¹²⁴ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.64.

¹²⁵ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.171.

kullanımda hiçbir zaman ardıllar olmaksızın kendilerini belirtmez, varlıklarını ortaya koyamazlar.”¹²⁶

2.2.1.1. Fiillerde Kılma-Olma

Türkçede eylemin gerçekleşmesi bakımından fiillerin genel olarak işaretsiz olduğu bilinmektedir. “/-mA-/ kılmama-olmama ekini almamış her fiil tabanı, kılma veya olma; “değil” edatını almamış her yüklem ismi de olma anlamı taşır.”¹²⁷

-1. Fiillerde Kılma-Olma Eki /-ø-/

Evvêlâ gizlice bir matba'a te'sîs et-ø-tim; /Beş on öksüz bularak [onlara] basmacılık öğret-ø-tim. S.K./124 (olumlu kılma cümlesi)

İkinci gün basar açlık, erir erir süzülür; Üçüncü gün uyuşuk bir sinek olur büzülür. V.K./321 (olumsuz olma cümlesi)

Hiç sorma, nasıl maskaraca? S.K./158 (olumsuz kılma cümlesi)

Köprüden çok geçerim; hem ne kadar geçtimse, /Beni sevk etmedi bir kerrecik olsun ye'se, /Ne Halic'in o yosun çehreli miskin suları; /Ne onun hilkate küsmüş gibi durgun kenarı! S.K./1.

-2. Fiillerde Var olma Yüklemleri: Var [İ-]

“Türkçede hem “sahip ol-” hem de “var ol-”varlık “var [İ-]” yüklemleri ile ifade edilir. Türkçeye özgü bir sözlük biçim birimi olan “var” söz dizimi bakımından isim özelliği göstermesine karşın her hangi bir nesneyi veya kavramı karşılamaması, bir nesne veya kavramla ilgili olarak olma belirtmesiyle de fiil işlevi görür.”¹²⁸

Safahat'ta da olumlu ve olumsuz varlık cümleleri sıklıkla kullanılmıştır.

Hem ne garîb, Hadîsi vaz' ediyorken sevâb uman bile var! V.K./332 (Olumsuz varlık cümlesi)

Rûh-i edyânı görür, hikmet-i Kur'ân'ı bilir /Ulemâ var ki Huzurunda bugün Garp eğilir. S.K./215 (Olumlu varlık cümlesi)

¹²⁶ Adalı, s. 24.

¹²⁷ Muhsine Börekçi, “Türkçe Öğretimi Bakımından Dil Bilgisi Terimi ve Kavram Olarak Olumluluk-Olumsuzluk”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten* 2001/I-II'den Ayrıbasım, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2003, s. 53.

¹²⁸ Börekçi, “Türkçe Öğretimi Bakımından Dil Bilgisi Terimi ve Kavram Olarak Olumluluk-Olumsuzluk”, s. 53.

Bizim muhiti, bizim halkı seyredince nazar; /Görür ki: Beyni bozulmuş yığın yığın kafa var. V.K./527 (Olumsuz varlık cümlesi)

-3. Varlık Hâli (+II/)

Bu ek cümlede yüklem ismi olarak görev alan isim ya da isim grubuyla kullanıldığında varlık-olma durumunu belirtir.¹²⁹

*Gelin Allah için olsun ki zaman **buhranlı**; Perdenin arkası -Mevlâ bilir amma-kanlı! S.K./355*

-4. Nasıl .../-mAz/

*Nasıl timsâl-i nûr **olmaz**? F.C./9*

-5. /+DAn/ geri durma-

***Didinmeden geri durmaz** nücûm-i gîsû-dâr; /Bütün alm teridir durmayıp yağın envâr! V.K./26*

*Bu âilât-ı semâviyye ittihâd ederek, Doğar ki sîne-i mînâda bir kabile, gerek Serîr-i şanı, gerek zâtı dâima mestur Kalan reisine münkâd olup, sürekli, vakur, Fakat sevimli bir âheng-i tâm-ı vahdetle, **Çalışmadan geri durmaz**, o muhteşem kütle. V.K./57 (Olumlu-kılma)*

***Didinmeden geri durmaz** nücûm-i gîsû-dâr; /Bütün alm teridir durmayıp yağın envâr! V.K./26*

2.2.1.2. Fiillerde Olmama-Kılmama

Fiillerin olumluluk ve olumsuzluk durumunu olumsuzluk eki olarak bilinen /-mA-/ ekinin bulunup bulunmaması ile açıklamak yanlış değerlendirmelere sebebiyet vermektedir. Özellikle ele aldığımız metnin yapısı bu tür bir yaklaşıma uygun değildir. Çünkü Türkçede olumluluk ya da olumsuzluk söz dizimine yansıyan ekler/ edatlar/cümlemsiler yoluyla da aktarılabilir. Şu örnekte görüleceği üzere olumsuzluk eki almamasına karşın cümle, olumsuz yapıdadır. Bu yapı da edatla oluşturulmuştur.

¹²⁹ Börekçi, “ Türkçe Öğretimi Bakımından Dil Bilgisi Terimi ve Kavram Olarak Olumluluk-Olumsuzluk”, s. 54.

Fiillerde/cümlelerde olmama/ kılmama tabanı oluşturan biçimbirimler Safahat'tan hareketle şöyle örneklendirilebilir:

-1. Kılmama/olmama eki: /-mA-/

*Gör**med**im bir kişi, tek bir kişi meydanda... Garîb! Ü.B.K.D./37*

*Hani, göster**med**iler eski celâdetten eser; /Fuhşu i'lâya koşan bir sürü nâ-merd öteden, /Ne selâmlık ne harem dinlemeyip çiğnerken! Ü.B.K.D./41*

-2. Yokluk Hâli Eki (/+sIz/

İsimlerin yokluk hâli ekini alarak yüklem olduğu durumlarda cümleler yokluk, bulunmama bildirir. Bu durumda olumluluk ya da olumsuzluk duyuşsal olarak ortaya çıkar.

*Durma, mâzi bir mugaylanzâr-ı dehşetnâktir; /Git ki, âtî korkus**uz**dur, hem de kudsî hâktir! D./13*

Ayrıca bu ek yan cümlede de olmama-kılmama ifade eder. “İsim fiillerden sonra (-mAktA yapısı hariç) isim fiil+ hâl eki=zarf-fiil olduğu için /+sIz/ biçim birimi de zarf-fiil işlevi üstlenir.”¹³⁰ Bu ek aslında /-mAkt+sIz+ın yapısının eksiltilmiş hâlidir.

*Yoksa, **onsuz** ne şu dünya kalır İslâm'a, ne din...= o [ol-mak +sız[+ın] S.K./331*

*Bu bî-nihâye avalim **idaresiz** yürümez... V.K./65*

*Demez miyim size ben her zaman ki "**dağdağasız**" Yapın? Eşek gibi siz hiç lâf anlamaz mısınız? İS./50*

*-Bu i'tirâzı niçin salladın **muhâkemesiz**?... İ.A.F.Y./32*

-3. Olmama- Reddetme Edatı /değil [i-]

*Bu bir ma'bed **değil**, Ma'bûd'a yükselmiş ibâdettir; /Bu bir manzar **değil**, dîdâra vâsıl mevkib-i enzâr. F.C./11*

*Nefes **değil** o soluklar, kesik kesik feryad; /Nazar **değil** o bakışlar, dümû-i istimdad. K/42*

¹³⁰ Börekçi, “Türkçe Öğretimi Bakımından Dil Bilgisi Terimi ve Kavram Olarak Olumluluk-Olumsuzluk”, s. 57.

*Diyor Kitâb-ı İlâhî: "O fitneden korunun, /Ki sâde sizdeki erbâb-ı zulmü istilâ Eder de, suçsuz olan kurtulur **değil** aslâ!.. V.K./507*

Bazı durumlarda kullanımında üsteleme onaylama ifade eder:

*Bir elde olmalı kandil, bir elde iskandil, /Selâmetin yolu insan için bu, **başkası değil!** K./4*

-4. Yokluk Yükleme: Yok [İ-]

“İsim görünüşlü, fiil işlevli olan “yok” “değil” edatı ile kullanılmadığı sürece – yokluk, var olmama bildirir.”¹³¹

*Âşinâ çehre de **yok** hiçbirinin yâdı da **yok**; /Yakılan bunca hayâtın, hani, ecsâdı da **yok!** Ü.B.K.D./10 (olumsuz olmama- yokluk cümlesi)*

*Kışla **yok**, dâire **yok**, medrese **yok**, mektep **yok**; / Ne kılıç var, ne kalem... S.K./92 (olumsuz olmama- yokluk cümlesi)*

*Fuhşu **yok**, içkisi **yok**, himmeti yüksek, gözü tok; /Şer-i ma'sûma olan hürmeti bizlerden çok. S.K./219 (olumlu olmama- yokluk)*

-5. Şöyle dursun

***Şöyle dursun** bu temenniye kulak vermeleri, /Sadr-ı a'zam paşanız fitre alır, sunsa biri! S.K./139 (Bu cümlede “**bu temenniye kulak vermemelerinin yanı sıra...**” şeklinde ortaya konulabilecek bir olumsuzluk durumu ve olumsuzluğun üstelenmesi, pekiştirilmesi söz konusudur.*

*Şüphe yoktur ki tamâmiyle bu fikrin aksi: Görenek neyse, onun hükmüne münkaad olarak, /Garb'ın efkârını, asarını düşman tanımak /Yenilik nâmına vahy inse kabul eylememek. /**şöyle dursun** o teceddüd ki dışardan gelecek, /Kendi milliyyetinin kendi muhitinde doğan, /Yerli, hem haklı teceddütlere hattâ udvan! Müşterek hissi budur işte avamın sizde. S.K./380 (**olumsuz kılma cümlesi**)*

¹³¹ Börekçi, “Türkçe Öğretimi Bakımından Dil Bilgisi Terimi ve Kavram Olarak Olumluluk-Olumsuzluk”, s. 56.

6. /-mAkDAn/ muarra ol-

Varmak istersen -diyor Sa'dî- eğer bir maksada, /Tuttuğun yollar **tükenmekten muarrâ olsa da**; (tükenmese de)/Şedd-i rahl et, durmayıp git, yolda kalmaktan sakın! D./3

-7. Ne Ne de...

Ne bir ekmek yedirir iş: **ne de** ekmek parası. S.K./91

Ne cihan kaygusu derman bu devasız derde; / **Ne de** can, sonra filân duygusu engel, heyhat! S.K./81

Ne dinlenir, **ne de** âtil kalır, velev bir an, /Şu'ûn-i hilkatı teksif edip yaratmaktan. V.K./12

On para etmez fenler, /**Ne** bu dünyâda soran var, **ne de** ukbâda geçer! S.K./ 165

-8. Soru Yoluyla Yapılan Olmama-Kılmama

İşlev bakımından soru, farklı kullanım alanlarına sahiptir. “İkinci ve andaş görevi, tümcede yeni/ verilmiş bilgi ayrımı yapmaktır.”¹³² “Bir varlık veya olayı öğrenmeyi amaçlayan soruların yanı sıra dil kullanıcısının başka amaçları için sorulan sorular da vardır.”¹³³ Seçilen metinlerde de bu tür retorik sorular oldukça fazla kullanılmıştır. Akif’in söylem özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkan bu tür kullanımlar, metnin iletişim gücünün arttırılmasına yöneliktir. Türkçenin bu imkânından sıkça yararlanan Akif, soru yapısını üsteleme, kuvvetlendirme işlevleriyle kullanmıştır:

Kuzum, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak? K/25

Şu senin âkıbetin bin bu kadar yıl evvel, /Sana söylenmiş iken doğru **mudur** şimdi cedel? Ü.B.K.D./61 (**Doğru değildir.**)

Alın sırayla cemâ'âti, sonra akvamı; /Aceb cidâl-i maişetten ayrılan var **mı?** V.K./127 (**Yoktur.**)

Hadi göndermeyelim... **Var mı** fakat imkânı? HA./33

Safahatta zarflar, cümlemsiler, edatlar, ünlemler kuvvetli duygu ifade eden yapılar olarak kullanılmıştır. Sözce olarak karşımıza çıkan yapılar, duygu değeri

¹³² Demircan, Türkiye Türkçesinde Kök- Ek Bileşmeleri, s.103.

¹³³ Günay Karaağaç, Türkçenin Söz Dizimi, Kesit Yay., (2. Basım), İstanbul 2009, s. 208.

taşımaları bakımından metinde dikkat çekmektedirler. Elbette bu seçimler gelişgüzel seçimler değildir. Akif'in söyleminde bağlantı noktaları olarak değerlendirebileceğimiz bu yapılar metnin temel yapı taşlarındandır. Olumlu ya da olumsuz durumların ortaya konulmasında o, duygu değeri taşıyan bu görev elemanlarından sıkça yararlanmıştır.

-9. Ne gezer

Bu cümlempi, olumlu ya da olumsuz, kuvvetli **kılmama-olmama** durumu bildirir.

Ayakta kundura yok, başta var mı fes? Ne gezer!(olumsuz olmama cümlesi)
K/40

Yüklem ismi olduğu durumlarda olmama-kılmama işlevi bağlam içerisinde olumlu da olabilir.

Ne gezer şimdi o zillet, o sefâlet? Heyhat! S.K./248 (Olumlu olmama cümlesi.)
(O sefalet, o zillet şimdi yok.)

Bu arzû-yi tenezzüh gelince, artık ben /Durur muyum? Ne gezer! Fırladım hemen evden. B./15 (Olumlu kılma)

-10. ne mümkün

Kuvvetli olmama- kılmama bildiren yapılardan birisidir. Safahat'ta da bu işlevle kullanılmıştır.

-Memleket mahvolacak, olmayacak... /Baştakiler, Düşünürler ona mevcûd ise bir çâre eğer. /Gelelim dîne: Ne mümkün çalışıp kurtarmak? / Bede'e'd-dînu gariben... sözü elbet çıkacak." /Dediler. S.K./106

-11. Nerde ... hani

Soru biçiminde oluşturulmuş olan, dilin ilişki işlevine yönelik olan bu yapı, yine üsteleme ve kuvvetlendirme bildirir.

Hem açınız âsârı, /Köprünün nerde görülmüş, hani tahte'l-bahrı? S.K./9

-12. Nasıl .../sIn/

*Hiç o binlerce havâtır kemirirken içimi, /Bir cılız "belki!" **nasıl** hepsini tenkil etsin? S.K./229*

-13. /nasıl... +-Ar/

*Ordu mâdâm ki efradını milletten alır; /Milletin keşmekeşinden **nasıl** âzâde kalır? S.K./359*

*Dururken böyle bî-pâyan terakkî-zâr karcında; Nasıl **de-r**+sin ya "Pek mahdûd bir cirmim" tutarsın da. İ./22*

-14. /DAn başka ne [i-]

*Eski dîvanlarınız dopdolu oğlanla şarab; /Biradan, fahişeden **başka nedir** şî'r-i şebab?... S.K./399 (**başka bir şey değildir.**)*

-15. Kim /-mA-z/, kim /-mA-z ki/,

*Bu hakikatleri lâkin **kim** okur, **kim** dinler? S.K./393*

*"Ayıp değil mi?" demişsin... Aceb **kim** aldırıyor? V.K./535*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAVRAM İLİŞKİLERİ

*“Anlatı denilen, belirli bir uzunluğu olan her türlü dilsel yapılar, kendi içinde bir bütünlük oluşturur. Bu tür yapılardaki hiçbir şey kendi başına ve bağımsız değildir. Her türlü dilsel yapı bir başkası ile olan ilişkisi içinde anlamlılık kazanır. Her şey birbirleriyle bağıntılı anlam dizileri içinde yer alır.”¹³⁴ Dildeki biçimbirimler, bağımsız ve bağımlı ya da sözlüksel- görevsel biçimbirimler olarak ikiye ayrılmaktadır.¹³⁵ Dil, kelimeler yığını değil¹³⁶, bu sözlüksel ve görevsel biçimbirimlerin bir dizge içerisinde dizim işlemiyle oluşan bir olgudur. Bu dizim rastgele bir dizim değildir. Gerçek dünyadaki ilişkilerin dilin dünyasına aktarılması bu görevsel ve sözlüksel değerlerin birbirleriyle olan geçici ilişkileri sonucunda meydana gelmektedir. Dilde var olan kavram ilişkileri, “*taban hâlindeki öğelere getirilen dışa dönük (bağımlı) elemanlarıyla gerçekleştirilir. Kavramlar arasında kalıcı olmayan bir ilgi kuran bu unsurlar, Türkçede isim ve fiil çekimleri olarak adlandırılır.*”¹³⁷*

Türkçede isimle isim ve isimle fiil arasındaki kavram ilişkileri, çekim ekleriyle oluşturulur. “Çekim yahut işletme eki kelime kök ya da gövdesine işleklik veren ektir. Nesnelerin hareketlerin çeşitli durumlarını, bağlantılarını, münasebetlerini ifade etmek için kök ve gövdeler çeşitli şekillere girmek zorundadırlar. Dil, lügat kitabı gibi, bir kelime yığınından ibaret değil, bir kelime örgüsü şeklindedir. Bu örgünün bağlayıcı unsurları da çekim ekleridir.”¹³⁸

Karaağaç da çekim kavramını şu şekilde tanımlamaktadır:

“Sözleri, deyim ve atasözü gibi her türden kalıp birimleri, donuk birimler hâlinde yer aldıkları sözlüklerden alıp bir araya getirmeye çekim denmektedir. Çekim nedensiz ve sosyal genellemeleri ifade eden sözlük birimlerini bir araya getirerek onlarla nedenli ve bireysel özellemler yapmaktır. Kök gövde veya kalıp sözler nedensiz

¹³⁴ Günay, s. 74.

¹³⁵ Adalı, s. 26.

¹³⁶ Ergin, s. 124.

¹³⁷ Kara, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 175.

¹³⁸ Ergin, s. 124.

*birer sosyal genelleme olmalarına rağmen, onlardan oluşan söz dizimleri, nedenli birer bireysel özellemedir.”*¹³⁹

Söz dizimini oluşturan bu nedenli ve bireysel özelleme¹⁴⁰lerin oluşabilmesi için gereken ekler ise çekim ekleridir. Çekim ekleri, “kelimenin anlamını ve sınıfını değiştirmeden ona durum, ilgi, kip, zaman, nicelik, kişi ve birlikte oluş gibi bir anlam kazandıran morfemlerdir.”¹⁴¹İsim cinsinin dil bilgisel ulamları, sayı, cins, belirtme, hâl, iyelik ve soru’dur.¹⁴²

3.1 İSİM ÇEKİMİ

3.1.1.İyelik Ekleri

“İsimleri ait olan işleviyle sahip olana, belirtilen işleviyle belirtene bağlayan bu ekler, şahıs kavramı da taşır ve şahıslara göre değişir.”¹⁴³ “Bir nesnenin başka bir nesnenin malı olduğu veya bir başka nesnenin parçası olduğu ifade edilmek istenirse o nesneyi karşılayan ismin sonuna iyelik eki getirilir. Konuşan, dinleyen ve adı geçen olarak ve üçü teklik, üçü çokluk olmak üzere altı şahıs”¹⁴⁴ eki vardır.

Birinci Teklik Şahıs Eki (/+m)

Oğl+um V.K./178, kız+ım H /16, çocukluk zamanlar+ım F.C./19, avare hayal+ım T.Y.F/4, benim gayret-i diniye+m S.K./80, hemşehriler+ım S.K./140, düşündükler+ımı S.K./271,

İkinci Teklik Şahıs Eki(/+n/)

Zıll+ın T.Y.F/1, kürsî-i celâl+ın T.Y.F/2, sahn-ı muhît+ın T.Y.F/2, pervâz+ın BÜ./11, idrâk+ın İ./4,

Üçüncü Teklik Şahıs Eki (Ø)

İşte budur bence vücûdun yarası. S.K./375, milletin istikbali S.K./ 220, güç okur, hiç yazamaz bir sürü hırsız çetesi S.K./101, ekilen gövdelerin hepsi S.K./121

¹³⁹ Karaağaç, s. 53-54.

¹⁴⁰ Karaağaç, s. 53-54.

¹⁴¹ Haydar Ediskun, *Türk Dilbilgisi*, (11. Basım), Remzi Kitabevi, İstanbul 2007, s. 101.

¹⁴² Ergin, s. 127.

¹⁴³ Muhsine Börekçi, *Risâle-i Tevhîd (İnceleme- Metin- Dizin)*, (1. Baskı), Akçağ Yay., Ankara 2003, s.63.

¹⁴⁴ Ergin, s. 222.

Birinci Çokluk Şahıs Eki /+mİz/

Zenginleri+**miz** S.K./140, kızlar+**ımız** S.K./144, dede+**miz** S.K./179, hiçbiri+**miz** S.K./189

İkinci Çokluk Şahıs Eki /+nİz/

Bu sizin ağlama+**nız** benzedi bir diğerine S.K./369, mütefekkirler+**iniz** S.K./409, üdeba+**nız** S.K./316.

Üçüncü Çokluk Şahıs Eki /+lArI/

Çokluk üçüncü şahıs eki /lAr+ı/ şeklindedir. Burada asıl iyelik eki /+I/ dır. /+lAr/ çokluk ekiyle birleşmiştir. Bu çokluk şekli, iyelik eki alan ismin çokluğunu karşılamaktadır. Şahsın teklik veya çokluk olduğunu belirtmez.¹⁴⁵

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokak+lar+ında gezilme-z ki yüzme bilmeyerek! K./2

(mahallenin) sakîl ev+ler+i S.K./3, Ne Halic'in o yosun çehrelî miskin su+lar+ı, S.K./1

3.1.2. Hâl/Durum

Genel olarak dilin ve özel olarak da söz diziminin temel ilkesi her durumda birimler arası bir ilişkinin varlığıdır. Bu birimler arası ilişki-iletişim sözcük oluşturmaktan metinler kurmaya kadar bir dizgenin oluşumunda karşımıza çıkan bir durumdur. Derin ya da yüzeysel yapıya yansıyan bu ilişkiler kalıcı olma özelliğinin (Yapım ekleri) yanı sıra geçici ilişkilerin varlığını da gerekli kılar. Zaten belirli sayıdaki birimlerle sınırsız sayıdaki kavramların, duyguların düşüncelerin ifade edilmesi de bu geçici ilişkiler yoluyla olmaktadır. Söz dizimi içerisindeki geçici ilişkilerden birisi de hâl kavramıdır. Hâl kavramı, sistem içerisinde birtakım kurallara göre oluşturulan yapılarla söz dizimine yansır. Hâl, (durum) kavramı hemen bütün dillerde değişik biçimlerde kullanılan ve bir dilbilgisel ulam oluşturan bir olgudur. Türkçede hâl ulamı eklemeli dillere özgü bir biçim olan son eklerle ve hemen hepsi bir hâl eki ile isme

¹⁴⁵ Ergin, s. 223.

bağlanan edatlarla gerçekleştirilmektedir.¹⁴⁶ “Bu çekim ek ve edatları, bütün diller gibi Türkçenin de başlıca söz yapıştırmacılarıdır. Bunlar, isim- isim, isim-fiil ilişkisini sağlamakta, sözleri bir araya getirmekte kullanılan başlıca öğelerdir.”¹⁴⁷

Banguoğlu, hâl kategorisi ve çekim durumunu şu şekilde tanımlamıştır: “Adlar, söz içinde başka kelimelerle olan ilişkilerine göre farklı hâllerde bulunurlar. Bu hâller onlara gelen bazı eklerle belirtilir. Farklı hâllere adın hâlleri (cas), bir adın bu türlü ekler almasına ise adçekimi (declinaison) deriz.”¹⁴⁸

“İsimler hâl ekleriyle zaman, yer, amaç, araç, geçici durum bakımından fiilleri veya başka isimleri belirtirler. Yani, hâl ekleri, genelde isimlerle isimler arasında; nadir olarak da isim grupları arasında geçici kavram ilişkisi kurarlar.”¹⁴⁹

3.1.2.1. Ayrılma Durumu

/+DAn/

/+DAn/ eki, eylemin eylemin olma-kılma, olmama-kılmama durumuna bağlı olarak uzaklaşma- uzaklaşmama, ayrılma- kalma durumunu ifade eder.

../-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? K./12

Biraz geçince, kavi dişlerinde bir ceylân, İner yakındaki vadiye karşıdan arslan. V.K./315

Kiminde san'ata rağbet, kiminde nakde heves; Hülâsa, her kafadan başka başka çıkmış ses. V.K./417

Ulûm-i şahikadan fışkıran sütûn-i ziyâ /Dayandı göklere; lâkin yetişmiyor hâlâ, /Bülend nüsha-i îcâdm ilk sahîfesine. V.K./20

O birkaç hayme halkından cihangîrâne bir devlet /Çıkarmış, bir zaman dünyâyı lerzân eylemiş millet; Zaman gelsin de görsün böyle dünyâlar kadar zillet, Otuz üç yıl devam etsin, başından gitmesin neket... İS./3

¹⁴⁶ Muhsine Börekçi, “Türkçede Hal Eklerinin İşlevsel Olarak Sınıflandırılması Üzerine Bir Deneme”, IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri, 24 Eylül- 29 Eylül 2000, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007, ss. 245-276.

¹⁴⁷ Karaağaç, s. 61.

¹⁴⁸ Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, Türk Dil Kurumu Yay., (8. Baskı), Ankara 2007, s.326.

¹⁴⁹ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.146.

3.1.2.2. Beraberlik Durumu

Öznenin yapılan eylemi bir başka ögeyle birlikte gerçekleştirmesi durumudur. Özneyi birinci eyleyen olarak düşünürsek bu öge eylemin ikinci eyleyenidir. Beraberlik durumu şu yapılarla oluşturulmuştur:

/ile/, +/IA/

*Ne var inadına etsen de bir sefer galebe, /Benim**le** Fâtih'e gelsen... İ.A.F.Y./52*

*Ebû Ubeyde'ye imdada eylemişti şitâb, /Maiyyetindeki asker**le** bir zaman Fârûk. V.K./243*

*Geçenki beş para borcum**la** on beş etmedi mi? H/4*

/ile +beraber/, +/(y)IA+ beraber/

*Bakın ne günlere kaldık: Ya beş, ya altı kopuk, Yamakları**yle beraber** ki hepsi kılkuyruk, Utanmadan çıkıyor, içtihadı kalkışıyor! V.K./366*

*Görün, şu zerreyi tedkîk edin de bir kerre /Nasıl hurûş ile kalbinde eyliyor daraban, /Avâlimi**yle beraber** şümûs-i bî-pâyan! V.K./90*

3.1.2.3. Benzerlik Durumu

İsmin ya da fiilin benzerlik kavramlarıyla nitelenmesi durumudur.

/+CA/

*Tanassur etmeye koyvermiyor ahâlîyi, Bahanesiyle imam görmüyor mu, çıldırarak, Kuduz**ca** saldırıyor intikam için ite bak! V.K./618*

*Beni kaç kerreler ağılattı bu hınzır**ca** şaka! S.K./258*

*Biri evvelce eğer söylemiş olsaydı bunu, /Çalışıp ömrümü çılgın**ca** hebâ etmezdim, /Ben bu müstakbele mâzîmi fedâ etmezdim! HA./53*

*Kolay değil o da... İnsan**ca** ölmenin yolu var. İ.A.F.Y./189*

/Ø +gibi /-nIn +gibi/

*Sükûn belirdi mi bir milletin hayâtında;/ Kalır senin **gibi** zillet, esaret altında. V.K./157*

Parlıyor alnı uzaktan ayın on dördü gibi; /Gülüyor: İşvesinin cazibeler müncezibi. S.K./247

*Bet beniz kül **gibi** olmuş uçarak nûr-i şebâb; /O yanaklar iki solgun güle dönmüş, bitâb! HA./14*

*O dudaklar morarıp kavlamış artık derisi; /Uzamış saç **gibi** kirpiklerinin her birisi! HA./15*

*Kafa bir yük kesilip boynuna, çökmüş bağı; /İki değnek **gibi** yükselmiş omuzlar yukarı. HA./16*

/Ø +tarzında /

*Budak delikleri **tarzında** aç da çitte oyuk, Büyükçe bakla kadar alnının az altına sok. İS./55*

/Ø +yolda /

*Şu fıkrasıyle, hakikat, Cenâb-ı Mevlânâ, Nigâh-ı ibrete açmış cihan kadar ma'nâ; "Delik, deşik, evinin, bir zavallı hâne-harâb, Görür de hâlini, her gün eder **şu yolda** hitâb: "Yıkılma hâ! Beni evvelce etmeden agâh; Çoluk, çocuk biteriz sonra hep, ma'âzallâh!" V.K./402*

3.1.2.4. Eşitlik Durumu (zamanda /durumda/ nicelikte eşitlik-denklik)

Aslında karşılaştırma yapılarak bir üstelemenin, kuvvetlendirmenin ifade edildiği durumdur. Safahat'ta şu yapılar eşitlik durumunu ifade eder:

/Ar+CA/

*Devr-i fetrette kalan, hem de asır+**lar+ca** kalan; /Vahşetin, gılgizin a'mâkına daldıkça dalan; /Gömerek dipdiri evlâdını kum çöllerine, /Bunda bir neşve duyan hiss-i nedamet yerine! Önce dağdan getirip yonttuğu taş parçasını, /Sonra halik tanıyan bir sürü vahşî yığını; /Nasıl olmuş da, otuz yılda otuz bin senelik /Bir terakki ile dünyâyâ kesilmiş mâlik? S.K./421*

*Beni yormuştu bu yıl+**lar+ca** süren yolculuğun, daha /başlangıcı. S.K./78*

*"Böyle gördük dedemizden" sesi milyon+**lar+ca** /Kafadan aynı tehevvrle bakarsın, çıkıyor! S.K./179*

*İnkişâf etmesi atîde de pek zordur onun: /Çünkü meydanda kalan kütle yığın+**lar+ca** odun! S.K./442*

/+CA/

*Gömülmek istemiyenler boyun**ca** hüsrana; Nifakı gömmeli artık mezâr-ı nisyâna. V.K./477*

*Fakat bu levha-i handâna karşı, pek yaşlı, /Bir ihtiyar kadının koltuğunda gür kaşlı, /Uzun**ca** saçlı güzel bir kız ağlayıp duruyor. B./36*

Ø +kadar

*Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü: /-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ **kadar** babam gitti... K./12*

*“Alın da bir küçücük taş, ziyâ-yı ilme tutun, /Bütün nikâtmı evvelce; sonra, kalkın onun /Bakın vücûduna bir hurdebîn alıp, lâkin, /Bu hurdebîn olacak kendi nuru idrâkin /Zemin **kadar** büyütün; âsüman **kadar** büyütün... V.K./80*

/+lik/

Devr-i fetrette kalan, hem de asırlarca kalan; /Vahşetin, gılgahın a'mâkına daldıkça dalan; /Gömerek dipdiri evlâdını kum çöllerine, /Bunda bir neşve duyan hiss-i nedamet yerine! Önce dağdan getirip yonttuğu taş parçasını, /Sonra halik tanıyan bir sürü vahşî yığını; /Nasıl olmuş da, otuz yılda otuz bin senelik /Bir terakki ile dünyâyâ kesilmiş mâlik? S.K./421

Ø +için

*Ama ben kendimi bir müddet **için** (şöyle) aldattım: /Galeyandır... Galeyan geldi mi kalmaz mantık.../Su bulanmazsa durulmaz... Hele sabret azıcık.. S.K./324*

3.1.2.5. Görelilik Durumu

/+A/

Bizim çocuklar+a gelmez ne öyle çifte giden; /Ne böyle Arş'a kadar çifte sallayan yerden! V.K./441

/+CA/

O fakat siz+ce büyük bir şey mi? K.İ./35

Acaba meyl-i teali ne demek onlarca? S.K./178

/+(y)A +göre/

Mütefekkirleriniz anlamıyorlar sanırım Ki çemenzâr-ı terakkide atılmış her adım, /Değişir büsbütün, akvama, cemâ'ât+e göre; /Başka bir kavmin izinden yürümek, çok kere; /Âdeta mühlik olur; sonra ne var, her millet;/Gözetir seyr-i tekâmülde birer ayrı cihet. S.K./409

/+ nazarında/

Bir sahne midir yoksa bu âlem nazarında? T.Y.F/24

3.1.2.6. Bulunma Durumu

Eylemin zaman, durum ve yer bakımlarından gerçekleşme durumunu ifade eder.

/+ Ø/

Zaman isimlerinden sonra bulunma hâli eki olan /+ DA/ eki yüzeysel yapıdan silinir.

Bir zamanlar yine İstanbul'a gelmiştim ben. S.K./83

O zaman Rusya'da hâkimdi yaman bir tazyik... S.K./114

Namaz değil yalnız maksadım... Bugün bir adam /Çıkıp da va'zedecek öğle üstü halka... İ.A.F.Y./39

/+ DA/

Geçende, Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesiyle, /bizim eski âşinâlardan bir artarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni da'vet ederdi dükkânına. H/1

Sayırsız medrese var gerçi Buhârâ'da bugün... S.K./163

Bayramda güler çehre-i mâ'sûm-i sabâvet, /Ümmîd çocuk sûret-i sâfında iyandır. B./2

Karanlıklarda gezen, şeb-çerâğın fıkı-i hikmettir, Ki her işrâkı bir sönmez ziyâyı sermediyettir; Susuz çöllerde kalsan, bedrekan ilhâm-ı sa'yindir. Ki her hatvende eyler sâye- küster vahalar zahir. İ./8

O, sokmak istediğin, şekle girmesiyle kader; /Bütün evâmiri şer'in olur bir **anda** heder! V.K./240

/Ø +Dakika+sı+n+da

Onun tevakkufu, zîrâ, bütün bir aileyi /**Dakikasında** perişan eder, ezer, bitirir. V.K./48

/Stm +İç+i+n+de/

Koşan, gezen, oturan, mâniler düzüp çağıran,/ Davullu zurnalı "dans" eyliyen, coşup bağırان /Bu kâinât-ı sürûrun içinde gezdikçe, /Çocukların tarafındaydı en çok eğlence. B./31

/Ø +Civar+ı+n+da/

Geçende, Yayla **civârında** bir ufak cevelân bahânesiyle, /bizim eski âşinâlardan bir artarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni da'vet ederdi dükkânına. H/1

/Ø+üzer+i+n+de/

Bir sahne ki milyarlar oyun var **üzerinde!** T.Y.F/25

/Ø+sıra +da/

-Yok yok, beni tâ, /Götür İstanbul'a bir yerde bırak ki: Gurebâ, /-Kimsenin onlara aldırmadığı bir **sıra+da-** /Uzanıp ölmeye bir şilte bulurlar orada! HA./67

/İtm +taraf+ı+n+da/

Koşan, gezen, oturan, mâniler düzüp çağıran,/ Davullu zurnalı "dans" eyliyen, coşup bağırان /Bu kâinât-ı sürûrun içinde gezdikçe, /**Çocukların tarafındaydı** en çok eğlence. B./31

3.1.2.7. Çıkma Durumu

/+DAn/

Eylemin çıkış ya da başlangıç noktasını ayrıca ismin kaynağını ifade eden bu durum /DAn/ eki ile ifade edilir:

Önce dağ+**dan** getirip yonttuğu taş parçasını, /Sonra halik tanıyan bir sürü vahşî yığını; /Nasıl olmuş da, otuz yılda otuz bin senelik /Bir terakki ile dünyâya kesilmiş mâlik? S.K./421

Bu muazzam ağacın gövdesi baştan aşağı; Sayısız kökleri, tek mil dalı, tek mil budağı; Milletin sîne-i mâzîsine merbut, ora+**dan** Uzanıp gelmededir... S.K./439

Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /Bütün yüreklere serpildi kubbe+**den** bir rûh: /Rûh-i itmînân. F.C./33

3.1.2.8. Sebep Durumu

/+ A/

Hemen o kız da salıncakçının mürüvvetin+**e**, Katıldı ağlamıyan kızların şetâretine. B./40

Üç beyinsiz kafanın derdine, üç milyon halk, /Bak nasıl doğranıyor? Ü.B.K.D./1

/+ dAn/

Zâlimde teaddîye olan meyl nedendir? /Mazlûm niçin olmada on**dan** müteneffir? T.Y.F/29

Yalın ayak, baş açık, bir paçavra sırtında; /Bu tamtakır adanın tamtakır muhitinde; Acı**ndan** ölmeye mahkûm olan zavallıları, /Sular bıraksa da Bulgar bırakmıyor dışarı! V.K./601

/+ (y) lA/

Bu tezezbü**le** o kuvvet de fakat sarsılacak... S.K./358

Geçende, Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesi**yle**, /bizim eski âşinâlardan bir artarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni da'vet ederdi dükkânına. H/1

Sineler vecd **ile** pür-cûş, dudaklar [vecd **ile**] hâmûş... S.K./61

Âlâm-ı hayâtın iki kat büktüğü ecsâd /Feyzindeki te'sîr **ile** âsûde revandır. B./4

/+ (y) Ip/

Nasılca gâib ed**ip** kamilen muharebeyi, Esaret altına girmişti bir büyük millet. V.K./415

/Ø+için/

Beş on vatansız **için** nâra yakmayın vatânı! V.K./509

/Ø+yüz+ den/

Yazık, yazık ki, bu yüzden bütün felâketimiz. V.K./391

/Ø+yüz+ü+n+den/

Hind'i baştan başa gezmekti muradım, lâkin, /Nerde olsam, beni ta'kîbi **yüzünden** polisin, /Takatim bitti de vazgeçmede muhtar kaldım; /Kaldım amma yine her mahfile az çok daldım! S.K./213

/I+icab+ı/

Bâkîyi beşer her ne kadar etse de tenzîh, /Fâniyyet+**i icâbı**, eder kendine teşbîh!
T.Y.F/21

/A+karşı/

Bu hâl+**e karşı** tahammül hakîkaten pek zor. V.K./367

/Ø+neticesi/

Onun neticesidir sa'ye varmıyorsa elin. V.K./163

3.1.2.9. Hedef /Amaç Durumu

Yönelilen amacı, hedefi belirtir.

/İ+/A/

Diriler koşmadı **imdadına**, sen bari yetiş... Ü.B.K.D./3

... Ne var **sevâbına** say... B./ 38

Aşılarken de vurun **kendine** kendinden aşsı. S.K./444

Huda'yı **kendine** kul yaptı, kendi oldu Hudâ; /Utanmadan da tevekkül diyor bu cür'ete... Ha? V.K./223

Bütün evâmire i'lân-ı harb eden şu sefih, /Mükellefiyyeti **Allah'a** eyliyor tevcih!
V.K./228

Utanmadan yine kalkışma **Hakk'a bühtana**. V.K./257

Geçen kıyamet için "fırtınaydı, geçti" diyor, /Diyor da **zevkine**, vur patlasın, devam ediyor. V.K./561

Murâd-ı Evvel'i sırtında gezdiren tepeler, Nasıl rükû ediyor **Ferdinand'a**, bak, bu sefer! V.K./579

"İstemem!" der o, fakat dinleme, **iknâ'a** çalış: /Kim bilir, belki de bîçâre çocuk anlamamış? HA./40

3.1.2.10. İlgi Durumu

Sahip olan- ait olan, belirten-belirtilen ilgisini ifade eden ektir.

/+Ø/

Şark-ı Aksâ'dan alın, Mağrib-i Aksâ'ya kadar, /Müslüman+Ø yurdunu baştan başa kaç devrim var! S.K./77

Zaman içinde zaman tayyolunmak+Ø imkânı/ Görülmedikçe tahayyür bırakmaz insânı! V.K./269

/+A/

... Nasıl olmuş da, otuz yılda otuz bin senelik /Bir terakki ile dünyâyâ kesilmiş mâlik? S.K./421 (Dünyanın mâliki)

Dağıttı, kamçıya kuvvet, "gidin, ekin" diyerek. V.K./325

/+ nIn/

Herkesin hissi bir olmaz. S.K./2

Hayır mâtem senin hakkın değil... Mâtem benim hakkım:... BÜ./14

Îade etmenin imkânı yoksa mâzîyi, /Bu mübtezel yaşayıştan gebermen elbet iyi. V.K./150

/+ Im/

Gıcırdamakla beraber serîr-i şevketimiz, /Bu dîni kurtaran ancak biz+im hükümetimiz. V.K./463

"Kim bilir; şimdi ne âlemde ben+im şanlı Kösem; Görmedim üç senedir, bari gidip bir görsem..." Diyerek, dün gece güç hâl ile buldum evini. K.İ./ 2

/+ **dA**/

*Yok mu sizler+**de** vatan nâmına hiçbir duygu? S.K./328*

*Fukaranız kılıyor, aklına geldikçe namaz; /Ağniyânız**da** da, hiç yoksa, zekât olsa biraz. S.K./138*

/+ **dAn**/

*Hani, can sağlığıdır doğrusu bun+**dan** ötesi! S.K./102*

*Arzı oynattı yerinden yıkılırken İran... /Belki bir kıl bile ürpermedi siz+**den** bu ne kan! S.K./349*

/+ **(y)Ait**/

*Yanaşman, ırgadın O; Çoluk çocuk O'na **âid**:... V.K./218*

*Cenâb-ı Hak ne diyor bak, Resûl-i Ekrem'ine: /"Bütün serâiri kalbin ihata etse, yine, Danış sahabene dünyâya **âid** işler için; /Rahim ol onlara... /Sen, çünkü, rûh-i rahmetsin. /Hatâ ederseler aldırma, affet, ihsan et;/ Sonunda hepsi için iltimâs-ı gufran et./ Verip karârı da azm eyledin mi.../ Durmıyarak Cenâb-ı Hakk'a tevekkül edip yol almaya bak." V.K./278*

/+ **Ø+ hakkında**/

*Bunların **hakkında** bilmem bir bahânen var mı? ... D./27*

/+ **Ø+ için**/

*Geçen kıyamet **için** "fırtınaydı, geçti" diyor, /Diyor da zevkine, vur patlasın, devam ediyor. V.K./561*

3.1.2.11. Karşılıklılık Durumu

Öznenin yaptığı eyleme bir başka eyleyenin de katılması durumudur. Ancak beraberlikten farklı olarak bir karşılıklılık durumunu ifade eder. Aynı anda ancak karşılıklı yapılan eylemler söz konusudur.

/+ **IA**/

*...Zulmet**le** dâima yarışır... V.K./96*

*Senin**le** biz de, birader, sabahleyin çattık! İ.A.F.Y./48*

3.1.2.12. Karşılaştırma Durumu

İsmi bir başka isim ya da fiile nitelik veya nicelik bakımından karşılaştırma yapılarak bağlanma durumunu ifade eder.¹⁵⁰

/de/

Çerge hâlinde" dedim... Korkarım **ondan da** tebâh: /Yurdunuz bir çökecek olsa, iyâzen-billâh, /Öyle iğrenç olacak akıbetin manzarası! /Ki tasavvur bile vicdanlar için yüz karası! S.K./367

/DAn+ daha/

İyi, lâkin ne kadar beklemiş olsan, işler, /Eskisinden **daha** berbâd, iyileşmek ne gezer! S.K./325

/A+ muadil/

Besliyormuş, bereket versin, o iklîm-i kadîm, /"Rahmetullah"+**a muâdil** daha yüzlerce hakîm. S.K./214

/A+ karşı/

Bu hâl+**e karşı** tahammül hakîkaten pek zor. V.K./367

/Bir yanda + Bir yanda/

Cümleler arası bir karşılaştırma unsurudur:

Bir yanda yanar lânesi bin hâne-harâbın, /**Bir yanda** söner lem'ası milyonla şebâbın. T.Y.F/45

3.1.2.13. Karşıtlık Durumu

/+la +beraber/

Birer kabiledir eczâ-yı ferdi; zerrâtı /Sırayla ailelerdir; alın zureyrâtı: /Görünmemek+**le beraber** yığın yığın efrâd. V.K./85

Gıcırdamak+**la beraber** serîr-i şevketimiz, /Bu dîni kurtaran ancak bizim hükümetimiz. V.K./463

¹⁵⁰ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s.156.

/+İn +rağmine /

Öyle amma, gördüğüm **elvâh-ı şevkin rağmine**, /Bende hâlâ zevke benzer duygu yok, hâlâ yine! Ç.B.S.B.C./9

/+(y)AcAk +yer+de/

Ebû Ubeyde: "Veba var!" deyince askerde; /Tevâbi'yle Ömer durdu kalk+**acak yerde**. V.K./247

/ +sA +de/

...Alış senin**se de**, mes'ûl olan verişten O; ...V.K./218

3.1.2.14. Niteleme Durumu

/ +dA /

Bayramda güler çehre-i mâ'sûm-i sabâvet, /Ümmîd çocuk **sûret-i sâfında** iyandır. B./2

Lâkin bu cedel başla-**yalı**, /Dinliyormuş bizi şahin gibi bir Afganlı. S.K./278

İstedim sonra, neden böyle Japonlar yüksek? Nedir esbâb-ı terakkisi? Yakın+**dan** görmek. S.K./433

Duyulmuyordu **uzak+tan** neyin de şimdi sesi, **Yakın+dan** ancak işittim o vâpesin nefesi! K.N./17

/Ø +Alt+ı+n+da/

Birbirinden müteferrik bu kadar akvamı, /Aynı milliyyetin **altında** tutan İslâm'ı, /Temelinden yıkacak zelzele kavmiyyettir. S.K./335

/Ø +şekl+i+n+de/

Siyeh-reng-i dalâlet bir bulut **şeklinde** mâzîler, /Civârından kaçır, bulmaksızın bir lâhza istikrar; /Ziyâ-rîz-i hakikat bir seher tavrında müstakbel, /Gelir fevkından eyler sermedî binlerce nûr îsâr. F.C./2

/Ø +tavr+ı+n+da/

Siyeh-reng-i dalâlet bir bulut şeklinde mâzîler, /Civârından kaçır, bulmaksızın bir lâhza istikrar; /Ziyâ-rîz-i hakikat bir seher **tavrında** müstakbel, /Gelir fevkünden eyler sermedî binlerce nûr îsâr. F.C./2

/İç+i+n+de/

Beş on fakîre olup bâr-ı dûş-i istiskâl, /Huzûr-i lâlini bir nevha etmeden ihlâl, /Sükûn **içinde** uzaklaştı âşiyânından. H/25

Zaman **içinde** zaman tayyolunmak imkânı/ Görülmedikçe tahayyür bırakmaz insânı! V.K./269

/Ø +gibi/

Lâkin bu cedel başlayalı, /Dinliyormuş bizi şahin **gibi** bir Afganlı. S.K./278

Zâten Ev değil, han **gibi** bir şey: gece gündüz işler...K.İ./7

/E doğru

Şimale **doğru** bütün Pirzerin, İpek, Yakova, Fezâ-yı mahşere dönmüş girîv-i matemden... V.K./644

3.1.2.15. Yaklaşıklık Durumu

İsimleri, yaklaşık olarak belirten isim durumudur. Sayı sıfatlarının art arda kullanılması yoluyla da oluşturulan yaklaşıklık durumu Safahat'ta şu şekillerde karşımıza çıkmaktadır:

Soydu bîçâreyi **üç beş kişi** birden, o zaman /Aldı bir heykel-i üryân-i sefâlet meydan! HA./20

Hah! Bulduk: Tokatlıyan'da, yarın, toplanır **beş altı kopuk**, Birer kadeh biradan sonra davranır erken, Omuzlayıp kırarız bâb-ı içtihadı hemen. V.K./357

Sivrilen zübbelerin hepsi **beş on söz** beller, /Düşünür "Dini nasıl yık-malı bunlarla?" diye. S.K./394

Hemen zarfı da yaklaşıklık bildirir.

Elimde bir koca değnek, onunla yoklayarak,/ önüm adaysa basıp, yok, denizse atlayarak, /-Ayakta durmaya elbirliğiyle gayret eden, / lisân-ı hâl ile amma rûkûa niyyet

eden/-0 sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına, sığınmış öyle giderken, /**hemen** ayaklarına delîlimin koca bir şey takıldı. K./5

Hem de derdi ki: "Çok Uğurlu bir küfedir, kalmadım **hemen** yüksüz..." K./10

/+a/ + **kadar**/

"Bu yarım kubbeler elbette açık durmayacak, Mutlaka birleşecektir" diye beş **hatve kadar** atıverdın mi, görür kubbeyi hayretle nazar... S.K./46

3.1.2.16. Üsteleme Durumu

/de/

Zemini kendine hasretmek isteyip çalışır; /Şu var ki başka emeller **de** ansızın karışır. V.K./116

/dahi/

O hâlde, biz **dahi** ettik: Yehâfü oldu"... Evet! İ.A.F.Y./123

Ne yapsa Avrupa, bizlerce asi olan hareket: "O hâlde biz **dahi** yaptık!" deyip hemen taklîd.... İ.A.F.Y./124

/bile/

Gireriz koynuna, düşsek **bile** şâyed yorgun, /Karşıdan baktığımız heykel-i nûrânûrun. S.K./29

/bir de/

Yetişmiyor gibi yer, **bir de gökyüzünde** mezar! [Var.] V.K./620

/hem de/

"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!" Urefâ mesleği: a'lâ, hem ucuz, **hem de** şeker! S.K./172

/değil +ø/

Değil bir kayda, sığmazsın - kanatlandın mı - eb'âda; /Hayâtın en muhayyel gâyedir âhrara dünyâda. BÜ./12

Bir **değil**, yüz bin bahâr indirse hattâ âsüman; /Hiç kımlıdanmaz benim rûhumda kök salmış hazan! Ç.B.S.B.C./10

/değil +ki +... +dA/

*Değil ki "dön!" diye binlerce yalvaran geride; /Dikildi karşına ecdadının mekâbiri **de**;/ "Yolumda durma kaçarken!" dedin, basıp geçtin. V.K./177*

3.1.2.17. Varma Durumu

Eylemin vardığı, ulaştığı, bittiği noktayı belirten durumdur. Kişiyeye/şahsa varma durumunda derin yapıda ikinci eyleyen karşımıza çıkar.

/+A/

Hastalanmışsa ağaç, gösteriniz bir bilen+e;/Bir de en çok köke baksın o bakan kimse yine. S.K./443

Müneccimin, bereket versin, eski takvimi Haber verir biz+e, mevsim şehirde gelmiş mi? İS./19

3.1.2.18. Vasıta (Araç) Durumu

Vasıta/araç veya sayesinde /yardımıyla anlamlarını katan görev elemanlarıdır.¹⁵¹

/(y)+IA +Ø/

Bir cerîdeyle hemen başlayıverdim va'za. S.K./130

O da sahiplerinin lâhik olan izniyle. S.K./204

Sonunda bir de "tevekkül" sokuşturup araya, /Zavallı dîni çevirdin onunla maskaraya. V.K./203

/+DA /

İki alsam ne çıkar sâye-i hürriyyette? K.İ./63

/+DAn /

Bir de İstanbul'a geldim ki: Bütün çarşı, pazar /Na'radan çalkanıyor! S.K./285

Haydi şadırvan kapısından dan girelim: S.K./33

¹⁵¹ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s. 166.

3.1.2.19. Yaklaşma Durumu

/İ +üst+ü/

Bugün bir adam /çıkıp da va'zedecek öğle üstü halka... İ.A.F.Y./39

Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz; /Geçende Fâtih'e çıktık ikindi üstü biraz. K/33

3.1.2.20. Özne Durumu

/+Ø/

Bana sor memleketin hâlini ben söyliyeyim: /Bir imam çünkü, bilir evleri... Hâ bir de, hekim. K.İ./103

3.1.2.21. Yönelme Durumu

Yere ve zamana yönelme durumunu ifade eden ekler ve edatlar Safahat'ta şu biçimbirimlerle oluşturulmuşlardır:

/+ (y)A/

Olaydı koskoca millette bir beyinli kafa; /"Vücûdu bir yana atmak, dimağı bir tarafa, /Akıllı kârı değil" der de böyle yapmazdı. İ.A.F.Y./176

Hiç o gitsin de dönüp bakmayarak arkasına, /Nâsın efkârı -ki efkâr-ı umûmiyye odur- /Gitmesin kendi yolundan... Bu nasıl kabil olur? S.K./382

/+ (y)A +doğru/

İnâyetiyle Hudâ kaldırınca her birini, /Semâya doğru o dağlar da açtı ellerini. F.C./29

Şimâl +e doğru gidersin: Soğuk bir istikbâl, /Cenûb+a niyyet edersin: açık bir istiskâl! V.K./193

3.1.2.22. Yükleme Durumu

İsimlerin nesne göreviyle fiile bağlanma durumudur. Yükleme hâli, “isme bir belirlilik kazandırır; o ismi kendinden sonraki fiile bağlar ve o fiilin etkisi altında bulunduğunu gösterir”¹⁵²

¹⁵² Ediskun, s. 111.

/+Ø/

-Ver ordan on paralık **zencefil+Ø**, **çörek otu+Ø**, **biber+Ø**. H/3

Başka bir sahile gehvâre-i emvâcından, /**Böyle şeh-dâne+Ø** çıkarmış mı yakınlarda zaman? S.K./14

/+(y) I; +nI/

Dînin ahkâmı+**nı** zaten fukahânız söyler, /Anlatırlar size bir müşkiliniz varsa eğer /siz âlem-i İslâm'ı sorun, söyleyeyim; Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim, görmediğim. S.K./76

Yoksa kanûn-i llâhi'+**yi** de yırtar mı beşer? S.K./123

Bakın ne hâle getirmiş ki cehlimiz dîni: Hurafeler bürümüş en temiz menâbi'**ini**. V.K./327

/+A/

Ne var inadına etsen de bir sefer galebe, /Benimle Fâtih'e gelsen...(inadını yensen) İ.A.F.Y./52

/+DAn/

Köprü**den** çok geçerim; hem ne kadar geçtimse, /Beni sevk etmedi bir kerrecik olsun ye'se, /Ne Halic'in o yosun çehreli miskin suları; /Ne onun hilKate küsmüş gibi durgun kenarı! S.K./1

3.1.2.23. Yerine Geçme Durumu

/+Ø+namına/

Sıgırmıyor en büyük endazeye işler artık; / Saltanat **nâmına**, din **nâmına** bin maskaralık [yapılıyor.]... S.K./86

Diyor ecdadımız makberlerinden: "Ey sefil ahfâd. Niçin binlerce ma'sûm öldürürken her gelen cellâd, Hurûş etmezdi, mezbûhâne olsun, kimseden feryâd? Otuz milyon ahâlî, üç şakinin böyle mahkûmu Olup çeksin hükümet **nâmına** bir bâr-ı meş'ûmu! Utanmaz mıydınız bir, saysalar zâlimle mazlumu? Siz, ey insanlık istidadının dünyâda mahrumu. Semâlardan da yüksek tuttunuz bir zıll-i mevhumu!" İS./2

/+Ø+nUn+hesabına/

Hayâtın erzeli olmuş hayât-ı mu'tâdın; /Senin hesabına birçok utansın ecdadın!

V.K./148

"Çalış!" dedikçe şeriat, çalışmadın, durdun, /Onun hesabına birçok hurafe uydurdun! V.K./202

/+Ø+ yerine/

Dalkavuk devri değil, eski kasâid yerine, /Üdebânız ana avrat sövüyor birbirine! S.K./316

3.1.2.24. Seslenme Durumu

Safahat, incelenen metinler dikkate alındığında dilin çağrı işlevinin ağırlıklı olarak kullanıldığı bir eser olma özelliğini de göstermektedir. Dilin çağrı işlevi “çağrı biçiminde gerçekleşen ve alıcıya yönelik olan bir işlevidir. İleti ile alıcı arasındaki ilişkileri tanımlar, çünkü ilke olarak, bu iletişimin amacı alıcıda bir tepki ve davranışında bir değişiklik yaratmaktır. ...Birine seslenirken örtülü ya da belirtik olarak amaç hep ondan bir şey istemektir. ...Çağrı işlevi, emir, ikinci kişi adıları SEN/SİZ, soru sorma, sorgulama gibi öğeleri ve kimi noktalama işaretlerini (!,?) içerir.”¹⁵³ Safahat’ta dilin çağrı işlevinin sıkça kullanıldığının göstergelerinden en önemlisi seslenme durumudur. Akif, özellikle kürsülerde dönemin şartları ve kendi sanat anlayışı gereği millî bir bilinç oluşturma amacını gütmektedir. Bu amacı gerçekleştirmek de okuyucusunda bir davranış değişikliği yaratmakla mümkün olacaktır. Ayrıca günlük konuşma dilinde de çağrı ve ilişki işlevi söz konusu olduğu için seslenme durumu eserde kendisini çeşitli yapılarla ortaya koymaktadır. Safahat’ta seslenme durumu şu yapılarla sağlanmıştır:

Ø

Ey cemâat +Ø, uyanın elverir artık uyku! S.K./327

Düşmemek mâdem elinden gelmemiş evvel senin, /Ölmeden olsun mu ey miskin+Ø, bu çöller medfenin? D./17

¹⁵³ Zeynel Kıran, Ayşe (Eziler)Kıran, *Dilbilime Giriş*, (1. Baskı), Seçkin Yay., Ankara 2001, s. 91.

Semâ-peymâ iken râyâtımız tuttun zelîl ettin; Mefahir bekleyen âbâdan evlâdı hacîl ettin; Ne âlî kavm idik; hayfâ ki sen geldin sefîl ettin; Bütün ümmîd-i istikbâli artık müstahîl ettin; Rezîl olduk... Sen ey kâbûs-i huni+ø, sen rezil ettin! İS./5

*Yâ Rab, o ne dehşettir, **İlâhî**, o ne heybet! T.Y.F/3*

*-Otur **oğlum**, seni dikkatlice bir dinleyelim... HA./17*

***Kuzum**, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak? K/25*

***Hey gidi hülyâcı Tatar!** /Kahraman milleti gördün... dediğin Türkler mi? S.K./270*

*İşte, ey **unsur-i isyan**, bu elîm izmihlâl, /Seni tahrîk eden üç beş alığın ma'rifeti! Ü.B.K.D./51*

***Cemâ'at**, elverir artık, bu uykudan uyanın, /Hudâ rızâsı için, dünkü hâdisâtı anın! V.K./458*

3.1.2.25. Sınırlandırma Durumu

*/+(y)A + **kadar**/*

Sonuna eklendiği ismi zaman, yer, yön, ölçü bakımından sınırlandırır. Bu sınırlandırma başlangıç, bitiş, nicelik bakımlarından olabilir.

*Ne demek! Dörde **kadar** evlenir erkek, **demeye** /**Kalmadan** başladı şirretliğe...*

*/DAn + **başka**/*

*Rusya'dayken beni gördükçe gelir, derdi: İmam, /Oku sen yoksa işin... Öldü sizin hasta adam! /Çıkmıyor vâris-i meşrû'u da bizden **başka**..." S.K./257*

*/DAn + **beri**/*

*Okunur her birinin cebhe-i hüsrânında, /"Ne gelenden haberim var, ne gidenden haberim /Serserî-gûne gelem+den **beri** sersem gezerim!" S.K./111*

*/DAn/ ... /+(y)A + **kadar**/*

Bu yapı kalıplaşmış bir yapıdır ve açıklama işlevi ile birlikte bir sınırlandırma söz konusudur.

Gelin de bayramı Fâtih'te seyredin, zirâ /Hayâle, hâtıra sığmaz o herc ü merc-i safâ, Kucakta gezdirilen bir karış çocuklar +dan /Tutun da, tâ dedemiz demlerinden arta kalan, /Asırlar ölçüsü boy boy asâli nesl +e kadar, /Büyük küçük bütün efrâd-i belde, hepsi de var! B./16

Şark-ı Aksâ'dan alın, Mağrib-i Aksâ'ya kadar, /Müslüman yurdunu baştan başa kaç devrim var! S.K./77

Safahat'ta sınırlandırma durumu ayrıca **boydanboya, baştanbaşa, baştan aşağı** gibi kalıplaşmış zarflarla da sağlanmıştır.

Dışı baştanbaşa bir nesil-i kerîmin yâdı; /İçi boydan boya milyonla şehîd ecsâdı, /Öyle meşbû'-i şehâdet ki bu öksüz toprak; /Oh, bir sıkısa adam otları, kan fışkıracak! S.K./363

Bu muazzam ağacın gövdesi baştan aşağı; Sayısız kökleri, tek mil dalı, tek mil budağı; Milletin sîne-i mâzîsine merbut, oradan Uzanıp gelmededir... S.K./439

3.2. Fiil Çekimleri

Bağımlı bir biçimbirim olan fiil, söz dizimi kuramlarında cümlelerin temel öğelerinden biri olarak kabul edilen yüklemi oluşturur. Yüklem, fiil tabanlarının zaman, kip ve kişi ulamları bakımından belirli kılınmasıyla oluşturulur. Ancak Türkçede yargı öbekleri isme, sıfata veya tümlece dönüşebilir. Bu durumda fiil, zaman, kip ve kişi bakımından tanımlanmayıp fiilimsi ekleriyle geçici kavram ilişkileri kurulur.

Dil bilgisi kitaplarında genellikle yapım eki olarak değerlendirilen fiilimsiler, geçici kavram işareti niteliği taşımalarına rağmen geçici kavram ilişkisi ile kurulan bir yan cümleyi aktardığı için çekim (işletme) eki olarak kabul edilip fiil çekimi bağlamında değerlendirilebilir.

3.2.1. İsim-Fiil

Cümle içerisinde temel cümlelerin öznesi ve nesnesi konumunda olan yan cümleler çeşitli ekler vasıtasıyla isimleşirler. Bu tür yan cümleler, cümle içerisinde isim, sıfat ve zarf yan cümleleri olarak adlandırılırlar. İsim yan cümleleri kendi içerisinde çözümlendiğinde bitmemiş bir yargı bildirmelerine rağmen, bağımsız bir cümlelerin bütün öğelerini taşırlar ancak bir isim gibi kullanıldıkları için temel cümlelerin ögesi

hâline gelirler.¹⁵⁴ İYC’de yüklem olan isim fiil yargı bildirmez.¹⁵⁵ Bu yapılar Safahat’ta şu şekillerdedir:

1. İYC, /-**mAk**/ ekiyle kullanıldığında özne yalın hâlde bulunur.

Vakit kazanmak için isterim yavaş git-mek İ.A.F.Y./29

2. İYC, /-**mAk**/ eki hariç diğer isim fiil ekleriyle oluşturulduğunda yan cümlelerin öznesi ve yüklemi bir isim tamlaması oluşturur:

Ma'bedin şimdiki ta'rife bakarsak, az çok: / Müstatîl olması îcâb edecek! S.K./49

Tecellüd eylesinden yılıp da zındîkın, /Ağırca alması, bir fitnedir ki, siddîkın: /Cenâb-ı Hakk'a sığınmış o heybetiyle, Ömer. V.K./396

Bir hareket ismi ve ona bağlı tümleyen veya tümleyenlerden oluşan sözcük grubudur. Hareket ismi, /-mAk/, /-mA/, /-İş/ ekleri¹⁵⁶ ve bazan da sıfat-fiil eki olarak bilinen /-Dİk/ ve /-AcAk/ ekiyle yapılır. Safahat’ta kullanılmış olan isim fiiller şöyle sıralanabilir:

3.2.1.1. İsim Yan Cümlesi Kuran İsim-Fiil Ekleri

-1. /-mA/

Türkçede en çok kullanılan isim-fiil şekillerinden biridir.

Tecellüd eylesinden yılıp da zındîkın, /Ağırca alma+sı, bir fitnedir ki, siddîkın: /Cenâb-ı Hakk'a sığınmış o heybetiyle, Ömer. V.K./396 (Özne)

Ebû Ubeyde hemen koştu alma+sıyle haber. V.K./245 (Zaman Tümleci görevinde)

-Bana bak: /Hastanın gitme+si herhâlde muvâfık olacak. HA./38

-2. /-mAk/

Safahat’ta en fazla kullanılan isim fiil eklerinden birisidir. Dönemin söyleyiş özelliğinden kaynaklanan bu seçim aslında biraz da oluşum sesiyle ilgilidir. Vurguyu da üzerine alan bu ek, söylemin etkinliğini artırıcı bir işlevle karşımıza çıkmaktadır.

¹⁵⁴ Börekçi, Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.135

¹⁵⁵ Leyla Karahan, Türkçede Söz Dizimi, (13. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2008, s. 55.

¹⁵⁶ Karahan, s. 55.

Kuzum, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak? K/25

Buna eş lâzım, evet olmamak olmaz kabil. S.K./43

Özne hâlindeyken yalın durumdadır, Ancak son çekim edatlarıyla kullanıldığında son çekim edatının işlevine göre tümleç görevini üstlenir.

Gece gündüz yürüdüm bulmak için Taşkend'i: /Geçtiğim yerleri tadada mahal yok şimdi. S.K./148 (Hedef Tümleci görevinde)

-3. /-(y)İş/

Bütüncede diğer eklere oranla çok az kullanılan bir ektir. Bu kullanım birkaç sözcükle sınırlıdır.

Îade etmenin imkânı yoksa mâzîyi, /Bu mübtezel yaşayıştan gebermen elbet iyi. (yaşamak) V.K./150

Sokarsa burnunu herkes düşünmeden her işe; Kalır selâmet-i milliyyemiz öbür gelişe! V.K./388

-4. /-dİk/

Bu ek sıfat-fiil eki olarak bilinse de isim-fiil işlevli kullanımı da söz konusudur.

Görölmüyor birinin istirahat eyle+diği.. V.K./47.(Eyle+mesi)

Aşağıdaki örnekte ise /-dİk/ ekinin sıfat fiil işlevi söz konusudur. Sıfat görevinde olan sözcük bir ismi nitelemektedir:

Bir bilmediğim pîr amma, / Hiç de bigâne değil kalbe o câzib sîmâ. S.K./71

3.2.1.2. Yüklem İsmi Yapan İsim Fiil Ekleri

-1. Ø: Emir ifadeli yüklem isimlerinde de emir ifade eden ek işaretsizdir:

İşte her cebhede, her yerde demâdem görünen, / Lâkin esrara bürünmüş gibi mübhem görünen, /Seni bitâb-ı telâkki bırakan âyâtın, /Kalarak mülhem-i âvâresi hissiyatın, /Dalgalan-ø+sın da denizler gibi kalbinde celâl, / Görme-ø+sin dîdelerin reng-i sivâ, rengi-i zılâl! S.K./55

Kimin kolunda mesâi denen vefalı silâh /Görölmüyorsa, ümîd etme-ø+sin sonunda felah. V.K./120

1. /-(y) A/

İstek bildiren ekler, eylemin henüz gerçekleşmediği, gerçekleşmesi istenen eylemin anlatma zamanına göre değer kazandığı yani geçmişte ya da şimdi (gelecek) istenen kılma-olma- kılmama-olmama durumuna göre değer kazanan eklerdir. /-(y) A/ eki, şu andan sonraya yönelik istek bildiren, bağlama göre şimdiki zamanı ve şimdi başlayan gelecek zamanı ifade eden sıfat-fiil ekidir.

Kurbân ol+ayım, biz bu tecellîden usandık! V.K./688

Ben de bir yer bularak şöylece tenhâ dal-a+yım, / Varlığımdan geç-e+yım, mahv-ı temâşâ kal-a+yım. S.K./58

Pervâzına yetmez gibi pehnâ-yı avâlim, /Gâhî seni bulsam diye, âvâre hayâlim /Bir şevk ile lâhûta kadar yüksel-e+yım der. T.Y.F/4

2. /-sA/

Dilek- şart eki olarak bilinen bu ek, metinlerde her iki işleviyle de kullanılmıştır. Şimdiki zamanın yanı sıra gelecek anlamı da ifade eder. Ayrıca var sayılan bir durumun da ifadesi bu ekle yapılır:

Garbın eşyası, eğer kıymeti hâizse yürür; /Moda şeklinde gelen seyyie gümrükte çürür. S.K./206 (Şart)

Sana söylersem eğer, şimdi düşündüklerimi, /Ebediyyen bu hayâlâta veda eylersin. S.K./271 (Durum)

-5. /sA gerek/

Yük ağır, ecri de nisbetle azîm ol-sa gerek! S.K./322

—Ben anlamam ya, fakat pek değerli ol-sa gerek... Hakîkaten şu geçit çok güzel midir? İ.A.F.Y./74

Vefâ'ya çık-sa gerek+tir bu eğri büğrü sokak... İ.A.F.Y./147

-6. /mAk+DA/

“Türkçe gibi, harekete dayalı bir dilde fiil ve fiilin zamanı çok önemlidir. Bir kılış veya oluş kesinlikle bir zaman diliminin içinde gerçekleşecektir. Türkçe söz dizimi açısından da fiile dayalı bir dil olduğu için, yüklem Türkçenin söz diziminde asıl unsur

olarak karşımıza çıkar ve yüklem Türkçede hemen her zaman bir zamana bağlı olarak bir fiille birlikte oluşur.”¹⁵⁷

Eylemin başlayıp devam ettiğini, sürerliliğini ifade eden bir sıfat-fiil ektir.

Safahat'ta oldukça sık kullanılan bir ektir. Bunun sebebi de eserin söylemiyle ilgilidir. Tercih edilen bu yapıyla şimdiki zamanın önemi belirtilmektedir. Bu yapıda eylem sürerliliği önemlidir. Bir anda olup biten değil devam eden bir süreç vardır. Bu ek daha çok süreç ektir denilebilir.

*Nutka gelmiş öte dursun hocalar bir yandan... /Sahnedenden sahneye koş-**makta** bütün şâkirdan. S.K./314*

*İşte biz böyle didin-**mekte**, çalış-**makta** iken, /Bir sabah üç tanıdık, seslenerek pencereden, /Dediler: "şimdi hükümet basacak matba'anı... /Durmanın vakti değildir. Hadi kaldır tabanı!" S.K./145*

*Baktım ki: Genişçe bir küfe yat-**makta**, hem epey eski. K./6*

*Bir münevvim ses değil yer yer hurûşan velvele:/ Fevc fevc ak-**makta** insanlar bütün müstakbele. D./8*

*Hülâsa, his ile yâhud nazarla farkolunan/ Nücûm-i nâ-mütenâhî bütün çalış-**makta**... V.K./54*

*Fakat bugün acınır bir nazarla bak-**makta**: Omuzda, çünkü, bataklık şimdi, cansa gırtlakta. V.K./343*

*Bu harb işinde kazan-**makta**dır çalışmış olan; /Çalışmayıp oturandır gebertilen, boğulan. V.K./118*

*Dün, **kudurmaktaydı** ormandan cahîmî bin zefir; /Âşiyân tutmuş, bugün, her dalda perran bir safir! Ç.B.S.B.C./5*

7. /mA+DA/

Şimdiki zaman ifadeli ancak daha geniş bir zamanı ifade eden bir ektir. /mA+DA/ ekinin eşdeğeridir.

¹⁵⁷ Kâzım Köktekin, “-mAktA, -mAdA Şimdiki Zaman Ekleri Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 2001/1, S. 594, 634-638.

Kamer çalışmadadır, gökle yer çalışmadadır; / Güneş çalışmada, seyyareler çalışmadadır. V.K./25

Bazı kullanımlarda her zamanı yani geniş zamanı ifade eder.

Şu madde yok mu ki almakta birçok eşkâli, /Onun da varmadadır sa'ye asl-ı seyyâli. V.K./16

-8. /-mAk üzre/

Bu ek, “cümle sonunda yüklem içinde yer almışsa, yakınlık, tezlik kavramı verir.”¹⁵⁸

İşte gördün ya, herif "sâye-i hürriyyette" /Diyerek başla-mak üzre+ydi hemen tehdîde ; /Eskiden vardı ya meydanda gezen ipsizler: /Hani bir "sâye-i şâhâne" çekip her şeyi yer!

-9. /mAlI/

Farklı işlevlerle yüklem ismi oluşturur. Safahat'ta şu işlevleri tespit edilmiştir:

İhtimal işlevinde kullanımı

Yalnız iç kapının üstüne yükseltileni, /-Mutlaka medhali göstermek için olmalı ki- Bir siyak üzre atılmış, sıralanmış öteki / Kubbelerden daha yüksek, daha vâsi' duruyor. S.K./40

Gereklilik işlevinde kullanımı

Bir elde ol-malı kandil, bir elde iskandil, /Selâmetin yolu insan için bu, başkası değil! K./4

Mütefekkir geçinenler ne diyor sizde bakın: /"Medeniyyette tealisi umûmen Şark'ın, /Yalnız bir yolu ta'kîb ederek kaabildir; /Başka yollarda selâmet gözetin gafildir. /Bakarak hangi zeminden yürümüş Avrupalı, /Aynı izden sağa, yâhud sola hiç sapma-malı./ Garbın efkârını mâl etmeli şark'ın beyni; /Duygular çıkmalı hep aynı kalıptan: yâni: /İçtimâî, edebî, hâsılı her mes'elede, /Garbı taklîd edemezsek, ne desek beyhude. /Bir de din kaydını kaldır-malı, zîrâ o belâ. /Bütün esbâb-ı terakkîmize engel hâlâ!" S.K./378

¹⁵⁸ Koç Nurettin, “-makta/-mekte ÜZERİNE”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 1998/I, S. 558, 490-496.

Hedef işlevinde kullanımı;

"Zevk-i hürriyeti onlar daha çok anlamalı" /Diye mekteblilerin mektebi tek mil kapalı! S.K./311

Emir işlevinde kullanımı;

-Oğul, çabuk... Bana tîrak...[ver] Okunmuş ol-malı (olsun)ha!"/ Bizim çocuk, adı batsın, yılcık olmuş... H/7

İstek işlevinde kullanımı;

Sivrilten zübbelerin hepsi beş on söz beller, /Düşünür "Dini nasıl yık-malı bunlarla?" diye. S.K./394

-10. /-mAk gerek/

Senin bir nüsha-i kübrâ-yı hilkat olduğun elbet, Tecellî etti artık, dur, düşün öyleyse bir hükmet. Nasıl ol-mak gerek+tir şimdi eî'âlin ki, hem-pâyen Behâim olmasın, kadrin melâikten muazzezken? İ./25

Çok şedâid iktihâm et-mek gerek+tir, [O]doğrudur... D./14

Demek ki: Şimdi bu taş canla, başla uğraşıyor, /"Bütün avalimi lebrîz eden mesâiye, Benim de sa'yim olun-mak gerek ilâve..." diye. V.K./81

"Muallimim" diyen ol-mak gerek+tir imanlı; Edebli, sonra liyakatli, sonra vicdanlı. V.K./436

3.2.2. Sıfat-Fiil (Ortaç, Partisip)

"Sıfat-fiiller, hareket hâlindeki nesnelerin bu hareketleri devam ettiği sürece, harekete bağlı niteliklerini ifade eden isim-fiillerdir. Nesneyi bitmiş, devam eden ya da henüz başlanmamış bir eyleme göre belirttikleri için zaman kavramı da ifade ederler. Türkçenin yapısından (eklemeli) dolayı zamana bağlı nitelik kavramı, fiillere ekler ekler getirilerek elde edilir. Bu ekler, genel fiillere değil de olumlu ya da olumsuz fiillere eklenebilirler."¹⁵⁹ Sıfat-fiil ekleri olmama-kılmama ekinden sonra gelir. Sıfat- fiiller "geçici hareket isimleri"¹⁶⁰ yapar. Bu yönüyle yapım eklerinden ayrılırlar. "...partisipler, ve fiilden isim(sıfat) yapma ekleri birbirinden farklıdır. Partisipler zaman ve

¹⁵⁹ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s. 144.

¹⁶⁰ Ergin, s. 334.

hareket gösterir, bu yüzden geçici ve belli nesnelere bağlı olmayan ortak vasıf isimleridir.”¹⁶¹

3.2.2.1. Yüklem İsmi Yapan Sıfat Fiil Ekleri

Yüklem ismi yapan sıfat-fiil ekleri, Safahat'taki kullanımlarıyla şöyle sıralanabilir:

-1. Ø

Yüklem ismi kuran ve geniş zaman ifade eden ek, olmama kılmama tabanlı fiillerde işaretli biçimbirime dönüşebilmektedir:

"Leyse li'l-insâni illâ mâ seâ" derken Hudâ; /Anlama-Ø+m hiç meskenetten sen ne beklersin daha? D./19

Medenî Avrupa, bilme-Ø+m, niye görmezdi bunu? S.K./117

Müslümanlık sizi gayet sıkı, gayet sağlam, /Bağlamak lâzım iken, anlamadım, anlayama-Ø+m, /Ayrılık hissi nasıl girdi sizin beyninize? S.K./333

Başka ses bilme-Ø+m, muhîtimden enîn eyler huruş; /Beklerim dinsin bu mâtem, beklerim, olmaz hamûş! Ç.B.S.B.C./14

Lâkin canımı sıktı akşam "edeme-Ø+m, üstüme evlenme!" diye. K.İ

-2. /D+I

Yaşanan/görülen geçmiş zaman ifadeli sıfat-fiil eki olarak bilinir. Safahat, gerçek yaşantıları anlatan bir metin olma özelliğini gösterdiği için bu ek, sıklıkla kullanılmıştır.

Bir gün evvel yetişip dalmak için sînenize, /Boyla-**dım** sahili, sahilden açıldım denize. S.K./242

Eğildi sonra o dağlar Huzûr-i İzzet'te; /Görün-**dü** sonra o dağlar zemîn-i haşyette! F.C./28

Şark'ı baştanbaşa yıllarca dolaş-**tım**, gez-**di+m**; /Hem de oldukça görür-**dü+m**... Kafa gezdirmez-**di+m**! S.K./430

¹⁶¹ Funda Kara, "Yapım Eki İşlevinde Olmayan Eklerden Bazıları", Atatürk Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu, 25-27 Nisan 2007, Erzurum, Yayınlanmış Bildiriler-2, Erzurum 2009, s. 565-576.

Bu Arabmış, bu Acemmiş, bu Tatarmış, deme-di+m, /Müslüman unsurunun hepsini gör-dü+m kendim. S.K./431

"Çalış!" dedikçe şeriat, çalışma-di+n, durdun, /Onun hesabına birçok hurafe uydur-du+n! V.K./202

Yıkıp şerîati, bambaşka bir binâ kur-du+k; Nebî'ye atf ile binlerce herze uydur-du+k! V.K./330

-3. /-mİş/

Duyulan, öğrenilen geçmiş zaman ekidir. Ancak metinlerde sadece bu işlevle kullanılmamıştır. Zaman kavramının yanı sıra duygu değeri de yüklenen eklerdendir. Akif, ironik bir yaklaşımla kurduğu cümlelerde bu ekin küçümseme/önemsememe işlevinden oldukça yararlanmıştır.

Zavallının sözü pek anlaşılma-mış ilkin; "Bunak!" diyen bile ol-muş düşünmeden; lâkin, Herif, bu söz ne demektir, güzelce şerh et-miş; Deminki lâfları pek vâkıfâne cerh et-miş. V.K./419

Yatarken yerde ilhâdıyle haşır olmuş sefil efkâr, /Yarıp edvârı yükselmiş bu müdhiş heykel-i ikrâr. F.C./1.(Geçmiş zaman)

Hakk'a tefviz ile üç tane yetişmiş kızını; /Taşıyanlar bile varmış buradan baldızını, /Analık ilmi için Paris'e, yüksünmeyerek... S.K./321 (Küçümseme)

Köprüler asma i-miş Avrupa âfâkında... S.K./7 (bilmezden gelme)

Bet beniz kül gibi ol-muş uçarak nûr-i şebâb; /O yanaklar iki solgun güle dönmüş, bitâb! HA./14

Bahârı görmeyiz amma lâtif olur derler... Çiçeklenir-miş ağaçlar, yeşillenir-miş yer. İS./15

-4. /(y)AcaK/

Gelecek zaman ifade eden bir ektir. Ancak kullanım alanı olarak yaşanan andan başlayarak bir gelecek zamanı kapsar, bu da genellikle zarflar yoluyla sağlanmaktadır.

O anda koptu yüreklerden öyle bir feryâd /Ki rûhum eyle-yecek tâ ebed o dehşeti yâd. F.C./30

*Meselâ karşıdaki Sahilin, başbaşa vermiş, düşünen, pis, eski,/ Ağlamış yüzlü, sakîl evleri durdukça, sizin /İçinizden acı şeyler geç-**ecek hep...** S.K./3*

*O ziyâ âlemi bilmez ki karanlık ne demek; /O semâvî yuva kirlenmedi, kirlen-
meyecek. S.K./22*

*Etse dünyâları tûfan gibi levs istîlâ, /Bu, semâlarda yüzen, şâhikanın pâk eteği,
/Karşıdan seyred-**ecektir o taşan mezbeleyi.** S.K./24*

-5. /-yor/

Şimdiden başlayan geçmiş zamanı anlatan metinlerde söylemde zamansal değişiklikler söz konusu olur. Özellikle anlatıma dayalı metinlerde, yaşanan an aslında geçmişte kalmıştır, ancak anlatma zamanı olarak bir şimdilik ön plana çıkar. Safahat için de bu durum geçerlidir. Hikâye etme, anlatma zamanı ile yaşanma zamanı doğal olarak farklılık arz eder. Her metin kendi derin yapısına göre yüzeysel yapısını oluşturur. Biçim ve anlam birlikteliği zamansal seçimler için de geçerlidir. Yaşanan ve yaşayan bir metin olma özelliğini bünyesinde bulunduran eserde doğal olarak daha geniş bir zamanı ifade eden yapılar daha çok kullanılmıştır. Bu metinlerde zaman ekleri anlatıma uygun olarak değer yüklenir. Bu ek de şimdiki yaşanan zamanın yanı sıra anlatma zamanına göre geçmiş zamanı da ifade edebilir. Çünkü anlatılan olay geçmişte yaşanmış, bitmiş veya süregeliyordur.

*Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü: /-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp dur-**uyorsun** sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti... K./12*

*Gör-**üyor** şimdi nazar girdi mi derhal içeri; /Aynı eb'âd ile tesbât edilen kubbeleri. S.K./38*

*Sığ-**mıyor** en büyük endazeye işler artık; / Saltanat nâmına, din nâmına bin maskaralık... S.K./86*

Sayırsız mektep açılmış; Kadın, erkek okuyor; /İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor. S.K./250

*Yalınız iç kapının üstüne yükseltileni, /-Mutlaka medhali göstermek için olmalı ki- Bir siyak üzre atılmış, sıralanmış öteki / Kubbelerden daha yüksek, daha vâsi' dur-
uyor. S.K./40*

Bugün anâsır-ı İslâm'ı bir denî cereyan Sürükl-üyor ki: Bakın nerden eyliyor nebean. V.K./426

Parlıyor alnı uzaktan ayın on dördü gibi; /Gülüyor: İşvesinin cazibeler müncezibi. S.K./247

-6. /-mA-z/

Olumsuz fiil tabanlarında kullanılan geniş zaman sıfat-fiilidir.¹⁶²

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokaklarında gezilme-z ki yüzme bilmeyerek! K./2

Bunu umma-zdın a hiç... S.K./266

Bu dördü olmadan olma-z: Vazife, çünkü büyük; /Atıp da yazmayı bez bağlamakla dünkü hödük; /Ya kalçın altına yüksek topuklu, eğri burun, /Fotin çekip filiz olmakla her zamanki odun; /Hudâ rızâsı için, "ehliyim işin" demesin! V.K./437

Birinci tekil şahıs ekiyle kullanıldığında geniş zaman eki düşer. Bu durumda şimdiki zamanı ifade eden –Ø + den siz etmek gerekir.¹⁶³

Nedir alâkası yirminci asr-ı irfanla Bu şaklaban herifin? Anlama-ø+ø-ø+m ayıp değil a! V.K./540

-7. /-(A)r/

Geniş zaman sıfat-fiil ekidir.

Yüce dağlar gibi, âfâka döşerken sâye, /O, bekadan daha câzib kesilen, âbideye, /Bir nazar, zevk-i bedî'îni yeter tatmine... S.K./20

Geniş zaman sıfat-fiili olarak bilinen bu ek, STT'de bağlama göre geçmiş zaman anlamı taşıyabilmektedir. Safahat'ta da bu kullanım sıkça karşımıza çıkar.

Döküldü ortaya ârâ-yı encümen bir bir: Siyâseten kimi kurtarmak istemiş kalanı; Demiş ki diğeri: "Asker halâs eder vatani;" O de-r: "Donanmaya vardır bugün eşedd-i lüzum" Bu de-r: "Hayır, daha elzemdir iktisâb-ı ulûm" Kiminde san'ata rağbet, kiminde nakde heves; Hülâsa, her kafadan başka başka çıkmış ses. V.K./417

¹⁶² Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s.239.

¹⁶³ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s. 146.

-8. /-(y)An/

Geniş zaman anlamı taşıyan bu ek, eksiltili yapılarda yüklem ismi olarak değer kazanır.

Bu harb işinde kazanmaktadır çalışmış olan; /Çalışmayıp otur-an+ø-ø+ø+dır gebertilen, boğulan. V.K./118

3.2.2.2. Sıfat Yan Cümlesi Yapan Sıfat Fiil Ekleri

Sıfat-fiil ekleri yüklemleştirme işlevinin yanı sıra nesneleri niteleme göreviyle de değer kazanırlar. Safahat'ta sıfatlaştırma göreviyle kullanılan ekler şunlardır:

-1. /-AcAk/

İsimleri niteleyen sıfat oluşturmada kullanılan bu ek, Safahat'ta genelde yalın hâlde iyelik eki olmadan kullanılmıştır:

Yine lahavle deyip geçmede kaldım muztar; / Çünkü altüst ol-acak bunca tasavvurlar var... S.K./259

Birbirinden müteferrik bu kadar akvamı, /Aynı milliyyetin altında tutan İslâm'ı, /Temelinden yık-acak zelzele kavmiyyettir. S.K./335

Bu herc ü merc-i ubûdiyyetin tevalisi; /Sukutu cebhelerin, sonradan tealisi, Namazda hem beni göz yaşlarıyla ağlattı; / Hem öyle ağlan-acak bir hakikat anlattı /Ki dinlemezseniz elbette mahvolur millet: V.K./486

-2. /-(y)An/

Geniş zaman ifade eden bu ek genelde yalın durumda bulunur.¹⁶⁴ İyelik eki almaz.

Duyul-an nağme-i hürriyyet onun son nefesi! S.K./274

Ömrü haybetle cehennemde geçen hâne-harâb,/Verseler cenneti şaşkın gibi çekmez ya azâb; /Ben de rûhumdaki zulmetleri artık koğdum; /En büyük hasmım o-lan ye'si nihayet boğdum. S.K./244

Bu zümreden kimi: "Maksad mühim, gidilmeli" der; /"Hayır, bu tehlikedir" der, kal-an Muhacirler. V.K./249

¹⁶⁴ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s. 189.

-3. /-Dİk/

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Safahat'ta da bu ek hem iyelikli hem de iyeliksiz kullanılmıştır.

*İşte biz böyle didinmekte, çalışmakta iken, /Bir sabah üç **tanıdık**, seslenerek pencereden, /Dediler: "şimdi hükümet basacak matba'anı... /Durmanın vakti değildir. Hadi kaldır tabanı!" S.K./145*

Şehirde evlere baskın [yapıyorlar]; kazada katl-i nüfûs[yapıyorlar]; Kura'da kalmadı telvis olunmadık nâmûs! V.K./670

*Heycâ-yi mâîşetteki feryâd-ı mehîbin /Dünyâda biraz **dindiği** an varsa [o] bu andır. B./6*

*Onun **salındığı** yerlerde bir kızıl tufan, Ne can bıraktı, ne îman, ne boğmadık vicdan! V.K./667*

*Meriç'le Tunca'nın üstünde **gördüğün** kümeler Nedir bilir misin? V.K./596*

-4. /-mİş/

Kendi içerisinde kendi öznesine niteleme ilgisiyle bağlanan ek yalın hâlde kullanılır¹⁶⁵ ve eylem zamanı olarak geçmişini bildirir.

*Nutka **gelmiş** öte dursun **hocalar** bir yandan... /Sahnedен sahneye koşmakta bütün şâkirdan. S.K./314*

Şâyed isterseniz ağacın donanıp üstü, başı, Benzesin taze çiçeklerle bezenmiş geline; Geçmesin, dikkat edin, balta çocuklar eline! S.K./445

-5. /-mAz/

Yan cümle içerisinde yüklemine geniş zaman ve olmama- kılmama anlamı yükleyen bu ek yalın hâldedir.

*Mezarların bu yürekler dayan**maz** ahengi; /Yüreklerin de hazin inkisâr-ı yek-rengi; Getirdi cuşişe ummân-ı sermediyyeti de; /Hitâma erdi nihayet o sermedi secde: Zemine ra'şе veren bir derin sadâ geldi; /Deminki dalgaların, şimdi, hepsi yükseldi! V.K./485*

¹⁶⁵ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s. 152.

Görüp bu cûşîş-i san'atta rûh-i ecdadı, Biraz sıkılmalı şehrin sıkıl**maz** evlâdı!
İ.A.F.Y./96

Vükelâ neydi ya? Curnalcı, müzevvir, âdî; / Ne Huda korkusu bilmiş, ne utanmış
ebedî, /Güç okur, hiç yazam**maz** bir sürü hırsız çetesi... S.K./101

Hey gidi vurdum**duymaz**! / Öyle dalgın ki, meğer sûrunu İsrâfil'in, / İşitip,
yattığı yerden azıcık silkinsin! S.K./108

-6. /-r/

Geniş zaman ve olma- kılma ifade eden sıfat-fiil ekidir.

Öyle amma, gördüğüm elvâh-ı şevkin rağmine, /Bende hâlâ zevke benzer duygu
yok, hâlâ yine! Ç.B.S.B.C./9

Çıkar yol olmayacak, korkarım, bu saptığınız! V.K./501

-7. /+II/

Ya harîminde yatan, şapkalı sarhoşlar kim? Ü.B.K.D./30 (şapka takan
sarhoşlar)

-8. /+IIk/

Eksilteli yapılarda biçimden silinmiş olan fiilimsinin yerini tutan ektir.

... Nasıl olmuş da, otuz yılda otuz bin senelik /Bir terakki ile dünyâyâ kesilmiş
mâlik? S.K./421 (bin sene süren)

Getir hayâline bir kerre Sadr-ı İslâm'ı:/ O bî-nihâye füyûzun yarım asırlık bir
/Zaman içinde tecellîsi hangi sayededir? V.K./266

-Ver ordan on paralık zencefil, çörek otu, biber.(On para tutan) H/3

-9. /+ki/

Sıfat-fiil işlevli bir ek olarak Safahat'ta sıkça kullanılmıştır. Olma –bulunma,
sahip olma ilgisini belirtir.

...Asya'nın belki o kumluk Arabistan'ında, /Lâşe hâlinde**ki** bir devlete vardır
medfen... S.K./275

*Ya ellerindeki bernâmec, etseniz dikkat, /Bir incelikle mesaîyi münkasimdir ki:
/Ne inceliktir o, kabil değildir idrâki. V.K./46*

3.2.3. Zarf-fiil Ekleri

“Zarf-fiil ekleri, cümleleri zaman, sebep, durum gibi ilgilerle tümlece dönüştürürler.”¹⁶⁶

3.2.3.1. Bağlama Zarf-fiilleri

-1. /(y)I/p

*[bu yüzden] Bir işaretle çocuklar çekil-**ip** tâ geriye, /Daldılar hepsi birer sesleri
çıkamaz deliğe. S.K./146*

*Duy-**up** hurûşunu cevvin hurûş eder enhâr; /Köpük saçar bunu gördükçe bâd-ı
velvele-dâr! V.K./100*

-2. /-(y) Arak/

*Elimde bir koca değnek, onunla yoklay**arak**,/ önüm adaysa basıp, yok, denizse
atlay**arak**, /-Ayakta durmaya elbirliğiyle gayret eden, / lisân-ı hâl ile amma rûkûa
niyyet eden/-0 sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına, sığınmış öyle giderken, /hemen
ayaklarına delîlimin koca bir şey takıldı. K./5*

*O zaman kalk**arak** o pîr-i güzîn, /Alır çocukları, oğlan fener çeker önde, /Gelir
düşer eve yorgun, dalar pek âsûde /Derin bir uykuya... F.C./24*

-3. /-mAklA beraber/

*Gıcırdamakla beraber serîr-i şevketimiz, /Bu dîni kurtaran ancak bizim
hükümetimiz. V.K./463 (Gıcır**dıyor ama yine de ...**)*

3.2.3.2. Durum Zarf-fiilleri

Temel cümlelerin yüklemine bildirdiği eylemin nasıl, ne şekilde yapıldığını belirten durum tümleçlerini oluşturan zarf-fiillerdir.

-1. /-ArAk/

*Görüyordum, iki üç bin mil açıktan bak**arak**,/ Şu sizin kapkara İstanbul'u,
kardan daha ak. S.K./246*

¹⁶⁶ Börekçi, Risâle-i Tevhîd (İnceleme- Metin- Dizin), s. 57.

Müessirât-ı tabîatle dâim uğraşarak; /Bütün cihan gibi onlar da istiyor yaşamak. V.K./106

-2. /-(y)Ip/

Görüp bu cûşîş-i san'atta rûh-i ecdadı, Biraz sıkılmalı şehrin sıkılmaz evlâdı! İ.A.F.Y./96 (Görerek...)

Güneş, ki ailenin mihriban reîsi odur, /Serîr-i muhteşeminden süzüp fezayı vakur /Nazarlarıyla arar her tarafta mevkibini; /Nasıl ararsa bir âvâre yâr-ı gaibini. V.K./36

-3. /mAk+sIz+In/

Harîm-i Şer'-i Mübînin, zemîn-i İslâm'ın, /Birer birer yıkılırken husûn-i iclâlî; /Yerinden oynadı yerler de, bizler eyyamın /Tekallübâtına bigâneyiz hayâl ettik, Kımılda-**maksızın** îmânı küfre çiğnettik! V.K./525

Siyeh-reng-i dalâlet bir bulut şeklinde mâzîler, /Civârından kaçır, bul-**maksızın** bir lâhza istikrar; /Ziyâ-rîz-i hakikat bir seher tavrında müstakbel, /Gelir fevkünden eyler sermedî binlerce nûr îsâr. F.C./2

-4. /mA+dAn/

Huda'yı kendine kul yaptı, kendi oldu Hudâ; /Utan-**madan** da tevekkül diyor bu cür'ete... Ha? V.K./223

Cihanı titretiyorken nidâ-yı "Men kezebe..."(sesini) işitmiyor mu, nedir, bir bakın şu bî-edebe: Lisân-ı pâk-i Nebî'den yalanlar uyduruyor; Sıkıl**madan** da "sevâb işledim" deyip duruyor! V.K./334

-5. /mAk+lA/

Nazariyyâta boğul**makla** geçen ömre yazık; /Amelî kıymetidir kıymeti ilmin artık. S.K./392

Fakat bu maskaralıklar devam edip gitmez; "Adam, benim neme lâzım!" **demekle** iş bitmez. V.K./395

3.2.3.3. Benzerlik Zarf-fiilleri

-1. mİş gibi

İşte her cebhede, her yerde demâdem görünen, / Lâkin esrara bürün-müş gibi mübhem görünen, /Seni bitâb-ı telâkki bırakan âyâtın, /Kalarak mülhem-i âvâresi hissiyatın, /Dalgalansın da denizler gibi kalbinde celâl, / Görmesin dâdelerin reng-i sivâ, rengi-i zılâl! S.K./55

Köprüden çok geçerim; hem ne kadar geçtimse, /Beni sevk etmedi bir kerrecik olsun ye'se, /Ne Halic'in o yosun şehreli miskin suları; /Ne onun hilkate küs-müş gibi durgun kenarı! S.K./1

-2. /-(A)r gibi/

Tevazün olmadı besbelli: Her taraf yanıyor; Odun kıy-ar gibi binlerce sîne doğranıyor! V.K./642

-3. /... gibi olsun/

Karşıdan valide sultan bunu pek haklı görür, /Der ki: "Çarpışmadın erkek gibi düşmanlarla; /Şimdi, hiç yoksa, kadınlar gibi olsun ağla!" S.K./371

3.2.3.4. Hedef Zarf-fiilleri

-1. /-mAk üzre /

Açıldı bir ölü saklan-mak üzre sînesine, /Kapandı ketm-i adem heybetiyle sonra yine! H/24

-2. /-mA+yA/

Cenâb-ı Hak ne diyor bak, Resûl-i Ekrem'ine: /"Bütün serâiri kalbin ihata etse, yine, Danış sahabene dünyâyâ âid işler için; /Rahim ol onlara... /Sen, çünkü, rûh-i rahmetsin. /Hatâ ederseler aldırma, affet, ihsan et;/ Sonunda hepsi için iltimâs-ı gufran et./ Verip karârı da azm eyledin mi.../ Durmıyarak Cenâb-ı Hakk'a tevekkül edip yol al-maya bak." V.K./278

Elimde bir koca değnek, onunla yoklayarak,/ önüm adaysa basıp, yok, denizse atlayarak, /Ayakta dur-maya elbirliğiyle gayret eden, / lisân-ı hâl ile amma rûkûa niyyet eden/-0 sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına, sığınmış öyle giderken, /hemen ayaklarına delîlimin koca bir şey takıldı. K./5

Mezarı olmuş iken bunca na's-ı mevvâcın, Cenaze yut-maya hâlâ mı doymaz emvâcın? V.K./657

Böyle evlâd okutan milletin istikbâli, /Haklıdır al-maya âgûşuna istiklâli. S.K./220

... Çünkü isyanları bastır-maya me'mûr ancak! S.K./358

Dünyâyı yakıp yık-maya bir seyf-i teaddî, /Emrinle mi yâ Rab, ediyor böyle tesaddî? T.Y.F./42

-3. /-mAk için/

Bir gün evvel yetişip dal-mak için sînenize, /Boyladım sahili, sahilden açıldım denize. S.K./242

Vakit kazan-mak için isterim yavaş gitmek. İ.A.F.Y./29

3.2.3.5. Zaman Zarf-fiilleri

Cümle içerisinde eylemin bir zamanı vardır, Standart Türkiye Türkçesinde eylem zamanının belirgin hâle gelebilmesi için kullanılan zarf-fiil ekleriyle zamanda eşitlik, öncelik, sonralık, sınırlama kavramları ortaya çıkar.

-1. Zamanda Sonralık Zarf-fiilleri

Zarf yan cümlesinin eyleminin ana cümlemin eyleminden daha sonra gerçekleştiğini belirten zarf-fiil ekleridir.

-1.1. /-mA+dAn [evvel]/

İçimde cûş ederek lücce lücce istiğrâk, /Ezânı beklemez oldum; açıl-madan âfâk, /Zalâmı sineye çekmiş yatan sokaklardan Kemâl-i vecd ile geçtim. F.C./15

Bu inkılâbı henüz ruhu duymadan Garb'ın, / Kuşattı satveti dünyâyı bir avuç Arab'ın! V.K./271

Düşmemek mâdem elinden gelmemiş evvel senin, /Ölmeden olsun mu ey miskin, bu çöller medfenin? D./17

-1.2. /-mA+dAn evvel/

Nedir ki, verdiği yangınla memleket de biter, /Saçak tutuşmadan evvel basılmamışsa eğer. V.K./505

-2. Zamanda Öncelik Zarf-fiilleri

-2.1. /ArAk/

Evvelâ gizlice bir matba'a te'sîs ettim; /Beş on öksüz bul-arak [buldum] basmacılık öğrettim. S.K./124

-2.2. /+DAn sonra/

*Hah! Bulduk: Tokatlıyan'da, yarın, toplanır beş altı kopuk, Birer kadeh **biradan sonra** davranır erken, Omuzlayıp kırarız bâb-ı içtihadı hemen. V.K./357*

*Epeyce fâsılada**n sonra** geldi başka biri:... H/18*

-3. Zamanda Sürerlilik Zarf-fiilleri

-3.1. /-Dİk +CA/

*Usta, asarını ver-**dikçe** çocuklar bastı; /Altı ay geçti, bizim matba'anın çıktı adı. S.K./128*

-4. Zamanda Başlangıç Sınırı Zarf-fiilleri

-4.1. /(y)AlI/

*Lâkin bu cedel başla-**yalı**, /Dinliyormuş bizi şahin gibi bir Afganlı. S.K./278*

*Zavallı milletin idrâki tarumar ol-**alı**: Muhît-i ilme giren yok, diyâr-ı fen kapalı; Sanâyi'in adı batmış, ticâret öylesine, Zirâ'at olsa da... Âdem nebi usûlü yine! V.K./351*

-4.2. /DAn beri/

Okunur her birinin cebhe-i hüsrânında, /"Ne gelenden haberim var, ne gidenden haberim /Serserî-gûne geleden beri sersem gezerim!" S.K./111

-5. Zamanda Eşitlik Zarf-fiilleri

Yan cümlelerin zamanının ana cümlelerin zamanıyla aynı olduğunu belirten ektir. Safahat'ta en çok –ken eki bu işlevle kullanılmıştır.

-5.1. /+i- ken/

*O anda mekteb-i rüşdiyyeden taburla çıkan/Bir elliden mütecâviz çocuk ki, muntazaman /Geçer**ken** eylediler ihtiyârı vakfe-güzin... K/45*

Kırık saziyla ederken zaman zaman feryâd, /Gelirdi gûşuna onlukların tanîniyle
/Birer nevâ-yı beşaret, birer peyâm-ı vedâd; /Birer sadâ ki; Neyin sîne-çâk enîniyle
/Karışmayıp, yalnız dem tutardı sanki ona! K.N./2

Çoluk çocuk kesilirken; kadınlar inlerken; /Zavallılar seni erkek sanır da
beklerken; /Hayâyı, ırzı ekip yol boyunca, çırpıplak, /Kaçarsın, öyle mi, hey kalp adam
sıklımıyarak! V.K./176

-5.2. /IncA/

Bulunca hepsini artık o nazenin sine, Alır birer birer âgûş-i hâr-ı şefkatine.
V.K./37

Sabah olunca, herif dağ başında bir mağara Tasarlayıp, ebedî i'tikâfa niyyet
eder. V.K./319

Ömer bu sözde iken İbn-i Avf olur zahir, / Hemen rivayete başlar hadîs-i tâûnu,
Ebû Ubeyde tabî'î susar **duyunca** bunu. V.K./255

-5.3. /-dlğ+I + sırada

-Yok yok, beni tâ, /Götür İstanbul'a bir yerde bırak ki: Gurebâ, /-Kimsenin
onlara aldırma-**dlğı bir sırada**- /Uzanıp ölmeye bir şilte bulurlar orada! HA./67

-5.4. /[dlğIn]-dA/

Bayramda gelir yâda ne hoş hâtıralar ki: /Bin ömre verilmez, o kadar kadri
girandır. B./12

-5.5. /-dl ml/

Görüyor şimdi nazar girdi **mi** derhal içeri; /Aynı eb'âd ile tesbât edilen
kubbeleri. S.K./38

Evet, **soruldu mu** idrâke ansızın bu suâl, / Lisân-ı hâli şu düstûru haykırır
derhâl: / "Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki beka sa'y olursa
hakkedilir." V.K./4

5.6. /.../-r/.../-mA-z/

Aşar aşmaz eşiğinden bu musanna' babın, / Şu yarım kubbe -ki pîrâyesidir
mihirâbın- /Çarpıyor çeşm-i temaşaya, asıl kubbe değil. S.K./42

3.2.3.6. Karşıtlık Zarf-fiilleri

-1. /-AcAk +yerde/

*Ebû Ubeyde: "Veba var!" deyince askerde; /Tevâbi'yle Ömer durdu **kalkacak yerde**. V.K./247*

3.2.3.7. Üsteleme Zarf-fiilleri

-1. /-mA-yor gibi bir de/

Yetişmiyor gibi yer, bir de gökyüzünde mezar! [Var.] V.K./620

-2. /-mİş gibi/

*-Ne çâre! ibrete hâlâ heveslidir çoğumuz; **Yetişmemiş gibi** dünyâyâ ibret olduğumuz! V.K./422*

3.2.3.8. Karşılaştırma Zarf-fiilleri

-1. /-mAk /... /-mAkDAn/

*İşitmedin mi ne söylerdi muhterem ceddin:/"Zafer ilerdedir oğlum, hücum edip aşarak, /Hudûd-i düşmanı, hiç yoksa, bir mezar **almak**; /Geçip de ric'ate bin yıl muammer **olmaktan** /Hayırlıdır..." V.K./178*

3.2.3.9. Sebep Zarf-fiilleri

-1. /-ArAk/

İt yetiştirmek için toprağı gayet münbit /Bularak, fuhş ekiyor salma gezen bir sürü it! S.K./318

-2. /-mAk+IA/

*..."Cenâb-ı Hak ne kadar merhametli, görmeli ki: Açım! **demekle** amel-mânde bir topal tilki, Ayağna gönderiyor rızkın en mükemmelini... V.K./318*

-3. /-di-ye/

"Zevk-i hürriyeti onlar daha çok anlamalı" /Diye mekteblilerin mektebi tek mil kapalı! S.K./311

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EYLEYEN-TÜMLEYEN-EYLEM İLİŞKİLERİ (CÜMLE)

Bazı dilbilimciler, cümleyi eyleyen – tümleyen- eylem bağıntısı ile açıklar ve iki temel ögeden bahsederler.¹⁶⁷ Gerçekten de eksiksiz ve bitmiş bir yargı bildiren söz ya da söz öbekleri olarak tanımlanan cümle, bağımsız biçimbirimlerin birbirleriyle biçimsel ve anlamsal olarak bağıntılı hâle getirilmesiyle oluşturulur. Dillerin yapısı bu bağıntıyı kurma biçimlerini de belirler.

Cümle temelde özne ve yüklemden oluşur. Özne olanı, edeni, ettireni, edileni; yüklem ise durumu, oluşu veya kılışı ifade eder. Safahat’tan hareketle özne-yüklem ilişkisi şöyle örneklendirilebilir:

4.1. ÖZNE (İSİM ÖBEĞİ)

Özne dil bilgisi kitaplarında şu şekillerde tanımlanmaktadır:

*“Özne, cümlede yüklem belirtiği işi yapan veya eylemin ifade ettiği durumda olan ögedir. Bu durumda öznenin en önemli özelliği, birlikte kullanıldığı yüklem-fiilin çatısına göre yapan, olan veya yaptıran durumda olmasıdır.”*¹⁶⁸ *“Bu unsur, eylem gerçekleştirme erki olan bir varlık ismi ya da mecazi olarak bu erke sahip olan varlıkları karşılayan isimdir.”*¹⁶⁹

Özne, *“yüklemi isim olan cümlelerde, edilgen fiilli cümlelerde ve yüklemi oluş bildiren fiil cümlelerinde “olan”ı, diğer cümlelerde “yapan”ı karşılayan ögedir.”*¹⁷⁰

*“Öznenin en önemli özelliği, yalın durumda bulunmasıdır. Özneler, iyelik ve çokluk eki alabilirler.”*¹⁷¹

İsim ve isim soylu sözcükler, tamlamalar ve her türlü söz birlikleri özne olabilir.

172

Cümle içerisinde çeşitli özne türleri ortaya çıkmaktadır. Bu durum, eylem çatılarının değişmesinden kaynaklanmaktadır.¹⁷³

¹⁶⁷ Kıran, (Eziler) Kıran, s. 135-137.

¹⁶⁸ Börekçi, Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.178.

¹⁶⁹ H. İbrahim Delice, Türkçe Sözdizimi, (3. Baskı), Kitabevi Yay. İstanbul 2007, s. 155.

¹⁷⁰ Karahan, s. 18.

¹⁷¹ Demir, s.184.

¹⁷² Neşe Atabay, Sevgi Özel, Ayfer Çam, Türkiye Türkçesinin Sözdizimi, (2. Basım), Papatya Yay., İstanbul 2003. s.32.

¹⁷³ Vecihe Hatiboğlu, Türkçenin Sözdizimi, (2. Baskı), Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Basımevi, Ankara 1982, s.110.

Safahat'taki özneler incelendiğinde özne türleri şu şekilde sıralanabilir:

4.1.1. Yüklem Fiilin Kip ve Çatısına Göre Özne Türleri

4.1.1.1. Gerçek Özne

“Her tümcede açık ya da izli bir özne bulunur.”¹⁷⁴ Gerçek özne, eylemi gerçek anlamda yapan yani etkin olan ögedir.

*Beş on gün oldu ki, mu'tâda inkıyâd ile **ben** /Sabahleyin çıkıvermiştim evden erkenden. K.1*

*Zararlı **sen** çıkacaksın bütün bu hiddetle. K/18*

*Fakat, **baban** sana ısmarlayıp da gitti sizi. K/20*

4.1.1.2. Sözde Özne

“Yüklem-fiilin edilgen çatılı olduğu durumlarda özne, yapıcı, eyleyen değil; etkilenen, yani nesnedir. Cümlede gerçek değil; biçimsel bir özne vardır ve bu biçimsel özne gerçekte nesnedir. Bu tür özneler, özne olmayıp; özne olduğu varsayılan ögelerdir. Bu nedenle de sözde özne diye anılırlar.”¹⁷⁵ Bu tür yapılar cümlenin 2. eyleyeni olan nesnenin biçimsel olarak özne görevini yüklenmesi ile oluşur.

***Hasır** büküldü, omuzlandı, daldı bir sokağa;/Sokuldu kimbilir ordan da hangi bir bucağa. H/23*

*Omuzdan indi **hasır**, yoktu çünkü artık yol. H/27*

*Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /Bütün yüreklere serpildi kubbeden **bir rûh**: /Rûh-i itmînân. F.C./33*

*"**Böyle gördük dedemizden!**" sözü dînen merdûd; /Acaba sâha-i tatbiki neden nâ-mahdûd? S.K./184*

*"**Böyle gördük dedemizden!**" diye izmihlali /Boylayan bir sürü milletlerin olsun **hâli**, /İbret olmaz bize, her gün okuruz ezber de! S.K./187*

*Yoksa, **bir maksad** aranmaz mı bu âyetlerde? S.K./188*

*Dikilip sahile binlerce basiret, imân; /**Ne kadar maskaralık varsa** [hepsi] kovulmuş kapıdan! S.K./205*

¹⁷⁴ Demircan, *Türk Dilinde Çatı*, s.27.

¹⁷⁵ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.178.

Sayırsız **mektep** açılmış; Kadın, erkek okuyor; /İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor. S.K./250

Kim ne söylerse,[o] hemen el vurup alkışlanacak... S.K./303

Okunur her birinin cebhe-i hüsrânında, /"Ne gelenden haberim var, ne gidenden haberim /Serserî-gûne gelelden beri sersem gezerim!" S.K./111

4.1.1.3. Mantıksal Özne

Dilin iletişimsel ve dizimsel bir yapısı olduğu düşünöldüğünde bağlamın önemi ortaya çıkar. Türkçenin ekonomiklik, anlaşılabilirlik ve söyleyiş güzelliği olarak bilinen üç özelliği çeşitli şekillerde söyleyişe yansır. Bağlam içerisinde anlaşılabilirliğin sınırına kadar bazı eksiltmeler yapılabilir. Bağlam içerisinde var olan anlaşılır öğelerin tekrar edilmemesi bu özelliklerle açıklanabilir. Mantıksal özne kavramını Börekçi şu cümleleriyle açıklar: “bazı cümlelerin biçim bakımından özneleri yoktur. Ancak cümlenin içinde yer aldığı metinden hareketle, yani kendinden önceki ya da sonraki cümlelerle bağlantı kurularak özneleri -mantık yoluyla- tespit edilebilir. Bu tür öznelere mantıksal özne denir.”¹⁷⁶

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokaklarında gezilmez ki yüzme bilmeyerek! K./2 (**hiç kimse gezemez.**)

İçilir, türlü şenâ'atler olur, bî-pervâ; /Hâlız'ın ortada dîvânı kitâbü'l-fetvâ! S.K./171 (**Birileri içer.**)

4.1.1.4. Belirsiz Özne

Bazı cümlelerde kalıplaşma olmasından dolayı özneler cümle içerisinde belirsiz durumdadır. Genel fiil deyimi olarak bilinen bu tür durumlarda öznenin yüklem fiille kalıplaşmasından dolayı ayrıca bir özne söz konusu değildir.

Etse zâten ne çıkar? S.K./283

Bir cemaat ki dimağında dönen hissiyyât, /Cismin a'sâbına gelmez, durur âheng-i hayât; /Felcin a'râzını göstermeye başlar a'zâ. /Böyle bir bünye için **vermeli her hükme rızâ**. S.K./377

¹⁷⁶ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.178.

4.1.2. İfade Edilme Biçimi Bakımından Özne Türleri

4.1.2.1. Açık Özne

“Biçim olarak cümlede var olan özne "açık özne" diye adlandırılır. Bu tür özneler gerçek ya da sözde özne niteliğinde olabilir.”¹⁷⁷ Bu durumda önemli olan öznenin biçimsel olarak işaretlenmiş olmasıdır.

Bâb-ı Fetva denilen dâire ümmî koğuşı. S.K./99

Medenî Avrupa, bilmem, niye görmezdi bunu? S.K./117

Bu kemik külçesinin dinlenecek bir ciheti /Yoktu. HA./21

Diyor **ecdadımız** makberlerinden: "Ey sefil ahfâd. Niçin binlerce ma'sûm öldürürken her gelen cellâd, Hurûş etmezdi, mezbûhâne olsun, kimseden feryâd? Otuz milyon ahâlî, üç şakinin böyle mahkûmu Olup çeksin hükümet nâmına bir bâr-ı meş'ûmu! Utanmaz mıydınız bir, saysalar zâlimle mazlumu? Siz, ey insanlık istidadının dünyâda mahrumu. Semâlardan da yüksek tuttunuz bir zıll-i mevhumu!" İS./2

4.1.2.2. Ek Hâlinde (Zamirin Kullanılmadığı /Eksiltili (Eliptique)) Özne

Türkçenin yapısı gereği her durumda özne biçimsel olarak yüklem içinde şahıs ekleri vasıtasıyla var olduğu ve belirtildiği için ayrıca bir öznenin biçimsel olarak cümlede işaretlenmesi gerekmez. Bu durumda “sadece şahıs ekleriyle belirtilen özneler, “gizli özne” diye adlandırılmalarına rağmen aslında gizli değildir.”¹⁷⁸ Çünkü öznenin biçim bakımından öge konumunda işaretlenmesi yapılmasa da yüklem üzerinde işaretlenmesi söz konusudur.

“Türkçe söz diziminde yükleme gelen kişi ekleri, öznenin hangi kişi olduğunu belirttiğinden, tümcede özellikle vurgulamak gerekmedikçe kişi zamiri olan özneler kullanılmaz.”¹⁷⁹

“Özellikle tek bir özneye bağlı birden çok yargı anlatılırken her cümlede özne tekrar edilmemekte; sadece ilk cümlede belirtilmektedir. Böylece metni oluşturan

¹⁷⁷ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.180.

¹⁷⁸ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.180.

¹⁷⁹ Süer Eker, Çağdaş Türk Dili, (4. Baskı), Grafiker Yayınları, Ankara 2006, s. 453.

cümleler de birbirlerine bağlanmaktadırlar.”¹⁸⁰

Safahat’ın da betimleme unsurlarının çokça kullanıldığı bir metin olması ve metinlerde birbirine bağlı uzun cümlelerin bulunması gereği bu tür özne kullanımı çoktur. Bu tür kullanımlarda özneler sadece ilk cümlede belirtilmektedir. Bağlı olan diğer cümlelerde bağlamdan hareketle özne belirlenmesi söz konusudur. Aynı öznenin birden fazla eylemin eyleyeni olduğu cümlelerde bağlantılar da özne ortaklığıyla sağlanmaktadır

Epeyce fâsıladan sonra geldi başka biri: /-Genişçe bir hasırın var mı? Neyse hem değeri, /Cenâze sarmak içindir, eziyyet etme sakın! /Mahallemizde beş aydır yatan o hasta kadın /Bugün, sabahleyin artık cihandan el çekmiş... H/18

(Sen) Sabahleyin yine bir hayli nükte fırlattın! (Sen)Hayâli bol bol akıttın, (sen)serabı çağılattın! İ.A.F.Y./20

Evet, (onlar)zemini uzaktan görüp bayılmışlar; (onlar)Yavaş yavaş sokulup sonradan yayılmışlar! İ.A.F.Y./61

Cemâ’at, elverir artık, bu uykudan uyanın, /Hudâ rızâsı için, dünkü hâdisâtı anın! V.K./458

Düşenler oldu zamânıyla aynı akıbete; Fakat bugün yaşıyorlar, hem eskisinden iyi: V.K./414

Safahat’ta bu tür cümlelerde yani eksiltili cümlelerin içerisinde aynı zamanda özne işaretlenmesi de yapılmıştır. Aslında bağlam içerisinde şahıs eklerinin belirttiği öznelerin ayrıca devam eden cümlelerde biçimsel olarak işaretlenmesinin yapılması vurgu ve pekiştirme amaçlıdır. Yazar söylemin duygu değerini arttırmak için özneleri özellikle yineleme yoluna gitmiştir.

Semâ-peymâ iken râyâtımız (sen)tuttun zelîl ettin; (sen)Mefahir bekleyen âbâdan evlâdı hacîl ettin; Ne âlî kavm idik; hayfâ ki sen geldin sefîl ettin; (sen)Bütün ümmîd-i istikbâli artık müstahîl ettin; Rezîl olduk... Sen ey kâbûs-i huni, sen rezil ettin! İS./5

¹⁸⁰ Börekçi, Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.180.

4.1.2.3. Ortak Özne

“Birden çok yüklemi bulunan tümcede bütün yüklemeleri yöneten özneye ortak özne denir.”¹⁸¹ Ortak özne diğer cümlelerde tekrar edilmez. Şahıs ekleri ve bağlam yoluyla özne tespit edilir.

...**Sehâbiyyeler** de, hakkıyla Tekâmül etmek için uğraşır, döner, didinir, Birer kabile, birer kâinât-ı vâsi'dir. V.K./59

Bu havâlidekiler pek yaya kalmış dince; /Öyle Kur'ân okuyorlar ki: Sanırsın Çince! S.K./191

Böyle bir yurdu elinden çıkaran nesl-i sefil, /Yerin üstünde muhakkar, yerin altında rezil! S.K./364

4.1.2.4. Katılan Özne

Katma edatlarıyla oluşturulan bir yapıdır. Bu tür yapılarda özne, katılan özne durumundadır.

Ben de bir yer bularak şöylece tenhâ dalayım, / Varlığımdan geçeyim, mahv-ı temâşâ kalayım. S.K./58

Dedim ki **ben de**:-Ayol dinle annenin sözünü... K./11

Benim de yandı içim anlayınca derdinizi... K/19

Bugün, **sen de** kendi kardeşini, /Yetim bırakmayarak besleyip büyütmelisin. K/22

Inâyetiyle Hudâ kaldırıncı her birini, /Semâya doğru **o dağlar da** açtı ellerini. F.C./29

Ya şu timsâl-i İlâhi de mi gitmez hoşuna? S.K./12

4.1.2.5. Açıklamalı Özne

Cümle içerisinde öznenin sonra özneyi açıklayıcı söz gruplarının veya cümlelerin kullanılmasıyla oluşan özne türüdür. Gerçek ya da sözde özne biçiminde öznelerin açıklayıcıları Safahat'ta sık sık kullanılmıştır. Bu yapılar daha çok /ki/ edatıyla kurulmuştur:

¹⁸¹ Fuat Bozkurt, *Türkiye Türkçesi Türkçe Öğretiminde Yeni Bir Yöntem*, (4. Basım), Kapı Yayınları, İstanbul 2010, s. 137.

*Rûh-i edyânı görür, hikmet-i Kur'ân'ı bilir /Ulemâ var **ki Huzurunda bugün Garp eğilir.** S.K./215*

*O anda koptu yüreklerden öyle bir feryâd /**Ki rûhum eyleyecek tâ ebed o dehşeti yâd.** F.C./30*

***Bu bir ayaklı sefâlet ki yalnayak, baş açık:** K/43*

*Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /Bütün yüreklere serpildi kubbeden **bir rûh:** /**Rûh-i itmînan.** F.C./33*

*Bir musanna' kemer, üstünde kurulmuş Tevhîd; / Daha üstünde **bir âyet ki: Huda'dan te'yîd,** /**Emr-i mevkuut-i salâtın bize kat'iiyyetine.** S.K./34*

*Istalâktile donanmış o hazin sineleri, / Okşayıp nûr-i nazar, geçti mi artık ileri, Geliyor **kısmen açılmış iki heybetli kanat,** /**Ki te'ârîci, telâfîfi ne müdhîş sanat!** S.K./36*

*Aşar aşmaz eşiğinden bu musanna' babın, / **Şu yarım kubbe -ki pîrâyesidir mihrâbın-** /Çarpıyor çeşm-i temaşaya, asıl kubbe değil. S.K./42*

***Şu, sütunlar ana divârına bağlanmak için,** /**Ara yerlerden atılmış müteaddid kemerin** /**Konarak sırtına şahin gibi durmakta olan** / **Kubbeler yok mu ya? Onlar buna vermez meydan.** S.K./51*

***Nerde bir maskara sivrিলse, [o]** hayâsızlara pîr, / Haydi Mabeyn-i Hümâyûn'a Ya bâlâ, ya vezîr! S.K./89*

4.1.2.6. Pekiştirilmiş Özne

Safahat'ta öznenin vurgulama yoluyla pekiştirilmesi çeşitli şekillerde yapılmıştır. Dönüşlülük zamirinin kullanılarak yapıldığı vurgulamanın yanı sıra özne söz grubu içerisinde sıfatlarla ya da yinelemelerle de pekiştirilme sağlanmıştır. Genellikle anlatımsal işlevli cümlelerde duygu değerinin yüklendiği ögeler, bu tür açıklamalar ya da yinelemelerle cümlenin ya da anlatımın değer noktasını kendi üzerine almaktadır.

***Bu Arabmış, bu Acemmiş, bu Tatarmış, demedim.** /**Müslüman unsurunun hepsini gördüm kendim.** S.K./431*

O Buhârâ, o mübarek, o muazzam toprak; /Zilletin koynuna girmiş uyuyor müstağrak! S.K./151

O rasad-hâne-i dünyâ, o Semerkand bile; /Öyle dalmış ki hurâfâta o mâzîsiyle: /Ay tutulmuş, "Kovalım şeytanı kalkın!" diyerek, /Dümbelek çalmada binlerce kadın, kız, erkek! S.K./153

Bu uzun boylu mesaî, bu uzun boylu sefer, /Bir kanâat verecekmiş bana dünyâda meğer. S.K./434

4.1.3. Yapıları Bakımından Özneler

“Özne bir varlık veya kişidir. Özne ve nesne varlık adlarından oluşur. ...Varlık adı oldukları için, bütün sözlük ve söz dizimi birimleri özne olabilir.”¹⁸²

4.1.3.1. Ö (Ø)

Beni kürsîde görüp, va'zedecek sanmayınız; /Ulemâdan değilim, şeklime aldanmayınız! S.K./75

Öp oğlum amcanın elini. K/28

4.1.3.2. Ö (İ+öhe (Ø))

Ağniyâ, zannederim, sizde de az çok olacak... S.K./136

Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü: /-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti... K./12

Eski sevdaları, kabilse, unutsun Ruslar... S.K./268

4.1.3.3. Ö (zr+ öhe (Ø))

Kimi Garbın yalnız fuhşuna hasbî simsar; /**Kimi**, İran malı der, köhne alır, hurda satar! S.K./398

Bu bir ayaklı sefâlet ki yalnayak, baş açık: K/43

Kimse farkında değil, anlaşılan, yaptığıнын; /Kafalar tütsülü hülya ile, gözler kızgın. S.K./288

¹⁸² Karaağaç, s. 190.

Yanında kimse de yokmuş... H/20

Epeyce fâsılada sonra geldi başka biri: /-Genişçe bir hasırın var mı? Neyse hem değeri. /Cenâze sarmak içindir, eziyet etme sakın! /Mahallemizde beş aydır yatan o hasta kadın /Bugün, sabahleyin artık cihandan el çekmiş... H/18

4.1.3.4. Ö (İ.tm.+ öhe (Ø))

Benim babam senin altında öldü, sen hâlâ / Kurumla yat sokağın ortasında böyle daha! K./9

Bayramda komşunun gelini: /"Hasan, dayım yatı mekteplerinde zabittir;/Senin de zihnin açık... Söylemiş olaydık bir.../Koyardı mektebe... Dur söyleyim" demişti hani? K/29

Siyâsetin kanı: Servet, hayâtı: Satvettir, /Zebûn-küş Avrupa bir hak tanır ki: Kuvvettir. V.K./196

Görüp bu cûşîş-i san'atta rûh-i ecdadı, Biraz sıkılmalı şehrin sıkılmaz evlâdı! İ.A.F.Y./96

Bu gayenin, bu hayâlin ümîd-i idrâki,/ Dolaştırır gece gündüz o rûh-i çâlâki. V.K./115

Her zerrede âheng-i celâlin duyulurken, Her nağmede binlerce lisan nâtık olurken, /Cilvendeki esrâr nasıl kalmada muzlim? /Ey nûr-i ulûhiyyetinin zılli avalim! T.Y.F/68

Kesildi nağme-i Kur'ân, kesildi nağme-i sâz; Zaman zaman duyulan sâde bir rakîk âvâz. İS./42

O küçük boylu, büyük milletin efradı bugün, /Müslümanlıktaki erkânı siyânette ferîd; /Müslüman denmek için eksiği ancak tevîd. S.K./200

Kömürcüler kapısından girince biz, develer /Kızın merâkını celbetti, dâima da eder: /O yamrı yumru beden, upuzun boyun, o bacak, /O arkasındaki püskül ki kuyruğu olacak! K/34

4.1.3.5. Ö (S.tm.+ öhe (Ø))

Ötüyor her taşın üstünde birer dilli düdük. / [onu]Dinliyor kaplamış etrafını yüzlerce hödük! S.K./302

Senin en şanlı eyyamında en mes'ûd hâlinde **Bir istikbâl-i dûra-dûr** vardır hep hayâlinde. İ./ 12

Hücûm-i mihnet-i peyderpeyiyle dünyanın, /**Hayâtı bir yığın âlâm olan zavallı kadın**, /Hasırdan örtüsü dûşunda hufreden indi... H/29

O anda mekteb-i rüşdiyyeden taburla çıkan/**Bir elliden mütecâviz çocuk** ki, muntazaman /Geçerken eylediler ihtiyârı vakfe-güzin... K/45

4.1.3.6. Ö (ek. S.tm. (S+ø+Iar)+ öhe (Ø))

Mütefekkir geçinenler ne diyor sizde bakın:... S.K./378

4.1.3.7. Ö (bğl öb.+ öhe (Ø))

Beş on adım geriden, /**Belinde enlice bir şal, başında âbânî**, /**Bir orta boylu, güler yüzlü pîr-i nurânî**; /**Yanında koskocaman bir küfeyle bir çocuk**, /Yavaş yavaş geliyorlar. K/36

Köprüden çok geçerim; hem ne kadar geçtimse, /Beni sevk etmedi bir kerrecik olsun ye'se, /**Ne Halic'in o yosun çehreli miskin suları**; /**Ne onun hilkate küsmüş gibi durgun kenarı**! S.K./1

Ne gelenden haberim var, **ne gidenden haberim** /Serserî-gûne gelelden beri sersem gezerim!" S.K./111

4.1.3.8. Ö (aç.öb+ öhe (Ø))

Güneş, ki ailenin mihriban reîsi odur,/ Serîr-i muhteşeminden süzüp fezayı vakur /Nazarlarıyla arar her tarafta mevkibini; /Nasıl ararsa bir âvâre yâr-ı gaibini. V.K./36

O rasad-hâne-i dünyâ, o Semerkand bile; /Öyle dalmış ki hurâfâta o mâzîsiyle: /Ay tutulmuş, "Kovalım şeytanı kalkın!" diyerek, /Dümbelek çalmada binlerce kadın, kız, erkek. S.K./153

Heycâ-yi maîşetteki feryâd-ı mehîbin /**Dünyâda biraz dindiği an varsa [o]** bu andır. B./6

4.1.3.9. Ö (İYC+ öhe (Ø))

Buna eş lâzım, evet **olmamak** olmaz kabil. S.K./43

Ma'bedin şimdiki ta'rife bakarsak, az çok: / *Müstafîl olması* îcâb edecek!
S.K./49

Galeyan geldi mi, mantık savuşurmuş...[O] Doğru: /*Vardı aklından o gün her kim gördümse zoru.* S.K./287

4.1.3.10. Ö (SYC+ öhe (Ø))

Yalınız iç kapının üstüne yükseltileni, /-Mutlaka medhali göstermek için olmalı
ki- *Bir siyak üzre atılmış, sıralanmış öteki* / *Kubbelerden daha yüksek, daha vâsi'*
duruyor. S.K./40

Rûh-i edyânı görür, hikmet-i Kur'ân'ı bilir /*Ulemâ var ki Huzurunda bugün*
Garp eğilir. S.K./215

4.1.3.11. Ö (Cümle+ öhe (Ø))

Okunur her birinin cebhe-i hüsrânında, /"*Ne gelenden haberim var, ne*
gidenden haberim /*Serserî-gûne gelelden beri sersem gezerim!*" S.K./111

4.2. YÜKLEM VEYA YÜKLEM ÖBEĞİ (TÜMLEÇLERİYLE BİRLİKTE YÜKLEM FİİL (TYF))

Yüklem cümlelerin yöneten ögesidir. Diğer ögeler yükleme bağımlı elemanlardır. Özellikle tümleçler yüklemi ilgilerine göre (zaman, yer, vasıta, yönelme, durum, vb.) belirten ögelerdir. “İşte cümlelerin tümleçlerle yüklem tarafından oluşturulan bu temel ögesine tümleçleriyle birlikte yüklem fiili demek mümkündür.”¹⁸³ Tümleçleriyle birlikte yüklem fiili, kip ve şahsın birleşmesinden oluşur.¹⁸⁴

Yüklem ismi, “isim soylu bir kelime veya kelime grubunun ya da fiil soylu olmasına rağmen yüklem ismi yapan isim-fiil veya sıfat-fiil ekleriyle isimleştirilen kelime veya kelime gruplarının yüklem ismi hâli olarak oluşturdukları genel anlamlı isme”¹⁸⁵ denir.

Yüklem Fiili fiillerin veya fiil deyimlerinin yüklem ismi hâlini alarak oluşturdukları yüklem isimlerine denir.¹⁸⁶

¹⁸³ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s. 188.

¹⁸⁴ Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 335.

¹⁸⁵ Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 337.

¹⁸⁶ Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 337.

Yüklemlerin yapısı incelenmeden önce yüklem açıklayıcılarından da söz etmek gerekmektedir. Bütüncü de her ögede olduğu gibi yüklem açıklayıcıları da çokça kullanılmıştır. Kendi içerisinde bağımsız bir cümle özelliği taşıyan bu yapılar, asıl yargının (yüklemin) açıklayıcısı konumundadır.

Yaç.(C.)

Bir elde olmalı kandil, bir elde iskandil, /Selâmetin yolu insan için bu, başkası değil! K./4

*Aceb kimin? Derken; On üç yaşında kadar bir çocuk gelip öteden, / Gerildi tekmei indirdi öyle bir küfeye: **Tekermeker küfe bîtâb düştü tâ öteye.** K./8*

Nümâyan cebhesinden Sadr-ı İslâm'ın meâlîsi:[şöyledir:] /O sadrın feyz-i enfâsiyle gûyâ bir yığın ahcâr, /Kıyâm etmiş de, yükselmiş de bir tîmsâl-i nûr olmuş. F.C./8

Vükelâ neydi ya? Curnalcı, müzevvir, âdî; / Ne Huda korkusu bilmiş, ne utanmış ebedî, /Güç okur, hiç yazamaz bir sürü hırsız çetesi... S.K./101

Yalınız, şî'rine mevzu iki şeyden biridir: /Koca millet! Edebiyyâtı ya oğlan, ya karı... S.K./167

Yaç. (ki +C)

Şiir dilinin etkisi ve vurgunun arttırılmasıyla yapılan odaklaştırma bütüncede öge dizilişinde ve yüklem fiilin oluşumunda da etkisini göstermiştir. /Ki/ edatıyla bağlanan açıklayıcılar bütüncede bir hayli dikkat çekicidir.

*Evet, bir kalbdır, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /**Ki cevfinden demâdem yükselir bin nâle-i ezkâr.** F.C./7*

***Bir infilâk-ı safâdır ki** yâr-ı cânımdır, /Sabâhı pek severim, en güzel zamânımdır. F.C./13*

*Bu havâlidekiler pek yaya kalmış dince; /Öyle Kur'ân okuyorlar **ki: Sanırsın Çince!** S.K./191*

*Kahramanlar **ki asırlar bükemez bir kolunu!** S.K./48*

*O inen perde-i seyyâl arasından manzûr, / Koca bir mahşer-i îman **ki ezelden medhûş...** S.K./60*

Yaç. (ki +SYC)

*Şu var ki, yavrucağın hâli eskisinden elim: /Cıllı **bacaklarının dizden altı çırpıplak...** K/38*

*O revzenler, nazarlardan nihan dîdâra müstağrak,/ Birer gözdür **ki** sıyrılmış önünden perde-i esrâr. F.C./4*

Yaç. (E +S)

*Bu bir ayaklı sefâlet **ki** yalnayak, baş açık: K/43*

Yaç. (C_ +Yf+_C)

*Hani, **can sağlığıdır** doğrusu **bundan ötesi!** S.K./102*

Lâfzı muhkem yalnız, anlaşılan, [şudur ki:]Kur'ân'ın: /Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânın: /Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına; /Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına. S.K./189

4.2.1. Tümleçleriyle Birlikte Yüklem Fiili (TYF)

Cümleyi isim ve fiil olarak iki temel ögeye ayıran söz dizimi kuramlarında belirten ve niteleyenleriyle birlikte fiili ifade eden bölüm, tümleçleriyle birlikte yüklem-fiil olarak adlandırılabilir. Kara'nın "Yüklemin belirtenleri olan, seçimlik ögelerin, yani tümleçlerin, yargının gerçekleştirilmesinde zorunlu öge olan yüklem fiiliyle birleştirilmesi tümleçleriyle birlikte yüklem fiili denen bütün bir fiili oluşturur."¹⁸⁷ biçiminde ifade ettiği bu öge dil bilgisi kitaplarında yüklem grubu olarak adlandırılmaktadır.

Tümleçleriyle birlikte yüklem fiili, tümleçler olarak adlandırılan ve genel anlamlı yüklemi tamlayarak, belirterek veya niteleyerek özelleştiren ögeler ve yüklem fiiller olmak üzere iki parçadan oluşur.

4.2.1.1. Yüklem Fiiller

Türkçede yüklem-fiil yapıları, isim veya fiil soylu yüklem isimleri ile yüklemleştirci işlevindeki ek-fiilin veya bir yardımcı fiilin birleşmesiyle oluşur. Safahat'ta kullanılan yüklem-fiil yapılarını şöyle sıralamak mümkündür:

¹⁸⁷ Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 336.

-1. YF-(yi(Ø))

Özellikle betimleme yapılmış çok yargılı anlatımlarda ardı ardına gelen tasvir öğelerinden sonra yüklem ismi kullanılmamıştır.

Düğümlü alınının üstünde sâde bir çember. [var] K/41

Bir musanna' kemer [var], üstünde kurulmuş Tevhîd [var]; / Daha üstünde bir âyet [var] ki: Huda'dan te'yîd, /Emr-i mevkuut-i salâtın bize kat'iyetine. S.K./34

Ne bir ekmek yedirir iş: ne de ekmek parası. [var] S.K./91

Baloncular, hacıyatmazlar, fırıldaklar, /Horoz şekerleri, civ civ öten oyuncaklar; (var.) /Sağında atlıkarınca (var.), solunda tahtirevan (var.); /Önünde bir sürü çekçek (var.), tepende çifte kolan. (var.) B./29

-2. YF-(yi(i)Ø))

Birleşik cümlelerde ve cümlemsilerin kullanıldığı bazı cümlelerde bağlamdan hareketle anlaşılabilir olan yüklem isimleri kullanılmamıştır.

Öyle mi? Yok! [o öyle değil.] S.K./50

Ya ta'assubları [nasıl] ? S.K./157

Bütüncede özellikle bazı “açıklama gerektiren öznelerden sonra yüklem fiili kullanılmamış”¹⁸⁸ olup yüklemi yüklem açıklayıcıları ile belirtme ya da açıklama yoluna gidilmiştir.

Nümâyan cebhesinden Sadr-ı İslâm'ın meâlîsi:[şöyledir:] ...F.C./8

Lâfzı muhkem yalnız, anlaşılan, [şudur:]Kur'ân'ın: /Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânın: /Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına; /Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına. S.K./189

Türkçede anlatımlarda ekonomiklik ilkesine bağlı olarak anlaşılabilirlik sınırına kadar öğeler üzerinde eksiltmeler yapılabilir. Birden fazla yargılı anlatımların yanı sıra günlük konuşma dilinde de bu türden eksiltmeler yapılmaktadır. Bütüncede de bu şekilde oluşturulmuş yani eksilteli yüklem yapısı vardır.

¹⁸⁸ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s. 202.

-3. YF-(yi(f)(Ø))

-Oğul, çabuk... Bana tîrak...[**ver**] Okunmuş olmalı ha!"/ Bizim çocuk, adı batsın, yılcık olmuş... H/7

-Bi yirmilik paket [**ver**]amma sabahki tozdu bütün... H/13

Aman[onu] bırak neyse... Ecel gelince ha olmuş, ha olmamış kimse![bu] [**fark etmez.**] H/21

Ne oldu Arş'a kadar yükselen o sûz ü güdâz? [**Ne oldu**] O cûş içindeki iman? F.C./32

O anda karşiki evden bir orta yaşlı kadın /Göründü: /-Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!/ Ne istedin küfeden yavrum? Ağzı yok, dili yok, /Baban sekiz sene kullandı... /Hem de derdi ki: "Çok Uğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yüksüz..." /Baban gidince demek kaldı âdetâ öksüz! /Onunla besleyeceksin ananla kardeşini. /Bebek misin daha öğrenmedin mi sen işini?"[**dedi.**] K./10

O da sahiplerinin lâhik olan izniyle [**girebilmiş.**] S.K./204

-Ömrü olan.[**yaşasın**] S.K./306

-4. YF-(yi(İ)) +[i-l]

Hasan+Ø-Ø+Ø. K./16

-5. YF-(yi(İ)) +SE(mI)[i-l]

Fikr-i kavmiyyeti **şeytan mı** +Ø-Ø+Ø+sokan zihnimize? S.K./334

Sükûn tasavvuru **kabil mi**+Ø-Ø+Ø+ bu'd-i mutlakta? V.K./55

-6. YF-(yi(İ.tm.)) +[i-l]

Bu **senin kudretinin havsala-çâk esrarı**+Ø-Ø+Ø+! S.K./239

Bütün şu'ûn-i avalim **tecelliyâtı onun**+Ø-Ø+Ø+. V.K./2

-7. YF-(yi(İ.tm.)) +(i-)

Koşan, gezen, oturan, mâniler düzüp çağırın,/ Davullu zurnalı "dans" eyliyen, coşup bağırın /Bu kâinât-ı sürûrun içinde gezdikçe, /**Çocukların tarafında+y-Ø+Ø+dı** en çok eğlence. B./31

-8. YF-(yi(s.)) +[i-])

Zaten en başlıca yol **bu+ø-ø+ø**+dur halkı ikaza. S.K./131

Kızıl ufukların altında **kıpkızıl+ø-ø+ø**+ her yer... V.K./665

-9. YF-(yi(var)) +SE(mI)[i-])

Zulmü sevdirmek için **var mı** ya bir başka tarik? S.K./115

-10. YF-(yi(E.)) +[i-])

Hani+ø-ø+ø+ sînende yarıp geçtiği yol "Yıldırım "ın? Ü.B.K.D./22

-11. YF-(yi(yok)) +[i-])

Eski dîvanlarınız dopdolu oğlanla şarab; /Biradan, fahişeden başka nedir şî'r-i şebab? Serseri: Hiçbirinin mesleği **yok**, meşrebi **yok**; Feylesof hepsi; fakat pek çoğunun mektebi **yok!** Şimdi Allah'a söver... Sonra biraz bol para ver: Hiç utanmaz, Protestanlara zangoçluk eder! S.K./399

-12. YF-(yi(S.tm.)) +[i-])

Bunu bir lâhza unutmak **ebedî haybet+ø-ø+ø**+tir. S.K./336

Bir sahne+ø-ø+ø+ ki her perdesi tertîb-i meşîyyet; /Eşhâsı da bâzîçe-i âvâre-i kudret! T.Y.F/26

-13. YF-(yi(S(ka.öb.)) +[i-])

İyi, lâkin ne kadar beklemiş olsan, işler, /eskisinden **daha berbâd+ø-ø+ø**+, iyileşmek ne gezer! S.K./325

-14. YF-(yi(S(ka.öb.)) +[i-])

Bu havalide cehalet ne kadar çoksa, nifak, /**Daha salgın, daha dehşetli..** S.K./154.

-15. YF-(yi((f.)-(s.f.)) +[i-])

Sayırsız mektep açılmış; Kadın, erkek okuyor; /İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor. S.K./250

-16. YF-(yi((f-)-(s.f.))+[i-l])

Kahraman milleti gördün ya: Biraz silkindi, /Leş yiyen kargaların sesleri birden dindi! S.K./267

-17. YF-(yi(ne)) +[i-l])

Soru zamirleri de yüklem ismi görevindedir.

Adın ne+ø-ø+ø+ dir senin, oğlum? K./15

Hayât nâmına, yâ Rab, ne+ø-ø+ø+ dir bu devr-i azâb? H/34

-18. YF-(yi(Z(neden)) +[i-l])

Bütüncede hemen hemen her sözcük türünden örnekler yüklem ismi olarak değer kazanmıştır.

Ey, ölüm renginde topraktan hayat i'lâ eden, /Bir yığın toprak da olsak sâde çiğnenmek neden+ø-ø+ø+? Ç.B.S.B.C./19

-19. YF-(yi(s.tm (gibi)) +[i-l])

Sufûf ayakta müselsel cibâl-i velvedâr gibi+y-di+ø.... F.C./26

-20. YF-(yi(N +demek) +[i-l])

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek+ø-ø+ø:/ Sokaklarında gezilmez ki yüzme bilmeyerek! K./2

-21. YF-(yi(i.tm +OE(değil)) +[i-l])

Müslüman unsuru gayet mütedennî, doğru, /Şu kadar var ki değildir bu, onun mahzuru. S.K./417

-22. YF-(yi(İ+OE(değil)) +[i-l])

Olursa bir kişinin koltuğunda on karpuz, Öbür gelişte de mümkün değil selâmetimiz! V.K./390

-23. YF-(yi(İ(bğl. öb.(hem +S+hem+S))) +[i-l])

"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!" Urefâ mesleği: a'lâ, hem ucuz, hem de şeker! S.K./172

-24. YF (/+I hâvî [i-]/)

Semâdan inmemiştir, *şüphesiz*, lâkin semâvîdir: /Zemînî olmayan bir cilve-i feyyâzî hâvîdir. F.C./12

-25. YF (/+A mâlik [i-]/)

İşte *tam ondaki eb'âda nazîr ebada* / Semt-i re'sinde duran aynı da *mâlik*, hele bak! S.K./45

-26. YF (/+A aid[i-]/)

Bunlann hepsini yapmak *sana âid* "şer'an!" /Çocuk emzirmeye hattâ olacak bir sütanan! K.İ./83

-27. YF-(yi((i-)(...+A+yf-)+(s.f.))+[i-])

Hem o hüsrân-ı müebbeddeki mes'ûliyyet, /Mütefekkiirlere *râci'* kal-acak+ø-ø+tır elbet. S.K./406

-28. YF-(yi((f-)(...+A+yf-)+(s.f.))+[i-])

Çünkü *düş-müş+sün hayâtın -ezkaza- feyfâsına*, /Gitmen îcâb eyliyor tâ menzîl-i aksâsına. D./16

-29. YF-/(+A değer +SE(mI)+(İYC)+[i-]))

...*Değer mi koşmaya akşam, sabah*, yalan dünya?... V.K./318

-30. YF-/(+(s.tm) +A musab [i-]/)

Hep *musâb* âlem-i İslâm o devasız *derde*. S.K./182

-31. YF-/(+(Ar.tm) +A karîb [i-]/)

Bütün âdetleri *âyin-i mecûsiye karîb*; /Bir şehâdet getirirler, o da oldukça garîb. S.K./192

-32. YF-(yi(Ar.tm) +[i-])

"Kitâb-ı köhne" de — hâşâ — Kitâb-ı Yezdan'dır. V.K./538

-33. YF-(yi(Ar.tm) +[ol-])

Senin mâhiyyetin hatta meleklerden de ulvîdir: Avalim sende pinhandır, cihanlar sende matvîdir: Zeminlerden, semâlardan taşarken feyz-i Rabbânî, **Olur** kalbin **tecellî-zâr-ı nûrâ-nûr-i Yezdânî**. İ./1

-34. YF-(yi((f-)-(s.f.))+[i-])

Kamer **çalış-mada+ø-ø+dır**, gökle yer **çalışmada+ø-ø+dır**; / Güneş **çalışmada+ø-ø+**, seyyareler **çalışmada+ø-ø+dır**. V.K./25

-35. YF-(yi((f-)+(-mA-)+(s.f.))+[i-])

Mütefekkirleriniz dîni de **hiç anla-ma-mış+ø-ø**; /Rûh-i İslâm'ı telâkkileri gayet yanlış. S.K./413

-36. YF-(yi((f-)+(-mA-)+(s.f.))+(SE) +[i-])

Geçen fecâyî'e hâlâ **inan-mı-yor+ mu+sunuz?** V.K./476

-37. YF-(yi((f-)-(s.f.))+[i-])

Müslüman unsuru az çok uyanıktır orada; /Biz de ancak bunu **tezyîd ed-iyor+ø+d+u+k** arada. S.K./133

-38. YF-(yi((N+f-)-(s.f.))+[i-])

Lâkin **canımı sık-tı+ø-ø+ø** akşam "edemem, üstüme evlenme!" diye. K.İ.

-39. YF-(yi((f-)-(s.f.))+[i-])

Hülâsa, his ile yâhud nazarla farkolunan/ Nücûm-i nâ-mütenâhî bütün **çalışmakta...** V.K./54

-40. YF-(yi(İYC +f)+[i-])

-Vakit kazanmak için **isterim yavaş gitmek**. İ.A.F.Y./29

4.2.1.2. Yükleme Çekimi

Daha önce de ifade edildiği gibi Türkçede yükleme, ek-fiil veya cevheri fiil olarak da adlandırılan İ- fiili ile gerçekleştirilir. Yükleme ismini yükleme fiiline dönütüren İ- fiili, kip ve şahıs eklerini alarak yükleme dönüşür.

4.2.1.2.1. Ek- Fiil (İ- Fiili)

-1. Tasvir kipi: +i- Fiilinin Geniş Zamanı (/+ø -gnz/)

Gıcırdamakla beraber serîr-i şevketimiz, /Bu dîni kurtaran ancak bizim hükümetimiz+ø-ø+ø. V.K./463

Tunus'ta, Fas'ta Cezayir'de, Çin'de, İran'da, Cava'yla, hıttâ-i Hindî'de, belki Afgan'da, Sibiryâ, Hıyve, Buhârâ, Kırım muhitinde, Yaşarken ehl-i salibin nüfuzu altında; Zavallı Alem-i İslâm eğer salibe henüz Sarılmıyor+ø-sa, kolundan çeken: Bu kudretiniz+ø-ø+ø. V.K./464

-2. Hikâye Kipi: İ- Fiilinin Görülen Geçmiş Zamanı (+i-di, y-DI, ø-DI)

Mahalle mektebi olsaydı bizde vaktiyle; Ya uğrasaydı kalanlar güzelce ta'dîle; Yarım pabuçla gezen, donsuz üç buçuk zibidi, Bir Arnavudluğu isyana kaldırır mı **i-d+i?** V.K./425

Baba! En sevgili annen, o senin öz vatanın /Olacak mı+y-dı fedâ hırsına üç kaltabanın? Ü.B.K.D./12

Sufûf ayakta iken, dalgalar ayakta +i-**d+i+ø** ; /Hurûş edince hatibin nidâ-yı tahmîdi: Seril+ø-**d+i+ø** yerlere "yekpare" bir cihân-ı hamûş, /Ki imtidâd-ı mekâbir+ø-**d+i+ø**, öyle dûşâ-dûş! V.K./ 483

Ya uyansa+y-**dın ed-er +mi+y-d+i+ø** tebâh, /Mülkü, birdenbire âfâka çöken kanlı sabah? Ü.B.K.D./47

Mahalle mektebi olsaydı bizde vaktiyle; Ya **uğrasa+y-dı** kalanlar güzelce ta'dîle; Yarım pabuçla gezen, donsuz üç buçuk zibidi, Bir Arnavudluğu isyana **kaldırır mı i-di?** V.K./425

-3. Rivayet/Fark etme/Küçümseme Kipi: İ- Fiilinin Duyulan Geçmiş Zamanı (+i-miş)

“Rivayet kipinin en belirgin özelliği, kesin olmayan, dolaylı olarak öğrenilen ve aktarılan geçmiş zaman kavramı taşımasıdır.”¹⁸⁹ Safahat'ta aktarma cümlelerinde rivayet kipi kullanılmıştır:

¹⁸⁹ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi; s. 260-261.

Biçâre meğer, /Bana Sultân'ı sorarmış da, "Nasıldır?" dermiş; /Yol yakın olsa imiş, gelmeyi isterlermiş! S.K./195

Köprüler asma imiş Avrupa âfâkında... S.K./7

Bu Arab+ø-mış, bu Acem+ ø-mış, bu Tatar+ø-mış, demedim, /Müslüman unsurunun hepsini gördüm kendim. S.K./431

Bu ek bazı kullanımlarda zaman kavramı değil küçümseme, anlatılan fikre katılmama ifade eder, Safahat'ta bu şekilde kullanım örnekleri de vardır.

Müslümanlık'ta şeriat bunu emretmiş imiş: /Hem alır, hem de boşarmış; ne kadar sâde bir iş!

[O] Muzaffer ordu, ahâlîyi şimdi öldürüyor. Nüfûs-i müslime çokmuş da gayr-ı müslimeden, İdare müşkil olurmuş tevazün eylemeden. V.K./640

-4. Şart Kipi: İ- Fiilinin Şartı: (İ-se, y-sA, sA)

Şimdi, bir kavmin içinden mütefekkir geçinen /Zümre evvelce bu "mâhiyyefi takdir ederek, /Sonra kaç safhası mevcûd +i-se tenvir ederek, /Çekecek oldu mu önden o İlâhî feneri; /Arkasından da cemâat yürür artık ileri. S.K./411

Garbın eşyası, eğer kıymeti hâiz+ø-se+ø yürür; /Moda şeklinde gelen seyyie gümrükte çürür. S.K./206

Öyle ya, bizler de kendi fikrimizi Çıkarmış ol-sa+k eğer, şimdi, kuvveden fi'le, Kucaklaşır medeniyetle din tamâmiyle. V.K./364

Ne din kalır, ne de dünyâ bu anlaşılmaz-ø-sa+ø... V.K./301

4.2.1.2.2. Şahıs Ekleri

Yüklemleri şahıs bakımından belirli kılan bu ekler, dilbilgisel özneyi temsil eden ekleşmiş zamirlerdir. Konuşanı (ben), dinleyeni (sen) ve kendinden söz edileni (o), konuşan+dinleyen/ler+kendinden söz edilenleri (biz), dinleyen+dinleyen/ler (siz), kendinden söz edilenleri (onlar), temsil etme durumuna göre biçimlenirler.¹⁹⁰ Safahat'ta da bu biçim ve işlevlerle kullanılmıştır:

1. Şahıs: Anlıyordu+m ki: Herif çatlayacak ye'sinden. S.K./276

¹⁹⁰ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi; s. 217.

Ben de bir yer bularak şöylece tenhâ dal-a+Ø-Ø+yım, / Varlığımdan geç-e+Ø-Ø+yım, mahv-ı temâşâ ka-la+Ø-Ø+yım. S.K./58

"Kim bilir; şimdi ne âlemde benim şanlı Kösem; Görmedi+m üç senedir, bari gidip bir görse+m..." Diyerek, dün gece güç hâl ile buldu+m evini. K.İ./2

2. Şahıs: ...Onunla besle-yecek+Ø-Ø+sin ananla kardeşini. ...K./10

Bırak da ben gideyim, sonradan gel-ir+Ø-Ø+sin sen... Gecikme+Ø-Ø+Ø ha! İ.A.F.Y./208

3. Şahıs: *Kalenderin biri köyden sabahleyin fırla-r+Ø-Ø+Ø, Ara-r+Ø-Ø+Ø nasibini; avdette kırdı akşamlar+Ø-Ø+Ø. V.K./309*

1. Çokluk Şahıs

Müslüman unsuru az çok uyanıktır orada; /Biz de ancak bunu tezyîd ediyordu+k arada. S.K./133

Ma'amâfih yeniden bir baka+Ø-Ø+lım dikkatle: /Hükmü kat'î vere+Ø-Ø+lim, etmeye gelmez acele. HA./8

2. Çokluk Şahıs

Azıcık bilmek için kadrini istiklâlin, /Bak-ınız çehre-i meş'ûmuna imzihlâlin:... S.K./368

3. Çokluk Şahıs:

"Sular" da pek ömür amma, açık değil, de-di+Ø-Ø+Ø+ler. V.K./564

4.2.2. Tümleçler

Tümleç, cümlede yüklemın anlamını çeşitli açılardan belirtip nitelendiren, açıklayan söz ya da söz öbekleridir.¹⁹¹ Safahat'ta yüklemi belirten, niteleyen çok çeşitli tamlayan ve tümleyenler kullanılmıştır.

4.2.2.1. Nesne

Öznenin gerçekleştirdiği eylemden etkilenen varlık, cümlemin nesnesidir. Nesne, bir varlık veya bir kişidir. İsimler, zamirler, sayı adları, söz öbekleri, fiilimsiler cümlede nesne olabilirler.¹⁹² Safahat'ta nesne yapıları şu şekillerde oluşturulmuştur.

¹⁹¹ Atabay, Özel, Çam, s.47.

¹⁹² Karaağaç, s. 193.

-1. N(İ+ ø)

-Efendi amca, **sakız** ver... H/15

"Gidelim!" der, götürür; sonra gelip tâ yanıma; /**Çay** boşaltırdı ben içtikçe hemen fincanıma. S.K./210

-2. N (İ /+ yI)

"Bu yarım kubbeler elbette açık durmayacak, Mutlaka birleşecektir" diye beş hatve kadar atıverdiniz mi, görür **kubbeyi** hayretle nazar... S.K./46

-3. N(İ(zr)+ /(n)I/)

Medenî Avrupa, bilmem, niye görmezdi **bunu**? S.K./117

Bunu ummazdın a hiç... S.K./266

Okutma sen de hamal yap bu yaşta şimdi **beni**! K/30

Müslüman unsuru az çok uyanıktır orada; /Biz de ancak **bunu** tezyîd ediyorduk arada. S.K./133

-4. N(İ(İ.tm.) /+(n)I/)

Göreceksin: O harîmin ebedî zillinde,/ **Sanatın ruhunu** seyyâl bulut şeklinde. S.K./30

-5. N(İ(S.tm.) /+Ø)

Başka bir sahile gehvâre-i emvâcından, /**Böyle şeh-dâne** çıkarmış mı yakınlarda zaman? S.K./14

Geçince sûrunu şehrin, uzattı servistan /Garîb yolcuyla tevkîfe **bin bükülmez kol**! H/26

O zaman işte şu toprak yeniden işlenerek, /**Bu filizler gibi binlerle fidan** besleyecek! S.K./175

-6. N(İ(S.tm.) /+(n)I/)

Görüyordum, iki üç bin mil açıktan bakarak,/ **Şu sizin kapkara İstanbul'u**, kardan daha ak. S.K./246

*Parasızlıktı bidayette işin korkulusu; /Ağniyâ altını bezletti etekler dolusu...
S.K./134*

Müslüman düşmanı bir Rus tanırım çoktandır... S.K./254

*Bugün, sen de kendi kardeşini, /Yetim bırakmayarak besleyip büyütmelisin.
K/22*

-7. N(İ(C) /Ø/)

Safahat'ta bu yapıdaki nesneler sıkça kullanılmıştır. Özellikle aktarma cümlelerinde kullanılan bu yapı metnin geçerlik güvenirlik açısından bir değer yüklenmesini sağlar.

Lâkin onun genç oğlu,/ Dedi: "Yok, öyle değil; sîne-i millette dolu,/Galeyan emrine âmâde, hamiyetli yürek; /Şu kadar var ki henüz kendini göstermeyecek. /Geçiyor şimdi esaretle deyip eyyamı, /Müslümanlar gibi mâzîsi büyük bir kavmi, /Ebedî zillate mahkûm edemem doğrusu ben./Daha bîçâre miyiz yoksa Mecûsîlerden? /Diyeceksin ki: Asırlarca sefilâne hayat, /Söndürür meyl-i meâliyi nihayet... Heyhat! /Göz yumulmakla kör olmaz: külün altında ateş, /Ne kadar kalsa bunalmaz: Hele bir aç, hele eş! /Şunu öğretti ki İngiltere tahsili bana: /Milletin, memleketin böyle sefil olmasına /Bir sebep varsa, havassın geriden bakmasıdır.../Yoksa, sark'ın bu zekî unsurunu her feyzi alır. /Müslamanlık gibi, mâhiyyeti cidden yüksek, /Sonra,vicdanları bir nefhada tehyîc edecek, /Dîn-i fîtrîdeki bir milleti irşada ne var? /Daha yüksek mi aceb şarkı ezen fıtratlar, /Kaabiliyetçe? Hayır, ben buna asla kanmam. /Adam ister yalınız etmeye bir kavmi adam! /Doğru yol işte budur, gel, diye sen bir yürü de, /O zaman bak ne koşanlar göreceksin sürüde! /Evvelâ beynine bir fikr-i nezîh aşlıyarak; /Hangi bir Müslümanın göğsüne tutturuşa kulak; /Şunu duydum ki: Onun, hiç sesi çıkmaz, kalbi, /En temiz hissile vurmakta çocuk kalbi gibi. /Sineler gayzını fâş etmeye dursun varsın; /Vakti gelsin, o zaman var mı yürek anlarsın!" S.K./226

O anda karşıki evden bir orta yaşlı kadın /Göründü: /-Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!/ Ne istedin küfeden yavrum? Ağzı yok, dili yok, /Baban sekiz sene kullandı... /Hem de derdi ki: "Çok Uğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yüksüz..." /Baban gidince demek kaldı âdetâ öksüz! /Onunla besleyeceksin ananla kardeşini. /Bebek misin daha öğrenmedin mi sen işini?"[dedi.] K./10

"Peki! Fezâili yok muydu söylediklerinin?" /Diyen çıkarsa "**müverrihlik etmedim!**" derdi. V.K./547

Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü: /-**Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti..** K./12

Bayramda komşunun gelini: /"**Hasan, dayım yatı mekteplerinde zabittir;/Senin de zihninin açık... Söylemiş olaydık bir.../Koyardı mektebe... Dur söyleyim**" demişti hani? K/29

-8. N(İ +/(n)I /+ki +Naç.C)

Safahat'ta nesne konumunda olan ögenin açıklandığı, vurgulandığı durumlarda niteleme/belirtme durumu /ki/ edatıyla bağlanarak oluşturulmuştur. Şiir dilinin etkisiyle ortaya çıkan bu tür yapılar da nesnenin belirtene/niteleyeni ya da açıklayanı kendinden sonra /ki/ edatıyla bağlanmıştır.

Fakat Hasan, **babasından kalan o pis küfeyi, /-Ki ezmek istedi görmekle reh-güzârında-/** İlel'ebed çekecek dûş-i ıztırârında! K/48

Tasavvur eyliyelim şimdi **başka bir kudret,/ Ki hep kuvâyı doğurmuş, esâsı madde...** V.K./13

-9. Ortak Nesne +Naç.

Hayâl otuz sene evvelki hâli pîşimden /Geçirdi, başladım artık yanımda görmeye ben:/ Beyaz sarıklı, temiz, yaşça elli beş ancak; /Vücûdu zinde, fakat saç, sakal ziyâdece ak; /Mehîb yüzlü bir âdem: Kılar edeble namaz; /Yanında bir küçücek kızcağızla pek yaramaz /Yeşil sarıklı bir oğlan ki: başta püskül yok. /İmâmesinde fesin bağlı sade bir boncuk! /Sarık hemen bozulur, sonra şöyle bir dolanır; /Biraz geçer, yine râyet misâli dalgalanır!/Koşar koşar duramaz, âkıbet denir "âmîn"/Namaz biter. O zaman kalkarak o pîr-i güzîn, /Alır çocukları, oğlan fener çeker önde, /Gelir düşer eve yorgun, dalar pek âsûde /Derin bir uykuya... ...F.C./24

-10. N (Naç +(n)I +N)

Önümde bir meydan /Göründü; **Fâtih'e gelmiştim [onu]** anladım, azıcık/Gidince, ma'bede baktım ki bekliyor uyanık! F.C./16

Bu Arabmış, bu Acemmiş, bu Tatarmış, demedim, /Müslüman unsurunun hepsini gördüm kendim. S.K./431

-11. N(Stm. +Naç)

Üşenmeden ona Kur'ân'ı anlatırsan eğer, /Şu ezberindeki esmayı muttasıl geveler: "Kurûn-i mâziyeden kalma cansız evradı /Çekerse, doğru mu yirminci asrın evlâdı?" V.K./539

-12. N (Ar. Tml +(y)I)

Kuşatır millet-i mahkûmeyi hüsrân-ı mübin. S.K./332

-13. N(İ (bğl.öb.)+(n)I)

*Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir: "Bu gece, /Sizinle câmi'e gitsek çocuklar erkence. /Giderseniz gelin amma namazda uslu durun; /Merâmınız yaramazlıksa işte ev, oturun!" /Deyip alırdı **beraber benimle kardeşimi**. F.C./21*

-14. N (Naç.C. +(n)A)

Var ya bir âti ona bak! S.K./223

4.2.2.2. Zaman Tümleçleri

Zaman tümleçleri, cümle içerisinde eylemin gerçekleşme zamanını belirten sözcük veya sözcük gruplarıdır. Yüklemi başlangıç, bitiş, öncelik sonralık, eşitlik, yinelenme, sıklık, sürerlilik bakımlarından tamamlayan bu yapılar cümle içerisinde zaman tümleci olarak adlandırılır.

-1. ZT(Ø)

"Çok yargılı anlatımlarda birden fazla yüklem bulunmaktadır. Bu yüklem-fiillerin zamanı aynı ise, aynı zaman tümleci ile belirtiliyorsa zaman tümleci sadece ilk yüklem fiille birlikte kullanılır." ¹⁹³ İlk cümlelerin zaman olarak tümleyeni diğer cümlelerin de ortak ögesi niteliğindedir.

*Yıkılır **bir gün olur** mahkemeler, ma'bedler; /En temiz yerleri en kirli ayaklar çiğner; /Beşeriyet yeni bir din tanıyıp ilhâdı, /Beşerin hafızasından silinir Hakk'ın adı; /Gömülür hufre-i târihe meali... S.K./26*

¹⁹³ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s.227.

-2. ZT (İ+Ø)

“Gönderimsel zamanı ya da içinde bulunulan zaman anlamına gelen durum zamanını”¹⁹⁴ belirten zaman tümleçleri zaman isimleri şeklinde kullanılmaktadır. Eserde STT’de bugün sıklıkla kullanılan yapıların yanı sıra “**Sular karardı mı**” örneği gibi bugün artık çok sık kullanılmayan zaman isimleri de vardır. Bu yapıdaki zaman tümleçleri örnekleri şunlardır:

Bugün, sen de kendi kardeşini, /Yetim bırakmayarak besleyip büyütmelisin.
K/22

Sabahleyin mütefelsif, **ikindi üstü** fakîh; **Sular karardı mı** pek yosma bir edîb-i nezi; **Yarın** müverrih; **öbür gün** siyâsetin kurdu; Bakarsın: **Ertesi gün** içtihadı pey vurdu!... V.K./393

O zaman kalkarak o pîr-i güzîn, /Alır çocukları, oğlan fener çeker önde, /Gelir düşer eve yorgun, dalar pek âsûde /Derin bir uykuya... F.C./24

Kesildi **bir aralık** inleyen hazîn âvâz... F.C./31

Beş on gün oldu ki, mu’tâda inkıyâd ile ben /**Sabahleyin** çıkıvermişim evden erkenden. K./1

Ayrıca cümle başında ya da cümle içerisinde kullanılan zaman zarfları da bu yapıdadır:

Ridâ-yı leyli **henüz** açmamış dest-i semâ; /Sabâ da hâb-ı sükûndan ayılmamışt **daha**, /Fezâ-yı rûhda aksetti, es-salâ-perdâz /Müezzînin dem-i mahmûru, bir hazin âvâz. F.C./14

Şimdi ey sevgili kaari', azıcık vaktin eğer, /Varsa -memnun olacaksın- beni ta'kîb ediver. S.K./28

Eğildi **sonra** o dağlar Huzûr-i İzzet'te; /Göründü **sonra** o dağlar zemîn-i haşyette! F.C./28

¹⁹⁴ Ayşe (Eziler) Kıran, Ece Korkut, Suna Ağıldere, *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*, (1. Baskı), Multilingual Yayınları, İstanbul 2003, s. 84.

-3. ZT (İ+/IAr+ Ø /)

Bir zamanlar yine İstanbul'a gelmiştim ben. S.K./83

-4. ZT (İ+/ DA/)

Zamanda bulunma bildiren tümleçlerdir.

O anda karşiki evden bir orta yaşlı kadın /Göründü: /-Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!/ Ne istedin küfeden yavrum? Ağzı yok, dili yok, /Baban sekiz sene kullandı... /Hem de derdi ki: "Çok Uğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yüksüz..." /Baban gidince demek kaldı âdetâ öksüz! /Onunla besleyeceksin ananla kardeşini. /Bebek misin daha öğrenmedin mi sen işini?"[dedi.] K./10

Bayramda komşunun gelini: /"Hasan, dayım yatı mekteplerinde zabittir;/Senin de zihnin açık... Söylemiş olaydık bir.../Koyardı mektebe... Dur söyleyim" demişti hani? K/29

Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz; /*Geçende* Fâtih'e çıktık ikindi üstü biraz. K/33

Müslüman unsuru az çok uyanıktır orada; /Biz de ancak bunu tezyîd ediyorduk *arada*. S.K./133

Bir ihtiyar yalnız dinleyip *bidayette*; "Mahalle mektebi lâzım!" demiş, *nihayette*. V.K./418

-5. ZT (/S+/ +dIr(çok +[zaman +dAn beri]+dIr)

Müslüman düşmanı bir Rus tanırım çoktandır... S.K./254

-6. ZT (SYC/+ DIĞI sırada)

-Yok yok, beni tâ, /Götür İstanbul'a bir yerde bırak ki: Gurebâ, /-*Kimsenin onlara aldırmadığı bir sırada*- /Uzanıp ölmeye bir şilte bulurlar orada! HA./67

-7. ZT (İ/ Dan beri/)

Bu yapıdaki tümleçler yüklem fiilin zamanının başlangıç sınırını belirtir.

Safahat'ta bu yapının /dIr/ bildirme ekiyle kullanımı da oldukça yaygındır:

O zamandan beridir za'fı terakkî ediyor; /Görünen: [şudur] Bir daha kalkınması artık pek zor. HA./4

"Medeniyyet!" size **çoktan beridir** diş biliyor; /Evvela parçalamak sonra da yutmak diliyor: Ü.B.K.D./67

-8. ZT (SYC/+ DAn sonra)

Epeyce fâsıladan sonra geldi başka biri: /-Genişçe bir hasırın var mı? Neyse hem değeri. /Cenâze sarmak içindir, eziyyet etme sakın! /Mahallemizde beş aydır yatan o hasta kadın /Bugün, sabahleyin artık cihandan el çekmiş... H/18

Hah! Bulduk: Tokatlıyan'da, yarın, toplanır beş altı kopuk, **Birer kadeh biradan sonra** davranır erken, Omuzlayıp kırarız bâb-ı içtihadı hemen. V.K./357

"**Geliyor ruhun için Fatiha çekmek sırası; /Yazık ey millet-i merhume!" dedikten sonra;** /Atladım Rusya'ya gitmekte olan bir vapura. S.K./113

-9. ZT (zarf/+DAn)

Birazdan oynayacak hepsi bunların, ne iyi! K/47

-10. ZT (İ/ +IA/)

-**Vaktiyle** belki meydandı... Kapanmış olsa da gittikçe, kalmış eski adı. İ.A.F.Y./156

Düşenler oldu **zamânıyle** aynı akıbete; Fakat bugün yaşıyorlar, hem eskisinden iyi: V.K./414

-11. ZT (İ/ +CA/)

Şark'ı baştanbaşa **yıllarca** dolaştım, gezdim; /Hem de oldukça görürdüm... Kafa gezdirmezdim. S.K./430

-12. ZT(TYF/-AII/)

Lâkin **bu cedel başlayalı**, /Dinliyormuş bizi şahin gibi bir Afganlı. S.K./278

Zavallı milletin idrâki tarumar olalı: Muhît-i ilme giren yok, diyâr-ı fen kapalı; Sanâyi'in adı batmış, ticâret öylesine, Zirâ'at olsa da... Âdem nebi usûlü yine! V.K./351

-13. ZT(TYF-/IncA/)

Benim de yandı içim **anlayınca derdinizi...** K/19

Bulunca hepsini artık o nazenin sine, Alır birer birer âgûş-i hâr-ı şefkatine.
V.K./37

Sabah olunca, herif dağ başında bir mağara Tasarlayıp, ebedî i'tikâfa niyyet eder. V.K./319

Bizim muhiti, bizim halkı seyredince nazar; /Görür ki: Beyni bozulmuş yığın yığın kafa var. V.K./527

"Yanaş" denildi mi, nazlım, gider gider de geri, **Gelince** hışm ile bir tos vururdu Köprü'ye ki: Zavallının deşilen karnı sağlam altı çeki /Odun yutar da biraz sancıdan bulurdu aman... İ.A.F.Y./6

Fezâ-yı ma'bedin encüm-nümâ meşâ'ilini, /O lem'a lem'a dizilmiş ziyâ kavâfilini /Görünce geldi çocukluk zamanlarım yâda... F.C./19

Demek ki birliği te'mîn edince kurtuluruz. V.K./489

-14. ZT (TYF+s.f.)+i+ken)

Ya şu üç parçalı bayrak dikilirken tepene, Niye indirmedi, kim çıktı bu halkın önüne? Ü.B.K.D./35

Taşarken haşrolup beynimden artık bin müselsel yâd, /Zalâmın sînesinden fışkıran memdûd bir feryâd, /O müstağrak, o durgun vecdi nâgâh öyle coşturdu: /Ki vâdiden bütün, yer yer, eninler çağlayıp durdu. BÜ./6

Çoluk çocuk kesilirken; kadınlar inlerken; /Zavallılar seni erkek sanır da beklerken; /Hayayı, ırzı ekip yol boyunca, çırpıplak, /Kaçarsın, öyle mi, hey kalp adam sıkılmıyarak! V.K./176

Kırık saziyla ederken zaman zaman feryâd, /Gelirdi gûşuna onlukların tanîniyle /Birer nevâ-yı beşaret, birer peyâm-ı vedâd; /Birer sadâ ki; Neyin sîne-çâk enîniyle /Karışmayıp, yalnız dem tutardı sanki ona! K.N./2

Her zerrede âheng-i celâlin duyulurken, Her nağmede binlerce lisan nâtık olurken, /Cilvendeki esrâr nasıl kalmada muzlim? /Ey nûr-i ulûhiyyetinin zılli avalim! T.Y.F/68

-15. ZT(İYC+ IA/)

Bu kütle işte bizim kâinatımızdır ki: — **Kuşatmasıyla beraber nazarda eflâki** —
Hududu çevriliyor kehkeşan nitâkıyle. V.K./58

Ebû Ubeyde hemen koştu **almasıyla** haber. V.K./245

-16. ZT (zmn. İ+E)

...- Ayol, **demin daha** yanmıştı a! Herif sen de... B./35

-17. ZT(İ+evvel/)

Ameliyyâta çıkarken sınıf **on gün evvel**, /Bu da gelmez mi, dedim: "Kim dedi, oğlum, sana gel? /Nöbet üstünde adam kaçmalı yorgunluktan, / Hadi yavrum, hadi söz dinle de bir parça uzan." HA./3

Şu senin âkıbetin **bin bu kadar yıl evvel**, /Sana söylenmiş iken doğru mudur şimdi cedel? Ü.B.K.D./61

-18. ZT (İ +kadar)

Eylemin gerçekleşme zaman aralığındaki sürme zamanını gösterir.¹⁹⁵

Eve döndüm, bütün o facialar geldi karşımda durdu **subha kadar**. İS./79

-19. ZT (İ (ikileme)

Zaman zaman bakıp etrafa diş gıcırdattı; Muhiti, çünkü, yürürken o muttasıl battı! V.K./342

-20. ZT(TYF-/mA+dAn [önce]/)

Aman, etme, bırak! /**Demeden** şaşkınlı yağmur gibi ıslattı hacı! S.K./281

İçimde cûş ederek lücce lücce istiğrâk, /Ezânı beklemez oldum; **açılmadan âfâk**,
/Zalâmı sineye çekmiş yatan sokaklardan Kemâl-i vecd ile geçtim. F.C./15

Bu inkılâbı henüz ruhu duymadan Garb'ın,/ Kuşattı satveti dünyâyı bir avuç Arab'ın! V.K./271

Bir âşinâ sesi duysaydım **ölmeden**... Heyhat! V.K./661

¹⁹⁵ Ayşe (Eziler) Kıran, Ece Korkut, Suna Ağildere, *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*, s. 84.

-21. ZT(F-/r/ + F-/mA-z/)

Aşar aşmaz eşiğinden bu musanna' babın, / Şu yarım kubbe -ki pîrâyesidir mihrâbın- /Çarpıyor çeşm-i temaşaya, asıl kubbe değil. S.K./42

-22. ZT (İ +İ +Da)

"Medeniyyet!" size çoktan beridir dış biliyor; /Evvela parçalamak sonra da yutmak diyor: Ü.B.K.D./67

-23. ZT (ZC +mI /mU)

mI /mU edatı, bir cümleyi zaman tümleyeni olarak başka bir cümleye bağlar. Bu işlevle kullanıldığında zaman cümlesini vurgular.¹⁹⁶ Safahat'ta bu yapı oldukça yaygındır:

Şöyle bir baktı mı insan, kapının hey'etine, /Evvelâ her iki yandan oluyor çehre-nümûn: /Müntenâzır iki mihrâb, iki âzâde sûtûn. / Sonra göz yükseliyor doğru yarım kubbeler /Ki dayanmış biri sağdan, biri soldan kemere. S.K./35

Istalâktile donanmış o hazin sineleri, / Okşayıp nûr-i nazar, geçti mi artık ileri, Geliyor kısmen açılmış iki heybetli kanat, /Ki te'ârîci, telâfîfi ne müdhiş sanat! S.K./36

Görüyor şimdi nazar girdi mi derhal içeri; /Aynı eb'âd ile tesbât edilen kubbeleri. S.K./38

O sadâ işte benim gayret-i diîniyyemdir,/ Coşuvermez mi, içim sanki yanardağ kesilir; /Yeniden davranırım, eğlenemem bir yerde. S.K./80

Başı boş kaldı mı, zîrâ, şaşırıp ber-mu'tâd, /Bulamaz kendiliğinden yolu asla efrâd. S.K./407

Bu da çiğnendi mi, çiğnendi demek şer'i mübîn; /Hâk-sâr eyleme yâ Rab, onu olsun... S.K./462

Hem vatan gitti mi, yoktur size bir başka vatan; /Çünkü mirasyedi sâil kovulur her kapıdan! S.K./365

¹⁹⁶ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s. 132.

Sükûn belirdi mi bir milletin hayâtında;/ Kalır senin gibi zillet, esaret altında.
V.K./157

Evet, **soruldu mu idrâke ansızın bu suâl**,/ Lisân-ı hâli şu düstûru haykırır
derhâl:/ "Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki beka sa'y olursa
hakkedilir." V.K./4

Tezâhum etti mi âmâli birçok efradın; /Kesilmez arkası artık cihâd-ı mu'tâdm!
V.K./117

Demek tevazün içindir bu müslüman kesmek; **O hâsıl oldu mu artık adam**
kesilmiyecek! V.K./641

-24. ZT (ZC+ki)

Zaman cümlesini ki ekiyle temel cümlelerin zaman bakımından tümleyeni hâline
getiren bir yapıdır. Bu kullanım Safahat'ta sıkça karşımıza çıkmaktadır. Günlük
konuşmalarda sıkça karşılaşılan, vurgunun arttırılması için başvurulan bir yapıdır.

Beş on gün oldu ki, mu'tâda inkıyâd ile ben /Sabahleyin çıkıvermişim evden
erkenden. K./1

Haydarâbâd'a yetiştim ki, bütün Hindistan, /"Verdi kaanûn-i esasiyi nihayet
Sultan!" Diye birdenbire çalkandı. S.K./227

Bu yapıda zaman tümlecini oluşturan öbeğin içerisinde kullanılan "bir de" edatı
ile vurgu arttırılmaktadır. "Bir müşahadeyi daha görünür kılmak, mesela, onun
birdenbire ve gafletle vaki olduğunu göstermek için... bu manası (bakmak) fiiliyle çok
kullanılır."¹⁹⁷

Bir de İstanbul'a geldim ki: Bütün çarşı, pazar /Na'radan çalkanıyor! S.K./285

-25. Z(ZYC)

Şöyle gözden geçse bir hilkat temâşâ-hânesi: /Çıkmıyor bir zerre fa'âliyyetin
bîgânesi.. D./24

-26. ZT(C +dA)

Yâ Rab, bu serâir **gün olur da** açılır mı? T.Y.F/66

¹⁹⁷ Deny, s.262.

*O birkaç hayme halkından cihangîrâne bir devlet /Çıkarmış, bir zaman dünyâyı
lerzân eylemiş millet; **Zaman gelsin de** görsün böyle dünyâlar kadar zillet, Otuz üç yıl
devam etsin, başından gitmesin neket... İS./3*

-27. ZT(ZYC)

***Bir gün olup** parlayacaktır elbet. S.K./174*

-28. ZT(ZYC +ki)

***Asırlar var ki**, aydınlık nedir, hiç bilmez âfâkım. BÜ./14*

-29. ZT(f+A görsün)

***Tevekkül olmaya görsün** yürekte azme refik;/ Durur mu şevkine pervane
olmadan tevîk? V.K./277*

***O bir tutuşmaya görsün**, ne od kalır, ne ocak! V.K./514*

-30. ZT (C)

*Sevabı var mı imiş, **bir zaman gelir**, anlar! V.K./333*

-31. ZT (zmn. İ +zmn. İ)

*Beş on gün oldu ki, mu'tâda inkıyâd ile ben /**Sabahleyin** çıkıvermiştim evden
erkenden. K./1*

-32. ZT (ZYC +ken)

*Elimde bir koca değnek, onunla yoklayarak,/ önüm adaysa basıp, yok, denizse
atlayarak, /-Ayakta durmaya elbirliğiyle gayret eden, / lisân-ı hâl ile amma rükûa niyyet
eden/-0 sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına, sığınmış öyle giderken, /hemen ayaklarına
delîlimin koca bir şey takıldı. K./5*

-33. ZT (ZYC +dıkDA)

***Azıcık ruhuma, asabıma geldikte sükûn**, /Döndü vaz'iyeti birdenbire, baktım,
yolumun: S.K./241*

-34. ZT (z)

Çünkü efkâr-ı umûmiyye aleyhinde bütün; /Çünkü yerleşmek için gezdiği yerlerde fûnûn, /**Önce** gayetle büyük hürmet arar, **sonra** sükûn, /Asr-ı hâzırda geçen fenlere sahip denecek, /Bir adam var mı yetişmiş içinizden bir tek? S.K./389

Koşan, gezen, oturan, mâniler düzüp çağırın, / Davullu zurnalı "dans" eyliyen, coşup bağırın /Bu kâinât-ı sürûrun içinde gezdikçe, /Çocukların tarafındaydı en çok eğlence. B./31

-35. ZT (hayatında)

İlmi az, görgüsü çok, fıtratı yüksek bir imam Tanırım ben, ki **hayatında** tanıtmıştı babam. K.İ./1.

-36. ZT (İ+/leyin/)

Kalenderin biri köyden **sabahleyin** fırlar, Arar nasibini; avdette kırdaki akşamlar. V.K./309

-37. ZT(s.tm)

İkinci gün basar açlık, erir erir süzülür; **Üçüncü gün** uyuşuk bir sinek olur büzülür. V.K./321

Sakırgadan daha iğrenç öbek öbek türüdü, Vücûd-i milleti **son günler** öyle bir bürüdü: Ki davranıp o tufeylâtı ansızın koğacak Olursa kurtulacak belki... V.K./347

-38. ZT(s.tm+DA)

Olursa bir kişinin koltuğunda on karpuz, **Öbür gelişte** de mümkün değil selâmetimiz! V.K./390

Ne ihtiyar seçiyor, bak, ne kimsesiz tanıyor; **Beş altı günde** otuz bin adam boğazlanıyor! V.K./612

Çocuğun hâli fenâlaştı **şu son günlerde**. HA./2

-39. ZT(i.tm+DA)

Siz, ey vücûduna elvermeyip de hâk-i mezar, Nesîm-i safa gömülmüş ricâl-i berhurdâr! Biz almasak bile a'dâdan intikamınızı; Hudâ ki defter-i ebrâra yazdı

*nâmınızı, **Günün birinde** şu dağlardan indirir elbet, O intikamı alır kanlı canlı bir millet! V.K./623*

-40. ZT (İ+dAn)

***Bugünden** ormanı göster kılağlı baltasına: Temizleyip çıkıversin, bırakmasın yarına! İ.A.F.Y./11*

-41. ZT (İ +A)

Bugünden ormanı göster kılağlı baltasına: Temizleyip çıkıversin, bırakmasın yarına! İ.A.F.Y./11

4.2.2.3. Yer Tümleçleri

Yüklemin gerçekleştiği yeri belirten tümleçlerdir. Yer tümleçleri cümlede çeşitli yapılarda bulunurlar. Eylemin gerçekleştiği yer, cümlenin anlamının tamamlanması bakımından çok önemlidir. Safahat, gerçeklerden hareketle yani bir noktada yaşanmış olan olayların anlatıldığı bir metindir. Bu sebeple olayların geçtiği yerler kurgusal değil gerçek yerlerdir. Bu sebeple eserde yer tümleçleri çok fazladır. Eylemin gerçekleştiği yerin belirtilmesi, cümle düzeyinde oluşu-kılışı belirli hâle getirmesi ve metnin iletisi açısından önemlidir. Safahat'ta yer tümleçleri çeşitli biçimlerde oluşturulmuşlardır.

-1. YT (Ø)

Yer tümleçleri, birden fazla yargılı cümlelerde ortak öge hükmünde olabilir, ilk cümlede belirtilen yer tümleci, bağlı cümlelerde yinelenmez.

*Müslümanlık, sanırım parlayacaktır **orada**; (**orada**)Sâde Osmanlıların gayreti lâzım arada. S.K./211*

-2. YT (İ +/-A/)

*Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz; /Geçende **Fâtiḥ'e** çıktık ikindiüstü biraz. K/33*

Tesa'udâtı buharın bulut yağar havaya, /Teressübâtı sehâbm nehir yayar ovaya. V.K./98

*Mülkü baştan başa i'mâr edecek şirketler:/ Halkın irşadına hadim yeni cem'iyetler;/ Durmayıp iş buluyor, gösteriyor, uğraşıyor; Gemiler **sahile** boydan boya servet taşıyor... S.K./252*

Geçende, Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesiyle, /bizim eski âşinâlardan
bir artarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni da'vet ederdi **dükkânına**.
H/1

Yıkılır bir gün olur mahkemeler, ma'bedler; /En temiz yerleri en kirli ayaklar
çiğner; /Beşeriyet yeni bir din tanıyıp ilhâdı, /Beşerin hafızasından silinir Hakk'ın adı;
/Gömülür hufre-i târihe mealî... S.K./26

Bir zamanlar yine **İstanbul'a** gelmiştim ben. S.K./83

"Gidelim!" der, götürür; sonra gelip tâ yanıma; /Çay boşaltırdı ben içtikçe
hemen **fincanıma**. S.K./210

-3. YT (İ +DA/)

O zaman **Rusya'da** hâkimdi yaman bir tazyik... S.K./114

Sayırsız medrese var gerçi **Buhârâ'da** bugün... S.K./163

Hele hayran kalır insan yetişen gençlere de: /Bunların birçoğu tahsil eder
İngiltere'de; /Sonra dindaşlarının ruhu olur, kalbi olur, /Çünkü azminden, ölüm çıksa, o
dönmez, sokulur. S.K./216

Gelin de bayramı **Fâtih'te** seyredin, zirâ /Hayâle, hâtıra sığmaz o herc ü merc-i
safâ, Kucakta gezdirilen bir karış çocuklardan /Tutun da, tâ dedemiz demlerinden arta
kalan, /Asırlar ölçüsü boy boy asâli nesle kadar, /Büyük küçük bütün efrâd-i belde,
hepsi de var! B./16

Bütün dünyaya küskündüm, dün akşam pek bunalmıştım: /Nihâyet bir zaman
kırlarda gezmiş, **köyde** kalmıştım. BÜ./1

-4. YT (eks.i.tm +DA/)

Nazarlarında sönen gözlerin sönük nazarı; **Kulaklarında** civarın enîn-i
muhtazarı; **Kucaklarında** birer na's-ı pâre pâre defn... V.K./599

-5. YT (İ +DAn/)

Diyor ecdadımız **makberlerinden**: "Ey sefil ahfâd. Niçin binlerce ma'sûm
öldürürken her gelen cellâd, Hurûş etmezdi, mezbûhâne olsun, kimseden feryâd? Otuz
milyon ahâlî, üç şakinin böyle mahkûmu Olup çeksin hükümet nâmına bir bâr-ı

meş'ûmu! Utanmaz mıydınız bir, saysalar zâlimle mazlumu? Siz, ey insanlık istidadının dünyâda mahrumu. Semâlardan da yüksek tuttunuz bir zıll-i mevhumu!" İS./2

Hücûm-i mihnet-i peyderpeyiyle dünyanın, /Hayâtı bir yığın âlâm olan zavallı kadın, /Hasırdan örtüsü dâşında **hufreden** indi... H/29

Omuz**dan** indi hasır, yoktu çünkü artık yol. H/27

-6. YT(İ.tm. +DA)

Benim babam **senin altında** öldü, sen hâlâ / Kurumla yat **sokağın ortasında** böyle daha! K./9

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ **Sokaklarında** gezilmez ki yüzme bilmeyerek! K./2

Düğümlü alnının üstünde sâde bir çember. K/41

Köprüler asma imiş **Avrupa âfâkında...** S.K./7

Böyle bir yurdu elinden çıkaran nesl-i sefil, /**Yerin üstünde** muhakkar, **yerin altında** rezil! S.K./364

Yaşamaz yoksa emîn ol ki bu barbar çetesi, /Medenî Avrupa'nın dâmen-i irfanında; /**Asya'nın** belki **o kumluk Arabistan'ında**, /Lâşe hâlindeki bir devlete vardır medfen... S.K./275

Haç **Kâ'be'nin altında** görünsün mü, İlâhî? VK

-7. YT(S.tm+DA)

Hangi ma'sûmun olur hûnu **bu dünyâda** heder? S.K./122

Bu havalide cehalet ne kadar çoksa, nifak, /Daha salgın, daha dehşetli... S.K./154

Her cebhede bir nûr-i mücerred lemeânda; /**Her dîdede** bir rûh demâdem cevelândır. B./3

O başta: Kuşkunu kopmuş eyerli düldüller, /**Bu başta:** Paldımı düşmüş semerli bülbüller! B./28

Zorun: Gebermemek ancak "**ölümlü dünyâ**" **da!** V.K./167

-8. YT (Stm. +DAn/)

Söz anladım ki uzun, hem de pek uzun sürecektir; /Benimse vardı o gün birçok işlerim görecektir; /Bıraktım onları, saptım **yokuşlu bir yoldan**. K/31

Bu hâtırât ile kalbimde başlayınca melâl, /Oturmak istemez oldum, kıyâm edip derhâl; /-Yüzümde âleme nefrin, içimde şevk-i memât; /Gözümde içyüzü dehrin: Yığın yığın zulümât!-/**Bulunduğum o mukassî mahalden** ayrıldım. H/31

-9. YT (Far.İ. +Ar.S.+DA)

Refk-i ömrü giderken cenaze hâlinde, Serildi, kaldı kadın **âşiyân-ı lâlinde**. İS./75

-10. YT(Ar. Stm. +dA)

Hangi bir seyyie yok **defter-i a'mâlinde**? K.İ./71

Sükûn tasavvuru kabil mi **bu'd-i mutlakta**? V.K./55

-11. YT (Ar. İ.tm. +dA)

Ridâ-yı leyli henüz açmamıştı dest-i semâ; /Sabâ da hâb-ı sükûndan ayılmamıştı daha, /**Fezâ-yı rûhda** aksetti, es-salâ-perdâz /Müezzinin dem-i mahmûru, bir hazin âvâz. F.C./14

Bugün **sahîfe-i âlemde** sen ki bir lekesin; /Nasıl vücûdunu kaldırmazsın, neden çeksin? V.K./155

Okunur **her birinin cebhe-i hüsrânında**, /"Ne gelenden haberim var, ne gidenden haberim /Serserî-gûne gelelden beri sersem gezerim!" S.K./111

4.2.2.4. Varma Tümleçleri

Eylemin varma noktasını belirten tümleçlerdir. Bu yapılarda kişiye varma ifade edilmişse eylemin varma noktasında muhatabı olan kişi bir bakıma ikinci eyleyendir.

-1. VT (Ø)

Bazı cümlelerde biçimsel olarak işaretlenmese de anlamsal olarak bir varma durumu söz konusudur.

Evvelâ gizlice bir matba'a te'sîs ettim; /Beş on öksüz bularak [onlara] basmacılık öğrettim. S.K./124

-2. VT(İ +/A/)

Bu uzun boylu mesaî, bu uzun boylu sefer, /Bir kanâat verecekmiş **bana** dünyâda meğer. S.K./434

Bâkîyi beşer her ne kadar etse de tenzîh, /Fâniyyeti icâbı, eder **kendine** teşbîh!
T.Y.F/21

Müneccimin, bereket versin, eski takvimi Haber verir **bize**, mevsim şehirde gelmiş mi? İS./19

Hayatı git ona sor: Bulur nazarları dünyâyı perde perde zalâm! K.N./10

Demez miyim **size** ben her zaman ki "dağdağasız" Yapın? Eşek gibi siz hiç lâf anlamaz mısınız? İS./50

"Yanaş" denildi mi, nazlım, gider gider de geri, Gelince hışm ile bir tos vururdu **Köprü'ye** ki: Zavallının deşilen karnı sağlam altı çeki /Odun yutar da biraz sancıdan bulurdu aman... İ.A.F.Y./6

Bugünden ormanı göster **kulağlı baltasına**: Temizleyip çıkıversin, bırakmasın yarına! İ.A.F.Y./11

-3. VT(S.tm.+/A/)

Hastalanmışsa ağaç, gösteriniz **bir bilene**; /Bir de en çok köke baksın o bakan kimse yine. S.K./443

-**Kurûn-i mâziyemizden bakan şu "gözler" e** sor: /O neydi, dağ gibi erler ki arza hâkimdi... İ.A.F.Y./184

Biraz geçince, kavi dişlerinde bir ceylân, İner **yakındaki vadiye** karşıdan arslan.
V.K./315

-4. VT (İ tm. +/A/)

Elimde bir koca değnek, onunla yoklayarak, / önüm adaysa basıp, yok, denizse atlayarak, /-Ayakta durmaya elbirliğiyle gayret eden, / lisân-ı hâl ile amma rükûa niyyet eden/-0 sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına, sığınmış öyle giderken, /hemen **ayaklarına delîlimin** koca bir şey takıldı. K./5

4.2.2.5. Çıkma Tümleçleri

İşin, oluşun, hareketin kaynağını, çıkış noktasını ifade eden tümleçlerdir.

-1. ÇıT (İ +dAn)

Yıldırımlar gibi indikçe "beyinden şiddet, /Bir yanardağ gibi fışkırdı "yürekten nefret. S.K./384

Siyeh-reng-i dalâlet bir bulut şeklinde mâzîler, /Civârından kaçar, bulmaksızın bir lâhza istikrar; /Ziyâ-rîz-i hakikat bir seher tavrında müstakbel, /Gelir fevkünden eyler sermedî binlerce nür îsâr. F.C./2

-2. ÇıT (S.tm. +dAn)

Her birisinden duyuldu sîne-fikâr, Birer enîn-i tazarru', birer niyâz-ı hazîn, /Ki kalb-i rahmeti sızlattı şüphesiz o enîn! F.C./27

Nasıl olmuş da o fâzıl medeniyet, o kemâl, /Böyle bir kavmin içinden doğuvermiş derhâl? S.K./422

-3. ÇıT (Ar.tm. +dAn)

*Başka bir sahile **gehvâre-i emvâcından**, /Böyle şeh-dâne çıkarmış mı yakınlarda zaman? S.K./14*

4.2.2.6. Yerine Geçme Tümleçleri

-1. YgT (İ +yerine)

— *Fakat, makine Henüz bilinmediğinden, o kuvvetin yerine, Menâbi'in değişen rakımından istihsâl Olunma bir sıkı tazyik edilmiş isti'mâl. İ.A.F.Y./196*

-2. YgT (İ +hesabına)

*Hayâtın erzeli olmuş hayât-ı mu'tâdın; /**Senin hesabına** birçok utansın ecdadın! V.K./148*

*"Çalış!" dedikçe şeriat, çalışmadın, durdun, /**Onun hesabına** birçok hurafe uydurdun! V.K./202*

-3. YgT (S.tm +yerine)

*Dalkavuk devri değil, **eski kasâid yerine**, /Üdebânız ana avrat sövüyor birbirine! S.K./316*

4.2.2.7. Tekrar Tümleçleri

-1. TT (Yine)

*Açıldı bir ölü saklanmak üzre sînesine, /Kapandı ketm-i adem heybetiyle sonra **yine!** H/24*

*Bir zamanlar **yine** İstanbul'a gelmiştim ben. S.K./83*

-2. TT (Yeniden)

*Bu güher-pârenin eb'âd-ı semavîsinde, /Yorulan dîdelerin hâke neden insin de,/Levse dalsın **yeniden?** S.K./17*

*Akıbet, başladı mahfilde hazin bir feryâd;/ **Yeniden** coştı eninlerle o bî-hûş eb'âd. S.K./67*

*Ma'amâfih **yeniden** bir bakalım dikkatle: /Hükmü kat'î verelim, etmeye gelmez acele. HA./8*

-3. TT (Tekrar)

*Aynı heybetli kanatlar göze **tekrar** vuruyor. S.K./41*

-4. TT (Bir Daha)

*...Söyledim yapmıyacak **bir daha...** K.İ./87*

-5. TT (kaç kere+ ler)

*Beni **kaç kerreler** ağılattı bu hınzırca şaka! S.K./258*

4.2.2.8. Sebep Tümleçleri

-1. ST (İ. +A/)

*Hemen o kız da **salıncakçının mürüvvetine**, Katıldı ağlamıyan kızların şetâretine. B./40*

*Kör olsun ağlamayan, ey vatan, **felâketine!** V.K./457*

Üç beyinsiz kafanın derdine, üç milyon halk, /Bak nasıl doğranıyor? Ü.B.K.D./1

-2. ST(Stm+IA/)

Zararlı sen çıkacaksın **bütün bu hiddetle**. K/18

Geçende, **Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesiyle**, /bizim eski âşinâlardan bir artarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni da'vet ederdi dükkânına. H/1

Bu tezezbüble o kuvvet de fakat sarsılacak... S.K./358

Şu cehlimizle musibet mi kaldı uğramadık? V.K./423

-3. ST(İ +DAn [dolayı]/)

- Hayâl **o manzaranın dehşetinden** ürperiyor. V.K./84

Kurbân olayım, biz **bu tecellîden** usandık! V.K./688

Şimale doğru bütün Pirzerin, İpek, Yakova, Fezâ-yı mahşere dönmüş **girîv-i matemden...** V.K./644

Fakat, **makine henüz bilinmediğinden**, o kuvvetin yerine, Menâbi'in değişen rakımından istihsâl Olunma bir sıkı tazyik edilmiş isti'mâl. İ.A.F.Y./196

-4. ST(Stm. +için)

...Pazarlık etmeyelim **bir kuruş için** şimdi! H/22

Beş on vatansız için nâra yakmayın vatani! V.K./509

Ağlar beriden bir sürü âvâre-i tâli, /**Nan-pâre için** eyleyerek ırzını zâyî. T.Y.F/47

-5. ST (çünkü +C)

Omuzdan indi hasır, **yoktu çünkü artık yol**. H/27

İnkişâf etmesi atîde de pek zordur onun: /**Çünkü meydanda kalan kütle yığınlarca odun!** S.K./442

Dînin ahkâmını zaten fukahânız söyler, /Anlatırlar size bir müskiliniz varsa eğer,[onu] /siz âlem-i İslâm'ı sorun, [onu] söyleyeyim; **Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim, görmediğim**. S.K./76

Hele hayran kalır insan yetişen gençlere de: /Bunların birçoğu tahsil eder İngiltere'de; /Sonra dindaşlarının ruhu olur, kalbi olur, /**Çünkü azminden, ölüm çıksa, o dönmez, sokulur.** S.K./216

Yine lahavle deyip geçmede kaldım muhtar; / **Çünkü altüst olacak bunca tasavvurlar var...** S.K./259

-6. ST(SC)

-Bırak hanım, **o çocuktur**, kusura bakmam ben... K./14

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokaklarında gezilmez ki yüzme bilmeyerek! K./2

Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz; /Geçende Fâtih'e çıktık ikindi üstü biraz. K/33

Kömürcüler kapısından girince biz, develer /Kızın merâkını celbetti, dâima da eder: /**O yamrı yumru beden, upuzun boyun, o bacak, /O arkasındaki püskül ki kuyruğu olacak!** K/34

Daha kuvvetleniyor kanla sulanmış toprak: /Ekilen gövdelerin hepsi yarın fışkıracak! S.K./121

Sormayın gördüğüm âlemleri, hiç söylemeyim: /**Yâdı temkinimi sarsar da kan ağlar yüreğim.** S.K./150

-7. ST (ZC((Ö+TYF)+/-Ip/))

-**Beni kürsîde görüp**, va'zedecek sanmayınız; /Ulemâdan değilim, şeklime aldanmayınız! S.K./75

Yıkılır bir gün olur mahkemeler, ma'bedler; /En temiz yerleri en kirli ayaklar çiğner; /**Beşeriyet yeni bir din tanıyıp ilhâdı**, /Beşerin hafızasından silinir Hakk'ın adı; /Gömülür hufre-i târihe mealî... S.K./26

Bekayı gaye sayanlar koşup ilerlemede; /**Yolunda zahmeti rahmet bilip müzâhamede.** V.K./131

Nasılsa gâib edip kamilen muharebeyi, Esaret altına girmişti bir büyük millet. V.K./415

-8. ST (İ +İle)

Sineler vecd ile pür-cûş, dudaklar [vecd ile] hâmûş... S.K./61

Âlâm-ı hayâtın iki kat büktüğü ecsâd /Feyzindeki te'sîr ile âsûde revandır. B./4

-9. ST(Ø)

[bu yüzden] Bir işaretle çocuklar çekilip tâ geriye, /Daldılar hepsi birer sesleri çıkmaz deliğe. S.K./146

-10. ST(çünkü +C +STaç)

Lâfzı muhkem yalınız, anlaşılan, Kur'ân'ın: /Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânın: /Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına; /Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına. S.K./189

-11. ST(SC+SCaç)

Terazilerden adam eksik olmuyor; birisi /İnince binmede artık onun da hemşerisi: /"Hak okka çünkü bu kantar... Frenk îcâdı gıram Değil! /Diremleri dörtyüz, hesapta şaşmaz adam." B./22

Duâ et ki ucuz kurtuldun; /Bâzı da'vâlar olur, kış gecesinden de uzun! K.İ./93

-12. ST(İ.tm. +yüzünden)

*Hind'i baştan başa gezmekti muradım, lâkin, /Nerde olsam, **beni ta'kîbi yüzünden polisin**, /Takatim bitti de vazgeçmede muhtar kaldım; /Kaldım amma yine her mahfile az çok daldım! S.K./213*

-13. ST (SC +diye)

*Haydarâbâd'a yetiştim ki, bütün Hindistan, /"Verdi kaanûn-i esasiyi nihayet **Sultan!**" Diye birdenbire çalkandı. S.K./227*

İntikamın olamaz böyle müsâid sırası, / Diye: nerdeyse bulup hasmımın artık yarası, / [orayı]Başladım deşmeye. S.K./277

Açılmamış diye evlerde kalmak olmaz ya? V.K./565

"Zevk-i hürriyeti onlar daha çok anlamalı" /Diye mekteblilerin mektebi tek mil kapalı! S.K./311

-14. ST(ki +SC)

Heyhât! Atmadım bir adım. /Ki rûhu eylemesin böyle bir fecîa harâb! H/33

Eşin var âşîyanın var, bahârın var ki beklerdin; /Kıyâmetler koparmak neydi ey bülbül, nedir derdin? BÜ./8

Zâlimlere kahrın o kadar verdi ki meydan: /"Yok Âdil-i Mutlak" diyecek ye's ile vicdan! T.Y.F/43

-15. ST(SC +mİ)

...Çocuk değil mi? 'Salıncak' diyor... B./ 38

-16. ST (zira +SC)

Tevakkuf yok seninçün, daimî bir seyre tâbi'sin... Ne zîrâ hâle râzîsin; ne müstakbelle kaani'sin! İ./21

-17. ST (Stm. +Akarşı/)

Bu hâle karşı tahammül hakîkaten pek zor. V.K./367

-18. ST (İ +icabı/)

Bâkîyi beşer her ne kadar etse de tenzîh, /Fâniyyeti icâbı, eder kendine teşbîh! T.Y.F/21

-19. ST (SC +bahanesiyle)

Tanassur etmeye koyvermiyor ahâlîyi, Bahanesiyle imam görmüyor mu, çıldırarak, Kuduzca saldırıyor intikam için ite bak! V.K./618

4.2.2.9. Görelilik Tümleçleri

Yüklem fiilin belirttiği yargının herhangi bir ögeye yönelik göreliliğini ifade eden tümleçlerdir. Bu durum çeşitli eklerle ifade edilir.

-1. GT (İ /+CA/)

“(CA) eki, geldiği sözcüğe iletişimde hedeflenen uygunluk ile ilgili, göre, bakımından sözcükleriyle de karşılanabilecek bir anlam katar. ...Kimi zaman zamirler de görelilik işlevindeki bu eki alırlar.”¹⁹⁸

*Acaba meyl-i teali ne demek **onlarca**? S.K./178*

*Bu havâlidekiler pek yaya kalmış **dince**; /Öyle Kur'ân okuyorlar ki: Sanırsın Çince! S.K./191*

*-**Bence**, doktor, onu siz bir soyarak dinleyiniz; /Hastalık çünkü değil öyle ehemmiyetsiz, /Sâde bir nezle-i sadriyye mi illet? Nerde! HA./1*

-2. GT(İ +A/)

O, yük değil, kaderin bir cezâsı ma'sûma... K/49

*Bir bilmediğim pîr amma, / Hiç de bigâne değil **kalbe** o câzib sîmâ. S.K./71*

*Nerde bir maskara sivrilse,[o] **hayâsızlara** pîr, / Haydi Mabeyn-i Hümâyûn'a Ya bâlâ, ya vezîr! S.K./89*

*"Böyle gördük dedemizden!" diye izmihlali /Boylayan bir sürü milletlerin olsun hâli, /İbret olmaz **bize**, her gün okuruz ezber de! S.K./187*

*Değil bir kayda, sığmazsın - kanatlandın mı - eb'âda; /Hayâtın en muhayyel gâyedir **âhrara** dünyâda. BÜ./12*

***Bizim çocuklara** gelmez ne öyle çifte giden; /Ne böyle Arş'a kadar çifte sallayan yerden! V.K./441*

*Bu ses, bu manzara gayet hazin gelirdi **bana**. K.N./3*

*Lisân-ı hâl-i tabiat, lisandır **onlara da**, Bir ihtisas teâtîsidir dönen arada. V.K./31*

*Sun'undaki esrâra teâlî **bize** memnû' /Olmaz mı, ridâ-pûş dururken daha masnû'? T.Y.F/9*

¹⁹⁸ Kerime Üstünova, *Türkiye Türkçesi Ad İşletimi (Biçim Bilgisi)*, (1. Baskı), Kesit Yayınları, İstanbul 2008. s. 245.

-3. GT(İ +için)

Medeniyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin en yükseği, lâkin, heyhat, /Sizde değil hiç böyle, belki tamâmen aksi: /En fena bir cereyan gösteriyor en iyisi. S.K./132

Merd-i sâhib-azm için neymiş uzak, neymiş yakın? D./4

-4. GT (İ +An/)

"Böyle gördük dedemizden!" sözü dînen merdûd; /Acaba sâha-i tatbiki neden nâ-mahdûd? S.K./184

-5. GT(İ +dA)

Medeniyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin en yükseği, lâkin, heyhat, /Sizde değil hiç böyle, belki [o] tamâmen aksi: /En fena bir cereyan gösteriyor en iyisi. S.K./132

-6. GT(İYC +dA)

O küçük boylu, büyük milletin efradı bugün, /Müslümanlıktaki erkânı siyânette ferîd; /Müslüman demek için eksiği ancak tevhîd. S.K./200

-7. GT (sanırım)

*Müslümanlık, **sanırım** parlayacaktır orada; /Sâde Osmanlıların gayreti lâzım arada. S.K./211*

*Mütefekkirleriniz anlamıyorlar **sanırım**, Ki çemenzâr-ı terakkide atılmış her adım, /Değişir büsbütün, akvama, cemâ'âte göre; /Başka bir kavmin izinden yürümek, çok kere; /Âdeta mühlik olur; sonra ne var, her millet;/Gözetir seyr-i tekâmülde birer ayrı cihet. S.K./409*

-8. GT(zannederim)

*Ağniyâ, **zannederim**, sizde de az çok olacak... S.K./136*

-9. GT(İ+yolda)

*"Kader" **senin dediğin yolda** şer'a bühtandır: /Tevekkülün, hele, hüsrân içinde hüsrandır. V.K./234*

-10. GT (aklı sıra)

Mahallemizde de çıt yok, ne oldu komşulara? Susup da kurtulacak sanki hepsi
aklı sıra. İS./70

-11. GT (İ+IA bakarsan)

Garib! /Benim gözümle bakarsan: Ne muhteşem! Ne mehîb! İ.A.F.Y./90

-12. GT (İ +nazarında)

*Bir sahne midir yoksa bu âlem **nazarında**? T.Y.F/24*

-13. GT (ŞYC)

*Ma'bedin **şimdiki ta'rife bakarsak**, az çok: / Müstatîl olması îcâb edecek!*
S.K./49

-14. GT(C +mİş)

Cümle içerisinde /mİş/ eki de görelilik anlamı katar.¹⁹⁹

*/Bir selâmet yolu var**mış**... O da ne**ymiş**: /Mutlak, Dîni kökten kazımak, sonra, evet, /Ruslaşmak! O zaman iş bitecek**miş**... /O zaman kızlarımız şu tutundukları gayet kaba, pek ma'nâsız /Örtüden sıyrılacak... Sonra da erkeklerden /Analık ilmini tahsil edecek**miş**... Zâten, /Müslümanlar o sebepten bu sefaâlette **imiş**: /Ki kadın "sosyete" bilmez**miş**, esarete **imiş**! /Dîn için, millet için iş göreceğ alçağa bak: /Dîni pââmâl edecek, milleti Ruslaştıracak! /... S.K./144 (Bu cümlelerdeki yargılar, görecelidir. Bu görecelik ise /mİş/ ile verilmiştir. Bu düşünceler yazara göre yanlıştır, onu ifade eden kişi içinse doğrudur.)*

-15. GT (Ø)

*Medeniyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin en yükseği, lâkin, heyhat, /**Sizde** değil hiç böyle, [sizde]belki tamâmen aksi: /En fena bir cereyan gösteriyor en iyisi. S.K./132*

¹⁹⁹ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s.261.

4.2.2.10. Şart Tümleçleri

-1. ŞT(Ø)

Bir cemaat ki dimağında dönen hissiyyât, /Cismin a'sâbına gelmez, durur âheng-i hayât; /Felcin a'râzını göstermeye başlar a'zâ. /Böyle bir bünye için vermeli her hükme rızâ. S.K./377

-2. ŞT(\$YC)

Hastalanmışsa ağaç, gösteriniz bir bilene;/Bir de en çok köke baksın o bakan kimse yine. S.K./443

Nizâm-ı kevne nıgehbân o sermedi kânun,/ Bütün cihanı tutarken tahakkümünde zebun, /Garîb olur beşerriyet çıkarsa müstesna. V.K./128

Zaman içinde zaman tayyolunmak imkânı/ Görülmedikçe tahayyür bırakmaz insânı! V.K./269

Sararsa hangimizin hânümânı kurtulacak? V.K./513

Olursa bir kişinin koltuğunda on karpuz, Öbür gelişte de mümkün değil selâmetimiz! V.K./390

Şimdi ey sevgili kaari', azıcık vaktin eğer, /Varsa -memnun olacaksın- beni ta'kîb ediver. S.K./28

Îade etmenin imkânı yoksa mâzîyi, /Bu mübtezel yaşayıştan gebermen elbet iyi. V.K./150

Kudretim yetse eğer, on yedisinden yukarı, /Üdebâ nâmına kim varsa, huduttan dışarı /Atarım taktırarak boynuna bah-nâmesini; /Okuyan yaftayı elbette çıkarmaz sesini. S.K./401

Yalnız gösterilen yol tutacak yolsa gider; /Hissidir çünkü onun azmine dâim rehber. S.K./408

Hâil olsaydı terakkiye eğer şer'i mübîn, /Devr-i mes'ûd-i kudûmuyle giren asr-ı güzîn, /En büyük bir medeniyetle mi eylerdi zuhur? S.K./426

En kısır toprak doğurmuş, emzirir birçok nebat; /Fıskırır bir damlacık ottan, tutup sıkısan, hayat! Ç.B.S.B.C./3

Eğer vücûdunu bir parçacık gözetseydin; Eğer tehâret-i vicdana dikkat etseydin;/Bu hâlde gelmeye kalmazdı orta yerde sebep. V.K./349

Öyle ya, **bizler de kendi fikrimizi Çıkarmış olsak eğer**, şimdi, kuvveden fi'le, Kucaklaşır medeniyetle din tamâmiyle. V.K./364

-3. ŞT (yoksa)

Lâkin, gebereydim yorgun,/ O zaman belki devam eyleyemezdim yoluma; /**Yoksa** ârâm edemezdim.... S.K./79

-4. ŞT (öyleyse)

Durma **öyleyse**, urûc et o ziyâ âlemine. S.K./21

Süngü, kurşun gibi kestirme ölümlerle ölen; /Yâhud işkenceler altında ecelsiz gömülen; /Ne soluk var, ne ı ışık var, ne otur var, ne durak, /İki üç yüz kulaç altında zeminin, çıplak, /Aç, susuz işletilen kanları donmuş canlar, /Size milyonla desem, fazlası yok, eksiği var! / Haydi **öyleyse** çocuklar, **ebediyyen** âzâd! S.K./313

4.2.2.11. Vasıta Tümleçleri

Eylemin gerçekleşmesini aracılığıyla, sayesinde anlamıyla bütünleyen tümleçlerdir.

-1. VsT(İ+ile)

Mezarcının o kürek yüzlü dest-i lâkaydı / İânesiyle nihâyet mezâra yaslandı. H/28

Dilimin döndüğü şiveyle bütün gün yazdım;/ Okuyanlar o kadar çoktu ki [bunu] hiç ummazdım. S.K./127

Bir cerîdeyle hemen başlayıverdim va'za. S.K./130

...Girdiler **aynı siyâsetle** bütün makbereye... S.K./342

Raksân oluyor **cümbüş-i dûşîyle** anâsır, /Gûya ki bütün sadr-ı zemin pür-galeyandır. B./10

Dilencilikle siyâset döner mi, hey budala? V.K./195

Sonunda bir de "tevekkül" sokuşturup araya, /Zavallı dîni çevirdin **onunla** maskaraya. V.K./203

Yiyip şikârını arslan, dalınca ormanına; Sürüklenir, yanaşır tilki sofranın yanına; Doyar **efendisinin artığıyle**, sonra yatar. V.K./317

O, Yıldırım gibi sâhib-kıranlarm, ebedî Sadâ-yı kahırî fezasında çınlıyan vâdî, **Bir inkılâb ile** yâ Rab, nasıl harâb olmuş? Ki çırpınıp duruyor her taşında bin baykuş! V.K./633

Fakat o sütün-i bîtabı her hurucunda, Açar da **dest-i inâdiyle** rüzgâr; artık, Körün sakındığı üryan vücûdu meydâna Çıkar, göğüs gerer emvâc-ı berf ü bârâna! K.N./14

-2. VsT(İ +ile +VsTaç)

Ölüm mü, uyku mu her neyse akıbet (öyle) uzanır; Fakat işittiği **bir sesle** silkinir, uyanır: "**Dolaş da yırtıcı arslan kesil behey miskin! Niçin yatıp, kötürüm tilki olmak istersin? Elin, kolun tutuyorken çalış, kazanmaya bak, Ki artığınla geçinsin senin de bir yatalak.**" V.K./322

Şu fıkrasıyle, hakikat, Cenâb-ı Mevlânâ, Nigâh-ı ibrete açmış cihan kadar ma'nâ; "**Delik, deşik, evinin, bir zavallı hâne-harâb, Görür de hâlini, her gün eder şu yolda hitâb: "Yıkılma hâ! Beni evvelce etmeden agâh; Çoluk, çocuk biteriz sonra hep, ma'âzallâh!"**" V.K./402

-3. VsT(İ +ki +VsTaç)

Heyhat! Öyle **bir fenle, Ki bir ömür telef etmiş o fenni tahsile.** V.K./382

-4. VsT(İ/ +DAn/)

Bir de İstanbul'a geldim ki: Bütün çarşı, pazar /**Na'radan** çalkanıyor! S.K./285

Nereden (girelim)? S.K./32

-5. VsT(İ +A/)

"+/A/ durum biçimbirimli zorunlu tümleçler, kimi tümcelerde araç bildiren tümleçler yaparlar."²⁰⁰

Yazık ki sen şu büyük ruhu şerm-sâr ettin: /Bütün mekâbir-i İslâm'ı **küfre** çiğnettin! V.K./180

²⁰⁰ Erdoğan Boz, Türkiye Türkçesinde +/A/ Durum Biçimbirimi, (1. Baskı), Gazi Kitabevi, Ankara, 2007, s. 88.

Zemîni öyle boyanmış ki, **hûn-i İslâm'a**: /Kızıl kesafeti çökmüş cebîn-i eyyama!
V.K./664

-6. VsT(deyim)

Dağıttı, **kamçıya kuvvet**, "gidin, ekin" diyerek. V.K./325

4.2.2.12. Karşılıklılık Tümleçleri

-1. KrT (birbirine)

Dalkavuk devri değil, eski kasâid yerine, /Üdebânız ana avrat sövüyor **birbirine**!
S.K./316

Milletin öz evlâdı, /Yabancıdan daha düşman kesildi **birbirine**! İ.A.F.Y./178

-2. KrT (İ +IA/)

...**Zulmetle** dâima yarışır... V.K./96

-3. KrT(mukabilinde)

Zemin semâya alev püskürür içinden tâ; /**Mukabilinde** sağar yıldırım, zemine
semâ. V.K./99

4.2.2.13. Beraberlik Tümleçleri

-1. BT (İ +IA/)

Ne var inadına etsen de bir sefer galebe, /**Benimle** Fâtih'e gelsen... İ.A.F.Y./52

Demin, hûşûa varan bir kıyâm-ı haşyetle, /huzur-ı Hâlik'e durmuştunuz
cemaatle. V.K./480

-2. BT (yanında)

Yanında yaş da yanar, çaresiz, yanan kurunun... V.K./506

-3. BT(Stm. +Ø)

Biraz geçince, **kavi dişlerinde bir ceylân**, İner yakındaki vadiye karşıdan arslan.
V.K./315

-4. BT (Stm. +IA/)

*Ebû Ubeyde'ye imdada eylemişti şitâb, /Maiyyetindeki askerle bir zaman Fârûk.
V.K./243*

Geçenki beş para borcumla on beş etmedi mi? H/4

4.2.2.14. Karşıtlık Tümleçleri

Karşıtlık tümleci, yapılan işin karşıtını ifade eden tümleçtir.

-1. KrşT(SYC +/-ken)

*-Baban yerinde adamdan ne istedin şimdi? Adamcağız sana, bak hâl dilince
söylerken... K./13*

*Birinin ömrü mülâzımlıkta geçerken öteki, / Daha mektepte iken tayy-ı
merâtible ferîk. S.K./96*

*Önce dehşetli zıpırken, nasıl olmuş da, Ömer, /Sonra bir adle sarılmış ki: Değil
kâr-ı beşer? S.K./425*

-2. KrşT (Vakıa +C)

*Vâkıâ Rusça konuştuk, yine külhani, fakat, /Seslerin tavrına çoktandır edermiş
dikkat. S.K./279*

-3. KrşT (C)

*-Hasta canlandı, o iş bitti, diyorsun; heyhat! /Olamaz böyle sefil ümmet için
hakk-ı hayat. S.K./273*

-4. KrşT (SYC +olsan)

*İyi, lâkin ne kadar beklemiş olsan, işler, /Eskisinden daha berbâd, iyileşmek ne
gezer! S.K./325*

-5. KrşT (ŞYC +dA)

*Belki üç beş kişi olsun bulur, irşâd ederim, / Diye etrafa bakındımsa da,
endîşelerim /İnkılâb eyledi bir namütenahi ye'se, / Görünüp sûret-i haktan kimi
söylettimse. S.K./103*

Hind'i baştan başa gezmekti muradım, lâkin, /Nerde olsam, beni ta'kîbi yüzünden polisin, /Takatim bitti de vazgeçmede muztar kaldım; /Kaldım amma yine her mahfile az çok daldım! S.K./213

-6. KrşT(E +C)

Ordu mâdâm ki efradını milletten alır; /Milletin keşmekeşinden nasıl âzâde kalır? S.K./359

Düşmemek mâdem elinden gelmemiş evvel senin, /Ölmeden olsun mu ey miskin, bu çöller medfenin? D./17

-7. KrşT (İ +A karşı)

Fakat bu levha-i handâna karşı, pek yaşlı, /Bir ihtiyar kadının koltuğunda gür kaşlı, /Uzunca saçlı güzel bir kız ağlayıp duruyor. B./36

Görür şedâid-i eyyâma karşı duşûnda, Siper vazifesini lîme lîme bir abacık. K.N./13

-8. KrşT (ZYC +(YF-)/-ken/+Ö))

"Leyse li'l-insâni illâ mâ seâ" derken Hudâ; /Anlamam hiç meskenetten sen ne beklersin daha? D./19

Arnavutlar size ibret olacakken, hâlâ, /Ne bu şûrîde siyâset, ne bu fâsid da'vâ? Ü.B.K.D./68

-9. KrşT (ZYC +(YF-)/-ken/))

Şu senin âkıbetin bin bu kadar yıl evvel, /Sana söylenmiş iken doğru mudur şimdi cedel? Ü.B.K.D./61

Dururken böyle bî-pâyan terakkî-zâr karcında; Nasıl dersin ya "Pek mahdûd bir cirmim" tutarsın da. İ./22

Hayâtın eksik olmazken ağır bin bârı arkandan; Ölüm, korkular savlet ederken hepsi bir yandan; Şedâid iktihâm etmekte müdhiç bir mekânetle, Yolundan kalmayıp dâim gidersin... Hem ne ne sür'atle! İ./24

Mezarı olmuş iken bunca na'ş-ı mevvâcın, Cenaze yutmaya hâlâ mı doymaz emvâcın? V.K./657

Semâ, zemin bütün envâr iken o pis gölge, Cebîn-i pâkine leylin ne payidar leke!
İS./59

-10. KrşT (İ +rağmine)

Öyle amma, gördüğüm elvâh-ı şevkin rağmine, /Bende hâlâ zevke benzer duygu yok, hâlâ yine! Ç.B.S.B.C./9

-11. KrşT (SYC +dA)

Görür de hâlini insan, fakat, bu derbederin; /Nasıl günâhına girmez tevekkülün, kaderin? V.K./229

-12. KrşT (İYC+İA beraber)

Gıcırdamakla beraber serîr-i şevketimiz, /Bu dîni kurtaran ancak bizim hükümetimiz. V.K./463

-13. KrşT (ŞYC+dA)

-Pek o kadar Fena değilse de, nisbetle, bir biçimli duvar /Mesabesinde kalır câmi'in yanında... İ.A.F.Y./89

4.2.2.15. Karşılaştırma Tümleçleri

-1. KaT. (SYC+i-ken)

Hiç o binlerce havâtır kemirirken içimi, /Bir cılız "belki!" nasıl hepsini tenkil etsin? S.K./229

4.2.2.16. Kuvvetlendirme Tümleçleri

Yüklem-fiilin ifade ettiği yargıyı kuvvetlendiren tümleçlerdir. Yargı olumlu ya da olumsuz olabilir. Kuvvetlendirme yapıları sözceleme öznesinin kendi bakış açısını yansıtır. “Öznenin bir şeyi kanıtlamak için kullandığı biçimbirimler kendi yargısını belirtir ve öznel bir tutumdur.”²⁰¹ Safahat’ta kuvvetlendirme işlevi edatların, cümlemsilerin yanı sıra tümleçler yoluyla da yapılmıştır.

-1. KT (Hakîkaten)

*Hakîkaten görececek şey **değil mi** ya? K/35*

²⁰¹ Doğan Günay , Göstergibilim Yazıları, (1. Baskı), Multilingual Yay., İstanbul 2002. .s.18.

-2. KT (Şüphesiz)

Semâdan inmemiştir, **şüphesiz**, lâkin semâvîdir: /Zemînî olmayan bir cilve-i feyyâzı hâvîdir. F.C./12

Şüphesiz yıktı o hülyaları meşhûdâtım... S.K./323

-3. KT (hiç şüphe yok)

Değil hakikati, mevtin hayâli rü'yâda /Dikilse karşına, **hiç şüphe yok**, ödün patlar! V.K./168

-4. KT (Hiç şüphe yok ki)

Evet, avâlimi, hiç şüphe yok ki, bir kânun İdare etmede... V.K./73

-5. KT (Şüphe yoktur ki)

Şüphe yoktur ki tamâmiyle bu fikrin aksi: Görenek neyse, onun hükmüne münkaad olarak, /Garb'ın efkârını, asarını düşman tanımak, /Yenilik nâmına vahy inse kabul eylememek, /şöyle dursun o teceddüd ki dışardan gelecek, /Kendi milliyyetinin kendi muhitinde doğan, /Yerli, hem haklı teceddütlere hattâ udvan! Müşterek hissi budur işte avamın sizde. S.K./380

-6. KT (Bir kerecik olsun)

Köprüden çok geçerim; hem ne kadar geçtimse, /Beni sevk etmedi **bir kerecik olsun** ye'se, /Ne Halic'in o yosun çehreli miskin suları; /Ne onun hilkate küsmüş gibi durgun kenarı! S.K./1

-7. KT (Nasıl)

Hiç sorma, **nasıl** maskaraca? S.K./158

-8. KT (Elbette)

Kudretim yetse eğer, on yedisinden yukarı, /Üdebâ nâmına kim varsa, [onu] huduttan dışarı /Atarım taktırarak boynuna bah-nâmesini; /Okuyan yaftayı elbette çıkarmaz sesini. S.K./401

Sizden **elbette** olur rûh-i Nebî da'vâcı. S.K./351

4.2.2.17. Üsteleme Tümleçleri

-1. ÜT (şöyle dursun+ İYC)

Şöyle dursun bu temenniye kulak vermeleri, /Sadr-ı a'zam paşanız fitre alır, sunsa biri! S.K./139

-2. ÜT (ŞYC+E)

Gireriz koynuna, düşsek bile şâyed yorgun, /Karşıdan baktığımız heykel-i nûrânûrun. S.K./29

Yığın yığın sakatâtıyla geçmiş edvarın, Yıkılmış olsa da bir hayli kısmı dîvârın, Binâ-yı milleti i'lâ eden temel sağlam. V.K./409

-2. ÜT (ŞYC+[E])

Karanlıklarda gezsен [bile], şeb-çerâğın fîkr-i hikmettir, Ki her işrâkı bir sönmez ziyâ-yı sermediyettir; Susuz çöllerde kalsan [bile], bedrekan ilhâm-ı sa'yindir. Ki her hatvende eyler sâye- küster vahalar zahir. İ./8

-3. ÜT (E +İ)

Ne dinlenir, ne de âtil kalır, velev bir an, /Şu'ûn-i hilkatı teksif edip yaratmaktan. V.K./12

4.2.2.18. Sınırlandırma Tümleçleri

Eylemin zaman ve yer bakımından başlangıç ve bitiş veya sadece bitiş noktasını belirten tümleçlerdir.

-1. SıT (S.tm. +dA)

Ne ihtiyar seçiyor, bak, ne kimsesiz tanıyor; Beş altı günde otuz bin adam boğazlanıyor! V.K./612

-2. SıT (İ +A kadar)

Kıyâm-ı haşre kadar, belki tütmeyip duracak! V.K./673

Eve döndüm, bütün o facialar geldi karşımda durdu subha kadar. İS./79

Bu ağır zillate ukbâya kadar mahkûmuz... S.K./224

*O benim en ebedî hasmım olan Rusya bile, /Hakkı teslîm edelim! Hiç de değildir böyle /Mütefenninleri **tâ keşfe kadar** tırmanıyor; /Edebiyyâtı anıldıkça zemin çalkanıyor. S.K./400*

4.2.2.19. İhtimal Tümleci

-1. İhT (a.c. +e. (kim bilir, belki de)

*"İstemem!" der o, fakat dinleme, iknâ'a çalış: /**Kim bilir, belki de** bîçâre çocuk anlamamış? HA./40*

4.2.2.20. Ölçü Tümleçleri

-1. ÖT (s.tm.)

*Üç **buçuk** yıl bana katlandı bu mektep, üç gün /Daha katlansa kıyamet mi kopar? HA./43*

*O birkaç hayme halkından cihangîrâne bir devlet /Çıkarmış, bir zaman dünyâyı lertzân eylemiş millet; Zaman gelsin de görsün böyle dünyâlar kadar zillet, **Otuz üç yıl** devam etsin, başından gitmesin nekbet... İS./3*

-2. ÖT (biraz)

*-**Biraz** tanır gibi oldum... Ya **az mı** geçtimdi! İ.A.F.Y./153*

*Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz; /Geçende Fâtih'e çıktık ikindi üstü **biraz**. K/33*

-3. ÖT (z.(azıcık fazla))

*-Peki kızım, **azıcık fazla** sallarım ben de... B./35*

-4. ÖT (Kaç kerre+IAr)

*Beni **kaç kerreler** ağılattı bu hınzırca şaka! S.K./258*

-5. ÖT (O kadar....ki...+ ÖTaç.C)

*O kadar ince tutulmuş ki tenazurda hesab:/ **Haricen kubbenin üstünde inen hatt-ı mümâs**, /Ediyor her iki cânibde tamamiyle temâs, / Tarafeynindeki san'atlı yarım kubbelere. S.K./53*

Dilimin döndüğü şiveyle bütün gün yazdım;/ Okuyanlar o kadar çoktu ki [bunu] hiç ummazdım. S.K./127

4.2.2.21. Durum Tümleçleri

Yüklemi durum bakımından belirten tümleçlerdir. Durum tümleçleri yüklem fiili nitelerler. Yüklem fiilin yapılış biçimini özneye bağlı olarak bildirirler. Durum ekleri yardımıyla oluşturulduğu gibi diğer şekillerde de oluşturulmuş durum tümleçleri vardır. Safahat'ta çok çeşitli yapıda durum tümleci söz konusudur. Bir cümlenin içerisinde birden fazla durum tümlecinin var olduğu durumlar da vardır. Bu tür yapılarda yüklem fiilin çeşitli yönlerden nitelenmesi söz konusudur. Anlatıma dayalı betimsel yazılarda bu tür kullanımlara sıklıkla rastlanır. Safahat'ta da yüklem fiilin durumunun birkaç yönden belirtildiği örnekler mevcuttur.

Beş on fakîre olup bâr-ı dûş-i istiskâl, /Huzûr-i lâlini bir nefha etmeden ihlâl, /Sükûn içinde uzaklaştı âşiyânından. H/25 Bu cümlede yüklem fiilin gerçekleşme durumu üç yönden belirtilmiştir.

Safahat'ta durum tümleçlerinin yapıları şöyledir:

-1. DT (İ /+IA)

Açıldı bir ölü saklanmak üzre sînesine, /Kapandı ketm-i adem heybetiyle sonra yine! H/24

Bir fenâlık görerek yapma, desen alnına ta, /İniyor hatt-ı celîsiyle Hamîdî tuğra! K.İ./113

İçimde cûş ederek lücce lücce istiğrâk, /Ezânı beklemez oldum; açılmadan âfâk, /Zalâmı sineye çekmiş yatan sokaklardan Kemâl-i vecd ile geçtim. F.C./15

Biraz gidin: Kocaman bir çadır... Önünde bütün, Çoluk çocuk birer onluk verip de girmek için /Nöbetle bekliyorlar. Acep içinde ne var?/ "Caponya'dan gelen insan suratlı bir canavar!" B./18

Açtık oldukça güzel medreseler, mektepler; /Okuyup yazmayı ta'mîme çalıştık yer yer, /Tatarın yüzde bugün altmışı hakkıyla okur; /Rusların hâlbuki nisbetleri gayet dündür. S.K./135

Namâza durdu mu, hâliyle koyverir peşimi, Dalar giderdi. F.C./22

-2. DT (C+[olarak])

Yoksa, **boynunda+[olarak]** bugün zorca gezerdin **yuların!** K.İ./82

-3. DT (İ +CA)

Yazık, o nesl-i kerîmin vefasız evlâdı, Bırakmış **öylece**, hiç bakmamış müesseseye; Neler görür neler insan girince medreseye! İ.A.F.Y./141

-4. DT (TYF-/-Ip/)

Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir: “Bu gece, /Sizinle câmi’e gitsek çocuklar erkence, /Giderseniz gelin amma namazda uslu durun; /Merâmınız yaramazlıksa işte ev, oturun!” /**Deyip** alırdı beraber benimle kardeşimi. F.C./21

-5. DT (TYF-/-ArAk/)

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokaklarında gezilmez ki **yüzme bilmeyerek!** K./2

Derken bu hâtırât-ı lâtîf /Çekildi aslına, artık hakîkatin o kesîf /Likası başladı karşımda cilve eylemeye; /Zaman da kalmadı zâten hayâli dinlemeye:/Sağım, solum, önüm, arkam huşû'a müstağrak /Zılâl-i âdem iken, bir sadâ **bulend olarak**, /O kâinât-ı huzû'u yerinden oynattı; /Fezâ-yı mahşere döndürdü gitti eb'âdı! F.C./25

Ruhlar yanmada **bî-tâb-ı tecellî kalarak**, / Dîdeler **nâ-mütenâhî**, ebedî müstağrak. S.K./66

...Sonra, **bir okşanarak titreyen ellerle cibâh**; / Döndü kürsiye o âvâre cemâ'at nâgâh. S.K./69

-6. DT (ne +Z)

Ben artık kalınca âzâde, /**Ne âşıkâne** koşardım hasırlar üstünde! F.C./23

-7. DT (İ.tm./ +DA/)

Eğildi sonra o dağlar Huzûr-i İzzet'te; /Göründü sonra o dağlar **zemîn-i haşyette!** F.C./28

-8. DT (İ +DAn)

Başı boş kaldı mı, zîrâ, şaşırıp ber-mu'tâd, /Bulamaz **kendiliğinden** yolu asla efrâd. S.K./407

Şimdi, bir kavmin içinden mütefekkir geçinen /Zümre evvelce bu "mâhiyyefi takdir ederek, /Sonra kaç safhası mevcûd ise tenvir ederek, /Çekecek oldu mu önden o İlâhî feneri; /**Arkasından** da cemâat yürür artık ileri. S.K./411

-9. DT (S.tm. + DA/)

Okutma sen de hamal yap **bu yaşta** şimdi beni! K/30

Hücûm-i mihnet-i peyderpeyiyle dünyanın, /Hayâtı bir yığın âlâm olan zavallı kadın, /**Hasırdan örtüsü dûşunda** hufreden indi... H/29

-10. DT(F+mİş Da/)

Sanki zincirdekiler hep boşanıp zincirden, /**Yıkıvermiş de** tımarhaneyi çıkmış birden! S.K./289

Şu dört minareli cami' ki yoktu hiçbir eşi; /Ki parlıyordu hilâlinde san'atın güneşi; **Salibi sineye çekmiş de** bekliyor... Nevîd! V.K./587

-11. DT (+Ip)

Fakat çocuk bana haykırdı **ekşitip yüzünü**: /-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti... K./12

Fakat, baban **sana ısmarlayıp da** gitti sizi. K/20

Bugün, sen de kendi kardeşini, /**Yetim bırakmayarak besleyip** büyütmelisin. K/22

Tecessüd eylemiş gûyâ ki subhun rûh-i mahmûru; /Semâdan yâhud inmiş hâke, **Sinâ-reng olup**, Dîdâr! F.C./5

-12. DT (ARA SÖZ)

Bu hâtırât ile kalbimde başlayınca melâl, /Oturmak istemez oldum, kıyâm edip derhâl; /-**Yüzümde âleme nefrin, içimde şevk-i memât**; /**Gözümde içyüzü dehrin**: **Yığın yığın zulümât!**-/Bulunduğum o mukassî mahalden ayrıldım. H/31

-13. DT(İYC +sIzIn/)

*Siyeh-reng-i dalâlet bir bulut şeklinde mâzîler, /Civârından kaçır, **bulmaksızın bir lâhza istikrar**; /Ziyâ-rîz-i hakikat bir seher tavrında müstakbel, /Gelir fevkünden eyler sermedî binlerce nûr îsâr. F.C./2*

-14. DT (+mAdAn)

*Şu pek sakın duran dîvâr, Asırlar geçti hâlâ bâtılın pîş-i hücumunda, /Göğüs germektedir, **bir kerre olsun olmadan bîzâr**. F.C./10*

-15. DT (C+[olarak])

***Ayaküstünde dikilmiş, [olarak]** gözümün tâ içine /Bakıyor, hem de o şimşek gibi gözlerle **yine**! S.K./263*

-16. DT (ne +(ki) +DTaç)

*O **ne** yangın **ki**: Ocak kalmadı söndürmediği! Ü.B.K.D./6*

*O **ne** tûfan **ki**: Yakıp yıktı bütün vâdîyi! Ü.B.K.D./7*

***Ne felâket**: Dönüversin de mesâcid ahıra, /Hırvat'ın askeri tepsin çıkıp üstünde hora! Ü.B.K.D./16*

-17. DT (ne +İ +lA/ +DTaç)

*Koca insan; **ne şetaretle** kabul etti beni: -**Gel ayol gel, Hocaîdem, bizi ihya ettin... Ne kerametçe tesadüf, seni andıktı demin**. K.İ./3*

-18. DT (İ +altında)

*Hasır üstünde bu rü'yâları görmekte iken, / **İki mel'un gözün altında** ayıldım birden. S.K./253*

*-Benim babam **senin altında** öldü, sen hâlâ / Kurumla yat sokağın ortasında böyle daha! K./9*

-19. DT (İ +içinde)

*Beş on fakîre olup bâr-ı dûş-i istiskâl, /Huzûr-i lâlini bir nevha etmeden ihlâl, /**Sükûn içinde** uzaklaştı âşiyânından. H/25*

-20. DT (mu'tâda inkıyâd ile)

Beş on gün oldu ki, **mu'tâda inkıyâd ile** ben /Sabahleyin çıkıvermişim evden erkenden. K./1

-21. DT (Şu yolda)

Delik, deşik, evinin, bir zavallı hâne-harâb, Görür de hâlini, her gün eder **şu yolda** hitâb: "Yıkılma hâ! Beni evvelce etmeden agâh; Çoluk, çocuk biteriz sonra hep, ma'âzallâh!" V.K./402

22. DT (Ar.-F. Tm)

Hasan'la karşılaşırken bu sahne oldu hazin:/ Evet, bu yavruların hepsi, **pür-sürûd-i şebâb**,/ Eder dururdu birer âşiyân-ı nûra şitâb. K/46

4.2.2.22. Hedef Tümleçleri

Eylemin amacını, hedefini bildiren tümleçlerdir. Bu öge, Safahat'ta şu yapılarda kullanılmıştır:

-1. HT (İ+/A/)

Yâ İlâhî **bize** tevfkini gönder... S.K./448

Yoksa, onsuz ne şu dünya kalır **İslâm'a**, ne din... S.K./331

Vakarı çoktan unuttun, hayayı kaldırdın; /Mukaddesatı ısırdın, **Huda'ya** saldırdın! V.K./146

"Medeniyyet!" **size** çoktan beridir diş biliyor; /Evvela parçalamak sonra da yutmak diliyor: Ü.B.K.D./67

"Kader" senin dediğin yolda **şer'a** büh tandır: /Tevekkülün, hele, hüsrân içinde hüsrandır. V.K./234

Ebû Ubeyde'ye imdada eylemişti şitâb, /Maiyyetindeki askerle bir zaman Fârûk. V.K./243

-2. HT(İYC+(y)A)

...Bari **müstakbeli kurtarmaya** bir azm ediniz. S.K./373

Zavallı, **ölmeye** bak, nâle-i tezallümü kes! K.N./21

—Geçende **yıkmaya** kalkıştıları mahfili ya! İ.A.F.Y./68

Dünyâyı yakıp yıkmaya bir seyf-i teaddî, /Emrinle mi yâ Rab, ediyor böyle tesaddî? T.Y.F/42

Açtık oldukça güzel medreseler, mektepler; /**Okuyup yazmayı ta'mîme** çalıştık yer yer, /Tatarın yüzde bugün altmışı hakkıyla okur; /Rusların hâlbuki nisbetleri gayet dündür. S.K./135

Evet, kuvâ-yı tabî'yyenin bu dûşa-dûş /Mücâhedâtı ki bir bî-nihâye silsiledir, /Tezâhumuyle yerin sinesinde, yükseltir, /**Hayâtın ismini te'bîde** bir büyük timsâl, / Ki cebhesinde tecellî eder durur şu meal: /"Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki bekâ sa'y olursa hakkedilir." V.K./103

-3. HT (İ. Tm. +/A/)

Diriler koşmadı **imdadına**, sen bari yetiş... Ü.B.K.D./3

...Ne var **sevâbına** say... B./ 38

Aşılarken de vurun **kendine** kendinden aşsı. S.K./444

Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini; /Veriniz hem de **mesâinize** son sür'atini. Çünkü kabil değil artık yaşamak bunlarsız; /Çünkü milliyeti yok san'atın, ilmin: yalnız, İyi hatırda tutun ettiğim ihtarı demin: /Bütün edvâr-ı terakkiyi yarıp geçmek için; /Kendi "mâhiyyet-i rûhiyye"niz olsun kılavuz. Çünkü beyhudedir ümmîd-i selâmet onsuz. S.K./437

Bütün evâmire i'lân-ı harb eden şu sefih, /Mükellefiyyeti **Allah'a** eyliyor tevcih! V.K./228

Utanmadan yine kalkışma **Hakk'a bühtana**. V.K./257

Geçen kıyamet için "fırtınaydı, geçti" diyor, /Diyor da **zevkine**, vur patlasın, devam ediyor. V.K./561

Murâd-ı Evvel'i sırtında gezdiren tepeler, Nasıl rükû ediyor **Ferdinand'a**, bak, bu sefer! V.K./579

"İstemem!" der o, fakat dinleme, **iknâ'a** çalış: /Kim bilir, belki de bîçâre çocuk anlamamış? HA./40

-4. HT (S.tm. +A/)

Ne vapurlarla trenler sizi bîdâr etti! /Ne de toplar **bu derin uykuya** bir kâr etti!
S.K./353

Bütün dünyaya küskündüm, dün akşam pek bunalmıştım: /Nihâyet bir zaman
kırlarda gezmiş, köyde kalmıştım. BÜ./1

Sabah olunca, herif dağ başında bir mağara Tasarlayıp, **ebedî i'tikâfa** niyyet
eder. V.K./319

Zavallı köylüye, ilkin, epeyce sövmüşler; işitmemiş... V.K./520

Biri evvelce eğer söylemiş olsaydı bunu, /Çalışıp ömrümü çılgınca hebâ
etmezdim, /Ben **bu müstakbele** mâzîmi fedâ etmezdim! HA./53

-5. HT (Ar.tm.+A/)

Güzelce süslenerek dest-i nâz-ı mâderle; /Birer çiçek gibi nevvâr olan bebeklerle
/Gelirdi **safha-i mevvâc-ı ıyde** başka hayât... B./32

Menzil-i maksûda varmazsın uyanmazsan eğer... D./10

Cenâb-ı Hak ne diyor bak, **Resûl-i Ekrem'ine**: /"Bütün serâiri kalbin ihata etse,
yine, Danış sahabene dünyâyâ âid işler için; /Rahim ol onlara... /Sen, çünkü, rûh-i
rahmetsin. /Hatâ ederseler aldırma, affet, ihsan et;/ Sonunda hepsi için iltimâs-ı gufran
et./ Verip karârı da azm eyledin mi.../ Durmıyarak Cenâb-ı Hakk'a tevekkül edip yol
almaya bak." V.K./278

-6. HT (peşinde)

Koşmuyor mu **hakk-ı hayât/Peşinde** cümle nebatat, cümle hayvanât? V.K./105

-7. HT (mAk için/)

Bir gün evvel yetişip dalmak için sînenize, /Boyladım sahili, sahilden açıldım
denize. S.K./242

Azıcık bilmek için kadrini istiklâlin, /Bakınız çehre-i meş'ûmuna imzihlâlin:
/Yarılıp sanki zemin uğrayıvermiş, yer yer, /Bin sefil ordu ki efradı: Bütün aileler.
/Hepsi aç, bir paralar yok, kadın erkek çıplak: /Sokağın ortası ev, kaldırımın sırtı yatak!
/Geziliyor çiğneyerek bunları yüzlerce köpek, Satılık cevher-i nâmûs arıyor: Kâr edecek!

Sen işin yoksa namaz kılmak için mescid ara... Kimi camilerin artık kocaman bir opera; Kiminin göğsüne haç, boynuna takmışlar çan, Kimi olmuş balo vermek için a'lâ meydan! Vuruyor bando şu karşımda duran minberde; O, sizin secdeye baş koyduğunuz, mermerde, /Dişi, erkek bir alay murdar ayak dans ediyor; /İşveler, kahkahalar kubbeyi gümbürdetiyor! /Avlu baştan basa binlerce dilenciyle dolu... /Eski sahipleri mülkün kapamışlar da yolu, /El açıp yalvarıyorlar yeni sahiplerine! S.K./368

Biraz gidin: Kocaman bir çadır... Önünde bütün, Çoluk çocuk **birer onluk verip de girmek için** /Nöbetle bekliyorlar. Acep içinde ne var?/ "Caponya'dan gelen insan suratlı bir canavar!" B./18

Sehâbiyyeler de, **hakkiyle Tekâmül etmek için** uğraşır, döner, didinir, Birer kabile, birer kâinât-ı vâsi'dir. V.K./59

Bu kâinât-ı semâviyyenin — ki bir takımı Deminki aile şeklindedir — kalan kısmı, **Henüz meşîme-i hilkatte saklı efrada Hayât vermek için** muttasıl çalışmakta. V.K./60

-8. HT (TYF+diye)

Pervâzına yetmez gibi pehnâ-yı avâlim, /Gâhî **seni bulsam diye**, âvâre hayâlim /Bir şevk ile lâhûta kadar yükseleyim der. T.Y.F/4

-9. HT (S. tm +için)

Böyle bir maksad için çok bile i'dâdiyye! S.K./395

Şu'â-i muhriki altında, gündüzün, şemsin **Yanan alınlar için** bir hayat olur lemsin... İS./29

-10. HT (İ +için)

Fakat **hayât için** elzem hayâtı istihkar. V.K./185

Tanassur etmeye koyvermiyor ahâlîyi, Bahanesiyle imam görmüyor mu, çıldırarak, Kuduzca saldırıyor **intikam için** ite bak! V.K./618

4.2.2.23. Yönelme Tümleçleri

Yüklem fiilin belirttiği eylemin yönünü belirten ögedir. Yere, kişiye, duruma, hedefe yönelme ifade eden bu tümleçler, Safahat'ta şu yapılarla kurulmuştur:

-1. YöT(İ +(y)A +Ø)

Önümde bir meydan /Göründü; Fâtih'e gelmiştim [onu] anladım, azıcık/Gidince, **ma'bede** baktım ki bekliyor uyanık! F.C./16

Zemin **semâya** alev püskürür içinden tâ; /Mukabilinde sağar yıldırım, **zemine** semâ. V.K./99

Şehirde **evlere** baskın [yapıyorlar]; kazada katl-i nüfûs[yapıyorlar]; Kura'da kalmadı telvis olunmadık nâmûs! V.K./670

Necîb eser arıyorsan: **Sebile** bak, işte... İ.A.F.Y./94

Halîfe, **Hazret-i Serdâr'a** "Nerededir ordu? Ne yaptınız? Yapacak şey nedir?" deyip sordu. V.K./246

-2. YöT (S.tm. +(y)A +Ø)

Hasır büküldü, omuzlandı, daldı **bir sokağa**; /Sokuldu kimbilir ordan da **hangi bir bucağa**. H/23

Atarak arkaya bir lemha-i lebrîz-i elem, /**Onu teb'id edecek paytona** yaklaştı "verem!" HA./65

Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /**Bütün yüreklere** serpildi kubbeden bir rûh: /Rûh-i itmînan. F.C./33

-3. YöT (Ar. Tm +(y)A +Ø)

Zalâm-ı şirki yarıp fışkırmca dîn-i mübîn, /Yayıldı **sîne-i Bathâ'ya** bir hayât-ı nevin. V.K./270

Sokuldum artık onun **sîne-i münevverine**. F.C./17

Çünkü düşmüşsün hayâtın -ezkaza- feyfâsına, /Gitmen îcâb eyliyor **tâ menzîl-i aksâsına**. D./16

-4. YöT(/doğru +stm. +A/)

Şöyle bir baktı mı insan, kapının hey'etine, /Evvelâ her iki yandan oluyor çehre-nümûn: /Müntenâzır iki mihrâb, iki âzâde sûtûn. / Sonra göz yükseliyor **doğru** yarım kubbelere /Ki dayanmış biri sağdan, biri soldan kemere. S.K./35

-5. YöT(İ +(y)A +doğru/)

İnâyetiyle Hudâ kaldırıncı her birini, /Semâya doğru o dağlar da açtı ellerini.
F.C./29

-6. YöT (İYC +A+doğru)

El ele verip, ezelde çizilmiş bir istikâmetle, /Kemâl-i mümkinini idrâke doğru hep koşuyor; /Fezada füşhati gördükçe büsbütün coşuyor! V.K./41

-7. YöT (yukarı +Ø)

Kafa bir yük kesilip boynuna, çökmüş bağı; /İki değnek gibi yükselmiş omuzlar yukarı. HA./16

4.2.2.24. İlgî Tümlerleri

Yüklem fiilin bir bakıma nesnesi konumunda olan ilgî tümler, yüklem fiilin konusunu ifade eder.

-1.İİT (İ +A)

İtlâka nasıl yol bulabilsin ki tefekkür?/Eşbâhı görür eyler iken rûhu tasavvur!
T.Y.F/22

-2. İİT (Stm. +A)

Hele hayran kalır insan yetişen gençlere de: /Bunların birçoğu tahsil eder İngiltere'de; /Sonra dindaşlarının ruhu olur, kalbi olur, /Çünkü azminden, ölüm çıksa, o dönmez, sokulur. S.K./216

-3. İİT (İ. Tm. +A)

Harîm-i Şer'-i Mübînin, zemîn-i İslâm'ın, /Birer birer yıkılırken husûn-i iclâli; /Yerinden oynadı yerler de, bizler eyyamın /Tekallübâtına bigâneyiz hayâl ettik, Kımıldamaksızın îmânı küfre çiğnettik! V.K./525

-4. İİT (İYC +A)

Böyle evlâd okutan milletin istikbâli, /Haklıdır almaya âgûşuna istiklâli. S.K./

-5. İLT (İYC +DA)

Yine lahavle deyip geçmede kaldım muztar; / Çünkü altüst olacak bunca tasavvurlar var... S.K./259

-6. İLT (Ar.tm. +DAn/)

Hurşîd-i ezelden nasıl ister ki haberdâr /Olsun daha bir zerreyi derk etmeyen efkâr? T.Y.F/10

-7. İLT (İtm. +DAn/)

Ordu mâdâm ki efradını milletten alır; /Milletin keşmekeşinden nasıl âzâde kalır? S.K./359

-8. İLT (İ + için)

Karı tatlıki için bak ne diyor Peygamber: “-Bir talâk oldu mu dünyada, semâlar titrer!” K.İ./74

-9. İLT (S.tm. +için)

Geçen kıyamet için "fırtınaydı, geçti" diyor, /Diyor da zevkine, vur patlasın, devam ediyor. V.K./561

Bu intihar, öteden, üç yüz elli milyonluk, /Zavallı Alem-i İslâm için elim olacak! V.K./461

-10. İLT (İLTaç.C. +Ø)

Hasta canlandı, (bu konu hakkında) ne dersin? S.K./265

"Vebaya karşı gidilmek mi, gitmemek mi iyi?" /Muhâcirîn-i kiramın soruldu hep re'yi. V.K./248

4.2.2.25. Benzetme Tümleçleri

-1. BnT (İ +gibi)

Ağladım sonra çocuklar gibi hüngür hüngür. S.K./240

O dudaklar morarıp kavlamış artık derisi; /Uzamış saç gibi kirpiklerinin her birisi! HA./15

-2. BnT (i.tm +gibi)

*Sükûn belirdi mi bir milletin hayâtında;/ Kalır **senin gibi** zillet, esaret altında.*
V.K./157

-3. BnT (s.tm.+gibi)

*Kafa bir yük kesilip boynuna, çökmüş bağı; /**İki değnek gibi** yükselmiş omuzlar*
yukarı. HA./16

4.2.3. Cümle Tümleçleri

4.2.3.1. Edatlar

Dildeki her unsur (ya da birim) öteki öğelerle kurduğu ilişkiler aracılığıyla tanımlanır. Dil olgularına nesnel (objectif) veriler gözüyle bakılmaz. Onlar mensup oldukları sistemin içerisinde incelenirler, çünkü bir yapının ögesi olarak değer taşırlar.²⁰²

Dil denen sistemin içerisinde var olan unsurların birbirleriyle olan ilişkilerini sağlayan unsurlardan biri de edatlardır.

“Arapça bir kelime olan edat, alet ve vasıta demektir. Bir gramer unsuru olarak da edatlar, tek başlarına manaları olmayıp, ancak cümledeki diğer kelime ve kelime grupları arasında çeşitli münasebetler kurmağa yarayan alet sölerdir, vasıtalar. Daha müşahhas bir ifade ile anlatmak gerekirse, denibilir ki edatlar dilin mantikî kuruluşunu teşkil eden cümle yapısının “harcı”dır.”²⁰³

Dilin bir söz yığını²⁰⁴ olmadığı düşünüldüğünde bu sistem içerisinde var olan örgü öğeleri arasında önemli yerlerden birini de edatlar tutar. Bu *“bağıntı öğeleri metindeki tutarlılığı ve bütünlüğü sağlamada sözcükler, tümceler ya da paragraflar arası geçişleri belirtir.”²⁰⁵*

Edatlar da işlevlerine göre sınıflandırılırlar. Edatların en temel işlevi ilişki kurma- bağlama işlevidir. Ancak, bu bağlama işlevi de kendi içerisinde çeşitli anlam ilgilerine ayrılır. Safahat’ta kullanılan edatlar şu şekilde sınıflandırılabilir:

²⁰² Süheylâ Bayrav, *Yapısal Dilbilim*, (1. Baskı), Multilingual Yay., İstanbul 1998, s.35.

²⁰³ Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Edatlar*, S. V.

²⁰⁴ Ergin, s. 124.

²⁰⁵ Günay, *Metin Bilgisi*, s.103.

4.2.3.1.1. Sebep Edatları

-1. çünkü

Omuzdan indi hasır, yoktu **çünkü** artık yol. H/27

Dînin ahkâmını zaten fukahânız söyler, /Anlatırlar size bir müşkiliniz varsa eğer,[onu] /siz âlem-i İslâm'ı sorun, [onu] söyleyeyim; Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim, görmediğim. S.K./76

Çünkü biz bilmiyoruz dîni. S.K./185

Lâfzı muhkem yalınız, anlaşılan, Kur'ân'ın: /Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânın: /Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına; /Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına. S.K./189

Nerde görsem, kaçarım, çiftelidir çünkü katır! Çünkü kabil değil artık yaşamak bunlarsız; /Çünkü milliyeti yok san'atın, ilmin: yalnız, İyi hatırda tutun ettiğim ihtarı demin: /Bütün edvâr-ı terakkiyi yarıp geçmek için; /Kendi "mâhiyyet-i rûhiyye"niz olsun kılavuz. Çünkü beyhudedir ümmîd-i selâmet onsuz. S.K./437

-2. zati

—Düzelteyim şunu... Dur, dur... Kurulmamış **zâtî**. İ.A.F.Y./82

-3. zira

Yolun uzunluğu **zira**, vazifesinde değil! V.K./43

Gelin de bayramı Fâtih'te seyredin, zîrâ /Hayâle, hâtıra sığmaz o herc ü merc-i safâ, Kucakta gezdirilen bir karış çocuklardan /Tutun da, tâ dedemiz demlerinden arta kalan, /Asırlar ölçüsü boy boy asâli nesle kadar, /Büyük küçük bütün efrâd-i belde, hepsi de var! B./16

Başı boş kaldı mı, zîrâ, şaşırıp ber-mu'tâd, /Bulamaz kendiliğinden yolu asla efrâd. S.K./407

Veriniz başbaşa; zîrâ sonu hüsrân-ı mübin: /Ne hükûmet kalıyor ortada billâhi, ne din! Ü.B.K.D./66

Onun tevakkufu, zîrâ, bütün bir aileyi /Dakikasında perişan eder, ezer, bitirir. V.K./48

4.2.3.1.2.Üsteleme (Katma) Edatları

-1.hatta

...Senin mâhiyyetin **hatta** meleklerden de ulvîdir: Avalim sende pinhandır, cihanlar sende matvîdir: Zeminlerden, semâlardan taşarken feyz-i Rabbânî, Olur kalbin tecellî-zâr-ı nûrâ-nûr-i Yezdânî. İ./1

-2. bir de

...Gel **bir de** beraber görelim. S.K./31

Ana karnından icazetlidir, ecdada çeker; / Yürüsün, **bir de** sarık, al sana kadîasker! S.K./100

Getirin Mağrib-i Aksâ'daki bir Müslümanı; /**Bir de** Çin sûrunun altında uzanmış yatani; /Dinleyin her birinin ruhunu: Mutlak gelecek, /"Böyle gördük dedemizden!" sesi titrek, titrek! S.K./183

Bir de hatırlamıyorlar ki, umûmen beşerin, /Dâima koştığı son maksada yükselmek için; /Tutacak silsile akvama değildir hep bir; /Belki her millet için ancak o "mâhiyyetir, /Ki kopar kendisinin rûh-i umûmîsinden. S.K./410

-3. hem de

Ayaküstünde dikilmiş, gözümün tâ içine /Bakıyor, **hem de** o şimşek gibi gözlerle yine! S.K./263

Şark'ı baştanbaşa yıllarca dolaştım, gezdim; /**Hem de** oldukça görürdüm... Kafa gezdirmezdim. S.K./430

Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini; /Veriniz **hem de** mesaînize son sür'atini. ...S.K./437

Hasırdı şiltesi altında **hem de** pek eski, Şadırvan olmasa üstünde yoktu bir hâil. K.N./16

-4. hem-hem de

"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!" Urefâ mesleği: a'lâ, **hem** ucuz, **hem de** şeker! S.K./172

-5. zaten

*Dînin ahkâmını **zaten** fukahânız söyler, /Anlatırlar size bir müskiliniz varsa eğer,[onu] /siz âlem-i İslâm'ı sorun, [onu] söyleyeyim; Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim, görmediğim. S.K./76*

*Şehirden kaçmak isterken sular **zaten** kararmıştı; /Pek ıssız bir karanlık sonradan vâdîyi sarmıştı. BÜ./2*

*Derken bu hâtîrât-ı lâtîf /Çekildi aslına, artık hakîkatin o kesîf /Likası başladı karşımda cilve eylemeye; /Zaman da kalmadı **zâten** hayâlî dinlemeye:/Sağım, solum, önüm, arkam huşû'a müstağrak /Zılâl-i âdem iken, bir sadâ bulend olarak, /O kâinât-ı huzû'u yerinden oynattı; /Fezâ-yı mahşere döndürdü gitti eb'âdı! F.C./25*

***Zâten** en başlıca yol halkı budur îkâza. S.K./131*

*Etse **zâten** ne çıkar? S.K./283*

*Gebermedik tarafın kalmamış ya pek, **zâten**.. V.K./151*

*-Ben **zâten** işin, /Bir ay evvelden biliyordum ne vahîm olduğunu... HA./6*

—Zâten budur ya dert işte! Tasarrufâtını aynen alırsak İngilizin, /Fransızın, ne olur hâli, sonra, şivemizin? İ.A.F.Y./113

*Aceb, nümûne-i ekvân olan bu, **zâten** ufak, /Vücûdu nâ-mütenâhî küçültecek olsak?(ne olur) V.K./88*

-6. sonra

*Nerden îcâb ediyor **sonra** bu âvâre zehab? S.K./52*

*Artık ey sevgili kaari', gel otur orta yere, / Cebhe divârına bak, camlara bak, minbere bak; /**Sonra** mihrâb ile mahfillere, kürsîlere bak. S.K./54*

*Ne cihan kaygusu derman bu devasız derde; / Ne de can, **sonra** filân duygusu engel, heyhat! S.K./81*

***Sonra**, dikkatlere şâyân olacak bir şey var: /İnkişâfâtını bir milletin erbâb-ı nazar, Kocaman bir ağacın tıpkı çiçeklenmesine, /Benzetirler ki, hakikat, ne büyük söz bilene! S.K./438*

-7. hele

*İnmemiştir **hele** Kur'ân, bunu hakkıyla bilin, /Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için! S.K./190*

***Hele** hayran kalır insan yetişen gençlere de: /Bunların birçoğu tahsil eder İngiltere'de; /Sonra dindaşlarının ruhu olur, kalbi olur, /Çünkü azminden, ölüm çıksa, o dönmez, sokulur. S.K./216*

*Alettirikçilerin keyfi pek yolunda **hele**: /Gelen yapışmada bir o saplı tele. B./21*

-9. yine

*Vâkîâ Rusça konuştuk, **yine** külhani, fakat, /Seslerin tavrına çoktandır edermiş dikkat. S.K./279*

*Hind'i baştan başa gezmekti muradım, **lâkin**, /Nerde olsam, beni ta'kîbi yüzünden polisin, /Takatim bitti de vazgeçmede muztar kaldım; /Kaldım amma **yine** her mahfile az çok daldım! S.K./213*

*Lâkin **Yine** tek bir taşı düşmez şu Huda lânesinin; /**Yine** insanlığa nâ-mahrem olan bigâne, /Bu harîmin ebediyyen giremez sinesine; /**Yine** yâdındaki Mevlâ'yı şu dört tane minâr, /Kalbe merbut birer dil gibi eyler ikrar; / **Yine** mâzîye gömülmez bu muazzam çehre:/ Leş değildir ki atılsın o umûmî kabre! S.K./27*

*Elinde, nevha-i matem kadar acıklı sadâ /Veren, bir eski kamış; koltuğunda bir yedici; /Şu kör dilenci, bakardım, olunca nâle-serâ, /Durup da merhameten dinleyen gelip gidici, /Önünde boynunu bükmüş zavallı keşkülüne. /Atardı beş para, onluk değilse bari **yine**. K.N./1*

-10. daha

*Doğruluk, ahde vefa, va'de sadâkat, şefkat: /Âcizin hakkını i'lâya samîmi gayret: /En ufak şeyle kanâ'at, çoğa kudret varken; /**Yine** ifrat ile vermek, veren eller darken; /Kimsenin ırzına, namusuna yan bakmayarak, /Yedi kat ellerin evlâdını kardeş tanımak; /"Öleceksin!" denilen noktada merdâne sebat; /Yeri gelsin gülerek, oynayarak terk-i hayat; /İhtirâsât-ı husûsiyyeyi söyletmeyerek, /Nef-i şahsîyi umûmunkine kurban etmek; /**Daha** bunlar gibi çok nâdire gördüm orada... S.K./201*

4.2.3.1.3. Karşıtlık Edatları

-1. fakat

Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü: /-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti... K./12

Fakat tesadüfe bak:/ Çocuk, benim o sabah gördüğüm zavallı yetim... K/37

Hâle baktıkça **fakat**, ümmetin atfından, / Pek derin ye'se düşüp Rusya'ya geçtim tekrar. S.K./84

Bilmiyorlar ki bu şiddetlerin olmaz hükmü: /Göz yılar önce, fakat, sonra kanıksar ölümü. S.K./119

Kalemim çokça pürüzlüydü, **fakat** çâresi ne? S.K./125

Basacak mıydı, fakat, göğsüne Sırb'ın çarığı? Ü.B.K.D./32

Meâl-i hilkate imkânı yok yetişmemizin; /**Fakat**, o nüsha-i tekvîn-i hayret-engîzin /Başında pek iri bir hatla parlıyor, yalnız /Şu cümleler ki, eğer görmemişseniz, alınız:/ "Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; Çalış çalış ki beka sa'y olursa hakkedilir." V.K./24

-2. vakıa

Vâkıâ Rusça konuştuk, yine külhani, fakat, /Seslerin tavrına çoktandır edermiş dikkat. S.K./279

-3. ancak

Bir sahne demek âleme pek doğrudur elbet; /**Ancak** görülen vak'aların hepsi hakikat. T.Y.F/33

-4. yalnız

Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini; /Veriniz hem de mesaînize son sür'atini. Çünkü kabil değil artık yaşamak bunlarsız; /Çünkü milliyeti yok san'atın, ilmin: **yalnız**, İyi hatırda tutun ettiğim ihtarı demin: /Bütün edvâr-ı terakkiyi yarıp geçmek için; /Kendi "mâhiyyet-i rûhiyye"niz olsun kılavuz. Çünkü beyhudedir ümmîd-i selâmet onsuz. S.K./437

-5. ama

...Ki dayanmış sanacaksın o yarım kubbelere, / **Ama** pek doğru değil... S.K./47

-6. ammâ

Bir bilmediğim pîr **amma**, / Hiç de bigâne değil kalbe o câzib sîmâ. S.K./71

Hind'i baştan başa gezmekti muradım, **lâkin**, /Nerde olsam, beni ta'kîbi
yüzünden polisin, /Takatim bitti de vazgeçmede muztar kaldım; /Kaldım **amma** yine her
mahfile az çok daldım! S.K./213

Musaggar cirmin **amma** gâye-i sun-i Îlâhîsin; Bu haysiyyetle pâyânın bulunmaz,
bîtenâhîsin! İ./2

Kilitlidir kapı "ümmî duhât" için, **amma** Kıyâm-ı haşre kadar ictihâd eder
"ulemâ". V.K./376

-7. hâlâ

Şu pek sakın duran dîvâr, Asırlar geçti **hâlâ** bâtılın pîş-i hücûmunda, /Göğüs
germektedir, bir kerre olsun olmadan bîzâr. F.C./10

-8. gerçi

Bu ilimsiz hocalardan, bu beyinsizlerden, /Çekecek memleketin hâli ne olmaz,
düşünün! Sayısız medrese var **gerçi** Buhârâ'da bugün... S.K./163

Sonra bir tarz-ı telâfi bulurum **-gerçi** garib- /Konturat akdederek Rusya'dan on
onbeş edib, /Getirir, yazdırırım millet için birçok eser! S.K./402

-9. lâkin

Semâdan inmemiştir, şüphesiz, **lâkin** semâvîdir: /Zemînî olmayan bir cilve-i
feyyâzî hâvîdir. F.C./12

Yıkılır bir gün olur mahkemeler, ma'bedler; /En temiz yerleri en kirli ayaklar
çiğner; /Beşeriyet yeni bir din tanıyıp ilhâdı, /Beşerin hafızasından silinir Hakk'ın adı;
/Gömülür hufre-i târihe mealî... **Lâkin** Yine tek bir taşı düşmez şu Huda lânesinin; /Yine
insanlığa nâ-mahrem olan bigâne, /Bu harîmin ebediyyen giremez sinesine; /Yine
yâdındaki Mevlâ'yı şu dört tane minâr, /Kalbe merbut birer dil gibi eyler ikrar; / Yine
mâzîye gömülmez bu muazzam çehre:/ Leş değildir ki atılsın o umûmî kabre! S.K./27

*Medeniyyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin en yükseği, **lâkin**, heyhat, /Sizde değil hiç böyle, belki tamâmen aksi: /En fena bir cereyan gösteriyor en iyisi. S.K./132*

*Vak'a hiçbir şey değildir; haklısın, **lâkin** düşün. Başka bir düstûr-i hikmet var mı, insâf et, bugün? D./2*

-10. hâlbuki

*Açtık oldukça güzel medreseler, mektepler; /Okuyup yazmayı ta'mîme çalıştık yer yer, /Tatarın yüzde bugün altmışı hakkıyla okur; /Rusların **hâlbuki** nisbetleri gayet dündür. S.K./135*

*-Gelince baktılar Osmanlılar ki memlekete, /Su yok. Su, **hâlbuki** gayet mühimdi... İ.A.F.Y./191*

4.2.3.1.4. Yetinme Edatları

-1. bari

*Ey, bütün dünya ve mâfihâ ayaktayken, yatan! /Leş misin, davranmıyorsun? **Bari** Allah'tan utan! D./29*

*Diriler koşmadı imdadına, sen **bari** yetiş... Ü.B.K.D./3*

*Elinde, nevha-i matem kadar acıklı sadâ /Veren, bir eski kamış; koltuğunda bir yedici; /Şu kör dilenci, bakardım, olunca nâle-serâ, /Durup da merhameten dinleyen gelip gidici, /Önünde boynunu bükmüş zavallı keşkülüne. /Atardı beş para, onluk değilse **bari** yine. K.N./1*

-2. bir kerre

*../Varsa ümmîdimiz Osmanlıların şevketidir. /Onu **bir kerre** işitsek... Bu sa'âdet yetişir. S.K./224*

-3. hiç yoksa

*Fukaranız kılıyor, aklına geldikçe namaz; /Ağniyânızda da, **hiç yoksa**, zekât olsa biraz. S.K./138*

*Karşıdan valide sultan bunu pek haklı görür, /Der ki: "Çarpışmadın erkek gibi düşmanlarla; /Şimdi, **hiç yoksa**, kadınlar gibi olsun ağla!" S.K./371*

-4. hiç değilse

*İşin reculleri kimlerse çıksın orta yere; Ne var, ne yok, bilelim, **hiç değilse**, bir kerre. V.K./392*

4.2.3.1.5. Zaman Edatları

-1. artık

*Adım başında derin bir buhayre dalgalanır, / Sular karardı mı, **artık** gelen gelir dayanır! K./3*

*Enîn-i ruhu da **artık** müebbeden dindi. H/30*

*Ben **artık** kalınca âzâde, /Ne âşıkâne koşardım hasırlar üstünde! F.C./23*

-2. bir kerre

*Görün, şu zerreyi tedkîk edin de **bir kerre**. /Nasıl hurûş ile kalbinde eyliyor daraban, /Avâlimiyle beraber şümûs-i bî-pâyan! V.K./90*

*Fakat, halâsı için en emin tarîki tutun; Şu pis bataklığı **bir kerre** mahvedin, kurutun. V.K./345*

*-Seni **bir kerre** koğan yok, bu sözün pek haksız. HA./55*

*Şu var ki: icâbı /Tahakkuk etmeli **bir kerre**; bir de, erbabı /Eliyle olmalı matlûb olan teceddüdler... İ.A.F.Y./105*

-3. evvela

*Şöyle bir baktı mı insan, kapının hey'etine, /**Evvelâ** her iki yandan oluyor çehre-nümûn: /Müntenâzır iki mihrâb, iki âzâde sûtûn. / Sonra göz yükseliyor doğru yarım kubbelere /Ki dayanmış biri sağdan, biri soldan kemere. S.K./35*

***Evvelâ** gizlice bir matba'a te'sîs ettim; /Beş on öksüz bularak [onlara] basmacılık öğrettim. S.K./124*

*Asalet olmalı san'atta **evvelâ**... İ.A.F.Y./92*

-4. hâlâ

Arnavutlar size ibret olacakken, **hâlâ**, /Ne bu şûrîde siyâset, ne bu fâsid da'vâ?
Ü.B.K.D./68

-Benim babam senin altında öldü, sen **hâlâ** / Kurumla yat sokağın ortasında
böyle daha! K./9

Şu pek sakın duran dîvâr, Asırlar geçti **hâlâ** bâtılın pîş-i hücûmunda, /Göğüs
germektedir, bir kerre olsun olmadan bîzâr. F.C./10

Öyle amma, gördüğüm elvâh-ı şevkin rağmine, /Bende **hâlâ** zevke benzer duygu
yok, hâlâ yine! Ç.B.S.B.C./9

-5. hele

Giyip ayağımı çıkarken sopam yetiştii **hele**... Emîn olup gidemem, çünkü,
vermesek el ele. İS./22

— Kemer gözüktü **hele**... İ.A.F.Y./181

-6. nihayet

Bütün dünyaya küskündüm, dün akşam pek bunalmıştım: /**Nihâyet** bir zaman
kırlarda gezmiş, köyde kalmıştım. BÜ./1

4.2.3.1.6. Şart Edatları

-1. eğer

Şimdi ey sevgili kaari', azıcık vaktin **eğer**, /Varsa -memnun olacaksın- beni ta'kîb
ediver. S.K./28

Dînin ahkâmını zaten fukahânız söyler, /Anlatırlar size bir müskiliniz varsa
eğer,/siz âlem-i İslâm'ı sorun, söyleyeyim; Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim,
görmediğim. S.K./76

Garbın eşyası, **eğer** kıymeti hâizse yürür; /Moda şeklinde gelen seyyie gümrükte
çürür. S.K./206

Üşenmeden ona Kur'ân'ı anlatırsan eğer, /Şu ezberindeki esmayı muttasıl
geveler: "Kurûn-i mâziyeden kalma cansız evradı /Çekerse, doğru mu yirminci asrın
evlâdı?" V.K./539

“Eğer” edatı, bu cümlelerde şart tümlecinin anlamını kuvvetlendirmektedir. Safahat’ta genellikle bu işlevle, yani şart tümlecinin anlamını kuvvetlendirme işleviyle kullanılmıştır.

-2. yoksa

*Ey cemâat, uyanın! **Yoksa**, hemen gün batacak. /Uyanın! Korkuyorum: Leyl-i nedamet çatacak! S.K./352*

4.2.3.1.7. İhtimal / Şüphe Edatları

-1. acaba

***Acaba** meyl-i teali ne demek onlarca? S.K./178*

*"Böyle gördük dedemizden!" sözü dînen merdûd; /**Acaba** sâha-i tatbiki neden nâ-mahdûd? S.K./184*

*Hangi millet **acaba**? S.K./235*

*Ne olurdun bunu kalkıp da göreydin **acaba**? Ü.B.K.D./14*

*Sarılmadan en ufak bir işinde esbaba, /Muvaffakiyyete imkân bulur musun **acaba**? V.K./230*

Bırakırlar mı eğer gitmemiş olsam acaba! HA./61 (bırakmazlar.)

-2. belki

*Lâkin, gebereydim yorgun,/ O zaman **belki** devam eyleyemezdim yoluma; /Yoksa ârâm edemezdim.... S.K./79*

***Belki** üç beş kişi olsun bulur, irşâd ederim, / Diye etrafa bakındımsa da, endîşelerim /İnkılâb eyledi bir namütenahi ye'se, / Görünüp sûret-i haktan kimi söylettimse. S.K./103*

*Arzı oynattı yerinden yıkılırken İran... /**Belki** bir kıl bile ürpermedi sizden, bu ne kan! S.K./349*

-3. galiba

***Gâlibâ** bahsi değiştirdi bu müz'ic sözler... S.K./403*

*—**Gâlibâ** epeyce uzak... Değil mi? İ.A.F.Y./149*

Şu karşımızda duran kubbe **gâlibâ** türbe... İ.A.F.Y./201

-4. kimbilir

Hasır büküldü, omuzlandı, daldı bir sokağa;/Sokuldu **kimbilir** ordan da hangi bir bucağa. H/23

Ne oldu şimdi aceb, **kim bilir**, zavallı Hasan? K/32

4.2.3.1.8. Niteleme /Benzetme Edatları

-1. sanki

Sanki Mevlâ mütefekkir, kocaman bir beyni,/ Açıvermiş bize göstermek için her yerini. S.K./37

-2. âdeta

Damarlarındaki kan **adetâ** irinleşmiş; /O çıkmak istemiyen can da bir yığın leşmiş! V.K./149

Gece gündüz basıyor millete nâfi' âsâr; /**Âdeta** matba'alar bir uyumaz hizmetkâr. S.K./251

Mütefekkirleriniz anlamıyorlar sanırım, Ki çemenzâr-ı terakkide atılmış her adım, /Değişir büsbütün, akvama, cemâ'âte göre; /Başka bir kavmin izinden yürümek, çok kere; /**Âdeta** mühlik olur; sonra ne var, her millet;/Gözetir seyr-i tekâmülde birer ayrı cihet. S.K./409

-3. gûyâ ki

Tecessüd eylemiş **gûyâ ki** subhun rûh-i mahmûru; /Semâdan yâhud inmiş hâke, Sinâ-reng olup, Dîdâr! F.C./5

4.2.3.1.9. Açıklama /Örneklendirme /Özetleme Edatları

-1. yani

Mütefekkir geçinenler ne diyor sizde bakın: /"Medeniyette tealisi umûmen Şark'ın, /Yalnız bir yolu ta'kib ederek kaabildir; /Başka yollarda selâmet gözetin gafildir. /Bakarak hangi zeminden yürümüş Avrupalı, /Aynı izden sağa, yâhud sola hiç sapmamalı./ Garbın efkârını mâl etmeli sark'ın beyni; /Duygular çıkmalı hep aynı kalıptan: **yâni**: /İçtimaî, edebî, **hâsılı** her mes'elede, /Garbı taklîd edemezsek, ne desek

beyhude. /Bir de din kaydını kaldırmalı, zîrâ o belâ. /Bütün esbâb-ı terakkîmize engel hâlâ!" S.K./378

-2. mesela

Meselâ karşıdaki Sahilin, başbaşa vermiş, düşünen, pis, eski,/ Ağlamış yüzlü, sakîl evleri durdukça, sizin /İçinizden acı şeyler geçecek hep... S.K./3

Siz de biraz şâir olun: **Meselâ**, geçtiğimiz yalpa yapan tahta yolun, /Cedd-i merhumu aceb sal mı demekten ne çıkar? S.K./5

-3. hasılı

Ne varsa **hâsılı**... Toprak, deniz, bütün çalışır. V.K./97

Yanaşman, ırgadın O; Çoluk çocuk O'na âid: Lalan, bacın, dadın O; Vekîl-i harcın O; kâhyan, müdîr-i veznen O; Alış seninse **de**, mes'ûl olan veriştin O; Denizde cenk olacaktı... Gemin O, kaptanın O; Ya ordu lâzım imiş... Askerin, kumandanın O; Köyün yasakçısı; şehrin de baş muhassılı O; Tabîb-i aile, eczacı... Hepsi **hâsılı** O. V.K./218

-4. vakıa

Bu mevkibin, gece gündüz koşan bu kafilenin /Mürettebatı, birer saltanatlı ailenin /Reîs-i dâimidir; **vâkıâ** bu aileler /Görünmüyor bütün eb'âdı yoklasak yer yer; /Fakat delâlet-i nûruyle gezeniz ilmin, /Vücûdu anlaşılır her adımda bin necmin. V.K./56

-5. velev

Koşarsın bunların sevdâ-yı idrâkiyle durmazsın, Hakikatten **velev** bir şemme duymazsan oturmazsın. İ./17

-6. öteden

Bu intihar, **öteden**, üç yüz elli milyonluk, /Zavallı Alem-i İslâm için elim olacak! V.K./461

4.2.3.1.10. Hatırlatma/Konuyu Bağlama Edatları

-1. derken

Derken, dönünce arkama, baktım: Beş on adım geriden, /Belinde enlice bir şal, başında âbânî, /Bir orta boylu, güler yüzlü pîr-i nurânî; /Yanında koskocaman bir küteyle bir çocuk, /Yavaş yavaş geliyorlar. K/36

Derken bu hâtîrât-ı lâtîf /Çekildi aslına, artık hakîkatin o kesîf /Likası başladı karşımda cilve eylemeye; /Zaman da kalmadı zâten hayâlî dinlemeye:/Sağım, solum, önüm, arkam huşû'a müstağrak /Zılâl-i âdem iken, bir sadâ bulend olarak, /O kâinât-ı huzû'u yerinden oynattı; /Fezâ-yı mahşere döndürdü gitti eb'âdî! F.C./25

-2. evet

Evet, ortada bir pis uçurum, /Var ki, **günden güne** dehşetleniyor, korkuyorum, /-Kapatılmazsa gelip bir yere şayet efkâr-/Olmasın millet-i merhumeye bir kanlı mezar. S.K./405

4.2.3.1.11. Kuvvetlendirme/ Kesinleme /Onaylama Edatları

-1. evet

Bunu benden duyunuz, ben ki, **evet**, Arnavudum... Ü.B.K.D./71

Hasan'la karşılaşırken bu sahne oldu hazin:/ **Evet**, bu yavruların hepsi, pür-sürûd-i şebâb,/ Eder dururdu birer âşiyân-ı nûra şitâb. K/46

Evet, bir kalbdır, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /Ki cevfinden demâdem yükselir bin nâle-i ezkâr. F.C./7

Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /Bütün yüreklere serpildi kubbeden bir rûh: /Rûh-i itmînân. F.C./33

Buna eş lâzım, **evet** olmamak olmaz kabil. S.K./43

Evet, bilseydik, /Çâre yok, gösteremezdik bu kadar sersemlik. S.K./ 186

4.2.3.1.12. Cümle Sonu Pekiştirme-Kuvvetlendirme Edatları

-1. Dİr

Evet, bir kalb**dir**, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /Ki cevfinden demâdem yükselir bin nâle-i ezkâr. F.C./7

-2. ki

*Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokaklarında gezilmez **ki** yüzme bilmeyerek! K./2*

4.2.3.1.13. Odaklaştırma Edatları

Bir metinde odak, bir cümle ya da cümlecikten oluşan söz içerisinde yeni bilgi veren bölümün en önemli ögesidir.²⁰⁶ “Türkçede odak iki türlü belirlenir: Konum ile yani odak seçilen ögeyi belli bir yer konumlayarak, bir odaklayıcı ile odak seçilen ögenin ardına ya da önüne “da, mı” gibi bir odaklayıcı ekleyerek.”²⁰⁷

Türkçede odaklaştırma yapan ögelerden biri de edatlardır. “Sınırlandırma, karşılaştırma, katma, üsteleme karşıtlık ve soru işleviyle kullanılan ve cümle içerisinde yer değiştirilebilen edatlar, aynı zamanda odaklaştırma yaparlar. Yalnız, ancak, sadece gibi seçme /sınırlandırma edatları önüne geldiği ögeyi; da/de, bile gibi katma, üsteleme veya karşıtlık edatları da sonuna geldiği ögeyi cümlemin vurgulu ögesi hâline getirir.”²⁰⁸

Safahat’ta kullanılan odaklaştırma edatları şöyle sıralanabilir:

-1. hele

***Hele** gözler iki mihrâk-ı semavîdir ki: /Bir şuâiyle alevlendiriyor idrâki. S.K./ 73*

***Hele** ilmiyye bayâğdan da aşağı bir turşu! S.K./98*

-2. yalnız

*Görenek hem **yalnız** Çin’de mi salgın; nerde! S.K./181*

-3. sade

*Ye’se hiç düşmeyecek zerrece imânı olan; /**Sâde** siz derdi bulun, sonra kolaydır derman. S.K./374*

Peki! Liyâkat-i fîrîsi âdemin sâde, Kifayet eylemiyorken bu en hasîs işde, Ya içtihadı nasıl kalkıyor bu sersemeler? V.K./386

²⁰⁶ Ömer Demircan, *Devrik Tümce ve Odaklama*, (1. Baskı), Der Yay., İstanbul 2009, s. 149.

²⁰⁷ Günay, *Metin Bilgisi*, s.150.

²⁰⁸ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s.131.

-4. /mI/-/mU/

Soru, pekiştirme ve zaman ilgisiyle bağlama işlevi gören bu edat soru işlevi ile kullanıldığında yer değiştirebilir ve önüne geldiği ögeyi odaklaştırır.²⁰⁹ Safahat, odaklamanın çokça yapıldığı bir metindir. Bu bakımdan yer değiştirilebilir özelliği bulunan soru edatı /mI/ ile birçok öge odaklanmıştır:

*Yoksa **ihmâl edilir şey mi** tenazur burada? S.K./44*

*Misyonerler, gece gündüz yeri devretmedeler, /Ulemâ **vahy-i İlâhî'yi mi** bilmem, bekler? S.K./212*

*Fakat bu mes'ele, bilmem ki, **kaldırır mı** şaka? V.K./447*

*Görenek hem yalnız **Çin'de mi** salgın; **nerde!** S.K./181*

*Ya **şu timsâl-i İlâhi de mi** gitmez hoşuna? S.K./12*

4.2.3.1.14. Gösterme Edatları

-1. işte

*Evet, hurûş ederek **işte** rahmet-i Subbûh, /Bütün yüreklere serpildi kubbeden bir rûh: /Rûh-i itmînân. F.C./33*

*Dur da, Mabuduna yükselmek için, ilme basan/ Ma'bedin hâlini gör, **işte** serâpâ îman! S.K./19*

*O sadâ **işte** benim gayret-i dîniyyemdir,/ Coşuvermez mi, içim sanki yanardağ kesilir; /Yeniden davranırım, eğlenemem bir yerde. S.K./80*

***İşte** Fas, **işte** Tunus, **işte** Cezayir, gitti! /... S.K./345*

-2. ta

*Arş-ı âmâli bu ses **tâ** temelinden yıkıyor. S.K./180*

*Aceb kimin? Derken; On üç yaşında kadar bir çocuk gelip öteden, / Gerildi tekmei indirdi öyle bir küfeye: Tekermeker küfe bîtâb düştü **tâ** öteye. K./8*

²⁰⁹ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev bakımından Sözcükler, s.131.

4.2.3.1.15. Teşvik Edatları

-1. haydi, hadi,

Haydi şadırvan kapısından girelim. S.K./33

Haydi öyleyse çocuklar, ebediyyen âzâd! S.K./313

Gidip de öğleyi Fâtih'te kılmak istiyorum; Gelir misin? Hadi! İ.A.F.Y./59

Hadi göndermeyelim... Var mı fakat imkânı? HA./33

4.2.3.1.16. Seslenme Edatları

—*Canım* şu "zihniyyet!"...Beğenmedin mi? Fransızca yok mu "mentalité"? Onun mukabili... İ.A.F.Y./112

Yok canım öyle değil: [O şöyle:]Milletin istirhamı, /Şekl-i tehdid alıvermiş, o da muztar kalmış... S.K./234

-Ne dırlanıp duruyor? Susturun canım su pisi! İS./49

Canım neden koşalım? Var ya vaktimiz bol bol. Yetişmemiş bile olsak, kazası mümkündür. İ.A.F.Y./203

4.2.3.2. Cümlemsiler (Ünlemler)

“Cümlelerin kuruluşuna katılmayan; fakat cümle öğeleri ve cümleler arasında bağlantı kurarak metnin oluşmasını sağlayan öğeler, cümle dışı öğelerdir. Cümle dışı öğeler, cümleler arası metin öğeleridir; bu yüzden, metindeki herhangi bir yükleme ilişkilendirilemezler. Ünlemler ve ünlem öbekleri ile her türden bağlama edatları böyle öğelerdir. Bütün ünlemler ve ünlem öbekleri, cümle dışı öğelerdir. Ünlem öbeği, cümle içinde, cümle sonunda, önünde, bulunabilir; fakat içinde, önünde veya sonunda bulunduğu cümle ile bir ilgisi yoktur. Kendi başına bir cümle oluşturamayan ünlem öbeği, cümle değil, dil kullanıcısının cümledeki söz konusu olan olay hakkındaki görüşünü ya da duygusunu bildiren cümleler arası bir öğedir; bu yüzden, metinde hiçbir yükleme bağlanamayan cümle dışı öğedir.”²¹⁰

Ancak bu şekilde değerlendirmenin Safahat için her durumda geçerli olmadığı açıktır. Metinler incelendiğinde cümlelerin bir ögesi konumunda olmasalar dahi cümlelerin

²¹⁰ Karaağaç, s. 196.

anlamının bu duygu değeri taşıyan sözcelerle tamamlandığı görülmektedir. Bu aslında dilin iletişim işlevleriyle ilgili bir durumdur. Her metin tek bir işlev üzerine kurulmaz. Yazılı iletişimin işlevleri gönderge, anlatım, sanat, çağrı, ilişki, üst dil, oyun işlevi olarak sınıflandırılmıştır. Bir sözcenin ya da iletinin tek bir işlev içermek zorunda olmadığı, bir metinde birden çok işlevin olabileceği²¹¹ söz konusudur. Dolayısıyla Safahat'ta da dilin iletişim işlevlerinin hemen hepsi vardır. Cümlemsiler de anlatıma duygu değeri katan sözcelerdir.

4.2.3.2.1. Sevgi, Şevkat, Acıma

Âh o gözlerden inen huzme-i nûrânûrun, /Bağlı her târ-ı füsunkârına bin rûh-i zebun! S.K./74

Sayılsa âh giden fidyeler necatın için! V.K./175

Âh ne nâzendedir sürûd-i ümîd! K.N./23

Aman da maşallah Değirmi tabla kadar var... İS./32

-Vah vah vah! – Hanım, geçer, nefes ettir... H/11

4.2.4.2.2. Beğenme, Takdir

-Hidâyet erdi mi? Hah şöyle... Aferin su kuşu! İ.A.F.Y./54

4.2.3.2.3. Küçümseme, Aşağılama

Aman şu "halet rûhiyye" bir de "mefkûre" /Ayıp değil ya, gıcıklar benim sinirlerimi! İ.A.F.Y./100

Öyle ya... Hürriyyet var! S.K./286

Bırak çalışmayı, emret oturduğun yerden, /Yorulma, öyle ya, Mevlâ ecîr-i hâsın iken! V.K./204

Var mı sufiyyede bilmem ki ibâhiyye kolu? S.K./170

O, uzun hırkasının yenleri yerlerde, hoca, /Hem bakarsın eşi yok dîne teaddîsinde, /Hem ne söylersen olur dîni hemen rencîde! S.K./159

"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!" Urefâ mesleği: a'lâ, hem ucuz, hem de şeker! S.K./172

²¹¹ Kıran, (Eziler) Kıran, *Dilbilime Giriş*, 86.

— **Adam sen de! Düşündüğün şeye bak...** Sen şu ilmi öğren de... İ.A.F.Y./13

Halkı irşâd edecek **öyle mi** bunlar? **Heyhat!** S.K./397

Medenî Avrupa, **bilmem**, niye görmezdi bunu? S.K./117

-**Haydi sen de bunak!** İS./36

Misyonerler, gece gündüz yeri devretmedeler, /Ulemâ vahy-i İlâhî'yi mi **bilmem**, bekler? S.K./212

Kucak kucak taşıyor olmadık mesâvîyi; /Beğenmesek, "medeniyyet!" diyor; inandık, **iyi!** V.K./555

Aceb ne var? diyerek koştı önceden herkes; Fakat gidenlere baktım ki kaldırıp tabanı, Bucak bucak kaçıyor: **Kaç bilir misin amanı!** İS./40

4.2.3.2.4. Sevinç, Mutluluk, Coşku

Bu ne müdhiş azamet, **oh**, ne müdhiş dârât! S.K./249

— **Ne güzel!** Zaman içinde zaman... Yoktu böyle şey evvel. İ.A.F.Y./84

Yaşasın! S.K./304

Birazdan oynayacak hepsi bunların, **ne iyi!** K/47

4.2.3.2.5. Acı, Üzüntü, Pişmanlık

Âh Meşhed! O ne? Sâhandaki meyhâne midir? Ü.B.K.D./28

Heyhât! Atmadım bir adım. /Ki rûhu eylesin böyle bir fecâ harâb! H/33

Korkarım, şimdi nasîbin mütemâdî haybet! Ü.B.K.D./43

Yazık ki sen şu büyük ruhu şerm-sâr ettin: /Bütün mekâbir-i İslâm'ı küfre çiğnettin! V.K./180

Yazık ki: Beyni örümcekli bir yığın câhil, / Nihayet oynayarak dîne en rezîl oyunu, / Getirdiler, ne yapıp yaptılar, bu hâle onu! V.K./259

Ayakta kundura yok, başta var mı fes? **Ne gezer!** K/40

On üç yaşında buruşmuş cebîn-i sâfî, **yazık!** K/44

-**Ne çâre!** Kısmeti bir böyle günde ölmekmiş. H/19

Bakın ne günlere kaldık: Ya beş, ya altı kopuk, Yamaklarıyla beraber ki hepsi kılkuyruk, Utanmadan çıkıyor, içtihadı kalkışıyor! V.K./366

Semâ-peymâ iken râyâtımız tuttun zelîl ettin; Mefahir bekleyen âbâdan evlâdı hacîl ettin; Ne âlî kavm idik; **hayfâ ki** sen geldin sefîl ettin; Bütün ümmîd-i istikbâli artık müstahîl ettin; Rezîl olduk... Sen ey kâbûs-i huni, sen rezil ettin! İS./5

4.2.3.2.6. Bıkkınlık, Usanç, Can sıkıntısı, Karamsarlık

İşte hülyalarımın canlı yerindeyken, **of**, / Nüksedip karşımıza çıkmaz mı o illet Moskof! S.K./260

-Oğul, çabuk... Bana tîrak...[ver] Okunmuş olmalı ha!"/ Bizim çocuk, **adı batsın**, yılcılık olmuş... H/7

4.2.3.2.7. Önemsememe

-**Bırak** hanım, o çocuktur, kusura bakmam ben... K./14

...**Varsın olsun**, o da bir şey mi? S.K./7

4.2.3.2.8. Rahatlama

-Gittiler **neyse...** K.İ./92

4.2.3.2.9. İstek/Yalvarma

...**Ne var** sevâbına say... B./ 38

Vak'a hiçbir şey değildir; haklısın, lâkin düşün. Başka bir düstûr-i hikmet var mı, **insâf et**, bugün? D./2

Cemâ'at, **elverir artık**, bu uykudan uyanın, /Hudâ rızâsı için, dünkü hâdisâtı anın! V.K./458

4.2.3.2.10. Karşıtlık

-**Ne var ki:** Kalmadı tatbik için müsâid yer! İ.A.F.Y./15

Öyle amma, gördüğüm elvâh-ı şevkin rağmine, /Bende hâlâ zevke benzer duygu yok, hâlâ yine! Ç.B.S.B.C./9

"Çerge hâlinde" dedim... **Korkarım** ondan da tebâh: /Yurdunuz bir çökecek olsa, iyâzen-billâh, /Öyle iğrenç olacak akıbetin manzarası! /Ki tasavvur bile vicdanlar için yüz karası! S.K./367

-Aman şu "halet rûhiyye" bir de "mefkûre" /**Ayıp değil ya**, gıcıklar benim sinirlerimi! İ.A.F.Y./100

Ayıp değil ya, bu sözden ne çıktı, anlamadım. İ.A.F.Y./31

4.2.3.2.11. Dua, Yalvarma

Gelin **Allah için olsun ki** zaman buhranlı; Perdenin arkası -Mevlâ bilir amma- kanlı! S.K./355

Bu dördü olmadan olmaz: Vazife, çünkü, büyük; /Atıp da yazmayı bez bağlamakla dünkü hödük; /Ya kalçın altına yüksek topuklu, eğri burun, /Fotin çekip filiz olmakla her zamanki odun; /**Hudâ rızâsı için**, "ehliyim işin" demesin! V.K./437

-Geçer mi? **İnşallah.** H/12

Ey cemâat, yeter **Allah için olsun**, uyanın... /S.K./348

Siz bu davada iken yoksa **iyâzen-billâh**, /Ecnebler olacak sâhibi mülkün nâgâh. S.K./340

Söyle, Meşhed, **öpeyim secde edip toprağını**; /Yok mudur sende Murâd'ın iki üç damla kanı? Ü.B.K.D./27

Her ân ediyorsun bizi makhûr-i celâlin, /**Kurbân olayım** nerde senin, nerde cemâlin? T.Y.F/38

Bir müşirlik mi var? **Allâhu veliyyü't-tevtîk!** S.K./97

O rabıtayla bu millet bulur bulursa felah; /O, bir çözüldü mü, her şey biter **ma'âzallâh.** V.K./445

Alev saçaklara sarsın mı, yâ **ibâd-Allah?** V.K./512

4.2.3.2.12. Teşvik/Çağrı

Etme, yazıktır, olmaz; /Garba tevcih ediver, **gel** onu sen şimdi biraz: S.K./18

Geliniz farz edelim biz bunu: Sâbih bulvar! S.K./6

Gelin, omuzlıyalım... V.K./359

Neler düşündüm o sâ'atte **bilseniz** orada! F.C. /20

Etme, yazıktır, olmaz; /Garba tevcih ediver, **gel** onu sen şimdi biraz: S.K./18

...**Gel** bir de beraber görelim. S.K./31

Memleketin hâli fenalaştı... **Gelin! Gelin** Allah için olsun ki zaman buhranlı;
Perdenin arkası -**Mevlâ bilir amma**- kanlı! S.K./355

4.2.3.2.13. Şaşkınlık, Telaş, Heyecan

O ne müdhiş helecanelardı, **aman yâ Rabbi?** S.K./231

İyi amma nereden bitti bu kurnaz câsûs? S.K./262

Sabahleyin mütefelsif, ikindi üstü fakîh; Sular karardı mı pek yosma bir edîb-i
nezih; Yarın müverrih; öbür gün siyâsetin kurdu; **Bakarsın:** Ertesi gün içtihad pey
vurdu!... V.K./393

4.2.3.2.14. İtiraz, Tehdit, Uyarı

-Oğul, çabuk... Bana tîrak... Okunmuş olmalı **ha!**"/ Bizim çocuk, adı batsın,
yılancık olmuş... H/7

-Kızım, parayla olur **ha!** Peşinci **bak** herkes. H /16

Düşmesin **aman**, yapışın! V.K./473

-**Uzatma** gör işimi! H/6

Bunak, munak demem **billahi** çarparım elimi... Aşıfteler sizi... Âhir zaman
tevekkeli mi! İS./37

Dururken böyle bî-pâyân terakkî-zâr karcında; Nasıl dersin ya "Pek mahdûd bir
cirmim" **tutarsın da.** İ./22

4.2.3.2.15. Seslenme

Ayol! Namaz geçiyor... Amma dalmışız lâfa be! Bırak da türbeyi sen şimdicek
biraz çabuk ol! İ.A.F.Y./202

Ayol, hep içtiğimiz toz... Bozuldu eski tütün! H/14

Dilencilikle siyâset döner mi, **hey** budala? V.K./195

Dinledin, gördün **a** oğlum, ne bozuk terbiyemiz! K.İ./94

Bana ihtâra ne hâcet, **a** beyim, şimdi bunu? HA./7

Artık **ey** sevgili kaari', gel otur orta yere, / Cebhe divârına bak, camlara bak, minbere bak; /Sonra mihrâb ile mahfillere, kürsîlere bak. S.K./54

Ey cemâat, uyanın elverir artık uyku! S.K./327

Hani, **ey** kavm-i esâret-zede, muhtâriyyet? Ü.B.K.D./42

Yâ İlâhî bize tevfkini gönder... S.K./448

İlâhî teyze tuhafısın, neden günâh olacak? İS./34

Bırakın matemî, **yahu!** Bırakın feryadı; /Ağlamak fâide verseydi, babam kalkardı! S.K./372

Al işte, geldim **be!** İ.A.F.Y./53

Ayol, yarın da sizin hânümânınız sönecek... Ne var sıçan gibi evlerde şimdiden sinecek? Yazık sizin gibi erkeklerin kıyafetine... İS./71

4.2.3.2.16. Hatırlatma

Hani, can sağlığıdır doğrusu bundan ötesi! S.K./102

Bayramda komşunun gelini: /"Hasan, dayım yatı mekteplerinde zabittir;/Senin de zihnin açık... Söylemiş olaydık bir.../Koyardı mektebe... Dur söyleyim" demişti **hani?** K/29

Hani binlerce mefâhirdi senin her adımın? Ü.B.K.D./21

Şu, sütunlar ana divârına bağlanmak için, /Ara yerlerden atılmış müteaddid kemerin /Konarak sırtına şahin gibi durmakta olan / Kubbeler **yok mu ya?** Onlar buna vermez meydan. S.K./51

4.2.3.2.17. Dikkat Çekme

Tabîat perde-pûş-i zulmet olmuş, hâbe dalmışken, /O, gûyâ kalb-i nürânîsidir leylin, durur bîdâr. **Evet**, bir kalbdır, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /Ki cevfinden demâdem yükselir bin nâle-i ezkâr. F.C./7

Evet, ortada bir pis uçurum, /Var ki, **günden güne** dehşetleniyor, korkuyorum, /-
Kapatılmazsa gelip bir yere şayet efkâr-/Olmasın millet-i merhumeye bir kanlı mezar.
S.K./405

Fakat **tesadüfe bak**:/ Çocuk, benim o sabah gördüğüm zavallı yetim... K/37

İşte tam ondaki eb'âda nazîr ebada / Semt-i re'sinde duran aynı da mâlik, **hele bak!** S.K./45

Vatanın takati yoktur yeniden ihmâle: /Doludizgin gidiyor **baksana** izmihlale!
S.K./326

Şu, sütunlar ana divârına bağlanmak için, /Ara yerlerden atılmış müteaddid
kemerin /Konarak sırtına şahin gibi durmakta olan / Kubbeler **yok mu ya?** Onlar buna
vermez meydan. S.K./51

Bir de baktım ki: O her saftan uzanmış kollar, /Varacak sanki yarıp boşluğu
Mevlâ'ya kadar! S.K./68

Hiç unutmam, sarılıp hırkama bir Çinli kızı, /Ne diyor anlamadım, söyledi
birçok şeyler; /Sonra me'yûs olarak ağladı... S.K./194

-Bak anne, aydede **bak bak!** İS./31

Senin bir nüsha-i kübrâ-yı hilkat olduğun elbet, Tecellî etti artık, **dur**, düşün
öyleyse bir hükmet. Nasıl olmak gerektir şimdi eî'âlin ki, hem-pâyen Behâim olmasın,
kadrin melâikten muazzezken? İ./25

4.2.3.2.18. Soru

Âşinâ çehre de yok hiçbirinin yâdı da yok; /Yakılan bunca hayâtın, **hani**, ecsâdı
da yok! Ü.B.K.D./10

Hem açınız âsârı, /Köprüünün nerde görülmüş, **hani** tahte'l-bahrı? S.K./9

Bunu ummazdın **a** hiç... S.K./266

Nasıl, bu sözleri tutmak gelir mi hiç işine? V.K./189

4.2.3.2.19. Yanıt

Evet... İkinci... V.K./679

—Kimin, benim mi? **Evet!** İ.A.F.Y./109

Hayır, hayât-ı vatandır umûm için gaye; /"Vatan!" deyip giriyor her giren mücâhedeye. V.K./448

Ayakta kundura yok, başta var mı fes? **Ne gezer!** K/40

Bu arzû-yi tenezzüh gelince, artık ben /Durur muyum? **Ne gezer!** Fırladım hemen evden. B./15

Zavallı taşlara lâkin bakan mı var? **Ne gezer!** V.K./182

Öyle mi? **Yok!** [o öyle değil.]] S.K./50

Görenek hem yalnız Çin'de mi salgın; **nerde!** S.K./181

"Togo"nun umduğunuz tavrı mı vardır? **Nerde!** S.K./209

4.2.3.2.20. Onaylama

Kader ferâiz-i îmâna dâhil... **Âmenna...** V.K./235

Öyle ya, bizler de kendi fikrimizi Çıkarmış olsak eğer, şimdi, kuvveden fi'le, Kucaklaşır medeniyetle din tamâmiyle. V.K./364

4.2.3.2.21. Reddetme

Yok yok, beni tâ, /Götür İstanbul'a bir yerde bırak ki: Gurebâ, /-Kimsenin onlara aldırmadığı bir sırada- /Uzanıp ölmeye bir şilte bulurlar orada! HA./67

Yoksa yanlış mı? **Hayır**, söyleme, bildim... **Bildim!** Ü.B.K.D./31

Hayır mâtem senin hakkın değil... Mâtem benim hakkım: Asırlar var ki, aydınlık nedir, hiç bilmez âfâkım. BÜ./14

Hayır! Adâlet-i fıtratta yoktur istisna. V.K./129

-Hayır hayır? Bana lâzım değil ne Abdi, ne şey!.. V.K./571

Milletin hayrı için her ne düşünsen: Bidat; /Şer'i tağyir ile, terzîl ise **-hâşa-** sünnet! S.K./160

Yok canım öyle değil: Millet'in istirhamı, /Şekl-i tehdid alıvermiş, o da muztar kalmış.. S.K./234.

4.2.3.2.22. Açıklama

Şu kadar var ki, çürük tahtaya basmazlar ayak! S.K./137

Müslüman unsuru gayet mütedennî, doğru, /**Şu kadar var ki** değildir bu, onun mahzuru. S.K./417

Nedir ki, verdiği yangınla memleket de biter, /Saçak tutuşmadan evvel basılmamışsa eğer. V.K./505

Mesâcidin çoğu meydanda yok, kalanlar ise, Ya **gördüğün gibi** meyhanedir, ya bir kilise. V.K./669

Ne yapsın, İnliyecek! V.K./314

-**Lâtime ber-taraf amma**, adam değil yalnız, /Odun da isteriz artık yakında Avrupa'dan! İ.A.F.Y./26

4.2.3.2.23. Kızgınlık, Sitem, Nefret

Öyle murdarını görmekte ki insan fuhşun; /**Bırakın** söylenemez: Mevki'imiz câmi'dir; /Başka yer olsa da tafsile hayâ mânidir. S.K./156

Hamâkatin aşılıyor hadd-i i'tidâli, **yeter!** V.K./231

-**Hay yetişmesin pampin!** İS./63

Hiç sorma, nasıl maskaraca? S.K./158

Ana karnından icazetlidir, ecdada çeker; / Yürüsün, bir de sarık, **al sana** kadîasker! S.K./100

Yılan bakışlı şebek, bir bakın şunun gözüne! Kazık boyundan utan... **Tû! Herif**, **senin yüzüne!** İS./67

Cihanı titretiyorken nidâ-yı "Men kezebe..."(sesini) işitmiyor mu, nedir, **bir bakın şu bî-edebe**: Lisân-ı pâk-i Nebî'den yalanlar uyduruyor; Sıkılmadan da "sevâb işledim" deyip duruyor! V.K./334

Merhamet bilmeyen insanlara bak, yâ Rabbi, /Koğuyorlar beni bir sâil-i âvâre gibi! HA./54

Bakın şu hayduda, durmuş yıkın diyor evimi! Torunlarım **ya** herif, aç kalıp dilensin mi? İS./69

Hey gidi vurdu duymaz! / Öyle dalgın ki, meğer sûrunu İsrâfil'in, / İşitip, yattığı yerden azıcık silkinsin! S.K./108

Sanıyorlar kafa kesmekle, beyin ezmekle, /Fikr-i hürriyet ölür. **Hey gidi şaşkın hazele!** S.K./120

4.2.3.2.24. Pekiştirme

Bunların hepsi **emîn ol ki** cehâlettendir. K.İ./102

Yaşamaz yoksa **emîn ol ki** bu barbar çetesi, /Medenî Avrupa'nın dâmen-i irfanında; /Asya'nın belki o kumluk Arabistan'ında, /Lâşe hâlindeki bir devlete vardır medfen... S.K./275

Yoklasan külleri, altından, **emînim**, ancak /Kömür olmuş iki üç parça kemiktir çıkacak! Ü.B.K.D./11

"Demek" de var mı ya? Karşında! İ.A.F.Y./129

-Gelip de bir bulunaydın geçenki va'zında: /Kalırdı parmağın, **Allah bilir ki**, ağzında! İ.A.F.Y./51

Hudâ bilir ki yalan! V.K./165

-Hayır, hayâl ile yoktur benim alış verişim... **İnan ki:** Her ne demişsem görüp de söylemişim. İ.A.F.Y./21

Emin olun, bizi me'yûs eden felâketler, vazife hissine bigânelik belâsı bütün. V.K./397

-**Sorar mısın? Deli ya!**/Delirmedikçe bir insan nasıl varır eli de, /Kıyar şu mahfile, yâhud şu muhteşem geçide? İ.A.F.Y./70

— **Ne demek!** Sahîfeler yazıyor, belki, fenn-i mi'mârî, O, meyl-i nâz ile mahmur dîdeler-vârî, /Biraz meyilli bakan, ma'bedin güzelliğine... İ.A.F.Y./75

Çalışmanın o kadar feyzi var ki: **Hayrettir.** V.K./412

Gelin bâri bir duâ edelim. V.K./680

Müneccimin, **bereket versin**, eski takvimi Haber verir bize, mevsim şehirde gelmiş mi? İS./19

BEŞİNCİ BÖLÜM

CÜMLE YAPILARI

“Cümle, bir fikri, bir düşünceyi, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm hâlinde ifade eden kelime grubudur.”²¹² Safahat’ta Türkçenin cümle yapılarının hemen hepsinin örneği bulunmaktadır. Sadece yazı diline ait kitabi cümleler değil, Türkçeyi konuşan insanların Türkçe cümleleri de çokça kullanılmıştır.

Cümleler incelendiğinde karşılaşılan bir ifade biçimi eksilteli anlatımdır. “Eksilti, bir tümceden bir ya da birden çok ögenin silinmesi işlemi belirtir. Bu silinme sonunda tümcenin bağlam içerisindeki anlaşılabilirliği kaybolmaz.”²¹³ Bütüncede de bu şekilde birçok düzeyde öge silinmesinin var olduğu görülmektedir. Özellikle konuşma diline ait bölümlerde bu silinme durumu söz konusudur. “Eksilteli anlatım anlam kaybına yol açmamak koşulu ile bir tümce içinden zamanla bazı sözcükleri atma işidir ya da kullanılmayışları anlatımda eksikliğe neden olmayan sözcüklerin düşürülmesidir.”²¹⁴ En az çabayla en çok şeyi anlatma, ya da iletişim kurma amacıyla yapılan bu eksiltmeler Akif’in sanat anlayışının da göstergelerindendir.

Safahat’ta cümle yapıları incelendiğinde kırılma ve odaklamanın da kullanılmış olduğu görülmektedir. Odaklama yapılmış cümleyi “Her yönüyle anlamlı bir seçim”²¹⁵ olarak değerlendiren Demircan, odaklamanın düz cümlede henüz istenilen düzeyde olmadığını belirtir. Şiir cümlesinde var olduğunu ancak düz yazıda odaklamadan yeterince yararlanılmadığını belirtir.²¹⁶ Akif’in manzumelerinin hepsine şiir dili demek çok da doğru olmayacaktır. Çünkü bu sadece biçimsel bir seçimdir. Geleneğe uygun olarak seçilen anlatım biçimi, aslında yine akıcılığın esas alındığı bir noktaya götürmektedir bizi. Aslında Akif, biçim seçimleriyle anlamın ortaya çıkışını kolaylaştırmaya çalışmıştır. Tercih ettiği vezinler de yine akıcılığı sağlayan, unsurların yinelenmesiyle etkiyi arttıran dizim işinin biçimsel tarafıdır.

Bu çalışmada cümleler yapıları bakımından genel olarak basit ve birleşik cümleler başlıkları altında incelendi.

²¹² Ergin, s. 398.

²¹³ Günay, *Metin Bilgisi*, s.83.

²¹⁴ Günay, *Metin Bilgisi*, s.83.

²¹⁵ Demircan, *Devrik Tümce ve Odaklama*, s. 4.

²¹⁶ Demircan, *Devrik Tümce ve Odaklama*, s. 10-13.

Basit cümle “yapısında isim veya fiil cinsinden tek yüklem bulunan cümle”²¹⁷dir. Ayrıca kendi içerisinde bağımsız bir cümle görünüşünde olan ve çekimli bir yüklemi bulunan ancak bir cümlelerin ögesi konumunda olan açıklama ögeleri de tümleyen olarak değerlendirildi.

Birleşik cümle ise, “yapısında birden fazla yüklem bulunan cümle” olarak tanımlanır. “Anlamı bütün boyutlarıyla yansıtmada edilmesinde tek bir cümlelerin yeterli olmadığı durumlarda, cümlelerden meydana gelen dil birliklerine başvurulur. Bu birlikler, çok boyutlu bir anlatım için yan yana gelen cümlelerin bağlama edatlarıyla, ortak cümle ögeleriyle, ortak kip/şahıs ekleriyle ya da çeşitli anlam ilişkileriyle birbirlerine bağlanmalarından oluşur.”²¹⁸

Bu çalışmada dilbilgisi kitaplarında sıralı, bağlı cümle gibi çeşitli alt başlıklara ayrılan cümleler, genel olarak birleşik cümle olarak değerlendirildi.

5.1. Basit Cümleler

5.1.1. Eksiltili Özne ile Başlayan Cümleler

[Ö] + Y (TYF-(HT +YF-)-k+ş)+ ŞT+E

Menzil-i maksûda varmazsın uyanmazsan eğer... D./10

[Ö] + Y (YF- -k+ş) + DT + N +Naç

Görüyardum, iki üç bin mil açıktan bakarak,/ Şu sizin kapkara İstanbul'u, kardan daha ak. S.K./246

[Ö] + Y (YF- -k+ş) + E

Hangi millet acaba? S.K./235

[Ö] + Y (YF- -k+ş) + N

Verdi Kanûn-i Esâsî... S.K./232

[Ö] +Y (TYF -(N +YF-)-k+ş) +H

Tevekkül inmek için tâ bu şekl-i mübtezele, /Nasıl uyuttunuz efkârı, bilsem,

²¹⁷ Karaağaç, 197.

²¹⁸ Karahan, 85.

ey hazele? V.K./261

[Ö] +Y (TYF(ST +([YF-] [-k+ş]))

-Neden? İ.A.F.Y./98

[Ö] +Y (TYF(ŞT +YöT +YF-) -k+ş)+E

Necîb eser arıyorsan: Sebile bak, işte... İ.A.F.Y./94

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+E

—Büyük kusur idi lâkin... İ.A.F.Y./85

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+E

Durmaz evet! İ.A.F.Y./87

[Ö] + E +Y (YF- -k+ş) + E+ SC

Yine lahavle deyip geçmede kaldım muztar; / Çünkü altüst olacak bunca tasavvurlar var... S.K./259

[Ö] + Y (TYF- (ZT +YF-)-k+ş) +SC

Nerde görsem, kaçarım, çiftelidir çünkü katır! S.K./255

[Ö] + Y (TYF- (DC + YF-) -k+ş) + E+ VsT +E

Ayaküstünde dikilmiş, gözümün tâ içine /Bakıyor, hem de o şimşek gibi gözlerle yine! S.K./263

[Ö] + Y (TYF- (DT + N + YF-) -k+ş)

Çay semâverlerinin hepsini birden yıkarak, /Rusu gırtlaklayıvermez mi? S.K./280

[Ö] + Y (TYF- (DT + Naç.C. + YF-)-k+ş) + N

Söyletip başka memâlikteki mahkûmîni: /Hâkimiyyet ne imiş, öğreniniz kıymetini. S.K./330

[Ö] + Y (TYF- (DT+N +YF-)-k+ş) + H

Oradan Çekil de kendine bir saha bul, behey nadan! V.K./369

[Ö] + Y (TYF- (ST + DT + [N] + YF-)-k+ş)

*İntikamın olamaz böyle müsâid sırası, / Diye: nerdeyse bulup hasmımın
artık yarası,/ [orayı]Başladım deşmeye. S.K./277*

[Ö] + Y (TYF- (ZT + YF-)-k+ş)

*Düşmeden pençesinin altına istikbâlin, /Biliniz kadrini hürriyyetin,
istiklâlin. S.K./329*

[Ö] + Y (TYF- (ZT +DT + YF-) -k+ş)

*Hasır üstünde bu rü'yâları görmekte iken, / İki mel'un gözüün altında
ayıldım birden. S.K./253*

[Ö] + Y (TYF-(N + YF- -k+ş) + ZT

Müslüman düşmanı bir Rus tanırım çoktandır... S.K./254

[Ö] + Y (TYF-(Naç + [N] +YF-)-k+ş)+Ü

*Muhâcirîn-i Kureş'in, kibâr-ı Ashâb'ın, /Şerâtin koca bir rüknü: İbn-i
Hattâb'ın; /Kader denince ne anlardı hepsi, anladın a!... V.K./256*

[Ö] + Y (TYF-(N + YF-)-k+ş) +Csi

Başka bir şey diyemem... İşte perişan yurdum!... Ü.B.K.D./72

[Ö] + Y (TYF-(N +YF- -k+ş) + ZT +Ü

Bir âşinâ sesi duysaydım ölmeden... Heyhat! V.K./661

[Ö] + Y (TYF-(N +ZT +YF-)-k+ş)

Size rehberlik eden haydudu artık kovunuz! Ü.B.K.D./70

[Ö] + Y (TYF-(ŞT+ZT +YF-) -k+ş) + KT

Yarın olmazsa, öbür gün olacaktır mutlak... S.K./221

[Ö] + Y (TYF-(TYF-(DC +YF-) -k+ş)+N

Yavaş yavaş sokulur, anlarım nedir sebebi. İS./44

[Ö] + Y (YF- -k+ş) + E +Öaç

Ne tuhaftır ki: Zuhur etmedi bi da'vâcı. S.K./282

[Ö] + Y (YF- -k+ş)

Uzak olmuş ne çıkar? S.K./222

[Ö] + Y (YF- -k+ş)

Âdemin en temiz ahfadına mâlik bir ada. S.K./202

[Ö] + Y (YF- -k+ş) + E + N

Anlıyordum ki: Herif çatlayacak ye'sinden. S.K./276

[Ö] + Y (YF- -k+ş) +E +H

Şişip şişip gidiyorsun, değil mi, ey Vardar? V.K./655

[Ö] + Y (YF- -k+ş) +N

Dinle Peygamber-i Zîşân'ın İlâhî sözünü. Ü.B.K.D./65

[Ö] + Y(TYF-([N] +YF-) -k+ş) + YT +H +ŞT

Gönderin kahveye, Âsim, gelen erkeğe eğer. K.İ./8

[Ö] + Y(TYF-(N +YF-) -k+ş) +E +Csi

-Günah dedim ya, bırak şimdi... İS./35

[Ö] + Y(TYF-(ZT+YF-) - k+ş)+YT

"Geliyor ruhun için Fatihâ çekmek sırası; /Yazık ey millet-i merhume!"

dedikten sonra; /Atladım Rusya'ya gitmekte olan bir vapura. S.K./113

[Ö] + Y(YF-)-k+ş) + H

-Nasıl Ahmed, oğlum? K.İ./10

[Ö] + Y(YF- -k+ş)

-Varmayın üstüme! K.İ./17

[Ö] + Y(YF- -k+ş)

Kahvede yok, K.İ./27

[Ö] + Y(YF- -k+ş) + H

-Girsene, hemşire hanım! K.İ./16

[Ö] + Y(YF- -k+ş) + ŞT

Bize âid değil öyleyse... K.İ./13

[Ö] + Y(YF- -k+ş)+HT

Haber ver içeri. K.İ./14

[Ö] +DC_ + Y(YF- -k+ş) _DC

Bakın da hâline ibret alın şu memleketin! V.K./143

[Ö] +H +Y (YF- -k+ş) +HT +N

Çok görme, İlâhî bize bir nefhanı... V.K./700

[Ö] +Y (Naç.C +[N] +YF-)-k+ş)

Meriç'le Tunca'nın üstünde gördüğün kümeler Nedir bilir misin? V.K./596

[Ö] +Y (TYF- (ZT + YF-) -k+ş) +aç.C

Birinci gün bakılır: Yok ne bir gelir, ne gider! V.K./320

[Ö] +Y (TYF-(HT +[YF-])[-k+ş]) +E +HTaç.C.

O içtihadı ki: Dünyâ kadar ulûm ister! V.K./387

[Ö] +Y (TYF-(N+YF-) -k+ş)

Bütün kebâire tiryaki bir kopuk tanırım... V.K./544

[Ö] +Y (TYF-(Naç.C.+ N +YF-) -k+ş)

Var ya bir âti ona bak! S.K./223

[Ö] +Y (TYF-(ŞT +YF-) -k+ş) +E+N

Duyarsanız "kara kuvvet" bilin ki: îmandır. V.K./537

[Ö] +Y (TYF-(YT +YF-) -k+ş) +DT

Beyoğlu'nun o mülevves muhît-i fahişine /Dalar gider, takılıp bir sefîlenin peşine. V.K./533

[Ö] +Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş)+ H +Csi +Naç.C.

Söyle, Meşhed, öpeyim secde edip toprağını; /Yok mudur sende Murâd'ın iki üç damla kanı? Ü.B.K.D./27

[Ö] +Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş)

Göster! V.K./233

[Ö] +Y (TYF-(DT +YF- -k+ş)+BT

Demin, hûşûa varan bir kıyâm-ı haşyetle, /huzur-ı Hâlik'e durmuştunuz cemaatle. V.K./480

[Ö] +Y (TYF-(HT +YF-) -k+ş)

-Vakit kazanmak için isterim yavaş gitmek. İ.A.F.Y./29

[Ö] +Y (TYF-(KrşT +DT +YF-)-k+ş)+YT

"Bizim de var medeniyetle aşinalığımız... /Hem eskidir..." diyebilmek için dayandığımız, /Yegâne hüccet-i sengîni yırtacaklar da, /Sıklımadan

gezecekler "geniş" sokaklarda! İ.A.F.Y./71

[Ö] +Y (TYF-(KrşT +GT +YF- -k+ş)+KrşT

-Pek o kadar Fena değilse de, nisbetle, bir biçimli duvar /Mesabesinde kalır câmi'in yanında... İ.A.F.Y./89

[Ö] +Y (TYF-(N +YF-)-k+ş)

Kabul eder diyelim... V.K./681

[Ö] +Y (TYF-(N +YF-)-k+ş) +Ü

Sevâb ümîd ediyor ha! V.K./337

[Ö] +Y (TYF-(N +YF-)-k+ş) +E +ZT

-Bizim filizleri göndermesin sakın o zaman! İ.A.F.Y./27

[Ö] +Y (TYF-(Naç +[N] +ZT +YF-)-k+ş)

Sevabı var mı imiş,(onu) bir zaman gelir, anlar! V.K./333

[Ö] +Y (TYF-(ST +[YF-] [-k+ş])

-Neden? İ.A.F.Y./16

[Ö] +Y (TYF-(ST +HT +YF-)-k+ş)

Neden vezâîfi taksime hiç yanaşmıyoruz? V.K./389

[Ö] +Y (TYF-(ST +ZT+DT+BnT +HT +YF-)-k+ş) +Ü

Tanassur etmeye koyvermiyor ahâlîyi, Bahanesiyle imam görmüyor mu, çıldırarak, Kuduzca saldırıyor intikam için ite bak! V.K./618

[Ö] +Y (TYF-(ST+YF- -k+ş) +ZT +H

— Nedense pek asabisin bugün, Feridun Bey! V.K./572

[Ö] +Y (TYF-(VT +YF-)-k+ş)+N

-Kurûn-i mâziyemizden bakan şu "gözler" e sor: /O neydi, dağ gibi erler ki

arza hâkimdi... İ.A.F.Y./184

[Ö] +Y (TYF-(ZT + YF-)-k+ş)

Aşılarken de vurun kendine kendinden aşı. S.K./444

[Ö] +Y (TYF-(ZT +[YF-]) [-k+ş])

-Çoktan! İ.A.F.Y./2

[Ö] +Y (TYF-(ZT +DT +YF- -k+ş) +SC

Zaman zaman bakıp etrafa diş gıcırdattı; Muhiti, çünkü, yürürken o muttasıl battı! V.K./342

[Ö] +Y (TYF-(ZT +HT +YF-)-k+ş)+N +E

—Geçende yıkmaya kalkıştılardı mahfili ya! İ.A.F.Y./68

[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF-)-k+ş)+N+E +Naç

Önümde cûşa gelen safların telâtumunu /Görünce andım o deryaların tezâhumunu: Ki dalgalar gibi, ummân-ı sermediyyette, /Birer sücûd ile güm-nâm olur nihayette! V.K./482

[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF-)-k+ş)+E

—Bugün de öyle mi lâkin? İ.A.F.Y./134

[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF-)-k+ş)+DT +TT

-Sonunda kardeş olurlar tabîatiyle yine. İ.A.F.Y./179

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

[Onlar] Enkâz-ı târumâr-ı beşer! V.K./597

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

—[O,] Mezâr-ı sâbihi binlerce gövdenin, kafanın! V.K./606

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Hakk'a iltica edelim: V.K./682

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Tâ ibret olup kalmıyalım âleme... V.K./685

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

-Ne söyledin? İ.A.F.Y./77

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Ta'assubun yeri mi? İ.A.F.Y./102

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

- Ayıp! İ.A.F.Y./136

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

— Bunu olsun görüp de bilmemeniz... İ.A.F.Y./138

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

— Mektep. İ.A.F.Y./165

[Ö] +Y (YF- -k+ş) + YT

-Zavallı milleti vahdet-cüdâ eden "ikilik" Sırtmıyor mu? O pis dişleriyle karşında? İ.A.F.Y./170

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +BnT

Zalâm-ı küfre gömülmüş boyunca lâşe gibi! V.K./591

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E

Nedir mi? V.K./373

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E

Bu hasbihâl ile yıllar gelir, geçer... V.K./403

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +HT +N

*Deyin ki nâmerde: "Sevabı sen göreceksin huzûr-i mahşerde! Tepende
gezdirecek ra'd-ı intikamını Hak, /Ki yıldırımları beyinde kaynayıp
duracak. Yakandan inmiyecek dest-i kahrı hüsrânın... Nasıl iner ki,
önünden kaçıp da nîrânın, Civâr-ı nûr-i nübüvvette mültecâ bulsan; Bu
türkü kurtuluş imkânı yok ya... Kurtulsan; Şu izdihamın elinden — ki belki
bir milyar Nüfûs-i haşiredir — kaçmak ihtimâli mi var? Bugün fesadına
kurbân olan zavallıların Vebali boynuna yüklenmesin mi, yoksa, yarın?
Kolay mı ümmeti ıdlâl edip sefil etmek? Kolay mı dîni hurâfât içinde
inletmek? Niçin Kitâb-ı İlâhî'yi pâyimâl ettin? Niçin şerîati murdar elinle
kirllettin? Çıkıp tepinmeye yok muydu başka bir saha? Nedir bu salladığın
çifte, Kâ'betullâh'a? Herif! Şu millet-i ma'sûmeden ne isterdin, Ki doğru
yol diye tuttun, dalâli gösterdin!" V.K./338*

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +NC

Düşün ki böyle midir bizde? İ.A.F.Y./106

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +Yaç

— Nedir mi? Kükremesinden de bellidir: Arda... V.K./604

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +Yaç.C.

*Ne hüsrandır ki: Şark'ın ben vefâsız, kansız evlâdı, /Serapa Garb'a
çiğnettım de çıktım hâk-i ecdâdı! BÜ./16*

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +Yaç.C.

*Ne zillettir ki: Nâkûs inlesin beyinde Osman'ın; /Ezan sussun, fezâlardan
silinsin yâdı Mevlâ'nın! BÜ./18*

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +Yaç.C.

*Ne hicrandır ki: En şevketli bir mâzi serâp olsun; /O kudretler, o satvetler
harâb olsun, türâb olsun! Çökük bir kubbe kalsın ma'bedinden Yıldırım
Hân'ın; Şenâatleri çiğnensin muazzam Kabri Orhan'ın! BÜ./19*

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +Yaç.C.

Ne heybettir ki: Vahdet-gâhı dînin devrilip, taş taş, /Sürünsün şimdi milyonlarca me'vâsız kalan dindaş! Yıkılmış hânümânlar yerde işkenceyle kıvransın; Serilmiş gövdeler, binlerce, yüz binlerce doğransın! Dolaşsın, sonra, İslâm'ın harem-gâhında nâ-mahrem... BÜ./20

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +HT +H +N

Göster bize, yâ Rab, o güzel günleri... V.K./690

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +N

Ne yaptı "biz mütevekkileriz" diyen kümeyi? V.K./324

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +N

Bekliyoruz nurunu... V.K./696

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +N +Naç

Bakın ne hâle getirmiş ki cehlimiz dîni: Hurafeler bürümüş en temiz menâbi'ini. V.K./327

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +NC

Bilir misin ne dehâlar yetişti medreseden? İ.A.F.Y./42

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +Öaç

—Nedir şu karşıkı vadiyi bir alev bürüyor; Fakat yılan gibi yerlerde kıvranıp yürüyor? V.K./603

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +ŞT+İİT

Biraz hayâ edin öyleyse şaklabanlıktan! V.K./375

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +VT +DT

Dağıttı, kamçıya kuvvet, "gidin, ekin" diyerek. V.K./325

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +Yaç.C.

Bir sahne ki her perdesi tertîb-i meşîyyet; /Eşhâsı da bâzîçe-i âvâre-i kudret! T.Y.F/26

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +ZT

Düşünmedin mi girerken şerâatin kanına? V.K./335

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +ZT +H

-Sürüm sürüm sürünün tez zamanda alçaklar! İS./65

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+E

—Bir eski medrese olmak gerek... Değil mi? İ.A.F.Y./167

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+E +SC

-Unutmuşum, hani, yoktur da geldiğim çoktan. İ.A.F.Y./151

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+E +Yaç

Bir sahne ki milyarlar oyun var üzerinde! T.Y.F/25

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+N

Kimin elinde bıraktık... Kimin emânetini! V.K./635

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+N

— Anlamam inatçılığı... İ.A.F.Y./119

[Ö] +Y (YF-)-k+ş)

Nasıl timsâl-i nûr olmaz? F.C./9

[Ö] +Y(YF- -k+ş)+ ZT +E

Soyun evvelce fakat... HA./18

[Ö] +Y(YF-)-k+ş)+ KT +Yaç

Öyle bir levha-i rikkat ki unutmam ebedî: /Rengi uçmuş yüzünün, gözleri

çökmüş içeri; /Elmacıklar iki baştan çıkıvermiş ileri. HA./12

[Ö] +Y(TYF- (HT+ YF-) -k+ş) +H +Ö

Tavansız evlere, yâ Rab, ne hoş bir avize! İS./27

[Ö] +Y(TYF- (N +YF- -k+ş) + E +H

-İhsan Bey'i bildin ya, Memiş? K.İ./25

[Ö] +Y(TYF-([N] +YF-)-k+ş) +Csi

Söyle, ne var saklayacak? HA./58

[Ö] +Y(TYF-([N]+YF-) -k+ş)+ DC +Naç.C.

*Görün, şu zerreyi tedkîk edin de bir kerre. /Nasıl hurûş ile kalbinde eyliyor
daraban, /Avâlimiyle beraber şümûs-i bî-pâyan! V.K./90*

[Ö] +Y(TYF(KT +YF-)-k+ş)

Nasıl belâğ-i mübîn! V.K./34

[Ö] +Y(TYF-(KT +YF-)-k+ş)

Ne ittîrâd-ı müebbed! V.K./44

[Ö] +Y(TYF-(KT +YF-)-k+ş)

Ne muntazam hareket! V.K./45

[Ö] +Y(TYF(KT +YF-) -k+ş)

Ne hasbihâl-i semavî! V.K./33

[Ö] +Y(TYF-(N +YF-) -k+ş)

Zevîl-hayâta bakın... V.K./104

[Ö] +Y(TYF-(N +YF-) -k+ş)

Hangi bir derdim için ağlayayım, bilmiyorum. HA./50

[Ö] +Y(TYF-(N +YF-)-k+ş) +ST

Döktüğüm yaşları çok görmeyiniz: Mağdûrum! HA./51

[Ö] +Y(TYF-(ST +YF-)-k+ş)

-Niçin sinirleniyorsun? İ.A.F.Y./101

[Ö] +Y(TYF-(ŞT +DT +YF-)-k+ş) +DTaç

Adamsan öyle yaşa: /"Eğer hümâ-yı zafer konmak istemezse başa, /Haram olur sana kuzgun üşürmemek leşine!" V.K./188

[Ö] +Y(YF- -k+ş)

Ne bir ziyâ, ne de nûr! V.K./9

[Ö] +Y(YF- -k+ş) + N

Çağırın bekçiyi... K.İ./24

[Ö] +Y(YF- -k+ş) +E +DT

İlerleyip duruyor işte hiç kesilmiyerek, /-Ezelde ruhuna mevdû'-i dest-i fitrat olan -/ Güzide bir emelin arkasında koştuktan. V.K./113

[Ö] +Y(YF- -k+ş) +E+ Yaç

Bir ihtisas ki pek incedir... Fakat keskin... V.K./32

[Ö] +Y(YF- -k+ş) +N + Naç.C.

Görün şu aile efradının sevişmesini: /Küçük, büyüklerinin ruhu, kurretü'l-ayni; /Büyük, küçükler için dâyedir, mürebbîdir.. /Gider, hayâtını tanzim eder, görür gözetir. V.K./35

[Ö] +Y(YF- -k+ş) +Öaç

Nedir ki sevk ediyor hiç dağıtmadan ebede? V.K./64

[Ö] +Y(YF- -k+ş)+E+Yöt

Sokuldum artık onun sîne-i münevverine. F.C./17

[Ö] +Y(YF- -k+ş)+H

-Nasıl ettin doktor? HA./23

[Ö] +Y(YF- -k+ş)+N +Naç

İşitmedin mi ne söylerdi muhterem ceddin:/"Zafer ilerdedir oğlum, hücum edip aşarak, /Hudûd-i düşmanı, hiç yoksa, bir mezar almak; /Geçip de ric'ate bin yıl muammer olmaktan /Hayırlıdır..." V.K./178

[Ö] +Y(YF- -k+ş)+NC.

Düşün: Hayâta fedâ etmedik elinde ne var? V.K./169

[Ö] +Y(YF--k+ş)+DT +E

Bırakırlar mı eğer gitmemiş olsam acaba! HA./61

[Ö] +Y(YF--k+ş)+N

Koşturunuz bir araba. HA./63

[Ö] +Y₁(TYF-(NC+YF-) -k+ş)

Açıkça söyleyelim: Azm eder, tevekkül eder. V.K./300

[Ö] +Y₁(YF--k+ş) +E +Yaç

Hep tevekküldür: /Ki i'timâd-ı zaferden gelen tahammüldür. V.K./276

[Ö]+ Y (TYF-(YF- -k+ş) +E +N

Dedim ki: "Fâtih'e çıksam yavaşça, bir yanda /Durup o âlemi seyreylesem de meydanda,/Ziyâret etsem ehîbbâyı sonradan... Hoş olur. /Bütün gün evde oturmak ne olsa pek boştur. " B./14

[Ö]+ Y (TYF-([N]+YF- -k+ş) +E +Naç.C.

[onu]Sanıyorlar ki: "Bugün Avrupa tek mil kâfir. /Mütedeyyin görünürsek,

diyecekler, barbar! /Libri pansör' geçinirsek, değişir belki nazar."
S.K./429

[Ö]+ Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş) +E +Naç.C.

*[onu]Bilmiyorlar ki: Ulûmun ezeli dâyesidir, /Beşerin bir gün olup
yüksелеcek pâyesidir. Mündemiç sîne-i safında bütün insanlık... S.K./415*

[Ö]+Y (YF- -k+ş) +H + N +Csi

-Bak anne, aydede bak bak! İS./31

[Ö]+Y (TYF- (N+YF-)-k+ş)+ Naç

*Şu kadar söyleyeyim: Dîn-i mübinin orada, /Rûh-i feyyazı yayılmış, yalnız
şekli Buda. S.K./198*

[Ö]+ Y (TYF-(HT +YF-) -k+ş) + E +N

Bizim sokakları tahmin için deyin ki: Kuyu! İS./24

[Ö]+ Y (TYF-(ŞT +YF-)-k+ş)+ E

Ne olurdun bunu kalkıp da göreydin acaba? Ü.B.K.D./14

[Ö]+ Y (YF-)-k+ş)+ ŞT

Mahv olursun bir dakîkan geçse hattâ böyle boş. D./21

[Ö]+ Y (YF- -k+ş) +E +N

*Sanıyorlar ki: Terakkîye tahammül edemez; /Asrın âsâr-ı kemâliyle
tekâmül edemez. S.K./414*

[Ö]+ Y (YF--k+ş)+ Yaç.C.

*Ne felâket: Dönüversin de mesâcid ahıra, /Hırvat'ın askeri tepsin çıkıp
üstünde hora! Ü.B.K.D./16*

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

"Hak okka çünkü bu kantar... Frenk icâdı gıram Değil! /Diremleri dörtyüz,

hesapta şaşmaz adam." B./23

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

- Muhallebim ne de kaymak! B./24

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

- Şifalıdır macun! B./25

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

- Simit mi istedin ağa? B./26

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

- Yokmuş onluğum, dursun. B./27

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

[0]- Yetim ayol... Bana evlâd belâsıdır bu acı Çocuk değil mi? 'Salıncak' diyor... Salıncakçı! Kuzum, biraz da bu binsin... Ne var sevâbına say... Yetim sevindirenin ömrü çok olur.. [diyor.] B./ 38

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

- Hay hay! B./ 39

[Ö]+ Y(TYF- (DC +[N] +YF--k+ş) +E

Al götür haydi!... K.İ./85

[Ö]+ Y(TYF-(KT+YF-) -k+ş)+Csi

Hakîkten görececek şey değil mi ya? K/35

[Ö]+ Y(TYF-(BT+YF-) - k+ş)+E

Geçenki beş para borcumla on beş etmedi mi? H/4

[Ö]+ Y(TYF-(DC +N +YF--k+ş)

Ne yapıp yapmalı, insanlığı öğretmeliyiz. K.İ./95

[Ö]+ Y(TYF-(N +YF-)-k+ş)

Yoklayayım şimdi avamın da biraz, /Nedir efkârı, dedim. S.K./107

[Ö]+ Y(TYF-(N +YF-)-k+ş)+H

Gazı gösterece Asım! K.İ./90

[Ö]+ Y(TYF-(N+YF-)-k+ş)

*-Memleket mahvolacak, olmayacak... /Baştakiler, Düşünürler ona mevcûd
ise bir çâre eğer. /Gelelim dîne: Ne mümkün çalışıp kurtarmak? /
Bede'e'd-dînu gariben... sözü elbet çıkacak." /Dediler. S.K./106*

[Ö]+ Y(TYF-(N+YF-)-k+ş)

-Gelemem, kendisi gelsin, dedi. K.İ./29

[Ö]+ Y(TYF-(ST +ZT +YF-) -k+ş)

Gel nikâh kıy, demesinler, diye ba'zen kaçırım... K.İ./104

[Ö]+ Y(TYF-(ZT +YF--k+ş) +Öaç.C.

Vâkıâ ba'zen olur, dörde kadar evlenilir... K.İ./77

[Ö]+ Y(TYF-(ZT +YT +YF-)-k+ş)

Ne zaman câmi'e girdin? K.İ./67

[Ö]+ Y(YF- - k+ş) +N

-Ver ordan on paralık zencefil, çörek otu, biber. H/3

[Ö]+ Y(YF- -k+ş) +E +Yaç

Kahramanlar ki asırlar bükemez bir kolunu! S.K./48

[Ö]+ Y(YF- -k+ş) +N +H

Bilir misin, ne kadar hîç imişsin ey idrâk! V.K./69

[Ö]+ Y(YF--k+ş)

-Değil hiçbir... K.İ./55

[Ö]+ Y(YF--k+ş)

-Öyle! K.İ./89

[Ö]+ Y(YF--k+ş)

Hem günah, hem de ayıp... K.İ./51

[Ö]+ Y(YF--k+ş) +H +E

- Yorgundum efendim de... K.İ./33

[Ö]+ Y(YF--k+ş)+Csi

-Gittiler neyse... K.İ./92

[Ö]+ Y(YF--k+ş)+DT

Gidiniz devletle. K.İ./91

[Ö]+Y (TYF- (VsT +[YF-])[-k+ş])+E

Omuzlamakla mı? V.K./381

[Ö]+Y (TYF-([N] +YF-) -k+ş)

— [Sen onu] Bilmiyor musun? V.K./626

[Ö]+Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş) +Csi +N

Yol uğratıp da bu sahradan önce geçmişsen; Görür müsün, bakalım, bir nişane geçmişten? V.K./629

[Ö]+Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş)

"Sana tebdîl-i havâ tavsiye etmiş doktor; /Gezmiş olsan açılırsın..." diye bir fikrini sor. HA./39

[Ö]+Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş) +E

Sarılmadan en ufak bir işinde esbaba, 'Muvaffakiyyete imkân bulur musun acaba? V.K./230

[Ö]+Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş) +N

Eşip de geçmişi hortlatmayın şu mel'ûnu! V.K./479

[Ö]+Y (TYF-(DT+ YF-)-k+ş)

Şu ihtirasa uyup az mı verdiniz kurban? V.K./496

[Ö]+Y (TYF-(DT+YTG +N +YF-) -k+ş)

Çekip kumandası altında ordu ordu melek; /Senin hesabına küffârı hâk-sâr edecek! V.K./214

[Ö]+Y (TYF-(HT +YF-) -k+ş)

Geçen fecâyî'e hâlâ inanmıyor musunuz? V.K./476

[Ö]+Y (TYF-(N +YF-) -k+ş)

-Bir mubassır çağırın. HA./36

[Ö]+Y (TYF-(N +YF-) -k+ş)

Kımıldamaz yine gelmezsek intibaha bugün, /ikinci uyku ne dehşetli bir ölüm, düşünün! V.K./459

[Ö]+Y (TYF-(N +ZT +YF-) -k+ş) + SC

[O] Muzaffer ordu, ahâlîyi şimdi öldürüyor. Nüfûs-i müslime çokmuş da gayr-ı müslimeden, İdare müşkil olurmuş tevazün eylemeden. V.K./640

[Ö]+Y (TYF-(N+YF-) -k+ş)+ZT+Csi+YT

Neler düşündüm o sâ'atte bilseniz orada! F.C. /20

[Ö]+Y (TYF-(SıT +E +YF- -k+ş)

Kıyâm-ı haşre kadar, belki tütmeyip duracak! V.K./673

[Ö]+Y (TYF-(ST+ YF-)-k+ş)+ N

Beş on vatansız için nâra yakmayın vatânı! V.K./509

[Ö]+Y (TYF-(VsT +[YF-])[-k+ş]))

Nereden (girelim)? S.K./32

[Ö]+Y (TYF-(ZT+VT +YF-)-k+ş)

Bu sefer bir odunla dövmüşler. V.K./521

[Ö]+Y (YF- -k+ş)+E +NC+NCaç

Bilmiyorlar ki bu şiddetlerin olmaz hükmü: /Göz yılar önce, fakat, sonra kanıksar ölümü. S.K./119

[Ö]+Y (YF- -k+ş)+NC+Csi

Sanıyorlar kafa kesmekle, beyin ezmekle, /Fikr-i hürriyet ölür. Hey gidi şaşkın hazele! S.K./120

[Ö]+Y (YF- -k+ş)

Keyfine bak! V.K./210

[Ö]+Y (YF- -k+ş)

Kapılmayın onu ihmâl edip salâh umana! V.K./444

[Ö]+Y (YF- -k+ş)

Utanmıyor musunuz? V.K./475

[Ö]+Y (YF- -k+ş)

Günah! V.K./511

[Ö]+Y (YF- -k+ş) +H

-Buyurun efendim. HA./37

[Ö]+Y (YF- -k+ş) +N

Hesâb edin ne kadar bigünahın aktı kanı... V.K./508

[Ö]+Y (YF- -k+ş) +N +E +Naç.C

Unutmayın şunu lâkin: "Zaman: Zamân-ı ulûm! V.K./430

[Ö]+Y (YF- -k+ş)+Csi

-Kadın, paşam, ne yaparsın? İS./51

[Ö]+Y (YF--k+ş) +N

Unuttunuz mu ne korkunç edebsiz olduğunu? V.K./478

[Ö]+Y(TYF-(ZT+YF-)-k+ş) + E

Bir gün olup parlayacaktır elbet. S.K./174

[Ö]+Y(YF- -k+ş)+Öaç.

Onun neticesidir sa'ye varmıyorsa elin. V.K./163

[Ö]+Y(TYF-([N] +YF-) -k+ş) +Naç.C.

Anladım: Ben ne kadar şi're özensen de, demek, /Seni, ey sevgili kaari', bu telâkki, pek pek, azıcık güldürecek... S.K./10

[Ö]+Y(TYF-([N]+YF- -k+ş) +Csi +Naç.C.

-[onu]Unuttun öyle mi? Bayramda komşunun gelini: /"Hasan, dayım yatı mekteplerinde zabittir;/Senin de zihnin açık... Söylemiş olaydık bir.../Koyardı mektebe... Dur söyleyim" demişti hani? K/29

[Ö]+Y(TYF-(DT+DT+DT+YF-)-k+ş)+YT

Beş on fakîre olup bâr-ı dûş-i istiskâl, /Huzûr-i lâlini bir nevha etmeden ihlâl, /Sükûn içinde uzaklaştı âşiyânından. H/25

[Ö]+Y(TYF-(HT+YF- -k+ş) +ZT +KrşT

-Baban yerinde adamdan ne istedin şimdi? Adamcağız sana, bak hâl dilince söylerken... K./13

[Ö]+Y(TYF-(N+YF-)-k+ş)

Bu ilimsiz hocalardan, bu beyinsizlerden, /Çekecek memleketin hâli ne olmaz, düşünün! S.K./162

[Ö]+Y(TYF-(ST +[YF-) -k+ş])

Niçin? (Kımıldamıyorsun?) V.K./160

[Ö]+Y(TYF-(ST +E +[YF-) -k+ş]) +E +SC

Niçin mi[kımıldamıyorsun]? "Çünkü bu fânî hayâta yok meylin! V.K./162

[Ö]+Y(TYF-(ST +YF-) -k+ş)

Niçin kımıldamıyorsun? V.K./159

[Ö]+Y(TYF-(VsT +YF -) -k+ş)

-Küfeyle öyle mi? K/23

[Ö]+Y(TYF-(VsT+ZT+YT+YF-)-k+ş)

Mezarcının o kürek yüzlü dest-i lâkaydı / İânesiyle nihâyet mezâra yaslandı.
H/28

[Ö]+Y(TYF-(YT +YF-) - k+ş)

Nerede kaldıktı? S.K./404

[Ö]+Y(YF- -k+ş)

-Hasan. K./16

[Ö]+Y(YF- -k+ş)

-Ne doğru söyledi! K/27

[Ö]+Y(YF- -k+ş)

Bir eski ailedir, gökyüzünde ârâmı. V.K./28

[Ö]+Y(YF- -k+ş) +DT +N

Yabancı sanmayınız seyredip de ecrâmı... V.K./27

[Ö]+Y(YF- -k+ş) +H + N

Öp oğlum amcanın elini. K/28

[Ö]+Y(YF- -k+ş) +ZT + N +E +Naç.C.

*Tasavvur eyliyelim şimdi başka bir kudret,/ Ki hep kuvâyı doğurmuş, esâsı
madde... V.K./13*

[Ö]+Y(YF- -k+ş)+E +SC

Neden mi? Çünkü bütün kudretin tekâsüfüdür. V.K./17

[Ö]+Y(YF- -k+ş)+YT

Oturdum öndeki maksûreciklerin birine.F.C./18

[Ö]+Y(YF- -k+ş)+YT+N+Naç

*Göreceksin: O harîmin ebedî zillinde,/ Sanatın ruhunu seyyâl bulut şeklinde.
S.K./30*

[Ö]+Y(YF--k+ş)+ E +SC

Serîr-ârâ-yı ikbâl ol ki: Bir millet sipâhındır. İS./13

[Ö]+Y+(TYF-(VT +YF-) -k+ş)

Bir cerîdeyle hemen başlayıverdim va'za. S.K./130

[Ö]+Y+(YF- -k+ş) + E

Nasıl kalsın ki? S.K./95

[Ö]+Y+(YF- -k+ş)+ ZT+ N

Sorunuz, şimdi Japonlar da nasıl millettir? S.K./196

[Ö]+Y₁ (YF- -k+ş) +YaçC

Öyledir, memleketin hâli düzelmezse eğer, /Kışlalar evlere, asker de ahâliye döner! S.K./360

AC+DT+ YöT+Y (YF- -k+ş)+Ö

-Tereddüt etme sakın, çünkü vak'a pek mevsuk- /Tarîk-ı Şam'ı tutup doğru "Surg"a indi Ömer. V.K./244

5.1.2. Cümlemsilerle (Ünlemler) Başlayan Cümleler

Csi + [Ö] +Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş)

Gelin, omuzhyalım... V.K./359

Csi + [Ö] +Y (YF- -k+ş) +Yaç

Bakın ne günlere kaldık: Ya beş, ya altı kopuk, Yamaklarıyla beraber ki hepsi kılkuşruk, Utanmadan çıkıyor, içtihadı kalkışıyor! V.K./366

Csi + [Ö]+ Y(YF--k+ş)

Yetişir artık dur. K.İ./45

Csi + E +Ö+ Y(TYF-(N+YF-) -k+ş)+ E +Naç.C.

Dur da, Mabuduna yükselmek için, ilme basan/ Ma'bedin hâlini gör, işte serâpâ îman! S.K./19

Csi + KrşT +YT+ E +Ö +Y(YF- -k+ş) + E +E

Öyle amma, gördüğüm elvâh-ı şevkin rağmine, /Bende hâlâ zevke benzer duygu yok, hâlâ yine! Ç.B.S.B.C./9

Csi + ŞT +Y (YF- -k+ş) +Ö +DT

Öyle ya, bizler de kendi fikrimizi Çıkarmış olsak eğer, şimdi, kuvveden fi'le, Kucaklaşır medeniyetle din tamâmiyle. V.K./364

Csi + Y (YF--k+ş) +Ö

Gelelim şimdi, ne merkezde avamın hissi... S.K./379

Csi +[Ö] + Y (TYF-(KT+YF-)- k+ş)

Hiç sorma, nasıl maskaraca? S.K./158

Csi +[Ö] + Y(YF- -k+ş)

-Aman da maşallah Değirmi tabla kadar var... İS./32

Csi +[Ö] +Y (TYF-(DC +BT +YT +YF-)-k+ş) +NC

Ne var inadına etsen de bir sefer galebe, /Benimle Fâtih'e gelsen... İ.A.F.Y./52

Csi +[Ö] +Y (TYF-(NC +YF-) -k+ş)

Ayıp değil ya, bu sözden ne çıktı, anlamadım. İ.A.F.Y./31

Csi +[Ö] +Y (YF- -k+ş) +Ü

-Al işte, geldim be! İ.A.F.Y./53

Csi +[Ö] +Y (YF--k+ş)

Ne yapsın, İnliyecek! V.K./314

Csi +[Ö] +Y(YF-)-k+ş)

-Yok canım, öyle değil.. HA./59

Csi +[Ö]+Y(YF- -k+ş)

Hudâ bilir ki yalan! V.K./165

Csi +[Ö]+Y(YF- -k+ş)+ E +DT +Yöt

*Bir de baktım ki: O her saftan uzanmış kollar, /Varacak sanki yarıp boşluğu
Mevlâ'ya kadar! S.K./68*

Csi +Csi + Ö +Y (TYF-(N +YF-)-k+ş) +E

— Adam sen de! Düşündüğün şeye bak... Sen şu ilmi öğren de... İ.A.F.Y./13

Csi +E +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Gelin bâri bir duâ edelim. V.K./680

Csi +Ö +Y (TYF-(ST +YF-) -k+ş)

Kurbân olayım, biz bu tecellîden usandık! V.K./688

Csi +Ö +Y (YF- -k+ş)

*Emin olun, bizi me'yûs eden felâketler, vazife hissine bigânelik belâsı bütün.
V.K./397*

Csi +Ö +Y(YF- -k+ş)

Nasıl, bu sözleri tutmak gelir mi hiç işine? V.K./189

Csi +Ö+Y (TYF-(N+YF-)- k+ş)+ZT+ ST +STaç.C.

Hiç unutmam ki, cömerdin biri, hem zengin adam, /Beni yüzdürdü nihayette şu sözlerle:/ "İmam, Günde on kerre gelip istediniz, hep verdim. /Yine vermezsem eğer millet için, nâ-merdim. /Yalnız, ehline gitsin bu emekler... Olur a, /İş bizim Avrupa yaranına benzer sonra! /Hâli ıslâh edecekler, diyerek kaç senedir, /Bekleyip durduğumuz zübbelerin tavrı nedir? /Geldi bir tanesi akşam, hezeyanlar kustu! /Dövüyordum, bereket versin, edebsiz sustu. /Bir selâmet yolu varmış... O da neymiş: /Mutlak, Dîni kökten kazımak, sonra, evet, /Ruslaşmak! O zaman iş bitecekmış... /O zaman kızlarımız şu tutundukları gayet kaba, pek ma'nâsız /Örtüden sıyrılacak... Sonra da erkeklerden. /Analık ilmini tahsil edecekmiş... Zâten, /Müslümanlar o sebepten bu sefaâlette imiş: /Ki kadın "sosyete" bilmezmiş, esarete imiş! /Dîn için, millet için iş görececek alçağa bak: /Dîni pâmâl edecek, milleti Ruslaştıracak! /Bunu Moskof da yapar, şimdi rızâ gösterelim; /Başka bir ma'rifetin varsa haber ver görelim! /Al okut, Avrupa tahsili desinler, gönder, /Servetinden bölerek nâ—mütenâhî para ver; /Sonra bir bak ki: Meğer karga imiş beslediğin! /Hem nasıl karga?

Değil öyle senin bellediğin! /Sâde bir fuhşumuz eksikti, evet, Ruslardan... /Onu ikmâl ediverdik mi, bizindir meydan! /Kızımın iffeti batmakta rezîlin gözüne... /Acırım tükürge billahi, tükürsem yüzüne! /Demiş olsaydı eğer: "Kızlara mektep lâzım.../Su kadar vermelisin." Kahrolayım kaçmazdım. /Elverir sardığımız bunları halkın başına... /Ben mezaârımda huzur istiyorum, anladın a! /Biraz insafa gelin, öyle ya artık ne demek? /Zengin olduk diye, lâ'net satın almak mı gerek?" S.K./144

Csi +Ö+Y(YF-)-k+ş)

-Öyle ya, herkes ahmak! HA./60

Csi +Ö₁ +Y₁ ([YF-] -k+ş) Öaç

-Al işte istediğin: Türbe, taş konak, karakol... İ.A.F.Y./154

Csi +ST +Ö +Y (YF- -k+ş) +ŞT

Nedir ki, verdiği yangınla memleket de biter, /Saçak tutuşmadan evvel basılmamışsa eğer. V.K./505

Csi +Ü +[Ö] +Y(YF--k+ş) +N +BnT

Merhamet bilmeyen insanlara bak, yâ Rabbi, /Koğuyorlar beni bir sâil-i âvâre gibi! HA./54

Csi +Y (YF- -k+ş) +Ö

-Ne var ki: Kalmadı tatbik için müsâid yer! İ.A.F.Y./15

Csi +Y(YF - -k+ş)+ Ö +E

-Hay hay! Neden bu söz lâkin? K/24

Csi +Y(YF- -k+ş)+ Csi +N+Ö +ZT +ÖT

Etme, yazıktır, olmaz; /Garba tevcih ediver, gel onu sen şimdi biraz: S.K./18

Csi +ZT + Öaç.C +[Ö] +Y([YF-] -k+ş)

Aman[onu] bırak neyse...Ecel gelince ha olmuş, ha olmamış kimse![bu fark

etmez.]H/21

Csi +ZT +Ö +Y (YF- -k+ş)+ Ö

Korkarım, şimdi nasîbin mütemâdî haybet! Ü.B.K.D./43

Csi+ [Ö]+ Y (YF- -k+ş)+Yaç.C.

Hey gidi vurdum duymaz! / Öyle dalgın ki, meğer sûrunu İsrafil'in, / İşitip, yattığı yerden azıcık silkinsin! S.K./108

Csi+ İİT+ZT +Y (YF- -k+ş) +Ö +ÜT

-Ne çâre! ibrete hâlâ heveslidir çoğumuz; Yetişmemiş gibi dünyâyâ ibret olduğumuz! V.K./422

Csi+ Ö + Y (YF- -k+ş)

Öyle ya... Hürriyet var! S.K./286

Csi+ Ö +Y(YF--k+ş)

-Ne çâre! Kısmeti bir böyle günde ölmekmiş. H/19

Csi+ Ö+Y(YF- -k+ş)

Şu kadar var ki şebâbında ufak bir gayret / Başlamış... S.K./173

Csi+ Y (YF- -k+ş) +Ö

İyi amma nereden bitti bu kurnaz câsûs? S.K./262

Csi+ Y(YF- k+ş)+Ö+N +Naç

Geliniz farz edelim biz bunu: Sâbih bulvar! S.K./6

Csi+[Ö] +Y (YF- -k+ş)

"Demek" de var mı ya? Karşında! İ.A.F.Y./129

Csi+[Ö]+Y (YF-- k+ş)

Şu kadar var ki, çürük tahtaya basmazlar ayak! S.K./137

Csi+[Ö]+Y (YF- -k+ş)+ N

Hudâ rızâsı için kaldırın nifakı... V.K./510

Csi+[Ö]+Y(YF- -k+ş) +E +SC

Heyhât! Atmadım bir adım. /Ki rûhu eylesin böyle bir fecîa harâb! H/33

Csi+H+SC+Y(YF- -k+ş)+Ö

-Bırak hanım, o çocuktur, kusura bakmam ben... K./14

Csi+Ö +Y (TYF-(YT +DT +YF-) -k+ş)

Yalnız o mu? Bin fikr-i semâvî bu zeminde, /Bîât-ı taharrî kalarak âh ü eninde! T.Y.F/7

Csi+Ö +Y (YF- -k+ş)

— Ne gezer! Delili: Kendi sözündür... İ.A.F.Y./108

Csi+Ö+Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş)

O değil, lâkin biz /Bunu "tebdîl-i havâ" der de nasıl göndeririz? HA./ 29

Csi+Ö+Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş)

-Bana bak: /Hastanın gitmesi herhâlde muvâfık olacak. HA./38

Ü +Naç.C. +N +Y(YF- -k+ş)+ E +Ö

Heyhat! Sükûn nedir, onu görmüş müdür ki uzviyyât? V.K./110

Ü +YT + Y (YF- -k+ş) +Ö + E +Yaç.C

- Heyhat! /Sevâhilinde onun söndürüldü öyle hayat: Ki aktı sel gibi aylarca hûn-i mazlumu! V.K./608

Csi

-Haydi sen de bunak! İS./36

Csi

-Nasıl, nasıl? İ.A.F.Y./121

Csi

Ve'l-hamdu li'llâhi Rabbi'l-âlemîn. V.K./708, S.K./464

Ü +Csi

-Hay yetişmesin pampin! İS./63

Csi

-Yaşasın! S.K./304

Csi

-Âmin! S.K./455, S.K./460, S.K./463, S.K./451

Ü + [Ö] +Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş) +Naç.C.

Hah! Bulduk: Tokathıyan'da, yarın, toplanır beş altı kopuk, Birer kadeh biradan sonra davranır erken, Omuzlayıp kırarız bâb-ı içtihadı hemen. V.K./357

Ü + Ö +Y (YF- -k+ş)

—Aman, şu yolcular insin!.. İ.A.F.Y./4

Ü + Ö₁ + Y₁ ([YF-]-[k+ş])

Ya ta'assubları [nasıl] ? S.K./157

Ü + ŞT +Ö +Y (YF- -k+ş)

Haydi öyleyse çocuklar, ebediyyen âzâd! S.K./313

Ü +[Ö] +Y (TYF-(DC +YF-) -k+ş)

-Aman, şu düz yolu tutsak da tepmesek yokuşu.. İ.A.F.Y./55

Ü +[Ö]+Y (TYF- (VT +[YF-])[-k+ş])+VTaç

Heyhat! Öyle bir fenle,[açtı] Ki bir ömür telef etmiş o fenni tahsile. V.K./382

Ü +Ö +Csi +Y (YF- -k+ş)

-Aman şu "halet rûhiyye" bir de "mefkûre" /Ayıp değil ya, gıcıklar benim sinirlerimi! İ.A.F.Y./100

Ü + Ö + E + Y (YF- -k+ş)

Ya boğduğun kadının, erkeğin hesabı mı var! V.K./656

Ü + Ö + Y (YF- -k+ş) + ZT

Ah o kurbân-ı zafer nerde bugün? Ü.B.K.D./25

Ü + Ö + Y(TYF-(ST +HT+N +YF-)-k+ş) + N

Ya şerîat ne için /Bize evlenmeyi tâ dörde kadar emr etsin? K.İ./62

Ü + KT + Y (YF- -k+ş) + Ö

Âh ne nâzendedir sürûd-i ümîd! K.N./23

Ü + N + Ö + Y (YF- -k+ş) + YT

Ya o mahviyyeti insan göremez bir yerde... S.K./208

Ü + H + Ö + Y (YF- -k+ş) + Yaç.C.

Âh Meşhed! O ne? Sâhandaki meyhâne midir? Ü.B.K.D./28

Ü + Ö₁ + Y₁ (YF- -k+ş) + Y₂ (YF- -k+ş) + Ö₂

-Ayol, hep içtiğimiz toz... Bozuldu eski tütün! H/14

5.1.3. Edatlarla Başlayan Cümleler

E + Ö + Y (TYF- (DC +YF- -k+ş)

*Sanki zincirdekiler hep boşanıp zincirden, /Yıkıvermiş de tımarhaneyi çıkmış
birden! S.K./289*

E + [Ö] + Y (YF- -k+ş) + Öaç

Hem ne garîb, Hadîsi vaz' ediyorken sevâb uman bile var! V.K./332

E + Ö + Y(TYF-(YF- -k+ş) + YaçC

*Şu var ki, yavrucağın hâli eskisinden elim: /Cılız bacaklarının dizden altı
çırçıplak... K/38*

E + [Ö] + Y (YF- -k+ş)

— Demek ki Köprü'deyiz... İ.A.F.Y./3

E + [Ö] + Y(TYF-(ŞT +YF-) -k+ş)

Demek ki: İstese bir zerre bin cihan devirir! V.K./49

E + [Ö] + Y(TYF- (ÜT+DT +N +YF-) -k+ş) +DT

Şu var ki, merkezi tâ asumanda olsa bile, Gelip gelip bizi besler kemâl-i minnetle. V.K./29

E + Csi + Y (YF- -k+ş) +E +Ö +N

— Fakat bilir misiniz, /Yadırgıyor, hani, insan o eski tekneleri! İ.A.F.Y./5

E + KrşT +HT+Y (TYF-(ST +YF-) -k+ş) + Ö

Peki! Liyâkat-i fitrîsi âdemin sâde, Kifayet eylemiyorken bu en hasîs işde, Ya içtihadı nasıl kalkıyor bu sersemler? V.K./386

E + Ö + Y (YF- -k+ş) +KT

Hem o hüsrân-ı müebbeddeki mes'ûliyyet, /Mütefekkilere râci' kalacaktır elbet. S.K./406

E + Ö + Y (YF- -k+ş) +N

Lâkin onun genç oğlu,/ Dedi: "Yok, öyle değil; sîne-i millette dolu,/Galeyan emrine âmâde, hamîyyetli yürek; /Şu kadar var ki henüz kendini göstermeyecek. /Geçiyor şimdi esaretle deyip eyyamı, /Müslümanlar gibi mâzîsi büyük bir kavmi, /Ebedî zillate mahkûm edemem doğrusu ben./Daha bîcâre miyiz yoksa Mecûsîlerden? /Diyeceksin ki: Asırlarca sefilâne hayat, /Söndürür meyl-i meâliyi nihayet... Heyhat! /Göz yumulmakla kör olmaz: külün altında ateş, /Ne kadar kalsa bunalmaz: Hele bir aç, hele eş! /Şunu öğretti ki İngiltere tahsili bana: /Milletin, memleketin böyle sefil olmasına /Bir sebep varsa, havassın geriden bakmasıdır.../Yoksa, sark'ın bu zekî unsurunu her feyzi alır. /Müslamanlık gibi, mâhiyyeti cidden yüksek, /Sonra,vicdanları bir

nefhada tehyîc edecek, /Dîn-i fîtrîdeki bir milleti irşada ne var? /Daha yüksek mi aceb şarkı ezen fıtratlar, /Kaabiliyyetçe? Hayır, ben buna asla kanmam. /Adam ister yalnız etmeye bir kavmi adam! /Doğru yol işte budur, gel, diye sen bir yürü de, /O zaman bak ne koşanlar göreceksin sürüde! /Evvelâ beynine bir fikr-i nezîh aşlıyarak; /Hangi bir Müslümanın göğsüne tutturuşa kulak; /Şunu duydum ki: Onun, hiç sesi çıkmaz, kalbi, /En temiz hissile vurmakta çocuk kalbi gibi. /Sineler gayzını fâş etmeye dursun varsın; /Vakti gelsin, o zaman var mı yürek anlarsın!" S.K./226

E + Öaç.C.+[Ö]+Y(YF- -k+ş

İşte o Şark'm cebîn-i mağruru; İkinci arş-ı tealisi Al-i Osman'ın; Birinci mevki-i feyyazı, belki, dünyânın; Edirne... V.K./583

E + ŞT + KC + [Ö] + (YF- -k+ş)

Evet, bilseydik, /Çâre yok, gösteremezdik bu kadar sersemlik. S.K./ 186

E + Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani binlerce mefâhirdi senin her adımın? Ü.B.K.D./21

E + Y(YF--k+ş)

Hele bîçâre şerîatle nasıl oynanıyor! K.İ./97

E + ZT + Ü + Y (TYF- (DT + YF-) -k+ş) + E +Ö

İşte hülyalarımın canlı yerindeyken, of, / Nüksedip karşımıza çıkmaz mı o illet Moskof! S.K./260

E +[Ö] + Y(YF- -k+ş) + ZT

-Hani bizdeydi bugün... K.İ./11

E +[Ö] +Y ([YF-] [-k+ş])

—Şüphesiz. İ.A.F.Y./107

E +[Ö] +Y ([YF-] [-k+ş])

-Evet! İ.A.F.Y./110

E +[Ö] +Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş)

Hülâsa bukalemun fıtratında züppelerin Elinde maskara olduk... Deyin de hükmü verin! V.K./394

E +[Ö] +Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş) +E +DTaç

Hem öyle arsa-i mahşer ki: Yok şefâ'at eden! V.K./645

E +[Ö] +Y (TYF-(YT +YF-)-k+ş)

—Evet, Vefâ'ya iner. İ.A.F.Y./148

E +[Ö] +Y (TYF-(ZT +DT +YF- -k+ş) +SC

Fakat bugün acınır bir nazarla bakmakta: Omuzda, çünkü, bataklık şimdi, cansa gırtlakta. V.K./343

E +[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF-)-k+ş)

Demek ki birliği te'mîn edince kurtuluruz. V.K./489

E +[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF-)-k+ş)

--Demek ki şimdi işin yok... İ.A.F.Y./33

E +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Nihayet, sarıklı bir molla! İ.A.F.Y./47

E +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

-Demek ki: Câmî'i kurbüneyiz Süleyman'ın. İ.A.F.Y./128

E +[Ö] +Y (YF- -k+ş)+ ZT

Hani, göstermediler eski celâdetten eser; /Fuhşu i'lâya koşan bir sürü nâ-merd öteden, /Ne selâmlık ne harem dinlemeyip çiğnerken! Ü.B.K.D./41

E +[Ö] +Y (YF-)-k+ş)+ E+Yaç.C

-Hakikat, öyle küçülmüş ki: "Yok!" de, geç artık... İ.A.F.Y./186

E +[Ö] +Y(YF- -k+ş)

-Hem veremim! HA./57

E +[Ö]+ Y (YF- -k+ş) +E +N

Bir de hatırlamıyorlar ki, umûmen beşerin, /Dâima koştığı son maksada yükselmek için; /Tutacak silsile akvama değildir hep bir; /Belki her millet için ancak o "mâhiyyetir, /Ki kopar kendisinin rûh-i umûmîsinden. S.K./410

E +[Ö]+ Y(YF--k+ş)

-Evet Haber aldık... K.İ./34

E +[Ö]+ Y(YF--k+ş)

Yoksa yüzünüz mü? K.İ./54

E +[Ö]+ Y(YF--k+ş) +ZT +DT

Lâkin canımı sıktı akşam "edemem, üstüme evlenme!" diye. K.İ./56

E +[Ö]+Y ([TYF-(DT +YF-)] [-k+ş])

— Şüphesiz. İ.A.F.Y./195

E +[Ö]+Y ([YF-] [-k+ş])

— Elbette. İ.A.F.Y./192

E +[Ö]+Y ([YF-] [-k+ş])

Hayır! İ.A.F.Y./199

E +[Ö]+Y (YF- -k+ş) +E +Yaç.C.

Hem öyle vekâyi' ki temâşâsı hazindir,/ Âheng-i tarab-sâzı bütün âh ü enindir!
T.Y.F/34

E +Csi + DT +KT +Ö +Y (TYF-(YF- -k+ş)

Fakat, ne gezer! Bugün belânızı bulmuş değilseniz, mutlak, Yarınki saikalar beyninizde pathyacak! V.K./654

E +Csi +TT +YT +Ö +Y₁ (YF- -k+ş)

Fakat durun... Yine keşkülde bir tanîn-i medîd Duyuldu... K.N./22

E +DT +Ö_ + Y (YF- -k+ş) +_Ö

Yoksa, onsuz ne şu dünya kalır İslâm'a, ne din... S.K./331

E +DT +Y (YF- -k+ş) +Ö

Evet, şeraiti mevcûd olunca insanda; Ne kaldı men'edecek içtihadı, meydanda? V.K./377

E +E + Y (YF- -k+ş) Ö

Yazık, yazık ki, bu yüzden bütün felâketimiz. V.K./391

E +E +HT + Y (YF- -k+ş) + Ö

— -Hayır hayır? Bana lâzım değil ne Abdi, ne şey!.. V.K./571

E +H +Ü +Ö +Y (YF- -k+ş)

Ya sen, zebani kıyafetli, gulyabâni paşa, İlâhi yumru başın bir geleydi sivri taş! İS./66

E +HT +Y(YF- -k+ş) +Ö

Fakat hayât için elzem hayâtı istihkar. V.K./185

E +KrşT + YT + Ö +(YF- -k+ş)

Fakat bu levha-i handâna karşı, pek yaşlı, /Bir ihtiyar kadının koltuğunda gür kaşlı, /Uzunca saçlı güzel bir kız ağlayıp duruyor. B./36

E +N +KT +Ö +Y(YF- -k+ş)

Evet, avalimi, hiç şüphe yok ki, bir kânun İdare etmede... V.K./73

E +Ö +E +Öaç.C. +Y(TYF-(VsT +YT +YF-) -k+ş) +HT +N+E +Naç.C.

Evet, kuvâ-yı tabî'iyenin bu dûşa-dûş /Mücâhedâtı ki bir bî-nihâye silsiledir, /Tezâhumuyle yerin sinesinde, yükseltir, /Hayâtın ismini te'bîde bir büyük timsâl,/ Ki cebhesinde tecellî eder durur şu meal: /"Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki bekâ sa'y olursa hakkedilir." V.K./103

E +Ö +E +Y (YF- -k+ş)+Ü

Fakat "yehâfü" nün i'lâli amma güçmüş ha! İ.A.F.Y./125

E +Ö +Y (YF- -k+ş)

Ya harîminde yatan, şapkalı sarhoşlar kim? Ü.B.K.D./30

E +Ö +Y (YF- -k+ş)

Fakat çalışmak için önce şart olan: İstek. V.K./353

E +Ö +Y (YF- -k+ş)

Hayır ta'assub eden yok... İ.A.F.Y./104

E +Ö +Y (YF- -k+ş)

—Demek: Bu medrese, Tıbbiyye Mektebi'ydi... İ.A.F.Y./135

E +Ö +Y (YF- -k+ş) +E+Öaç.C

Evet! Şu farkı var yalnız: Bizde yok değil kuvvet. V.K./408

E +Ö +Y (YF- -k+ş) +YT

-Gidip de öğleyi Fâtih'te kılmak istiyorum; Gelir misin? Hadi! İ.A.F.Y./59

E +Ö +Y (YF- -k+ş) +ZT

İşte o İstanbul'un demir kilidi; /Sefil ayakları altında Bulgar'ın şimdi! V.K./584

E +Ö +Y (YF-) -k+ş)

Yoksa, bit boğacak! V.K./348

E +Ö +Y([YF-] - k+ş) +Yaç.C.

Lâkin işin berbâdı:[şudur:]/Mütefekkir geçinenlerdeki taşkınlıktan, /Geldi efkâr-ı umûmiyyeye muhlık bir zan: /"Bu fesadın başı hep fen okumaktır" dediler; /Onu mahvetmeye kalkıştılar artık bu sefer. S.K./387

E +Ö +Y(TYF- (N +YF- -k+ş)+ ZT +Naç.C.

Fakat cidâl-i hayâtın bütün bu gulgulesi; /Kalanların acı, ölmüşlerin acıklı sesi; /Zaman zaman göğe yaprak nisâr eden eşcâr; /Zemin zemin yere kâlîçeler yavan ezhâr; /Bahara karşı tuyûrun garîb nevhaları; /Şikâr önünde vuhûşun mehîb sayhaları; /Bedâyi'iyile bahârân, şedâidiyle hazân, /Bu şî'r-i hilkatî inşâd eder durur her ân:/ "Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir;/ Çalış çalış ki bekâ sa'y olursa hakkedilir." V.K./122

E +Ö +Y(TYF-(AS +YT+YF-) -k+ş)+E

Demek, o, sîne-i eb'âdı inleyen feryâd; /O, her taraftaki âheng-i sa'y-i gulgulehîz; /O gîrûdâr-ı umûmî.. Bakılsa en nâçîz /Taşın mazîk-ı vücûdunda mündemic... Hayret!86

E +Ö +Y(TYF-(AS+DT +YF-) -k+ş)+E +DTaç

Ya ellerindeki bernâmec, etseniz dikkat, /Bir incelikle mesaîyi münkasimdir ki: /Ne inceliktir o, kabil değildir idrâki. V.K./46

E +Ö +Y(YF- -k+ş)

Hülâsa, hepsi bu âsâr-ı dehşet-âkînin, /Bütün tekasüfüdür toplanan mesâinin. V.K./139

E +Ö +Y(YF- -k+ş)

Lâkin o bir levha idi! HA./11

E +Ö+ Y (YF- -k+ş)

Hele ilmiyye bayâğdan da aşâğı bir turşu! S.K./98

E +Ö+ Y([YF]- -[k+ş])

İşte en korkuncu hüsrânın, helâkin, haybetin! Ç.B.S.B.C./18

E +Ö+ Y(TYF-(KT +YF-)-k+ş)+H

Ya sen, ne âciz imişsin zavallı akl-ı beşer! V.K./71

E +Ö+Y (YF- -k+ş)

Demek ki: Her şeyin Allah... V.K./217

E +Ö+Y (YF- -k+ş)

Hülâsa, milletin efradı bilgiden mahrûm. V.K./429

E +Ö+Y([YF]-)[-k+ş])

—Ya imtidâd-ı mehîbince yükselen her ada?[Nedir?] V.K./605

E +Ö+Y(YF- -k+ş)

Evet, bu aile efradı durmuyor... V.K./40

E +Ö+Y(YF- -k+ş)+E+Yaç

Hele gözler iki mihrâk-ı semavîdir ki: /Bir şuâîyle alevlendiriyor idrâki. S.K./73

E +ST + VT +Y (YF- -k+ş) + Ö

Zîrâ ederek bunca sefâlet-zede feryâd; /Vâveyl sadâsıyla dolar sîne-i eb'âd. TYF/35

E +ST +YGT +Ö +Y (YF- -k+ş)

— Fakat, makine Henüz bilinmediğinden, o kuvvetin yerine, Menâbi'in değişen rakımından istihsâl Olunma bir sıkı tazyik edilmiş isti'mâl. İ.A.F.Y./196

E +ŞT +[Ö]+ Y(YF--k+ş)

Yalınız râhat ararlarsa eğer, /Böyle külfetli kuyûd altına hiç girmeseler!
K.İ./43

E +ŞT +Y (YF- -k+ş)+ N +Ö

Ya uyansaydın eder miydi tebâh, /Mülkü, birdenbire âfâka çöken kanlı sabah?
Ü.B.K.D./47

E +Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş) Ö

Ki başka türlü uyanmaz bu gördüğün ölüler!.. V.K./638

E +Y (YF-)-k+ş) +Ö+ZT

Evet, onun daha fevkinde ihtiyâç artık... V.K./400

E +Y (YF- -k+ş) +Ö

Demek tiyatro severmiş benim sevimli beyim.. V.K./576

E +Y (YF- -k+ş) +Ö

Hem ne için /Beni yıllarca barındırmış olan bir yerden, /"Öleceksin!" diye koğmak? HA./44

E +Y (YF- -k+ş) +Ö+ZT +ŞT

Demek ki kurtuluruz biz bugün olursak adam. V.K./410

E +Y (YF- -k+ş)+E +SC

-Hayır, yetişmeli, madem edası mümkündür! İ.A.F.Y./204

E +Y (YF- -k+ş)+Ö

—Demek ki zırdeli bunlar! İ.A.F.Y./69

E +Y (YF- -k+ş)+Ö

-Demek ki: Hayli mühimdir bunun da tedkîki. İ.A.F.Y./80

E +Y(YF- - k+ş) +Ö

Gâlibâ bahsi değiştirdi bu müz'ic sözler... S.K./403

E +Y(YF- -k+ş)+Ö

Lâkin nedir mealî onun? V.K./74

E +ZC + E +Ö +Y (TYF- (VT + YF-) -k+ş)

Bir de İstanbul'a geldim ki: Bütün çarşı, pazar /Na'radan çalkanıyor! S.K./285

E +ZC+Y (YF- -k+ş) + Ö+ E +SC

Hem vatan gitti mi, yoktur size bir başka vatan; /Çünkü mirasyedi sâil kovulur her kapıdan! S.K./365

E +ZT + Ö +Y(YF- -k+ş)+ HT

Demek ki: Şimdi bu taş canla, başla uğraşıyor, /"Bütün avalimi lebrîz eden mesâiye, Benim de sa'yim olunmak gerek ilâve..." diye. V.K./81

E +ZT +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

— Hayır birazdan var. İ.A.F.Y./34

E +ZT +[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +N

Fakat güneş batarak, ortalık karardıkça, Görür ki: Yerde yatılmaz, hemen çıkar ağaca. V.K./310

E+ [Ö] +Y (TYF-(ST +YF-) -k+ş) +N

Ya neden beklemiyordun bu rezîl âkıbeti? Ü.B.K.D./52

E+ [Ö]+Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş) +SC

Evet, bilmesen de hakkın var: Bırakmamış ki, taş üstünde taş, kuduz canavar! V.K./628

E+ [Ö]+Y (TYF-(VT+YF-) -k+ş)

Haydi şadırvan kapısından girelim: S.K./33

E+ [Ö]+Y (YF- -k+ş)

Ki pek hazin duruyor? V.K./625

E+ H+ Ö +Y (YF- -k+ş)

*İşte, ey unsur-i isyan, bu elîm izmihlâl, /Seni tahrîk eden üç beş alığın
ma'rifeti! Ü.B.K.D./51*

E+ Ö + Y (TYF-(N +ZT +[DT]+YF-) -k+ş)+ DTaç.C

*Ama ben kendimi bir müddet için (şöyle) aldattım: /Galeyandır... Galeyan
geldi mi kalmaz mantık.../Su bulanmazsa durulmaz... Hele sabret azıcık...
S.K./324*

E+ Ö + Y(TYF-(DT+YF-) -k+ş)

Yalnız, hepsi de hürmetle anar nâmınızı. S.K./193

E+ Ö + Y(YF- -k+ş)

Yoksa, bir maksad aranmaz mı bu âyetlerde? S.K./188

E+ Ö + Y(YF- -k+ş) + N

Çünkü biz bilmiyoruz dîni. S.K./185

E+ Ö+ Y(TYF-(ZT+ DC +YF-) -k+ş) +TT

*Sanki ummân-ı bekaanın ezelî bir mevci, /Yükselirken göğ, donmuş da
kesilmiş inci! S.K./16*

E+ Ö+ Y(YF- -k+ş)

Ya şu timsâl-i İlâhi de mi gitmez hoşuna? S.K./12

E+ Ö+Y(YF- -k+ş) +GT

Acaba meyl-i teali ne demek onlarca? S.K./178

E+ Ö+Y(YF- -k+ş)+Yaç

Yalınız, şi'rine mevzu iki şeyden biridir: /Koca millet! Edebiyyâtı ya oğlan, ya karı... S.K./167

E+ Y(YF- - k+ş)+ Ö

Yoksa ihmâl edilir şey mi tenazur burada? S.K./44

E+ Y(YF- -k+ş)+ Ö

Fakat yok onda senin sapmış olduğun ma'nâ. V.K./236

E+ ZC +Ö +Y(TYF-(N+YF-)-k+ş)+Naç.C.

Evet, soruldu mu idrâke ansızın bu suâl,/ Lisân-ı hâli şu düstûru haykırır derhâl:/ "Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki beka sa'y olursa hakkedilir." V.K./4

E+ ZC+[Ö]+ Y([YF-][-k+ş])+Öaç.C

Derken, Dururdu "Yandı!" sadâsıyla türküler birden. [Şunlar işitilirdi:] - Ayol, demin daha yanmıştı a! Herif sen de...-Peki kızım, azıcık fazla sallarım ben de. "Deniz dalgasız olmaz Gönül sevdasız olmaz Yâri güzel olanın Başı belâsız olmaz! Haydindi mini mini maşallah Kavuşuruz inşallah..." B./35

E+ ZT + Y (YF- -k+ş) + N + Ö

Lâkin bu cedel başlayalı, /Dinliyormuş bizi şahin gibi bir Afganlı. S.K./278

E+ ZT+ [Ö]+ Y (YF- -k+ş)+ E+ N

Yoksa öbür yanda, hazin, /Bin hakikat sırtırken kıyısından denizin, /Diyeceksin ki: "Hayâlin yeri yoktur... Boşuna!" S.K./11

E+ ZT+ZT +Ö+ Y (TYF-(DT+ YF-)-k+ş) + N

İşte biz böyle didinmekte, çalışmakta iken, /Bir sabah üç tanıdık, seslenerek pencereden, /Dediler: "şimdi hükümet basacak matba'anı... /Durmanın vakti değildir. Hadi kaldır tabanı!" S.K./145

E+[Ö] + Y (TYF-(ŞT +YF-)-k+ş)+ SC

Yalınız gösterilen yol tutacak yolsa gider; /Hissidir çünkü onun azmine dâim rehber. S.K./408

E+[Ö] +Y (TYF-(ÇıT +YF-) -k+ş)

-Ya senin votkacılardan mı hayır beklersin? S.K./272

E+[Ö] +Y(TYF-(N +ŞT +[YF-) -k+ş))

Aceb, nümûne-i ekvân olan bu, zâten ufak, /Vücûdu nâ-mütenâhî küçültecek olsak?(ne olur) V.K./88

E+Csi+ Ö+Y(YF- -k+ş)

Lâkin, Bak benim [içimden geçecekler] öyle değil...S.K./4

E+Csi+Ö+Y(YF- -k+ş)

Fakat tesadüfe bak:/ Çocuk, benim o sabah gördüğüm zavallı yetim... K/37

E+N+ Y (YF- -k+ş) +E +Ö

Yoksa kanûn-i llâhi'yi de yırtar mı beşer? S.K./123

E+Ö +Öaç +Y(YF- -k+ş)

Hülâsa, his ile yâhud nazarla farkolunan/ Nücûm-i nâ-mütenâhî bütün çalışmakta... V.K./54

E+Ö +Y ([YF-] [-k+ş])

Evet... İkindi... V.K./679

E+Ö +Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş) +E

Fakat mehâret-i san'at bununla bitti mi ya? İ.A.F.Y./198

E+Ö +Y (YF- -k+ş)

Hülâsa, hepsi çalışmak, yorulmak istiyecek. V.K./352

E+Ö +Y (YF- -k+ş)

Ya her kaburgası: Kurşunla bağlı yalçın taş! İ.A.F.Y./175

E+Ö +Y(YF- -k+ş) +Ü

-Fakat, umûmunu birden batırmak iş değil a! İ.A.F.Y./41

E+Ö+Csi+Y(YF--k+ş)+E

Fakat bu mes'ele, bilmem ki, kaldırır mı şaka? V.K./447

E+Ö+Y (TYF-(KT +YF-) -k+ş)

Hem intihara özenmek ne sermedi hüsrân! V.K./468

E+Ö+Y(YF--k+ş)

Sonra, bilmem kimin üslûbu avamın nesine! S.K./126

E+Ö+Y(TYF-(DT+YF-) -k+ş)+N

Fakat, baban sana ısmarlayıp da gitti sizi. K/20

E+Ö+Y(TYF-(HT+YF-) -k+ş)+DT+N

Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü: /-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti... K/12

E+Ö+Y(TYF-(N+Naç+ZT+YF-)-k+ş)

Fakat Hasan, babasından kalan o pis küfeyi, /-Ki ezmek istedi görmekle reh-güzârında-/ İl'el'ebed çekecek dûş-i ıztırârında! K/48

E+Ö+Y(TYF-(N+YF-)-k+ş)+HT

Sanki Mevlâ mütefekkir, kocaman bir beyni,/ Açıvermiş bize göstermek için her yerini. S.K./37

E+Y(YF- -k+ş) +Ö

Evet! Nedir bu? V.K./14

5.1.4. Seslenme Ögesiyle Başlayan Cümleler

H + Y (YF- -k+ş) + Ö

-Paşam, bayıldı kadın. İS./73

H +[Ö]+Y(YF- -k+ş)+ŞT

Hanım, geçer, nefes ettir... H/11

H + Y (YF- -k+ş) +Ö

Ey nâmütenâhî sana nisbet ile mahdûd, /Mahsûr-i muhit-i kaderindir ne ki mevcûd. T.Y.F/11

H +[Ö] +Y (TYF-(HT + YF-)-k+ş)

Yâ İlâhî bize tevîkini gönder... S.K./448

H +[Ö] +Y (TYF-(YT+ST+YF-) -k+ş) +ZT

Yâ ibâdallâh! Huzur-i Hak'ta nasıl toplu durdunuzdu demin? V.K./494

H +[Ö] +Y (YF- -k+ş)+KT

-Yahu, akıllısın gerçek! İ.A.F.Y./67

H +[Ö]+Y (TYF- (DC+YT +[YF-])[-k+ş])+YTaç.

Kuzum, eşek nalı yapsan: Bir usta çingenenin Yanında uğraşacaksın, başında mengenenin. V.K./385

H +DC +Ö + Y(YF- -k+ş)

Ey, ölüm renginde topraktan hayat i'lâ eden, /Bir yığın toprak da olsak sâde çiğnenmek neden? Ç.B.S.B.C./19

H +Ö + Y(TYF-(BnT +YF-)-k+ş)

Ey nûr-i ulûhiyyetinin zilli avalim, /Zillin bile esrâr-ı zuhûrun gibi muzlim! T.Y.F/1

H +Ö +Y (YF- -k+ş)

Yâ Rab, bu yüreklerdeki ses dinmeyecek mi? T.Y.F/36

H +Ö +Y (TYF-(ZC +YF-) -k+ş)

Yâ Rab, bu serâir gün olur da açılır mı? T.Y.F/66

[H +Ö] +Y (TYF-(Naç.C +[N] +VT+YF-)-k+ş)

Doğru yol hangisidir, [onu]millete göster... S.K./450

H +Ö+ Y (YF- -k+ş)

Baba! En sevgili annen, o senin öz vatanın /Olacak mıydı fedâ hırsına üç kaltabanın? Ü.B.K.D./12

H+ Ö +Y (YF- -k+ş) +E

Hey gidi hülyâcı Tatar! /Kahraman milleti gördün... dediğin Türkler mi? S.K./270

H+[Ö]+Y(TYF-([N]+YF-)-k+ş)

-Hasan [beni] dinle. K./17

H+Csi +Ö+ Y(YF--k+ş)

-Hoca, bak, ben kızarım! K.İ./37

H+ÜT + Ö+E+aç.c +Y (TYF-(ZT +YT+YF-) -k+ş)+ E +N

Siz, ey vücûduna elvermeyip de hâk-i mezar, Nesîm-i safa gömülmüş ricâl-i berhurdâr! Biz almasak bile a'dâdan intikamınızı; Hudâ ki defter-i ebrâra yazdı nâmınızı, Günün birinde şu dağlardan indirir elbet, O intikamı alır kanlı canlı bir millet! V.K./623

5.1.5. Öznenin Başta Olduğu Cümleler

Ö + Y (YF- -k+ş) +E+ SC

Alettirikçilerin keyfi pek yolunda hele: /Gelen yapışmada bir o saplı tele. B./21

Ö + E + Y (YF -k+ş)

Üdebânız hele gayetle bayağı mahlûkat... S.K./396

Ö + E + Y(YF- -k+ş)

Yolun uzunluğu zira, vazifesinde değil! V.K./43

Ö + Y ([YF- -k+ş]) + E+ Yaç

Hangi dehşettir ki insandan hirâsân olmasın? D./6

Ö+ E + Y ([YF-] [-k+ş]) + Csi

— Çeşme mi? Al işte! İ.A.F.Y./206

Ö + Y (TYF- (DT +YF-)-k+ş)

Öbek öbek yere çökmüş kömür çeken develer... /Ferâğ-ı bâl ile birden geviş getirmedeler. B./30

Ö + Y (TYF- (N + YF-)-k+ş)+YT

Türlü adlarla çıkan nâ-mütenâhi gazete, /Ayrılık tohumunu bol bol atıyor memlekete. S.K./317

Ö + Y (TYF- (N+ YF-)-k+ş) +Naç

Zurnalar şehrin ahâlisini takmış peşine; / Yedisinden tutarak tâ dünyanın yetmişine! S.K./300

Ö + Y (TYF- (VsT + [YF-][-k+ş])

O da sahiplerinin lâhik olan izniyle [girebilmiş.] S.K./204

Ö + Y (TYF-(N +YF-)-k+ş)

Gelen geçen "Bu niçin ağlıyor?" deyip soruyor. B./37

Ö + Y (TYF-(YT+ YF- -k+ş)+E +Yaç.C.

Mütefekkirleriniz tuttuğu yanlış izde, /Öyle saplandı ki aldırmadı bir başkasına. S.K./381

Ö + Y (YF- -k+ş)

Böyle evlâd okutan milletin istikbâli, /Haklıdır almaya âgûşuna istiklâli. S.K./
220

Ö + Y (YF- -k+ş) + Csi

"Togo"nun umduğunuz tavrı mı vardır? Nerde! S.K./209

Ö + Y (YF- -k+ş) + Ü

O ne müdhîş helecanlardı, aman yâ Rabbi? S.K./231

Ö + Y (YF- -k+ş) + VsT

Medeniyyet girebilmiş yalnız fenniyle... S.K./203

Ö + Y (YF- -k+ş) +CSE

Birbirinden müteferrik bu kadar akvamı, /Aynı milliyetin altında tutan İslâm'ı,
/Temelinden yıkacak zelzele kavmiyyettir. S.K./335

Ö + Y (YF- -k+ş) +E

Bu, çıkar rü'yâ mı? S.K./233

Ö + Y (YF- -k+ş) +HT+YT +E

Bu uzun boylu mesaî, bu uzun boylu sefer, /Bir kanâat verecekmiş bana
dünyâda meğer. S.K./434

Ö + Y (YF- -k+ş) +Yaç.C.

O kanâat da şudur: Sırr-ı terakkinizi siz, /Başka yerlerde taharriye
heveslenmeyiniz. S.K./435

Ö + Y (YF- -k+ş)+ E +N

Sa'dî diyor ki: "Bir gece biz kârbân ile /Âheste-seyr iken yolumuz düştü bir
çöle. /Sür'atle tayyiçin o beyâbân-ı vahşeti, /Hep yolcular fedâ ederek
istirâhati, /GitmekteLERdi. Bir aralık bende meşye tâb, /Hiç kalmamış ki

düşmüşüm artık zebûn-i hâb. /Âvâre bir piyâdeyi bekler mi kâfile? /Nâcâr şedd-i rahl edecek tâ be-merhale. /Durmuş, diyordu, bir de uyandım ki, sârban: /"Kalk ey zavallı yolcu, uzaklaştı kârban! /Uykum benim de yok değil amma bu deşt-zâr, /Ârâmgâh olur mu ki bin türlü korku var? /Ser-menzil-i merâma varır durmayıp giden; /Yoktur necat ümîdi bu çöller geçilmeden. /Heyhât, yolda böyle düşen uyku derdine\ /Hep yolcular gider de kalır kendi kendine!" D./1

Ö + Y(TYF-(DT + YF-)-k+ş) + N +DTaç.C.

Koca insan; ne şetaretle kabul etti beni: -Gel ayol gel, Hocaîdem, bizi ihya ettin... Ne kerametçe tesadüf, seni andıktı demin. K.İ./3

Ö + Y(TYF-(HT+ ZT +DT +YF-)-k+ş) + N

"Kim bilir; şimdi ne âlemde benim şanlı Kösem; Görmedim üç senedir, bari gidip bir görsem..." Diyerek, dün gece güç hâl ile buldum evini. K.İ./1

Ö + Y(YF- -k+ş)

Bu senin kudretinin havsala-çâk esrarı! S.K./239

Ö + Y(YF-)-k+ş)

-Ahmed'in annesi gelmiş... K.İ./9

Ö + Y(YF- -k+ş) + E + Yaç

O inen perde-i seyyâl arasından manzûr,/ Koca bir mahşer-i îman ki ezelden medhûş... S.K./60

Ö + Y(YF- -k+ş) +E +Csi +E +H

-Hidâyet erdi mi? Hah şöyle... Aferin su kuşu! İ.A.F.Y./54

Ö + Y(YF- -k+ş) +GT +KrşT

"Böyle gördük dedemizden!" diye izmihlali /Boylayan bir sürü milletlerin olsun hâli, /İbret olmaz bize, her gün okuruz ezber de! S.K./187

Ö + Y+(YF- -k+ş)

Bâb-ı Fetva denilen dâire ümmî koğuşu. S.K./99

Ö +[Y (YF- -k+ş)]

— *Konser. V.K./563*

Ö +AS +Y (TYF-(DT)+E +([N]+YF- -k+ş) +E +ÜT

Mü'min -ki bilir gördüğü yekrûze cihânın /Fevkinde ne âlemleri var subh-i bekânın- /Bin cân ile elbet çekecek etse de bilfarz, /Her devri hayâtın ona binlerce belâ arz. T.Y.F/53

Ö +Csi +Y (YF- -k+ş)

"Kitâb-ı köhne" de — hâşâ — Kitâb-ı Yezdan'dır. V.K./538

Ö +DT +HT +Y (YF- -k+ş) +NC

O taş yığınları bir hatifi lisân olarak; Zavallı âdeme der: "Haksız infiali bırak! Geçip de karşıma feryâd eder misin şimdi? Haber mi vermedim, amma kulak veren kimdi! Duvarlarımda yarık sandığın ağızlardan, Birer zebân-ı tezellüm uzattım, ey nadan! Fakat çamurla kapardın da her gün ağzımı sen, Ziyâde söyliyemezdim, susardım artık ben!.."406

Ö +E +Öaç +Y (TYF-(GT)+H+(YF- -k+ş)+E

İbdâ'-ı bed'in -ki cihanlarla bedâyi' /Meydâna getirmiş -bize ey Hâlik-ı Mübdi', /Mübhem nasıl olmaz ki? TYF/15

Ö +E +Öaç +Y(YF- -k+ş)

Ne varsa hâsılı... Toprak, deniz, bütün çalışır. V.K./97

Ö +E +Öaç.C +Y(YF- -k+ş) +Yaç.C.

O şanlı ma'bedi Sultan Selimi mağfurun, /Ki ihtişamına benzerdi subh-i mahmurun, Nasıl gurûb edivermiş ki: Bir ziyâ, bir nûr, /O kanlı bezlerin altından olmuyor manzûr! V.K./589

Ö +E +Y (YF- -k+ş)

—Bu kıpkızıl derenin reng-i âteşini, sakın, Şafak bulutlarının zilli olmasın?
V.K./607

Ö +E +Y (YF- -k+ş)+Yaç

Cesaretin medenî şekli işte böyle olur; Uzun düşünmeye gelmez, karârımız bozulur. V.K./361

Ö +E +Y (YF--k+ş)

Şu karşımızda duran kubbe gâlibâ türbe... İ.A.F.Y./201

Ö +E +Y(YF- -k+ş)

Ziyâ adımları hattâ mesahadan nevmîd! V.K./62

Ö +E +Y(YF- -k+ş) +E +CSE

Bütün avâlim-i meşhûde, yoksa, hiç ismi Bilinmeyen, sayısız, kâinât-ı uhrânın
Kemine cüz'ü müdür? V.K./76

Ö +H + Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş)

Siz, ey bu zehri en evvel kusan beyinsizler! Kaçıp da kurtuluruz sandınız...
V.K./653

Ö +H +E +Haç.C. + Y (TYF-(N +YF- -k+ş)

Sen, ey şehîd-i muazzam ki rûh-i feyyazın Duyar, neler çekiyor yerde kalmış
enkazın; O ruhtan bize bir nefha olsun indiriver. V.K./637

Ö +H +Y (TYF-(ZT +YF-) -k+ş)

Seninle biz de, birader, sabahleyin çattık! İ.A.F.Y./48

Ö +Öaç.C. +Y(TYF-(VT +YF-) -k+ş) YT+N + Yaç.C.

Güneş, ki ailenin mihriban reîsi odur,/ Serîr-i muhteşeminden süzüp fezayı
vakur /Nazarlarıyla arar her tarafta mevkibini; /Nasıl ararsa bir âvâre yâr-ı

gaibini. V.K./36

Ö +Öaç+Y(TYF-(DT +YF- -k+ş) + DT

Şu dört minareli cami' ki yoktu hiçbir eşi; /Ki parlıyordu hilâlinde san'atın güneşi; Salibi sineye çekmiş de bekliyor... Nevmîd! V.K./587

Ö +Y ([N] +YF- -k+ş)+Csi +HT +Naç

Cenâb-ı Hak ne diyor bak, Resûl-i Ekrem'ine: /"Bütün serâiri kalbin ihata etse, yine, Danış sahabene dünyâyâ âid işler için; /Rahim ol onlara... /Sen, çünkü rûh-i rahmetsin. /Hatâ ederseler aldırma, affet, ihsan et;/ Sonunda hepsi için iltimâs-ı gufran et./ Verip karârı da azm eyledin mi.../ Durmıyarak Cenâb-ı Hakk'a tevekkül edip yol almaya bak." V.K./278

Ö +Y ([YF-] [-k+ş])

Ne devâirde hükümet, ne ahâlîde bir iş[var]! S.K./308

Ö +Y ([YF-] -k+ş) +E

—Abdi. V.K./570

Ö +Y ([YF-] [-k+ş])

Dördüncü kısmın efradı. V.K./558

Ö +Y (T[YF-(YT+[YF-] [-k+ş])

"Alın gözüm buna derler..." sadâsı her yandan. B./20

Ö +Y (TYF- (DT+N +Csi+DT +YF-)-k+ş)

Buluttan coşup gelen yağmur, O sakbeden uzanıp bir sicim gibi aşığa, Zavallı keşkülü baktım yavaşça kamçılıyor. K.N./25

Ö +Y (TYF- (DT+YF-) -k+ş)+E +DTaç

Tevekkül öyle yaman bir şiâr-ı îmandı, /Ki kahramân-ı fezâil denilse şayandı. V.K./263

Ö +Y (TYF- (ZT +N +YF-) -k+ş)

Herif ağaçta iken bir iniltidir, işitir... V.K./311

Ö +Y (TYF-(ŞT +YF-) -k+ş)

Birinci zümreyi teşkil eden zavallı avam, /Bıraksalar edecek tatlı uykusunda devam. V.K./529

Ö +Y (TYF-(ZT +N +YF-) -k+ş)

Şu zübbeler de, bugün, aynı ruhu gösterdi. V.K./548

Ö +Y (TYF-([N] +YF- -k+ş) + E +DT +Naç

Herif düşünmeye başlar eder de hâle nazar: "Cenâb-ı Hak ne kadar merhametli, görmeli ki: Açım! demekle amel-mânde bir topal tilki, Ayağna gönderiyor rızkın en mükemmeli... O hâlde çekmeli insan çalışmadan elini. Değer mi koşmaya akşam, sabah, yalan dünya? Dolaşmıyan dolaşandan akıllı... Gördün ya: Horul horul uyuyor kahbe tilki, senden tok! Tevekkül etmeli öyleyse şimdiden tezi yok. Yazık bu âna kadar çektiğim sıkıntılara!..." V.K./318

Ö +Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş) +Ü

Murâd-ı Evvel'i koynunda saklıyan toprak, Kimin ayakları altında inliyor, hele bak! V.K./634

Ö +Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş) +HT +Csi +ZT

Murâd-ı Evvel'i sırtında gezdiren tepeler, Nasıl rükû ediyor Ferdinand'a, bak, bu sefer! V.K./579

Ö +Y (TYF-(GT +YF- -k+ş) +KrşC

Sun'undaki esrâra teâlî bize memnû' /Olmaz mı, ridâ-pûş dururken daha masnû'? T.Y.F/9

Ö +Y (TYF-(KT +YF-)-k+ş)

Yâ Rab, bu nasıl âlem-i lebrîz-i garâib! T.Y.F/17

Ö +Y (TYF-(ST +KT +YF- -k+ş)

Bu hâle karşı tahammül hakîkaten pek zor. V.K./367

Ö +Y (TYF-(VT +Ü +DT +YF-) -k+ş) E +DTaç

*O, Yıldırım gibi sâhib-kıranlarm, ebedî Sadâ-yı kahırî fezasında çınlıyan vâdî,
Bir inkılâb ile, yâ Rab, nasıl harâb olmuş? Ki çırpınıp duruyor her taşında bin
baykuş! V.K./633*

Ö +Y (TYF-(YöT +N +YF-) -k+ş)

*Halîfe, Hazret-i Serdâr'a "Nerededir ordu? Ne yaptınız? Yapacak şey nedir?"
deyip sordu. V.K./246*

Ö +Y (TYF-(YT +YF-) -k+ş) +H

Haç Kâ'be'nin alnında görünsün mü, İlâhî? V.K./704

Ö +Y (YF-)-k+ş) +E +Csi

Çalışmanın o kadar feyzi var ki: Hayrettir! V.K./412

Ö +Y (YF- -k+ş)

Duyulan nağme-i hürriyyet onun son nefesi! S.K./274

Ö +Y (YF- -k+ş)

-Kim yaşasın? S.K./305

Ö +Y (YF- -k+ş)

*Mütefennin tanılan üç kişinin kıymeti de, /Münhasır anlamadan, dinlemeden
taklide. S.K./390*

Ö +Y (YF- -k+ş)

Bu hiç görülmüş mü? V.K./268

Ö +Y (YF- -k+ş)

Batak da, bit de o murdar atâletinden hep! V.K./350

Ö +Y (YF- -k+ş)

Akdeniz'le Şab denizi bitişti. V.K./363

Ö +Y (YF- -k+ş)

Harîmi şer'-i mübînin ahır değil... V.K./368

Ö +Y (YF- -k+ş)

O ihtiyâç ise: Milletçe bir fedâkârlık. V.K./401

Ö +Y (YF- -k+ş)

Onun da çâresi elbirliğiyle gayrettir. V.K./411

Ö +Y (YF- -k+ş)

Sizin felâketiniz: Tarumar olan "vahdet". V.K./487

Ö +Y (YF- -k+ş)

Fransız'ın nesi var? V.K./549

Ö +Y (YF- -k+ş)

—Bu kanlı perde nedir? V.K./609

Ö +Y (YF- -k+ş)

Nârın yetişir... V.K./695

Ö +Y (YF- -k+ş)

-Vapur yanaştı mı? İ.A.F.Y./1

Ö +Y (YF- -k+ş)

— Şu atılmış verev kemer iyi mi? İ.A.F.Y./78

Ö +Y (YF- -k+ş)

-Ayıp nedir? İ.A.F.Y./137

Ö +Y (YF- -k+ş)

-Asıl bu, yok gibi varlık değil mi maskaralık? İ.A.F.Y./187

Ö +Y (YF- -k+ş)

İmansız olan paslı yürek sînede yüküdür! T.Y.F/52

Ö +Y (YF- -k+ş) + CSE

Bunu bir lâhza unutmak ebedî haybettir. S.K./336

Ö +Y (YF- -k+ş) +E

Buna bir çâre yok mu? V.K./356

Ö +Y (YF- -k+ş) +E

Hikâye hâlimizin aynıdır, değil mi? V.K./407

Ö +Y (YF- -k+ş) +E

—Ne var ki? V.K./567

Ö +Y (YF- -k+ş) +H

Kur'an ayakaltında sürünsün mü, İlâhî? V.K./702

Ö +Y (YF- -k+ş) +N

Zevî'l-ukül arasından seçilme bir hey'et Düşündü: Milleti i'lâya çâre hangisidir? V.K./416

Ö +Y (YF- -k+ş) +ST

Şimale doğru bütün Pirzerin, İpek, Yakova, Fezâ-yı mahşere dönmüş girîv-i matemden... V.K./644

Ö +Y (YF- -k+ş) +Yaç

Yapan da kim? Adı Osmanlı ruhu Yunanlı, Bu işte en mütehasşıs bölük bölük kanlı! V.K./671

Ö +Y (YF- -k+ş) +ZT

Zavallı çırpınıyor boyladıkça hüsrânı... V.K./339

Ö +Y (YF- -k+ş)+E

Şadırvanın, körü altında saklayan, sapağı Delinmemiş mi? K.N./24

Ö +Y (YF- -k+ş)+E

— Kemer gözüktü hele... İ.A.F.Y./181

Ö +Y (YF- -k+ş)+KrT

Milletin öz evlâdı, /Yabancıdan daha düşman kesildi birbirine! İ.A.F.Y./178

Ö +Y (YF- -k+ş)+N

-Şu karşılıklı binalar düşündürür mü seni? İ.A.F.Y./162

Ö +Y (YF- -k+ş)+N +ZT

-Zaman bilir onu artık. İ.A.F.Y./180

Ö +Y (YF- -k+ş)+SC

-Zavallı saklanıyor: hâli görmek istemiyor! İ.A.F.Y./183

Ö +Y (YF- -k+ş)+ZT

Ebû Ubeyde hemen koştu almasıyle haber. V.K./245

Ö +Y (YF_+E+_YF)- -k+ş)

Aduvve karşı cehennem kusan mehîb efvâh; /Omuzlarında savâik yatan sehâb-ı sipâh; Uyûn-i hırsa aman vermiyen ridâ-yı medîd:/ Kovuklarında yanardağ duran husûn-i hadîd;/ Refah içinde ömür sürmeler, meserretler; /Huzûr-i hâtıra makrun büyük sa'âdetler;/ Teeyyüd etmiş emeller, nüfuzlar, şanlar;/

Küçülmiyen azametler, sürekli ümranlar.../ Eder netîcede sa'yin tecessümünde karâr. V.K./140

Ö +Y(YF- -k+ş)

Bu kemik külçesinin dinlenecek bir ciheti /Yoktu. HA./21

Ö +Y(YF- -k+ş)+ SC

-Siz soyunuz, yok hâlim! HA./19

Ö +Y([YF-] [-k+ş])

-Ömrü olan.[yaşasın] S.K./306

Ö +Y([YF-] [-k+ş])

Şeref mi, şan mı, şehâmet mi,din mi, îman mı? V.K./170

Ö +Y([YF-] [-k+ş])

Vatan mı, hiss-i hamîyyet mi, hak mı, vicdan mı? V.K./171

Ö +Y([YF-] [-k+ş])

Mezar mı, türbe mi, ecdadının kemikleri mi? V.K./172

Ö +Y([YF-] [-k+ş])

Salibi sineye çekmiş mesâcidin biri mi? V.K./173

Ö +Y(TYF-(HT +[YF]-)(-k+ş)

Yazık(dileği), günâhı nedir, bilmeyen şu mahkûma!(olsun.) K/50

Ö +Y(TYF-(ST +YF-) -k+ş)

Hayâl o manzaranın dehşetinden ürperiyor. V.K./84

Ö +Y(YF- -k+ş)

Bütün şu'ûn-i avâlim tecelliyâtı onun. V.K./2

Ö +Y(YF- -k+ş)

Cihan şu gördüğümüz kütleden ibaret mi? V.K./75

Ö +Y(YF- -k+ş)

Hayâtı hak tanıyanlar yorulmuyor... V.K./109

Ö +Y(YF- -k+ş)

Sürünmek istediğin şey! V.K./153

Ö +Y(YF- -k+ş)

Deden ne türlü yaşarmış... V.K./187

Ö +Y(YF- -k+ş) +YT

Sükûn tasavvuru kabil mi bu'd-i mutlakta? V.K./55

Ö +Y(YF- -k+ş)+ ZT +N

*Bu gayenin, bu hayâlin ümîd-i idrâki,/ Dolaştırır gece gündüz o rûh-i çâlâki.
V.K./115*

Ö +Y(YF- -k+ş)+ ZT

Çocuğun hâli fenâlaştı şu son günlerde. HA./2

Ö +Y(YF- -k+ş)+E

Bu ilk sahîfe müebbed zalâm içinde yine! V.K./21

Ö +Y(YF- -k+ş)+E +SC

Zaman da sa'ye çıkar: Çünkü hep onunla yürür. V.K./18

Ö +Y(YF- -k+ş)+E +Yaç.C.

*O sayedir ki: Yayıldıkça nuru eb'âda, Hayât ışıkları başlar sarây-ı mînâda.
V.K./39*

Ö + Y(YF- -k+ş)+E+YT

Zorun: Gebermemek ancak "ölümlü dünyâ" da! V.K./167

Ö + Y(YF--k+ş)

Serâpâ mülk-i Osmânî müeyyed taht-gâhındır. İS./12

Ö+ Csi +Y(YF--k+ş)

Bunların hepsi emîn ol ki cehâlettendir. K.İ./102

Ö+ E +Y (TYF-(İİT +YF-)-k+ş)

Bu intihar, öteden, üç yüz elli milyonluk, /Zavallı Alem-i İslâm için elim olacak! V.K./461

Ö+ E +Y(TYF-(GT+YF-)-k+ş)

O fakat sizce büyük bir şey mi? K.İ./35

Ö+ E+Y (YF- -k+ş)

Eskiden kalma bu söz, sanki o cansız beyinin, /Doğmadan rahmet-i Mevlâ'ya göçüp gittiğinin, /Dest-i kudretle yazılmış ezelî hâtırası! S.K./112

Ö+ H+ Y(YF--k+ş)

-Sen imam, saçmalıyorsun... K.İ./44

Ö+ Y ([YF-] [-k+ş])

Ne bir ekmek yedirir iş: ne de ekmek parası. [var] S.K./91

Ö+ Y ([YF-] [k+ş])+ Yaç.C

Nümâyan cebhesinden Sadr-ı İslâm'ın meâlîsi:[şöyledir:] /O sadrın feyz-i enfâsiyle gûyâ bir yığın ahcâr, /Kıyâm etmiş de, yükselmiş de bir timsâl-i nûr olmuş. F.C./8

Ö+ Y ([YF-][-k+ş]) +Öaç.C.

Bir tebliğ... Size âid sizi tahlîs edecek say-i belîğ. S.K./447

Ö+ Y ([YF-][-k+ş]) +ST

Ne bir yaşındaki ma'sûm için beşikte hayat; Ne seksenindeki mazlum için eşikte necat [var]: O, baltalarla kesiktir; bu, süngülerle delik... V.K./646

Ö+ Y (TYF- (AS +YF-)-k+ş)

"Müslümanlık" denilen rûh-i İlâhî, arasak, /"Müslümanız" diyen insan yığınınından ne uzak! S.K./418

Ö+ Y (TYF-(VsT+YF-)-k+ş)

Âlâm-ı hayâtın iki kat büktüğü ecsâd /Feyzindeki te'sîr ile âsûde revandır. B./4

Ö+ Y (TYF-([N]+YF-)-k+ş)+ İhT + E +Naç.C.

Mütefekkirleriniz [şunu] anlamıyorlar sanırım, Ki çemenzâr-ı terakkide atılmış her adım, /Değişir büsbütün, akvama, cemâ'âte göre; /Başka bir kavmin izinden yürümek, çok kere; /Âdeta mühlik olur; sonra ne var, her millet;/Gözetir seyr-i tekâmülde birer ayrı cihet. S.K./409

Ö+ Y (TYF-(DT +VsT +YF-)-k+ş)

Devr-i fetrette kalan, hem de asırlarca kalan; /Vahşetin, gılzetin a'mâkına daldıkça dalan; /Gömerek dipdiri evlâdını kum çöllerine, /Bunda bir neşve duyan hiss-i nedamet yerine! Önce dağdan getirip yonttuğu taş parçasını, /Sonra halik tanıyan bir sürü vahşî yığını; /Nasıl olmuş da, otuz yılda otuz bin senelik /Bir terakki ile dünyâya kesilmiş mâlik? S.K./421

Ö+ Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş)

O mükedder, elîm çehre bütün Kesif bir bulut altında perde-pûş-i melal... K.N./7

Ö+ Y (TYF-(GC+YT +YF-) -k+ş)

Ağniyâ, zannederim, sizde de az çok olacak... S.K./136

Ö+ Y (TYF-(YF- -k+ş)+ E +Yaç.C.

Tek kıvılcım kabarıp öyle cehennem kustu: /Ki hemen kol kol olup sardı bütün bir yurdu. Ü.B.K.D./5

Ö+ Y (YF- -k+ş)

Muhiti hep mütevâlî leyâl-i dûrâ-dûr... K.N./4

Ö+ Y (YF- -k+ş)

Nasıl hakikat-i yeldâ? K.N./9

Ö+ Y (YF- -k+ş) + GT

Bu ses, bu manzara gayet hazin gelirdi bana. K.N./3

Ö+ Y (YF- -k+ş)+ E + Yaç.C.

O ne yangın ki: Ocak kalmadı söndürmediği! Ü.B.K.D./6

Ö+ Y (YF- -k+ş)+ E + Yaç.C.

O ne tûfan ki: Yakıp yıktı bütün vâdîyi! Ü.B.K.D./7

Ö+ Y (YF- -k+ş)+ E +Öaç.C.

Yalınız bir kuru çöl var ki, ne sorsan: Hâmûş! Ü.B.K.D./9

Ö+ Y(TYF-(DT +YF-)-k+ş)

Bu bî-nihâye avâlim idaresiz yürümez... V.K./65

Ö+ Y(TYF-(ZT +N +YF--k+ş) +DT

Gölgesinden bile korkup bağırان bir ödle /Otuz üç yıl bizi korkuttu "şeriat!" diyerek. K.İ./99

Ö+ Y(YF- -k+ş

Bizim Şark'ın da, Böyle daldırma olur... S.K./8

Ö+ Y(YF- -k+ş) +E

Hasbihâl etmek için başka adam yok ki... K.İ./111

Ö+ Y(YF- -k+ş)+ E + YT +ZT

Sayısız medrese var gerçi Buhârâ'da bugün... S.K./163

Ö+ Y(YF- -k+ş)+ ZT

Gönderenler ne peşîmân oluyorlar şimdi! S.K./143

Ö+ Y(YF- -k+ş)+E+ Öaç.C.

*Bir cemâat ki: Nihayet ona gelmez de iyi, /Ağacın hey'et-i mecmuası, yâhud
çiçeği, /Ta gider, sîne-i milletten urup hâke serer; /Milletin kendi olur işte o
baltayla heder! S.K./441*

Ö+ Y(YF--k+ş)

Beyimin şimdiki haysiyyet-i mevhûmesine /Diyecek yok... K.İ./42

Ö+ Y(YF--k+ş)

Beni ısrâr ile da'vetteki maksad bu mudur? K.İ./46

Ö+ Y(YF--k+ş) +CSE

Bu yenir herze midir? K.İ./76

Ö+ Y(YF--k+ş) +ZT +DT

-Haremin geldi demin ağılıyarak sızlıyarak... K.İ./47

Ö+ Y(YF--k+ş)+E +SC

Sen duâ et ki "şer'ât" demiyor evde karın! K.İ./81

Ö+ Y(YF--k+ş)+GT

Tek kadın çok sana emsâl olan erkekler için. K.İ./79

Ö+ Y(YF--k+ş)+YT

Hangi bir seyyie yok defter-i a'mâlinde? K.İ./71

Ö+AS+Y(YF- - k+ş)

*Yalınız iç kapının üstüne yükseltileni, /-Mutlaka medhali göstermek için olmalı
ki- Bir siyak üzre atılmış, sıralanmış öteki / Kubbelerden daha yüksek, daha
vâsi' duruyor. S.K./40*

Ö+AS+Y(YF--k+ş)

Umûmen ahlâk, -"Pek bozuk" az gelecek- namütenahi düşkün! S.K./155

Ö+Csi +Y (TYF-(ST +YF-)-k+ş) + N

Medenî Avrupa, bilmem, niye görmezdi bunu? S.K./117

Ö+E + Y(YF- -k+ş) + E+ Öaç.C.

*Bu kütle işte bizim kâinatımızdır ki: — Kuşatmasıyle beraber nazarda eflâki —
Hududu çevriliyor kehkeşan nitâkiyle. V.K./58*

Ö+E +AS +Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş)

*Şu, göğsü baltaların en körüyle parçalanın, Şu, beyni taşların altında uğrayıp
kafadan, Karın, çamurların üstünde, inleyen canlar; Şu, bir yığın kömür
olmuş, kül olmuş insanlar; Ki gazlı bezle, o olmazsa, yağlı katranla Yakıldı
Bulgar'a şâyeste bir soğuk kanla; "Salibe secdeye varmak Huda'ya isyandır."
Deyip Huda'sına kurbân olan şehîdandır. V.K./616*

Ö+E +Öaç +Y (YF- -k+ş)

*Sarayiçi'ndeki bîçareler ki hepsi kadın... Kenara vurmuş olan kısımdır bu
ecsâdm! V.K./598*

Ö+E +Y (KT +YF-)-k+ş) +E

Git!" demek, hem, düşünürsek ne büyük bir züldür! HA./32

Ö+E +Y(TYF-(DT +ÇıT +YF-) -k+ş)+YöT

Zavallılar, hani, bir ân içinde bin kerre, /Kaçıp ikinci takımdan koşar birincilere. V.K./108

Ö+E +Y(TYF-(YT+YF-) -k+ş) +Csi

Görenek hem yalnız Çin'de mi salgın; nerde! S.K./181

Ö+E +Y+(YF- -k+ş)+Csi

Bir müşirlik mi var? Allâhu veliyyü't-tevfîk! S.K./97

Ö+E+ Y(TYF-(ZT+DT+YF-) -k+ş)+YT

Ben artık kalınca âzâde, /Ne âşıkâne koşardım hasırlar üstünde! F.C./23

Ö+E+Y (YF- -k+ş)

Sarıklarından asılmışların hesabı mı var? V.K./619

Ö+Öaç +Y (YF- -k+ş)

Kader: Şeraiti mevcûd olup da meydanda, /Zuhura gelmesidir mümkünâtm a'yânda. V.K./237

Ö+Y ([YF-] [-k+ş])

-Şu sağ taraftaki? İ.A.F.Y./164

Ö+Y (TYF- (N+HT +YF-)-k+ş)

Bütün evâmire i'lân-ı harb eden şu sefih, /Mükellefiyyeti Allah'a eyliyor tevcih! V.K./228

Ö+Y (TYF-(DT +N +YF-) -k+ş) +ZT

Bir ihtiyar yalnız dinleyip bidayette; "Mahalle mektebi lâzım!" demiş,

nihayette. V.K./418

Ö+Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş)

Tevekkül öyle tahakküm demek mi Yezdan'a? V.K./225

Ö+Y (TYF-(DT+YF-) k+ş)+N

Göğsü imanlı beş on tane fedaî gelerek, /Dediler: "Sen ne basarsan, onu tevzî edecek /Vâsitan işte biziz: korkulacak şey yoktur./ Para lazımsa da bildir ki verenler bulunur." S.K./129

Ö+Y (TYF-(N +YF-) -k+ş) +E +YT

Gömülmek istemiyenler boyunca hüsrana; Nifakı gömmeli artık mezâr-ı nisyâna. V.K./477

Ö+Y (TYF-(N+ YF-) -k+ş)+E+Csi

Alev saçaklara sarsın mı, yâ ibâd-Allah? V.K./512

Ö+Y (TYF-(YT +Ü +YF-) -k+ş)+BnT

Belinde seyf-i "sadâkat", elinde bir kamçı, Ferik nişanları altında gördüğüm umacı, Ziyâ-yı bedr-i münîrin içinde, yâ Rabbi, Dururdu sîne-i îmâna girmiş ukde gibi! İS./58

Ö+Y (TYF-(YT +YF-) -k+ş) + E +H

Şu, haş kazılmak için alnı parça parça olan; Şu, vaftiz etmek için buzlu gölde dondurulan Zavallılarla soğuklarda titreşen eytâm; Şu, süngülerle aranmış delik deşik erhâm; Şu, na'sı kanlı çarıklarla çiğnenen kızlar; Şu, hanedanı sönenler; şu hânümansızlar; Şu ümmehât-ı perişan; şu derbeder evlâd; Şu, saç yolan ninecikler; şu inleyen ecdâd; Şu, bombalarla çöken kubbeler derûnundan; Kemik sütunları hâlinde fışkıran ecsâd; Şu kül yığınları altında saklı gövdeleri Tavaf eden, o yürekler dayanmıyan feryâd; Tiyatrolarda görülmez, değil mi, nazlı beyim? V.K./675

Ö+Y (TYF-(ZT +YT +YF-) -k+ş)

Sen şimdi doğru kahveye gir! V.K./207

Ö+Y (TYF-(ZT+YF-) -k+ş) +N

Eteklerinde zıgın saklı bildiğin orman,/ Bugün barındıramaz hâle geldi bir tavşan! İ.A.F.Y./18

Ö+Y (YF- -k+ş)

Yükün hafifledi... V.K./206

Ö+Y (YF- -k+ş)

Onun hazîne-i in'âmı kendi veznendir! V.K./211

Ö+Y (YF- -k+ş)

Biraz da saygı gerektir... V.K./221

Ö+Y (YF- -k+ş)

Ekilmeden biçilen tarla nerde var? V.K./232

Ö+Y (YF- -k+ş)

Vatan muhabbeti, millet yolunda bezl-i hayât; /Hülâsa, aile hissiyle cümle hissiyyât; /Mukaddesatı için çırpınan yürekte olur. V.K./450

Ö+Y (YF- -k+ş)

Herif: Vatan-ber-dûş! V.K./453

Ö+Y (YF- -k+ş)

Reîs-i ailenin intiharı: Çılgınlık! V.K./471

Ö+Y (YF- -k+ş)

Bizim de hâlimiz aynıyle köylünün hâli! V.K./524

Ö+Y (YF- -k+ş)

" Ya Bulgar ol, ya geber!" sâde hâinin dediği... V.K./617

Ö+Y (YF- -k+ş)

Müstakbel için sîne-i millette emel yok! V.K./698

Ö+Y (YF- -k+ş)

Şurda üç beş günü var... HA./30

Ö+Y (YF- -k+ş)

Bu koğulmaktır. HA./45

Ö+Y (YF- -k+ş) + Csi

Kader ferâiz-i îmâna dâhil... Âmenna... V.K./235

Ö+Y (YF- -k+ş) + YöT +N +E +Naç

"Mukaddes ordu"yu te'yîd eden bu azgınlar Saçıp savurdular etrafa öyle yangınlar: Ki uğradıkları yerlerde tütüyor bir ocak... V.K./672

Ö+Y (YF- -k+ş) +E

-Yeter!Hastanın çehresi meydanda ya! HA./27

Ö+Y (YF- -k+ş) +H

Bu duygusuzluğa bir çâre yok mu, Allah'ım? V.K./519

Ö+Y (YF- -k+ş) +KT

Hezimetin sonu ölmek değildir elbette. V.K./413

Ö+Y (YF- -k+ş) +ŞC

Ölüm kolay... Diyebilsek sonunda: "'Kurtulduk!" V.K./460

Ö+Y (YF- -k+ş)+Csi

Hamâkatin aşıyor hadd-i i'tidâli, yeter! V.K./231

Ö+Y (YF- -k+ş)+E

Hudâ vekîl-i umurun değil mi? V.K./209

Ö+Y (YF- -k+ş)+E +Yaç

—Sıkılmak, eski adamlarda nadiren görülen /Bir ibtilâya denirmiş ki, şimdi geçti? İ.A.F.Y./97

Ö+Y (YF- -k+ş)+N

Avlunun sâha-i üryanına bin sâye-i nûr /Döşeyen bunca kemerlerle sütunlarda vakur /Bir tenazur yoruyor görmek için irkileni. S.K./ 39

Ö+Y (YF- -k+ş)+ZT +DT

Çoluk, çocuk sürünürmüş sonunda aç kalarak... V.K./208

Ö+Y(TYF-(DT+YF-) -k+ş)

Bu giden kafilenden birçoğu cidden tahsil /Ederek döndü. S.K./141

Ö+Y([YF-] -k+ş)

Okunandan ne haber?[var] S.K./164

Ö+Y(TYF- (ÇıT+DT+ Csi+YF-) -k+ş)

"Böyle gördük dedemizden" sesi milyonlarca /Kafadan aynı tehevürle bakarsın, çıkıyor! S.K./179

Ö+Y(TYF-(KrşT+HT +YF-) -k+ş)+DT

Şu pek sakın duran dîvâr, Asırlar geçti hâlâ bâtulın pîş-i hücûmunda, /Göğüs germektedir, bir kerre olsun olmadan bîzâr. F.C./10

Ö+Y(TYF-(BnT+YF-) -k+ş)+Ü

Bembeyaz lihye-i pâkiyle, beyaz destarı, / O mehîb alnı, o pek munis olan didârı, /Her taraftan kuşatıp, bedri saran hâle gibi, / Ne şehâmet, ne melâhat veriyor, yâ Rabbi! S.K./72

Ö+Y(TYF-(DC+YF-)-k+ş)

Bu güher-pârenin eb'âd-ı semavîsinde, /Yorulan dîdelerin hâke neden insin de,/Levse dalsın yeniden? S.K./17

Ö+Y(TYF-(DT +VsT+N+YF-)-k+ş)

O, bunca yıl çalışıp alnının teriyle seni /Nasıl büyüttü?K/21

Ö+Y(TYF-(DT +YF-)-k+ş) + DTaç

Muzaffer ordusu hakkıyla intikam alıyor: /Çoluk, çocuk, kadın, erkek, ne bulsa parçalıyor. V.K./585

Ö+Y(TYF-(DT+YT+YF-)-k+ş)

Hücûm-i mihnet-i peyderpeyiyle dünyanın, /Hayâtı bir yığın âlâm olan zavallı kadın, /Hasırdan örtüsü dûşunda hufreden indi... H/29

Ö+Y(TYF-(E+ZT+YF-)-k+ş)

Enîn-i ruhu da artık müebbeden dindi. H/30

Ö+Y(TYF-(HT +YF-)-k+ş)+Yöt

Nasılsa bedrin o akşam nıgah-ı simini, Tarassud etmek için sanki evlerin içini; Dikildi safha-i mînâda semt-i re'simize. İS./26

Ö+Y(TYF-(YF-) -k-ş) +E +Yaç.C

O revzenler, nazarlardan nihan dîdâra müstağrak,/ Birer gözdür ki sıyrılmış önünden perde-i esrâr. F.C./4

Ö+Y(YF - - k+ş)+E +Yaç

Bu bir ayaklı sefâlet ki yalnayak, baş açık: K/43

Ö+Y(YF - -k+ş)+ZT

Benim de yandı içim anlayınca derdinizi... K/19

Ö+Y(YF- -(k+ş))

-Sübek kadar yüzü hütdağı kesildi! H/9

Ö+Y(YF- -k+ş)

Bu bir hamal küfesiymiş... K./7

Ö+Y(YF- -k+ş)

Sufûf ayakta müselsel cibâl-i velveledâr gibiydi. F.C./26

Ö+Y(YF- -k+ş)

Herkesin hissi bir olmaz. S.K./2

Ö+Y(YF- -k+ş)

*Yüce dağlar gibi, âfâka döşerken sâye, /O, bekadan daha câzib kesilen,
âbideye, /Bir nazar, zevk-i bedî'îni yeter tatmine... S.K./20*

Ö+Y(YF- -k+ş)

Müslüman unsuru gayet geri, gayet cahil. S.K./177

Ö+Y(YF- -k+ş) +E

Bu perde bitti mi? H/32

Ö+Y(YF- -k+ş)+ Csi

*"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!" Urefâ mesleği: a'lâ, hem ucuz,
hem de şeker! S.K./172*

Ö+Y(YF--k+ş) +E+ Yaç.C.

*Bu neden? Çünkü nikâhın sonu ergeç boşamak; /Yahud akşamki gelenler gibi
hırgür yaşamak! K.İ./107*

Ö+Y+(YF- -k+ş)+E+Yaç.C.

*Vükelâ neydi ya? Curnalcı, müzevvir, âdî; / Ne Huda korkusu bilmiş, ne
utanmış ebedî, /Güç okur, hiç yazamaz bir sürü hırsız çetesi... S.K./101*

5.1.6. Özne Açıklayıcılarıyla Başlayan Cümleler

Öaç + [Ö] + Y (YF-[-k+ş])

Her ne işitsen [o] yanlıştır. S.K./236

Öaç + Ö + Y (YF- -k+ş)

İlmi tazyik ile ta'lîm, o da bir istibdâd... S.K./312

Öaç + Ö+Y(YF- - k+ş)

Hiç o gitsin de dönüp bakmayarak arkasına, /Nâsın efkârı -ki efkâr-ı umûmiyye odur- /Gitmesin kendi yolundan... Bu nasıl kabil olur? S.K./382

Öaç +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Sıkıntısız mütefennin, üzüntüsüz âlim, [o]Ne tatlı şey! V.K./355

Öaç +[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +ST

Yıkılsa arş-ı hükümet, tıkılsa kabre vatan, 'Vazifesinde değil: Çünkü "hepsi Allah'tan!" V.K./531

Öaç +[Ö]+ Y (YF- -k+ş)+Yaç.C.

Galeyan geldi mi, mantık savuşurmuş...[Bu] Doğru: /Vardı aklından o gün her kim gördümse zoru. S.K./287

Öaç +Ö+Y(YF- -k+ş)

Şark-ı Aksâ'dan alın, Mağrib-i Aksâ'ya kadar, /Müslüman yurdunu baştan başa kaç devrim var! S.K./77

Öaç + Ö + Y(YF-)-k+ş) + YT

Kahveler, nargileler, enfiyeler, şerbetler, Ruhu lebrîz-i safa eyleyecek sohbetler, Hepsi mebzul idi mecliste. K.İ./4

Öaç +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Heycâ-yi maişetteki feryâd-ı mehîbin /Dünyâda biraz dindiği an varsa [o] bu

andır. B./6

Öaç +Ö+ Y(YF--k+ş)

İki evlense ne varmış... K.İ./75

Öaç +Y(YF- -k+ş)+Ö

Zaman zaman görülen âhiret kılık diyar; /Cenazeden o kadar farkı olmayan canlar; /Damarda seyri belirsiz, irinleşen kanlar; /Sürünmeler; geberip gitmeler; rezaletler; /Nasibi girye-i hüsrân olan nedametler; /Harâb olan azamet, tarumar olan ikbâl; /Sukût-i rûh-i umûmî, sukût-i istiklâl; /Dilencilikle yaşar derbeder hükümetler; /Esâretiyle mübâhî zavallı milletler; /Harabeler, çamur evler, çamurdan insanlar; /Ekilmemiş koca yerler, biçilmiş ormanlar; /Durur sular, dere olmuş helâ-yı câriler; /Isıtmalar, tifolar, türlü mevt-i sârilere; /Hurafeler, üfürükler, düğüm düğüm bağlar; /Mezar mezar dolaşır hasta baktıran sağlar... /Atâletin o mülevves teressübâtı bütün! V.K./141

Öaç.C +[Ö]+ Y (YF- -k+ş) +E

Zavallının yüzü yok cehle,[bu] anlaşılmadı mı? V.K./432

Öaç.C +[Ö]+ Y(YF- -k+ş) +Csi

Karı dövmüş, boşamış... "Emr-i İlâhî" ne denir! K.İ./101

Öaç.C +Ö + +E +Y ([YF-]-k+ş))

— Hangi kanlı perde, şu mu?[Nedir?] V.K./610

Öaç.C. +[Ö] +Y(YF- -k+ş)

Çok şedâid iktihâm etmek gerektir, [O]doğrudur... D./14

Öaç.C. +[Ö] +Y(YF- -k+ş) +E

Bir da'vet, /Yetmiyor, öyle mi? K.İ./32

Öaç.C+[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Görmedim bir kişi, tek bir kişi meydanda... Garîb! Ü.B.K.D./37

Öaç+ [Ö] +Y (YF- -k+ş)

Kim ne söyleirse,[o] hemen el vurup alkışlanacak... S.K./303

Öaç+[Ö]+Y(TYF-(ZT +YF-) -k+ş)

Her ne sorarsan, [o] hep yok! S.K./93

Öaç+[Ö]+Y(YF- -k+ş)+ N

Kimin kolunda mesâi denen vefalı silâh /Görölmüyorsa, ümîd etmesin sonunda felah. V.K./120

Öaç+[Ö]+Y+(TYF-(GT+ YF-) -k+ş)+Ü+Csi

Nerde bir maskara sivrিলse,[o] hayâsızlara pîr, / Haydi Mabeyn-i Hümâyûn'a Ya bâlâ, ya vezîr! S.K./89

Öaç+E +Ö +Y(YF- - k+ş)

Şu, sütunlar ana divârına bağlanmak için, /Ara yerlerden atılmış müteaddid kemerin /Konarak sırtına şahin gibi durmakta olan / Kubbeler yok mu ya? Onlar buna vermez meydan. S.K./51

ÖaçC +[Ö]+Y(YF- -k+ş)

Birazdan oynayacak hepsi bunların,[bu]ne iyi! K/47

5.1.7. Tümleçlerle Başlayan Cümleler

[N] +Y (TYF-(ST +YF-) -k+ş)

-Nasıl kapatmalı? İ.A.F.Y./65

[N]+Y (YF- -k+ş) +Ö

Öyle yaratmış Yaradan. S.K./440

[YT] +Ö + Y (TYF-(YF- -k+ş) + E + Öaç.C

Rûh-i edyânı görür, hikmet-i Kur'ân'ı bilir /Ulemâ var ki Huzurunda bugün Garp eğilir. S.K./215

[YT] +Ö +Y (YF- -k+ş)

—Epeyce kahve de var... İ.A.F.Y./157

AC.+Öaç +E +Ö + Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş) +E+DTaç

— Ne oldu bilmiyorum şimdi, sağ değil sanırım/ — Kumar, şenâ'atin aksamı, irtikâb, içki... /Hülâsa defter-i a'mâli öyle kapkara ki: /Yanında leyl-i cehennem, sabâh-ı cennettir! V.K./545

AS+Y (YF- -k+ş) +Ö

Ferdalara kaldıksa eğer... Nerde o ferda? V.K./692

ÇıT +Y (YF- -k+ş)

İçinde leş taşıyan sineden ne hayr umulur? V.K./451

ÇıT +Y (YF- -k+ş)+ Ö

O mevce mevce uzanmış duran hazâirden, /Duyuldu vurduğu binlerce sinenin birden! V.K./484

ÇıT +ZT +Ö +Y (YF- -k+ş)

Senden daha bir emr-i sükûn inmeyecek mi? T.Y.F/37

DC + Ö +Y(TYF-(ÇıT +YF-) -k+ş)

Nasıl olmuş da o fâzıl medeniyyet, o kemâl, /Böyle bir kavmin içinden doğuvermiş derhâl? S.K./422

DC +Ö + Y (YF- -k+ş) +N

Durmasın sonra kazan kaldıradursun ordu, /Düşmanın safları çiğner bu mukaddes yurdu. S.K./361

DC +Y(YF- -k+ş) +Ö

Nasıl olmuş da zuhur eyleyebilmiş Sıddîk! S.K./423

DC +Y(YF- -k+ş)+ KT +Ö

Gerek hücumu geçilsin, gerek müdâfa'aya /Müsellâh olmalı mutlak giren münâza'aya. V.K./121

DC+ N +Y (YF- -k+ş) + Ö

Bu Arabmış, bu Acemmiş, bu Tatarmış, demedim, /Müslüman unsurunun hepsini gördüm kendim. S.K./431

DT + Ö + Y (YF- -k+ş)

Arnavutlukla, Araplıkla bu millet yürümez... S.K./337

DT + Öaç + [Ö] + Y (YF- -k+ş)

Dikilip sahile binlerce basiret, imân; /Ne kadar maskaralık varsa [hepsi] kovulmuş kapıdan! S.K./205

DT + Y (YF- -k+ş)+ Ö

İt yetiştirmek için toprağı gayet münbit /Bularak, fuhş ekiyor salma gezen bir sürü it! S.K./318

DT + Y(YF- -k+ş)+ ZT+ DT+Ö

-Kapının perdesini /Açarak girdi o esnâda düzeltip fesini, /Bir uzun boylu çocuk... HA./10

DT +KaT+Ö +Y(YF- -k+ş)

Müessirât-ı tabîatle dâim uğraşarak; /Bütün cihan gibi onlar da istiyor yaşamak. V.K./106

DT +Ö +Y (YF- -k+ş)

-O hâlde kuş gibi sekmek değil midir lâzım? İ.A.F.Y./30

DT +Ö +Y (YF- -k+ş)+ N

Serilip yerlere binlerce şehîdin sarığı, /Silecek miydi en alçak neferin

çizmesini? Ü.B.K.D./33

DT +ÖT + Y(YF- -k+ş) +Ö

Görüp bu cûşiş-i san'atta rûh-i ecdadı, Biraz sıkılmalı şehrin sıkılmaz evlâdı!
İ.A.F.Y./96

DT +Y (YF- -k+ş) +Ö

Öyleyse nedendir bu tefâvüt ara yerde? T.Y.F/64

DT +Y(YF--k+ş)+Ö+Yöt

Son sınıftan iki vicdanlı refîkin koluna /Dayanıp çıktı o bîçâre sefâlet yoluna.
HA./64

DT +Yöt +Y(YF--k+ş)+Ö

Atarak arkaya bir lemha-i lebrîz-i elem, /Onu teb'îd edecek paytona yaklaştı
"verem!" HA./65

DT +ZT +Y (YF- -k+ş) +Ö

O hâlde, şimdi bizim hakkımız değil ölmek. V.K./466

DT+ Y (YF- -k+ş)+ Ö

Nehr-i feyzâfeyz-i insâniyyetin âhengine /Uymadan, kâbil değildir düşmemek
bir engine. D./9

DT+ Y(YF- -k+ş)+Ö + N

Diz çöküp mermerin üstünde yalın kat hasıra, /Bekliyor hepsi münâcâtı:
S.K./62

DT+[Ö] +Y (TYF-(+Naç +[N] +YF-) -k+ş)

O hâlde vahdete hâil ne varsa çiğneyiniz... V.K./490

DT+Ö +Y (TYF-(DT +N+YF- -k+ş) +E+Naç.C

O hâlde ben ona tam altı sahne arzedeğim: Ki her birinde değişsin bütün bütün

ahenk; Zemini yeknesak olsun, edası rengâ-renk! V.K./577

DT+Y (YF- -k+ş) +E +Ö

*Pomakların deşilip süngülerle vicdanı; Alınmak isteniyor tâ içinden îmânı!
V.K./613*

GT +H +N +Ö +Y(TYF-(DT +YF-)-k+ş)+ ST +STaç + Ü

*-Bence, doktor, onu siz bir soyarak dinleyiniz; /Hastalık çünkü değil öyle
ehemmiyetsiz, /Sâde bir nezle-i sadriyye mi illet? Nerde! HA./1*

GT +Ö+ Y(YF--k+ş)

Size haltetme düşer... K.İ./38

GT +Y (YF- -k+ş) +Ö

*Bizim çocuklara gelmez ne öyle çifte giden; /Ne böyle Arş'a kadar çifte
sallayan yerden! V.K./441*

HT + [Ö]+Y(YF- -k+ş) +NT+Naç.C.

*Azıcık bilmek için kadrini istiklâlin, /Bakınız çehre-i meş'ûmuna imzihlâlin:
/Yarılıp sanki zemin uğrayıvermiş, yer yer, /Bin sefil ordu ki efradı: Bütün
aileler. /Hepsi aç, bir paralar yok, kadın erkek çıplak: /Sokağın ortası ev,
kaldırımın sırtı yatak! /Geziyor çiğneyerek bunları yüzlerce köpek, Satılık
cevher-i nâmûs arıyor: Kâr edecek! Sen işin yoksa namaz kılmak için mescid
ara... Kimi camilerin artık kocaman bir opera;Kiminin göğsüne haç, boynuna
takmışlar çan, Kimi olmuş balo vermek için a'lâ meydan! Vuruyor bando şu
karşımda duran minberde; O, sizin secdeye baş koyduğunuz, mermerde, /Dişi,
erkek bir alay murdar ayak dans ediyor; /İşveler, kahkahalar kubbeyi
gümbürdetiyor! /Avlu baştan başa binlerce dilenciyle dolu... /Eski sahipleri
mülkün kapamışlar da yolu, /El açıp yalvarıyorlar yeni sahiplerine! S.K./368*

HT + Y(YF- -k+ş) +Ö

Şu'â-i muhriki altında, gündüzün, şemsin Yanan alınlar için bir hayat olur

lemsin... İS./29

HT +Y (YF- -k+ş) +Ö

Böyle bir maksad için çok bile i'dâdiyye! S.K./395

HT +Y (YF- -k+ş)+BT +ZT +Ö

*Ebû Ubeyde'ye imdada eylemişti şitâb, /Maiyyetindeki askerle bir zaman
Fârûk. V.K./243*

HT+Ö +Y (TYF-(N+ YF-)-k+ş)

Onun kıyamı için Sûr'u beklemek lâzım! V.K./518

İİT + KT+Y (YF- -k+ş) +E +NC +Ö

*Hurşîd-i ezelden nasıl ister ki haberdâr /Olsun daha bir zerreyi derk etmeyen
efkâr? T.Y.F/10*

İİT +Csi + Y(YF--k+ş) Ö+ Yaç

*Karı tatlîki için bak ne diyor Peygamber: "Bir talâk oldu mu dünyada, semâlar
titrer!" K.İ./74*

İİT +KT +Y (YF- -k+ş) +E +Ö +ZT

*İtlâka nasıl yol bulabilsin ki tefekkür?/Eşbâhı görür eyler iken rûhu tasavvur!
T.Y.F/22*

KaC +KaC +Ö +Y(TYF-(ŞT +YF-) - k+ş)

Yer çalışsın, gök çalışsın, sen sıkılmazsan otur! D./26

KaC+ [Ö]+ Y(TYF-(ST+YF-)-k+ş)

-Döveceksin, ne boşarsın? K.İ./49

KaC+ Ö+ Y(YF--k+ş)

Boşadın, dövmek ne? K.İ./50

KaT +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

İntihar etmek değilse yolda durmak, gitmemek, /Âsumandan refref indirsin demektir bir melek! D./18

KaT +Y(YF- -k+ş)+ Ö

Nizâm-ı kevne nighbân o sermedi kânun,/ Bütün cihanı tutarken tahakkümünde zebun, /Garîb olur beşerriyet çıkarsa müstesna. V.K./128

KrşC +E +Ö + E +Y₁ (TYF-(N +YF-) -k+ş)

Vâkıâ Rusça konuştuk, yine külhani, fakat, /Seslerin tavrına çoktandır edermiş dikkat. S.K./279

KrşC +Ü + Y (YF- -k+ş) + Ö

-Hasta canlandı, o iş bitti, diyorsun; heyhat! /Olamaz böyle sefil ümmet için hakk-ı hayat. S.K./273

KrşC+Ö+Y (YF- -k+ş) + ZT

Belki üç beş kişi olsun bulur, irşâd ederim, / Diye etrafa bakındımsa da, endîşelerim /İnkılâb eyledi bir namütenahi ye'se, / Görünüp sûret-i haktan kimi söylettimse. S.K./103

KrşT + [Ö]+ Y(YF - -k+ş) +Yaç.C.

Hayâtın eksik olmazken ağır bin bârı arkandan; Ölümler, korkular savlet ederken hepsi bir yandan; Şedâid iktihâm etmekte müdhiş bir mekânetle, Yolundan kalmayıp dâim gidersin... Hem ne ne sür'atle! İ./24

KrşT + Ö +Y (TYF-(N+DT +YF-) -k+ş)

Lâ-yüs'el'e binlerce suâl olsa da kurban, /İnsan bu muammâlara dehşetle nighban. T.Y.F/40

KrşT + Ö+Y (YF- -k+ş)

Yehûd Üzeyr'e, Nasârâ Mesih'e ibn'ul-lâh /Demekle unsur-i tevhîd olur giderse

tebâh; Senin bu kopkoyu şirkin sığar mı îmâna? V.K./224

KrşT + Y (YF- -k+ş)+ ZT +Ö

Şu senin âkıbetin bin bu kadar yıl evvel, /Sana söylenmiş iken doğru mudur şimdi cedel? Ü.B.K.D./61

KrşT +[Ö] +Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş)+ Naç.C

"Leyse li'l-insâni illâ mâ seâ" derken Hudâ; [şunu]/Anlamam hiç meskenetten sen ne beklersin daha? D./19

KrşT +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Küçük, büyük "ne vazîfem!" desin de iş yürütün! V.K./398

KrşT +Csi +[Ö]+ Y(TYF-(Csi +DC +YF--k+ş)+H

Ağzı meyhâneye rahmet okuturken, hele bak, /Bana gelmiş de şerîatçı kesilmiş... Avanak! K.İ./70

KrşT +DC+ Ö +Y(TYF-(ZT +YF-) -k+ş)+E +Yaç.C.

Önce dehşetli zıpırken, nasıl olmuş da, Ömer, /Sonra bir adle sarılmış ki: Değil kâr-ı beşer? S.K./425

KrşT +H+[Ö]+ Y(TYF-([N] +YF-) -k+ş)

Sözü bir parça uzattımsa da, oğlum, [beni] affet... K.İ./110

KrşT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Gıcırdamakla beraber serîr-i şevketimiz, /Bu dîni kurtaran ancak bizim hükümetimiz. V.K./463

KrşT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Semâ, zemin bütün envâr iken o pis gölge, Cebîn-i pâkine leylin ne payidar leke! İS./59

KrşT +Y(YF- -k+ş)+N+YöT+Ö

*Ziyâya doğru yüzüp gitmek istedikçe hayâl,/ Sürüklüyor onu girdaba dalga
dalga leyâl! V.K./23*

KrşT+ Ö +Y(TYF-(ZT+DT +YF-)- k+ş)

*Birinin ömrü mülâzımlıkta geçerken öteki, / Daha mektepte iken tayy-ı
merâtible ferîk! S.K./96*

KrşT+ Y(YF- -k+ş) +E +Ö +SC

*Diye dursun atalar: "Kal'a, içinden alınır." /Yok ki hiçbir işiten... Millet-i
merhume sağlar! S.K./341*

KrşT+Y(YF- - k+ş)+Ö+Csi

On üç yaşında buruşmuş cebîn-i sâfi, yazık! K/44

KT + Y (YF- -k+ş) + Ö +ŞT

Nasıl tükürmesin insan şu hâle baksın da? İ.A.F.Y./171

KT +Ö +E +Y (YF- -k+ş)+KrşT

*Ademden değil isbât, /Bir zerre-i mevcudu yok etmek bile heyhat, /Kâbil
olamaz çıksa da bin dest-i muharrib. T.Y.F/16*

KT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Nasıl tahammül eder hür olan esaretine? V.K./456

KT +ZT + Ö +Y (TYF-(DT +YF- -k+ş) +Ü

*Değil hakaiki şer'in, bugün, bedîhiyyât Bilâ-münâkaşa, ikrar olunmuyor...
Heyhat! V.K./328*

KT+Y (YF- -k+ş) +N +Ö

Şüphesiz yıktı o hülyaları meşhûdâtım... S.K./323

N + Ö +Y (YF- -k+ş)

Senin şu hâlini Sa'dî ne hoş hikâye eder... V.K./307

N +Y (YF- -k+ş) +ZT +N

Bunu idrâk eder birinci nazar. V.K./372

N + Ö +Y (YF- -k+ş) +Öaç

Sizi kim kaldıracak, sûru mu İsrâfil'in? S.K./354

N + Ö +Y(ZT +YF-)-k+ş)

Bu seng-pâreyi siz şimdi görmeyin nâçiz... V.K./82

N + ÖT + Y(YF- -k+ş) +Ö

Beni kaç kerreler ağılattı bu hınzırca şaka! S.K./258

N + Y(YF- -k+ş) + Ö

Beni yormuştu bu yıllarca süren yolculuğun, daha /başlangıcı... S.K./78

N + Y(YF- -k+ş) Ö +E +A.C. +Öaç.C.

*Bu cûş-i cür'eti etmekte ansızın mebhût, /Şu ses ki, mevc-i bülendiyle çalkanır
melekût: /"Unutma kendini, hem bilmiş ol ki ey insan, /Müebbeden kalacak
hilkatin esâsı nihan. /Semâyı alması kabil mi bir avuç hâkin? /O sahalar ki
yetişmez ziyâ-yı idrâkin, /Tasavvur et: Ceberûtum için bidayettir! /Mükevvenât
ki fikrince bî-nihâyettir, /Kemine zerresidir âsümân-ı hilkatimin. /Gelip
kenarına ummân-ı sermediyyetimin, /Rükû eder ebediyyen, kıyâm eden idrâk;
/Zekâ sücûda varır, vehm olur karîn-i helak. /Senin o sahada yoktur işin! /O
saha, benim, Bütün halâika mesdûd Kâbe Kavseyn'im! /Harîmi zâir-i tahmin
için küşâde değil; /Sarây-ı vahdetimin durma karşısında, çekil! /Çekil de feyz-i
mübînimle tâ ezelde sana /Müsahhar eylediğim bir cihanın ortasına Atıl...
/Fezayı dolaş, âsümâna çık, yere in; /Lisân-ı gaybım olan beyyinât-ı
hikmetimin, /Vücûdu inleten âheng-i yek-meâlini duy! /Düşünme, haydi şu*

âheng-i sermediyyete uy: /Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki beka sa'y olursa hak edilir." V.K./79

N +DT +Y (YF- -k+ş) + VT +E +DTaç

Zemîni öyle boyanmış ki, hûn-i İslâm'a: /Kızıl kesafeti çökmüş cebîn-i eyyama! V.K./664

N +E +Ö +Y (YF--k+ş) +Ü

Bir mülhidi lâkin kim eder tesliye heyhat? T.Y.F/55

N +Ö +Csi+Y (YF- -k+ş) +Ö

Esiri öldürüyor, bak ki, zulmün en koyusu! V.K./595

N +Ö +Y (YF- -k+ş)

Mezardan akseden âvâzı kimse dinler mi? K.N./20

N +Ö+ Y(YF- -k+ş)

Bu istiğrakı tek bir nefha olsun etmiyor ihlâl. BÜ./4

N +ÜT +E + Ö +Y (YF- -k+ş) +YT

Yalın ayak, baş açık, bir paçavra sırtında; /Bu tamtakır adanın tamtakır muhitinde; Acından ölmeye mahkûm olan zavallıları, /Sular bıraksa da Bulgar bırakmıyor dışarı! V.K./601

N +Y (YF -k+ş) +Csi +Ö +Ü

Halkı irşâd edecek öyle mi bunlar? Heyhat! S.K./397

N +Y (YF- -k+ş) +Ö

Fikr-i kavmiyyeti tel'în ediyor Peygamber. Ü.B.K.D./59

N +Y (YF- -k+ş) +Ö

Süveyş'i yardı herif... V.K./362

N +Y(TYF-(ZT +YF-)-k+ş) +Ö +E+ Naç.C.

*İlmi az, görgüsü çok, fıtratı yüksek bir imam Tanırım ben, ki hayatında
tanıtmıştı babam. K.İ./1*

N +Y(YF- -k+ş) +Ö

Birer lisân-ı tazallüm uzattı her makber... V.K./181

N +ZT +Y (YF- -k+ş) +Ö +DT

*O Pâdişâh-ı Şehîd'in huzûr-i heybetini, Sonunda çiğneyecek miydi Sırb'ın
orduları, İçip içip gelerek önlerinde bandoları? V.K./636*

N+ Ö +Y(TYF-(DT+ YF-) -k+ş)

*Müslüman, fırka belasıyla zebun bir kavmi, /Medeni Avrupa üç lokma edip
yutmaz mı? S.K./347*

N+ Ö+Y(YF- -k+ş)

Arş-ı âmâli bu ses tâ temelinden yıkıyor. S.K./180

N+ Y (YF- -k+ş) +E +Ö

Öyle bir hârika gösterdi mi insâniyyet? S.K./420

N+ Y (YF- -k+ş) +Ö

Beni ağlattı herif. S.K./225

N+ Y(YF- -k+ş) +Ö

Bu azm-i kahiri nevmîd eder mi bir hâil? V.K./42

N+Y (TYF-(AS+YF-) -k+ş)+Ö

Eski sevdaları, kabilse, unutsun Ruslar... S.K./268

N+Y (YF- -k+ş) + E +Ö

-Adam yetiştiremezmiş. demek ki, toprağımız!.. İ.A.F.Y./25

N+Y (YF- -k+ş) +Ö

Bunu teslim eder insafı olanlar azıcık. S.K./416

Naç + [Ö₁] + E +Y₁ (TYF- (N + YF-)-k+ş) + YT

Doğruluk, ahde vefa, va'de sadâkat, şefkat: /Âcizin hakkını i'lâyâ samîmi gayret: /En ufak şeyle kanâ'at, çoğa kudret varken; /Yine ifrat ile vermek, veren eller darken; /Kimsenin ırzına, namusuna yan bakmayarak, /Yedi kat ellerin evlâdını kardeş tanımak; /"Öleceksin!" denilen noktada merdâne sebat; /Yeri gelsin gülerek, oynayarak terk-i hayat; /İhtirâsât-ı husûsiyyeyi söyletmeyerek, /Nef-i şahsîyi umûmunkine kurban etmek; /Daha bunlar gibi çok nâdire gördüm orada... S.K./201

Naç +H +[Ö] + Y([N] +YF-)-k+ş)

-Nen var a kuzum; anlayalım? K.İ./18

Naç.C. +H +[Ö]+ Y(TYF-(E +[N]+ÖT +YF-)-k+ş)

Bu kimin harcı, a sersem, hele [onu]bir kere düşün! K.İ./78

ÖT + [Ö] +Y (TYF-(N +YF-)-k+ş)

Biraz da dikmeyi öğrenseler... İ.A.F.Y./12

ÖT +Y (YF- -k+ş)+E +ZT +Ö

-Biraz muhafazakârânedir ya şimdi bu da... İ.A.F.Y./115

ÖT +Y(YF- -k+ş)+E+Ö+ÖTaç

O kadar ince tutulmuş ki tenazurda hesab:/ Haricen kubbenin üstünde inen hatt-ı mümâs, /Ediyor her iki cânibde tamamiyle temâs, / Tarafeynindeki san'atlı yarım kubbelere. S.K./53

ÖT +Y(YF--k+ş)+ E +ÖTaç.C

Ne mel'unsun ki rahmetler okuttun rûh-i İblis'e! İS./8

SC + YGT + Ö + Y (YF- -k+ş)

*Dalkavuk devri değil, eski kasâid yerine, /Üdebânız ana avrat sövüyor
birbirine! S.K./316*

SC +[Ö]+ Y(TYF-[N] +YF-)- k+ş)

-Silik bu yirmilik [onu] almam...H/5

SC +Y (YF- -k+ş) +Ö

Sana az geldi ezanlar, diye ötsün mü bu çan? Ü.B.K.D./63

SC+ Ö + Y (YF- -k+ş)

Yük ağır, ecriden nisbetle azîm olsa gerek! S.K./322

SC+[Ö] +Y (TYF-[N]+YF-)-k+ş)+H

Bî-günâhız çoğumuz... Yakma İlâhî! S.K./454

SC+ÇıT + Y(YF- -k+ş) +Ö +Öaç

*Açıktı pencereler; sağlı sollu her evden Gelirdi türlü sadâlar, acıklı, bazen şen.
İS./30*

SC+Naç +N + Y(YF- -k+ş) +Ö

*Fusûlü dörde çıkarmaz bizim sokaklarımız; Kurak, çamur, iki mevsim tanır
ayaklarımız! İS./18*

ST + Ö +Y (YF- -k+ş)

*"Zevk-i hürriyeti onlar daha çok anlamalı" /Diye mekteblilerin mektebi tek mil
kapalı! S.K./311*

ST + Ö +Y(YF- -k+ş)+ H

Neden bu leyl-i serâir açılmıyor yâ Rab? V.K./78

ST + Y (YF- -k+ş) +Ü +Ö

Ne yolda mahvoluyormuş bakın ki bir millet! V.K./652

ST +E+ Ö+Y (TYF- (N+ +YF-)-k+ş)+VT+ Csi

Neden ya, Hazret-i Hakk'ın Resûl-i Muhterem'i, /Bu bahsi men' ediyor mü'minîne, boş yere mi? V.K./241

ST +Ö +Y (YF- -k+ş)

—Nasıl şu banka güzel bir binâ mı? İ.A.F.Y./88

ST +Ö +Y (YF- -k+ş) +E

—Açılmamış diye evlerde kalmak olmaz ya? V.K./565

ST +Ö +Y(YF--k+ş)

Müslümanlık bu mu yâhû? diye insan yanıyor. K.İ./98

ST +Ö+Y (TYF-(DT+ YF-) -k+ş)

Neden uhuvvetiniz böyle münhasır namaza? V.K./498

ST +Ö+Y (YF- -k+ş)+YT +N

Neden beş altı vatansız beş altı kundakçı, Yığın yığın buluyor arkasında yardakçı? V.K./515

ST +Ö+Y(YF- - k+ş) +YT+ZT

Niye ilmin adı yok koskoca millette bugün? S.K./388

ST +Y (YF- -k+ş) +KT + Ö +ZT

Süveyş'in ağzına heykel nasıl dikilmişse, Bekâ-yı nâmını te'yîd için "dö Lesseps"e; Bizim de hakkımız elbette, içti hadı yaran Kanal boyunca birer heykel istemek o zaman! V.K./365

ST +Y (YF- -k+ş)+E+Ö

Niçin hakir oluyor, sonra, durmayıp öteden, /"Koşun! diyen, bu cehennem

henüz kıvılcım iken." V.K./516

ST+Y (YF- -k+ş) +Ö

Nasılsa gâib edip kâmilten muharebeyi, Esaret altına girmişti bir büyük millet.
V.K./415

ŞC + Y(YF-)-k+ş) + Ö

Demiş de olsa, denilsin: "Kuzum, nenin nesisin?" V.K./438

ŞC + YT +Csi +Y (YF- -k+ş)+ Ö

Yoklasan külleri, altından, emînim, ancak /Kömür olmuş iki üç parça kemiktir
çıkacak! Ü.B.K.D./11

ŞC + ZT +Y (YF- -k+ş) + Ö

Olursa bir kişinin koltuğunda on karpuz, Öbür gelişte de mümkün değil
selâmetimiz! V.K./390

ŞC+ [Ö]+ Y(YF--k+ş)

Eğer hayâtına kasdeyliyorsanız... Başka! V.K./446

ŞC₁ + [Ö₁]+Y₁(YF--k+ş)+N

Eğer hayâtını kasdeyliyorsanız vatanın: /Bakın, anâsır-ı İslâm'ı hangi
rabitanın /Devamı bağliyabilmiş bu müşterek vatana? V.K./443

ŞCaç.C. +ŞC +[Ö]+ Y(YF--k+ş)+KT

Boşamışsam canım ister boşarım elbette. K.İ./64

ŞT + Ö +Y (YF- -k+ş)+N

Zaman içinde zaman tayyolunmak imkânı/ Görülmedikçe tahayyür bırakmaz
insânı! V.K./269

ŞT + Ö +Y(YF- -k+ş)

Demek, şu arsada ot bitse nev-bahâr olacak... İS./16

ŞT +[Ö] + Y (YF- -k+ş) + N

Gözlerim çoktan açık olmasa, derdim: Kâbus... S.K./261

ŞT +[Ö] +Csi +Y (TYF-(HT+N +YF-) -k+ş)

"Ne var, biraz da ma'ârif getirmiş olsa..." desek /Emin olun size "hammallık etmedim?" diyecek. V.K./556

ŞT +[Ö] +Y (TYF-(N +YF-) -k+ş)

"Peki! Fezâili yok muydu söylediklerinin?" /Diyen çıkarsa "müverrihlik etmedim!" derdi. V.K./547

ŞT +[Ö] +Y (TYF-(N +YF-) -k+ş)+ Naç

Üşenmeden ona Kur'ân'ı anlatırsan eğer, /Şu ezberindeki esmayı muttasıl geveler: "Kurûn-i mâziyeden kalma cansız evradı /Çekerse, doğru mu yirminci asrın evlâdı?" V.K./539

ŞT +[Ö] +Y (TYF-(ZT+YF-) -k+ş)

Sana söylersem eğer, şimdi düşündüklerimi, /Ebediyyen bu hayâlâta veda eylersin. S.K./271

ŞT +[Ö]+Y (YF- -k+ş) +E

Gönderelim: Yolda ölür... HA./31

ŞT +KaT + Ö +E +Y(YF- -k+ş)

Îade etmenin imkânı yoksa mâzîyi, /Bu mübtezel yaşayıştan gebermen elbet iyi. V.K./150

ŞT +KT +[Ö] +Y(YF- -k+ş)

Değil hakikati, mevtin hayâli rü'yâda /Dikilse karşına, hiç şüphe yok, ödün patlar! V.K./168

ŞT +N +Y(YF- -k+ş)+Ö

Bu kâr-zâra düşen hangi ferd-i uzvî ki,/ Kımıldamaz, onu çiğner geçer hemen öteki. V.K./111

ŞT +Ö+ Y(YF- -k+ş)

Hazansız bir zemîn isterse, şâyet rûh-ı serbâzın, /Ufuklar, bu'd-i mutlaklar bütün mahkûm-ı pervâzın. BÜ./11

ŞT +Ö+Y (TYF-(N+ YF-)-k+ş)

Sararsa hangimizin hânümânı kurtulacak? V.K./513

ŞT +Ö+Y (YF- -k+ş)

O, sokmak istediğin, şekle girmesiyle kader; /Bütün evâmiri şer'in olur bir anda heder! V.K./240

ŞT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Biz olmasak bu kadar hânümân yetim olacak! V.K./462

ŞT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Tunus'ta, Fas'ta Cezayir'de, Çin'de, İran'da, Cava'yla, hıttâ-i Hindî'de, belki Afgan'da, Sibiryâ, Hıyve, Buhârâ, Kırım muhitinde, Yaşarken ehl-i salibin nüfuzu altında; Zavallı Âlem-i İslâm eğer salibe henüz Sarılmıyorsa, kolundan çeken: Bu kudretiniz. V.K./464

ŞT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Bu kudret olmasa: Dünyâ tanassur eyliyecek... V.K./465

ŞT +Y (YF- -k+ş) +Ö

Bir değil, yüz bin bahâr indirse hattâ âsüman; /Hiç kımıldanmaz benim rûhumda kök salmış hazan! Ç.B.S.B.C./10

ŞT +Y (YF- -k+ş)+Ö

Tevekkül olmasa kalmaz faziletin nâmi... V.K./265

ŞT +ZT +[Ö]+Y (YF- -k+ş) +N

Muallim ordusu derken, çekirge orduları Çıkarsa ortaya, artık hesâb edin zararı! V.K./435

ŞT +ZT +Y (YF- -k+ş) +E+Ö

Bugün tüterse henüz gelmemiş, demek ki, çağı! V.K./504

ŞT+ YT+ Y(YF- -k+ş) +DT+Ö

Bir fenâlık görerek yapma, desen alnına ta, /İniyor hatt-ı celîsiyle Hamîdî tuğra! K.İ./113

ŞT+ Ö +Y (TYF-(VsT +E+YF-)-k+ş)

Hâil olsaydı terakkiye eğer şer'i mübîn, /Devr-i mes'ûd-i kudûmuyle giren asr-ı güzîn, /En büyük bir medeniyetle mi eylerdi zuhur? S.K./426

ŞT+ Ö +Y (YF- -k+ş)

Mündemiç olmasa ruhunda onun nâ-mahsûr /Bir tekâmül, o kadar hârika nerden doğacak? S.K./427

ŞT+[Ö] +Y (TYF-(NC +YF-)-k+ş) +H

Sendense eğer çektiğimiz bunca devâhî, /Kimden kime feryâd edelim, söyle İlâhi! T.Y.F/39

ŞT+E + ŞT+Ö +Y (TYF-(N +YF-)-k+ş)

Mahalle mektebi olsaydı bizde vaktiyle; Ya uğrasaydı kalanlar güzelce ta'dîle; Yarım pabuçla gezen, donsuz üç buçuk zibidi, Bir Arnavudluğu isyana kaldırır mı idi? V.K./425

ŞT+ST+Ö +Y (+YF-)-k+ş)

O yoksa, hangi vesileyle biz ilerliyelim? V.K./354

ŞTaç.C. +ŞT +[Ö]+Y(TYF-([N] +YF-)-k+ş) +Naç.C.

Senin bir nüsha-i kübrâ-yı hilkat olduğun elbet, Tecellî etti artık; dur, düşün öyleyse bir hükmet: Nasıl olmak gerektir şimdi ef'âlin ki, hem-pâyen Behâim olmasın, kadrin melâikten muazzezken? İ./25

ÜC +E +YT +Ö +Y(YF- - k+ş)

Yerin altında sinen zelzeleler fıskırsın; /Yerin üstünde ne bulduysa devirsin, kırsın; /Hakkı son sadme-i kahıryla bitirsin isyan; /Edebin şimdiki ma'nâsına densin "hezeyan"; /Kalmasın, hâsılı, altüst olarak hissiyyât, /Ne yüreklerde şehâmet, ne şehâmette hayat; /Yine kürsi-i mehîbinde Süleymâniyye, /Kalacak, doğruluğun yerdeki tek yurdu diye. S.K./25

ÜC +ZT +Y₁(YF- -k+ş) + N + Ö

Yetişmiyor mu ki dünyâ evinde çektiğimiz, / Yarın da yüklenelim âlemin günâhını biz? V.K./467

ÜT + E+ Y (YF- -k+ş)

Etse zâten ne çıkar? S.K./283

ÜT + Ö +Y (TYF-(N +YF-- k+ş) +ŞT

Şöyle dursun bu temenniye kulak vermeleri, /Sadr-ı a'zam paşanız fitre alır, sunsa biri! S.K./139

ÜT + Ö +Y (YF- -k+ş)

Yığın yığın sakatâtıyla geçmiş edvarın, Yıkılmış olsa da bir hayli kısmı dîvârın, Binâ-yı milleti i'lâ eden temel sağlam. V.K./409

ÜT + Ö +Y (YF- -k+ş) +ZT

-Hekim getirmeye koşsan, hekim de yok o zaman! İ.A.F.Y./7

ÜT + Ö+Y (YF-- k+ş)

Nasıl ki her kapının ayrı bir anahtarı var, Onun da var. V.K./371

ÜT +ZT +HT +Ö + Y(TYF-(N +YF-)-k+ş)

*Pervâzına yetmez gibi pehnâ-yı avâlim, /Gâhî seni bulsam diye, âvâre hayâlim
/Bir şevk ile lâhûta kadar yükseleyim der. T.Y.F/4*

ÜT+ Ö+ Y(TYF- (YT+YF-)-k+ş)+ N

*Etse dünyâları tûfan gibi levs istîlâ, /Bu, semâlarda yüzen, şâhikanın pâk eteği,
/Karşıdan seyredecektir o taşan mezbeleyi. S.K./24*

ÜT+E +YT + Ö+ Y ([YF-]-k+ş))

Yetişmiyor gibi yer, bir de gökyüzünde mezar![Var.] V.K./620

ÜT+Ö+Y(YF- -k+ş) +N

*Değil mezardaki na'şın enîn-i tel'îni, /Figânı bunca hayâtın çevirmemişti seni!
V.K./183*

VsT + Y (TYF- (HT + YF-)-k+ş) +Ö

*Güzelce süslenerek dest-i nâz-ı mâderle; /Birer çiçek gibi nevvâr olan
bebeklerle /Gelirdi safha-i mevvâc-ı ıyde başka hayât... B./32*

VsT +Ö +Y(YF- -k+ş)+Ü +H

Dilencilikle siyâset döner mi, hey budala? V.K./195

VsT+ KT +Ö +Y (TYF-(HT+YF-)-k+ş) +N +VTaç

*Şu fıkrasıyle, hakikat, Cenâb-ı Mevlânâ, Nigâh-ı ibrete açmış cihan kadar
ma'nâ; "Delik, deşik, evinin, bir zavallı hâne-harâb, Görür de hâlini, her gün
eder şu yolda hitâb: "Yıkılma hâ! Beni evvelce etmeden agâh; Çoluk, çocuk
biteriz sonra hep, ma'âzallâh!" V.K./402*

VsT+Öaç+ Y (TYF-(DT+YF-) -k+ş) +Ö +YT

Bir işaretle çocuklar çekilip tâ geriye, /Daldılar hepsi birer sesleri çıkmaz deliğe. S.K./146

VT +E +Ö +Y (YF- -k+ş) +KrşC

Eşbâha mı kurbün olacaktır cevelângâh?/Ervâh bütün mündehiş-i "sümme radednâh!" T.Y.F/8

YT + Ö +Y [(YF-) [-k+ş)]

Adım başında kurulmuş beşik salıncaklar, /İçinde darbuka, teplerle zilli şakşaklar. (var) B./17

YT +Ö +Y (YF- -k+ş)

Onun salındığı yerlerde bir kızıl tufan, Ne can bıraktı, ne îman, ne boğmadık vicdan! V.K./667

YT +Ö +Y(YF- -k+ş)

-Yanında kimse de yokmuş... H/20

YT +Ö+ Y (YF- -k+ş)

Yüzünde hande-i ümmîdi andırır bir nûr Görülmüyor! K.N./6

YT +Ö+ Y (YF- -k+ş)+ E +H

"Meşhed"in beynine haç saplanacak mıydı baba! Ü.B.K.D./15

YT +Y (YF- -k+ş) + Ö

Nereden gelmiş o Haydar'daki irfân-ı amîk? S.K./424

YT +Y (YF- -k+ş) + Ö

Kızıl ufukların altında kıpkızıl her yer... V.K./665

YT +Y (YF- -k+ş) Ö

Çamurda saplı, geniş rahleler bütün mermer... İ.A.F.Y./144

YT+ ÇıT+ N+ Y(YF- -k+ş) + E +ZT+ Ö

*Başka bir sahile gehvâre-i emvâcından, /Böyle şeh-dâne çıkarmış mı
yakınlarda zaman? S.K./14*

YT+KaT+Ö+Y(YF- -k+ş)

*Bu havalide cehalet ne kadar çoksa, nifak, /Daha salgın, daha dehşetli...
S.K./154*

YT+Ö +E +Y (YF- -k+ş) +Csi

Müslümanlık'ta "anâsır"mı olurmuş? Ne gezer! Ü.B.K.D./58

YT+Ö+Y([YF-] -k+ş))

Düğümlü alınının üstünde sâde bir çember. [var]K/41

YT+Y(YF- -k+ş)+Ö+SC

Omuzdan indi hasır, yoktu çünkü artık yol. H/27

YTaç +[YT] +Y(YF- -k+ş) +Ö

Nerde olsam çıkıyor karşıma bir kanlı ova... Ü.B.K.D./19

ZC + Ö + Y (TYF- (ST + YF-)-k+ş)

*Haydarâbâd'a yetiştim ki, bütün Hindistan, /"Verdi kaanûn-i esasiyi nihayet
Sultan!" Diye birdenbire çalkandı. S.K./227*

ZC + Y(YF- -k+ş) + Ö + N +YT

*Bahr-i Umman'da henüz çalkalanıyormuş tekne, /Attı hülya beni tâ Marmara
sahillerine! S.K./245*

ZC +Y(YF-- k+ş) +Ö +DT

*Getirin Mağrib-i Aksâ'daki bir Müslümanı; /Bir de Çin sûrunun altında
uzanmış yatani; /Dinleyin her birinin ruhunu: Mutlak gelecek, /"Böyle gördük
dedemizden!" sesi titrek, titrek! S.K./183*

ZC+ Ö +Y (TYF-(DC+ DT +YF-)-k+ş)+N

Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir: “Bu gece, /Sizinle câmi’e gitsek çocuklar erkence, /Giderseniz gelin amma namazda uslu durun; /Merâmınız yaramazlıksa işte ev, oturun!” /Deyip alırdı beraber benimle kardeşimi. F.C./21

ZC+ Y (YF- -k+ş)+Ö

Şöyle gözden geçse bir hilkat temâşâ-hânesi: /Çıkmıyor bir zerre fa’âliyyetin bîgânesi. D./24

ZC+ Y(YF- -k+ş)+ Ö+ E+ Öaç.C.

Istalâktitle donanmış o hazin sineleri, / Okşayıp nûr-i nazar, geçti mi artık ileri, Geliyor kısmen açılmış iki heybetli kanat, /Ki te’ârîci, telâfîfi ne müdhiş sanat! S.K./36

ZC+E+DT+Ö+Y(TYF-(ZT+YF-) -k + ş)+YT+ZT

Beş on gün oldu ki, mu’tâda inkıyâd ile ben /Sabahleyin çıkıvermiştim evden erkenden. K./1

ZC+Y (YF- - k+ş)+ N + DT+Ö

“Bu yarım kubbeler elbette açık durmayacak, Mutlaka birleşecektir” diye beş hatve kadar atıverdin mi, görür kubbeyi hayretle nazar... S.K./46

ZT + [Ö]+Y(YF--k+ş)

Ne demek! Dörde kadar evlenir erkek, demeye /Kalmadan başladı şirretliğe... K.İ./57

ZT + N +BnT +Y (YF- -k+ş) +Ö

Aman, etme, bırak! /Demeden şaşkınyı yağmur gibi ıslattı hacı! S.K./281

ZT + Ö + Y (TYF-(DT +N + YF-)- k+ş)

O zaman işte şu toprak yeniden işlenerek, /Bu filizler gibi binlerle fidan

besleyecek! S.K./175

ZT + Ö +Y (YF- -k+ş)

Subhunda bahârın şu sabâhat bulunur mu? B./7

ZT + Ö +Y (YF- -k+ş)+KrşT

Ebû Ubeyde: "Veba var!" deyince askerde; /Tevâbi'yle Ömer durdu kalkacak yerde. V.K./247

ZT + Ö+Y (TYF-(DT +ZT +YF-) -k+ş)+ Ü

Gelip bir gün tecellî etse mâhiyyât-ı masnûât, Taharrîden geçer, bir dem karâr eyler misin? Heyhat! İ./19

ZT + Y (YF- -k+ş) +Csi+ Ö

Bulunca kendine bir yer, doyunca kör boğazı, /Kapandı, gitti, bakarsın ki, nekbetin ağzı. V.K./454

ZT + Y (YF- -k+ş) +Ö

Koşan, gezen, oturan, mâniler düzüp çağıran,/ Davullu zurnalı "dans" eyliyen, coşup bağırان /Bu kâinât-ı sürûrun içinde gezdikçe, /Çocukların tarafındaydı en çok eğlence. B./31

ZT +[Ö] +Y (YF- -k+ş)+ZT

-Sapınca, doğru Vefâ meydanındayız şimdi. İ.A.F.Y./152

ZT +[Ö] +Y(TYF-(DT +YF-) -k+ş)+E +H+DT

Çoluk çocuk kesilirken; kadınlar inlerken; /Zavallılar seni erkek sanır da beklerken; /Hayâyı, ırzı ekip yol boyunca, çırpıplak, /Kaçarsın, öyle mi, hey kalp adam sıkılmıyarak! V.K./176

ZT +E +Csi +Ö +Y(YF- -k+ş)

Siz bu davada iken yoksa iyâzen-billâh, /Ecnebler olacak sâhibi mülkün nâgâh. S.K./340

ZT+Ö+Y(TYF-(DT+DT+YF-)k+ş)+Yaç.C.

Aceb kimin? Derken; On üç yaşında kadar bir çocuk gelip öteden, / Gerildi tekmeyle indirdi öyle bir küfeye: Tekermeker küfe bîâtâb düştü tâ öteye. K./8

ZT +E+DT +[Ö]+Y (TYF-(N+YF- -k+ş)+ZT +E

İnince derken, oyunlar budur, deyip beyni, "Davul bizim eve gelmiş!" demiş sonunda, hani? V.K./523

ZT +Ö + Y(TYF-(DT +YF-)-k+ş) +E

Ne âlâ; derken, Kapı şiddetle çalınmaz mı? K.İ./5

ZT +Ö + Y(YF- -k+ş)+YT +N

"Aman Grey! Bize senden olur olursa meded... /Kuzum Puankare! Bittik... İnayet et, kerem et!"/ Dedikçe sen, dediler karşıdan: "İnayet ola!" V.K./194

ZT +Ö +Y (TYF- (DT +HT +YF-) -k+ş)

Sabah olunca, herif dağ başında bir mağara Tasarlayıp, ebedî i'tikâfa niyyet eder. V.K./319

ZT +Ö +Y (YF- -k+ş)

Hâlâ mı bu İslâm'ı ezen mâtem-i yeldâ? V.K./693

ZT +Ö +Y(YF- -k+ş) +E+Yaç

Taşıp taşıp dökülürken o şi'r-i berceste, /Safâ-yı fıtratı şâhid ki: Tertemiz aslı; /Damarlarında yüzen kan da, can da Osmanlı! İ.A.F.Y./95

ZT +Ö+ Y(TYF-(N + YF-)-k+ş) +E +Yaç.C.

Taşarken haşrolup beynimden artık bin müselsel yâd, /Zalâmın sînesinden fışkıran memdûd bir feryâd, /O müstağrak, o durgun vecdi nâgâh öyle coşturdu: /Ki vâdiden bütün, yer yer, eninler çağlayıp durdu. BÜ./6

ZT +Ö+Y (TYF-(ST+ YF-) -k+ş)

Çıkınca avluya herkes niçin boğaz boğaza? V.K./499

ZT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Donanma, ordu yürürken muzafferen ileri, /Üzengi öpmeye hasretti Garb'm elçileri! V.K./197

ZT +Ö+Y (YF- -k+ş) +H

Her zerrede âheng-i celâlin duyulurken, Her nağmede binlerce lisan nâtık olurken, /Cilvendeki esrâr nasıl kalmada muzlim? /Ey nûr-i ulûhiyyetinin zıllı avalim! T.Y.F/68

ZT +Ö+Y(TYF-(DC +YF-)-k+ş) +YT

Refîk-i ömrü giderken cenaze halinde, Serildi, kaldı kadın âşîyân-ı lâlinde. İS./75

ZT +ST +E +Ö +Y (YF- -k+ş)

Bulunca en iyi tazyikin en kolay yolunu; /Kaçırmamak için artık onun tefâzulunu hemen şu abideler başlanılmış i'lâya... İ.A.F.Y./197

ZT +TT +YT +Y(YF- -k+ş)+Ö

Bir zamanlar yine İstanbul'a gelmişim ben. S.K./83

ZT +Y (YF- -k+ş) + Ö+ E +Öaç

Bayramda gelir yâda ne hoş hâtıralar ki: /Bin ömre verilmez, o kadar kadri girandır. B./12

ZT +Y (YF- -k+ş) +VT+ÇıT +Ö

Biraz geçince, kavi dişlerinde bir ceylân, İner yakındaki vadiye karşıdan arslan. V.K./315

ZT +Y (YF- -k+ş)+N +Ö

Bu inkılâbı henüz ruhu duymadan Garb'ın,/ Kuşattı satveti dünyâyı bir avuç

Arab'ın! V.K./271

ZT +Y (YF- -k+ş)+YöT +Ö

Zalâm-ı şirki yarıp fışkırmca dîn-i mübîn,/ Yayıldı sîne-i Bathâ'ya bir hayât-ı nevin. V.K./270

ZT +Y (YF- -k+ş)+YT +Ö

Yarınca kubbeyi "Allâhu ekber!" ikrarı; /Boşandı yerlere Hakk'm semâ-yı esrarı. V.K./481

ZT +Y(YF- -k+ş) +E +DT +Ö

Tevekkül olmaya görsün yürekte azme refik;/ Durur mu şevkine pervane olmadan tevîk? V.K./277

ZT +YöT+Ö+Y(YF- -k+ş)

Inâyetiyle Hudâ kaldırınca her birini, /Semâya doğru o dağlar da açtı ellerini. F.C./29

ZT+ İhT +Y (YF- -k+ş) +Ö

Ebediyyen, sanırım, söndü bütün âmâlin! Ü.B.K.D./45

ZT+ Ö +Y (YF- -k+ş) +E + N

Bizim muhiti, bizim halkı seyredince nazar; /Görür ki: Beyni bozulmuş yığın yığın kafa var. V.K./527

ZT+ Ö+Y(YF- -k+ş) + YT

Senin en şanlı eyyâmında en mes'ûd hâlinde, Bir istikbâl-i dûra-dûr vardır hep hayâlinde. İ./ 12

ZT+ Y (YF- -k+ş) + VT + Ö +E + Öaç

Kırık saziyla ederken zaman zaman feryâd, /Gelirdi gûşuna onlukların tanîniyle /Birer nevâ-yı beşaret, birer peyâm-ı vedâd; /Birer sadâ ki; Neyin

sîne-çâk enîniyle /Karışmayıp, yalnız dem tutardı sanki ona! K.N./2

ZT+ Y(YF- -k+ş) +Ö

Sonra, karşımdan geçer bir bir, yıkılmış lâneler! Ç.B.S.B.C./12

ZT+[Ö] +Y (TYF-(N +[YF-]-k+ş))

Gidince hepsi elinden: [Onlar,]"Ya Bulgar ol, ya geber!"[diyorlar.] V.K./615

ZT+BnT +Y(YF- - k+ş) +ÇıT +Ö

Yıldırımlar gibi indikçe "beyinden şiddet, /Bir yanardağ gibi fışkırdı "yürekten nefret. S.K./384

ZT+DT+Y(YF- - k+ş) +Ö

Açılıp gitgide artık iki hizbin arası, /Pek tabîî olarak geldi nizâın sırası. S.K./383

ZT+H+[Ö]+Y (TYF-(ŞT+AS+N+YF)-k+ş)

Şimdi ey sevgili kaari', azıcık vaktin eğer, /Varsa -memnun olacaksın- beni ta'kîb ediver. S.K./28

ZT+Ö+E + Y (TYF-(BnC +YF-)- -k+ş)+ DT

Tabîat perde-pûş-i zulmet olmuş, hâbe dalmışken, /O, gûyâ kalb-i nûrânîsidir leylin, durur bîdâr. F.C./6

ZT+Ö+Y(TYF-(DT+DT+YF-)k+ş)+Yaç.C.

Aceb kimin? Derken; On üç yaşında kadar bir çocuk gelip öteden, / Gerildi tekmei indirdi öyle bir küfeye: Tekermeker küfe bîtâb düştü tâ öteye. K./8

ZT+Ö+Y(TYF-(N+DT+YF-)-k+ş)

Bugün, sen de kendi kardeşini, /Yetim bırakmayarak besleyip büyütmelisin. K/22

ZT+VT+Ö+Y(YF- -k+ş)

Elimde bir koca değnek, onunla yoklayarak, / önüm adaysa basıp, yok, denizse atlayarak, /-Ayakta durmaya elbirliğiyle gayret eden, / lisân-ı hâl ile amma rükûa niyyet eden/-0 sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına, sığınmış öyle giderken, /hemen ayaklarına delîlimin koca bir şey takıldı. K./5

ZT+Y(TYF-(DT+YF-)-k+ş)+Ö

Yatarken yerde ilhâdıyle haşr olmuş sefil efkâr, /Yarıp edvârı yükselmiş bu müdhiş heykel-i ikrâr. F.C./1

ZT+Y(YF- - k+ş)+Ö

Biraz musâhabeden sonra söktü müşteriler: H/2

ZT+Y(YF- -k+ş)+ Ö +E+Öaç.C.

O anda koptu yüreklerden öyle bir feryâd /Ki rûhum eyleyecek tâ ebed o dehşeti yâd. F.C./30

ZT+Y(YF- -k+ş)+ Ö+ HT+N

Geçince sûrunu şehrin, uzattı servistan /Garîb yolcuyu tevkîfe bin bükülmez kol! H/26

ZT+YT+ Y+(YF- -k+ş)+Ö

O zaman Rusya'da hâkimdi yaman bir tazyik... S.K./114

ZTaç.C +[ZT]+ [Ö] +Y(TYF-([N]+YF- -k+ş)+ E +Naç.C.

Alın da bir küçücük taş, ziyâ-yı ilme tutun, /Bütün nikâtını evvelce; sonra, kalkın onun /Bakın vücûduna bir hurdebîn alıp, lâkin, /Bu hurdebîn olacak kendi nuru idrâkin. Zemin kadar büyütün; âsüman kadar büyütün. Hulâsa, koskocaman bir cihan kadar büyütün; /[Ozaman]Görürsünüz ki: O bir damlacık vücûduyle, /Katılmak istiyerek durmayıp giden şeyle, /Önünde azmine hâil ne varsa, hep aşıyor. V.K./80

5.1.8. Kırık İfadeli Cümleler

Ö_ +Y (YF- -k+ş) +_Ö

Ne sanayi', ne maârif, ne alış var, ne veriş. S.K./309

[Ö] + Y (TYF-(YF-_ +ZT +BnT+_ YF)-k+ş)

Ağladım sonra çocuklar gibi hüngür hüngür. S.K./240

[Ö] + Y (TYF-(Naç_ [N]+ YF-) -k+ş) +_Naç

Nasılmış, [onu] anlayınız iddiâ-yı kavmiyyet? V.K./651

[Ö] + Y(TYF-(DT_)+ E +(_DT + YT + YF-) -k+ş) + TT

Hâle baktıkça fakat, ümmetin atîsinden, / Pek derin ye'se düşüp Rusya'ya geçtim tekrar. S.K./84

[Ö] +Y (TYF-(N_+YF-) -k+ş)+_N

Bizim midir sanıyorsun şu yükselen bayrak? V.K./580

[Ö] +Y (TYF-(DT +TT +YF-_ +HT +_YF-)-k+ş)

Utanmadan yine kalkışma Hakk'a bühtana. V.K./257

[Ö] +Y (TYF-(DT +YF-_)+E +(_YF- -k+ş) +N+H

Bir an, diyerek eylemişim bilmeyerek, bak! Takyîd zamanla seni ey Fâtır-ı Mutlak! T.Y.F/20

[Ö] +Y (TYF-(DT_ +YF-) -k+ş) +Ü+_DT

Sarılıp sımsıkı dursaydın a milliyyetine. Ü.B.K.D./54

[Ö] +Y (TYF-(N +YF-_) +Ü +(_YF- -k+ş)

Bunu ummazdın a hiç... S.K./266

[Ö] +Y (TYF-(ŞT +HC_ +YF- -)-k+ş) +_HC

Şâyed isterseniz ağacın donanıp üstü, başı, Benzesin taze çiçeklerle bezenmiş

geline; Geçmesin, dikkat edin, balta çocuklar eline! S.K./445

[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF- +ZT +DT +_YF-) -k+ş)

Ferdâdaki ezvâkı o ettikçe te'emmül, /Eyler bugün âlâma nasıl olsa tahammül... T.Y.F/54

[Ö] +Y (YF- +H +_YF-) -k+ş)

Çektirme, İlâhî, bu kadar zilleti... V.K./706

[Ö] +Y(TYF- (DT+_YF- -k+ş)+ _DT +YT

Mücâhedeyle yaşar çaresiz bu âlemde. V.K./124

[Ö] +Y(YF- +MT +_YF- -k+ş) +E +E +MTaç

Mezelletin o kadar yâr-ı canısın ki, yazık, /"Ucunda yoksa ölüm" her belâya göğsün açık! V.K./190

[Ö] +Y(TYF-(YF+_DT +N +_YF-)-k+ş)

Müvekkel eyleyip câsûsu her vicdana, her hisse. Düşürdün milletin en kahraman evlâdını ye'se... İS./7

[Ö] +Y(YF-)+E +(_YF- -k+ş)

Bu intiharı fakat nerden ihtiyar edecek? V.K./112

[Ö]+ Y (TYF-(Naç.C._+H+_Naç.C.+[N]+YF-)-k+ş)

-Hangi haysiyyetin, oğlum? O da varmı [onu] desene! K.İ./41

[Ö]+ Y (TYF-(YF-+[N] +E +Naç.C. +N+_YF-)-k+ş)

İstedim sonra, neden böyle Japonlar yüksek? Nedir esbâb-ı terakkisi? Yakından görmek. S.K./433

[Ö]+Y (TYF-(N+_YF-) -k+ş)+_N

Hayâta karşı nedir, söyleyin, bu yılgınlık? V.K./470

[Ö]+Y (TYF- (Naç_+[N]+YF-)-k+ş)+_Naç

Kimin hesabına inmiş, düşünmüyor, Kur'ân... V.K./226

[Ö]+Y (TYF-(N_+ YF-)-k+ş)+E+_N

Ne Müslümanlıştır, anlamam ki, yaptığınız? V.K./500

[Ö]+Y (YF-_) +E +(_YF- -k+ş)

Bir leyl-i müebbed olarak yoksa kalır mı? T.Y.F/67

[Ö]+Y (TYF-+_N+_YF-)- k+ş)

Duymamış kaygı denen duyguyu vicdanında. S.K./110

[Ö]+Y (TYF-(YF-+_ŞT+_YF-)-k+ş)

Bucak bucak savuşun, müslümansanız, bundan. V.K./469

[Ö]+Y(TYF-([N]+Naç.C._+YF-)-k+ş)+ E+_Naç.C.

Sa'yin gezip dolaştığı ıssız, çorak fezâ-yı adem; /Bakarsınız ki: Çıkarmış vücuda bir âlem. V.K./7

[Ö]+Y(TYF-([N]+Naç.C._+YF-)-k+ş)+ E+_Naç.C.

Tevakkuf ettiği hestî-serây-ı dūra-dûr, Görürsünüz ki: Ademdir... V.K./8

[Ö]+Y(TYF-(HT+YF-)-k+ş) + ŞT _AS+_ŞT

Bu katliâma da râzîyim ihtiram olsa, /Harîm-i dîni de geçtik, harîm-i nâmûsa! V.K./586

[Ö]+Y(TYF-(YF-_+ ZT+_YF-)-k+ş)

Ne dinlenir, ne de âtil kalır, velev bir an, /Şu'ûn-i hilkatî teksîf edip yaratmaktan. V.K./12

[Ö]+Y(TYF-(YF-_+ÜT+_YF-)-k+ş)

Gireriz koynuna, düşsek bile şâyed yorgun, /Karşıdan baktığımız heykel-i

nûrânûrun. S.K./29

BT_ +Ö +Y (YF- -k+ş) +DT +Ö+_BT

Yanında yaş da yanar, çaresiz, yanan kurunun... V.K./506

E +[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF-)-k+ş)

Yazık ki çıkmak ümidiyle kalkarak ayağa, Kımıldadıkça gömülmekte büsbütün batağa! V.K./341

Csi +Ö +Y (TYF-(ZT +DT +YF_- +DT +_YF-) -k+ş) +N

Yazık ki: Beyni örümcekli bir yığın câhil, / Nihayet oynıyarak dîne en rezîl oyunu, / Getirdiler, ne yapıp yaptılar, bu hâle onu! V.K./259

Csi +Ö_ +Y (YF- -k+ş)+ _Ö +Yaç

-Bilir misin bu garîb ümmetin nedir hâli? "Yehâfü" sıygasının çingıraklı i'lâli! İ.A.F.Y./120

ÇıT_+DT + Y (YF- -k+ş) + Ö +_ÇıT +Öaç

Haydarâbâd'a giderken, beni teşyie gelen /Mizbânın ne hazin çıktı şu ses kalbinden: /"Âh biz hayra yarar unsur-i îman değiliz... /Hind'in İslâm'ını pek Türk'e kıyâs etmeyiniz. /Onların rûh-i şehâmetle coşan kanları; /Bizde yok öyle samîmi asabiyyet, o damar. /Bu ağır zillate ukbâya kadar mahkûmuz... /Duymuyor çektiği hüsrânları zîrâ çoğumuz! /Varsa ümmîdimiz Osmanlıların şevketidir. /Onu bir kerre işitsek... Bu sa'âdet yetişir. S.K./224

DC+Y (YF-_) +E +(_YF- -k+ş) +Ö

Zulmü te'dib ise maksûd-i mehîbin, gerçek, Nâra yansın mı beraber bu kadar mazlûmîn? S.K./453

DT +ZT +Ö_Y (YF- -k+ş) +_Ö

- O hâlde şimdi ayrılmak gerektir Evkafa... İ.A.F.Y./62

DT_ +Öaç + Ö +Y(TYF-(DT+YF-)k+ş+YT+YT

Beşer onar paralar hepsi yaklaşıp deliğe, /Süzüldüler oradan bir kilitli çekmeceye. H/17

DT+Y (TYF-(DT+YF_-) +Yöt +Ö +(_YF)-k+ş)

Şimdi üç bin kişinin sîne-i ma'sûmundan, / Kopan "âmîn" sadâsıyla icâbetlerzan! Sonra, bir okşanarak titreyen ellerle cibâh; / Döndü kürsiye o âvâre cemâ'at nâgâh. S.K./69

DT+Y(YF_-)+Ö+(_YF- -k+ş)

Birer birer oluyor ırzı, mâli, yurdu heder... V.K./614

E + [Ö] +Y (YF_-)+E +(_YF-k+ş)

Lâkin nasıl olsun ki bir mi'râca muzaffer? T.Y.F/5

E + Ö_ + Y(YF- -k+ş) +_Ö

Fakat o zerre için nerededir atâlete meyil? V.K./50

E +[Ö]+ Y(TYF- (DT_+ZT +YF-)-k+ş)+_DT

Yoksa, boynunda bugün zorca gezerdin yuların! K.İ./82

E +[Ö]+Y (TYF-(YF_-+Yöt+_YF)--k+ş)

Demek ki: Atmalıyız ilme doğru ilk adımı. V.K./433

E +KrşT +Ö+Y (TYF- (N_ +E +DT +YF-)-k+ş)+_N

Hülâsa, azm ile me'mûr olursa Peygamber;/ Senin hesabına artık, düşün de bul, ne düşer! V.K./280

E +Ö_ +Y (YF- -k+ş) +_Ö

Ya Alman'ın nesi var zevki okşayan? V.K./551

E +Ö_ +Y(YF- -k+ş)+_Ö

Fakat idare için hangi noktadır merkez? V.K./66

E +Ö_+ Y (YF- -k+ş)+ YT +_Ö

Bâri bir hâtıra kalsaydı şu toprakta diri... Ü.B.K.D./17

E +Ö_+Y(YF- -k+ş)+ _Ö

Hayır! Adâlet-i fîtratta yoktur istisna. V.K./129

E +ZT_+AS +_ZT+Y(YF- -k+ş) +N +Ö+Naç.C.

Fakat bu bahr-i serâir ki mümteni' takdîr, /Güneşte, gölgede, her yerde cûşa geldikçe, Atar kenara şu yüksek meali bir mevce: /"Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki, beka sa'y olursa hakkedilir." V.K./93

E+ Ö_+Y₂(YF- -k+ş)+_Ö

Zâten en başlıca yol halkı budur îkâza. S.K./131

E+ Yaç.C._+Ö +Y+([YF-]-k+ş)+ _Yaç.C.

Hani, can sağlığıdır doğrusu bundan ötesi! S.K./102

E+ ZT + Y(YF-_) +Ö +(_YF- -k+ş) +ZT

Meselâ karşıdaki Sahilin, başbaşa vermiş, düşünen, pis, eski,/ Ağlamış yüzlü, sakîl evleri durdukça, sizin /İçinizden acı şeyler geçecek hep...S.K./3

E+ST_+E +_ST +YöT+ Y(YF- -k+ş)+ ÇıT+ Ö+ Öaç.

Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /Bütün yüreklere serpildi kubbeden bir rûh: /Rûh-i itmînan. F.C./33

E+Y(YF_)+Ö+(_YF- - k+ş)+Csi

İşte tam ondaki eb'âda nazîr ebada / Semt-i re'sinde duran aynı da mâlik, hele bak! S.K./45

GT + Ö_+Y (YF - -k+ş)+ _Ö + ZT

Âsümânî, hâkdânî cümle mevcûdât için /Kurtuluş yok sa'y-i dâimden, terakkîden bugün. D./25

HT + Ö +Y (TYF-(ST) +E +H +(YF- _+DT) +_YF-) -k+ş)

Dünyâyı yakıp yıkmaya bir seyf-i teaddî, /Emrinle mi yâ Rab, ediyor böyle tesaddî? T.Y.F/42

HT_+E +Y (TYF-(YF+_HT)+Ö+(_YF -) -k+ş)

Şikâk için mi eder, sâde, kalbiniz daraban? V.K./497

İlTaç.C.+[İlT] +Ö_+Y (YF- -k+ş)+_Ö

"Vebaya karşı gidilmek mi, gitmemek mi iyi?" /Muhâcirîn-i kiramın soruldu hep re'yi. V.K./248

KaT +E +KaTaç.C +Ö_+Y(YF- -k+ş)+_Ö

Değil visali ki bir gayedir hayâtı için, /Hayâl-i vash da câzib o nâzenîn emelin! V.K./114

KrşC +Y (YF-_) +Ö+ (_YF- -k+ş)

Ağlasın inlesin de bir mazlum, Olayım seyre sâde ben mahkûm! İS./82

KrşC_+E +_KrşC +[Ö]+ Y (TYF-(İlT + YF-)- k+ş)

Ordu mâdâm ki efradını milletten alır; /Milletin keşmekeşinden nasıl âzâde kalır? S.K./359

KrşC+ E +Ö +Y(TYF-(DT_H+_DT+YF_+VsT+_YF-) -k+ş)

Üç çocuk annesi, emzikli kadın tek başına /Koca berhâneyi silsin de, süpürsün de sana, Yine sen bilmeyerek zâlim onun kıymetini, Dene bîçârede kalkıp kolunun kuvvetini! K.İ./22

KrşT +[Ö]+Y+(YF_)+Ü +E+(_YF-) -k+ş)

Geçmeseydim edeceklerdi ya zâten icbar! S.K./85

KrşT +Y (TYF-(YF-_+ZT+_YF-) -k+ş) +Ö

Mezarı olmuş iken bunca na'ş-ı mevvâcın, Cenaze yutmaya hâlâ mı doymaz

emvâcın? V.K./657

KrşT_ +Ö + E + Y (TYF- (_KrşT +KT +YF-)-k+ş)

Görür de hâlini insan, fakat, bu derbederin; 'Nasıl günâhına girmez tevekkülün, kaderin? V.K./229

KrşT+[Ö] +Y(TYF-(YF_+N+_YF-)-k+ş)

Dururken böyle bî-pâyan terakkî-zâr karşında; Nasıl dersin ya "Pek mahdûd bir cirmim" tutarsın da. İ./22

KrşT+Ö + Y (TYF-(KT+YF_ +N+_YF-)-k+ş)

Hiç o binlerce havâtır kemirirken içimi, /Bir cılız "belki!" nasıl hepsini tenkil etsin? S.K./229

KT +Y (YF-_) +Ö +(_YF- -k+ş)

Hakîkaten doyamaz dîdeler melâhatine... İ.A.F.Y./58

N_ + Ö +Y (TYF-(ST +E +H+ (YF-)-k+ş)+_N

Bir şahsa esîr olmayı bir koskoca millet, /Mekrinle mi yâ Rab sanıyor kendine devlet? T.Y.F/41

N_+ Y (YF- -k+ş) + Ö +_N

Varmak istersen -diyor Sa'dî- eğer bir maksada, /Tuttuğun yollar tükenmekten muarrâ olsa da; /Şedd-i rahl et, durmayıp git, yolda kalmaktan sakın! D./3

Naç_+[N] +[Ö] +Y (YF- -kf+ş) +Csi+_Naç

Kader deyince ne anlardı dinle bak Ashâb: V.K./242

Naç_+[Ö]+Y(TYF-(HT+[N]+YF-)-k+ş)+_Naç

Ne zevki var, bana anlat bu ömr-i derbederin? V.K./192

Naç_+E+[Ö] +Y (TYF-(N +YF-)-k+ş)+_Naç

İnmemiştir hele Kur'ân, bunu hakkıyla bilin, /Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal

bakmak için! S.K./190

Ö +Y(YF_) +Ü +(_YF- -k+ş)+E

Gebermedik tarafın kalmamış ya pek, zâten.. V.K./151

Ö + Y (TYF(YF-_ +N +_YF-)-k+ş)

Bırakıp çıktığı cennet gibi zümrüt ovalar, Başlar ağlatmaya biçâreyi hüngür hüngür! S.K./370

Ö +AS +N_+Y(TYF-(YF-_ +N+ _YF-)-k+ş)

Kürsî-i celâlin -ki semâlarla zeminler /Bir nokta kadar sahn-i muhîtinde tutar yer- /İdrâkin eder gâye-i ümmîdini haybet... T.Y.F/2

Ö +E +Öaç +Y (TYF-(YF_ +N +_YF-)-k+ş)

Hükmün ki tahakküm edemez seyrine bir şey; /Bir anda bu pâyansız olan cevvi eder tayy. T.Y.F/19

Ö +E +Y(TYF-(N_ +ZT +YF- -k+ş)+ _N

-Ben zâten işin, /Bir ay evvelden biliyordum ne vahîm olduğunu... HA./6

Ö +H + E +Y (TYF-(YF-_ +N +_YF-)-k+ş)

Siz, ey bu yangını ihzar eden beş altı sefil, Ki ettiniz bizi Hırvat'la Sırb'a karşı rezîl! V.K./649

Ö +N +E +Y (TYF-(YF_ +KaT +_YF-)-k+ş)

Ömer, tevekkülü elbet bilirdi bizden iyi... V.K./323

Ö +Y (TYF-(N_ +YF-)-k+ş) +_N

Cinayetin kalacak zanneder misin yanına? V.K./336

Ö +Y (TYF-(DT +YF_-) -E+(_YF--k+ş)

-Kemer de öyle muvafık mıdır aceb fenne? İ.A.F.Y./76

Ö +Y (YF-_) +E (_YF- -k+ş)

Bunlar beşerin işte en âvâre garîbi! T.Y.F/60

Ö +Y (TYF-(YF-_+N+_YF-) -k+ş)

Bir fecr-i ümîd etmeli ferdaları te'mîn... V.K./689

Ö_ +Y (YF- -k+ş)+_Ö +E

Asalet olmalı san'atta evvelâ... İ.A.F.Y./92

Ö_ +Y(YF- -k+ş)+E +_Ö

Sürünmenin o kadar farkı var mı ölmekten? V.K./152

Ö_ + Y (TYF-(N +YF- -k+ş) +_Ö + Csi+Naç

Mütefekkir geçinenler ne diyor sizde bakın: /"Medeniyyette tealisi umûmen Şark'ın, /Yalnız bir yolu ta'kîb ederek kaabildir; /Başka yollarda selâmet gözeten gafildir. /Bakarak hangi zeminden yürümüş Avrupalı, /Aynı izden sağa, yâhud sola hiç sapmamalı./ Garbın efkârını mâl etmeli sark'ın beyni; /Duygular çıkmalı hep aynı kalıptan: yâni: /İçtimaî, edebî, hâsılı her mes'elege, /Garbı taklîd edemezsek, ne desek beyhude. /Bir de din kaydını kaldırmalı, zîrâ o belâ. /Bütün esbâb-ı terakkîmize engel hâlâ!" S.K./378

Ö_ + GT+_Ö+Y(YF- - k+ş)

Ma'bedin şimdiki ta'rife bakarsak, az çok: / Müstatîl olması îcâb edecek! S.K./49

Ö_ + Y (TYF-(N +YF- -k+ş) +_Ö + Csi+Naç

Mütefekkir geçinenler ne diyor sizde bakın: /"Medeniyyette tealisi umûmen Şark'ın, /Yalnız bir yolu ta'kîb ederek kaabildir; /Başka yollarda selâmet gözeten gafildir. /Bakarak hangi zeminden yürümüş Avrupalı, /Aynı izden sağa, yâhud sola hiç sapmamalı./ Garbın efkârını mâl etmeli sark'ın beyni; /Duygular çıkmalı hep aynı kalıptan: yâni: /İçtimaî, edebî, hâsılı her mes'elege, /Garbı taklîd edemezsek, ne desek beyhude. /Bir de din kaydını

kaldırmalı, zîrâ o belâ. /Bütün esbâb-ı terakkîmize engel hâlâ!" S.K./378

Ö_ + Y (YF- -k+ş) + _Ö

Sabah yok onun âfâk-ı târ-ı ömrü için! K.N./5

Ö_ + Y (YF- -k+ş) + _Ö

Hakk'a tefviz ile üç tane yetişmiş kızını; /Taşıyanlar bile varmış buradan baldızını, /Analık ilmi için Paris'e, yüksünmeyerek... S.K./321

Ö_ + Y(YF- -k+ş)+ E +Ü +_Ö

Zulmü sevdirmek için var mı ya bir başka tarik? S.K./115

Ö_ + Y(TYF- (GT +ZT +YF- -k+ş)+_Ö +Öaç.

İydin bana dâim görünür levh-i kerîmi: /Mâzî-i tufûliyyetimin yâd-ı besîmi. B./13

Ö_ +E +_Ö +E +Y(YF- -k+ş) + Csi

Zavallı taşlara lâkin bakan mı var? Ne gezer! V.K./182

Ö_ +E +_Ö +Y (YF- -k+ş)

Tevekkülün, hele, ma'nâsı hiç de öyle değil. V.K./258

Ö_ +E +ÖaçC+ _Ö +Y (YF- -k+ş)

Ummân-ı şüûnun ki birer mevcidir a'sâr, /Her mevcesi bir lücce-i bî-sâhil-i âsâr! T.Y.F/13

Ö_ +H +Y(YF- -k+ş)+_Ö

Hayât nâmına, yâ Rab, nedir bu devr-i azâb? H/34

Ö_ +Y (YF- -k+ş) + _Ö +ŞT

Ne din kalır, ne de dünyâ bu anlaşılmazsa... V.K./301

Ö_ +Y (YF- -k+ş) +_ Ö

Fikr-i kavmiyyeti şeytan mı sokan zihninize? S.K./334

Ö_ +Y (YF- -k+ş) +_ Ö

Bu zümrenin de sefâhet hayât-ı mu'tâdı. V.K./559

Ö_ +Y (YF- -k+ş) +_ Ö

Ne sinesinde Hudâ var, ne hatırında Nebi... V.K./590

Ö_ +Y (YF- -k+ş) +_ Ö

"Sarıklıdır" diye hiç görmeden, bilâ-insâf,/ Kibâr-ı ümmeti haksız değil mi istihfaf? İ.A.F.Y./50

Ö_ +Y (YF- -k+ş) +E +_ Ö

Kenara kaçmaya olsaydı bâri dermanı. V.K./340

Ö_ +Y(YF--k+ş)+_ Ö

O kadar sa'y-i belîğın bu sefâlet mi sonu? HA./52

Ö_ + Y (TYF-(KT +YF-) -k+ş) +_ Ö

Düşünen her kafanın mutlaka ezilmekti sonu! S.K./116

Ö_ + Y (YF- -k+ş) +_ Ö +E +SC

İnkişâf etmesi atîde de pek zordur onun: /Çünkü meydanda kalan kütle yığınlarca odun! S.K./442

Ö_ + Y(TYF-(YT+YF--k+ş)+ E+_ Ö

Seni dünyâda gören var mı ayık hâlinde? K.İ./72

Ö_ + Y(YF-_) +_ Ö +(_YF- -k+ş)

Hep musâb âlem-i İslâm o devasız derde. S.K./182

Ö_+ Y(YF--k+ş)+CSE +_Ö

Bir kızılbaşla senin var mıdır ayrın, gayrın! K.İ./69

Ö_+AS +_Ö +Y(YF- -k+ş)

Bu kâinât-ı semâviyyenin — ki bir takımı Deminki aile şeklindedir — kalan kısmı, Henüz meşîme-i hilkatte saklı efrada Hayât vermek için muttasıl çalışmakta. V.K./60

Ö_+Csi + Y(YF- -k+ş) +VT +NC

Müneccimin, bereket versin, eski takvimi Haber verir bize, mevsim şehirde gelmiş mi? İS./19

Ö_+E +Y (YF- -k+ş) +_Ö

İnsanda meğer /Olmasın his denilen şey... HA./28

Ö_+E +Y(YF- -k+ş) +_Ö

Metâ'-ı fazlı mı varmış elinde gösterecek? V.K./541

Ö_+Öaç +_Ö +Y (YF- -k+ş)

Hükümetin, o henüz payidar olan arşın Sukutu müdhiş olur... V.K./472

Ö_+Ü +_Ö + Y (YF- -k+ş)+H +GT+DT

Bîmârı, felâketliyi, üryânı, sefîli, /Meflûcu, amel-mandeyi, miskîni, zelîli, /Gaddârı, cefâ-dîdeyi, mahkûmu, esîri, /Heyhat, şu pâyansız olan cemm-i gafîri /Teşhîr ile şöhret kazanan sahne-i dünyâ /Gelmez mi İlâhî sana bir kanlı temâşâ? T.Y.F/50

Ö_+Y (YF- -k+ş) _Ö+E +Yaç.C.

—Tababetin o kadar muhteremdi mevki'i ki: Birer tabîb-i fûnûn-âşînâ çıkar, eski Müderrisînimizin en güzide efradı. İ.A.F.Y./140

Ö_+Y (YF- -k+ş) +_Ö

"Muallimim" diyen olmak gerektir imanlı; Edebli, sonra liyakatli, sonra

vicdanlı. V.K./436

Ö_+Y (YF- -k+ş) +_Ö

Cihanda Habl-i İlâhî'ye i'tisâma, sizin Şu kahramanlığınızdır yegâne levh-i güzin! V.K./622

Ö_+Y (YF- -k+ş) +_Ö

Varlıktan onun inleyerek ölme nasîbi! T.Y.F/59

Ö_+Y (YF- -k+ş) +_Ö

Esbâb-ı tehâlûf nedir efkâr-ı beşerde? T.Y.F/65

Ö_+Y(YF- -k+ş)_Ö

Hayâta nerde görülmüş senin kadar sarılan? V.K./166

Ö_+Y(YF- -k+ş)+_Ö+H

Adın nedir senin, oğlum? K./15

Ö_+Y+(TYF-(YF_)+_Ö +(YT+_YF-)-k+ş)

Hangi ma'sûmun olur hûnu bu dünyâda heder? S.K./122

Ö+ Ü+Y(TYF-(İlTaç._+[İlT]+YF-)-k+ş)+_İlTaç.

Terakkiyâtını milletlerin gören, heyhat, /Zaman içinde zaman etse, haklıdır, isbât. V.K./132

Ö+ Y(TYF(YF_+TT+_YF-)- k+ş)

Aynı heybetli kanatlar göze tekrar vuruyor. S.K./41

Ö+ Y(TYF-(YF_+DT +N+_YF-)-k+ş)

Bu ukdeler edecek miydi böyle sineni çâk? V.K./70

Ö+ Y(YF-_) +E + (_YF- -k+ş)

Mücâheden çıkacak mıydı bi'n-netîce heder? V.K./72

Ö+E +SC+ Y(YF - -k+ş) +HT_ +ZT +_HT

Siz ki son lem'a-i ümmîdisiniz İslâm'ın, /Dayanın gayzına artık medeni akvamın! S.K./356

Ö+Y(YF_) E +(_YF- -k+ş)+KrşT+Yaç.C.

O rasad-hâne-i dünyâ, o Semerkand bile; /Öyle dalmış ki hurâfâta o mâzîsiyle: /Ay tutulmuş, "Kovalım şeytanı kalkın!" diyerek, /Dümbelek çalmada binlerce kadın, kız, erkek! S.K./153

Ö+Y(TYF-(YF- _+ZT+_YF-) -k+ş)

Onu i'lâ eden etmiş ebediyyen il'â. S.K./23

Öaç + Y(YF-_) +Ö+ (_YF- -k+ş)

Son siyâsetse bu, hiç böyle siyâset yürümez. S.K./338

Öaç+ Y(TYF-(DT+YF_+ N+_YF-) -k+ş) + Ö

Göçebeyken koca bir devlete kurmuş bünyâd; /Çerge hâlinde mi görsün sizi kalkıp ecdâd? S.K./366

SC + [Ö]+ TYF-(YF- _+ N + ZT +_YF) - -k+ş)

Sizi bir aile efradı yaratmış Yaradan; /Kaldırın ayrılık esbabını artık aradan. S.K./339

SC_ +E +_SC+N + Y (YF- -k+ş) +DT +Ö

Zâlimlere kahrın o kadar verdi ki meydan: /"Yok Âdil-i Mutlak" diyecek ye's ile vicdan! T.Y.F/43

ST +KT +Y(YF_ + Ö+ _YF-) - k+ş)

Sizden elbette olur rûh-i Nebî da'vâcı. S.K./351

ST +Ö_+E +Y (YF- -k+ş) +_Ö

Şu cehlimizle musibet mi kaldı uğramadık? V.K./423

ŞC + [Ö]+N_+Y(YF--k+ş) + _N

Diyorsanız: "Yine, hâlâ bu, olmasın mektûb!" / Ne zirzop isteyin artık, ne büsbütün meczûb! V.K./439

ŞT +Ö_+ Y (YF--k+ş) +_Ö_+E+_Ö

Milletin beyni sayarsak mütefekkir kısmı, /Bilmemiz lâzım olur halkı da elbet cismi. S.K./376

ŞT +Y (YF_)+ Ö +(_YF- -k+ş)

Sokarsa burnunu herkes düşünmeden her işe; Kalır selâmet-i milliyyemiz öbür gelişe! V.K./388

ŞT +Y (YF_-)+Csi +(_YF--k+ş)

-Gelip de bir bulunaydın geçenki va'zında: /Kalırdı parmağın, Allah bilir ki, ağzında! İ.A.F.Y./51

ŞT +Y (YF_-)+Ö + E +(_YF- -k+ş)

Giden birer avuç olsun getirse memlekete; /Döner muhitimiz elbet muhît-i ma'rifete. V.K./554

Ü+ Ö_+Y(YF- -k+ş)+_Ö

Âh o gözlerden inen huzme-i nûrânûrun, /Bağlı her târ-ı füsunkârına bin rûh-i zebun! S.K./74

Ü+ ZT +Ö_+Y(YF- -k+ş) +_Ö

Âh! Tek bir âşiyandan bin yetîmin nâlesi, /Yükselirken, dinleyen insan mıdır bülbül sesi? Ç.B.S.B.C./15

ÜT_+Ö + Y (TYF-(ÜT +ST +VT +YF-)-k+ş)

Bâkîyi beşer her ne kadar etse de tenzîh, /Fâniyyeti icâbı, eder kendine teşbîh! T.Y.F/21

Y (YF_-)+Ö+(_YF--k+ş)

— Değil, sende anlayış keskin! İ.A.F.Y./73

Y (YF- -k+ş) + E +Ö_+Öaç +_Ö

Ne içtihadı yapar, yoksa, bir alay — zimmî Kadar nasîbe-i fikhîsi olmıyan —
ümmî? V.K./384

Y (YF- -k+ş) +E +YT +Ö_ +E +_Ö

Nasıl durur aceb alnında şer'-i ma'sûmun, /Bu simsiyah izi hâlâ o levs-i
meş'ûmun? V.K./262

Y(YF- -k+ş)+E +Ö_+Csi +_Ö

Var mı sufiyyede bilmem ki ibâhiyye kolu? S.K./170

Y(TYF-(YF_- +H +ZT+_YF-)-k+ş)

Bana ihtâra ne hâcet, a beyim, şimdi bunu? HA./7

Y(YF- -k+ş) +E + Öaç.C._+Ö+_Öaç.C.

Nedir ki etmededir fıtratın bu kânunu, /Fezayı, gökleri, deryayı, deşti,
hâmûnu,/ — Adımlarında zekâdan serî' olup hattâ- /Esîri kaplıyacak fûshatiyle
istilâ? V.K./3

Y(YF_-)+Ü +Ö +(_YF- -k+ş)

Sayılsa âh giden fidyeler necatın için! V.K./175

Y(YF_-)+Ö + (_YF - - k+ş) +ST

Terazilerden adam eksik olmuyor; birisi /İnince binmede artık onun da
hemşerisi. B./22

Y(TYF-(YF_-+ ZT)+ Ö+(ZC _+YF-)-k+ş)+_ZC + N

Görüyor şimdi nazar girdi mi derhal içeri; /Aynı eb'âd ile tesbît edilen
kubbeleri. S.K./38

Y(TYF-(YF-_+KrşT) + Ö_+(_YF- -k+ş) + _Ö

*Görür şedâid-i eyyâma karşı duşûnda, Siper vazifesini lîme lîme bir abacık.
K.N./13*

Yaç.C._ + Ö +Y ([YF-][-k+ş]) + _Yaç.C.

*Kimse farkında değil, anlaşılan [odur ki], yaptığıнын; /Kafalar tütsülü hülya
ile, gözler kızgın. S.K./288*

Yaç.C._ +Ö +Y([YF-] -k+ş)] +_Yaç.C.

*Lâfzı muhkem yalınız, anlaşılan, [şudur ki:]Kur'ân'ın: /Çünkü kaydında değil,
hiçbirimiz ma'nânın: /Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına; /Yâhud üfler
geçeriz bir ölünün toprağına. S.K./189*

Yaç.C._+Ö+ [Y(YF--k+ş)] +_Yaç.C.

Bu tecâvüz sayılır doğrusu haysiyyetime... K.İ./40

ZC + DT +Ö+ Y (TYF-(YF_+ ZT +_YF-)-k+ş)

*Şimdi, bir kavmin içinden mütefekkir geçinen /Zümre evvelce bu "mâhiyyefi
takdir ederek, /Sonra kaç safhası mevcûd ise tenvir ederek, /Çekecek oldu mu
önden o İlâhî feneri; /Arkasından da cemâat yürür artık ileri. S.K./411*

ZC + Y(YF- -k+ş)+ Ö_ZT +_Ö

*Tezâhum etti mi âmâli birçok efradın; /Kesilmez arkası artık cihâd-ı mu'tâdm!
V.K./117*

ZC +[Ö]+ Y(TYF-(YF_ +BnT+_YF-) -k+ş)

*Sükûn belirdi mi bir milletin hayâtında;/ Kalır senin gibi zillet, esaret altında.
V.K./157*

ZC +E +ST + Y (TYF-(YF-_ + DT +_YF--k+ş)+ Ö

*Başı boş kaldı mı, zîrâ, şaşırıp ber-mu'tâd, /Bulamaz kendiliğinden yolu asla
efrâd. S.K./407*

ZC +Ö_+Y (YF- -k+ş) +_Ö

O bir tutuşmaya görsün, ne od kalır, ne ocak! V.K./514

ZC+ Y(YF-_) +Ö+(_YF- -k+ş)

Konulsa rahle-i tedkîke hangi bir mevcûd; /Olur tekâsüfû bir sa'y-i dâimin meşhûd. V.K./5

ZT +[Ö]+Y (TYF-(DT +N +YF_+VT +_YF-)-k+ş)

Sonunda bir de "tevekkül" sokuşturup araya, /Zavallı dîni çevirdin onunla maskaraya. V.K./203

ZT +E +Ö +Y(TYF-(YF_+DT +_YF-) -k+ş)

Bulunca hepsini artık o nazenin sine, Alır birer birer âgûş-i hâr-ı şefkatine. V.K./37

ZT +Ö_+Y (YF- -k+ş) +_Ö

-Şimdi tebdîl-i havâ var mı benim istediğim? HA./41

ZT +Y(YF- -k+ş)+ Ö_+ E+ _Ö

Yakında kalmıyacak yeryüzünde belki yeri! V.K./135

ZT_ + Ö +_ZT +Y(DT +YF-) -k+ş) + E+NC

Görünce karşıdan âdemceğiz bu hâileyi, Yığınla taş kesilen yurdunun harabesine Döner de der ki: "Meğer aldanırmışım, desene! Ne oldu bunca niyazım, ey âşinâ-yı kadîm? Çocuklarım olacakken ben oldum işte yetîm! Sakın yıkılma haber vermeden demez miydim? Bu muydu senden, a zâlim bu muydu ümmîdim, Hukuku, ahdi gözetmek nedir, sakın bilme! Yazık, yazık sana sarf ettiğim emeklerime!..." V.K./405

ZT_ +Ö+Y(YF- -k+ş)+_ZT

Hayalimden geçerken şimdi, fikrim hercümerc oldu, /Salâhaddîn-i Eyyûbî'lerin, Fâtih'lerin yurdu. BÜ./17

ZT_+E +_ZT + [Ö] + Y (YF- -k+ş) + N

*Cûşa geldikçe fakat aynı teraneyle cihan, /Görür oldum dönen işlerde
Yedu'llâh'ı nihan. S.K./237*

ZT_Csi +_ZT + Ö+Y (TYF-(YT +YF-) -k+ş) +N

*Elinde, nevha-i matem kadar acıklı sadâ /Veren, bir eski kamış; koltuğunda bir
yedici; /Şu kör dilenci, bakardım, olunca nâle-serâ, /Durup da merhameten
dinleyen gelip gidici, /Önünde boynunu bükmüş zavallı keşkülüne. /Atardı beş
para, onluk değilse bari yine. K.N./1*

ZT+ Y(YF-_)+Ö +(_YF--k+ş)

*Fezâ-yı ma'bedin encüm-nümâ meşâ'ilini, /O lem'a lem'a dizilmiş ziyâ
kavâfilini /Görünce geldi çocukluk zamanlarım yâda... F.C./19*

ZT+Ö+E +Y(TYF-(ZT+YF_+N+_YF-)k+ş)

*O anda mekteb-i rüşdiyyeden taburla çıkan/Bir elliden mütecâviz çocuk ki,
muntazaman /Geçerken eylediler ihtiyârı vakfe-güzin... K/45*

ZTaç +ZT +Y(YF-_)+Ö +(_YF- -k+ş)

*Soydu bîçâreyi üç beş kişi birden, o zaman /Aldı bir heykel-i üryân-i sefâlet
meydan! HA./20*

5.1.9. Yüklemin Başta Olduğu Cümleler

Y (YF- -k+ş) + Ö

Bir failin icbârı bütün gördüğüm âsâr! T.Y.F/31

Y (TYF(YT +YF-) -k+ş) +H

Âyâtının üstünde yürünsün mü, İlâhî? V.K./703

Y (TYF-(YT +YF-) -k+ş) +Ö+ SC

*Odur cihanda benim, varsa yoksa, mu'temedim: Vakur, hatırı mert vefalı, çok
denedim. İS./23*

Y (TYF-(YT +YF-)-k+ş) +E +Ö +ST

*Ağlar beriden bir sürü âvâre-i tâli, /Nan-pâre için eyleyerek ırzını zâyî.
T.Y.F/47*

Y (YF- -k+ş)

Ne kaldı arkaya? V.K./557

Y (YF- -k+ş) +Ö

Döndü dîdemde bin hayâl-i elîm! İS./80

Y (YF- -k+ş) +Ö +E +N

*Diyor Kitâb-ı İlâhî: "O fitneden korunun, /Ki sâde sizdeki erbâb-ı zulmü istilâ
Eder de, suçsuz olan kurtulur değil aslâ!.. V.K./507*

Y (YF- -k+ş) +Ö +Yaç.C

*Şudur cihanda benim en beğendiğim meslek: Sözüm odun gibi olsun; hakikat
olsun tek! İ.A.F.Y./22*

Y (YF- -k+ş) + N+ Ö

Kuşatır millet-i mahkûmeyi hüsrân-ı mübin. S.K./332

Y (YF- -k+ş) + Ö

Ne oldu yâdına her gün hutur eden o nukûş? V.K./658

Y (YF- -k+ş) + Ö

Nedir bu göğsüne çökmüş sevâd-ı cûşacûş? V.K./659

Y (YF- -k+ş) + Ö

Neden kısıldı muhitinde çağlıyan nagamât? V.K./660

Y (YF- -k+ş) + Ö +H +ST

Kör olsun ağlamayan, ey vatan, felâketine! V.K./457

Y (YF- -k+ş) + YT +Ö

*Ansızın başladı beynimde ümidin, ye'sin, /Doğduğumdan beri hiç görmediğim
bir harbi... S.K./230*

Y (YF- -k+ş) + ZT +Ö +H

Dinsin artık bu hazin velvele yâ Rab! S.K./459

Y (YF- -k+ş) + ZT +Ö +Ü

Ne gezer şimdi o zillet, o sefâlet? Heyhat! S.K./248

Y (YF- -k+ş) +CSE+ Ö

Nerdedir Pirene! V.K./274

Y (YF- -k+ş) +CSE+ Ö

Nedir bu hârikanın sırrı? V.K./275

Y (YF- -k+ş) +Csi + Ö +N

*Besliyormuş, bereket versin, o iklim-i kadîm, /"Rahmetullah"a muâdil daha
yüzlerce hakîm. S.K./214*

Y (YF- -k+ş) +Csi +Ö

Çıkar yol olmayacak, korkarım, bu saptığınız! V.K./501

Y (YF- -k+ş) +E + Ö + A.C.

*Çamlıbel sanki şehir: Zabıta yok, rabıta yok;/Aksa kan sel gibi, bir dindirecek
vâsıta yok. S.K./310*

Y (YF- -k+ş) +E +Ö +ST +Yaç

*O hâle geldi ki millet vazîfesizlikten:/Vazife hissi de kâfi değil, bugün, cidden.
V.K./399*

Y (YF- -k+ş) +E+Ö +Yaç

O hâli buldu ki cür'et: "Yecûzu fi't-tergîb..." karâr-ı erzeli fetva kesildi!...

V.K./331

Y (YF- -k+ş) +Ö

Ne saygısızlık bu! V.K./222

Y (YF- -k+ş) +Ö

Bir omuzlamaktadır iş. V.K./360

Y (YF- -k+ş) +Ö

Ezan sadâsı değil duyduğun tanîn-i medîd! V.K./588

Y (YF- -k+ş) +Ö

Ne reng-i muzlime girmiş o yemyeşil Kosova! V.K./643

Y (YF- -k+ş) +Ö

Öbek öbek duruyor pıhtı pıhtı kanla kemik! V.K./647

Y (YF- -k+ş) +Ö

Öttü beynimde bin figân-ı yetîm. İS./81

Y (YF- -k+ş) +Ö

İnada karşı ne yapsın da susmasın mantık? İ.A.F.Y./49

Y (YF- -k+ş) +Ö

-Vefâ'ya çıksa gerektir bu eğri büğrü sokak... İ.A.F.Y./147

Y (YF- -k+ş) +Ö +E+[N] +Naç.C

Düşünmüyor bu kopuklar ki: Müctehid geçinen, Zamanının olacak muktedâsı irfânen. Kitâb'ı, Sünnet'i, İcmâ'ı sağlam anlıyacak; Hilafı yoklıyacak, ihtiyâcı kollıyacak. V.K./383

Y (YF- -k+ş) +Ö +Öaç

Nedir harîmine yerleşmek isteyen şu salaş /Hüviyyetinde yığınlar ki hep birer

kallâş! İ.A.F.Y./60

Y (YF- -k+ş) +Ö +ZT

Yetmez mi celâlinle göründüklerin artık? V.K./687

Y (YF- -k+ş) +YT +Ö

Görür mahalleli tâ karnavalda maskarayı! V.K./532

Y (YF- -k+ş) +YT +Ö

Sığmaz bunun âfâkına ferdâ-yı mükâfât! T.Y.F/56

Y (YF- -k+ş) +ZT +DT +Ö

Çöksün mü nihayet yıkılıp koskoca bir din? V.K./705

Y (YF- -k+ş) Ö

Bütün sürûr u şetâretti gördüğüm harekât! B./33

Y (YF- -k+ş) Ö

Nedir uzakta nümâyân olan şu ıssız ova? V.K./624

Y (YF- -k+ş) Ö

Ne olmuş onca mefahir? V.K./630

Y (YF- -k+ş) Ö

Ne olmuş onca diyar? V.K./631

Y (YF- -k+ş) Ö

Nasıl da bitmiş o saymakla bitmiyen âsâr! V.K./632

Y (YF- -k+ş) Ö

—Nedir şu karşıda birçok karaltılar yürüyor? V.K./639

Y (YF- -k+ş)+ Csi + YT + Ö

Var mı bak, yollarda hiç bîdâr olanlardan eser? D./11

Y (YF- -k+ş)+ E +YT +Ö

Basacak mıydı, fakat, göğsüne Sırb'ın çarığı? Ü.B.K.D./32

Y (YF- -k+ş)+ H +Ö

Hani, ey kavm-i esâret-zede, muhtâriyyet? Ü.B.K.D./42

Y (YF- -k+ş)+ N +GT +Ö

Görmüyor gittiği yanlış yolu, zannım, çoğunuz... Ü.B.K.D./69

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani sînende yarıp geçtiği yol "Yıldırım "ın? Ü.B.K.D./22

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani asker? Ü.B.K.D./23

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani kalbinde yatan Şâh-ı Şehîd? Ü.B.K.D./24

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Nerde o iyd? Ü.B.K.D./26

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani, milletlere meydan okuyan kavm-i necîb? Ü.B.K.D./36

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani, haysiyyetinin gölgesi çiğnense eğer; /-Olmadan üç kişinin, beş kişinin, hûnu heder- /Kahraman gayzı yatışmaz, kanı coşkun efrâd? Ü.B.K.D./38

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani "Nâ-mahreme ben söyleyemem kızlarımın, /Karımın ismini... Hem öldürürüm, sorma sakın!" /Diye, tahrîr-i nüfûs istemiyen er kişiler!

Ü.B.K.D./40

Y (YF- -k+ş)+ Ö +Naç +N

Dürtecek miydi geçen, leş gibi her lîmesini? Ü.B.K.D./34

Y (YF- -k+ş)+ ŞT + Ö

Cenâb-ı Hak çıkacak, sorsalar, muhâtab olan! V.K./227

Y (YF- -k+ş)+DT + Ö +N

*Arar bulunduğu yeldâ-yı bî-tenâhîde /Zavallı, bir çıkacak yol sabâh-ı ümmîde!
K.N./12*

Y (YF- -k+ş)+E +Ö

Yok mu sizlerde vatan nâmına hiçbir duygu? S.K./328

Y (YF- -k+ş)+E +Ö +GT

Bir sahne midir yoksa bu âlem nazarında? T.Y.F/24

Y (YF- -k+ş)+H +Ö

Hani, ey unsur-i bî-râbîta, istiklâlin? Ü.B.K.D./44

Y (YF- -k+ş)+Ö

Nedir karıncalanan nesl-i müzmahil şimdi? İ.A.F.Y./185

Y (YF- -k+ş)+Ö +E +ST

-Değişti hâlet-i rûhiyye, çünkü asra göre... İ.A.F.Y./99

Y (YF- -k+ş)+Ö +H

*Fermânına mahkûm ezeliyyet, ebediyyet; /Ey pâdişeh-i arş-ı güzîn-i
samediyet. T.Y.F/14*

Y (YF- -k+ş)+Ö+H

Nedir bu tefrika, yahu! V.K./474

Y (YF- -k+ş)+ZT +Ö

Yutulmaz artık bu! V.K./220

Y(YF- -k+ş)+ YT+Ö

Okunur her birinin cebhe-i hüsrânında, /"Ne gelenden haberim var, ne gidenden haberim /Serserî-gûne gelelden beri sersem gezerim!" S.K./111

Y(YF- -k+ş)+İİT

Ne oldu sana? V.K./161

Y(YF- -k+ş)+Ö

Nedir bu gökteki sesler? V.K./101

Y(YF- -k+ş)+Ö

Nedir bu yerdeki cûş? V.K./102

Y(YF- - k+ş) +Ö

Bir felâket bu gidiş... S.K./386

Y(YF- - k+ş)+ E + Ö

Nerden îcâb ediyor sonra bu âvâre zehab? S.K./52

Y(YF - -k+ş)+ Ö+KrşT

Ayıp: Dilencilik, işlerken el, yürürken ayak. K/26

Y(YF- -k+ş)

Ne kaldı vermediğin bir çürük hayâtın için? V.K./174

Y(YF- -k+ş) + E +Ö

Hâlâ mı bu âfâka çöken perde-i hûnîn? V.K./694

Y(YF- -k+ş) + N + ZT+ Ö +E

Boşamakmış beni dünden beri efkârı meğer. K.İ./21

Y(YF- -k+ş) + Ö

Kalmamış terbiye askerde. S.K./94

Y(YF -k+ş) + Ö

Kimdi kürsîdeki? S.K./70

Y(YF- -k+ş) + Ö + ÇıT + ZT

*İnliyor nâle-i gayret der ü dîvârından, / Dâr duydukça gelen sayhayı
deyyârından. S.K./65*

Y(YF- -k+ş) + Ö +H

-Ne kibarlık bu beyim? K.İ./31

Y(YF- -k+ş) + Ö+ Yaç.C

*On para etmez fenler, /Ne bu dünyâda soran var, ne de ukbâda geçer! S.K./
165*

Y(YF- -k+ş) + ZT + Ö

Onun şimdi sıra. S.K./63

Y(YF- -k+ş) + ZT +E + Csi+Ö

Ne oldu şimdi aceb, kim bilir, zavallı Hasan? K/32

Y(YF- -k+ş) +E+Ö

Başka tıynetler mi hep şâyân olan ihsânına? Ç.B.S.B.C./20

Y(YF- -k+ş) +E+Ö

*Nedir ki mevki'i, eb'âda sığmıyan bu yığın içinde, şimdi bizim kendi
kâinatımızın? V.K./67*

Y(YF- -k+ş) +H +Ö

Ne manzaraydı, İlâhî, o gördüğüm sahne! İS./45

Y(YF- -k+ş) +Ö

Görülüyor birinin istirahat eylediği... V.K./47

Y(YF- -k+ş) +Ö

Ne var gidip Yakacık'larda dem-güzâr olacak? İS./17

Y(YF- -k+ş) +Ö +SC

-Sussundu Ayşe, günâh. İS./33

Y(YF- -k+ş) +YT + Ö +E+ Öaç.C.

Esiyor cevî-i mehîbinde bu vahdet-zârın,/ Ebedî nefha-i rahmet ki, o binlerce yığın, /Gölge şeklindeki esbâha teayyün veriyor: /Tepeden tırnağa zerrât-ı vücûd ürperiyor. S.K./64

Y(YF- -k+ş) +ZT +Ö

Duyulmasın mı biraz sonra başka bir acı ses? İS./39

Y(YF- -k+ş)+ E +Ö

Nedir ki sâha-i kudret denen bu zıll-i medîd? V.K./61

Y(YF- -k+ş)+ HT +Ö

Koşmuyor mu hakk-ı hayât/Peşinde cümle nebatat, cümle hayvanât? V.K./105

Y(YF- -k+ş)+ Ö

Değil mi ceng-i hayâtın zebûnu âdem de? V.K./123

Y(YF- -k+ş)+ Ö

Nedir bu ilme tecellî eden hakikatler? V.K./137

Y(YF- -k+ş)+E+Ö+N

Dedim ki ben de:-Ayol dinle annenin sözünü... K./11

Y(YF- -k+ş)+Ö

Ne felâket, ne rezâletti o devrin hâli! S.K./87

Y(YF- -k+ş)+Ö

Nedir nizâm-ı mesâi bu küll-i sâide? V.K./63

Y(YF- -k+ş)+Ö

Dilenci mevki'i, milletlerin içinde yerin! V.K./191

Y(YF- -k+ş)+Ö+ÜT

Karârı yok hele Râmih'le A'zel'in bir an. V.K./53

Y(YF- -k+ş)+ZT+Ö

Kesildi bir aralık inleyen hazîn âvâz... F.C./31

Y(YF- -k+ş)+ZT+Ö

Nefs-i emmâre hizasında henüz duyguları! S.K./168

Y(YF_)+Ö+(_YF- -k+ş)+ST

Zararlı sen çıkacaksın bütün bu hiddetle. K/18

Y(YF--k+ş) +E+ Ö

Kızmaz mı kafam? K.İ./58

Y(YF--k+ş) +Ö +SıT +H

Başlasın terbiyeniz, âilelerden oğlum. K.İ./117

Y(YF--k+ş)+ Ö

Hani tek bir hayrın? K.İ./68

Y(YF--k+ş)+ Ö +SC

Emindir mevki'in: En pâk vicdanlar penâhındır. İS./11

Y(YF--k+ş)+Ö +YT +N

Diyor ecdadımız makberlerinden: "Ey sefil ahfâd. Niçin binlerce ma'sûm öldürürken her gelen cellâd, Hurûş etmezdi, mezbûhâne olsun, kimseden feryâd? Otuz milyon ahâlî, üç şakinin böyle mahkûmu Olup çeksin hükümet nâmına bir bâr-ı meş'ûmu! Utanmaz mıydınız bir, saysalar zâlimle mazlumu? Siz, ey insanlık istidadının dünyâda mahrumu. Semâlardan da yüksek tuttunuz bir zıll-i mevhumu!" İS./2

5.1.10. Yükleme Açıklayıcılarıyla Başlayan Cümleler

Yaç.C. +[Ö] +Y(YF- -k+ş)

-Fünûn-i hendesenin var ya bir de "tersîmî" /Denen usûlü... Onun mâhirâne tatbiki. İ.A.F.Y./79

Yaç.C. + Y(YF--k+ş) +DT

İki alsam ne çıkar sâye-i hürriyyette? K.İ./63

5.2. Birleşik Cümleler

5.2.1. Eksiltili Özne ile Başlayan Birleşik Cümleler

[Ö₁] + Y₁ (TYF- (HT + YF-) -k+ş) + [Ö₂] + Y₂ (TYF- (YT + YF-) -k+ş)

Bir gün evvel yetişip dalmak için sînenize, /Boyladım sahili, sahilden açıldım denize. S.K./242

[Ö₁] +Y₁ (TYF-(N+YF-) -k+ş +E +[Ö₂] + Y₂ (YF--k+ş) + Naç.C.₂

Bahârı görmeyiz amma lâtif olur derler... Çiçeklenirmiş ağaçlar, yeşillenirmiş yer. İS./15

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂] + Y₂(YF- - k+ş)

Edîb-i kudretin beytü'l-kasîd-şi'ri olmuşsun; Hakîm-i fıtratin bir anlaşılmaz sırrı

olmuşsun. İ./

[Ö₁] +Y₁(TYF-(DT+ ZT +[DTaç] +YF-)-k+ş) +E + [Ö₂]+Y₂ (TYF-(VsT +DT +YF-)-k+ş) +VsTaç₂

Ölüm mü, uyku mu her neyse akıbet (öyle) uzanır; Fakat işittiği bir sesle silkinir, uyanır: "Dolaş da yırtıcı arslan kesil behey miskin! Niçin yatıp, kötürüm tilki olmak istersin? Elin, kolun tutuyorken çalış, kazanmaya bak, Ki artığınla geçinsin senin de bir yatalak." V.K./322

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-)-k+ş) +ŞT₂ +Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş) + [Ö₃]+ Y₃(TYF- (ST + YF-)-k+ş)

Ayıldı farz edelim... Yığmadıkça bir tarafa, /Şu gördüğün kara taşlar kadar kesif altın, /Nasıl temizliyebilsin, nasıl yıkıp çıksın? İ.A.F.Y./63

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş) +GT₂

— Hiç de değil... Sen yoruldun anlaşılan! İ.A.F.Y./150

[Ö₁] + N₁+Y₁(TYF-(N+YF-) -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂ (YF- -k+ş)

Kandilin, görmüyorum, nerde? Şu peymâne midir? Ü.B.K.D./29

[Ö₁] + Y (YF- -k+ş) + Ö₂ +Y₂(YF--k+ş)

Kırılmadan açılır şey değil, kilid müdhiş! V.K./358

[Ö₁] + Y₁ (TYF- (DC +YF- -k+ş) + [Ö₂] + Y₂ (YF- -k+ş) + N₂

Rusya'dayken beni gördükçe gelir, derdi: İmam, /Oku sen yoksa işin... Öldü sizin hasta adam! /Çıkmıyor vâris-i meşrû'u da bizden başka..." S.K./257

[Ö₁] + Y₁ (TYF-(HT +YF- -k+ş) + N₁ + E+ Ö₂ + Y₂ (YF- -k+ş)

Gece gündüz basıyor millete nâfi' âsâr; /Âdeta matba'alar bir uyumaz hizmetkâr. S.K./251

[Ö₁] + Y₁ (TYF-(N +ÇıT +YF-)-k+ş) + Ö₂ +E+Csi+Y₂(YF- -k+ş)

Bunu benden duyunuz, ben ki, evet, Arnavudum... Ü.B.K.D./71

[Ö₁] + Y₁ (TYF-(ST +N + YF-) -k+ş) +E +[Ö₂] + Y₂ (YF-) -k+ş) +N₂

Neden hükümete Kur'an'la bağlı Arnavud'u Ayırdınız da harâb ettiniz bütün yurdu?
V.K./650

[Ö₁] + Y₁ (YF- -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂ (YF- - k+ş)

Ferdâ-yı sükûn perveridir sâl-i cidâlin, /Nevmîd düşen kalbe ümîd-âver-i candır. B./5

[Ö₁] + Y₁ (YF- -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂ (YF--k+ş) +E

İnan, kabil mi? S.K./228

[Ö₁] + Y₁ (YF- -k+ş) +N₁+ [Ö₂]+ [Y₂(TYF-([N]+YF-) - k+ş)] +Naç.C₃

Bak çehre-i gabrâya: Nasıl şen, ne civandır! B./8

[Ö₁] + Y₁(YF- -k+ş) +E +[Ö₂]+Y₂(YF- - k+ş) +H

Sen misin, yoksa hayâlin mi? Vefâsız Kosova! Ü.B.K.D./20

[Ö₁] + Y₁(TYF-(ST +YF- -k+ş) + [Ö₂] +Y₂(TYF-(ZT+ YF-)-k+ş)+N₂

-Niçin düşündürecek, önce söyle hikmetini... İ.A.F.Y./163

**[Ö₁] + Y₁(TYF-(YT +YöT +[YF-])-k+ş)) + [Ö₂] +Y₂ (TYF-(YT +[YF-])-k+ş)) +
YT₃+Y₃(YF- -k+ş) + Ö₃**

Şehirde evlere baskın [yapıyorlar]; kazada katl-i nüfûs[yapıyorlar]; Kura'da kalmadı telvis olunmadık nâmûs! V.K./670

[Ö₁] + Y₁(YF- -k+ş)+H +E + Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş)

Gel ey nâzende hürriyyet ki canlar ferş-i râhındır. İS./10

[Ö₁] + Y₁+ (TYF-(N+YF-) -k+ş)+E +[Ö₂]+Y₂(YF- -k+ş)

Ümmetin hâline baktım ki: Yürekler yarası! S.K./90

[Ö₁] +E +Y₁ (YF- -k+ş) +Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)+ [Ö₃] +Y₃ (TYF-(N+YF-) -k+ş)

Hakikat öyle! Şu ma'bed nedir? Şu haşmete bak! İ.A.F.Y./131

[Ö₁] +E +Y₁(YF- -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş)

—Gâlibâ epeyce uzak... Değil mi? İ.A.F.Y./149

[Ö₁] +Y(TYF-(N +YF- -k+ş) +ÇıT₂ +Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş) +HC₃
+[Ö₄] +Y₄ (YF- -k+ş) + [Ö₅] +Y₅ (YF- -k+ş)

Başka ses bilmem, muhîtimden enîn eyler huruş; /Beklerim dinsic bu mâtem,
beklerim, olmaz hamûş! Ç.B.S.B.C./14

[Ö₁] +Y(YF- -k+ş)+ ZT₁ +N₁ +[Ö₂] +Y₂(TYF-(DT+YF-) -k+ş)

Bırakın hâlîme artık beni rahat öleyim! HA./42

[Ö₁] +Y₁ ([YF-] [-k+ş]) + [Ö₂] +Y₂ (YF- -k+ş)

—Kimin, benim mi? İ.A.F.Y./109

[Ö₁] +Y₁ (TYF-(N +YF- -k+ş)+Ü +ZC₂ +Ö₂ + Y₂ (YF- -k+ş)

Kahraman milleti gördün ya: Biraz silkindi, /Leş yiyen kargaların sesleri birden
dindi! S.K./267

[Ö₁] +Y₁ (TYF-[N]+YF-) -k+ş) + Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş)

[onu]Anlatayım: Sizde olmıyan irfan. V.K./374

[Ö₁] +Y₁ (YF- -k+ş) [Ö₂] +Y₂ (YF- -k+ş)+ Ö₃+Y₃(YF- -k+ş) +Csi

Hakikat öyle! Epey yol kazanmışsınız... Şu ne, şu? İ.A.F.Y./127

[Ö₁] +Y₁ (YF- -k+ş) + Y₂ (YF- -k+ş)+E + Ö₂

Yıkık sebile bakıp ağlayan yanık mektep... Geçenki yangının enkazı işte bunlar hep!
İ.A.F.Y./127

[Ö₁] +Y₁ (YF- -k+ş) +[Ö₂] +Y₃ (YF- -k+ş)+E

— Gelirim... Görmek isterim zâten. İ.A.F.Y./209

[Ö₁] +Y₁ (YF- -k+ş) +[Ö₂]+Y₂ (TYF-([N]+YF-) -k+ş) +E +Naç.C.₂

Bakar [onu görür]ki: Bir kötürüm tilkinin yanık sesidir. V.K./312

[Ö₁] +Y₁ (YF- -k+ş)+ [Ö₂] + Y₂ (TYF-([N] +YF-) -k+ş)

-Ne dedin? [onu] Anlamadım! S.K./269

[Ö₁] +Y₁ (YF- -k+ş)+ Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)

— *Başlasın! Ne olur? İ.A.F.Y./117*

[Ö₁] +Y₁ + (TYF-(DT+N+ YF-)-k+ş)+ [Ö₂]+Y₂(YF- -k+ş) + [Ö₃]+Y₃(TYF-(ST +YF-) -k+ş)

-Beni kürsîde görüp, va'zedecek sanmayınız; /Ulemâdan değilim, şeklime aldanmayınız! S.K./75

[Ö₁] +Y₁(TYF- (HT + E +YF-)-k+ş)+N₂ + E +Y₂(YF- -k+ş) +Ö₂

Kıyâs-ı faside bir kerre eyleyin dikkat: Süveyş'i açtı herif... V.K./379

[Ö₁] +Y₁(TYF-(DT +N +YF-)-k+ş) +ŞT₂ +[Ö₂]+Y₂ (TYF-(N +YF-)-k+ş) + [Ö₃]+Y₃ (YF- -k+ş)+Csi

Kucak kucak taşıyor olmadık mesâvîyi; /Beğenmesek, "medeniyyet!" diyor; inandık, iyi! V.K./555

[Ö₁] +Y₁(TYF-(DT +YF-) -k+ş) +Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş)

-Sayıp da nafile ma'lûm olan beş on ismi, /Yorulma: Onları ezberlemek de bir iş mi? İ.A.F.Y./45

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +ST +YF-) -k+ş) +DT₁ +N₂ +Ö₂+Y₂(YF- -k+ş)

-Bu i'tirâzı niçin salladın muhâkemesiz? /Vakit geçirmeyi bizler kazanma addederiz! İ.A.F.Y./32

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-) -k+ş) + Ö₂+ Y₂(YF- -k+ş)

-"Sürün!" demiş, ona şevketli'nin irâdesi var. İS./64

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-) -k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (YF- -k+ş) +HT₂

Cenab-ı Hak ne yapar, bilmiyor musun Araştırır "Bakalım bir, kulum ne yaptı?" diye... V.K./305

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-) -k+ş) +E +Csi +Ö₂ + Y₂(YF- -k+ş) +Csi +Öaç₂

-"Odun" dedin de tuhaftır, ne geldi aklıma, bak: Zavallı memleketin yoktu başka mahsûlü; Odundu, nerde bulunsan, metâ-ı mebzulü. İ.A.F.Y./24

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-) -k+ş) +ş_{1T} +[Ö₂] +Y₄(YF--k+ş)

Kıvrır da şilteyi öyleyse bak ilerlemeye. V.K./306

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-) -k+ş) +ZT₁ +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +E +[Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş)

-Uzak yakın deme artık; iniş, yokuş sorma! /Tıpış tıpış gidelim, haydi gir şu sağ koluma. İ.A.F.Y./56

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-) -k+ş) + [Ö₂] +Y₂ (YF- -k+ş)

Hicaz'ı Çin'i düşün nerde? V.K./273

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N+ YF-) -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +E

-Gidip de öğleyi Fâtih'te kılmak istiyorum; Gelir misin? Hadi! İ.A.F.Y./36

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N+YF-) -k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (TYF-(İİT+YF-) -k+ş)

Bu "her giren" le, tabî'î, tutunca it damarı, /Mukaddesata kadar saldıran beş on çomarı, /Hesaba katmayı hiçbir zaman düşünmüyorum:/ O tasmaşızlara insan demekte ma'zûrum. V.K./449

[Ö₁] +Y₁(TYF-(Naç +[N] +YF-) -k+ş)+ [Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃] +Y₃(YF-) -k+ş)

Kilitli bir kapı var orta yerde anlasana: Harem-sarây-ı şerî'at değil dalan dalana. V.K./370

[Ö₁] +Y₁(TYF-(NC +YF-) -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +ÖT₂

-Ne iştir, anlıyabilsek... Mühim midir o kadar? İ.A.F.Y./35

[Ö₁] +Y₁(TYF-(ST +[YF-]) [-k+ş]) +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +ŞT₂

— *Neden mi, görürdün çıkıp gezeydin eğer. İ.A.F.Y./17*

[Ö₁] +Y₁(TYF-(ST +YF-) -k+ş) + [Ö₂] +Y₂(TYF([N] +YF-) -k+ş)

—*Ne söylemiştim? Unuttum... İ.A.F.Y./111*

[Ö₁] +Y₁(TYF-(ŞT +YF-) -k+ş) + DT₁ +Ö₂+ E +Y₂(YF- -k+ş)

*Bu şekl-i mûhişi mümkünse bir düşün şöyle, Paşam dedikleri u'cûbe işte aynıyle!
İS./57*

[Ö₁] +Y₁(TYF-(YT +YF-) -k+ş) + Ö₂+Y₂(TYF-(DC +YF-) -k+ş) +SıT₂

Eve döndüm, bütün o facialar geldi karşımda durdu subha kadar. İS./79

[Ö₁] +Y₁(TYF-(YT +YF-) -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(TYF-(YT +YF-) -k+ş)

-Birinde on buçuk olmuş, birinde üç... İ.A.F.Y./83

[Ö₁] +Y₁(TYF-(YT+YF-)-k+ş)+ KT₁ +E +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş)+ [Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş)

*Semâdan inmemiştir, şüphesiz, lâkin semâvîdir: /Zemînî olmayan bir cilve-i feyyâzı
hâvîdir. F.C./12*

[Ö₁] +Y₁(TYF-(ZT +N +YF-) -k+ş) + VT₁ +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃] +Y₃ (YF- -k+ş)

*Bugünden ormanı göster kilağlı baltasına: Temizleyip çıkıversin, bırakmasın yarına!
İ.A.F.Y./11*

[Ö₁] +Y₁(TYF-(ZT +TT +YF-) -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş)

*-Sabahleyin yine bir hayli nükte fırlattın! Hayâli bol bol akıttın, serabı çağlattın!
İ.A.F.Y./20*

**[Ö₁] +Y₁(TYF-(ZT +YF-) -k+ş) + [Ö₂] +Y₂ (TYF-(ZT +YF-) -k+ş) +[Ö₃]
+Y₃(TYF-(ZT +YF-) -k+ş)+ [Ö₄]+Y₄ (TYF-(ZT +YF-) -k+ş) +Csi+ [Ö₅]+Y₅ (TYF-**

(ZT +YF-) -k+ş)

*Sabahleyin mütefelsif, ikindi üstü fakîh; Sular karardı mı pek yosma bir edîb-i nezih;
Yarın müverrih; öbür gün siyâsetin kurdu; Bakarsın: Ertesi gün içtihadı pey vurdu!...*

V.K./393

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) + E +SC₁ +Ö₂+ Y₂(YF--k+ş)

Duâ et ki ucuz kurtuldun; /Bâzı da'vâlar olur, kış gecesinden de uzun! K.İ./93

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) + N₁ +[Ö₂]+ Y₂(TYF-(DC +N +YF-) -k+ş) + [Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş) +HT₃

Tasavvur et: İki arsin kazık kadar bir boy! Getir de üstüne kalpaklı bir kemik kafa koy. Ocak süpürgesi şeklinde bir sakal yaparak, "Senin bu işte yüzün, al!" deyip o yüzsüze tak. İS./53

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) + Ö₂+Y₂(YF- -k+ş) +Ö₃ +Y₃(TYF-(YT +YF-) -k+ş) + Ö₄+Y₄(YF- -k+ş) +YT₄

Sus! O susmaz: Nidâ-yı tehdidi, Dinle bak nerden in'ikâs etti: Arnavutluk'ta gürleyen toplar Geliyor işte payitahta kadar! İS./86

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(TYF-(ÖT +YF-)-k+ş)

-Ağırca davranıyorsun... Biraz çabuk yürüsek... İ.A.F.Y./28

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +[Ö₂]+Y₂ (YF- -k+ş) + ZT₂ +[Ö₃] +Y₃ (YF- -k+ş)+ Ö₄ + Y₄ (YF- -k+ş)

Günahtır, etmeyin artık, ayıptır, eylemeyin! V.K./495

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +DT₂ +Y₂(TYF-([N]+YF- -k+ş)

— Gayet kolay: "Şu meydanlık Ki yolgeçen hanı olmuştu, avludur artık: Bu avludan geçecekler namaz için geçecek." /Deyip kapatmalı! İ.A.F.Y./66

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +E + [Ö₂] + Y₂ (YF- -k+ş)

Düşmesin aman, yapışın! V.K./473

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +E +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş)

"Sıkılmadan" diye bir nükte salladın... Lâkin, Yerinde oldu... İ.A.F.Y./72

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +GT₂ +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) + [GT₃]+[Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş)

- Garib! /Benim gözümle bakarsan: Ne muhteşem! Ne mehîb! İ.A.F.Y./90

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +H +[Ö₂]+ Y₂(TYF- (ZT +YF-) -k+ş) +Ü+Ö₃ +Y₃(YF- -k+ş)

-Defol kadın, adamı Vurunca öldürürüm ha! Benim şakam yoktur. İS./61

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +H +Ö₂+ Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃] +Y₃(TYF-(İhT +YF-) -k+ş)
+[Ö₄] +Y₄(YF- -k+ş) +N₄ +[Ö₅]+ Y₅(YF- -k+ş)

-Çekil hanım, paşa lâf dinlemez; vurur mu, vurur. Bilir misin onu! şevket-meâb
Efendimiz'in Birinci bendesidir... İS./62

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +N₁ +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş) + [Ö₄] +Y₄(YF-
-k+ş) +E

-Düzelteyim şunu... Dur, dur... Kurulmamış zâti. İ.A.F.Y./82

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş)+ Ö₂+Y₂(TYF-(HT +YF- -k+ş) + [Ö₃]+Y₃(YF- -k+ş)+ [Ö₄]
+Y₄(YF- -k+ş)+[Ö₅] + Y₅(YF- -k+ş)+ [Ö₆] +Y₆(YF- -k+ş)

Geçin nücûmu... Sehâbiyyeler de, hakkıyla Tekâmül etmek için uğraşır, döner,
didinir, Birer kabile, birer kâinât-ı vâsi'dir. V.K./59

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş)+H+ [Ö₂] +Y₂(TYF-(N +DT +YF-) -k+ş)

-Otur oğlum, seni dikkatlice bir dinleyelim... HA./17

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş)+N₁+ [Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş)

-Çağırın hastayı gelsin. HA./9

[Ö₁] +Y₁(YF(-k+ş))+E +Csi+[Ö₂]+Y₂(YF- -k+ş)

-Geçer mi? İnşallah. (geçer.)H/12

[Ö₁] +Y₁(YF-)-k+ş) + N₁ +Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)

Getir hayâline bir kerre Sadr-ı İslâm'ı:/ O bî-nihâye füyûzun yarım asırlık bir /Zaman içinde tecellîsi hangi sayededir? V.K./266

$[Ö_1] + Y_1(YF--k+ş) + [Ö_2] + Y_2(TYF-(ZT+YF-)-k+ş) + E + [Ö_3] + Y_3(TYF-(ZT+YT+YF-)-k+ş) + [Ö_4] + Y_4(TYF-(YT+YF-)-k+ş)$

Bütün dünyaya küskündüm, dün akşam pek bunalmıştım: /Nihâyet bir zaman kırlarda gezmiş, köyde kalmıştım. BÜ./1

$[Ö_1] + Csi + Y_2(YF--k+ş) + [Ö_2] + Y_2(TYF-(N+YT+YF-)-k+ş)$

Siz gidin, safvet-i İslâm'ı Japonlarda görün! S.K./199

$[Ö_1] + Y_1(YF--k+ş) + [Ö_1] + Y_1(YF--k+ş) + DT_3 + Y_3(YF--k+ş) + Ö_3 + Y_6T_3$

Bir münevvim ses değil yer yer hurûşan velvele:/ Fevc fevc akmakta insanlar bütün müstakbele. D./8

$[Ö_1] + Y_1(YF--k+ş) + DT_1 + Ö_2 + Y_2(YF--k+ş)$

İbret al erbâb-ı ikdâmın bakıp âsârına:/ Dağ dayanmaz erlerin dağlar söken ısrârına. D./7

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N+YF-)-k+ş) + [Ö_2] + Y_2(TYF-(N+YF-)-k+ş)$

Küçük âdemlerinin ruhunu tedkîk ettim. Büyük âdemlerinin fikrini ta'mîk ettim. S.K./432

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(DT+YF-)-k+ş) + N_2 + Y_2(YF--k+ş) + Ö_2 + Naç_2$

On kadın dövse yorulmaz, benim İhsan Bey'im /Bilirim ben ne tosunur? K.İ./36

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N+YF-)-k+ş) + Ö_2 + E + Y_2(YF-)-k+ş)$

Âşinâ çehre arandım... O, meğer, hiç yokmuş... Ü.B.K.D./8

$[Ö_1] + Y_1(YF--k+ş) + E + Y_2(YF--k+ş) + VT + Ö_2$

Nasıl olmaz ki? Tezelzül veriyor arşa enîn! S.K./458

[Ö₁]+ Y₁ (YF- -k+ş)+BnT₁+Ö₂+Y₂ (YF- - k+ş)

Yürüyor, altı çürük toprağa gelmiş, seyyar /Bir mezarlık gibi: Her nâsiye bir seng-i mezar! S.K./109

[Ö₁]+ Y₁ (YF-k+ş) +[Ö₂]+Y₂ (YF- - k+ş) +N₂

Hüsn-i zanneylediğim bir iki fâzıl hocanın, / İstedim fikrini açmak; dedim: "Artık uyanın! /Memleket mahvoluyor, din de beraber gidiyor; /Size Kur'ân, bakınız sâde uzaktan mı diyor?" S.K./105

[Ö₁]+ Y₁ + (TYF-(ZC+N+[YF-])[-k+ş]) +YT₂ + Y₂ (YF- - k+ş) +N₂ +Ö₂

Geçin: sırayla çadırlar. Önünde her birinin Diyor: "Kuzum, girecek varsa durmasın girsin."/Bağırmadan sesi bitmiş ayaklı bir îlân. B./19

[Ö₁]+ Y₁ + (TYF-(ZC+N+[YF-])[-k+ş]) +YT₂ + Ö₂+ Y₂ (TYF- (HT +DT +YF-) - k+ş) +E+YT₃ +Ö₃ + Y₃ (YF- - k+ş) +Öaç₃

Biraz gidin: Kocaman bir çadır[görürsünüz]... Önünde bütün, Çoluk çocuk birer onluk verip de girmek için /Nöbetle bekliyorlar. Acep içinde ne var?/ "Caponya'dan gelen insan suratlı bir canavar!" B./18

[Ö₁]+ Y₁(TYF- (N +ZT +YF-)-k+ş) +E +[Ö₂]+ Y₂(TYF- (DT+YF-)-k+ş)

Boşarım, evlenirim bahsini artık kapa da, /Hak ne verdiyse yiyip hoş geçinin bir arada. K.İ./84

[Ö₁]+ Y₁(TYF- (ZC+N+[YF-])[-k+ş]) + [Ö₂]+ Y₂(YF- -k+ş)+ H

- Dara geldin mi, şerîat! Sus ulan iz'ansız! K.İ./66

[Ö₁]+ Y₁(TYF-([N]+YF-)-k+ş)+E + [Ö₂]+ Y₂(YF- -k+ş)

-Boşamaz? Amma da yaptın! K.İ./61

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(HT +YF-)-k+ş)+ [Ö₂]+Y₂(YF-)-k+ş) +N₂

Kime dert anlatırız? Bulsana dert anlayanı! HA./34

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(HT +YF-)-k+ş) +N +Ö₂+ Y₂(TYF-([N] +YF-)-k+ş)+ SC₂

Bana sor memleketin hâlini ben söyliyeyim: /Bir imam çünkü, bilir evleri... Hâ bir de, hekim. K.İ./103

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(N + YF-) -k+ş) + E + [Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) + ZT₂

Belâyı görmüyor amma bütün belâ görüyor, /Bu kâinat-ı sefalette eyledikçe devam. K.N./11

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(N +VT +YF-) -k+ş) + Y₂(YF- -k+ş) +Ö₂ +N₂+DT₂

Hayatı git ona sor: Bulur nazarları dünyâyı perde perde zalâm! K.N./10

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(N+YF-)-k+ş) + [Ö₂]+ Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃]+ Y₃(TYF-(İİT +YF-) -k+ş)

-Gir, dedim istemiyor: sen bana gönder pederi, Diye ısrar ediyor. K.İ./15

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(ZT + YF-) -k+ş) + E +DT₂+ Y₂(YF- -k+ş) + Ö₂

Geçende çarşı içinden çıkınca baktım ki: Çamurlu taşlara yaslanmış inliyor sâil. K.N./15

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(TYF-([N]+YF-) -k+ş) +H +Naç.C.

Dinledin,[onu] gördün a oğlum, ne bozuk terbiyemiz! K.İ./94

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂(TYF-(N+YF-) -k+ş)

Bütün esrâr-ı hilkatten haberdâr olmak istersin, Bu gaybistân-ı hîçâ-hîçten kurtulmak istersin! İ./15

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂(TYF-(NC +YF- -k+ş) +[Ö₃]+ Y₃(TYF-([N]+YF-) -k+ş)

Ağladım, merhamet et, yapma dedim... Kim dinler. K.İ./20

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃]+ Y₃(YF- -k+ş)

Meleklerden büyük, hem çok büyük tebcîle mazharsın: Tekâlifin emânet-gâhısın bir

başka cevhersin! İ./23

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) + N₁+E₂ +[Ö₂]+Y₂ (YF- -k+ş)

Dağıttı hepsini, lâkin sıkıldı... V.K./251

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃]+ Y₃(YF- -k+ş) + Ö₄ +Y₄(YF- -k+ş)

Söyledim yapmıyacak bir daha... Mahcûb olmuş.. Böyle şeyler olağandır... K.İ./ 87

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) +[Ö₂]+ Y₂(T[YF-([N]+YF-)]-k+ş)+Naç.C.₂

-Bakın kim? K.İ./6

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş)+ [Ö₂]+ Y₂(TYF-(N +YF-)-k+ş)

Kerem et; hâli düşün! K.İ./115

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş)+ [Ö₂]+ Y₂(YF- -k+ş)+ DT₂

Vecde gel; vahdete dal, âlem-i kesretten uzak... S.K./56

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş)+ Csi +[Ö₂]+ Y₂([YF- -k+ş])

Öyle mi? Yok! [o öyle değil.)] S.K./50

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş)+H + Y₂(YF- -k+ş) +Ö₂ +DC₃+Naç.C.₃ +YöT₃ +Ö₃ +Y₃ (YF- -k+ş)

-Dur kızım; ağlama sen, şimdi haber gönderirim; Karı dövmek ne kolaymış, ona ben gösteririm. K.İ./23

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş)+N₁+Y₂ + Ö₂+BnT₂

Derâgûş etmek ister nâzenîn-i bezm-i lâhûtu: /Kol açmış her menârı sanki bir ümmîd-i cür'etkâr! F.C./3

[Ö₁]+ Y₁(YF--k+ş) + [Ö₂]+ Y₂(TYF-(ZT +YF-)-k+ş)

-Evde imiş; Şimdi gelsin... K.İ./28

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF--k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + ST_2$

—Değil, bu tatsız oyunlar çekilmiyor: Monoton! V.K./573

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF--k+\$) + E + Na\grave{c}.C._2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-([N]+YF-k+\$) + DC_2$

Bakın ki: Zerre de bir hîç olan vücûduyle, /Muvaffak olmadadır kâinatı temsile;
Görün, şu zerreyi tedkîk edin de bir kerre. V.K./92

$[\ddot{O}_1] + E + Y_1(TYF-(YT +N +YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-([N] +YF-) -k+\$) + Csi$
 $+ [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DT +DTa\grave{c} +YF-) -k+\$)$

Sakın mahallede erkek bırakmayın, götürün. Sayıyla vermediler, öyle, posta posta sürün! İS./68

$[\ddot{O}_1] + E + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF-) -k+\$ + E + \ddot{O}_2$

Hadi göndermeyelim... Var mı fakat imkânı? HA./33

$[\ddot{O}_1] + E + Y_1(TYF-(DT+N+YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DT+[VT]+N+YF-) -k+\$)$

Evvelâ gizlice bir matba'a te'sîs ettim; /Beş on öksüz bularak [onlara] basmacılık öğrettim. S.K./124

$[\ddot{O}_1] + Y(TYF-(DT +YF -) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_1(YF- -k+\$)$

Bir ince mintanın altında titriyor, donacak! K/39

$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(N +YF-) -k+\$) + Csi + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + \$T_3 + Csi + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + E + Y_4a\grave{c}.C.$

"Çerge hâlinde" dedim... Korkarım ondan da tebâh: /Yurdunuz bir çökecek olsa,
iyâzen-billâh, /Öyle iğrenç olacak akıbetin manzarası! /Ki tasavvur bile vicdanlar için yüz karası! S.K./367

$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(HT +ZT+ YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$

Zavallı köylüye, ilkin, epeyce sövmüşler; işitmemiş... V.K./520

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (TYF-(DT+YF-)-k+\S) \ddot{O}_2+Y_2(YF--k+\S)$

Dönüp dönüp bakıyorsun... Ne geldi hatırına? İ.A.F.Y./161

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (TYF-(N+YF-)-k+\S) +Csi+E+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF--k+\S)$

"Gördüğüm var..." deme! Gel bir de beraber görelim. S.K./31

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (TYF-(\ddot{U}T +YF-)-k+\S)+ZT_1 +YT_1+\ddot{O}_2+Y_2(YF- -k+\S) +GT_2 +YT_2$

Değil bir kayda, sığmazsın - kanatlandın mı - eb'âda; /Hayâtın en muhayyel gâyedir âhrara dünyâda. BÜ./12

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (YF- -k+\S) + N_1+ \ddot{O}_2+Y_2 (YF- -k+\S)+ \S T_2$

Bırakın eski hükümetleri meydandakiler /Yetişir, şöyle bakıp ibret alan varsa eğer. S.K./344

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (YF- -k+\S) + \ddot{U} + [\ddot{O}_2]+ Y_2 (YF- - k+\S) + \S T_3 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\S)$

Bırakın matemî, yahu! Bırakın feryadı; /Ağlamak fâide verseydi, babam kalkardı! S.K./372

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (YF- -k+\S) +E + [\ddot{O}_2]+Y_2 (TYF-(YT+([YF-])-k+\S)+ VsT + \ddot{O}_3+Y_3(YF- -k+\S)$

—Nerde yok ki? Her yerde! Onunla millet-i merhume uğramış derde! İ.A.F.Y./158

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (YF- -k+\S) +E +\ddot{U}+ \ddot{O}_2+ Y_2(YF--k+\S) +N_2$

Haklı bir kerre ya! İnsan boşamaz haksızını. K.İ./60

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (YF- -k+\S) +ST+ E + [\ddot{O}_2]+Y_2 (TYF-(ZT+YF- _ +ST+_YF -k+\S)$

Hiç sıkılmaz mısınız Hazret-i Peygamber'den, /Ki uzaklardaki bir mü'mini incitse diken, /Kalb-i pâkinde duyarmış o musibetten acı? S.K./350

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (YF- -k+\S) \ddot{O}_2+ Y_2 (YF- - k+\S) +Csi_2 +Csi_3 +Csi_3 +\ddot{O}_3+Y_3 (YF- -k+\S) + \ddot{O}_4+ AS_4+ Y_4 (YF- -k+\S)$

Etmeyin... Memleketin hâli fenalaştı... Gelin! Gelin Allah için olsun ki zaman

buhranlı; Perdenin arkası -Mevlâ bilir amma- kanlı! S.K./355

[Ö₁]+Y₁ (YF- -k+ş)+[N₁]+Naç₁+ [Ö₁]+Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş)

Havale et ne kadar masrafın olursa... Verir! V.K./212

[Ö₁]+Y₁ (YF--k+ş)+ [Ö₂]+Y₂ (TYF- (VsT +YF-)-k+ş)+E

Doğru... Neyle açtı fakat? V.K./380

[Ö₁]+Y₁(TYF- (N+YF-)-k+ş)+ [Ö₂]+Y₂(YF- --k+ş)

Onu tasvire zafer-yâb olamam, hayrettir! S.K./197

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT+ YöT + YF-)-k+ş)+E+ [YT₂] +Ö₂+ Y₂ (YF-- k+ş)

Uzanıp sonra Buhârâ'ya, Semerkand'e kadar; /Eski dünyâyâ bakındım ki ne âlemler var? S.K./149

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş) + N₁ + [Ö₂]+ Y₂+(TYF-([N₂]+YF-)-k+ş)+ Ö₃+ Y₃ (YF-- k+ş) +E + Y₅ (YF-- k+ş)+ Ö₅

Sormayın gördüğüm âlemleri, [onları] hiç söylemeyim: /Yâdı temkinimi sarsar da kan ağlar yüreğim. S.K./150

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş) +SC₁ + [Ö₂]+ Y₂(YF- -k+ş) +E + SC₂

Durma, mâzi bir mugaylanzâr-ı dehşetnâktir; /Git ki, âtî korkusuzdur, hem de kudsî hâktir! D./13

[Ö₁]+ Y₁(N +HT +YF-) -k+ş) + Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)+ Ö₃+ Y₃(TYF-(DT+ N+ İI T+YF-) -k+ş) + Ü

Huda'yı kendine kul yaptı, kendi oldu Hudâ; /Utanmadan da tevekkül diyor bu cür'ete... Ha? V.K./223

[Ö₁]+Y₁(TYF-([N]+YF-) -k+ş) + E + [Ö₂]+Y₂(YF- -k+ş)

Etmeyin, sonra sokaklarda perîşân olurum! HA./47

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(DC+ YF-)-k+ş)+YT₁+E+[Ö₂]+Y₂(TYF-(N+ YF-)-k+ş)+ ZT₃ + Y₃(YF- -k+ş)+ [Ö₃]+ E+ NC.₃

Tutun da "zerre" lerinden, çıkın "sehâbiyye"/ Denen yığın yığın eşbâh-i âsümânîye; Hülâsa, âlem-i imkânı devredin; o zaman /Şühûda bağlı bir îmanla hükmeder vicdan:/ Ki hilkatın ne kadar şekli varsa: /Ulvîsi, Kesifî, müdriki, uzvîsi, gayr-ı uzvîsi,/ Kemâl-i şevk ile mahkûmu aynı kânunun.../ V.K./1

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT +N +YF-)-k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (TYF-(DT +YF-)-k+ş)

Yıkıp şerîati, bambaşka bir binâ kurduk; Nebî'ye atf ile binlerce herze uydurduk! V.K./330

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT +N +YF-)-k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (TYF-(N +YF-)-k+ş)

Kitâb'ı, Sünnet'i, İcmâ'ı kaldırıp artık; Havâssı maskara yaptık, avamı aldattık. V.K./329

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT +YF - -k+ş)+E+ [Ö₂] +Y₂(YF - -k+ş)+YöT₂

Durma öyleyse, urûc et o ziyâ âlemine. S.K./21

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT+YF-)-k+ş) +SC+ Ö₂+Csi +Y₂(TYF-(N+YF-)-k+ş) + ZT₂

Bu dördü olmadan olmaz: Vazife, çünkü, büyük; /Atıp da yazmayı bez bağlamakla dünkü hödük; /Ya kalçın altına yüksek topuklu, eğri burun, /Fotin çekip filiz olmakla her zamanki odun; /Hudâ rızâsı için, "ehliyim işin" demesin! V.K./437

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(DT+ YF-)-k+ş)+ [Ö₂] +Y₂(TYF-(N+ ZT+ DT+ YF-)-k+ş)+E+ [Ö₃]+ Y₃(TYF-(ŞT +YF)-k+ş) +E

Sakırgadan daha iğrenç öbek öbek türüdü, Vücûd-i milleti son günler öyle bir bürüdü: Ki davranıp o tufeylâtı ansızın koğacak Olursa kurtulacak belki... V.K./347

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT+YF-)-k+ş)+DTaç+[Ö₂]+ Y₂(TYF-(DC+YöT+YF-)-k+ş)

Öyle ta'zib-i nigâh eyleme bedbin olarak,/ Bırak etrafı da, karşında duran ma'bede bak: S.K./13

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT+YT+YF-)-k+ş)+[Ö₂]+Y₂(TYF-(YT+YF-)-k+ş)+DT₃ +Y₃(YF- -k+ş) +Ö₃ +Yaç₃

İlcâ-yı tesâdüfle şu "boş!" âleme düşmüş; /Etrâfına binlerce şedâid gelip üşmüş, /Her lâhza boğuşmakla geçip devr-i hayâtı, /Bir şey olacak gâye-i hüsrânı: Memâtı! T.Y.F/58

[Ö₁]+Y₁(TYF-(HT+YF-)-k+ş)+ E +Ö₂+ Y₂ (YF- -k+ş)

Zemini kendine hasretmek isteyip çalışır; /Şu var ki başka emeller de ansızın karışır. V.K./116

[Ö₁]+Y₁(TYF-(HT+YF-)k+ş)+[Ö₂]+Y₂(YF- -k+ş)+DT₂+ZT₂+TT₂

Açıldı bir ölü saklanmak üzre sînesine, /Kapandı ketm-i adem heybetiyle sonra yine! H/24

[Ö₁]+Y₁(TYF-(İİT +N +YF-)-k+ş) +KrşT+[Ö₂]+Y₂ (TYF-(HT +DT +YF-)-k+ş)

Geçen kıyamet için "fırtınaydı, geçti" diyor, /Diyor da zevkine, vur patlasın, devam ediyor. V.K./561

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(KrşT+ DC+[N]+ YF-)-k+ş)+ [Ö₂]+ Y₂(TYF-(N +YF-)-k+ş) +H [Ö₃]+ Y₃(YF- -k+ş) + Csi +Ö₄+ Y₄(TYF-(DC +YF-)-k+ş) +[Ö₅]+ Y₅(TYF-(N +ZT +YF-)-k+ş) + Ö₆+ H +Y₆(TYF-([N] +YF-)-k+ş)

Semâ-peymâ iken râyâtımız tuttun zelîl ettin; Mefahir bekleyen âbâdan evlâdı hacîl ettin; Ne âlî kavm idik; hayfâ ki sen geldin sefîl ettin; Bütün ümmîd-i istikbâli artık müstahîl ettin; Rezîl olduk... Sen ey kâbûs-i huni, sen rezil ettin! İS./5

[Ö₁]+Y₁(TYF-(KrşT +Naç +[N] +YF-)-k+ş) +E +KT₁ +Csi+ [Ö₂]+Y₂ (TYF-(N +YF-)-k+ş)+ [Ö₃]+Y₃(TYF-(DT+N +YF-)-k+ş)

Cihanı titretiyorken nidâ-yı "Men kezebe..."(sesini) işitmiyor mu, nedir, bir bakın şu bî-edebe: Lisân-ı pâk-i Nebî'den yalanlar uyduruyor; Sıkılmadan da "sevâb işledim" deyip duruyor! V.K./334

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+ş) + [Ö_2] + Y_2(TYF-(DT+YF-) -k+ş) + [Ö_3] + Y_3(TYF-(N+YF-) -k+ş)$

Muhîtin hâli "insâniyet" in timsâlidir sandım; /Dönüp mâziye tırmandım, ne hicranlar, neler andım! BÜ./5

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+ş) + E + [Ö_2] + Y_2(TYF-(HT+DT + YF-) -k+ş)$

"Hayâ, edeb gibi sözler rüsûm-i fasidedir; /Vatanla aile, hattâ, kuyûd-i zaidedir.' Diyor da hepsine birden kuduzca saldırıyor... V.K./534

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+ş) + E + Ö_2 + Y_2(YF- -k+ş)$

"Ayıp değil mi?" demişsin... Aceb kim aldırıyor? V.K./535

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+ş) + SC_2 + E + Y_2(YF- -k+ş) + Ö_2$

Birer mezâr-ı müebbed kesilmiş evlere bak: Beş ayda kırk bini sönmüş ki yanmıyor tek ocak! V.K./592

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N+[YF-])[-k+ş]) + Y_2(YF- -k+ş) + Ö_2 + Y_3(YF--k+ş) + [Ö_3]$

-Paşam mı? Nerde paşa? Şu korkuluk gibi dimdik duran herif mi? Paşa! İS./ 52

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N+YF-) -k+ş) + E + [Ö_2] + Y_2(YF- -k+ş) + Csi + Naç_1 + +İT_3 + Y_3(DT + YF- -k+ş) + Ö_3$

"Sedan" da orduyu teslim eden Fransızlar,- Ki her zaman o vukuatı yâd edip sizler — Ne der, bilir misiniz? Hem de öyledir inanın: "Muallem ordusudur harbeden Prusya' lının; Muallim ordusu, lâkin, asıl muzaffer olan!" Bu sözden almalıdır, hiç değilse, ibret alan. V.K./421

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N+YF-) -k+ş) + Ö_2 + Y_2(YF- -k+ş)$

Ademle karşılaşan zıd vücûd olur, demeyin; /Onun mukabil olan kutbu sa'ydir. V.K./6

$[Ö_1] + Y_1(TYF(N+YF-) -k+ş) + [Ö_2] + Y_2(TYF(N+YF-) -k+ş)$

Yalnız Sâni'i gör; san'atı, masnû'u bırak! S.K./57

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(N+YF-)-k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-([N]+YF-)-k+\$)+KT_2+Na\check{c}.C._2$

"İşitmedim" diyemezsin; işittin elbette: /"Tevakkufun yeri yoktur hayât-ı millette."
V.K./156

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(N+YF-)-k+\$)+Csi+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF--k+\$)+Csi+[\ddot{O}_3]+Y_3(YF--k+\$)+Csi$

-Bunak, munak demem billahi çarparım elimi... Aşıfteler sizi... Âhir zaman tevekkeli mi! İS./37

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(N+YF-)-k+\$)+\$C_2+Y_2(YF--k+\$)$

"Gebermeliydi" mi dersin? Gebermişiz, ne çıkar? İ.A.F.Y./188

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(N+ZT+YF-)-k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(N+YF-)-k+\$)+[\ddot{O}_3]+Y_3(TYF-(N+YF-)-k+\$)+[\ddot{O}_4]+Y_4(TYF-(HT+YF-)-k+\$)$

Vakarı çoktan unuttun, hayâyı kaldırdın; /Mukaddesatı ısırdın, Huda'ya saldırdın!
V.K./146

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(Na\check{c}+[N]+DC+YF-)-k+\$)+E+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-([N]+YF-)-k+\$)$

Hamiyyet gamz eden bir pâk alın her kimde gördünse, "Bu bir cânî!" dedin sürdün, ya mahkûm eyledin hapse. İS./6

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(Na\check{c}.C._2+[N]+YF-)-k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-([N]+YF-)-k+\$)+[\ddot{O}_3]+Y_3(TYF-(N+DT+VsT+YF-)-k+\$)$

Hayâta hakkı olan kimdir anlıyor, görüyor; /Çalışmıyanları bir bir eliyle öldürüyor!
V.K./130

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(\ddot{O}T+YF--k+\$)+E+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(\ddot{O}T+YF-)-k+\$)$

-Biraz tanır gibi oldum... Ya az mı geçtimdi! İ.A.F.Y./153

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(ST+YF-)-k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(YF--k+\$)+\ddot{U}+N_2$

-Ne dırlanıp duruyor? Susturun canım su pisi! İS./49

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(ST+YF-)-k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(ZC+ZT+YF--k+\$))$

Ana karnından icazetlidir, ecdada çeker; / Yürüsün, bir de sarık, al sana kadîasker!
S.K./100

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(\$T+YF-)-k+\$)+E +[\ddot{O}_2]+Y_2(YF- -k+\$)$

"İstemem, yollamayın" dersen eğer, kal, yalnız... /Hastasın... HA./56

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(YF--k+\$)+H+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF--k+\$)+YT_2+\ddot{O}T_3 +N_3+Y_3(YF--k+\$) +\ddot{O}_3$

Dur ey sirâc-ı ezel, gitme olduğun yerden: Biraz şu sahne-i deycûru okşasın şu'len.
İS./28

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(ZT +N +YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2]+Y_2 (YF--k+\$) +DT_2$

Bugün nasibini yerleştirtince kursağına: /"Yarın" nedir? Onu bilmez, yatar dönüp sağına. V.K./530

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(ZT+DT+YF-) -k+\$)+ [\ddot{O}_2]+Y(YF- - k+\$)$

Namâza durdu mu, hâliyle koyverir peşimi, Dalar giderdi. F.C./22

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(ZT+YF-)-k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(ZT+YF-)-k+\$)+[\ddot{O}_3]+Y_3(YF- - k+\$)+ DC_3$

Bugün bir yemyeşil vâdi, yarın bir kıpkızıl gülşen, /Gezersin hânumânın şen, için şen, kâinatın şen! BÜ./10

$[\ddot{O}_1]+Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2]+Y_2 (TYF-([N] +ST +YF-)-k+\$)$

Kosova! Nasıl bilirdin! V.K./627

$[\ddot{O}_1]+Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2]+Y_2 (YF--k+\$)$

Sıkıldın öyle mi? V.K./676

$[\ddot{O}_1]+Y_1(YF- -k+\$) +[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(\ddot{U}T)+H +(YF-) -k+\$)$

Cebrî değilim... Olsam İlâhî ne suçum var? T.Y.F/32

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S)$

Edirne... İşte o İslâm'ın âhenin sûru; Edirne... V.K./582

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{U} + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + Y_3(TYF - (SıT + N + DT + YF -) - k + \S)$

Ne ihtiyar seçiyor, bak, ne kimsesiz tanıyor; Beş altı günde otuz bin adam boğazlanıyor! V.K./612

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (YT + YF -) - k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - -k + \S) + Csi_3 + ST_3$

Bırak çalışmayı, emret oturduğun yerden, /Yorulma, öyle ya, Mevlâ ecîr-i hâsın iken! V.K./204

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + E$

"Kadermiş!" Öyle mi? V.K./199

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S)$

Ne yaman söz, ne kahraman îman! V.K./179

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + DT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + DT_2 + SC_2$

Utandım ağlayarak, ağladım utanmayarak! Diyordu sanki biçâre karşıdan: -Alçak. Demin gerekti hamîyyet! Hem ağlamak ne demek? Figân ederse kadın, susturur koşup erkek. İS./77

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - -k + \S) + E + YT_3 + \ddot{O}_4 + Y_4(YF - -k + \S)$

Ocak süpürgesi, lâkin süpürmüyor, yıkıyor; Nedense bittiği yerden cenazeler çıkıyor! İS./54

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - (N + YF -) - k + \S) + AS_2$

[Onlar,] Gümülcine'yle havâlîsidir ki, bir canavar Bu mel'anetleri yapmaz — meğerki Bulgarlar! — V.K./611

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + N_1 + Csi + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + N_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - k + \S) + [\ddot{O}_4] + Y_4(YF - k + \S) + [\ddot{O}_5] + Y_5(YF - k + \S) + N_5$

-Anlamam o hileleri. Demek ki bekleyelim gelsin âlemin keyfi... Saat üç oldu, geciktik, omuzlayın herifi. İS./74

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + N_1 + ZT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + [N_2] + HT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S)$

Hem anlayın bunu artık, hem anlatın nâsa. Bu anlaşılmalı... V.K./302

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S)$

" Değil mi?.. Ben de inandım! V.K./164

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + ZT_1 + N_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(+YF - k + \S) + ST_2$

Yazıp sabahleyin evden çıkarken işlerini, /Birer birer oku tekmil edince defterini;
/Bütün o işleri Rabbim görür: Vazifesidir... V.K./205

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - ([N] + YF - k + \S))$

Ne oldu, sor bakalım? İ.A.F.Y./177

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + DT_3 + Y_3(YF - k + \S) + \ddot{O}_3$

O zümrüt tahta kondun, bir semâvî saltanat kurdun, /Cihânın yurdu hep çiğnense,
çiğnenmez senin yurdun! BÜ./9

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + E + H + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - k + \S) + YT_3 + N_3$

Yıkıldın, gittin amma ey mülevves devr-i istibdâd, Bıraktın milletin kalbinde çıkmaz
bir mülevves yâd! İS./1

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + H + Y_3(YF - k + \S) + \ddot{O}_3$

Benim hakkım, sus ey bülbül, senin hakkın değil mâtem! BÜ./21

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S)$

— Dur, fakat gitme! İ.A.F.Y./207

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş) +H +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +Ö₃+Y₃(YF- -k+ş) +E + [Ö₄]+Y₄(YF- -k+ş)

Ne muhrik nağmeler, yâ Rab, ne mevcâmevc demlerdi: /Ağaçlar, taşlar ürpermişti, gûyâ sûr-ı Mahşer'di! BÜ./7

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş) +N+[Ö₂] +Y₂(TYF-(ZT+DT+ YF-)-k+ş) +E +DT₂aç

-Düşündüler bunu nerden, nasıl getirmesini; Sonunda öyle bir iş yaptılar ki: Pek fennî. İ.A.F.Y./193

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+ [Ö₂] + Y₂ (YF- - k+ş)

-Uzatma gör işimi! H/6

Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş) +Ü +E +Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)

İşittiğin olacaktır ya... Neyse, dinleyiver: V.K./308

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+ E+ Y₂(YF- -k+ş) +GT₂ + Ö₂

Bir bilmediğim pîr amma, / Hiç de bigâne değil kalbe o câzib sîmâ. S.K./71

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+ H + Y₂(YF- -k+ş)+ Ö₂

Nasıldı ey koca millet? Ne oldu akıbetin? V.K./144

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+E +[Ö₂]+Y₂(YF- -k+ş)

Doğrudur, gitmeliyim... HA./62

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+E +Ü +Ö₂ +Y₂(YF--k+ş) +E

-Gözükmesin mi ya? Bir hayli kısmı geçti bile. İ.A.F.Y./182

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+E+Ö₂+Y₂(YF- -k+ş)+E+Öaç₂

Baktım ki: Genişçe bir küfe yatmakta, hem epey eski. K./6

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+E+Yaç.C +[Ö₂]+Y₂(TYF-(N +YF-) -k+ş) + [Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş)

Bir infîlâk-ı safâdır ki yâr-ı cânımdır, /Sabâhı pek severim, en güzel zamânımdır.

F.C./13

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + HT_1 + Y_2 + (YF - k + \S) + ZT_2$

Gece gündüz yürüdüm bulmak için Taşkend'i: /Geçtiğim yerleri tadada mahal yok şimdi. S.K./148

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + N_1 + \S T_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S)$

Görün kuvâ-yı tabîatte sa'yi mu'tâdı: /Çalışmasaydı hararet, mevâsim olmazdı. V.K./94

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + VsT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF - (\S T + YF - k + \S))$

Koşarsın bunların sevdâ-yı idrâkiyle durmazsın, Hakikatten velev bir şemme duymazsan oturmazsın. İ./17

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + E + Yaç.C.1 [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S)$

Ne seher-pâre-i san'at ki ezelden mahmur... Leb-i deryadan uçan bir ebedî hande-i nûr! S.K./15

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + ZC_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S) + [ZT_3] + Y_3(YF - k + \S) + \ddot{O}_3$

Mekân da sa'ye varır: Sa'yi sıfıra indiriniz, Mekân tasavvur edilmez, muhal olur hayyiz. V.K./19

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + H + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (YT + YF - k + \S))$

Kalk, baba, kabrinden kalk! Ü.B.K.D./2

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3((YF - k + \S))$

Başka değil, aynı cilvenin işidir:/ Bütün ezeldeki sa'yin tekasüf etmişidir. V.K./15

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - k + \S) + E + [\ddot{O}_4] + Y_4(T[YF - ([N] + YF - k + \S)]) + Naç.C.4$

Görün birer birer efradı: Muttasıl çalışır;/ Bakın ki aileler durmayıp nasıl çalışır. V.K./126

$[Ö_1] + Y_1(YF--k+ş) + DT_1 + N_1 + [Ö_2] + [Y_2(T[YF-(N+[YF-]) -k+ş])] + Naç.C.2$

Alın sırayla cemâ'âti, sonra akvamı;[siz onu görün:] /Aceb cidâl-i maişetten ayrılan var mı? V.K./127

$[Ö_1] + Y_1 + (TYF-(N+[YF-]) [-k+ş]) + E + Ö_2 + Y_2(YF- -k+ş)$

-Bi yirmilik paket [ver]amma sabahki tozdu bütün... H/13

5.2.2. Kırık İfadeli Birleşik Cümleler

$[Ö_1] + Y_1 (TYF-(DC+YF-) -k+ş) + [Ö_2] + Y_2 (TYF- (ZT +DT + YF-_) + ZT_2 + (_YF-)-k+ş) + YT_2$

"Gidelim!" der, götürür; sonra gelip tâ yanıma; /Çay boşaltırdı ben içtikçe hemen fincanıma. S.K./210

$[Ö_1] + Y_1 (TYF-(N +YF-) -k+ş) + Ö_2\_ + Y_2 (YF--k+ş) +\_Ö_2 + [Ö_3] + Y_3 (YF- -k+ş)$

Öyle maymun gibi taklide özenmek bilmez; /Hiss-i milliyeti sağlamdır onun, eksilmez. S.K./217

$[Ö_1] + Y_1 (YF- -k+ş) + N_1 + [Ö_2] + N_2 + [Ö_3] + Y_2(YF\_+E +\_YF-) -k+ş) + E + SC_2 + E + SC_2 + E + [Ö_3] + Y_3 (YF- -k+ş) + N_3 + Naç.C.3$

Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini; /Veriniz hem de mesaînize son sür'atini. Çünkü kabil değil artık yaşamak bunlarsız; /Çünkü milliyeti yok san'atın, ilmin: yalnız, İyi hatırda tutun ettiğim ihtarı demin: /Bütün edvâr-ı terakkiyi yarıp geçmek için; /Kendi "mâhiyyet-i rûhiyye" niz olsun kılavuz. Çünkü beyhudedir ümmîd-i selâmet onsuz. S.K./437

$[Ö_1] + Y_1(YF- -k+ş) + DT\_N +\_DT + Ö_2 + Y_2(YF-_) + E + (_YF- -k+ş)$

Ayırmışız, ederek şer'i muttasıl ihmâl; /Asıl ikincisi olmuş, şu var ki, berzede-hâl! İ.A.F.Y./173

$[Ö_1] + Y_1 (TYF-(N\_ +YF-) -k+ş) +\_N + Naç_1 + E + Y_3 (YF- -k+ş) + Ö_3 + Csi + Ö_4 + Y_4 (YF- -k+ş) + ZT_5 + Y_5 (YF- -k+ş) + Ö_5 + [Ö_6] + Y_6 (YF- -k+ş) + Ü$

—Senin uzun sürecektir, anladım ki, abdestin; Fotin çıkarması, bilmem ne... Çünkü yok

mestin. Bırak da ben gideyim, sonradan gelirsın sen... Gecikme ha! İ.A.F.Y./208

[Ö₁]+Y₁(TYF-(N + YF-) -k+ş)+ [Ö₂]+Y₂(TYF-(YF_+ZT+_YF-) -k+ş)

Küçüldü, farz edelim, oldu akıbet zerre... V.K./89

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂(TYF- (ZT +N_+YF-)- k+ş)+_N₂

*Taharrîden usanmazsın, teâlîden teâlîye Atıldıkça, atılsam şimdi, dersin, başka atîye!
İ./11*

**[Ö₁]+Y₁ (TYF-(N +YF_ +ZT+_YF-) -k+ş) + [Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +E +[Ö₃] +Y₃
(YF- -k+ş) +[Ö₄]+Y₄ (YF- -k+ş)**

*Şark'ı baştanbaşa yıllarca dolaştım, gezdim; /Hem de oldukça görürdüm... Kafa
gezdirmezdim! S.K./430*

[Ö₁]+Y₁ (YF- -k+ş)+ E +Ö₂+ Y₂ (YF--k+ş)]+ Ö₃+ Y₃ (YF- -k+ş) +Csi+_Ö₃

*Veriniz başbaşa; zîrâ sonu hüsrân-ı mübin: /Ne hükûmet kalıyor ortada billâhi, ne
din! Ü.B.K.D./66*

[Ö₁]+Y₁(TYF-(N_+YF-) -k+ş+_N+[Ö₂]+Y₂(TYF-(Yöt+YF-) -k+ş)

*Budak delikleri tarzında aç da çitte oyuk, Büyükçe bakla kadar alnının az altına sok.
İS./55*

**[Ö₁]+Y₁(TYF-(N+ÖT+YF-) -k+ş)+E+ZT₂+N₂+Y₂(TYF-(YF_+KT+_YF-) -k+ş)+
Ö₂**

*Köprüden çok geçerim; hem ne kadar geçtimse, /Beni sevk etmedi bir kerrecik olsun
ye'se, /Ne Halic'in o yosun şehreli miskin suları; /Ne onun hilkate küsmüş gibi durgun
kenarı! S.K./1*

[Ö₁]+Y₁(TYF-(N+YF_+ST+_YF-) -k+ş) +E₁+ZT₁+[Ö₂] +Y₂ (YF--k+ş)

*O ihtişamı elinden niçin bıraktın da, /Bugün yatıp duruyorsun ayaklar altında?
V.K./198*

$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(YF\_+ZT+N\_+YF-) -k+\$) + Csi+KT +\ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) +\_ \ddot{O}_2$

*Her ân ediyorsun bizi makhûr-i celâlin, /Kurbân olayım nerde senin, nerde cemâlin?
T.Y.F/38*

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + E + NC_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$) +\_ \ddot{O}_2 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4((YF- -k+\$) + YT_4$

*Söz anladım ki uzun, hem de pek uzun sürecektir; /Benimse vardı o gün birçok işlerim
görecektir; /Bıraktım onları, saptım yokuşlu bir yoldan. K/31*

$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(YF\_+ZT+_YF-) -k+\$) + Csi + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DC +YF-) -k+\$)$

Davran artık kârbânın arkasından durma, koş! D./20

$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(YF\_+N_1+ZT_1+_YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(Y\ddot{o}T+YF-) -k+\$ + DT_2$

*Bakın mücâhid olan Garb'a şimdi bir kerre:/ Havaya hükmediyor kani' olmuyor da
yere. V.K./133*

$[\ddot{O}_1] + Y_1 + (YF- -k+\$) + N_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2 + (TYF-(HT +YF- -k+\$) + YT_2 + \ddot{O}_3 + ZT_3 +\_ \ddot{O}_3 + Y_3 + (TYF-(DT +YF- -k+\$) + \ddot{O}_4 + E +\_ \ddot{O}_4 + Y(YF- -k+\$)$

*Açtık oldukça güzel medreseler, mektepler; /Okuyup yazmayı ta'mîme çalıştık yer yer,
/Tatarın yüzde bugün altmışı hakkıyla okur; /Rusların hâlbuki nisbetleri gayet
dündür. S.K./135*

$[\ddot{O}_1] + Y_1 + (TYF-(VsT +ZT +YF-) -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(\ddot{O}T +YF-) -k+\$) + E + \ddot{O}Ta\check{c}.C.2$

*Dilimin döndüğü şiveyle bütün gün yazdım;/ Okuyanlar o kadar çoktu ki [bunu] hiç
ummazdım. S.K./127*

$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(ZT+ST+YT+_YF-) -k+\$) +\_ YT + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ZT+N+YF-) -k+\$) + YT_2$

*Geçende, Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesiyle, /bizim eski âşinâlardan bir
attarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni da'vet ederdi dükkânına. H/1*

$[Ö_1] + Y_1 (TYF-(YF_- + ZT + Naç.C_- + YF_-k+ş) + [Ö_2] + Y_2([TYF-(IN + YF_-) + ZT + YF_-k+ş))_Naç.C.$

Azıcık ruhuma, asabıma geldikte sükûn, /Döndü vaz'ıyyeti birdenbire, baktım, yolumun: S.K./241

$[Ö_1]+Y_1(TYF-(HT+YF_-)-k+ş)+VsT_1+[Ö_2]+Y_2(TYF-(HT+YF_-)+E+(ÖT+_YF--k+ş))+[Ö_3]+Y_3(YF--k+ş)+E+Yaç_3$

Mü'minlere imdâda yetiş merhametinle, /Mülhidlere lâkin daha çok merhamet eyle: /Gümrâhlarındır ki karanlıklara dalmış, /Bir rehber olur necm-i emel yok da bunalmış! T.Y.F/61

$Csi + [Ö_1] + Y_1(YF_- -k+ş) + E + DT_2[Ö_2] + Y_2(ST +_DT + YF_- -k+ş) + N_2$

-Sorar mısın? Deli ya!/Delirmedikçe bir insan nasıl varır eli de,

Kıyar şu mahfile, yâhud şu muhteşem geçide? İ.A.F.Y./70

$DTaç_1 + Ö_1 + Y_1 (TYF- (DT + Naç_- + [N] + YF_-)-k+ş) + _Naç_1 + Y_2(TYF-(YF_- + Ö + ZT + _YF_-) -k+ş)$

Kör çıban neşterin altında nasıl patlarsa, /Hep ağızlar [öyle] deşilip, kimde ne cevher varsa; [onu] /Saçıyor ortaya, ister temiz, ister kirli; /Kalmıyor kimseciğin muzmeri artık gizli. S.K./315

$E + Ö_1 + Y_1(TYF-(YF_-)-k+ş) + Ö_2 + Y_2 (YF_- -k+ş) + _Ö_2 + [Ö_3]+Y_3 (YF_- -k+ş)+ÜT_3$

Fakat sen öyle değilsin: Senin yanar ciğerin: /"Vatan!" deyip öleceksin semâda olsa yerin. V.K./455

$E + Ö_1 + Y_1 (YF_- -k+ş) + _Ö_1 + Csi + [Ö_2] + Y_2 (TYF-(Naç +[N] +DT +YF_-) -k+ş)$

-Hayır, hayâl ile yoktur benim alış verişim... İnan ki: Her ne demişsem görüp de söylemişim. İ.A.F.Y./21

$E + Y_1 ([YF_-] -k+ş)+E + Ö_1 +E+ ŞT_2 +Y_2 (YF_- -k+ş)+ Ö_2+_ZT_2+_Ö_2$

—Zâten budur ya dert işte! Tasarrufâtını aynen alırsak İngilizin, /Fransızın, ne olur

hâli, sonra, şivemizin? İ.A.F.Y./113

E +[Ö₁]+Y₁(YF- +AS+_YF-) -k+ş) + [Ö₂]+Y₂(YF- - k+ş)+ YöT₂

Çünkü düşmüşsün hayâtın -ezkaza- feyfâsına, /Gitmen îcâb eyliyor tâ menzîl-i aksâsına. D./16

E +Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş) +[Ö₂] +Y₂ (TYF-(N +YF-)-k+ş)+ N₃ +Y₃(YF- -k+ş) +_N₃ +Ö₃+ZT₃

Yazık, o nesl-i kerîmin vefasız evlâdı, Bırakmış öylece, hiç bakmamış müesseseye; Neler görür neler insan girince medreseye! İ.A.F.Y./141

E +Ö₁ + Y₁(TYF-(ZT +YF-)-k+ş) +_Ö₁ +E +Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş) +VsT₂ +ÖT₂

Evet, bu sıska vücûdun yarın durur nefesi; /Fakat şu gördüğün "Ekmekçioğlu Medresesi" /Yaşar, demir gibi göğsüyle, belki on bin yaş... İ.A.F.Y./174

E +Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş)+ _Ö₁+[Ö₂]+Y₂ (YF- -k+ş)

— Lâkin inşânın, Nasıl kararmada maziye tırmanan nazarı! Bugün, bizim tepemizden bakan şu âsârı, Sıyânet eylemeden âciziz, değil yapmak... İ.A.F.Y./130

E +Ö₁ +Y₁(YF- -k+ş) + _Ö₁+ZT₂ +E +Y₂ (YF- -k+ş) +[Ö₂]

Hayır! Mehâsin-i Garb'm birinde yok hevesi; /Rezâil, oldu mu lâkin, şiarıdır hepsi! V.K./543

E +Y₁(YF-_) + Ö₁ +(_YF- -k+ş) +[Ö₂]+ Y₂(TYF-(N +ZT +DT +YF-) -k+ş) + Y₃ (YF- -k+ş)+Ö₃

— Tamam! Zamanıdır oturup, şimdi herze dinlemenin; O yâve-gûları hâlâ, adam, deyin beğenin! Sarıklı milletidir milletin başında belâ... İ.A.F.Y./40

E +YT₁ +Y₁ (YF- -k+ş) +_YT₁ +Ö₁ +E +Öaç₁+ Y₂ (YF- -k+ş) + Ö₂ +E +H + [Ö₃] +Y₃ (YF- -k+ş)

Lâkin bu sefîlân-ı beşerden kiminin, var /Kalbinde bir ümmîd ki encüm gibi parlar: /Îmândır o cevher ki İlâhî ne büyüktür... T.Y.F/ 51

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + N_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S) + E + \ddot{O}_2$

Hem açınız âsârı, /Köprünün nerde görülmüş, hani tahte'l-bahrı? S.K./9

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + ZT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - (YF + YT + YF) - k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - k + \S) + E + HT_3 + ZT_4 + \ddot{O}_4 + Y_4(TYF - (DT + N + YF) - k + \S) + [\ddot{O}_5] + Y_5(YF - k + \S) + N_5$

*Derken bu hâtîrât-ı lâîf /Çekildi aslına, artık hakîkatin o kesîf /Likası başladı
karşımda cilve eylemeye; /Zaman da kalmadı zâten hayâli dinlemeye:/Sağım, solum,
önüm, arkam huşû'a müstağrak /Zılâl-i âdem iken, bir sadâ bulend olarak, /O kâinât-ı
huzû'u yerinden oynattı; /Fezâ-yı mahşere döndürdü gitti eb'âdı! F.C./25*

$E + Y_1(YF - k + \S) + E + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (YF + DT + YF) - k + \S)$

Fakat geldi ki üç beş de sefil, /Hepsinin nâmını telvise bihakkın yetti... S.K./142

$E + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_1 + \S T_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_2$

*Evet, mücâhede mahsûlüdür hayât-ı beşer, / O olmadıkça ne efrâd olur, ne aileler.
V.K./125*

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF - (\S Taç.C. + \S T) + E + (YF) - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + HT_3 + E + DT_3 + Y_3(YF - k + \S) + \ddot{O}_3$

*Lâkin, gebereydim yorgun, / O zaman belki devam eyleyemezdim yoluma; /Yoksa
ârâm edemezdim. Bana zîrâ "Durma, /Yürü, azminde devam et..." diye vermezdi
aman, / Bir sadâ benliğimin fışkırıp a'mâkından. S.K./79*

$E + E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_1 + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - (YT + ZT + YT + YF) - k + \S + YF) + E + N_3 + \ddot{O}_3 + Y_3(TYF - (BnT + YF) - k + \S) + E + Y_4 + \ddot{O}_4 + [\ddot{O}_5] + Y_5(YF - k + \S) + E + Yaç.C.5$

*Lâkin Yine tek bir taşı düşmez şu Huda lânesinin; /Yine insanlığa nâ-mahrem olan
bigâne, /Bu harîmin ebediyyen giremez sinesine; /Yine yâdındaki Mevlâ'yı şu dört
tane minâr, /Kalbe merbut birer dil gibi eyler ikrar; / Yine mâzîye gömülmez bu
muazzam çehre:/ Leş değildir ki atılsın o umûmî kabre! S.K./27*

$$E_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(ZT+N +YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ZT +N +[YF-])[-k+\$]) + \ddot{O}_{3\_} + Y_3 (YF- -k+\$) +E +\_ \ddot{O}_3$$

Çünkü efkâr-ı umûmiyye aleyhinde bütün; /Çünkü yerleşmek için gezdiği yerlerde fûnûn, /Önce gayetle büyük hürmet arar, sonra sükûn, /Asr-ı hâzırda geçen fenlere sahip denecek, /Bir adam var mı yetişmiş içinizden bir tek? S.K./389

$$H + [\ddot{O}_1] + Y_1 (YF- -k+\$) + Csi + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) \ddot{O}_{3\_} + Y_3(YF- -k+\$) + E + YT_3 +\_ \ddot{O}_3$$

Ey cemâat, yeter Allah için olsun, uyanın... Sesi pek müdhiş öter sonra kulaklarda çanın! S.K./348

$$H+ [\ddot{O}_1] + Y_1 (YF- -k+\$) + E + Y_2(YF-_) + \ddot{O}_2 + (_YF- - k+\$) + [H+ \ddot{O}_2] + Y_2 (YF- - k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- - k+\$) + SC_3$$

Ey cemâat, uyanın! Yoksa, hemen gün batacak. /Uyanın! Korkuyorum: Leyl-i nedamet çatacak! S.K./352

$$\ddot{I}lTaç.C. + [\ddot{O}_1] + Y_1 (TYF-([\ddot{I}lT] + YF-) -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF([N] + YF- - k+\$) + Naç_2 + Csi +\_ Naç_2$$

Vak'a hiçbir şey değildir; [Bu konuda] haklısın, lâkin [bunu] düşün. Başka bir düstûr-i hikmet var mı, insâf et, bugün? D./2

$$KrşC_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_{2\_} + Y_2(YF- -k+\$) + \_ \ddot{O}_2$$

Kendi sağlam... Hissi ölmüş, rûhu ölmüş milletin! Ç.B.S.B.C./17

$$\ddot{C}ıT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(YF-_) + E + (N +\_ YF-) -k+\$)$$

Yerden çıkıyor göklere bin âh-ı şererbâr, /Gökler ediyor sâde çıkan nâleyi tekrâr! T.Y.F/44

$$N_{1\_} + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + E + \_ N_1 + Csi + Naç.C._1 + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF-- k+\$) DT_3 + Y_3 (YF-_) + \ddot{O}_3 + (_YF_-- k+\$)$$

Öyle murdarını görmekte ki insan fuhşun; /Bırakın söylenemez: Mevki'imiz câmi'dir; /Başka yer olsa da tafsile hayâ mânidir. S.K./156

$\text{Naç.C.}_2 + [\ddot{\text{O}}_1] + \text{Y}_1(\text{YF--k+ş}) + [\ddot{\text{O}}_2] + \text{Y}_2(\text{TYF-[N]} + [\text{YF-} -\text{k+ş}]) + \text{Naç.C.}_2$

Üç beyinsiz kafanın derdine, üç milyon halk, /Bak nasıl doğranıyor? Ü.B.K.D./1

$\text{N}_1 + \text{KrşT}_1 + \ddot{\text{O}}_1 + \text{Y}_1(\text{TYF-(N + YF- -k+ş)} + \text{N}_1 + \text{KT}_2 + \ddot{\text{O}}_2 + \text{Y}_2 + \text{E} + [\ddot{\text{O}}_3] + \text{Y}_3(\text{YF- -k+ş})$

Garbın almışsa herif, ilmini almış yalnız, /Bakıyorsun: Eli sanatlı, fakat tırnaksız! S.K./218

$\ddot{\text{O}} + \text{Y}_1(\text{TYF-(YF- +ŞC+ YF-)-k+ş}) + [\ddot{\text{O}}_2] + \text{Y}_2(\text{YF- -k+ş}) + \text{Yaç.C.}_2$

Mükevvenâtı ezelden halâs edip ebede /Sürükleyen; onu hayret-fezâ hüviyyette /Takallübât ile bir müntehâya doğru süren; /Hem istikameti dâim o müntehâya veren, /Îrâde hep ezelî sa'yidir, bakılsa, onun; /Kimin? O kudret-i mahzın, o sırr-ı meknûnun! V.K./11

$\ddot{\text{O}}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + \text{DT}_1 + \text{YT}_1 + \text{Yaç.C.}_2 + \ddot{\text{O}}_2 + \text{Y}_2([\text{YF-}] -\text{k+ş}) + \text{Yaç.C.}_2$

Kadın, erkek koşuyor borç ederek Avrupa'ya... Sapa düşmekte sizin şıklara, zannım[şudur ki:], Asya! S.K./320

$\ddot{\text{O}}_1 + \text{Y}(\text{YF- -k+ş}) + \text{E} + \ddot{\text{O}}_1 + \text{HT}_2 + \text{KrşT}_2 + \text{Y}_2(\text{YF- -k+ş}) + \ddot{\text{O}}_2$

Tecellüd eylesinden yılıp da zındîkın, /Ağırca alması, bir fitnedir ki, siddîkın: /Cenâb-ı Hakk'a sığınmış o heybetiyle, Ömer. V.K./396

$\ddot{\text{O}}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + \ddot{\text{O}}_2 + \text{Y}_2(\text{YF- -k+ş}) + \ddot{\text{O}}_3 + \text{E} + \ddot{\text{O}}_3 + \text{Y}_3(\text{YF- -k+ş})$

Âşinâ çehre de yok hiçbirinin yâdı da yok; /Yakılan bunca hayâtın, hani, ecsâdı da yok! Ü.B.K.D./10

$\ddot{\text{O}}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + \ddot{\text{O}}_2 + \text{Y}_2(\text{YF- +Csi+ YF-)-k+ş})$

Mesâcidin çoğu meydanda yok, kalanlar ise, Ya gördüğün gibi meyhanedir, ya bir kilise. V.K./669

$\ddot{\text{O}}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + \ddot{\text{O}}_1 + \text{Y}_2(\text{YF- -k+ş}) + \ddot{\text{O}}_2$

Ne fırka herzesi lâzım, ne derd-i kavmiyyet; /Bizim diyanete sığmaz sekiz, dokuz millet! V.K./492

$$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + ZT_1 + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2 ([YF-])-k+\S) + \ddot{O}_3 + E + Y_3(YF- -k+\S) + \ddot{O}_3$$

Dolaşmak istiyerek daldığım olur ba'zı: Adım başında asırlarca sa'yin enkazı, Takılmamak, hani, kabil değil ayaklarına! İ.A.F.Y./142

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + N_1 + E + Y_2 (YF- -k+\S) + ZT_2 + \ddot{O}_2 + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF- -k+\S) + \ddot{O}_4 + ZT_4 + \ddot{O}_4 + Y_4 (YF- -k+\S)$$

Mezarların bu yürekler dayanmaz ahengi; /Yüreklerin de hazin inkisâr-ı yek-rengi; Getirdi cuşîşe ummân-ı sermediyyeti de; /Hitâma erdi nihayet o sermedi secde: Zemine ra'se veren bir derin sadâ geldi; /Deminki dalgaların, şimdi, hepsi yükseldi! V.K./485

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + Naç.C.2 + [N_2] + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + Y_2(YF-_-) + \ddot{O}_2 + (_YF- -k+\S)$$

Âşinâlık yok, hayâlin konsa en bildik yere, /[orayı] Yâd ayaklar çiğniyor: Düşmüş vatan yâd ellere! Ç.B.S.B.C./13

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ZT + YF-) -k+\S) + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF- -k+\S) + \ddot{O}_3$$

Uyku yokmuş; gece hep öksürüyormuş; ateşin /Olmuyormuş azıcık dindiği... HA./5

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + H + KTaç_1 + KT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + ST_2 + N_3 + DT_3 + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF-- k+\S)$$

- Sözüünüz doğru Müdür Bey, ne yapıp yapmalı; tek /Bu çocuk gitmelidir. Çünkü, emînim, pek pek /Daha bir hafta yaşar, sonra sirâyet de olur; /Böyle bir hastayı gönderse de mektep ma'zûr. HA./35

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF- -k+\S)$$

Zavallı, pösteki olmuş, bacak yok işliyecek; Boğazsa işlemek ister... V.K./313

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(YF-_- + ÇıT_1 + _YF-) -k+\S) + E + ZT_2 + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2$$

Nev-bahârın rûhu etsin bir de bizlerden zuhûr... /Yoksa, artık Sûr-i İsrâfil'e kalmıştır nüşûr! Ç.B.S.B.C./23

$$\ddot{O}_{1\_} + Y(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + DT_2$$

Ne zindanlar olur hâil, ne menfâlar, ne makteller... Yürürsün sedd-i râhın olsa hattâ âhenîn eller. İ./9

$$\ddot{O}_{1\_} + Y_1(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + E + YT_2 + YT_2 + YT_2 + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_2$$

Nutka gelmiş öte dursun hocalar bir yandan... /Sahnedен sahneye koşmakta bütün şâkirdan. S.K./314

$$\ddot{O}_{1\_} + Y_2(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + Csi + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S)$$

Köprüler asma imiş Avrupa âfâkında... Varsın olsun, o da bir şey mi? S.K./7

$$\ddot{O}_{1\_} + E + \_ \ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - k + \S) + \ddot{O}_4 + Y_4(YF - k + \S)$$

Heriflerin, hani, dünyâ kadar bedâyi'i var: / Ulûmu var, edebiyâtı var, sanâyi'i var. V.K./553

$$\ddot{O}_{1\_} + Y_1(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + Csi + DT_2$$

Vatanın takati yoktur yeniden ihmâle: /Doludizgin gidiyor baksana izmihlale! S.K./326

$$\ddot{O}_{1\_} + Y_1(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + E + Na_2 + Y_2(YF - k + \S) + N_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - k + \S)$$

Şerâatin ikidir en muazzam erkânı; /Kimin ki öyle müzebzeb değildir îmânı; /Ayırmaz onları, bir addedip tevessül eder... V.K./290

$$\ddot{O}_{1\_} + Y_1(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + Y_2(YF - k + \S) + E + \ddot{O}_2$$

Sesi hattâ kısıldı Kur'ân'ın, Sustu gûyâ sadâsı Mevlâ'nın! İS./85

$$\ddot{O}_{1\_} + Y_1(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (N\_ + YF -) - k + \S) + \_ N$$

Kımıldamak yine yok bizde cebr-i mâfâta; /Kim uğramıştı, unuttuk, geçen beliyâtı! V.K./526

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_1 + \S T_2 + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_2$$

Lisânın olmalıdır bir vakâr-ı millîsi, O olmadıkça müyesser değil tealisi. İ.A.F.Y./114

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF - \_) + \ddot{O}_2 + (\_YF - k + \S) + \ddot{O}a_2$$

*Devr-i sâlisteki âsârı o mel'un marazın /Var tamâmiyle, değil hiçbirisi eksik arazın.
/Bütün a'râz, şehîkiyle, zefîriyle... HA./26*

$$\ddot{O}_1 + Y(YF - k + \S) + ZT_1 + \ddot{O}_1 + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (ZT + YF -) - k + \S) + KaT_2$$

*Düşenler oldu zamânıyla aynı akıbete; Fakat bugün yaşıyorlar, hem eskisinden iyi:
V.K./414*

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \S T_1 + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + \S T_3 + KT_3 + Y_3(YF - k + \S)$$

*-Ne kafam kaldı dayaktan, ne gözüm, hep şişti; Karşı koysaydım eğer mutlak işim
bitmişti. K.İ./19*

$$\ddot{O}_1 + AS_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S)$$

*Süngü, kurşun gibi kestirme ölümlerle ölen; /Yâhud işkenceler altında ecelsiz
gömülen; /Ne soluk var, ne ışık var, ne otur var, ne durak, /İki üç yüz kulaç altında
zeminin, çıplak, /Aç, susuz işletilen kanları donmuş canlar, /Size milyonla desem,
fazlası yok, eksiği var! S.K./118*

$$\ddot{O}_1 + Csi + \ddot{O}_1 Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S)$$

Bunların hakkında bilmem bir bahânen var mı? Dur! D./27

$$\ddot{O}_1 + E + Csi + \ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + GT_1 + E + DT_2 + Y_2(YF - \_) + \ddot{O}_2 + (\_YF - k + \S)$$

*O, uzun hırkasının yenleri yerlerde, hoca, /Hem bakarsın eşi yok dîne teaddîsinde,
/Hem ne söylersen olur dîni hemen rencîde! S.K./159*

$$\ddot{O}_1 + \ddot{U} + \ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + ZT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S)$$

*Selânik'in, Siroz'un, bak, o nâmdâr ovası, Kimin elinde bugün, hangi haydudun
yuvası? V.K./663*

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DT + ZT + YF-) -k+\$) + \_ \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\$) + BnT_2 + \ddot{O}_2$

*O dudaklar morarıp kavlamış artık derisi; /Uzamış saç gibi kirpiklerinin her birisi!
HA./15*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + \_ \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

*Namaz, oruç gibi şeylerle yok alış veriş; /Mukaddesat ile eğlenmek en birinci işi.
V.K./536*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \_ \ddot{O}_1 + E + YT_2 + VsT_2 + Y_2(YF-) -k+\$ + \ddot{O}_2 + E + AS_2 + \ddot{O}a\check{c}.C._2$

*Meâl-i hilkate imkânı yok yetişmemizin; /Fakat, o nüsha-i tekvîn-i hayret-engîzin
/Başında pek iri bir hatla parlıyor, yalnız /Şu cümleler ki, eğer görmemişseniz,
alınız:/ "Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; Çalış çalış ki beka sa'y olursa
hakkedilir." V.K./24*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\$) + E + \_ \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N+YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(ZC+YF-) -k+\$) + N_3$

*Bekası var mı cihanın, düşünme akıbeti! Uzan şu peykeye: Buldun demektir âhireti!
İ.A.F.Y./159*

$\ddot{O}_1 + YT_1 + E + \_ \ddot{O}_1 + YF(YF--k+\$) + Y_2(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_2 + Ya\check{c}.C._2$

*Duygusuz olmak kadar dünyâda lâkin derd yok; /Öyle salgınmış ki mel'un: Kurtulan
bir ferd yok! Ç.B.S.B.C./16*

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DC + YF-) -k+\$) + N_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(N_+YF-) -k+\$) + \_ N_2$

*Çık da bir seyret bahârın cûş-i rengâ-rengini; /Nefh-i Sûr'un dinle mevcâ-mevc olan
âhengini! Ç.B.S.B.C./1*

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(YF_+ZT + \_ YF-) -k+\$) + \ddot{O}_2 + Csi + \_ \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$) + \ddot{O}T_2$

*Fukaranız kılıyor, aklına geldikçe namaz; /Ağniyânızda da, hiç yoksa, zekât olsa
biraz. S.K./138*

$\ddot{O}_1 + Y_1([YF-] [-k+\$]) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(YF-_{-} + Csi + DC + _YF-) -k+\$)$

-Dehâ mı? At bakalım, hiç sıkılma, bol keseden! İ.A.F.Y./43

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(\S T_{-} + YF-) -k+\$) + _\S T_1 + \ddot{O}_2 + Y_1(YF-) -k+\$ + ZT_2 + _\ddot{O}_2 + YT_2$
 $+ [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(N + YF-) -k+\$) + E + Na\check{c}.C.4$

Düğün olsaydı ne a'lâ idi tek bir perde; /Ayrılık faslı da var sonra bunun, mahkemede; /Ne kadınlar; ne sefâlet doğuranlar, görürüz; /İşte binlerce çocuk, hem baba sağ, hem öksüz! K.İ./108

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(TYF-(YF-_{-} + ZT + _YF-) -k+\$) + ZT_2 + Y_2(YF-_{-}) + H + \ddot{O}_2 + (_YF- -k+\$) + Y\ddot{O}T_2$

Düşmemek mâdem elinden gelmemiş evvel senin, /Ölmeden olsun mu ey miskin, bu çöllere medfenin? D./17

$\ddot{O}_1 + Y_1(+YF- -k+\$) + E + Y_2(TYF-(YF-_{-} + DT_2) + \ddot{O}_2 + (_YF- -k+\$)$

Bu bir ibrettir amma olmayaydık böyle biz ibret! İS./4

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DT + YF-) -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(Kr\check{s}T_{-} + DTa\check{c} + YF-) -k+\$) + YT_2 +$
 $DT_2 + _Kr\check{s}T_2$

-Benim babam senin altında öldü, sen hâlâ / Kurumla yat sokağın ortasında böyle daha! K./9

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+\$) + Y_2(TYF-(YF-_{-} + ZT + YT + _YF-) -k+\$) + \ddot{O}_2 + [N_2] +$
 $Na\check{c}.C.2$

Hayâl otuz sene evvelki hâli pîşimden /Geçirdi, başladım artık yanımda görmeye ben:/ Beyaz sarıklı, temiz, yaşça elli beş ancak; /Vücûdu zinde, fakat saç, sakal ziyâdece ak; /Mehîb yüzlü bir âdem: Kılar edeble namaz; /Yanında bir küçücek kızcağızla pek yaramaz /Yeşil sarıklı bir oğlan ki: başta püskül yok. /İmâmesinde fesin bağlı sade bir boncuk! /Sarık hemen bozulur, sonra şöyle bir dolanır; /Biraz geçer, yine râyet misâli dalgalanır!/Koşar koşar duramaz, âkıbet denir “âmîn”/Namaz biter. O zaman kalkarak o pîr-i güzîn, /Alır çocukları, oğlan fener çeker önde, /Gelir düşer eve yorgun, dalar pek âsûde /Derin bir uykuya... F.C./24

$\ddot{O}_1 + Y_1 (TYF-(YT+YF-)k+\$)+ DT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)+ [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF(\dot{C}iT+ YF_- + ZT +N+_YF-)-k+\$)$

Siyeh-reng-i dalâlet bir bulut şeklinde mâzîler, /Civârından kaçar, bulmaksızın bir lâhza istikrar; /Ziyâ-rîz-i hakikat bir seher tavrında müstakbel, /Gelir fevkinden eyler sermedî binlerce nûr îsâr. F.C./2

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$)+E+ \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)+ DT_2 +E +\$T_3 +\ddot{O}_3_- + Y_3(YF- -k+\$)+ ZT_3 +\_ \ddot{O}_3$

Bu mevkibin, gece gündüz koşan bu kafilenin /Mürettebatı, birer saltanatlı ailenin /Reîs-i dâimidir; vâkıâ bu aileler /Görünmüyor bütün eb'âdı yoklasak yer yer; /Fakat delâlet-i nûruyle gezseniz ilmin, /Vücûdu anlaşılır her adımda bin necmin. V.K./56

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$)+E+E +\ddot{O}a\dot{C}.C._1 + \ddot{O}_2_- + Y_2(YF- -k+\$)+\_ \ddot{O}_2$

Şu madde yok mu ki almakta birçok eşkâlî, /Onun da varmadadır sa'ye asl-ı seyyâlî. V.K./16

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF_-) + AS_1 + (_YF- -k+\$)+ \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)+E$

Yabancılar ediyormuş — eder ya — istikrah: /Dilenciler bile senden şerefli dir billâh. V.K./145

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\$)+[\ddot{O}_2]+N_2_- + Y_2(YF--k+\$)+\_ N_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF--k+\$)+\ddot{O}_4 +E+Y_4 (TYF-(HT +YF-) -k+\$)+E +SC_3$

Anam ölmüş, babamın bilmiyorum hiç yüzünü; Kardeşim var, o da lâkin bana dikmiş gözünü: /Sanki âtîdeki mevhûm refâhım giderek, /Onu çalkandığı hüsrânlar içinden çekecek! HA./48

$\ddot{O}_1 + Y_1 + (YF- -k+\$)+ \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$)+ \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_5_- + Y_5(YF- -k+\$)+\_ \ddot{O}_5$

Kışla yok, dâire yok, medrese yok, mektep yok;/ Ne kılıç var, ne kalem... S.K./92

$\ddot{O}_1 + Y_1 + YT_2 + \ddot{O}_2_- + Y_2(YF- -k+\$)+E+\_ \ddot{O}_2 + Csi$

Ayakta kundura yok, başta var mı fes? Ne gezer! K/40

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(Y\ddot{O}T+N\_+YF+_N)-k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(DT+YF-)-k+\$)+Y\ddot{O}T_2+ N_2$

Ma'bedin cebhe cidârındaki loş pencereler, /Güneşin sırtına bir ince tül atmış, esmer,/ Mütemâdi sağıyor dâhile bir gölgeli nûr. S.K./59

$\ddot{O}a\check{c}.1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF\_)+E +(\_YF- -k+\$)$

-Ne desem hepsi de boş! Bu benim alnıma bir kerre yazılmış... K.İ./88

$\ddot{O}a\check{c}.1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + Csi + Y_2(YF\_)+ \ddot{O}_2 + (\_YF - -k+\$)$

Müslüman unsuru gayet mütedennî, doğru, /Şu kadar var ki değildir bu, onun mahzuru. S.K./417

$\$T_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF\_)+E+(\_YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2 + N_2a\check{c}.C.$

Dîni tedkik edeceksek, dönelim haydi geri; /Alalım neş'et-i İslâm'a yakın bir devri: /O ne dehşetli terakkî, o ne müdhiş sür'at! S.K./419

$\$T_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(TT +AS+YF-)-k+\$)+DT_1+\ddot{O}_2+Y_2(YF- -k+\$)+E +\_ \ddot{O}_2$

Zaman zamân-ı ulûm olmasaydı böyle, yine -Kemâl-i şevk ile madem atılmışız dîne - Okuryazar olacaktık sıyâneten dîni: Onun ma'ârife vabeste, çünkü te'mîni. V.K./431

$\ddot{U}C_1 + Y_1(TYF-(YF\_)+ \ddot{O}_1 + (N_1 +\_YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ZT +YF-)-k+\$) + \check{C}iT_2$

Serâir perde-pûş-i zulmet olsun varsın isterse... Düşürmez düştüğün yeldâ-yı hirman ruhunu ye'se: Emel, meş'al-keşin, bir reh-nümâ hem-râhın olmuşken, Tehâşî eylemezsin sîne-i deycûra girmekten. İ./18

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_3(YF\_)+ \ddot{O}_3 + (\_YF- -k+\$)$

Enbiyâ yurdu bu toprak; şühedâ burcu bu yer; /Bir yıkık türbesinin üstüne Mevlâ titrer! S.K./362

$Y_1(YF- -k+\$) + E + Csi + \ddot{O}_1 + YT_1 + YT_2 + E +\_YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \_ \ddot{O}_2$

Yaşamaz yoksa emîn ol ki bu barbar çetesi, /Medenî Avrupa'nın dâmen-i irfanında; /Asya'nın belki o kumluk Arabistan'ında, /Lâşe hâlindeki bir devlete vardır medfîen...

S.K./275

$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + N_{1\_} + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(\_N + YF-)- k+\$) + ZT_3 + Y_3 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_3$

Ye'se hiç düşmeyecek zerrece imânı olan; /Sâde siz derdi bulun, sonra kolaydır derman. S.K./374

$Y_1 (YF- -k+\$) + ZT_1 + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(N\_ + YF-)- k+\$) + \_N$

Parasızlıktı bidayette işin korkulusu; /Ağniyâ altını bezletti etekler dolusu... S.K./134

$Y_1(YF- -k+\$) + N_1 + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- \_) + E + (\_YF- - k+\$)$

Yıkar bârû-yi istibdâdı bir âsûde tedbîrin; Semâlardan inen te'yîdisin gûyâ ki takdirin! İ./10

$Y_1(YF- -k+\$) + NT + \ddot{O}_{1\_} + E + \_ \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- \_) + E + (\_YF-)-k+\$ + N_2$

Duyulmuyordu uzaktan neyin de şimdi sesi, Yakından ancak işittim o vâpesin nefesi! K.N./17

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_{1\_} + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + \_ \ddot{O}_1 + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3$

Sensin yaratan, başka değil, zulmeti, nûru; /Sensin veren ilhâm ile takvâyı, fücûru! T.Y.F/28

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + \$T_3 + Y_3(YF- \_) + \ddot{O}_3 + (\_YF -k+\$)$

Kolay değil bu da, lâkin, büyük vukuf ister; Düşünce yoksulu, zıpçıktı müctehidler eğer, Dalarsalar o rezîl içtihada bermu'tâd; Olur zavallının âtisi büsbütün berbâd! V.K./346

$Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_1] + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_{3\_} + Y_3(YF- -k+\$) \_ \ddot{O}_3$ Hasırdı şiltesi altında hem de pek eski, Şadırvan olmasa üstünde yoktu bir hâil. K.N./16

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + \ddot{O}a\$_3 + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_{4\_} + Y_4(YF- -k+\$) + YT_4 + \_ \ddot{O}_4$

Hani servet? Hani sıhhat? Ne ararsan mefkûd; Tamtakır bir kese var ortada, bir

sıska vücûd! K.İ./80

$Y_1(YF- -k+\$)+\ddot{O}_1+\ddot{O}_2+Y_2(YF- -k+\$)+\_ \ddot{O}_2$

Baştanbaşa "boşluk" şu semâlar, şu zeminler, /Bir gûş-i kerem var mı akan yaşları dinler? T.Y.F/57

$Y_1(YF- -k+\$)+\ddot{O}_2+Y_2(YF- -k+\$)+DT_2+\ddot{O}_3+YT+_ \ddot{O}_3+Y_3(YF- -k+\$)$

İçilir, türlü şenâ'atler olur, bî-pervâ; /Hâlız'ın ortada dîvânı kitâbü'l-fetvâ! S.K./ 171

$Y_1(TYF-(YF- _+ZT)+\ddot{O}_1+(\_ YF- -k+\$)+YT_1+Y_2(TYF-(YF- _+ZT)+\ddot{O}_2+(\_ YF- -k+\$)$

Eğildi sonra o dağlar Huzûr-i İzzet'te; /Göründü sonra o dağlar zemîn-i haşyette! F.C./28

$Y_1(TYF-(YF- _+YT_1+_ YF-)-k+\$)+\ddot{O}_1+N_2+Y_2(YF- -k+\$)+\ddot{O}_2$

Bükmüş oradan boynunu binlerce yetîman, /Me'vâ arıyor aileler lâne-perîşan! T.Y.F/48

$Y_1(TYF-(YF- _+YT+_ YF-)-k+\$)+\ddot{O}_1+Naç.C_2+Y_2(TYF-([N]+DT+YF-)-k+\$)$

İşlemiş kırlarda yer yer kudretin feyyâz eli, / Öyle yapraklar ki sun'undan: [onları] Gidip bir görmeli! Ç.B.S.B.C./8

$Y_1(YF- _)+\ddot{O}_1+(\_ YF--k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(Naç+N+YF-)-k+\$)$

-Bakma onun sen sözüne, /Ne domuzdur onu bilsen! K.İ./52

$Y_1(YF- _)+\ddot{O}_1+(\_ YF- -k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF- -k+\$)+VsT_2+YT_2$

Bir değil mahvedilen devlet-i İslâmiyye... Girdiler aynı siyâsetle bütün makbereye... S.K./342

$Y_1(YF- _)+\ddot{O}_1+(\_ YF_1- -k+\$)+Y_2(YF- -k+\$)$

En büyük düşmanıdır rûh-i Nebî tefrikanın; /Adı batsın onu İslâm'a sokan kaltabanın! Ü.B.K.D./60

$Y_1\text{aç.C.}_1\_ + \ddot{O}_1 + Y_1 ([YF-])[-k+\S]) +\_Y_1\text{aç.C.}_1+ [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N\_+YF-)-k+\S) +\_N_2$

Mütefekkirleriniz, anlaşılan, pek korkak, /Yâhud ahmak... İkisinden bilemem hangisidir? S.K./428

$ZC_1 + Y_1 (YF- -k+\S) +\_ \ddot{O}_1+ [\ddot{O}_2]+ Y_2 (YF- - k+\S) +H +N_2$

Bu da çiğnendi mi, çiğnendi demek şer'i mübîn; /Hâk-sâr eyleme yâ Rab, onu olsun... S.K./462

$ZT_1 + \ddot{O}_1+ Y_1(TYF-(DT +N+ YF-) -k+\S) E+ \ddot{O}_2+Y_2 (YF- -k+\S) + [\ddot{O}_3]+Y_3(TYF-(N_3\_+YF-) -k+\S) \_N_3$

Ale's-seher düzülürken cemâatiyle yola, /Ebû Ubeyde çıkıp: "Yâ Ömer, uğurlar ola! /Fırarınız kaderu'l-lâhtan mıdır şimdi?"/Demez mi, Hazret-i Fârûk döndü: "Doğru, dedi,/Şu var ki bir kaderu'l-lâhtan kaçarken biz,/Koşup öbür kaderul'l-lâha doğru gitmedeyiz. /Zemîni otlu da, etrafı taşlı bir derenin/ İçinde olsa deven yâ Ebâ Ubeyde, senin;/Tutup da onları yalçın bayırda sektirsen,/Ya öyle yapmıyarak otlu semte çektiirsen,/Düşün: Kaderle değildir şu yaptığın da nedir?" V.K./254

$ZT_1+ N_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) +\ddot{O}_2\_ + E +\_ \ddot{O}_2+Y_2(YF- - k+\S) +[\ddot{O}_3]+Y_3 (YF- -k+\S) + [\ddot{O}_4]+Y_4 (YF- -k+\S) +\S T_4 +E$

Vehleten âvâre bir seyyahı yollar korkutur; /Korku, lâkin azmi te'yîd eylemek îcâb eder: Kurtulursun şedd-i rahl etmiş de gitmişsen eğer. D./15

5.2.3. Cümlemsilerle (Ünlemler) Başlayan Birleşik Cümleler

$Csi + Y_1(YF- -k+\S) +E +\ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S) +[\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\S)$

— Ne demek! Sahîfeler yazıyor, belki, fenn-i mi'mârî, O, meyl-i nâz ile mahmur dîdeler-vârî, /Biraz meyilli bakan, ma'bedin güzelliğine... İ.A.F.Y./75

$Csi + [\ddot{O}_1] + Y_1 (YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2]+ Y_2 ([YF-])[-k+\S]) +Yaç_2$

Yok canım öyle değil: [O şöyle:]Milletin istirhamı, /Şekl-i tehdid alıvermiş, o da muztar kalmış... S.K./234

Csi+ Y₁(YF- -k+ş) +Ö₁+Csi + Y₂(YF- -k+ş) +Ö₂

Bakın durur mu Süreyya, bakın durur mu Süheyl? V.K./51

Csi + [Ö₁] + Y₁ (YF- -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂ ([YF-][-k+ş]) +Yaç₂

Yok canım öyle değil: [O şöyle:]Milletin istirhamı, /Şekl-i tehdid alıvermiş, o da muhtar kalmış... S.K./234

Csi + [Ö₁]+Y₁(TYF-(HT+E+N+YF-) -k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (YF- -k+ş) + [Ö₃] + Y₃ (YF- -k+ş) +N₃

Yazık ki: Ruhuna zerk ettiler de meskeneti; /Cüzama döndü, harâb etti gitti memleketi! V.K./264

Csi + [Ö₁]+ Y₁ (TYF-(N + YT + YF-)-k+ş) + E+ Y₂ + Ö₂ + [YT₃] + Öaç. +Ö₃+ Y₃ (YF- - k+ş)

*Gelin de bayramı Fâtih'te seyredin, zirâ /Hayâle, hâtıra sığmaz o herc ü merc-i safâ,
Kucakta gezdirilen bir karış çocuklardan /Tutun da, tâ dedemiz demlerinden arta kalan,
/Asırlar ölçüsü boy boy asâli nesle kadar, /Büyük küçük bütün efrâd-i belde,
hepsi de var! B./16*

Csi + E+ KrşT₁ +Ö₁+Y₁(TYF-(Krş!T+YF- -k+ş) +Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)

*İyi, lâkin ne kadar beklemiş olsan, işler, /Eskisinden daha berbâd, iyileşmek ne gezer!
S.K./325*

Csi + Ö₁ +Y₁(YF--k+ş) + Öaç.C.₂ +Ö₂ +Y₂(YF--k+ş)

Hâşâ, bu söz değil doğru: Belânı istedin, Allah da verdi... Doğrusu bu. V.K./ 200

Csi + Y₁(YF- -k+ş) + Ö₁ +ZT₂ +Y₂ (YF- -k+ş) +N₂ +Ö₂ +Öaç₂

*Yazık ki: Çehre-i memsûha döndü çehre-i din; /Bugün kuşatmada İslâm'ı bir nazar:
Nefrin. V.K./260*

Csi +[Ö₁]+Y₁(TYF-(DC +N +YF-) -k+ş) + N₁ + [Ö₂]+ Csi+H +Y₂(TYF-(DT +YF-) -k+ş)

Bakın şu hayduda, durmuş yıkın diyor evimi! Torunlarım ya herif, aç kalıp dilensin

mi? İS./69

Csi +[Ö₁]+Y₁(TYF-(N +E +YT +YF-) -k+ş) +[Ö₂]+Y₂(TYF-([N] +YT +YF-) -k+ş) +E +YTaç₂

-Yok yok, beni tâ, /Götür İstanbul'a bir yerde bırak ki: Gurebâ, /-Kimsenin onlara aldırmadığı bir sırada- /Uzanıp ölmeye bir şilte bulurlar orada! HA./67

Csi +H +[Ö₁]+ Y₁(TYF-(ST+YF-) -k+ş) +ŞT₂ +DC₂ +Ö₂ +Y₂(YF--k+ş)

-Sıkılmadan atayımış... Kuzum, niçin atayım? İnanmıyorsan eğer dur ki ben de anlatayım... İ.A.F.Y./44

Csi +Ö₁ +Y₁ ([YF-] -k+ş)+ [Ö₂] +Y₂ (TYF-([N] +YF-) -k+ş)+ Öaç₁

—Canım şu "zihniyyet!"...Beğenmedin mi? Fransızca yok mu "mentalité"? Onun mukabili... İ.A.F.Y./112

Csi +Ö₁ +Y₁([YF-]-[k+ş]) + Y₂(YF- -k+ş) +Ö₂+ZT₂

— Ne güzel! Zaman içinde zaman... Yoktu böyle şey evvel. İ.A.F.Y./84

Csi +Ö₁+Y₁(TYF-(N +YF-)-k+ş) + [Ö₂]+ Y₂(TYF-(N + VT +YF-)-k+ş)

Yazık ki sen şu büyük ruhu şerm-sâr ettin: /Bütün mekâbir-i İslâm'ı küfre çiğnettin! V.K./180

Csi +YT₁ +Ö₁+Y₁(YF- -k+ş) + Ö₂+Y₂(TYF-(ZT +YF-)-k+ş) + [Ö₃]+Y₃(TYF-(ZT +YF-)-k+ş) + Ö₄ +Y₄ (YF- -k+ş) + Ö₅+Y₅ (TYF-(YF- -k+ş) + [Ö₆] +Y₆ (YF- -k+ş)

Bilir misin çalı altında gizli inler olur: Yılan sabah çıkar, akşam usulcacık sokulur; Bıyık o kırdaki yetişmiş diken yemişli çalı; Ağız da in gibi asla görünmüyor, kapalı. İS./56

Csi+[Ö₁] +Y₁ (TYF-(N +YF-) -k+ş) +[Ö₂] +Y₂ (YF- -k+ş) +NC₂

Dur başka sahne göstereyim: Bilir misin duyulan hangi yurdun inlemesi? V.K./677

Csi+DT₁+Ö₁+AS+Y₁(YF- -k+ş) +N₁+ZT₂+Ö₂+Y₂(TYF-(DT+YF-)-k+ş)

Hiç unutmam, sarılıp hırkama bir Çinli kızı, /Ne diyor anlamadım, söyledi birçok

şeyler; /Sonra me'yûs olarak ağladı... S.K./194

$C_{si}+E +[\ddot{O}_1] +Y_1(TYF-(N +YF-) -k+\$) +[\ddot{O}_2] +Y_2(TYF-(N +YF-) -k+\$) ZT_2 +ZT_2 +YT_2$

-Lâtife ber-taraf amma, adam değil yalnız, /Odun da isteriz artık yakında Avrupa'dan! İ.A.F.Y./26

$\ddot{U}+\ddot{O}_1+Y_1 (YF- -k+\$) +Y_2 (YF- -k+\$) +\ddot{O}_2$

-Ayol, hep içtiğimiz toz... Bozuldu eski tütün! H/14

$\ddot{U} +\ddot{O}_1+ Y_1 (YF- -k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF--k+\$)+\ddot{U}+DC_3+\ddot{O}_3+ Y_3(TYF-(ZT +YF-)-k+\$)$

Ayol! Namaz geçiyor... Amma dalmışsınız lâfa be! Bırak da türbeyi sen şimdicek biraz çabuk ol! İ.A.F.Y./202

$\ddot{U} +H +[\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$)+ [\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(ST +YF-)-k+\$)$

-İlâhî teyze tuhafsın, neden günâh olacak? İS./34

$\ddot{U} +\ddot{O}_1+Y_1 (YF- -k+\$)+ [\ddot{O}_2]+Y_2 (YF- -k+\$)$

Ya sen nesin? Mütevekkil! V.K./219

$\ddot{U}+SC_1 +E +[\ddot{O}_1] + Y_1(YF--k+\$) +[\ddot{O}_2]+ Y_2(TYF-([N]+YF-) -k+\$) +HT_2 +Naç.C_2$

- Ya! Ben gidersem iyi kaçmaz. Hadi git söyle ona: Şimdi gelsin... K.İ./30

5.2.4. Tümleçlerle Başlayan Birleşik Cümleler

$BnC_1+ \ddot{O}_1 +Y_1 (TYF- (N +ZT + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2]+ Y_2 (TYF- (N + ZT + YF-)-k+\$)$

Ömrü haybetle cehennemde geçen hâne-harâb,/Verseler cenneti şaşkın gibi çekmez ya azâb; /Ben de rûhumdaki zulmetleri artık koğdum; /En büyük hasmım olan ye'si nihayet boğdum. S.K./244

$\Ç_1T_1 +N_1+ Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + YT_2 +N_2 +Y_2(YF- - k+\$) + \ddot{O}_2$

Bulutlardan sevâik sayd eder irfân-ı çâlâkin; Yerin altında ma'denler bulur nakkad-ı idrâkin. İ./4

$$\text{ÇIT}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + \text{Ö}_1 + \text{E} + \text{N}_2 + \text{Y}_2 + \text{KT}_2 + \text{Ö}_2$$

Her birisinden duyuldu sîne-fikâr, Birer enîn-i tazarru', birer niyâz-ı hazîn, /Ki kalb-i rahmeti sızlattı şüphesiz o enîn! F.C./27

$$\text{DC}_1 + \text{Ö}_1 + \text{Y}_1(\text{TYF-(N +YF-) -k+ş}) + \text{Ö}_2 + \text{Y}_2(\text{YF--k+ş})$$

Vahdetî muhlisiniz, elde asâ çıktı herif, /Bir alay zâbiti kestirdi. Sebep: "şer'-i şerîf!" K.İ./100

$$\text{DC}_1 + \text{NC}_1 + \text{Y}_1(\text{YF--k+ş}) + \text{Ö}_1 + [\text{Ö}_2] + \text{Y}_2(\text{T[YF-([N]+[YF-])[-k+ş]}) + \text{Naç.C.1-2}$$

Kulak verin de neler söylüyor bakın idrâk: Bu, lücce lücce tekasüf, bu sa'y-i dehşet-nâk, Belîğ sa'yidir ummân-ı kudretin, ezelî; Hurûş-i feyz-i ezel her kutayresinde celî. V.K./10

$$\text{DT}_1 + [\text{Ö}_1] + \text{Y}_1(\text{TYF-(N +YF- -k+ş}) + [\text{Ö}_2] + \text{Y}_2(\text{YF- -k+ş})$$

Dönün de âtil olan Şark'ı seyredin: Ne geri! V.K./134

$$\text{DT}_1 + \text{Ö}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + [\text{Ö}_2] + \text{Y}_2(\text{TYF-(N +YF-) -k+ş}) + \text{VT}_2 + \text{ÖT}_2$$

Sâde hürriyyeti i'lân ile birşey çıkmaz; /Fikr-i hürriyyeti hazm ettiriniz halka biraz. K.İ./118

$$\text{DT}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + \text{Ö}_1 + \text{N}_2 + \text{Y}_2(\text{YF- -k+ş}) + \text{ZT}_2 + \text{Ö}_2$$

Duyup hurûşunu cevvin hurûş eder enhâr; /Köpük saçar bunu gördükçe bâd-ı velvele-dâr! V.K./100

$$\text{DT}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + \text{Ö}_1 + \text{Y}_2(\text{YF- -k+ş}) + \text{Ö}_2 + \text{Y}_3(\text{YF- -k+ş}) + \text{Ö}_3$$

Minareler serilip hâke, sustu ma'bedler; Yıkıldı medreseler; dümdüz oldu merkadler. V.K./668

$$\text{DT}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + \text{E} + \text{YT}_1 + \text{Ö}_1 + \text{DT}_2 + \text{Y}_2(\text{YF- -k+ş}) + \text{Ö}_2$$

Bu âilât-ı semâviyye ittihâd ederek, Doğar ki sîne-i mînâda bir kabile, gerek Serîr-i şanı, gerek zâtı dâima mestur Kalan reisine münkâd olup, sürekli, vakur, Fakat sevimli bir âheng-i tâm-ı vahdetle, Çalışmadan geri durmaz, o muhteşem kütle. V.K./57

$DT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + ZT_1 + \ddot{O}_1 + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(Y\ddot{O}T + YF-) -k+\$) + E + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + Csi$

Aceb ne var? diyerek koştı önceden herkes; Fakat gidenlere baktım ki kaldırıp tabanı, Bucak bucak kaçıyor: Kaç bilir misin amanı! İS./40

$DT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + E$

O hâlde, biz dahi ettik: Yehâfû oldu"... Evet! İ.A.F.Y./123

$DT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Bu harb işinde kazanmaktadır çalışmış olan; /Çalışmayıp oturandır gebertilen, boğulan. V.K./118

$DT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(ZT + YF-) -k+\$) + DT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

Görüp Süheyl'ini Şi'râ da her zaman çalışır; /Bakar uzaktaki Ayyûk'a, Ferkadân çalışır. V.K./52

$DTa\check{c}_1 + E + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DT + YF-) -k+\$) + \ddot{O}_2 + E + Y_2(YF--k+\$)$

Taleb nasılsa, tabî'î, netîce öyle çıkar, /Meşîyyetin sana zulmetmek ihtimâli mi var? V.K./201

$GT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [GT_2] + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Merd-i sâhib-azm için neymiş uzak, neymiş yakın? D./4

$GT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N + YF--k+\$) + CSE + Na\check{c}.C._1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$

Müslümanlıkta şer'ât bunu emretmiş imiş: /Hem alır, hem de boşarmış; ne kadar sâde bir iş! K.İ./73

$GT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(ZT + YF-) -k+\$) + E + \ddot{U} + GT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + Ya\check{c}_3$

Medeniyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin en yükseği, lâkin, heyhat, /Sizde [o] değil hiç böyle, belki [o] tamâmen aksi: /En fena bir cereyan gösteriyor en iyisi. S.K./132

$$\mathbf{\ddot{O}T_1 + ZT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)}$$

Biraz değişmeli artık bu eski zihniyet. /"Lisâna hiç yenilik sokmayın!" demek: Cinnat. İ.A.F.Y./103

$$\mathbf{\ddot{O}T_1 + HT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(\$T + YF-)-k+\$)}$$

Üç buçuk yıl bana katlandı bu mektep, üç gün /Daha katlansa kıyamet mi kopar? HA./43

$$\mathbf{HT_1 + H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF- ([N] + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2}$$

-Kustuğın herzeyi yutsun diye, hey sersem adam! /Dövüyorsun, boşuyorsun elin öksüz kızını... K.İ./59

$$\mathbf{HT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}T_1 + HTa\check{c}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$) + \check{C}iT_2 + E + N_4 + Csi + Y_4(YF--k+\$) + \ddot{O}_4}$$

Üç sınıf halka içim parçalanır, hem ne kadar! İhtiyarlar, karılar, bir de küçükler; bunlar /Merhamet görmeli, yüz görmeli insanlardan; /Yoksa insanlığı bilmem nasıl anlar insan? K.İ./109

$$\mathbf{HT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 ([YF-])-k+\$) + Y_2 (YF- - k+\$) + \ddot{O}_2 + ZT_2}$$

Nazariyyâta boğulmakla geçen ömre yazık; /Amelî kıymetidir kıymeti ilmin artık. S.K./392

$$\mathbf{\check{I}lTa\check{c}.C._1 + [\ddot{O}_1] + Y_1 (TYF-([\check{I}lT] + YF-) -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF([N] + YF- - k+\$) + Na\check{c}_2 + Csi + \_Na\check{c}_2}$$

Vak'a hiçbir şey değildir; [Bu konuda] haklısın, lâkin [bunu] düşün. Başka bir düstûr-i hikmet var mı, insâf et, bugün? D./2

$$\mathbf{KaC_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-[N] + [YF-] -k+\$) + Na\check{c}.C._3}$$

Mâsivâ bir şey midir, boş durmuyor Hâlik bile: Bak[onu gör.]tecellî eyliyor bin şe'n-i gûnâgûn ile. D./28

$$\mathbf{Kr\check{s}C_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF--k+\$)}$$

Doğar şehirde güneş, yükselir minare boyu, İdare kandili karşımda göz kıpar hâlâ;

Gurûb ikindiye bulmaz, leyâl hep yeldâ! İS./25

KrşT₁ +E +Y₁ (YF- -k+ş)+ Ö₁ + Y₂ (YF- -k+ş)+ Ö₂

*Arnavutlar size ibret olacakken, hâlâ, /Ne bu şûrîde siyâset, ne bu fâsid da'vâ?
Ü.B.K.D./68*

KrşT₁ +E +Y₁ (YF- -k+ş)+ Ö₁ + Y₂ (YF- -k+ş)+ Ö₂

*Arnavutlar size ibret olacakken, hâlâ, /Ne bu şûrîde siyâset, ne bu fâsid da'vâ?
Ü.B.K.D./68*

**KrşT₁ +[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (YF--k+ş) + [Ö₃]+Y₃(TYF-(YGT+N+YF-) -
k+ş)**

*"Çalış!" dedikçe şeriat, çalışmadın, durdun, /Onun hesabına birçok hurafe uydurdun!
V.K./202*

KrşT₁ + [Ö₁]+ Y₁ (TYF-([N] +YF-) -k+ş)+[Ö₂]+ Y₂ (TYF-([N]+YF--k+ş) + Naç₁₋₂

*Müslümanlık sizi gayet sıkı, gayet sağlam, /Bağlamak lâzım iken, anlamadım,
anlayamam, /Ayrılık hissi nasıl girdi sizin beyninize? S.K./333*

KT₁ +[Ö₁] + Y₁ (YF--k+ş) +Y₂aç.C.+ Ö_{2_} + Y₂(YF- - k+ş) +E +_Ö₂

*Şüphe yoktur ki tamâmiyle bu fikrin aksi: Görenek neyse, onun hükmüne münkaad
olarak, /Garb'ın efkârını, asarını düşman tanımak, /Yenilik nâmına vahy inse kabul
eylememek, /şöyle dursun o teceddüd ki dışardan gelecek, /Kendi milliyetinin kendi
muhitinde doğan, /Yerli, hem haklı teceddütlere hattâ udvan! Müşterek hissi budur
işte avamın sizde. S.K./380*

KT₁ +[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +N₁ +Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş)

*— Hakikat öyle idi: /Kamer hesabı, güneş devri, sonra, milâdî, /Deyip de üç yılı ezber
bilen zekî millet, /Durur mu hiç yalnız bir sa'atle? İ.A.F.Y./86*

N₁ + Y₁ (YF- -k+ş) +Ö₁ + E + Y₂ (TYF-(DT +YF-)- k+ş) + Ö₂

*Onu kendinde bulur yükselecek bir millet; /Çünkü her noktada taklîd ile sökmez
hareket. S.K./436*

$$N_1 + E + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + [N_2] + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\S)$$

Bu hakikatleri lâkin kim okur, kim dinler? S.K./393

$$N_1 + E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S)+ HT_2 + Naç_2+[N_2] + \ddot{O}_3 + Y_3(TYF-(N+YF-)-k+\S) + [\ddot{O}_4] + Y_4(TYF([N]+YF-)-k+\S) + E + SC_4$$

Dînin ahkâmını zaten fukahânız söyler, /Anlatırlar size bir müşkiliniz varsa eğer,[onu] /siz âlem-i İslâm'ı sorun, [onu] söyleyeyim; Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim, görmediğim. S.K./76

$$N_1 + YT_1 + \ddot{O}_1 + Y (YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}aç_2$$

Müslüman mülkünü her yerde felâket vurdu... Bir bu toprak kalıyor dinimizin son yurdu! S.K./461

$$N_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF-([N]+ YF-)- k+\S)$$

Rûh-i İslâm'ı şedâid sıkıyor, [onu]öldürecek. S.K./452

$$N_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + E_2 + Yaç_2$$

Harîm-i hikmet-i eşyaya hiç sokulmamalı: O bir cihân-ı muamma ki büsbütün kapalı! V.K./68

$$N_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\S) + N_2 + \ddot{O}_2$$

Dîbâce-i evsâfını almaz bütün eb'âd, /A'dâd edemez silsile-i feyzini ta'dâd. T.Y.F/ 12

$$N_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + \ddot{O}_1 + H + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\S)$$

Eşbahı da cûşân ediyor feyz-i mübîni, /Yâ Rab bu nasıl rûh-i avâlim-sereyandır! B./11

$$N_1 + ZT_1 + Y_1 +(YF- -k+\S)+ \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2 + ZT_2 + YT_3 + Y_3(YF- -k+\S)+ \ddot{O}_3$$

Ridâ-yı leyli henüz açmamıştı dest-i semâ; /Sabâ da hâb-ı sükûndan ayılmamıştı daha, /Fezâ-yı rûhda aksetti, es-salâ-perdâz /Müezzinin dem-i mahmûru, bir hazin âvâz. F.C./14

$$N_1 + Y_1(YF- -k+\S)+ \ddot{O}_1 + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-([N]+YF-)-k+\S)+[\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-([N]+HT +YF-)-k+\S) + \ddot{O}_4 + Y_4 (TYF-([N]+ YF-)-k+\S)$$

"İstemem!" der o, fakat dinleme, iknâ'a çalış: /Kim bilir, belki de bîçâre çocuk

anlamamış? HA./40

$Naç_1 + [N_1] + ST_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+ş) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+ş)$

Evinde hastalanan varsa, borcudur: Bakacak; /Şifâ hazînesi derhal oluk oluk akacak. V.K./216

$SC_1 + E + Y_1(YF--k+ş) + \ddot{O}_1 + HT_2 + Y_2(YF- -k+ş) + \ddot{O}_2$

Görünmüyor ki, okunsun sevâd-nâme-i gayb; Yakîne sed çekiyor her satırda yüz bin reyb. V.K./22

$SC_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+ş) + H + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-([N] + YF- - k+ş) + Naç.C.2$

Haberdâr olmamışsın kendi zâtından da hâlâ sen, "Muhakkar bir vücûdum!" dersin ey insan, fakat [onu]bilsen... Senin mâhiyyetin hattâ meleklerden de ulvîdir: Avâlim sende pinhandır, cihanlar sende matvîdir: Zeminlerden, semâlardan taşarken feyz-i Rabbânî, Olur kalbin tecellî-zâr-ı nûrâ-nûr-i Yezdânî. İ./1

$ST_1 + Y_1(YF- -k+ş) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+ş) + \ddot{O}_2$

Bir yeşil kan, bir yeşil can yağdırıp, kudret, yere: /Yemyeşil olmuş, fezâ, gömgök kesilmiş dağ, dere. Ç.B.S.B.C./2

$ST_1 + ŞT_1 + DT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+ş) + ST_2 + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+ş)$

Neden öyleyse mâtemlerle eyyâmın perişandır, /Niçin bir katrecik göğsünde bir umman huruşândır? BÜ./13

$ST_1 + \ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+ş) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(HT+YF-) -k+ş)$

Bu tezezbüble o kuvvet de fakat sarsılacak... Çünkü isyanları bastırmaya me'mûr ancak! S.K./358

$ST_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+ş) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ZT+YT+DT+YF-) -k+ş)$

İçimde cûş ederek lücce lücce istiğrâk, /Ezânı beklemez oldum; açılmadan âfâk, /Zalâmı sineye çekmiş yatan sokaklardan Kemâl-i vecd ile geçtim. F.C./15

$ŞC_1 + Y_1(YF- -k+ş) + \ddot{O}_1 + N_2 + Y_2(YF- - k+ş) + [\ddot{O}] + Y_3(TYF-(HT + YF- -k+ş)$

Bir cemaat ki dimağında dönen hissiyyât, /Cismin a'sâbına gelmez, durur âheng-i

hayât; /Felcin a'râzını göstermeye başlar a'zâ. /Böyle bir bünye için vermeli her hükme rızâ. S.K./377

ŞCaç.C.1 +ŞC1 +[Ö1]+ Y1(TYF-(ŞT+YF-)-k+ş) + Ö2+ Y2(YF- -k+ş)+ N2

Dövmüş isem, kendi karım. Keyfim ister döverim, sen diyemezsin: "Dövme." K.İ./39

ŞT +[Ö1] +Y1(YF- -k+ş) +Y2(YF- -k+ş)+ Ö2 +E

Maverası ekvânın, /Adem değilse, nasıldır, nedir vücûdu aceb? V.K./77

ŞT1 +[Ö1] + Y1(TYF-(N+YF- -k+ş) +E+ [Ö2] +Y2(TYF-(DT+ YF-)-k+ş)

Olaydı koskoca millette bir beyinli kafa; /"Vücûdu bir yana atmak, dimağı bir tarafa, /Akıllı kârı değil" der de böyle yapmazdı. İ.A.F.Y./176

ŞT1 +[Ö1] + Y1 (YF- -k+ş) + VT1 +E +N2 +Y2 (YF- - k+ş) +[Ö2] +E

Hastalanmışsa ağaç, gösteriniz bir bilene;/Bir de en çok köke baksın o bakan kimse yine. S.K./443

ŞT1 +Ö1 +Y1 (TYF-(DT +YF-)-k+ş)+ [Ö2]+Y2 (YF- -k+ş)

Ne yapsa Avrupa, bizlerce asi olan hareket: "O hâlde biz dahi yaptık!" deyip hemen taklîd. Bu türlü bir yenilikten ne hayr edersin ümîd? İ.A.F.Y./124

ŞT1 +[Ö1] +Y1 (TYF-(N +YF- -k+ş)+ DT1 + DTaç.1 +[Ö2] +Y2 (TYF-(N +YF-)-k+ş)+HT2

"Utanmıyor musun? Ettiklerin rezalettir!" /Denirse kendine, milletlerin ekâbirini: Sayardı göstererek hepsinin kebâirini: /"Filân içerdi... Filân fuhşa münhemikti..." diye, /Mülevvesâtını bir bir ricâl-i mâzîye /İzâfe etmeye başlardı paye vermek için. V.K./546

ŞT1 +[Ö1] +Y1 (YF- -k+ş) +E +Ö2 +Y2 (TYF-(DT +YF-)-k+ş)

-Bakılsa öyle... Fakat "bilmeyin!" diyen yine siz! İ.A.F.Y./139

ŞT1 +[Ö1] +Y1(TYF-(Naç.+[N]+YF-)-k+ş)+DT1+Ö2+Y2(TYF-(KT+YF-)-k+ş)

Kudretim yetse eğer, on yedisinden yukarı, /Üdebâ nâmına kim varsa, [onu] huduttan dışarı /Atarım taktırarak boynuna bah-nâmesini; /Okuyan yaftayı elbette çıkarmaz sesini. S.K./401

$\text{\$T}_1 + \text{E} + \text{\ddot{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{E} + \text{\ddot{O}}_2 + \text{Y}_2 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{E} + [\text{\ddot{O}}_3] + \text{Y}_3 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$})$

*Nazar nüfuz edecek olsa hangi bir yığına: Ya bir müdekkâkin esrâr-ı tarumarı defîn;
Ya bir müşerrihin âsârı saklı... Hem ne hazîn! İ.A.F.Y./143*

$\text{\$T}_1 + \text{\ddot{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + [\text{\ddot{O}}_2] + \text{Y}_2 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$})$

Namazsa maksad eğer: Sağın solun dolu mescid, beğen beğen dalıver. İ.A.F.Y./38

$\text{\$T}_1 + [\text{\ddot{O}}_1] + \text{Y}_1 (\text{TYF} - (\text{DT} + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$}) + [\text{\$T}_2] + \text{\ddot{O}}_2 + \text{Y}_2 (\text{TYF} - (\text{HT} + \text{N} + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$})$

*Biri evvelce eğer söylemiş olsaydı bunu, /Çalışıp ömrümü çılgınca hebâ etmezdim,
/Ben bu müstakbele mâzîmi fedâ etmezdim! HA./53*

$\text{\$T}_1 + \text{\$T}_1 + [\text{\ddot{O}}_1] + \text{Y}_1 (\text{TYF} - (\text{ÜC} + \text{TT} + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$}) + [\text{\ddot{O}}_2] + \text{Y}_2 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$})$

*Eğer yürekleriniz aynı hisle çarparsa; /Eğer o his gibi tek, bir de gayeniz varsa;
/Düşer düşer yine kalkarsınız, emin olunuz... V.K./488*

$\text{\ddot{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{TYF} - (\text{N} + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$}) + \text{ZT}_1 + [\text{\ddot{O}}_2] + \text{Y}_2 (\text{TYF} - (\text{DT} + \text{DT} + \text{\$T} + [\text{N}] + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$}) + \text{Naç.C.}_2$

*Senin bir nüsha-i kübrâ-yı hilkat olduğun elbet, /Tecellî etti artık; dur, düşün öyleyse
bir hükmet: Nasıl olmak gerektir şimdi efâlin ki, hem-pâyen Behâim olmasın, kadrin
melâikten muazzezken? İ./25*

$\text{ÜT}_1 + \text{ZT} + \text{Y}_1 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{\ddot{O}}_1 + \text{E}_1 + [\text{\ddot{O}}_2] + \text{Y}_2 (\text{TYF} - (\text{DT} + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$})$

*Değil ki "dön!" diye binlerce yalvaran geride; /Dikildi karşına ecdadının mekâbiri
de; / "Yolumda durma kaçarken!" dedin, basıp geçtin. V.K./177*

$\text{VsT}_1 + \text{\ddot{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{DT} + \text{\$T}_2 + \text{\ddot{O}}_2 + \text{Y}_2 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{Csi}$

*O rabıtaıyla bu millet bulur bulursa felah; /O, bir çözüldü mü, her şey biter
ma'âzallâh. V.K./445*

$\text{VsT}_1 + \text{\ddot{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{\ddot{O}}_2 + \text{Y}_2 (\text{TYF} - (\text{ZT} + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$})$

*O şevkin dâim ilcâsıyla seyrin ıztırâridir; Terakkî meyli artık fıtratında rûh-i sârîdir!
İ./14*

$\text{YT}_1 + \text{\ddot{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{ZC}_2 + \text{E} + \text{E} + \text{\ddot{O}}_2 + \text{Y}_2 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$})$

Adım başında derin bir buhayre dalgalanır, / Sular karardı mı, artık gelen gelir

dayanır! K./3

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$)$

Her cebhede bir nûr-i mücerred lemeânda; /Her dîdede bir rûh demâdem cevelândır.

B./3

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- -k+\$) + Y_3(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_3 + GT_3$

Mahallemizde de çıt yok, ne oldu komşulara? Susup da kurtulacak sanki hepsi akli sıra. İS./70

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$)$

Her sînede bir kalb-i meserret darabanda, /Her kalbde bir âlem-i eşvâk nihandır.

B./9

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}a\check{c}_3 + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$)$

Adım başında şekavet, adım başında kıtal; Şenâ'atin ne kadar kanlı şekli varsa:

Helâl! V.K./674

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 ([YF-][-k+\$]) + YT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2 ([YF-][-k+\$])$

O başta: Kuşkunu kopmuş eyerli düldüller,(var.)/Bu başta: Paldımı düşmüş semerli bülbüller! (var.) B./28

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + E + Y_2 (YF- -k+\$) + GT_2 + \ddot{O}_2$

Sizde erbâb-ı tefekkürle avamın arası Pek açık. İşte budur bence vücûdun yarası.

S.K./375

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(ZT + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DC + YF-) -k+\$) + ZC_2$

Bizim mahalleye poyraz kışın da uğrayamaz; Erir erir akarız semtimizde geldi mi yaz! İS./14

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2 ([YF-] [-k+\$])$

Dışarda kendisi mahkûm, içerde nâmûsu... V.K./594

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 + ([YF- -k+\$]) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + E + Ya\check{c}_3$

Başta bir kukla [var], bütün milletin istikbâli / İki üç kuklacının keyfine mahkûm

olmuş: /Bir siyâset ki didiklerdi, eminim, Karakuş! S.K./88

$$YT_1 + Y_1(YF- -k+\$)+\ddot{O}_1 +YT_2 +Y_2(YF- -k+\$) +\ddot{O}_2$$

*Bir yanda yanar lânesi bin hâne-harâbın, /Bir yanda söner lem'ası milyonla şebâbın.
T.Y.F/45*

$$YT_1 + Y_1(YF--k+\$) + ZT_1 + \ddot{O}_1 + DT_2 + Y_2(YF- -k+\$)+\ddot{O}_2$$

*Yukarda çıkmaz olur, şimdi, yolcunun nefesi; Tabîatiyle durur hastanın da inlemesi!
V.K./316*

$$YT_1+\ddot{O}_1 +Y_1(TYF-(N+YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2]+ Y_2 (YF- - k+\$) + E +N_2$$

*Karşıdan valide sultan bunu pek haklı görür, /Der ki: "Çarpışmadın erkek gibi
düşmanlarla; /Şimdi, hiç yoksa kadınlar gibi olsun ağla!" S.K./371*

$$YT_1+\ddot{O}_1+Y_1([YF-][-k+\$])+YT_2+\ddot{O}_2+Y_2([YF-][-k+\$])+E+YT_2+\ddot{O}_3+Y_3([YF-][-k+\$])$$

*Nazarlarında sönen gözlerin sönük nazarı; Kulaklarında civarın enîn-i muhtazarı;
Kucaklarında birer na's-ı pâre pâre defîn... V.K./599*

$$YT_1+\ddot{O}_1+Y_1(YF- -k+\$) +[\ddot{O}_2] +Y_2(YF- -k+\$)$$

Çin'de, Mançurya'da dîn bir görenek, başka değil. S.K./176

$$YT_1+\ddot{O}_1+Y_1(YF--k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(NaçC+[N]+YF-)-k+\$) +[\ddot{O}_3]+Y_3(TYF-
(ZT+YöT+YF-)-k+\$)+ [\ddot{O}_4]+Y_4(TYF-([N]+[YF-]-k+\$) +E +Naç.C.4$$

*Önümde bir meydan /Göründü; Fâtih'e gelmişim [onu] anladım, azıcık/Gidince,
ma'bede baktım ki bekliyor uyanık! F.C./16*

$$ZC_1 + \ddot{O}_1 +Y_1 (TYF-(DC+ZT +DT +YF-) -k+\$) +VT_1+E +\ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(DC
+\ddot{O}_T +YF-) -k+\$)$$

*"Yanaş" denildi mi, nazlım, gider gider de geri, Gelince hışm ile bir tos vururdu
Köprü'ye ki: Zavallının deşilen karnı sağlam altı çeki /Odun yutar da biraz sancıdan
bulurdu aman... İ.A.F.Y./6*

$$ZC_1 +DC_1 +\ddot{O}_1 +Y_1(TYF-(N+YF-)-k+\$)+ [\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(N+YF-)-k+\$)+ E
+Naç.C.2$$

Düğün olmaz mı, gelirler de bütün komşularım: /Yine kondun hoca! derler, onu

bilmezler ki, Daha memnûn olacaktım o düğünsüz belki. K.İ./105

**ZC₁+ E+ Y₁(TYF-(YT+YF-)-k+ş) +Ö₁+ E+Ö₂ +Y₂(YF--k+ş)+ YöT₂+E+[Ö₃]
+Y₃([TYF-[N]+[YF-]-k+ş) +E +Naç.C.₃**

Şöyle bir baktı mı insan, kapının hey'etine, /Evvelâ her iki yandan oluyor çehre-nümûn: /Müntenâzır iki mihrâb, iki âzâde sûtûn. / Sonra göz yükseliyor doğru yarım kubbelere /[onu görüyor]Ki dayanmış biri sağdan, biri soldan kemere. S.K./35

ZT₁ + (YF--k+ş) +Ö₁ +N₂ +[Ö₂] +Y₂(T[YF]-([N]+ [YF-])-k+ş))+Naç.C.₂

-Gelince baktılar Osmanlılar ki memlekete, /Su yok. Su, hâlbuki gayet mühimdi... İ.A.F.Y./191

**ZT₁ + DT₁ +Y₁(YF--k+ş) + Ö₁ +YöT₁ + [Ö₂]+Y₂ (YF- -k+ş)+ VsT₂ +[Ö₃]+Y₃
(TYF-(ZT +YF-)-k+ş)**

Yiyip şikârını arslan, dalınca ormanına; Sürüklenir, yanaşır tilki sofranın yanına; Doyar efendisinin artığıyle, sonra yatar. V.K./317

ZT₁ +H +Ö₁ + Y₁ (YF- -k+ş)+[Ö₂] + Y₂ (YF- -k+ş)

Artık ey millet-i merhûme, sabâh oldu uyan! 62

ZT₁+ Ö₁+E+Öaç₁+Y₁(YF- -k+ş)+ Ö₂+Y₂(YF- -k+ş)

Aşar aşmaz eşiğinden bu musanna' babın, / Şu yarım kubbe -ki pîrâyesidir mihrâbın- /Çarpıyor çeşm-i temaşaya, asıl kubbe değil. S.K./42

ZT₁ + Ö₁ +Y₁(YF- -k+ş) + E +Yaç.C.₁ +ZT₂ + Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş) + Yaç.C.₂

Karanlıklarda gezsen, şeb-çerâğın fîkr-i hikmettir, Ki her işrâkı bir sönmez ziyâ-yı sermediyettir; Susuz çöllerde kalsan, bedrekan ilhâm-ı sa'yindir. Ki her hatvende eyler sâye- küster vahâlar zâhir. İ./8

ZT₁ + Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş) + ZT₂+ N₂ + Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)

Girmeden tefrika bir millete, düşman giremez; /Toplu vurdukça yürekler, onu top sindiremez. S.K./343

$ZT_1 + ST_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(DT + YF-)-k+\$) + ZT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF-(DT + YF-)-k+\$)$

İkinci gün basar açlık, erir erir süzülür; Üçüncü gün uyuşuk bir sinek olur büzülür.
V.K./321

$ZT_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [ZT_2] + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- - k+\$)$

Bayramda güler çehre-i mâ'sûm-i sabâvet, /Ümmîd çocuk sûret-i sâfında iyandır. B./2

$ZT_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(N + YF-)-k+\$) + AS + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DC+YF-)-k+\$) + N_2$

Sonra bir tarz-ı telâfi bulurum -gerçi garib- /Konturat akdederek Rusya'dan on onbeş edib, /Getirir, yazdırırım millet için birçok eser! S.K./402

$ZT_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + E + ZT_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Sonunda, "kuvvetimiz, şüphesiz ilerlemeli; fakat düşünmeli her şeyde önceden temeli, Teammüm etmesi lâzım ma'ârifin mutlak: Okur yazarsa ahâli, ne var yapılmıyacak? Donanma, ordu birer ihtiyâc-ı mübrimdir, O ihtiyâcı, fakat öğreten "muallim" dir!" Deyip karârını vermiş ki, aynen icraya Konunca ortaya çıkmış, bugünkü Almanya.
V.K./420

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(ZT+ N + YF-)-k+\$)$

Şehirden kaçmak isterken sular zaten kararmıştı; /Pek ıssız bir karanlık sonradan vâdîyi sarmıştı. BÜ./2

$ZT_1 + E + \ddot{O}_1 + Y_1 (TYF-(DT + YF-)-k+\$) + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$)$

Bugün, o rahlelerin kendi na'ş olup yatıyor; Üzerlerinde bekârlar fasulye kaynatıyor!
İ.A.F.Y./146

$ZT_1 + E + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + Csi + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- - k+\$) + YT_2$

Bu arzû-yi tenezzüh gelince, artık ben /Durur muyum? Ne gezer! Fırladım hemen evden. B./15

$ZT_1 + HT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + HT_2$

Artık ona,/ Muhacirîn-i Kureyş'in müsinn olanlarına /Mürâca'at yolu kalmıştı; sordu onlara da. V.K./252

$ZT_1 + N_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S) + N_2$

Bugün anâsır-ı İslâm'ı bir denî cereyan sürüklüyor ki: Bakın nerden eyliyor nebean.
V.K./426

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1([YF-] -k+\S) + E + ZT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S)$

—*Bugün Florya mı? A'lâ! Yarın ne var?* V.K./562

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N + YF-)-k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S) + Y\ddot{o}T_2 + \ddot{U} + E [\ddot{O}_3] +$
 $Y_3(YF- -k+\S) + \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_5] + E + Y_5(YF- -k+\S)$

Duyunca kör, bunu bir cûş-i merhamet sandı, Uzandı keşküle, heyhat, işte aldandı:
Morarmış elleri boş çıktı, sâde ıslandı! K.N./26

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\S) + \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -$
 $k+\S) + [\ddot{O}_5] + Y_5(TYF + (DT+YF-)-k+\S) + TT_5$

Zavallı milletin idrâki tarumar olalı: Muhît-i ilme giren yok, diyâr-ı fen kapalı;
Sanâyi'in adı batmış, ticâret öylesine, Zirâ'at olsa da... Âdem nebi usûlü yine!
V.K./351

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + ZT_2 + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + E + \ddot{O}a\check{c}_2$

Sufûf ayakta iken, dalgalar ayakta idi; /Hurûş edince hatibin nidâ-yı tahmîdi: Serildi
yerlere "yekpare" bir cihân-ı hamûş, /Ki imtidâd-ı mekâbirdi, öyle dûşâ-dûş! V.K./
483

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2([YF-] -k+\S) + Ya\check{c}_2$

O zamandan beridir za'fı terakkî ediyor; /Görünen: [şudur] Bir daha kalkınması artık
pek zor. HA./4

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S) + N_2$

Ameliyyâta çıkarken sınıf on gün evvel, /Bu da gelmez mi, dedim: "Kim dedi, oğlum,
sana gel? /Nöbet üstünde adam kaçmalı yorgunluktan, / Hadi yavrum, hadi söz dinle
de bir parça uzan." HA./3

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S) + N_2 + \ddot{O}_3 + E + Y_3(YF- -k+\S) + ZT_3$

Ömer bu sözde iken İbn-i Avf olur zahir, / Hemen rivayete başlar hadîs-i tâûnu, Ebû

Ubeyde tabî'î susar duyunca bunu. V.K./255

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + [Y_1(YF - k + \S)] + ZT_2 + \ddot{O}_2 + [Y_2(YF - k + \S)]$

*Şimâle doğru gidersin: Soğuk bir istikbâl, /Cenûba niyyet edersin: açık bir istiskâl!
V.K./193*

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y(YF - k + \S) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - (DT + YF - k + \S))$

*Hasan'la karşılaşırken bu sahne oldu hazin:/ Evet, bu yavruların hepsi, pür-sürûd-i
şebâb,/ Eder dururdu birer âşiyân-ı nûra şitâb. K/46*

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (DT + YF - k + \S)) + E + \S T_2$

*Giyip ayağımı çıkarken sopam yetişt i hele... Emîn olup gidemem, çünkü, vermesek el
ele. İS./22*

$ZT_1 + Y_1(YF - k + \S) + \Ç_1 T_1 + \ddot{O}_1 + Y_2(YF - k + \S) + ZT_2 + Y T_2 + \ddot{O}_2$

*Dün, kudurmaktaydı ormandan cahîmî bin zefir; /Âşiyân tutmuş, bugün, her dalda
perran bir safir! Ç.B.S.B.C./5*

$ZT_1 + Y_1(YF - k + \S) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - (\ddot{I} T + YF - k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - k + \S) + \ddot{O}_4$
 $+ Y_4(TYF - (DT + N + VT + YF - k + \S))$

*Harîm-i Şer'-i Mübînin, zemîn-i İslâm'ın, /Birer birer yıkılırken husûn-i iclâlî;
/Yerinden oynadı yerler de, bizler eyyamın /Tekallübâtına bigâneyiz hayâl ettik,
Kımıldamaksızın îmânı küfre çiğnettik! V.K./525*

$ZT_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF - k + \S) + Y T_2 + ZT_2 + \ddot{O}_2$

*Dün, nigeh-bânıydı milyarlarca zî-rûhun sübât; /Silkinip çıkmış o mahbesten, bugün,
bir kâinât. Ç.B.S.B.C./6*

$ZT_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - k + \S) + E_3$
 $+ [\ddot{O}_4] + Y_4(TYF - (N + YF - k + \S))$

*Başın sıkıldı mı, kâfi senin o nazlı sesin: /"Yetiş!" de kendisi gelsin, ya Hızır'ı
göndersin! V.K./215*

$ZT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 [(TYF-(IN)+[YF-] [-k+\$]) + Na\check{c}.C._3$

Dün, kemikten külçe hâlindeydi her çıplak fidan; /Bak: Ne sağlam kan, bugün, dolgun yüzünden damlayan! Ç.B.S.B.C./4

$ZT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Ya\check{c}.C._1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + ZT_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(TYF-(ZT + YF-)-k+\$)$

Dün, ne mâtemdeydi âlem! Yer hazin, gökler hazin; /Sûr-i fıtrattır bugün: Fıtrat bugün sahrâ-güzin! Ç.B.S.B.C./7

$ZT_1 + Y_1(YF--k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + E + N_2$

Henüz gömülmedi bîcârenin cılız boyunu; Koşup halâs ediniz bâri son deminde onu. V.K./344

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (TYF-(HT+DT+ YF-) -k+\$) + YT_1 + Y_2 (YF- - k+\$) + \ddot{O}_2 + E + \ddot{U}$

Sonra zenginlerimiz: "Haydi gidin, ten getirin." /Diye, her isteyen şahsına bilmem kaç bin /Ruble tahsis ile sevkeylediler Avrupa'ya; /Pek fedakâr idi hemşehrilerim doğrusu ya. S.K./140

$ZT_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + [Y_2](TYF-(N + YF-)-k+\$)$

Epeyce fâsıladan sonra geldi başka biri: /Genişçe bir hasırın var mı? Neyse hem değeri, /Cenâze sarmak içindir, eziyet etme sakın! /Mahallemizde beş aydır yatan o hasta kadın /Bugün, sabahleyin artık cihandan el çekmiş... H/18

$ZT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + YT_1 + \ddot{O}_1 + TT_2 + Y_2(YF- -k+\$) + VT_2 + \ddot{O}_2$

Akıbet, başladı mahfilde hazin bir feryâd;/ Yeniden coştı eninlerle o bî-hûş eb'âd. S.K./67

$ZT_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DT +DT+YT+YF-)-k+\$)$

Bu hâtırât ile kalbimde başlayınca melâl, /Oturmak istemez oldum, kıyâm edip derhâl; /Yüzümde âleme nefrin, içimde şevk-i memât; /Gözümde içyüzü dehrin: Yığın yığın zulümât!-/Bulunduğum o mukassî mahalden ayrıldım. H/31

$ZT_1 + H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(DC + N + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(N + YF-)-k+\$) + E + [\ddot{O}_4] + Y_4(TYF-(N + YF-)-k+\$)$

Artık ey sevgili kaari', gel otur orta yere, / Cebhe divârına bak, camlara bak, minbere bak; /Sonra mihrâb ile mahfillere, kürsîlere bak. S.K./54

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-([N] + YF-)-k+\$) ZC_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$)$

Usta, asarını verdikçe çocuklar [onu] bastı; /Altı ay geçti, bizim matba'anın çıktı adı. S.K./128

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + SC_2$

Kömürcüler kapısından girince biz, develer /Kızın merâkını celbetti, dâima da eder: /O yamrı yumru beden, upuzun boyun, o bacak, /O arkasındaki püskül ki kuyruğu olacak! K/34

$ZT_1 + YT_1 + [\ddot{O}_1] + E + Y_1(YF--k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ST + N + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(ST + YF-)-k+\$)$

Bugün sahîfe-i âlemde sen ki bir lekesin; /Nasıl vücûdunu kaldırmazın, neden çeksin? V.K./155

$ZT_1 + YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N + [YF-] -k+\$))$

O anda karşiki evden bir orta yaşlı kadın /Göründü: /-Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!/ Ne istedin küfeden yavrum? Ağzı yok, dili yok, /Baban sekiz sene kullandı... /Hem de derdi ki: "Çok Uğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yüksüz..." /Baban gidince demek kaldı âdetâ öksüz! /Onunla besleyeceksin ananla kardeşini. /Bebek misin daha öğrenmedin mi sen işini?"[dedi.]K./10

5.2.5. Seslenme Ögesi ile Başlayan Birleşik Cümleler

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(N + YF-)-k+\$) + Y_2(YF--k+\$) + E + Csi + [\ddot{O}_2]$

-Herif bırak, diyorum... Durdu işte bak nefesi. İS./48

$H + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF--k+\$) + \ddot{O}_2$

Kuzum, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak? K/25

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1 (YF- -k+\$) + Csi + [\ddot{O}]_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4 (YF- -k+\$)$

-Çelebim, gel bakalım gel... Dikilip durma, çay iç... S.K./264

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- -k+\$) + ZT_2 + \ddot{O}_2$

Ey cemâat, uyanın elverir artık uyku! S.K./327

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(DT + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2$

-Kuzum, nasıl paşasın, görmüyor musun? Kocamı Sürükleyip duruyorlar... İS./60

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(N+YF)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N+YF-) -k+\$)$

-Efendi amca, sakız ver... Biraz da balmumu kes. H/15

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(VsT+YF-)-k+\$) + \ddot{U} + Y_2(YF- -k+\$) + Csi + \ddot{O}_2$

-Kızım, parayla olur ha! Peşinci bak herkes. H /16

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + E + Csi + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N+YF-) -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -k+\$) + H$

Kızım, gel... Hele bak gel diyorum! Hatırım yok mu? İnatlık iyi olmaz yavrum. K.İ./86

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(SC + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ÇıT+YF-) -k+\$)$

Ey, bütün dünya ve mâfihâ ayaktaiken, yatan! /Leş misin, davranmıyorsun? Bari Allah'tan utan! D./29

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + N_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ST + YF-) -k+\$) + \ddot{U} + Csi$

Yılan bakışlı şebek, bir bakın şunun gözüne! Kazık boyundan utan... Tû! Herif, senin yüzüne! İS./67

$H + N_1 + Y_1(YF--k+\$) + [\ddot{O}_1] + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N+YF-)-k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3(TYF-(ZT + YF-) -k+\$)$

Kardeşim, kurduğun âmâli devirmekte ölüm; /Beni göm hufre-i nisyâna, ben artık öldüm! HA./49

$$H + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + H + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \dot{S}T_3 + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3$$

*Ey rûh-i fezâ-gerd, giran-seyr-i harîmin, /Ey nâtika, dembeste-i esrâr-ı azîmin,
/Maksûd bu hilkatten eğer ma'rifetinse; /Varmış mı o müdhiş görünen gâyete kimse?
T.Y.F/23*

$$H + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF-(YT + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_2 (YF- -k+\$) + N_3$$

*Siz, ey başındaki destârı etmeyip de fedâ, Onunla âlem-i lâhûta yükselen şühedâ! Ne
mutlu sizlere: Dünyâda çok ölüm gördüm; Tahattur etmiyorum böyle kahraman bir
ölüm. V.K./621*

$$H + Csi + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + \ddot{U}T_2 + Y_2 (TYF-(N + YF-) -k+\$)$$

*Cemâ'at, elverir artık, bu uykudan uyanın, /Hudâ rızâsı için, dünkü hâdisâtı anın!
V.K./458*

$$H + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2 (YF--k+\$) + \ddot{O}_2$$

Kuzum, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak? K/25

$$H + [\ddot{O}_1] + Y_1 (TYF-(N + YF-) -k+\$) + [H] + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF-([N] + YF-) -k+\$)$$

Yâ Rab, bizi kahretme, [Yâ Rab, bizi] helak eyleme... V.K./683

$$H + [\ddot{O}_1] + Y_1 (TYF-(HT + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$)$$

Zavallı, ölmeye bak, nâle-i tezallümü kes! K.N./21

$$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(DC+VT+N+[YF-] [-k+\$]) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + \ddot{U} + SC_2$$

*-Oğul, çabuk... Bana tîrak...[ver] Okunmuş olmalı ha!"/ Bizim çocuk, adı batsın,
yılancık olmuş... H/7*

$$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(ST+YF-) -k+\$) + Y_2(YF--k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + \ddot{U}T_3 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)$$

*Canım neden koşalım? Var ya vaktimiz bol bol. Yetişmemiş bile olsak, kazası
mümkündür! İ.A.F.Y./203*

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF--k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-([N]+YF-)-k+\$) + \ddot{U} + E + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$)$

-Kadın, çekil döverim ha! Sokulma, haydi defol! İS./47

$H + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + CSE + H + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

Yâ Rab, o ne dehşettir, İlâhî, o ne heybet! T.Y.F/3

5.2.6. Öznenin Başta Olduğu Birleşik Cümleler

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF--k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF--k+\$) + \ddot{O}_4 + Y_4 (TYF- (YT + YTaç, + N + YF-) -k+\$)$

Mülkü baştanbaşa i'mâr edecek şirketler:/ Halkın irşadına hadim yeni cem'iyetler;/ Durmayıp iş buluyor, gösteriyor, uğraşiyor; Gemiler sahile boydan boya servet taşıyor... S.K./252

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + Y_3 + (YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + [\ddot{O}_4] + Y_4 (TYF- (N + YF-) -k+\$)$

Sayırsız mektep açılmış; Kadın, erkek okuyor; /İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor. S.K./250

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF--k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3 + (YF- -k+\$) + \ddot{O}_4 + Y_4 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_5 + Y_5 (YF- -k+\$)$

Fuhşu yok, içkisi yok, himmeti yüksek, gözü tok; /Şer-i ma'sûma olan hürmeti bizlerden çok. S.K./219

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{U} + [\ddot{O}_2] + Y_2 YF-(-k+\$)$

Bu ne müdhiş azamet, oh, ne müdhiş dârât! S.K./249

$\ddot{O}_1 + AS + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(SıT + YF-)- k+\$) + ZT_3 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)$

O benim en ebedî hasmım olan Rusya bile, /Hakkı teslîm edelim! Hiç de değildir böyle /Mütefenninleri tâ keşfe kadar tırmanıyor; /Edebiyyâtı anıldıkça zemin çalkanıyor. S.K./400

$$\ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+\$) + ZC_2 + \ddot{O}_2 + E + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF- (TT+ YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4(YF- -k+\$) + YT_4$$

O sadâ işte benim gayret-i dîniyyemdir,/ Coşuvermez mi, içim sanki yanardağ kesilir; /Yeniden davranırım, eğlenemem bir yerde. S.K./80

$$\ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$$

Nümûne işte biziz... Görmek istiyen görsün! V.K./142

$$\ddot{O}_1 + GT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + YT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$) + ZT_2$$

Müslümanlık, sanırım parlayacaktır orada; /Sâde Osmanlıların gayreti lâzım arada. S.K./211

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF- (\$T + YF-) -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(YT + YF-)-k+\$)$$

Garbın eşyası, eğer kıymeti hâizse yürür; /Moda şeklinde gelen seyyie gümrükte çürür. S.K./206

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF- (ZT+ YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF- (N +E + Csi+ YF-)-k+\$)$$

Misyonerler, gece gündüz yeri devretmedeler, /Ulemâ vahy-i İlâhî'yi mi bilmem, bekler? S.K./212

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N +YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- - k+\$) + N_2$$

Sivrilen zübbelerin hepsi beş on söz beller, /Düşünür "Dini nasıl yıkmalı bunlarla?" diye. S.K./394

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$$

Ne Araplık ne de Türklük kalacak aç gözünü! Ü.B.K.D./64

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF(DC+N +YF-)- k+\$)$$

Kimi Garbın yalnız fuhşuna hasbî simsar; /Kimi, İran malı der, köhne alır, hurda satar! S.K./398

$$\begin{aligned} &\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + VsT_1 + Y_2 (YF- - k+\$) + \ddot{O}_2 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) \quad Y_3a\check{c}.C. \\ &+ Y_4(YF- - k+\$) + \ddot{O}_4 + E + \ddot{O}_5 + Y_5 (YF- -k+\$) + ZT_6 + [\ddot{O}_6] + Y_6(TYF-(HT +YF-) - \\ &k+\$) + ZT_7 + ZC_7 + [\ddot{O}_7] + Y_7 (TYF-(HT +YF-) - k+\$) \end{aligned}$$

Eski dîvanlarınız dopdolu oğlanla şarab; /Biradan, fahişeden başka nedir şi'r-i şebab? Serseri: Hiçbirinin mesleği yok, meşrebi yok; Feylesof hepsi; fakat pek çoğunun mektebi yok! Şimdi Allah'a söver... Sonra biraz bol para ver: Hiç utanmaz, Protestanlara zangoçluk eder! S.K./399

$$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF- (YT + YF-) -k+\$) + E + SC_2$$

Hak zıdırındır; yalınız; /Dövülen mahkemelerden kovulur, çünkü cılız! S.K./284

$$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF- (ZT +YF-) -k+\$) + YT_1 + [\ddot{O}_3] + Y_3 (TYF- (N+YF-) - k+\$)$$

Bu sizin ağlamanız benzedi bir diğerine: Endülüs tacı elinden alınan bahtı kara, /Savuşurken, o güzel mülkü verip ağyara, /Tırmanır bir kayanın sırtına, etrafa bakar. S.K./369

$$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}a\check{c}_1 + \ddot{O}a\check{c}_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$$

Eli bayraklı alaylar yürüyor dört keçeli; /En ağır başlısının bir zili eksik,[bu] belli! S.K./301

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF-- k+\$)$$

Diriler koşmadı imdadına, sen bari yetiş... Ü.B.K.D./3

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- - k+\$) + \ddot{O}_2$$

Yer yarılmış, yere geçmiş, şehedâ türbeleri! Ü.B.K.D./18

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + ZT_2 + Y_2(YF- - k+\$) + \ddot{O}_2 + YT_2$$

Hava, bir refref-i seyyâl-i hükmündür ki bir demde, Olur dem-sâz-ı âvâzın bütün aktâr-ı âlemde. İ./6

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- - k+\$) + KaC_3 + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3$$

Denizler bisterindir, dalgalar gehvâre-i nâzın; Nedir dağlar, semâ-peymâ senin

şehbâl-i pervâzın! İ./5

$\ddot{O}_1 + Y_1([YF-] -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [E] + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)$

—Kavuklu, Hamdi mi? Gerçek... O sağ değil... V.K./569

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + Yaç.C._2$

*Bütün âdetleri âyin-i mecûsiye karîb; /Bir şehâdet getirirler, o da oldukça garîb.
S.K./192*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + GT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + E + Yaç.C._2$

*Bu havâlidekiler pek yaya kalmış dince; /Öyle Kur'ân okuyorlar ki: Sanırsın Çince!
S.K./191*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Geçen zamanı karanlık, karanlık istikbâl! K.N./8

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N + YF-) -k+\$)$

"Sular" da pek ömür amma, açık değil, dediler. V.K./564

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}aç.C._3 + \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -k+\$) + H + Y_5(YF- -k+\$) + \ddot{O}_5$

*- Eşin var âşîyanın var, bahârın var ki beklerdin; /Kıyâmetler koparmak neydi ey
bûlbûl, nedir derdin? BÜ./8*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + E$

— Orta oyun var, Gelir misin? Haydi! V.K./568

$\ddot{O}_1 + [Y_1(YF- -k+\$)] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2 + \ddot{O}_2$

Fuhşu, bir de ilhâdı; Kapıştı bunları "yirminci asrın evlâdı!" V.K./550

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_2$

Bu ayrılık da neden? Bir değil mi her şeyiniz? V.K./491

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(YF - -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\S)$

*Damarlarındaki kan adetâ irinleşmiş; /O çıkmak istemiyen can da bir yığın leşmiş!
V.K./149*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k+\S) + N_2 + Y_3(YF - -k+\S) + \Ç_1T_3 + \S T_3 + \ddot{O}_3$

*En kısır toprak doğurmuş, emzirir birçok nebat; /Fıskırır bir damlacık ottan, tutup
sıksan, hayat! Ç.B.S.B.C./3*

$\ddot{O}_1 + Y_1 ([YF-][-k+\S]) + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2 ([YF-][-k+\S]) + YT_3 + \ddot{O}_3 + Y_3 ([YF-][-k+\S])$
 $+YT_4 + \ddot{O}_4 + Y_4([YF-][-k+\S]) + YT_5 + \ddot{O}_5 + Y_5([YF-][-k+\S])$

*Baloncular, hacıyatmazlar, fırıldaklar, /Horoz şekerleri, civ civ öten oyuncaklar;
(var.) /Sağında atlıkarınca (var.), solunda tahtirevan (var.); /Önünde bir sürü çekçek
(var.), tepende çifte kolan. (var.) B./29*

$\ddot{O}_1 + Y_1 (TYF-(HT + ZT + YF-) -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF-(N + YF-) -k+\S)$

*"Medeniyet!" size çoktan beridir diş biliyor; /Evvla parçalamak sonra da yutmak
diliyor: Ü.B.K.D./67*

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF - -k+\S) + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF - -k+\S)$

*Âfâk bütün hande, cihan başka cihandır; /Bayram ne kadar hoş, ne şetâretli
zamandır! B./1.*

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF--k+\S)$

*Mahvolan aileler bir sürü ma'sûmundur, /Kalan âvârelerin hâli de malûmundur.
S.K./457*

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k+\S) + Y_2 (YF - -k+\S) + \ddot{O}_2$

"Arnavutluk" ne demek? Var mı şerâatte yeri? Ü.B.K.D./55

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k+\S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF-(DT + YF-) -k+\S) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF - -k+\S)$

*-Timarcılar, bereket versin, usta şeylerdi: Elinde balta, gelir, üç keser, beş eklerdi...
İ.A.F.Y./8*

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$) + Y_{T3} + [\ddot{O}_4] + Y_4 (YF- -k+\$) + C_{Si} + Y_{T4} + Y_{T4}$

Hasır büküldü, omuzlandı, daldı bir sokağa;/Sokuldu kimbilir ordan da hangi bir bucağa. H/23

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + C_{SE} + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4 (YF- -k+\$)$

Bu bir ma'bed değil, Ma'bûd'a yükselmiş ibâdettir; /Bu bir manzar değil, dîdâra vâsıl mevkib-i enzâr. F.C./11

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + \$T_2 + E + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$) + E + C_{Si} + [\ddot{O}_4] + Y_4 (TYF-(SC + YF-) -k+\$) + N_4$

Bu, ihtisarı onun, çok sürerdi, yoksa, daha! Fena mı? Bak, lâfa daldık da duymadık yokuşu. İ.A.F.Y./126

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + N_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF-(N + DT + YF-) -k+\$)$

Üç sefil ordu çevirsin o metîn ordumuzu, /Bizi kovsun elimizden alarak yurdumuzu... Ü.B.K.D./48

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(DT + YF-) -k+\$)$

Kimsesiz âilelerden kimi gitsin bıçağa; /Kimi bin türlü fecâ'atle çekilsin kucağa... Ü.B.K.D./49

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$)$

Birinin ırzı heder, dîğerinin hûnu helâl... Ü.B.K.D./50

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + D_{Ta\check{c}_3} + \ddot{O}_3 + Y_3 (TYF-(DT + YF-) -k+\$)$

—İler, tutar yeri kalmaz, lisânımız bozulur. Bugün ne maskara olmuşsa milletin kılığı;/ Lisan da öyle olur! İ.A.F.Y./118

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + G_{T1} + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_2(YF- -k+\$)$

Tevakkuf yok seninçün, daimî bir seyre tâbi'sin... Ne zîrâ hâle râzîsin; ne müstakbelle

kani'sin! İ./21

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + DT_2$

O Buhârâ, o mübarek, o muazzam toprak; /Zilletin koynuna girmiş uyuyor müstağrak! S.K./151

$\ddot{O}_1 + Y_1([YF- -k+\$]) + DT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(DT + YF-) -k+\$)$

Ne intibaha çalışmak, ne i'tilâya emek; /Cihan yıkılsa bizim halk, uyanmadan gidecek! V.K./517

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-([ZT] + YF-) -k+\$) + [YT_2] + [ZT_2] + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

O, sırtı hiç de güneş bilmeyen yeşil dağlar,[bugün] /Yığın yığın kayalardır:[orada bugün] Serâblar çağlar! İ.A.F.Y./19

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DT + YF-) -k+\$) + N_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2 + DT_2$

O, bir zaman azalıp, sonra bir zaman çoğalıp; /Buhar eder suyu, teksîf eder buharı alıp. V.K./95

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DT + YF-) -k+\$) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(ZT + YF-) -k+\$) + Yaç.C_2$

Bu seng-i camidin eczâ-yı ferdi bir vahdet, /Bir imtizâc-ı müebbedle eyliyor deveran /Ki her tekâsüfû mahsûl-i sa'yinin o zaman, /Temessül etmede birçok kuvâ-yı gâlibeye: /Ya inkılâb ediyor hey'etiyle cazibeye; /Ya başka türlü hüviyyet alıp ziyâ oluyor; /Ya reng-i şu'le-i berklde rû-nümâ oluyor; /Ya bir harâret-i seyyâle eyliyor te'sîs; /Ya ihtizaz ediyor mevce mevce mıkânâtîs. V.K./87

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+\$) + YT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(N + YF-) -k+\$) + YT_2$

Tesa'udâtı buharın bulut yığar havaya, /Teressübâtı sehâbın nehir yayar ovaya. V.K./98

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(YT + ZT + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2 + ZT_3 + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(YT + YF-) -k+\$)$

Kalenderin biri köyden sabahleyin fırlar, Arar nasibini; avdetle kırdaki akşamlar.

V.K./309

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{ZT} + \text{E} + \text{N} + \text{YF} -)-\text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{E} + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{TYF}-(\text{N} + \text{YF} -)-\text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{E} + \text{\text{Ş}}\text{T}_3 + \text{KT}_3 + Y_3(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + \ddot{O}_3$

Bu herc ü merc-i ubûdiyyetin tevalisi; /Sukutu cebhelerin, sonradan tealisi, Namazda hem beni göz yaşlarıyla ağılattı; / Hem öyle ağlanacak bir hakikat anlattı /Ki dinlemezseniz elbette mahvolur millet: V.K./486

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{H} + [\ddot{O}_3] + Y_3(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}})$

Çeken: Savof... Lala Şahin değil, kuzum, iyi bak! V.K./581

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{TYF}-(\text{TT} + \text{YF} -)-\text{k}+\text{\text{ş}})$

Cânîleri, kâtilleri meydâna süren sen; /Cânîdeki, kâtildeki cür'et yine senden! T.Y.F/27

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}})$

Serhadd-i ezel bed'-i hüdüd-i melekûtun, /Pehnâ-yı ebed gâye-i sahn-ı ceberûtun. T.Y.F/18

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{TYF}-(\text{N} + \text{YF} -)-\text{k}+\text{\text{ş}})$

Vatan felâkete düşmüş... Onun hamiyyeti cûş /Eder mi zannediyorsun? V.K./452

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{DC}_1 + \text{N}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{TYF}-(\text{N} + \text{YF} -)-\text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{ZT}_2$

O: Yükletir kocaman bir sığır bulur da yeri; /Bu: Arş'ı, ferşi yıkar salladıkça çifteleri! V.K./440

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{N}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{TYF}-(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{N}_2$

Âkil nereden gördü bu ciddî harekâtı? /Câhil neden öğrenmedi âdâb-ı hayâtı? T.Y.F/30

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - -\text{k}+\text{\text{ş}}) + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{TYF}-(\text{ST} + \text{YF} -)-\text{k}+\text{\text{ş}})$

Zâlimde teaddîye olan meyl nedendir? /Mazlûm niçin olmada ondan müteneffir?

T.Y.F/29

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + SC_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)$

-O ilme hiç diyecek yok: Müfâdı kafidir! Ulûm-i şâire sun'î, o, pek tabî'îdir.

İ.A.F.Y./14

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + HT_2$

Avâmilin kimi te'yîd eder bekalarını; /Hücum eder kimi ta'cîl için fenalarını. V.K./107

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + ZT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + DT_2 + E + \ddot{O}_3 + Y_3(TYF-(Naç + [N] + DT + YF-)-k+\$) + \ddot{O}_4 + Y_4(TYF-(DT + YF- -k+\$)$

Zavallının sözü pek anlaşılmamış ilkin; "Bunak!" diyen bile olmuş düşünmeden; lâkin, Herif, bu söz ne demektir, güzelce şerh etmiş; Deminki lâfları pek vâkıfâne cerh etmiş. V.K./419

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + E + \$T_3 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$)$

Bu: Melez! Hayır, melez de değil... Belki birçok üslûbun /Halita hâli ki, tahlile kalkışılrsa: Uzun! İ.A.F.Y./93

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E_1 + \ddot{O}a\check{c}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

Hayât odur ki: Nihayet bahâsı hûn olsun, /Senin hayât-ı sefilin: Bahâ-yı namusun! V.K./186

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + HT_1 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Lisân-ı hâl-i tabiat, lisandır onlara da, Bir ihtisas teâtîsidir dönen arada. V.K./31

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \dot{I}T_1 + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + DT_2$

Düşünceler mütehâliftir istikâmette; /Şu var ki, hepsi nihayet bulur sakâmette! V.K./528

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)$

Işık yok, yolcu yok, ses yok, bütün hilkat kesilmiş lâl... BÜ./3

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + CSE + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_4] + Y_4(YF- -k+\S)$

*Mülhid de senin, kalb-i muvahhid de senindir; /İlhâd ile tevhîd nedir? Menşei hep bir.
T.Y.F/63*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \S T_2 + \dot{I} T_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S)$

—O başka... Sorsalar üslûb için "şudur" denemez. İ.A.F.Y./91

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{U} + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S) + K T_3 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\S) + CSE$

—Ben anlamam ya, fakat pek değerli olsa gerek... Hakîkaten şu geçit çok güzel midir? İ.A.F.Y./74

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2$

-Senin gözün iyidir... Kaç muvakkâtın sa'ati? İ.A.F.Y./81

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S)$

*Semâlarında uçan aynı muttarid ahenk; /Denizlerinde gezen aynı sa'y-i rengârenk.
V.K./91*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_3(YF- -k+\S) + \ddot{O}_3$

*Mazlûm şikâyetle, nedâmetle sitemkâr; /Hûnâbe-i maktûle garîk olmada hunhâr!
T.Y.F/49*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-ST +DT +N +YF-)-k+\S)$

Ben, /Kimsesiz bir çocuğum, nerde gider yer bulurum? HA./ 46

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + E + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S)$

*Bir sahne demek âleme pek doğrudur elbet; /Ancak görülen vak'aların hepsi hakîkat.
T.Y.F/33*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(ZT +ST +YF-)-k+\S)$

-Edecek yok, çocuk artık yola girmiş, gidiyor! HA./24

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (KrT + YF -) - k + \S)$$

Ziyâ durur mu ya? Zulmetle dâima yarışır... V.K./96

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - (DT + YF -) - k + \S)$$

*Sol taraftan rienin zirvesi tek mil çürümüş; /Hastalık seyr-i tabî'îsini almış yürümüş.
HA./25*

$$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF - (ZT + \dot{I}T + YF - k + \S) + Kr\ S T_2 + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_2$$

-Vaktiyle belki meydana... Kapanmış olsa da gittikçe, kalmış eski adı. İ.A.F.Y./156

$$\ddot{O}_1 + [Y_1(YF - k + \S)] + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + N_2 + Y_3(YF - k + \S) + \ddot{O}_3$$

Birası;/ Unuttu ayranı, ma'tûha döndü kahrolası! V.K./552

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - k + \S)$$

Hangi müşkildir ki himmet olsun, âsân olmasın? D./5

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF - (DT + YF -) - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S)$$

O kendi kendine üfler mi yoksa inler mi? K.N./18

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF - (N + YF -) - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S)$$

*Mütefekkirleriniz dîni de hiç anlamamış; /Rûh-i İslâm'ı telâkkileri gayet yanlış.
S.K./413*

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_2$$

Ne dinleyen, ne duyan var... Bakıp geçer herkes. K.N./19

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + Y_2(YF - k + \S) + VT_2 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - k + \S) + DT_3 + Y\ddot{O}T_3$$

*Onların nevbeti geçmiş, sıra gelmişti bana: /Yolu tuttum yalnız doğruca Türkistan'a.
S.K./147*

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S)$$

Arnavutluk yanıyor... Hem bu sefer pek müdhiş! Ü.B.K.D./4

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + H + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S)$$

Bu ne şahın işi, yâ Rab, ne sipahin kârı... S.K./238

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}a\check{c}_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (DT + YF -) - k + \S)$$

Ekseriyyet kafasız; varsa biraz beyni olan: / "Bu hükümet şu ahâlîye biçilmiş kaftan! Kime dert anlatacaksın? Hadi anlat şimdi... / Ben mi kaldım, neme lâzım!" diyerek yan çizdi. S.K./104

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S)$$

Kalemim çokça pürüzlüydü, fakat câresi ne? S.K./125

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + YT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF(N + YF -) - k + \S) + ZT_2$$

Müslüman unsuru az çok uyanıktır orada; / Biz de ancak bunu tezyîd ediyorduk arada. S.K./133

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF - (DT + YF -) - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - -k + \S)$$

Ben de bir yer bularak şöylece tenhâ dalayım, / Varlığımdan geçeyim, mahv-ı temâşâ kalayım. S.K./58

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF - (N + YF -) - k + \S) + N_2 + Y_2(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2$$

Bu zümreden kimi: "Maksad mühim, gidilmeli" der; / "Hayır, bu tehlikedir" der, kalan Muhacirler. V.K./249

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF - (VT + YF -) - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - ([VsT] + YF -) - k + \S)$$

Sineler vecd ile pür-cûş, dudaklar [vecd ile] hâmûş... S.K./61

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF - (ZT + YF -) - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + N_2$$

Halîfe böyle muhalif görünce efkârı; / Çağırdı: Aynı tereddüdde buldu Ensâr'ı. V.K./250

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + SC_2$$

Peki nedir? Biraz îzâh edilse, çok eksik! İ.A.F.Y./169

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + E + E + Ya\check{c}.C.2$

Dedemin sürdüğü, can ektiği toprak gitti... Öyle bir gitti ki hem: Bir daha gelmez ebedî! Ü.B.K.D./13

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(T[YF-]([N]+[YF-])-k+\$) + Na\check{c}.C.3$

Bu cehâlet yürümez; asra bakın: Asr-ı ulûm! K.İ./116

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + DT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(DT + YF-) -k+\$)$

Ruhlar yanmada bî-tâb-ı tecellî kalarak, / Dîdeler nâ-mütenâhî, ebedî müstağrak. S.K./66

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

Buna eş lâzım, evet olmamak olmaz kabil. S.K./43

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(Na\check{c} + [N] + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (TYF-(\ddot{U}T + YF-) -k+\$) + \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -k+\$) + GT_4 + HT_4 + E + Y_4(YF- -k+\$) + \ddot{O}_4$

Karı iş görmeyecek; varsa piçin bakmıyacak, /Çamaşır, tahta, yemek nerde? Ateş yakmıyacak, /Bunlann hepsini yapmak sana âid "şer'an!" /Çocuk emzirmeye hattâ olacak bir sütanan! K.İ./83

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + E$

-Nesi var, hırsız mı? K.İ./53

$\ddot{O}_1 + [Y_1(YF- -k+\$)] + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(DT + E + YF-) -k+\$) + H$

Ne hatıratına hürmet, ne an'anâtını yâd; /Deden de böyle mi yapmıştı ey sefil evlâd? V.K./147

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(TYF-(DT + N + YF-) -k+\$) + Ya\check{c}_2 + HT_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Bu fırka işte bilâ-kaydı-ı ihtilâf arada:/"Vebaya karşı gidilmek hatâ olur" dediler: /"Yarın dönün!" diye Ashâb'a emri verdi Ömer. V.K./253

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(TYF-(N+YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$)$

*Onun tevakkufu, zîrâ, bütün bir aileyi /Dakikasında perişan eder, ezer, bitirir.
V.K./48*

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(YF--k+\$) + DT_1 + \ddot{O}_2 + E + Y_2(YF--k+\$) + DT_2 + \ddot{O}_3 + E + Y_3(YF--k+\$)$
 $+ Y_4 + \ddot{O}_4 + E + Y_4(TYF-(VsT+YF-)-k+\$) + Y_4$

*Sefineler ki yarar kıt'a kıt'a deryayı; /Şimendüfer ki tarar buk'a buk'a dünyâyı; /Şu'ûn
ki berka binip seslenir durur ovada;/ Balon ki rûh-i kesîfiyle yükselir havada...
V.K./138*

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(TYF-(Y\ddot{o}T+ N+ YF-)-k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N+ YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_3] +$
 $Y_3(TYF-(\$T+ N +YF-)-k+\$)$

*Biçâre meğer, /Bana Sultân'ı sorarmış da, "Nasıldır?" dermiş; /Yol yakın olsa imiş,
gelmeyi isterlermiş! S.K./195*

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}a\check{c}_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$

Üdebâ doğrusu pek çok, kimi görsen: [o] şâir. S.K./166

$\ddot{O}_1 + \ddot{O}a\check{c}_{.1} + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(\check{C}iT + YF-) -k+\$)$

*Bu muazzam ağacın gövdesi baştan aşağı; Sayısız kökleri, tek mil dalı, tek mil budağı;
Milletin sîne-i mâzîsine merbut, oradan Uzanıp gelmededir... S.K./439*

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N+ YF-) -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(HT + YF-) -k+\$)$

*Ne vapurlarla trenler sizi bîdâr etti! /Ne de toplar bu derin uykuya bir kâr etti!
S.K./353*

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(\ddot{O}T+YF-)-k+\$) + E + Y_2(YF- -k+\$)$

*Siz de biraz şâir olun: Meselâ, geçtiğimiz yalpa yapan tahta yolun, /Cedd-i merhumu
aceb sal mı demekten ne çıkar? S.K./5*

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N +YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + N_3$

Kim mesâisini bir gayeye vardırdı, hani? Gösterin pâye-i tahkike teâlî edeni?

S.K./391

$\ddot{O}_1 + Y_1 (TYF - (YT + YF -) - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YTF - (YT + YF -) - k + \S)$

Böyle bir yurdu elinden çıkaran nesil-i sefil, /Yerin üstünde muhakkar, yerin altında rezil! S.K./364

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF - -k + \S) + Y_3 (YF - -k + \S) + E + \ddot{O}_3 + \ddot{U} + Y_3 \text{aç.C.}$

*Dışt baştanbaş a bir nesil-i kerîmin yâdı; /İçi boydan boya milyonla şehîd ecsâdı,
/Öyle meşbû'-i şehâdet ki bu öksüz toprak; /Oh, bir sıksa adam otları, kan fışkıracak!
S.K./363*

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k + \S) + Y_2 (YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + N_3 VT_3 + Y_3 (YF - -k) + \ddot{O}_3$

*Bu da gayetle tabî'î, koşanındır meydan; /Yaşamak hakkını kuvvetliye vermiş
Yaradan. S.K./346*

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k + \S) + \ddot{U} + Y_2 (YF - -k + \S) + \ddot{O}_2$

İkinci oldu mu yahu? Nedir bu "salli!" sesi? V.K./678

$\ddot{O}_1 + Y_1 (TYF - (ZT + GT + YF -) - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF - -k + \S)$

*O küçük boylu, büyük milletin efradı bugün, /Müslümanlıktaki erkânı siyânette ferîd;
/Müslüman denmek için eksiği ancak tevhîd. S.K./200*

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF - (KT + YF -) - k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3 (TYF - (N + YF -) - k + \S)$

Belki yok, elbette öyle! Sen ne etmiştin hayâl? D./23

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF - -k + \S)$

Menzil almışlar da yorgun, belki senden bîmecâl! D./22

$\ddot{O}_1 + Y_1 ([YF -] [-k + \S]) + YT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2 ([YF -] [-k + \S]) + YT_3 + \ddot{O}_3 + Y_3 ([YF -] [-k + \S]) + E + \ddot{O} \text{aç}_3$

Bir musanna' kemer [var], üstünde kurulmuş Tevhîd [var]; / Daha üstünde bir âyet [var] ki: Huda'dan te'yîd, /Emr-i mevkuut-i salâtın bize kat'iyetine. S.K./34

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{DT} + \text{N} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \ddot{O}_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(\text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}$

O şakaklar göçerek cebheyi yandan sıkılmış; /Fırlamış alnı, damarlar da beraber çıkmış! HA./13

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{DT} + \text{VsT} + \text{YöT} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{TYF}-(\text{ZT} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}})$

El ele verip, ezelde çizilmiş bir istikâmetle, /Kemâl-i mümkinî idrâke doğru hep koşuyor; /Fezada füşhati gördükçe büsbütün coşuyor! V.K./41

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{DT} + [\text{N}] + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + Y\text{T}_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \text{N}_2$

Beş on herif yapışıp bir fakirin ellerine, Sürüklüyor; öteden bir kadın diyor: -Bırakın! Kocam ne yaptı? Nedir cürmü bî-günâh adamın? Zavallının büyük evlâdı öldü askerde: İkinci oğlu da sürgün Yemen'de bir yerde. Acıklı, göğsü sakat koyverin, didiklemeyin; Günahtır etmeyin, oğlum, ayıptır eylemeyin. Efendi kim, o ne bilsin? Bilirse hem ne çıkar? Kilercisiyle uzaktan biraz hasımlığı var. /Geçende komşuyu görmüş, demiş selâm söyle. Demek alınmayacak Tanrı'nın selâmı bile! Köpek sürür gibi insan sürüklenir mi ayol? İS./46

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{GT} + \text{HT} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \ddot{O}_2 + \text{E}_2 + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{\text{ş}})$

"Kader" senin dediğin yolda şer'a bühtandır: /Tevekkülün, hele, hüsrân içinde hüsrandır. V.K./234

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{GT} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \text{E} + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{TYF}-(\text{ST} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}})$

"Böyle gördük dedemizden!" sözü dînen merdûd; /Acaba sâha-i tatbiki neden nâ-mahdûd? S.K./184

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{KT} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \dot{\text{İ}}\text{T}_2 + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \text{AS} + \text{DT}_2$

Felâketin başı, hiç şüphe yok, cehaletimiz; Bu derde çâre bulunmaz — ne olsa — mektepsiz. V.K./427

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{YöT} + \text{N} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \text{Ç}_1\text{T}_1 + \text{KrT}_2 + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \text{N}_2 + \text{YöT}_2 + \ddot{O}_2$

Zemin semâya alev püskürür içinden tâ; /Mukabilinde sağar yıldırım, zemine semâ. V.K./99

$$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{YT}+\text{YF})-\text{k}+\text{ş}) + \text{DT}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{TYF}-(\text{NC}+\text{YF})-\text{k}+\text{ş}) + \text{ZC}_2 + \text{E}$$

Zerde karşımda durur kanlı yemek tavrıyla; /Öksüz ağlar sanırım çalgıyı duydum mu, hele! K.İ./106

$$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{ZC} + \text{YF} - \text{k} + \text{ş}) \text{ N}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{TYF}-(\text{ZC} + \text{YF} -)-\text{k}+\text{ş}) + \ddot{O}_3 + Y_3(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_3$$

O birkaç hayme halkından cihangîrâne bir devlet /Çıkarmış, bir zaman dünyâyı lertzân eylemiş millet; Zaman gelsin de görsün böyle dünyâlar kadar zillet, Otuz üç yıl devam etsin, başından gitmesin neket... İS./3

$$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \text{E} + \ddot{O}a\check{c}_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) Y_3(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_3$$

Bir ukde var ancak, o da: "Tevfîk-i ezel yok!" Sensin edecek "var!" diye vicdanları tatmin. V.K./699

$$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + Y_2(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_2 + Y_3(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_3$$

Bütün yıkılmış ocak, başka şey değil görünen; Yüz elli bin bu kadar hânümânı buldu sönen! V.K./648

$$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{TYF}-(\ddot{U}\text{T} + \text{SC} + \text{ZT} + \text{YF})-\text{k}+\text{ş})$$

Bizim müsâmere meydânı yayla tümseğidir; Uzak çekerse de poyraz tutar, yazın iyidir. İS./21

$$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_3 + Y_3(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \text{KT}_3 + \ddot{O}_4 + Y_4(\text{YF} - \text{k} + \text{ş})$$

Silâhı kullanan Allah, hududu bekleyen O; /Levâzımın bitivermiş , değil mi? /Ekleyen O! V.K./213

$$\begin{aligned} &\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_3 + Y_3(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_4 + Y_4(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) \\ &\ddot{O}_5 + Y_5(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{U}\text{T}_6 + \ddot{O}_6 + Y_6(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \text{ZT}_7 + \ddot{O}_7 + Y_7(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_8 \\ &+ Y_8(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \text{ZT}_9 + \ddot{O}_9 + Y_9(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_{10} + Y_{10}(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_{11} + Y_{11}([\text{YF}] - \text{k} + \text{ş}) \\ &+ \ddot{O}_{12} + \text{E} + Y_{12}(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) \end{aligned}$$

Yanaşman, ırgadın O; Çoluk çocuk O'na âid: Lalan, bacın, dadın O; Vekîl-i harcın

O; kâhyân, müdür-i veznen O; Alış seninse de, mes'ûl olan veriştin O; Denizde cenk olacaktı... Gemin O, kaptanın O; Ya ordu lâzım imiş... Askerin, kumandanın O; Köyün yasakçısı; şehrin de baş muhassılı O; Tabîb-i aile, eczacı... Hepsi hâsılı O. V.K./218

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF --k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3(TYF - (N + YF -) -k + \S) + E + Na\chi_3$

Siyâsetin kanı: Servet, hayâtı: Satvettir, 'Zebûn-küş Avrupa bir hak tanır ki: Kuvvettir. V.K./196

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - -k + \S)$

Amasra sahili çok eski bir müessesedir; Uşakların topu cerrah olur... Hemen kestir! İ.A.F.Y./10

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - (DT + YF --k + \S) + ST_2$

Evin birinde nevâ-sâz bir güzel ûdî; Birinde cezbe-fezâ bir sadâ-yı dâvûdî, Tilâvet etmede Kur'an; gelip geçenlerse Ayakta irkiliyor incizâb edip o sese. İS./38

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S)$

Bu hânümânı tutan hep onun himâyesidir; Üzerlerinde gezen saye kendi sâyesidir. V.K./38

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - -k + \S) + \ddot{O}_4 + Y_4(YF - -k + \S)$

Kamer çalışmadadır, gökle yer çalışmadadır; / Güneş çalışmada, seyyareler çalışmadadır. V.K./25

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S) + E + \ddot{O}a\chi.C.2$

O, bir vücûd-i muazzam; o, bir cihân-ı veciz; /Ki -encümüyle, şümûsuyle, âsümânıyla, Tevâbi'iyle, sehâbiyyesiyle- ayniyle, /Bizim şu bildiğimiz kâinatı gösteriyor! V.K./83

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + Y_2(YF --k + \S) + \ddot{O}_2$

Meramın: Ölmeyebilmek, fena değil bu karâr... V.K./184

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + ZT_2$$

Mahalle mektebi lâzım, düşünmeyin artık! V.K./424

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + KT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S) + Y_2(BnT + N + YF - -k + \S)$ *Tevazün olmadı besbelli: Her taraf yanıyor; Odun kıyar gibi binlerce sîne doğranıyor! V.K./642*

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S) + ZT_2 + ZT_3 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - -k + \S) + YT_3$$

Tesellîden nasîbim yok, hazan ağlar bahârımda; /Bugün bir hânumansız serserîyim öz diyârımda. BÜ./15

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S)$$

Sokak sokak dolaşan sayha: Vâpesîn feryâd; Derin derin duyulan ses: Enîn-i istimdâd. V.K./593

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S)$$

İbn-i Sinaâ'ları yüzlerce doğurmuş iklim, /Tek çocuk vermiyor âgûşuna ilmin, ne akîm! S.K./152

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (DT + YF - -k + \S)$$

Bekayı gaye sayanlar koşup ilerlemede; /Yolunda zahmeti rahmet bilip müzâhamede. V.K./131

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + E + N_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - -k + \S)$$

O ziyâ âlemi bilmez ki karanlık ne demek; /O semâvî yuva kirlenmedi, kirlenmeyecek. S.K./22

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S)$$

-Seni bir kerre koğan yok, bu sözün pek haksız. HA./55

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (GT + YF - -k + \S)$$

O, yük değil, kaderin bir cezâsı ma'sûma... K/49

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + DT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + DT_2$

Bet beniz kül gibi olmuş uçarak nûr-i şebâb; /O yanaklar iki solgun güle dönmüş, bitâb! HA./14

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(TYF-(YT+YF-)-k+\$) + E + DT_2$

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokaklarında gezilmez ki yüzme bilmeyerek! K./2

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + HT_2$

Ulûm-i şahikadan fışkıran sûtûn-i ziyâ /Dayandı göklere; lâkin yetişmiyor hâlâ, /Bülend nüsha-i îcâdm ilk sahîfesine. V.K./20

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(YT+YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(YT+YF-)-k+\$) + ZT_3 + \ddot{O}T_3$

Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz; /Geçende Fâtih'e çıktık ikindi üstü biraz. K/33

5.2.7. Özne Açıklayıcılarıyla ile Başlayan Birleşik Cümleler

$\ddot{O}aç.C._1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(BT+YF- -k+\$) + ZT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + E + \ddot{U}$

O kanlı canlı yiğitler ki: Zıll-i bîdârı, Koşar gezerdi senin dûş-i imtinânında; O anlı şanlı gelinler ki: Nûr-i dîdârı, Uyurdu nâz ile âgûş-i mihribânında; O kahraman babalar, anneler ki: Sahilini Dönerdi, her biri evlâdının tutup elini... O gölgelerle beraber birer hayâl-i tebâh, Birer hayâl-i defîn oldu şimdi... Öyle mi? Ah! V.K./662

$\ddot{O}aç.C._1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF--k+\$) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(N+ DT+ YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_3] - + Y_3(TYF-(N+YF-)-k+\$)$

Nedir muradı, bilinmez, fakat Hakîm-i Ezel, /Cihanı ma'reke halk eylemiş, hayâtı cedel. V.K./119

$\ddot{O}aç.C._1 + E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Ki dayanmış sanacaksın o yarım kubbelere, / Ama pek doğru değil... Karşiki dört yekpare /Gıranittir taşıyan başları üstünde onu. S.K./47

Öaç.C₁+N₁+ZT₁+Y₁(YF--k+ş)+Ö₁+ [Ö₂]+Y₂(YF--k+ş)

Hani "Başkım"cıların kurduğu yüksek hülyâ? Seni yıllarca avutmuş da o mel'un rü'yâ, /Uyumuştun... Ü.B.K.D./46

Öaç₁ + [Ö₁] + Y₁(YF--k+ş) + [Ö₂] + Csi + Y₂(YF--k+ş)

Milletin hayrı için her ne düşünsen:[o] Bidat; /Şer'i tağyir ile, terzîl ise -hâşa-sünnet! S.K./160

Öaç₁ + [Ö₁] + Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (TYF-(N +YF-) -k+ş) +Csi + E

İşin reculleri kimlerse çıksın orta yere; Ne var, ne yok, bilelim, hiç değilse, bir kerre. V.K./392

Öaç₁ +Ö₁+Y₁(YF- -k+ş) + Ö₂ + Y₂ (YF- -k+ş)

Niçin, nasıl geliyormuş... O büsbütün meçhul; /Biz ihtiyarımızın sûretindeniz mes'ûl. V.K./238

Öaç₁+Ö₁+Y₁(YF - -k+ş)+Y₂(YF- - k+ş) +Öaç₂ + [Ö₂]

Can, cihan hepsi de boş, "gaye"dedir varsa hayat [o]. S.K./82

5.2.8. Yüklemin Başta Olduğu Birleşik Cümleler

Y₁(TYF-(N +YF- -k+ş) + HT₁ +Ö₁+ZT₁+ŞC₂ +H₂ + Y₂(YF- -k+ş) + Ö₂

Bir nesîm ister kımıldanmak için canlar bugün; /Bir nesîm olsun, İlâhî... Canlanır kanlar bütün. Ç.B.S.B.C./22

Y₁ (TYF-(YF- -k+ş) +E +Ö₁+ [Ö₂]+Y₂ (TYF-(N +YF- -k+ş)

Birer davul kadar olmuş da budlarındaki şiş, "Davul çalınmada, zannım, aşağıki evde!" demiş. V.K./522

Y₁ (YF- -k+ş)+ Ö₁+Ö₂+ Y₂ (TYF-(ZT +YF-)- k+ş)

Daha kuvvetleniyor kanla sulanmış toprak: /Ekilen gövdelerin hepsi yarın fışkıracak! S.K./121

$$Y_1 (YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(SC+YF-) - k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$)$$

Ruhudur çünkü karanlıkta elinden yedecek, /Yolcu şaşkın mı ki dursun, mütemâdi gidecek. S.K./412

$$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + E + SC_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4 (TYF- (KrşC + E + E + YT + \ddot{O}T + YF-) - k+\$)$$

Hind'i baştan başa gezmekti muradım, lâkin, /Nerde olsam, beni ta'kîbi yüzünden polisin, /Takatim bitti de vazgeçmede muztar kaldım; /Kaldım amma yine her mahfile az çok daldım! S.K./213

$$Y_1 (YF- -k+\$) + N_1 + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(DT+ YF-) - k+\$) + YT_2$$

Boğuyor âlem-i İslâm'ı bir azgın fitne, /Kıtarlar kanayarak gitti o girdâb içine! S.K./456

$$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$)$$

Kolay değil o da... İnsanca ölmenin yolu var. İ.A.F.Y./189

$$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3 + (YF- -k+\$) + Y_4 (YF--k+\$) + \ddot{O}_4$$

Gece gündüz açık evler, kapılar mandalsız; /Herkesin sandığı meydanda, bilinmez hırsız. S.K./207

$$Y_1 (YF- -k+\$) + VsT_1 + \ddot{O}_1 + E + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$)$$

Raksân oluyor cünbüş-i dûşiyle anâsır, /Gûya ki bütün sadr-ı zemin pür-galeyandır. B./10

$$Y_1 (YF- -k+\$) + ZT_1 + \ddot{O}_1 + E + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)$$

Arzı oynattı yerinden yıkılırken İran... /Belki bir kıl bile ürpermedi sizden, bu ne kan! S.K./349

$Y_1 (YF- -k+\$) +[\ddot{O}_1]+ Y_2 (TYF-(ST +YF-)- k+\$) +E +[\ddot{O}_3] + Y_3 (TYF-(HT +YF-)- k+\$)$

Gözyaşından ne çıkarmış? Niye ter dökmediniz? Bari müstakbeli kurtarmaya bir azm ediniz. S.K./373

$Y_1 (YF- -k+\$) +[\ddot{O}_2] +Y_2(YF- -k+\$) +\ddot{O}_1$

Küfr olur, başka değil, kavmini sürmek ileri! Ü.B.K.D./56

$Y_1 (YF- -k+\$) +E +\ddot{O}_1 +Y_1a\check{c}.C. +E +\ddot{O}_2 +Y_2(YF-k+\$)$

Öyle müdhiş ki husûmet: Mütefekkir tabaka, /Her ne söylerse fena gelmede artık halka; /Hem onun zıddını yapmak ebedî mu'tâdı. S.K./385

$Y_1 (YF- -k+\$) +HT_1+\ddot{O}_1+ [\ddot{O}_2]+ Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3+ Y_3(TYF- (N+YF-)-k+\$)$

Yürüyor dîne beş on maskara, alkışlanıyor, /Nesl-i hâzır bunu hürriyet-i vicdan sanıyor! S.K./319

$Y_1 (YF- -k+\$) +\ddot{O}_1 +YT_1 +BnT_1 + [\ddot{O}_2]+ Y_2 (YF- -k+\$) + DC_2$

Parlıyor alını uzaktan ayın on dördü gibi; /Gülüyor: İşvesinin cazibeler müncezibi. S.K./247

$Y_1 (YF- -k+\$) +\ddot{O}_1 + \ddot{O}_2+Y_2(TYF-(N +YF-)-k+\$) +E +[\ddot{O}_3] +Y_3(YF- -k+\$) +ST_3 +ZT_3$

-Dokuz kuruş bu hasır, siz, sekiz verin haydi... Pazarlık etmeyelim bir kuruş için şimdi! H/22

$Y_1 (YF- -k+\$) +\ddot{O}_1+[\ddot{O}_2] +Y_2 (YF- -k+\$)$

Ecelle uğraşılıyor bir yığın kemik... Ne hazin! V.K./600

$Y_1 (YF- -k+\$) +\ddot{O}a\check{c}.C_1 +\ddot{O}_1+ZT_2+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF-k+\$) +E +SC_2$

Şu bizim halkı uyandırmadadır varsa felâh; /Hangi bir millete baksan uyanık... Çünkü: Sabah! K.İ96./

$Y_1 (YF- -k+\$) + Y_1 T_1 + \ddot{O}_1 + [N_2] + Y_2(YF- -k+\$) + DT_2 + \ddot{O}_2$

Ötüyör her taşın üstünde birer dilli düdük. / [onu]Dinliyor kaplamış etrafını yüzlerce hödük! S.K./302

$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{U}$

Ne cihan kaygusu derman bu devasız derde; / Ne de can, sonra filân duygusu engel, heyhat! S.K./81

$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF--k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4 (YF--k+\$)$

Tutar mâhiyyet-i Sâni', o en heybetli mâhiyyet Olur âteş-zen-i ârâmin, artık durma cevhlân et! İ./20

$Y_1 + \ddot{O}_1 + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(VsT +YF-)- k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4(YF- - k+\$)$

Musaggar cirmin amma gâye-i sun'-i İlâhîsin; Bu haysiyyetle pâyânın bulunmaz, bîtenâhîsin! İ./2

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- - k+\$) + \ddot{O}_2 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + Y_4(YF- - k+\$) + \ddot{O}_4$

Esirindir tabiat, dest-i teshîrindedir eşya; Senin ahkâmının münkadıdır, mahkûmudur dünya. İ./3

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- - k+\$) + ZT_2 + \ddot{O}_2$

Dayanmaz pîş-i ikdâmında mâniler müzâhimler; Kaçar, sen rezm-gâh-ı azme girdikçe muhâcimler. İ./7

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- - k+\$) + \ddot{O}_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)$

O istikbâledir şevkin, odur ma'sûk-i vicdânın, O kudsî neşvenin şeydâ-yı bî-ârâmıdır canın. İ./13

$Y_1(TYF-(DT [N]+YF-) -k+\$)+ \ddot{O}_1 +DT_1 + [\ddot{O}_2]+ Y_2(YF- -k+\$) +DT_2 +N_2+ [\ddot{O}_3]+ Y_3(TYF-(N +[YF-])-k+\$)$

Tuttu bindirdi çocuklar sararak her yerini, /Öptüler girye-i matem dökerek gözlerini: -Çekiver doğruca istasyona... HA./66

$Y_1(TYF-(DT+YF-)-k+\$)+ \ddot{O}_1+BnT_2 +Y_2(YF- -k+\$) +\ddot{O}_2 + Y\ddot{o}T_3$

Kafa bir yük kesilip boynuna, çökmüş bağı; /İki değnek gibi yükselmiş omuzlar yukarı. HA./16

$Y_1(TYF(ST +YF-)-k+\$)+\ddot{O}_1+ \ddot{O}_2 +Y_2(YF--k+\$)+ H$

Niçin kaçıştı ahâli, ne var ki yâ Rabbi? İS./43

$Y_1(YF - -k+\$)+\ddot{O}_1 +Y_1([YF-][-k+\$])+ \ddot{O}_2$

Ne oldu Arş'a kadar yükselen o sûz ü güdâz? [Ne oldu] O cûş içindeki iman? F.C./32

$Y_1(YF- -k+\$) + E +\ddot{O}_1 +E +N_2 + Y_2 (YF- -k+\$)$

Mahalle mektebidir işte en birinci adım; Fakat; bu hatveyi ilkin tasarlamak lâzım. V.K./434

$Y_1(YF- -k+\$) + Kr\$T_1+\ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] +Y_2(YF- -k+\$)+E +N_2$

Yıkılmamış, ne kadar yıkmak istesek, îman; /Ayırmak istemişiz sonra dîni dünyâdan. İ.A.F.Y./172

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 +DT_1 +GT_2 +\ddot{O}_2 +Y_2 (YF- -k+\$) +N_2 +Y_3 (YF- -k+\$)+E +\ddot{O}_3 +NC_3 +\ddot{O}_4 +Y_4 (YF- -k+\$) + NC_4 +\ddot{O}_5 + Y_5 (YF- -k+\$) + NC_5 +\ddot{O}_6 +Y_6+([YF-][-k+\$])+ \ddot{O}_7 +Y_7+([YF-][-k+\$])+ E+ DT_8 +Y_8 (YF- -k+\$)+ \ddot{O}_8$

Döküldü ortaya ârâ-yı encümen bir bir: Siyâseten kimi kurtarmak istemiş kalanı; Demiş ki diğeri: "Asker halâs eder vatani;" O der: "Donanmaya vardır bugün eşedd-i lüzum" Bu der: "Hayır, daha elzemdir iktisâb-ı ulûm" Kiminde san'ata rağbet, kiminde nakde heves; Hülâsa, her kafadan başka başka çıkmış ses. V.K./417

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$$

*Edirne kal'asıdır gördüğün hisâr-ı mehîb; O zirvesinde biten simsiyah ağaç da:
Salîb! V.K./578*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + Y\ddot{O}T_2$$

*Dayandı bir ucu tâ Sedd-i Çin'e; diğer ucu,/ Aşıp bulut gibi, binlerce yükselen burcu,
Uzandı ansızın İspanya'nın eteklerine. V.K./272*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$$

Dem çeker bülbül... Benim beynimde baykuşlar öter! Ç.B.S.B.C./11

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + ZT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + H + YT_2 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + N + [\ddot{O}_4] + Y_4(YF- -k+\$)$$

*-Yetiştii yaygaran artık... Çekil kadın evine! Atın şu kaltağı gitsin, tığın hemen içeri.
İS./72*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$$

*Didinmeden geri durmaz nücûm-i gîsû-dâr; /Bütün alm teridir durmayıp yağan
envâr! V.K./26*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-[N]+YF-) -k+\$ + E + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-[N]+YF-) -k+\$$$

Nedir meziyyeti, görsek de bâri öğrensek. V.K./542

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{U}$$

*Nedir alâkası yirminci asr-ı irfanla Bu şaklaban herifin? Anlamam ayıp değil a!
V.K./540*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$$

-Fena değil yolun amma epeyce sarp olacak! İ.A.F.Y./23

$$Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- -k+\$)$$

Münafığın sonu gelmez, söner sefil ocağı... V.K./503

$$Y_1(YF- -k+\$) + Csi + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_4(YF- -k+\$) + \ddot{O}_4 + E + \ddot{O}_5 + Y_5(YF- -k+\$) + ZT_5$$

*Kızardı, baksana, dağlar, kızardı vadiler; Kızardı çehre-i dünyâ; kızardı rûy-i semâ;
Fakat şu mavili bayrak kızarmıyor hâlâ! V.K./666*

$$Y_1(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(DT + N + YF-) -k+\$)$$

Yalınız ben miyim fakat cani? kim çıkıp "Yapmayın!" demişti, hani? İS./83

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + ZT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$$

Sustu herkes duyunca feryadı, /Kimsecikler yerinden oynamadı. İS./84

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{U} + E + ZT_1 + [\ddot{O}_1] + \ddot{O}_2 + E + Y_2(YF--k+\$)$$

*Tutulmuyor ya esasen bugün de başka tarîk /Suyun isâlesi, tevzî'i, mutlaka tazyik
/Îânesiyle olur... İ.A.F.Y./194*

$$Y_1(YF- -k+\$) + ZT_1 + [\ddot{O}_1] + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$$

Değil kâbusun artık, devr-i devlet intibahındır. İS./9

$$Y_1(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_1 + ZT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + ZT_2 + HT_2$$

*-Namaz değil yalınız maksadım... Bugün bir adam /Çıkıp da va'zedecek öğle üstü
halka... İ.A.F.Y./39*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(SC + YF-) -k+\$)$$

*Kalmış eli böğründe felâket-zede mâder; /Evlâdını gömmüş kara topraklara, inler!
T.Y.F/46*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$)$$

Nedir bu meskenetin, sen de bir kımıldasana! V.K./158

$$Y_1(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_1 +HT_1 + E+ZT_2 +Y_2(YF- -k+\$) +\ddot{O}_2$$

*Kilitlidir kapı "ümmî duhât" için, amma Kıyâm-ı haşre kadar ictihâd eder "ulemâ".
V.K./376*

$$Y_1(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_1 +Ç_1T_1 + E+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF- -k+\$) +HT_2 +YT_2$$

*İle'l-ebed yetişir müctehid bu ümmetten; Şu var ki: Çıkmalı ferdâ-yı nura zulmetten.
V.K./378*

$$Y_1(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_1+ \ddot{O}_2+Y_2(YF- -k+\$)+ [\ddot{O}_3] +Y_3(YF- -k+\$) +N_3 +[\ddot{O}_4] +Y_4([TYF-([N]+YF-) -k+\$))+Naç.C.4$$

*Birer kabiledir eczâ-yı ferdi; zerrâtı /Sırayla ailelerdir; alın zureyrâtı:
/Görünmemekle beraber yığın yığın efrâd. V.K./85*

$$Y_1(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_1+ Y_2(YF- -k+\$) +\ddot{O}_2$$

Nedir şu bir sürü fenler, nedir bu san'atler? V.K./136

$$Y_1(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_1+ ZT_1 +YGT_2 + \ddot{O}_2+Y_2 ([YF- -k+\$])$$

*Sıgmiyor en büyük endazeye işler artık; / Saltanat nâmına, din nâmına bin maskaralık
[yapılıyor.]... S.K./86*

$$Y_1(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_1+YGT_2 + Y_2(YF--k+\$)+ \ddot{O}_2$$

*Hayâtın erzeli olmuş hayât-ı mu'tâdın; /Senin hesabına birçok utansın ecdadın!
V.K./148*

$$Y_1(YF- -k+\$)+ VT_1 +[\ddot{O}_1]+ ZT_1 +E +N_1 + BnT_2 +\ddot{O}_2+Y_2(TYF-(N +YF-)-k+\$)$$

*Demey miyim size ben her zaman ki "dağdağasız" Yapın? Eşek gibi siz hiç lâf
anlamaz mısınız? İS./50*

$$Y_1(YF- -k+\$)+ ZT_1+\ddot{O}_1 +N_2 +\ddot{O}_2+Y_2(YF- -k+\$)+ ST_3 +YT_3 +Y_3(YF- -k+\$) +\ddot{O}_3 +Y_4(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_4$$

*Yıkılır bir gün olur mahkemeler, ma'bedler; /En temiz yerleri en kirli ayaklar çiğner;
/Beşeriyet yeni bir din tanıyıp ilhâdı, /Beşerin hafızasından silinir Hakk'ın adı;*

/Gömülür hufre-i târihe meali... S.K./26

$$Y_1(YF- -k+\$)+E+\ddot{O}_1+\text{Çi}T+E+Y_2(YF- -k+\$)+VT_2+DT_2+\ddot{O}_2$$

Tecessüd eylemiş gûyâ ki subhun rûh-i mahmûru; /Semâdan yâhud inmiş hâke, Sinâ-reng olup, Dîdâr! F.C./5

$$Y_1(YF- -k+\$)+\ddot{O}_1+E+\text{Çi}T_2+Y_2(YF- -k+\$)+KT_2+\ddot{O}_2$$

Sensin bu şebistâna süren onları elbet, /Senden doğacak doğsa da bir fecr-i hidâyet. T.Y.F/62

$$Y_1(YF- -k+\$)+\ddot{O}_1+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF--k+\$)+Kr\text{ş}T_2+ZT_2+N_2$$

Okutma sen de hamal yap bu yaşta şimdi beni! K/30

$$Y_1(YF- -k+\$)+\ddot{O}_1+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF- -k+\$)+Y_3(YF- -k+\$)+\ddot{O}_3+[\ddot{O}_4]+Y_4$$

Nefes değil o soluklar, kesik kesik feryad; /Nazar değil o bakışlar, dümû-i istimdad. K/42

$$Y_1(YF--k+\$)+Csi+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF- -k+\$)$$

-Gözü çıksın domuzun, patlasın isterse, bırak! K.İ./48

$$Y_1(YF--k+\$)+YT_1+\ddot{O}_1+Y_2(YF--k+\$)+E+\ddot{O}_2$$

Kısıldı karşiki evlerde mumların hepsi, Kısıldı sanki bütün bir mahallenin nefesi! İS./41

$$Y_1(YF--k+\$)+\ddot{O}_1+Y_2(YF--k+\$)+\ddot{O}_2+\ddot{O}_3+Y_3(YF- -k+\$)$$

Kesildi nağme-i Kur'ân, kesildi nağme-i sâz; Zaman zaman duyulan sâde bir rakîk âvâz. İS./42

$$Ya\text{ç}C_1+\ddot{O}_1+Y_1(YF- -k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF- -k+\$)$$

Bir elde olmalı kandil, bir elde iskandil, /Selâmetin yolu insan için bu, başkası değil! K./4

5.2.9. Edatlarla Başlayan Birleşik Cümleler

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(HT + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(HT + E + YF-)-k+\$)$

Evet, ulûmunu asrın şebâba öğretelim; Mukaddesata, fakat, çokça ihtiram edelim.
V.K./442

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1([YF-]-[k+\$]) + \ddot{O}_2 + Y_2([YF-]-[k+\$])$

— *Evet, bu cebhedeki? İ.A.F.Y./166*

$E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \dot{I}T + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$) + YT_2 + ZT_3 + [\ddot{O}_3] + Y_3 + (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4(YF- -k+\$) + E_5 + SC_5$

Hele hayran kalır insan yetişen gençlere de: /Bunların birçoğu tahsil eder İngiltere'de; /Sonra dindaşlarının ruhu olur, kalbi olur, /Çünkü azminden, ölüm çıksa, o dönmez, sokulur. S.K./216

$E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -k+\$)$

İşte âtîdir o ser-menzil denen ârâmgâh; /Kârbân akvâm; çöl mâzi; atâlet, sedd-i râh. D./12

$E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + ZC_2 + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

Demek tevazün içindir bu müslüman kesmek; O hâsıl oldu mu artık adam kesilmiyecek! V.K./641

$E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$

İşte meydanda kitap! Hem alırsız, hem boşanz! K.İ./65

$E + ZT_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-([N] + ST + YF-)-k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

Ya şu üç parçalı bayrak dikilirken tepene, Niye indirmedi, kim çıktı bu halkın önüne? Ü.B.K.D./35

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1([YF-]-[k+\$]) + \ddot{O}_2 + Y_2([YF-]-[k+\$])$

— *Evet, bu cebhedeki? İ.A.F.Y./166*

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1 (YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF- -k+\$)$

İşte dert, işte deva, bende ne var? S.K./446

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_1] + Y_2(YF- -k+\$) + E + Y_{T2}$

— *Hakikat öyle! Ne yapsak? Gider misin Mamaya? V.K./566*

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(TT + YF-) -k+\$) + DT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$)$

Ma'amâfih yeniden bir bakalım dikkatle: /Hükmü kat'î verelim, etmeye gelmez acele. HA./8

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(YT+YF-) -k+\$) + ZT_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_{T2}$

Ne olsa, pufla yataktan açılma tek bir adım;/ İçin sıkıldı mı, gelsin boşuk boşuk /"Bakalım Cenâb-ı Hak ne yapar?" virdi yorgan altından! V.K./304

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + N_1 + ZT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + N_2$

Yâhud uzat bacaklarını, /Pamuklu şilteyi buldun mu, anma hiç yarını! V.K./303

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + ZT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-([N] + YF-) -k+\$)$

Hadi git şimdi getir... K.İ./26

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(DT + ZT + YF-)-k+\$)$

- *Evet, zemini uzaktan görüp bayılmışlar; Yavaş yavaş sokulup sonradan yayılmışlar! İ.A.F.Y./61*

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-([N] + YF-) -k+\$) + E + Naç_1 + \ddot{O}aç.C._2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$) + ZT_2 + Y_3(YF--k+\$) + Csi + \ddot{O}_3$

İşte [onu] gördün ya, herif "sâye-i hürriyyette" /Diyerek başlamak üzreydi hemen tehdîde ; /Eskiden vardı ya meydanda gezen ipsizler: /Hani bir "sâye-i şâhâne" çekip her şeyi yer! Onların birçoğu ahrâr-ı izâm oldu bugün; /Mürteci; nah kafa, bizler... K.İ./114

**E +[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) + Ö₂ +Y₂(TYF-(ZT +N+YF-)-k+ş) +Ö₃+ Y₃(YF- -k+ş)+
Yaç.C.₃**

— Hele sabret: "Yehâfû aslından..." /Deyip de ezbere birçok ibareler okutan
/Hocam, hitâma yakın devresinde i'lâlin;/ Meyân-ı kâfiye-dârında çifte "fi'l-hâl"in
/Okur dururdu, bu bir an'aneydi besbelli: /"Kaçan ki sakın olur vav, onun da mâ-
kabli /Hurûf-i sâlimede harf-i gayr-i sakın olur;/O vâvı müttetikan meddeder imiş
cumhur... İ.A.F.Y./122

E +[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) + Ö₂+Y₂ (YF- -k+ş)+Csi+ Ö₃ +Y₃ (YF- -k+ş)

— Pekî! Ne yapmalı? Sen bâri söyle... Bak: Saat on. V.K./574

**E +[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) +Csi +Ö₂+Y₂ ([YF-] -k+ş) + Ö₃ +Y₃ (YF- -k+ş) + E +Ö₄+
Y₄ ([YF-] -k+ş)**

—Evet, ne yapmalı? Dur dur! Ne Üsküdar, ne Mama. Tiyatro olmalı, yâhud
güzelce bir sinema. V.K./575

E +[Ö₁]+Y₁ (YF- -k+ş)+ Csi +Ö₂ +ŞT₂ + Y₂ ([YF-]-k+ş)

-Evet, muhafazakârım... Bilir misin, bu moda /Te'ammüm etmeye başlarsa...
İ.A.F.Y./116

E +[Ö₁]+Y₁(TYF-(N +ZT +YF-)-k+ş) + YT₂ +E +Ö₂ +Y₂ (TYF-(N +YF-)-k+ş)

Hem i'tiyâdını hiçbir zaman değiştiremez; /O nazlı sineye, zîrâ, acıklı şey giremez!
V.K./560

**E +[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂] +Y₂ (YF- -k+ş) + [Ö₃]+Y₃ (TYF-[N]+[YF-] [-k+ş])
ZT₃ +Naç.C.₃**

Derken, Gelir bakar [onu görür]ki bir akşam: O âşiyân-ı kühen Yıkılmış, altına
almış zavallı aileyi! V.K./404

$E + N_1 + ZT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + VT_1 + \ddot{O}_1 + ZT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + HT_3$

Fakat o sût-re-i bâtabı her hurucunda, Açar da dest-i inâdiyle rüzgâr; artık, Körün sakındığı üryan vücûdu meydâna Çıkar, göğüs gerer emvâc-ı berf ü bârâna! K.N./14

$E + \ddot{O}_1 + YT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_1aç.C. + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + SC_2$

Evet, ortada bir pis uçurum, /Var ki, günden güne dehşetleniyor, korkuyorum, /- Kapatılmazsa gelip bir yere şayet efkâr-/Olmasın millet-i merhumeye bir kanlı mezar. S.K./405

$E + \ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF- (KT + YF-)-k+\$) + \ddot{U}$

Fakat, şu va'z edecek herze-gû aceb kim ola? /Ne olsa hiç ya... 46

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N+YF--k+\$)+ DT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N +DT +YF-)-k+\$)+ HT_2$

Demek: Muallimi teşrihi vermemiş ezber; Kitâb-ı na'sı serip taşların uzunluğuna, Açıp açıp okumuş karşısında bulduğuna. İ.A.F.Y./145

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$

İşte haysiyyet-i kavmiyye muhakkar, berbâd! Ü.B.K.D./39

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2([YF-]) -k+\$) + \ddot{O}aç.C.2$

Sonra, dikkatlere şâyân olacak bir şey var: [O şudur:] /İnkişâfâtını bir milletin erbâb-ı nazar, Kocaman bir ağacın tıpkı çiçeklenmesine, /Benzetirler ki, hakikat, ne büyük söz bilene! S.K./438

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

Hani, milliyyetin İslâm idi... Kavmiyyet ne! Ü.B.K.D./53

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + ZT_1 + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(HT+ [YF- -k+\$])$

Demek ki: Azme sarılmak gerek mebâdîde; Yanında bir de tevekkül o azmi te'yîde.

V.K./279

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(DT + YF-) -k+\$)$

Fakat bu maskaralıklar devam edip gitmez; "Adam, benim neme lâzım!" demekle iş bitmez. V.K./395

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + N_2$

Fakat zaman peşini /Bırakmıyor, atacak bir çukur bulup leşini! V.K./154

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\$) + ZT_1 + N_1 + Y_2(YF--k+\$) + \ddot{O}_2 + N_2 + Naç.C._2$

Evet, /Kimse söyletmiyor artık bizi, bak sen derde; /"Mürteci'!" damgası var şimdi bütün ellerde. K.İ./112

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + ZC_3 + E + Naç.C._3 + [N_3] Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3$

Hayır mâtem senin hakkın değil... Mâtem benim hakkım: Asırlar var ki, aydınlık nedir, hiç bilmez âfâkım. BÜ./14

$E + \$T_1 + [\ddot{O}_1] + Y(YF- -k+\$) + Y_2(YF--k+\$) + \ddot{O}_2$

Eğer vücûdunu bir parçacık gözetseydin; Eğer tehâret-i vicdana dikkat etseydin;/Bu hâle gelmeye kalmazdı orta yerde sebep. V.K./349

$E + Y_1(YF- -k+\$) + N_1 + Y_2(YF- -k+\$) + ZT_2 + \ddot{O}_2$

-Hayır, kapatmalıdır "câmi'in!" deyip kemeri; /Birer birer yıkılır az zamanda kendileri. İ.A.F.Y./64

$E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + DT_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Hayır, hayât-ı vatandır umûm için gaye; /"Vatan!" deyip giriyor her giren mücâhedeye. V.K./448

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + E + Yaç.C._2$

Evet, bir kalbdır, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /Ki cevfinden demâdem yükselir bin

nâle-i ezkâr. F.C./7

E+ [Ö₁]+Y₁(TYF-(ZT+YF-)-k+ş)+[Ö₂]+Y₂(TYF-([N]+YF-)-k+ş)+NC₂

Derken, dönünce arkama, baktım: Beş on adım geriden, /Belinde enlice bir şal, başında âbânî, /Bir orta boylu, güler yüzlü pîr-i nurânî; /Yanında koskocaman bir küfeyle bir çocukcak, /Yavaş yavaş geliyorlar. K/36

E+ Y₁ (YF- -k+ş) +E +Ö₂+Y₂ (YF- -k+ş)

Demek: Sıvanmalı abdeste... Bâri bir çeşme Olaydı.. İ.A.F.Y./205

E+[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş)+E +[Ö₂] + Y₂(YF- - k+ş) +[Ö₃] + Y₃(YF- - k+ş) +[Ö₄] + Y₄(YF- - k+ş)

Yoksa yanlış mı? Hayır, söyleme, bildim... Bildim! Ü.B.K.D./31

E+[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) +Ö₂ +Y₂ (YF-- k+ş)

Sonra tenkide giriş: Hepsi tasavvufla dolu: S.K./169

E+ [Ö₁]+ Y₁(TYF-(HT+ YF-)-k+ş)+ [Ö₂]+ Y₂(TYF-(N+ YF-)-k+ş)+ [Ö₃]+ Y₃ (TYF-([N]+ YF-)-k+ş)

Fakat, halâsı için en emin tarîki tutun; Şu pis bataklığı bir kerre mahvedin, kurutun. V.K./345

E+ [Ö₁]+ Y₁(YF--k+ş)+ [Ö₂]+ Y₂(YF--k+ş)+ [Ö₃]+ Y₃(TYF-(ZT+YF)--k+ş)

Zâten Ev değil, han gibi bir şey: gece gündüz işler... K.İ./7

E+Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş)+ [Ö₂] +Y₂ (YF- -k+ş)

Evet, medâris o vahdet-serây-ı muhteşemin Önünde: Hürmetidir dîne her zaman ilmin. Bütün şu kubbelerin mevce mevce silsilesi: Huzûr-i Hak'ta kapanmış sücûd kafilesi! İ.A.F.Y./133

E+Ö₁ +Y₁(YF- -k+ş) +KT₁ +E +VT₂ +Y₂(YF- -k+ş) +Ö₂

Şu var ki: icâbı /Tahakkuk etmeli bir kerre; bir de, erbabı /Eliyle olmalı matlûb olan teceddüdler... İ.A.F.Y./105

$E + \ddot{O}_1 + Y_1 ([Y -] [-k + \S]) + E + \ddot{O}_2 + Y_2 ([YF -] [-k + \S]) + E + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF - -k + \S) + E + [\ddot{O}_4] + Y_4 (TYF - (N + YF -) -k + \S) + ZT_4$

İşte Fas[gitti], işte Tunus[gitti], işte Cezayir, gitti! İşte İran'ı da taksim ediyorlar şimdi. S.K./345

$E + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + E + Y_2 (YF - -k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF - -k + \S) + E + \ddot{U}$

Fakat bunun nesi meydan? Bu adetâ bir yol... Tuhaf değil mi ya? İ.A.F.Y./155

$E + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k + \S) + E + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF - -k + \S) + E + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF - -k + \S) + Csi + \_ \ddot{O}_3$

Ne Kürd elifbeyi sökmüş, ne Türk okur, ne Arab; /Ne Çerkeş'in, ne Lâz'ın var bakın, elinde kitab! V.K./428

$E_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k + \S) + HT_1 + Y_2 (YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + \ddot{O}T_2$

Fakat bu aile hiç benzemez bizimkilere; Bozuşmamış onun efradı belki bir kerre. V.K./30

SONUÇ

Edebiyat dünyasında klasik olarak adlandırılan eserler kendi zamanında kalmayan, zamana yayılabilen bir özelliğe sahiptir. Safahat da Türk edebiyatında kendine özgü birçok özelliği içerisinde taşıyan, klasik olma değerini kazanan bir eserdir. Bugün hakkında en çok araştırma yapılan düşünürler arasında sayılabilecek olan Akif'in en çok bilinen ve okunan eseridir.

Safahat, Mehmet Akif Ersoy'un dönemine ışık tutmasının yanı sıra bünyesinde bugün için de geçerli bilgileri, düşünceleri barındıran bir eserdir. Türk edebiyatının yapıtlarından biri olarak kabul edilen Safahat, Türk dili açısından da önemli bir eserdir.

Bu çalışmada Safahat'ın çeşitli bölümlerinden alınan şiirlerin cümle yapıları incelenmiş söz dizimi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bilindiği gibi bir metnin edebî olma ölçütleri dil kullanma biçimi ile belirlenir. "Sözceleme öznesi kendi söylemini oluşturabilmiş midir?" sorusu belirleyici olur. Bu sorunun yanıtı ise metnin bütün düzeylerde incelenmesi, dil kullanım özelliklerinin tespit edilmesiyle verilebilir.

Safahat'ın söz dizimi incelenerek şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Eserde dönemin dil özelliklerinin örnekleri mevcuttur. Türkçenin yanı sıra Arapça ve Farsça kökenli sözcüklere ve dil bilgisi yapılarına da yer verilmiştir. Safahat'ın söz varlığı Osmanlı Türkçesinden sade Türkçeye geçiş döneminin bütün özelliklerini yansıtır niteliktedir. Bazı metinler günlük konuşma dili gibi sade iken bazı metinlerde Klasik Osmanlı Türkçesi özelliği görülür. Örneğin Küfe adlı metinde yabancı sözcüklerin oranı yaklaşık **%14**, Hasır'da **%16** iken "Tevhîd yâhud Feryâd" adlı şiirde bu oran yaklaşık **%51** olarak saptanmıştır. Ancak yabancı kökenli olarak değerlendirilen sözcüklerden çoğunun ölçünlü Türkiye Türkçesinde kullanılan ve Türkçeleşmiş olduğu kabul edilen Arapça-Farsça kökenli sözlük biçimbirimleri olduğu dikkate alınırsa Safahat'ta "öz Türkçe" değil ama "sâde Türkçe" kullanıldığı söylenebilir. *Bu durumda Kuntay'ın "Safahattaki Türkçe memlekettir, Akif, biziz" ifadesi gerçeklik kazanmaktadır.*

2. Şiirde kapalılıktan hoşlanmayan şair doğal olarak bunu şiirlerine de yansıtmıştır. Düşünsel arka planın yaratmış olduğu biçim, anlaşılabilirliğin esas

alınmasını gerekli kılmıştır. Bu bakımdan iletişime yönelik metinlerde Türkçenin kullanım oranı daha fazladır.

3. Akif dili öncelikle bildirişim işlevi ile kullanmıştır. Bu nedenle de alıcı durumundaki okuyucu/dinleyicilerin bilgi düzeyleri dikkate alınarak zaman zaman hem Türkçe hem de yabancı kökenli sözcükler birlikte kullanılmıştır:

Zulmet =karanlık

Ferda =yarın

Gece=leyl

Safahat'ta çok az sayıda da olsa **konturat**, **libri pansör** gibi Batı dillerinden alınmış sözcükler de kullanılmıştır.

4. Bilindiği gibi deyimler ve atasözleri anlatımı zenginleştiren önemli söz varlığı öğeleridir. Akif, Safahat'ta bunlara da yer vermiştir:

“Galeyan geldi mi kalmaz mantık” , “Su bulanmazsa durulmaz, “Kal’a, içinden alınır”vb.

5. Türkçenin en önemli söz dizimi özelliklerinden biri, cümle öğelerinin yer değiştirebilir (permutable) olmasıdır. Bu özellik sözceleme öznesine çok fazla seçenek sunarken onun bilinçli davranmasını da gerekli kılmaktadır. Safahat'ta Türkçenin bu özelliği bilinçli bir biçimde kullanılmış; dizime söylem değeri yüklenmiştir.

“Söz” kaynağını dilden alır, dil ile sınırlıdır ancak dili sınırsızlaştıran bir niteliği vardır. Bir dili edebiyat, bilim, felsefe dili olarak işleyen sanatçılar, bilim adamları ve düşünürler kendi sözlerini oluştururken dilin sınırlarını da zorlarlar.

Safahat ,Türkçenin imkânlarıyla oluşturulmuş bir “söz”dür. Bu sözün en belirgin özellikleri söz diziminde ortaya çıkmaktadır. Anlatıma söylem değeri katan bu yapıların her biri işlevseldir.

Safahat'taki cümle yapıları incelendiğinde şu söz dizim özellikleri dikkat çeker:

5.1. Kırık ifadelere sıkça başvurulduğu görülür.

[Ö₁]+Y₁(TYF-(YF_₋ZT +N +_YF-) -k+ş)+ Csi+ KT +Ö₂+Y₂(YF- -k+ş)
+_Ö₂

Her ân ediyorsun bizi makhûr-i celâlin, /Kurbân olayım nerde senin, nerde cemâlin?" T.Y.F/38

Bu söz dizimi özelliği aruz vezninin gerektirdiği bir sonuçtan çok sözceleme öznesinin seçtiği öznel anlatım biçiminin bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Çünkü doğal konuşma akışı içinde bu yapılara sık sık yer verilmektedir. Akif'in, -şiiir anlayışının bir yansıması olarak- konuşma dilini edebî dile taşımak için bu yapıları özellikle kullandığı söylenebilir. Cümle öğelerinin kırılması, odaklaştırmaların yapılması şiiir dilinin gerektirdiği biçimsel bir seçim olmasının yanı sıra söz değerinin arttırılması yani söylem değerinin üstelenmesi ile de ilgilidir.

5.2. Odaklaştırma, yazı dilinde gösterilemeyen parçalarüstü birimlerin (vurgu, tonlama gibi) sezdirilmesine yönelik bir söz dizimi seçimidir. Akif, sözcelerinin bilgi değeri yanında duygu değerini de iletebilecek odaklaştırmalar yapmıştır. Safahat'ta farklı biçimlerde odaklaştırma yapılmış cümle biçiminin pek çok örneği görülmektedir:

$$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(DT+YT+YF-)-k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(YT+YF-)-k+\$)+DT$$
$$+Y_3(YF- -k+\$)+\ddot{O}_3+Ya\check{c}_3$$

"İlcâ-yı tesâdüfle şu "boş!" âleme düşmüş; /Etrâfına binlerce şedâid gelip üşmüş, /Her lâhza boğuşmakla geçip devr-i hayâtı, /Bir şey olacak gâye-i hüsrânı: Memâtı!"

5.3. Cümlemsilerin, ünlemlerin sıkça kullanımı da onun günlük hayatta halkın kullandığı Türkçeyi şiiirlerinde kullanımının göstergelerindendir. Biçim açısından vezinle oluşturulmuş olmasına rağmen Türkçenin cümle yapısının/ söz diziminin çeşitliliği onun şiiirlerinde karşımıza çıkmaktadır.

$$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(YF\_+ZT +N +\_YF-) -k+\$)+ Csi+ KT +\ddot{O}_2+Y_2(YF- -k+\$)$$
$$+_ \ddot{O}_2$$

"Her ân ediyorsun bizi makhûr-i celâlin, /Kurbân olayım nerde senin, nerde cemâlin?" T.Y.F/38

$$E+ [\ddot{O}_1] +Y_1 (YF- -k+\$)+E+ [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$)+E +E + KyT_3 +ZT_3$$
$$+Y_3(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_3$$

Evet, bir kalbdır, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /Ki cevfinden demâdem yükselir bin nâle-i ezkâr. F.C./7

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - k + \S) + N_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF - (N + DT + YF -) - k + \S)$

Üç sefil ordu çevirsin o metîn ordumuzu, /Bizi kovsun elimizden alarak yurdumuzu...

$E + ZT + [\ddot{O}] + Y (YF - k + \S) + E + N$

Fakat güneş batarak, ortalık karardıkça, Görür ki: Yerde yatılmaz, hemen çıkar ağaca. V.K./310

$ZT_1 + ST_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1 (TYF - (DT + YF -) - k + \S) + ZT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF - (DT + YF -) - k + \S)$

İkinci gün basar açlık, erir erir süzülür; Üçüncü gün uyşuk bir sinek olur büzülür. V.K./321

5.4. Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin ve dil bilgisi yapılarının daha yoğun olarak kullanıldığı şiirlerin söz diziminde kırımların daha az olduğu dikkat çekicidir. Bu durum, söz konusu dillerin sabit dizim özelliği ile açıklanabileceği gibi yazı dilinin bir yansıması olarak da değerlendirilebilir.

6. Akif, dilin iletişim işlevlerinin hepsinden yararlanmıştır. Kürsüler ve Âsım, gönderge işlevinin hâkim olduğu şiirlerdir, halkı bilinçlendirmek amacı güdüldüğü için bu işlev metinlerde baskındır, gönderge işlevinin yanı sıra çağrı işlevi de karşımıza çıkar. Çünkü metinler toplumu uyarıcı, harekete geçirici nitelikte oluşturulmuştur. Sanat işlevinin baskın olduğu şiirler için örnek olarak Tevhîd yahud Feryâd verilebilir. Her metinde birden çok işlevin olduğu, kullanıldığı da unutulmamalıdır. Duygu değeri taşıyan işlev, her metinde yer yer ön plana çıkarken, Gece, Hicran, Secde gibi şiirlerde daha baskın olarak yer alır. Metinlerde üst dil işlevi de karşımıza çıkar, Akif, ele aldığı konunun tam olarak anlaşılması amacını taşır. Bu nedenle açıklayıcılara sıkça yer vermiştir.

7. İletinin alıcıya ulaşması amacına odaklanan, -özellikle Kürsüler ve çağrı işlevinin baskın olduğu- metinlerde seslenme unsurlarının yoğunluğu dikkati çekmektedir. Seslenme unsurları, iletişim açısından bir değer kazanmakta ve bir çağrı unsuru olarak metinlerde yer almaktadır. Dilbilimde söylemin etki alanında yer alan özneyi harekete geçirme eylemi olarak değerlendirilen bu durum Akif'in bu tür metinlerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Edilgen özneyi harekete geçirerek etken özne

hâline getirmeyi amaçlayan Akif, bunun için iletişim değeri yüksek olan çağrışal unsurlardan yararlanmıştır. Metinlerde olumlu ya da olumsuz kullanılan seslenme unsurları dilbilimsel açıdan incelendiğinde bu türlü bir sonuca varılmaktadır.

8. Günlük dile ait söz diziminin yansıtıldığı şiirlerde çok seslilik söz konusudur. Safahat, yazarını anlatan, bir başka ifadeyle sözceleme öznesinin konuştuğu tek sesli (monofonik) bir eser değil; toplumun çeşitli kesimlerinden temsilcilerin konuşturulduğu çok sesli (polifonik) bir eserdir. Dil kullanımı da bu çok sesliliğe paralel olarak çeşitlilik göstermektedir. İşlenen her tip, kendi söylemiyle, söz dizimiyle esere girmiştir. Bir hastanın, okuyamayan bir çocuğun, dilencinin, yoksul bir yaşlının, annenin, çocuğun, alış veriş yapan mahallelinin, meyhanedeki insanların, karşıt düşüncelere sahip kişilerin, kısaca hayata dair birçok sesin, Türkçenin bir araya geldiği/getirildiği görülmektedir. Bu çok sesliliğin içinde elbette yazarın da sesi duyulmaktadır. Bütün bu insanların ele alınması gerçeklik esasına dayalı olarak yapılmıştır. Bu gerçeklik izleniminin yaratılması sürecinde en önemli görev dile düşmektedir. Yani bu gerçeklik, sözle, söz dizimi ile söylemle yaratılmıştır.

9. Eserin yazılış sürecinde meydana gelen olaylar, eserde yansımaları bulmuştur. Duygusal değeri yüksek olmasının yanı sıra düşünsel değerinin de çok yüksek olduğu bir eserdir. Bu kaniye varılmasının nedeni eserde açıklamalara sıkça yer verilmesidir. Açıklama cümlelerinin yoğun olması yazarının bir seçimidir. Her eserin gizli ya da açık bir iletişimin olduğu dilbilimsel bir gerçekliktir. Yazar bu iletişimi okuyucuya en etkili şekilde iletmek ondan bir dönüt alma amacını güdecektir.²¹⁹ Akif de düşüncesini okuyucusuna iletmek onda bir hareket oluşturmak amacıyla eserini kaleme almıştır. Anlatma, açıklama, örneklendirme, soru sorma eserde kullanılan anlatım yöntemlerindendir. Betimleme, hikâye etme, tartışma da anlatım biçimleri olarak karşımıza çıkar. Kısaca eser manzum olarak ele alınsa da anlatım tür ve biçimlerinin hepsini içermektedir. Bu da çok çeşitli söz diziminin oluşmasının nedenleri arasındadır. Bazı yerlerde tekrarlanan unsurlar da yine anlatımın etkililiği ile ilgilidir.

10. Akif, anlatımın etkinliğini arttırmak için şiir dilinin pek çok özelliğinden faydalanmıştır. Şiir dilinde karşımıza çıkan vezin, uyak gibi biçimsel değerler anlamın ortaya konulmasında araç olarak kullanılmıştır. Yani Akif'in şiir biçimini tercih etmesi

²¹⁹ Günay, *Metin Bilgisi*, s. 122-124.

düşüncelerini daha etkili olarak yansıtabilme amacıyla açıklanabilir. O, sanat yapma kaygısını taşımadığını birçok yazısında ve bu eserin de girişinde ifade etmiştir. Bu açıdan biçim, anlamın önünde değil onu oluşturan bir unsur olarak değerlendirilebilir. Çok çeşitli cümle yapılarının var olması da onun eserinin çok yönlülüğüyle ilintilidir.

11. Safahat'ın belirgin söz dizimi özelliklerinden biri de kısa cümlelerin birleştirilmesiyle oluşturulmuş sözcelerdir. Dil bilgisi ölçütleriyle belirlenmiş cümlelerin kısa olmasına karşın iletişimin tamamlandığı sözceler oldukça uzundur. Kısa cümleler daha çok konuşma diliyle oluşturulan metinlerde karşımıza çıkmaktadır. Gerçeklik ve inanırılık gibi yazma esaslarına bağlı olarak biçimlendirilen bu yapılar gündelik hayatı yansıtan metinlerde daha çok yer alır. Kısa cümleler ve eksilteli yapılar konuşma dilinin özelliklerinin eserde biçime aktarılan göstergeleridir.

12. Açıklamaya, anlatıma dayalı metinlerde basit cümlelerin yanı sıra birleşik cümle yapıları da kullanılmıştır. Açıklama, öğreticilik amacına uygun olarak seçilen bir yapıdır. Bu kullanımlarda “ki” açıklama- bağlama edatı sıklıkla tercih edilir. Cümlelerin açıklanmak istenen ögesi bu biçimde bağlanarak açıklanma yoluna gidilir. Şiir dilinin etkisinin yanı sıra bu, Akif'in tercihidir. Açıklama kısmının ögenin sonuna atılması etkinin artırılması ve vurgunun pekiştirilmesi olarak değerlendirilebilir.

13. Metinlerde cümlemsiler, yani söylem değeri taşıyan, edatlardan daha farklı olan, kendi içerisinde bir cümle özelliği gösteren ancak söz değeri yüklenen cümle unsurları şeklinde tanımlanabilecek birimler de önemli bir söz dizimi özelliği olarak karşımıza çıkar. Bu yapılar, duygu değeri taşıyan yani öznel olan birimlerdir. Özellikle günlük konuşmalarda, yazara göre olumlu ya da olumsuz durumların, tutumların ifade edilmesinde kullanılmışlardır. Bu birimler, Türkçenin birçok düzeyde yansımasında yararlanılan unsurlar arasındadır. “*Bereket versin, İyazen billâh, bırakın, bak*” gibi cümlemsiler, yazarın anlattığı konunun etkisini, inanırılığını artırma, pekiştirme, dikkati çekme, onaylama ya da onaylamama gibi, yani yazarının tutumunu yansıtan unsurlar olarak eserde yer alır. Konuşma dilinde sık sık başvurulmuş bu anlatım tarzı metinlerde kullanılarak gerçeklik izlenimi verilmiştir. Hayattan manzaraların sunulduğu metinlerde hayatın dili kullanılmıştır. Bu da eserin anlatım değerini arttıran noktalar arasındadır.

14. Öyküleme (tahkiye) üslubu metinlerde sıkça kullanılır. Bu tarz, Akif'in anlatım özelliklerindendir.

15. Akif birçok şiirine betimleme yaparak başlar, uzun betimlemelerin yer aldığı metinler onun yaşadığını, gördüğünü anlatan bir şahsiyet olduğunun göstergeleri arasındadır. Metinlerin uzunluğu anlatılan konuya göre değişkenlik göstermektedir. Bir metin içinde birçok konudan söz edilir ancak metin bütünlüğü bozulmaz.

16. İçerik açısından çeşitlilik gösteren ve pek çok metinden oluşan eserde metin bütünlüğünü sağlayan temel unsur esere verilen addır. Arapça çokluk biçimindeki sözcük, hem biçimiyle hem de anlamıyla çeşitliliği bir bütün hâlinde birleştirmiş, metnin tutarlılığını sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- Adalı, Oya, *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*, (2. Baskı), Papatya Yayıncılık, İstanbul 2004.
- Aksan, Doğan, *Türkçenin Zenginlikleri, İncelikleri*, (1. Basım), Bilgi Yayınevi, Ankara 2005.
- Aksay, Ömer, “Eskiz Defteri, Mehmed Âkif Ersoy”, *Hece Dergisi Bir Karakter Âbidesi ve Bir Çılgılık Olarak Mehmet Akif Özel Sayısı*, S. 133, Ankara 2008, 154-163.
- Atabay, Neşe, Özel, Sevgi, Çam, Ayfer, *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi*, (2. Basım), Papatya Yayıncılık, İstanbul 2003.
- Banguoğlu, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, (8. Baskı), TDK Yay., Ankara 2007.
- Bayrav, Süheylâ, *Yapısal Dilbilim*, (1. Baskı), Multilingual Yayınları, İstanbul 1998.
- Boz, Erdoğan, *Türkiye Türkçesinde +/A/ Durum Biçimbirimi*, (1. Baskı), Gazi Kitabevi, Ankara 2007.
- Bozkurt, Fuat, *Türkiye Türkçesi Türkçe Öğretiminde Yeni Bir Yöntem*, (4. Baskı), Kapı Yayınları, İstanbul 2010.
- Börekçi, Muhsine, *Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1995.
- _____, “Türkçe Öğretimi Bakımından Çatı Kavramı”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I, 20-26 Eylül 2004*, Ankara 2004, 487-500.
- _____, *Risâle-i Tevhîd (İnceleme- Metin- Dizin)*, (1. Baskı), Akçağ, Ankara 2003.
- _____, “Türkçe Öğretimi Bakımından Dil Bilgisi Terimi ve Kavram Olarak Olumluluk-Olumsuzluk”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 2001/I-II’den Ayrıbasım*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2003.
- _____, “Türkçede Hâl Eklerinin İşlevsel Olarak Sınıflandırılması Üzerine Bir Deneme”, *IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri, 24 Eylül- 29 Eylül 2000*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007, 245-276.
- _____, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, (1. Baskı), Eser Ofset Matbaacılık, Erzurum 2009.
- Cündioğlu, Dücan, *Âkif’e Dâir*, Kapı Yayınları, (2. Baskı), İstanbul 2010.

- Çantay, Hasan Basri, *Âkifnâme Mehmed Âkif*, (1. Baskı), Erguvan Yayınevi, İstanbul 2008.
- Delice, H. İbrahim, *Türkçe Sözdizimi*, (3. Baskı), Kitabevi Yay. İstanbul 2007.
- Demir Tufan, *Türkçe Dilbilgisi*, (2. Baskı), Kurmay Kitap Yayın Dağıtım, Ankara 2006.
- Demircan, Ömer, *Devrik Tümce ve Odaklama (Dil Devrimi'nin Öteki Yanı)*, Der Yayınları, (1. Baskı), İstanbul 2009.
- _____, *Türk Dilinde Çatı*, (1. Basım), Papatya Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- _____, *Türkiye Türkçesinde Kök- Ek Bileşmeleri*, (2. Basım), Papatya Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Deny, Jean, *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*, Tercüme Eden Ali Ulvi Elöve, (1. Baskı) İstanbul Maarif Matbaası, İstanbul 1941.
- Doğrul, Ömer Rıza, *Safahat Mehmet Âkif Ersoy*, (11. Baskı), İnkılâp ve Aka Yayınları, İstanbul 1944.
- Dr. Muhammed İkbâl, *Muhammed İkbâl Külliyyatı, Farsça Eselerinden Oluşan Külliyyat*, Vezne Tercüme: Ahmet Metin Şahin, (1. Basım), Irmak Yayınları, İstanbul 2010.
- Düzdağ M. Ertuğrul, *Mehmet Âkif Ersoy Safahat Edisyon Kritik*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1987.
- _____, *İstiklâl Şâiri Mehmed Âkif Ersoy Hayatı ve Eserleri*, (3. Baskı), Fide Yayınları, İstanbul 2008.
- _____, *Mehmed Âkif Ersoy*, (1. Baskı), Kaynak Kitaplığı, İstanbul 2004.
- _____, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Karşılaştırmalı Neşir ve Safahat Dışında Kalmış Şiirler*, (3. Baskı), İz Yayıncılık, İstanbul 2009.
- _____, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Tenkidli Neşir, Mehmed Âkif Ersoy*, (2. Baskı), İz Yayıncılık, İstanbul 1991.
- _____, *Mehmed Âkif Hakkında Araştırmalar*, Marmara Üni. İlahiyat Fak. Mehmed Âkif Araştırmaları Merkezi Yay., (1. Baskı), İstanbul 1987.
- Ediskun, Haydar, *Türk Dilbilgisi*, (11. Basım), Remzi Kitabevi, İstanbul 2007.
- Eker, Süer, *Çağdaş Türk Dili*, (4. Baskı), Grafiker Yayınları, Ankara 2006.
- Emin Akif Ersoy, *Babam Mehmet Akif -İstiklal Harbi Hatıraları-*, (1. Baskı), Hz. Yusuf Turan Günaydın, Kurtuba Kitap, İstanbul 2011.

- Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, (4. Baskı), Bayrak Basım-Yayım-Tanıtım, İstanbul 2007.
- Edip, Eşref, *Mehmed Âkif Hayatı Eserleri Yetmiş Muharririn Yazıları*, Haz. Fahrettin Gün, Beyan Yay., İstanbul 2010.
- Günay, Doğan, *Göstergebilim Yazıları*, (1. Baskı), Multilingual Yayınları, İstanbul 2002.
- _____, *Metin Bilgisi*, (3. Baskı), Multilingual Yayınları, İstanbul 2007.
- Günaydın, Yusuf Turan, *Akif'in Mektupları*, (1. Baskı), Ebabil Yayınları, Ankara 2009.
- Hacıeminoğlu, Necmettin, *Türk Dilinde Edatlar*, (1. Baskı), MEB Yayınları, İstanbul 1992.
- _____, *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, (1. Baskı), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.
- Hatiboğlu, Vecihe, *Türk Dilinde İkileme*, (Genişletilmiş İkinci Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1981.
- _____, *Türkçenin Sözdizimi*, (2. Baskı), Dil Tarih VE Coğrafya Fakültesi Basımevi, Ankara 1982.
- Hengirmen, Mehmet, *Dil Bilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, (1. Basım), Engin Yayınevi, Ankara 1999.
- Kabaklı, Ahmet, *Mehmet Akif*, (9. Baskı), Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2006.
- Kafkasyalı, Ali, "İstiklâl Harbimizde Mehmet Akif", *Türk Yurdu Dergisi*, S. 357, Aralık-1987.
- Kara, Funda, "Yapım Eki İşlevinde Olmayan Eklerden Bazıları", *Atatürk Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu*, 25-27 Nisan 2007 Erzurum, Yayınlanmış Bildiriler-2, Erzurum 2009, 565-576.
- _____, *Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2001.
- Karaağaç, Günay, *Türkçenin Söz Dizimi*, (2. Basım), Kesit Yayınları, İstanbul 2009.

- Karadeniz, Abdurrahman, “Mehmet Âkif’in Düşünsel Öncüleri ve Gelenek Algısı”, *Hece Dergisi Bir Karakter Âbidesi ve Bir Çılgılık Olarak Mehmet Akif Özel Sayısı*, S. 133, Ankara 2008, 46-54.
- Karahan, Leyla, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları, (13. Baskı), Ankara 2008.
- Kasapoğlu, Abdurrahman, *Atatürk’ün Kur’an Kültürü*, (12. Baskı), İlgı Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008.
- Kıran, (Eziler) Ayşe, Korkut, Ece, Ağıldere, Suna, *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*, (1. Baskı), Multilingual Yayınları, İstanbul 2003.
- Kıran, Zeynel, Kıran, Ayşe (Eziler), *Dilbilime Giriş*, (1. Baskı), Seçkin Yay. Ankara 2001.
- Koç, Nurettin, “-makta/-mekte ÜZERİNE”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 1998/I, S. 558, 490-496.
- _____, *Yeni Dilbilgisi*, (2. Baskı), İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1996.
- Korkmaz, Zeynep, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1992.
- Köktekin, Kâzım, “-mAktA, -mAdA Şimdiki Zaman Ekleri Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 2001/1, S. 594, 634-638.
- Kuntay, Mithat Cemal, *Ölümünün 50. Yılında Mehmet Akif Hayatı- Seciyesi- Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (1. Baskı), Ankara 1986.
- Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, Hz. Vahap Akbaş, Beyan Yay., (1. Baskı), İstanbul 2010.
- Muhammed Ferid Vecdi, *Müslüman Kadını*, (1. Baskı), Tercüme Eden: Mehmed Âkif Ersoy, Erkam Yayınları, İstanbul 2007.
- Mungan, Güler, *Türkçede Fiillerden Türetilmiş İsimlerin Morfolojik ve Semantik Yönden İncelenmesi*, (1. Baskı), Simurg Yay., İstanbul 2002.
- Şanlı, Cevdet, *Safahat Sözlüğü*, (1. Baskı), Çağrı Yayınları, İstanbul 2010.
- Tepeli, Yusuf “Türkiye Türkçesinde Zarf Tamlamaları”, *K.K.E.F. Dergisi*, S. 19, Erzurum 2009, 35-56.
- Timurtaş, Faruk Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi*, XV. Yüzyıl Gramer- Metin-Sözlük, (1. Baskı), Enderun Kitabevi, İstanbul 1994.
- _____, *Osmanlı Türkçesi Grameri*, C. 3, (3. Baskı), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1979.

Türkiye Diyanet Vakfı, *Safahat Mehmed Âkif Ersoy*, (1. Baskı), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2009.

Üstüner, Ahad, *Türkçede Sıfat-Fiil Ekleri*, (1. Baskı)TDK Yay., Ankara 2000.

Üstünova, Kerime, *Türkiye Türkçesi Ad İşletimi (Biçim Bilgisi)*, (1. Baskı), Kesit Yayınları, İstanbul 2008.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Arzu ŞEYDA
Doğum Yeri ve Tarihi	Kars - 10.05.1977
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	Kafkas Üniversitesi Atatürk Üniversitesi
İletişim	
E-posta Adresi	arzuseyda@atauni.edu.tr
Tarih	05.07.2011

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Arzu ŞEYDA

MEHMET AKİF ERSOY'UN SAFAHAT'INDA SÖZ DİZİMİ

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ

ERZURUM-2011

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ danışmanlığında, Arzu ŞEYDA tarafından hazırlanan bu çalışma 05/07/2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Dili ve Edebiyatı-Türk Dili Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Ali KAFKASYALI

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Yusuf TEPELİ

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. A. Fikret KILIÇ

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Rıfat KÜTÜK

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	X
ABSTRACT	XI
KISALTMALAR DİZİNİ	XII
ÖN SÖZ.....	XV
GİRİŞ	1
MEHMET AKİF ERSOY’UN HAYATI	1
ÖĞRENİM HAYATI.....	1
EDEBÎ HAYATI	2
ESERLERİ	3
MAKALELERİ-VAAZLARI- TEFSİRLERİ.....	3
Mektupları	3
Tercümeleri.....	3
Mehmet Akif ve Safahat	5
BİÇİM ÖZELLİKLERİ	11
DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ	15
Sözcük Dağarcığı	15
Kavram İlişkileri	15
Cümle Yapıları	15
DİLİN İLETİŞİM İŞLEVLERİ AÇISINDAN SAFAHAT	17
İÇERİK BAKIMINDAN SAFAHAT.....	18
SÖZ DİZİMİ ÇALIŞMALARINDAKİ ESASLAR.....	36
İNCELEME VE İŞARETLEME YÖNTEMİ	37

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLARIN İŞARETLENMESİ

1.1. KÖK VEYA KÖKEN HÂLİNDEKİ KAVRAM İŞARETLERİ.....	39
1.1.2. İşaretledikleri Kavramlar Açısından Söz Varlığı	40
1.1.2.1.Özel Adlar	40
1.1.2.2. Cins Adlar	43
1.2. GÖVDE HÂLİNDEKİ KAVRAM İŞARETLERİ.....	44
1.2.1. Gövde Hâlindeki Fiiller	44

1.2.1.1. Fiilden Fiil Yapım Ekleri ve Çatı Ekleri	44
1.2.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri	49
1.2.2. Gövde Hâlindeki İsimler	50
1.2.2.1. Fiilden Türetilmiş İsim Gövdeleri	50
1.2.2.2. İsimden Türetilmiş İsim Gövdeleri	51
1.3. BİRDEN FAZLA KAVRAMIN BİRLEŞTİRİLMESİYLE	
OLUŞTURULMUŞ KAVRAM İŞARETLERİ	53
1.3.1. Birden Fazla Anlam Ögesinin Birleşmesiyle Oluşan Genel Anlamlı	
Fiil Deyimleri	53
1.3.1.1. İsim +Yardımcı Fiil Yapılı Fiiller	54
1.3.1.2. Nesne +Fiil Kalıplaşmasıyla Oluşan Fiil Deyimleri	55
1.3.1.3. Özne+Fiil Kalıplaşması ile Oluşmuş Fiil Deyimleri	56
1.3.1.4. Zarf+fiil Tamlaması Biçimindeki Fiil Deyimleri	56
1.3.1.5. Çekimli İsimlerin Fiillerle Oluşturdukları Birleşik Fiil	
Deyimleri	61
1.3.1.6. İsim-fiil +Yardımcı Fiil Biçimindeki Fiil Deyimleri	63
1.3.1.7. Zarf-fiil +Fiil Yapısındaki Birleşik Fiiller	63
1.3.1.8. Sıfat-fiil +Yardımcı Fiil Biçimindeki Birleşik Fiiller	64
1.3.2. Birden Fazla Kavramın Birleştirilmesiyle Oluşturulmuş İsimler	67
1.3.2.1. İkileme Biçimindeki İsimler	67
1.3.2.2. İkileme Biçimindeki Zarflar	68
1.3.2.3. İkileme Biçimindeki Sıfatlar	68
1.3.2.4. Zamirden İkileme	68
1.3.2.5. Ünlemlerden Oluşan İkileme	69
1.3.2.6. Edat-Cümlemsilerden Oluşan İkileme	69
1.3.2.7. Yakın Anlamlı Sözcüklerden İkileme	69
1.3.2.8. Karşıt Anlamlı Sözcüklerden İkileme	69
1.3.2.9. Yabancı Kelimelerden Oluşan İkileme	69
1.3.3. Yineleme	70
1.3.4. Bağlama Öbeği Biçimindeki Kavram İşaretleri	71

İKİNCİ BÖLÜM

TABAN HÂLİNDEKİ ÖGELER

2.1. İSİM TABANLARI.....	73
2.1.1. İsimlerde Sayı	73
2.1.1.1. İsimlerde Teklik	73
2.1.1.2. İsimlerde İkilik	74
2.1.1.3. İsimlerde Topluluk.....	74
2.1.1.4 İsimlerde Çokluk.....	74
2.1.2. İsimlerde Cins	79
2.1.3. İsimlerde Belirlilik.....	80
2.1.4. İsimlerde Genellik/Belirsizlik.....	81
2.2. FİİL TABANLARI	81
2.2.1. Fiillerde Olma/Olmama, Kılma/Kılmama	81
2.2.1.1. Fiillerde Kılma-Olma	82
2.2.1.2. Fiillerde Olmama-Kılmama	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAVRAM İLİŞKİLERİ

3.1 İSİM ÇEKİMİ	90
3.1.1.İyelik Ekleri	90
3.1.2. Hâl/Durum	91
3.1.2.1. Ayrılma Durumu	92
3.1.2.2. Beraberlik Durumu.....	93
3.1.2.3. Benzerlik Durumu.....	93
3.1.2.4. Eşitlik Durumu (zamanda /durumda/ nicelikte eşitlik-denklik)94	
3.1.2.5. Görelilik Durumu	95
3.1.2.6. Bulunma Durumu	96
3.1.2.7. Çıkma Durumu.....	97
3.1.2.8. Sebep Durumu	98
3.1.2.9. Hedef /Amaç Durumu	99
3.1.2.10. İlgi Durumu	100
3.1.2.11. Karşılıklılık Durumu	101

3.1.2.12. Karşılaştırma Durumu	102
3.1.2.13. Karşıtlık Durumu	102
3.1.2.14. Niteleme Durumu	103
3.1.2.15. Yaklaşıklık Durumu.....	104
3.1.2.16. Üsteleme Durumu.....	105
3.1.2.17. Varma Durumu	106
3.1.2.18. Vasıta (Araç) Durumu	106
3.1.2.19. Yaklaşma Durumu	107
3.1.2.20. Özne Durumu	107
3.1.2.21. Yönelme Durumu	107
3.1.2.22. Yükleme Durumu	107
3.1.2.23. Yerine Geçme Durumu	108
3.1.2.24. Seslenme Durumu	109
3.1.2.25. Sınırlandırma Durumu	110
3.2. FİİL ÇEKİMLERİ.....	111
3.2.1. İsim-Fiil	111
3.2.1.1. İsim Yan Cümlesi Kuran İsim-Fiil Ekleri	112
3.2.1.2. Yükleme İsmi Yapan İsim Fiil Ekleri	113
3.2.2. Sıfat-Fiil (Ortaç, Partisip).....	117
3.2.2.1. Yükleme İsmi Yapan Sıfat Fiil Ekleri.....	118
3.2.2.2. Sıfat Yan Cümlesi Yapan Sıfat Fiil Ekleri	122
3.2.3. Zarf-fiil Ekleri	125
3.2.3.1. Bağlama Zarf-fiilleri	125
3.2.3.2. Durum Zarf-fiilleri	125
3.2.3.3. Benzerlik Zarf-fiilleri.....	127
3.2.3.4. Hedef Zarf-fiilleri	127
3.2.3.5. Zaman Zarf-fiilleri	128
3.2.3.6. Karşıtlık Zarf-fiilleri	131
3.2.3.7. Üsteleme Zarf-fiilleri.....	131
3.2.3.8. Karşılaştırma Zarf-fiilleri.....	131
3.2.3.9. Sebep Zarf-fiilleri	131

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EYLEYEN-TÜMLEYEN-EYLEM İLİŞKİLERİ (CÜMLE)

4.1. ÖZNE (İSİM ÖBEĞİ)	132
4.1.1. Yüklem Fiilin Kip ve Çatısına Göre Özne Türleri.....	133
4.1.1.1. Gerçek Özne.....	133
4.1.1.2. Sözde Özne	133
4.1.1.3. Mantıksal Özne.....	134
4.1.1.4. Belirsiz Özne	134
4.1.2. İfade Edilme Biçimi Bakımından Özne Türleri	135
4.1.2.1. Açık Özne	135
4.1.2.2. Ek Hâlinde (Zamirin Kullanılmadığı /Eksilti (Eliptique) Özne	135
4.1.2.3. Ortak Özne.....	137
4.1.2.4. Katılan Özne	137
4.1.2.5. Açıklamalı Özne	137
4.1.2.6. Pekiştirilmiş Özne	138
4.1.3. Yapıları Bakımından Özneler	139
4.1.3.1. Ö (Ø)	139
4.1.3.2. Ö (İ+öhe (Ø))	139
4.1.3.3. Ö (zr+ öhe (Ø))	139
4.1.3.4. Ö (İ.tm.+ öhe (Ø)).....	140
4.1.3.5. Ö (S.tm.+ öhe (Ø))	140
4.1.3.6. Ö (ek. S.tm. (S+ø+Iar)+ öhe (Ø))	141
4.1.3.7. Ö (bğl öb.+ öhe (Ø))	141
4.1.3.8. Ö (aç.öb+ öhe (Ø))	141
4.1.3.9. Ö (İYC+ öhe (Ø)).....	141
4.1.3.10. Ö (SYC+ öhe (Ø))	142
4.1.3.11. Ö (Cümle+ öhe (Ø)).....	142
4.2. YÜKLEM VEYA YÜKLEM ÖBEĞİ (TÜMLEÇLERİYLE BİRLİKTE YÜKLEM FİİL (TYF).....	142
4.2.1. Tümleçleriyle Birlikte Yüklem Fiili (TYF)	144
4.2.1.1. Yüklem Fiiller	144

4.2.1.2. Yüklem ekimi.....	150
4.2.1.2.1. Ek- Fiil (İ- Fiili).....	151
4.2.1.2.2. Şahıs Ekleri	152
4.2.2. Tümleçler	153
4.2.2.1. Nesne.....	153
4.2.2.2. Zaman Tümleçleri.....	157
4.2.2.3. Yer Tümleçleri.....	167
4.2.2.4. Varma Tümleçleri	170
4.2.2.5. ıkma Tümleçleri.....	172
4.2.2.6. Yerine Geçme Tümleçleri.....	172
4.2.2.7. Tekrar Tümleçleri.....	173
4.2.2.8. Sebep Tümleçleri.....	173
4.2.2.9. Görelik Tümleçleri	177
4.2.2.10. Şart Tümleçleri.....	181
4.2.2.11. Vasıta Tümleçleri	182
4.2.2.12. Karşılıklılık Tümleçleri	184
4.2.2.13. Beraberlik Tümleçleri.....	184
4.2.2.14. Karşıtlık Tümleçleri.....	185
4.2.2.15. Karşılaştırma Tümleçleri	187
4.2.2.16. Kuvvetlendirme Tümleçleri	187
4.2.2.17. Üsteleme Tümleçleri.....	189
4.2.2.18. Sınırlandırma Tümleçleri.....	189
4.2.2.19. İhtimal Tümleci	190
4.2.2.20. Ölçü Tümleçleri.....	190
4.2.2.21. Durum Tümleçleri.....	191
4.2.2.22. Hedef Tümleçleri.....	195
4.2.2.23. Yönelme Tümleçleri	198
4.2.2.24. İlgı Tümleçleri	200
4.2.2.25. Benzetme Tümleçleri.....	201
4.2.3. Cümle Tümleçleri.....	202
4.2.3.1. Edatlar.....	202
4.2.3.1.1. Sebep Edatları.....	203

4.2.3.1.2. Üsteleme (Katma) Edatları.....	204
4.2.3.1.3. Karşıtlık Edatları	207
4.2.3.1.4. Yetinme Edatları	209
4.2.3.1.5. Zaman Edatları.....	210
4.2.3.1.6. Şart Edatları	211
4.2.3.1.7. İhtimal / Şüphe Edatları	212
4.2.3.1.8. Niteleme /Benzetme Edatları.....	213
4.2.3.1.9. Açıklama /Örneklendirme /Özetleme Edatları.....	213
4.2.3.1.10. Hatırlatma/Konuyu Bağlama Edatları.....	215
4.2.3.1.11. Kuvvetlendirme/ Kesinleme /Onaylama Edatları ...	215
4.2.3.1.12. Cümle Sonu Pekiştirme-Kuvvetlendirme Edatları .	215
4.2.3.1.13. Odaklaştırma Edatları.....	216
4.2.3.1.14. Gösterme Edatları	217
4.2.3.1.15. Teşvik Edatları	218
4.2.3.1.16. Seslenme Edatları	218
4.2.3.2. Cümlemsiler (Ünlemler)	218
4.2.3.2.1. Sevgi, Şevkat, Acıma	219
4.2.4.2.2. Beğenme, Takdir	219
4.2.3.2.3. Küçümseme, Aşağılama	219
4.2.3.2.4. Sevinç, Mutluluk, Coşku.....	220
4.2.3.2.5. Acı, Üzüntü, Pişmanlık	220
4.2.3.2.6. Bıkkınlık, Usanç, Can sıkıntısı, Karamsarlık	221
4.2.3.2.7. Önemsememe	221
4.2.3.2.8. Rahatlama	221
4.2.3.2.9. İstek/Yalvarma	221
4.2.3.2.10. Karşıtlık.....	221
4.2.3.2.11. Dua, Yalvarma	222
4.2.3.2.12. Teşvik/Çağrı.....	222
4.2.3.2.13. Şaşkınlık, Telaş, Heyecan	223
4.2.3.2.14. İtiraz, Tehdit, Uyarı	223
4.2.3.2.15. Seslenme	223
4.2.3.2.16. Hatırlatma	224

4.2.3.2.17. Dikkat Çekme	224
4.2.3.2.18. Soru	225
4.2.3.2.19. Yanıt	225
4.2.3.2.20. Onaylama	226
4.2.3.2.21. Reddetme.....	226
4.2.3.2.22. Açıklama.....	226
4.2.3.2.23. Kızgınlık, Sitem, Nefret.....	227
4.2.3.2.24. Pekiştirme.....	228

BEŞİNCİ BÖLÜM

CÜMLE YAPILARI

5.1. BASİT CÜMLELER.....	230
5.1.1. Eksiltili Özne ile Başlayan Cümleler	230
5.1.2. Cümlemsilerle (Ünlemler) Başlayan Cümleler	254
5.1.3. Edatlarla Başlayan Cümleler	261
5.1.4. Seslenme Ögesiyle Başlayan Cümleler	276
5.1.5. Öznenin Başta Olduğu Cümleler	277
5.1.6. Özne Açıklayıcılarıyla Başlayan Cümleler	303
5.1.7. Tümleçlerle Başlayan Cümleler	305
5.1.8. Kırık İfadeli Cümleler	335
5.1.9. Yüklemin Başta Olduğu Cümleler.....	354
5.1.10. Yükleme Açıklayıcılarıyla Başlayan Cümleler.....	365
5.2. BİRLEŞİK CÜMLELER	365
5.2.1. Eksiltili Özne ile Başlayan Birleşik Cümleler.....	365
5.2.2. Kırık İfadeli Birleşik Cümleler	390
5.2.3. Cümlemsilerle (Ünlemler) Başlayan Birleşik Cümleler	407
5.2.4. Tümleçlerle Başlayan Birleşik Cümleler.....	410
5.2.5. Seslenme Ögesi ile Başlayan Birleşik Cümleler.....	426
5.2.6. Öznenin Başta Olduğu Birleşik Cümleler.....	429
5.2.7. Özne Açıklayıcılarıyla ile Başlayan Birleşik Cümleler	448
5.2.8. Yüklemin Başta Olduğu Birleşik Cümleler	449
5.2.9. Edatlarla Başlayan Birleşik Cümleler.....	458

SONUÇ.....	465
KAYNAKÇA	472
ÖZ GEÇMİŞ.....	477

ÖZET**DOKTORA TEZİ****MEHMET AKİF ERSOY’UN SAFAHAT’INDA SÖZ DİZİMİ****Arzu ŞEYDA****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ****2011, Sayfa: 493****Jüri: Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ****Doç. Dr. Yusuf TEPELİ****Doç. Dr. Ali KAFKASYALI****Yrd. Doç. Dr. A. Fikret KILIÇ****Yrd. Doç. Dr. Rıfat KÜTÜK**

Bu çalışmada Mehmet Akif Ersoy’un Safahat adlı eserinden seçilen metinler işlevsel dil bilgisi yaklaşımıyla söz dizimi açısından incelenerek dil birimlerinin söz dizimi içindeki işlevleri tespit edilmeye çalışılmış; eserden seçilen metinlerden oluşturulan bütüncedeki cümleler yapısal çözümleme yöntemiyle sınıflandırılmıştır.

Giriş bölümünde çalışmanın bütüncesini oluşturan Safahat ve sözceleme öznesi olarak değerlendirilebilecek Mehmet Akif Ersoy hakkında bilgi verilmiş; neden bu eserin seçildiği irdelenmiştir. Kavramların İşaretlenmesi bölümünde Türkçenin kavram oluşturma yöntemleri açıklanarak eserden hareketle örneklendirilmiştir. Taban Hâlindeki Ögeler bölümünde Safahat’ta kullanılan örneklerden hareketle isim ve fiil tabanları incelenmiştir. Kavram İlişkileri bölümünde Safahat’ta kullanılan geçici kavram ilişkileri işlevsel bir yaklaşımla değerlendirilmiş; Eyleyen-Tümleyen-Eylem İlişkileri bölümünde cümlenin kurucu ögeleri Safahat’taki örneklerden hareketle betimlenmiştir. Cümle Yapıları bölümünde formüllendirilen cümleler yapılarına göre sınıflandırılmıştır. Sonuç bölümünde ise bulgular yorumlanarak ulaşılan sonuçlar dikkatlere sunulmuştur. Safahat’ta kullanılan dil birimlerinin seçimi ve dizimi işlevsel açıdan değerlendirilerek ortaya çıkan söylem özellikleri betimlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Safahat, Türkçe, Söz Dizimi.

ABSTRACT**Ph. D. DISSERTATION****SYNTAX IN MEHMET AKİF ERSOY'S SAFAHAT****Arzu ŞEYDA****Advisor: Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ****2011, Page: 493****Jury: Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ****Assoc. Prof. Dr. Yusuf TEPELİ****Assoc. Prof. Dr. Ali KAFKASYALI****Asst. Prof. Dr. A. Fikret KILIÇ****Asst. Prof. Dr. Rıfat KÜTÜK**

In the study, texts elected from Mehmet Akif Ersoy's Safahat are examined in terms of syntax through the perspective of functional, and are also tried to determine the functions of language units in syntax, and later sentences in the corpus composed of the versatile texts in the work are classified through the method of structuralist analysis.

In Introduction, it is given information both about Safahat forming the corpus of the study and about Mehmet Akif Ersoy that can be interpreted as enunciation agent, firstly. Next, it is discussed about the reasons why this work has been chosen to study. In the chapter called Signing the Concepts, methods for forming concept in Turkish is revealed and exemplified in the light of the work. In the chapter of Elements in Basement, basements of noun and verb are examined through the examples in Safahat. In the chapter of Concept Relationships, invalid concept relationships in Safahat are studied in terms of a functional perspective. In the chapter of Relationships of Actant, Complement and Action, the constituent elements of sentence are described in terms of the examples in Safahat. In the chapter of Sentence Structures, formalized sentences are classified in terms of their structures. In Conclusion, symptoms are interpreted and results are revealed. As a last, the selection and arrangement of language units used in Safahat are functionally analysed, and the characteristics of the discourse which appear in the work are described.

Key Words: Mehmet Akif Ersoy, Safahat, Turkish, Syntax.

KISALTMALAR DİZİNİ

AC	: Ara Cümle
aç. öb	: Açıklama Öbeği
aç.	: Açıklayıcı
Ar. Tm	: Arapça Tamlama
AS	: Ara Söz
bğl. öb	: Bağlama Öbeği
BnC	: Benzetme Cümlesi
BnT	: Benzetme Tümleci
BT	: Beraberlik Tümleci
C.	: Cümle
CSE	: Cümle Sonu Eki/Edatı
ÇıT	: Çıkma Tümleci
DT	: Durum Tümleci
DTaç	: Durum Tümleci Açıklayıcısı
DTaç. C.	: Durum Tümleci Açıklama Cümlesi
E	: Edat
ek. S.tm.	: Eksiltili Sıfat Tamlaması
f	: Fiil
GC	: Görelik Cümlesi
GT	: Görelik Tümleci
H	: Hitap
Haçc	: Hitap Açıklama Cümlesi
HT	: Hedef Tümleci
İ	: İsim
İ.tm.	: İsim Tamlaması
İhT:	: İhtimal Tümleci
İlT	: İlgi Tümleci
İlT. aç. C.	: İlgi Tümleci Açıklama Cümlesi
İYC	: İsim Yan Cümlesi
ka. öb.	: Karşılaştırma Öbeği
KaC	: Karşılaştırma Cümlesi

KaT	: Karşılaştırma Tümleci
KrşC	: Karşıtlık Cümlesi
KrşT	: Karşıtlık Tümleci
KrT	: Karşılıklılık Tümleci
KT	: Kuvvetlendirme Tümleci
N	: Nesne
Naç	: Nesne Açıklayıcısı
Naç. C.	: Nesne Açıklama Cümlesi
NC	: Nesne Cümlesi
NCaç	: Nesne Cümlesi Açıklayıcısı
OE	: Olumsuzluk Edatı
Ö	: Özne
Ö.gr	: Özne Grubu
Öaç	: Özne Açıklayıcısı
Öaç. C.	: Özne Açıklama Cümlesi
öhe	: Özne Hâli Eki
ÖT	: Ölçü Tümleci
S	: Sıfat
S.tm.	: Sıfat Tamlaması
SC	: Sebep Cümlesi
SE	: Soru Edatı
SıT	: Sınırlandırma Tümleci
ST	: Sebep Tümleci
STaç. C	: Sebep Tümleci Açıklama Cümlesi
SYC	: Sıfat Yan Cümlesi
ŞT	: Şart Tümleci
ŞYC	: Şart Yan Cümlesi
TT	: Tekrar Tümleci
TYF	: Tümleçleriyle Beraber Yüklem Fiil
ÜT	: Üsteleme Tümleci
VsT	: Vasıta Tümleci
VsTaç. C	: Vasıta Tümleci Açıklama Cümlesi

VT	: Varma Tümleci
Y	: Yükleme
Yaç	: Yükleme Açıklayıcısı
Yaç. C.	: Yükleme Açıklama Cümlesi
Yf	: Yükleme Fiili
YGT	: Yerine Geçme Tümleci
Yi	: Yükleme İsmi
YöT	: Yönelme Tümleci
YT	: Yer Tümleci
YTaç	: Yer Tümleci Açıklayıcısı
Z	: Zarf
ZC.	: Zaman Cümlesi
Zr	: Zamir
ZT	: Zaman Tümleci
ZTaç	: Zaman Tümleci Açıklayıcısı

Metinlerle İlgili Kısaltmalar

A.T.	: Alınlar Terlemeli
B.	: Bayram
B.H.	: Berlin Hatıraları
BÜ.	: Bülbül
Ç.B.S.B.C.	: Çık da Bir Seyret Bahârın Cûş-i rengâ-rengini
G.	: Gölgelemler
G.B.	: Geçinme Belası
H.	: Hasır
HA.	: Hasta
İ.	: İnsan
K.N.	: Kör Neyzen
S.K.	: Süleymaniye Kürsüsünde
Ü.B.K.D.	: Üç Beyinsiz Kafanın Derdine
V.K.	: Vaiz Kürsüde

ÖN SÖZ

Günümüz dil bilim çalışmaları incelendiğinde dilin her düzeyde ele alındığı görülmektedir. Dilin en küçük biriminden en büyük birimine kadar her düzeyde gerçekleştirilen bu çalışmalar, hem yazılı hem sözlü dil için önem taşımaktadır. Çok yönlü bir dizge özelliğine sahip olan dil üzerinde yapılan çalışmalarla dilin özellikleri ortaya konulmaktadır. Dilin, her düzeyde bir ilişkiler sistemi olduğu bilinmektedir. Dili oluşturan yapıların kendi içerisindeki ilişkileri, bağlantıları sonucunda ortaya çıkan söz dizimi, dilin kendine özgülüğünü ortaya koyan yüzeysel yapısıdır. Anlamın yüzeye yansımaları biçimlerle mümkün olmaktadır. Bu biçimlerin incelenmesi günümüz dil biliminin üzerinde durduğu bir konudur. Bu açıdan bakıldığında dilin işlenmiş olarak karşımıza çıktığı yazınsal eserlerin incelenmesi önem kazanmaktadır. Türkçenin yapısının tam olarak ortaya konması için de Türk edebiyatının önemli eserlerinin incelenmesi gerekir.

Safahat, Türk edebiyatının en önemli eserlerinden biridir. Ele alınan konular, bu konuların işleniş biçimi ve dili dönemi için olduğu kadar bu gün için de önem arz etmektedir. Türkçenin ustalıkla kullanıldığı, zenginliklerinin ve inceliklerinin sergilendiği bir eser üzerinde söz dizimi çalışması yapılması Türkçenin farklı söz dizimi özelliklerinin tespit edilmesine katkıda bulunacaktır. Safahat, içeriği ile olduğu kadar dil kullanım özellikleri ile de zengin bir edebî eserdir. Türkçenin imkânlarıyla oluşturulan eser, Türkçe için de yeni değerler üreten bir söz niteliğindedir.

Türk edebiyatında çok önemli bir yere sahip olan Mehmet Akif, Türkçe düşünen bir düşünür, yazar, şair, âlim olarak eserini kaleme almıştır. Eserde her ne kadar dönem dili özelliklerinin baskın olduğu metinler olsa da Akif, halkın anlayacağı dili kullanmayı ihmal etmemiş, özellikle bu düşünceyle ele aldığı metinlerde yaşayan Türkçeyi kullanmayı seçmiştir. Eser, bu açıdan Türkçenin yansımaları, işlenmesi olarak değerlendirilebilir. Türkçenin eserde kullanılma biçimlerinin ortaya konması, Safahat'ın anlaşılabilirliğine de katkı sağlayacaktır. Onu oluşturan düşünsel değerlerin biçime yansımaları eserin kendine özgülüğünü, değerini oluşturan/tamamlayan unsurlar arasındadır. Bu açıdan Safahat, dil incelemelerine de konu olmalıdır.

Bu amaçla yapılan bu çalışmada Safahat'ın yapısal özellikleri, anlamdan hareketle incelenerek hem Safahat'ın Türkçeye yaptığı katkı hem de Türkçenin

Safahat'ı zenginleştiren incelikleri ortaya konmaya çalışıldı. Bu bağlamda konuşma dili özelliklerini de bünyesinde taşıyan Safahat'ın Türkçe öğretimi için de önemli bir materyal niteliği taşıdığını belirtmek gerekir.

Cümle yapılarının çözümlenmesi sürecinde Safahat'ın manzum bir eser olması nedeniyle cümlelerin tespit edilmesinde birtakım sıkıntılar yaşanmıştır. Şiir dilinin özelliğinden dolayı noktalama işareti olmasına rağmen yargının tam olarak bitmemesi sebebiyle cümle üstü birlikler olarak değerlendirilen yapılarla karşılaşılması çözümlmeyi zorlaştırmıştır. Çalışmada bu şekildeki yapılar, anlam esas alınarak birleşik cümle olarak değerlendirilmiştir. Vezin sınırlılığı, odaklaştırma gibi çeşitli etkenlerin söz dizimine yansımaları standart dilden sapmalara ve dolayısıyla birçok düzeyde kırılmalara yol açmıştır. Bu kırılmalar ve sapmalar cümlelerin çözümlenmesini zorlaştıran etkenler arasındadır. Ancak cümle yapıları formüllendirilirken seçilen metinlerdeki her cümle çözümlenmeye, bütün cümle yapıları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışma sürecinde engin bilgisi ile beni yönlendiren, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen çok değerli danışman hocam Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ'ye sonsuz minnet ve şükranlarımı sunuyorum.

Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalında bir aile ortamında çalışma imkânını bizlere sağlayan kıymetli hocam ve Ana Bilim Dalı Başkanım Doç. Dr. Ali KAFKASYALI'ya gönül dolusu teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca, çalışma süresince bilgi ve tecrübeleriyle yol gösteren ve desteklerini esirgemeyen çok değerli hocalarım Doç. Dr. Yusuf TEPELİ'ye, Yrd. Doç. Dr. A. Fikret KILIÇ'a, Yrd. Doç. Dr. Rıfat KÜTÜK'e, teknik konularda desteğini gördüğüm arkadaşım Yrd. Doç. Dr. Bahadır GÜCÜYETER'e, çalışmayla ilgili bazı kaynakların elde edilmesinde kıymetli yardımlarından dolayı Araştırmacı-Yazar M. Ertuğrul DÜZDAĞ'a, arkadaşlarıma ve sevgili aileme çok teşekkür ederim.

GİRİŞ

MEHMET AKİF ERSOY’UN HAYATI

“Mehmet Akif Ersoy, yakın tarihimizin en büyük millî şairi, çok önemli bir düşünce adamı ve yüksek ahlâkıyla her bakımdan örnek bir şahsiyetidir. Edebiyatımızda, milletin ruhuna tercüman olan şiirleri, fikir hayatımıza derin etkiler yapmış olan dergisi, yazıları, tercümeleri ve nihayet Millî Mücadele yıllarındaki büyük hizmetleriyle birlikte İstiklâl Marşımızın da yazarı olması, adını milletimizin çok sevdiği, unutulmaz bir kahraman olarak tarihe ve millî hafızamıza yazdırmıştır. Mehmet Akif Ersoy, 1873 yılında İstanbul’da Fatih İlçesinin Sarıgözel semtinde doğmuş ve 27 Aralık 1936’da Beyoğlu’ndaki Mısır Apartmanı’nda vefat etmiştir.”¹

“Kendisine babası, “ebced” hesabı ile doğum tarihini gösteren “Ragıyf” adını vermişse de, bu duyulmamış kelimeye alışamayan yakınları ve mahallesi halkı bu ismi “Akif” şeklinde telaffuz etmişlerdir. Mehmet Akif’in babası Fatih medresesi müderrislerinden Mehmed Tahir Efendi (1826-1888), annesi ise Emine Şerife Hanım(1836-1926)’dır. Babası tahsil için küçük yaşında, o zaman Osmanlı ülkesinin bir parçası olan Arnavutluk’un İpek kazasının Şuşisa köyünden İstanbul’a gelmişti.”²

ÖĞRENİM HAYATI

Mehmet Akif Ersoy, öğrenim hayatına Fatih’teki Emir Buhârî mahalle mektebiyle başlamıştır. İki sene sonrasında 1879 yılında Fâtih İbtidâîsine (ilkokul) geçmiştir.³ Akif’in öğrenim hayatında babasının çok büyük önemi ve etkisi vardır. Babası Hoca Tahir Efendi, kendisi de muallim olması sebebiyle Akif’in eğitim-öğrenim hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Akif, ilkokulu bitirdikten sonra 1882 yılında Fatih Merkez Rüştîyesine başlar. Bu sıralarda Arapça, Farsça ve Fransızca’yı öğrenmeye başlayan Akif’in edebiyata ve şiire de ilgisi de rüştiye yıllarına rastlar. 1885 yılında rüştiyeyi bitiren Akif, Mülkiye Mektebine devam kararı alır. 1889 yılına kadar bu okula devam eder. Bu yıllarda babasının ölümü dolayısıyla ailevi sıkıntılar yaşayan Akif, evlerinin de yanması sonucunda ailesini bu sıkıntılardan bir an önce kurtarabilmek için

¹ M. Ertuğrul Düzdağ , *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Karşılaştırmalı Neşir ve Safahat Dışında Kalmış Şiirler*, (3. Baskı), İz Yayıncılık, İstanbul 2009, s. 3.

² M. Ertuğrul Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Tenkidli Neşir*, (2. Baskı), İz Yayıncılık, İstanbul 1995, s. XIV.

³ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Tenkidli Neşir*, s. XIV.

daha kısa zamanda mezun olup iş bulabileceği bir okula geçmeye karar verir. Bu okul Baytar Mektebidir.⁴ Bu okuldaki dört yıllık öğrenim hayatı boyunca fen bilimleri üzerine eğitim almış olması şiirlerine de yansımıştır. Akif'in Safahat içerisinde yer yer karşımıza çıkan pozitif bilimlere olan hâkimiyeti bu eğitimlerin bir sonucudur.

Mehmet Akif Ersoy, 1893'te Halkalı Baytar Mektebinden birincilikle mezun olur. Ve iş hayatına Baytar Müfettiş Muâvini olarak başlar.⁵

17 Haziran 1936 da Mısır'dan İstanbul'a dönen Mehmet Akif, 27 Aralık 1936 yılında 63 yaşındayken İstanbul'da vefat etmiştir.

EDEBÎ HAYATI

Akif'in şiire ve edebiyata olan ilgisinin arka planında yetişme şartları vardır. Küçük yaşlarda Arapça, Farsça ve Fransızca'yı öğrenen şair, edebiyata da gençlik yıllarında ilgi duymaya başlar. Onun ilk gazeli 1893'te Hazine-i Fünûn mecmuasında yayımlanır.⁶

Akif'in sanat anlayışını oluşturan etkenler çok çeşitlidir. Devrinin sosyal şartları onun sanat anlayışının biçimlenmesinde en önemli etkindir. Çok okuyan, kendini yetiştiren bir düşünür olarak karşımıza çıkarken arka planında da çok önemli şahsiyetlerin olduğu bilinmektedir. Onu çeşitli bakımlardan etkileyen, sanat çizgisinin oluşumuna katkıda bulunan şahsiyetler arasında, İslam dünyasının yanı sıra Batı dünyasına mensup olanlar da vardır. *“Zaten Akif'in yetişme tarzı ve dünya görüşü, bu şuurlu yerliliğe hazırlar. Bir yoksul Türk- Müslüman semtinden çıkmıştır. Fakirlikle büyümüştür. İslamlığın millete hizmet demek olan beşerî özünü kavramıştır. Yerliliğin öncülerinden Muallim Naci'nin etkisiyle şiire başlamış olan şair, Ahmet Mithat Efendi'yi de sevmiştir. Bir süre Abdülhak Hamit havasına girmekle birlikte kendini çabuk toplayıp gerçeğe yönelmiştir. Doğu ve Batı'dan sevdiği ve özendiği sanatçılar da halka hizmet etmiş olanlardır. İranlı Şeyh Sâdi'yi sever, çünkü ibretli hikâyeleri ile insanlığa faydası dokunmuştur. Fransızlardan Lamartine'i beğenir, çünkü dinî coşkunluğu ve insan sevgisini söylemiştir. Alexandre Dumas Fils'i tercih eder, çünkü ufak hikâyelerle Paris'in zavallı insanlarını ve yoksul sentlerini gözler önüne*

⁴ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Tenkidli Neşir*, s. XVI.

⁵ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Tenkidli Neşir*, s. XVII.

⁶ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Tenkidli Neşir* s. XVII.

sermiştir.”⁷ Akif’in çok değer verdiği ve düşüncelerini paylaştığı bir düşünür ve şair de Muhammed İkbal’dir. O, Pakistanın millî şairidir.⁸ Muhammed İkbal ve Akif, İslam dünyasının uyanabilmesi ve karanlıktan kurtulabilmesi ve ideal insana ulaşılabilmesi noktasında aynı düşünceleri paylaşırlar. Akif’in ve İkbal’in şiirleri incelendiğinde konu başlıklarının çok benzer olduğu görülmektedir. “İkbal’in ideali, sınırları yeterince belirlenememiş olsa bile, İslam Medeniyetinin yeniden ihyasıdır. Bu noktadan hareketle İkbal, Müslümanları uyandırmak ve dinamik hâle getirmek için hayatın her safhasını kapsayan çok boyutlu bir ruh hamlesinin gerekli olduğunu düşünüyordu.”⁹

ESERLERİ

Makaleleri-Vaazları- Tefsirleri

Akif’in manzum yazılarının yanı sıra edebiyat, toplum ve fikir meseleleri üzerine makale, sohbet ve hatıra biçiminde yazılan yazıları da vardır.¹⁰ Akif’in makaleleri ile beraber vaazları ve tefsirleri kitap olarak da hazırlanmış ve basılmıştır.¹¹ Akif’in tefsir yazıları 57 tanedir, 18’i manzum olarak yazılmış ve Safahat’a alınmışlardır. Bunların 53’ü âyet, 4’ü hadis üzerine yazılmıştır.¹²

Mektupları

Akif’in ailesi ve arkadaşlarına yazdığı mektuplardan elde var olanlar Yusuf Turan Günaydın tarafından kitaplaştırılmıştır.¹³

Tercümeleri

1. Müslüman Kadını: Muhammed Ferid Vecdi’nin kaleme almış olduğu bu eserin Akif tarafından yapılan çevirisi, önce Sırat-ı Müstakim’de bölüm bölüm

⁷ Ahmet Kabaklı, *Mehmet Akif*, (9. Baskı), Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, s. 103.

⁸ Dr. Muhammed İkbal, *Muhammed İkbal Külliyyatı, Farsça Eserlerinden Oluşan Külliyyat, Vezne Tercüme: Ahmet Metin Şahin*, (1. Basım), Irmak Yayınları, İstanbul 2010. s.13.

⁹ Dr.Muhammed İkbal,s.8.

¹⁰ Türkiye Diyanet Vakfı, *Safahat Mehmed Âkif Ersoy*, (1. Baskı), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2009, s.52.

¹¹ Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, (1. Baskı), (Hz. A.Vahap Akbaş), Beyan Yay., İstanbul 2010.

¹² Ertuğrul Düzdağ, *İstiklâl Şâiri Mehmed Âkif Ersoy Hayatı ve Eserleri*, (3. Baskı), Fide Yayınları, İstanbul 2008. s. 49.

¹³ Yusuf Turan Günaydın, *Mehmet Âkif’in Mektupları*, (1. Baskı), Ebabil Yayınları, Ankara 2009.

yayımlanmış, sonra da 1908 yılında Sırat-ı Müstakim Kütüphanesinin 5. Kitabı olarak basılmıştır.¹⁴

Akif'in kitap olarak basılmış diğer tercümeleri şunlardır: “*Hanoto'nun Hücumuna Karşı Şeyh Muhammed Abduh'un İslâm'ı Müdâfa'ası, İslâmlaşmak, Said Halim Paşa, Anglikan Kilisesine Cevap, Abdilaziz Câviş, İçkinin Hayât-ı Beşerde Açtığı Rahneler, Abdilaziz Câviş.*”¹⁵

Mehmet Akif Ersoy'un Atatürk'ün isteği üzerine başlamış olduğu Kur'an tercümesi meselesi ile ilgili birçok görüş söz konusudur. Ancak sözü edilen metin şu ana kadar elde edilememiştir. Atatürk “*Kur'an tercümesinin rastgele yapılamayacağına, her tercümenin halka arz edilemeyeceğine işaret etmiştir. Kur'an'ın sağlıklı tercümesinin yapılabilmesi için de gerekli girişimleri bizzat kendisi başlatmıştır.*”¹⁶ Kur'an tercümesinin Akif tarafından yapılmasını isteyen Atatürk'ün bu düşüncesinin arka planında Akif'e duyduğu güvenin olduğu açıktır. “*Atatürk Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesi için dönemin dil bilginleriyle ve Mehmet Akif Ersoy ile görüşmüştür. Hem dil hem de din açısından otorite kabul edilen Arapça'ya ve Arap edebiyatına, Türkçeye ileri derecede hâkim bir şahsiyet olan Mehmet Akif'in Kur'an'ı Türkçeye çevirmesini dilemiştir.*”¹⁷ Akif, Mısır'a giderek uzun yıllar bu tercüme üzerinde çalışmıştır. Üzerine aldığı sorumluluğun yükünün çok ağır olduğunun farkında olan Akif, bu işi rastgele yapacak bir karakterde değildir. Çok nazık bir mesele olan bu tercüme işi, onun hastalığını da ilerletmiştir. Yaptığını birtürlü beğenmeyen, daha iyisinin olabileceğini düşünen Akif, sürekli tercüme üzerinde değişiklikler yapmıştır, Ancak tamamlandığına karar vermemiştir. Bu sebeple çeviriyi Mısır'da bir dostuna emanet etmiştir ve ondan da kimseye vermemesi üzerine söz almıştır. Ölümünden sonra da yakıldığı söylenen çeviri konusunda hâlâ net bir bilgi söz konusu değildir. Bu konuda “*Akif'in ne kadar ciddi aynı zamanda kaygılı olduğunu, ölüm döşegindeyken bu işi niçin bitiremediğini soran bir dostuna verdiği şu nükteli cevap güzel anlatır: İnsanın*

¹⁴ Muhammed Ferid Vecdi, *Müslüman Kadını*, Tercüme Eden: Mehmed Âkif Ersoy, (1. Baskı), Erkam Yayınları, İstanbul 2007, s.11.

¹⁵ Düzdâğ, *İstiklâl Şâiri Mehmed Âkif Ersoy Hayatı ve Eserleri*, s. 49.

¹⁶ Abdurrahman Kasapoğlu, *Atatürk'ün Kur'ân Kültürü*, (12. Baskı), İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 136.

¹⁷ Kasapoğlu, s. 137.

Kur'an'ı tercümece cesaret etmesi için ya çok cahil olması lâzım gelir ya çok âlim.”¹⁸
 Kur'an tecümesiyle ilgili olarak Hasan Basri Çantay da şu bilgileri verir: “*Dönerken hazırlamış olduğu Kur'an Meâlini dostlarından müderris İhsan Efendi'ye bırakmış, 'dönersem alırım, dönmezsem yakarsın.' diye vasiyet etmiştir. ... Kendisine emanet edilen meâli yakmaya kıyamayan İhsan Efendi kendisi de bir nüsha yazarak ciltletmiş ve saklamıştır. Ne yazık ki 1961'de vefat edince her iki nüsha da Mustafa Sabri Efendi'nin – meâller hakkında sabit fikri bulunan ve asabi mizaçlı olan- oğlu İbrahim Bey tarafından yakılmıştır.”¹⁹*

Mehmet Akif ve Safahat

Safahat, Türk düşünce ve edebiyat tarihinin en önemli şahsiyetlerinden biri olan Mehmet Akif Ersoy'un eseridir. Kelime anlamı itibariyle “hayattan safhalar/manzaralar” demektir, yani hayatın şiiridir Safahat. Akif'in mensubu olduğu toplum için, o toplumun diliyle bir söylem oluşturmasının arka planında dönemin siyasi, sosyal ve ekonomik durumunun olduğu açıktır. Eserde ağırlıklı olarak eleştirel bir bakış açısıyla bir betimleme yapılmakta; tespit edilen sorunların çözümüne yönelik öneriler toplumun diliyle yani çoğunlukla sözlü dile ait söz dizimiyle ortaya konulmaktadır. Bu yönüyle Safahat Türk dilinin de önemli belgelerinden biri olma niteliğini kazanmıştır.

Eser, toplumun katmanlarını oluşturan tüm basamakların ve toplum hayatına ait birçok manzaranın onun şiirlerine yansısıyla, aslında topluma bir ayna tutan Akif'in iç dünyasının ve onu kuşatan/oluşturan dış dünyanın gerçeklerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. “*Nasıl roman kahramanları, roman karakterleri, tipleri varsa Safahat da karakterlerle, kahramanlarla doludur. Üstelik bu karakterlerin psikolojik tahlilleri yapılır, eti- kemiğiyle, her şeyiyle işlenir. Ayrım yapılmaksızın, köylüsüyle, İstanbul efendisiyle, toplumun her kesiminden Türk şiirinde bireyin profiline ilk kez Mehmet Akif'te rastlanır.”²⁰*

Safahat, dönemine ışık tutmasının yanı sıra zamanlar üstü özelliği ile de bir klasik durumundadır. Çünkü dönemin sorunları olarak tartışmaya açılan ya da dikkatlere sunulan birçok durum günümüzde de insanlığı meşgul eden birer gelişme ve

¹⁸ Kabaklı, s. 35.

¹⁹ Hasan Basri Çantay, *Âkifnâme Mehmed Âkif*, Erguvan Yayınevi, (1. Baskı), İstanbul 2008, s. 508.

²⁰ Ömer Aksay, “Eskiz Defteri, Mehmed Âkif Ersoy”, *Hece Dergisi, Mehmet Âkif Özel Sayısı*, S. 133, Ankara 2008, s. 154-163.

olgunlaşma sorunu olarak varlığını sürdürmektedir. Bireyden topluma toplumdan insana, insandan Allah'a uzanan bir yolculuğun söze dökülerek teklif edilen ideal insanın biçimlendiği bir eserdir Safahat. Onun düşünce dünyasının yanında duygu dünyasının da ortaya konduğu şiirler sosyal bir eleştirinin yanı sıra bireysel bir dışavurumun da iz düşümüdür.

Safahat'ın dikkate değer diğer bir noktası da eserde yer yer İstiklâl Marşı'nın iz düşümlerinin yer almış olmasıdır. Eser bir bakıma İstiklâl Marşı'nın ortaya çıkış sürecidir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde İstiklâl marşını da içinde barındıran bir toplumsal destan olarak nitelendirilebilir. Savaş ortamı, kaybedilen topraklar, çöken bir imparatorluk, bozulan toplumun düşünen, sorgulayan, çözüm arayan bir beyindeki yansımaları, Safahat söyleminin temel kaynağıdır. Bu durumun sebebi olarak ortaya konulan tembellik, bilgisizlik, umursamazlık, duyarsızlık, ahlâki çöküş, inancın ve ümidin yitirilmesine karşı uyarı yalvarma, bilgilendirme, coşku yaratma, öfke duyma kipleriyle söyleme dönüşür. Ancak Safahat'ta baskın olan duygu, bütün olumsuzluklara rağmen bir yeniden doğuşun gerçekleşeceğine; İstiklâl Marşı'ndaki ifadesi ile Hakk'ın vaat ettiği günlerin doğacağına olan inançtır. Bütün bu sürecin sonunda İstiklal Marşı da Akif'in yüreğinden ve Safahat'ın içinden doğacaktır.

Mehmet Akif Ersoy, gelişigüzel yazan ya da düşünmeden, plan yapmadan yazan bir yazar değildir. O, eserlerini kaleme alırken uzun uzadıya düşünen, her cümleyi en ince ayrıntısına kadar hesaplayan bir yazardır. Bu anlayış, onun eserlerinde kendini hissettirirken o, makalelerinde de bu konuya dikkat çekmiştir. *“Bir konuda başarılı olabilmek, yani o konunun içindeki anlam inceliklerini keşfedebilmek için en birinci şart iyice, etraflıca düşünerek konuyu hamlıktan kurtarmak, olgun bir hâle getirmektir. Meşhurlardan birinin dediği gibi “Yalnızca konu üzerinde gerektiği kadar düşünmediği için bir yazar eserini yazarken zorluklar içinde kalır.”*²¹

Mehmet Akif Ersoy'un, *“Şudur cihânda benim en beğendiğim meslek; Sözüm odun gibi olsun, hakikat olsun tek!”* (İ.A.F.Y./22) cümlesi onun sanat anlayışının özeti gibidir. Elbette onun sözü, odun gibi değildir. Eleştirilerinde kendi milletini aşağılama amacını gütmeyi yazılarında belirten Akif'in amacı, yanlışları göstermek, doğruları ortaya koyarak milleti doğruya iletebilmektir. *“Elverişli bulduğumuz her konuyu*

²¹ Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, s. 139.

yazacağız. Hele sosyal dertlerimizi dökmekten, yaralarımızı açıp göstermekten hiç çekinmeyeceğiz. Bundan maksadımız, bir takım zavallıların zannettiği ya da zannettirdiği gibi milleti ele, düşmana karşı maskara etmek değildir. Meramımız kendimizi değil maskaralıklarımızı maskara etmektir. Ta ki alışkanlık sonucu olarak, her gün yapmaktan hiç sıkılmadığımız, hiç azap duymadığımız bir sürü fenalığı yavaş yavaş bırakalım da el birliğiyle insanlığa doğru bir adım atalım.”²² Bu noktada onun Türk edebiyatında etkilendiği şahsiyetleri de belirtmek gerekir. Bu şahsiyetler arasında, ilk şiirlerinde etkileri hissedilen Ziya Paşa, Muallim Nâci, Abdülhak Hamid en önemlileridir. Ayrıca Arap Edebiyatından Sadi-i Şirazi de çok sevdiği ve örnek aldığı edebî şahsiyetler arasındadır.²³ Batı edebiyatından ise Lamartine, Hugo, Emile Zola okuduğu yazarlar arasındadır.

Akif’in realist bir bakış açısına sahip olduğunu ancak sadece gözlemci olarak kalmayıp aynı zamanda çözüm önerileri de sunan bir yaklaşım benimsediği için Naturalist bir görüşe de yakın olduğunu belirten Kabaklı bu konuyu şöyle açıklar: “Akif, gerçeği aynen tasvir edeyim derken, aslında tam gerçeklikle kalmaz, Gördükleri arasında bir seçim yapar. Bilhassa çirkin ve acı şeyleri ayırarak keskin hatlarla göz önüne serer. Çünkü çevreye ve halka daima ahlâkçı, acıyan ve onarıcı gözlerle bakmaktadır. Çirkinlikleri ortaya koymaktan maksadı, onların giderilmesini sağlamaktır... Kötülükleri ortaya koyup onlara derman aradığı için Akif, tarafsız bir gözlemci, yani realist değildir. Metod yönünden natüralisttir. Ancak hadiselere tuttuğu İslâmî ve ahlâkî ışıkla metotta beraber olduğu naturalistlerden ayrılır.”²⁴

Ona göre sanat sanat için değil toplum için yapılmalıydı. Sanatın insan ve topluma faydası olmalıydı. Bu yol gösterici, insanımızın hak ettiği noktaya ulaşması için uğraş vermeliydi. Edebiyatın temel ilkesi de budur ona göre. Dönemindeki ya da kendinden önceki dönemlerdeki sanatkârların birçoğunu bu noktada eleştirmiştir. O kapalı ifadelerden kaçınmış, düşündüğünü olduğu gibi söyleme/yazma yolunu seçmiştir. “Görülüyor ki biz edebiyattan pek çok şeyler bekliyoruz. Evet, memleketin akli başında olan evladı bize yan bakmaz da yardım edecek olursa neden Osmanlıların millî, hakikî, insanî bir edebiyatı oluşmasın. Yazılarımızın gerek konusunda gerek üslûbunda her

²² Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar* s. 139.

²³ Fergan, s. 499.

²⁴ Kabaklı, s. 103.

şeyden önce bütün Osmanlıları düşüneceğiz; yani mümkün olduğu kadar halka söyleyecek eserler meydana getireceğiz. Yoksa seçkinler için yazı yazmaya yeltenecek derecede sersem değiliz! Zaten altı yüz bu kadar seneden beri yalnız seçkinleri düşünme düşünme ilmi irfanı kıtlar olup gitmişiz!”²⁵

O,“’sanat sanat için değil, sanat millet için’ demişti, ‘Önce vatan’ demişti. Topluma mâlolmuş, toplumun malı olmuş şiirler yazmış, kendisini utangaç bir çocuk gibi şiirlerinin arkasına saklamıştı.”²⁶

Türkçenin sadeleşmesi konusunda tasfiyeci bir tutumu benimsemeyen şair, sade yani halkın anlayacağı bir dille yazma taraftarıdır. Eserlerinde süreç içerisinde bir sadeleşmeye doğru eğilimin olduğu görülmektedir. Amacının toplumu bireylerden başlayarak uyandırmak, kurtuluş yolunda gayret ettirmek olduğu düşünülürse halkın konuştuğu/anladığı dili kullanması da yadırganacak bir durum değildir. *“Sade yazmak bizim için asıldır. Ne zaman bu asıldan ayrı düşmüşsek, mutlaka çaresiz kalmışızdır. Yalnız sadelikte “cennet”i beğenmeyip “uçmak”, “cehennem”i bırakıp “tamu diyecek kadar ileri gidecek değiliz. Hele dilimizin şivesini –ister Napolyon çizmesi çekmiş, ister İngiliz çorabı giymiş olsun- hiçbir ecnebi ayağında çiğnetmeyeceğiz. Bu hususta ne kadar tutuculuk, ne kadar muhafazakârlık mümkünse göstereceğiz. Evet, eskiler gibi Arapça, Acemce düşünülüp ya da yeniler gibi, Fransızca, Almanca dizip Türkçeye ondan sonra aktarılan yazılara gücümüz yettiği kadar saldıracağız. Zira şu gerçeğe inanmışız ki: dilsiz millet gibi şivesiz dil de yaşayamaz; her memleket nasıl kendi tabîî sınırları içinde ilerlerse, her dil de kendi fıtrî şivesi dairesinde gelişir.”²⁷*

Mensup olduğu milletin ve dinin zor zamanlarında dünyaya gelen Akif’in toplumcu faydacı bakış açısının oluşmasında dönemin koşullarının etkin bir rol oynadığı açıktır. O dönemin zor şartlarına karşı kayıtsız kalmamış, eserlerinde toplumsal sorunları ortaya koymayı ve çözüm önerileri sunmayı bir özgörev olarak benimsemiştir.

Akif’in Millî Mücadele yıllarındaki çalışmaları incelendiğinde hayatını milletine ne denli adanmış olduğu daha iyi anlaşılmaktadır. Fikri cephede de bir savaşın var olduğu o dönemde Akif’in yaptıkları çok önemlidir. Millî Mücadele döneminde fikir

²⁵ Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, s. 109.

²⁶ Düccane Cündioğlu, *Âkif’e Dâir*, (2. Baskı), Kapı Yay., İstanbul 2010, s. 15.

²⁷ Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, s. 109.

cephesinde yer alan, savaşı Akif, bu süreçte fikir öncüsü olarak karşımıza çıkar. Yazılarıyla, vaazlarıyla milleti aydınlatır, ümitlendirir, gayrete sevk eder. Onun Millî Mücadele yıllarındaki savaşını Kafkasyalı şöyle ifade eder:

*“Düşmanlar, Müslüman-Türk’ün cepheye yenilmez bir millet olduğunu çok iyi biliyorlardı. Bu sebeple vazifelendirdikleri casusları ve satın aldıkları gayri sahih nesebli yerli işbirlikçileri vasıtasıyla içimize nifak sokarak; Anadolu’nun saf ve temiz Müslüman halkını birbirine düşürüyor; isyanlar ayaklanmalar meydana getiriyorlardı. Bir taraftan da bu kargaşadan istifade ederek adım, adım topraklarımızı istilâ ediyorlardı. Düşmanların bu sinsi hilesini ve Müslüman halkımızın vaziyetini çok iyi bilen Akif, bu defa paçalarını sıvanarak Anadolu yollarına düştü. Düşmanların, Müslüman-Türk halkını parçalayarak, mukavemet gücünü yıpratma emellerini tesirsiz hâle getirmek için köy, kent dolaşarak birlik ve beraberliğe davete başladı.”*²⁸

Sanat eserinin onu oluşturan sanatçıyı yansıtır niteliği vardır. Doğal olarak eser, sanatçının yaşama bakış açısının, düşünsel alt yapısının, duruşunun bir yansımasıdır. Bir edebî söylem olarak Safahat da Mehmet Akif’in duygu ve düşünce dünyasının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda Safahat’ı oluşturan edebî türün bile işlevsel olduğu görülür. Safahat’ta tek sesli bir şiir yapısından ziyade çok sesli bir öykü yapısı hâkimdir. Bu nitelik onun toplumcu-faydacı sanat anlayışının bir sonucudur.

Felsefesini eserlerine başarılı bir şekilde aktarmış olan Akif’in bu anlayışının oluşmasında yetişme tarzının, etkileşim içinde olduğu çok çeşitli kültürel çevrelerin etkili olduğu bilinen bir gerçektir. O, çocukluğundan itibaren geleceğin Akif’i olmak üzere adım adım yetişmiş; kendine özgü bir düşünce dünyası oluşturabilmiş, teklif ettiği insan tipinin yaşayan örneği olarak kendini gerçekleştirmiş bir şahsiyettir.

Akif’in şiiri üzerinde bu kadar çok durulması ya da geçmişten bugüne kadar geçen süre içerisinde kendisinden bu kadar çokça söz edilmesi, tartışılması ve değerlendirilmesi onun sadece kendi döneminde kalmayan, zamana yayılan bir sanatkâr olduğunun göstergesidir. O, doğrudan doğruya bireye seslenerek topluma ulaşmıştır. Milletinin konuştuğu dille, ondan uzaklaşmadan, onların içinden, onlarla yaşayarak,

²⁸ Ali Kafkasyalı, “İstiklâl Harbimizde Mehmet Âkif”, *Türk Yurdu Dergisi*, S. 357, s. 51. Aralık-1987.

onlarla acı çekip sevinerek yaşamıştır. Yaşadıklarını, hissettiklerini, gördüklerini milletin bir ferdi olarak anlatma, aktarma yolunu seçmiştir. “*Ve mutlaka, gördüğü şeyleri yazacak. İştiklerini de hayatında benzerlerini gördükten ve dolayısıyla vak’adan aldıktan sonra yazmaya kalkacak. Gözünde, sanat, realitelerin zümreleşmesiydi.*”²⁹

Üst tabaka edebiyatını reddetmeyen ancak bu edebiyatın halkı kucaklaması gerektiğini düşünen şair, bu eleştirilerini de eserlerine yansıtmıştır.

“*Doğulular her şeyde olduğu gibi edebiyatta da pek geri; Batılılar her şeyde olduğu gibi edebiyatta da pek ileri. Biz onların edebiyatından yalnız sanat tarafıyla yararlanmak isteyeceğiz. Yoksa ecnebi mallarını yerli malı yerine satmayacağız. Simsarlığın bu türlü dolandırıcılık olduktan başka kendi duygularımızın, kendi düşüncelerimizin kısacası kendi hayatımızın kıyamete kadar işlenmeyerek ham eşya sırasında kalmasına sebep olur ki hem ayıp hem günahdır.*”³⁰

Var olmanın ön şartının kültürel, millî, tarihî, dinî, ahlâkî değerlerin korunması ve yükseltilmesi olduğuna dikkat çeken Akif, tüm bunların yanı sıra ekonomik değerlerin de işletilmesinin, değerlendirilmesinin gerekliliği üzerinde durur. “*Petrolün nasıl çıkarıldığını, nasıl arıtıldığını öğrenen Osmanlı, Erzurum’daki, Irak’taki madenlerimizi işletmeye çalışmalıdır. Yoksa Amerika’dan, Rusya’dan, Romanya’dan teneke teneke gaz taşıyacak, sonra da yerli üretim diye bizi kandıracak olursa biz onun madenciliğinden bir şey anlamayız.*”³¹

Onun şiirlerinde toplumun hemen hemen bütün yönlerinin açılımları vardır. Milliyet, din, dil, ahlâk, erdem, hürriyet, eğitim, aile, çalışmak, edebiyat, sanat, mimarî, gündelik hayat, hastalık, yoksulluk, zenginlik, çocuk, kadın, erkek, cehalet, hurafe, sapkınlık, savaş, barış, statü, gibi bireysel ve toplumsal unsurların hepsi irdelenmiş, incelenmiştir. Bu konuların ve kavramların ne olduğu, nasıl olması gerektiğine yönelik düşünceler ileri sürülmüştür. Türk-İslam dünyasının içinde bulunduğu durum tüm açıklığıyla ortaya konulmuştur. Bir durum incelemesi olarak da nitelendirebileceğimiz Safahat’ta yazarın duruşu, çözüm yollarını da ortaya koyma şeklinde olmuştur. İnanç

²⁹Mithat Cemal Kuntay, *Ölümünün 50. Yılında Mehmet Akif*, (1. Baskı), Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara 1986, s. 328.

³⁰Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, s. 108.

³¹Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, s. 108.

ve ümitle ve bu iki duygunun vereceği azimle karanlık günlerden aydınlığa çıkacaktır insan. İdeal insana/topluma/medeniyete bunların birlikteliği ile ulaşılabacaktır.

Akif'in şiirlerinin tür olarak epik ve didaktik olmak üzere ikiye ayıran Behçet Kemal Çağlar, Akif'in Türkçeyi çok iyi ve çok doğru yazdığını ve malzeme olarak çok kelime kullandığını belirtir. “*Bilhassa nazım âleminde o zamana kadar görülmemiş olan birçok kelimeler, tâbirler, ata sözleri, Fransızca kelimeler, coğrafya, kozmografya isimleri, din ve şariat, Arapça gramer ıstılahları, meşhur adamlar, feylesoflar, hatta mektep isimlerine varıncaya kadar geniş bir kelimeler âlemini nazım dairesine, sanat dairesine ithal ve kullandığı kelimeleri de halk telaffuzuna uygun olarak nazım lisaniyle ifade etmiştir.*”³² Akif'in lirik tarzda yazdığı şiirleri de mevcuttur. Tevhîd yahud Feryâd, Gece, Hicran adlı şiirler bu tarzda yazmış olduğu şiirlere örnek olarak verilebilir.

BİÇİM ÖZELLİKLERİ

Safahat, Mehmet Akif Ersoy'un şiirlerini topladığı yedi kitaplık külliyyatın genel adıdır. Birinci kitap, yalnız Safahat adını taşır. Sonraki kitapların ayrıca isimleri vardır. Müstakil ciltler hâlinde ve farklı zamanlarda basılmış olan kitaplar, Latin harfli baskılarından önce tek cilt olarak birlikte basılmamışlardır. Yedi kitabın ilk altısının bütün baskıları, İstanbul'da yedinci kitabınki ise Kahire'de yapılmıştır.³³

Safahat'ı oluşturan yedi kitabın baskı tarihleri ile Mehmet Akif'in tashihinden geçen son baskılarına göre içerdikleri manzume ve mısraların sayısı şöyledir:

1. Safahat: 44 şiir, 3084 mısra, Üç baskı: 1911, 1918, 1928
2. Süleymaniye Kürsüsünde: 1 Şiir, 1002 mısra, Dört baskı: 1912, 1914, 1918, 1928.
3. Hakkın Sesleri: 482 mısra, Üç baskı: 1913, 1918, 1928.
4. Fatih Kürsüsünde: 1 şiir, 1692 mısra, Dört baskı: 19914(2 baskı), 1918, 1924
5. Hatıralar: 10 şiir, 1314 mısra, Üç baskı: 1917, 1918, 1928.
6. Âsım: 1 şiir, 2292 mısra, İki baskı: 1924, 1928.
7. Gölgele: 41 şiir, 1374 mısra, Bir baskı: 1933³⁴

³² Fergan, s. 465-466.

³³ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Karşılaştırmalı Neşir ve Safahat Dışında Kalmış Şiirler*, s. 97.

³⁴ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Karşılaştırmalı Neşir ve Safahat Dışında Kalmış Şiirler*, s. 97.

Son baskılarına göre Safahat, 11.240 mısradan oluşan 108 manzumeyi içermektedir. Safahatı oluşturan şiirlerin tamamı aruz vezni ile yazılmıştır. Şiirlerin uzunluğu bir dördlük ile 2292 dize arasında değişmektedir. Mehmet Akif Ersoy, şiirlerinin büyük çoğunluğunu başyazarı olduğu Sırat-ı Müstakim/ Sebilürreşad dergisinde yayımlamıştır.³⁵ Sebilürreşad Dergisinin amacı, “*Garplıların ilerleme sebeplerini anlamak, Avrupa medeniyetinden neleri almak icap edeceğini tayin etmek, İslâm ahlâkı çerçevesinde fikren, san’aten, ticareten ilerlemek için gerekenleri araştırmak, Avrupa maarifve terakkiyatından Müslümanları haberdar ederek uyanmalarını sağlamak, şevket-i İslâmiyenin pâyidar olmasını temin edebilmek*” ifadeleriyle özetlenebilir.”³⁶

Mehmet Akif Ersoy, Safahat’ta 14 vezin kullanmıştır. Bu vezinler şunlardır:

1. Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilün
2. Mefâilün feilâtün mefâilün feilün
3. Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün
4. Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
5. Mef’ûlü mefâilü mefâilü feûlün
6. Feilâtün (fâilâtün) mefâilün feilün
7. Mef’ûlü fâilâtü mefâilü fâilün
8. Mef’ûlü mefâilün feûlün
9. Mütefâilün mütefâilün
10. Mefâiletün mefâiletün
11. Rubaî Vezni
12. Feûlün feûlün feûlün feûl
13. Müfteilün müfteilün fâilün
14. Müfteilün fâilün müfteilün fâilün³⁷

Mehmet Akif, bu vezinlerden en çok ilk ikisini kullanmıştır. Âsım’ın tamamı birinci vezinle, dördüncü kitabı olan Fatih Kürsüsünde ise ikinci vezinle yazılmıştır. Akif’in yazdığı konulara göre vezinleri değişkenlik gösterir. Ancak bu değişkenlik gelişigüzel bir değişkenlik değildir. Edebiyatta var olan bir geleneğe uygun olarak konu

³⁵ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Karşılaştırmalı Neşir ve Safahat Dışında Kalmış Şiirler*, s. 98.

³⁶ Abdurrahman Karadeniz, “Mehmet Âkif’in Düşünsel Öncüleri ve Gelenek Algısı, Mehmed Âkif Ersoy”, *Hece Dergisi Mehmet Âkif Özel Sayısı*, S. 133, Ankara 2008, ss. 46-54.

³⁷ Fergan, s. 484-485.

ve vezin uyumunu geliştirerek devam ettirmiştir. Ancak o, Edebiyât-ı Cedîdeciler'den farklı olarak “Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün” gibi ağır vezinleri kullanmamıştır. Manzumelerinde konu değişiminden dolayı bir vezin değişimi de söz konusudur.³⁸

Akif'in aruz veznini Türkçeye uygulaması önemlidir. Ancak daha da önemlisi onun eserlerinde Türkçenin doğallığını kaybetmemesidir. Bu başarıyla ilgili olarak Mithat Cemal Kuntay şöyle bir değerlendirme yapar:

*“Akif, aruzun Mimar Sinan'ıdır. Sinan'ın Şehzade Camii çıraklık; Süleymaniye kalfalık; Selimiye ustalık eseri olduğu gibi Akif'in de birinci Safahat, kendi san'atında yola çıkması; ikinciden beşinciye kadar olan Safahat, san'atında yürümesi; altıncı Safahat, san'atının dağ başına varmasıdır.”*³⁹

Safahat'ın biçim özellikleri incelenirken Akif'in dile bakış açısının da bilinmesi gerekir. Dönemi içerisinde sadeleşme konusuyla ilgili yazıları vardır. Safahat'ta ise, dilin, nasıl olması gerektiğini Akif, İki Arkadaş Fatih Yolunda adlı bölümde ele almaktadır. O, her şeyde olduğu gibi dille ilgili yapılacak yeniliklerin alanında uzman olan kişilerce yapılmasını ister, dilin millî bir duruşunun olması gerektiğini ileri sürer:

*“-Hayır, taassub eden yok... Şu var ki: îcâbı tahakkuk etmeli bir kere, bir de, erbâbı eliyle omalı matlûb olan teceddüdler... Düşün ki böyle midir bizde?... Tasarrufatını aynen alırsak İngiliz'in, Fransız'ın; ne olur hâli, sonra, şîvemizin? Lisanın olmalıdır bir vakâr-ı millîsi, O olmadıkça müyesser değil teâlîsi.”*⁴⁰

Dilin millî bir duruşu olması gerektiğini ifade eden Akif, yazdığı eserlerinde bu millî duruşa önem vermiş ve Türkçeyi olabildiğince açık ve sade bir biçimde kullanmıştır. Onun cümle yapısına baktığımızda Türkçenin bütün imkânlarından yararlandığını görürüz. Ömer Rıza Doğrul, Akif'in, altı hatta yedi Türkçe bildiğini ifade eder. Bunlar; tekke, medrese, Tanzimat, Servet-i Fünûn, ev ve sokak Türkçesi'dir.⁴¹ O,

³⁸ Fergan, s. 485.

³⁹ Kuntay, s. 283.

⁴⁰ Düzdağ, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Karşılaştırmalı Neşir ve Safahat Dışında Kalmış Şiirler*, s. 216-217.

⁴¹ Ömer Rıza Doğrul, *Safahat Mehmet Âkif Ersoy*, (11. Baskı), İnkılâp ve Aka Yayınları, İstanbul 1944, s. XXIX.

“Anadolu’nun en uzak yerindeki “jargon”dan Beyoğlu’nun Dolapdere mahallesindeki Argoya kadar bütün Türkçeleri bilir.”⁴²

Dinini çok seven Akif için ikinci çok önemli mesele de dildir. Ona göre bu iki kavram kutsaldır ve önem verilmesi, üzerinde durulması gereken şeylerdir. Mehmet Akif, bu konunun önemini şu sözleriyle ifade etmiştir: “*Bence iki şey mukaddestir: 1. Din, 2. Dil... Din, bütün kudsî duyguları, düşünceleri insana telkîn eder. Bu duyguların düşüncelerin mümkün olduğu kadar vâsıta-i tebliği olan da dil’dir. Benim dil’e olan itinâ-yı fevkalâdem, işte Arabça’ya gösterilen bu ihtimamları anlayışımın doğmuştur.*”⁴³

Türkçeye verdiği önemden dolayı İsmail Habib Sevük, Akif’in koyu bir Türkçü olduğunu belirtirken değerlendirmelerine şöyle devam eder: “*Bu noktada Mehmed Âkif’te lisân itibâriyle koyu bir **Türkçülük**; mektep görmesi ve Fransızca’yı bilmesi sâyesinde de mâşerî dertleri ve mahallî hayatları iyi görür ictimâî göz sahibi bir **münevverlik**; köklü ve kuvvetli medrese tahsilinin ve mensup olduğu ailevî vaziyetin ilcası ile de onda sarsılmaz ve vecd hâline gelmiş bir **Müslümanlık** görürüz. Onun hayatının ve tahsilinin bu üç taraflı tesiri, ondaki edebî şahsiyete de üç türlü cephe verdi.*”⁴⁴ Bu değerlendirme, dönemi içerisinde birbirinden ayrı gibi addedilen iki düşünce akımının aslında Akif’in nezdinde buluştuğunun göstergesidir. Türkçülük ve İslamcılık. İsmail Habib Sevük, bu değerlendirmesini Akif’in Türkçe’sinden hareketle yapar: “*En ilerideki Türkçülerimiz dahi dâhil olarak Türk nazmına, hem de yabancı addedilen aruz gibi bir veznin içinde, hiç kimse onun kadar Türk şîvesini koymaya, Türk hançeresinin sesini o mısralara yerleştirmeye muvaffak olamadı.*”⁴⁵ Sevük’e göre o, Türk ruhunu, Türk hayatını Türkçe yazan hem de en koyu Türkçülerden çok daha önce Türkçenin farkına varan bir millî şâirdir.⁴⁶ “*‘Türk şâiriyim’ diyenin şiirinde Türk hayatının levhası yok; ‘Din şâiriyim’ diyen Safahat nâzımında ise bunlar bol bol ve kucak kucaktır.*”⁴⁷

⁴² Kuntay, s. 343.

⁴³ Fergan, s. 500.

⁴⁴ Edip, s. 379.

⁴⁵ Edip, s. 380.

⁴⁶ Edip, s. 380-381.

⁴⁷ Edip, s. 381.

Akif'in düşünce anlayışını Hasan Basri Çantay da şu sözlerle ortaya koyar: *“Evet ona tam bir İslam şairi diyebiliriz. Kuvvetli, imanlı, ateşli bir İslam şairi, fakat Türk daima başta Türk olmak şartıyla. Dört lisanı edebiyatıyla bilen Akif, Türk olarak yazdı, Türk olarak düşündü, Türk olarak yaşadı ve nihayet Türk olarak öldü.”*⁴⁸

DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Safahat'ın dil ve anlatım özelliklerini dil sisteminin aşamaları doğrultusunda şöyle değerlendirmek mümkündür.

Sözcük Dağarcığı

Sözcük dağarcığı ile duygu ve düşünce dünyası arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu ilişki Safahat'ın sözlüğü ile Mehmet Akif'in yaşam biçimi ve zihniyeti arasında da gözlenmektedir. Bu sözlük incelendiğinde dünyanın büyük bir bölümünü kapsayan coğrafya adları, Türk ve İslam tarihinden sokakta raslanabilecek sıradan insanlara kadar geniş bir toplumsal katmanı yansıtan kişi adları, dinî kavramlar gibi çok çeşitli bir kavram alanı ile karşılaşılır. Türkçenin imkânları ile işaretlenen bu kavramlar derin bir bilginin ve yoğun bir düşünme ediminin göstergesi durumundadır.

Kavram İlişkileri

Bilindiği gibi Türkçede kavram işaretleri sona getirilen ek ve edatlarla kurulur. Safahat'ta da bu ek ve edatlar kullanılmıştır. Ancak konuşma dilinde sık rastlanan ancak yazı diline henüz geçmemiş olan bazı yapılar da kullanılmıştır. Ayrıca söz gruplarının diziminde de ölçünlü dilden sapmalar görülür.

Ayrıca Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin kullanılması, doğal olarak bu dillere ait dil bilgisi yapılarının kullanılması sonucunu doğurmuş; izafet ve sıfat terkipleri, çokluk ve müennes biçimlerin kullanılmasına neden olmuştur.

Cümle Yapıları

Bilindiği gibi dil toplumsal bir olgudur. Ancak her dil, bireysel olan “söz” ile hayat bulur.⁴⁹ “Söz” kaynağını dilden alır, dil ile sınırlıdır ancak dili sınırsızlaştıran bir

⁴⁸ Kabaklı, s. 9.

⁴⁹ Dil - söz ayrımı için bkz. Saussure Genel Dilbilim Dersleri, (Çev: Berke Vardar), (3. Baskı), Multilingual Yayınları, İstanbul 1998.

niteliği vardır. Bir dili edebiyat, bilim, felsefe dili olarak işleyen sanatçılar, bilim adamları ve düşünürler kendi sözlerini oluştururken dilin sınırlarını da zorlarlar.

Safahat, Türkçenin imkânlarıyla oluşturulmuş bir “söz”dür. Bu sözün en belirgin özellikleri söz diziminde ortaya çıkmaktadır. Anlatıma söylem değeri katan bu yapıların her biri işlevseldir.

Safahat’taki cümle yapıları incelendiğinde şu söz dizim özellikleri dikkat çeker:

1. Kırık ifadelere sıkça başvurulduğu görülür. Bu söz dizimi özelliği aruz vezninin gerektirdiği bir sonuçtan çok sözceleme öznesinin seçtiği öznel anlatım biçiminin bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Çünkü doğal konuşma akışı içinde bu yapılara sık sık yer verilmektedir. Akif’in, -şiiir anlayışının bir yansıması olarak- konuşma dilini edebî dile taşımak için bu yapıları özellikle kullandığı söylenebilir.

[Ö₁]+Y₁(TYF-(YF_₂+ZT +N +_YF-) -k+ş)+ Csi+ KT +Ö₂+Y₂(YF- -k+ş) +_Ö₂

Her ân ediyorsun bizi makhûr-i celâlin, /Kurbân olayım nerde senin, nerde cemâlin? T.Y.F/38

2. Odaklaştırma, yazı dilinde gösterilemeyen parçalarüstü birimlerin (vurgu, tonlama gibi) sezdirilmesine yönelik bir söz dizimi seçimidir. Akif, sözcelerinin bilgi değeri yanında duygu değerini de iletebilecek odaklaştırmalar yapmıştır. Safahat’ta farklı biçimlerde odaklaştırma yapılmış cümle biçiminin pek çok örneği görülmektedir:

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT+YT+YF-) -k+ş)+[Ö₂]+Y₂(TYF-(YT+YF-) -k+ş)+DT
+Y₃(YF- -k+ş) +Ö₃ +Yaç₃

“İlcâ-yı tesâdüfle şu "boş!" âleme düşmüş; /Etrâfına binlerce şedâid gelip üşmüş, /Her lâhza boğuşmakla geçip devr-i hayâtı, /Bir şey olacak gâye-i hüsrânı: Memâtı!”

3. Cümlemsilerin, ünlemlerin sıkça kullanımı da onun günlük hayatta halkın kullandığı Türkçeyi şiirlerinde kullanımının göstergelerindendir. Biçim açısından vezinle oluşturulmuş olmasına rağmen Türkçenin cümle yapısının/ söz diziminin çeşitliliği onun şiirlerinde karşımıza çıkmaktadır.

[Ö₁]+Y₁(TYF-(YF_₂+ZT +N +_YF-) -k+ş)+ Csi+ KT +Ö₂+Y₂(YF- -k+ş) +_Ö₂

“Her ân ediyorsun bizi makhûr-i celâlin, /Kurbân olayım nerde senin, nerde cemâlin?” T.Y.F/38

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1 (YF - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF - k + \S) + E + E + KyT_3 + ZT_3 + Y_3 (YF - k + \S) + \ddot{O}_3$

Evet, bir kalbdır, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /Ki cevfinden demâdem yükselir bin nâle-i ezkâr. F.C./7

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - k + \S) + N_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF - (N + DT + YF -) - k + \S)$

Üç sefil ordu çevirsin o metîn ordumuzu, /Bizi kovsun elimizden alarak yurdumuzu...

$E + ZT + [\ddot{O}] + Y (YF - k + \S) + E + N$

Fakat güneş batarak, ortalık karardıkça, Görür ki: Yerde yatılmaz, hemen çıkar ağaca. V.K./310

$ZT_1 + ST_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1 (TYF - (DT + YF -) - k + \S) + ZT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF - (DT + YF -) - k + \S)$

İkinci gün basar açlık, erir erir süzülür; Üçüncü gün uyuşuk bir sinek olur büzülür. V.K./321

4. Bilindiği gibi Akif, Arapça, Farsçaya hâkimdir. Ancak Türkçe söyleyişindeki sadelik de dikkate değerdir. “Safahattaki Türkçe memlekettir, Akif, biziz”⁵⁰ diyen Mithat Cemal, Osmanlıca’nın nesirde Namık Kemal’in mektuplarıyla; nazımda Tevfik Fikret’in ve Mehmet Akif’in şiirleriyle Türkçe olduğunu söyler.⁵¹

DİLİN İLETİŞİM İŞLEVLERİ AÇISINDAN SAFAHAT

Akif, dilin iletişim işlevlerinin hepsinden yararlanmıştır. Kürsüler ve Âsım, gönderge işlevinin hâkim olduğu şiirlerdir, halkı bilinçlendirmek amacı güdüldüğü için bu işlev metinlerde baskındır, gönderge işlevinin yanı sıra çağrı işlevi de karşımıza çıkar. Çünkü metinler toplumu uyarıcı, harekete geçirici nitelikte oluşturulmuştur. Sanat işlevinin karşımıza çıktığı şiirler için ise örnek olarak Tevhîd yahud Feryâd verilebilir. Her metinde birden çok işlevin olduğu, kullanıldığı da unutulmamalıdır. Duygu değeri

⁵⁰ Kuntay, s. 343-344.

⁵¹ Kuntay, s. 267.

taşıyan işlev ise her metinde yer yer karşımıza çıkarken, Gece, Hicran, Secde gibi şiirlerde daha baskın olarak yer alır. Üst dil işlevi de karşımıza çıkar, çünkü Akif, ele aldığı konunun tam olarak anlaşılması amacını taşır. Bu sebeple açıklayıcılara sıkça yer vermiştir.

İÇERİK BAKIMINDAN SAFAHAT

Yedi kitaptan oluşan Safahat'ın birinci kitabı eserle aynı adı taşır. Bu bölüm, 44 şiirden oluşmaktadır, bu şiirlerinde şair, toplumcu bir bakış açısıyla toplumun tabakalarından manzaralar sunmuştur. Kitabın başında yer alan bölüm, okuyucuyla doğrudan bağlantı kurma amacıyla yapılan bir açıklama ve eserini oluşturan bakış açısının bir değerlendirmesi niteliğindedir. *“Bana sor sevgili kaari, sana ben söyleyeyim ne hüviyette şu karşıda duran eş’arım: Bir yığın söz ki samimiyyeti ancak hüneri; Ne tasannu bilirim, çünkü, ne san’atkârım, Şiir için “göz yaşı” derler; onu bilmem, yalnız, Aczimin giryesidir bence bütün asarım! Ağlarım, ağlatamam; hissederim söyleyemem, Dili yok kalbimin bundan ne kadar bîzârım! Oku, şayed sana hisli bir yürek lâzımsa; Oku, zîrâ onu yazdım iki söz yazdımsa”* derken şair aslında söylediklerinin ve söyleyeceklerinin ipuçlarını vermektedir.

Bu bölümün ilk şiiri **Fatih Camii**, şairin camiye bakış açısını ortaya koyarken caminin Türk ve İslam toplumlarındaki yeri ve önemi de karşımıza çıkmaktadır. Akif, camiye anlatırken yaptığı geri dönüşlerle de yetiştirme tarzının izlerini okuyucuya yansıtır. Akif'in camiye olan sevgisinin arka planında çocukluk hatıraları ve babası vardır. Akif, camiye ibadet yeri olmasının yanı sıra halkla buluştuğu bir kürsü olarak da görmüştür. **Süleymaniye Kürsüsünde** ve **Fatih Kürsüsünde** Akif'in caminin toplumsal değerinden yararlanma yoluna gittiği şiirler arasındadır. Cami, birliğin, bütünlüğün aynı inanç ve duygu etrafında buluşmanın sembolüdür.

Betimlemelerin şiirlerin tamamında somut olarak karşımıza çıkması gerçekçi izlenim öğelerinin söyleme yansımasıdır. **Hasta** adlı şiirinde şair, dönemin yaygın hastalığı olan verem ve onu yaşayan birinin duygularını, durumunu, tek yönlü bir bakış açısıyla değil, çok yönlü bir bakış açısıyla ortaya koymuştur. Şair, toplumda var olan problemi ortaya koyarken çaresiz, kimsesiz hasta bir genci yalnız bırakan, onu ölüme iten duyarsızlığı da eleştirir: *“Yok, yok, beni tâ, Götür İstanbul’a bir yerde bırak ki:*

Gureba, - kimsenin onlara aldırmadığı bir sırada- Uzanıp ölmeyebir şilte bulurlar orada!” HA.

Küfe adlı şiirinde de Akif yine toplumda yaşanan bir manzarayı dikkatlere sunar. Şiirde Akif, yoksulluk sebebiyle okuyamayan ve daha küçük yaşta ailesini geçindirme sorumluluğunun yüklendiği Hasan’ın öyküsünü anlatır. Hasan’ın isyanı, aslında Akif’in de isyanı gibidir. Bu isyan, toplumda yaşanan bir gerçekliğin ve duyarsızlığın çok yönlü bir ifadesidir.

Durmayalım, şairin daha sonra da sıkça üzerinde duracağı bir konuyu çalışmanın, gayretin önemini Sadi’den yaptığı bir kıssa ile örneklendirerek anlattığı bir şiirdir. Çalışmanın insan için çağın bir gereği olduğu, tembelliğin ise insan için bir ölüm niteliğinde olduğu bu şiirde kesin ifadelerle verilir. Bu şiir Türk-İslam dünyasının bireylerine yapılan bir çağrıdır.

Hasır adlı şiir yine toplumsal bir eleştiriyi yansıtır. Şiirin konusu yaşlı, kimsesiz ve yoksul bir kadının ölümüdür. Yoksulluk toplumun bir gerçeğidir. Çevresinde yaşanan yoksulluğun yarattığı elemeler, toplumun duyarsızlığı Akif’i derinden etkilemektedir. **Seyfi Baba, Kör Neyzen** yine bu duyarsızlığın eleştirildiği şiirlerdir.

Şair bir sonraki şiirinde yani **Geçinme Belası**’nda hayatın ne kadar zor olursa olsun yine de insanda her durumda bir yaşama arzusunun bulunduğunu ortaya koyar. Hayat insanın gözünde her şeye rağmen yaşanmaya değerdir:

“Her devresi bir devr-i azab olsa hayatın, Razisi değildir yine bir türlü mematın, Ömr olsa da binlerce tekâlif ile meşhûn, İnsan yaşamaktan yine memnun yine memnun!”G.B.

Hayatın anlamının ve amacının sadece geçinmek için bir savaş vermek olmaması gerektiğini vurgulayan şair, yine toplumsal bir yoksulluğun eleştirisini yapar. Ona göre hayat, insanın fizyolojik ihtiyaçlarının yanı sıra ruhsal ve düşünsel ihtiyaçlarının da bulunduğu bir süreçtir. Ancak insanın düşünsel ve ruhsal ihtiyaçları bu koşturmaca içerisinde göz ardı edilmektedir. Oysaki insanın insan olma özelliği ancak manevi bir doygunlukla ortaya çıkabilmektedir. İnsan, fizyolojik ihtiyaçlarını gidermeye çalışırken asıl amacından uzaklaşmakta ya da onu düşünmeye hiç fırsat bulamamaktadır.

Meyhane ve Mahalle kahvesi adlı şiirlerde ise kötü alışkanlıkların insanı hayatın anlamından uzaklaştırdığını ve aile ve toplum hayatını da olumsuz olarak etkilediğini Akif resmederek ortaya koyar. Akif, manzumelerinde **ideal insan** modeli üzerinde durur. Ona göre insan, akıllı bir yaratık olarak aklını gerektiği gibi kullanmalı, hayatını boş işlerle ve kötü alışkanlıklarla heba etmemelidir.

Bu bölümde toplumun her kesiminden insanın izlerini buluruz. Aile hayatı ve sosyal hayata dair her konu titizlikle ele alınır var olan yanlışlıklar ortaya konulur. Toplumdaki duyarsızlık eleştirilir. Hasta, yaşlı, kimsesiz insanlar, dilenciler, öksüz çocuklar, çocuğunu kaybeden bir annenin yaşadıkları, hürriyet, baskı, yoksulluk, ölüm ve birçok konu bu bölümde Akif'in şiirlerinde ele alınır.

2. Süleymaniye Kürsüsünde yine içerisinde birçok konunun işlendiği bir bölümdür. Eserin giriş bölümü doğu-batı karşılaştırmasıyla başlar. Yaşam standardının düşük olduğu semtlerin, sokakların, evlerin ironik bir dille tasviri yapılır. Ahmet Kabaklı, realist ve naturalist tasviri nazımda ilk defa kullanan şairin Akif olduğunu söyler.⁵² Bu bakış açısı bu bölümde de kendisini hissettirir. Akif, Avrupa'daki durumu daha sonra Berlin Hatıraları'nda net olarak ortaya koyacaktır. Süleymaniye Kürsüsünde adlı bölümde yine camii figürü karşımıza çıkar. Bölüm, Süleymaniye Camisi'nin tasviri yapılarak başlar. Akif, camiye inanç, estetik ve mimari açısından değerlendirir. Yapılışındaki estetik, sanat ve matematik en küçük ayrıntısına kadar verilir. Caminin, estetik değerlendirmesinden sonra dinî duygular aktarılır. Cami figürü ile birlik duygusu, ortaya çıkar. Aynı sevgi etrafında birleşen, bütünleşen insanın yaratana buluştuğu, duaların, ortak sesin yayıldığı dinî bir mekânın tasviri yapılır.

Caminin, dinî işlevinin yanı sıra Akif, sosyal işlevinden de faydalanmış, topluma ulaşma, millete seslenme yeri olarak görmüştür. Bu metinler, savaş sırasında Akif'in camilerin kürsülerinde millete yaptığı çağrı metinleridir. *“Safahat'ın fikir yüklü olan en büyük kısmı araştırılırsa hitap denilen anlatım yoluyla hatta çok defa “ey!” ünlemiyle başlayan hitabet tekniğine uygun tarzda yazılmış olduğu görülür. Şairimiz her ne kadar tahkiye, tasvir ve söyleşme'lerini sık sık kullanırsa da hitapla ifade onun asıl sahasıdır. Çünkü pek çok öğüdü, üzüntüsü, tavsiyesi, itirazı vesaire vardır. Bunları en güzel hutbe şiirlerinde söylemektedir. Hutbe şiirlerinde yalnız dinî öğüt ve meselerin bulunduğu*

⁵² Kabaklı, s. 97.

*düşünülmemelidir. Bilakis dinden çok daha fazla harbe, iktisada, kalkınmaya, köylünün hâline, yolsuzluklara, ilme halkın geri bırakılışına, israfa, eğitime ve başka meselere yer verilmektedir.”*⁵³ Kürsüdeki hocayı konuşuran Akif, bu bölümde birçok konudan bahsedecektir. Türk- İslam dünyasının durumu, oraları gezen aydın bir din adamının bakışından yansıtılır.

Dönemin İstanbul’unda olabildiğince başıbozukluk hâkimdir. Kurumlar, okullar, işlevini gerçekleştirmekten uzaklaşmıştır. Durum içler acısıdır, Akif’in istediği ideal insan, ideal toplumdan çok uzaktır. Akif, burada toplumun umarsızlığından, duyarsızlığından yakınır. Elden geldiğince toplumu uyarmaya, uyandırmaya çalışır. İstanbul’un durumu anlatıldıktan sonra Rusya’da yaşayan Türk- İslam toplumlarının durumu aktarılır:

“O zaman Rusya’da hâkimdi yaman bir tazyik...

Zulmü sevdirmek için var mı ya bir başka tarik?

Düşünen her kafanın mutlaka ezilmekti sonu!

Medenî Avrupa, bilmem, niye görmezdi bunu?” S.K.

Bütün bu işkencelere, baskılara, zulümlere rağmen Akif, yine de ümitlidir. Bir gün bütün bu olumsuzluklara rağmen beklenen yeniden doğuş gerçekleşecektir:

“Sanıyorlar kafa kesmekle, beyin ezmekle,

Fikr-i hürriyet ölür. Hey gidi şaşkın hazele!

Daha kuvvetleniyor kanla sulanmış toprak:

Ekilen gövdelerin hepsi yarın fışkıracak!” S.K.

Kurtuluş, cehaletten, tembellikten, ümitsizlikten kurtulmakla olacaktır. Çalışmayla, ilimle, edebiyatla, birlik bütünlükle ideal insan ve toplum modeli ortaya çıkacaktır. Akif’in istediği ve aradığı insan ve toplum modelleri eserde örnek olarak verilmiş, üzerinde sıkça durulmuştur. Japonya, Müslüman olmamasına rağmen Akif’in örnek bir millet olarak sunduğu bir modeldir.

⁵³ Kabaklı, s. 122-123.

“Sorunuz, şimdi Japonlar da nasıl millettir?

Onu tasvire zafer-yâb olamam, hayrettir!

Şu kadar söyleyeyim: Dîn-i mübinin orada,

Rûh-i feyyazı yayılmış, yalnız şekli Buda.

Siz gidin, safvet-i İslâm'ı Japonlarda görün!

... Müslüman denmek için eksiği ancak tevhîd. ...

Medeniyet girebilmiş yalnız fenniyle...

O da sahiplerinin lâhik olan izniyle.

...Garbın eşyası, eğer kıymeti hâizse yürür;

Moda şeklinde gelen seyyie gümrükte çürür. S.K.

Akif'in işlediği konulardan biri de dinin ne olduğu ne olması gerektiğidir. O, Müslümanlığın hayat dini olduğunu bir din âlimi sıfatıyla şiirlerinde işler. O, birçok manzumesinde dine bakış açısının yanlışlığı üzerinde durarak doğrusunun ne olduğunu tüm açıklığıyla ortaya koyar. Müslümanların içinde bulunduğu durumun sebebinin cehalet olduğunu sık sık vurgular. Adı Müslüman olan toplumların Müslümanlığı bilmediğini, anlamadığını, anlamak için de herhangi bir çaba göstermediklerini ifade eder. Bu yanlış bakış açısıyla İslamiyet sadece ölümler için olan bir din hâline gelmiştir. Bunun sorumlusu İslamiyet değil, bilgisizliğimiz, cehaletimizdir. Ve bu bakış açısı tüm İslam âlemi için geçerli bir durumdur:

“Görenek hem yalnız Çin'de mi salgın; nerde!

Hep musâb âlem-i İslâm o devasız derde.

...“Böyle gördük dedemizden!” sözü dînen merdûd:

Acaba sâha-i tatbiki neden nâ-mahdûd?

Çünkü biz bilmiyoruz dîni. Evet, bilseydik,

Çâre yok, gösteremezdik bu kadar sersemlik...” S.K.

Yoksa bir maksad aranmaz mı bu âyetlerde?

Lâfzı muhkem yalnız, anlaşılan, Kur'ân'ın:

Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânın:

Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına;

Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına.

İnmemiştir hele Kur'ân, bunu hakkıyla bilin,

Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için!" S.K.

Akif, halk aydın birlikteliğini bu şiirde de vurgular, gelişme ancak aydın ve halkın el ele vermesiyle, aydının halka doğru yolu göstermesiyle mümkün olacaktır:

"Daha yüksek mi aceb şarkı ezen fıtratlar

Kâbiliyyetçe? Hayır, ben buna asla kanmam.

Adam ister yalnız etmeye bir kavmi adam!

Doğru yol işte budur, gel, diye sen bir yürü de,

O zaman bak ne koşanlar göreceksin sürüde!" S.K.

Süleymaniye Kürsüsünde adlı bölümde şair, ayrılıkçı fikirlere karşı bir duruş sergiler, Arnavutluk isyanı, Arabistan'daki durum, İslam'ın geleceği için zarar verici bir niteliğe bürünmüştür. Yaşanan isyanlar, kaybedilen topraklar, memleketin hâli bu bölümde aktarılır:

"Vatanın takati yoktur yeniden ihmâle:

Dolu dizgin gidiyor baksana izmihlale!

Ey cemâat, uyanın elverir artık uyku!

Yok mu sizlerde vatan nâmına hiçbir duygu?

Düşmeden pençesinin altına istikbâlin,

Biliniz kadrini hürriyyetin, istiklâlin. S.K.

Müslümanlık sizi gayet sıkı, gayet sağlam,

Bağlamak lâzım iken, anlamadım, anlayamam,

Ayrılık hissi nasıl girdi sizin beyninize?

Fikr-i kavmiyyeti şeytan mı sokan zihninize?

*Birbirinden müteferrik bu kadar akvamı,
Aynı milliyetin altında tutan İslâm'ı,
Temelinden yıkacak zelzele kavmiyyettir.” S.K.*

Fikir cephesinde çalışan Akif, her fırsatta aydın kesimle halkın birlikteliğini önerir. Bu açıdan, faydalı ilim ve faydalı edebiyat, faydalı sanat, onun için kıymetlidir. Bu bölümde yapılan değerlendirmeler ve eleştiriler, bu bakış açısıyla yapılır:

*“Niye ilmin adı yok koskoca millette bugün?
Çünkü efkâr-ı umûmiyye aleyhinde bütün;
Çünkü yerleşmek için gezdiği yerlerde fûnûn,
Önce gayetle büyük hürmet arar, sonra sükûn.
Asr-ı hâzırda geçen fenlere sahip denecek,
Bir adam var mı yetişmiş içinizden bir tek?”S.K.*

Edebiyat çevreleri içinse Akif’in söylemi oldukça serttir:

*“Heyhat! Kimi Garbın yalınız fuhşuna hasbî simsar;
Kimi, İran malı der, köhne alır, hurda satar!
Eski dîvanlarınız dopdolu oğlanla şarab:
Biradan, fahişeden başka nedir şî'r-i şebab?
Serseri: Hiçbirinin mesleği yok, meşrebi yok;
Feylesof hepsi; fakat pek çoğunun mektebi yok!”... S.K.*

Bu bölümde de yine halkı dikkate almayan, Batı’nın her hâliyle taklit edilmesine inanan ve bunu teklif eden kesime yönelik eleştiri vardır. Onları eleştirirken Akif, İslamiyet’in gelişmeye tahammül edemeyen bir din olmadığını anlatır. O günkü hâliyle yaşanan dinin, İslam’ın asıl anlamından çok uzak olduğunu İslam tarihinden örnekler vererek ortaya koyar. Onun istediği insan, İslamiyet’i gerçekten anlayan, yaşayan insandır. İslamiyet, ilme ve medeniyete karşı değildir, cehalete karşıdır. Akif, bunu vurgular, anlatır. Gelişmenin sırrı kendimizdedir. Ve Akif, bunu şu dizelerle ifade eder:

*“Sırr-ı terakkinizi siz,
Başka yerlerde taharriye heveslenmeyiniz.
Onu kendinde bulur yükselecek bir millet:
Çünkü her noktada taklîd ile sökmez hareket
Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini;
Veriniz hem de mesaînize son sür'atini.” S.K.*

Hakkın Sesleri adlı bölümde ise Akif, Balkan Savaşı'nın kaybedilmesiyle birlikte yaşanan hâli gözler önüne serer. Burada Kur'an'dan alınan ayetler ve mealleri vardır. Allah'ın sözlerinden hareketle Akif, isyanlarını, hayal kırıklıklarını, içsel çatışmalarını yatıştırır: **“Leyse-lil- insâni illâ-mâ-seâ”** derken Allah, insanın kurtuluşunun çalışmasıyla olacağını söylemiştir. Akif, bu ilâhî sözle, isyanını, feryadını dindirir. Kaybedilen topraklar, yaşanan facialar, bu durumun sebepleri yer yer şiirlerinde verilir, Akif'in isyanı, çılgılığı olur. Tembellik, vurdumduymazlık, ümitsizlik, içimizdeki beyinsizlerin sebep olduğu felaketler, cehalet, ayrılık fikri, bu şiirlerde işlenir. Durumun sebepleri ve sonuçları ortaya konulur. O bir fikir adamı, fikir askeri olarak yine milleti için savaşır.

Fatih Kürsüsünde, Safahat'ın 4. Kitabıdır. Vaiz Kürsüde adlı bölüm, önceki şiirlerde anlatılanların bir özeti gibidir. Bu bölümde Akif, önceki şiirlerde ele alınan sorunları tek bir metin hâline getirmiştir. Tekrarların sıklığı, dönemin toplumsal durumunun ve Akif'in bakış açısının bir göstergesidir. Var olan durumun ortaya konulması ve çözüm önerilerinin sık sık tekrar edilmesi Akif'in söyleminin ve amacının göstergelerindendir. Konuların birbiriyle olan ilintileri sebep- sonuç cümleleriyle ortaya konulmuştur.

Bu bölümde karşımıza çıkan şu cümle aslında Akif'in söyleminin bir özeti niteliğindedir:

*“Bekayı hak tanıyan, sa'yi bir vazife bilir;
Çalış, çalış ki, bekaa sa'y olursa hak edilir.”V.K.*

Batı'nın elde etmiş olduğu gelişmişliğin sebebinin çalışmak olduğu anlatılır.

“Bakın mücahid olan Garb'a şimdi bir kerre:

Havâyâ hükmediyor, kaani olmuyor da yere.

Dönün de âtil olan Şark'ı seyredin: ne geri!

Yakında kalmıyacak yeryüzünde belki yeri!"V.K.

Batı'nın ilminin, medeniyetinin hep birlikte çalışmanın eseri olduğunu anlatan şair, refahın, mutluluğun, başarının, kısacası insan hayatını güzelleştiren tüm unsurların sırrının çalışmak olduğunu ifade eder. Bunun karşılığı olan tembelliğin sonuçları ise şöyle sıralanır:

"Zaman zaman görülen âhiret kılıklı diyar;

Cenâzeden o kadar farkı olmayan canlar;

Damarda seyri belirsiz, irinleşen kanlar;

Sürünmeler, geberip gitmeler, rezâletler,

....

Dilencilikle yaşar derbeder hükûmetler;

Esâretiyle mübâhî zavallı milletler;

Harâbeler, çamur evler, çamurdan insanlar;

Ekilmemiş koca yerler, biçilmiş ormanlar;

Durur sular, dere olmuş helâ-yı cârîler;

Isıtmalar, tifolar, türlü mevt-i sârîler;

Hurâfeler, üfürükler, düğüm düğüm bağlar;

Mezar mezar dolaşıp hasta baktıran sağlar...

Atâletin o mülevves teressübâtı (tortusu)bütün!

Nümûne işte biziz... Görmek isteyen görsün! V.K.

Bütün bunlar tembelliğin sonuçlarıdır. Akif, geçmişi zaferlerle dolu bir milletin bu hâle gelmesine isyan eder. Bu bölümde Akif, yaşananların yanlış bir şekilde "kader" olarak değerlendirilmesine karşı çıkar. Tevekkül fikrinin yanlış anlaşıldığını örneklerle anlatır:

“Kadermiş!” öyle mi? Hâşa, bu söz değil doğru:

Belânı istedin, Allah da verdi... Doğrusu bu.

Talep nasılsa tabîî, netice öyle çıkar,

Meşîyyetin (irade)sana zulmetmek ihtimali mi var?

“Çalış!” dedikçe şer’at, çalışmadın, durdun,

Onun hesâbına birçok hurâfe uydurdun!

Sonunda bir de “tevekkül” sokuşturup araya,

Zavallı dini çevirdin onunla maskaraya!” V.K.

Akif, bu manzumelerinde İslamiyet’in ne olduğunu da anlatır. İslam’ın istediği ideal insan bu metinlerde de karşımıza çıkar. Akif, bilinçsiz, bilgisiz olan toplumu her açıdan bilgilendirme amacıyla, ele aldığı her konuyu örneklendirerek, halkın anlayacağı temiz bir Türkçe ile hissederek, yaşayarak yazar.

Akif’in medeniyete ulaşmak için önemle üzerinde durduğu bir konu da eğitim kurumlarının düzenlenmesi, öğretmen yetiştirilmesidir. O, öğretmenlerin liyakatli, imanlı, edepli, vicdanlı olmasını ister. Bu dört özelliği bünyesinde bulunduran öğretmen, görevini gerektiği gibi yapacaktır.

Son bölümde vatanın içinde bulunduğu durumu önemsemeyen, duyarsız insanlara yönelik olarak Akif, ironik bir yaklaşımla, Balkan faciasından çeşitli sahneler sunar: Balkanların savaş sonrasındaki görünüşü olanca açıklığı ve korkunçluğuyla ortaya konur. Edirne’den başlayarak, Gümölcine, Kosova Pirzerin, İpek, Yakova, Selanik, Serez’in zemini “hûn-ı İslam’a’ boyanmıştır. Balkanlar elimizden gitmiştir. Giderken de milyonlarca insan katledilmiş, evler, köyler yakılmış, işkenceler altında insanlar perişan edilmiştir. Acımasızca katledilen insanların kanıyla Arda Nehri kıpkızıl akmaktadır. Akif, bu sahneleri aktarırken orada ölenler için yanar, ağlar, duyarsızlığa isyan eder.

Bu bölüm Akif’in duasıyla biter. Vatanın, bayrağın, dinin bekası için yapılan dualardır bunlar.

Berlin Hatıraları, Berlin’e bir görev sebebiyle giden Akif’in orada edindiği izlenimleri eleştirel bir bakış açısıyla karşılaştırmalı olarak ortaya koyduğu bir eserdir.

Mehmet Akif, 1914 yılı sonunda devlet tarafından görevlendirilerek Almanya'ya giden bir heyet içerisinde Berlin'e gitmiştir. Üç ay orada görev yapan Akif, savaş sırasında Almanlara esir düşen Müslüman askerlerle uzun sohbetler yapmıştır.⁵⁴ Berlin'e giden şair, orada gördüğü yaşam standardını yaşadığı yerlerle karşılaştırır. Kahve, otel, sokak, lokanta, kısacası toplum hayatına ilişkin yerler, hayatı kolaylaştıran unsurlar Akif'in gözünden aktarılır. Almanların, insan hayatına ve toplum düzenine verdikleri önem, bu şiirde karşımıza çıkar. Orada gördüklerini memleketi ile karşılaştırarak biraz da müstehzi bir dille anlatır.

“Çamur bu beldede âdet değil ne kış ne de yaz.

Geçende haylice kar yağdı Berlin'in içine;

Bıcık bıcık olacakken takır takırdı yine.

Merak edip soruverdim, “bırakmayız” dediler!

-Bırakmayın, güzel amma, kar yağar durursa eğer?

“Bırakmayız!” sözü aynen tekerrür etmez mi?

Evet, bu sözde nümâyân heriflerin azmi.” B.H.

Oradaki durumu bu cümlelerle aktaran Akif, bizdeki durumu ise şöyle tasvir eder:

“ Bizim diyara bira kar düşünce zor kalkar.

Mahalle halkı nihayet kalırsa pek muztar,

“Lodos duasına çıkmak gerek...” denir, çıkılır.

Cenâb-ı Hak da lodos gönderir, fakat bıkılır:

Çamur yığınları peyda olur ki mühliktir...”B.H.

Orada kahvede karşılaştığı oğlunu savaşta kaybeden bir Alman kadınının hislerine ortak olan bir Akif buluruz:

“Sürura kalsa da bigâne Müslüman yüreği;

Bilir teessür-ü mâsum önünde inlemeyi.”B.H.

⁵⁴ M. Ertuğrul Düzdağ, *Mehmed Âkif Ersoy*, 1. Baskı, Kaynak Kitaplığı, İstanbul 2004, s. 55.

Yabancı da olsa vatani için ölümü göze alan bir insandır. Akif, vatani için ölmenin bir şeref olduğunu, Anadolu’da bu durumda olan ailenin sayısının bile bilinmediğini, Tunus’ta, Cezayir’de Kafkasya’da bu durumda olan nice annenin olduğunu söyler. Afrika’dan Fransız askerleri tarafından getirilip savaşmak zorunda bırakılan insanları da anlatır. Onların durumu daha kötüdür. Çünkü onlar, vatan uğruna değil başkalarının amacına hizmet etmek için hayatlarını feda etmektedirler:

“Kimin hesabına ölmüş, desin de inlemesin,

Anarken oğlunu, bıçare yahut erkeğini?

...

Ne milletin şerefi için, ne kendi şânın için!

Fedâ- yı can edeceksin adüvv –ü cânın için” B.H.

İngiltere’nin, Rusya’nın, kendi amaçları uğruna söndürdükleri, sömürdükleri Asya’da ise durum farklı değildir, buralarda yaşayan ya da yaşamaya çalışan insanlar hâkim güçler için her durumda birer sömürge durumundadır:

“Hayâtı, rûhu soyulmuş yığın yığın ecsâd

Verir de hepsini kalmazsa hiç mi hiç parası;

Damarlarındaki son damlanın gelir sırası...” B.H.

Aslında bu bölümde işlenen konular Akif’in 1. Dünya Savaşı sırasında Almanlara esir düşen Müslüman askerleri bilinçlendirmek amacıyla Almanya’da yaptığı çalışmaların bir özeti gibidir. O, savaş sırasında âdeta bir asker gibi çarpışmış, üzerine düşen vazifeleri fazlasıyla yerine getirmiştir. Akif, fikir cephesinde gerek yurt içinde ve gerekse yurt dışında milleti, dini için çalışmaktan vazgeçmemiştir.

Bu bölümde Akif, Batı dünyasının doğuya bakış açısını da değerlendirir; medeni dünyanın yapılan zulümler karşısındaki sessizliğini, duyarsızlığını daha da ötesi desteklemesini şiddetle eleştirir. Avrupa’nın Doğu’ya ve İslam dünyasına bakış açısının değişmesi gerektiği üzerinde durur.

Süleymaniye Kürsüsünde’de işlenen “beyin-kalp”, “halk-aydın” birlikteliği burada da ele alınır ve önemi üzerinde durulur.

“Bizim düşünceler amma sizinkinin aksi!

Demin beraber iken şimdi ayrılır hepsi!”

“O râbıtayla giderken sizin teâliniz:

Bu tefrikayla perişan bizim ahâlîmiz.”B.H.

Pozitif bilimlerden faydalanmanın gerekliliği üzerinde duran şair, sadece bu bölümde değil birçok şiirinde bu konuyu gündemine alır. Çünkü bir millet, her yönüyle gelişme gösterirse istenen gelişmişlik düzeyine ulaşılacaktır. Edebiyat da bu ilerlemede kendi üzerinde düşen görevi hakkıyla yerine getirmelidir. İster eski ister yeni olsun fayda sağlamayan, işe yaramayan sanat da gerekli değildir: Çünkü sanatın, edebiyatın amacı milleti eğitmek olmalıdır:

“ ne kaldı? Bir edebiyâtımız mı? Vâ- esefâ!

Bırak ki ettiği yoktur bir ihtiyâca vefâ;

Ya rûh-u milleti efsunluyor, uyuşturuyor;

Ya sînelerdeki hislerle çarpışıp duruyor!

Şarap kokar bütün eslâfın en temiz gazeli.

Beş altı yüz sene “sâki” havâ-yı müptezeli,

Sinir bırakmadı Osmanlılarda gevşemedik!” B.H.

Edebiyat, millete ümit aşılmalı, yaşatmalıdır. Edebiyat da yaşayan bir edebiyat olmalıdır. Ancak eski ve yeni edebiyat, bu ilkelerden uzaktır. O bu değerlendirmeleri ve eleştirileri yaparken, fayda açısından yaklaşır:

“okur yazar” denilen eski baş belasından

Olunca ümmet-i merhûme büsbütün mey’ûs;

Muhît-i fikrine çullandı kanlı bir kâbûs.

Çekilse: Arkada mâzî denen leyâl-i azâp;

Atılsa: önde bir âtî ki dalga dalga serâp!”B.H.

Bütün olumsuzluklara rağmen yine de ümidini kaybetmez Akif ve milletine şöyle seslenir:

“Korkma!

Cehennem olsa gelen göğsümüzde söndürürüz;

Bu yol ki hak yoludur, dönme bilmeyiz, yürürüz!

Düşer mi tek taşı, sandın, harîm-i nâmûsun?

Meğerki harbe giren son nefer şehîdolsun.”

Şu karşımızdaki mahşer kudursa çıldırsa;

Denizler ordu, bulutlar donanma yağdırsa;

Bu altımızdaki yerden bütün yanardağlar,

Taşıp da kaplasa âfâkıcıbir kızıl sarsar;

Değil mi cebhemizin sînesinde îman bir;

Sevinme bir, acı bir, gâye aynı, vicdan bir;

Değil mi sînede birdir vuran yürek... Yılmaz!

Cihân yıkılsa, emin ol, bu cephe sarsılmaz!” B.H.

Safahat’ın 6. Kitabı olan **Âsım**’ın başlangıcında evlilik, aile hayatı, eşlerin birbirlerine karşı sorumlulukları gibi konuları irdelenir, toplumumuzda var olan yanlışlıklar ve yozlaşmalar günlük konuşma diliyle aktarılır. Seçilen bu biçim halkın anlayacağı sade bir Türkçedir. Bununla da Akif, halkın geneline yönelik bir eğitim amacını taşımaktadır. **Âsım**’ın “Yazılması ve yayınlanması Millî Mücadele ve sonrasında 1919-1924 yılları boyunca sürmüştür.”⁵⁵

Oğlu Emin Akif Ersoy, hatıralarında **Âsım**’ın Mehmet Akif için değerini şu sözlerle ortaya koyar: “*Mehmet Akif’in Safahat adı altında kaleminden süzülen 7 ciltlik eserleri arasındaki altıncı kitap (Âsım)’a verdiği emek çok fazla ve pek kıymetlidir. Ankara’daki Taceddin Mahallesi’nde tamamladığı bu cilde Yunan Harbi başında başlamıştır. Diğer yazıları hakkında büyük tevazu gösteren şair, Âsım’ı şaheser olarak kabul ederdi. Aruz vezninin Türk Edebiyatı’nda bu kitapta vasıl olduğu bu tekâmülüne,*

⁵⁵ Mehmed Ertuğrul Düздаğ, *Mehmed Âkif Hakkında Araştırmalar*, Marmara Üni. İlahiyat Fak. Mehmed Âkif Araştırmaları Merkezi Yay., (1. Baskı), İstanbul 1987, s.93.

zarafetine kendisi bile imreniyor, cidden sanatkârane işlediği manzumeleriyle iftihar ediyor, gurur duyuyor idi.”⁵⁶

İlerleyen kısımlarda ise Akif, yine yurdunun içinde bulunduğu durumu bütün açıklığıyla Köse İmam’ın ağzından yansıtabilecektir. Vatanının derdiyle dertlenen Akif’in, “afakını saran binlerce sıcak kül yığını”dır: Onun acısı bu dizelerde dışa vurulur:

“Yurdu baştanbaşa vîrâneye dönmüş Türk’ün;

Dünkü şen, şâtır ocaklar yatıyor yerde bugün,

Gündüz insan sesi duymaz, gece görmez bir ılık,

Yolcu haykırsa da baykuş gibi çılgık çılgık.”Â

Akif, Türk milletinin içinde bulunduğu durumu olanca açıklığıyla yaşanan olaylar vasıtasıyla aktarır:

“Sıtmadan boynu bükülmüş de o dimdik Türk’ün,

Düşünüp durmada öksüz gibi küskün. Â.

Değişik sanki o arslan gibi ırkın torunu!” derken şair Türk milletinin geçmişiyle o günkü hâli arasında karşılaştırmalar yaparken o günkü durumu da en ince ayrıntısına kadar verir. Halkın yoksulluk sebebiyle içinde bulunduğu durumun tasviri hiçbir şair bu derece etkili ve gerçek anlatamamıştır.

Akif’in toplumdan uzak olmadığının göstergeleri olan bu anlatım tarzı hayal edilerek yazılabilecek bir durum değildir. Somut olarak ortaya konan ve okuyucuyu etkisi altına alan bu anlatım, Akif’in anlatım gücünün de göstergelerindendir.

Oğlu Emin Akif, hatıralarında bu konudan da söz etmiştir: *“İşte o zamanlar Ankara’da tertip edilen derme çatma güreşler onun pek canını sıkıyor. Sırtı yere gelmeyen gürbüz Türk neslinin Harbi Umumî’den, Balkan Harbi’nden hele mütareke senelerini takip eden Yunan Harbi yıllarında hastalık, açlık, sefalet yüzünden düştüğü derin inkıraza candan yanıyor. O da pek cılız ve aç pehlivanlarının üç beş kuruş uğrunda acayip bir şekilde boğuşmaları onu yaralıyordu. Mehmet Akif’e taassup isnat edenler olmuştur. Hâlbuki o hiçbir zaman ne mürteci ne de softa fikirli idi. Onun yalnız*

⁵⁶ Emin Akif Ersoy, *Babam Mehmet Akif -İstiklal Harbi Hatıraları-*, (1. Baskı), Hz. Yusuf Turan Günaydın, Kurtuba Kitap, İstanbul 2011, s. 45.

başka şekilde tezahür eden taassupları kendine has görüşleri vardı. Sıhhaten ve bedenen inkıraz etmekte olan nesil onu çileden çıkarıyor. Birçok cehaletlerin, suiistimallerin de rol oynadığı bu inkıraza ne kadar üzülyordu.”⁵⁷

Âsım’da geçmişle bugünün karşılaştırılması yapılırken inancın, eğitimin durumu da karşılaştırılır. Toplumdaki çöküntüye sebep olan unsurlar birer birer anlatılırken yapılan durum tespiti içler acısıdır:

“Köylünün bir şeyi yok, sıhhati, ahlakı bitik;

Bak o sırtındaki mintan bile tiftik tiftik.

...

Nerde evvelki acaba refahın onda biri?

Dam çökük, arsa rehin, bahçeyi icrâ ister;

Bir kalem borca bedel faizi defter defter!” Â.

Âsım’da dönemin Batılılaşma sorunu da irdelenir. Akif’in istediği medeniyet ve eğitim aydın ve halkın el ele verdiği halka inen halkı dikkate alan bir eğitim modelidir. Milleti kurtaracak olan “**Âsım’ın Nesli**”dir. Fakat bu gençliğin eğitimi nasıl olmalıdır? İşte bu sorunun yanıtını Akif şu dizeleriyle vermektedir:

“Hadi tahsîlini ikmale tez elden, Hadi sen!

Çünkü milletlerin ikbali için evladım,

Marifet bir de fazilet... İki kudret lazım.

Marifet ilkin ahaliye saadet verecek

Bütün esbâbı taşır.; sonra fazîlet gelerek,

O birikmiş duran esbâbı alır, memleketin

Hayr- i’lâsına tahsis ile sarf etmek için.

Marifet kudreti olmazsa bir ümmette eğer,

Tek fazîletle teâlî edemez, za’fa düşer...” Â

⁵⁷ Emin Akif Ersoy, s. 76.

Akif, Âsım'da Âsım'ın nezdinde bütün gençlikle konuşur. Onlara doğrunun ne olduğunu örneklerle anlatır. Çünkü memleketi kurtaracak olan onlardır. Akif'in ümidi onlardır. Çanakkale şiirinde o Âsım'ın neslinin kazandığı zaferi anlatırken Âsım'ın nesline olan inancı bir kez daha sözlerinde kendini bulur:

“Âsım'ın nesli diyordum ya... nesilmiş gerçek:

İşte çiğnetmedi nâmûsunu, çiğnetmeyecek.” Â

Âsım ve onun nesli, gerçek İslamiyet'in ne olduğunu bilen, ona bağlı, eğitilmiş bireylerden oluşacaktır. Dine karşı olmak hayata karşı olmaktır. Çünkü İslamiyet “hayat dini”dir. Bu inanç ve eğitimle yetişen bir nesildir Akif'in hayali. Âsım, gençliğin timsalidir. Hem beyni hem de dış görünüşüyle.

Akif, erdem ve ilimle işlenerek yapılacak inkılâbın ideal topluma ulaşmada izlenecek yol olduğunu diğer birçok şiirinde olduğu gibi Âsım'da da ortaya koyar.

“Bu cihetten hani hiç yılmasın oğlum gözünüz,

Sade garbın, yalnız ilmine dönsün yüzünüz.

O çocuklarla beraber, gece gündüz didinin;

Giden üç yüz senelik ilmi sık elden edinin.

Fen diyârında sızan nâ- mütenâhî pınarı,

Hem için, hem getirin yurda o naî suları.

Aynı menbaları ihya için artık burada,

Kafanız işlesin oğlum, kanal olun arada.” Â.

Gölgeler, Safahat'ın 7. Kitabıdır. Bu bölüm birden fazla şiirden oluşmuştur. Savaşın acı izleri, Şark'ın durumu, ayrılık düşüncesinin getirdiği sonuçlar bu şiirlerde işlenir. Savaşın sebep olduğu durum resmedilir. Akif, bu şiirlerde ağlar, ağlatır. Çünkü İslam'ın beyni olarak tanımladığı Osmanlı Devleti, asırlardır atıl durumdadır. Batının yıllardır süren acımasız yok etme çabası sonucunda Şark, baştanbaşa harabeye dönmüştür.

Şark'ın içinde bulunduğu durum, milletin tembelliği, cehaleti, ilimden bilimden haberdar olmaması sebebiyledir. Akif, şiirlerini yazarken fikri ön planda tutmuştur her

zaman, aslında onun manzumelerinin başlıkları da bunu gösterir niteliktedir. **Alınlar Terlemeli, Umar mıydın?** gibi şiirler Akif'in milletine seslendiği, kurtuluş çarelerini sıraladığı şiirlerdir:

“ Fakat, mâtem hâlâs etmez cehennemler saran yurdu.

Cemâat intibâh ister, uyanmaz gizli yaşlarla!

Çalışmak!... Başka yol yok, hem nasıl? Canlarla, başlarla.

Alınlar terlesin, derhal iner mev'ûd olan rahmet,

Nasıl hâsir kalır “tevfiki hak ettim” diyen millet?” A.T.”

Savaş yılları, milletin içine düştüğü durum onun şiirlerinde en ince ayrıntısına kadar resmedilir ve kurtuluş çareleri sıralanır. **Azimden Sonra Tevekkül, Yeis Yok** adlı şiirler bu amaçla yazılmışlardır. **Süleyman Nazif'e** adlı manzume ise, İstanbul'un 23 Kasım 1918 tarihindeki işgaline “Kara Bir Gün” makalesi ile karşı çıkan Süleyman Nazif'e destek amacıyla yazılmıştır.⁵⁸ **Leyla, Bülbül**, yine Türk- İslam dünyasının içinde bulunduğu kara günlerin verdiği duygularla yazılan şiirlerdir.

Gölgeler kitabındaki bazı şiirlerde bölümün isminin çağrıştırdığı ayrı dünyalar ya da varlık-yokluk durumu insanın iç dünyasının bir dışavurumu olarak karşımıza çıkar. **Gece, Secde, Hicran** gibi şiirleri Allah sevgisiyle yanan ona kavuşmak isteyen bir yüreğin seslenişidir. **Bir gece** adlı şiir ise Hz. Muhammed'e övgüdür. Akif'in peygamber sevgisiyle kaleme aldığı bir şiirdir.

Safahat'ın içinde kıtalar hâlinde yazılmış manzum parçalar da bulunmaktadır. Çeşitli konularda yazılan bu kıtalardan en çok bilineni **Kıssadan Hisse**'dir:

“Geçmişten adam hisse kaparmış... Ne masal şey!

Beş bin senelik kıssa, ayırım hisse mi verdi?

“Tarih”i “tekerrür” diye ta'rîf ediyorlar;

Hiç ibret alınsaydı tekerrür mü ederdi?” dörtlüğüdür.

⁵⁸ Doğrul, s. 471.

SÖZ DİZİMİ ÇALIŞMALARINDAKİ ESASLAR

Dilbilim ve dil bilgisi çalışmalarının bir alanı olan söz dizimi çalışmaları Türkiye’de son yıllarda önem kazanan çalışmalar arasındadır. Bir dilin yapısının ortaya konulabilmesi için gerekli olan bu çalışmalar, dil kullanımlarının ortaya konulması açısından önem taşımaktadır. Özellikle yazınsal metinler bu noktada ön plana çıkmaktadır. Yazınsal olarak bir değer kazanan, klasik olma özelliğini bünyesinde bulunduran metinlerin incelenmesi dil kullanımlarının ortaya konulmasında bir araç olarak değerlendirilebilir. Çünkü bu eserlerde kullanılan dil işlenmiş bir dil özelliği taşır. Dönem dili açısından Türkçenin yapısal özelliklerinin yansıtıldığı bu metinlerin incelenmesi gerekmektedir.

Söz dizimi inceleme çalışmaları Prof. Dr. Efrasiyap Gemalmaz’ın önderliğinde başlatılmış olup Atatürk’ün Nutuk’unda Söz Dizimi⁵⁹, Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi⁶⁰, Dedem Korkut Kitabı’nın Söz Dizimi⁶¹, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi⁶² adlı doktora tez çalışmaları yapılmıştır. Bunların yanı sıra bu alanda yapılmış yüksek lisans tezleri de bulunmaktadır. Bu çalışmalar arasında Âlî’nin Nesrinde Sentaks⁶³ Tarık Buğra’nın Romanlarında Söz Dizimi⁶⁴, Sait Faik’in Kısa Hikâyelerinde Söz Dizimi⁶⁵ gibi yüksek lisans tezleri sayılabilir.

Bu çalışmada Safahat’tan seçilen metinler söz dizimi açısından incelenmiştir. Bütünce; Fâtih Câmîi, Hasta, Tevhîd yâhud Feryâd, Küfe, Durmayalım, Hasır, Bayram, İnsan, Kör Neyzen, İstibdâd, Köse İmam, Süleymaniye Kürsüsünde, Üç Beyinsiz Kafanın Derdine, Çık da Bir Seyret Bahârın Cûş-i Rengâ-rengini, Fatih Kürsüsünde (İki Arkadaş Fatih Yolunda, Vaiz Kürsüde), Bülbül adlı metinlerden oluşturulmuştur. Metinler seçilirken dil özellikleri ve içerikleri dikkate alınmıştır. Mehmet Akif’in

⁵⁹ Muhsine Börekçi, *Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1995.

⁶⁰ Cengiz Alyılmaz, *Orhun Yazıtları’nın Söz Dizimi*, Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fak., Erzurum 1994.

⁶¹ Muharrem Daşdemir, *Dedem Korkut Kitabı’nın Söz Dizimi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2000.

⁶² Funda Kara, *Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2001.

⁶³ Yusuf Tepeli, *Âlî’nin Nesrinde Sentaks*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1996.

⁶⁴ Muharrem Daşdemir, *Tarık Buğra’nın Romanlarında Söz Dizimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1995.

⁶⁵ Funda Kara, *Sait Faik’in Kısa Hikâyelerinde Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1996.

Türkçenin yanı sıra Arapça ve Farsçaya da olan hâkimiyeti göz önünde tutularak farklı özellikler taşıyan metinler seçilmeye çalışılmış, ele aldığı konuya göre bir dil kullanımı ortaya koyan Akif'in bu yanının ortaya konulması amaçlanmıştır.

İNCELEME VE İŞARETLEME YÖNTEMİ

Seçilen metinlerde geçen cümle yapıları parantezleme yöntemi ile işaretlenmiştir. Yüklem ve Yüklem-fiilin içeriği (()), eksilteli yapılar $\emptyset$, $\emptyset$, [] simgeleri ile gösterilmiştir. Cümleler alt simgelerden yararlanılarak işaretlenmiştir. Hangi ögenin hangi cümleye ait olduğunun ayırt edilmesi bu alt simgelerle sağlanmıştır. Şiir dili ile biçimlendirilen metinlerde kırık ifadeler birçok düzeyde karşılaşılan bir yapı olarak etkisini hissettirmiştir. Bu kırık yapıların işaretlenmesi de yine parantezleme ve alt simge kullanma (_) +...+ (_) yoluyla yapılmıştır. Metinlerde cümle düzeyinde hemen hemen her ögenin kırılması söz konusudur.

Cümlelerin çözümlenmesinde eserde kullanılan noktalama işaretlerine bağlı kalınmaya çalışılsa da eserin manzum bir özellik taşıması, aruz kullanımı, bağlam içerisinde anlamın bir sonraki mısraya kayması ve bu sebeple cümle içerisinde anlamın tamamlanmaması gibi nedenlerle noktalama bazı bölümlerde dikkate alınmamıştır. Söz dizimi çalışmalarında cümle üstü birlikler olarak adlandırılan bu yapılar bu metinlerde sıkça karşılaşılan bir durum olmuştur. Bu nedenle bu yapıdaki cümleler, aralarında cümle bitişini işaret eden ./ (nokta) işareti olsa da bitmemiş cümle olarak sayılmış ve anlamdan hareketle birleştirme yoluna gidilmiştir. Manzum olarak kaleme alınan ve aruz vezniyle yazılan metinler Divan Edebiyatı geleneğini biçimsel olarak devam ettirmektedir. Söz dizimi açısından incelendiğinde beyit bütünlüğü içerisinde bazı bölümlerde sonraki mısralara kayan cümle tamamlanması, bu şekilde bir çözümleme yapma zorunluluğunu doğurmuştur. Dilin biçim ve anlam boyutlarının birbirini tamamlaması esas gereği bu cümleler birleşik cümle olarak değerlendirilmiş ve çözümleme bu bakış açısıyla yapılmıştır. Birden fazla çekimli yükleme sahip olan cümleler birleşik cümle başlığı altında incelenmiştir. Cümle yapıları çözümlenirken çeşitli kısaltmalar kullanılmıştır.

Metinler, Ertuğrul Düzdağ'ın hazırlamış olduğu "Safahat Eski ve Yeni Haflerle Tenkidli Neşir" adlı eserden alınmıştır. Ayrıca bilgisayara aktarımında interaktif cd'den de yararlanılmıştır. Bu süreç içerisinde basılan birçok Safahat da elde edilmiş ve

incelenmeye çalışılmıştır. Safahat'ın yapılmış olan sözlük çalışmasına⁶⁶ da metinlerin anlamlandırılması noktasında başvurulmuştur. Bu çalışma sırasında Akif'in düşünce dünyasının anlaşılabilmesi için hakkında yazılmış birçok kaynağa başvurulmuş, ancak sadece alıntı yapılan kaynaklar kaynakçaya alınmıştır.

⁶⁶ Cevdet Şanlı, *Safahat Sözlüğü*, Çağrı Yayınları, (1. Baskı), İstanbul 2010.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLARIN İŞARETLENMESİ

Eklemeli bir dil olan Türkçede kavramlar kök, köken veya gövde hâlinde bulunur. Yine eklemeli bir yapının özelliği olarak kavramlar birleştirilerek yeni kavramlar oluşturulur. Türkçenin bu kavram işaretleme yöntemleri Safahat'ta da kullanılmış; kök ve kökenlerin kullanılmasının yanı sıra türetme, birleştirme, alıntı yapma, başka anlamda kullanma gibi kavram işaretleme yöntemlerine başvurulmuştur. Bu yöntemler genel başlıklar altında şöyle örneklendirilebilir:

1.1. KÖK VEYA KÖKEN HÂLİNDEKİ KAVRAM İŞARETLERİ

Safahat'ın söz varlığını oluşturan sözlük biçim birimleri büyük ölçüde Türkçenin isim ve fiil köklerinden seçilmiştir. Ancak Arapça, Farsça veya başka dillerden alınan ve köken olarak kabul edilen sözcükler de kullanılmıştır. Bu söz varlığının temel nitelikleri şöyle sıralanabilir:

1.1.1. Kaynakları Bakımından Safahat'ın Söz Varlığı

Safahat'ın söz varlığı Osmanlı Türkçesinden sade Türkçeye geçiş döneminin bütün özelliklerini yansıtır niteliktedir. Bazı metinler günlük konuşma dili gibi sade iken bazı metinlerde Klasik Osmanlı Türkçesi özelliği görülür. Örneğin Küfe adlı metinde yabancı sözcüklerin oranı yaklaşık %14, Hasır'da %16 iken Tevhîd yâhud Feryâd adlı şiirde bu oran yaklaşık %51 olarak saptanmıştır. Ancak yabancı kökenli olarak değerlendirilen sözcüklerden çoğunun ölçünlü Türkiye Türkçesinde kullanılan ve Türkçeleşmiş olduğu kabul edilen Arapça-Farsça kökenli sözlük biçim birimleri olduğu da belirtilmelidir.

Akif, dili öncelikle bildirişim işlevi ile kullanmıştır. Bu nedenle de alıcı durumundaki okuyucu/dinleyicilerin bilgi düzeyleri dikkate alınarak zaman zaman hem Türkçe hem de yabancı kökenli sözcükler birlikte kullanılmıştır:

Zulmet V.K./96 = karanlık BÜ./2

Ferda V.K./692 = yarın V.K./357

Gece F.C./21 = leyl S.K./352

Âgûş S.K./ 220 = kucak B./16

Cûşacûş V.K./659 = coşkun Ü.B.K.D./38

Seyf T.Y.F/42 = kılıç S.K./92

Safahat'ta çok az sayıda da olsa **konturat** (S.K./402) **libri pansör** (S.K./429) **mentalite** (İ.A.F.Y./112) gibi Batı dillerinden alınmış sözcükler de kullanılmıştır.

Bilindiği gibi deyimler ve atasözleri anlatımı zenginleştiren önemli söz varlığı öğeleridir. Akif Safahat'ta bunlara da yer vermiştir:

Galeyan geldi mi, mantık savuşurmuş... Doğru:

Vardı aklından o gün her kim gördümse zoru. S.K./287, “

Su bulanmazsa durulmaz...” S.K./324

Kal'a, içinden alınır” S.K./341,

Bugün, o rahlelerin kendi na'ş olup yatıyor; Üzerlerinde bekârlar fasulye kaynatıyor! İ.A.F.Y./146,

Cemâatin arasından "Kalırsa: El beğenir;/ Ölürsa: Yer beğenir" dört adam çıkarsa, getir! /Bırak da ölmeyi, anlat şu gördüğün kemeri; /Büyükülüğünde midir, nerededir bunun hüneri? İ.A.F.Y./190

1.1.2. İşaretledikleri Kavramlar Açısından Söz Varlığı

1.1.2.1.Özel Adlar

“Tek bir varlığı karşılayan isimlerdir.”⁶⁷ biçiminde tanımlanan özel adlar nedenli göstergeler olduğu için sözceleme öznesinin duygu ve düşünce dünyasını yansıtma işlevini de üstlenir. Safahat'ta kullanılan ve bu açıdan önemli olan özel adlar şöyle sıralanabilir:

-1. Kişi Adları

Metinlerde geçen kişi adları incelendiğinde büyük çoğunluğunun gerçek şahısların göstergeleri olduğu görülmektedir. Gerek İslam tarihine ait ve gerekse Osmanlı tarihine ait kişi isimleri karşımıza çıkmaktadır. Mehmet Akif, eserini öğretici bir söylemle oluşturduğu bölümlerde gerçeklikten yararlanmışır. Örneklemeler gerçek

⁶⁷ Muhsine Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, (1. Baskı), Eser Ofset Matbaacılık, Erzurum 2009, s.23.

olaylara dayanılarak yapıldığı için isimlendirmeler de çoğunlukla gerçek şahıslara aittir. Ertuğrul Düzdağ, “Mehmet Akif Ersoy, Safahat Edisyon Kritik” adlı eserinin sonunda “Safahat’ta Geçen İsimler” adlı bir bölüm oluşturmuştur. Bu bölümde eserde geçen isimler alfabetik sıraya göre çıkarılmıştır. Ayrıca eserde geçen özel isimlere ilişkin bilgiler de sunulmuştur.⁶⁸

Hasan K/46, Sâ’di D./1, Ayşe İS./33, İbn-i Sînâ S.K./152, Sıddîk V.K./396, Haydar S.K./424, Ömer V.K./396, Grey V.K./194, Puankare V.K./194, Ferdinand V.K./579.

-2. Din ile İlgili Adlar

Mehmet Akif Ersoy, İslamiyet’in yayılması, doğru anlaşılması için uğraş vermiş bir düşünce adamıdır. Bu düşüncesinin gereği olarak da eserlerinde dinsel bir bakış açısı da söz konusudur. Seçilen göstergeler de bu yönde olmuştur. O, inanç sahibi bir düşünür olarak kendi toplumundaki meselelere uzak kalmamış, insanına doğru olduğunu düşündüğü iletileri aktarma yolunu seçmiştir. İslamiyet’in ne olduğunu anlatmak, toplumu bu yönde eğitmek onun amaçları arasındadır. Bu nedenle İslamiyet’e ait unsurlar eserde sıkça kullanılmıştır. “*Yazınsal metinler alıcıya bir şey esinleme ve onda bir şey çağrıştırmaya gücüne sahiptir... bir bildiriye üreten özne ürettiği bildirisi ile alıcı üzerinde belirli bir etki yaratmayı amaçlar. Yani her vericinin bir niyeti vardır. Bu da metnin iletişim boyutuyla ilgili bir saptamadır.*”⁶⁹ Safahat iletişim boyutu yüksek olan bir eserdir. Çünkü doğrudan okuyucusuna yönelik olarak ele alınmış bir eserdir.

Metinlerde geçen dinle ilgili adlara bakıldığında Akif’in bakış açısını ortaya koyan isimlerin çokça kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Dilsel iletişimde göstergelerin işlevsel olduğu bilinmektedir. Yani seçilen her sözcük rastlantısal olarak değil metnin amacına uygun olarak seçilecektir.

Mevlâ S.K./355, Huda S.K./27, Allah S.K./355, Tanrı İS./46, hazret-i Hakk V.K./241, İlâhi S.K./454, Cenâb-ı Hak V.K./396, Ma’bûd S.K./19, Hakim-i Ezel V.K./119, Kur’ân V.K./702, Peygamber Ü.B.K.D./65, Nebî, Resûl-i Muhterem V.K./241, Resûl-i Ekrem V.K./278, Ömer V.K./247, Faruk V.K./243, /Ebû Ubeyde V.K./247, Yehûd V.K./224, Uzeyr V.K./224, Nasârâ V.K./224, Mesih V.K./224, Ashâb V.K./256, Cenab-ı

⁶⁸ Ertuğrul Düzdağ *Mehmet Akif Ersoy Safahat Edisyon Kritik*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1987, ss.452-464.

⁶⁹ Doğan Günay, *Metin Bilgisi*, (2. Baskı), Multilingual Yay., İstanbul 2007. s.122- 124.

Hak V.K./278, Rabb V.K./205, Hâlik-i Mübdi TYF/15, Fâtır-ı mutlak T.Y.F/20, Padişeh-i arz-ı güzîn- samediyet T.Y.F/14, Hâlik V.K./480, İsrafil S.K./108, Nazm-ı Celîl S.K./189, Buda S.K./198, Mecûsî S.K./226, Yezdân İ./1, Salîb V.K./578, Hızır V.K./215.

-3. Padişah Adları

Murad-ı Evvel V.K./579, Orhan BÜ./19, Yıldırım Han. BÜ./19, Fâtih BÜ./17.

-4. Din Adları: *İslâm Ü.B.K.D./60, Müslümanlık S.K./333, Protestan S.K./399.*

-5. Dil Adları: *Rusça S.K./279, Fransızca İ.A.F.Y./112, Çince S.K./191,*

-6. Devlet, Millet Adları: *Türk Ü.B.K.D./64, Osmanlı V.K./67, İngiliz İ.A.F.Y./113, Fransız İ.A.F.Y./113, Yunanlı V.K./671, Rus S.K./280, Tatar S.K./270, Japon S.K./433, Arab Ü.B.K.D./64, Acem S.K./431, Çinli S.K./194, Moskof S.K./260, Afganlı S.K./278.*

-7. Yer Adları

Safahat'ta yer adları çokça kullanılmıştır. Bunlar kurgulanmış değil gerçek adlardır. Gerek Akif'in yaşadığı çevre ve gerek dönemin şartları ve anlatılan olaylar sebebiyle seçilen ve metinlerde geçen yer adları gerçekte var olan adlardır. Safahat, yazıldığı döneme ışık tutması açısından önemlidir. Bu gerçeklik seçilen isimlerde de karşımıza çıkar. Akif'in sanat anlayışının bir göstergesi olan unsurlar içerisinde karşımıza çıkan yer adları da realist bir bakış açısıyla seçilen gerçek isimlerdir. En küçük çevreden en büyük çevreye kadar iletişim hâlinde bulunan bütün yerlerin isimleri bu sebeple metinlerde çok fazladır. Eserde "*Marmara sahilleri S.K./245, Kömürcüler kapısı K/34, Mahalle Mektebi V.K./434, Yatı mektepleri K/29, Ekmekçiöğlu Medresesi İ.A.F.Y./174, Mekteb-i Rüşdiyye K/45, Tıbbiye Mektebi İ.A.F.Y./135, Bâb-ı Fetva Dairesi S.K./* gibi pek çok yer ismi mevcuttur.

-8. Coğrafya Adları

Türkistan S.K./147, Avrupa S.K./275, Fatih İ.A.F.Y./52, İstanbul HA./67, Semerkand S.K./153, Buhârâ V.K./464, Fas V.K./464, Tunus V.K./464, Cezâyir V.K./464, Îrân V.K./464, Asya S.K./275, Paris S.K./321, Haydarabad S.K./227, Hindistan S.K./227, Yakacık İS./17, Yemen İS./46, Arnavutluk İS./86, Çin V.K./464, Mançurya S.K./176, İngiltere S.K./216, Arabistan S.K./275, Amasra İ.A.F.Y./10, Vefâ İ.A.F.Y./147, Bathâ V.K./270, Çamlıbel S.K./310, Taşkent S.K./148, Edirne V.K./583,

Kosova V.K./643, Rusya S.K./114, Cava V.K./464, Hittâ-i Hindî V.K./464, Sibirya V.K./464, İspanya, Mağrib-i Aksâ, Bahr-i Umman, Bahr-i ahmer, Şark-ı Aksâ, Hıyve V.K./464, Buhârâ V.K./464, Kırım V.K./464

-9. Yıldız Adları: *Süheyl V.K./51, Süreyya V.K./51, Şi'râ V.K./52, Ayyûk V.K./52, Ferkadân V.K./52, Râmih V.K./53, A'zel V.K./53.*

-10. Nehir Adları: *Tunca V.K./596, Meriç V.K./596, Kura V.K./670, Arda V.K./604.*

1.1.2.2. Cins Adlar

Bir türü karşılayan kavram işaretleri olan cins adlar da Safahat'ta kullanılmıştır. Bunları şöyle sınıflandırmak mümkündür.

-1. Meslek adları:

Meslek adlarına bakıldığında da dönemin dil özelliklerinin metinlere yansıdığı görülmektedir. Metinlerde Osmanlı Türkçesine ait terimler ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Bugün artık kültür hayatımızda olmayan kavramların isimlerinin de varlığı o dönemdeki aile ve sosyal hayata ait göstergelerdir.

Türkçe isimden ya da fiilden meslek ismi yapan /+cI/ ekiyle oluşturulan isimlerin yanı sıra yabancı dillerden alınmış terimler de bulunmaktadır. Safahat'ta kullanılan meslek adları şöyle örneklendirilebilir:

/+cI/ Ekiyle Oluşturulan Meslek İsimleri: *Eczâ+cı V.K./218, mezar+cı H/28, balon+cu B./29, salıncak+çı B./40, alettirik+çi B./21, tımar+cı İ.A.F.Y./8.*

Yabancı Dillerden Türkçeye Geçen Meslek İsimleri: *Doktor HA./1, hekim İ.A.F.Y./7, cerrah İ.A.F.Y./10, mubassır HA./36, zâbit K/29, hamal K/30, müneccim İS./19, polis S.K./213, müderris İ.A.F.Y./140, müşerrih İ.A.F.Y./143, müdekkık İ.A.F.Y./143, muallim V.K./420, mürebbî V.K./35, imam V.K./618, lala V.K./218, dadı V.K./218, kâhya V.K./218, kaptan V.K./218, Asker V.K./218,*

Tamlama Biçiminde Olan Meslek İsimleri: *baş muhassıl V.K./218, tabîb-i aîle V.K./218, Vekîl-i harc V.K./218, müdîr-i vezne V.K./218.*

-2. Hastalık adları

nezle-i sadriyye HA./1, verem HA./57, yılanlık H/7, felc S.K./377, veba V.K./247.

-3. İlaç adları

Kodein HA.

-4. Hayvan adları

Karakuş S.K./88, eşek V.K./385, deve B./30, bülbül Ç.B.S.B.C./11, köpek İS./46, karga S.K./267, tavşan İ.A.F.Y./18, tilki V.K./317, ceylan V.K./315, arslan V.K./317, bit V.K./348, sakırğa V.K./347, bukalemun V.K./394, sıçan İS./71, sığır V.K./440, baykuş Ç.B.S.B.C./11.

-5. Askerlikle İlgili Adlar

Ferîk S.K./96, asker Ü.B.K.D./16, müşirlik S.K./97, mülazım S.K./96, bâlâ S.K./89, kışla S.K./92, sipâh İS./13, piyâde D./1, karakol İ.A.F.Y./154, kumandan V.K./218.

-6. Bitki Adları: *Zencefil H/3, çörek otu H/3, biber H/3, tîrak H/7, tütün H/14, sakız H/15, balmumu H/15.*

1.2. GÖVDE HÂLİNDEKİ KAVRAM İŞARETLERİ

1.2.1. Gövde Hâlindeki Fiiller

Bir dilin temel söz varlıklarından biri olan fiiller, genellikle kök hâlinde bulunan kavram işaretleridir. Kök olarak isim türetmeye çok elverişli olmalarına karşın fiil türetme işlevi ile çok işlek olarak kullanılmazlar. Ancak az kullanılsa da fiil kök veya gövdelerinden türetilmiş fiiller de vardır. Bu fiiller Safahat'ta da kullanılmıştır.

1.2.1.1. Fiilden Fiil Yapım Ekleri ve Çatı Ekleri

/-ıksa-/ eki, kan-ıksa-r S.K./119 örneğinde kullanılmıştır.

Köpek sür-ü-r gibi insan sürüklenir mi İS./46 örneğindeki sür-ü- fiili kullanılmıştır.

/-ka-/ eki ile türetilmiş olan çal-ka-n-ır V.K./79 fiili kullanılmıştır.

İki ekin birleşmesi/kalıplaşmasıyla oluşan /-**Ik-IA**-/ eki ile türetilen **did-ik-le-r+di** S.K./88 örneği mevcuttur.

Korkmaz, çatı kavramını “Özne veya nesnenin fiilin gerçekleşmesindeki farklı durumlarını belirtmek üzere, fiil tabanına çekimden önce fiilden fiil türeten belirli eklerin getirilmesiyle meydana gelen değişik görünüşlerdeki fiil şekli”⁷⁰ olarak tanımlamaktadır.

Hengirmen ise “Eylemlerin, özne ve nesne ile arasında çeşitli açılardan ortaya çıkan bağa göre taşıdığı dilbilgisel özelliklerin genel adı” şeklinde ifade eder.⁷¹

“Bir eylemin doğal/öz katılanları dışında bir katılan; eylemine göre bir “yapan”, bir “yaptıran” ya da “ettiren” tümceye eklenebilir.”⁷² Bu bağlamda fiile eklenen ve eylemin durumunu belirten ekler çatı eki denir. Çatı kavramını Demircan şöyle tanımlar: “Sözel bilgi akışına bağlı olarak, eyleme katılanlardan yapan/etkilenen/yaptıran ile yüklem arasındaki ilişkileri belirleyen biçimlenmeye ya da eklemlemeye çatı denir.”⁷³

Çatı eklerinin işletme eki olarak değerlendirilmesini daha doğru bulan Börekçi dilbilgisi kitaplarındaki çatı ile ilgili tanımlamalardan hareketle çatı kavramını şu şekilde açıklar: “Çatı, eyleyen-eylem ilişkisini düzenleyen bir dil bilgisi ulamıdır. Bu durumda çatı ekleri, işletme eki olarak değerlendirilebilir. Ancak bu eklerin kılmama-olmama ekinden önce kullanılması, türetme eki niteliği olarak kabul edilebilir. Bu nedenle çatı eklerini fiil tabanı kuran işletme eki olarak değerlendirmek doğru bir yaklaşım olarak görülmektedir.”⁷⁴

Aslında türetme eki olmayan ve eyleyen-eylem ilişkisi kuran çatı ekleri de dil bilgisi kitaplarında yapım eki olarak gösterilmektedir. İşaretlediği eylemi öznesiyle ilişkilendiren bu ekler işletme eki niteliği taşımaktadır. Ancak dizim sırası bakımından kılmama/olmama ve fiilimsi eklerinden önce kullanılmaları bu eklerin yapım eki olarak

⁷⁰ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1992, s.35.

⁷¹ Muhsine Börekçi, “Türkçe Öğretimi Bakımından Çatı Kavramı”, V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I, 20-26 Eylül 2004, Ankara 2004, ss. 487-500.

⁷² Ömer Demircan, *Türk Dilinde Çatı*, Papatya Yayıncılık, (1. Basım), İstanbul 2003, s.10.

⁷³ Demircan, *Türk Dilinde Çatı*, s.11.

⁷⁴ Börekçi, “Türkçe Öğretimi Bakımından Çatı Kavramı”, ss.487-500.

adlandırılmalarına ve bu çalışmada da bu başlık altında değerlendirilmesine neden olmuştur.

Cümle, “özne işlevli bir katılan ile bir yüklemden oluşur. Eylemin anlattığı olaya göre cümleye bir nesne, bir yararlanan, bir araç, gibi başka eyleyenler, yer, zaman, uzaklık, yön, gibi konumlayıcılar, neden, koşul, gibi ek bilgiler katılabilir.”⁷⁵ Eyleyen-eylem ilişkisi cümle içerisinde belirlenir. Çatı kavramı da bağlam içerisinde değer kazanır.

Safahat’tan hareketle eyleyen – eylem ilişkilerini ve bu ilişkileri kuran biçimbirimleri şöyle örneklendirmek mümkündür:

1. Ø Etkenlik

Fiillerin çatı eki almamış biçimleri etken olarak adlandırılır. Etken çatı öznenin işi yapan konumunda olduğu fiil biçimidir.⁷⁶ Bu çatıda özne gerçek özne konumundadır.

*Sa'dî di-ø-yor ki: "Bir gece biz kârbân ile
Âheste-seyr iken yolumuz düş-ø-tü bir çöle.
Sür'atle tayyiçin o beyâbân-ı vahşeti,
Hep yolcular fedâ ed-ø-erek istirâhati,
Git-ø-mektelerdi. Bir aralık bende meşye tâb,
Hiç kal-ø-mamış ki düş-ø-müşüm artık zebûn-i hâb.
Âvâre bir piyâdeyi bekle-ø-r mi kâfile?
Nâçâr şedd-i rahl ed-ø-ecek tâ be-merhale.
Dur-ø-muş, di-ø-yordu, bir de uyandım ki, sârban:..(D.)*

2. Ettirgenlik /-Dır-/ , /-r-/ , /-t-/

Ettirgen fiil çatısı “geçişsiz fiilleri geçişli hâle getirirken geçişli fiillerde de öznenin işi bir aracı kullanarak yaptığını daha doğrusu yaptırdığını ifade ederler. Yani

⁷⁵ Demircan, *Türk Dilinde Çatı*, s.9.

⁷⁶ Muhsine Börekçi, *Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1995. s. 50.

ettirgen çatı yüklem fiilin hem bir nesne almasını hem de gerçek özne ile birlikte bir de içe yerleşik (embedide) özne kullanılmasını sağlar.”⁷⁷

/-Dır-/

Hem ne için /Beni yıllarca barın**-dirmiş** olan bir yerden, /"Öleceksin!" diye koğmak? HA./44

Koş**-tur**-unuz bir araba. HA./63

Tuttu bin**-dir**-di çocuklar sararak her yerini, /Öptüler girye-i matem dökerek gözlerini: HA./66

-Ne dırlanıp duruyor? Sus**-tur**-un canım su pisi! İS./49

/-t-/

Vehleten âvâre bir seyyahı yollar kork**-ut**-ur;... D./15

/-r-/

Hayâl otuz sene evvelki hâli pîşimden /Geç**-ir**-di, başladım artık yanımda görmeye ben:/... F.C./24

3. -Ø-, -II-, -n- Edilgenlik

Öznenin işi yapan değil de yapılan edilen konumunda olduğu çatı biçimidir. Bu yapıda nesne dilbilgisel olarak özne konumundadır.

-Ø-

Omuzdan in**-Ø**-di hasır... H/27

-II-

Sok**-ul**-du kimbilir ordan da hangi bir bucağa. H/23

-n-

Önümde bir meydan /Görü**-n**-dü; F.C./16

⁷⁷ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s. 51

4. -l-, -ş-, -n- Dönüşlülük

“Bu ek, eylem kök ya da gövdesine gelerek kavramın özneye döndüğünü belirten dönüşlü çatı kurar.”⁷⁸

/-n-/

*bak-**ın**-dımsa da... S.K./103*

*Üç buçuk yıl bana katla-**n**-dı bu mektep, üç gün /Daha katlansa kıyamet mi kopar? HA./43*

/-l-/

*Cihân yıkılsa, emin ol, bu cephe sars-**ıl**-maz! Asım.*

/-ş-/

*Diriler koşmadı imdadına, sen bari yet-**iş**... Ü.B.K.D./3*

*Utanmadan çıkıyor, içtihadı kalk-**ış**-ıyor! V.K./366*

5. /-ş-/ Karşılıklılık

Aynı eylemin iki özne tarafından karşılıklı olarak yapıldığını ifade eden çatı ekidir. Cümlede asıl özne söz dizimine göre ortaya çıkar. Diğer özne ise tümleş konumundadır.

*Her lâhza boğ-**uş**-makla geçip devr-i hayâtı... T.Y.F/58*

*Öyle ya, bizler de kendi fikrimizi Çıkarmış olsak eğer, şimdi, kuvveden fi'le, Kucakla-**ş**-ır medeniyetle din tamâmiyle. V.K./364*

*Vâkîâ Rusça konu-**ş**-tuk, yine külhani, fakat, /Seslerin tavrına çoktandır edermiş dikkat. S.K./279*

6. /-ş-/İşteşlik

İşteşlik çatısı aynı işi aynı zamanda birden çok öznenin yaptığı durumlarda eylemin durumunu ifade eder. Eylemde birliktelik söz konusudur. Birliktelik tümleşler ve zarflarla da sağlanır.

*Düşmesin aman, yap-**ış**-ın! V.K./473*

⁷⁸ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s. 53.

Fuhşu, bir de ilhâdı; Kap-ı ş-tı bunları "yirminci asrın evlâdı!" V.K./550

1.2.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

Yukarıda ifade edildiği gibi fiiller türetmeye elverişli oldukları kadar türetilmeye elverişli değildir. İsim kök, köken veya gövdeleri genellikle yardımcı fiillerle fiile dönüştürülür. Ancak fiilden isim türeten çok veya az işlek ekler de vardır. Safahat'tan hareketle isimden türetilmiş fiil gövdeleri şöyle örneklendirilebilir:

1. /+A-/

bez+**e**-nmiş S.K./445

2. /+Al-/

düz+**e-l-t** İ.A.F.Y./82

3. /+(A)r-/

kaba+**r-** Ü.B.K.D./5

4. /+DA-/

Bu ek ile işaretlenmiş olan al+da- fiili artık arkaik olup Safahat'ta da "al-da-t-" biçiminde köken olarak kullanılmıştır.

al+**dattım** S.K./324

5. /+IA-/

iler+**le** V.K./131

6. /+IAn-/

can+**lan**-dı S.K./265

7. /+IAş-/ /+la-ş/

uzak+**laş**-tı H/25

8. /+k-/

gec+**ik**-me İ.A.F.Y./208,

1.2.2. Gövde Hâlindeki İsimler

1.2.2.1. Fiilden Türetilmiş İsim Gövdeleri

İsimler türetilmeye elverişli kavramlardır. Bunun sonucu olarak da hem fiil hem de isim köklerinden isim türeten pek çok yapım eki vardır. Bunlar Safahat'tan hareketle şöyle örneklendirilebilir:

1. /-A/

yar-a S.K./277

2. /-gara/

yay-gara İS./72

3. /-ç/

kıl-ıç S.K./92, iğren-ç S.K./367

4. /-Ar/

değ-er H/18

5. /-cA/

düşün-ce V.K./346

6. /-gA/

süpür-ge İS./53

7. /-gI/

gör-gü K.İ./1.

8. /-GIIn/

sür-gün İS./46 ,

9. /-(y)I/

Uy(u)k-u F.C./24, ört-ü H/29

10. /-k/

uza-k H/25, sar-ık F.C./24

11. /- Ak/

bıç-**ak** Ü.B.K.D./49, dur-**ak** S.K./313

12. /(A)-m/

uçur-**um** S.K./405

13. /-n/

yığ-**ın** S.K./421

14. /-ış/

bak-**ış** K/42, kurtul-**uş** D./25, anla-**yış** İ.A.F.Y./73

15. /-mece/

çek-**mece** H/17

16. /-ce/

eğlen-**ce** B./31

17. /-gıç/

başlan-**gıç** S.K./78

18. /-AnAk /

gör-**enek** S.K./380

19. /ebe

göç-**ebe**

20. /-lAş/

uzak-**laş** H/25

21. /-(I)k/

kaz-**ık** İS./67, oy-**uk** İS./55

1.2.2.2. İsimden Türetilmiş İsim Gövdeleri**1. /+(ş)Ar/**

İsimden sıfat ve zarf yapan ek olarak örnekleri mevcuttur.

bir+**er** bir+**er** V.K./614, beş+**er** on+**ar** H/17

2. /+CA/

ağır+**ca** V.K./396

zor+**ca** K.İ./82

çılgın+**ca** HA./53

3. /+DAn/

eski+**den** S.K./112

4. /+cA+cIk/

usul+**ca+cık** İS./56

5. /+cAk/

Araç ismi yapmasının yanı sıra küçültme ve üsteleme işlevleriyle de kullanılan bir ektir.

oyun+**cak** B./29, yavru+**cak** K/38, şimdi+**cek** İ.A.F.Y./202, kerre+**cık** S.K./1.

6. /+CI/

Aslında isimden sıfat yapım ekidir.

yol+**cu** V.K./316 peşin+**ci** H /16, yaban+**cı** İ.A.F.Y./178

7. /+DAş/

din+**daş** S.K./216

8. /+dUz/

gün+**düz** S.K./148

9/+ncI/ sıfat yapan bir ektir.

bir+**inci** V.K./320, üç+**üncü** V.K./321

10. /+A/ İsimden sıfat yapan bir ektir.

çift+**e** B./29

11. /+cIk/

azı+cık H/1, aba+cık K.N./13

12. /+ki/

bugün+kü V.K./420

13. /+II/

İsimden sıfat yapım ekidir.

zarar+lı K/18 uğur+lu K./10, şan+lı K.İ./ 2

14. /+leyin/

sabah+leyin H/18

15. /+IIK/

korku+luk İS./ 52, aydın+lık BÜ./14, yeni+lik S.K./380

16. /+luk/

on+luk B./18

17. /mAn/

koca+man B./18

18. /AğAn/

ol-ağan K.İ./ 87

1.3. BİRDEN FAZLA KAVRAMIN BİRLEŞTİRİLMESİYLE OLUŞTURULMUŞ KAVRAM İŞARETLERİ

1.3.1. Birden Fazla Anlam Ögesinin Birleşmesiyle Oluşan Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

Türkçede birleşik fiil olarak adlandırılan yapılar, birden fazla ögenin birleşmesiyle oluşarak tek bir eylemi ifade eder. Yani genel olarak tek bir olma- olmama, kılma- kılmama durumunu sözcük öbekleriyle karşılama söz konusudur. “*İster bir tarafı isim ister bir tarafı fiil olsun her birleşik fiil bir tek kavramı karşılar.*”⁷⁹

⁷⁹ Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, (2. Baskı), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1992, s.257.

Birleşik fiillerde anlam değişmesi söz konusudur. Fakat bu anlam değişmesi “*mutlak değildir, Bazan kelimeler mânâlarını büsbütün kaybettikleri gibi bazen de sadece birinin mânâsı ortadan kalkar.*”⁸⁰ Bu tür genel fiil deyimleri çeşitli yapılarla oluşturulurlar.

1.3.1.1. İsim +Yardımcı Fiil Yapılı Fiiller

Türkçedeki –et,-eyle, -kıl, -ol, yardımcı fiillerinin yanı sıra –bul, -gör, gibi fiiller de yardımcı fiil olarak kullanılırlar. Yabancı dillerden alınmış sözlük biçim birimleri, bu tür yardımcı fiillerle birleşerek fiil gövdesi oluştururlar. Safahat’ta da Osmanlı Türkçesi’nde kullanılan bu fiilleştirme biçiminin örnekleri sıkça kullanılmıştır:

*Semâ-peymâ iken râyâtımız tuttun **zelîl ettin**; Mefahir bekleyen âbâdan evlâdı **hacîl ettin**; Ne âlî kavm idik; hayfâ ki sen geldin **sefîl ettin**; Bütün ümmîd-i istikbâli artık **müstahîl ettin**; Rezîl olduk... Sen ey kâbûs-i hunî, sen **rezil ettin!** İS./5*

***Tecessüd eylemiş** gûyâ ki subhun rûh-i mahmûru; /Semâdan yâhud inmiş hâke, Sinâ-reng olup, Dîdâr! F.C./5*

*Geçende, Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesiyle, /bizim eski âşinâlardan bir attarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni **da'vet ederdi** dükkânına. H/1*

*Hanım, geçer, **nefes ettir**... H/11*

*Hasan'la karşılaşırken bu sahne **oldu hazin**:/ Evet, bu yavruların hepsi, pür-sürûd-i şebâb,/ Eder dururdu birer âşiyân-ı nûra şitâb. K/46*

*Fukaranız **kılıyor**, aklına geldikçe **namaz**; /Ağniyânızda da, hiç yoksa zekât olsa biraz. S.K./138*

*Fezâ-yı ma'bedin encüm-nümâ meşâ'ilini, /O lem'a lem'a dizilmiş ziyâ kavâfilini /Görünce **geldi** çocukluk zamanlarım **yâda**... F.C./19*

*Hayâl otuz sene evvelki hâli **pîşimden** /Geçirdi, başladım artık yanımda görmeye ben:/ ...F.C./24*

***Tezelzül veriyor** arşa enîn! S.K./458*

⁸⁰Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, XV. Yüzyıl Gramer- Metin-Sözlük, (1. Baskı), Enderun Kitabevi, İstanbul 1994, s. 141.

Şu, sütunlar ana divârına bağlanmak için, /Ara yerlerden atılmış müteaddid kemerin /Konarak sırtına şahin gibi durmakta olan / Kubbeler yok mu ya? Onlar buna **vermez meydan**. S.K./51

Medeniyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin en yükseği, **lâkin**, heyhat, /Sizde [o] değil hiç böyle, belki [o] tamâmen aksi: /En fena bir **cereyan gösteriyor** en iyisi. S.K./132

Evet, bilseydik, /Çâre yok, **gösteremezdik** bu kadar **sersemlik**. S.K./ 186

Küfr olur, başka değil, kavmini **sürmek ileri!** Ü.B.K.D./56

Şöyle **gözden geçse** bir hilkat temâşâ-hânesi: /Çıkmıyor bir zerre fa'âliyyetin bîgânesi. D./24

Vakit kazanmak için isterim yavaş gitmek. İ.A.F.Y./29

Ağzı meyhâneye rahmet okuturken, hele bak, /Bana gelmiş de **şerîatçı kesilmiş...** Avanak! K.İ./70

1.3.1.2. Nesne +Fiil Kalıplaşmasıyla Oluşan Fiil Deyimleri

Nesne ve fiilin bir araya gelerek genel anlamlı fiil deyimi⁸¹ oluşturdukları bu yapıda nesne ve fiiller geçici değil kalıcı bir kavram ilişkisi kurarlar.

Nesnesi Yalın Durumda Bulunan Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

Öbek öbek yere çökmüş kömür çeken develer... /Ferâğ-ı bâl ile birden **geviş getirmedeler**. B./30

Muzaffer ordusu hakkıyla **intikam alıyor**: /Çoluk, çocuk, kadın, erkek, ne bulsa parçalıyor. V.K./585

Nesnesi Yükleme Hâli Eki almış Olan Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

-Uzatma **gör işimi!** H/6

Kudretim yetse eğer, on yedisinden yukarı, /Üdebâ nâmına kim varsa, huduttan dışarı /Atarım taktırarak boynuna bah-nâmesini; /Okuyan yaftayı elbette **çıkarmaz sesini**. S.K./401

⁸¹ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s.123.

Nesne+fiil +betimleme fiili

Namâza durdu mu, hâliyle koyverir peşimi, Dalar giderdi. F.C./22

Durmasın sonra kazan kaldıradursun ordu, /Düşmanın safları çiğner bu mukaddes yurdu. S.K./361

1.3.1.3. Özne+Fiil Kalıplaşması ile Oluşmuş Fiil Deyimleri

Özne görünümündeki sözcüğün fiille kalıplaşması sonucunda ortaya çıkan bu yapı özne-fiil kalıplaşması ile oluşan genel anlamlı fiil deyimi oluşturur. Bu yapılarda “özne olan sözcük genellikle üzerine iyelik eki alır. Bu iyelik eki cümledeki asıl öznenin kim olduğunun da bir göstergesidir.”⁸²

Benim de yandı içim anlayınca derdinizi... K/19

En büyük düşmanıdır rûh-i Nebî tefrikanın; /Adı batsın onu İslâm’a sokan kaltabanın! Ü.B.K.D./60

1.3.1.4. Zarf+fiil Tamlaması Biçimindeki Fiil Deyimleri

Tepeli, zarf tamlamasını şöyle tanımlamaktadır: “Aralarında belirten belirtilen, niteleyen nitelenen, tamlayan tamlanan ilişkisiyle kurulmuş kelime gruplarına genellikle tamlama denilmiştir. Tıpkı isim ve sıfat tamlamaları gibi aralarında bir belirten-belirtilen ilişkisi olduğu için bu yapılara da zarf tamlaması denilmesi uygun olacaktır.”⁸³

“Zarflar fiilleri, sıfatları ve yine zarfları herhangi bir ek almadan belirten sözcüklerdir.”⁸⁴“Zarflar niteleme ve belirtme durumuna göre sınıflandırılırlar.”⁸⁵ Safahattan hareketle zarfları şöyle sınıflandırmak mümkündür.

-1. Durum Zarfları

Fiili, durum bakımından niteleyen zarflar, bu tür kullanımlarda fiil deyimi oluştururlar.

daha yüksek, daha vâsi' dur- S.K./40-, mahv-ı temâşâ kal- S.K./58,

⁸² Funda Kara, *Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2001, s. 136.

⁸³ Yusuf Tepeli, “Türkiye Türkçesinde Zarf Tamlamaları”, *K.K.E.F. Dergisi*, Erzurum 2009, ss.35-56.

⁸⁴ Tepeli, ss.35-56

⁸⁵ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.101

-2. Nitelik Zarfları

"Böyle gördük dedemizden!" diye izmihlali /Boylayan bir sürü milletlerin olsun hâli, /İbret olmaz bize, her gün okuruz **ezber** de! S.K./187

-3. Nicelik Zarfları

Sıfatları, zarfları, fiilleri nicelik bakımından niteleyen sözcükler nicelik zarfları olarak adlandırılabilir.⁸⁶

Zavallı köylüye, ilkin, **epeyce** sövmüşler; işitmemiş... V.K./520

—Gâlibâ **epeyce** uzak... Değil mi? İ.A.F.Y./149

Şu ihtirasa uyup **az** mı verdiniz kurban? V.K./496

Müslüman unsuru **az çok** uyanıktır orada; /Biz de ancak bunu tezyîd ediyorduk arada. S.K./133

Demek ki: **Hayli** mühimdir bunun da tedkîki. İ.A.F.Y./80

Hayâl otuz sene evvelki hâli pîşimden /Geçirdi, başladım artık yanımda görmeye ben:/ Beyaz sarıklı, temiz, yaşça elli beş ancak; /Vücûdu zinde, fakat saç, sakal **ziyâdece** ak; /Mehîb yüzlü bir âdem: Kılar edeble namaz; /Yanında bir küçücek kızcağızla **pek** yaramaz /Yeşil sarıklı bir oğlan ki: başta püskül yok. /Îmâmesinde fesin bağlı sade bir boncuk! /Sarık hemen bozulur, sonra şöyle bir dolanır; /Biraz geçer, yine râyet misâli dalgalanır!/Koşar koşar duramaz, âkıbet denir "âmîn"/Namaz biter. O zaman kalkarak o pîr-i güzîn, /Alır çocukları, oğlan fener çeker önde, /Gelir düşer eve yorgun, dalar **pek** âsûde /Derin bir uykuya... F.C./24

-4. İşteşlik/Beraberlik/Karşılıklılık Zarfları

...Gel bir de **beraber** görelim.. S.K./31

Boşarım, evlenirim bahsini artık kapa da, /Hak ne verdiyse yiyip hoş geçinin **bir** arada. K.İ./84

-5. Zaman Zarfları

Fiili zaman bakımından özelleştiren sözcüklerdir. Zaman Tümleci yüklemi tümlerken zarflar, fiili niteleyen-belirten sözcüklerdir.

⁸⁶ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.117.

-6. Tezlik Zarfları

Safahat'ta tezlik zarfları çok sık kullanılmış sözcük türlerindendir. Türkiye Türkçesinde tezlik tasvir fiili –ver fiilinin bağ fiil yardımıyla ana fiile bağlanmasıyla ifade edilen tezlik, ayrıca zarflarla da sağlanmaktadır.⁸⁷ Safahat'ta da Türkiye Türkçesinde olduğu gibi bu sözcükler sıkça kullanılmıştır.

...Şifa hazinesi **derhal** oluk oluk akacak. V.K./216

Ey cemâat, uyanın! Yoksa, **hemen** gün batacak. /Uyanın! Korkuyorum: Leyl-i nedamet çatacak! S.K./352

Haydarâbâd'a yetiştim ki, bütün Hindistan, /"Verdi kaanûn-i esasiyi nihayet Sultan!" Diye **birdenbire** çalkandı. S.K./227

Kahraman milleti gördün ya: Biraz silkindi, /Leş yiyen kargaların sesleri **birden** dindi! S.K./267

"Dayan o yanki başından Ömer! Tutundu Memiş!" Bakardınız ameliyyâta **çarçabuk** bitmiş!

Ağırca davranıyorsun... Biraz **çabuk** yürüsek... İ.A.F.Y./28

Ansızın başladı beynimde ümidin, ye'sin, /Doğduğumdan beri hiç görmediğim bir harbi... S.K./230

-7. Sürerlilik Zarfları

Fiile sürerlilik anlamı katan zarflardır. Bütünce de söylemin özelliği gereği vurgulama, pekiştirme ve üsteleme gibi özellikleri bünyesinde bulundurmaktadır. Bu bakımdan sürerlilik zarfları fiile bir bakıma üsteleme anlamını da katar.

Bunu ummazdın a **hiç**... S.K./266

Sormayın gördüğüm âlemleri, **hiç** söylemeyim: /Yâdı temkinimi sarsar da kan ağlar yüreğim. S.K./150

Son siyâsetse bu, **hiç** böyle siyâset yürümez. S.K./338

El ele verip, ezelde çizilmiş bir istikâmetle, /Kemâl-i mümkinini idrâke doğru **hep** koşuyor; /Fezada füşhati gördükçe büsbütün koşuyor! V.K./41

⁸⁷ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.117.

Yalınız gösterilen yol tutacak yolsa gider; /Hissidir çünkü onun azmine **dâim** rehber. S.K./408

...Zulmetle **dâima** yarışır... V.K./96

Haydi öyleyse çocuklar, **ebediyyen** âzâd! S.K./313

Kömürcüler kapısından girince biz, develer /Kızın merâkını celbetti, **dâima da** eder: /O yamrı yumru beden, upuzun boyun, o bacak, /O arkasındaki püskül ki kuyruğu olacak! K/34

Hem de derdi ki: "Çok Uğurlu bir küfedir, kalmadım **hemen** yüksüz... K./10

-8. Göreceli Zaman Zarfları

Fiilin zamanını belirli, sınırlı bir zamanı esas alarak niteleyen sözcüklerdir.⁸⁸

Mahalle mektebidir işte en birinci adım; Fakat; bu hatveyi **ilkin** tasarlamak lâzım. V.K./434

Bu neden? Çünkü nikâhın sonu **ergeç** boşamak; /Yahud akşamki gelenler gibi hırgür yaşamak!

Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir: "Bu gece, /Sizinle câmi'e gitsek çocuklar **erkence**, /Giderseniz gelin amma namazda uslu durun; /Merâmınız yaramazlıksa işte ev, oturun!" /Deyip alırdı beraber benimle kardeşimi. F.C./21

Hah! Bulduk: Tokatlıyan'da, yarın, toplanır beş altı kopuk, Birer kadeh biradan sonra davranır **erken**, Omuzlayıp kırarız bâb-ı içtihadı hemen. V.K./357

Çünkü efkâr-ı umûmiyye aleyhinde bütün; /Çünkü yerleşmek için gezdiği yerlerde fûnûn, /**Önce** gayetle büyük hürmet arar, **sonra** sükûn, /Asr-ı hâzırda geçen fenlere sahip denecek, /Bir adam var mı yetişmiş içinizden bir tek? S.K./389

-9. Yer- yön Zarfları

Yer- yön isimlerinin /+GArU/- ArI/ ve /+AgU-Agı/ yönelme ekleri ile kalıplaşmasından oluşan ileri, yukarı, aşağı, geri zarfları fiillere yön kavramı katarak bir bakıma yeni fiiller oluştururlar.⁸⁹

⁸⁸ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.119.

⁸⁹ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.119.

Şimdi, bir kavmin içinden mütefekkir geçinen /Zümre evvelce bu "mâhiyyefi takdir ederek, /Sonra kaç safhası mevcûd ise tenvir ederek, /Çekecek oldu mu önden o İlâhî feneri; /Arkasından da cemâat **yürür** artık **ileri**. S.K./411

Küfr olur, başka değil, kavmini **sürmek ileri**! Ü.B.K.D./56

Didinmeden **geri durmaz** nücûm-i gîsû-dâr; /Bütün alm teridir durmayıp yağan envâr! V.K./26

-10. Durum Sözcelerine Gönderimde Bulunan Zarflar⁹⁰

Durum sözcelerine gönderimde bulunan “böyle, şöyle, öyle” sözcükleri genellikle yüklemi belirtir. Ancak sıfatın ya da zarfın anlamını pekiştiren zarf olarak da kullanılırlar.⁹¹

Hey gidi vurdum duymaz! / **Öyle** dalgın ki, meğer sûrunu İsrâfil'in, / İşitip, yattığı yerden azıcık silkinsin! S.K./108

Çerge hâlinde" dedim... Korkarım ondan da tebâh: /Yurdunuz bir çökecek olsa, iyâzen-billâh, /**Öyle** iğrenç olacak akıbetin manzarası! /Ki tasavvur bile vicdanlar için yüz karası! S.K./367

O rasad-hâne-i dünyâ, o Semerkand bile; /**Öyle dalmış** ki hurâfâta o mâzîsiyle: /Ay tutulmuş, "Kovalım şeytanı kalkın!" diyerek, /Dümbelek çalmada binlerce kadın, kız, erkek! S.K./153

-11. Üstünlük Zarfları

Esiri öldürüyor, bak ki, zulmün **en** koyusu! V.K./595

Medeniyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin **en** yükseği, lâkin, heyhat, /Sizde değil hiç böyle, belki tamâmen aksi: /**En** fena bir cereyan gösteriyor **en** iyisi. S.K./132

-12. Üsteleme Zarfları

Daha kuvvetleniyor kanla sulanmış toprak: /Ekilen gövdelerin hepsi yarın fışkıracak! S.K./121

⁹⁰ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.116.

⁹¹ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.116.

Mü'minlere imdâda yetiş merhametinle, /Mülhidlere lâkin **daha çok** merhamet eyle: /Gümrahlarındır ki karanlıklara dalmış, /Bir rehber olur necm-i emel yok da bunalmış! T.Y.F/61

Müslümanlık sizi **gayet** sıkı, **gayet** sağlam, /Bağlamak lâzım iken, anlamadım, anlayamam, /Ayrılık hissi nasıl girdi sizin beyninize? S.K./333

Müslüman unsuru **gayet geri**, **gayet cahil**. S.K./177

...Sesi **pek** müdhiş öter sonra kulaklarda çanın! S.K./348

Şehirden kaçmak isterken sular zaten kararmıştı; /**Pek** ıssız bir karanlık sonradan vâdîyi sarmıştı. BÜ./2

Bu da **gayetle** tabî'î, koşanıdır meydan; /Yaşamak hakkını kuvvetliye vermiş Yaradan. S.K./346

Hem **ne** garîb, Hadîsi vaz' ediyorken sevâb uman bile **var**! V.K./332

Bembeyaz lihye-i pâkiyle, beyaz destarı, / O mehîb alnı, o pek munis olan didârı, /Her taraftan kuşatıp, bedri saran hâle gibi, / **Ne** şehâmet, **ne** melâhat veriyor, yâ Rabbi! S.K./72

-13. Soru Zarfları

Hasta canlandı, **ne** dersin? S.K./265

İyi amma **nereden** bitti bu kurnaz câsûs? S.K./262

Bu i'tirâzı **niçin** salladın muhâkemesiz?... İ.A.F.Y./32

...Ayrılık hissi **nasıl** girdi sizin beyninize? S.K./333

Ne oldu şimdi aceb, kim bilir, zavallı Hasan? K/32

1.3.1.5. Çekimli İsimlerin Fiillerle Oluşturdukları Birleşik Fiil Deyimleri

Fiil deyimlerinin oluşma yapılarından birisi de durum eklerinin geldiği Türkçe veya yabancı dillerden alınmış isimlerle fiillerin çeşitli anlam ilgisi kurarak oluşturdukları yapıdır.

-1. Yaklaşma Durumu Ekiyle Oluşturulmuş Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

Lâkin işin berbâdı: /Mütefekkir geçinenlerdeki taşkınlıktan, /Geldi efkâr-ı umûmiyyeye muhlik bir zan: /"Bu fesadın başı hep fen okumaktır" dediler; /Onu **mahvetmeye kalkıştılar** artık bu sefer. S.K./387

-Bırak hanım, o çocuktur, **kusura bakmam** ben... K./14

-2. Ayrılma Durumu Ekiyle Oluşturulmuş Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

Sustu herkes duyunca feryadı, /Kimsecikler **yerinden oynamadı**. İS./84

Epeyce fâsıladan sonra geldi başka biri: /-Genişçe bir hasırın var mı? Neyse hem değeri, /Cenâze sarmak içindir, eziyyet etme sakın! /Mahallemizde beş aydır yatan o hasta kadın /Bugün, sabahleyin artık **cihandan el çekmiş...** H/18

Ridâ-yı leyli henüz açmamıştı dest-i semâ; /Sabâ da **hâb-ı sükûndan ayılmamıştı** daha, /Fezâ-yı rûhda aksetti, es-salâ-perdâz /Müezzinin dem-i mahmûru, bir hazin âvâz. F.C./14

Hayâl otuz sene evvelki hâli **pîşimden /Geçirdi**, başladım artık yanımda görmeye ben:/... F.C./24

O birkaç hayme halkından cihangîrâne bir devlet /Çıkarmış, bir zaman dünyâyı lerzân eylemiş millet; Zaman gelsin de görsün böyle dünyâlar kadar zillet, Otuz üç yıl devam etsin, **başından gitmesin** neket... İS./3

Cemâ'at, elverir artık, bu **uykudan uyanın**, /Hudâ rızâsı için, dünkü hâdisâtı anın! V.K./458

-3. Bulunma Durumu Ekiyle Oluşturulmuş Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

Hind'i baştan başa gezmekti muradım, lâkin, /Nerde olsam, beni ta'kîbi yüzünden polisin, /Takatim bitti de **vazgeçmede muztar kaldım**; /Kaldım amma yine her mahfile az çok daldım! S.K./213

-Ne çâre! Kısmeti bir **böyle günde ölmekmiş**. H/19

Bu "her giren" le, tabî'î, tutunca it damarı, /Mukaddesata kadar saldıran beş on çomarı, /Hesaba katmayı hiçbir zaman düşünmüyorum:/ O tasmasızlara insan **demekte ma'zûrum**. V.K./449

-4. Sınırlandırma Durumu Ekiyle Oluşturulmuş Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

*Bu ağır zillate **ukbâya kadar** mahkûmuz... S.K./224*

-5. Hedef Durumu Ekiyle Oluşturulmuş Genel Anlamlı Fiil Deyimleri

*Ömer bu sözde iken İbn-i Avf olur zahir,/ Hemen **rivayete başlar** hadîs-i tâûnu, Ebû Ubeyde tabî'î susar duyunca bunu. V.K./255*

*Herif **düşünmeye başlar** eder de hâle nazar:... V.K./318*

*Fukaranız kılıyor, **aklına geldikçe** namaz; /Ağniyânızda da, hiç yoksa, zekât olsa biraz. S.K./138*

*Cesaretin medenî şekli işte böyle olur; **Uzun düşünmeye gelmez**, karârımız bozulur. V.K./361*

*Ma'amâfih yeniden bir bakalım dikkatle: /Hükmü kat'î verelim, **etmeye gelmez acele**. HA./8*

1.3.1.6. İsim-fiil +Yardımcı Fiil Biçimindeki Fiil Deyimleri

İstek ifade eden bir yapıdır.

*-Zavallı saklanıyor: hâli **görmek istemiyor!** İ.A.F.Y./183*

*Bu hâtırât ile kalbimde başlayınca melâl, /**Oturmak istemez oldum**, kıyâm edip derhâl; /-Yüzümde âleme nefrin, içimde şevk-i memât; /Gözümde içyüzü dehrin: Yığın yığın zulümât!-/Bulunduğum o mukassî mahalden ayrıldım. H/31*

1.3.1.7. Zarf-fiil +Fiil Yapısındaki Birleşik Fiiller

Fiillerin /-Ip/ bağlama zarf-fiiliyle birleştirilmesiyle oluşturulan bu yapıdaki yineleme, pekiştirme⁹² ifade eden birleşik fiiller Safahat'ta da kullanılmıştır.

-1. Sürerlilik Fiilleri (...Ip dur-, ...Ip git-)

*Taşarken haşrolup beynimden artık bin müselsel yâd, /Zalâmın sînesinden fışkıran memdûd bir feryâd, /O müstağrak, o durgun vecdi nâgâh öyle coşturdu: /Ki vâdiden bütün, yer yer, eninler **çağlayıp durdu**. BÜ./6*

⁹² Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.165.

Kıyâm-ı haşre kadar, belki **tütmeyip duracak!** V.K./673

Fakat bu levha-i handâna karşı, pek yaşlı, /Bir ihtiyar kadının koltuğunda gür kaşlı, /Uzunca saçlı güzel bir kız **ağlayıp duruyor.** B./36

Fakat bu maskaralıklar **devam edip gitmez;** "Adam, benim neme lâzım!" demekle iş bitmez. V.K./395

Varmak istersen -diyor Sa'dî- eğer bir maksada, /Tuttuğun yollar tükenmekten muarrâ olsa da; /Şedd-i rahl et, **durmayıp git,** yolda kalmaktan sakın! D./3

Bekayı gaye sayanlar **koşup ilerlemede;** /Yolunda zahmeti rahmet bilip müzâhamede. V.K./131

-2. Pekiştirme Fiilleri

Değil ki "dön!" diye binlerce yalvaran geride; /Dikildi karşına ecdadının mekâbiri de;/ "Yolumda durma kaçarken!" dedin, **basıp geçtin.** V.K./177

Kim ne söylerse, hemen **el vurup alkışlanacak...** S.K./303

1.3.1.8. Sıfat-fiil +Yardımcı Fiil Biçimindeki Birleşik Fiiller

-1. Bitirme Fiili: /-mİş ol-/

Söylemiş olaydık bir.../ ...K/29

...ne kadar **beklemiş** olsan... S.K./325

...Okun**muş** olmalı ha!.../ H/7

-2. Alışkanlığı Terk Etme Fiili (/mA-z ol-/)

Yukarda **çıkamaz olur,** şimdi, yolcunun nefesi; Tabîatiyle durur hastanın da inlemesi! V.K./316

İçimde cûş ederek lücce lücce istiğrâk, /Ezânı **beklemez oldum;** açılmadan âfâk, /Zalâmı sineye çekmiş yatan sokaklardan Kemâl-i vecd ile geçtim. F.C./15

-3. Niyet -Tasarlama Fiili: (/AcAk ol-/)

Aceb, nümûne-i ekvân olan bu, zâten ufak, /Vücûdu nâ-mütenâhî **küçültecek** olsak? V.K./88

Sakırgadan daha iğrenç öbek öbek türüdü, Vücûd-i milleti son günler öyle bir bürüdü: Ki davranıp o tufeylâtı ansızın **koğacak Olursa** kurtulacak belki.. V.K./347

-4. Yineleme /Alışkanlık Edinme Fiili: (/Ar ol-/)

Cûşa geldikçe fakat aynı teraneyle cihan, /**Görür oldum** dönen işlerde Yedu'llâh'ı nihan. S.K./237

1.3.1.9. Betimleme Fiilleri (Tasviri Fiiller)

-1.Tezlik, Önemseme Fiili: (/-(y)I +ver-/)

Çay semâverlerinin hepsini birden yıkarak, /Rusu **gırtlaklayıvermez mi?** S.K./280

O sadâ işte benim gayret-i dîniyyemdir,/ **Coşuvermez mi**, içim sanki yanardağ kesilir; /Yeniden davranırım, eğlenemem bir yerde. S.K./80

Etme, yazıktır, olmaz; /Garba **tevcih ediver**, gel onu sen şimdi biraz: S.K./18

Şimdi ey sevgili kaari', azıcık vaktin eğer, /Varsa -memnun olacaksın- beni **ta'kîb ediver**. S.K./28

Silâhı kullanan Allah, hududu bekleyen O; /Levâzımın bitivermiş, değil mi? /Ekleyen O! V.K./213

Ne felâket: **Dönüversin de** mesâcid ahıra, /Hırvat'ın askeri tepsin çıkıp üstünde hora! Ü.B.K.D./16

Nasıl olmuş da o fâzıl medeniyet, o kemâl, /Böyle bir kavmin içinden **doğuvermiş** derhâl? S.K./422

-2. Yeterlilik Fiili: (/-(y)A bil-)

Fiile (/A+) bağ-fiili ile bağlanan 'bil-' yardımcı fiili ile gücü yetme, muktedir olma kavramı ifade edilir.⁹³

Ölüm kolay... Diyebilsek sonunda: "'Kurtulduk!" V.K./460

Ayıldı farz edelim... Yığmadıkça bir tarafa, /Şu gördüğün kara taşlar kadar kesif altın, /Nasıl **temizliyeblisin**, nasıl yıkıp çıksın? İ.A.F.Y./63

⁹³ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.169.

Eğer hayâtını kasdeyliyorsanız vatanın: /Bakın, anâsır-ı İslâm'ı hangi rabitanın /Devamı **bağlıyabilmiş** bu müşterek vatana? V.K./443

-3. Yetersizlik Fiili: (/-(y)A +Ø –mA-/)

Eteklerinde 'zığın saklı bildiğin orman,/ Bugün **barındıramaz hâle geldi** bir tavşan! İ.A.F.Y./18

Başı boş kaldı mı, zîrâ, şaşırıp ber-mu'tâd, /**Bulamaz kendiliğinden yolu** asla efrâd. S.K./407

Safahat'ta yetersizlik şu şekillerde de oluşturulmuştur:

Ya ellerindeki bernâme, etseniz dikkat, /Bir incelikle mesaîyi münkasimdir ki: /Ne incelikti o, **kabil değildir** idrâki. V.K./46

Çünkü **kabil değil** artık yaşamak bunlarsız;... S.K./437

-4. Sürerlilik Fiili: (/-(y)A +gel-, (/-(y)A +kal, (/-(y)A +dur, (/-(y)I +koy, (/-(y)A +git/- (Ip+git-)

Nutka gelmiş **öte dursun** hocalar bir yandan... /Sahnedeki sahneye koşmakta bütün şâkirdan. S.K./314

Diye dursun atalar: "Kal'a, içinden alınır." /Yok ki hiçbir işiten... Millet-i merhume sağlar! S.K./341

Durmasın sonra kazan **kaldıradursun** ordu, /Düşmanın safları çiğner bu mukaddes yurdu. S.K./361

Cesaretin medenî şekli işte böyle olur; **Uzun düşünmeye gelmez**, karârımız bozulur. V.K./361

Ma'amâfih yeniden bir bakalım dikkatle: /Hükmü kat'î verelim, **etmeye gelmez acele**. HA./8

Eğer vücûdunu bir parçacık gözetseydin; Eğer tehâret-i vicdana dikkat etseydin;/Bu hâle **gelmeye kalmazdı** orta yerde sebep. V.K./349

1.3.2. Birden Fazla Kavramın Birleştirilmesiyle Oluşturulmuş İsimler

1.3.2.1. İkileme Biçimindeki İsimler

İkileme, dilde anlatım gücünü arttırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın veya karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır.⁹⁴

*“İkileme, Türkçenin çok önemli bir özelliğidir. Türkçede ikileme diğer dillere göre oldukça yaygındır. İkileme, Türkçenin zenginliğidir, yaratma gücüdür. Türk düşüncesindeki anlam bolluğunu, kavram inceliğinin ikaşlamak üzere sözcük kurar gibi, türlü yönlerden birbiriyle ilgili, iki sözcük yan yana getirilir ve yeni bir anlatım yolu yaratılır.”*⁹⁵ İkilemelerin önemini Doğan Aksan ise şöyle ifade etmiştir:

*“Türkçenin anlatım gücünü ve zenginliğini arttıran etkenlerden biri de ikilemelerin çok sık kullanılmasıdır. Bir kavramın daha kapsamlı bir biçimde dile getirilmesine yönelik ve dünya dillerindekinden çok daha fazla örneği bulunan ikilemeler, Türkçenin hem yapısı, hem söz dizimi, hem de anlambilimi açısından özgün, ilginç öğeler oluşturmakta, dilin gelmiş geçmiş her döneminde ve her lehçesinde aynı oranda karşımıza çıkmaktadır.”*⁹⁶

*“Türkçenin ilk yazılı belgeleri olan Orhun Anıtları’nda bile ikilemelere rastlanır. Bu da bize, Türkçenin çok eski tarihlerden bu yana şiire yatkın, ahenkli ve anlatım gücü yüksek bir dil olduğunu göstermektedir.”*⁹⁷

Safahat’ta da Mehmet Akif, eserin anlatım gücünü artırmak, söylemsel olarak farklı değerler yüklemek amacıyla ikilemelerden yararlanmıştır. İkilemelerin birçok şekli bu metinlerde karşımıza çıkmaktadır. Betimleme yapılan metin örneklerinde ikilemeler karşımıza çıkarken, etkili anlatım yollarından bir olan yinelemeler de yine kullanılan söz öbekleri arasındadır. Dönemin dil özelliklerine uygun olarak gerek Türkçe, gerek Arapça ve Farsça kelimelerden oluşan bu yapılar Akif’in söyleyiş gücünün de göstergelerindendir, o “fevc fevc”, “dalga dalga” gibi iki farklı dile ait olan ikilemelerden çokça yararlanmıştır. Eserde Türkçe, Arapça ve Farsça ve karma ikileme örnekleri sık sık karşımıza çıkmaktadır.

⁹⁴ Vecihe Hatiboğlu, *Türk Dilinde İkileme*, (Genişletilmiş İkinci Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1981, s. 9.

⁹⁵ Tufan Demir, *Türkçe Dilbilgisi*, (2. Baskı), Kurmay Yayınları, Ankara 2006, s.592.

⁹⁶ Doğan Aksan, *Türkçenin Zenginlikleri, İncelikleri*, (1. Basım), Bilgi Yayınevi, Ankara 2005, s. 20.

⁹⁷ Mehmet Hengirmen, *Dil Bilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Engin Yayınevi, Ankara 1999, s. 209.

1.3.2.2. İkileme Biçimindeki Zarflar

Gece gündüz yürüdüm bulmak için Taşkend'i: /Geçtiğim yerleri tadada mahal yok şimdi. S.K./148

*Mülkü baştanbaşa i'mâr edecek şirketler:/ Halkın irşadına hadim yeni cem'iyetler;/ Durmayıp iş buluyor, gösteriyor, uğraşüyor; Gemiler sahile **boydan boya** servet taşıyor... S.K./252*

Anladım: Ben ne kadar şî're özensen de, demek, /Seni, ey sevgili kaari', bu telâkki, **pek pek**, azıcık güldürecek... S.K./10

Bırakıp çıktığı cennet gibi zümrüt ovalar, Başlar ağlatmaya biçâreyi **hüngür hüngür!** S.K./370

Evet, ortada bir pis uçurum, /Var ki, **günden güne** dehşetleniyor, korkuyorum, /-Kapatılmazsa gelip bir yere şayet efkâr-/Olmasın millet-i merhumeye bir kanlı mezar. S.K./405

Şark'ı **baştanbaşa** yıllarca dolaştım, gezdim; /Hem de oldukça görürdüm... Kafa gezdirmezdim! S.K./430

Anladım: Ben ne kadar şî're özensen de, demek, /Seni, ey sevgili kaari', bu telâkki, **pek pek**, azıcık güldürecek... S.K./10

1.3.2.3. İkileme Biçimindeki Sıfatlar

Türkçede sıfatlardan kurulan ikilemeler çok kullanılmaktadır. Bunların bazıları aynı sıfatın tekrarı ile bazıları da farklı sıfatlardan kurulur.⁹⁸

*Lücce lücce istiğrak, F.C./15, **yamrı yumru** beden K/34, **lem'a lem'a** dizilmiş ziya.. F.C./19, **kesik kesik** feryad K/42, **yer yer** huruşan velvele D./8, **yığın yığın** zulümât H/31, **büyük küçük** bütün efrâd-ı belde B./16, **öbek öbek** yere çökmüş kömür çeken develer... B./30, **Civ civ** öten oyuncaklar... B./29, **perde perde** zalâm! K.N./10, **lime lime** bir abacık. K.N./13*

1.3.2.4. Zamirden İkileme

Türkçede zamirlerden ikileme türünde en çok kullanılan özlük zamiridir.⁹⁹

⁹⁸ Hatiboğlu, *Türk Dilinde İkileme*, s. 30.

⁹⁹ Hatiboğlu, *Türk Dilinde İkileme*, s. 30.

...Heyhât, yolda böyle düşen uyku derdine\ /Hep yolcular gider de kalır **kendi kendine!** D./1

1.3.2.5. Ünlemlerden Oluşan İkileme

Hay hay K/24, **Vah vah vah** H/10,

1.3.2.6. Edat-Cümlemsilerden Oluşan İkileme

Yok yok beni ta götür İstanbul'a... HA./67

1.3.2.7. Yakın Anlamalı Sözcüklerden İkileme

Fakat cidâl-i hayâtın bütün bu gulgulesi; /Kalanların acı, ölmüşlerin acıklı sesi; /**Zaman zaman** göğe yaprak nisâr eden eşcâr; /**Zemin zemin** yere kâlîçeler yavan ezhâr; /Bahara karşı tuyûrun garîb nevhaları; /Şikâr önünde vuhûşun mehîb sayhaları; /Bedâyi'yle bahârân, şedâidiyle hazân, /Bu şî'r-i hilkatî inşâd eder durur her ân:/ "Bekâyı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir;/ Çalış çalış ki bekâ sa'y olursa hakkedilir." V.K./122

Bir de İstanbul'a geldim ki: Bütün **çarşı pazar** /Na'radan çalkanıyor! S.K./285

1.3.2.8. Karşıt Anlamalı Sözcüklerden İkileme

Bu muazzam ağacın gövdesi **baştan aşağı**; Sayısız kökleri, tek mil dalı, tek mil budağı; Milletin sîne-i mâzîsine merbut, oradan Uzanıp gelmededir... S.K./439

Âsümânî, hâkdânî cümle mevcûdât için /Kurtuluş yok sa'y-i dâimden, terakkîden bugün. D./25

Gece gündüz açık evler, kapılar mandalsız; /Herkesin sandığı meydanda, bilinmez hırsız. S.K./207

Fermânına mahkûm **ezeliyyet, ebediyyet**; /Ey pâdişeh-i arş-ı güzîn-i samediyet. T.Y.F/14

1.3.2.9. Yabancı Kelimelerden Oluşan İkileme

Bir başka ikileme türü de yabancı kelimelerle oluşturulan ikilemelerdir. Osmanlı Türkçesi döneminde bu yapıda oluşturulan ikilemeler oldukça fazladır.¹⁰⁰

Mevcamevc BÜ./7, **Demâdem** F.C./7, **feyzâfeyzi** D./9, **gûnâgûn** D./28, **Herc ü merc ü safâ** B./16,

¹⁰⁰ Hatiboğlu, *Türk Dilinde İkileme*, s. 19.

1.3.3. Yineleme

İkilemeden daha farklı bir yapısı vardır. İkilemelerde sözcük tekrarı ardı ardına olurken, oluşum şekilleri farklıyken yinelemelerde aynı sözcüğün tekrarı, cümle düzeyindedir. Genellikle şiirsel metinlerde kaşımıza çıkan bu yapı da etkili anlatımın yollarındandır. Bu tür yinelemelerin yapıldığı cümlelerde cümle düzeyinde bir üsteleme söz konusudur.

*Lâkin **Yine** tek bir taşı düşmez şu Huda lânesinin; **Yine** insanlığa nâ-mahrem olan bigâne, /Bu harîmin ebediyyen giremez sinesine; **Yine** yâdındaki Mevlâ'yı şu dört tane minâr, /Kalbe merbut birer dil gibi eyler ikrar; / **Yine** mâzîye gömülmez bu muazzam çehre:/ Leş değildir ki atılsın o umûmî kabre! S.K./27*

*Bu seng-i camidin eczâ-yı ferdi bir vahdet, /Bir imtizâc-ı müebbedle eyliyor deveran /Ki her tekâsüfû mahsûl-i sa'yinin o zaman, /Temessül etmede birçok kuvâ-yı gâlibeye: **Ya** inkılâb ediyor hey'etiyle cazibeye; **Ya** başka türlü hüviyyet alıp ziyâ oluyor; **Ya** reng-i şu'le-i berklde rû-nümâ oluyor; **Ya** bir harâret-i seyyâle eyliyor te'sîs; **Ya** ihtizaz ediyor mevce mevce mîknâtîs. V.K./87*

Cümle içerisinde vurguyu arttırmak ya da anlamı üstelemek amacıyla kendi içinde bir cümle olan ancak temel cümlelerin herhangi bir ögesi konumunda olan sözcük grupları da yinelenabilir:

***"Böyle gördük dedemizden"** sesi milyonlarca /Kafadan aynı tehevvrle bakarsın, çıkıyor! S.K./179*

*Getirin Mağrib-i Aksâ'daki bir Müslümanı; /Bir de Çin sûrunun altında uzanmış yatani; /Dinleyin her birinin ruhunu: Mutlak gelecek, /"**Böyle gördük dedemizden!"** sesi titrek, titrek! S.K./183*

***"Böyle gördük dedemizden!"** sözü dînen merdûd; /Acaba sâha-i tatbiki neden nâ-mahdûd? S.K./184*

*Yanaşman, ırgadın **O**; Çoluk çocuk **O**'na âid: Lalan, bacın, dadın **O**; Vekîl-i harcın **O**; kâhyân, müdîr-i veznen **O**; Alış seninse **de**, mes'ûl olan veriştin **O**; Denizde cenk olacaktı... Gemin **O**, kaptanın **O**; Ya ordu lâzım imiş... Askerin, kumandanın **O**; Köyün yasakçısı; şehrin de baş muhassılı **O**; Tabîb-i aile, eczacı... Hepsî hâsılı **O**. V.K./218*

1.3.4. Bağlama Öbeği Biçimindeki Kavram İşaretleri

Bütünce'de bağlama, sıralama unsuru olarak kullanılan "ve" edatı çok az sayıdadır.

-1. ve

Ey, bütün dünya ve mâfihâ ayaktayken, yatan! /Leş misin, davranmıyorsun? Bari Allah'tan utan! D./29

-2. u

"u" edatı da çok az kullanılan bir bağlama edatı niteliğindedir.

Bütün sürûr u şetâretti gördüğüm harekât! B./33

-3. Diğer Bağlama Unsurları

-1. hem hem

O, uzun hırkasının yenleri yerlerde, hoca, /Hem bakarsın eşi yok dîne teaddîsinde, /Hem ne söylersen olur dîni hemen rencîde! S.K./159

-2. hem... hem de

"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!" Urefâ mesleği: a'lâ, hem ucuz, hem de şeker! S.K./172

-3. ne ne de

Ne dinlenir, ne de âtil kalır, velev bir an, /Şu'ûn-i hilkatî teksif edip yaratmaktan. V.K./12

-4. gerek... gerek

Bu âilât-ı semâviyye ittihâd ederek, Doğar ki sîne-i mînâda bir kabile, gerek Serîr-i şanı, gerek zâtı dâima mestur Kalan reisine münkâd olup, sürekli, vakur, Fakat sevimli bir âheng-i tâm-ı vahdetle, Çalışmadan geri durmaz, o muhteşem kütle. V.K./57

-5. yahut-yâhud

Virgülle birlikte olduğu gibi, tek başına olarak da kullanılmıştır.

-Sorar mısın? Deli ya!/Delirmedikçe bir insan nasıl varır eli de, /Kıyar şu mahfile, yâhud şu muhteşem geçide? İ.A.F.Y./70

Hülâsa, his ile yâhud nazarla farkolunan/ Nücûm-i nâ-mütenâhî bütün çalışmakta... V.K./54

-6. ya ...yâhud

Lâfzı muhkem yalınız, anlaşılan, [şudur ki:]Kur'ân'ın: /Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânın: /Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına; /Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına. S.K./189

Safahat'ta “,” (virgül) bağlama unsuru olarak çok kullanılmıştır. Akif'in “ve” edatını çok kullanmadığı bunun yerine bağlama unsuru olarak “,” (virgül) işaretini tercih ettiğini söyleyebiliriz.

...O yamrı yumru beden, upuzun boyun, o bacak, /O arkasındaki püskül ki kuyruğu olacak! K/34

-Ver ordan on paralık zencefil, çörek otu, biber. H/3

İKİNCİ BÖLÜM

TABAN HÂLİNDEKİ ÖGELER

Dilin temel söz varlığı, en küçük anlamlı birim olan köklerdir.¹⁰¹ Kök, “bir kelimenin manası ve yapısı bozulmadan parçalanamayan şeklidir. Kökler, tek başlarına veya eklerle birleşmek suretiyle kullanılırlar.”¹⁰² Diğer bağımlı biçimbirimler kökten sonra gelir. Ayrıca aralarında uyulması gereken zorunlu bir sıra vardır.¹⁰³ Kökler, ya kelime gövdeleri yapmak için ya da birbirleriyle geçici ilişkiler kurmak için ek alırlar.¹⁰⁴ “Türkçede isim ve fiil kökleri kesin olarak birbirinden ayrılır ve fiil kökleri sayıca isim köklerinden fazladır.”¹⁰⁵ Nesneleri ve kavramları karşılayan köklere isim kökü, eylemleri, (oluş, kılış) karşılayan köklere ise fiil kökü denmektedir.

2.1. İSİM TABANLARI

2.1.1. İsimlerde Sayı

2.1.1.1. İsimlerde Teklik

“Canlı, cansız varlıkları, olguları, kavramları, duyguları vb. belirten sözcüklere ad (Alm. Substantiv, Gegenstandswort; Fr. Nom, Substantif; İng. name, noun, substantive) denir.”¹⁰⁶

“Türkçede teklik, işaretsizdir. İsimler, çokluk eki almadığı veya söz dizimsel olarak çokluk kavramı katılmadığı sürece teklik ifade eder. Bugünkü Türkiye Türkçesinde teklik biçim birimi /+Ø/ dir.”¹⁰⁷ Safahat’ta da isimler, ölçünlü Türkiye Türkçesinde olduğu gibi işaretsizdir.

Bayramda komşu/+Ø/ nun gelin/+Ø/i: /"Hasan, dayı/+Ø/+m yatı mekteplerinde zabıt/+Ø/+Ø/ØØ/+tir; /Senin de zihn/+Ø/+in açık... Söylemiş olaydık bir.../Koyardı mekteb/+Ø/ e... Dur söyleyim" demişti hani? K/29

¹⁰¹ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.25.

¹⁰² Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, (4. Baskı), Bayrak Basım-Yayım-Tanıtım, İstanbul 2007, s. 106.

¹⁰³ Ömer Demircan, Türkiye Türkçesinde Kök- Ek Bileşmeleri, (2. Basım), Papatya Yayıncılık, İstanbul 2005, s.9.

¹⁰⁴ Ergin, s. 111.

¹⁰⁵ Güler Mungan, Türkçede Fiillerden Türetilmiş İsimlerin Morfolojik ve Semantik Yönden İncelenmesi, (1. Baskı), Simurg Yay., İstanbul 2002, s.21.

¹⁰⁶ Nurettin Koç, Yeni Dilbilgisi, (2. Baskı), İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1996. s.108.

¹⁰⁷ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.56.

Vakar/+ø/ +ı çoktan unuttun, haya/+ø/ +yı kaldırdın; /Mukaddesat/+ø/+ı ısırdın, Huda'/+ø/ +ya saldırdın! V.K./146

2.1.1.2. İsimlerde İkilik

Standart Türkiye Türkçesinde “çokluktan farklı olarak ikilik ifade eden bir biçim birim yoktur.”¹⁰⁸ Ancak, Türkçede ikilik, söz dizimsel yöntemlerle de dile aktarılabilir. ¹⁰⁹ Bu söz dizimsel yöntem Safahat’ta da mevcuttur. İkilik kavramının “çift / çifte ve iki” sıfatlarıyla oluşturulduğu örnekler şunlardır:

*Şöyle bir baktı mı insan, kapının hey'etine, /Evvelâ her iki yandan oluyor çehre-nümûn: /Müntenâzır iki mihrâb, **iki** âzâde sûtûn. / Sonra göz yükseliyor doğru yarım kubbelere /Ki dayanmış biri sağdan, biri soldan kemere. S.K./35*

*Baloncular, hacıyatmazlar, fırladıklar, /Horoz şekerleri, civ civ öten oyuncaklar; /Sağında atlıkarınca , solunda tahtirevan.; /Önünde bir sürü çekçek, tepende **çifte** kolan. B./29*

2.1.1.3. İsimlerde Topluluk

Türkçede bazı isimler, çokluk bakımından işaretli olsalar da “birçok ögeden, oluşmakla birlikte bütünlük gösteren, birlik sunan bir topluluğa verilen tekil ad” durumundadırlar. ¹¹⁰ Safahat’ta da bu tür isimler kullanılmıştır:

*Kalmamış terbiye **askerde**. S.K./94*

*Böyle evlâd okutan **milletin** istikbâli, /Haklıdır almaya âgûşuna istiklâli. S.K./220*

***Ordu** mâdâm ki efradını **milletten** alır; /Milletin keşmekeşinden nasıl âzâde kalır? S.K./359*

2.1.1.4 İsimlerde Çokluk

Türkçede belirsiz çokluk /+lAr/ eki ile, belirli çokluk belgisiz sıfatlarla, belirli çokluk da sayı sıfatları ile işaretlenmektedir. Safahat’ta da bu biçimbirimle çokluk işaretleme işleviyle kullanılmıştır.

¹⁰⁸ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s.56.

¹⁰⁹ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s.56.

¹¹⁰ Börekçi, Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.101.

/+lAr/

Baloncular, hacıyatmazlar, fırıldaklar, /Horoz şekerleri, civ civ öten oyuncaklar;... B./29

Minareler serilip hâke, sustu ma'bedler; Yıkıldı medreseler; dümdüz oldu merkadler. V.K./668

/+lAr/ eki zamanda belirsizlik işleviyle de kullanılabilir. “Bir belgisiz sıfatıyla, zaman, vakit sözcüklerine getirilen /+lAr/ eki onları, belirteç yapar ve eyleme geçmişte sürerlik anlamı katar.”¹¹¹

Bir zamanlar yine İstanbul'a gelmiştim ben. S.K./83

Bazı durumlarda ise bu ek isme bir genellik katar. Bir anda olmuş bitmiş bir zamanı değil başlangıcı ve bitişi tam olarak belli olmayan daha geniş bir süreci ifade eder:

*Fezâ-yı ma'bedin encüm-nümâ meşâ'ilini, /O lem'a lem'a dizilmiş ziyâ kavâfilini /Görünce geldi **çocukluk zamanlarım** yâda... F.C./19*

Aşağıya alınan örnekte de çokluk eki yine zamanı belirtmektedir:

*Şehirden kaçmak isterken **sular** zaten kararmıştı; /Pek ıssız bir karanlık sonradan vâdîyi sarmıştı. BÜ./2*

Bu ek, kavram alanı açısından geniş bir kullanıma sahiptir. “Türkiye Türkçesinde cem’i (çokluk) eki bazı hâllerde eşyanın çokluk (pluralite)unu göstermekten ise, ifadeye daha ziyade kuvvet ve şiddet vermek için kullanılır. Bu bir nevi mübalağa cem’idir.”¹¹² Safahat’ta üsteleme ve kuvvetlendirme işleviyle de karşımıza çıkar:

Etse dünyâları tûfan gibi levs istîlâ, /Bu, semâlarda yüzen, şâhikanın pâk eteği, /Karşıdan seyredecektir o taşan mezbeleyi. S.K./24

Bu ek ayrıca adlara, aile, soy anlamı katar.¹¹³ Din isimlerinde de aynı dine mensubiyeti belirtir.

¹¹¹ Demir, s. 269.

¹¹² Jean Deny, *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*, (1. Baskı), Tercüme Eden Ali Ulvi Elöve, Maarif Matbaası, İstanbul 1941, s.155.

¹¹³ Demir, s. 268.

Hele **Osmanlıların** nâmı anıldıkça biter; /Ne eyer kabil olur sırtına vurmak, ne semer!

Zâten, /**Müslümanlar** o sebepten bu sefaâlette imiş:

Hayalimden geçerken şimdi, fikrim hercümerc oldu, /**Salâhaddîn-i Eyyûbî'lerin**, **Fâtih'lerin** yurdu.

Zaman zaman görülen âhiret kılıklı diyar; /Cenazeden o kadar farkı olmayan canlar; /Damarda seyri belirsiz, irinleşen kanlar; /Sürünmeler; geberip gitmeler; rezaletler; /Nasibi girye-i hüsrân olan nedametler; /Harâb olan azamet, tarumar olan ikbâl; /Sukût-i rûh-i umûmî, sukût-i istiklâl; /Dilencilikle yaşar derbeder hükümetler; /Esâretiyle mübâhî zavallı milletler; /Harabeler, çamur evler, çamurdan insanlar; /Ekilmemiş koca yerler, biçilmiş ormanlar; /Durur sular, dere olmuş helâ-yı câriler; /Isıtmalar, tifolar, türlü mevt-i sâriler; /Hurafeler, üfürükler, düğüm düğüm bağlar; /Mezar mezar dolaşıp hasta baktıran sağlar... /Atâletin o mülevves teressübâtı bütün! V.K./141

Bazı durumlarda çokluk, herhangi bir ek ya da sıfatla ifade edilmese de sözcüğün kavram alanında yer alır. “Kavram olarak düşüncede var olan çokluk Türkçede her zaman sese dönüşmez.”¹¹⁴

Sayırsız mektep açılmış; **Kadın, erkek** okuyor; /İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor. S.K./250

Sonunda, “kuvvetimiz, şüphesiz ilerlemeli; fakat düşünmeli her şeyde önceden temeli, Teammüm etmesi lâzım ma'ârifin mutlak: Okur yazarsa ahâli, ne var yapılmıyacak? Donanma, ordu birer ihtiyâc-ı mübrimdir, O ihtiyâcı, fakat öğreten "**muallim**" dir!" Deyip karârını vermiş ki, aynen icraya Konunca ortaya çıkmış, bugünkü Almanya. V.K./420

Çokluk kavramı, sınırlı ya da tam belirli olabilir. Bu durumda çokluk, sıfatlarla işaretlenir. Bu görevdeki belgisiz sıfatlar, bağlam içerisindeki çokluk kavramını sınırlandırırken aynı zamanda isim tabanına genellik kavramı katar.¹¹⁵ Safahat'ta da bu tür yapılar sıkça kullanılmıştır. Anlatma, açıklama biçiminde oluşturulan söylem

¹¹⁴ Oya Adalı, *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*, (2. Baskı), Papatya Yay., İstanbul 2004, s. 66.

¹¹⁵ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s. 59

içerisinde bu tür yapılar kullanılarak isim tabanının istenen değeri yüklenmesi sağlanmıştır.

*İşte **her** cebhede, **her** yerde demâdem görünen, / Lâkin esrara bürünmüş gibi mübhem görünen, /Seni bitâb-ı telâkki bırakan âyâtın, /Kalarak mülhem-i âvâresi hissiyatın, /Dalgalsın da denizler gibi kalbinde celâl, / Görmesin dîdelerin reng-i sivâ, reng-i zılâl. S.K./55*

*O **birkaç** hayme halkından cihangîrâne bir devlet /Çıkarmış, bir zaman dünyâyı lerzân eylemiş millet; Zaman gelsin de görsün böyle dünyâlar kadar zillet, Otuz üç yıl devam etsin, başından gitmesin neket... İS./3*

*Sonra bir tarz-ı telâfi bulurum -gerçi garib- /Konturat akdederek Rusya'dan on onbeş edib, /Getirir, yazdırırım millet için **birçok** eser! S.K./402*

İsim tabanındaki sayı kavramını belirsizleştiren bazı sıfatlar, teklik hâlde bulunan isim tabanı ile kullanıldıklarında ismi niteleme işlevi görürler.¹¹⁶ Safahat'ta da bu yapıdaki kullanımlar, niteleme ve üsteleme işleviyle oluşturulmuşlardır.

*Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /**Bütün yüreklere** serpildi kubbeden bir rûh: /Rûh-i itmînan. F.C./33*

*Söz anladım ki uzun, hem de pek uzun süreceksin; /Benimse vardı o gün **birçok işlerim** göreceksin; /Bıraktım onları, saptım yokuşlu bir yoldan. K/31*

*Nedir şu karşıda **birçok karaltılar** yürüyor? V.K./639*

Sıfatların ismi çokluk hâlde getirirken genelleştirmesi ve de üstelemesi söz konusudur.

*Sığmıyor en büyük endazeye işler artık; / Saltanat nâmına, din nâmına **bin maskaralık** [yapılıyor.]... S.K./86*

Ayrıca, Arapça çokluk isim durumunda olan sözcükler için de belgisiz sıfatlar niteleyici, üsteleyici işlevle kullanılmışlardır.

*Tezâhum etti mi âmâli **birçok efradın**; /Kesilmez arkası artık cihâd-ı mu'tâdm! V.K./117*

Çokluk kavramının yaklaşıklık olarak ifade edildiği yapılar da söz konusudur.

¹¹⁶ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s. 59.

*Beş on fakîre olup bâr-ı dûş-i istiskâl, /Huzûr-i lâlini bir nevha etmeden ihlâl,
/Sükûn içinde uzaklaştı âşiyânından. H/25*

Arapça Çokluk

“Osmanlı Türkçesinde kullanılan isim ve mastarlar, Türkçe /lAr/ ekiyle cem’lendikleri gibi kendi kaidelerine gör cem’lenirler.”¹¹⁷ Bütüncede çokluk eki olarak Türkçe çokluk eki olan /lAr/’ın yanı sıra Arapça çokluk durumları da kullanılmıştır. Bu da dönemin dili gereğidir. Arapça’da çokluk, iki şekilde yapılır. Birincisinde teklik hâlde bulunan ismin sonuna belirli ekler getirilir. İkincisi ise “müfred ismin zâid harflerle şeklini değiştirmektir. Birinci şekle cem’-i sâlim, ikincisine cem’-i mükesser denir.”¹¹⁸ Türkçe’nin yanı sıra Arapça ve Farsçaya da hâkim olan Akif’in şiirlerinde bu tür kullanımlar oldukça çoktur.

Osmanlı Türkçesinde “cem’-i müennes sâlim” (teklik hâlde olan ismin veya mastarın sonuna /+ât/ eki getirilerek yapılan çokluk) yapısında olan sözcükler çoğunluktadır. Bütüncede de bu yapıdaki sözcükler kullanılmıştır.

mevcûdât D./25, mükevvenât V.K./11, takallübât V.K./11, cemaat V.K./480, mahlûkat S.K./396, hurâfât S.K./153, nebatat V.K./105, mukaddesat V.K./146

“Müfredin (teklik) veznini değiştirecek, yani ekleme harfler getirerek yapılan cem’lerin pek çok vezni vardır. Bunlar semâîdir; hangi kelimenin hangi vezinle cem’ hâline getirileceği bir kaideye bağlı değildir.”¹¹⁹

Evlâd S.K./ 220, Enbiyâ S.K./362, şühedâ S.K./362, kasâid S.K./316, ecdad V.K./177, erzeli V.K./148, hâtırât H/31, zulümât H/31, Hurûf İ.A.F.Y./122, cumhur İ.A.F.Y./122, avam S.K./107, erbab-ı tefekkür S.K./375, efkâr S.K./107, fûnûn S.K./389, üdeba S.K./396,

Söyletip başka *memâlikteki mahkûmîni*: /Hâkimiyet ne imiş, öğreniniz kıymetini. S.K./330

¹¹⁷ Faruk Kadri Timurtaş, *Osmanlı Türkçesi Grameri*, 1.Cilt, (3. Baskı), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1978, s. 152.

¹¹⁸ Timurtaş, *Osmanlı Türkçesi Grameri*, s. 153.

¹¹⁹ Timurtaş, *Osmanlı Türkçesi Grameri* s. 155.

2.1.2. İsimlerde Cins

Türkçede erillik ve dişillik söz konusu olduğu dilbilgisel bir ayırım yoktur. Türkçede sözlüksel ve söz dizimsel seviyede yüzeysel yapıya yansıyan cins ayrımı yapan herhangi bir biçim birim söz konusu değildir. Ancak doğada var olan cins ayrımı anlam seviyesinde Türkçede de vardır.¹²⁰

*Sayırsız mektep açılmış; **Kadın, erkek** okuyor; /İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor. S.K./250*

Türkçe, akrabalık adları ve bazı sosyal geleneksel insan ilişkilerini dile aktaran kavram işaretleri bakımından çok zengindir. Türkçede akrabalık ilişkileri anne ve babaya göre farklı şekillerde adlandırılmıştır. Bu göstergeler, anlam düzeyinde bir cins ayrımı taşımaktadırlar.¹²¹ Safahat'ın bir özelliği dış dünyanın söze aktarılmasıdır. Yaşanan gerçekliklerin dilin dünyasına aktarımı da bu gerçek dünyadaki kullanımların aktarılmasıyla mümkün olmuştur. Gündelik yaşamdaki sosyal ilişkiler, günlük konuşma diliyle verilirken bu ilişkilerin adları da metinlerde karşımıza çıkar. Akrabalık ilişkileri, gündelik yaşama ait hitaplar, kültürel öğelerin dile yansımadır. Safahat bu açıdan da incelendiğinde seçimlerin bu yönde de olduğu görülmektedir.

*Üç çocuk **annesi**, emzikli **kadın** tek başına /Koca berhaneyi sılsın de, süpürsün de sana, Yine sen bilmeyerek zâlim onun kıymetini, Dene bîçârede kalkıp kolunun kuvvetini! K.İ./22*

*Bırakın! **Kocam** ne yaptı? Nedir cürmü bî-günâh adamın?... İS./46*

*Şâyed isterseniz ağacın donanıp üstü, başı, Benzesin taze çiçeklerle bezenmiş **geline**; Geçmesin, dikkat edin, balta çocuklar eline! S.K./445*

Kullanılan sıfatlar da yine anlam düzeyinde bir cins ayrımı taşır.

***Hanım**, geçer, nefes ettir... H/11*

*-Dur **kızım**; ağlama sen, şimdi haber gönderir **Karı** dövmek ne kolaymış, ona ben gösteririm.*

¹²⁰ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s.61.

¹²¹ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s.61

2.1.3. İsimlerde Belirlilik

İsimlerde, belirlilik ya da genellik, ismin bağlam içerisinde değer kazanmasıyla açıklanan bir kavramdır. Yani, bir ismin belirli ya da genel oluşu değişkenlik gösterir. “Türkçede isimlerin genel ya da belirli olduklarını göstermek için de özel işaretler yoktur. Ancak işaretlenen nesne ya da kavramla ilgili olarak, “hangi” sorusuna cevap verilmesini sağlayacak söz dizimsel belirlilikler kullanılır.”¹²² “Belirli (özel) isimler ise, isim işletim ekleri alarak oluşturulan belirtili isim tamlaması, belirtili sıfat tamlaması, tümleş kuran yapılar (zaman tümleşleri dahil), özel isimler, zamirler, anlama ve işleve göre şahsa, zaman, yere bağlanmış, isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil grupları gibi ismin hangiliğini meydana çıkaran isimlerdir.”¹²³ Özel isimler her zaman belirlidir.

-**Ahmed'in annesi** gelmiş...K.İ./9

Uzanıp sonra **Buhârâ'ya, Semerkand'e** kadar; /Eski dünyâyâ bakındım ki ne âlemler var? S.K./149

Haydarâbâd'a yetiştim ki, bütün **Hindistan**, /"Verdi kaanûn-i esasiyi nihayet **Sultan!"** Diye birdenbire çalkandı. S.K./227

Yaşamaz yoksa emîn ol ki bu barbar çetesi, /Medenî **Avrupa'nın** dâmen-i irfanında; /**Asya'nın** belki o kumluk **Arabistan'ında**, /Lâşe hâlindeki bir devlete vardır medfen... S.K./275

İşaret ve belirtme ve niteleme sıfatları da ismi belirli hâle getirir:

Damarlarındaki kan adetâ irinleşmiş; /**O çıkmak istemiyen can** da **bir yığın** leşmiş! V.K./149

O zaman işte şu toprak yeniden işlenerek, /**Bu filizler gibi binlerle fidan** besleyecek! S.K./175

O Buhârâ, o mübarek, o muazzam toprak; /Zilletin koynuna girmiş uyuyor müstağrak! S.K./151

¹²² Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s. 63.

¹²³ Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 168.

2.1.4. İsimlerde Genellik/Belirsizlik

“Belirsiz isim tabanları, “hangi” sorusuna karşılık “herhangi bir” niteliğini taşıyan isimlerdir. Türkçe dil bilgisinde genellik/belirsizlik ifade eden herhangi bir biçimbirim yoktur. İsim tabanlarının belirsiliği genellekle söz dizimi içinde belirir.. Ancak çokluk ekinin bazı kullanımlarında da genelleştirme işlevi öne çıkar... Ayrıca, belgisiz sıfatlar da isimlere genellik kavramı katarlar”.¹²⁴

Bir zamanlar yine İstanbul'a gelmiştim ben. S.K./83

Geçende, Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesiyle, /bizim eski âşinâlardan bir artarın azıcık gitmek istedim yanına /**ki her zaman** beni da'vet ederdi dükkânına. H/1

Kişileri gösteren belirsizlik zamirlerinden **herkes ve kimse**, isimlerde genellik ifade eder.

Sokarsa burnunu **herkes** düşünmeden her işe; Kalır selâmet-i milliyyemiz öbür gelişe! V.K./388

Ey rûh-i fezâ-gerd, giran-seyr-i harîmin, /Ey nâtika, dembeste-i esrâr-ı azîmin, /Maksûd bu hilkatten eğer ma'rifetince; /Varmış mı o müdhiş görünen gâyete **kimse?** T.Y.F/23

Kiminde san'ata rağbet, kiminde nakde heves; Hülâsa, her kafadan başka başka çıkmış ses. V.K./417

Birazdan oynayacak **hepsi** bunların, ne iyi! K/47

2.2. FİİL TABANLARI

2.2.1. Fiillerde Olma/Olmama, Kılma/Kılmama

“Kılış ve oluşları dile aktaran sözlük biçimbirimleri olan fiilleri, diğer sözcük türlerinden ayıran özellikleri vardır. Bu özellikler, fiilleri çatı, kılma/olma-kılmama/olmama, zaman kip ve kişi kavramları bakımından belirli kılar ve fiillerle ilgilidil bilgisi ulamlarını oluşturur. Bir sözcüğün fiil olma koşulları bu ulamlar bağlamında değerlendirilir.”¹²⁵ Türkçede öncül biçimbirimlerden “eylemler”

¹²⁴ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.64.

¹²⁵ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s.171.

kullanımda hiçbir zaman ardıllar olmaksızın kendilerini belirtmez, varlıklarını ortaya koyamazlar.”¹²⁶

2.2.1.1. Fiillerde Kılma-Olma

Türkçede eylemin gerçekleşmesi bakımından fiillerin genel olarak işaretsiz olduğu bilinmektedir. “/-mA-/ kılmama-olmama ekini almamış her fiil tabanı, kılma veya olma; “değil” edatını almamış her yüklem ismi de olma anlamı taşır.”¹²⁷

-1. Fiillerde Kılma-Olma Eki /-ø-/

Evvêlâ gizlice bir matba'a te'sîs et-ø-tim; /Beş on öksüz bularak [onlara] basmacılık öğret-ø-tim. S.K./124 (olumlu kılma cümlesi)

İkinci gün basar açlık, erir erir süzülür; Üçüncü gün uyuşuk bir sinek olur büzülür. V.K./321 (olumsuz olma cümlesi)

Hiç sorma, nasıl maskaraca? S.K./158 (olumsuz kılma cümlesi)

Köprüden çok geçerim; hem ne kadar geçtimse, /Beni sevk etmedi bir kerrecik olsun ye'se, /Ne Halic'in o yosun çehreli miskin suları; /Ne onun hilkate küsmüş gibi durgun kenarı! S.K./1.

-2. Fiillerde Var olma Yüklemi: Var [İ-]

“Türkçede hem “sahip ol-” hem de “var ol-”varlık “var [İ-]”yüklemi ile ifade edilir. Türkçeye özgü bir sözlük biçim birimi olan “var” söz dizimi bakımından isim özelliği göstermesine karşın her hangi bir nesneyi veya kavramı karşılamaması, bir nesne veya kavramla ilgili olarak olma belirtmesiyle de fiil işlevi görür.”¹²⁸

Safahat'ta da olumlu ve olumsuz varlık cümleleri sıklıkla kullanılmıştır.

Hem ne garîb, Hadîsi vaz' ediyorken sevâb uman bile var! V.K./332 (Olumsuz varlık cümlesi)

Rûh-i edyânı görür, hikmet-i Kur'ân'ı bilir /Ulemâ var ki Huzurunda bugün Garp eğilir. S.K./215 (Olumlu varlık cümlesi)

¹²⁶ Adalı, s. 24.

¹²⁷ Muhsine Börekçi, “Türkçe Öğretimi Bakımından Dil Bilgisi Terimi ve Kavram Olarak Olumluluk-Olumsuzluk”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten* 2001/I-II'den Ayrıbasım, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2003, s. 53.

¹²⁸ Börekçi, “Türkçe Öğretimi Bakımından Dil Bilgisi Terimi ve Kavram Olarak Olumluluk-Olumsuzluk”, s. 53.

Bizim muhiti, bizim halkı seyredince nazar; /Görür ki: Beyni bozulmuş yığın yığın kafa var. V.K./527 (Olumsuz varlık cümlesi)

-3. Varlık Hâli (+II/)

Bu ek cümlede yüklem ismi olarak görev alan isim ya da isim grubuyla kullanıldığında varlık-olma durumunu belirtir.¹²⁹

*Gelin Allah için olsun ki zaman **buhranlı**; Perdenin arkası -Mevlâ bilir amma-kanlı! S.K./355*

-4. Nasıl .../-mAz/

Nasıl timsâl-i nûr olmaz? F.C./9

-5. /+DAn/ geri durma-

Didinmeden geri durmaz nücûm-i gîsû-dâr; /Bütün alm teridir durmayıp yağın envâr! V.K./26

*Bu âilât-ı semâviyye ittihâd ederek, Doğar ki sîne-i mînâda bir kabile, gerek Serîr-i şanı, gerek zâtı dâima mestur Kalan reisine münkâd olup, sürekli, vakur, Fakat sevimli bir âheng-i tâm-ı vahdetle, **Çalışmadan geri durmaz**, o muhteşem kütle. V.K./57 (Olumlu-kılma)*

Didinmeden geri durmaz nücûm-i gîsû-dâr; /Bütün alm teridir durmayıp yağın envâr! V.K./26

2.2.1.2. Fiillerde Olmama-Kılmama

Fiillerin olumluluk ve olumsuzluk durumunu olumsuzluk eki olarak bilinen /-mA-/ ekinin bulunup bulunmaması ile açıklamak yanlış değerlendirmelere sebebiyet vermektedir. Özellikle ele aldığımız metnin yapısı bu tür bir yaklaşıma uygun değildir. Çünkü Türkçede olumluluk ya da olumsuzluk söz dizimine yansıyan ekler/ edatlar/cümlemsiler yoluyla da aktarılabilmektedir. Şu örnekte görüleceği üzere olumsuzluk eki almamasına karşın cümle, olumsuz yapıdadır. Bu yapı da edatla oluşturulmuştur.

¹²⁹ Börekçi, “ Türkçe Öğretimi Bakımından Dil Bilgisi Terimi ve Kavram Olarak Olumluluk-Olumsuzluk”, s. 54.

Fiillerde/cümlelerde olmama/ kılmama tabanı oluşturan biçimbirimler Safahat'tan hareketle şöyle örneklendirilebilir:

-1. Kılmama/olmama eki: /-mA-/

*Gör**med**im bir kişi, tek bir kişi meydanda... Garîb! Ü.B.K.D./37*

*Hani, göster**med**iler eski celâdetten eser; /Fuhşu i'lâya koşan bir sürü nâ-merd öteden, /Ne selâmlık ne harem dinlemeyip çiğnerken! Ü.B.K.D./41*

-2. Yokluk Hâli Eki (/+sIz/

İsimlerin yokluk hâli ekini alarak yüklem olduğu durumlarda cümleler yokluk, bulunmama bildirir. Bu durumda olumluluk ya da olumsuzluk duyuşsal olarak ortaya çıkar.

*Durma, mâzi bir mugaylanzâr-ı dehşetnâktir; /Git ki, âtî korkus**uz**dur, hem de kudsî hâktir! D./13*

Ayrıca bu ek yan cümlede de olmama-kılmama ifade eder. “İsim fiillerden sonra (-mAktA yapısı hariç) isim fiil+ hâl eki=zarf-fiil olduğu için /+sIz/ biçim birimi de zarf-fiil işlevi üstlenir.”¹³⁰ Bu ek aslında /-mAkt+sIz+ın yapısının eksiltilmiş hâlidir.

*Yoksa, **onsuz** ne şu dünya kalır İslâm'a, ne din...= o [ol-mak +sız[+ın] S.K./331*

*Bu bî-nihâye avalim **idaresiz** yürümez... V.K./65*

*Demez miyim size ben her zaman ki "**dağdağasız**" Yapın? Eşek gibi siz hiç lâf anlamaz mısınız? İS./50*

*-Bu i'tirâzı niçin salladın **muhâkemesiz**?... İ.A.F.Y./32*

-3. Olmama- Reddetme Edatı /değil [i-]

*Bu bir ma'bed **değil**, Ma'bûd'a yükselmiş ibâdetdir; /Bu bir manzar **değil**, dîdâra vâsıl mevkib-i enzâr. F.C./11*

*Nefes **değil** o soluklar, kesik kesik feryad; /Nazar **değil** o bakışlar, dümû-i istimdad. K/42*

¹³⁰ Börekçi, “Türkçe Öğretimi Bakımından Dil Bilgisi Terimi ve Kavram Olarak Olumluluk-Olumsuzluk”, s. 57.

*Diyor Kitâb-ı İlâhî: "O fitneden korunun, /Ki sâde sizdeki erbâb-ı zulmü istilâ Eder de, suçsuz olan kurtulur **değil** aslâ!.. V.K./507*

Bazı durumlarda kullanımında üsteleme onaylama ifade eder:

*Bir elde olmalı kandil, bir elde iskandil, /Selâmetin yolu insan için bu, **başkası değil!** K./4*

-4. Yokluk Yükleme: Yok [İ-]

“İsim görünüşlü, fiil işlevli olan “yok” “değil” edatı ile kullanılmadığı sürece – yokluk, var olmama bildirir.”¹³¹

*Âşinâ çehre de **yok** hiçbirinin yâdı da **yok**; /Yakılan bunca hayâtın, hani, ecsâdı da **yok!** Ü.B.K.D./10 (olumsuz olmama- yokluk cümlesi)*

*Kışla **yok**, dâire **yok**, medrese **yok**, mektep **yok**; / Ne kılıç var, ne kalem... S.K./92 (olumsuz olmama- yokluk cümlesi)*

*Fuhşu **yok**, içkisi **yok**, himmeti yüksek, gözü tok; /Şer-i ma'sûma olan hürmeti bizlerden çok. S.K./219 (olumlu olmama- yokluk)*

-5. Şöyle dursun

***Şöyle dursun** bu temenniye kulak vermeleri, /Sadr-ı a'zam paşanız fitre alır, sunsa biri! S.K./139 (Bu cümlede “**bu temenniye kulak vermemelerinin yanı sıra...**” şeklinde ortaya konulabilecek bir olumsuzluk durumu ve olumsuzluğun üstelenmesi, pekiştirilmesi söz konusudur.*

*Şüphe yoktur ki tamâmiyle bu fikrin aksi: Görenek neyse, onun hükmüne münkaad olarak, /Garb'ın efkârını, asarını düşman tanımak /Yenilik nâmına vahy inse kabul eylememek. /**şöyle dursun** o teceddüd ki dışardan gelecek, /Kendi milliyyetinin kendi muhitinde doğan, /Yerli, hem haklı teceddütlere hattâ udvan! Müşterek hissi budur işte avamın sizde. S.K./380 (**olumsuz kılma cümlesi**)*

¹³¹ Börekçi, “Türkçe Öğretimi Bakımından Dil Bilgisi Terimi ve Kavram Olarak Olumluluk-Olumsuzluk”, s. 56.

6. /-mAkDAn/ muarra ol-

Varmak istersen -diyor Sa'dî- eğer bir maksada, /Tuttuğun yollar **tükenmekten muarrâ olsa da**; (tükenmese de)/Şedd-i rahl et, durmayıp git, yolda kalmaktan sakın! D./3

-7. Ne Ne de...

Ne bir ekmek yedirir iş: **ne de** ekmek parası. S.K./91

Ne cihan kaygusu derman bu devasız derde; / **Ne de** can, sonra filân duygusu engel, heyhat! S.K./81

Ne dinlenir, **ne de** âtil kalır, velev bir an, /Şu'ûn-i hilkatı teksif edip yaratmaktan. V.K./12

On para etmez fenler, /**Ne** bu dünyâda soran var, **ne de** ukbâda geçer! S.K./ 165

-8. Soru Yoluyla Yapılan Olmama-Kılmama

İşlev bakımından soru, farklı kullanım alanlarına sahiptir. “İkinci ve andaş görevi, tümcede yeni/ verilmiş bilgi ayrımı yapmaktır.”¹³² “Bir varlık veya olayı öğrenmeyi amaçlayan soruların yanı sıra dil kullanıcısının başka amaçları için sorulan sorular da vardır.”¹³³ Seçilen metinlerde de bu tür retorik sorular oldukça fazla kullanılmıştır. Akif’in söylem özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkan bu tür kullanımlar, metnin iletişim gücünün arttırılmasına yöneliktir. Türkçenin bu imkânından sıkça yararlanan Akif, soru yapısını üsteleme, kuvvetlendirme işlevleriyle kullanmıştır:

Kuzum, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak? K/25

Şu senin âkıbetin bin bu kadar yıl evvel, /Sana söylenmiş iken doğru **mudur** şimdi cedel? Ü.B.K.D./61 (**Doğru değildir.**)

Alın sırayla cemâ'âti, sonra akvamı; /Aceb cidâl-i maişetten ayrılan var **mı?** V.K./127 (**Yoktur.**)

Hadi göndermeyelim... **Var mı** fakat imkânı? HA./33

Safahatta zarflar, cümlemsiler, edatlar, ünlemler kuvvetli duygu ifade eden yapılar olarak kullanılmıştır. Sözce olarak karşımıza çıkan yapılar, duygu değeri

¹³² Demircan, Türkiye Türkçesinde Kök- Ek Bileşmeleri, s.103.

¹³³ Günay Karaağaç, Türkçenin Söz Dizimi, Kesit Yay., (2. Basım), İstanbul 2009, s. 208.

taşımaları bakımından metinde dikkat çekmektedirler. Elbette bu seçimler gelişgüzel seçimler değildir. Akif'in söyleminde bağlantı noktaları olarak değerlendirebileceğimiz bu yapılar metnin temel yapı taşlarındandır. Olumlu ya da olumsuz durumların ortaya konulmasında o, duygu değeri taşıyan bu görev elemanlarından sıkça yararlanmıştır.

-9. Ne gezer

Bu cümlempi, olumlu ya da olumsuz, kuvvetli **kılmama-olmama** durumu bildirir.

Ayakta kundura yok, başta var mı fes? Ne gezer!(olumsuz olmama cümlesi)
K/40

Yüklem ismi olduğu durumlarda olmama-kılmama işlevi bağlam içerisinde olumlu da olabilir.

Ne gezer şimdi o zillet, o sefâlet? Heyhat! S.K./248 (Olumlu olmama cümlesi.)
(O sefalet, o zillet şimdi yok.)

Bu arzû-yi tenezzüh gelince, artık ben /Durur muyum? Ne gezer! Fırladım hemen evden. B./15 (Olumlu kılma)

-10. ne mümkün

Kuvvetli olmama- kılmama bildiren yapılardan birisidir. Safahat'ta da bu işlevle kullanılmıştır.

-Memleket mahvolacak, olmayacak... /Baştakiler, Düşünürler ona mevcûd ise bir çâre eğer. /Gelelim dîne: Ne mümkün çalışıp kurtarmak? / Bede'e'd-dînu gariben... sözü elbet çıkacak." /Dediler. S.K./106

-11. Nerde ... hani

Soru biçiminde oluşturulmuş olan, dilin ilişki işlevine yönelik olan bu yapı, yine üsteleme ve kuvvetlendirme bildirir.

Hem açınız âsârı, /Köprünün nerde görülmüş, hani tahte'l-bahrı? S.K./9

-12. Nasıl .../sIn/

*Hiç o binlerce havâtır kemirirken içimi, /Bir cılız "belki!" **nasıl** hepsini tenkil etsin? S.K./229*

-13. /nasıl... +-Ar/

*Ordu mâdâm ki efradını milletten alır; /Milletin keşmekeşinden **nasıl** âzâde kalır? S.K./359*

*Dururken böyle bî-pâyan terakkî-zâr karcında; Nasıl **de-r**+sin ya "Pek mahdûd bir cirmim" tutarsın da. İ./22*

-14. /DAn başka ne [i-]

*Eski dîvanlarınız dopdolu oğlanla şarab; /Biradan, fahişeden **başka nedir** şî'r-i şebab?... S.K./399 (**başka bir şey değildir.**)*

-15. Kim /-mA-z/, kim /-mA-z ki/,

*Bu hakikatleri lâkin **kim** okur, **kim** dinler? S.K./393*

*"Ayıp değil mi?" demişsin... Aceb **kim** aldırıyor? V.K./535*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAVRAM İLİŞKİLERİ

*“Anlatı denilen, belirli bir uzunluğu olan her türlü dilsel yapılar, kendi içinde bir bütünlük oluşturur. Bu tür yapılardaki hiçbir şey kendi başına ve bağımsız değildir. Her türlü dilsel yapı bir başkası ile olan ilişkisi içinde anlamlılık kazanır. Her şey birbirleriyle bağıntılı anlam dizileri içinde yer alır.”¹³⁴ Dildeki biçimbirimler, bağımsız ve bağımlı ya da sözlüksel- görevsel biçimbirimler olarak ikiye ayrılmaktadır.¹³⁵ Dil, kelimeler yığını değil¹³⁶, bu sözlüksel ve görevsel biçimbirimlerin bir dizge içerisinde dizim işlemiyle oluşan bir olgudur. Bu dizim rastgele bir dizim değildir. Gerçek dünyadaki ilişkilerin dilin dünyasına aktarılması bu görevsel ve sözlüksel değerlerin birbirleriyle olan geçici ilişkileri sonucunda meydana gelmektedir. Dilde var olan kavram ilişkileri, “*taban hâlindeki öğelere getirilen dışa dönük (bağımlı) elemanlarıyla gerçekleştirilir. Kavramlar arasında kalıcı olmayan bir ilgi kuran bu unsurlar, Türkçede isim ve fiil çekimleri olarak adlandırılır.*”¹³⁷*

Türkçede isimle isim ve isimle fiil arasındaki kavram ilişkileri, çekim ekleriyle oluşturulur. “Çekim yahut işletme eki kelime kök ya da gövdesine işleklik veren ektir. Nesnelerin hareketlerin çeşitli durumlarını, bağlantılarını, münasebetlerini ifade etmek için kök ve gövdeler çeşitli şekillere girmek zorundadırlar. Dil, lügat kitabı gibi, bir kelime yığınınından ibaret değil, bir kelime örgüsü şeklindedir. Bu örgünün bağlayıcı unsurları da çekim ekleridir.”¹³⁸

Karaağaç da çekim kavramını şu şekilde tanımlamaktadır:

“Sözleri, deyim ve atasözü gibi her türden kalıp birimleri, donuk birimler hâlinde yer aldıkları sözlüklerden alıp bir araya getirmeye çekim denmektedir. Çekim nedensiz ve sosyal genellemeleri ifade eden sözlük birimlerini bir araya getirerek onlarla nedenli ve bireysel özellemler yapmaktır. Kök gövde veya kalıp sözler nedensiz

¹³⁴ Günay, s. 74.

¹³⁵ Adalı, s. 26.

¹³⁶ Ergin, s. 124.

¹³⁷ Kara, Namık Kemal’in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 175.

¹³⁸ Ergin, s. 124.

*birer sosyal genelleme olmalarına rağmen, onlardan oluşan söz dizimleri, nedenli birer bireysel özellemedir.”*¹³⁹

Söz dizimini oluşturan bu nedenli ve bireysel özelleme¹⁴⁰lerin oluşabilmesi için gereken ekler ise çekim ekleridir. Çekim ekleri, “kelimenin anlamını ve sınıfını değiştirmeden ona durum, ilgi, kip, zaman, nicelik, kişi ve birlikte oluş gibi bir anlam kazandıran morfemlerdir.”¹⁴¹İsim cinsinin dil bilgisel ulamları, sayı, cins, belirtme, hâl, iyelik ve soru’dur.¹⁴²

3.1 İSİM ÇEKİMİ

3.1.1.İyelik Ekleri

“İsimleri ait olan işleviyle sahip olana, belirtilen işleviyle belirtene bağlayan bu ekler, şahıs kavramı da taşır ve şahıslara göre değişir.”¹⁴³ “Bir nesnenin başka bir nesnenin malı olduğu veya bir başka nesnenin parçası olduğu ifade edilmek istenirse o nesneyi karşılayan ismin sonuna iyelik eki getirilir. Konuşan, dinleyen ve adı geçen olarak ve üçü teklik, üçü çokluk olmak üzere altı şahıs”¹⁴⁴ eki vardır.

Birinci Teklik Şahıs Eki (/+m)

Oğl+um V.K./178, kız+ım H /16, çocukluk zamanlar+ım F.C./19, avare hayal+ım T.Y.F/4, benim gayret-i diniye+m S.K./80, hemşehriler+ım S.K./140, düşündükler+ımı S.K./271,

İkinci Teklik Şahıs Eki(/+n/)

Zıll+ın T.Y.F/1, kürsî-i celâl+ın T.Y.F/2, sahn-ı muhît+ın T.Y.F/2, pervâz+ın BÜ./11, idrâk+ın İ./4,

Üçüncü Teklik Şahıs Eki (Ø)

İşte budur bence vücûdun yarası. S.K./375, milletin istikbali S.K./ 220, güç okur, hiç yazamaz bir sürü hırsız çetesı S.K./101, ekilen gövdelerin hepsi S.K./121

¹³⁹ Karaağaç, s. 53-54.

¹⁴⁰ Karaağaç, s. 53-54.

¹⁴¹ Haydar Ediskun, *Türk Dilbilgisi*, (11. Basım), Remzi Kitabevi, İstanbul 2007, s. 101.

¹⁴² Ergin, s. 127.

¹⁴³ Muhsine Börekçi, *Risâle-i Tevhîd (İnceleme- Metin- Dizin)*, (1. Baskı), Akçağ Yay., Ankara 2003, s.63.

¹⁴⁴ Ergin, s. 222.

Birinci Çokluk Şahıs Eki /+mİz/

Zenginleri+miz S.K./140, kızlar+ımız S.K./144, dede+miz S.K./179, hiçbiri+miz S.K./189

İkinci Çokluk Şahıs Eki /+nİz/

Bu sizin ağlama+nız benzedi bir diğerine S.K./369, mütefekkirler+iniz S.K./409, üdeba+nız S.K./316.

Üçüncü Çokluk Şahıs Eki /+lArI/

Çokluk üçüncü şahıs eki /lAr+ı/ şeklindedir. Burada asıl iyelik eki /+I/ dır. /+lAr/ çokluk ekiyle birleşmiştir. Bu çokluk şekli, iyelik eki alan ismin çokluğunu karşılamaktadır. Şahsın teklik veya çokluk olduğunu belirtmez.¹⁴⁵

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokak+lar+ında gezilme-z ki yüzme bilmeyerek! K./2

(mahallenin) sakîl ev+ler+i S.K./3, Ne Halic'in o yosun çehrelî miskin su+lar+ı, S.K./1

3.1.2. Hâl/Durum

Genel olarak dilin ve özel olarak da söz diziminin temel ilkesi her durumda birimler arası bir ilişkinin varlığıdır. Bu birimler arası ilişki-iletişim sözcük oluşturmaktan metinler kurmaya kadar bir dizgenin oluşumunda karşımıza çıkan bir durumdur. Derin ya da yüzeysel yapıya yansıyan bu ilişkiler kalıcı olma özelliğinin (Yapım ekleri) yanı sıra geçici ilişkilerin varlığını da gerekli kılar. Zaten belirli sayıdaki birimlerle sınırsız sayıdaki kavramların, duyguların düşüncelerin ifade edilmesi de bu geçici ilişkiler yoluyla olmaktadır. Söz dizimi içerisindeki geçici ilişkilerden birisi de hâl kavramıdır. Hâl kavramı, sistem içerisinde birtakım kurallara göre oluşturulan yapılarla söz dizimine yansır. Hâl, (durum) kavramı hemen bütün dillerde değişik biçimlerde kullanılan ve bir dilbilgisel ulam oluşturan bir olgudur. Türkçede hâl ulamı eklemeli dillere özgü bir biçim olan son eklerle ve hemen hepsi bir hâl eki ile isme

¹⁴⁵ Ergin, s. 223.

bağlanan edatlarla gerçekleştirilmektedir.¹⁴⁶ “Bu çekim ek ve edatları, bütün diller gibi Türkçenin de başlıca söz yapıştırmacılarıdır. Bunlar, isim- isim, isim-fiil ilişkisini sağlamakta, sözleri bir araya getirmekte kullanılan başlıca öğelerdir.”¹⁴⁷

Banguoğlu, hâl kategorisi ve çekim durumunu şu şekilde tanımlamıştır: “Adlar, söz içinde başka kelimelerle olan ilişkilerine göre farklı hâllerde bulunurlar. Bu hâller onlara gelen bazı eklerle belirtilir. Farklı hâllere adın hâlleri (cas), bir adın bu türlü ekler almasına ise adçekimi (declinaison) deriz.”¹⁴⁸

“İsimler hâl ekleriyle zaman, yer, amaç, araç, geçici durum bakımından fiilleri veya başka isimleri belirtirler. Yani, hâl ekleri, genelde isimlerle isimler arasında; nadir olarak da isim grupları arasında geçici kavram ilişkisi kurarlar.”¹⁴⁹

3.1.2.1. Ayrılma Durumu

/+DAn/

/+DAn/ eki, eylemin eylemin olma-kılma, olmama-kılmama durumuna bağlı olarak uzaklaşma- uzaklaşmama, ayrılma- kalma durumunu ifade eder.

.../-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? K./12

Biraz geçince, kavi dişlerinde bir ceylân, İner yakındaki vadiye karşıdan arslan. V.K./315

Kiminde san'ata rağbet, kiminde nakde heves; Hülâsa, her kafadan başka başka çıkmış ses. V.K./417

Ulûm-i şahikadan fışkıran sütûn-i ziyâ /Dayandı göklere; lâkin yetişmiyor hâlâ, /Bülend nüsha-i îcâdm ilk sahîfesine. V.K./20

O birkaç hayme halkından cihangîrâne bir devlet /Çıkarmış, bir zaman dünyâyı lerzân eylemiş millet; Zaman gelsin de görsün böyle dünyâlar kadar zillet, Otuz üç yıl devam etsin, başından gitmesin neket... İS./3

¹⁴⁶ Muhsine Börekçi, “Türkçede Hal Eklerinin İşlevsel Olarak Sınıflandırılması Üzerine Bir Deneme”, IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri, 24 Eylül- 29 Eylül 2000, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007, ss. 245-276.

¹⁴⁷ Karaağaç, s. 61.

¹⁴⁸ Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, Türk Dil Kurumu Yay., (8. Baskı), Ankara 2007, s.326.

¹⁴⁹ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.146.

3.1.2.2. Beraberlik Durumu

Öznenin yapılan eylemi bir başka ögeyle birlikte gerçekleştirmesi durumudur. Özneyi birinci eyleyen olarak düşünürsek bu öge eylemin ikinci eyleyenidir. Beraberlik durumu şu yapılarla oluşturulmuştur:

/ile/, +/IA/

*Ne var inadına etsen de bir sefer galebe, /Benim**le** Fâtih'e gelsen... İ.A.F.Y./52*

*Ebû Ubeyde'ye imdada eylemişti şitâb, /Maiyyetindeki asker**le** bir zaman Fârûk. V.K./243*

*Geçenki beş para borcum**la** on beş etmedi mi? H/4*

/ile +beraber/, +/(y)IA+ beraber/

*Bakın ne günlere kaldık: Ya beş, ya altı kopuk, Yamakları**yle beraber** ki hepsi kılkuyruk, Utanmadan çıkıyor, içtihadı kalkışıyor! V.K./366*

*Görün, şu zerreyi tedkîk edin de bir kerre /Nasıl hurûş ile kalbinde eyliyor daraban, /Avâlimi**yle beraber** şümûs-i bî-pâyan! V.K./90*

3.1.2.3. Benzerlik Durumu

İsmin ya da fiilin benzerlik kavramlarıyla nitelenmesi durumudur.

/+CA/

*Tanassur etmeye koyvermiyor ahâlîyi, Bahanesiyle imam görmüyor mu, çıldırarak, Kuduz**ca** saldırıyor intikam için ite bak! V.K./618*

*Beni kaç kerreler ağılattı bu hınzır**ca** şaka! S.K./258*

*Biri evvelce eğer söylemiş olsaydı bunu, /Çalışıp ömrümü çılgın**ca** hebâ etmezdim, /Ben bu müstakbele mâzîmi fedâ etmezdim! HA./53*

*Kolay değil o da... İnsan**ca** ölmenin yolu var. İ.A.F.Y./189*

/Ø +gibi /-nIn +gibi/

*Sükûn belirdi mi bir milletin hayâtında;/ Kalır senin **gibi** zillet, esaret altında. V.K./157*

Parlıyor alnı uzaktan ayın on dördü gibi; /Gülüyor: İşvesinin cazibeler müncezibi. S.K./247

*Bet beniz kül **gibi** olmuş uçarak nûr-i şebâb; /O yanaklar iki solgun güle dönmüş, bitâb! HA./14*

*O dudaklar morarıp kavlamış artık derisi; /Uzamış saç **gibi** kirpiklerinin her birisi! HA./15*

*Kafa bir yük kesilip boynuna, çökmüş bağı; /İki değnek **gibi** yükselmiş omuzlar yukarı. HA./16*

/Ø +tarzında /

*Budak delikleri **tarzında** aç da çitte oyuk, Büyükçe bakla kadar alnının az altına sok. İS./55*

/Ø +yolda /

*Şu fıkrasıyle, hakikat, Cenâb-ı Mevlânâ, Nigâh-ı ibrete açmış cihan kadar ma'nâ; "Delik, deşik, evinin, bir zavallı hâne-harâb, Görür de hâlini, her gün eder **şu yolda** hitâb: "Yıkılma hâ! Beni evvelce etmeden agâh; Çoluk, çocuk biteriz sonra hep, ma'âzallâh!" V.K./402*

3.1.2.4. Eşitlik Durumu (zamanda /durumda/ nicelikte eşitlik-denklik)

Aslında karşılaştırma yapılarak bir üstelemenin, kuvvetlendirmenin ifade edildiği durumdur. Safahat'ta şu yapılar eşitlik durumunu ifade eder:

/Ar+CA/

*Devr-i fetrette kalan, hem de asır+**lar+ca** kalan; /Vahşetin, gılgizin a'mâkına daldıkça dalan; /Gömerek dipdiri evlâdını kum çöllerine, /Bunda bir neşve duyan hiss-i nedamet yerine! Önce dağdan getirip yonttuğu taş parçasını, /Sonra halik tanıyan bir sürü vahşî yığını; /Nasıl olmuş da, otuz yılda otuz bin senelik /Bir terakki ile dünyâyâ kesilmiş mâlik? S.K./421*

*Beni yormuştu bu yıl+**lar+ca** süren yolculuğun, daha /başlangıcı. S.K./78*

*"Böyle gördük dedemizden" sesi milyon+**lar+ca** /Kafadan aynı tehevvrle bakarsın, çıkıyor! S.K./179*

*İnkişâf etmesi atîde de pek zordur onun: /Çünkü meydanda kalan kütle yığın+**lar+ca** odun! S.K./442*

/+CA/

*Gömülmek istemiyenler boyun**ca** hüsrana; Nifakı gömmeli artık mezâr-ı nisyâna. V.K./477*

*Fakat bu levha-i handâna karşı, pek yaşlı, /Bir ihtiyar kadının koltuğunda gür kaşlı, /Uzun**ca** saçlı güzel bir kız ağlayıp duruyor. B./36*

Ø +kadar

*Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü: /-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ **kadar** babam gitti... K./12*

*“Alın da bir küçücük taş, ziyâ-yı ilme tutun, /Bütün nikâtmı evvelce; sonra, kalkın onun /Bakın vücûduna bir hurdebîn alıp, lâkin, /Bu hurdebîn olacak kendi nuru idrâkin /Zemin **kadar** büyütün; âsüman **kadar** büyütün... V.K./80*

/+lik/

Devr-i fetrette kalan, hem de asırlarca kalan; /Vahşetin, gılgahın a'mâkına daldıkça dalan; /Gömerek dipdiri evlâdını kum çöllerine, /Bunda bir neşve duyan hiss-i nedamet yerine! Önce dağdan getirip yonttuğu taş parçasını, /Sonra halik tanıyan bir sürü vahşî yığını; /Nasıl olmuş da, otuz yılda otuz bin senelik /Bir terakki ile dünyâyâ kesilmiş mâlik? S.K./421

Ø +için

*Ama ben kendimi bir müddet **için** (şöyle) aldattım: /Galeyandır... Galeyan geldi mi kalmaz mantık.../Su bulanmazsa durulmaz... Hele sabret azıcık.. S.K./324*

3.1.2.5. Görelilik Durumu

/+A/

Bizim çocuklar+a gelmez ne öyle çifte giden; /Ne böyle Arş'a kadar çifte sallayan yerden! V.K./441

/+CA/

O fakat siz+ce büyük bir şey mi? K.İ./35

Acaba meyl-i teali ne demek onlarca? S.K./178

/+(y)A +göre/

Mütefekkirleriniz anlamıyorlar sanırım Ki cemenzâr-ı terakkide atılmış her adım, /Değişir büsbütün, akvama, cemâ'ât+e göre; /Başka bir kavmin izinden yürümek, çok kere; /Âdeta mühlik olur; sonra ne var, her millet;/Gözetir seyr-i tekâmülde birer ayrı cihet. S.K./409

/+ nazarında/

Bir sahne midir yoksa bu âlem nazarında? T.Y.F/24

3.1.2.6. Bulunma Durumu

Eylemin zaman, durum ve yer bakımlarından gerçekleşme durumunu ifade eder.

/+ Ø/

Zaman isimlerinden sonra bulunma hâli eki olan /+ DA/ eki yüzeysel yapıdan silinir.

Bir zamanlar yine İstanbul'a gelmiştim ben. S.K./83

O zaman Rusya'da hâkimdi yaman bir tazyik... S.K./114

Namaz değil yalnız maksadım... Bugün bir adam /Çıkıp da va'zedecek öğle üstü halka... İ.A.F.Y./39

/+ DA/

Geçende, Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesiyle, /bizim eski âşinâlardan bir artarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni da'vet ederdi dükkânına. H/1

Sayırsız medrese var gerçi Buhârâ'da bugün... S.K./163

Bayramda güler çehre-i mâ'sûm-i sabâvet, /Ümmîd çocuk sûret-i sâfında iyandır. B./2

Karanlıklarda gezen, şeb-çerâğın fıkı-i hikmettir, Ki her işrâkı bir sönmez ziyâyı sermediyettir; Susuz çöllerde kalsan, bedrekan ilhâm-ı sa'yindir. Ki her hatvende eyler sâye- küster vahalar zahir. İ./8

O, sokmak istediğin, şekle girmesiyle kader; /Bütün evâmiri şer'in olur bir **anda** heder! V.K./240

/Ø +Dakika+sı+n+da

Onun tevakkufu, zîrâ, bütün bir aileyi /**Dakikasında** perişan eder, ezer, bitirir. V.K./48

/Stm +İç+i+n+de/

Koşan, gezen, oturan, mâniler düzüp çağıran,/ Davullu zurnalı "dans" eyliyen, coşup bağırان /Bu kâinât-ı sürûrun içinde gezdikçe, /Çocukların tarafındaydı en çok eğlence. B./31

/Ø +Civar+ı+n+da/

Geçende, Yayla **civârında** bir ufak cevelân bahânesiyle, /bizim eski âşinâlardan bir artarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni da'vet ederdi dükkânına. H/1

/Ø+üzer+i+n+de/

Bir sahne ki milyarlar oyun var **üzerinde!** T.Y.F/25

/Ø+sıra +da/

-Yok yok, beni tâ, /Götür İstanbul'a bir yerde bırak ki: Gurebâ, /-Kimsenin onlara aldırmadığı bir **sıra+da-** /Uzanıp ölmeye bir şilte bulurlar orada! HA./67

/İtm +taraf+ı+n+da/

Koşan, gezen, oturan, mâniler düzüp çağıran,/ Davullu zurnalı "dans" eyliyen, coşup bağırان /Bu kâinât-ı sürûrun içinde gezdikçe, /**Çocukların tarafındaydı** en çok eğlence. B./31

3.1.2.7. Çıkma Durumu

/+DAn/

Eylemin çıkış ya da başlangıç noktasını ayrıca ismin kaynağını ifade eden bu durum /DAn/ eki ile ifade edilir:

Önce dağ+**dan** getirip yonttuğu taş parçasını, /Sonra halik tanıyan bir sürü vahşî yığını; /Nasıl olmuş da, otuz yılda otuz bin senelik /Bir terakki ile dünyâya kesilmiş mâlik? S.K./421

Bu muazzam ağacın gövdesi baştan aşağı; Sayısız kökleri, tek mil dalı, tek mil budağı; Milletin sîne-i mâzîsine merbut, ora+**dan** Uzanıp gelmededir... S.K./439

Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /Bütün yüreklere serpildi kubbe+**den** bir rûh: /Rûh-i itmînân. F.C./33

3.1.2.8. Sebep Durumu

/+ A/

Hemen o kız da salıncakçının mürüvvetin+**e**, Katıldı ağlamıyan kızların şetâretine. B./40

Üç beyinsiz kafanın derdine, üç milyon halk, /Bak nasıl doğranıyor? Ü.B.K.D./1

/+ dAn/

Zâlimde teaddîye olan meyl nedendir? /Mazlûm niçin olmada on**dan** müteneffir? T.Y.F/29

Yalın ayak, baş açık, bir paçavra sırtında; /Bu tamtakır adanın tamtakır muhitinde; Acı**ndan** ölmeye mahkûm olan zavallıları, /Sular bıraksa da Bulgar bırakmıyor dışarı! V.K./601

/+ (y) lA/

Bu tezezbü**le** o kuvvet de fakat sarsılacak... S.K./358

Geçende, Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesi**yle**, /bizim eski âşinâlardan bir artarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni da'vet ederdi dükkânına. H/1

Sineler vecd **ile** pür-cûş, dudaklar [vecd **ile**] hâmûş... S.K./61

Âlâm-ı hayâtın iki kat büktüğü ecsâd /Feyzindeki te'sîr **ile** âsûde revandır. B./4

/+ (y) Ip/

Nasılca gâib ed**ip** kamilen muharebeyi, Esaret altına girmişti bir büyük millet. V.K./415

/Ø+için/

Beş on vatansız **için** nâra yakmayın vatânı! V.K./509

/Ø+yüz+ den/

Yazık, yazık ki, bu yüzden bütün felâketimiz. V.K./391

/Ø+yüz+ü+n+den/

Hind'i baştan başa gezmekti muradım, lâkin, /Nerde olsam, beni ta'kîbi **yüzünden** polisin, /Takatim bitti de vazgeçmede muhtar kaldım; /Kaldım amma yine her mahfile az çok daldım! S.K./213

/I+icab+ı/

Bâkîyi beşer her ne kadar etse de tenzîh, /Fâniyyet+**i icâbı**, eder kendine teşbîh!
T.Y.F/21

/A+karşı/

Bu hâl+**e karşı** tahammül hakîkaten pek zor. V.K./367

/Ø+neticesi/

Onun neticesidir sa'ye varmıyorsa elin. V.K./163

3.1.2.9. Hedef /Amaç Durumu

Yönelilen amacı, hedefi belirtir.

/İ+/A/

Diriler koşmadı **imdadına**, sen bari yetiş... Ü.B.K.D./3

... Ne var **sevâbına** say... B./ 38

Aşılarken de vurun **kendine** kendinden aşsı. S.K./444

Huda'yı **kendine** kul yaptı, kendi oldu Hudâ; /Utanmadan da tevekkül diyor bu cür'ete... Ha? V.K./223

Bütün evâmire i'lân-ı harb eden şu sefih, /Mükellefiyyeti **Allah'a** eyliyor tevcih!
V.K./228

Utanmadan yine kalkışma **Hakk'a bühtana**. V.K./257

Geçen kıyamet için "fırtınaydı, geçti" diyor, /Diyor da **zevkine**, vur patlasın, devam ediyor. V.K./561

Murâd-ı Evvel'i sırtında gezdiren tepeler, Nasıl rükû ediyor **Ferdinand'a**, bak, bu sefer! V.K./579

"İstemem!" der o, fakat dinleme, **iknâ'a** çalış: /Kim bilir, belki de bîçâre çocuk anlamamış? HA./40

3.1.2.10. İlgi Durumu

Sahip olan- ait olan, belirten-belirtilen ilgisini ifade eden ektir.

/+Ø/

Şark-ı Aksâ'dan alın, Mağrib-i Aksâ'ya kadar, /Müslüman+Ø yurdunu baştan başa kaç devrim var! S.K./77

Zaman içinde zaman tayyolunmak+Ø imkânı/ Görülmedikçe tahayyür bırakmaz insânı! V.K./269

/+A/

... Nasıl olmuş da, otuz yılda otuz bin senelik /Bir terakki ile dünyâyâ kesilmiş mâlik? S.K./421 (Dünyanın mâliki)

Dağıttı, kamçıya kuvvet, "gidin, ekin" diyerek. V.K./325

/+ nIn/

Herkesin hissi bir olmaz. S.K./2

Hayır mâtem senin hakkın değil... Mâtem benim hakkım:... BÜ./14

Îade etmenin imkânı yoksa mâzîyi, /Bu mübtezel yaşayıştan gebermen elbet iyi. V.K./150

/+ Im/

Gıcırdamakla beraber serîr-i şevketimiz, /Bu dîni kurtaran ancak biz+im hükümetimiz. V.K./463

"Kim bilir; şimdi ne âlemde ben+im şanlı Kösem; Görmedim üç senedir, bari gidip bir görsem..." Diyerek, dün gece güç hâl ile buldum evini. K.İ./ 2

/+ **dA**/

*Yok mu sizler+**de** vatan nâmına hiçbir duygu? S.K./328*

*Fukaranız kılıyor, aklına geldikçe namaz; /Ağniyânız**da** da, hiç yoksa, zekât olsa biraz. S.K./138*

/+ **dAn**/

*Hani, can sağlığıdır doğrusu bun+**dan** ötesi! S.K./102*

*Arzı oynattı yerinden yıkılırken İran... /Belki bir kıl bile ürpermedi siz+**den** bu ne kan! S.K./349*

/+ **(y)Ait**/

*Yanaşman, ırgadın O; Çoluk çocuk O'na **âid**:... V.K./218*

*Cenâb-ı Hak ne diyor bak, Resûl-i Ekrem'ine: /"Bütün serâiri kalbin ihata etse, yine, Danış sahabene dünyâya **âid** işler için; /Rahim ol onlara... /Sen, çünkü, rûh-i rahmetsin. /Hatâ ederseler aldırma, affet, ihsan et;/ Sonunda hepsi için iltimâs-ı gufran et./ Verip karârı da azm eyledin mi.../ Durmıyarak Cenâb-ı Hakk'a tevekkül edip yol almaya bak." V.K./278*

/+ **Ø+ hakkında**/

*Bunların **hakkında** bilmem bir bahânen var mı? ... D./27*

/+ **Ø+ için**/

*Geçen kıyamet **için** "fırtınaydı, geçti" diyor, /Diyor da zevkine, vur patlasın, devam ediyor. V.K./561*

3.1.2.11. Karşılıklılık Durumu

Öznenin yaptığı eyleme bir başka eyleyenin de katılması durumudur. Ancak beraberlikten farklı olarak bir karşılıklılık durumunu ifade eder. Aynı anda ancak karşılıklı yapılan eylemler söz konusudur.

/+ **IA**/

*...Zulmet**le** dâima yarışır... V.K./96*

*Senin**le** biz de, birader, sabahleyin çattık! İ.A.F.Y./48*

3.1.2.12. Karşılaştırma Durumu

İsmi bir başka isim ya da fiile nitelik veya nicelik bakımından karşılaştırma yapılarak bağlanma durumunu ifade eder.¹⁵⁰

/de/

Çerge hâlinde" dedim... Korkarım **ondan da** tebâh: /Yurdunuz bir çökecek olsa, iyâzen-billâh, /Öyle iğrenç olacak akıbetin manzarası! /Ki tasavvur bile vicdanlar için yüz karası! S.K./367

/DAn+ daha/

İyi, lâkin ne kadar beklemiş olsan, işler, /Eskisinden **daha** berbâd, iyileşmek ne gezer! S.K./325

/A+ muadil/

Besliyormuş, bereket versin, o iklîm-i kadîm, /"Rahmetullah"+**a muâdil** daha yüzlerce hakîm. S.K./214

/A+ karşı/

Bu hâl+**e karşı** tahammül hakîkaten pek zor. V.K./367

/Bir yanda + Bir yanda/

Cümleler arası bir karşılaştırma unsurudur:

Bir yanda yanar lânesi bin hâne-harâbın, /**Bir yanda** söner lem'ası milyonla şebâbın. T.Y.F/45

3.1.2.13. Karşıtlık Durumu

/+la +beraber/

Birer kabiledir eczâ-yı ferdi; zerrâtı /Sırayla ailelerdir; alın zureyrâtı: /Görünmemek+**le beraber** yığın yığın efrâd. V.K./85

Gıcırdamak+**la beraber** serîr-i şevketimiz, /Bu dîni kurtaran ancak bizim hükümetimiz. V.K./463

¹⁵⁰ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s.156.

/+İn +rağmine /

Öyle amma, gördüğüm **elvâh-ı şevkin rağmine**, /Bende hâlâ zevke benzer duygu yok, hâlâ yine! Ç.B.S.B.C./9

/+(y)AcAk +yer+de/

Ebû Ubeyde: "Veba var!" deyince askerde; /Tevâbi'yle Ömer durdu kalk+**acak yerde**. V.K./247

/ +sA +de/

...Alış senin**se de**, mes'ûl olan verişten O; ...V.K./218

3.1.2.14. Niteleme Durumu

/ +dA /

Bayramda güler çehre-i mâ'sûm-i sabâvet, /Ümmîd çocuk **sûret-i sâfında** iyandır. B./2

Lâkin bu cedel başla-**yalı**, /Dinliyormuş bizi şahin gibi bir Afganlı. S.K./278

İstedim sonra, neden böyle Japonlar yüksek? Nedir esbâb-ı terakkisi? Yakın+**dan** görmek. S.K./433

Duyulmuyordu **uzak+tan** neyin de şimdi sesi, **Yakın+dan** ancak işittim o vâpesin nefesi! K.N./17

/Ø +Alt+ı+n+da/

Birbirinden müteferrik bu kadar akvamı, /Aynı milliyyetin **altında** tutan İslâm'ı, /Temelinden yıkacak zelzele kavmiyyettir. S.K./335

/Ø +şekl+i+n+de/

Siyeh-reng-i dalâlet bir bulut **şeklinde** mâzîler, /Civârından kaçır, bulmaksızın bir lâhza istikrar; /Ziyâ-rîz-i hakikat bir seher tavrında müstakbel, /Gelir fevkından eyler sermedî binlerce nûr îsâr. F.C./2

/Ø +tavr+ı+n+da/

Siyeh-reng-i dalâlet bir bulut şeklinde mâzîler, /Civârından kaçır, bulmaksızın bir lâhza istikrar; /Ziyâ-rîz-i hakikat bir seher **tavrında** müstakbel, /Gelir fevkünden eyler sermedî binlerce nûr îsâr. F.C./2

/İç+i+n+de/

Beş on fakîre olup bâr-ı dûş-i istiskâl, /Huzûr-i lâlini bir nevha etmeden ihlâl, /Sükûn **içinde** uzaklaştı âşiyânından. H/25

Zaman **içinde** zaman tayyolunmak imkânı/ Görülmedikçe tahayyür bırakmaz insânı! V.K./269

/Ø +gibi/

Lâkin bu cedel başlayalı, /Dinliyormuş bizi şahin **gibi** bir Afganlı. S.K./278

Zâten Ev değil, han **gibi** bir şey: gece gündüz işler...K.İ./7

/E doğru

Şimale **doğru** bütün Pirzerin, İpek, Yakova, Fezâ-yı mahşere dönmüş girîv-i matemden... V.K./644

3.1.2.15. Yaklaşıklık Durumu

İsimleri, yaklaşık olarak belirten isim durumudur. Sayı sıfatlarının art arda kullanılması yoluyla da oluşturulan yaklaşıklık durumu Safahat'ta şu şekillerde karşımıza çıkmaktadır:

Soydu bîçâreyi **üç beş kişi** birden, o zaman /Aldı bir heykel-i üryân-i sefâlet meydan! HA./20

Hah! Bulduk: Tokatlıyan'da, yarın, toplanır **beş altı kopuk**, Birer kadeh biradan sonra davranır erken, Omuzlayıp kırarız bâb-ı içtihadı hemen. V.K./357

Sivrilen zübbelerin hepsi **beş on söz** beller, /Düşünür "Dini nasıl yık-malı bunlarla?" diye. S.K./394

Hemen zarfı da yaklaşıklık bildirir.

Elimde bir koca değnek, onunla yoklayarak,/ önüm adaysa basıp, yok, denizse atlayarak, /-Ayakta durmaya elbirliğiyle gayret eden, / lisân-ı hâl ile amma rûkûa niyyet

eden/-0 sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına, sığınmış öyle giderken, /**hemen** ayaklarına delîlimin koca bir şey takıldı. K./5

Hem de derdi ki: "Çok Uğurlu bir küfedir, kalmadım **hemen** yüksüz..." K./10

/+a/ + **kadar**/

"Bu yarım kubbeler elbette açık durmayacak, Mutlaka birleşecektir" diye beş **hatve kadar** atıverdın mi, görür kubbeyi hayretle nazar... S.K./46

3.1.2.16. Üsteleme Durumu

/de/

Zemini kendine hasretmek isteyip çalışır; /Şu var ki başka emeller **de** ansızın karışır. V.K./116

/dahi/

O hâlde, biz **dahi** ettik: Yehâfü oldu"... Evet! İ.A.F.Y./123

Ne yapsa Avrupa, bizlerce asi olan hareket: "O hâlde biz **dahi** yaptık!" deyip hemen taklîd.... İ.A.F.Y./124

/bile/

Gireriz koynuna, düşsek **bile** şâyed yorgun, /Karşıdan baktığımız heykel-i nûrânûrun. S.K./29

/bir de/

Yetişmiyor gibi yer, **bir de gökyüzünde** mezar! [Var.] V.K./620

/hem de/

"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!" Urefâ mesleği: a'lâ, hem ucuz, **hem de** şeker! S.K./172

/değil +ø/

Değil bir kayda, sığmazsın - kanatlandın mı - eb'âda; /Hayâtın en muhayyel gâyedir âhrara dünyâda. BÜ./12

Bir **değil**, yüz bin bahâr indirse hattâ âsüman; /Hiç kımıldanmaz benim rûhumda kök salmış hazan! Ç.B.S.B.C./10

/değil +ki +... +dA/

Değil ki "dön!" diye binlerce yalvaran geride; /Dikildi karşına ecdadının mekâbiri de;/ "Yolumda durma kaçarken!" dedin, basıp geçtin. V.K./177

3.1.2.17. Varma Durumu

Eylemin vardıgı, ulaştığı, bittiği noktayı belirten durumdur. Kişiyе/şahsa varma durumunda derin yapıda ikinci eyleyen karşımıza çıkar.

/+A/

Hastalanmışsa ağaç, gösteriniz bir bilen+e;/Bir de en çok köke baksın o bakan kimse yine. S.K./443

Müneccimin, bereket versin, eski takvimi Haber verir biz+e, mevsim şehirde gelmiş mi? İS./19

3.1.2.18. Vasıta (Araç) Durumu

Vasıta/araç veya sayesinde /yardımıyla anlamlarını katan görev elemanlarıdır.¹⁵¹

/(y)+IA +Ø/

Bir cerîdeyle hemen başlayıverdim va'za. S.K./130

O da sahiplerinin lâhik olan izniyle. S.K./204

Sonunda bir de "tevekkül" sokuşturup araya, /Zavallı dîni çevirdin onunla maskaraya. V.K./203

/+DA /

İki alsam ne çıkar sâye-i hürriyyette? K.İ./63

/+DAn /

Bir de İstanbul'a geldim ki: Bütün çarşı, pazar /Na'radan çalkanıyor! S.K./285

Haydi şadırvan kapısından dan girelim: S.K./33

¹⁵¹ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s. 166.

3.1.2.19. Yaklaşma Durumu

/İ +üst+ü/

Bugün bir adam /çıkıp da va'zedecek öğle üstü halka... İ.A.F.Y./39

Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz; /Geçende Fâtih'e çıktık ikindi üstü biraz. K/33

3.1.2.20. Özne Durumu

/+Ø/

Bana sor memleketin hâlini ben söyliyeyim: /Bir imam çünkü, bilir evleri... Hâ bir de, hekim. K.İ./103

3.1.2.21. Yönelme Durumu

Yere ve zamana yönelme durumunu ifade eden ekler ve edatlar Safahat'ta şu biçimbirimlerle oluşturulmuşlardır:

/+ (y)A/

Olaydı koskoca millette bir beyinli kafa; /"Vücûdu bir yana atmak, dimağı bir tarafa, /Akıllı kârı değil" der de böyle yapmazdı. İ.A.F.Y./176

Hiç o gitsin de dönüp bakmayarak arkasına, /Nâsın efkârı -ki efkâr-ı umûmiyye odur- /Gitmesin kendi yolundan... Bu nasıl kabil olur? S.K./382

/+ (y)A +doğru/

İnâyetiyle Hudâ kaldırınca her birini, /Semâya doğru o dağlar da açtı ellerini. F.C./29

Şimâl +e doğru gidersin: Soğuk bir istikbâl, /Cenûb+a niyyet edersin: açık bir istiskâl! V.K./193

3.1.2.22. Yükleme Durumu

İsimlerin nesne göreviyle fiile bağlanma durumudur. Yükleme hâli, “isme bir belirlilik kazandırır; o ismi kendinden sonraki fiile bağlar ve o fiilin etkisi altında bulunduğunu gösterir”¹⁵²

¹⁵² Ediskun, s. 111.

/+Ø/

-Ver ordan on paralık **zencefil+Ø**, **çörek otu+Ø**, **biber+Ø**. H/3

Başka bir sahile gehvâre-i emvâcından, /**Böyle şeh-dâne+Ø** çıkarmış mı yakınlarda zaman? S.K./14

/+(y) I; +nI/

Dînin ahkâmı+**nı** zaten fukahânız söyler, /Anlatırlar size bir müşkiliniz varsa eğer /siz âlem-i İslâm'ı sorun, söyleyeyim; Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim, görmediğim. S.K./76

Yoksa kanûn-i llâhi'+**yi** de yırtar mı beşer? S.K./123

Bakın ne hâle getirmiş ki cehlimiz dîni: Hurafeler bürümüş en temiz menâbi'**ini**. V.K./327

/+A/

Ne var inadına etsen de bir sefer galebe, /Benimle Fâtih'e gelsen...(inadını yensen) İ.A.F.Y./52

/+DAn/

Köprü**den** çok geçerim; hem ne kadar geçtimse, /Beni sevk etmedi bir kerrecik olsun ye'se, /Ne Halic'in o yosun çehreli miskin suları; /Ne onun hilKate küsmüş gibi durgun kenarı! S.K./1

3.1.2.23. Yerine Geçme Durumu

/+Ø+namına/

Sığmıyor en büyük endazeye işler artık; / Saltanat **nâmına**, din **nâmına** bin maskaralık [yapılıyor.]... S.K./86

Diyor ecdadımız makberlerinden: "Ey sefil ahfâd. Niçin binlerce ma'sûm öldürürken her gelen cellâd, Hurûş etmezdi, mezbûhâne olsun, kimseden feryâd? Otuz milyon ahâlî, üç şakinin böyle mahkûmu Olup çeksin hükümet **nâmına** bir bâr-ı meş'ûmu! Utanmaz mıydınız bir, saysalar zâlimle mazlumu? Siz, ey insanlık istidadının dünyâda mahrumu. Semâlardan da yüksek tuttunuz bir zıll-i mevhumu!" İS./2

/+Ø+nUn+hesabına/

Hayâtın erzeli olmuş hayât-ı mu'tâdın; /Senin hesabına birçok utansın ecdadın!

V.K./148

"Çalış!" dedikçe şeriat, çalışmadın, durdun, /Onun hesabına birçok hurafe uydurdun! V.K./202

/+Ø+ yerine/

Dalkavuk devri değil, eski kasâid yerine, /Üdebânız ana avrat sövüyor birbirine! S.K./316

3.1.2.24. Seslenme Durumu

Safahat, incelenen metinler dikkate alındığında dilin çağrı işlevinin ağırlıklı olarak kullanıldığı bir eser olma özelliğini de göstermektedir. Dilin çağrı işlevi “çağrı biçiminde gerçekleşen ve alıcıya yönelik olan bir işlevidir. İleti ile alıcı arasındaki ilişkileri tanımlar, çünkü ilke olarak, bu iletişimin amacı alıcıda bir tepki ve davranışında bir değişiklik yaratmaktır. ...Birine seslenirken örtülü ya da belirtik olarak amaç hep ondan bir şey istemektir. ...Çağrı işlevi, emir, ikinci kişi adıları SEN/SİZ, soru sorma, sorgulama gibi öğeleri ve kimi noktalama işaretlerini (!,?) içerir.”¹⁵³ Safahat’ta dilin çağrı işlevinin sıkça kullanıldığının göstergelerinden en önemlisi seslenme durumudur. Akif, özellikle kürsülerde dönemin şartları ve kendi sanat anlayışı gereği millî bir bilinç oluşturma amacını gütmektedir. Bu amacı gerçekleştirmek de okuyucusunda bir davranış değişikliği yaratmakla mümkün olacaktır. Ayrıca günlük konuşma dilinde de çağrı ve ilişki işlevi söz konusu olduğu için seslenme durumu eserde kendisini çeşitli yapılarla ortaya koymaktadır. Safahat’ta seslenme durumu şu yapılarla sağlanmıştır:

Ø

Ey cemâat +Ø, uyanın elverir artık uyku! S.K./327

Düşmemek mâdem elinden gelmemiş evvel senin, /Ölmeden olsun mu ey miskin+Ø, bu çöller medfenin? D./17

¹⁵³ Zeynel Kıran, Ayşe (Eziler)Kıran, *Dilbilime Giriş*, (1. Baskı), Seçkin Yay., Ankara 2001, s. 91.

Semâ-peymâ iken râyâtımız tuttun zelîl ettin; Mefahir bekleyen âbâdan evlâdı hacîl ettin; Ne âlî kavm idik; hayfâ ki sen geldin sefîl ettin; Bütün ümmîd-i istikbâli artık müstahîl ettin; Rezîl olduk... Sen ey kâbûs-i huni+ø, sen rezil ettin! İS./5

*Yâ Rab, o ne dehşettir, **İlâhî**, o ne heybet! T.Y.F/3*

*-Otur **oğlum**, seni dikkatlice bir dinleyelim... HA./17*

***Kuzum**, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak? K/25*

***Hey gidi hülyâcı Tatar!** /Kahraman milleti gördün... dediğin Türkler mi? S.K./270*

*İşte, ey **unsur-i isyan**, bu elîm izmihlâl, /Seni tahrîk eden üç beş alığın ma'rifeti! Ü.B.K.D./51*

***Cemâ'at**, elverir artık, bu uykudan uyanın, /Hudâ rızâsı için, dünkü hâdisâtı anın! V.K./458*

3.1.2.25. Sınırlandırma Durumu

*/+(y)A + **kadar**/*

Sonuna eklendiği ismi zaman, yer, yön, ölçü bakımından sınırlandırır. Bu sınırlandırma başlangıç, bitiş, nicelik bakımlarından olabilir.

*Ne demek! Dörde **kadar** evlenir erkek, **demeye** /**Kalmadan** başladı şirretliğe...*

*/DAn + **başka**/*

*Rusya'dayken beni gördükçe gelir, derdi: İmam, /Oku sen yoksa işin... Öldü sizin hasta adam! /Çıkmıyor vâris-i meşrû'u da bizden **başka**..." S.K./257*

*/DAn + **beri**/*

*Okunur her birinin cebhe-i hüsrânında, /"Ne gelenden haberim var, ne gidenden haberim /Serserî-gûne gelem+den **beri** sersem gezerim!" S.K./111*

*/DAn/ ... /+(y)A + **kadar**/*

Bu yapı kalıplaşmış bir yapıdır ve açıklama işlevi ile birlikte bir sınırlandırma söz konusudur.

Gelin de bayramı Fâtih'te seyredin, zirâ /Hayâle, hâtıra sığmaz o herc ü merc-i safâ, Kucakta gezdirilen bir karış çocuklar +dan /Tutun da, tâ dedemiz demlerinden arta kalan, /Asırlar ölçüsü boy boy asâli nesl +e kadar, /Büyük küçük bütün efrâd-i belde, hepsi de var! B./16

Şark-ı Aksâ'dan alın, Mağrib-i Aksâ'ya kadar, /Müslüman yurdunu baştan başa kaç devrim var! S.K./77

Safahat'ta sınırlandırma durumu ayrıca **boydanboya, baştanbaşa, baştan aşağı** gibi kalıplaşmış zarflarla da sağlanmıştır.

Dışı baştanbaşa bir nesil-i kerîmin yâdı; /İçi boydan boya milyonla şehîd ecsâdı, /Öyle meşbû'-i şehâdet ki bu öksüz toprak; /Oh, bir sıkısa adam otları, kan fışkıracak! S.K./363

Bu muazzam ağacın gövdesi baştan aşağı; Sayısız kökleri, tek mil dalı, tek mil budağı; Milletin sîne-i mâzîsine merbut, oradan Uzanıp gelmededir... S.K./439

3.2. Fiil Çekimleri

Bağımlı bir biçimbirim olan fiil, söz dizimi kuramlarında cümlelerin temel öğelerinden biri olarak kabul edilen yüklemi oluşturur. Yüklem, fiil tabanlarının zaman, kip ve kişi ulamları bakımından belirli kılınmasıyla oluşturulur. Ancak Türkçede yargı öbekleri isme, sıfata veya tümlece dönüşebilir. Bu durumda fiil, zaman, kip ve kişi bakımından tanımlanmayıp fiilimsi ekleriyle geçici kavram ilişkileri kurulur.

Dil bilgisi kitaplarında genellikle yapım eki olarak değerlendirilen fiilimsiler, geçici kavram işareti niteliği taşımalarına rağmen geçici kavram ilişkisi ile kurulan bir yan cümleyi aktardığı için çekim (işletme) eki olarak kabul edilip fiil çekimi bağlamında değerlendirilebilir.

3.2.1. İsim-Fiil

Cümle içerisinde temel cümlelerin öznesi ve nesnesi konumunda olan yan cümleler çeşitli ekler vasıtasıyla isimleşirler. Bu tür yan cümleler, cümle içerisinde isim, sıfat ve zarf yan cümleleri olarak adlandırılırlar. İsim yan cümleleri kendi içerisinde çözümlendiğinde bitmemiş bir yargı bildirmelerine rağmen, bağımsız bir cümlelerin bütün öğelerini taşırlar ancak bir isim gibi kullanıldıkları için temel cümlelerin ögesi

hâline gelirler.¹⁵⁴ İYC’de yüklem olan isim fiil yargı bildirmez.¹⁵⁵ Bu yapılar Safahat’ta şu şekillerdedir:

1. İYC, /-**mAk**/ ekiyle kullanıldığında özne yalın hâlde bulunur.

Vakit kazanmak için isterim yavaş git-mek İ.A.F.Y./29

2. İYC, /-**mAk**/ eki hariç diğer isim fiil ekleriyle oluşturulduğunda yan cümlelerin öznesi ve yüklemi bir isim tamlaması oluşturur:

Ma'bedin şimdiki ta'rife bakarsak, az çok: / Müstatîl olması îcâb edecek! S.K./49

Tecellüd eylesinden yılıp da zındîkın, /Ağırca alması, bir fitnedir ki, siddîkın: /Cenâb-ı Hakk'a sığınmış o heybetiyle, Ömer. V.K./396

Bir hareket ismi ve ona bağlı tümleyen veya tümleyenlerden oluşan sözcük grubudur. Hareket ismi, /-mAk/, /-mA/, /-İş/ ekleri¹⁵⁶ ve bazan da sıfat-fiil eki olarak bilinen /-Dİk/ ve /-AcAk/ ekiyle yapılır. Safahat’ta kullanılmış olan isim fiiller şöyle sıralanabilir:

3.2.1.1. İsim Yan Cümlesi Kuran İsim-Fiil Ekleri

-1. /-mA/

Türkçede en çok kullanılan isim-fiil şekillerinden biridir.

Tecellüd eylesinden yılıp da zındîkın, /Ağırca alma+sı, bir fitnedir ki, siddîkın: /Cenâb-ı Hakk'a sığınmış o heybetiyle, Ömer. V.K./396 (Özne)

Ebû Ubeyde hemen koştu alma+sıyle haber. V.K./245 (Zaman Tümleci görevinde)

-Bana bak: /Hastanın gitme+si herhâlde muvâfık olacak. HA./38

-2. /-mAk/

Safahat’ta en fazla kullanılan isim fiil eklerinden birisidir. Dönemin söyleyiş özelliğinden kaynaklanan bu seçim aslında biraz da oluşum sesiyle ilgilidir. Vurguyu da üzerine alan bu ek, söylemin etkinliğini artırıcı bir işlevle karşımıza çıkmaktadır.

¹⁵⁴ Börekçi, Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.135

¹⁵⁵ Leyla Karahan, Türkçede Söz Dizimi, (13. Baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2008, s. 55.

¹⁵⁶ Karahan, s. 55.

Kuzum, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak? K/25

Buna eş lâzım, evet olmamak olmaz kabil. S.K./43

Özne hâlindeyken yalın durumdadır, Ancak son çekim edatlarıyla kullanıldığında son çekim edatının işlevine göre tümleç görevini üstlenir.

Gece gündüz yürüdüm bulmak için Taşkend'i: /Geçtiğim yerleri tadada mahal yok şimdi. S.K./148 (Hedef Tümleci görevinde)

-3. /-(y)İş/

Bütüncede diğer eklere oranla çok az kullanılan bir ektir. Bu kullanım birkaç sözcükle sınırlıdır.

Îade etmenin imkânı yoksa mâzîyi, /Bu mübtezel yaşayıştan gebermen elbet iyi. (yaşamak) V.K./150

Sokarsa burnunu herkes düşünmeden her işe; Kalır selâmet-i milliyyemiz öbür gelişe! V.K./388

-4. /-dİk/

Bu ek sıfat-fiil eki olarak bilinse de isim-fiil işlevli kullanımı da söz konusudur.

Görölmüyor birinin istirahat eyle+diği.. V.K./47.(Eyle+mesi)

Aşağıdaki örnekte ise /-dİk/ ekinin sıfat fiil işlevi söz konusudur. Sıfat görevinde olan sözcük bir ismi nitelemektedir:

Bir bilmediğim pîr amma, / Hiç de bigâne değil kalbe o câzib sîmâ. S.K./71

3.2.1.2. Yüklem İsmi Yapan İsim Fiil Ekleri

-1. Ø: Emir ifadeli yüklem isimlerinde de emir ifade eden ek işaretsizdir:

İşte her cebhede, her yerde demâdem görünen, / Lâkin esrara bürünmüş gibi mübhem görünen, /Seni bitâb-ı telâkki bırakan âyâtın, /Kalarak mülhem-i âvâresi hissiyatın, /Dalgalan-ø+sın da denizler gibi kalbinde celâl, / Görme-ø+sin dîdelerin reng-i sivâ, rengi-i zılâl! S.K./55

Kimin kolunda mesâi denen vefalı silâh /Görölmüyorsa, ümîd etme-ø+sin sonunda felah. V.K./120

1. /-(y) A/

İstek bildiren ekler, eylemin henüz gerçekleşmediği, gerçekleşmesi istenen eylemin anlatma zamanına göre değer kazandığı yani geçmişte ya da şimdi (gelecek) istenen kılma-olma- kılmama-olmama durumuna göre değer kazanan eklerdir. /-(y) A/ eki, şu andan sonraya yönelik istek bildiren, bağlama göre şimdiki zamanı ve şimdi başlayan gelecek zamanı ifade eden sıfat-fiil ekidir.

Kurbân ol+ayım, biz bu tecellîden usandık! V.K./688

Ben de bir yer bularak şöylece tenhâ dal-a+yım, / Varlığımdan geç-e+yım, mahv-ı temâşâ kal-a+yım. S.K./58

Pervâzına yetmez gibi pehnâ-yı avâlim, /Gâhî seni bulsam diye, âvâre hayâlim /Bir şevk ile lâhûta kadar yüksel-e+yım der. T.Y.F/4

2. /-sA/

Dilek- şart eki olarak bilinen bu ek, metinlerde her iki işleviyle de kullanılmıştır. Şimdiki zamanın yanı sıra gelecek anlamı da ifade eder. Ayrıca var sayılan bir durumun da ifadesi bu ekle yapılır:

Garbın eşyası, eğer kıymeti hâizse yürür; /Moda şeklinde gelen seyyie gümrükte çürür. S.K./206 (Şart)

Sana söylersem eğer, şimdi düşündüklerimi, /Ebediyyen bu hayâlâta veda eylersin. S.K./271 (Durum)

-5. /sA gerek/

Yük ağır, ecri de nisbetle azîm ol-sa gerek! S.K./322

—Ben anlamam ya, fakat pek değerli ol-sa gerek... Hakîkaten şu geçit çok güzel midir? İ.A.F.Y./74

Vefâ'ya çık-sa gerek+tir bu eğri büğrü sokak... İ.A.F.Y./147

-6. /mAk+DA/

“Türkçe gibi, harekete dayalı bir dilde fiil ve fiilin zamanı çok önemlidir. Bir kılış veya oluş kesinlikle bir zaman diliminin içinde gerçekleşecektir. Türkçe söz dizimi açısından da fiile dayalı bir dil olduğu için, yüklem Türkçenin söz diziminde asıl unsur

olarak karşımıza çıkar ve yüklem Türkçede hemen her zaman bir zamana bağlı olarak bir fiille birlikte oluşur.”¹⁵⁷

Eylemin başlayıp devam ettiğini, sürerliliğini ifade eden bir sıfat-fiil ektir.

Safahat'ta oldukça sık kullanılan bir ektir. Bunun sebebi de eserin söylemiyle ilgilidir. Tercih edilen bu yapıyla şimdiki zamanın önemi belirtilmektedir. Bu yapıda eylem sürerliliği önemlidir. Bir anda olup biten değil devam eden bir süreç vardır. Bu ek daha çok süreç ektir denilebilir.

*Nutka gelmiş öte dursun hocalar bir yandan... /Sahnedden sahneye koş-**makta** bütün şâkirdan. S.K./314*

*İşte biz böyle didin-**mekte**, çalış-**makta** iken, /Bir sabah üç tanıdık, seslenerek pencereden, /Dediler: "şimdi hükümet basacak matba'anı... /Durmanın vakti değildir. Hadi kaldır tabanı!" S.K./145*

*Baktım ki: Genişçe bir küfe yat-**makta**, hem epey eski. K./6*

*Bir münevvim ses değil yer yer hurûşan velvele:/ Fevc fevc ak-**makta** insanlar bütün müstakbele. D./8*

*Hülâsa, his ile yâhud nazarla farkolunan/ Nücûm-i nâ-mütenâhî bütün çalış-**makta**... V.K./54*

*Fakat bugün acınır bir nazarla bak-**makta**: Omuzda, çünkü, bataklık şimdi, cansa gırtlakta. V.K./343*

*Bu harb işinde kazan-**maktadır** çalışmış olan; /Çalışmayıp oturandır gebertilen, boğulan. V.K./118*

*Dün, **kudurmaktaydı** ormandan cahîmî bin zefir; /Âşîyan tutmuş, bugün, her dalda perran bir safir! Ç.B.S.B.C./5*

7. /mA+DA/

Şimdiki zaman ifadeli ancak daha geniş bir zamanı ifade eden bir ektir. /mA+DA/ ekinin eşdeğeridir.

¹⁵⁷ Kâzım Köktekin, “-mAktA, -mAdA Şimdiki Zaman Ekleri Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 2001/1, S. 594, 634-638.

Kamer çalışmadadır, gökle yer çalışmadadır; / Güneş çalışmada, seyyareler çalışmadadır. V.K./25

Bazı kullanımlarda her zamanı yani geniş zamanı ifade eder.

Şu madde yok mu ki almakta birçok eşkâli, /Onun da varmadadır sa'ye asl-ı seyyâli. V.K./16

-8. /-mAk üzre/

Bu ek, “cümle sonunda yüklem içinde yer almışsa, yakınlık, tezlik kavramı verir.”¹⁵⁸

İşte gördün ya, herif "sâye-i hürriyyette" /Diyerek başla-mak üzre+ydi hemen tehdîde ; /Eskiden vardı ya meydanda gezen ipsizler: /Hani bir "sâye-i şâhâne" çekip her şeyi yer!

-9. /mAlI/

Farklı işlevlerle yüklem ismi oluşturur. Safahat'ta şu işlevleri tespit edilmiştir:

İhtimal işlevinde kullanımı

Yalnız iç kapının üstüne yükseltileni, /-Mutlaka medhali göstermek için olmalı ki- Bir siyak üzre atılmış, sıralanmış öteki / Kubbelerden daha yüksek, daha vâsi' duruyor. S.K./40

Gereklilik işlevinde kullanımı

Bir elde ol-malı kandil, bir elde iskandil, /Selâmetin yolu insan için bu, başkası değil! K./4

Mütefekkir geçinenler ne diyor sizde bakın: /"Medeniyyette tealisi umûmen Şark'ın, /Yalnız bir yolu ta'kîb ederek kaabildir; /Başka yollarda selâmet gözetten gafildir. /Bakarak hangi zeminden yürümüş Avrupalı, /Aynı izden sağa, yâhud sola hiç sapma-malı./ Garbın efkârını mâl etmeli şark'ın beyni; /Duygular çıkmalı hep aynı kalıptan: yâni: /İçtimâî, edebî, hâsılı her mes'elede, /Garbı taklîd edemezsek, ne desek beyhude. /Bir de din kaydını kaldır-malı, zîrâ o belâ. /Bütün esbâb-ı terakkîmize engel hâlâ!" S.K./378

¹⁵⁸ Koç Nurettin, “-makta/-mekte ÜZERİNE”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 1998/I, S. 558, 490-496.

Hedef işlevinde kullanımı;

"Zevk-i hürriyeti onlar daha çok anlamalı" /Diye mekteblilerin mektebi tek mil kapalı! S.K./311

Emir işlevinde kullanımı;

-Oğul, çabuk... Bana tîrak...[ver] Okunmuş ol-malı (olsun)ha!"/ Bizim çocuk, adı batsın, yılcık olmuş... H/7

İstek işlevinde kullanımı;

Sivrilten zübbelerin hepsi beş on söz beller, /Düşünür "Dini nasıl yık-malı bunlarla?" diye. S.K./394

-10. /-mAk gerek/

Senin bir nüsha-i kübrâ-yı hilkat olduğun elbet, Tecellî etti artık, dur, düşün öyleyse bir hükmet. Nasıl ol-mak gerek+tir şimdi eî'âlin ki, hem-pâyen Behâim olmasın, kadrin melâikten muazzezken? İ./25

Çok şedâid iktihâm et-mek gerek+tir, [O]doğrudur... D./14

Demek ki: Şimdi bu taş canla, başla uğraşıyor, /"Bütün avalimi lebrîz eden mesâiye, Benim de sa'yim olun-mak gerek ilâve..." diye. V.K./81

"Muallimim" diyen ol-mak gerek+tir imanlı; Edebli, sonra liyakatli, sonra vicdanlı. V.K./436

3.2.2. Sıfat-Fiil (Ortaç, Partisip)

"Sıfat-fiiller, hareket hâlindeki nesnelerin bu hareketleri devam ettiği sürece, harekete bağlı niteliklerini ifade eden isim-fiillerdir. Nesneyi bitmiş, devam eden ya da henüz başlanmamış bir eyleme göre belirttikleri için zaman kavramı da ifade ederler. Türkçenin yapısından (eklemeli) dolayı zamana bağlı nitelik kavramı, fiillere ekler ekler getirilerek elde edilir. Bu ekler, genel fiillere değil de olumlu ya da olumsuz fiillere eklenebilirler."¹⁵⁹ Sıfat-fiil ekleri olmama-kılmama ekinden sonra gelir. Sıfat- fiiller "geçici hareket isimleri"¹⁶⁰ yapar. Bu yönüyle yapım eklerinden ayrılırlar. "...partisipler, ve fiilden isim(sıfat) yapma ekleri birbirinden farklıdır. Partisipler zaman ve

¹⁵⁹ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s. 144.

¹⁶⁰ Ergin, s. 334.

hareket gösterir, bu yüzden geçici ve belli nesnelere bağlı olmayan ortak vasıf isimleridir.”¹⁶¹

3.2.2.1. Yüklem İsmi Yapan Sıfat Fiil Ekleri

Yüklem ismi yapan sıfat-fiil ekleri, Safahat’taki kullanımlarıyla şöyle sıralanabilir:

-1. Ø

Yüklem ismi kuran ve geniş zaman ifade eden ek, olmama kılmama tabanlı fiillerde işaretli biçimbirime dönüşebilmektedir:

"Leyse li'l-insâni illâ mâ seâ" derken Hudâ; /Anlama-Ø+m hiç meskenetten sen ne beklersin daha? D./19

Medenî Avrupa, bilme-Ø+m, niye görmezdi bunu? S.K./117

Müslümanlık sizi gayet sıkı, gayet sağlam, /Bağlamak lâzım iken, anlamadım, anlayama-Ø+m, /Ayrılık hissi nasıl girdi sizin beyninize? S.K./333

Başka ses bilme-Ø+m, muhîtimden enîn eyler huruş; /Beklerim dinsin bu mâtem, beklerim, olmaz hamûş! Ç.B.S.B.C./14

Lâkin canımı sıktı akşam "edeme-Ø+m, üstüme evlenme!" diye. K.İ

-2. /D+I

Yaşanan/görülen geçmiş zaman ifadeli sıfat-fiil eki olarak bilinir. Safahat, gerçek yaşantıları anlatan bir metin olma özelliğini gösterdiği için bu ek, sıklıkla kullanılmıştır.

Bir gün evvel yetişip dalmak için sînenize, /Boyla-**dım** sahili, sahilden açıldım denize. S.K./242

Eğildi sonra o dağlar Huzûr-i İzzet'te; /Görün-**dü** sonra o dağlar zemîn-i haşyette! F.C./28

Şark'ı baştanbaşa yıllarca dolaş-**tım**, gez-**di+m**; /Hem de oldukça görür-**dü+m**... Kafa gezdirmez-**di+m**! S.K./430

¹⁶¹ Funda Kara, "Yapım Eki İşlevinde Olmayan Eklerden Bazıları", Atatürk Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu, 25-27 Nisan 2007, Erzurum, Yayınlanmış Bildiriler-2, Erzurum 2009, s. 565-576.

Bu Arabmış, bu Acemmiş, bu Tatarmış, deme-di+m, /Müslüman unsurunun hepsini gör-dü+m kendim. S.K./431

"Çalış!" dedikçe şeriat, çalışma-di+n, durdun, /Onun hesabına birçok hurafe uydur-du+n! V.K./202

Yıkıp şerîati, bambaşka bir binâ kur-du+k; Nebî'ye atf ile binlerce herze uydur-du+k! V.K./330

-3. /-mİş/

Duyulan, öğrenilen geçmiş zaman ekidir. Ancak metinlerde sadece bu işlevle kullanılmamıştır. Zaman kavramının yanı sıra duygu değeri de yüklenen eklerdendir. Akif, ironik bir yaklaşımla kurduğu cümlelerde bu ekin küçümseme/önemsememe işlevinden oldukça yararlanmıştır.

Zavallının sözü pek anlaşılma-mış ilkin; "Bunak!" diyen bile ol-muş düşünmeden; lâkin, Herif, bu söz ne demektir, güzelce şerh et-miş; Deminki lâfları pek vâkıfâne cerh et-miş. V.K./419

Yatarken yerde ilhâdıyle haşır olmuş sefil efkâr, /Yarıp edvârı yükselmiş bu müdhiş heykel-i ikrâr. F.C./1.(Geçmiş zaman)

Hakk'a tefviz ile üç tane yetişmiş kızını; /Taşıyanlar bile varmış buradan baldızını, /Analık ilmi için Paris'e, yüksünmeyerek... S.K./321 (Küçümseme)

Köprüler asma i-miş Avrupa âfâkında... S.K./7 (bilmezden gelme)

Bet beniz kül gibi ol-muş uçarak nûr-i şebâb; /O yanaklar iki solgun güle dönmüş, bitâb! HA./14

Bahârı görmeyiz amma lâtif olur derler... Çiçeklenir-miş ağaçlar, yeşillenir-miş yer. İS./15

-4. /(y)AcaK/

Gelecek zaman ifade eden bir ektir. Ancak kullanım alanı olarak yaşanan andan başlayarak bir gelecek zamanı kapsar, bu da genellikle zarflar yoluyla sağlanmaktadır.

O anda koptu yüreklerden öyle bir feryâd /Ki rûhum eyle-yecek tâ ebed o dehşeti yâd. F.C./30

*Meselâ karşıdaki Sahilin, başbaşa vermiş, düşünen, pis, eski,/ Ağlamış yüzlü, sakîl evleri durdukça, sizin /İçinizden acı şeyler geç-**ecek hep...** S.K./3*

*O ziyâ âlemi bilmez ki karanlık ne demek; /O semâvî yuva kirlenmedi, kirlen-
meyecek. S.K./22*

*Etse dünyâları tûfan gibi levs istîlâ, /Bu, semâlarda yüzen, şâhikanın pâk eteği,
/Karşıdan seyred-**ecektir o taşan mezbeleyi.** S.K./24*

-5. /-yor/

Şimdiden başlayan geçmiş zamanı anlatan metinlerde söylemde zamansal değişiklikler söz konusu olur. Özellikle anlatıma dayalı metinlerde, yaşanan an aslında geçmişte kalmıştır, ancak anlatma zamanı olarak bir şimdilik ön plana çıkar. Safahat için de bu durum geçerlidir. Hikâye etme, anlatma zamanı ile yaşanma zamanı doğal olarak farklılık arz eder. Her metin kendi derin yapısına göre yüzeysel yapısını oluşturur. Biçim ve anlam birlikteliği zamansal seçimler için de geçerlidir. Yaşanan ve yaşayan bir metin olma özelliğini bünyesinde bulunduran eserde doğal olarak daha geniş bir zamanı ifade eden yapılar daha çok kullanılmıştır. Bu metinlerde zaman ekleri anlatıma uygun olarak değer yüklenir. Bu ek de şimdiki yaşanan zamanın yanı sıra anlatma zamanına göre geçmiş zamanı da ifade edebilir. Çünkü anlatılan olay geçmişte yaşanmış, bitmiş veya süregeliyordur.

*Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü: /-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp dur-**uyorsun** sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti... K./12*

*Gör-**üyor** şimdi nazar girdi mi derhal içeri; /Aynı eb'âd ile tesbât edilen kubbeleri. S.K./38*

*Sığ-**mıyor** en büyük endazeye işler artık; / Saltanat nâmına, din nâmına bin maskaralık... S.K./86*

Sayırsız mektep açılmış; Kadın, erkek okuyor; /İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor. S.K./250

*Yalınız iç kapının üstüne yükseltileni, /-Mutlaka medhali göstermek için olmalı ki- Bir siyak üzre atılmış, sıralanmış öteki / Kubbelerden daha yüksek, daha vâsi' dur-
uyor. S.K./40*

Bugün anâsır-ı İslâm'ı bir denî cereyan Sürükl-üyor ki: Bakın nerden eyliyor nebean. V.K./426

Parlıyor alnı uzaktan ayın on dördü gibi; /Gülüyor: İşvesinin cazibeler müncezibi. S.K./247

-6. /-mA-z/

Olumsuz fiil tabanlarında kullanılan geniş zaman sıfat-fiilidir.¹⁶²

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokaklarında gezilme-z ki yüzme bilmeyerek! K./2

Bunu umma-zdın a hiç... S.K./266

Bu dördü olmadan olma-z: Vazife, çünkü büyük; /Atıp da yazmayı bez bağlamakla dünkü hödük; /Ya kalçın altına yüksek topuklu, eğri burun, /Fotin çekip filiz olmakla her zamanki odun; /Hudâ rızâsı için, "ehliyim işin" demesin! V.K./437

Birinci tekil şahıs ekiyle kullanıldığında geniş zaman eki düşer. Bu durumda şimdiki zamanı ifade eden –Ø + den siz etmek gerekir.¹⁶³

Nedir alâkası yirminci asr-ı irfanla Bu şaklaban herifin? Anlama-ø+ø-ø+m ayıp değil a! V.K./540

-7. /-(A)r/

Geniş zaman sıfat-fiil ekidir.

Yüce dağlar gibi, âfâka döşerken sâye, /O, bekadan daha câzib kesilen, âbideye, /Bir nazar, zevk-i bedî'îni yeter tatmine... S.K./20

Geniş zaman sıfat-fiili olarak bilinen bu ek, STT'de bağlama göre geçmiş zaman anlamı taşıyabilmektedir. Safahat'ta da bu kullanım sıkça karşımıza çıkar.

Döküldü ortaya ârâ-yı encümen bir bir: Siyâseten kimi kurtarmak istemiş kalanı; Demiş ki diğeri: "Asker halâs eder vatani;" O de-r: "Donanmaya vardır bugün eşedd-i lüzum" Bu de-r: "Hayır, daha elzemdir iktisâb-ı ulûm" Kiminde san'ata rağbet, kiminde nakde heves; Hülâsa, her kafadan başka başka çıkmış ses. V.K./417

¹⁶² Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s.239.

¹⁶³ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s. 146.

-8. /-(y)An/

Geniş zaman anlamı taşıyan bu ek, eksiltili yapılarda yüklem ismi olarak değer kazanır.

Bu harb işinde kazanmaktadır çalışmış olan; /Çalışmayıp otur-an+ø-ø+ø+dır gebertilen, boğulan. V.K./118

3.2.2.2. Sıfat Yan Cümlesi Yapan Sıfat Fiil Ekleri

Sıfat-fiil ekleri yüklemleştirme işlevinin yanı sıra nesneleri niteleme göreviyle de değer kazanırlar. Safahat'ta sıfatlaştırma göreviyle kullanılan ekler şunlardır:

-1. /-AcAk/

İsimleri niteleyen sıfat oluşturmada kullanılan bu ek, Safahat'ta genelde yalın hâlde iyelik eki olmadan kullanılmıştır:

Yine lahavle deyip geçmede kaldım muztar; / Çünkü altüst ol-acak bunca tasavvurlar var... S.K./259

Birbirinden müteferrik bu kadar akvamı, /Aynı milliyyetin altında tutan İslâm'ı, /Temelinden yık-acak zelzele kavmiyyettir. S.K./335

Bu herc ü merc-i ubûdiyyetin tevalisi; /Sukutu cebhelerin, sonradan tealisi, Namazda hem beni göz yaşlarıyla ağlattı; / Hem öyle ağlan-acak bir hakikat anlattı /Ki dinlemezseniz elbette mahvolur millet: V.K./486

-2. /-(y)An/

Geniş zaman ifade eden bu ek genelde yalın durumda bulunur.¹⁶⁴ İyelik eki almaz.

Duyul-an nağme-i hürriyyet onun son nefesi! S.K./274

Ömrü haybetle cehennemde geçen hâne-harâb, /Verseler cenneti şaşkın gibi çekmez ya azâb; /Ben de rûhumdaki zulmetleri artık koğdum; /En büyük hasmım o-lan ye'si nihayet boğdum. S.K./244

Bu zümreden kimi: "Maksad mühim, gidilmeli" der; /"Hayır, bu tehlikedir" der, kal-an Muhacirler. V.K./249

¹⁶⁴ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s. 189.

-3. /-Dİk/

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Safahat'ta da bu ek hem iyelikli hem de iyeliksiz kullanılmıştır.

*İşte biz böyle didinmekte, çalışmakta iken, /Bir sabah üç **tanıdık**, seslenerek pencereden, /Dediler: "şimdi hükümet basacak matba'anı... /Durmanın vakti değildir. Hadi kaldır tabanı!" S.K./145*

Şehirde evlere baskın [yapıyorlar]; kazada katl-i nüfûs[yapıyorlar]; Kura'da kalmadı telvis olunmadık nâmûs! V.K./670

*Heycâ-yi mâîşetteki feryâd-ı mehîbin /Dünyâda biraz **dindiği** an varsa [o] bu andır. B./6*

*Onun **salındığı** yerlerde bir kızıl tufan, Ne can bıraktı, ne îman, ne boğmadık vicdan! V.K./667*

*Meriç'le Tunca'nın üstünde **gördüğün** kümeler Nedir bilir misin? V.K./596*

-4. /-mİş/

Kendi içerisinde kendi öznesine niteleme ilgisiyle bağlanan ek yalın hâlde kullanılır¹⁶⁵ ve eylem zamanı olarak geçmişini bildirir.

*Nutka **gelmiş** öte dursun **hocalar** bir yandan... /Sahnedен sahneye koşmakta bütün şâkirdan. S.K./314*

Şâyed isterseniz ağacın donanıp üstü, başı, Benzesin taze çiçeklerle bezenmiş geline; Geçmesin, dikkat edin, balta çocuklar eline! S.K./445

-5. /-mAz/

Yan cümle içerisinde yüklemine geniş zaman ve olmama- kılmama anlamı yükleyen bu ek yalın hâldedir.

*Mezarların bu yürekler dayan**maz** ahengi; /Yüreklerin de hazin inkisâr-ı yek-rengi; Getirdi cuşîşe ummân-ı sermediyyeti de; /Hitâma erdi nihayet o sermedi secde: Zemine ra'şе veren bir derin sadâ geldi; /Deminki dalgaların, şimdi, hepsi yükseldi! V.K./485*

¹⁶⁵ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s. 152.

Görüp bu cûşîş-i san'atta rûh-i ecdadı, Biraz sıkılmalı şehrin sıkıl**maz** evlâdı!
İ.A.F.Y./96

Vükelâ neydi ya? Curnalcı, müzevvir, âdî; / Ne Huda korkusu bilmiş, ne utanmış
ebedî, /Güç okur, hiç yaz**amaz** bir sürü hırsız çetesi... S.K./101

Hey gidi vurdum**duymaz**! / Öyle dalgın ki, meğer sûrunu İsrâfil'in, / İşitip,
yattığı yerden azıcık silkinsin! S.K./108

-6. /-r/

Geniş zaman ve olma- kılma ifade eden sıfat-fiil ekidir.

Öyle amma, gördüğüm elvâh-ı şevkin rağmine, /Bende hâlâ zevke benzer **duygu**
yok, hâlâ yine! Ç.B.S.B.C./9

Çıkar yol olmayacak, korkarım, bu saptığınız! V.K./501

-7. /+II/

Ya harîminde yatan, şapkalı sarhoşlar kim? Ü.B.K.D./30 (şapka takan
sarhoşlar)

-8. /+IIk/

Eksilteli yapılarda biçimden silinmiş olan fiilimsinin yerini tutan ektir.

... Nasıl olmuş da, otuz yılda otuz bin senelik /Bir terakki ile dünyâyâ kesilmiş
mâlik? S.K./421 (bin sene süren)

Getir hayâline bir kerre Sadr-ı İslâm'ı:/ O bî-nihâye füyûzun yarım asırlık bir
/Zaman içinde tecellîsi hangi sayededir? V.K./266

-Ver ordan on paralık zencefil, çörek otu, biber.(On para tutan) H/3

-9. /+ki/

Sıfat-fiil işlevli bir ek olarak Safahat'ta sıkça kullanılmıştır. Olma –bulunma,
sahip olma ilgisini belirtir.

...Asya'nın belki o kumluk Arabistan'ında, /Lâşe hâlinde**ki** bir devlete vardır
medfen... S.K./275

*Ya ellerindeki bernâmec, etseniz dikkat, /Bir incelikle mesaîyi münkasimdir ki:
/Ne inceliktir o, kabil değildir idrâki. V.K./46*

3.2.3. Zarf-fiil Ekleri

“Zarf-fiil ekleri, cümleleri zaman, sebep, durum gibi ilgilerle tümlece dönüştürürler.”¹⁶⁶

3.2.3.1. Bağlama Zarf-fiilleri

-1. /(y)I/p

*[bu yüzden] Bir işaretle çocuklar çekil-**ip** tâ geriye, /Daldılar hepsi birer sesleri
çıkamaz deliğe. S.K./146*

*Duy-**up** hurûşunu cevvin hurûş eder enhâr; /Köpük saçar bunu gördükçe bâd-ı
velvele-dâr! V.K./100*

-2. /-(y) Arak/

*Elimde bir koca değnek, onunla yoklay**arak**,/ önüm adaysa basıp, yok, denizse
atlay**arak**, /-Ayakta durmaya elbirliğiyle gayret eden, / lisân-ı hâl ile amma rûkûa
niyyet eden/-0 sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına, sığınmış öyle giderken, /hemen
ayaklarına delîlimin koca bir şey takıldı. K./5*

*O zaman kalk**arak** o pîr-i güzîn, /Alır çocukları, oğlan fener çeker önde, /Gelir
düşer eve yorgun, dalar pek âsûde /Derin bir uykuya... F.C./24*

-3. /-mAklA beraber/

*Gıcırdamakla beraber serîr-i şevketimiz, /Bu dîni kurtaran ancak bizim
hükümetimiz. V.K./463 (Gıcır**dıyor ama yine de ...**)*

3.2.3.2. Durum Zarf-fiilleri

Temel cümlelerin yüklemine bildirdiği eylemin nasıl, ne şekilde yapıldığını belirten durum tümleçlerini oluşturan zarf-fiillerdir.

-1. /-ArAk/

*Görüyordum, iki üç bin mil açıktan bak**arak**,/ Şu sizin kapkara İstanbul'u,
kardan daha ak. S.K./246*

¹⁶⁶ Börekçi, Risâle-i Tevhîd (İnceleme- Metin- Dizin), s. 57.

Müessirât-ı tabîatle dâim uğraşarak; /Bütün cihan gibi onlar da istiyor yaşamak. V.K./106

-2. /-(y)Ip/

Görüp bu cûşîş-i san'atta rûh-i ecdadı, Biraz sıkılmalı şehrin sıkılmaz evlâdı! İ.A.F.Y./96 (Görerek...)

Güneş, ki ailenin mihriban reîsi odur, /Serîr-i muhteşeminden süzüp fezayı vakur /Nazarlarıyla arar her tarafta mevkibini; /Nasıl ararsa bir âvâre yâr-ı gaibini. V.K./36

-3. /mAk+sIz+In/

Harîm-i Şer'-i Mübînin, zemîn-i İslâm'ın, /Birer birer yıkılırken husûn-i iclâlî; /Yerinden oynadı yerler de, bizler eyyamın /Tekallübâtına bigâneyiz hayâl ettik, Kımılda-maksızın îmânı küfre çiğnettik! V.K./525

Siyeh-reng-i dalâlet bir bulut şeklinde mâzîler, /Civârından kaçır, bul-maksızın bir lâhza istikrar; /Ziyâ-rîz-i hakikat bir seher tavrında müstakbel, /Gelir fevkünden eyler sermedî binlerce nûr îsâr. F.C./2

-4. /mA+dAn/

Huda'yı kendine kul yaptı, kendi oldu Hudâ; /Utan-madan da tevekkül diyor bu cür'ete... Ha? V.K./223

Cihanı titretiyorken nidâ-yı "Men kezebe..."(sesini) işitmiyor mu, nedir, bir bakın şu bî-edebe: Lisân-ı pâk-i Nebî'den yalanlar uyduruyor; Sıkılmadan da "sevâb işledim" deyip duruyor! V.K./334

-5. /mAk+lA/

Nazariyyâta boğulmakla geçen ömre yazık; /Amelî kıymetidir kıymeti ilmin artık. S.K./392

Fakat bu maskaralıklar devam edip gitmez; "Adam, benim neme lâzım!" demekle iş bitmez. V.K./395

3.2.3.3. Benzerlik Zarf-fiilleri

-1. mİş gibi

İşte her cebhede, her yerde demâdem görünen, / Lâkin esrara bürün-müş gibi mübhem görünen, /Seni bitâb-ı telâkki bırakan âyâtın, /Kalarak mülhem-i âvâresi hissiyatın, /Dalgalansın da denizler gibi kalbinde celâl, / Görmesin dâdelerin reng-i sivâ, rengi-i zılâl! S.K./55

Köprüden çok geçerim; hem ne kadar geçtimse, /Beni sevk etmedi bir kerrecik olsun ye'se, /Ne Halic'in o yosun şehreli miskin suları; /Ne onun hilKate küs-müş gibi durgun kenarı! S.K./1

-2. /-(A)r gibi/

Tevazün olmadı besbelli: Her taraf yanıyor; Odun kıy-ar gibi binlerce sîne doğranıyor! V.K./642

-3. /... gibi olsun/

Karşıdan valide sultan bunu pek haklı görür, /Der ki: "Çarpışmadın erkek gibi düşmanlarla; /Şimdi, hiç yoksa, kadınlar gibi olsun ağla!" S.K./371

3.2.3.4. Hedef Zarf-fiilleri

-1. /-mAk üzre /

Açıldı bir ölü saklan-mak üzre sînesine, /Kapandı ketm-i adem heybetiyle sonra yine! H/24

-2. /-mA+yA/

Cenâb-ı Hak ne diyor bak, Resûl-i Ekrem'ine: /"Bütün serâiri kalbin ihata etse, yine, Danış sahabene dünyâyâ âid işler için; /Rahim ol onlara... /Sen, çünkü, rûh-i rahmetsin. /Hatâ ederseler aldırma, affet, ihsan et;/ Sonunda hepsi için iltimâs-ı gufran et./ Verip karârı da azm eyledin mi.../ Durmıyarak Cenâb-ı Hakk'a tevekkül edip yol al-maya bak." V.K./278

Elimde bir koca değnek, onunla yoklayarak,/ önüm adaysa basıp, yok, denizse atlayarak, /Ayakta dur-maya elbirliğiyle gayret eden, / lisân-ı hâl ile amma rûkûa niyyet eden/-0 sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına, sığınmış öyle giderken, /hemen ayaklarına delîlimin koca bir şey takıldı. K./5

Mezarı olmuş iken bunca na's-ı mevvâcın, Cenaze yut-maya hâlâ mı doymaz emvâcın? V.K./657

Böyle evlâd okutan milletin istikbâli, /Haklıdır al-maya âgûşuna istiklâli. S.K./220

... Çünkü isyanları bastır-maya me'mûr ancak! S.K./358

Dünyâyı yakıp yık-maya bir seyf-i teaddî, /Emrinle mi yâ Rab, ediyor böyle tesaddî? T.Y.F./42

-3. /-mAk için/

Bir gün evvel yetişip dal-mak için sînenize, /Boyladım sahili, sahilden açıldım denize. S.K./242

Vakit kazan-mak için isterim yavaş gitmek. İ.A.F.Y./29

3.2.3.5. Zaman Zarf-fiilleri

Cümle içerisinde eylemin bir zamanı vardır, Standart Türkiye Türkçesinde eylem zamanının belirgin hâle gelebilmesi için kullanılan zarf-fiil ekleriyle zamanda eşitlik, öncelik, sonralık, sınırlama kavramları ortaya çıkar.

-1. Zamanda Sonralık Zarf-fiilleri

Zarf yan cümlesinin eyleminin ana cümlemin eyleminden daha sonra gerçekleştiğini belirten zarf-fiil ekleridir.

-1.1. /-mA+dAn [evvel]/

İçimde cûş ederek lücce lücce istiğrâk, /Ezânı beklemez oldum; açıl-madan âfâk, /Zalâmı sineye çekmiş yatan sokaklardan Kemâl-i vecd ile geçtim. F.C./15

Bu inkılâbı henüz ruhu duymadan Garb'ın, /Kuşattı satveti dünyâyı bir avuç Arab'ın! V.K./271

Düşmemek mâdem elinden gelmemiş evvel senin, /Ölmeden olsun mu ey miskin, bu çöller medfenin? D./17

-1.2. /-mA+dAn evvel/

Nedir ki, verdiği yangınla memleket de biter, /Saçak tutuşmadan evvel basılmamışsa eğer. V.K./505

-2. Zamanda Öncelik Zarf-fiilleri

-2.1. /ArAk/

Evvêlâ gizlice bir matba'a te'sîs ettim; /Beş on öksüz bul-arak [buldum] basmacılık öğrettim. S.K./124

-2.2. /+DAn sonra/

*Hah! Bulduk: Tokatlıyan'da, yarın, toplanır beş altı kopuk, Birer kadeh **biradan sonra** davranır erken, Omuzlayıp kırarız bâb-ı içtihadı hemen. V.K./357*

*Epeyce fâsılada**n sonra** geldi başka biri:... H/18*

-3. Zamanda Süretilik Zarf-fiilleri

-3.1. /-Dİk +CA/

*Usta, asarını ver-**dikçe** çocuklar bastı; /Altı ay geçti, bizim matba'anın çıktı adı. S.K./128*

-4. Zamanda Başlangıç Sınırı Zarf-fiilleri

-4.1. /(y)AlI/

*Lâkin bu cedel başla-**yalı**, /Dinliyormuş bizi şahin gibi bir Afganlı. S.K./278*

*Zavallı milletin idrâki tarumar ol-**alı**: Muhît-i ilme giren yok, diyâr-ı fen kapalı; Sanâyi'in adı batmış, ticâret öylesine, Zirâ'at olsa da... Âdem nebi usûlü yine! V.K./351*

-4.2. /DAn beri/

Okunur her birinin cebhe-i hüsrânında, /"Ne gelenden haberim var, ne gidenden haberim /Serserî-gûne geleden beri sersem gezerim!" S.K./111

-5. Zamanda Eşitlik Zarf-fiilleri

Yan cümlelerin zamanının ana cümlelerin zamanıyla aynı olduğunu belirten ektir. Safahat'ta en çok –ken eki bu işlevle kullanılmıştır.

-5.1. /+i- ken/

*O anda mekteb-i rüşdiyyeden taburla çıkan/Bir elliden mütecâviz çocuk ki, muntazaman /Geçer**ken** eylediler ihtiyârı vakfe-güzin... K/45*

Kırık saziyla ederken zaman zaman feryâd, /Gelirdi gûşuna onlukların tanîniyle
/Birer nevâ-yı beşaret, birer peyâm-ı vedâd; /Birer sadâ ki; Neyin sîne-çâk enîniyle
/Karışmayıp, yalnız dem tutardı sanki ona! K.N./2

Çoluk çocuk kesilirken; kadınlar inlerken; /Zavallılar seni erkek sanır da
beklerken; /Hayâyı, ırzı ekip yol boyunca, çırpıplak, /Kaçarsın, öyle mi, hey kalp adam
sıklımıyarak! V.K./176

-5.2. /IncA/

Bulunca hepsini artık o nazenin sine, Alır birer birer âgûş-i hâr-ı şefkatine.
V.K./37

Sabah olunca, herif dağ başında bir mağara Tasarlayıp, ebedî i'tikâfa niyyet
eder. V.K./319

Ömer bu sözde iken İbn-i Avf olur zahir, / Hemen rivayete başlar hadîs-i tâûnu,
Ebû Ubeyde tabî'î susar **duyunca** bunu. V.K./255

-5.3. /-dlğ+I + sırada

-Yok yok, beni tâ, /Götür İstanbul'a bir yerde bırak ki: Gurebâ, /-Kimsenin
onlara aldırma-**dlğı bir sırada**- /Uzanıp ölmeye bir şilte bulurlar orada! HA./67

-5.4. /[dlğIn]-dA/

Bayramda gelir yâda ne hoş hâtıralar ki: /Bin ömre verilmez, o kadar kadri
girandır. B./12

-5.5. /-dl ml/

Görüyor şimdi nazar girdi **mi** derhal içeri; /Aynı eb'âd ile tesbât edilen
kubbeleri. S.K./38

Evet, **soruldu mu** idrâke ansızın bu suâl, / Lisân-ı hâli şu düstûru haykırır
derhâl: / "Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki beka sa'y olursa
hakkedilir." V.K./4

5.6. /.../-r/.../-mA-z/

Aşar aşmaz eşiğinden bu musanna' babın, / Şu yarım kubbe -ki pîrâyesidir
mihrâbın- /Çarpıyor çeşm-i temaşaya, asıl kubbe değil. S.K./42

3.2.3.6. Karşıtlık Zarf-fiilleri

-1. /-AcAk +yerde/

*Ebû Ubeyde: "Veba var!" deyince askerde; /Tevâbi'yle Ömer durdu **kalkacak yerde**. V.K./247*

3.2.3.7. Üsteleme Zarf-fiilleri

-1. /-mA-yor gibi bir de/

Yetişmiyor gibi yer, bir de gökyüzünde mezar! [Var.] V.K./620

-2. /-mİş gibi/

*-Ne çâre! ibrete hâlâ heveslidir çoğumuz; **Yetişmemiş gibi** dünyâyâ ibret olduğumuz! V.K./422*

3.2.3.8. Karşılaştırma Zarf-fiilleri

-1. /-mAk /... /-mAkDAn/

*İşitmedin mi ne söylerdi muhterem ceddin:/"Zafer ilerdedir oğlum, hücum edip aşarak, /Hudûd-i düşmanı, hiç yoksa, bir mezar **almak**; /Geçip de ric'ate bin yıl muammer **olmaktan** /Hayırlıdır..." V.K./178*

3.2.3.9. Sebep Zarf-fiilleri

-1. /-ArAk/

İt yetiştirmek için toprağı gayet münbit /Bularak, fuhş ekiyor salma gezen bir sürü it! S.K./318

-2. /-mAk+IA/

*..."Cenâb-ı Hak ne kadar merhametli, görmeli ki: Açım! **demekle** amel-mânde bir topal tilki, Ayağna gönderiyor rızkın en mükemmelini... V.K./318*

-3. /-di-ye/

"Zevk-i hürriyeti onlar daha çok anlamalı" /Diye mekteblilerin mektebi tek mil kapalı! S.K./311

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EYLEYEN-TÜMLEYEN-EYLEM İLİŞKİLERİ (CÜMLE)

Bazı dilbilimciler, cümleyi eyleyen – tümleyen- eylem bağıntısı ile açıklar ve iki temel ögeden bahsederler.¹⁶⁷ Gerçekten de eksiksiz ve bitmiş bir yargı bildiren söz ya da söz öbekleri olarak tanımlanan cümle, bağımsız biçimbirimlerin birbirleriyle biçimsel ve anlamsal olarak bağıntılı hâle getirilmesiyle oluşturulur. Dillerin yapısı bu bağıntıyı kurma biçimlerini de belirler.

Cümle temelde özne ve yüklemden oluşur. Özne olanı, edeni, ettireni, edileni; yüklem ise durumu, oluşu veya kılışı ifade eder. Safahat’tan hareketle özne-yüklem ilişkisi şöyle örneklendirilebilir:

4.1. ÖZNE (İSİM ÖBEĞİ)

Özne dil bilgisi kitaplarında şu şekillerde tanımlanmaktadır:

*“Özne, cümlede yüklem belirtiği işi yapan veya eylemin ifade ettiği durumda olan ögedir. Bu durumda öznenin en önemli özelliği, birlikte kullanıldığı yüklem-fiilin çatısına göre yapan, olan veya yaptıran durumda olmasıdır.”*¹⁶⁸ *“Bu unsur, eylem gerçekleştirme erki olan bir varlık ismi ya da mecazi olarak bu erke sahip olan varlıkları karşılayan isimdir.”*¹⁶⁹

Özne, *“yüklemi isim olan cümlelerde, edilgen fiilli cümlelerde ve yüklemi oluş bildiren fiil cümlelerinde “olan”ı, diğer cümlelerde “yapan”ı karşılayan ögedir.”*¹⁷⁰

*“Öznenin en önemli özelliği, yalın durumda bulunmasıdır. Özneler, iyelik ve çokluk eki alabilirler.”*¹⁷¹

İsim ve isim soylu sözcükler, tamlamalar ve her türlü söz birlikleri özne olabilir.

172

Cümle içerisinde çeşitli özne türleri ortaya çıkmaktadır. Bu durum, eylem çatılarının değişmesinden kaynaklanmaktadır.¹⁷³

¹⁶⁷ Kıran, (Eziler) Kıran, s. 135-137.

¹⁶⁸ Börekçi, Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.178.

¹⁶⁹ H. İbrahim Delice, Türkçe Sözdizimi, (3. Baskı), Kitabevi Yay. İstanbul 2007, s. 155.

¹⁷⁰ Karahan, s. 18.

¹⁷¹ Demir, s.184.

¹⁷² Neşe Atabay, Sevgi Özel, Ayfer Çam, Türkiye Türkçesinin Sözdizimi, (2. Basım), Papatya Yay., İstanbul 2003. s.32.

¹⁷³ Vecihe Hatiboğlu, Türkçenin Sözdizimi, (2. Baskı), Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Basımevi, Ankara 1982, s.110.

Safahat'taki özneler incelendiğinde özne türleri şu şekilde sıralanabilir:

4.1.1. Yüklem Fiilin Kip ve Çatısına Göre Özne Türleri

4.1.1.1. Gerçek Özne

“Her tümcede açık ya da izli bir özne bulunur.”¹⁷⁴ Gerçek özne, eylemi gerçek anlamda yapan yani etkin olan ögedir.

*Beş on gün oldu ki, mu'tâda inkıyâd ile **ben** /Sabahleyin çıkıvermiştim evden erkenden. K.1*

*Zararlı **sen** çıkacaksın bütün bu hiddetle. K/18*

*Fakat, **baban** sana ısmarlayıp da gitti sizi. K/20*

4.1.1.2. Sözde Özne

“Yüklem-fiilin edilgen çatılı olduğu durumlarda özne, yapıcı, eyleyen değil; etkilenen, yani nesnedir. Cümlede gerçek değil; biçimsel bir özne vardır ve bu biçimsel özne gerçekte nesnedir. Bu tür özneler, özne olmayıp; özne olduğu varsayılan ögelerdir. Bu nedenle de sözde özne diye anılırlar.”¹⁷⁵ Bu tür yapılar cümlenin 2. eyleyeni olan nesnenin biçimsel olarak özne görevini yüklenmesi ile oluşur.

***Hasır** büküldü, omuzlandı, daldı bir sokağa;/Sokuldu kimbilir ordan da hangi bir bucağa. H/23*

*Omuzdan indi **hasır**, yoktu çünkü artık yol. H/27*

*Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /Bütün yüreklere serpildi kubbeden **bir rûh**: /Rûh-i itmînân. F.C./33*

*"**Böyle gördük dedemizden!**" sözü dînen merdûd; /Acaba sâha-i tatbiki neden nâ-mahdûd? S.K./184*

*"**Böyle gördük dedemizden!**" diye izmihlali /Boylayan bir sürü milletlerin olsun **hâli**, /İbret olmaz bize, her gün okuruz ezber de! S.K./187*

*Yoksa, **bir maksad** aranmaz mı bu âyetlerde? S.K./188*

*Dikilip sahile binlerce basiret, imân; /**Ne kadar maskaralık varsa** [hepsi] kovulmuş kapıdan! S.K./205*

¹⁷⁴ Demircan, Türk Dilinde Çatı, s.27.

¹⁷⁵ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s.178.

Sayırsız **mektep** açılmış; Kadın, erkek okuyor; /İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor. S.K./250

Kim ne söylerse,[o] hemen el vurup alkışlanacak... S.K./303

Okunur her birinin cebhe-i hüsrânında, /"Ne gelenden haberim var, ne gidenden haberim /Serserî-gûne gelelden beri sersem gezerim!" S.K./111

4.1.1.3. Mantıksal Özne

Dilin iletişimsel ve dizimsel bir yapısı olduğu düşünöldüğünde bağlamın önemi ortaya çıkar. Türkçenin ekonomiklik, anlaşılabilirlik ve söyleyiş güzelliği olarak bilinen üç özelliği çeşitli şekillerde söyleyişe yansır. Bağlam içerisinde anlaşılabilirliğin sınırına kadar bazı eksiltmeler yapılabilir. Bağlam içerisinde var olan anlaşılır öğelerin tekrar edilmemesi bu özelliklerle açıklanabilir. Mantıksal özne kavramını Börekçi şu cümleleriyle açıklar: “bazı cümlelerin biçim bakımından özneleri yoktur. Ancak cümlenin içinde yer aldığı metinden hareketle, yani kendinden önceki ya da sonraki cümlelerle bağlantı kurularak özneleri -mantık yoluyla- tespit edilebilir. Bu tür öznelere mantıksal özne denir.”¹⁷⁶

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokaklarında gezilmez ki yüzme bilmeyerek! K./2 (**hiç kimse gezemez.**)

İçilir, türlü şenâ'atler olur, bî-pervâ; /Hâlız'ın ortada dîvânı kitâbü'l-fetvâ! S.K./171 (**Birileri içer.**)

4.1.1.4. Belirsiz Özne

Bazı cümlelerde kalıplaşma olmasından dolayı özneler cümle içerisinde belirsiz durumdadır. Genel fiil deyimi olarak bilinen bu tür durumlarda öznenin yüklem fiille kalıplaşmasından dolayı ayrıca bir özne söz konusu değildir.

Etse zâten ne çıkar? S.K./283

Bir cemaat ki dimağında dönen hissiyyât, /Cismin a'sâbına gelmez, durur âheng-i hayât; /Felcin a'râzını göstermeye başlar a'zâ. /Böyle bir bünye için **vermeli her hükme rızâ**. S.K./377

¹⁷⁶ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.178.

4.1.2. İfade Edilme Biçimi Bakımından Özne Türleri

4.1.2.1. Açık Özne

“Biçim olarak cümlede var olan özne "açık özne" diye adlandırılır. Bu tür özneler gerçek ya da sözde özne niteliğinde olabilir.”¹⁷⁷ Bu durumda önemli olan öznenin biçimsel olarak işaretlenmiş olmasıdır.

Bâb-ı Fetva denilen dâire ümmî koğuşı. S.K./99

Medenî Avrupa, bilmem, niye görmezdi bunu? S.K./117

Bu kemik külçesinin dinlenecek bir ciheti /Yoktu. HA./21

Diyor **ecdadımız** makberlerinden: "Ey sefil ahfâd. Niçin binlerce ma'sûm öldürürken her gelen cellâd, Hurûş etmezdi, mezbûhâne olsun, kimseden feryâd? Otuz milyon ahâlî, üç şakinin böyle mahkûmu Olup çeksin hükümet nâmına bir bâr-ı meş'ûmu! Utanmaz mıydınız bir, saysalar zâlimle mazlumu? Siz, ey insanlık istidadının dünyâda mahrumu. Semâlardan da yüksek tuttunuz bir zıll-i mevhumu!" İS./2

4.1.2.2. Ek Hâlinde (Zamirin Kullanılmadığı /Eksiltili (Eliptique)) Özne

Türkçenin yapısı gereği her durumda özne biçimsel olarak yüklem içinde şahıs ekleri vasıtasıyla var olduğu ve belirtildiği için ayrıca bir öznenin biçimsel olarak cümlede işaretlenmesi gerekmez. Bu durumda “sadece şahıs ekleriyle belirtilen özneler, “gizli özne” diye adlandırılmalarına rağmen aslında gizli değildir.”¹⁷⁸ Çünkü öznenin biçim bakımından öge konumunda işaretlenmesi yapılmasa da yüklem üzerinde işaretlenmesi söz konusudur.

“Türkçe söz diziminde yükleme gelen kişi ekleri, öznenin hangi kişi olduğunu belirttiğinden, tümcede özellikle vurgulamak gerekmedikçe kişi zamiri olan özneler kullanılmaz.”¹⁷⁹

“Özellikle tek bir özneye bağlı birden çok yargı anlatılırken her cümlede özne tekrar edilmemekte; sadece ilk cümlede belirtilmektedir. Böylece metni oluşturan

¹⁷⁷ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.180.

¹⁷⁸ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.180.

¹⁷⁹ Süer Eker, Çağdaş Türk Dili, (4. Baskı), Grafiker Yayınları, Ankara 2006, s. 453.

cümleler de birbirlerine bağlanmaktadırlar.”¹⁸⁰

Safahat’ın da betimleme unsurlarının çokça kullanıldığı bir metin olması ve metinlerde birbirine bağlı uzun cümlelerin bulunması gereği bu tür özne kullanımı çoktur. Bu tür kullanımlarda özneler sadece ilk cümlede belirtilmektedir. Bağlı olan diğer cümlelerde bağlamdan hareketle özne belirlenmesi söz konusudur. Aynı öznenin birden fazla eylemin eyleyeni olduğu cümlelerde bağlantılar da özne ortaklığıyla sağlanmaktadır

Epeyce fâsıladan sonra geldi başka biri: /-Genişçe bir hasırın var mı? Neyse hem değeri, /Cenâze sarmak içindir, eziyyet etme sakın! /Mahallemizde beş aydır yatan o hasta kadın /Bugün, sabahleyin artık cihandan el çekmiş... H/18

(Sen) Sabahleyin yine bir hayli nükte fırlattın! (Sen)Hayâli bol bol akıttın, (sen)serabı çağılattın! İ.A.F.Y./20

Evet, (onlar)zemini uzaktan görüp bayılmışlar; (onlar)Yavaş yavaş sokulup sonradan yayılmışlar! İ.A.F.Y./61

Cemâ’at, elverir artık, bu uykudan uyanın, /Hudâ rızâsı için, dünkü hâdisâtı anın! V.K./458

Düşenler oldu zamânıyla aynı akıbete; Fakat bugün yaşıyorlar, hem eskisinden iyi: V.K./414

Safahat’ta bu tür cümlelerde yani eksiltili cümlelerin içerisinde aynı zamanda özne işaretlenmesi de yapılmıştır. Aslında bağlam içerisinde şahıs eklerinin belirttiği öznelerin ayrıca devam eden cümlelerde biçimsel olarak işaretlenmesinin yapılması vurgu ve pekiştirme amaçlıdır. Yazar söylemin duygu değerini arttırmak için özneleri özellikle yineleme yoluna gitmiştir.

Semâ-peymâ iken râyâtımız (sen)tuttun zelîl ettin; (sen)Mefahir bekleyen âbâdan evlâdı hacîl ettin; Ne âlî kavm idik; hayfâ ki sen geldin sefîl ettin; (sen)Bütün ümmîd-i istikbâli artık müstahîl ettin; Rezîl olduk... Sen ey kâbûs-i huni, sen rezil ettin! İS./5

¹⁸⁰ Börekçi, Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s.180.

4.1.2.3. Ortak Özne

“Birden çok yüklemi bulunan tümcede bütün yüklemeleri yöneten özneye ortak özne denir.”¹⁸¹ Ortak özne diğer cümlelerde tekrar edilmez. Şahıs ekleri ve bağlam yoluyla özne tespit edilir.

...**Sehâbiyyeler** de, hakkıyla Tekâmül etmek için uğraşır, döner, didinir, Birer kabile, birer kâinât-ı vâsi'dir. V.K./59

Bu havâlidekiler pek yaya kalmış dince; /Öyle Kur'ân okuyorlar ki: Sanırsın Çince! S.K./191

Böyle bir yurdu elinden çıkaran nesl-i sefil, /Yerin üstünde muhakkar, yerin altında rezil! S.K./364

4.1.2.4. Katılan Özne

Katma edatlarıyla oluşturulan bir yapıdır. Bu tür yapılarda özne, katılan özne durumundadır.

Ben de bir yer bularak şöylece tenhâ dalayım, / Varlığımdan geçeyim, mahv-ı temâşâ kalayım. S.K./58

Dedim ki **ben de**:-Ayol dinle annenin sözünü... K./11

Benim de yandı içim anlayınca derdinizi... K/19

Bugün, **sen de** kendi kardeşini, /Yetim bırakmayarak besleyip büyütmelisin. K/22

Inâyetiyle Hudâ kaldırıncı her birini, /Semâya doğru **o dağlar da** açtı ellerini. F.C./29

Ya şu timsâl-i İlâhi de mi gitmez hoşuna? S.K./12

4.1.2.5. Açıklamalı Özne

Cümle içerisinde öznenin sonra özneyi açıklayıcı söz gruplarının veya cümlelerin kullanılmasıyla oluşan özne türüdür. Gerçek ya da sözde özne biçiminde öznelerin açıklayıcıları Safahat'ta sık sık kullanılmıştır. Bu yapılar daha çok /ki/ edatıyla kurulmuştur:

¹⁸¹ Fuat Bozkurt, *Türkiye Türkçesi Türkçe Öğretiminde Yeni Bir Yöntem*, (4. Basım), Kapı Yayınları, İstanbul 2010, s. 137.

*Rûh-i edyânı görür, hikmet-i Kur'ân'ı bilir /Ulemâ var **ki Huzurunda bugün Garp eğilir.** S.K./215*

*O anda koptu yüreklerden öyle bir feryâd /**Ki rûhum eyleyecek tâ ebed o dehşeti yâd.** F.C./30*

***Bu bir ayaklı sefâlet ki yalnayak, baş açık:** K/43*

*Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /Bütün yüreklere serpildi kubbeden **bir rûh:** /**Rûh-i itmînan.** F.C./33*

*Bir musanna' kemer, üstünde kurulmuş Tevhîd; / Daha üstünde **bir âyet ki: Huda'dan te'yîd,** /**Emr-i mevkuut-i salâtın bize kat'iiyyetine.** S.K./34*

*Istalâktile donanmış o hazin sineleri, / Okşayıp nûr-i nazar, geçti mi artık ileri, Geliyor **kısmen açılmış iki heybetli kanat,** /**Ki te'ârîci, telâfîfi ne müdhîş sanat!** S.K./36*

*Aşar aşmaz eşiğinden bu musanna' babın, / **Şu yarım kubbe -ki pîrâyesidir mihrâbın-** /Çarpıyor çeşm-i temaşaya, asıl kubbe değil. S.K./42*

***Şu, sütunlar ana divârına bağlanmak için,** /**Ara yerlerden atılmış müteaddid kemerin** /**Konarak sırtına şahin gibi durmakta olan** / **Kubbeler yok mu ya? Onlar buna vermez meydan.** S.K./51*

***Nerde bir maskara sivrিলse, [o]** hayâsızlara pîr, / Haydi Mabeyn-i Hümâyûn'a Ya bâlâ, ya vezîr! S.K./89*

4.1.2.6. Pekiştirilmiş Özne

Safahat'ta öznenin vurgulama yoluyla pekiştirilmesi çeşitli şekillerde yapılmıştır. Dönüşlülük zamirinin kullanılarak yapıldığı vurgulamanın yanı sıra özne söz grubu içerisinde sıfatlarla ya da yinelemelerle de pekiştirilme sağlanmıştır. Genellikle anlatımsal işlevli cümlelerde duygu değerinin yüklendiği ögeler, bu tür açıklamalar ya da yinelemelerle cümlenin ya da anlatımın değer noktasını kendi üzerine almaktadır.

***Bu Arabmış, bu Acemmiş, bu Tatarmış, demedim.** /**Müslüman unsurunun hepsini gördüm kendim.** S.K./431*

O Buhârâ, o mübarek, o muazzam toprak; /Zilletin koynuna girmiş uyuyor müstağrak! S.K./151

O rasad-hâne-i dünyâ, o Semerkand bile; /Öyle dalmış ki hurâfâta o mâzîsiyle: /Ay tutulmuş, "Kovalım şeytanı kalkın!" diyerek, /Dümbelek çalmada binlerce kadın, kız, erkek! S.K./153

Bu uzun boylu mesaî, bu uzun boylu sefer, /Bir kanâat verecekmiş bana dünyâda meğer. S.K./434

4.1.3. Yapıları Bakımından Özneler

“Özne bir varlık veya kişidir. Özne ve nesne varlık adlarından oluşur. ...Varlık adı oldukları için, bütün sözlük ve söz dizimi birimleri özne olabilir.”¹⁸²

4.1.3.1. Ö (Ø)

Beni kürsîde görüp, va'zedecek sanmayınız; /Ulemâdan değilim, şeklime aldanmayınız! S.K./75

Öp oğlum amcanın elini. K/28

4.1.3.2. Ö (İ+öhe (Ø))

Ağniyâ, zannederim, sizde de az çok olacak... S.K./136

Fakat **çocuk** bana haykırdı ekşitip yüzünü: /-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti... K./12

Eski sevdaları, kabilse, unutsun **Ruslar**... S.K./268

4.1.3.3. Ö (zr+ öhe (Ø))

Kimi Garbın yalnız fuhşuna hasbî simsar; /**Kimi**, İran malı der, köhne alır, hurda satar! S.K./398

Bu bir ayaklı sefâlet ki yalnayak, baş açık: K/43

Kimse farkında değil, anlaşılan, yaptığıнын; /Kafalar tütsülü hülya ile, gözler kızgın. S.K./288

¹⁸² Karaağaç, s. 190.

Yanında kimse de yokmuş... H/20

Epeyce fâsılada sonra geldi başka biri: /-Genişçe bir hasırın var mı? Neyse hem değeri. /Cenâze sarmak içindir, eziyet etme sakın! /Mahallemizde beş aydır yatan o hasta kadın /Bugün, sabahleyin artık cihandan el çekmiş... H/18

4.1.3.4. Ö (İ.tm.+ öhe (Ø))

Benim babam senin altında öldü, sen hâlâ / Kurumla yat sokağın ortasında böyle daha! K./9

Bayramda komşunun gelini: /"Hasan, dayım yatı mekteplerinde zabittir;/Senin de zihnin açık... Söylemiş olaydık bir.../Koyardı mektebe... Dur söyleyim" demişti hani? K/29

Siyâsetin kanı: Servet, hayâtı: Satvettir, /Zebûn-küş Avrupa bir hak tanır ki: Kuvvettir. V.K./196

Görüp bu cûşîş-i san'atta rûh-i ecdadı, Biraz sıkılmalı şehrin sıkılmaz evlâdı! İ.A.F.Y./96

Bu gayenin, bu hayâlin ümîd-i idrâki,/ Dolaştırır gece gündüz o rûh-i çâlâki. V.K./115

Her zerrede âheng-i celâlin duyulurken, Her nağmede binlerce lisan nâtık olurken, /Cilvendeki esrâr nasıl kalmada muzlim? /Ey nûr-i ulûhiyyetinin zılli avalim! T.Y.F/68

Kesildi nağme-i Kur'ân, kesildi nağme-i sâz; Zaman zaman duyulan sâde bir rakîk âvâz. İS./42

O küçük boylu, büyük milletin efradı bugün, /Müslümanlıktaki erkânı siyânette ferîd; /Müslüman denmek için eksiği ancak tevîd. S.K./200

Kömürcüler kapısından girince biz, develer /Kızın merâkını celbetti, dâima da eder: /O yamrı yumru beden, upuzun boyun, o bacak, /O arkasındaki püskül ki kuyruğu olacak! K/34

4.1.3.5. Ö (S.tm.+ öhe (Ø))

Ötüyor her taşın üstünde birer dilli düdük. / [onu]Dinliyor kaplamış etrafını yüzlerce hödük! S.K./302

Senin en şanlı eyyamında en mes'ûd hâlinde **Bir istikbâl-i dûra-dûr** vardır hep hayâlinde. İ./ 12

Hücûm-i mihnet-i peyderpeyiyle dünyanın, /**Hayâtı bir yığın âlâm olan zavallı kadın**, /Hasırdan örtüsü dûşunda hufreden indi... H/29

O anda mekteb-i rüşdiyyeden taburla çıkan/**Bir elliden mütecâviz çocuk** ki, muntazaman /Geçerken eylediler ihtiyârı vakfe-güzin... K/45

4.1.3.6. Ö (ek. S.tm. (S+ø+Iar)+ öhe (Ø))

Mütefekkir geçinenler ne diyor sizde bakın:... S.K./378

4.1.3.7. Ö (bğl öb.+ öhe (Ø))

Beş on adım geriden, /**Belinde enlice bir şal, başında âbânî**, /**Bir orta boylu, güler yüzlü pîr-i nurânî**; /**Yanında koskocaman bir küfeyle bir çocuk**, /Yavaş yavaş geliyorlar. K/36

Köprüden çok geçerim; hem ne kadar geçtimse, /Beni sevk etmedi bir kerrecik olsun ye'se, /**Ne Halic'in o yosun çehreli miskin suları**; /**Ne onun hilkate küsmüş gibi durgun kenarı**! S.K./1

Ne gelenden haberim var, **ne gidenden haberim** /Serserî-gûne gelelden beri sersem gezerim!" S.K./111

4.1.3.8. Ö (aç.öb+ öhe (Ø))

Güneş, ki ailenin mihriban reîsi odur,/ Serîr-i muhteşeminden süzüp fezayı vakur /Nazarlarıyla arar her tarafta mevkibini; /Nasıl ararsa bir âvâre yâr-ı gaibini. V.K./36

O rasad-hâne-i dünyâ, o Semerkand bile; /Öyle dalmış ki hurâfâta o mâzîsiyle: /Ay tutulmuş, "Kovalım şeytanı kalkın!" diyerek, /Dümbelek çalmada binlerce kadın, kız, erkek. S.K./153

Heycâ-yi maîşetteki feryâd-ı mehîbin /Dünyâda biraz dindiği an varsa [o] bu andır. B./6

4.1.3.9. Ö (İYC+ öhe (Ø))

Buna eş lâzım, evet **olmamak** olmaz kabil. S.K./43

Ma'bedin şimdiki ta'rife bakarsak, az çok: / *Müstafîl olması* îcâb edecek!
S.K./49

Galeyan geldi mi, mantık savuşurmuş...[O] Doğru: /*Vardı aklından o gün her kim gördümse zoru.* S.K./287

4.1.3.10. Ö (SYC+ öhe (Ø))

Yalınız iç kapının üstüne yükseltileni, /-Mutlaka medhali göstermek için olmalı
ki- *Bir siyak üzre atılmış, sıralanmış öteki* / *Kubbelerden daha yüksek, daha vâsi'*
duruyor. S.K./40

Rûh-i edyânı görür, hikmet-i Kur'ân'ı bilir /*Ulemâ var ki Huzurunda bugün*
Garp eğilir. S.K./215

4.1.3.11. Ö (Cümle+ öhe (Ø))

Okunur her birinin cebhe-i hüsrânında, /"*Ne gelenden haberim var, ne*
gidenden haberim /*Serserî-gûne gelelden beri sersem gezerim!*" S.K./111

4.2. YÜKLEM VEYA YÜKLEM ÖBEĞİ (TÜMLEÇLERİYLE BİRLİKTE YÜKLEM FİİL (TYF))

Yüklem cümlelerin yöneten ögesidir. Diğer ögeler yükleme bağımlı elemanlardır. Özellikle tümleçler yüklemi ilgilerine göre (zaman, yer, vasıta, yönelme, durum, vb.) belirten ögelerdir. “İşte cümlelerin tümleçlerle yüklem tarafından oluşturulan bu temel ögesine tümleçleriyle birlikte yüklem fiili demek mümkündür.”¹⁸³ Tümleçleriyle birlikte yüklem fiili, kip ve şahsın birleşmesinden oluşur.¹⁸⁴

Yüklem ismi, “isim soylu bir kelime veya kelime grubunun ya da fiil soylu olmasına rağmen yüklem ismi yapan isim-fiil veya sıfat-fiil ekleriyle isimleştirilen kelime veya kelime gruplarının yüklem ismi hâli olarak oluşturdukları genel anlamlı isme”¹⁸⁵ denir.

Yüklem Fiili fiillerin veya fiil deyimlerinin yüklem ismi hâlini alarak oluşturdukları yüklem isimlerine denir.¹⁸⁶

¹⁸³ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s. 188.

¹⁸⁴ Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 335.

¹⁸⁵ Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 337.

¹⁸⁶ Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 337.

Yüklemlerin yapısı incelenmeden önce yüklem açıklayıcılarından da söz etmek gerekmektedir. Bütüncü de her ögede olduğu gibi yüklem açıklayıcıları da çokça kullanılmıştır. Kendi içerisinde bağımsız bir cümle özelliği taşıyan bu yapılar, asıl yargının (yüklemin) açıklayıcısı konumundadır.

Yaç.(C.)

Bir elde olmalı kandil, bir elde iskandil, /Selâmetin yolu insan için bu, başkası değil! K./4

*Aceb kimin? Derken; On üç yaşında kadar bir çocuk gelip öteden, / Gerildi tekmei indirdi öyle bir küfeye: **Tekermeker küfe bîtâb düştü tâ öteye.** K./8*

Nümâyan cebhesinden Sadr-ı İslâm'ın meâlîsi:[şöyledir:] /O sadrın feyz-i enfâsiyle gûyâ bir yığın ahcâr, /Kıyâm etmiş de, yükselmiş de bir tîmsâl-i nûr olmuş. F.C./8

Vükelâ neydi ya? Curnalcı, müzevvir, âdî; / Ne Huda korkusu bilmiş, ne utanmış ebedî, /Güç okur, hiç yazamaz bir sürü hırsız çetesi... S.K./101

Yalınız, şî'rîne mevzu iki şeyden biridir: /Koca millet! Edebiyyâtı ya oğlan, ya karı... S.K./167

Yaç. (ki +C)

Şiir dilinin etkisi ve vurgunun arttırılmasıyla yapılan odaklaştırma bütüncede öge dizilişinde ve yüklem fiilin oluşumunda da etkisini göstermiştir. /Ki/ edatıyla bağlanan açıklayıcılar bütüncede bir hayli dikkat çekicidir.

*Evet, bir kalbdır, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /**Ki cevfinden demâdem yükselir bin nâle-i ezkâr.** F.C./7*

***Bir infilâk-ı safâdır ki** yâr-ı cânımdır, /Sabâhı pek severim, en güzel zamânımdır. F.C./13*

*Bu havâlidekiler pek yaya kalmış dince; /Öyle Kur'ân okuyorlar **ki: Sanırsın Çince!** S.K./191*

*Kahramanlar **ki asırlar bükemez bir kolunu!** S.K./48*

*O inen perde-i seyyâl arasından manzûr, / Koca bir mahşer-i îman **ki ezelden medhûş...** S.K./60*

Yaç. (ki +SYC)

*Şu var ki, yavrucağın hâli eskisinden elim: /Cıllı **bacaklarının dizden altı çırpıplak...** K/38*

*O revzenler, nazarlardan nihan dîdâra müstağrak,/ Birer gözdür **ki** sıyrılmış önünden perde-i esrâr. F.C./4*

Yaç. (E +S)

*Bu bir ayaklı sefâlet **ki** yalnayak, baş açık: K/43*

Yaç. (C_ +Yf+_C)

*Hani, **can sağlığıdır** doğrusu **bundan ötesi!** S.K./102*

Lâfzı muhkem yalnız, anlaşılan, [şudur ki:]Kur'ân'ın: /Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânın: /Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakınız yaprağına; /Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına. S.K./189

4.2.1. Tümleçleriyle Birlikte Yüklem Fiili (TYF)

Cümleyi isim ve fiil olarak iki temel ögeye ayıran söz dizimi kuramlarında belirten ve niteleyenleriyle birlikte fiili ifade eden bölüm, tümleçleriyle birlikte yüklem-fiil olarak adlandırılabilir. Kara'nın "Yüklemin belirtenleri olan, seçimlik ögelerin, yani tümleçlerin, yargının gerçekleştirilmesinde zorunlu öge olan yüklem fiiliyle birleştirilmesi tümleçleriyle birlikte yüklem fiili denen bütün bir fiili oluşturur."¹⁸⁷ biçiminde ifade ettiği bu öge dil bilgisi kitaplarında yüklem grubu olarak adlandırılmaktadır.

Tümleçleriyle birlikte yüklem fiili, tümleçler olarak adlandırılan ve genel anlamlı yüklemi tamlayarak, belirterek veya niteleyerek özelleştiren ögeler ve yüklem fiiller olmak üzere iki parçadan oluşur.

4.2.1.1. Yüklem Fiiller

Türkçede yüklem-fiil yapıları, isim veya fiil soylu yüklem isimleri ile yüklemleştirci işlevindeki ek-fiilin veya bir yardımcı fiilin birleşmesiyle oluşur. Safahat'ta kullanılan yüklem-fiil yapılarını şöyle sıralamak mümkündür:

¹⁸⁷ Kara, Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi, s. 336.

-1. YF-(yi(Ø))

Özellikle betimleme yapılmış çok yargılı anlatımlarda ardı ardına gelen tasvir öğelerinden sonra yüklem ismi kullanılmamıştır.

Düğümlü alınının üstünde sâde bir çember. [var] K/41

Bir musanna' kemer [var], üstünde kurulmuş Tevhîd [var]; / Daha üstünde bir âyet [var] ki: Huda'dan te'yîd, /Emr-i mevkuut-i salâtın bize kat'iiyyetine. S.K./34

Ne bir ekmek yedirir iş: ne de ekmek parası. [var] S.K./91

Baloncular, hacıyatmazlar, fırıldaklar, /Horoz şekerleri, civ civ öten oyuncaklar; (var.) /Sağında atlıkarınca (var.), solunda tahtirevan (var.); /Önünde bir sürü çekçek (var.), tepende çifte kolan. (var.) B./29

-2. YF-(yi(i)Ø))

Birleşik cümlelerde ve cümlemsilerin kullanıldığı bazı cümlelerde bağlamdan hareketle anlaşılabilir olan yüklem isimleri kullanılmamıştır.

Öyle mi? Yok! [o öyle değil.] S.K./50

Ya ta'assubları [nasıl] ? S.K./157

Bütüncede özellikle bazı “açıklama gerektiren öznelerden sonra yüklem fiili kullanılmamış”¹⁸⁸ olup yüklemi yüklem açıklayıcıları ile belirtme ya da açıklama yoluna gidilmiştir.

Nümâyan cebhesinden Sadr-ı İslâm'ın meâlîsi:[şöyledir:] ...F.C./8

Lâfzı muhkem yalnız, anlaşılan, [şudur:]Kur'ân'ın: /Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânın: /Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına; /Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına. S.K./189

Türkçede anlatımlarda ekonomiklik ilkesine bağlı olarak anlaşılabilirlik sınırına kadar öğeler üzerinde eksiltmeler yapılabilir. Birden fazla yargılı anlatımların yanı sıra günlük konuşma dilinde de bu türden eksiltmeler yapılmaktadır. Bütüncede de bu şekilde oluşturulmuş yani eksilteli yüklem yapısı vardır.

¹⁸⁸ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi, s. 202.

-3. YF-(yi(f)(Ø))

-Oğul, çabuk... Bana tîrak...[**ver**] Okunmuş olmalı ha!"/ Bizim çocuk, adı batsın, yılcık olmuş... H/7

-Bi yirmilik paket [**ver**]amma sabahki tozdu bütün... H/13

Aman[onu] bırak neyse... Ecel gelince ha olmuş, ha olmamış kimse![bu] [**fark etmez.**] H/21

Ne oldu Arş'a kadar yükselen o sûz ü güdâz? [**Ne oldu**] O cûş içindeki iman? F.C./32

O anda karşiki evden bir orta yaşlı kadın /Göründü: /-Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!/ Ne istedin küfeden yavrum? Ağzı yok, dili yok, /Baban sekiz sene kullandı... /Hem de derdi ki: "Çok Uğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yüksüz..." /Baban gidince demek kaldı âdetâ öksüz! /Onunla besleyeceksin ananla kardeşini. /Bebek misin daha öğrenmedin mi sen işini?"[**dedi.**] K./10

O da sahiplerinin lâhik olan izniyle [**girebilmiş.**] S.K./204

-Ömrü olan.[**yaşasın**] S.K./306

-4. YF-(yi(İ)) +[i-l]

Hasan+Ø-Ø+Ø. K./16

-5. YF-(yi(İ)) +SE(mI)[i-l]

Fikr-i kavmiyyeti şeytan mı +Ø-Ø+Ø+sokan zihnimize? S.K./334

Sükûn tasavvuru kabil mi+Ø-Ø+Ø+ bu'd-i mutlakta? V.K./55

-6. YF-(yi(İ.tm.)) +[i-l]

Bu senin kudretinin havsala-çâk esrarı+Ø-Ø+Ø+! S.K./239

Bütün şu'ûn-i avalim tecelliyâtı onun+Ø-Ø+Ø+. V.K./2

-7. YF-(yi(İ.tm.)) +(i-)

Koşan, gezen, oturan, mâniler düzüp çağırın,/ Davullu zurnalı "dans" eyliyen, coşup bağırın /Bu kâinât-ı sürûrun içinde gezdikçe, /Çocukların tarafında+y-Ø+Ø+dı en çok eğlence. B./31

-8. YF-(yi(s.)) +[i-])

Zaten en başlıca yol **bu+ø-ø+ø**+dur halkı ikaza. S.K./131

Kızıl ufukların altında **kıpkızıl+ø-ø+ø**+ her yer... V.K./665

-9. YF-(yi(var)) +SE(mI)[i-])

Zulmü sevdirmek için **var mı** ya bir başka tarik? S.K./115

-10. YF-(yi(E.)) +[i-])

Hani+ø-ø+ø+ sînende yarıp geçtiği yol "Yıldırım "ın? Ü.B.K.D./22

-11. YF-(yi(yok)) +[i-])

Eski dîvanlarınız dopdolu oğlanla şarab; /Biradan, fahişeden başka nedir şî'r-i şebab? Serseri: Hiçbirinin mesleği **yok**, meşrebi **yok**; Feylesof hepsi; fakat pek çoğunun mektebi **yok!** Şimdi Allah'a söver... Sonra biraz bol para ver: Hiç utanmaz, Protestanlara zangoçluk eder! S.K./399

-12. YF-(yi(S.tm.)) +[i-])

Bunu bir lâhza unutmak **ebedî haybet+ø-ø+ø**+tir. S.K./336

Bir sahne+ø-ø+ø+ ki her perdesi tertîb-i meşîyyet; /Eşhâsı da bâzîçe-i âvâre-i kudret! T.Y.F/26

-13. YF-(yi(S(ka.öb.)) +[i-])

İyi, lâkin ne kadar beklemiş olsan, işler, /eskisinden **daha berbâd+ø-ø+ø**+, iyileşmek ne gezer! S.K./325

-14. YF-(yi(S(ka.öb.)) +[i-])

Bu havalide cehalet ne kadar çoksa, nifak, /**Daha salgın, daha dehşetli..** S.K./154.

-15. YF-(yi((f.)-(s.f.)) +[i-])

Sayırsız mektep açılmış; Kadın, erkek okuyor; /İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor. S.K./250

-16. YF-(yi((f-)-(s.f.))+[i-l])

Kahraman milleti gördün ya: Biraz silkindi, /Leş yiyen kargaların sesleri birden dindi! S.K./267

-17. YF-(yi(ne)) +[i-l])

Soru zamirleri de yüklem ismi görevindedir.

Adın ne+ø-ø+ø+ dir senin, oğlum? K./15

Hayât nâmına, yâ Rab, ne+ø-ø+ø+ dir bu devr-i azâb? H/34

-18. YF-(yi(Z(neden)) +[i-l])

Bütüncede hemen hemen her sözcük türünden örnekler yüklem ismi olarak değer kazanmıştır.

Ey, ölüm renginde topraktan hayat i'lâ eden, /Bir yığın toprak da olsak sâde çiğnenmek neden+ø-ø+ø+? Ç.B.S.B.C./19

-19. YF-(yi(s.tm (gibi)) +[i-l])

Sufûf ayakta müselsel cibâl-i velvedâr gibi+y-di+ø.... F.C./26

-20. YF-(yi(N +demek) +[i-l])

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek+ø-ø+ø:/ Sokaklarında gezilmez ki yüzme bilmeyerek! K./2

-21. YF-(yi(i.tm +OE(değil)) +[i-l])

Müslüman unsuru gayet mütedennî, doğru, /Şu kadar var ki değildir bu, onun mahzuru. S.K./417

-22. YF-(yi(İ+OE(değil)) +[i-l])

Olursa bir kişinin koltuğunda on karpuz, Öbür gelişte de mümkün değil selâmetimiz! V.K./390

-23. YF-(yi(İ(bğl. öb.(hem +S+hem+S))) +[i-l])

"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!" Urefâ mesleği: a'lâ, hem ucuz, hem de şeker! S.K./172

-24. YF (/+I hâvî [i-]/)

Semâdan inmemiştir, *şüphesiz*, lâkin semâvîdir: /Zemînî olmayan bir cilve-i feyyâzı hâvîdir. F.C./12

-25. YF (/+A mâlik [i-]/)

İşte *tam ondaki eb'âda nazîr ebada* / Semt-i re'sinde duran aynı da *mâlik*, hele bak! S.K./45

-26. YF (/+A aid[i-]/)

Bunlann hepsini yapmak *sana âid* "şer'an!" /Çocuk emzirmeye hattâ olacak bir sütanan! K.İ./83

-27. YF-(yi((i-)(...+A+yf-)+(s.f.))+[i-])

Hem o hüsrân-ı müebbeddeki mes'ûliyyet, /Mütefekkiirlere *râci'* kal-acak+ø-ø+tır elbet. S.K./406

-28. YF-(yi((f-)(...+A+yf-)+(s.f.))+[i-])

Çünkü *düş-müş+sün hayâtın -ezkaza- feyfâsına*, /Gitmen îcâb eyliyor tâ menzîl-i aksâsına. D./16

-29. YF-(/+A değer +SE(mI)+(İYC)+[i-]))

...*Değer mi koşmaya akşam, sabah, yalan dünya?*... V.K./318

-30. YF-(/+ (s.tm) +A musab [i-]/)

Hep *musâb* âlem-i İslâm o devasız *derde*. S.K./182

-31. YF-(/+ (Ar.tm) +A karîb [i-]/)

Bütün âdetleri *âyin-i mecûsiye karîb*; /Bir şehâdet getirirler, o da oldukça garîb. S.K./192

-32. YF-(yi(Ar.tm) +[i-])

"Kitâb-ı köhne" de — hâşâ — Kitâb-ı Yezdan'dır. V.K./538

-33. YF-(yi(Ar.tm) +[ol-])

Senin mâhiyyetin hatta meleklerden de ulvîdir: Avalim sende pinhandır, cihanlar sende matvîdir: Zeminlerden, semâlardan taşarken feyz-i Rabbânî, **Olur** kalbin **tecellî-zâr-ı nûrâ-nûr-i Yezdânî**. İ./1

-34. YF-(yi((f-)-(s.f.))+[i-])

Kamer **çalış-mada+ø-ø+dır**, gökle yer **çalışmada+ø-ø+dır**; / Güneş **çalışmada+ø-ø+**, seyyareler **çalışmada+ø-ø+dır**. V.K./25

-35. YF-(yi((f-)+(-mA-)+(s.f.))+[i-])

Mütefekkirleriniz dîni de **hiç anla-ma-mış+ø-ø**; /Rûh-i İslâm'ı telâkkileri gayet yanlış. S.K./413

-36. YF-(yi((f-)+(-mA-)+(s.f.))+(SE) +[i-])

Geçen fecâyî'e hâlâ **inan-mı-yor+ mu+sunuz?** V.K./476

-37. YF-(yi((f-)-(s.f.))+[i-])

Müslüman unsuru az çok uyanıktır orada; /Biz de ancak bunu **tezyîd ed-iyor+ø+d+u+k** arada. S.K./133

-38. YF-(yi((N+f-)-(s.f.))+[i-])

Lâkin **canımı sık-tı+ø-ø+ø** akşam "edemem, üstüme evlenme!" diye. K.İ.

-39. YF-(yi((f-)-(s.f.))+[i-])

Hülâsa, his ile yâhud nazarla farkolunan/ Nücûm-i nâ-mütenâhî bütün **çalışmakta...** V.K./54

-40. YF-(yi(İYC +f)+[i-])

-Vakit kazanmak için **isterim yavaş gitmek**. İ.A.F.Y./29

4.2.1.2. Yüklem Çekimi

Daha önce de ifade edildiği gibi Türkçede yüklem, ek-fiil veya cevheri fiil olarak da adlandırılan İ- fiili ile gerçekleştirilir. Yüklem ismini yüklem fiiline dönütüren İ- fiili, kip ve şahıs eklerini alarak yükleme dönüşür.

4.2.1.2.1. Ek- Fiil (İ- Fiili)

-1. Tasvir kipi: +i- Fiilinin Geniş Zamanı (/+ø -gnz/)

Gıcırdamakla beraber serîr-i şevketimiz, /Bu dîni kurtaran ancak bizim hükümetimiz+ø-ø+ø. V.K./463

Tunus'ta, Fas'ta Cezayir'de, Çin'de, İran'da, Cava'yla, hıttâ-i Hindî'de, belki Afgan'da, Sibiryâ, Hıyve, Buhârâ, Kırım muhitinde, Yaşarken ehl-i salibin nüfuzu altında; Zavallı Alem-i İslâm eğer salibe henüz Sarılmıyor+ø-sa, kolundan çeken: Bu kudretiniz+ø-ø+ø. V.K./464

-2. Hikâye Kipi: İ- Fiilinin Görülen Geçmiş Zamanı (+i-di, y-DI, ø-DI)

Mahalle mektebi olsaydı bizde vaktiyle; Ya uğrasaydı kalanlar güzelce ta'dîle; Yarım pabuçla gezen, donsuz üç buçuk zibidi, Bir Arnavudluğu isyana kaldırır mı **i-d+i?** V.K./425

Baba! En sevgili annen, o senin öz vatanın /Olacak mı+y-dı fedâ hırsına üç kaltabanın? Ü.B.K.D./12

Sufûf ayakta iken, dalgalar ayakta +i-**d+i+ø** ; /Hurûş edince hatibin nidâ-yı tahmîdi: Seril+ø-**d+i+ø** yerlere "yekpare" bir cihân-ı hamûş, /Ki imtidâd-ı mekâbir+ø-**d+i+ø**, öyle dûşâ-dûş! V.K./ 483

Ya uyansa+y-**dın ed-er +mi+y-d+i+ø** tebâh, /Mülkü, birdenbire âfâka çöken kanlı sabah? Ü.B.K.D./47

Mahalle mektebi olsaydı bizde vaktiyle; Ya **uğrasa+y-dı** kalanlar güzelce ta'dîle; Yarım pabuçla gezen, donsuz üç buçuk zibidi, Bir Arnavudluğu isyana **kaldırır mı i-di?** V.K./425

-3. Rivayet/Fark etme/Küçümseme Kipi: İ- Fiilinin Duyulan Geçmiş Zamanı (+i-miş)

“Rivayet kipinin en belirgin özelliği, kesin olmayan, dolaylı olarak öğrenilen ve aktarılan geçmiş zaman kavramı taşımasıdır.”¹⁸⁹ Safahat'ta aktarma cümlelerinde rivayet kipi kullanılmıştır:

¹⁸⁹ Börekçi, Atatürk'ün “Nutuk”unda Söz Dizimi; s. 260-261.

Biçâre meğer, /Bana Sultân'ı sorarmış da, "Nasıldır?" dermiş; /Yol yakın olsa imiş, gelmeyi isterlermiş! S.K./195

Köprüler asma imiş Avrupa âfâkında... S.K./7

Bu Arab+ø-mış, bu Acem+ ø-mış, bu Tatar+ø-mış, demedim, /Müslüman unsurunun hepsini gördüm kendim. S.K./431

Bu ek bazı kullanımlarda zaman kavramı değil küçümseme, anlatılan fikre katılmama ifade eder, Safahat'ta bu şekilde kullanım örnekleri de vardır.

Müslümanlık'ta şeriat bunu emretmiş imiş: /Hem alır, hem de boşarmış; ne kadar sâde bir iş!

[O] Muzaffer ordu, ahâlîyi şimdi öldürüyor. Nüfûs-i müslime çokmuş da gayr-ı müslimeden, İdare müşkil olurmuş tevazün eylemeden. V.K./640

-4. Şart Kipi: İ- Fiilinin Şartı: (İ-se, y-sA, sA)

Şimdi, bir kavmin içinden mütefekkir geçinen /Zümre evvelce bu "mâhiyyefi takdir ederek, /Sonra kaç safhası mevcûd +i-se tenvir ederek, /Çekecek oldu mu önden o İlâhî feneri; /Arkasından da cemâat yürür artık ileri. S.K./411

Garbın eşyası, eğer kıymeti hâiz+ø-se+ø yürür; /Moda şeklinde gelen seyyie gümrükte çürür. S.K./206

Öyle ya, bizler de kendi fikrimizi Çıkarmış ol-sa+k eğer, şimdi, kuvveden fi'le, Kucaklaşır medeniyyetle din tamâmiyle. V.K./364

Ne din kalır, ne de dünyâ bu anlaşılmaz-ø-sa+ø... V.K./301

4.2.1.2.2. Şahıs Ekleri

Yüklemleri şahıs bakımından belirli kılan bu ekler, dilbilgisel özneyi temsil eden ekleşmiş zamirlerdir. Konuşanı (ben), dinleyeni (sen) ve kendinden söz edileni (o), konuşan+dinleyen/ler+kendinden söz edilenleri (biz), dinleyen+dinleyen/ler (siz), kendinden söz edilenleri (onlar), temsil etme durumuna göre biçimlenirler.¹⁹⁰ Safahat'ta da bu biçim ve işlevlerle kullanılmıştır:

1. Şahıs: Anlıyordu+m ki: Herif çatlayacak ye'sinden. S.K./276

¹⁹⁰ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi; s. 217.

Ben de bir yer bularak şöylece tenhâ dal-a+Ø-Ø+yım, / Varlığımdan geç-e+Ø-Ø+yım, mahv-ı temâşâ ka-la+Ø-Ø+yım. S.K./58

"Kim bilir; şimdi ne âlemde benim şanlı Kösem; Görmedi+m üç senedir, bari gidip bir görse+m..." Diyerek, dün gece güç hâl ile buldu+m evini. K.İ./2

2. Şahıs: ...Onunla besle-yecek+Ø-Ø+sin ananla kardeşini. ...K./10

Bırak da ben gideyim, sonradan gel-ir+Ø-Ø+sin sen... Gecikme+Ø-Ø+Ø ha! İ.A.F.Y./208

3. Şahıs: *Kalenderin biri köyden sabahleyin fırla-r+Ø-Ø+Ø, Ara-r+Ø-Ø+Ø nasibini; avdette kırdak akşamlar+Ø-Ø+Ø. V.K./309*

1. Çokluk Şahıs

Müslüman unsuru az çok uyanıktır orada; /Biz de ancak bunu tezyîd ediyordu+k arada. S.K./133

Ma'amâfih yeniden bir baka+Ø-Ø+lım dikkatle: /Hükmü kat'î vere+Ø-Ø+lim, etmeye gelmez acele. HA./8

2. Çokluk Şahıs

Azıcık bilmek için kadrini istiklâlin, /Bak-ınız çehre-i meş'ûmuna imzihlâlin:... S.K./368

3. Çokluk Şahıs:

"Sular" da pek ömür amma, açık değil, de-di+Ø-Ø+Ø+ler. V.K./564

4.2.2. Tümleçler

Tümleç, cümlede yüklemın anlamını çeşitli açılardan belirtip nitelendiren, açıklayan söz ya da söz öbekleridir.¹⁹¹ Safahat'ta yüklemi belirten, niteleyen çok çeşitli tamlayan ve tümleyenler kullanılmıştır.

4.2.2.1. Nesne

Öznenin gerçekleştirdiği eylemden etkilenen varlık, cümlemin nesnesidir. Nesne, bir varlık veya bir kişidir. İsimler, zamirler, sayı adları, söz öbekleri, fiilimsiler cümlede nesne olabilirler.¹⁹² Safahat'ta nesne yapıları şu şekillerde oluşturulmuştur.

¹⁹¹ Atabay, Özel, Çam, s.47.

¹⁹² Karaağaç, s. 193.

-1. N(İ+ ø)

-Efendi amca, **sakız** ver... H/15

"Gidelim!" der, götürür; sonra gelip tâ yanıma; /**Çay** boşaltırdı ben içtikçe hemen fincanıma. S.K./210

-2. N (İ /+ yI)

"Bu yarım kubbeler elbette açık durmayacak, Mutlaka birleşecektir" diye beş hatve kadar atıverdiniz mi, görür **kubbeyi** hayretle nazar... S.K./46

-3. N(İ(zr)+ /(n)I/)

Medenî Avrupa, bilmem, niye görmezdi **bunu**? S.K./117

Bunu ummazdın a hiç... S.K./266

Okutma sen de hamal yap bu yaşta şimdi **beni**! K/30

Müslüman unsuru az çok uyanıktır orada; /Biz de ancak **bunu** tezyîd ediyorduk arada. S.K./133

-4. N(İ(İ.tm.) /+(n)I/)

Göreceksin: O harîmin ebedî zillinde,/ **Sanatın ruhunu** seyyâl bulut şeklinde. S.K./30

-5. N(İ(S.tm.) /+Ø)

Başka bir sahile gehvâre-i emvâcından, /**Böyle şeh-dâne** çıkarmış mı yakınlarda zaman? S.K./14

Geçince sûrunu şehrin, uzattı servistan /Garîb yolcuyla tevkîfe **bin bükülmez kol**! H/26

O zaman işte şu toprak yeniden işlenerek, /**Bu filizler gibi binlerle fidan** besleyecek! S.K./175

-6. N(İ(S.tm.) /+(n)I/)

Görüyordum, iki üç bin mil açıktan bakarak,/ **Şu sizin kapkara İstanbul'u**, kardan daha ak. S.K./246

*Parasızlıktı bidayette işin korkulusu; /Ağniyâ **altını** bezletti **etekler dolusu...***
S.K./134

***Müslüman düşmanı bir Rus** tanırım çoktandır... S.K./254*

*Bugün, sen de **kendi kardeşini**, /Yetim bırakmayarak besleyip büyütmelisin.*
K/22

-7. N(İ(C) /Ø/)

Safahat'ta bu yapıdaki nesneler sıkça kullanılmıştır. Özellikle aktarma cümlelerinde kullanılan bu yapı metnin geçerlik güvenirlik açısından bir değer yüklenmesini sağlar.

Lâkin onun genç oğlu,/ Dedi: "Yok, öyle değil; sîne-i millette dolu,/Galeyan emrine âmâde, hamiyetli yürek; /Şu kadar var ki henüz kendini göstermeyecek. /Geçiyor şimdi esaretle deyip eyyamı, /Müslümanlar gibi mâzîsi büyük bir kavmi, /Ebedî zillate mahkûm edemem doğrusu ben./Daha bîçâre miyiz yoksa Mecûsîlerden? /Diyeceksin ki: Asırlarca sefilâne hayat, /Söndürür meyl-i meâliyi nihayet... Heyhat! /Göz yumulmakla kör olmaz: külün altında ateş, /Ne kadar kalsa bunalmaz: Hele bir aç, hele eş! /Şunu öğretti ki İngiltere tahsili bana: /Milletin, memleketin böyle sefil olmasına /Bir sebep varsa, havassın geriden bakmasıdır.../Yoksa, sark'ın bu zekî unsurunu her feyzi alır. /Müslamanlık gibi, mâhiyyeti cidden yüksek, /Sonra,vicdanları bir nefhada tehyîc edecek, /Dîn-i fîtrîdeki bir milleti irşada ne var? /Daha yüksek mi aceb şarkı ezen fıtratlar, /Kaabiliyetçe? Hayır, ben buna asla kanmam. /Adam ister yalınız etmeye bir kavmi adam! /Doğru yol işte budur, gel, diye sen bir yürü de, /O zaman bak ne koşanlar göreceksin sürüde! /Evvelâ beynine bir fikr-i nezîh aşlıyarak; /Hangi bir Müslümanın göğsüne tutturuşa kulak; /Şunu duydum ki: Onun, hiç sesi çıkmaz, kalbi, /En temiz hissile vurmakta çocuk kalbi gibi. /Sineler gayzını fâş etmeye dursun varsın; /Vakti gelsin, o zaman var mı yürek anlarsın!" S.K./226

O anda karşıki evden bir orta yaşlı kadın /Göründü: /-Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!/ Ne istedin küfeden yavrum? Ağzı yok, dili yok, /Baban sekiz sene kullandı... /Hem de derdi ki: "Çok Uğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yüksüz..." /Baban gidince demek kaldı âdetâ öksüz! /Onunla besleyeceksin ananla kardeşini. /Bebek misin daha öğrenmedin mi sen işini?"[dedi.] K./10

"Peki! Fezâili yok muydu söylediklerinin?" /Diyen çıkarsa "**müverrihlik etmedim!**" derdi. V.K./547

Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü: /-**Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti..** K./12

Bayramda komşunun gelini: /"**Hasan, dayım yatı mekteplerinde zabittir;/Senin de zihninin açık... Söylemiş olaydık bir.../Koyardı mektebe... Dur söyleyim**" demişti hani? K/29

-8. N(İ +/(n)I /+ki +Naç.C)

Safahat'ta nesne konumunda olan ögenin açıklandığı, vurgulandığı durumlarda niteleme/belirtme durumu /ki/ edatıyla bağlanarak oluşturulmuştur. Şiir dilinin etkisiyle ortaya çıkan bu tür yapılar da nesnenin belirtene/niteleyeni ya da açıklayıcı kendinden sonra /ki/ edatıyla bağlanmıştır.

Fakat Hasan, **babasından kalan o pis küfeyi, /-Ki ezmek istedi görmekle reh-güzârında-/** İlel'ebed çekecek dûş-i ıztırârında! K/48

Tasavvur eyliyelim şimdi **başka bir kudret,/ Ki hep kuvâyı doğurmuş, esâsı madde...** V.K./13

-9. Ortak Nesne +Naç.

Hayâl otuz sene evvelki hâli pîşimden /Geçirdi, başladım artık yanımda görmeye ben:/ Beyaz sarıklı, temiz, yaşça elli beş ancak; /Vücûdu zinde, fakat saç, sakal ziyâdece ak; /Mehîb yüzlü bir âdem: Kılar edeble namaz; /Yanında bir küçücek kızcağızla pek yaramaz /Yeşil sarıklı bir oğlan ki: başta püskül yok. /İmâmesinde fesin bağlı sade bir boncuk! /Sarık hemen bozulur, sonra şöyle bir dolanır; /Biraz geçer, yine râyet misâli dalgalanır!/Koşar koşar duramaz, âkıbet denir "âmîn"/Namaz biter. O zaman kalkarak o pîr-i güzîn, /Alır çocukları, oğlan fener çeker önde, /Gelir düşer eve yorgun, dalar pek âsûde /Derin bir uykuya... ...F.C./24

-10. N (Naç +(n)I +N)

Önümde bir meydan /Göründü; **Fâtih'e gelmiştim [onu]** anladım, azıcık/Gidince, ma'bede baktım ki bekliyor uyanık! F.C./16

Bu Arabmış, bu Acemmiş, bu Tatarmış, demedim, /Müslüman unsurunun hepsini gördüm kendim. S.K./431

-11. N(Stm. +Naç)

Üşenmeden ona Kur'ân'ı anlatırsan eğer, /Şu ezberindeki esmayı muttasıl geveler: "Kurûn-i mâziyeden kalma cansız evradı /Çekerse, doğru mu yirminci asrın evlâdı?" V.K./539

-12. N (Ar. Tml +(y)I)

Kuşatır millet-i mahkûmeyi hüsrân-ı mübin. S.K./332

-13. N(İ (bğl.öb.)+(n)I)

*Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir: "Bu gece, /Sizinle câmi'e gitsek çocuklar erkence. /Giderseniz gelin amma namazda uslu durun; /Merâmınız yaramazlıksa işte ev, oturun!" /Deyip alırdı **beraber benimle kardeşimi**. F.C./21*

-14. N (Naç.C. +(n)A)

Var ya bir âti ona bak! S.K./223

4.2.2.2. Zaman Tümleçleri

Zaman tümleçleri, cümle içerisinde eylemin gerçekleşme zamanını belirten sözcük veya sözcük gruplarıdır. Yüklemi başlangıç, bitiş, öncelik sonralık, eşitlik, yinelenme, sıklık, sürerlilik bakımlarından tamamlayan bu yapılar cümle içerisinde zaman tümleci olarak adlandırılır.

-1. ZT(Ø)

"Çok yargılı anlatımlarda birden fazla yüklem bulunmaktadır. Bu yüklem-fiillerin zamanı aynı ise, aynı zaman tümleci ile belirtiliyorsa zaman tümleci sadece ilk yüklem fiille birlikte kullanılır." ¹⁹³ İlk cümlelerin zaman olarak tümleyeni diğer cümlelerin de ortak ögesi niteliğindedir.

*Yıkılır **bir gün olur** mahkemeler, ma'bedler; /En temiz yerleri en kirli ayaklar çiğner; /Beşeriyet yeni bir din tanıyıp ilhâdı, /Beşerin hafızasından silinir Hakk'ın adı; /Gömülür hufre-i târihe meali... S.K./26*

¹⁹³ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s.227.

-2. ZT (İ+Ø)

“Gönderimsel zamanı ya da içinde bulunulan zaman anlamına gelen durum zamanını”¹⁹⁴ belirten zaman tümleçleri zaman isimleri şeklinde kullanılmaktadır. Eserde STT’de bugün sıklıkla kullanılan yapıların yanı sıra “**Sular karardı mı**” örneği gibi bugün artık çok sık kullanılmayan zaman isimleri de vardır. Bu yapıdaki zaman tümleçleri örnekleri şunlardır:

Bugün, sen de kendi kardeşini, /Yetim bırakmayarak besleyip büyütmelisin.
K/22

Sabahleyin mütefelsif, **ikindi üstü** fakîh; **Sular karardı mı** pek yosma bir edîb-i nezi; **Yarın** müverrih; **öbür gün** siyâsetin kurdu; Bakarsın: **Ertesi gün** içtihadı pey vurdu!... V.K./393

O zaman kalkarak o pîr-i güzîn, /Alır çocukları, oğlan fener çeker önde, /Gelir düşer eve yorgun, dalar pek âsûde /Derin bir uykuya... F.C./24

Kesildi **bir aralık** inleyen hazîn âvâz... F.C./31

Beş on gün oldu ki, mu’tâda inkıyâd ile ben /**Sabahleyin** çıkıvermiştim evden erkenden. K./1

Ayrıca cümle başında ya da cümle içerisinde kullanılan zaman zarfları da bu yapıdadır:

Ridâ-yı leyli **henüz** açmamıştı dest-i semâ; /Sabâ da hâb-ı sükûndan ayılmamıştı **daha**, /Fezâ-yı rûhda aksetti, es-salâ-perdâz /Müezzînin dem-i mahmûru, bir hazin âvâz. F.C./14

Şimdi ey sevgili kaari', azıcık vaktin eğer, /Varsa -memnun olacaksın- beni ta'kîb ediver. S.K./28

Eğildi **sonra** o dağlar Huzûr-i İzzet'te; /Göründü **sonra** o dağlar zemîn-i haşyette! F.C./28

¹⁹⁴ Ayşe (Eziler) Kıran, Ece Korkut, Suna Ağıldere, *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*, (1. Baskı), Multilingual Yayınları, İstanbul 2003, s. 84.

-3. ZT (İ+/IAr+ Ø /)

Bir zamanlar yine İstanbul'a gelmiştim ben. S.K./83

-4. ZT (İ+/ DA/)

Zamanda bulunma bildiren tümleçlerdir.

O anda karşiki evden bir orta yaşlı kadın /Göründü: /-Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!/ Ne istedin küfeden yavrum? Ağzı yok, dili yok, /Baban sekiz sene kullandı... /Hem de derdi ki: "Çok Uğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yüksüz..." /Baban gidince demek kaldı âdetâ öksüz! /Onunla besleyeceksin ananla kardeşini. /Bebek misin daha öğrenmedin mi sen işini?"[dedi.] K./10

Bayramda komşunun gelini: /"Hasan, dayım yatı mekteplerinde zabittir;/Senin de zihnini açık... Söylemiş olaydık bir.../Koyardı mektebe... Dur söyleyim" demişti hani? K/29

Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz; /*Geçende* Fâtih'e çıktık ikindi üstü biraz. K/33

Müslüman unsuru az çok uyanıktır orada; /Biz de ancak bunu tezyîd ediyorduk *arada*. S.K./133

Bir ihtiyar yalnız dinleyip *bidayette*; "Mahalle mektebi lâzım!" demiş, *nihayette*. V.K./418

-5. ZT (/S+/ +dİr(çok +[zaman +dAn beri]+dİr)

Müslüman düşmanı bir Rus tanırım çoktandır... S.K./254

-6. ZT (SYC/+ DİĞİ sırada)

-Yok yok, beni tâ, /Götür İstanbul'a bir yerde bırak ki: Gurebâ, /-*Kimsenin onlara aldırmadığı bir sırada*- /Uzanıp ölmeye bir şilte bulurlar orada! HA./67

-7. ZT (İ/ Dan beri/)

Bu yapıdaki tümleçler yüklem fiilin zamanının başlangıç sınırını belirtir.

Safahat'ta bu yapının /dİr/ bildirme ekiyle kullanımı da oldukça yaygındır:

O zamandan beridir za'fî terakkî ediyor; /Görünen: [şudur] Bir daha kalkınması artık pek zor. HA./4

"Medeniyyet!" size **çoktan beridir** diş biliyor; /Evvela parçalamak sonra da yutmak diliyor: Ü.B.K.D./67

-8. ZT (SYC/+ DAn sonra)

Epeyce fâsıladan sonra geldi başka biri: /-Genişçe bir hasırın var mı? Neyse hem değeri. /Cenâze sarmak içindir, eziyyet etme sakın! /Mahallemizde beş aydır yatan o hasta kadın /Bugün, sabahleyin artık cihandan el çekmiş... H/18

Hah! Bulduk: Tokatlıyan'da, yarın, toplanır beş altı kopuk, **Birer kadeh biradan sonra** davranır erken, Omuzlayıp kırarız bâb-ı içtihadı hemen. V.K./357

"**Geliyor ruhun için Fatiha çekmek sırası; /Yazık ey millet-i merhume!"** dedikten sonra; /Atladım Rusya'ya gitmekte olan bir vapura. S.K./113

-9. ZT (zarf/+DAn)

Birazdan oynayacak hepsi bunların, ne iyi! K/47

-10. ZT (İ/ +IA/)

-**Vaktiyle** belki meydandı... Kapanmış olsa da gittikçe, kalmış eski adı. İ.A.F.Y./156

Düşenler oldu **zamânıyle** aynı akıbete; Fakat bugün yaşıyorlar, hem eskisinden iyi: V.K./414

-11. ZT (İ/ +CA/)

Şark'ı baştanbaşa **yıllarca** dolaştım, gezdim; /Hem de oldukça görürdüm... Kafa gezdirmezdim. S.K./430

-12. ZT(TYF/-AII/)

Lâkin **bu cedel başlayalı**, /Dinliyormuş bizi şahin gibi bir Afganlı. S.K./278

Zavallı milletin idrâki tarumar olalı: Muhît-i ilme giren yok, diyâr-ı fen kapalı; Sanâyi'in adı batmış, ticâret öylesine, Zirâ'at olsa da... Âdem nebi usûlü yine! V.K./351

-13. ZT(TYF-/IncA/)

Benim de yandı içim **anlayınca derdinizi**... K/19

Bulunca hepsini artık o nazenin sine, Alır birer birer âgûş-i hâr-ı şefkatine.
V.K./37

Sabah olunca, herif dağ başında bir mağara Tasarlayıp, ebedî i'tikâfa niyyet eder. V.K./319

Bizim muhiti, bizim halkı seyredince nazar; /Görür ki: Beyni bozulmuş yığın yığın kafa var. V.K./527

"Yanaş" denildi mi, nazlım, gider gider de geri, **Gelince** hışm ile bir tos vururdu Köprü'ye ki: Zavallının deşilen karnı sağlam altı çeki /Odun yutar da biraz sancıdan bulurdu aman... İ.A.F.Y./6

Fezâ-yı ma'bedin encüm-nümâ meşâ'ilini, /O lem'a lem'a dizilmiş ziyâ kavâfilini /Görünce geldi çocukluk zamanlarım yâda... F.C./19

Demek ki birliği te'mîn edince kurtuluruz. V.K./489

-14. ZT (TYF+s.f.)+i+ken)

Ya şu üç parçalı bayrak dikilirken tepene, Niye indirmedi, kim çıktı bu halkın önüne? Ü.B.K.D./35

Taşarken haşrolup beynimden artık bin müselsel yâd, /Zalâmın sînesinden fıskıran memdûd bir feryâd, /O müstağrak, o durgun vecdi nâgâh öyle coşturdu: /Ki vâdiden bütün, yer yer, eninler çağlayıp durdu. BÜ./6

Çoluk çocuk kesilirken; kadınlar inlerken; /Zavallılar seni erkek sanır da beklerken; /Hayayı, ırzı ekip yol boyunca, çırpıplak, /Kaçarsın, öyle mi, hey kalp adam sıkılmıyarak! V.K./176

Kırık saziyla ederken zaman zaman feryâd, /Gelirdi gûşuna onlukların tanîniyle /Birer nevâ-yı beşaret, birer peyâm-ı vedâd; /Birer sadâ ki; Neyin sîne-çâk enîniyle /Karışmayıp, yalnız dem tutardı sanki ona! K.N./2

Her zerrede âheng-i celâlin duyulurken, Her nağmede binlerce lisan nâtık olurken, /Cilvendeki esrâr nasıl kalmada muzlim? /Ey nûr-i ulûhiyyetinin zılli avalim! T.Y.F/68

-15. ZT(İYC+ IA/)

Bu kütle işte bizim kâinatımızdır ki: — **Kuşatmasıyla beraber nazarda eflâki** —
Hududu çevriliyor kehkeşan nitâkıyle. V.K./58

Ebû Ubeyde hemen koştu **almasıyla** haber. V.K./245

-16. ZT (zmn. İ+E)

...- Ayol, **demin daha** yanmıştı a! Herif sen de... B./35

-17. ZT(İ+evvel/)

Ameliyyâta çıkarken sınıf **on gün evvel**, /Bu da gelmez mi, dedim: "Kim dedi, oğlum, sana gel? /Nöbet üstünde adam kaçmalı yorgunluktan, / Hadi yavrum, hadi söz dinle de bir parça uzan." HA./3

Şu senin âkıbetin **bin bu kadar yıl evvel**, /Sana söylenmiş iken doğru mudur şimdi cedel? Ü.B.K.D./61

-18. ZT (İ +kadar)

Eylemin gerçekleşme zaman aralığındaki sürme zamanını gösterir.¹⁹⁵

Eve döndüm, bütün o facialar geldi karşımda durdu **subha kadar**. İS./79

-19. ZT (İ (ikileme)

Zaman zaman bakıp etrafa diş gıcırdattı; Muhiti, çünkü, yürürken o muttasıl battı! V.K./342

-20. ZT(TYF-/mA+dAn [önce]/)

Aman, etme, bırak! /**Demeden** şaşkınlı yağmur gibi ıslattı hacı! S.K./281

İçimde cûş ederek lücce lücce istiğrâk, /Ezânı beklemez oldum; **açılmadan âfâk**,
/Zalâmı sineye çekmiş yatan sokaklardan Kemâl-i vecd ile geçtim. F.C./15

Bu inkılâbı henüz ruhu duymadan Garb'ın,/ Kuşattı satveti dünyâyı bir avuç Arab'ın! V.K./271

Bir âşinâ sesi duysaydım **ölmeden**... Heyhat! V.K./661

¹⁹⁵ Ayşe (Eziler) Kıran, Ece Korkut, Suna Ağildere, *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*, s. 84.

-21. ZT(F-/r/ + F-/mA-z/)

Aşar aşmaz eşiğinden bu musanna' babın, / Şu yarım kubbe -ki pîrâyesidir mihrâbın- /Çarpıyor çeşm-i temaşaya, asıl kubbe değil. S.K./42

-22. ZT (İ +İ +Da)

"Medeniyyet!" size çoktan beridir diş biliyor; /Evvela parçalamak sonra da yutmak diyor: Ü.B.K.D./67

-23. ZT (ZC +mI /mU)

mI /mU edatı, bir cümleyi zaman tümleyeni olarak başka bir cümleye bağlar. Bu işlevle kullanıldığında zaman cümlesini vurgular.¹⁹⁶ Safahat'ta bu yapı oldukça yaygındır:

Şöyle bir baktı mı insan, kapının hey'etine, /Evvelâ her iki yandan oluyor çehre-nümûn: /Müntenâzır iki mihrâb, iki âzâde sûtûn. / Sonra göz yükseliyor doğru yarım kubbelere /Ki dayanmış biri sağdan, biri soldan kemere. S.K./35

Istalâktile donanmış o hazin sineleri, / Okşayıp nûr-i nazar, geçti mi artık ileri, Geliyor kısmen açılmış iki heybetli kanat, /Ki te'ârîci, telâfîfi ne müdhiş sanat! S.K./36

Görüyor şimdi nazar girdi mi derhal içeri; /Aynı eb'âd ile tesbât edilen kubbeleri. S.K./38

O sadâ işte benim gayret-i diîniyyemdir,/ Coşuvermez mi, içim sanki yanardağ kesilir; /Yeniden davranırım, eğlenemem bir yerde. S.K./80

Başı boş kaldı mı, zîrâ, şaşırıp ber-mu'tâd, /Bulamaz kendiliğinden yolu asla efrâd. S.K./407

Bu da çiğnendi mi, çiğnendi demek şer'i mübîn; /Hâk-sâr eyleme yâ Rab, onu olsun... S.K./462

Hem vatan gitti mi, yoktur size bir başka vatan; /Çünkü mirasyedi sâil kovulur her kapıdan! S.K./365

¹⁹⁶ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler, s. 132.

Sükûn belirdi mi bir milletin hayâtında;/ Kalır senin gibi zillet, esaret altında.
V.K./157

Evet, **soruldu mu idrâke ansızın bu suâl**,/ Lisân-ı hâli şu düstûru haykırır
derhâl:/ "Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki beka sa'y olursa
hakkedilir." V.K./4

Tezâhum etti mi âmâli birçok efradın; /Kesilmez arkası artık cihâd-ı mu'tâdm!
V.K./117

Demek tevazün içindir bu müslüman kesmek; **O hâsıl oldu mu artık adam**
kesilmiyecek! V.K./641

-24. ZT (ZC+ki)

Zaman cümlesini ki ekiyle temel cümlelerin zaman bakımından tümleyeni hâline
getiren bir yapıdır. Bu kullanım Safahat'ta sıkça karşımıza çıkmaktadır. Günlük
konuşmalarda sıkça karşılaşılan, vurgunun arttırılması için başvurulmuş bir yapıdır.

Beş on gün oldu ki, mu'tâda inkıyâd ile ben /Sabahleyin çıkıvermişim evden
erkenden. K./1

Haydarâbâd'a yetiştim ki, bütün Hindistan, /"Verdi kaanûn-i esasiyi nihayet
Sultan!" Diye birdenbire çalkandı. S.K./227

Bu yapıda zaman tümlecini oluşturan öbeğin içerisinde kullanılan "bir de" edatı
ile vurgu arttırılmaktadır. "Bir müşahadeyi daha görünür kılmak, mesela, onun
birdenbire ve gafletle vaki olduğunu göstermek için... bu manası (bakmak) fiiliyle çok
kullanılır."¹⁹⁷

Bir de İstanbul'a geldim ki: Bütün çarşı, pazar /Na'radan çalkanıyor! S.K./285

-25. Z(ZYC)

Şöyle gözden geçse bir hilkat temâşâ-hânesi: /Çıkmıyor bir zerre fa'âliyyetin
bîgânesi.. D./24

-26. ZT(C +dA)

Yâ Rab, bu serâir **gün olur da** açılır mı? T.Y.F/66

¹⁹⁷ Deny, s.262.

*O birkaç hayme halkından cihangîrâne bir devlet /Çıkarmış, bir zaman dünyâyı
lerzân eylemiş millet; **Zaman gelsin de** görsün böyle dünyâlar kadar zillet, Otuz üç yıl
devam etsin, başından gitmesin neket... İS./3*

-27. ZT(ZYC)

***Bir gün olup** parlayacaktır elbet. S.K./174*

-28. ZT(ZYC +ki)

***Asırlar var ki**, aydınlık nedir, hiç bilmez âfâkım. BÜ./14*

-29. ZT(f+A görsün)

***Tevekkül olmaya görsün** yürekte azme refik;/ Durur mu şevkine pervane
olmadan tevîk? V.K./277*

***O bir tutuşmaya görsün**, ne od kalır, ne ocak! V.K./514*

-30. ZT (C)

*Sevabı var mı imiş, **bir zaman gelir**, anlar! V.K./333*

-31. ZT (zmn. İ +zmn. İ)

*Beş on gün oldu ki, mu'tâda inkıyâd ile ben /**Sabahleyin** çıkıvermiştim evden
erkenden. K./1*

-32. ZT (ZYC +ken)

*Elimde bir koca değnek, onunla yoklayarak,/ önüm adaysa basıp, yok, denizse
atlayarak, /-Ayakta durmaya elbirliğiyle gayret eden, / lisân-ı hâl ile amma rükûa niyyet
eden/-0 sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına, sığınmış öyle giderken, /hemen ayaklarına
delîlimin koca bir şey takıldı. K./5*

-33. ZT (ZYC +dıkDA)

***Azıcık ruhuma, asabıma geldikte sükûn**, /Döndü vaz'iyeti birdenbire, baktım,
yolumun: S.K./241*

-34. ZT (z)

Çünkü efkâr-ı umûmiyye aleyhinde bütün; /Çünkü yerleşmek için gezdiği yerlerde fûnûn, /**Önce** gayetle büyük hürmet arar, **sonra** sükûn, /Asr-ı hâzırda geçen fenlere sahip denecek, /Bir adam var mı yetişmiş içinizden bir tek? S.K./389

Koşan, gezen, oturan, mâniler düzüp çağırın, / Davullu zurnalı "dans" eyliyen, coşup bağırın /Bu kâinât-ı sürûrun içinde gezdikçe, /Çocukların tarafındaydı en çok eğlence. B./31

-35. ZT (hayatında)

İlmi az, görgüsü çok, fıtratı yüksek bir imam Tanırım ben, ki **hayatında** tanıtmıştı babam. K.İ./1.

-36. ZT (İ+/leyin/)

Kalenderin biri köyden **sabahleyin** fırlar, Arar nasibini; avdette kırdaki akşamlar. V.K./309

-37. ZT(s.tm)

İkinci gün basar açlık, erir erir süzülür; **Üçüncü gün** uyuşuk bir sinek olur büzülür. V.K./321

Sakırgadan daha iğrenç öbek öbek türüdü, Vücûd-i milleti **son günler** öyle bir bürüdü: Ki davranıp o tufeylâtı ansızın koğacak Olursa kurtulacak belki... V.K./347

-38. ZT(s.tm+DA)

Olursa bir kişinin koltuğunda on karpuz, **Öbür gelişte** de mümkün değil selâmetimiz! V.K./390

Ne ihtiyar seçiyor, bak, ne kimsesiz tanıyor; **Beş altı günde** otuz bin adam boğazlanıyor! V.K./612

Çocuğun hâli fenâlaştı **şu son günlerde**. HA./2

-39. ZT(i.tm+DA)

Siz, ey vücûduna elvermeyip de hâk-i mezar, Nesîm-i safa gömülmüş ricâl-i berhurdâr! Biz almasak bile a'dâdan intikamınızı; Hudâ ki defter-i ebrâra yazdı

*nâmınızı, **Günün birinde** şu dağlardan indirir elbet, O intikamı alır kanlı canlı bir millet! V.K./623*

-40. ZT (İ+dAn)

***Bugünden** ormanı göster kılağlı baltasına: Temizleyip çıkıversin, bırakmasın yarına! İ.A.F.Y./11*

-41. ZT (İ +A)

Bugünden ormanı göster kılağlı baltasına: Temizleyip çıkıversin, bırakmasın yarına! İ.A.F.Y./11

4.2.2.3. Yer Tümleçleri

Yüklemin gerçekleştiği yeri belirten tümleçlerdir. Yer tümleçleri cümlede çeşitli yapılarda bulunurlar. Eylemin gerçekleştiği yer, cümlenin anlamının tamamlanması bakımından çok önemlidir. Safahat, gerçeklerden hareketle yani bir noktada yaşanmış olan olayların anlatıldığı bir metindir. Bu sebeple olayların geçtiği yerler kurgusal değil gerçek yerlerdir. Bu sebeple eserde yer tümleçleri çok fazladır. Eylemin gerçekleştiği yerin belirtilmesi, cümle düzeyinde oluşu-kılışı belirli hâle getirmesi ve metnin iletisi açısından önemlidir. Safahat'ta yer tümleçleri çeşitli biçimlerde oluşturulmuşlardır.

-1. YT (Ø)

Yer tümleçleri, birden fazla yargılı cümlelerde ortak öge hükmünde olabilir, ilk cümlede belirtilen yer tümleci, bağlı cümlelerde yinelenmez.

*Müslümanlık, sanırım parlayacaktır **orada**; (**orada**)Sâde Osmanlıların gayreti lâzım arada. S.K./211*

-2. YT (İ +/-A/)

*Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz; /Geçende **Fâtiḥ'e** çıktık ikindiüstü biraz. K/33*

Tesa'udâtı buharın bulut yağar havaya, /Teressübâtı sehâbm nehir yayar ovaya. V.K./98

*Mülkü baştan başa i'mâr edecek şirketler:/ Halkın irşadına hadim yeni cem'iyetler;/ Durmayıp iş buluyor, gösteriyor, uğraşıyor; Gemiler **sahile** boydan boya servet taşıyor... S.K./252*

Geçende, Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesiyle, /bizim eski âşinâlardan
bir artarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni da'vet ederdi **dükkânına**.
H/1

Yıkılır bir gün olur mahkemeler, ma'bedler; /En temiz yerleri en kirli ayaklar
çiğner; /Beşeriyet yeni bir din tanıyıp ilhâdı, /Beşerin hafızasından silinir Hakk'ın adı;
/Gömülür hufre-i târihe mealî... S.K./26

Bir zamanlar yine **İstanbul'a** gelmiştim ben. S.K./83

"Gidelim!" der, götürür; sonra gelip tâ yanıma; /Çay boşaltırdı ben içtikçe
hemen **fincanıma**. S.K./210

-3. YT (İ +DA/)

O zaman **Rusya'da** hâkimdi yaman bir tazyik... S.K./114

Sayırsız medrese var gerçi **Buhârâ'da** bugün... S.K./163

Hele hayran kalır insan yetişen gençlere de: /Bunların birçoğu tahsil eder
İngiltere'de; /Sonra dindaşlarının ruhu olur, kalbi olur, /Çünkü azminden, ölüm çıksa, o
dönmez, sokulur. S.K./216

Gelin de bayramı **Fâtih'te** seyredin, zirâ /Hayâle, hâtıra sığmaz o herc ü merc-i
safâ, Kucakta gezdirilen bir karış çocuklardan /Tutun da, tâ dedemiz demlerinden arta
kalan, /Asırlar ölçüsü boy boy asâli nesle kadar, /Büyük küçük bütün efrâd-i belde,
hepsi de var! B./16

Bütün dünyaya küskündüm, dün akşam pek bunalmıştım: /Nihâyet bir zaman
kırlarda gezmiş, **köyde** kalmıştım. BÜ./1

-4. YT (eks.i.tm +DA/)

Nazarlarında sönen gözlerin sönük nazarı; **Kulaklarında** civarın enîn-i
muhtazarı; **Kucaklarında** birer na's-ı pâre pâre defn... V.K./599

-5. YT (İ +DAn/)

Diyor ecdadımız **makberlerinden**: "Ey sefil ahfâd. Niçin binlerce ma'sûm
öldürürken her gelen cellâd, Hurûş etmezdi, mezbûhâne olsun, kimseden feryâd? Otuz
milyon ahâlî, üç şakinin böyle mahkûmu Olup çeksin hükümet nâmına bir bâr-ı

meş'ûmu! Utanmaz mıydınız bir, saysalar zâlimle mazlumu? Siz, ey insanlık istidadının dünyâda mahrumu. Semâlardan da yüksek tuttunuz bir zıll-i mevhumu!" İS./2

Hücûm-i mihnet-i peyderpeyiyle dünyanın, /Hayâtı bir yığın âlâm olan zavallı kadın, /Hasırdan örtüsü dâşunda **hufreden** indi... H/29

Omuz**dan** indi hasır, yoktu çünkü artık yol. H/27

-6. YT(İ.tm. +DA)

Benim babam **senin altında** öldü, sen hâlâ / Kurumla yat **sokağın ortasında** böyle daha! K./9

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ **Sokaklarında** gezilmez ki yüzme bilmeyerek! K./2

Düğümlü alnının üstünde sâde bir çember. K/41

Köprüler asma imiş **Avrupa âfâkında...** S.K./7

Böyle bir yurdu elinden çıkaran nesl-i sefil, /**Yerin üstünde** muhakkar, **yerin altında** rezil! S.K./364

Yaşamaz yoksa emîn ol ki bu barbar çetesi, /Medenî Avrupa'nın dâmen-i irfanında; /**Asya'nın** belki **o kumluk Arabistan'ında**, /Lâşe hâlindeki bir devlete vardır medfen... S.K./275

Haç **Kâ'be'nin altında** görünsün mü, İlâhî? VK

-7. YT(S.tm+DA)

Hangi ma'sûmun olur hûnu **bu dünyâda** heder? S.K./122

Bu havalide cehalet ne kadar çoksa, nifak, /Daha salgın, daha dehşetli... S.K./154

Her cebhede bir nûr-i mücerred lemeânda; /**Her dîdede** bir rûh demâdem cevelândır. B./3

O başta: Kuşkunu kopmuş eyerli düldüller, /**Bu başta:** Paldımı düşmüş semerli bûlbüller! B./28

Zorun: Gebermemek ancak "**ölümlü dünyâ**" **da!** V.K./167

-8. YT (Stm. +DAn/)

Söz anladım ki uzun, hem de pek uzun sürecektir; /Benimse vardı o gün birçok işlerim görecektir; /Bıraktım onları, saptım **yokuşlu bir yoldan**. K/31

Bu hâtırât ile kalbimde başlayınca melâl, /Oturmak istemez oldum, kıyâm edip derhâl; /-Yüzümde âleme nefrin, içimde şevk-i memât; /Gözümde içyüzü dehrin: Yığın yığın zulümât!-/**Bulunduğum o mukassî mahalden** ayrıldım. H/31

-9. YT (Far.İ. +Ar.S.+DA)

Refk-i ömrü giderken cenaze hâlinde, Serildi, kaldı kadın **âşiyân-ı lâlinde**. İS./75

-10. YT(Ar. Stm. +dA)

Hangi bir seyyie yok **defter-i a'mâlinde**? K.İ./71

Sükûn tasavvuru kabil mi **bu'd-i mutlakta**? V.K./55

-11. YT (Ar. İ.tm. +dA)

Ridâ-yı leyli henüz açmamıştı dest-i semâ; /Sabâ da hâb-ı sükûndan ayılmamıştı daha, /**Fezâ-yı rûhda** aksetti, es-salâ-perdâz /Müezzinin dem-i mahmûru, bir hazin âvâz. F.C./14

Bugün **sahîfe-i âlemde** sen ki bir lekesin; /Nasıl vücûdunu kaldırmazsın, neden çeksin? V.K./155

Okunur **her birinin cebhe-i hüsrânında**, /"Ne gelenden haberim var, ne gidenden haberim /Serserî-gûne gelelden beri sersem gezerim!" S.K./111

4.2.2.4. Varma Tümleçleri

Eylemin varma noktasını belirten tümleçlerdir. Bu yapılarda kişiye varma ifade edilmişse eylemin varma noktasında muhatabı olan kişi bir bakıma ikinci eyleyendir.

-1. VT (Ø)

Bazı cümlelerde biçimsel olarak işaretlenmese de anlamsal olarak bir varma durumu söz konusudur.

Evvelâ gizlice bir matba'a te'sîs ettim; /Beş on öksüz bularak [onlara] basmacılık öğrettim. S.K./124

-2. VT(İ +/A/)

Bu uzun boylu mesaî, bu uzun boylu sefer, /Bir kanâat verecekmiş **bana** dünyâda meğer. S.K./434

Bâkîyi beşer her ne kadar etse de tenzîh, /Fâniyyeti icâbı, eder **kendine** teşbîh!
T.Y.F/21

Müneccimin, bereket versin, eski takvimi Haber verir **bize**, mevsim şehirde gelmiş mi? İS./19

Hayatı git ona sor: Bulur nazarları dünyâyı perde perde zalâm! K.N./10

Demez miyim **size** ben her zaman ki "dağdağasız" Yapın? Eşek gibi siz hiç lâf anlamaz mısınız? İS./50

"Yanaş" denildi mi, nazlım, gider gider de geri, Geline hışm ile bir tos vururdu **Köprü'ye** ki: Zavallının deşilen karnı sağlam altı çeki /Odun yutar da biraz sancıdan bulurdu aman... İ.A.F.Y./6

Bugünden ormanı göster **kulağlı baltasına**: Temizleyip çıkıversin, bırakmasın yarına! İ.A.F.Y./11

-3. VT(S.tm.+/A/)

Hastalanmışsa ağaç, gösteriniz **bir bilene**; /Bir de en çok köke baksın o bakan kimse yine. S.K./443

-**Kurûn-i mâziyemizden bakan şu "gözler" e** sor: /O neydi, dağ gibi erler ki arza hâkimdi... İ.A.F.Y./184

Biraz geçince, kavi dişlerinde bir ceylân, İner **yakındaki vadiye** karşıdan arslan. V.K./315

-4. VT (İ tm. +/A/)

Elimde bir koca değnek, onunla yoklayarak, / önüm adaysa basıp, yok, denizse atlayarak, /-Ayakta durmaya elbirliğiyle gayret eden, / lisân-ı hâl ile amma rükûa niyyet eden/-0 sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına, sığınmış öyle giderken, /hemen **ayaklarına delîlimin** koca bir şey takıldı. K./5

4.2.2.5. Çıkma Tümleçleri

İşin, oluşun, hareketin kaynağını, çıkış noktasını ifade eden tümleçlerdir.

-1. ÇıT (İ +dAn)

Yıldırımlar gibi indikçe "beyinden şiddet, /Bir yanardağ gibi fışkırdı "yürekten nefret. S.K./384

Siyeh-reng-i dalâlet bir bulut şeklinde mâzîler, /Civârından kaçar, bulmaksızın bir lâhza istikrar; /Ziyâ-rîz-i hakikat bir seher tavrında müstakbel, /Gelir fevkünden eyler sermedî binlerce nür îsâr. F.C./2

-2. ÇıT (S.tm. +dAn)

Her birisinden duyuldu sîne-fikâr, Birer enîn-i tazarru', birer niyâz-ı hazîn, /Ki kalb-i rahmeti sızlattı şüphesiz o enîn! F.C./27

Nasıl olmuş da o fâzıl medeniyet, o kemâl, /Böyle bir kavmin içinden doğuvermiş derhâl? S.K./422

-3. ÇıT (Ar.tm. +dAn)

*Başka bir sahile **gehvâre-i emvâcından**, /Böyle şeh-dâne çıkarmış mı yakınlarda zaman? S.K./14*

4.2.2.6. Yerine Geçme Tümleçleri

-1. YgT (İ +yerine)

— *Fakat, makine Henüz bilinmediğinden, o kuvvetin yerine, Menâbi'in değişen rakımından istihsâl Olunma bir sıkı tazyik edilmiş isti'mâl. İ.A.F.Y./196*

-2. YgT (İ +hesabına)

*Hayâtın erzeli olmuş hayât-ı mu'tâdın; /**Senin hesabına** birçok utansın ecdadın! V.K./148*

*"Çalış!" dedikçe şeriat, çalışmadın, durdun, /**Onun hesabına** birçok hurafe uydurdun! V.K./202*

-3. YgT (S.tm +yerine)

*Dalkavuk devri değil, **eski kasâid yerine**, /Üdebânız ana avrat sövüyor birbirine! S.K./316*

4.2.2.7. Tekrar Tümleçleri

-1. TT (Yine)

*Açıldı bir ölü saklanmak üzre sînesine, /Kapandı ketm-i adem heybetiyle sonra **yine!** H/24*

*Bir zamanlar **yine** İstanbul'a gelmiştim ben. S.K./83*

-2. TT (Yeniden)

*Bu güher-pârenin eb'âd-ı semavîsinde, /Yorulan dîdelerin hâke neden insin de,/Levse dalsın **yeniden?** S.K./17*

*Akıbet, başladı mahfilde hazin bir feryâd;/ **Yeniden** coştı eninlerle o bî-hûş eb'âd. S.K./67*

*Ma'amâfih **yeniden** bir bakalım dikkatle: /Hükmü kat'î verelim, etmeye gelmez acele. HA./8*

-3. TT (Tekrar)

*Aynı heybetli kanatlar göze **tekrar** vuruyor. S.K./41*

-4. TT (Bir Daha)

*...Söyledim yapmıyacak **bir daha...** K.İ./87*

-5. TT (kaç kere+ ler)

*Beni **kaç kerreler** ağılattı bu hınzırca şaka! S.K./258*

4.2.2.8. Sebep Tümleçleri

-1. ST (İ. +A/)

*Hemen o kız da **salıncakçının mürüvvetine**, Katıldı ağlamıyan kızların şetâretine. B./40*

*Kör olsun ağlamayan, ey vatan, **felâketine!** V.K./457*

Üç beyinsiz kafanın derdine, üç milyon halk, /Bak nasıl doğranıyor? Ü.B.K.D./1

-2. ST(Stm+IA/)

Zararlı sen çıkacaksın **bütün bu hiddetle**. K/18

Geçende, **Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesiyle**, /bizim eski âşinâlardan bir artarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni da'vet ederdi dükkânına. H/1

Bu tezezbüble o kuvvet de fakat sarsılacak... S.K./358

Şu cehlimizle musibet mi kaldı uğramadık? V.K./423

-3. ST(İ +DAn [dolayı]/)

- Hayâl **o manzaranın dehşetinden** ürperiyor. V.K./84

Kurbân olayım, biz **bu tecellîden** usandık! V.K./688

Şimale doğru bütün Pirzerin, İpek, Yakova, Fezâ-yı mahşere dönmüş **girîv-i matemden...** V.K./644

Fakat, **makine henüz bilinmediğinden**, o kuvvetin yerine, Menâbi'in değişen rakımından istihsâl Olunma bir sıkı tazyik edilmiş isti'mâl. İ.A.F.Y./196

-4. ST(Stm. +için)

...Pazarlık etmeyelim **bir kuruş için** şimdi! H/22

Beş on vatansız için nâra yakmayın vatani! V.K./509

Ağlar beriden bir sürü âvâre-i tâli, /**Nan-pâre için** eyleyerek ırzını zâyî. T.Y.F/47

-5. ST (çünkü +C)

Omuzdan indi hasır, **yoktu çünkü artık yol**. H/27

İnkişâf etmesi atîde de pek zordur onun: /**Çünkü meydanda kalan kütle yığınlarca odun!** S.K./442

Dînin ahkâmını zaten fukahânız söyler, /Anlatırlar size bir müskiliniz varsa eğer,[onu] /siz âlem-i İslâm'ı sorun, [onu] söyleyeyim; **Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim, görmediğim**. S.K./76

Hele hayran kalır insan yetişen gençlere de: /Bunların birçoğu tahsil eder İngiltere'de; /Sonra dindaşlarının ruhu olur, kalbi olur, /**Çünkü azminden, ölüm çıkısa, o dönmez, sokulur.** S.K./216

Yine lahavle deyip geçmede kaldım muhtar; / **Çünkü altüst olacak bunca tasavvurlar var...** S.K./259

-6. ST(SC)

-Bırak hanım, **o çocuktur**, kusura bakmam ben... K./14

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokaklarında gezilmez ki yüzme bilmeyerek! K./2

Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz; /Geçende Fâtih'e çıktık ikindi üstü biraz. K/33

Kömürcüler kapısından girince biz, develer /Kızın merâkını celbetti, dâima da eder: /**O yamrı yumru beden, upuzun boyun, o bacak, /O arkasındaki püskül ki kuyruğu olacak!** K/34

Daha kuvvetleniyor kanla sulanmış toprak: /Ekilen gövdelerin hepsi yarın fışkıracak! S.K./121

Sormayın gördüğüm âlemleri, hiç söylemeyim: /**Yâdı temkinimi sarsar da kan ağlar yüreğim.** S.K./150

-7. ST (ZC((Ö+TYF)+/-Ip/))

-**Beni kürsîde görüp**, va'zedecek sanmayınız; /Ulemâdan değilim, şeklime aldanmayınız! S.K./75

Yıkılır bir gün olur mahkemeler, ma'bedler; /En temiz yerleri en kirli ayaklar çiğner; /**Beşeriyet yeni bir din tanıyıp ilhâdı**, /Beşerin hafızasından silinir Hakk'ın adı; /Gömülür hufre-i târihe mealî... S.K./26

Bekayı gaye sayanlar koşup ilerlemede; /**Yolunda zahmeti rahmet bilip müzâhamede.** V.K./131

Nasılsa gâib edip kamilen muharebeyi, Esaret altına girmişti bir büyük millet. V.K./415

-8. ST (İ +İle)

Sineler vecd ile pür-cûş, dudaklar [vecd ile] hâmûş... S.K./61

Âlâm-ı hayâtın iki kat büktüğü ecsâd /Feyzindeki te'sîr ile âsûde revandır. B./4

-9. ST(Ø)

[bu yüzden] Bir işaretle çocuklar çekilip tâ geriye, /Daldılar hepsi birer sesleri çıkmaz deliğe. S.K./146

-10. ST(çünkü +C +STaç)

Lâfzı muhkem yalınız, anlaşılan, Kur'ân'ın: /Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânın: /Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına; /Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına. S.K./189

-11. ST(SC+SCaç)

Terazilerden adam eksik olmuyor; birisi /İnince binmede artık onun da hemşerisi: /"Hak okka çünkü bu kantar... Frenk îcâdı gıram Değil! /Diremleri dörtyüz, hesapta şaşmaz adam." B./22

Duâ et ki ucuz kurtuldun; /Bâzı da'vâlar olur, kış gecesinden de uzun! K.İ./93

-12. ST(İ.tm. +yüzünden)

*Hind'i baştan başa gezmekti muradım, lâkin, /Nerde olsam, **beni ta'kîbi yüzünden polisin**, /Takatim bitti de vazgeçmede muhtar kaldım; /Kaldım amma yine her mahfile az çok daldım! S.K./213*

-13. ST (SC +diye)

*Haydarâbâd'a yetiştim ki, bütün Hindistan, /"Verdi kaanûn-i esasiyi nihayet **Sultan!**" Diye birdenbire çalkandı. S.K./227*

İntikamın olamaz böyle müsâid sırası, / Diye: nerdeyse bulup hasmımın artık yarası, / [orayı]Başladım deşmeye. S.K./277

Açılmamış diye evlerde kalmak olmaz ya? V.K./565

"Zevk-i hürriyeti onlar daha çok anlamalı" /Diye mekteblilerin mektebi tek mil kapalı! S.K./311

-14. ST(ki +SC)

Heyhât! Atmadım bir adım. /Ki rûhu eylemesin böyle bir fecîa harâb! H/33

Eşin var âşîyanın var, bahârın var ki beklerdin; /Kıyâmetler koparmak neydi ey bülbül, nedir derdin? BÜ./8

Zâlimlere kahrın o kadar verdi ki meydan: /"Yok Âdil-i Mutlak" diyecek ye's ile vicdan! T.Y.F/43

-15. ST(SC +mİ)

...Çocuk değil mi? 'Salıncak' diyor... B./ 38

-16. ST (zira +SC)

Tevakkuf yok seninçün, daimî bir seyre tâbi'sin... Ne zîrâ hâle râzîsin; ne müstakbelle kaani'sin! İ./21

-17. ST (Stm. +Akarşı/)

Bu hâle karşı tahammül hakîkaten pek zor. V.K./367

-18. ST (İ +icabı/)

Bâkîyi beşer her ne kadar etse de tenzîh, /Fâniyyeti icâbı, eder kendine teşbîh! T.Y.F/21

-19. ST (SC +bahanesiyle)

Tanassur etmeye koyvermiyor ahâlîyi, Bahanesiyle imam görmüyor mu, çıldırarak, Kuduzca saldırıyor intikam için ite bak! V.K./618

4.2.2.9. Görelilik Tümleçleri

Yüklem fiilin belirttiği yargının herhangi bir ögeye yönelik göreliliğini ifade eden tümleçlerdir. Bu durum çeşitli eklerle ifade edilir.

-1. GT (İ /+CA/)

“(CA) eki, geldiği sözcüğe iletişimde hedeflenen uygunluk ile ilgili, göre, bakımından sözcükleriyle de karşılanabilecek bir anlam katar. ...Kimi zaman zamirler de görelilik işlevindeki bu eki alırlar.”¹⁹⁸

*Acaba meyl-i teali ne demek **onlarca**? S.K./178*

*Bu havâlidekiler pek yaya kalmış **dince**; /Öyle Kur'ân okuyorlar ki: Sanırsın Çince! S.K./191*

*-**Bence**, doktor, onu siz bir soyarak dinleyiniz; /Hastalık çünkü değil öyle ehemmiyetsiz, /Sâde bir nezle-i sadriyye mi illet? Nerde! HA./1*

-2. GT(İ +A/)

O, yük değil, kaderin bir cezâsı ma'sûma... K/49

*Bir bilmediğim pîr amma, / Hiç de bigâne değil **kalbe** o câzib sîmâ. S.K./71*

*Nerde bir maskara sivrilse,[o] **hayâsızlara** pîr, / Haydi Mabeyn-i Hümâyûn'a Ya bâlâ, ya vezîr! S.K./89*

*"Böyle gördük dedemizden!" diye izmihlali /Boylayan bir sürü milletlerin olsun hâli, /İbret olmaz **bize**, her gün okuruz ezber de! S.K./187*

*Değil bir kayda, sığmazsın - kanatlandın mı - eb'âda; /Hayâtın en muhayyel gâyedir **âhrara** dünyâda. BÜ./12*

***Bizim çocuklara** gelmez ne öyle çifte giden; /Ne böyle Arş'a kadar çifte sallayan yerden! V.K./441*

*Bu ses, bu manzara gayet hazin gelirdi **bana**. K.N./3*

*Lisân-ı hâl-i tabiat, lisandır **onlara da**, Bir ihtisas teâtîsidir dönen arada. V.K./31*

*Sun'undaki esrâra teâlî **bize** memnû' /Olmaz mı, ridâ-pûş dururken daha masnû'? T.Y.F/9*

¹⁹⁸ Kerime Üstünova, *Türkiye Türkçesi Ad İşletimi (Biçim Bilgisi)*, (1. Baskı), Kesit Yayınları, İstanbul 2008. s. 245.

-3. GT(İ +için)

Medeniyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin en yükseği, lâkin, heyhat, /Sizde değil hiç böyle, belki tamâmen aksi: /En fena bir cereyan gösteriyor en iyisi. S.K./132

Merd-i sâhib-azm için neymiş uzak, neymiş yakın? D./4

-4. GT (İ +An/)

"Böyle gördük dedemizden!" sözü dînen merdûd; /Acaba sâha-i tatbiki neden nâ-mahdûd? S.K./184

-5. GT(İ +dA)

Medeniyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin en yükseği, lâkin, heyhat, /Sizde değil hiç böyle, belki [o] tamâmen aksi: /En fena bir cereyan gösteriyor en iyisi. S.K./132

-6. GT(İYC +dA)

O küçük boylu, büyük milletin efradı bugün, /Müslümanlıktaki erkânı siyânette ferîd; /Müslüman demek için eksiği ancak tevhîd. S.K./200

-7. GT (sanırım)

*Müslümanlık, **sanırım** parlayacaktır orada; /Sâde Osmanlıların gayreti lâzım arada. S.K./211*

*Mütefekkirleriniz anlamıyorlar **sanırım**, Ki çemenzâr-ı terakkide atılmış her adım, /Değişir büsbütün, akvama, cemâ'âte göre; /Başka bir kavmin izinden yürümek, çok kere; /Âdeta mühlik olur; sonra ne var, her millet;/Gözetir seyr-i tekâmülde birer ayrı cihet. S.K./409*

-8. GT(zannederim)

*Ağniyâ, **zannederim**, sizde de az çok olacak... S.K./136*

-9. GT(İ+yolda)

*"Kader" **senin dediğin yolda** şer'a bühtandır: /Tevekkülün, hele, hüsrân içinde hüsrandır. V.K./234*

-10. GT (aklı sıra)

Mahallemizde de çıt yok, ne oldu komşulara? Susup da kurtulacak sanki hepsi
aklı sıra. İS./70

-11. GT (İ+IA bakarsan)

Garib! /Benim gözümlle bakarsan: Ne muhteşem! Ne mehîb! İ.A.F.Y./90

-12. GT (İ +nazarında)

*Bir sahne midir yoksa bu âlem **nazarında**? T.Y.F/24*

-13. GT (ŞYC)

*Ma'bedin **şimdiki ta'rife bakarsak**, az çok: / Müstatîl olması îcâb edecek!*
S.K./49

-14. GT(C +mİş)

Cümle içerisinde /mİş/ eki de görelilik anlamı katar.¹⁹⁹

*/Bir selâmet yolu var**mış**... O da ne**ymiş**: /Mutlak, Dîni kökten kazımak, sonra, evet, /Ruslaşmak! O zaman iş bitecek**miş**... /O zaman kızlarımız şu tutundukları gayet kaba, pek ma'nâsız /Örtüden sıyrılacak... Sonra da erkeklerden /Analık ilmini tahsil edecek**miş**... Zâten, /Müslümanlar o sebepten bu sefaâlette **imiş**: /Ki kadın "sosyete" bilmez**miş**, esarete **imiş**! /Dîn için, millet için iş göreceğ alçağa bak: /Dîni pââmâl edecek, milleti Ruslaştıracak! /... S.K./144 (Bu cümlelerdeki yargılar, görecelidir. Bu görecelik ise /mİş/ ile verilmiştir. Bu düşünceler yazara göre yanlıştır, onu ifade eden kişi içinse doğrudur.)*

-15. GT (Ø)

*Medeniyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin en yükseği, lâkin, heyhat, /**Sizde** değil hiç böyle, [sizde]belki tamâmen aksi: /En fena bir cereyan gösteriyor en iyisi. S.K./132*

¹⁹⁹ Börekçi, Atatürk'ün "Nutuk"unda Söz Dizimi, s.261.

4.2.2.10. Şart Tümleçleri

-1. ŞT(Ø)

Bir cemaat ki dimağında dönen hissiyyât, /Cismin a'sâbına gelmez, durur âheng-i hayât; /Felcin a'râzını göstermeye başlar a'zâ. /Böyle bir bünye için vermeli her hükme rızâ. S.K./377

-2. ŞT(\$YC)

Hastalanmışsa ağaç, gösteriniz bir bilene;/Bir de en çok köke baksın o bakan kimse yine. S.K./443

Nizâm-ı kevne nîgehbân o sermedi kânun,/ Bütün cihanı tutarken tahakkümünde zebun, /Garîb olur beşerriyet çıkarsa müstesna. V.K./128

Zaman içinde zaman tayyolunmak imkânı/ Görülmedikçe tahayyür bırakmaz insânı! V.K./269

Sararsa hangimizin hânümânı kurtulacak? V.K./513

Olursa bir kişinin koltuğunda on karpuz, Öbür gelişte de mümkün değil selâmetimiz! V.K./390

Şimdi ey sevgili kaari', azıcık vaktin eğer, /Varsa -memnun olacaksın- beni ta'kîb ediver. S.K./28

Îade etmenin imkânı yoksa mâzîyi, /Bu mübtezel yaşayıştan gebermen elbet iyi. V.K./150

Kudretim yetse eğer, on yedisinden yukarı, /Üdebâ nâmına kim varsa, huduttan dışarı /Atarım taktırarak boynuna bah-nâmesini; /Okuyan yaftayı elbette çıkarmaz sesini. S.K./401

Yalnız gösterilen yol tutacak yolsa gider; /Hissidir çünkü onun azmine dâim rehber. S.K./408

Hâil olsaydı terakkiye eğer şer'i mübîn, /Devr-i mes'ûd-i kudûmuyle giren asr-ı güzîn, /En büyük bir medeniyetle mi eylerdi zuhur? S.K./426

En kısır toprak doğurmuş, emzirir birçok nebat; /Fıskırır bir damlacık ottan, tutup sıkısan, hayat! Ç.B.S.B.C./3

Eğer vücûdunu bir parçacık gözetseydin; Eğer tehâret-i vicdana dikkat etseydin;/Bu hâlde gelmeye kalmazdı orta yerde sebep. V.K./349

Öyle ya, **bizler de kendi fikrimizi Çıkarmış olsak eğer**, şimdi, kuvveden fi'le, Kucaklaşır medeniyetle din tamâmiyle. V.K./364

-3. ŞT (yoksa)

Lâkin, gebereydim yorgun,/ O zaman belki devam eyleyemezdim yoluma; /**Yoksa** ârâm edemezdim.... S.K./79

-4. ŞT (öyleyse)

Durma **öyleyse**, urûc et o ziyâ âlemine. S.K./21

Süngü, kurşun gibi kestirme ölümlerle ölen; /Yâhud işkenceler altında ecelsiz gömülen; /Ne soluk var, ne ışık var, ne otur var, ne durak, /İki üç yüz kulaç altında zeminin, çıplak, /Aç, susuz işletilen kanları donmuş canlar, /Size milyonla desem, fazlası yok, eksiği var! / Haydi **öyleyse** çocuklar, **ebediyyen** âzâd! S.K./313

4.2.2.11. Vasıta Tümleçleri

Eylemin gerçekleşmesini aracılığıyla, sayesinde anlamıyla bütünleyen tümleçlerdir.

-1. VsT(İ+ile)

Mezarcının o kürek yüzlü dest-i lâkaydı / İânesiyle nihâyet mezâra yaslandı. H/28

Dilimin döndüğü şiveyle bütün gün yazdım;/ Okuyanlar o kadar çoktu ki [bunu] hiç ummazdım. S.K./127

Bir cerîdeyle hemen başlayıverdim va'za. S.K./130

...Girdiler **aynı siyâsetle** bütün makbereye... S.K./342

Raksân oluyor **cümbüş-i dûşîyle** anâsır, /Gûya ki bütün sadr-ı zemin pür-galeyandır. B./10

Dilencilikle siyâset döner mi, hey budala? V.K./195

Sonunda bir de "tevekkül" sokuşturup araya, /Zavallı dîni çevirdin **onunla** maskaraya. V.K./203

Yiyip şikârını arslan, dalınca ormanına; Sürüklenir, yanaşır tilki sofranın yanına; Doyar **efendisinin artığıyle**, sonra yatar. V.K./317

O, Yıldırım gibi sâhib-kıranlarm, ebedî Sadâ-yı kahırî fezasında çınlıyan vâdî, **Bir inkılâb ile** yâ Rab, nasıl harâb olmuş? Ki çırpınıp duruyor her taşında bin baykuş! V.K./633

Fakat o sütün-i bîtabı her hurucunda, Açar da **dest-i inâdiyle** rüzgâr; artık, Körün sakındığı üryan vücûdu meydâna Çıkar, göğüs gerer emvâc-ı berf ü bârâna! K.N./14

-2. VsT(İ +ile +VsTaç)

Ölüm mü, uyku mu her neyse akıbet (öyle) uzanır; Fakat işittiği **bir sesle** silkinir, uyanır: "**Dolaş da yırtıcı arslan kesil behey miskin! Niçin yatıp, kötürüm tilki olmak istersin? Elin, kolun tutuyorken çalış, kazanmaya bak, Ki artığınla geçinsin senin de bir yatalak.**" V.K./322

Şu fıkrasıyle, hakikat, Cenâb-ı Mevlânâ, Nigâh-ı ibrete açmış cihan kadar ma'nâ; "**Delik, deşik, evinin, bir zavallı hâne-harâb, Görür de hâlini, her gün eder şu yolda hitâb: "Yıkılma hâ! Beni evvelce etmeden agâh; Çoluk, çocuk biteriz sonra hep, ma'âzallâh!"**" V.K./402

-3. VsT(İ +ki +VsTaç)

Heyhat! Öyle **bir fenle, Ki bir ömür telef etmiş o fenni tahsile.** V.K./382

-4. VsT(İ/ +DAn/)

Bir de İstanbul'a geldim ki: Bütün çarşı, pazar /**Na'radan** çalkanıyor! S.K./285

Nereden (girelim)? S.K./32

-5. VsT(İ +A/)

"+/A/ durum biçimbirimli zorunlu tümleçler, kimi tümcelerde araç bildiren tümleçler yaparlar."²⁰⁰

Yazık ki sen şu büyük ruhu şerm-sâr ettin: /Bütün mekâbir-i İslâm'ı **küfre** çiğnettin! V.K./180

²⁰⁰ Erdoğan Boz, Türkiye Türkçesinde +/A/ Durum Biçimbirimi, (1. Baskı), Gazi Kitabevi, Ankara, 2007, s. 88.

Zemîni öyle boyanmış ki, **hûn-i İslâm'a**: /Kızıl kesafeti çökmüş cebîn-i eyyama!
V.K./664

-6. VsT(deyim)

Dağıttı, **kamçıya kuvvet**, "gidin, ekin" diyerek. V.K./325

4.2.2.12. Karşılıklılık Tümleçleri

-1. KrT (birbirine)

Dalkavuk devri değil, eski kasâid yerine, /Üdebânız ana avrat sövüyor **birbirine**!
S.K./316

Milletin öz evlâdı, /Yabancıdan daha düşman kesildi **birbirine**! İ.A.F.Y./178

-2. KrT (İ +IA/)

...**Zulmetle** dâima yarışır... V.K./96

-3. KrT(mukabilinde)

Zemin semâya alev püskürür içinden tâ; /**Mukabilinde** sağar yıldırım, zemine
semâ. V.K./99

4.2.2.13. Beraberlik Tümleçleri

-1. BT (İ +IA/)

Ne var inadına etsen de bir sefer galebe, /**Benimle** Fâtih'e gelsen... İ.A.F.Y./52

Demin, hûşûa varan bir kıyâm-ı haşyetle, /huzur-ı Hâlik'e durmuştunuz
cemaatle. V.K./480

-2. BT (yanında)

Yanında yaş da yanar, çaresiz, yanan kurunun... V.K./506

-3. BT(Stm. +Ø)

Biraz geçince, **kavi dişlerinde bir ceylân**, İner yakındaki vadiye karşıdan arslan.
V.K./315

-4. BT (Stm. +IA/)

*Ebû Ubeyde'ye imdada eylemişti şitâb, /Maiyyetindeki askerle bir zaman Fârûk.
V.K./243*

Geçenki beş para borcumla on beş etmedi mi? H/4

4.2.2.14. Karşıtlık Tümleçleri

Karşıtlık tümleci, yapılan işin karşıtını ifade eden tümleçtir.

-1. KrşT(SYC +/-ken)

*-Baban yerinde adamdan ne istedin şimdi? Adamcağız sana, bak hâl dilince
söylerken... K./13*

*Birinin ömrü mülâzımlıkta geçerken öteki, / Daha mektepte iken tayy-ı
merâtible ferîk. S.K./96*

*Önce dehşetli zıpırken, nasıl olmuş da, Ömer, /Sonra bir adle sarılmış ki: Değil
kâr-ı beşer? S.K./425*

-2. KrşT (Vakıa +C)

*Vâkıâ Rusça konuştuk, yine külhani, fakat, /Seslerin tavrına çoktandır edermiş
dikkat. S.K./279*

-3. KrşT (C)

*-Hasta canlandı, o iş bitti, diyorsun; heyhat! /Olamaz böyle sefil ümmet için
hakk-ı hayat. S.K./273*

-4. KrşT (SYC +olsan)

*İyi, lâkin ne kadar beklemiş olsan, işler, /Eskisinden daha berbâd, iyileşmek ne
gezer! S.K./325*

-5. KrşT (ŞYC +dA)

*Belki üç beş kişi olsun bulur, irşâd ederim, / Diye etrafa bakındımsa da,
endîşelerim /İnkılâb eyledi bir namütenahi ye'se, / Görünüp sûret-i haktan kimi
söylettimse. S.K./103*

Hind'i baştan başa gezmekti muradım, lâkin, /Nerde olsam, beni ta'kîbi yüzünden polisin, /Takatim bitti de vazgeçmede muztar kaldım; /Kaldım amma yine her mahfile az çok daldım! S.K./213

-6. KrşT(E +C)

Ordu mâdâm ki efradını milletten alır; /Milletin keşmekeşinden nasıl âzâde kalır? S.K./359

Düşmemek mâdem elinden gelmemiş evvel senin, /Ölmeden olsun mu ey miskin, bu çöller medfenin? D./17

-7. KrşT (İ +A karşı)

Fakat bu levha-i handâna karşı, pek yaşlı, /Bir ihtiyar kadının koltuğunda gür kaşlı, /Uzunca saçlı güzel bir kız ağlayıp duruyor. B./36

Görür şedâid-i eyyâma karşı duşûnda, Siper vazifesini lîme lîme bir abacık. K.N./13

-8. KrşT (ZYC +(YF-)/-ken/+Ö))

"Leyse li'l-insâni illâ mâ seâ" derken Hudâ; /Anlamam hiç meskenetten sen ne beklersin daha? D./19

Arnavutlar size ibret olacakken, hâlâ, /Ne bu şûrîde siyâset, ne bu fâsid da'vâ? Ü.B.K.D./68

-9. KrşT (ZYC +(YF-)/-ken/))

Şu senin âkıbetin bin bu kadar yıl evvel, /Sana söylenmiş iken doğru mudur şimdi cedel? Ü.B.K.D./61

Dururken böyle bî-pâyan terakkî-zâr karcında; Nasıl dersin ya "Pek mahdûd bir cirmim" tutarsın da. İ./22

Hayâtın eksik olmazken ağır bin bârı arkandan; Ölüm, korkular savlet ederken hepsi bir yandan; Şedâid iktihâm etmekte müdhiç bir mekânetle, Yolundan kalmayıp dâim gidersin... Hem ne ne sür'atle! İ./24

Mezarı olmuş iken bunca na'ş-ı mevvâcın, Cenaze yutmaya hâlâ mı doymaz emvâcın? V.K./657

Semâ, zemin bütün envâr iken o pis gölge, Cebîn-i pâkine leylin ne payidar leke!
İS./59

-10. KrşT (İ +rağmine)

Öyle amma, gördüğüm elvâh-ı şevkin rağmine, /Bende hâlâ zevke benzer duygu yok, hâlâ yine! Ç.B.S.B.C./9

-11. KrşT (SYC +dA)

Görür de hâlini insan, fakat, bu derbederin; /Nasıl günâhına girmez tevekkülün, kaderin? V.K./229

-12. KrşT (İYC+İA beraber)

Gıcırdamakla beraber serîr-i şevketimiz, /Bu dîni kurtaran ancak bizim hükümetimiz. V.K./463

-13. KrşT (ŞYC+dA)

-Pek o kadar Fena değilse de, nisbetle, bir biçimli duvar /Mesabesinde kalır câmi'in yanında... İ.A.F.Y./89

4.2.2.15. Karşılaştırma Tümleçleri

-1. KaT. (SYC+i-ken)

Hiç o binlerce havâtır kemirirken içimi, /Bir cılız "belki!" nasıl hepsini tenkil etsin? S.K./229

4.2.2.16. Kuvvetlendirme Tümleçleri

Yüklem-fiilin ifade ettiği yargıyı kuvvetlendiren tümleçlerdir. Yargı olumlu ya da olumsuz olabilir. Kuvvetlendirme yapıları sözceleme öznesinin kendi bakış açısını yansıtır. “Öznenin bir şeyi kanıtlamak için kullandığı biçimbirimler kendi yargısını belirtir ve öznel bir tutumdur.”²⁰¹ Safahat’ta kuvvetlendirme işlevi edatların, cümlemsilerin yanı sıra tümleçler yoluyla da yapılmıştır.

-1. KT (Hakîkaten)

*Hakîkaten görececek şey **değil mi** ya? K/35*

²⁰¹ Doğan Günay , Göstergibilim Yazıları, (1. Baskı), Multilingual Yay., İstanbul 2002. .s.18.

-2. KT (Şüphesiz)

Semâdan inmemiştir, **şüphesiz**, lâkin semâvîdir: /Zemînî olmayan bir cilve-i feyyâzı hâvîdir. F.C./12

Şüphesiz yıktı o hülyaları meşhûdâtım... S.K./323

-3. KT (hiç şüphe yok)

Değil hakikati, mevtin hayâli rü'yâda /Dikilse karşına, **hiç şüphe yok**, ödün patlar! V.K./168

-4. KT (Hiç şüphe yok ki)

Evet, avâlimi, hiç şüphe yok ki, bir kânun İdare etmede... V.K./73

-5. KT (Şüphe yoktur ki)

Şüphe yoktur ki tamâmiyle bu fikrin aksi: Görenek neyse, onun hükmüne münkaad olarak, /Garb'ın efkârını, asarını düşman tanımak, /Yenilik nâmına vahy inse kabul eylememek, /şöyle dursun o teceddüd ki dışardan gelecek, /Kendi milliyyetinin kendi muhitinde doğan, /Yerli, hem haklı teceddütlere hattâ udvan! Müşterek hissi budur işte avamın sizde. S.K./380

-6. KT (Bir kerecik olsun)

Köprüden çok geçerim; hem ne kadar geçtimse, /Beni sevk etmedi **bir kerecik olsun** ye'se, /Ne Halic'in o yosun çehreli miskin suları; /Ne onun hilkate küsmüş gibi durgun kenarı! S.K./1

-7. KT (Nasıl)

Hiç sorma, **nasıl** maskaraca? S.K./158

-8. KT (Elbette)

Kudretim yetse eğer, on yedisinden yukarı, /Üdebâ nâmına kim varsa, [onu] huduttan dışarı /Atarım taktırarak boynuna bah-nâmesini; /Okuyan yaftayı elbette çıkarmaz sesini. S.K./401

Sizden **elbette** olur rûh-i Nebî da'vâcı. S.K./351

4.2.2.17. Üsteleme Tümleçleri

-1. ÜT (şöyle dursun+ İYC)

Şöyle dursun bu temenniye kulak vermeleri, /Sadr-ı a'zam paşanız fitre alır, sunsa biri! S.K./139

-2. ÜT (ŞYC+E)

Gireriz koynuna, düşsek bile şâyed yorgun, /Karşıdan baktığımız heykel-i nûrânûrun. S.K./29

Yığın yığın sakatâtıyla geçmiş edvarın, Yıkılmış olsa da bir hayli kısmı dîvârın, Binâ-yı milleti i'lâ eden temel sağlam. V.K./409

-2. ÜT (ŞYC+[E])

Karanlıklarda gezsен [bile], şeb-çerâğın fîkr-i hikmettir, Ki her işrâkı bir sönmez ziyâ-yı sermediyettir; Susuz çöllerde kalsan [bile], bedrekan ilhâm-ı sa'yindir. Ki her hatvende eyler sâye- küster vahalar zahir. İ./8

-3. ÜT (E +İ)

Ne dinlenir, ne de âtil kalır, velev bir an, /Şu'ûn-i hilkatı teksif edip yaratmaktan. V.K./12

4.2.2.18. Sınırlandırma Tümleçleri

Eylemin zaman ve yer bakımından başlangıç ve bitiş veya sadece bitiş noktasını belirten tümleçlerdir.

-1. SıT (S.tm. +dA)

Ne ihtiyar seçiyor, bak, ne kimsesiz tanıyor; Beş altı günde otuz bin adam boğazlanıyor! V.K./612

-2. SıT (İ +A kadar)

Kıyâm-ı haşre kadar, belki tütmeyip duracak! V.K./673

Eve döndüm, bütün o facialar geldi karşımda durdu subha kadar. İS./79

Bu ağır zillate ukbâya kadar mahkûmuz... S.K./224

*O benim en ebedî hasmım olan Rusya bile, /Hakkı teslîm edelim! Hiç de değildir böyle /Mütefenninleri **tâ keşfe kadar** tırmanıyor; /Edebiyyâtı anıldıkça zemin çalkanıyor. S.K./400*

4.2.2.19. İhtimal Tümleci

-1. İhT (a.c. +e. (kim bilir, belki de)

*"İstemem!" der o, fakat dinleme, iknâ'a çalış: /**Kim bilir, belki de** bîçâre çocuk anlamamış? HA./40*

4.2.2.20. Ölçü Tümleçleri

-1. ÖT (s.tm.)

*Üç **buçuk** yıl bana katlandı bu mektep, üç gün /Daha katlansa kıyamet mi kopar? HA./43*

*O birkaç hayme halkından cihangîrâne bir devlet /Çıkarmış, bir zaman dünyâyı lertzân eylemiş millet; Zaman gelsin de görsün böyle dünyâlar kadar zillet, **Otuz üç yıl** devam etsin, başından gitmesin nekbet... İS./3*

-2. ÖT (biraz)

*-**Biraz** tanır gibi oldum... Ya **az mı** geçtimdi! İ.A.F.Y./153*

*Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz; /Geçende Fâtih'e çıktık ikindi üstü **biraz**. K/33*

-3. ÖT (z.(azıcık fazla))

*-Peki kızım, **azıcık fazla** sallarım ben de... B./35*

-4. ÖT (Kaç kerre+IAr)

*Beni **kaç kerreler** ağılattı bu hınzırca şaka! S.K./258*

-5. ÖT (O kadar....ki...+ ÖTaç.C)

*O kadar ince tutulmuş ki tenazurda hesab:/ **Haricen kubbenin üstünde inen hatt-ı mümâs**, /Ediyor her iki cânibde tamamiyle temâs, / Tarafeynindeki san'atlı yarım kubbelere. S.K./53*

Dilimin döndüğü şiveyle bütün gün yazdım;/ Okuyanlar o kadar çoktu ki [bunu] hiç ummazdım. S.K./127

4.2.2.21. Durum Tümleçleri

Yüklemi durum bakımından belirten tümleçlerdir. Durum tümleçleri yüklem fiili nitelerler. Yüklem fiilin yapılış biçimini özneye bağlı olarak bildirirler. Durum ekleri yardımıyla oluşturulduğu gibi diğer şekillerde de oluşturulmuş durum tümleçleri vardır. Safahat'ta çok çeşitli yapıda durum tümleci söz konusudur. Bir cümlenin içerisinde birden fazla durum tümlecinin var olduğu durumlar da vardır. Bu tür yapılarda yüklem fiilin çeşitli yönlerden nitelenmesi söz konusudur. Anlatıma dayalı betimsel yazılarda bu tür kullanımlara sıklıkla rastlanır. Safahat'ta da yüklem fiilin durumunun birkaç yönden belirtildiği örnekler mevcuttur.

Beş on fakîre olup bâr-ı dûş-i istiskâl, /Huzûr-i lâlini bir nefha etmeden ihlâl, /Sükûn içinde uzaklaştı âşiyânından. H/25 Bu cümlede yüklem fiilin gerçekleşme durumu üç yönden belirtilmiştir.

Safahat'ta durum tümleçlerinin yapıları şöyledir:

-1. DT (İ /+IA)

Açıldı bir ölü saklanmak üzre sînesine, /Kapandı ketm-i adem heybetiyle sonra yine! H/24

Bir fenâlık görerek yapma, desen alnına ta, /İniyor hatt-ı celîsiyle Hamîdî tuğra! K.İ./113

İçimde cûş ederek lücce lücce istiğrâk, /Ezânı beklemez oldum; açılmadan âfâk, /Zalâmı sineye çekmiş yatan sokaklardan Kemâl-i vecd ile geçtim. F.C./15

Biraz gidin: Kocaman bir çadır... Önünde bütün, Çoluk çocuk birer onluk verip de girmek için /Nöbetle bekliyorlar. Acep içinde ne var?/ "Caponya'dan gelen insan suratlı bir canavar!" B./18

Açtık oldukça güzel medreseler, mektepler; /Okuyup yazmayı ta'mîme çalıştık yer yer, /Tatarın yüzde bugün altmışı hakkıyla okur; /Rusların hâlbuki nisbetleri gayet dündür. S.K./135

Namâza durdu mu, hâliyle koyverir peşimi, Dalar giderdi. F.C./22

-2. DT (C+[olarak])

Yoksa, **boynunda+[olarak]** bugün zorca gezerdin **yuların!** K.İ./82

-3. DT (İ +CA)

Yazık, o nesl-i kerîmin vefasız evlâdı, Bırakmış **öylece**, hiç bakmamış müesseseye; Neler görür neler insan girince medreseye! İ.A.F.Y./141

-4. DT (TYF-/-Ip/)

Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir: “Bu gece, /Sizinle câmi’e gitsek çocuklar erkence, /Giderseniz gelin amma namazda uslu durun; /Merâmınız yaramazlıksa işte ev, oturun!” /**Deyip** alırdı beraber benimle kardeşimi. F.C./21

-5. DT (TYF-/-ArAk/)

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokaklarında gezilmez ki **yüzme bilmeyerek!** K./2

Derken bu hâtırât-ı lâtîf /Çekildi aslına, artık hakîkatin o kesîf /Likası başladı karşımda cilve eylemeye; /Zaman da kalmadı zâten hayâlî dinlemeye:/Sağım, solum, önüm, arkam huşû'a müstağrak /Zılâl-i âdem iken, bir sadâ **bulend olarak**, /O kâinât-ı huzû'u yerinden oynattı; /Fezâ-yı mahşere döndürdü gitti eb'âdı! F.C./25

Ruhlar yanmada **bî-tâb-ı tecellî kalarak**, / Dîdeler **nâ-mütenâhî**, ebedî müstağrak. S.K./66

...Sonra, **bir okşanarak titreyen ellerle cibâh**; / Döndü kürsiye o âvâre cemâ'at nâgâh. S.K./69

-6. DT (ne +Z)

Ben artık kalınca âzâde, /**Ne âşıkâne** koşardım hasırlar üstünde! F.C./23

-7. DT (İ.tm./ +DA/)

Eğildi sonra o dağlar Huzûr-i İzzet'te; /Göründü sonra o dağlar **zemîn-i haşyette!** F.C./28

-8. DT (İ +DAn)

Başı boş kaldı mı, zîrâ, şaşırıp ber-mu'tâd, /Bulamaz **kendiliğinden** yolu asla efrâd. S.K./407

Şimdi, bir kavmin içinden mütefekkir geçinen /Zümre evvelce bu "mâhiyyefi takdir ederek, /Sonra kaç safhası mevcûd ise tenvir ederek, /Çekecek oldu mu önden o İlâhî feneri; /**Arkasından** da cemâat yürür artık ileri. S.K./411

-9. DT (S.tm. + DA/)

Okutma sen de hamal yap **bu yaşta** şimdi beni! K/30

Hücûm-i mihnet-i peyderpeyiyle dünyanın, /Hayâtı bir yığın âlâm olan zavallı kadın, /**Hasırdan örtüsü dûşunda** hufreden indi... H/29

-10. DT(F+mİş Da/)

Sanki zincirdekiler hep boşanıp zincirden, /**Yıkıvermiş de** tımarhaneyi çıkmış birden! S.K./289

Şu dört minareli cami' ki yoktu hiçbir eşi; /Ki parlıyordu hilâlinde san'atın güneşi; **Salibi sineye çekmiş de** bekliyor... Nevîd! V.K./587

-11. DT (+Ip)

Fakat çocuk bana haykırdı **ekşitip yüzünü**: /-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti... K./12

Fakat, baban **sana ısmarlayıp da** gitti sizi. K/20

Bugün, sen de kendi kardeşini, /**Yetim bırakmayarak besleyip** büyütmelisin. K/22

Tecessüd eylemiş gûyâ ki subhun rûh-i mahmûru; /Semâdan yâhud inmiş hâke, **Sinâ-reng olup**, Dîdâr! F.C./5

-12. DT (ARA SÖZ)

Bu hâtırât ile kalbimde başlayınca melâl, /Oturmak istemez oldum, kıyâm edip derhâl; /-**Yüzümde âleme nefrin, içimde şevk-i memât**; /**Gözümde içyüzü dehrin**: **Yığın yığın zulümât!**-/Bulunduğum o mukassî mahalden ayrıldım. H/31

-13. DT(İYC +sIzIn/)

*Siyeh-reng-i dalâlet bir bulut şeklinde mâzîler, /Civârından kaçır, **bulmaksızın bir lâhza istikrar**; /Ziyâ-rîz-i hakikat bir seher tavrında müstakbel, /Gelir fevkünden eyler sermedî binlerce nûr îsâr. F.C./2*

-14. DT (+mAdAn)

*Şu pek sakın duran dîvâr, Asırlar geçti hâlâ bâtılın pîş-i hücumunda, /Göğüs germektedir, **bir kerre olsun olmadan bîzâr**. F.C./10*

-15. DT (C+[olarak])

***Ayaküstünde dikilmiş, [olarak]** gözümün tâ içine /Bakıyor, hem de o şimşek gibi gözlerle **yine**! S.K./263*

-16. DT (ne +(ki) +DTaç)

*O **ne** yangın **ki**: Ocak kalmadı söndürmediği! Ü.B.K.D./6*

*O **ne** tûfan **ki**: Yakıp yıktı bütün vâdîyi! Ü.B.K.D./7*

***Ne felâket**: Dönüversin de mesâcid ahıra, /Hırvat'ın askeri tepsin çıkıp üstünde hora! Ü.B.K.D./16*

-17. DT (ne +İ +lA/ +DTaç)

*Koca insan; **ne şetaretle** kabul etti beni: -**Gel ayol gel, Hocaîdem, bizi ihya ettin... Ne kerametçe tesadüf, seni andıktı demin**. K.İ./3*

-18. DT (İ +altında)

*Hasır üstünde bu rü'yâları görmekte iken, / **İki mel'un gözün altında** ayıldım birden. S.K./253*

*-Benim babam **senin altında** öldü, sen hâlâ / Kurumla yat sokağın ortasında böyle daha! K./9*

-19. DT (İ +içinde)

*Beş on fakîre olup bâr-ı dûş-i istiskâl, /Huzûr-i lâlini bir nevha etmeden ihlâl, /**Sükûn içinde** uzaklaştı âşiyânından. H/25*

-20. DT (mu'tâda inkıyâd ile)

Beş on gün oldu ki, **mu'tâda inkıyâd ile** ben /Sabahleyin çıkıvermişim evden erkenden. K./1

-21. DT (Şu yolda)

Delik, deşik, evinin, bir zavallı hâne-harâb, Görür de hâlini, her gün eder **şu yolda** hitâb: "Yıkılma hâ! Beni evvelce etmeden agâh; Çoluk, çocuk biteriz sonra hep, ma'âzallâh!" V.K./402

22. DT (Ar.-F. Tm)

Hasan'la karşılaşırken bu sahne oldu hazin:/ Evet, bu yavruların hepsi, **pür-sürûd-i şebâb**,/ Eder dururdu birer âşiyân-ı nûra şitâb. K/46

4.2.2.22. Hedef Tümleçleri

Eylemin amacını, hedefini bildiren tümleçlerdir. Bu öge, Safahat'ta şu yapılarda kullanılmıştır:

-1. HT (İ+/A/)

Yâ İlâhî **bize** tevfkini gönder... S.K./448

Yoksa, onsuz ne şu dünya kalır **İslâm'a**, ne din... S.K./331

Vakarı çoktan unuttun, hayayı kaldırdın; /Mukaddesatı ısırdın, **Huda'ya** saldırdın! V.K./146

"Medeniyyet!" **size** çoktan beridir diş biliyor; /Evvela parçalamak sonra da yutmak diliyor: Ü.B.K.D./67

"Kader" senin dediğin yolda **şer'a** büh tandır: /Tevekkülün, hele, hüsrân içinde hüsrandır. V.K./234

Ebû Ubeyde'ye imdada eylemişti şitâb, /Maiyyetindeki askerle bir zaman Fârûk. V.K./243

-2. HT(İYC+(y)A)

...Bari **müstakbeli kurtarmaya** bir azm ediniz. S.K./373

Zavallı, **ölmeye** bak, nâle-i tezallümü kes! K.N./21

—Geçende **yıkmaya** kalkıştıları mahfili ya! İ.A.F.Y./68

Dünyâyı yakıp yıkmaya bir seyf-i teaddî, /Emrinle mi yâ Rab, ediyor böyle tesaddî? T.Y.F/42

Açtık oldukça güzel medreseler, mektepler; /**Okuyup yazmayı ta'mîme** çalıştık yer yer, /Tatarın yüzde bugün altmışı hakkıyla okur; /Rusların hâlbuki nisbetleri gayet dündür. S.K./135

Evet, kuvâ-yı tabî'iyyenin bu dûşa-dûş /Mücâhedâtı ki bir bî-nihâye silsiledir, /Tezâhumuyle yerin sinesinde, yükseltir, /**Hayâtın ismini te'bîde** bir büyük timsâl, / Ki cebhesinde tecellî eder durur şu meal: /"Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki bekâ sa'y olursa hakkedilir." V.K./103

-3. HT (İ. Tm. +/A/)

Diriler koşmadı **imdadına**, sen bari yetiş... Ü.B.K.D./3

...Ne var **sevâbına** say... B./ 38

Aşılarken de vurun **kendine** kendinden aşsı. S.K./444

Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini; /Veriniz hem de **mesâinize** son sür'atini. Çünkü kabil değil artık yaşamak bunlarsız; /Çünkü milliyeti yok san'atın, ilmin: yalnız, İyi hatırdı tutun ettiğim ihtarı demin: /Bütün edvâr-ı terakkiyi yarıp geçmek için; /Kendi "mâhiyyet-i rûhiyye" niz olsun kılavuz. Çünkü beyhudedir ümmîd-i selâmet onsuz. S.K./437

Bütün evâmire i'lân-ı harb eden şu sefih, /Mükellefiyyeti **Allah'a** eyliyor tevcih! V.K./228

Utanmadan yine kalkışma **Hakk'a bühtana**. V.K./257

Geçen kıyamet için "fırtınaydı, geçti" diyor, /Diyor da **zevkine**, vur patlasın, devam ediyor. V.K./561

Murâd-ı Evvel'i sırtında gezdiren tepeler, Nasıl rükû ediyor **Ferdinand'a**, bak, bu sefer! V.K./579

"İstemem!" der o, fakat dinleme, **iknâ'a** çalış: /Kim bilir, belki de bîçâre çocuk anlamamış? HA./40

-4. HT (S.tm. +A/)

Ne vapurlarla trenler sizi bîdâr etti! /Ne de toplar **bu derin uykuya** bir kâr etti!
S.K./353

Bütün dünyaya küskündüm, dün akşam pek bunalmıştım: /Nihâyet bir zaman
kırlarda gezmiş, köyde kalmıştım. BÜ./1

Sabah olunca, herif dağ başında bir mağara Tasarlayıp, **ebedî i'tikâfa** niyyet
eder. V.K./319

Zavallı köylüye, ilkin, epeyce sövmüşler; işitmemiş... V.K./520

Biri evvelce eğer söylemiş olsaydı bunu, /Çalışıp ömrümü çılgınca hebâ
etmezdim, /Ben **bu müstakbele** mâzîmi fedâ etmezdim! HA./53

-5. HT (Ar.tm.+A/)

Güzelce süslenerek dest-i nâz-ı mâderle; /Birer çiçek gibi nevvâr olan bebeklerle
/Gelirdi **safha-i mevvâc-ı ıyde** başka hayât... B./32

Menzil-i maksûda varmazsın uyanmazsan eğer... D./10

Cenâb-ı Hak ne diyor bak, **Resûl-i Ekrem'ine**: /"Bütün serâiri kalbin ihata etse,
yine, Danış sahabene dünyâyâ âid işler için; /Rahim ol onlara... /Sen, çünkü, rûh-i
rahmetsin. /Hatâ ederseler aldırma, affet, ihsan et;/ Sonunda hepsi için iltimâs-ı gufran
et./ Verip karârı da azm eyledin mi.../ Durmıyarak Cenâb-ı Hakk'a tevekkül edip yol
almaya bak." V.K./278

-6. HT (peşinde)

Koşmuyor mu **hakk-ı hayât**/**Peşinde** cümle nebatat, cümle hayvanât? V.K./105

-7. HT (mAk için/)

Bir gün evvel yetişip dalmak için sînenize, /Boyladım sahili, sahilden açıldım
denize. S.K./242

Azıcık bilmek için kadrini istiklâlin, /Bakınız çehre-i meş'ûmuna imzihlâlin:
/Yarılıp sanki zemin uğrayıvermiş, yer yer, /Bin sefil ordu ki efradı: Bütün aileler.
/Hepsi aç, bir paralar yok, kadın erkek çıplak: /Sokağın ortası ev, kaldırımın sırtı yatak!
/Geziliyor çiğneyerek bunları yüzlerce köpek, Satılık cevher-i nâmûs arıyor: Kâr edecek!

Sen işin yoksa namaz kılmak için mescid ara... Kimi camilerin artık kocaman bir opera; Kiminin göğsüne haç, boynuna takmışlar çan, Kimi olmuş balo vermek için a'lâ meydan! Vuruyor bando şu karşımda duran minberde; O, sizin secdeye baş koyduğunuz, mermerde, /Dişi, erkek bir alay murdar ayak dans ediyor; /İşveler, kahkahalar kubbeyi gümbürdetiyor! /Avlu baştan basa binlerce dilenciyle dolu... /Eski sahipleri mülkün kapamışlar da yolu, /El açıp yalvarıyorlar yeni sahiplerine! S.K./368

Biraz gidin: Kocaman bir çadır... Önünde bütün, Çoluk çocuk **birer onluk verip de girmek için** /Nöbetle bekliyorlar. Acep içinde ne var?/ "Caponya'dan gelen insan suratlı bir canavar!" B./18

Sehâbiyyeler de, **hakkiyle Tekâmül etmek için** uğraşır, döner, didinir, Birer kabile, birer kâinât-ı vâsi'dir. V.K./59

Bu kâinât-ı semâviyyenin — ki bir takımı Deminki aile şeklindedir — kalan kısmı, **Henüz meşîme-i hilkatte saklı efrada Hayât vermek için** muttasıl çalışmakta. V.K./60

-8. HT (TYF+diye)

Pervâzına yetmez gibi pehnâ-yı avâlim, /Gâhî **seni bulsam diye**, âvâre hayâlim /Bir şevk ile lâhûta kadar yükseleyim der. T.Y.F/4

-9. HT (S. tm +için)

Böyle bir maksad için çok bile i'dâdiyye! S.K./395

Şu'â-i muhriki altında, gündüzün, şemsin **Yanan alınlar için** bir hayat olur lemsin... İS./29

-10. HT (İ +için)

Fakat **hayât için** elzem hayâtı istihkar. V.K./185

Tanassur etmeye koyvermiyor ahâlîyi, Bahanesiyle imam görmüyor mu, çıldırarak, Kuduzca saldırıyor **intikam için** ite bak! V.K./618

4.2.2.23. Yönelme Tümleçleri

Yüklem fiilin belirttiği eylemin yönünü belirten ögedir. Yere, kişiye, duruma, hedefe yönelme ifade eden bu tümleçler, Safahat'ta şu yapılarla kurulmuştur:

-1. YöT(İ +(y)A +Ø)

Önümde bir meydan /Göründü; Fâtih'e gelmiştim [onu] anladım, azıcık/Gidince, **ma'bede** baktım ki bekliyor uyanık! F.C./16

Zemin **semâya** alev püskürür içinden tâ; /Mukabilinde sağar yıldırım, **zemine** semâ. V.K./99

Şehirde **evlere** baskın [yapıyorlar]; kazada katl-i nüfûs[yapıyorlar]; Kura'da kalmadı telvis olunmadık nâmûs! V.K./670

Necîb eser arıyorsan: **Sebile** bak, işte... İ.A.F.Y./94

Halîfe, **Hazret-i Serdâr'a** "Nerededir ordu? Ne yaptınız? Yapacak şey nedir?" deyip sordu. V.K./246

-2. YöT (S.tm. +(y)A +Ø)

Hasır büküldü, omuzlandı, daldı **bir sokağa**; /Sokuldu kimbilir ordan da **hangi bir bucağa**. H/23

Atarak arkaya bir lemha-i lebrîz-i elem, /**Onu teb'îd edecek paytona** yaklaştı "verem!" HA./65

Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /**Bütün yüreklere** serpildi kubbeden bir rûh: /Rûh-i itmînan. F.C./33

-3. YöT (Ar. Tm +(y)A +Ø)

Zalâm-ı şirki yarıp fışkırmca dîn-i mübîn, /Yayıldı **sîne-i Bathâ'ya** bir hayât-ı nevin. V.K./270

Sokuldum artık onun **sîne-i münevverine**. F.C./17

Çünkü düşmüşsün hayâtın -ezkaza- feyfâsına, /Gitmen îcâb eyliyor **tâ menzîl-i aksâsına**. D./16

-4. YöT(/doğru +stm. +A/)

Şöyle bir baktı mı insan, kapının hey'etine, /Evvelâ her iki yandan oluyor çehre-nümûn: /Müntenâzır iki mihrâb, iki âzâde sûtûn. / Sonra göz yükseliyor **doğru** yarım kubbelere /Ki dayanmış biri sağdan, biri soldan kemere. S.K./35

-5. YöT(İ +(y)A +doğru/)

*İnâyetiyle Hudâ kaldırıncı her birini, /Semâya doğru o dağlar da açtı ellerini.
F.C./29*

-6. YöT (İYC +A+doğru)

*El ele verip, ezelde çizilmiş bir istikâmetle, /Kemâl-i mümkinini idrâke doğru hep
koşuyor; /Fezada füşhati gördükçe büsbütün coşuyor! V.K./41*

-7. YöT (yukarı +Ø)

*Kafa bir yük kesilip boynuna, çökmüş bağı; /İki değnek gibi yükselmiş omuzlar
yukarı. HA./16*

4.2.2.24. İlgî Tümlerleri

Yüklem fiilin bir bakıma nesnesi konumunda olan ilgî tümler, yüklem fiilin konusunu ifade eder.

-1.İİT (İ +A)

*İtlâka nasıl yol bulabilsin ki tefekkür?/Eşbâhı görür eyler iken rûhu tasavvur!
T.Y.F/22*

-2. İİT (Stm. +A)

*Hele hayran kalır insan yetişen gençlere de: /Bunların birçoğu tahsil eder
İngiltere'de; /Sonra dindaşlarının ruhu olur, kalbi olur, /Çünkü azminden, ölüm çıksa, o
dönmez, sokulur. S.K./216*

-3. İİT (İ. Tm. +A)

*Harîm-i Şer'-i Mübînin, zemîn-i İslâm'ın, /Birer birer yıkılırken husûn-i iclâli;
/Yerinden oynadı yerler de, bizler eyyamın /Tekallübâtına bigâneyiz hayâl ettik,
Kımıldamaksızın îmânı küfre çiğnettik! V.K./525*

-4. İİT (İYC +A)

Böyle evlâd okutan milletin istikbâli, /Haklıdır almaya âgûşuna istiklâli. S.K./

-5. İLT (İYC +DA)

Yine lahavle deyip geçmede kaldım muztar; / Çünkü altüst olacak bunca tasavvurlar var... S.K./259

-6. İLT (Ar.tm. +DAn/)

Hurşîd-i ezelden nasıl ister ki haberdâr /Olsun daha bir zerreyi derk etmeyen efkâr? T.Y.F/10

-7. İLT (İtm. +DAn/)

Ordu mâdâm ki efradını milletten alır; /Milletin keşmekeşinden nasıl âzâde kalır? S.K./359

-8. İLT (İ + için)

Karı tatlıki için bak ne diyor Peygamber: “-Bir talâk oldu mu dünyada, semâlar titrer!” K.İ./74

-9. İLT (S.tm. +için)

Geçen kıyamet için "fırtınaydı, geçti" diyor, /Diyor da zevkine, vur patlasın, devam ediyor. V.K./561

Bu intihar, öteden, üç yüz elli milyonluk, /Zavallı Alem-i İslâm için elim olacak! V.K./461

-10. İLT (İlTaç.C. +Ø)

Hasta canlandı, (bu konu hakkında) ne dersin? S.K./265

"Vebaya karşı gidilmek mi, gitmemek mi iyi?" /Muhâcirîn-i kiramın soruldu hep re'yi. V.K./248

4.2.2.25. Benzetme Tümleçleri

-1. BnT (İ +gibi)

Ağladım sonra çocuklar gibi hüngür hüngür. S.K./240

O dudaklar morarıp kavlamış artık derisi; /Uzamış saç gibi kirpiklerinin her birisi! HA./15

-2. BnT (i.tm +gibi)

*Sükûn belirdi mi bir milletin hayâtında;/ Kalır **senin gibi** zillet, esaret altında.*
V.K./157

-3. BnT (s.tm.+gibi)

*Kafa bir yük kesilip boynuna, çökmüş bağı; /**İki değnek gibi** yükselmiş omuzlar yukarı.* HA./16

4.2.3. Cümle Tümleçleri

4.2.3.1. Edatlar

Dildeki her unsur (ya da birim) öteki öğelerle kurduğu ilişkiler aracılığıyla tanımlanır. Dil olgularına nesnel (objectif) veriler gözüyle bakılmaz. Onlar mensup oldukları sistemin içerisinde incelenirler, çünkü bir yapının ögesi olarak değer taşırlar.²⁰²

Dil denen sistemin içerisinde var olan unsurların birbirleriyle olan ilişkilerini sağlayan unsurlardan biri de edatlardır.

“Arapça bir kelime olan edat, alet ve vasıta demektir. Bir gramer unsuru olarak da edatlar, tek başlarına manaları olmayıp, ancak cümledeki diğer kelime ve kelime grupları arasında çeşitli münasebetler kurmağa yarayan alet sölerdir, vasıtalar. Daha müşahhas bir ifade ile anlatmak gerekirse, denibilir ki edatlar dilin mantikî kuruluşunu teşkil eden cümle yapısının “harcı”dır.”²⁰³

Dilin bir söz yığını²⁰⁴ olmadığı düşünüldüğünde bu sistem içerisinde var olan örgü öğeleri arasında önemli yerlerden birini de edatlar tutar. Bu *“bağıntı öğeleri metindeki tutarlılığı ve bütünlüğü sağlamada sözcükler, tümceler ya da paragraflar arası geçişleri belirtir.”²⁰⁵*

Edatlar da işlevlerine göre sınıflandırılırlar. Edatların en temel işlevi ilişki kurma- bağlama işlevidir. Ancak, bu bağlama işlevi de kendi içerisinde çeşitli anlam ilgilerine ayrılır. Safahat’ta kullanılan edatlar şu şekilde sınıflandırılabilir:

²⁰² Süheylâ Bayrav, *Yapısal Dilbilim*, (1. Baskı), Multilingual Yay., İstanbul 1998, s.35.

²⁰³ Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Edatlar*, S. V.

²⁰⁴ Ergin, s. 124.

²⁰⁵ Günay, *Metin Bilgisi*, s.103.

4.2.3.1.1. Sebep Edatları

-1. çünkü

Omuzdan indi hasır, yoktu **çünkü** artık yol. H/27

Dînin ahkâmını zaten fukahânız söyler, /Anlatırlar size bir müşkiliniz varsa eğer,[onu] /siz âlem-i İslâm'ı sorun, [onu] söyleyeyim; Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim, görmediğim. S.K./76

Çünkü biz bilmiyoruz dîni. S.K./185

Lâfzı muhkem yalınız, anlaşılan, Kur'ân'ın: /Çünkü kaydında değil, hiçbirimiz ma'nânın: /Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına; /Yâhud üfler geçeriz bir ölünün toprağına. S.K./189

Nerde görsem, kaçarım, çiftelidir çünkü katır! Çünkü kabil değil artık yaşamak bunlarsız; /Çünkü milliyeti yok san'atın, ilmin: yalnız, İyi hatırda tutun ettiğim ihtarı demin: /Bütün edvâr-ı terakkiyi yarıp geçmek için; /Kendi "mâhiyyet-i rûhiyye"niz olsun kılavuz. Çünkü beyhudedir ümmîd-i selâmet onsuz. S.K./437

-2. zati

—Düzelteyim şunu... Dur, dur... Kurulmamış **zâtî**. İ.A.F.Y./82

-3. zira

Yolun uzunluğu **zira**, vazifesinde değil! V.K./43

Gelin de bayramı Fâtih'te seyredin, zîrâ /Hayâle, hâtıra sığmaz o herc ü merc-i safâ, Kucakta gezdirilen bir karış çocuklardan /Tutun da, tâ dedemiz demlerinden arta kalan, /Asırlar ölçüsü boy boy asâli nesle kadar, /Büyük küçük bütün efrâd-i belde, hepsi de var! B./16

Başı boş kaldı mı, zîrâ, şaşırıp ber-mu'tâd, /Bulamaz kendiliğinden yolu asla efrâd. S.K./407

Veriniz başbaşa; zîrâ sonu hüsrân-ı mübin: /Ne hükûmet kalıyor ortada billâhi, ne din! Ü.B.K.D./66

Onun tevakkufu, zîrâ, bütün bir aileyi /Dakikasında perişan eder, ezer, bitirir. V.K./48

4.2.3.1.2.Üsteleme (Katma) Edatları

-1.hatta

...Senin mâhiyyetin **hatta** meleklerden de ulvîdir: Avalim sende pinhandır, cihanlar sende matvîdir: Zeminlerden, semâlardan taşarken feyz-i Rabbânî, Olur kalbin tecellî-zâr-ı nûrâ-nûr-i Yezdânî. İ./1

-2. bir de

...Gel **bir de** beraber görelim. S.K./31

Ana karnından icazetlidir, ecdada çeker; / Yürüsün, **bir de** sarık, al sana kadîasker! S.K./100

Getirin Mağrib-i Aksâ'daki bir Müslümanı; /**Bir de** Çin sûrunun altında uzanmış yatani; /Dinleyin her birinin ruhunu: Mutlak gelecek, /"Böyle gördük dedemizden!" sesi titrek, titrek! S.K./183

Bir de hatırlamıyorlar ki, umûmen beşerin, /Dâima koştığı son maksada yükselmek için; /Tutacak silsile akvama değildir hep bir; /Belki her millet için ancak o "mâhiyyetir, /Ki kopar kendisinin rûh-i umûmîsinden. S.K./410

-3. hem de

Ayaküstünde dikilmiş, gözümün tâ içine /Bakıyor, **hem de** o şimşek gibi gözlerle yine! S.K./263

Şark'ı baştanbaşa yıllarca dolaştım, gezdim; /**Hem de** oldukça görürdüm... Kafa gezdirmezdim. S.K./430

Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini; /Veriniz **hem de** mesaînine son sür'atini. ...S.K./437

Hasırdı şiltesi altında **hem de** pek eski, Şadırvan olmasa üstünde yoktu bir hâil. K.N./16

-4. hem-hem de

"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!" Urefâ mesleği: a'lâ, **hem** ucuz, **hem de** şeker! S.K./172

-5. zaten

*Dînin ahkâmını **zaten** fukahânız söyler, /Anlatırlar size bir müskiliniz varsa eğer,[onu] /siz âlem-i İslâm'ı sorun, [onu] söyleyeyim; Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim, görmediğim. S.K./76*

*Şehirden kaçmak isterken sular **zaten** kararmıştı; /Pek ıssız bir karanlık sonradan vâdîyi sarmıştı. BÜ./2*

*Derken bu hâtîrât-ı lâtîf /Çekildi aslına, artık hakîkatin o kesîf /Likası başladı karşımda cilve eylemeye; /Zaman da kalmadı **zâten** hayâlî dinlemeye:/Sağım, solum, önüm, arkam huşû'a müstağrak /Zılâl-i âdem iken, bir sadâ bulend olarak, /O kâinât-ı huzû'u yerinden oynattı; /Fezâ-yı mahşere döndürdü gitti eb'âdı! F.C./25*

***Zâten** en başlıca yol halkı budur îkâza. S.K./131*

*Etse **zâten** ne çıkar? S.K./283*

*Gebermedik tarafın kalmamış ya pek, **zâten**.. V.K./151*

*-Ben **zâten** işin, /Bir ay evvelden biliyordum ne vahîm olduğunu... HA./6*

—Zâten budur ya dert işte! Tasarrufâtını aynen alırsak İngilizin, /Fransızın, ne olur hâli, sonra, şivemizin? İ.A.F.Y./113

*Aceb, nümûne-i ekvân olan bu, **zâten** ufak, /Vücûdu nâ-mütenâhî küçültecek olsak?(ne olur) V.K./88*

-6. sonra

*Nerden îcâb ediyor **sonra** bu âvâre zehab? S.K./52*

*Artık ey sevgili kaari', gel otur orta yere, / Cebhe divârına bak, camlara bak, minbere bak; /**Sonra** mihrâb ile mahfillere, kürsîlere bak. S.K./54*

*Ne cihan kaygusu derman bu devasız derde; / Ne de can, **sonra** filân duygusu engel, heyhat! S.K./81*

***Sonra**, dikkatlere şâyân olacak bir şey var: /İnkişâfâtını bir milletin erbâb-ı nazar, Kocaman bir ağacın tıpkı çiçeklenmesine, /Benzetirler ki, hakikat, ne büyük söz bilene! S.K./438*

-7. hele

*İnmemiştir **hele** Kur'ân, bunu hakkıyla bilin, /Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için! S.K./190*

***Hele** hayran kalır insan yetişen gençlere de: /Bunların birçoğu tahsil eder İngiltere'de; /Sonra dindaşlarının ruhu olur, kalbi olur, /Çünkü azminden, ölüm çıksa, o dönmez, sokulur. S.K./216*

*Alettirikçilerin keyfi pek yolunda **hele**: /Gelen yapışmada bir o saplı tele. B./21*

-9. yine

*Vâkîâ Rusça konuştuk, **yine** külhani, fakat, /Seslerin tavrına çoktandır edermiş dikkat. S.K./279*

*Hind'i baştan başa gezmekti muradım, **lâkin**, /Nerde olsam, beni ta'kîbi yüzünden polisin, /Takatim bitti de vazgeçmede muztar kaldım; /Kaldım amma **yine** her mahfile az çok daldım! S.K./213*

*Lâkin **Yine** tek bir taşı düşmez şu Huda lânesinin; /**Yine** insanlığa nâ-mahrem olan bigâne, /Bu harîmin ebediyyen giremez sinesine; /**Yine** yâdındaki Mevlâ'yı şu dört tane minâr, /Kalbe merbut birer dil gibi eyler ikrar; / **Yine** mâzîye gömülmez bu muazzam çehre:/ Leş değildir ki atılsın o umûmî kabre! S.K./27*

*Elinde, nevha-i matem kadar acıklı sadâ /Veren, bir eski kamış; koltuğunda bir yedici; /Şu kör dilenci, bakardım, olunca nâle-serâ, /Durup da merhameten dinleyen gelip gidici, /Önünde boynunu bükmüş zavallı keşkülüne. /Atardı beş para, onluk değilse bari **yine**. K.N./1*

-10. daha

*Doğruluk, ahde vefa, va'de sadâkat, şefkat: /Âcizin hakkını i'lâya samîmi gayret: /En ufak şeyle kanâ'at, çoğa kudret varken; /**Yine** ifrat ile vermek, veren eller darken; /Kimsenin ırzına, namusuna yan bakmayarak, /Yedi kat ellerin evlâdını kardeş tanımak; /"Öleceksin!" denilen noktada merdâne sebat; /Yeri gelsin gülerek, oynayarak terk-i hayat; /İhtirâsât-ı husûsiyyeyi söyletmeyerek, /Nef-i şahsîyi umûmunkine kurban etmek; /**Daha** bunlar gibi çok nâdire gördüm orada... S.K./201*

4.2.3.1.3. Karşıtlık Edatları

-1. fakat

Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü: /-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti... K./12

Fakat tesadüfe bak:/ Çocuk, benim o sabah gördüğüm zavallı yetim... K/37

Hâle baktıkça **fakat**, ümmetin atfından, / Pek derin ye'se düşüp Rusya'ya geçtim tekrar. S.K./84

Bilmiyorlar ki bu şiddetlerin olmaz hükmü: /Göz yılar önce, fakat, sonra kanıksar ölümü. S.K./119

Kalemim çokça pürüzlüydü, **fakat** çâresi ne? S.K./125

Basacak mıydı, fakat, göğsüne Sırb'ın çarığı? Ü.B.K.D./32

Meâl-i hilkate imkânı yok yetişmemizin; /**Fakat**, o nüsha-i tekvîn-i hayret-engîzin /Başında pek iri bir hatla parlıyor, yalnız /Şu cümleler ki, eğer görmemişseniz, alınız:/ "Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; Çalış çalış ki beka sa'y olursa hakkedilir." V.K./24

-2. vakıa

Vâkıâ Rusça konuştuk, yine külhani, fakat, /Seslerin tavrına çoktandır edermiş dikkat. S.K./279

-3. ancak

Bir sahne demek âleme pek doğrudur elbet; /**Ancak** görülen vak'aların hepsi hakîkat. T.Y.F/33

-4. yalnız

Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini; /Veriniz hem de mesaînize son sür'atini. Çünkü kabil değil artık yaşamak bunlarsız; /Çünkü milliyeti yok san'atın, ilmin: **yalnız**, İyi hatırda tutun ettiğim ihtarı demin: /Bütün edvâr-ı terakkiyi yarıp geçmek için; /Kendi "mâhiyyet-i rûhiyye"niz olsun kılavuz. Çünkü beyhudedir ümmîd-i selâmet onsuz. S.K./437

-5. ama

...Ki dayanmış sanacaksın o yarım kubbelere, / **Ama** pek doğru değil... S.K./47

-6. ammâ

Bir bilmediğim pîr **amma**, / Hiç de bigâne değil kalbe o câzib sîmâ. S.K./71

Hind'i baştan başa gezmekti muradım, **lâkin**, /Nerde olsam, beni ta'kîbi
yüzünden polisin, /Takatim bitti de vazgeçmede muztar kaldım; /Kaldım **amma** yine her
mahfile az çok daldım! S.K./213

Musaggar cirmin **amma** gâye-i sun-i İlâhîsin; Bu haysiyyetle pâyânın bulunmaz,
bîtenâhîsin! İ./2

Kilitlidir kapı "ümmî duhât" için, **amma** Kıyâm-ı haşre kadar ictihâd eder
"ulemâ". V.K./376

-7. hâlâ

Şu pek sakın duran dîvâr, Asırlar geçti **hâlâ** bâtılın pîş-i hücûmunda, /Göğüs
germektedir, bir kerre olsun olmadan bîzâr. F.C./10

-8. gerçi

Bu ilimsiz hocalardan, bu beyinsizlerden, /Çekecek memleketin hâli ne olmaz,
düşünün! Sayısız medrese var **gerçi** Buhârâ'da bugün... S.K./163

Sonra bir tarz-ı telâfi bulurum **-gerçi** garib- /Konturat akdederek Rusya'dan on
onbeş edib, /Getirir, yazdırırım millet için birçok eser! S.K./402

-9. lâkin

Semâdan inmemiştir, şüphesiz, **lâkin** semâvîdir: /Zemînî olmayan bir cilve-i
feyyâzî hâvîdir. F.C./12

Yıkılır bir gün olur mahkemeler, ma'bedler; /En temiz yerleri en kirli ayaklar
çiğner; /Beşeriyet yeni bir din tanıyıp ilhâdı, /Beşerin hafızasından silinir Hakk'ın adı;
/Gömülür hufre-i târihe mealî... **Lâkin** Yine tek bir taşı düşmez şu Huda lânesinin; /Yine
insanlığa nâ-mahrem olan bigâne, /Bu harîmin ebediyyen giremez sinesine; /Yine
yâdındaki Mevlâ'yı şu dört tane minâr, /Kalbe merbut birer dil gibi eyler ikrar; / Yine
mâzîye gömülmez bu muazzam çehre:/ Leş değildir ki atılsın o umûmî kabre! S.K./27

*Medeniyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin en yükseği, **lâkin**, heyhat, /Sizde değil hiç böyle, belki tamâmen aksi: /En fena bir cereyan gösteriyor en iyisi. S.K./132*

*Vak'a hiçbir şey değildir; haklısın, **lâkin** düşün. Başka bir düstûr-i hikmet var mı, insâf et, bugün? D./2*

-10. hâlbuki

*Açtık oldukça güzel medreseler, mektepler; /Okuyup yazmayı ta'mîme çalıştık yer yer, /Tatarın yüzde bugün altmışı hakkıyla okur; /Rusların **hâlbuki** nisbetleri gayet dündür. S.K./135*

*-Gelince baktılar Osmanlılar ki memlekete, /Su yok. Su, **hâlbuki** gayet mühimdi... İ.A.F.Y./191*

4.2.3.1.4. Yetinme Edatları

-1. bari

*Ey, bütün dünya ve mâfihâ ayaktayken, yatan! /Leş misin, davranmıyorsun? **Bari** Allah'tan utan! D./29*

*Diriler koşmadı imdadına, sen **bari** yetiş... Ü.B.K.D./3*

*Elinde, nevha-i matem kadar acıklı sadâ /Veren, bir eski kamış; koltuğunda bir yedici; /Şu kör dilenci, bakardım, olunca nâle-serâ, /Durup da merhameten dinleyen gelip gidici, /Önünde boynunu bükmüş zavallı keşkülüne. /Atardı beş para, onluk değilse **bari** yine. K.N./1*

-2. bir kerre

*../Varsa ümmîdimiz Osmanlıların şevketidir. /Onu **bir kerre** işitsek... Bu sa'âdet yetişir. S.K./224*

-3. hiç yoksa

*Fukaranız kılıyor, aklına geldikçe namaz; /Ağniyânızda da, **hiç yoksa**, zekât olsa biraz. S.K./138*

*Karşıdan valide sultan bunu pek haklı görür, /Der ki: "Çarpışmadın erkek gibi düşmanlarla; /Şimdi, **hiç yoksa**, kadınlar gibi olsun ağla!" S.K./371*

-4. hiç değilse

*İşin reculleri kimlerse çıksın orta yere; Ne var, ne yok, bilelim, **hiç değilse**, bir kerre. V.K./392*

4.2.3.1.5. Zaman Edatları

-1. artık

*Adım başında derin bir buhayre dalgalanır, / Sular karardı mı, **artık** gelen gelir dayanır! K./3*

*Enîn-i ruhu da **artık** müebbeden dindi. H/30*

*Ben **artık** kalınca âzâde, /Ne âşıkâne koşardım hasırlar üstünde! F.C./23*

-2. bir kerre

*Görün, şu zerreyi tedkîk edin de **bir kerre**. /Nasıl hurûş ile kalbinde eyliyor daraban, /Avâlimiyle beraber şümûs-i bî-pâyan! V.K./90*

*Fakat, halâsı için en emin tarîki tutun; Şu pis bataklığı **bir kerre** mahvedin, kurutun. V.K./345*

*-Seni **bir kerre** koğan yok, bu sözün pek haksız. HA./55*

*Şu var ki: icâbı /Tahakkuk etmeli **bir kerre**; bir de, erbabı /Eliyle olmalı matlûb olan teceddüdler... İ.A.F.Y./105*

-3. evvela

*Şöyle bir baktı mı insan, kapının hey'etine, /**Evvelâ** her iki yandan oluyor çehre-nümûn: /Müntenâzır iki mihrâb, iki âzâde sûtûn. / Sonra göz yükseliyor doğru yarım kubbelere /Ki dayanmış biri sağdan, biri soldan kemere. S.K./35*

***Evvelâ** gizlice bir matba'a te'sîs ettim; /Beş on öksüz bularak [onlara] basmacılık öğrettim. S.K./124*

*Asalet olmalı san'atta **evvelâ**... İ.A.F.Y./92*

-4. hâlâ

Arnavutlar size ibret olacakken, **hâlâ**, /Ne bu şûrîde siyâset, ne bu fâsid da'vâ?
Ü.B.K.D./68

-Benim babam senin altında öldü, sen **hâlâ** / Kurumla yat sokağın ortasında
böyle daha! K./9

Şu pek sakın duran dîvâr, Asırlar geçti **hâlâ** bâtılın pîş-i hücûmunda, /Göğüs
germektedir, bir kerre olsun olmadan bîzâr. F.C./10

Öyle amma, gördüğüm elvâh-ı şevkin rağmine, /Bende **hâlâ** zevke benzer duygu
yok, hâlâ yine! Ç.B.S.B.C./9

-5. hele

Giyip ayağımı çıkarken sopam yetiştii **hele**... Emîn olup gidemem, çünkü,
vermesek el ele. İS./22

— Kemer gözüktü **hele**... İ.A.F.Y./181

-6. nihayet

Bütün dünyaya küskündüm, dün akşam pek bunalmıştım: /**Nihâyet** bir zaman
kırlarda gezmiş, köyde kalmıştım. BÜ./1

4.2.3.1.6. Şart Edatları

-1. eğer

Şimdi ey sevgili kaari', azıcık vaktin **eğer**, /Varsa -memnun olacaksın- beni ta'kîb
ediver. S.K./28

Dînin ahkâmını zaten fukahânız söyler, /Anlatırlar size bir müskiliniz varsa
eğer,/siz âlem-i İslâm'ı sorun, söyleyeyim; Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim,
görmediğim. S.K./76

Garbın eşyası, **eğer** kıymeti hâizse yürür; /Moda şeklinde gelen seyyie gümrükte
çürür. S.K./206

Üşenmeden ona Kur'ân'ı anlatırsan eğer, /Şu ezberindeki esmayı muttasıl
geveler: "Kurûn-i mâziyeden kalma cansız evradı /Çekerse, doğru mu yirminci asrın
evlâdı?" V.K./539

“Eğer” edatı, bu cümlelerde şart tümlecinin anlamını kuvvetlendirmektedir. Safahat’ta genellikle bu işlevle, yani şart tümlecinin anlamını kuvvetlendirme işleviyle kullanılmıştır.

-2. yoksa

*Ey cemâat, uyanın! **Yoksa**, hemen gün batacak. /Uyanın! Korkuyorum: Leyl-i nedamet çatacak! S.K./352*

4.2.3.1.7. İhtimal / Şüphe Edatları

-1. acaba

***Acaba** meyl-i teali ne demek onlarca? S.K./178*

*"Böyle gördük dedemizden!" sözü dînen merdûd; /**Acaba** sâha-i tatbiki neden nâ-mahdûd? S.K./184*

*Hangi millet **acaba**? S.K./235*

*Ne olurdun bunu kalkıp da göreydin **acaba**? Ü.B.K.D./14*

*Sarılmadan en ufak bir işinde esbaba, /Muvaffakiyyete imkân bulur musun **acaba**? V.K./230*

Bırakırlar mı eğer gitmemiş olsam acaba! HA./61 (bırakmazlar.)

-2. belki

*Lâkin, gebereydim yorgun,/ O zaman **belki** devam eyleyemezdim yoluma; /Yoksa ârâm edemezdim.... S.K./79*

***Belki** üç beş kişi olsun bulur, irşâd ederim, / Diye etrafa bakındımsa da, endîşelerim /İnkılâb eyledi bir namütenahi ye'se, / Görünüp sûret-i haktan kimi söylettimse. S.K./103*

*Arzı oynattı yerinden yıkılırken İran... /**Belki** bir kıl bile ürpermedi sizden, bu ne kan! S.K./349*

-3. galiba

***Gâlibâ** bahsi değiştirdi bu müz'ic sözler... S.K./403*

*—**Gâlibâ** epeyce uzak... Değil mi? İ.A.F.Y./149*

Şu karşımızda duran kubbe **gâlibâ** türbe... İ.A.F.Y./201

-4. kimbilir

Hasır büküldü, omuzlandı, daldı bir sokağa;/Sokuldu **kimbilir** ordan da hangi bir bucağa. H/23

Ne oldu şimdi aceb, **kim bilir**, zavallı Hasan? K/32

4.2.3.1.8. Niteleme /Benzetme Edatları

-1. sanki

Sanki Mevlâ mütefekkir, kocaman bir beyni,/ Açıvermiş bize göstermek için her yerini. S.K./37

-2. âdeta

Damarlarındaki kan **adetâ** irinleşmiş; /O çıkmak istemiyen can da bir yığın leşmiş! V.K./149

Gece gündüz basıyor millete nâfi' âsâr; /**Âdeta** matba'alar bir uyumaz hizmetkâr. S.K./251

Mütefekkirleriniz anlamıyorlar sanırım, Ki çemenzâr-ı terakkide atılmış her adım, /Değişir büsbütün, akvama, cemâ'âte göre; /Başka bir kavmin izinden yürümek, çok kere; /**Âdeta** mühlik olur; sonra ne var, her millet;/Gözetir seyr-i tekâmülde birer ayrı cihet. S.K./409

-3. gûyâ ki

Tecessüd eylemiş **gûyâ ki** subhun rûh-i mahmûru; /Semâdan yâhud inmiş hâke, Sinâ-reng olup, Dîdâr! F.C./5

4.2.3.1.9. Açıklama /Örneklendirme /Özetleme Edatları

-1. yani

Mütefekkir geçinenler ne diyor sizde bakın: /"Medeniyette tealisi umûmen Şark'ın, /Yalnız bir yolu ta'kîb ederek kaabildir; /Başka yollarda selâmet gözetin gafildir. /Bakarak hangi zeminden yürümüş Avrupalı, /Aynı izden sağa, yâhud sola hiç sapmamalı./ Garbın efkârını mâl etmeli sark'ın beyni; /Duygular çıkmalı hep aynı kalıptan: **yâni**: /İçtimaî, edebî, **hâsılı** her mes'elede, /Garbı taklîd edemezsek, ne desek

beyhude. /Bir de din kaydını kaldırmalı, zîrâ o belâ. /Bütün esbâb-ı terakkîmize engel hâlâ!" S.K./378

-2. mesela

Meselâ karşıdaki Sahilin, başbaşa vermiş, düşünen, pis, eski,/ Ağlamış yüzlü, sakîl evleri durdukça, sizin /İçinizden acı şeyler geçecek hep... S.K./3

Siz de biraz şâir olun: **Meselâ**, geçtiğimiz yalpa yapan tahta yolun, /Cedd-i merhumu aceb sal mı demekten ne çıkar? S.K./5

-3. hasılı

Ne varsa **hâsılı**... Toprak, deniz, bütün çalışır. V.K./97

Yanaşman, ırgadın O; Çoluk çocuk O'na âid: Lalan, bacın, dadın O; Vekîl-i harcın O; kâhyan, müdîr-i veznen O; Alış seninse **de**, mes'ûl olan veriştin O; Denizde cenk olacaktı... Gemin O, kaptanın O; Ya ordu lâzım imiş... Askerin, kumandanın O; Köyün yasakçısı; şehrin de baş muhassılı O; Tabîb-i aile, eczacı... Hepsi **hâsılı** O. V.K./218

-4. vakıa

Bu mevkibin, gece gündüz koşan bu kafilenin /Mürettebatı, birer saltanatlı ailenin /Reîs-i dâimidir; **vâkıâ** bu aileler /Görünmüyor bütün eb'âdı yoklasak yer yer; /Fakat delâlet-i nûruyle gezeniz ilmin, /Vücûdu anlaşılır her adımda bin necmin. V.K./56

-5. velev

Koşarsın bunların sevdâ-yı idrâkiyle durmazsın, Hakikatten **velev** bir şemme duymazsan oturmazsın. İ./17

-6. öteden

Bu intihar, **öteden**, üç yüz elli milyonluk, /Zavallı Alem-i İslâm için elim olacak! V.K./461

4.2.3.1.10. Hatırlatma/Konuyu Bağlama Edatları

-1. derken

Derken, dönünce arkama, baktım: Beş on adım geriden, /Belinde enlice bir şal, başında âbânî, /Bir orta boylu, güler yüzlü pîr-i nurânî; /Yanında koskocaman bir küteyle bir çocuk, /Yavaş yavaş geliyorlar. K/36

Derken bu hâtîrât-ı lâtîf /Çekildi aslına, artık hakîkatin o kesîf /Likası başladı karşımda cilve eylemeye; /Zaman da kalmadı zâten hayâlî dinlemeye:/Sağım, solum, önüm, arkam huşû'a müstağrak /Zılâl-i âdem iken, bir sadâ bulend olarak, /O kâinât-ı huzû'u yerinden oynattı; /Fezâ-yı mahşere döndürdü gitti eb'âdî! F.C./25

-2. evet

Evet, ortada bir pis uçurum, /Var ki, **günden güne** dehşetleniyor, korkuyorum, /-Kapatılmazsa gelip bir yere şayet efkâr-/Olmasın millet-i merhumeye bir kanlı mezar. S.K./405

4.2.3.1.11. Kuvvetlendirme/ Kesinleme /Onaylama Edatları

-1. evet

Bunu benden duyunuz, ben ki, **evet**, Arnavudum... Ü.B.K.D./71

Hasan'la karşılaşırken bu sahne oldu hazin:/ **Evet**, bu yavruların hepsi, pür-sürûd-i şebâb,/ Eder dururdu birer âşiyân-ı nûra şitâb. K/46

Evet, bir kalbdır, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /Ki cevfinden demâdem yükselir bin nâle-i ezkâr. F.C./7

Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /Bütün yüreklere serpildi kubbeden bir rûh: /Rûh-i itmînân. F.C./33

Buna eş lâzım, **evet** olmamak olmaz kabil. S.K./43

Evet, bilseydik, /Çâre yok, gösteremezdik bu kadar sersemlik. S.K./ 186

4.2.3.1.12. Cümle Sonu Pekiştirme-Kuvvetlendirme Edatları

-1. Dİr

Evet, bir kalb**dîr**, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /Ki cevfinden demâdem yükselir bin nâle-i ezkâr. F.C./7

-2. ki

*Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokaklarında gezilmez **ki** yüzme bilmeyerek! K./2*

4.2.3.1.13. Odaklaştırma Edatları

Bir metinde odak, bir cümle ya da cümlecikten oluşan söz içerisinde yeni bilgi veren bölümün en önemli ögesidir.²⁰⁶ “Türkçede odak iki türlü belirlenir: Konum ile yani odak seçilen ögeyi belli bir yer konumlayarak, bir odaklayıcı ile odak seçilen ögenin ardına ya da önüne “da, mı” gibi bir odaklayıcı ekleyerek.”²⁰⁷

Türkçede odaklaştırma yapan ögelerden biri de edatlardır. “Sınırlandırma, karşılaştırma, katma, üsteleme karşıtlık ve soru işleviyle kullanılan ve cümle içerisinde yer değiştirilebilen edatlar, aynı zamanda odaklaştırma yaparlar. Yalnız, ancak, sadece gibi seçme /sınırlandırma edatları önüne geldiği ögeyi; da/de, bile gibi katma, üsteleme veya karşıtlık edatları da sonuna geldiği ögeyi cümlemin vurgulu ögesi hâline getirir.”²⁰⁸

Safahat’ta kullanılan odaklaştırma edatları şöyle sıralanabilir:

-1. hele

***Hele** gözler iki mihrâk-ı semavîdir ki: /Bir şuâîyle alevlendiriyor idrâki. S.K./ 73*

***Hele** ilmiyye bayâğdan da aşağı bir turşu! S.K./98*

-2. yalnız

*Görenek hem **yalnız** Çin’de mi salgın; nerde! S.K./181*

-3. sade

*Ye’se hiç düşmeyecek zerrece imânı olan; /**Sâde** siz derdi bulun, sonra kolaydır derman. S.K./374*

Peki! Liyâkat-i fîrîsi âdemin sâde, Kifayet eylemiyorken bu en hasîs işde, Ya içtihadı nasıl kalkıyor bu sersemeler? V.K./386

²⁰⁶ Ömer Demircan, *Devrik Tümce ve Odaklama*, (1. Baskı), Der Yay., İstanbul 2009, s. 149.

²⁰⁷ Günay, *Metin Bilgisi*, s.150.

²⁰⁸ Börekçi, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, s.131.

-4. /mI/-/mU/

Soru, pekiştirme ve zaman ilgisiyle bağlama işlevi gören bu edat soru işlevi ile kullanıldığında yer değiştirebilir ve önüne geldiği ögeyi odaklaştırır.²⁰⁹ Safahat, odaklamanın çokça yapıldığı bir metindir. Bu bakımdan yer değiştirilebilir özelliği bulunan soru edatı /mI/ ile birçok öge odaklanmıştır:

*Yoksa **ihmâl edilir şey mi** tenazur burada? S.K./44*

*Misyonerler, gece gündüz yeri devretmedeler, /Ulemâ **vahy-i İlâhî'yi mi** bilmem, bekler? S.K./212*

*Fakat bu mes'ele, bilmem ki, **kaldırır mı** şaka? V.K./447*

*Görenek hem yalnız **Çin'de mi** salgın; **nerde!** S.K./181*

*Ya **şu timsâl-i İlâhi de mi** gitmez hoşuna? S.K./12*

4.2.3.1.14. Gösterme Edatları

-1. işte

*Evet, hurûş ederek **işte** rahmet-i Subbûh, /Bütün yüreklere serpildi kubbeden bir rûh: /Rûh-i itmînân. F.C./33*

*Dur da, Mabuduna yükselmek için, ilme basan/ Ma'bedin hâlini gör, **işte** serâpâ îman! S.K./19*

*O sadâ **işte** benim gayret-i dîniyyemdir,/ Coşuvermez mi, içim sanki yanardağ kesilir; /Yeniden davranırım, eğlenemem bir yerde. S.K./80*

***İşte** Fas, **işte** Tunus, **işte** Cezayir, gitti! /... S.K./345*

-2. ta

*Arş-ı âmâli bu ses **tâ** temelinden yıkıyor. S.K./180*

*Aceb kimin? Derken; On üç yaşında kadar bir çocuk gelip öteden, / Gerildi tekmei indirdi öyle bir küfeye: Tekermeker küfe bîtâb düştü **tâ** öteye. K./8*

²⁰⁹ Börekçi, Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev bakımından Sözcükler, s.131.

4.2.3.1.15. Teşvik Edatları

-1. haydi, hadi,

Haydi şadırvan kapısından girelim. S.K./33

Haydi öyleyse çocuklar, ebediyyen âzâd! S.K./313

Gidip de öğleyi Fâtih'te kılmak istiyorum; Gelir misin? Hadi! İ.A.F.Y./59

Hadi göndermeyelim... Var mı fakat imkânı? HA./33

4.2.3.1.16. Seslenme Edatları

—*Canım* şu "zihniyyet!"...Beğenmedin mi? Fransızca yok mu "mentalité"? Onun mukabili... İ.A.F.Y./112

Yok canım öyle değil: [O şöyle:]Milletin istirhamı, /Şekl-i tehdid alıvermiş, o da muztar kalmış... S.K./234

-Ne dırlanıp duruyor? Susturun canım su pisi! İS./49

Canım neden koşalım? Var ya vaktimiz bol bol. Yetişmemiş bile olsak, kazası mümkündür. İ.A.F.Y./203

4.2.3.2. Cümlemsiler (Ünlemler)

“Cümlelerin kuruluşuna katılmayan; fakat cümle öğeleri ve cümleler arasında bağlantı kurarak metnin oluşmasını sağlayan öğeler, cümle dışı öğelerdir. Cümle dışı öğeler, cümleler arası metin öğeleridir; bu yüzden, metindeki herhangi bir yükleme ilişkilendirilemezler. Ünlemler ve ünlem öbekleri ile her türden bağlama edatları böyle öğelerdir. Bütün ünlemler ve ünlem öbekleri, cümle dışı öğelerdir. Ünlem öbeği, cümle içinde, cümle sonunda, önünde, bulunabilir; fakat içinde, önünde veya sonunda bulunduğu cümle ile bir ilgisi yoktur. Kendi başına bir cümle oluşturamayan ünlem öbeği, cümle değil, dil kullanıcısının cümledeki söz konusu olan olay hakkındaki görüşünü ya da duygusunu bildiren cümleler arası bir öğedir; bu yüzden, metinde hiçbir yükleme bağlanamayan cümle dışı öğedir.”²¹⁰

Ancak bu şekilde değerlendirmenin Safahat için her durumda geçerli olmadığı açıktır. Metinler incelendiğinde cümlelerin bir ögesi konumunda olmasalar dahi cümlelerin

²¹⁰ Karaağaç, s. 196.

anlamının bu duygu değeri taşıyan sözcelerle tamamlandığı görülmektedir. Bu aslında dilin iletişim işlevleriyle ilgili bir durumdur. Her metin tek bir işlev üzerine kurulmaz. Yazılı iletişimin işlevleri gönderge, anlatım, sanat, çağrı, ilişki, üst dil, oyun işlevi olarak sınıflandırılmıştır. Bir sözcenin ya da iletinin tek bir işlev içermek zorunda olmadığı, bir metinde birden çok işlevin olabileceği²¹¹ söz konusudur. Dolayısıyla Safahat'ta da dilin iletişim işlevlerinin hemen hepsi vardır. Cümlemsiler de anlatıma duygu değeri katan sözcelerdir.

4.2.3.2.1. Sevgi, Şevkat, Acıma

Âh o gözlerden inen huzme-i nûrânûrun, /Bağlı her târ-ı füsunkârına bin rûh-i zebun! S.K./74

Sayılsa âh giden fidyeler necatın için! V.K./175

Âh ne nâzendedir sürûd-i ümîd! K.N./23

Aman da maşallah Değirmi tabla kadar var... İS./32

-Vah vah vah! – Hanım, geçer, nefes ettir... H/11

4.2.4.2.2. Beğenme, Takdir

-Hidâyet erdi mi? Hah şöyle... Aferin su kuşu! İ.A.F.Y./54

4.2.3.2.3. Küçümseme, Aşağılama

Aman şu "halet rûhiyye" bir de "mefkûre" /Ayıp değil ya, gıcıklar benim sinirlerimi! İ.A.F.Y./100

Öyle ya... Hürriyyet var! S.K./286

Bırak çalışmayı, emret oturduğun yerden, /Yorulma, öyle ya, Mevlâ ecîr-i hâsın iken! V.K./204

Var mı sufiyyede bilmem ki ibâhiyye kolu? S.K./170

O, uzun hırkasının yenleri yerlerde, hoca, /Hem bakarsın eşi yok dîne teaddîsinde, /Hem ne söylersen olur dîni hemen rencîde! S.K./159

"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!" Urefâ mesleği: a'lâ, hem ucuz, hem de şeker! S.K./172

²¹¹ Kıran, (Eziler) Kıran, *Dilbilime Giriş*, 86.

— **Adam sen de! Düşündüğün şeye bak...** Sen şu ilmi öğren de... İ.A.F.Y./13

Halkı irşâd edecek **öyle mi** bunlar? **Heyhat!** S.K./397

Medenî Avrupa, **bilmem**, niye görmezdi bunu? S.K./117

-**Haydi sen de bunak!** İS./36

Misyonerler, gece gündüz yeri devretmedeler, /Ulemâ vahy-i İlâhî'yi mi **bilmem**, bekler? S.K./212

Kucak kucak taşıyor olmadık mesâvîyi; /Beğenmesek, "medeniyyet!" diyor; inandık, **iyi!** V.K./555

Aceb ne var? diyerek koştu önceden herkes; Fakat gidenlere baktım ki kaldırıp tabanı, Bucak bucak kaçıyor: **Kaç bilir misin amanı!** İS./40

4.2.3.2.4. Sevinç, Mutluluk, Coşku

Bu ne müdhiş azamet, **oh**, ne müdhiş dârât! S.K./249

— **Ne güzel!** Zaman içinde zaman... Yoktu böyle şey evvel. İ.A.F.Y./84

Yaşasın! S.K./304

Birazdan oynayacak hepsi bunların, **ne iyi!** K/47

4.2.3.2.5. Acı, Üzüntü, Pişmanlık

Âh Meşhed! O ne? Sâhandaki meyhâne midir? Ü.B.K.D./28

Heyhât! Atmadım bir adım. /Ki rûhu eylesin böyle bir fecâ harâb! H/33

Korkarım, şimdi nasîbin mütemâdî haybet! Ü.B.K.D./43

Yazık ki sen şu büyük ruhu şerm-sâr ettin: /Bütün mekâbir-i İslâm'ı küfre çiğnettin! V.K./180

Yazık ki: Beyni örümcekli bir yığın câhil, / Nihayet oynayarak dîne en rezîl oyunu, / Getirdiler, ne yapıp yaptılar, bu hâle onu! V.K./259

Ayakta kundura yok, başta var mı fes? **Ne gezer!** K/40

On üç yaşında buruşmuş cebîn-i sâfî, **yazık!** K/44

-**Ne çâre!** Kısmeti bir böyle günde ölmekmiş. H/19

Bakın ne günlere kaldık: Ya beş, ya altı kopuk, Yamaklarıyla beraber ki hepsi kılkuyruk, Utanmadan çıkıyor, içtihadı kalkışıyor! V.K./366

Semâ-peymâ iken râyâtımız tuttun zelîl ettin; Mefahir bekleyen âbâdan evlâdı hacîl ettin; Ne âlî kavm idik; **hayfâ ki** sen geldin sefîl ettin; Bütün ümmîd-i istikbâli artık müstahîl ettin; Rezîl olduk... Sen ey kâbûs-i huni, sen rezil ettin! İS./5

4.2.3.2.6. Bıkkınlık, Usanç, Can sıkıntısı, Karamsarlık

İşte hülyalarımın canlı yerindeyken, **of**, / Nüksedip karşımıza çıkmaz mı o illet Moskof! S.K./260

-Oğul, çabuk... Bana tîrak...[ver] Okunmuş olmalı ha!"/ Bizim çocuk, **adı batsın**, yılcılık olmuş... H/7

4.2.3.2.7. Önemsememe

-**Bırak** hanım, o çocuktur, kusura bakmam ben... K./14

...**Varsın olsun**, o da bir şey mi? S.K./7

4.2.3.2.8. Rahatlama

-Gittiler **neyse...** K.İ./92

4.2.3.2.9. İstek/Yalvarma

...**Ne var** sevâbına say... B./ 38

Vak'a hiçbir şey değildir; haklısın, lâkin düşün. Başka bir düstûr-i hikmet var mı, **insâf et**, bugün? D./2

Cemâ'at, **elverir artık**, bu uykudan uyanın, /Hudâ rızâsı için, dünkü hâdisâtı anın! V.K./458

4.2.3.2.10. Karşıtlık

-**Ne var ki:** Kalmadı tatbik için müsâid yer! İ.A.F.Y./15

Öyle amma, gördüğüm elvâh-ı şevkin rağmine, /Bende hâlâ zevke benzer duygu yok, hâlâ yine! Ç.B.S.B.C./9

"Çerge hâlinde" dedim... **Korkarım** ondan da tebâh: /Yurdunuz bir çökecek olsa, iyâzen-billâh, /Öyle iğrenç olacak akıbetin manzarası! /Ki tasavvur bile vicdanlar için yüz karası! S.K./367

-Aman şu "halet rûhiyye" bir de "mefkûre" /**Ayıp değil ya**, gıcıklar benim sinirlerimi! İ.A.F.Y./100

Ayıp değil ya, bu sözden ne çıktı, anlamadım. İ.A.F.Y./31

4.2.3.2.11. Dua, Yalvarma

Gelin **Allah için olsun ki** zaman buhranlı; Perdenin arkası -Mevlâ bilir amma- kanlı! S.K./355

Bu dördü olmadan olmaz: Vazife, çünkü, büyük; /Atıp da yazmayı bez bağlamakla dünkü hödük; /Ya kalçın altına yüksek topuklu, eğri burun, /Fotin çekip filiz olmakla her zamanki odun; /**Hudâ rızâsı için**, "ehliyim işin" demesin! V.K./437

-Geçer mi? **İnşallah.** H/12

Ey cemâat, yeter **Allah için olsun**, uyanın... /S.K./348

Siz bu davada iken yoksa **iyâzen-billâh**, /Ecnebler olacak sâhibi mülkün nâgâh. S.K./340

Söyle, Meşhed, **öpeyim secde edip toprağını**; /Yok mudur sende Murâd'ın iki üç damla kanı? Ü.B.K.D./27

Her ân ediyorsun bizi makhûr-i celâlin, /**Kurbân olayım** nerde senin, nerde cemâlin? T.Y.F/38

Bir müşirlik mi var? **Allâhu veliyyü't-tevtîk!** S.K./97

O rabıtayla bu millet bulur bulursa felah; /O, bir çözüldü mü, her şey biter **ma'âzallâh.** V.K./445

Alev saçaklara sarsın mı, yâ **ibâd-Allah?** V.K./512

4.2.3.2.12. Teşvik/Çağrı

Etme, yazıktır, olmaz; /Garba tevcih ediver, **gel** onu sen şimdi biraz: S.K./18

Geliniz farz edelim biz bunu: Sâbih bulvar! S.K./6

Gelin, omuzlıyalım... V.K./359

Neler düşündüm o sâ'atte **bilseniz** orada! F.C. /20

Etme, yazıktır, olmaz; /Garba tevcih ediver, **gel** onu sen şimdi biraz: S.K./18

...**Gel** bir de beraber görelim. S.K./31

Memleketin hâli fenalaştı... **Gelin! Gelin** Allah için olsun ki zaman buhranlı;
Perdenin arkası -**Mevlâ bilir amma**- kanlı! S.K./355

4.2.3.2.13. Şaşkınlık, Telaş, Heyecan

O ne müdhiş helecanelardı, **aman yâ Rabbi?** S.K./231

İyi amma nereden bitti bu kurnaz câsûs? S.K./262

Sabahleyin mütefelsif, ikindi üstü fakîh; Sular karardı mı pek yosma bir edîb-i
nezih; Yarın müverrih; öbür gün siyâsetin kurdu; **Bakarsın:** Ertesi gün içtihadı pey
vurdu!... V.K./393

4.2.3.2.14. İtiraz, Tehdit, Uyarı

-Oğul, çabuk... Bana tîrak... Okunmuş olmalı **ha!**"/ Bizim çocuk, adı batsın,
yılancık olmuş... H/7

-Kızım, parayla olur **ha!** Peşinci **bak** herkes. H /16

Düşmesin **aman**, yapışın! V.K./473

-**Uzatma** gör işimi! H/6

Bunak, munak demem **billahi** çarparım elimi... Aşıfteler sizi... Âhir zaman
tevekkeli mi! İS./37

Dururken böyle bî-pâyân terakkî-zâr karcında; Nasıl dersin ya "Pek mahdûd bir
cirmim" **tutarsın da.** İ./22

4.2.3.2.15. Seslenme

Ayol! Namaz geçiyor... Amma dalmışız lâfa be! Bırak da türbeyi sen şimdicek
biraz çabuk ol! İ.A.F.Y./202

Ayol, hep içtiğimiz toz... Bozuldu eski tütün! H/14

Dilencilikle siyâset döner mi, **hey** budala? V.K./195

Dinledin, gördün **a** oğlum, ne bozuk terbiyemiz! K.İ./94

Bana ihtâra ne hâcet, **a** beyim, şimdi bunu? HA./7

Artık **ey** sevgili kaari', gel otur orta yere, / Cebhe divârına bak, camlara bak, minbere bak; /Sonra mihrâb ile mahfillere, kürsîlere bak. S.K./54

Ey cemâat, uyanın elverir artık uyku! S.K./327

Hani, **ey** kavm-i esâret-zede, muhtâriyyet? Ü.B.K.D./42

Yâ İlâhî bize tevfkini gönder... S.K./448

İlâhî teyze tuhafısın, neden günâh olacak? İS./34

Bırakın matemî, **yahu!** Bırakın feryadı; /Ağlamak fâide verseydi, babam kalkardı! S.K./372

Al işte, geldim **be!** İ.A.F.Y./53

Ayol, yarın da sizin hânümânınız sönecek... Ne var sıçan gibi evlerde şimdiden sinecek? Yazık sizin gibi erkeklerin kıyafetine... İS./71

4.2.3.2.16. Hatırlatma

Hani, can sağlığıdır doğrusu bundan ötesi! S.K./102

Bayramda komşunun gelini: /"Hasan, dayım yatı mekteplerinde zabittir;/Senin de zihnin açık... Söylemiş olaydık bir.../Koyardı mektebe... Dur söyleyim" demişti **hani?** K/29

Hani binlerce mefâhirdi senin her adımın? Ü.B.K.D./21

Şu, sütunlar ana divârına bağlanmak için, /Ara yerlerden atılmış müteaddid kemerin /Konarak sırtına şahin gibi durmakta olan / Kubbeler **yok mu ya?** Onlar buna vermez meydan. S.K./51

4.2.3.2.17. Dikkat Çekme

Tabîat perde-pûş-i zulmet olmuş, hâbe dalmışken, /O, gûyâ kalb-i nürânîsidir leylin, durur bîdâr. **Evet**, bir kalbdır, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /Ki cevfinden demâdem yükselir bin nâle-i ezkâr. F.C./7

Evet, ortada bir pis uçurum, /Var ki, **günden güne** dehşetleniyor, korkuyorum, /-
Kapatılmazsa gelip bir yere şayet efkâr-/Olmasın millet-i merhumeye bir kanlı mezar.
S.K./405

Fakat **tesadüfe bak**:/ Çocuk, benim o sabah gördüğüm zavallı yetim... K/37

İşte tam ondaki eb'âda nazîr ebada / Semt-i re'sinde duran aynı da mâlik, **hele bak!** S.K./45

Vatanın takati yoktur yeniden ihmâle: /Doludizgin gidiyor **baksana** izmihlale!
S.K./326

Şu, sütunlar ana divârına bağlanmak için, /Ara yerlerden atılmış müteaddid
kemerin /Konarak sırtına şahin gibi durmakta olan / Kubbeler **yok mu ya?** Onlar buna
vermez meydan. S.K./51

Bir de baktım ki: O her saftan uzanmış kollar, /Varacak sanki yarıp boşluğu
Mevlâ'ya kadar! S.K./68

Hiç unutmam, sarılıp hırkama bir Çinli kızı, /Ne diyor anlamadım, söyledi
birçok şeyler; /Sonra me'yûs olarak ağladı... S.K./194

-Bak anne, aydede **bak bak!** İS./31

Senin bir nüsha-i kübrâ-yı hilkat olduğun elbet, Tecellî etti artık, **dur**, düşün
öyleyse bir hükmet. Nasıl olmak gerektir şimdi eî'âlin ki, hem-pâyen Behâim olmasın,
kadrin melâikten muazzezken? İ./25

4.2.3.2.18. Soru

Âşinâ çehre de yok hiçbirinin yâdı da yok; /Yakılan bunca hayâtın, **hani**, ecsâdı
da yok! Ü.B.K.D./10

Hem açınız âsârı, /Köprüünün nerde görülmüş, **hani** tahte'l-bahrı? S.K./9

Bunu ummazdın **a** hiç... S.K./266

Nasıl, bu sözleri tutmak gelir mi hiç işine? V.K./189

4.2.3.2.19. Yanıt

Evet... İkinci... V.K./679

—Kimin, benim mi? **Evet!** İ.A.F.Y./109

Hayır, hayât-ı vatandır umûm için gaye; /"Vatan!" deyip giriyor her giren mücâhedeye. V.K./448

Ayakta kundura yok, başta var mı fes? **Ne gezer!** K/40

Bu arzû-yi tenezzüh gelince, artık ben /Durur muyum? **Ne gezer!** Fırladım hemen evden. B./15

Zavallı taşlara lâkin bakan mı var? **Ne gezer!** V.K./182

Öyle mi? **Yok!** [o öyle değil.]] S.K./50

Görenek hem yalnız Çin'de mi salgın; **nerde!** S.K./181

"Togo"nun umduğunuz tavrı mı vardır? **Nerde!** S.K./209

4.2.3.2.20. Onaylama

Kader ferâiz-i îmâna dâhil... **Âmenna...** V.K./235

Öyle ya, bizler de kendi fikrimizi Çıkarmış olsak eğer, şimdi, kuvveden fi'le, Kucaklaşır medeniyetle din tamâmiyle. V.K./364

4.2.3.2.21. Reddetme

Yok yok, beni tâ, /Götür İstanbul'a bir yerde bırak ki: Gurebâ, /-Kimsenin onlara aldırmadığı bir sırada- /Uzanıp ölmeye bir şilte bulurlar orada! HA./67

Yoksa yanlış mı? **Hayır**, söyleme, bildim... **Bildim!** Ü.B.K.D./31

Hayır mâtem senin hakkın değil... Mâtem benim hakkım: Asırlar var ki, aydınlık nedir, hiç bilmez âfâkım. BÜ./14

Hayır! Adâlet-i fıtratta yoktur istisna. V.K./129

-Hayır hayır? Bana lâzım değil ne Abdi, ne şey!.. V.K./571

Milletin hayrı için her ne düşünsen: Bidat; /Şer'i tağyir ile, terzîl ise **-hâşa-** sünnet! S.K./160

Yok canım öyle değil: Milletin istirhamı, /Şekl-i tehdid alıvermiş, o da muztar kalmış.. S.K./234.

4.2.3.2.22. Açıklama

Şu kadar var ki, çürük tahtaya basmazlar ayak! S.K./137

Müslüman unsuru gayet mütedennî, doğru, /**Şu kadar var ki** değildir bu, onun mahzuru. S.K./417

Nedir ki, verdiği yangınla memleket de biter, /Saçak tutuşmadan evvel basılmamışsa eğer. V.K./505

Mesâcidin çoğu meydanda yok, kalanlar ise, Ya **gördüğün gibi** meyhanedir, ya bir kilise. V.K./669

Ne yapsın, İnliyecek! V.K./314

-**Lâtime ber-taraf amma**, adam değil yalnız, /Odun da isteriz artık yakında Avrupa'dan! İ.A.F.Y./26

4.2.3.2.23. Kızgınlık, Sitem, Nefret

Öyle murdarını görmekte ki insan fuhşun; /**Bırakın** söylenemez: Mevki'imiz câmi'dir; /Başka yer olsa da tafsile hayâ mânidir. S.K./156

Hamâkatin aşılıyor hadd-i i'tidâli, **yeter!** V.K./231

-**Hay yetişmesin pampin!** İS./63

Hiç sorma, nasıl maskaraca? S.K./158

Ana karnından icazetlidir, ecdada çeker; / Yürüsün, bir de sarık, **al sana** kadîasker! S.K./100

Yılan bakışlı şebek, bir bakın şunun gözüne! Kazık boyundan utan... **Tû! Herif**, **senin yüzüne!** İS./67

Cihanı titretiyorken nidâ-yı "Men kezebe..."(sesini) işitmiyor mu, nedir, **bir bakın şu bî-edebe**: Lisân-ı pâk-i Nebî'den yalanlar uyduruyor; Sıkılmadan da "sevâb işledim" deyip duruyor! V.K./334

Merhamet bilmeyen insanlara bak, yâ Rabbi, /Koğuyorlar beni bir sâil-i âvâre gibi! HA./54

Bakın şu hayduda, durmuş yıkın diyor evimi! Torunlarım **ya** herif, aç kalıp dilensin mi? İS./69

Hey gidi vurdu duymaz! / Öyle dalgın ki, meğer sûrunu İsrâfil'in, / İşitip, yattığı yerden azıcık silkinsin! S.K./108

Sanıyorlar kafa kesmekle, beyin ezmekle, /Fikr-i hürriyet ölür. **Hey gidi şaşkın hazele!** S.K./120

4.2.3.2.24. Pekiştirme

Bunların hepsi **emîn ol ki** cehâlettendir. K.İ./102

Yaşamaz yoksa **emîn ol ki** bu barbar çetesi, /Medenî Avrupa'nın dâmen-i irfanında; /Asya'nın belki o kumluk Arabistan'ında, /Lâşe hâlindeki bir devlete vardır medfen... S.K./275

Yoklasan külleri, altından, **emînim**, ancak /Kömür olmuş iki üç parça kemiktir çıkacak! Ü.B.K.D./11

"Demek" de var mı ya? Karşında! İ.A.F.Y./129

-Gelip de bir bulunaydın geçenki va'zında: /Kalırdı parmağın, **Allah bilir ki**, ağzında! İ.A.F.Y./51

Hudâ bilir ki yalan! V.K./165

-Hayır, hayâl ile yoktur benim alış verişim... **İnan ki:** Her ne demişsem görüp de söylemişim. İ.A.F.Y./21

Emin olun, bizi me'yûs eden felâketler, vazife hissine bigânelik belâsı bütün. V.K./397

-**Sorar mısın? Deli ya!**/Delirmedikçe bir insan nasıl varır eli de, /Kıyar şu mahfile, yâhud şu muhteşem geçide? İ.A.F.Y./70

— **Ne demek!** Sahîfeler yazıyor, belki, fenn-i mi'mârî, O, meyl-i nâz ile mahmur dîdeler-vârî, /Biraz meyilli bakan, ma'bedin güzelliğine... İ.A.F.Y./75

Çalışmanın o kadar feyzi var ki: **Hayrettir.** V.K./412

Gelin bâri bir duâ edelim. V.K./680

Müneccimin, **bereket versin**, eski takvimi Haber verir bize, mevsim şehirde gelmiş mi? İS./19

BEŞİNCİ BÖLÜM

CÜMLE YAPILARI

“Cümle, bir fikri, bir düşünceyi, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm hâlinde ifade eden kelime grubudur.”²¹² Safahat’ta Türkçenin cümle yapılarının hemen hepsinin örneği bulunmaktadır. Sadece yazı diline ait kitabi cümleler değil, Türkçeyi konuşan insanların Türkçe cümleleri de çokça kullanılmıştır.

Cümleler incelendiğinde karşılaşılan bir ifade biçimi eksilteli anlatımdır. “Eksilti, bir tümceden bir ya da birden çok ögenin silinmesi işlemi belirtir. Bu silinme sonunda tümcenin bağlam içerisindeki anlaşılabilirliği kaybolmaz.”²¹³ Bütüncede de bu şekilde birçok düzeyde öge silinmesinin var olduğu görülmektedir. Özellikle konuşma diline ait bölümlerde bu silinme durumu söz konusudur. “Eksilteli anlatım anlam kaybına yol açmamak koşulu ile bir tümce içinden zamanla bazı sözcükleri atma işidir ya da kullanılmayışları anlatımda eksikliğe neden olmayan sözcüklerin düşürülmesidir.”²¹⁴ En az çabayla en çok şeyi anlatma, ya da iletişim kurma amacıyla yapılan bu eksiltmeler Akif’in sanat anlayışının da göstergelerindendir.

Safahat’ta cümle yapıları incelendiğinde kırılma ve odaklamanın da kullanılmış olduğu görülmektedir. Odaklama yapılmış cümleyi “Her yönüyle anlamlı bir seçim”²¹⁵ olarak değerlendiren Demircan, odaklamanın düz cümlede henüz istenilen düzeyde olmadığını belirtir. Şiir cümlesinde var olduğunu ancak düz yazıda odaklamadan yeterince yararlanılmadığını belirtir.²¹⁶ Akif’in manzumelerinin hepsine şiir dili demek çok da doğru olmayacaktır. Çünkü bu sadece biçimsel bir seçimdir. Geleneğe uygun olarak seçilen anlatım biçimi, aslında yine akıcılığın esas alındığı bir noktaya götürmektedir bizi. Aslında Akif, biçim seçimleriyle anlamın ortaya çıkışını kolaylaştırmaya çalışmıştır. Tercih ettiği vezinler de yine akıcılığı sağlayan, unsurların yinelenmesiyle etkiyi arttıran dizim işinin biçimsel tarafıdır.

Bu çalışmada cümleler yapıları bakımından genel olarak basit ve birleşik cümleler başlıkları altında incelendi.

²¹² Ergin, s. 398.

²¹³ Günay, *Metin Bilgisi*, s.83.

²¹⁴ Günay, *Metin Bilgisi*, s.83.

²¹⁵ Demircan, *Devrik Tümce ve Odaklama*, s. 4.

²¹⁶ Demircan, *Devrik Tümce ve Odaklama*, s. 10-13.

Basit cümle “yapısında isim veya fiil cinsinden tek yüklem bulunan cümle”²¹⁷dir. Ayrıca kendi içerisinde bağımsız bir cümle görünüşünde olan ve çekimli bir yüklemi bulunan ancak bir cümlelerin ögesi konumunda olan açıklama ögeleri de tümleyen olarak değerlendirildi.

Birleşik cümle ise, “yapısında birden fazla yüklem bulunan cümle” olarak tanımlanır. “Anlamı bütün boyutlarıyla yansıtmada edilmesinde tek bir cümlelerin yeterli olmadığı durumlarda, cümlelerden meydana gelen dil birliklerine başvurulur. Bu birlikler, çok boyutlu bir anlatım için yan yana gelen cümlelerin bağlama edatlarıyla, ortak cümle ögeleriyle, ortak kip/şahıs ekleriyle ya da çeşitli anlam ilişkileriyle birbirlerine bağlanmalarından oluşur.”²¹⁸

Bu çalışmada dilbilgisi kitaplarında sıralı, bağlı cümle gibi çeşitli alt başlıklara ayrılan cümleler, genel olarak birleşik cümle olarak değerlendirildi.

5.1. Basit Cümleler

5.1.1. Eksiltili Özne ile Başlayan Cümleler

[Ö] + Y (TYF-(HT +YF-)-k+ş)+ ŞT+E

Menzil-i maksûda varmazsın uyanmazsan eğer... D./10

[Ö] + Y (YF- -k+ş) + DT + N +Naç

Görüyardum, iki üç bin mil açıktan bakarak,/ Şu sizin kapkara İstanbul'u, kardan daha ak. S.K./246

[Ö] + Y (YF- -k+ş) + E

Hangi millet acaba? S.K./235

[Ö] + Y (YF- -k+ş) + N

Verdi Kanûn-i Esâsî... S.K./232

[Ö] +Y (TYF -(N +YF-)-k+ş) +H

Tevekkül inmek için tâ bu şekl-i mübtezele, /Nasıl uyuttunuz efkârı, bilsem,

²¹⁷ Karaağaç, 197.

²¹⁸ Karahan, 85.

ey hazele? V.K./261

[Ö] +Y (TYF(ST +([YF-] [-k+ş]))

-Neden? İ.A.F.Y./98

[Ö] +Y (TYF(ŞT +YöT +YF-) -k+ş)+E

Necîb eser arıyorsan: Sebile bak, işte... İ.A.F.Y./94

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+E

—Büyük kusur idi lâkin... İ.A.F.Y./85

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+E

Durmaz evet! İ.A.F.Y./87

[Ö] + E +Y (YF- -k+ş) + E+ SC

Yine lahavle deyip geçmede kaldım muztar; / Çünkü altüst olacak bunca tasavvurlar var... S.K./259

[Ö] + Y (TYF- (ZT +YF-)-k+ş) +SC

Nerde görsem, kaçarım, çiftelidir çünkü katır! S.K./255

[Ö] + Y (TYF- (DC + YF-) -k+ş) + E+ VsT +E

Ayaküstünde dikilmiş, gözümün tâ içine /Bakıyor, hem de o şimşek gibi gözlerle yine! S.K./263

[Ö] + Y (TYF- (DT + N + YF-) -k+ş)

Çay semâverlerinin hepsini birden yıkarak, /Rusu gırtlaklayıvermez mi? S.K./280

[Ö] + Y (TYF- (DT + Naç.C. + YF-)-k+ş) + N

Söyletip başka memâlikteki mahkûmîni: /Hâkimiyyet ne imiş, öğreniniz kıymetini. S.K./330

[Ö] + Y (TYF- (DT+N +YF-)-k+ş) + H

Oradan Çekil de kendine bir saha bul, behey nadan! V.K./369

[Ö] + Y (TYF- (ST + DT + [N] + YF-)-k+ş)

*İntikamın olamaz böyle müsâid sırası, / Diye: nerdeyse bulup hasmımın
artık yarası,/ [orayı]Başladım deşmeye. S.K./277*

[Ö] + Y (TYF- (ZT + YF-)-k+ş)

*Düşmeden pençesinin altına istikbâlin, /Biliniz kadrini hürriyyetin,
istiklâlin. S.K./329*

[Ö] + Y (TYF- (ZT +DT + YF-) -k+ş)

*Hasır üstünde bu rü'yâları görmekte iken, / İki mel'un gözüün altında
ayıldım birden. S.K./253*

[Ö] + Y (TYF-(N + YF- -k+ş) + ZT

Müslüman düşmanı bir Rus tanırım çoktandır... S.K./254

[Ö] + Y (TYF-(Naç + [N] +YF-)-k+ş)+Ü

*Muhâcirîn-i Kureş'in, kibâr-ı Ashâb'ın, /Şerâtin koca bir rüknü: İbn-i
Hattâb'ın; /Kader denince ne anlardı hepsi, anladın a!... V.K./256*

[Ö] + Y (TYF-(N + YF-)-k+ş) +Csi

Başka bir şey diyemem... İşte perişan yurdum!... Ü.B.K.D./72

[Ö] + Y (TYF-(N +YF- -k+ş) + ZT +Ü

Bir âşinâ sesi duysaydım ölmeden... Heyhat! V.K./661

[Ö] + Y (TYF-(N +ZT +YF-)-k+ş)

Size rehberlik eden haydudu artık kovunuz! Ü.B.K.D./70

[Ö] + Y (TYF-(ŞT+ZT +YF-) -k+ş) + KT

Yarın olmazsa, öbür gün olacaktır mutlak... S.K./221

[Ö] + Y (TYF-(TYF-(DC +YF-) -k+ş)+N

Yavaş yavaş sokulur, anlarım nedir sebebi. İS./44

[Ö] + Y (YF- -k+ş) + E +Öaç

Ne tuhaftır ki: Zuhur etmedi bi da'vâcı. S.K./282

[Ö] + Y (YF- -k+ş)

Uzak olmuş ne çıkar? S.K./222

[Ö] + Y (YF- -k+ş)

Âdemin en temiz ahfadına mâlik bir ada. S.K./202

[Ö] + Y (YF- -k+ş) + E + N

Anlıyordum ki: Herif çatlayacak ye'sinden. S.K./276

[Ö] + Y (YF- -k+ş) +E +H

Şişip şişip gidiyorsun, değil mi, ey Vardar? V.K./655

[Ö] + Y (YF- -k+ş) +N

Dinle Peygamber-i Zîşân'ın İlâhî sözünü. Ü.B.K.D./65

[Ö] + Y(TYF-([N] +YF-) -k+ş) + YT +H +ŞT

Gönderin kahveye, Âsim, gelen erkeğe eğer. K.İ./8

[Ö] + Y(TYF-(N +YF-) -k+ş) +E +Csi

-Günah dedim ya, bırak şimdi... İS./35

[Ö] + Y(TYF-(ZT+YF-) -k+ş)+YT

"Geliyor ruhun için Fatiha çekmek sırası; /Yazık ey millet-i merhume!"

dedikten sonra; /Atladım Rusya'ya gitmekte olan bir vapura. S.K./113

[Ö] + Y(YF-)-k+ş) + H

-Nasıl Ahmed, oğlum? K.İ./10

[Ö] + Y(YF- -k+ş)

-Varmayın üstüme! K.İ./17

[Ö] + Y(YF- -k+ş)

Kahvede yok, K.İ./27

[Ö] + Y(YF- -k+ş) + H

-Girsene, hemşire hanım! K.İ./16

[Ö] + Y(YF- -k+ş) + ŞT

Bize âid değil öyleyse... K.İ./13

[Ö] + Y(YF- -k+ş)+HT

Haber ver içeri. K.İ./14

[Ö] +DC_ + Y(YF- -k+ş) _DC

Bakın da hâline ibret alın şu memleketin! V.K./143

[Ö] +H +Y (YF- -k+ş) +HT +N

Çok görme, İlâhî bize bir nefhanı... V.K./700

[Ö] +Y (Naç.C +[N] +YF-)-k+ş)

Meriç'le Tunca'nın üstünde gördüğün kümeler Nedir bilir misin? V.K./596

[Ö] +Y (TYF- (ZT + YF-) -k+ş) +aç.C

Birinci gün bakılır: Yok ne bir gelir, ne gider! V.K./320

[Ö] +Y (TYF-(HT +[YF-])[-k+ş]) +E +HTaç.C.

O içtihadı ki: Dünyâ kadar ulûm ister! V.K./387

[Ö] +Y (TYF-(N+YF-) -k+ş)

Bütün kebâire tiryaki bir kopuk tanırım... V.K./544

[Ö] +Y (TYF-(Naç.C.+ N +YF-) -k+ş)

Var ya bir âti ona bak! S.K./223

[Ö] +Y (TYF-(ŞT +YF-) -k+ş) +E+N

Duyarsanız "kara kuvvet" bilin ki: îmandır. V.K./537

[Ö] +Y (TYF-(YT +YF-) -k+ş) +DT

Beyoğlu'nun o mülevves muhî-i fahişine /Dalar gider, takılıp bir sefîlenin peşine. V.K./533

[Ö] +Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş)+ H +Csi +Naç.C.

Söyle, Meşhed, öpeyim secde edip toprağını; /Yok mudur sende Murâd'ın iki üç damla kanı? Ü.B.K.D./27

[Ö] +Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş)

Göster! V.K./233

[Ö] +Y (TYF-(DT +YF- -k+ş)+BT

Demin, hûşûa varan bir kıyâm-ı haşyetle, /huzur-ı Hâlik'e durmuştunuz cemaatle. V.K./480

[Ö] +Y (TYF-(HT +YF-) -k+ş)

-Vakit kazanmak için isterim yavaş gitmek. İ.A.F.Y./29

[Ö] +Y (TYF-(KrşT +DT +YF-)-k+ş)+YT

"Bizim de var medeniyetle aşinalığımız... /Hem eskidir..." diyebilmek için dayandığımız, /Yegâne hüccet-i sengîni yırtacaklar da, /Sıklımadan

gezecekler "geniş" sokaklarda! İ.A.F.Y./71

[Ö] +Y (TYF-(KrşT +GT +YF- -k+ş)+KrşT

-Pek o kadar Fena değilse de, nisbetle, bir biçimli duvar /Mesabesinde kalır câmi'in yanında... İ.A.F.Y./89

[Ö] +Y (TYF-(N +YF-)-k+ş)

Kabul eder diyelim... V.K./681

[Ö] +Y (TYF-(N +YF-)-k+ş) +Ü

Sevâb ümîd ediyor ha! V.K./337

[Ö] +Y (TYF-(N +YF-)-k+ş) +E +ZT

-Bizim filizleri göndermesin sakın o zaman! İ.A.F.Y./27

[Ö] +Y (TYF-(Naç +[N] +ZT +YF-)-k+ş)

Sevabı var mı imiş,(onu) bir zaman gelir, anlar! V.K./333

[Ö] +Y (TYF-(ST +[YF-] [-k+ş])

-Neden? İ.A.F.Y./16

[Ö] +Y (TYF-(ST +HT +YF-)-k+ş)

Neden vezâîfi taksime hiç yanaşmıyoruz? V.K./389

[Ö] +Y (TYF-(ST +ZT+DT+BnT +HT +YF-)-k+ş) +Ü

Tanassur etmeye koyvermiyor ahâlîyi, Bahanesiyle imam görmüyor mu, çıldırarak, Kuduzca saldırıyor intikam için ite bak! V.K./618

[Ö] +Y (TYF-(ST+YF- -k+ş) +ZT +H

— Nedense pek asabisin bugün, Feridun Bey! V.K./572

[Ö] +Y (TYF-(VT +YF-)-k+ş)+N

-Kurûn-i mâziyemizden bakan şu "gözler" e sor: /O neydi, dağ gibi erler ki

arza hâkimdi... İ.A.F.Y./184

[Ö] +Y (TYF-(ZT + YF-)-k+ş)

Aşılarken de vurun kendine kendinden aşı. S.K./444

[Ö] +Y (TYF-(ZT +[YF-]) [-k+ş])

-Çoktan! İ.A.F.Y./2

[Ö] +Y (TYF-(ZT +DT +YF- -k+ş) +SC

Zaman zaman bakıp etrafa diş gıcırdattı; Muhiti, çünkü, yürürken o muttasıl battı! V.K./342

[Ö] +Y (TYF-(ZT +HT +YF-)-k+ş)+N +E

—Geçende yıkmaya kalkıştılardı mahfili ya! İ.A.F.Y./68

[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF-)-k+ş)+N+E +Naç

Önümde cûşa gelen safların telâtumunu /Görünce andım o deryaların tezâhumunu: Ki dalgalar gibi, ummân-ı sermediyyette, /Birer sücûd ile güm-nâm olur nihayette! V.K./482

[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF-)-k+ş)+E

—Bugün de öyle mi lâkin? İ.A.F.Y./134

[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF-)-k+ş)+DT +TT

-Sonunda kardeş olurlar tabîatiyle yine. İ.A.F.Y./179

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

[Onlar] Enkâz-ı târumâr-ı beşer! V.K./597

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

—[O,] Mezâr-ı sâbihi binlerce gövdenin, kafanın! V.K./606

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Hakk'a iltica edelim: V.K./682

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Tâ ibret olup kalmıyalım âleme... V.K./685

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

-Ne söyledin? İ.A.F.Y./77

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Ta'assubun yeri mi? İ.A.F.Y./102

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

- Ayıp! İ.A.F.Y./136

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

— Bunu olsun görüp de bilmemeniz... İ.A.F.Y./138

[Ö] +Y (YF- -k+ş)

— Mektep. İ.A.F.Y./165

[Ö] +Y (YF- -k+ş) + YT

-Zavallı milleti vahdet-cüdâ eden "ikilik" Sırıtmıyor mu? O pis dişleriyle karşında? İ.A.F.Y./170

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +BnT

Zalâm-ı küfre gömülmüş boyunca lâşe gibi! V.K./591

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E

Nedir mi? V.K./373

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E

Bu hasbihâl ile yıllar gelir, geçer... V.K./403

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +HT +N

*Deyin ki nâmerde: "Sevabı sen göreceksin huzûr-i mahşerde! Tepende
gezdirecek ra'd-ı intikamını Hak, /Ki yıldırımları beyinde kaynayıp
duracak. Yakandan inmiyecek dest-i kahrı hüsrânın... Nasıl iner ki,
önünden kaçıp da nîrânın, Civâr-ı nûr-i nübüvvette mültecâ bulsan; Bu
türkü kurtuluş imkânı yok ya... Kurtulsan; Şu izdihâmın elinden — ki belki
bir milyar Nüfûs-i haşiredir — kaçmak ihtimâli mi var? Bugün fesadına
kurbân olan zavallıların Vebali boynuna yüklenmesin mi, yoksa, yarın?
Kolay mı ümmeti ıdlâl edip sefil etmek? Kolay mı dîni hurâfât içinde
inletmek? Niçin Kitâb-ı İlâhî'yi pâyimâl ettin? Niçin şerîati murdar elinle
kirlettin? Çıkıp tepinmeye yok muydu başka bir saha? Nedir bu salladığın
çifte, Kâ'betullâh'a? Herif! Şu millet-i ma'sûmeden ne isterdin, Ki doğru
yol diye tuttun, dalâli gösterdin!" V.K./338*

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +NC

Düşün ki böyle midir bizde? İ.A.F.Y./106

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +Yaç

— Nedir mi? Kükremesinden de bellidir: Arda... V.K./604

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +Yaç.C.

*Ne hüsrandır ki: Şark'ın ben vefâsız, kansız evlâdı, /Serapa Garb'a
çiğnettım de çıktım hâk-i ecdâdı! BÜ./16*

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +Yaç.C.

*Ne zillettir ki: Nâkûs inlesin beyinde Osman'ın; /Ezan sussun, fezâlardan
silinsin yâdı Mevlâ'nın! BÜ./18*

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +Yaç.C.

*Ne hicrandır ki: En şevketli bir mâzi serâp olsun; /O kudretler, o satvetler
harâb olsun, türâb olsun! Çökük bir kubbe kalsın ma'bedinden Yıldırım
Hân'ın; Şenâatleri çiğnensin muazzam Kabri Orhan'ın! BÜ./19*

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +Yaç.C.

Ne heybettir ki: Vahdet-gâhı dînin devrilip, taş taş, /Sürünsün şimdi milyonlarca me'vâsız kalan dindaş! Yıkılmış hânümânlar yerde işkenceyle kıvransın; Serilmiş gövdeler, binlerce, yüz binlerce doğransın! Dolaşsın, sonra, İslâm'ın harem-gâhında nâ-mahrem... BÜ./20

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +HT +H +N

Göster bize, yâ Rab, o güzel günleri... V.K./690

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +N

Ne yaptı "biz mütevekkileriz" diyen kümeyi? V.K./324

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +N

Bekliyoruz nurunu... V.K./696

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +N +Naç

Bakın ne hâle getirmiş ki cehlimiz dîni: Hurafeler bürümüş en temiz menâbi'ini. V.K./327

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +NC

Bilir misin ne dehâlar yetişti medreseden? İ.A.F.Y./42

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +Öaç

—Nedir şu karşıkı vadiyi bir alev bürüyor; Fakat yılan gibi yerlerde kıvranıp yürüyor? V.K./603

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +ŞT+İİT

Biraz hayâ edin öyleyse şaklabanlıktan! V.K./375

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +VT +DT

Dağıttı, kamçıya kuvvet, "gidin, ekin" diyerek. V.K./325

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +Yaç.C.

Bir sahne ki her perdesi tertîb-i meşîyyet; /Eşhâsı da bâzîçe-i âvâre-i kudret! T.Y.F/26

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +ZT

Düşünmedin mi girerken şerâatin kanına? V.K./335

[Ö] +Y (YF- -k+ş) +ZT +H

-Sürüm sürüm sürünün tez zamanda alçaklar! İS./65

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+E

—Bir eski medrese olmak gerek... Değil mi? İ.A.F.Y./167

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+E +SC

-Unutmuşum, hani, yoktur da geldiğim çoktan. İ.A.F.Y./151

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+E +Yaç

Bir sahne ki milyarlar oyun var üzerinde! T.Y.F/25

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+N

Kimin elinde bıraktık... Kimin emânetini! V.K./635

[Ö] +Y (YF- -k+ş)+N

— Anlamam inatçılığı... İ.A.F.Y./119

[Ö] +Y (YF-)-k+ş)

Nasıl timsâl-i nûr olmaz? F.C./9

[Ö] +Y(YF- -k+ş)+ ZT +E

Soyun evvelce fakat... HA./18

[Ö] +Y(YF-)-k+ş)+ KT +Yaç

Öyle bir levha-i rikkat ki unutmam ebedî: /Rengi uçmuş yüzünün, gözleri

çökmüş içeri; /Elmacıklar iki baştan çıkıvermiş ileri. HA./12

[Ö] +Y(TYF- (HT+ YF-) -k+ş) +H +Ö

Tavansız evlere, yâ Rab, ne hoş bir avize! İS./27

[Ö] +Y(TYF- (N +YF- -k+ş) + E +H

-İhsan Bey'i bildin ya, Memiş? K.İ./25

[Ö] +Y(TYF-([N] +YF-)-k+ş) +Csi

Söyle, ne var saklayacak? HA./58

[Ö] +Y(TYF-([N]+YF-) -k+ş)+ DC +Naç.C.

*Görün, şu zerreyi tedkîk edin de bir kerre. /Nasıl hurûş ile kalbinde eyliyor
daraban, /Avâlimiyle beraber şümûs-i bî-pâyan! V.K./90*

[Ö] +Y(TYF(KT +YF-)-k+ş)

Nasıl belâğ-i mübîn! V.K./34

[Ö] +Y(TYF-(KT +YF-)-k+ş)

Ne ittîrâd-ı müebbed! V.K./44

[Ö] +Y(TYF-(KT +YF-)-k+ş)

Ne muntazam hareket! V.K./45

[Ö] +Y(TYF(KT +YF-) -k+ş)

Ne hasbihâl-i semavî! V.K./33

[Ö] +Y(TYF-(N +YF-) -k+ş)

Zevîl-hayâta bakın... V.K./104

[Ö] +Y(TYF-(N +YF-) -k+ş)

Hangi bir derdim için ağlayayım, bilmiyorum. HA./50

[Ö] +Y(TYF-(N +YF-)-k+ş) +ST

Döktüğüm yaşları çok görmeyiniz: Mağdûrum! HA./51

[Ö] +Y(TYF-(ST +YF-)-k+ş)

-Niçin sinirleniyorsun? İ.A.F.Y./101

[Ö] +Y(TYF-(ŞT +DT +YF-)-k+ş) +DTaç

Adamsan öyle yaşa: /"Eğer hümâ-yı zafer konmak istemezse başa, /Haram olur sana kuzgun üşürmemek leşine!" V.K./188

[Ö] +Y(YF- -k+ş)

Ne bir ziyâ, ne de nûr! V.K./9

[Ö] +Y(YF- -k+ş) + N

Çağırın bekçiyi... K.İ./24

[Ö] +Y(YF- -k+ş) +E +DT

İlerleyip duruyor işte hiç kesilmiyerek, /-Ezelde ruhuna mevdû'-i dest-i fitrat olan -/ Güzide bir emelin arkasında koştuktan. V.K./113

[Ö] +Y(YF- -k+ş) +E+ Yaç

Bir ihtisas ki pek incedir... Fakat keskin... V.K./32

[Ö] +Y(YF- -k+ş) +N + Naç.C.

Görün şu aile efradının sevişmesini: /Küçük, büyüklerinin ruhu, kurretü'l-ayni; /Büyük, küçükler için dâyedir, mürebbîdir.. /Gider, hayâtını tanzim eder, görür gözetir. V.K./35

[Ö] +Y(YF- -k+ş) +Öaç

Nedir ki sevk ediyor hiç dağıtmadan ebede? V.K./64

[Ö] +Y(YF- -k+ş)+E+Yöt

Sokuldum artık onun sîne-i münevverine. F.C./17

[Ö] +Y(YF- -k+ş)+H

-Nasıl ettin doktor? HA./23

[Ö] +Y(YF- -k+ş)+N +Naç

İşitmedin mi ne söylerdi muhterem ceddin:"Zafer ilerdedir oğlum, hücum edip aşarak, /Hudûd-i düşmanı, hiç yoksa, bir mezar almak; /Geçip de ric'ate bin yıl muammer olmaktan /Hayırlıdır..." V.K./178

[Ö] +Y(YF- -k+ş)+NC.

Düşün: Hayâta fedâ etmedik elinde ne var? V.K./169

[Ö] +Y(YF--k+ş)+DT +E

Bırakırlar mı eğer gitmemiş olsam acaba! HA./61

[Ö] +Y(YF--k+ş)+N

Koşturunuz bir araba. HA./63

[Ö] +Y₁(TYF-(NC+YF-) -k+ş)

Açıkça söyleyelim: Azm eder, tevekkül eder. V.K./300

[Ö] +Y₁(YF--k+ş) +E +Yaç

Hep tevekküldür: /Ki i'timâd-ı zaferden gelen tahammüldür. V.K./276

[Ö]+ Y (TYF-(YF- -k+ş) +E +N

Dedim ki: "Fâtih'e çıksam yavaşça, bir yanda /Durup o âlemi seyreylesem de meydanda,/Ziyâret etsem ehîbbâyı sonradan... Hoş olur. /Bütün gün evde oturmak ne olsa pek boştur. " B./14

[Ö]+ Y (TYF-([N]+YF- -k+ş) +E +Naç.C.

[onu]Sanıyorlar ki: "Bugün Avrupa tek mil kâfir. /Mütedeyyin görünürsek,

diyecekler, barbar! /Libri pansör' geçinirsek, değişir belki nazar."
S.K./429

[Ö]+ Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş) +E +Naç.C.

*[onu]Bilmiyorlar ki: Ulûmun ezeli dâyesidir, /Beşerin bir gün olup
yüksелеcek pâyesidir. Mündemiç sîne-i safında bütün insanlık... S.K./415*

[Ö]+Y (YF- -k+ş) +H + N +Csi

-Bak anne, aydede bak bak! İS./31

[Ö]+Y (TYF- (N+YF-)-k+ş)+ Naç

*Şu kadar söyleyeyim: Dîn-i mübinin orada, /Rûh-i feyyazı yayılmış, yalnız
şekli Buda. S.K./198*

[Ö]+ Y (TYF-(HT +YF-) -k+ş) + E +N

Bizim sokakları tahmin için deyin ki: Kuyu! İS./24

[Ö]+ Y (TYF-(ŞT +YF-)-k+ş)+ E

Ne olurdun bunu kalkıp da göreydin acaba? Ü.B.K.D./14

[Ö]+ Y (YF-)-k+ş)+ ŞT

Mahv olursun bir dakîkan geçse hattâ böyle boş. D./21

[Ö]+ Y (YF- -k+ş) +E +N

*Sanıyorlar ki: Terakkîye tahammül edemez; /Asrın âsâr-ı kemâliyle
tekâmül edemez. S.K./414*

[Ö]+ Y (YF--k+ş)+ Yaç.C.

*Ne felâket: Dönüversin de mesâcid ahıra, /Hırvat'ın askeri tepsin çıkıp
üstünde hora! Ü.B.K.D./16*

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

"Hak okka çünkü bu kantar... Frenk icâdı gıram Değil! /Diremleri dörtyüz,

hesapta şaşmaz adam." B./23

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

- Muhallebim ne de kaymak! B./24

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

- Şifalıdır macun! B./25

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

- Simit mi istedin ağa? B./26

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

- Yokmuş onluğum, dursun. B./27

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

[0]- Yetim ayol... Bana evlâd belâsıdır bu acı Çocuk değil mi? 'Salıncak' diyor... Salıncakçı! Kuzum, biraz da bu binsin... Ne var sevâbına say... Yetim sevindirenin ömrü çok olur.. [diyor.] B./ 38

[Ö]+ Y + (T[YF-(N+[YF-])[-k+ş])

- Hay hay! B./ 39

[Ö]+ Y(TYF- (DC +[N] +YF--k+ş) +E

Al götür haydi!... K.İ./85

[Ö]+ Y(TYF-(KT+YF-) -k+ş)+Csi

Hakîkten göreceğ şey değil mi ya? K/35

[Ö]+ Y(TYF-(BT+YF-) - k+ş)+E

Geçenki beş para borcumla on beş etmedi mi? H/4

[Ö]+ Y(TYF-(DC +N +YF--k+ş)

Ne yapıp yapmalı, insanlığı öğretmeliyiz. K.İ./95

[Ö]+ Y(TYF-(N +YF-)-k+ş)

Yoklayayım şimdi avamın da biraz, /Nedir efkârı, dedim. S.K./107

[Ö]+ Y(TYF-(N +YF-)-k+ş)+H

Gazı gösterece Asım! K.İ./90

[Ö]+ Y(TYF-(N+YF-)-k+ş)

*-Memleket mahvolacak, olmayacak... /Baştakiler, Düşünürler ona mevcûd
ise bir çâre eğer. /Gelelim dîne: Ne mümkün çalışıp kurtarmak? /
Bede'e'd-dînu gariben... sözü elbet çıkacak." /Dediler. S.K./106*

[Ö]+ Y(TYF-(N+YF-)-k+ş)

-Gelemem, kendisi gelsin, dedi. K.İ./29

[Ö]+ Y(TYF-(ST +ZT +YF-) -k+ş)

Gel nikâh kıy, demesinler, diye ba'zen kaçırım... K.İ./104

[Ö]+ Y(TYF-(ZT +YF--k+ş) +Öaç.C.

Vâkıâ ba'zen olur, dörde kadar evlenilir... K.İ./77

[Ö]+ Y(TYF-(ZT +YT +YF-)-k+ş)

Ne zaman câmi'e girdin? K.İ./67

[Ö]+ Y(YF- - k+ş) +N

-Ver ordan on paralık zencefil, çörek otu, biber. H/3

[Ö]+ Y(YF- -k+ş) +E +Yaç

Kahramanlar ki asırlar bükemez bir kolunu! S.K./48

[Ö]+ Y(YF- -k+ş) +N +H

Bilir misin, ne kadar hîç imişsin ey idrâk! V.K./69

[Ö]+ Y(YF--k+ş)

-Değil hiçbir... K.İ./55

[Ö]+ Y(YF--k+ş)

-Öyle! K.İ./89

[Ö]+ Y(YF--k+ş)

Hem günah, hem de ayıp... K.İ./51

[Ö]+ Y(YF--k+ş) +H +E

- Yorgundum efendim de... K.İ./33

[Ö]+ Y(YF--k+ş)+Csi

-Gittiler neyse... K.İ./92

[Ö]+ Y(YF--k+ş)+DT

Gidiniz devletle. K.İ./91

[Ö]+Y (TYF- (VsT +[YF-])[-k+ş])+E

Omuzlamakla mı? V.K./381

[Ö]+Y (TYF-([N] +YF-) -k+ş)

— [Sen onu] Bilmiyor musun? V.K./626

[Ö]+Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş) +Csi +N

Yol uğratıp da bu sahradan önce geçmişsen; Görür müsün, bakalım, bir nişane geçmişten? V.K./629

[Ö]+Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş)

"Sana tebdîl-i havâ tavsiye etmiş doktor; /Gezmiş olsan açılırsın..." diye bir fikrini sor. HA./39

[Ö]+Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş) +E

Sarılmadan en ufak bir işinde esbaba, 'Muvaffakiyyete imkân bulur musun acaba? V.K./230

[Ö]+Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş) +N

Eşip de geçmişi hortlatmayın şu mel'ûnu! V.K./479

[Ö]+Y (TYF-(DT+ YF-)-k+ş)

Şu ihtirasa uyup az mı verdiniz kurban? V.K./496

[Ö]+Y (TYF-(DT+YTG +N +YF-) -k+ş)

Çekip kumandası altında ordu ordu melek; /Senin hesabına küffârı hâk-sâr edecek! V.K./214

[Ö]+Y (TYF-(HT +YF-) -k+ş)

Geçen fecâyî'e hâlâ inanmıyor musunuz? V.K./476

[Ö]+Y (TYF-(N +YF-) -k+ş)

-Bir mubassır çağırın. HA./36

[Ö]+Y (TYF-(N +YF-) -k+ş)

Kımıldamaz yine gelmezsek intibaha bugün, /ikinci uyku ne dehşetli bir ölüm, düşünün! V.K./459

[Ö]+Y (TYF-(N +ZT +YF-) -k+ş) + SC

[O] Muzaffer ordu, ahâlîyi şimdi öldürüyor. Nüfûs-i müslime çokmuş da gayr-ı müslimeden, İdare müşkil olurmuş tevazün eylemeden. V.K./640

[Ö]+Y (TYF-(N+YF-) -k+ş)+ZT+Csi+YT

Neler düşündüm o sâ'atte bilseniz orada! F.C. /20

[Ö]+Y (TYF-(SıT +E +YF- -k+ş)

Kıyâm-ı haşre kadar, belki tütmeyip duracak! V.K./673

[Ö]+Y (TYF-(ST+ YF-)-k+ş)+ N

Beş on vatansız için nâra yakmayın vatânı! V.K./509

[Ö]+Y (TYF-(VsT+[YF-])[-k+ş]))

Nereden (girelim)? S.K./32

[Ö]+Y (TYF-(ZT+VT +YF-)-k+ş)

Bu sefer bir odunla dövmüşler. V.K./521

[Ö]+Y (YF- -k+ş)+E +NC+NCaç

Bilmiyorlar ki bu şiddetlerin olmaz hükmü: /Göz yılar önce, fakat, sonra kanıksar ölümü. S.K./119

[Ö]+Y (YF- -k+ş)+NC+Csi

Sanıyorlar kafa kesmekle, beyin ezmekle, /Fikr-i hürriyet ölür. Hey gidi şaşkın hazele! S.K./120

[Ö]+Y (YF- -k+ş)

Keyfine bak! V.K./210

[Ö]+Y (YF- -k+ş)

Kapılmayın onu ihmâl edip salâh umana! V.K./444

[Ö]+Y (YF- -k+ş)

Utanmıyor musunuz? V.K./475

[Ö]+Y (YF- -k+ş)

Günah! V.K./511

[Ö]+Y (YF- -k+ş) +H

-Buyurun efendim. HA./37

[Ö]+Y (YF- -k+ş) +N

Hesâb edin ne kadar bigünahın aktı kanı... V.K./508

[Ö]+Y (YF- -k+ş) +N +E +Naç.C

Unutmayın şunu lâkin: "Zaman: Zamân-ı ulûm! V.K./430

[Ö]+Y (YF- -k+ş)+Csi

-Kadın, paşam, ne yaparsın? İS./51

[Ö]+Y (YF--k+ş) +N

Unuttunuz mu ne korkunç edebsiz olduğunu? V.K./478

[Ö]+Y(TYF-(ZT+YF-)-k+ş) + E

Bir gün olup parlayacaktır elbet. S.K./174

[Ö]+Y(YF- -k+ş)+Öaç.

Onun neticesidir sa'ye varmıyorsa elin. V.K./163

[Ö]+Y(TYF-([N] +YF-) -k+ş) +Naç.C.

Anladım: Ben ne kadar şi're özensem de, demek, /Seni, ey sevgili kaari', bu telâkki, pek pek, azıcık güldürecek... S.K./10

[Ö]+Y(TYF-([N]+YF- -k+ş) +Csi +Naç.C.

-[onu]Unuttun öyle mi? Bayramda komşunun gelini: /"Hasan, dayım yatı mekteplerinde zabittir;/Senin de zihnin açık... Söylemiş olaydık bir.../Koyardı mektebe... Dur söyleyim" demişti hani? K/29

[Ö]+Y(TYF-(DT+DT+DT+YF-)-k+ş)+YT

Beş on fakîre olup bâr-ı dûş-i istiskâl, /Huzûr-i lâlini bir nevha etmeden ihlâl, /Sükûn içinde uzaklaştı âşiyânından. H/25

[Ö]+Y(TYF-(HT+YF- -k+ş) +ZT +KrşT

-Baban yerinde adamdan ne istedin şimdi? Adamcağız sana, bak hâl dilince söylerken... K./13

[Ö]+Y(TYF-(N+YF-)-k+ş)

Bu ilimsiz hocalardan, bu beyinsizlerden, /Çekecek memleketin hâli ne olmaz, düşünün! S.K./162

[Ö]+Y(TYF-(ST +[YF-] -k+ş))

Niçin? (Kımıldamıyorsun?) V.K./160

[Ö]+Y(TYF-(ST +E +[YF-] -k+ş)) +E +SC

Niçin mi[kımıldamıyorsun]? "Çünkü bu fânî hayâta yok meylin! V.K./162

[Ö]+Y(TYF-(ST +YF-) -k+ş)

Niçin kımıldamıyorsun? V.K./159

[Ö]+Y(TYF-(VsT +YF -) -k+ş)

-Küfeyle öyle mi? K/23

[Ö]+Y(TYF-(VsT+ZT+YT+YF-)-k+ş)

Mezarcının o kürek yüzlü dest-i lâkaydı / İânesiyle nihâyet mezâra yaslandı.
H/28

[Ö]+Y(TYF-(YT +YF-) - k+ş)

Nerede kaldıktı? S.K./404

[Ö]+Y(YF- -k+ş)

-Hasan. K./16

[Ö]+Y(YF- -k+ş)

-Ne doğru söyledi! K/27

[Ö]+Y(YF- -k+ş)

Bir eski ailedir, gökyüzünde ârâmı. V.K./28

[Ö]+Y(YF- -k+ş) +DT +N

Yabancı sanmayınız seyredip de ecrâmı... V.K./27

[Ö]+Y(YF- -k+ş) +H + N

Öp oğlum amcanın elini. K/28

[Ö]+Y(YF- -k+ş) +ZT + N +E +Naç.C.

*Tasavvur eyliyelim şimdi başka bir kudret,/ Ki hep kuvâyı doğurmuş, esâsı
madde... V.K./13*

[Ö]+Y(YF- -k+ş)+E +SC

Neden mi? Çünkü bütün kudretin tekâsüfüdür. V.K./17

[Ö]+Y(YF- -k+ş)+YT

Oturdum öndeki maksûreciklerin birine.F.C./18

[Ö]+Y(YF- -k+ş)+YT+N+Naç

*Göreceksin: O harîmin ebedî zillinde,/ Sanatın ruhunu seyyâl bulut şeklinde.
S.K./30*

[Ö]+Y(YF--k+ş)+ E +SC

Serîr-ârâ-yı ikbâl ol ki: Bir millet sipâhındır. İS./13

[Ö]+Y+(TYF-(VT +YF-) -k+ş)

Bir cerîdeyle hemen başlayıverdim va'za. S.K./130

[Ö]+Y+(YF- -k+ş) + E

Nasıl kalsın ki? S.K./95

[Ö]+Y+(YF- -k+ş)+ ZT+ N

Sorunuz, şimdi Japonlar da nasıl millettir? S.K./196

[Ö]+Y₁ (YF- -k+ş) +YaçC

Öyledir, memleketin hâli düzelmezse eğer, /Kışlalar evlere, asker de ahâliye döner! S.K./360

AC+DT+ YöT+Y (YF- -k+ş)+Ö

-Tereddüt etme sakın, çünkü vak'a pek mevsuk- /Tarîk-ı Şam'ı tutup doğru "Surg"a indi Ömer. V.K./244

5.1.2. Cümlemsilerle (Ünlemler) Başlayan Cümleler

Csi + [Ö] +Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş)

Gelin, omuzhyalım... V.K./359

Csi + [Ö] +Y (YF- -k+ş) +Yaç

Bakın ne günlere kaldık: Ya beş, ya altı kopuk, Yamaklarıyla beraber ki hepsi kılkuş, Utanmadan çıkıyor, içtihadı kalkışıyor! V.K./366

Csi + [Ö]+ Y(YF--k+ş)

Yetişir artık dur. K.İ./45

Csi + E +Ö+ Y(TYF-(N+YF-) -k+ş)+ E +Naç.C.

Dur da, Mabuduna yükselmek için, ilme basan/ Ma'bedin hâlini gör, işte serâpâ îman! S.K./19

Csi + KrşT +YT+ E +Ö +Y(YF- -k+ş) + E +E

Öyle amma, gördüğüm elvâh-ı şevkin rağmine, /Bende hâlâ zevke benzer duygu yok, hâlâ yine! Ç.B.S.B.C./9

Csi + ŞT +Y (YF- -k+ş) +Ö +DT

Öyle ya, bizler de kendi fikrimizi Çıkarmış olsak eğer, şimdi, kuvveden fi'le, Kucaklaşır medeniyetle din tamâmiyle. V.K./364

Csi + Y (YF--k+ş) +Ö

Gelelim şimdi, ne merkezde avamın hissi... S.K./379

Csi +[Ö] + Y (TYF-(KT+YF-)- k+ş)

Hiç sorma, nasıl maskaraca? S.K./158

Csi +[Ö] + Y(YF- -k+ş)

-Aman da maşallah Değirmi tabla kadar var... İS./32

Csi +[Ö] +Y (TYF-(DC +BT +YT +YF-)-k+ş) +NC

Ne var inadına etsen de bir sefer galebe, /Benimle Fâtih'e gelsen... İ.A.F.Y./52

Csi +[Ö] +Y (TYF-(NC +YF-) -k+ş)

Ayıp değil ya, bu sözden ne çıktı, anlamadım. İ.A.F.Y./31

Csi +[Ö] +Y (YF- -k+ş) +Ü

-Al işte, geldim be! İ.A.F.Y./53

Csi +[Ö] +Y (YF--k+ş)

Ne yapsın, İnliyecek! V.K./314

Csi +[Ö] +Y(YF-)-k+ş)

-Yok canım, öyle değil.. HA./59

Csi +[Ö]+Y(YF- -k+ş)

Hudâ bilir ki yalan! V.K./165

Csi +[Ö]+Y(YF- -k+ş)+ E +DT +Yöt

*Bir de baktım ki: O her saftan uzanmış kollar, /Varacak sanki yarıp boşluğu
Mevlâ'ya kadar! S.K./68*

Csi +Csi + Ö +Y (TYF-(N +YF-)-k+ş) +E

— Adam sen de! Düşündüğün şeye bak... Sen şu ilmi öğren de... İ.A.F.Y./13

Csi +E +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Gelin bâri bir duâ edelim. V.K./680

Csi +Ö +Y (TYF-(ST +YF-) -k+ş)

Kurbân olayım, biz bu tecellîden usandık! V.K./688

Csi +Ö +Y (YF- -k+ş)

*Emin olun, bizi me'yûs eden felâketler, vazife hissine bigânelik belâsı bütün.
V.K./397*

Csi +Ö +Y(YF- -k+ş)

Nasıl, bu sözleri tutmak gelir mi hiç işine? V.K./189

Csi +Ö+Y (TYF-(N+YF-)- k+ş)+ZT+ ST +STaç.C.

Hiç unutmam ki, cömerdin biri, hem zengin adam, /Beni yüzdürdü nihayette şu sözlerle:/ "İmam, Günde on kerre gelip istediniz, hep verdim. /Yine vermezsem eğer millet için, nâ-merdim. /Yalnız, ehline gitsin bu emekler... Olur a, /İş bizim Avrupa yaranına benzer sonra! /Hâli ıslâh edecekler, diyerek kaç senedir, /Bekleyip durduğumuz zübbelerin tavrı nedir? /Geldi bir tanesi akşam, hezeyanlar kustu! /Dövüyordum, bereket versin, edebsiz sustu. /Bir selâmet yolu varmış... O da neymiş: /Mutlak, Dîni kökten kazımak, sonra, evet, /Ruslaşmak! O zaman iş bitecekmış... /O zaman kızlarımız şu tutundukları gayet kaba, pek ma'nâsız /Örtüden sıyrılacak... Sonra da erkeklerden. /Analık ilmini tahsil edecekmiş... Zâten, /Müslümanlar o sebepten bu sefaâlette imiş: /Ki kadın "sosyete" bilmezmiş, esarete imiş! /Dîn için, millet için iş görececek alçağa bak: /Dîni pâmâl edecek, milleti Ruslaştıracak! /Bunu Moskof da yapar, şimdi rızâ gösterelim; /Başka bir ma'rifetin varsa haber ver görelim! /Al okut, Avrupa tahsili desinler, gönder, /Servetinden bölerek nâ—mütenâhî para ver; /Sonra bir bak ki: Meğer karga imiş beslediğin! /Hem nasıl karga?

Değil öyle senin bellediğin! /Sâde bir fuhşumuz eksikti, evet, Ruslardan... /Onu ikmâl ediverdik mi, bizindir meydan! /Kızımın iffeti batmakta rezîlin gözüne... /Acırım tükürge billahi, tükürsem yüzüne! /Demiş olsaydı eğer: "Kızlara mektep lâzım.../Su kadar vermelisin." Kahrolayım kaçmazdım. /Elverir sardığımız bunları halkın başına... /Ben mezaârımda huzur istiyorum, anladın a! /Biraz insafa gelin, öyle ya artık ne demek? /Zengin olduk diye, lâ'net satın almak mı gerek?" S.K./144

Csi +Ö+Y(YF-)-k+ş)

-Öyle ya, herkes ahmak! HA./60

Csi +Ö₁ +Y₁ ([YF-] -k+ş) Öaç

-Al işte istediğin: Türbe, taş konak, karakol... İ.A.F.Y./154

Csi +ST +Ö +Y (YF- -k+ş) +ŞT

Nedir ki, verdiği yangınla memleket de biter, /Saçak tutuşmadan evvel basılmamışsa eğer. V.K./505

Csi +Ü +[Ö] +Y(YF--k+ş) +N +BnT

Merhamet bilmeyen insanlara bak, yâ Rabbi, /Koğuyorlar beni bir sâil-i âvâre gibi! HA./54

Csi +Y (YF- -k+ş) +Ö

-Ne var ki: Kalmadı tatbik için müsâid yer! İ.A.F.Y./15

Csi +Y(YF - -k+ş)+ Ö +E

-Hay hay! Neden bu söz lâkin? K/24

Csi +Y(YF- -k+ş)+ Csi +N+Ö +ZT +ÖT

Etme, yazıktır, olmaz; /Garba tevcih ediver, gel onu sen şimdi biraz: S.K./18

Csi +ZT + Öaç.C +[Ö] +Y([YF-] -k+ş)

Aman[onu] bırak neyse...Ecel gelince ha olmuş, ha olmamış kimse![bu fark

etmez.]H/21

Csi +ZT +Ö +Y (YF- -k+ş)+ Ö

Korkarım, şimdi nasîbin mütemâdî haybet! Ü.B.K.D./43

Csi+ [Ö]+ Y (YF- -k+ş)+Yaç.C.

*Hey gidi vurdum duymaz! / Öyle dalgın ki, meğer sûrunu İsrail'in, / İşitip,
yattığı yerden azıcık silkinsin! S.K./108*

Csi+ İİT+ZT +Y (YF- -k+ş) +Ö +ÜT

*-Ne çâre! ibrete hâlâ heveslidir çoğumuz; Yetişmemiş gibi dünyâyâ ibret
olduğumuz! V.K./422*

Csi+ Ö + Y (YF- -k+ş)

Öyle ya... Hürriyet var! S.K./286

Csi+ Ö +Y(YF--k+ş)

-Ne çâre! Kısmeti bir böyle günde ölmekmiş. H/19

Csi+ Ö+Y(YF- -k+ş)

Şu kadar var ki şebâbında ufak bir gayret / Başlamış... S.K./173

Csi+ Y (YF- -k+ş) +Ö

İyi amma nereden bitti bu kurnaz câsûs? S.K./262

Csi+ Y(YF- k+ş)+Ö+N +Naç

Geliniz farz edelim biz bunu: Sâbih bulvar! S.K./6

Csi+[Ö] +Y (YF- -k+ş)

"Demek" de var mı ya? Karşında! İ.A.F.Y./129

Csi+[Ö]+Y (YF-- k+ş)

Şu kadar var ki, çürük tahtaya basmazlar ayak! S.K./137

Csi+[Ö]+Y (YF- -k+ş)+ N

Hudâ rızâsı için kaldırın nifakı... V.K./510

Csi+[Ö]+Y(YF- -k+ş) +E +SC

Heyhât! Atmadım bir adım. /Ki rûhu eylemesin böyle bir fecîa harâb! H/33

Csi+H+SC+Y(YF- -k+ş)+Ö

-Bırak hanım, o çocuktur, kusura bakmam ben... K./14

Csi+Ö +Y (TYF-(YT +DT +YF-) -k+ş)

Yalnız o mu? Bin fikr-i semâvî bu zeminde, /Bîâtâb-ı taharrî kalarak âh ü eninde! T.Y.F/7

Csi+Ö +Y (YF- -k+ş)

— Ne gezer! Delili: Kendi sözündür... İ.A.F.Y./108

Csi+Ö+Y (TYF-(DT +YF- -k+ş)

O değil, lâkin biz /Bunu "tebdîl-i havâ" der de nasıl göndeririz? HA./ 29

Csi+Ö+Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş)

-Bana bak: /Hastanın gitmesi herhâlde muvâfık olacak. HA./38

Ü +Naç.C. +N +Y(YF- -k+ş)+ E +Ö

Heyhat! Sükûn nedir, onu görmüş müdür ki uzviyyât? V.K./110

Ü +YT + Y (YF- -k+ş) +Ö + E +Yaç.C

- Heyhat! /Sevâhilinde onun söndürüldü öyle hayat: Ki aktı sel gibi aylarca hûn-i mazlumu! V.K./608

Csi

-Haydi sen de bunak! İS./36

Csi

-Nasıl, nasıl? İ.A.F.Y./121

Csi

Ve'l-hamdu li'llâhi Rabbi'l-âlemîn. V.K./708, S.K./464

Ü +Csi

-Hay yetişmesin pampin! İS./63

Csi

-Yaşasın! S.K./304

Csi

-Âmin! S.K./455, S.K./460, S.K./463, S.K./451

Ü + [Ö] +Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş) +Naç.C.

Hah! Bulduk: Tokathıyan'da, yarın, toplanır beş altı kopuk, Birer kadeh biradan sonra davranır erken, Omuzlayıp kırarız bâb-ı içtihadı hemen. V.K./357

Ü + Ö +Y (YF- -k+ş)

—Aman, şu yolcular insin!.. İ.A.F.Y./4

Ü + Ö₁ + Y₁ ([YF-]-[k+ş])

Ya ta'assubları [nasıl] ? S.K./157

Ü + ŞT +Ö +Y (YF- -k+ş)

Haydi öyleyse çocuklar, ebediyyen âzâd! S.K./313

Ü +[Ö] +Y (TYF-(DC +YF-) -k+ş)

-Aman, şu düz yolu tutsak da tepmesek yokuşu.. İ.A.F.Y./55

Ü +[Ö]+Y (TYF- (VT +[YF-])[-k+ş])+VTaç

Heyhat! Öyle bir fenle,[açtı] Ki bir ömür telef etmiş o fenni tahsile. V.K./382

Ü +Ö +Csi +Y (YF- -k+ş)

-Aman şu "halet rûhiyye" bir de "mefkûre" /Ayıp değil ya, gıcıklar benim sinirlerimi! İ.A.F.Y./100

Ü + Ö + E + Y (YF- -k+ş)

Ya boğduğun kadının, erkeğin hesabı mı var! V.K./656

Ü + Ö + Y (YF- -k+ş) + ZT

Ah o kurbân-ı zafer nerde bugün? Ü.B.K.D./25

Ü + Ö + Y(TYF-(ST +HT+N +YF-)-k+ş) + N

Ya şerîat ne için /Bize evlenmeyi tâ dörde kadar emr etsin? K.İ./62

Ü + KT + Y (YF- -k+ş) + Ö

Âh ne nâzendedir sürûd-i ümîd! K.N./23

Ü + N + Ö + Y (YF- -k+ş) + YT

Ya o mahviyyeti insan göremez bir yerde... S.K./208

Ü + H + Ö + Y (YF- -k+ş) + Yaç.C.

Âh Meşhed! O ne? Sâhandaki meyhâne midir? Ü.B.K.D./28

Ü + Ö₁ + Y₁ (YF- -k+ş) + Y₂ (YF- -k+ş) + Ö₂

-Ayol, hep içtiğimiz toz... Bozuldu eski tütün! H/14

5.1.3. Edatlarla Başlayan Cümleler

E + Ö + Y (TYF- (DC +YF- -k+ş)

*Sanki zincirdekiler hep boşanıp zincirden, /Yıkıvermiş de tımarhaneyi çıkmış
birden! S.K./289*

E + [Ö] + Y (YF- -k+ş) + Öaç

Hem ne garîb, Hadîsi vaz' ediyorken sevâb uman bile var! V.K./332

E + Ö + Y(TYF-(YF- -k+ş) + YaçC

*Şu var ki, yavrucağın hâli eskisinden elim: /Cılız bacaklarının dizden altı
çırçıplak... K/38*

E + [Ö] + Y (YF- -k+ş)

— Demek ki Köprü'deyiz... İ.A.F.Y./3

E + [Ö] + Y(TYF-(ŞT +YF-) -k+ş)

Demek ki: İstese bir zerre bin cihan devirir! V.K./49

E + [Ö] + Y(TYF- (ÜT+DT +N +YF-) -k+ş) +DT

Şu var ki, merkezi tâ asumanda olsa bile, Gelip gelip bizi besler kemâl-i minnetle. V.K./29

E + Csi + Y (YF- -k+ş) +E +Ö +N

— Fakat bilir misiniz, /Yadırgıyor, hani, insan o eski tekneleri! İ.A.F.Y./5

E + KrşT +HT+Y (TYF-(ST +YF-) -k+ş) + Ö

Peki! Liyâkat-i fitrîsi âdemin sâde, Kifayet eylemiyorken bu en hasîs işde, Ya içtihadı nasıl kalkıyor bu sersemler? V.K./386

E + Ö + Y (YF- -k+ş) +KT

Hem o hüsrân-ı müebbeddeki mes'ûliyyet, /Mütefekkilere râci' kalacaktır elbet. S.K./406

E + Ö + Y (YF- -k+ş) +N

Lâkin onun genç oğlu,/ Dedi: "Yok, öyle değil; sîne-i millette dolu,/Galeyan emrine âmâde, hamîyyetli yürek; /Şu kadar var ki henüz kendini göstermeyecek. /Geçiyor şimdi esaretle deyip eyyamı, /Müslümanlar gibi mâzîsi büyük bir kavmi, /Ebedî zillate mahkûm edemem doğrusu ben./Daha bîcâre miyiz yoksa Mecûsîlerden? /Diyeceksin ki: Asırlarca sefilâne hayat, /Söndürür meyl-i meâliyi nihayet... Heyhat! /Göz yumulmakla kör olmaz: külün altında ateş, /Ne kadar kalsa bunalmaz: Hele bir aç, hele eş! /Şunu öğretti ki İngiltere tahsili bana: /Milletin, memleketin böyle sefil olmasına /Bir sebep varsa, havassın geriden bakmasıdır.../Yoksa, sark'ın bu zekî unsurunu her feyzi alır. /Müslamanlık gibi, mâhiyyeti cidden yüksek, /Sonra,vicdanları bir

nefhada tehyîc edecek, /Dîn-i fîtrîdeki bir milleti irşada ne var? /Daha yüksek mi aceb şarkı ezen fıtratlar, /Kaabiliyyetçe? Hayır, ben buna asla kanmam. /Adam ister yalnız etmeye bir kavmi adam! /Doğru yol işte budur, gel, diye sen bir yürü de, /O zaman bak ne koşanlar göreceksin sürüde! /Evvelâ beynine bir fikr-i nezîh aşlıyarak; /Hangi bir Müslümanın göğsüne tutturuşa kulak; /Şunu duydum ki: Onun, hiç sesi çıkmaz, kalbi, /En temiz hissile vurmakta çocuk kalbi gibi. /Sineler gayzını fâş etmeye dursun varsın; /Vakti gelsin, o zaman var mı yürek anlarsın!" S.K./226

E + Öaç.C.+[Ö]+Y(YF- -k+ş

İşte o Şark'm cebîn-i mağruru; İkinci arş-ı tealisi Al-i Osman'ın; Birinci mevki-i feyyazı, belki, dünyânın; Edirne... V.K./583

E + ŞT + KC + [Ö] + (YF- -k+ş)

Evet, bilseydik, /Çâre yok, gösteremezdik bu kadar sersemlik. S.K./ 186

E + Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani binlerce mefâhirdi senin her adımın? Ü.B.K.D./21

E + Y(YF--k+ş)

Hele bîçâre şerîatle nasıl oynanıyor! K.İ./97

E + ZT + Ü + Y (TYF- (DT + YF-) -k+ş) + E +Ö

İşte hülyalarımın canlı yerindeyken, of, / Nüksedip karşımıza çıkmaz mı o illet Moskof! S.K./260

E +[Ö] + Y(YF- -k+ş) + ZT

-Hani bizdeydi bugün... K.İ./11

E +[Ö] +Y ([YF-] [-k+ş])

—Şüphesiz. İ.A.F.Y./107

E +[Ö] +Y ([YF-] [-k+ş])

-Evet! İ.A.F.Y./110

E +[Ö] +Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş)

Hülâsa bukalemun fıtratında züppelerin Elinde maskara olduk... Deyin de hükmü verin! V.K./394

E +[Ö] +Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş) +E +DTaç

Hem öyle arsa-i mahşer ki: Yok şefâ'at eden! V.K./645

E +[Ö] +Y (TYF-(YT +YF-)-k+ş)

—Evet, Vefâ'ya iner. İ.A.F.Y./148

E +[Ö] +Y (TYF-(ZT +DT +YF- -k+ş) +SC

Fakat bugün acınır bir nazarla bakmakta: Omuzda, çünkü, bataklık şimdi, cansa gırtlakta. V.K./343

E +[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF-)-k+ş)

Demek ki birliği te'mîn edince kurtuluruz. V.K./489

E +[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF-)-k+ş)

--Demek ki şimdi işin yok... İ.A.F.Y./33

E +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Nihayet, sarıklı bir molla! İ.A.F.Y./47

E +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

-Demek ki: Câmî'i kurbüneyiz Süleyman'ın. İ.A.F.Y./128

E +[Ö] +Y (YF- -k+ş)+ ZT

Hani, göstermediler eski celâdetten eser; /Fuhşu i'lâya koşan bir sürü nâ-merd öteden, /Ne selâmlık ne harem dinlemeyip çiğnerken! Ü.B.K.D./41

E +[Ö] +Y (YF-)-k+ş)+ E+Yaç.C

-Hakikat, öyle küçülmüş ki: "Yok!" de, geç artık... İ.A.F.Y./186

E +[Ö] +Y(YF- -k+ş)

-Hem veremim! HA./57

E +[Ö]+ Y (YF- -k+ş) +E +N

Bir de hatırlamıyorlar ki, umûmen beşerin, /Dâima koştığı son maksada yükselmek için; /Tutacak silsile akvama değildir hep bir; /Belki her millet için ancak o "mâhiyyetir, /Ki kopar kendisinin rûh-i umûmîsinden. S.K./410

E +[Ö]+ Y(YF--k+ş)

-Evet Haber aldık... K.İ./34

E +[Ö]+ Y(YF--k+ş)

Yoksa yüzünüz mü? K.İ./54

E +[Ö]+ Y(YF--k+ş) +ZT +DT

Lâkin canımı sıktı akşam "edemem, üstüme evlenme!" diye. K.İ./56

E +[Ö]+Y ([TYF-(DT +YF-)] [-k+ş])

— Şüphesiz. İ.A.F.Y./195

E +[Ö]+Y ([YF-] [-k+ş])

— Elbette. İ.A.F.Y./192

E +[Ö]+Y ([YF-] [-k+ş])

Hayır! İ.A.F.Y./199

E +[Ö]+Y (YF- -k+ş) +E +Yaç.C.

Hem öyle vekâyi' ki temâşâsı hazindir,/ Âheng-i tarab-sâzı bütün âh ü enindir!
T.Y.F/34

E +Csi + DT +KT +Ö +Y (TYF-(YF- -k+ş)

Fakat, ne gezer! Bugün belânızı bulmuş değilseniz, mutlak, Yarınki saikalar beyninizde pathyacak! V.K./654

E +Csi +TT +YT +Ö +Y₁ (YF- -k+ş)

Fakat durun... Yine keşkülde bir tanîn-i medîd Duyuldu... K.N./22

E +DT +Ö_ + Y (YF- -k+ş) +_Ö

Yoksa, onsuz ne şu dünya kalır İslâm'a, ne din... S.K./331

E +DT +Y (YF- -k+ş) +Ö

Evet, şeraiti mevcûd olunca insanda; Ne kaldı men'edecek içtihadı, meydanda? V.K./377

E +E + Y (YF- -k+ş) Ö

Yazık, yazık ki, bu yüzden bütün felâketimiz. V.K./391

E +E +HT + Y (YF- -k+ş) + Ö

— -Hayır hayır? Bana lâzım değil ne Abdi, ne şey!.. V.K./571

E +H +Ü +Ö +Y (YF- -k+ş)

Ya sen, zebani kıyafetli, gulyabâni paşa, İlâhi yumru başın bir geleydi sivri taş! İS./66

E +HT +Y(YF- -k+ş) +Ö

Fakat hayât için elzem hayâtı istihkar. V.K./185

E +K_{rş}T + YT + Ö +(YF- -k+ş)

Fakat bu levha-i handâna karşı, pek yaşlı, /Bir ihtiyar kadının koltuğunda gür kaşlı, /Uzunca saçlı güzel bir kız ağlayıp duruyor. B./36

E +N +KT +Ö +Y(YF- -k+ş)

Evet, avalimi, hiç şüphe yok ki, bir kânun İdare etmede... V.K./73

E +Ö +E +Öaç.C. +Y(TYF-(VsT +YT +YF-) -k+ş) +HT +N+E +Naç.C.

Evet, kuvâ-yı tabî'iyenin bu dûşa-dûş /Mücâhedâtı ki bir bî-nihâye silsiledir, /Tezâhumuyle yerin sinesinde, yükseltir, /Hayâtın ismini te'bîde bir büyük timsâl,/ Ki cebhesinde tecellî eder durur şu meal: /"Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki bekâ sa'y olursa hakkedilir." V.K./103

E +Ö +E +Y (YF- -k+ş)+Ü

Fakat "yehâfü" nün i'lâli amma güçmüş ha! İ.A.F.Y./125

E +Ö +Y (YF- -k+ş)

Ya harîminde yatan, şapkalı sarhoşlar kim? Ü.B.K.D./30

E +Ö +Y (YF- -k+ş)

Fakat çalışmak için önce şart olan: İstek. V.K./353

E +Ö +Y (YF- -k+ş)

Hayır ta'assub eden yok... İ.A.F.Y./104

E +Ö +Y (YF- -k+ş)

—Demek: Bu medrese, Tıbbiyye Mektebi'ydi... İ.A.F.Y./135

E +Ö +Y (YF- -k+ş) +E+Öaç.C

Evet! Şu farkı var yalnız: Bizde yok değil kuvvet. V.K./408

E +Ö +Y (YF- -k+ş) +YT

-Gidip de öğleyi Fâtih'te kılmak istiyorum; Gelir misin? Hadi! İ.A.F.Y./59

E +Ö +Y (YF- -k+ş) +ZT

İşte o İstanbul'un demir kilidi; /Sefil ayakları altında Bulgar'ın şimdi! V.K./584

E +Ö +Y (YF-) -k+ş)

Yoksa, bit boğacak! V.K./348

E +Ö +Y([YF-] - k+ş) +Yaç.C.

Lâkin işin berbâdı:[şudur:]/Mütefekkir geçinenlerdeki taşkınlıktan, /Geldi efkâr-ı umûmiyyeye muhlîk bir zan: /"Bu fesadın başı hep fen okumaktır" dediler; /Onu mahvetmeye kalkıştılar artık bu sefer. S.K./387

E +Ö +Y(TYF- (N +YF- -k+ş)+ ZT +Naç.C.

Fakat cidâl-i hayâtın bütün bu gulgulesi; /Kalanların acı, ölmüşlerin acıklı sesi; /Zaman zaman göğe yaprak nisâr eden eşcâr; /Zemin zemin yere kâlîçeler yavan ezhâr; /Bahara karşı tuyûrun garîb nevhaları; /Şikâr önünde vuhûşun mehîb sayhaları; /Bedâyi'iyile bahârân, şedâidiyle hazân, /Bu şî'r-i hilkatî inşâd eder durur her ân:/ "Bekâyı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir;/ Çalış çalış ki bekâ sa'y olursa hakkedilir." V.K./122

E +Ö +Y(TYF-(AS +YT+YF-) -k+ş)+E

Demek, o, sîne-i eb'âdı inleyen feryâd; /O, her taraftaki âheng-i sa'y-i gulgulehîz; /O gîrûdâr-ı umûmî.. Bakılsa en nâçîz /Taşın mazîk-ı vücûdunda mündemic... Hayret!86

E +Ö +Y(TYF-(AS+DT +YF-) -k+ş)+E +DTaç

Ya ellerindeki bernâmec, etseniz dikkat, /Bir incelikle mesaîyi münkasimdir ki: /Ne inceliktir o, kabil değildir idrâki. V.K./46

E +Ö +Y(YF- -k+ş)

Hülâsa, hepsi bu âsâr-ı dehşet-âkînin, /Bütün tekasüfüdür toplanan mesâinin. V.K./139

E +Ö +Y(YF- -k+ş)

Lâkin o bir levha idi! HA./11

E +Ö+ Y (YF- -k+ş)

Hele ilmiyye bayâğdan da aşâğı bir turşu! S.K./98

E +Ö+ Y([YF]- -[k+ş])

İşte en korkuncu hüsrânın, helâkin, haybetin! Ç.B.S.B.C./18

E +Ö+ Y(TYF-(KT +YF-)-k+ş)+H

Ya sen, ne âciz imişsin zavallı akl-ı beşer! V.K./71

E +Ö+Y (YF- -k+ş)

Demek ki: Her şeyin Allah... V.K./217

E +Ö+Y (YF- -k+ş)

Hülâsa, milletin efradı bilgiden mahrûm. V.K./429

E +Ö+Y([YF]-)[-k+ş])

—Ya imtidâd-ı mehîbince yükselen her ada?[Nedir?] V.K./605

E +Ö+Y(YF- -k+ş)

Evet, bu aile efradı durmuyor... V.K./40

E +Ö+Y(YF- -k+ş)+E+Yaç

Hele gözler iki mihrâk-ı semavîdir ki: /Bir şuâîyle alevlendiriyor idrâki. S.K./73

E +ST + VT +Y (YF- -k+ş) + Ö

Zîrâ ederek bunca sefâlet-zede feryâd; /Vâveyl sadâsıyla dolar sîne-i eb'âd. TYF/35

E +ST +YGT +Ö +Y (YF- -k+ş)

— Fakat, makine Henüz bilinmediğinden, o kuvvetin yerine, Menâbi'in değişen rakımından istihsâl Olunma bir sıkı tazyik edilmiş isti'mâl. İ.A.F.Y./196

E +ŞT +[Ö]+ Y(YF--k+ş)

Yalınız râhat ararlarsa eğer, /Böyle külfetli kuyûd altına hiç girmeseler!
K.İ./43

E +ŞT +Y (YF- -k+ş)+ N +Ö

Ya uyansaydın eder miydi tebâh, /Mülkü, birdenbire âfâka çöken kanlı sabah?
Ü.B.K.D./47

E +Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş) Ö

Ki başka türlü uyanmaz bu gördüğün ölüler!.. V.K./638

E +Y (YF-)-k+ş) +Ö+ZT

Evet, onun daha fevkinde ihtiyâç artık... V.K./400

E +Y (YF- -k+ş) +Ö

Demek tiyatro severmiş benim sevimli beyim.. V.K./576

E +Y (YF- -k+ş) +Ö

Hem ne için /Beni yıllarca barındırmış olan bir yerden, /"Öleceksin!" diye koğmak? HA./44

E +Y (YF- -k+ş) +Ö+ZT +ŞT

Demek ki kurtuluruz biz bugün olursak adam. V.K./410

E +Y (YF- -k+ş)+E +SC

-Hayır, yetişmeli, madem edası mümkündür! İ.A.F.Y./204

E +Y (YF- -k+ş)+Ö

—Demek ki zırdeli bunlar! İ.A.F.Y./69

E +Y (YF- -k+ş)+Ö

-Demek ki: Hayli mühimdir bunun da tedkîki. İ.A.F.Y./80

E +Y(YF- - k+ş) +Ö

Gâlibâ bahsi değiştirdi bu müz'ic sözler... S.K./403

E +Y(YF- -k+ş)+Ö

Lâkin nedir mealî onun? V.K./74

E +ZC + E +Ö +Y (TYF- (VT + YF-) -k+ş)

Bir de İstanbul'a geldim ki: Bütün çarşı, pazar /Na'radan çalkanıyor! S.K./285

E +ZC+Y (YF- -k+ş) + Ö+ E +SC

Hem vatan gitti mi, yoktur size bir başka vatan; /Çünkü mirasyedi sâil kovulur her kapıdan! S.K./365

E +ZT + Ö +Y(YF- -k+ş)+ HT

Demek ki: Şimdi bu taş canla, başla uğraşıyor, /"Bütün avalimi lebrîz eden mesâiye, Benim de sa'yim olunmak gerek ilâve..." diye. V.K./81

E +ZT +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

— Hayır birazdan var. İ.A.F.Y./34

E +ZT +[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +N

Fakat güneş batarak, ortalık karardıkça, Görür ki: Yerde yatılmaz, hemen çıkar ağaca. V.K./310

E+ [Ö] +Y (TYF-(ST +YF-) -k+ş) +N

Ya neden beklemiyordun bu rezîl âkıbeti? Ü.B.K.D./52

E+ [Ö]+Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş) +SC

Evet, bilmesen de hakkın var: Bırakmamış ki, taş üstünde taş, kuduz canavar! V.K./628

E+ [Ö]+Y (TYF-(VT+YF-) -k+ş)

Haydi şadırvan kapısından girelim: S.K./33

E+ [Ö]+Y (YF- -k+ş)

Ki pek hazin duruyor? V.K./625

E+ H+ Ö +Y (YF- -k+ş)

*İşte, ey unsur-i isyan, bu elîm izmihlâl, /Seni tahrîk eden üç beş alığın
ma'rifeti! Ü.B.K.D./51*

E+ Ö + Y (TYF-(N +ZT +[DT]+YF-) -k+ş)+ DTaç.C

*Ama ben kendimi bir müddet için (şöyle) aldattım: /Galeyandır... Galeyan
geldi mi kalmaz mantık.../Su bulanmazsa durulmaz... Hele sabret azıcık...
S.K./324*

E+ Ö + Y(TYF-(DT+YF-) -k+ş)

Yalınız, hepsi de hürmetle anar nâmınızı. S.K./193

E+ Ö + Y(YF- -k+ş)

Yoksa, bir maksad aranmaz mı bu âyetlerde? S.K./188

E+ Ö + Y(YF- -k+ş) + N

Çünkü biz bilmiyoruz dîni. S.K./185

E+ Ö+ Y(TYF-(ZT+ DC +YF-) -k+ş) +TT

*Sanki ummân-ı bekaanın ezelî bir mevci, /Yükselirken göğ, donmuş da
kesilmiş inci! S.K./16*

E+ Ö+ Y(YF- -k+ş)

Ya şu timsâl-i İlâhi de mi gitmez hoşuna? S.K./12

E+ Ö+Y(YF- -k+ş) +GT

Acaba meyl-i teali ne demek onlarca? S.K./178

E+ Ö+Y(YF- -k+ş)+Yaç

Yalınız, şi'rine mevzu iki şeyden biridir: /Koca millet! Edebiyyâtı ya oğlan, ya karı... S.K./167

E+ Y(YF- - k+ş)+ Ö

Yoksa ihmâl edilir şey mi tenazur burada? S.K./44

E+ Y(YF- -k+ş)+ Ö

Fakat yok onda senin sapmış olduğun ma'nâ. V.K./236

E+ ZC +Ö +Y(TYF-(N+YF-)-k+ş)+Naç.C.

Evet, soruldu mu idrâke ansızın bu suâl,/ Lisân-ı hâli şu düstûru haykırır derhâl:/ "Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki beka sa'y olursa hakkedilir." V.K./4

E+ ZC+[Ö]+ Y([YF-][-k+ş])+Öaç.C

Derken, Dururdu "Yandı!" sadâsıyla türküler birden. [Şunlar işitilirdi:] - Ayol, demin daha yanmıştı a! Herif sen de...-Peki kızım, azıcık fazla sallarım ben de. "Deniz dalgasız olmaz Gönül sevdasız olmaz Yâri güzel olanın Başı belâsız olmaz! Haydindi mini mini maşallah Kavuşuruz inşallah..." B./35

E+ ZT + Y (YF- -k+ş) + N + Ö

Lâkin bu cedel başlayalı, /Dinliyormuş bizi şahin gibi bir Afganlı. S.K./278

E+ ZT+ [Ö]+ Y (YF- -k+ş)+ E+ N

Yoksa öbür yanda, hazin, /Bin hakikat sırtırken kıyısından denizin, /Diyeceksin ki: "Hayâlin yeri yoktur... Boşuna!" S.K./11

E+ ZT+ZT +Ö+ Y (TYF-(DT+ YF-)-k+ş) + N

İşte biz böyle didinmekte, çalışmakta iken, /Bir sabah üç tanıdık, seslenerek pencereden, /Dediler: "şimdi hükümet basacak matba'anı... /Durmanın vakti değildir. Hadi kaldır tabanı!" S.K./145

E+[Ö] + Y (TYF-(ŞT +YF-)-k+ş)+ SC

Yalınız gösterilen yol tutacak yolsa gider; /Hissidir çünkü onun azmine dâim rehber. S.K./408

E+[Ö] +Y (TYF-(ÇıT +YF-) -k+ş)

-Ya senin votkacılardan mı hayır beklersin? S.K./272

E+[Ö] +Y(TYF-(N +ŞT +[YF-) -k+ş))

Aceb, nümûne-i ekvân olan bu, zâten ufak, /Vücûdu nâ-mütenâhî küçültecek olsak?(ne olur) V.K./88

E+Csi+ Ö+Y(YF- -k+ş)

Lâkin, Bak benim [içimden geçecekler] öyle değil...S.K./4

E+Csi+Ö+Y(YF- -k+ş)

Fakat tesadüfe bak:/ Çocuk, benim o sabah gördüğüm zavallı yetim... K/37

E+N+ Y (YF- -k+ş) +E +Ö

Yoksa kanûn-i llâhi'yi de yırtar mı beşer? S.K./123

E+Ö +Öaç +Y(YF- -k+ş)

Hülâsa, his ile yâhud nazarla farkolunan/ Nücûm-i nâ-mütenâhî bütün çalışmakta... V.K./54

E+Ö +Y ([YF-] [-k+ş])

Evet... İkindi... V.K./679

E+Ö +Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş) +E

Fakat mehâret-i san'at bununla bitti mi ya? İ.A.F.Y./198

E+Ö +Y (YF- -k+ş)

Hülâsa, hepsi çalışmak, yorulmak istiyecek. V.K./352

E+Ö +Y (YF- -k+ş)

Ya her kaburgası: Kurşunla bağlı yalçın taş! İ.A.F.Y./175

E+Ö +Y(YF- -k+ş) +Ü

-Fakat, umûmunu birden batırmak iş değil a! İ.A.F.Y./41

E+Ö+Csi+Y(YF--k+ş)+E

Fakat bu mes'ele, bilmem ki, kaldırır mı şaka? V.K./447

E+Ö+Y (TYF-(KT +YF-) -k+ş)

Hem intihara özenmek ne sermedi hüsrân! V.K./468

E+Ö+Y(YF--k+ş)

Sonra, bilmem kimin üslûbu avamın nesine! S.K./126

E+Ö+Y(TYF-(DT+YF-) -k+ş)+N

Fakat, baban sana ısmarlayıp da gitti sizi. K/20

E+Ö+Y(TYF-(HT+YF-) -k+ş)+DT+N

Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü: /-Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan! /Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan? /Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti... K/12

E+Ö+Y(TYF-(N+Naç+ZT+YF-)-k+ş)

Fakat Hasan, babasından kalan o pis küfeyi, /-Ki ezmek istedi görmekle reh-güzârında-/ İl'el'ebed çekecek dûş-i ıztırârında! K/48

E+Ö+Y(TYF-(N+YF-)-k+ş)+HT

Sanki Mevlâ mütefekkir, kocaman bir beyni,/ Açıvermiş bize göstermek için her yerini. S.K./37

E+Y(YF- -k+ş) +Ö

Evet! Nedir bu? V.K./14

5.1.4. Seslenme Ögesiyle Başlayan Cümleler

H + Y (YF- -k+ş) + Ö

-Paşam, bayıldı kadın. İS./73

H +[Ö]+Y(YF- -k+ş)+ŞT

Hanım, geçer, nefes ettir... H/11

H + Y (YF- -k+ş) +Ö

Ey nâmütenâhî sana nisbet ile mahdûd, /Mahsûr-i muhit-i kaderindir ne ki mevcûd. T.Y.F/11

H +[Ö] +Y (TYF-(HT + YF-)-k+ş)

Yâ İlâhî bize tevîkini gönder... S.K./448

H +[Ö] +Y (TYF-(YT+ST+YF-) -k+ş) +ZT

Yâ ibâdallâh! Huzur-i Hak'ta nasıl toplu durdunuzdu demin? V.K./494

H +[Ö] +Y (YF- -k+ş)+KT

-Yahu, akıllısın gerçek! İ.A.F.Y./67

H +[Ö]+Y (TYF- (DC+YT +[YF-])[-k+ş])+YTaç.

Kuzum, eşek nalı yapsan: Bir usta çingenenin Yanında uğraşacaksın, başında mengenenin. V.K./385

H +DC +Ö + Y(YF- -k+ş)

Ey, ölüm renginde topraktan hayat i'lâ eden, /Bir yığın toprak da olsak sâde çiğnenmek neden? Ç.B.S.B.C./19

H +Ö + Y(TYF-(BnT +YF-)-k+ş)

Ey nûr-i ulûhiyyetinin zilli avalim, /Zillin bile esrâr-ı zuhûrun gibi muzlim! T.Y.F/1

H +Ö +Y (YF- -k+ş)

Yâ Rab, bu yüreklerdeki ses dinmeyecek mi? T.Y.F/36

H +Ö +Y (TYF-(ZC +YF-) -k+ş)

Yâ Rab, bu serâir gün olur da açılır mı? T.Y.F/66

[H +Ö] +Y (TYF-(Naç.C +[N] +VT+YF-)-k+ş)

Doğru yol hangisidir, [onu]millete göster... S.K./450

H +Ö+ Y (YF- -k+ş)

Baba! En sevgili annen, o senin öz vatanın /Olacak mıydı fedâ hırsına üç kaltabanın? Ü.B.K.D./12

H+ Ö +Y (YF- -k+ş) +E

Hey gidi hülyâcı Tatar! /Kahraman milleti gördün... dediğin Türkler mi? S.K./270

H+[Ö]+Y(TYF-([N]+YF-)-k+ş)

-Hasan [beni] dinle. K./17

H+Csi +Ö+ Y(YF--k+ş)

-Hoca, bak, ben kızarım! K.İ./37

H+ÜT + Ö+E+aç.c +Y (TYF-(ZT +YT+YF-) -k+ş)+ E +N

Siz, ey vücûduna elvermeyip de hâk-i mezar, Nesîm-i safa gömülmüş ricâl-i berhurdâr! Biz almasak bile a'dâdan intikamınızı; Hudâ ki defter-i ebrâra yazdı nâmınızı, Günün birinde şu dağlardan indirir elbet, O intikamı alır kanlı canlı bir millet! V.K./623

5.1.5. Öznenin Başta Olduğu Cümleler

Ö + Y (YF- -k+ş) +E+ SC

Alettirikçilerin keyfi pek yolunda hele: /Gelen yapışmada bir o saplı tele. B./21

Ö + E + Y (YF -k+ş)

Üdebânız hele gayetle bayağı mahlûkat... S.K./396

Ö + E + Y(YF- -k+ş)

Yolun uzunluğu zira, vazifesinde değil! V.K./43

Ö + Y ([YF- -k+ş]) + E+ Yaç

Hangi dehşettir ki insandan hirâsân olmasın? D./6

Ö+ E + Y ([YF-] [-k+ş]) + Csi

— Çeşme mi? Al işte! İ.A.F.Y./206

Ö + Y (TYF- (DT +YF-)-k+ş)

Öbek öbek yere çökmüş kömür çeken develer... /Ferâğ-ı bâl ile birden geviş getirmedeler. B./30

Ö + Y (TYF- (N + YF-)-k+ş)+YT

Türlü adlarla çıkan nâ-mütenâhi gazete, /Ayrılık tohumunu bol bol atıyor memlekete. S.K./317

Ö + Y (TYF- (N+ YF-)-k+ş) +Naç

Zurnalar şehrin ahâlisini takmış peşine; / Yedisinden tutarak tâ dünyanın yetmişine! S.K./300

Ö + Y (TYF- (VsT + [YF-][-k+ş])

O da sahiplerinin lâhik olan izniyle [girebilmiş.] S.K./204

Ö + Y (TYF-(N +YF-)-k+ş)

Gelen geçen "Bu niçin ağlıyor?" deyip soruyor. B./37

Ö + Y (TYF-(YT+ YF- -k+ş)+E +Yaç.C.

Mütefekkirleriniz tuttuğu yanlış izde, /Öyle saplandı ki aldırmadı bir başkasına. S.K./381

Ö + Y (YF- -k+ş)

Böyle evlâd okutan milletin istikbâli, /Haklıdır almaya âgûşuna istiklâli. S.K./
220

Ö + Y (YF- -k+ş) + Csi

"Togo"nun umduğunuz tavrı mı vardır? Nerde! S.K./209

Ö + Y (YF- -k+ş) + Ü

O ne müdhiş helecanlardı, aman yâ Rabbi? S.K./231

Ö + Y (YF- -k+ş) + VsT

Medeniyyet girebilmiş yalnız fenniyle... S.K./203

Ö + Y (YF- -k+ş) +CSE

Birbirinden müteferrik bu kadar akvamı, /Aynı milliyyetin altında tutan İslâm'ı,
/Temelinden yıkacak zelzele kavmiyyettir. S.K./335

Ö + Y (YF- -k+ş) +E

Bu, çıkar rü'yâ mı? S.K./233

Ö + Y (YF- -k+ş) +HT+YT +E

Bu uzun boylu mesaî, bu uzun boylu sefer, /Bir kanâat verecekmiş bana
dünyâda meğer. S.K./434

Ö + Y (YF- -k+ş) +Yaç.C.

O kanâat da şudur: Sırr-ı terakkinizi siz, /Başka yerlerde taharriye
heveslenmeyiniz. S.K./435

Ö + Y (YF- -k+ş)+ E +N

Sa'dî diyor ki: "Bir gece biz kârbân ile /Âheste-seyr iken yolumuz düştü bir
çöle. /Sür'atle tayyiçin o beyâbân-ı vahşeti, /Hep yolcular fedâ ederek
istirâhati, /GitmekteLERdi. Bir aralık bende meşye tâb, /Hiç kalmamış ki

düşmüşüm artık zebûn-i hâb. /Âvâre bir piyâdeyi bekler mi kâfile? /Nâcâr şedd-i rahl edecek tâ be-merhale. /Durmuş, diyordu, bir de uyandım ki, sârban: /"Kalk ey zavallı yolcu, uzaklaştı kârban! /Uykum benim de yok değil amma bu deşt-zâr, /Ârâmgâh olur mu ki bin türlü korku var? /Ser-menzil-i merâma varır durmayıp giden; /Yoktur necat ümîdi bu çöller geçilmeden. /Heyhât, yolda böyle düşen uyku derdine\ /Hep yolcular gider de kalır kendi kendine!" D./1

Ö + Y(TYF-(DT + YF-)-k+ş) + N +DTaç.C.

Koca insan; ne şetaretle kabul etti beni: -Gel ayol gel, Hocaîdem, bizi ihya ettin... Ne kerametçe tesadüf, seni andıktı demin. K.İ./3

Ö + Y(TYF-(HT+ ZT +DT +YF-)-k+ş) + N

"Kim bilir; şimdi ne âlemde benim şanlı Kösem; Görmedim üç senedir, bari gidip bir görsem..." Diyerek, dün gece güç hâl ile buldum evini. K.İ./1

Ö + Y(YF- -k+ş)

Bu senin kudretinin havsala-çâk esrarı! S.K./239

Ö + Y(YF-)-k+ş)

-Ahmed'in annesi gelmiş... K.İ./9

Ö + Y(YF- -k+ş) + E + Yaç

O inen perde-i seyyâl arasından manzûr,/ Koca bir mahşer-i îman ki ezelden medhûş... S.K./60

Ö + Y(YF- -k+ş) +E +Csi +E +H

-Hidâyet erdi mi? Hah şöyle... Aferin su kuşu! İ.A.F.Y./54

Ö + Y(YF- -k+ş) +GT +KrşT

"Böyle gördük dedemizden!" diye izmihlali /Boylayan bir sürü milletlerin olsun hâli, /İbret olmaz bize, her gün okuruz ezber de! S.K./187

Ö + Y+(YF- -k+ş)

Bâb-ı Fetva denilen dâire ümmî koğuşu. S.K./99

Ö +[Y (YF- -k+ş)]

— *Konser. V.K./563*

Ö +AS +Y (TYF-(DT)+E +([N]+YF- -k+ş) +E +ÜT

Mü'min -ki bilir gördüğü yekrûze cihânın /Fevkinde ne âlemleri var subh-i bekânın- /Bin cân ile elbet çekecek etse de bilfarz, /Her devri hayâtın ona binlerce belâ arz. T.Y.F/53

Ö +Csi +Y (YF- -k+ş)

"Kitâb-ı köhne" de — hâşâ — Kitâb-ı Yezdan'dır. V.K./538

Ö +DT +HT +Y (YF- -k+ş) +NC

O taş yığınları bir hatifi lisân olarak; Zavallı âdeme der: "Haksız infiali bırak! Geçip de karşıma feryâd eder misin şimdi? Haber mi vermedim, amma kulak veren kimdi! Duvarlarımda yarık sandığın ağızlardan, Birer zebân-ı tezellüm uzattım, ey nadan! Fakat çamurla kapardın da her gün ağzımı sen, Ziyâde söyliyemezdim, susardım artık ben!.."406

Ö +E +Öaç +Y (TYF-(GT)+H+(YF- -k+ş)+E

İbdâ'-ı bed'in -ki cihanlarla bedâyi' /Meydâna getirmiş -bize ey Hâlik-ı Mübdi', /Mübhem nasıl olmaz ki? TYF/15

Ö +E +Öaç +Y(YF- -k+ş)

Ne varsa hâsılı... Toprak, deniz, bütün çalışır. V.K./97

Ö +E +Öaç.C +Y(YF- -k+ş) +Yaç.C.

O şanlı ma'bedi Sultan Selimi mağfurun, /Ki ihtişamına benzerdi subh-i mahmurun, Nasıl gurûb edivermiş ki: Bir ziyâ, bir nûr, /O kanlı bezlerin altından olmuyor manzûr! V.K./589

Ö +E +Y (YF- -k+ş)

—Bu kıpkızıl derenin reng-i âteşini, sakın, Şafak bulutlarının zilli olmasın?
V.K./607

Ö +E +Y (YF- -k+ş)+Yaç

Cesaretin medenî şekli işte böyle olur; Uzun düşünmeye gelmez, karârımız bozulur. V.K./361

Ö +E +Y (YF--k+ş)

Şu karşımızda duran kubbe gâlibâ türbe... İ.A.F.Y./201

Ö +E +Y(YF- -k+ş)

Ziyâ adımları hattâ mesahadan nevmîd! V.K./62

Ö +E +Y(YF- -k+ş) +E +CSE

Bütün avâlim-i meşhûde, yoksa, hiç ismi Bilinmeyen, sayısız, kâinât-ı uhrânın
Kemine cüz'ü müdür? V.K./76

Ö +H + Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş)

Siz, ey bu zehri en evvel kusan beyinsizler! Kaçıp da kurtuluruz sandınız...
V.K./653

Ö +H +E +Haç.C. + Y (TYF-(N +YF- -k+ş)

Sen, ey şehîd-i muazzam ki rûh-i feyyazın Duyar, neler çekiyor yerde kalmış
enkazın; O ruhtan bize bir nefha olsun indiriver. V.K./637

Ö +H +Y (TYF-(ZT +YF-) -k+ş)

Seninle biz de, birader, sabahleyin çıktık! İ.A.F.Y./48

Ö +Öaç.C. +Y(TYF-(VT +YF-) -k+ş) YT+N + Yaç.C.

Güneş, ki ailenin mihriban reîsi odur,/ Serîr-i muhteşeminden süzüp fezayı
vakur /Nazarlarıyla arar her tarafta mevkibini; /Nasıl ararsa bir âvâre yâr-ı

gaibini. V.K./36

Ö +Öaç+Y(TYF-(DT +YF- -k+ş) + DT

Şu dört minareli cami' ki yoktu hiçbir eşi; /Ki parlıyordu hilâlinde san'atın güneşi; Salibi sineye çekmiş de bekliyor... Nevmîd! V.K./587

Ö +Y ([N] +YF- -k+ş)+Csi +HT +Naç

Cenâb-ı Hak ne diyor bak, Resûl-i Ekrem'ine: /"Bütün serâiri kalbin ihata etse, yine, Danış sahabene dünyâyâ âid işler için; /Rahim ol onlara... /Sen, çünkü rûh-i rahmetsin. /Hatâ ederseler aldırma, affet, ihsan et;/ Sonunda hepsi için iltimâs-ı gufran et./ Verip karârı da azm eyledin mi.../ Durmıyarak Cenâb-ı Hakk'a tevekkül edip yol almaya bak." V.K./278

Ö +Y ([YF-] [-k+ş])

Ne devâirde hükümet, ne ahâlîde bir iş[var]! S.K./308

Ö +Y ([YF-] -k+ş) +E

—Abdi. V.K./570

Ö +Y ([YF-] [-k+ş])

Dördüncü kısmın efradı. V.K./558

Ö +Y (T[YF-(YT+[YF-] [-k+ş])

"Alın gözüm buna derler..." sadâsı her yandan. B./20

Ö +Y (TYF- (DT+N +Csi+DT +YF-)-k+ş)

Buluttan coşup gelen yağmur, O sakbeden uzanıp bir sicim gibi aşağı, Zavallı keşkülü baktım yavaşça kamçılıyor. K.N./25

Ö +Y (TYF- (DT+YF-) -k+ş)+E +DTaç

Tevekkül öyle yaman bir şiâr-ı îmandı, /Ki kahramân-ı fezâil denilse şayandı. V.K./263

Ö +Y (TYF- (ZT +N +YF-) -k+ş)

Herif ağaçta iken bir iniltidir, işitir... V.K./311

Ö +Y (TYF-(ŞT +YF-) -k+ş)

Birinci zümreyi teşkil eden zavallı avam, /Bıraksalar edecek tatlı uykusunda devam. V.K./529

Ö +Y (TYF-(ZT +N +YF-) -k+ş)

Şu zübbeler de, bugün, aynı ruhu gösterdi. V.K./548

Ö +Y (TYF-([N] +YF- -k+ş) + E +DT +Naç

Herif düşünmeye başlar eder de hâle nazar: "Cenâb-ı Hak ne kadar merhametli, görmeli ki: Açım! demekle amel-mânde bir topal tilki, Ayağna gönderiyor rızkın en mükemmeli... O hâlde çekmeli insan çalışmadan elini. Değer mi koşmaya akşam, sabah, yalan dünya? Dolaşmıyan dolaşandan akıllı... Gördün ya: Horul horul uyuyor kahbe tilki, senden tok! Tevekkül etmeli öyleyse şimdiden tezi yok. Yazık bu âna kadar çektiğim sıkıntılara!..." V.K./318

Ö +Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş) +Ü

Murâd-ı Evvel'i koynunda saklıyan toprak, Kimin ayakları altında inliyor, hele bak! V.K./634

Ö +Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş) +HT +Csi +ZT

Murâd-ı Evvel'i sırtında gezdiren tepeler, Nasıl rükû ediyor Ferdinand'a, bak, bu sefer! V.K./579

Ö +Y (TYF-(GT +YF- -k+ş) +KrşC

Sun'undaki esrâra teâlî bize memnû' /Olmaz mı, ridâ-pûş dururken daha masnû'? T.Y.F/9

Ö +Y (TYF-(KT +YF-)-k+ş)

Yâ Rab, bu nasıl âlem-i lebrîz-i garâib! T.Y.F/17

Ö +Y (TYF-(ST +KT +YF- -k+ş)

Bu hâle karşı tahammül hakîkaten pek zor. V.K./367

Ö +Y (TYF-(VT +Ü +DT +YF-) -k+ş) E +DTaç

*O, Yıldırım gibi sâhib-kıranlarm, ebedî Sadâ-yı kahırî fezasında çınlıyan vâdî,
Bir inkılâb ile, yâ Rab, nasıl harâb olmuş? Ki çırpınıp duruyor her taşında bin
baykuş! V.K./633*

Ö +Y (TYF-(YöT +N +YF-) -k+ş)

*Halîfe, Hazret-i Serdâr'a "Nerdedir ordu? Ne yaptınız? Yapacak şey nedir?"
deyip sordu. V.K./246*

Ö +Y (TYF-(YT +YF-) -k+ş) +H

Haç Kâ'be'nin alnında görünsün mü, İlâhî? V.K./704

Ö +Y (YF-)-k+ş) +E +Csi

Çalışmanın o kadar feyzi var ki: Hayrettir! V.K./412

Ö +Y (YF- -k+ş)

Duyulan nağme-i hürriyyet onun son nefesi! S.K./274

Ö +Y (YF- -k+ş)

-Kim yaşasın? S.K./305

Ö +Y (YF- -k+ş)

*Mütefennin tanılan üç kişinin kıymeti de, /Münhasır anlamadan, dinlemeden
taklide. S.K./390*

Ö +Y (YF- -k+ş)

Bu hiç görülmüş mü? V.K./268

Ö +Y (YF- -k+ş)

Batak da, bit de o murdar atâletinden hep! V.K./350

Ö +Y (YF- -k+ş)

Akdeniz'le Şab denizi bitişti. V.K./363

Ö +Y (YF- -k+ş)

Harîmi şer'-i mübînin ahır değil... V.K./368

Ö +Y (YF- -k+ş)

O ihtiyâç ise: Milletçe bir fedâkârlık. V.K./401

Ö +Y (YF- -k+ş)

Onun da çâresi elbirliğiyle gayrettir. V.K./411

Ö +Y (YF- -k+ş)

Sizin felâketiniz: Tarumar olan "vahdet". V.K./487

Ö +Y (YF- -k+ş)

Fransız'ın nesi var? V.K./549

Ö +Y (YF- -k+ş)

—Bu kanlı perde nedir? V.K./609

Ö +Y (YF- -k+ş)

Nârın yetişir... V.K./695

Ö +Y (YF- -k+ş)

-Vapur yanaştı mı? İ.A.F.Y./1

Ö +Y (YF- -k+ş)

— Şu atılmış verev kemer iyi mi? İ.A.F.Y./78

Ö +Y (YF- -k+ş)

-Ayıp nedir? İ.A.F.Y./137

Ö +Y (YF- -k+ş)

-Asıl bu, yok gibi varlık değil mi maskaralık? İ.A.F.Y./187

Ö +Y (YF- -k+ş)

İmansız olan paslı yürek sînede yüküdür! T.Y.F/52

Ö +Y (YF- -k+ş) + CSE

Bunu bir lâhza unutmak ebedî haybettir. S.K./336

Ö +Y (YF- -k+ş) +E

Buna bir çâre yok mu? V.K./356

Ö +Y (YF- -k+ş) +E

Hikâye hâlimizin aynıdır, değil mi? V.K./407

Ö +Y (YF- -k+ş) +E

—Ne var ki? V.K./567

Ö +Y (YF- -k+ş) +H

Kur'an ayakaltında sürünsün mü, İlâhî? V.K./702

Ö +Y (YF- -k+ş) +N

Zevi'l-ukül arasından seçilme bir hey'et Düşündü: Milleti i'lâya çâre hangisidir? V.K./416

Ö +Y (YF- -k+ş) +ST

Şimale doğru bütün Pirzerin, İpek, Yakova, Fezâ-yı mahşere dönmüş girîv-i matemden... V.K./644

Ö +Y (YF- -k+ş) +Yaç

Yapan da kim? Adı Osmanlı ruhu Yunanlı, Bu işte en mütehasşıs bölük bölük kanlı! V.K./671

Ö +Y (YF- -k+ş) +ZT

Zavallı çırpınıyor boyladıkça hüsrânı... V.K./339

Ö +Y (YF- -k+ş)+E

Şadırvanın, körü altında saklayan, sapağı Delinmemiş mi? K.N./24

Ö +Y (YF- -k+ş)+E

— Kemer gözüktü hele... İ.A.F.Y./181

Ö +Y (YF- -k+ş)+KrT

Milletin öz evlâdı, /Yabancıdan daha düşman kesildi birbirine! İ.A.F.Y./178

Ö +Y (YF- -k+ş)+N

-Şu karşılıklı binalar düşündürür mü seni? İ.A.F.Y./162

Ö +Y (YF- -k+ş)+N +ZT

-Zaman bilir onu artık. İ.A.F.Y./180

Ö +Y (YF- -k+ş)+SC

-Zavallı saklanıyor: hâli görmek istemiyor! İ.A.F.Y./183

Ö +Y (YF- -k+ş)+ZT

Ebû Ubeyde hemen koştu almasıyle haber. V.K./245

Ö +Y (YF_+E+_YF)- -k+ş)

Aduvve karşı cehennem kusan mehîb efvâh; /Omuzlarında savâik yatan sehâb-ı sipâh; Uyûn-i hırsa aman vermiyen ridâ-yı medîd:/ Kovuklarında yanardağ duran husûn-i hadîd;/ Refah içinde ömür sürmeler, meserretler; /Huzûr-i hâtıra makrun büyük sa'âdetler;/ Teeyyüd etmiş emeller, nüfuzlar, şanlar;/

Küçülmiyen azametler, sürekli ümranlar.../ Eder netîcede sa'yin tecessümünde karâr. V.K./140

Ö +Y(YF- -k+ş)

Bu kemik külçesinin dinlenecek bir ciheti /Yoktu. HA./21

Ö +Y(YF- -k+ş)+ SC

-Siz soyunuz, yok hâlim! HA./19

Ö +Y([YF-] [-k+ş])

-Ömrü olan.[yaşasın] S.K./306

Ö +Y([YF-] [-k+ş])

Şeref mi, şan mı, şehâmet mi,din mi, îman mı? V.K./170

Ö +Y([YF-] [-k+ş])

Vatan mı, hiss-i hamîyyet mi, hak mı, vicdan mı? V.K./171

Ö +Y([YF-] [-k+ş])

Mezar mı, türbe mi, ecdadının kemikleri mi? V.K./172

Ö +Y([YF-] [-k+ş])

Salibi sineye çekmiş mesâcidin biri mi? V.K./173

Ö +Y(TYF-(HT +[YF]-)(-k+ş)

Yazık(dileği), günâhı nedir, bilmeyen şu mahkûma!(olsun.) K/50

Ö +Y(TYF-(ST +YF-) -k+ş)

Hayâl o manzaranın dehşetinden ürperiyor. V.K./84

Ö +Y(YF- -k+ş)

Bütün şu'ûn-i avâlim tecelliyâtı onun. V.K./2

Ö +Y(YF- -k+ş)

Cihan şu gördüğümüz kütleden ibaret mi? V.K./75

Ö +Y(YF- -k+ş)

Hayâtı hak tanıyanlar yorulmuyor... V.K./109

Ö +Y(YF- -k+ş)

Sürünmek istediğin şey! V.K./153

Ö +Y(YF- -k+ş)

Deden ne türlü yaşarmış... V.K./187

Ö +Y(YF- -k+ş) +YT

Sükûn tasavvuru kabil mi bu'd-i mutlakta? V.K./55

Ö +Y(YF- -k+ş)+ ZT +N

*Bu gayenin, bu hayâlin ümîd-i idrâki,/ Dolaştırır gece gündüz o rûh-i çâlâki.
V.K./115*

Ö +Y(YF- -k+ş)+ ZT

Çocuğun hâli fenâlaştı şu son günlerde. HA./2

Ö +Y(YF- -k+ş)+E

Bu ilk sahîfe müebbed zalâm içinde yine! V.K./21

Ö +Y(YF- -k+ş)+E +SC

Zaman da sa'ye çıkar: Çünkü hep onunla yürür. V.K./18

Ö +Y(YF- -k+ş)+E +Yaç.C.

*O sayedir ki: Yayıldıkça nuru eb'âda, Hayât ışıkları başlar sarây-ı mînâda.
V.K./39*

Ö + Y(YF- -k+ş)+E+YT

Zorun: Gebermemek ancak "ölümlü dünyâ" da! V.K./167

Ö + Y(YF--k+ş)

Serâpâ mülk-i Osmânî müeyyed taht-gâhındır. İS./12

Ö+ Csi +Y(YF--k+ş)

Bunların hepsi emîn ol ki cehâlettendir. K.İ./102

Ö+ E +Y (TYF-(İİT +YF-)-k+ş)

Bu intihar, öteden, üç yüz elli milyonluk, /Zavallı Alem-i İslâm için elim olacak! V.K./461

Ö+ E +Y(TYF-(GT+YF-)-k+ş)

O fakat sizce büyük bir şey mi? K.İ./35

Ö+ E+Y (YF- -k+ş)

Eskiden kalma bu söz, sanki o cansız beyinin, /Doğmadan rahmet-i Mevlâ'ya göçüp gittiğinin, /Dest-i kudretle yazılmış ezelî hâtırası! S.K./112

Ö+ H+ Y(YF--k+ş)

-Sen imam, saçmalıyorsun... K.İ./44

Ö+ Y ([YF-] [-k+ş])

Ne bir ekmek yedirir iş: ne de ekmek parası. [var] S.K./91

Ö+ Y ([YF-] [k+ş])+ Yaç.C

Nümâyan cebhesinden Sadr-ı İslâm'ın meâlîsi:[şöyledir:] /O sadrın feyz-i enfâsiyle gûyâ bir yığın ahcâr, /Kıyâm etmiş de, yükselmiş de bir timsâl-i nûr olmuş. F.C./8

Ö+ Y ([YF-][-k+ş]) +Öaç.C.

Bir tebliğ... Size âid sizi tahlîs edecek say-i belîğ. S.K./447

Ö+ Y ([YF-][-k+ş]) +ST

Ne bir yaşındaki ma'sûm için beşikte hayat; Ne seksenindeki mazlum için eşikte necat [var]: O, baltalarla kesiktir; bu, süngülerle delik... V.K./646

Ö+ Y (TYF- (AS +YF-)-k+ş)

"Müslümanlık" denilen rûh-i İlâhî, arasak, /"Müslümanız" diyen insan yığınınından ne uzak! S.K./418

Ö+ Y (TYF-(VsT+YF-)-k+ş)

Âlâm-ı hayâtın iki kat büktüğü ecsâd /Feyzindeki te'sîr ile âsûde revandır. B./4

Ö+ Y (TYF-([N]+YF-)-k+ş)+ İhT + E +Naç.C.

Mütefekkirleriniz [şunu] anlamıyorlar sanırım, Ki çemenzâr-ı terakkide atılmış her adım, /Değişir büsbütün, akvama, cemâ'âte göre; /Başka bir kavmin izinden yürümek, çok kere; /Âdeta mühlik olur; sonra ne var, her millet;/Gözetir seyr-i tekâmülde birer ayrı cihet. S.K./409

Ö+ Y (TYF-(DT +VsT +YF-)-k+ş)

Devr-i fetrette kalan, hem de asırlarca kalan; /Vahşetin, gılzetin a'mâkına daldıkça dalan; /Gömerek dipdiri evlâdını kum çöllerine, /Bunda bir neşve duyan hiss-i nedamet yerine! Önce dağdan getirip yonttuğu taş parçasını, /Sonra halik tanıyan bir sürü vahşî yığını; /Nasıl olmuş da, otuz yılda otuz bin senelik /Bir terakki ile dünyâya kesilmiş mâlik? S.K./421

Ö+ Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş)

O mükedder, elîm çehre bütün Kesif bir bulut altında perde-pûş-i melal... K.N./7

Ö+ Y (TYF-(GC+YT +YF-) -k+ş)

Ağniyâ, zannederim, sizde de az çok olacak... S.K./136

Ö+ Y (TYF-(YF- -k+ş)+ E +Yaç.C.

Tek kıvılcım kabarıp öyle cehennem kustu: /Ki hemen kol kol olup sardı bütün bir yurdu. Ü.B.K.D./5

Ö+ Y (YF- -k+ş)

Muhiti hep mütevâlî leyâl-i dûrâ-dûr... K.N./4

Ö+ Y (YF- -k+ş)

Nasıl hakikat-i yeldâ? K.N./9

Ö+ Y (YF- -k+ş) + GT

Bu ses, bu manzara gayet hazin gelirdi bana. K.N./3

Ö+ Y (YF- -k+ş)+ E + Yaç.C.

O ne yangın ki: Ocak kalmadı söndürmediği! Ü.B.K.D./6

Ö+ Y (YF- -k+ş)+ E + Yaç.C.

O ne tûfan ki: Yakıp yıktı bütün vâdîyi! Ü.B.K.D./7

Ö+ Y (YF- -k+ş)+ E +Öaç.C.

Yalınız bir kuru çöl var ki, ne sorsan: Hâmûş! Ü.B.K.D./9

Ö+ Y(TYF-(DT +YF-)-k+ş)

Bu bî-nihâye avâlim idaresiz yürümez... V.K./65

Ö+ Y(TYF-(ZT +N +YF--k+ş) +DT

Gölgesinden bile korkup bağırان bir ödleK /Otuz üç yıl bizi korkuttu "şeriat!" diyerek. K.İ./99

Ö+ Y(YF- -k+ş

Bizim Şark'ın da, Böyle daldırma olur... S.K./8

Ö+ Y(YF- -k+ş) +E

Hasbihâl etmek için başka adam yok ki... K.İ./111

Ö+ Y(YF- -k+ş)+ E + YT +ZT

Sayısız medrese var gerçi Buhârâ'da bugün... S.K./163

Ö+ Y(YF- -k+ş)+ ZT

Gönderenler ne peşîmân oluyorlar şimdi! S.K./143

Ö+ Y(YF- -k+ş)+E+ Öaç.C.

Bir cemâat ki: Nihayet ona gelmez de iyi, /Ağacın hey'et-i mecmuası, yâhud çiçeği, /Ta gider, sîne-i milletten urup hâke serer; /Milletin kendi olur işte o baltayla heder! S.K./441

Ö+ Y(YF--k+ş)

Beyimin şimdiki haysiyyet-i mevhûmesine /Diyecek yok... K.İ./42

Ö+ Y(YF--k+ş)

Beni ısrâr ile da'vetteki maksad bu mudur? K.İ./46

Ö+ Y(YF--k+ş) +CSE

Bu yenir herze midir? K.İ./76

Ö+ Y(YF--k+ş) +ZT +DT

-Haremin geldi demin ağılıyarak sızlıyarak... K.İ./47

Ö+ Y(YF--k+ş)+E +SC

Sen duâ et ki "şer'ât" demiyor evde karın! K.İ./81

Ö+ Y(YF--k+ş)+GT

Tek kadın çok sana emsâl olan erkekler için. K.İ./79

Ö+ Y(YF--k+ş)+YT

Hangi bir seyyie yok defter-i a'mâlinde? K.İ./71

Ö+AS+Y(YF- - k+ş)

*Yalnız iç kapının üstüne yükseltileni, /-Mutlaka medhali göstermek için olmalı
ki- Bir siyak üzre atılmış, sıralanmış öteki / Kubbelerden daha yüksek, daha
vâsi' duruyor. S.K./40*

Ö+AS+Y(YF--k+ş)

Umûmen ahlâk, -"Pek bozuk" az gelecek- namütenahi düşkün! S.K./155

Ö+Csi +Y (TYF-(ST +YF-)-k+ş) + N

Medenî Avrupa, bilmem, niye görmezdi bunu? S.K./117

Ö+E + Y(YF- -k+ş) + E+ Öaç.C.

*Bu kütle işte bizim kâinatımızdır ki: — Kuşatmasıyle beraber nazarda eflâki —
Hududu çevriliyor kehkeşan nitâkiyle. V.K./58*

Ö+E +AS +Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş)

*Şu, göğsü baltaların en körüyle parçalanan, Şu, beyni taşların altında uğrayıp
kafadan, Karın, çamurların üstünde, inleyen canlar; Şu, bir yığın kömür
olmuş, kül olmuş insanlar; Ki gazlı bezle, o olmazsa, yağlı katranla Yakıldı
Bulgar'a şâyeste bir soğuk kanla; "Salibe secdeye varmak Huda'ya isyandır."
Deyip Huda'sına kurbân olan şehîdandır. V.K./616*

Ö+E +Öaç +Y (YF- -k+ş)

*Sarayiçi'ndeki bîçareler ki hepsi kadın... Kenara vurmuş olan kısmıdır bu
ecsâdm! V.K./598*

Ö+E +Y (KT +YF-)-k+ş) +E

Git!" demek, hem, düşünürsek ne büyük bir züldür! HA./32

Ö+E +Y(TYF-(DT +ÇıT +YF-) -k+ş)+YöT

Zavallılar, hani, bir ân içinde bin kerre, /Kaçıp ikinci takımdan koşar birincilere. V.K./108

Ö+E +Y(TYF-(YT+YF-) -k+ş) +Csi

Görenek hem yalnız Çin'de mi salgın; nerde! S.K./181

Ö+E +Y+(YF- -k+ş)+Csi

Bir müşirlik mi var? Allâhu veliyyü't-tevfîk! S.K./97

Ö+E+ Y(TYF-(ZT+DT+YF-) -k+ş)+YT

Ben artık kalınca âzâde, /Ne âşıkâne koşardım hasırlar üstünde! F.C./23

Ö+E+Y (YF- -k+ş)

Sarıklarından asılmışların hesabı mı var? V.K./619

Ö+Öaç +Y (YF- -k+ş)

Kader: Şeraiti mevcûd olup da meydanda, /Zuhura gelmesidir mümkünâtm a'yânda. V.K./237

Ö+Y ([YF-] [-k+ş])

-Şu sağ taraftaki? İ.A.F.Y./164

Ö+Y (TYF- (N+HT +YF-)-k+ş)

Bütün evâmire i'lân-ı harb eden şu sefih, /Mükellefiyyeti Allah'a eyliyor tevcih! V.K./228

Ö+Y (TYF-(DT +N +YF-) -k+ş) +ZT

Bir ihtiyar yalnız dinleyip bidayette; "Mahalle mektebi lâzım!" demiş,

nihayette. V.K./418

Ö+Y (TYF-(DT +YF-) -k+ş)

Tevekkül öyle tahakküm demek mi Yezdan'a? V.K./225

Ö+Y (TYF-(DT+YF-) - k+ş)+N

Göğsü imanlı beş on tane fedaî gelerek, /Dediler: "Sen ne basarsan, onu tevzî edecek /Vâsitan işte biziz: korkulacak şey yoktur./ Para lazımsa da bildir ki verenler bulunur." S.K./129

Ö+Y (TYF-(N +YF-)-k+ş) +E +YT

Gömülmek istemiyenler boyunca hüsrana; Nifakı gömmeli artık mezâr-ı nisyâna. V.K./477

Ö+Y (TYF-(N+ YF-)-k+ş)+E+Csi

Alev saçaklara sarsın mı, yâ ibâd-Allah? V.K./512

Ö+Y (TYF-(YT +Ü +YF-)-k+ş)+BnT

Belinde seyf-i "sadâkat", elinde bir kamçı, Ferik nişanları altında gördüğüm umacı, Ziyâ-yı bedr-i münîrin içinde, yâ Rabbi, Dururdu sîne-i îmâna girmiş ukde gibi! İS./58

Ö+Y (TYF-(YT +YF-) -k+ş) + E +H

Şu, haş kazılmak için alnı parça parça olan; Şu, vaftiz etmek için buzlu gölde dondurulan Zavallılarla soğuklarda titreşen eytâm; Şu, süngülerle aranmış delik deşik erhâm; Şu, na'sı kanlı çarıklarla çiğnenen kızlar; Şu, hanedanı sönenler; şu hânümansızlar; Şu ümmehât-ı perişan; şu derbeder evlâd; Şu, saç yolan ninecikler; şu inleyen ecdâd; Şu, bombalarla çöken kubbeler derûnundan; Kemik sütunları hâlinde fışkıran ecsâd; Şu kül yığınları altında saklı gövdeleri Tavaf eden, o yürekler dayanmıyan feryâd; Tiyatrolarda görülmez, değil mi, nazlı beyim? V.K./675

Ö+Y (TYF-(ZT +YT +YF-) -k+ş)

Sen şimdi doğru kahveye gir! V.K./207

Ö+Y (TYF-(ZT+YF-) -k+ş) +N

Eteklerinde zığın saklı bildiğin orman,/ Bugün barındıramaz hâle geldi bir tavşan! İ.A.F.Y./18

Ö+Y (YF- -k+ş)

Yükün hafifledi... V.K./206

Ö+Y (YF- -k+ş)

Onun hazîne-i in'âmı kendi veznendir! V.K./211

Ö+Y (YF- -k+ş)

Biraz da saygı gerektir... V.K./221

Ö+Y (YF- -k+ş)

Ekilmeden biçilen tarla nerde var? V.K./232

Ö+Y (YF- -k+ş)

Vatan muhabbeti, millet yolunda bezl-i hayât; /Hülâsa, aile hissiyle cümle hissiyyât; /Mukaddesatı için çırpınan yürekte olur. V.K./450

Ö+Y (YF- -k+ş)

Herif: Vatan-ber-dûş! V.K./453

Ö+Y (YF- -k+ş)

Reîs-i ailenin intiharı: Çılgınlık! V.K./471

Ö+Y (YF- -k+ş)

Bizim de hâlimiz aynıyle köylünün hâli! V.K./524

Ö+Y (YF- -k+ş)

" Ya Bulgar ol, ya geber!" sâde hâinin dediği... V.K./617

Ö+Y (YF- -k+ş)

Müstakbel için sîne-i millette emel yok! V.K./698

Ö+Y (YF- -k+ş)

Şurda üç beş günü var... HA./30

Ö+Y (YF- -k+ş)

Bu koğulmaktır. HA./45

Ö+Y (YF- -k+ş) + Csi

Kader ferâiz-i îmâna dâhil... Âmenna... V.K./235

Ö+Y (YF- -k+ş) + YöT +N +E +Naç

"Mukaddes ordu"yu te'yîd eden bu azgınlar Saçıp savurdular etrafa öyle yangınlar: Ki uğradıkları yerlerde tütüyor bir ocak... V.K./672

Ö+Y (YF- -k+ş) +E

-Yeter!Hastanın çehresi meydanda ya! HA./27

Ö+Y (YF- -k+ş) +H

Bu duygusuzluğa bir çâre yok mu, Allah'ım? V.K./519

Ö+Y (YF- -k+ş) +KT

Hezimetin sonu ölmek değildir elbette. V.K./413

Ö+Y (YF- -k+ş) +ŞC

Ölüm kolay... Diyebilsek sonunda: "'Kurtulduk!" V.K./460

Ö+Y (YF- -k+ş)+Csi

Hamâkatin aşıyor hadd-i i'tidâli, yeter! V.K./231

Ö+Y (YF- -k+ş)+E

Hudâ vekîl-i umurun değil mi? V.K./209

Ö+Y (YF- -k+ş)+E +Yaç

—Sıkılmak, eski adamlarda nadiren görülen /Bir ibtilâya denirmiş ki, şimdi geçti? İ.A.F.Y./97

Ö+Y (YF- -k+ş)+N

Avlunun sâha-i üryanına bin sâye-i nûr /Döşeyen bunca kemerlerle sütunlarda vakur /Bir tenazur yoruyor görmek için irkileni. S.K./ 39

Ö+Y (YF- -k+ş)+ZT +DT

Çoluk, çocuk sürünürmüş sonunda aç kalarak... V.K./208

Ö+Y(TYF-(DT+YF-) -k+ş)

Bu giden kafileden birçoğu cidden tahsil /Ederek döndü. S.K./141

Ö+Y([YF-] -k+ş)

Okunandan ne haber?[var] S.K./164

Ö+Y(TYF- (ÇıT+DT+ Csi+YF-) -k+ş)

"Böyle gördük dedemizden" sesi milyonlarca /Kafadan aynı tehevürle bakarsın, çıkıyor! S.K./179

Ö+Y(TYF-(KrşT+HT +YF-) -k+ş)+DT

Şu pek sakın duran dîvâr, Asırlar geçti hâlâ bâtulın pîş-i hücûmunda, /Göğüs germektedir, bir kerre olsun olmadan bîzâr. F.C./10

Ö+Y(TYF-(BnT+YF-) -k+ş)+Ü

Bembeyaz lihye-i pâkiyle, beyaz destarı, / O mehîb alnı, o pek munis olan didârı, /Her taraftan kuşatıp, bedri saran hâle gibi, / Ne şehâmet, ne melâhat veriyor, yâ Rabbi! S.K./72

Ö+Y(TYF-(DC+YF-)-k+ş)

Bu güher-pârenin eb'âd-ı semavîsinde, /Yorulan dîdelerin hâke neden insin de,/Levse dalsın yeniden? S.K./17

Ö+Y(TYF-(DT +VsT+N+YF-)-k+ş)

O, bunca yıl çalışıp alnının teriyle seni /Nasıl büyüttü?K/21

Ö+Y(TYF-(DT +YF-)-k+ş) + DTaç

Muzaffer ordusu hakkıyla intikam alıyor: /Çoluk, çocuk, kadın, erkek, ne bulsa parçalıyor. V.K./585

Ö+Y(TYF-(DT+YT+YF-)-k+ş)

Hücûm-i mihnet-i peyderpeyiyle dünyanın, /Hayâtı bir yığın âlâm olan zavallı kadın, /Hasırdan örtüsü dûşunda hufreden indi... H/29

Ö+Y(TYF-(E+ZT+YF-)-k+ş)

Enîn-i ruhu da artık müebbeden dindi. H/30

Ö+Y(TYF-(HT +YF-)-k+ş)+YöT

Nasılsa bedrin o akşam nıgah-ı simini, Tarassud etmek için sanki evlerin içini; Dikildi safha-i mînâda semt-i re'simize. İS./26

Ö+Y(TYF-(YF-) -k-ş) +E +Yaç.C

O revzenler, nazarlardan nihan dîdâra müstağrak,/ Birer gözdür ki sıyrılmış önünden perde-i esrâr. F.C./4

Ö+Y(YF - - k+ş)+E +Yaç

Bu bir ayaklı sefâlet ki yalnayak, baş açık: K/43

Ö+Y(YF - -k+ş)+ZT

Benim de yandı içim anlayınca derdinizi... K/19

Ö+Y(YF- -(k+ş))

-Sübek kadar yüzü hütdağı kesildi! H/9

Ö+Y(YF- -k+ş)

Bu bir hamal küfesiymiş... K./7

Ö+Y(YF- -k+ş)

Sufûf ayakta müselsel cibâl-i velveledâr gibiydi. F.C./26

Ö+Y(YF- -k+ş)

Herkesin hissi bir olmaz. S.K./2

Ö+Y(YF- -k+ş)

*Yüce dağlar gibi, âfâka döşerken sâye, /O, bekadan daha câzib kesilen,
âbideye, /Bir nazar, zevk-i bedî'îni yeter tatmine... S.K./20*

Ö+Y(YF- -k+ş)

Müslüman unsuru gayet geri, gayet cahil. S.K./177

Ö+Y(YF- -k+ş) +E

Bu perde bitti mi? H/32

Ö+Y(YF- -k+ş)+ Csi

*"Gönül incitme de keyfin neyi isterse becer!" Urefâ mesleği: a'lâ, hem ucuz,
hem de şeker! S.K./172*

Ö+Y(YF--k+ş) +E+ Yaç.C.

*Bu neden? Çünkü nikâhın sonu ergeç boşamak; /Yahud akşamki gelenler gibi
hırgür yaşamak! K.İ./107*

Ö+Y+(YF- -k+ş)+E+Yaç.C.

*Vükelâ neydi ya? Curnalcı, müzevvir, âdî; / Ne Huda korkusu bilmiş, ne
utanmış ebedî, /Güç okur, hiç yazamaz bir sürü hırsız çetesi... S.K./101*

5.1.6. Özne Açıklayıcılarıyla Başlayan Cümleler

Öaç + [Ö] + Y (YF-[-k+ş])

Her ne işitsen [o] yanlıştır. S.K./236

Öaç + Ö + Y (YF- -k+ş)

İlmi tazyik ile ta'lîm, o da bir istibdâd... S.K./312

Öaç + Ö+Y(YF- - k+ş)

Hiç o gitsin de dönüp bakmayarak arkasına, /Nâsın efkârı -ki efkâr-ı umûmiyye odur- /Gitmesin kendi yolundan... Bu nasıl kabil olur? S.K./382

Öaç +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Sıkıntısız mütefennin, üzüntüsüz âlim, [o]Ne tatlı şey! V.K./355

Öaç +[Ö] +Y (YF- -k+ş) +E +ST

Yıkılsa arş-ı hükümet, tıkılsa kabre vatan, 'Vazifesinde değil: Çünkü "hepsi Allah'tan!" V.K./531

Öaç +[Ö]+ Y (YF- -k+ş)+Yaç.C.

Galeyan geldi mi, mantık savuşurmuş...[Bu] Doğru: /Vardı aklından o gün her kim gördümse zoru. S.K./287

Öaç +Ö+Y(YF- -k+ş)

Şark-ı Aksâ'dan alın, Mağrib-i Aksâ'ya kadar, /Müslüman yurdunu baştan başa kaç devrim var! S.K./77

Öaç + Ö + Y(YF-)-k+ş) + YT

Kahveler, nargileler, enfiyeler, şerbetler, Ruhu lebrîz-i safa eyleyecek sohbetler, Hepsi mebzul idi mecliste. K.İ./4

Öaç +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Heycâ-yi maişetteki feryâd-ı mehîbin /Dünyâda biraz dindiği an varsa [o] bu

andır. B./6

Öaç +Ö+ Y(YF--k+ş)

İki evlense ne varmış... K.İ./75

Öaç +Y(YF- -k+ş)+Ö

Zaman zaman görülen âhiret kılık diyar; /Cenazeden o kadar farkı olmayan canlar; /Damarda seyri belirsiz, irinleşen kanlar; /Sürünmeler; geberip gitmeler; rezaletler; /Nasibi girye-i hüsrân olan nedametler; /Harâb olan azamet, tarumar olan ikbâl; /Sukût-i rûh-i umûmî, sukût-i istiklâl; /Dilencilikle yaşar derbeder hükümetler; /Esâretiyle mübâhî zavallı milletler; /Harabeler, çamur evler, çamurdan insanlar; /Ekilmemiş koca yerler, biçilmiş ormanlar; /Durur sular, dere olmuş helâ-yı câriler; /Isıtmalar, tifolar, türlü mevt-i sârilere; /Hurafeler, üfürükler, düğüm düğüm bağlar; /Mezar mezar dolaşır hasta baktıran sağlar... /Atâletin o mülevves teressübâtı bütün! V.K./141

Öaç.C +[Ö]+ Y (YF- -k+ş) +E

Zavallının yüzü yok cehle,[bu] anlaşılmadı mı? V.K./432

Öaç.C +[Ö]+ Y(YF- -k+ş) +Csi

Karı dövmüş, boşamış... "Emr-i İlâhî" ne denir! K.İ./101

Öaç.C +Ö + +E +Y ([YF-]-k+ş))

— Hangi kanlı perde, şu mu?[Nedir?] V.K./610

Öaç.C. +[Ö] +Y(YF- -k+ş)

Çok şedâid iktihâm etmek gerektir, [O]doğrudur... D./14

Öaç.C. +[Ö] +Y(YF- -k+ş) +E

Bir da'vet, /Yetmiyor, öyle mi? K.İ./32

Öaç.C+[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Görmedim bir kişi, tek bir kişi meydanda... Garîb! Ü.B.K.D./37

Öaç+ [Ö] +Y (YF- -k+ş)

Kim ne söyleirse,[o] hemen el vurup alkışlanacak... S.K./303

Öaç+[Ö]+Y(TYF-(ZT +YF-) -k+ş)

Her ne sorarsan, [o] hep yok! S.K./93

Öaç+[Ö]+Y(YF- -k+ş)+ N

Kimin kolunda mesâî denen vefalı silâh /Görölmüyorsa, ümîd etmesin sonunda felah. V.K./120

Öaç+[Ö]+Y+(TYF-(GT+ YF-) -k+ş)+Ü+Csi

Nerde bir maskara sivrিলse,[o] hayâsızlara pîr, / Haydi Mabeyn-i Hümâyûn'a Ya bâlâ, ya vezîr! S.K./89

Öaç+E +Ö +Y(YF- - k+ş)

Şu, sütunlar ana divârına bağlanmak için, /Ara yerlerden atılmış müteaddid kemerin /Konarak sırtına şahin gibi durmakta olan / Kubbeler yok mu ya? Onlar buna vermez meydan. S.K./51

ÖaçC +[Ö]+Y(YF- -k+ş)

Birazdan oynayacak hepsi bunların,[bu]ne iyi! K/47

5.1.7. Tümleçlerle Başlayan Cümleler

[N] +Y (TYF-(ST +YF-) -k+ş)

-Nasıl kapatmalı? İ.A.F.Y./65

[N]+Y (YF- -k+ş) +Ö

Öyle yaratmış Yaradan. S.K./440

[YT] +Ö + Y (TYF-(YF- -k+ş) + E + Öaç.C

Rûh-i edyânı görür, hikmet-i Kur'ân'ı bilir /Ulemâ var ki Huzurunda bugün Garp eğilir. S.K./215

[YT] +Ö +Y (YF- -k+ş)

—Epeyce kahve de var... İ.A.F.Y./157

AC.+Öaç +E +Ö + Y (TYF-(DT +YF-)-k+ş) +E+DTaç

— Ne oldu bilmiyorum şimdi, sağ değil sanırım/ — Kumar, şenâ'atin aksamı, irtikâb, içki... /Hülâsa defter-i a'mâli öyle kapkara ki: /Yanında leyl-i cehennem, sabâh-ı cennettir! V.K./545

AS+Y (YF- -k+ş) +Ö

Ferdalara kaldıksa eğer... Nerde o ferda? V.K./692

ÇıT +Y (YF- -k+ş)

İçinde leş taşıyan sineden ne hayr umulur? V.K./451

ÇıT +Y (YF- -k+ş)+ Ö

O mevce mevce uzanmış duran hazâirden, /Duyuldu vurduğu binlerce sinenin birden! V.K./484

ÇıT +ZT +Ö +Y (YF- -k+ş)

Senden daha bir emr-i sükûn inmeyecek mi? T.Y.F/37

DC + Ö +Y(TYF-(ÇıT +YF-) -k+ş)

Nasıl olmuş da o fâzıl medeniyyet, o kemâl, /Böyle bir kavmin içinden doğuvermiş derhâl? S.K./422

DC +Ö + Y (YF- -k+ş) +N

Durmasın sonra kazan kaldıradursun ordu, /Düşmanın safları çiğner bu mukaddes yurdu. S.K./361

DC +Y(YF- -k+ş) +Ö

Nasıl olmuş da zuhur eyleyebilmiş Sıddîk! S.K./423

DC +Y(YF- -k+ş)+ KT +Ö

Gerek hücumu geçilsin, gerek müdâfa'aya /Müsellâh olmalı mutlak giren münâza'aya. V.K./121

DC+ N +Y (YF- -k+ş) + Ö

Bu Arabmış, bu Acemmiş, bu Tatarmış, demedim, /Müslüman unsurunun hepsini gördüm kendim. S.K./431

DT + Ö + Y (YF- -k+ş)

Arnavutlukla, Araplıkla bu millet yürümez... S.K./337

DT + Öaç + [Ö] + Y (YF- -k+ş)

Dikilip sahile binlerce basiret, imân; /Ne kadar maskaralık varsa [hepsi] kovulmuş kapıdan! S.K./205

DT + Y (YF- -k+ş)+ Ö

İt yetiştirmek için toprağı gayet münbit /Bularak, fuhş ekiyor salma gezen bir sürü it! S.K./318

DT + Y(YF- -k+ş)+ ZT+ DT+Ö

-Kapının perdesini /Açarak girdi o esnâda düzeltip fesini, /Bir uzun boylu çocuk... HA./10

DT +KaT+Ö +Y(YF- -k+ş)

Müessirât-ı tabîatle dâim uğraşarak; /Bütün cihan gibi onlar da istiyor yaşamak. V.K./106

DT +Ö +Y (YF- -k+ş)

-O hâlde kuş gibi sekmek değil midir lâzım? İ.A.F.Y./30

DT +Ö +Y (YF- -k+ş)+ N

Serilip yerlere binlerce şehîdin sarığı, /Silecek miydi en alçak neferin

çizmesini? Ü.B.K.D./33

DT +ÖT + Y(YF- -k+ş) +Ö

Görüp bu cûşiş-i san'atta rûh-i ecdadı, Biraz sıkılmalı şehrin sıkılmaz evlâdı!
İ.A.F.Y./96

DT +Y (YF- -k+ş) +Ö

Öyleyse nedendir bu tefâvüt ara yerde? T.Y.F/64

DT +Y(YF--k+ş)+Ö+Yöt

Son sınıftan iki vicdanlı refîkin koluna /Dayanıp çıktı o bîçâre sefâlet yoluna.
HA./64

DT +Yöt +Y(YF--k+ş)+Ö

Atarak arkaya bir lemha-i lebrîz-i elem, /Onu teb'îd edecek paytona yaklaştı
"verem!" HA./65

DT +ZT +Y (YF- -k+ş) +Ö

O hâlde, şimdi bizim hakkımız değil ölmek. V.K./466

DT+ Y (YF- -k+ş)+ Ö

Nehr-i feyzâfeyz-i insâniyyetin âhengine /Uymadan, kâbil değildir düşmemek
bir engine. D./9

DT+ Y(YF- -k+ş)+Ö + N

Diz çöküp mermerin üstünde yalın kat hasıra, /Bekliyor hepsi münâcâtı:
S.K./62

DT+[Ö] +Y (TYF-(+Naç +[N] +YF-) -k+ş)

O hâlde vahdete hâil ne varsa çiğneyiniz... V.K./490

DT+Ö +Y (TYF-(DT +N+YF- -k+ş) +E+Naç.C

O hâlde ben ona tam altı sahne arzedeğim: Ki her birinde değişsin bütün bütün

ahenk; Zemini yeknesak olsun, edası rengâ-renk! V.K./577

DT+Y (YF- -k+ş) +E +Ö

*Pomakların deşilip süngülerle vicdanı; Alınmak isteniyor tâ içinden îmânı!
V.K./613*

GT +H +N +Ö +Y(TYF-(DT +YF-)-k+ş)+ ST +STaç + Ü

*-Bence, doktor, onu siz bir soyarak dinleyiniz; /Hastalık çünkü değil öyle
ehemmiyetsiz, /Sâde bir nezle-i sadriyye mi illet? Nerde! HA./1*

GT +Ö+ Y(YF--k+ş)

Size haltetme düşer... K.İ./38

GT +Y (YF- -k+ş) +Ö

*Bizim çocuklara gelmez ne öyle çifte giden; /Ne böyle Arş'a kadar çifte
sallayan yerden! V.K./441*

HT + [Ö]+Y(YF- -k+ş) +NT+Naç.C.

*Azıcık bilmek için kadrini istiklâlin, /Bakınız çehre-i meş'ûmuna imzihlâlin:
/Yarılıp sanki zemin uğrayıvermiş, yer yer, /Bin sefil ordu ki efradı: Bütün
aileler. /Hepsi aç, bir paralar yok, kadın erkek çıplak: /Sokağın ortası ev,
kaldırımın sırtı yatak! /Geziyor çiğneyerek bunları yüzlerce köpek, Satılık
cevher-i nâmûs arıyor: Kâr edecek! Sen işin yoksa namaz kılmak için mescid
ara... Kimi camilerin artık kocaman bir opera;Kiminin göğsüne haç, boynuna
takmışlar çan, Kimi olmuş balo vermek için a'lâ meydan! Vuruyor bando şu
karşımda duran minberde; O, sizin secdeye baş koyduğunuz, mermerde, /Dişi,
erkek bir alay murdar ayak dans ediyor; /İşveler, kahkahalar kubbeyi
gümbürdetiyor! /Avlu baştan başa binlerce dilenciyle dolu... /Eski sahipleri
mülkün kapamışlar da yolu, /El açıp yalvarıyorlar yeni sahiplerine! S.K./368*

HT + Y(YF- -k+ş) +Ö

Şu'â-i muhriki altında, gündüzün, şemsin Yanan alınlar için bir hayat olur

lemsin... İS./29

HT +Y (YF- -k+ş) +Ö

Böyle bir maksad için çok bile i'dâdiyye! S.K./395

HT +Y (YF- -k+ş)+BT +ZT +Ö

*Ebû Ubeyde'ye imdada eylemişti şitâb, /Maiyyetindeki askerle bir zaman
Fârûk. V.K./243*

HT+Ö +Y (TYF-(N+ YF-)-k+ş)

Onun kıyamı için Sûr'u beklemek lâzım! V.K./518

İİT + KT+Y (YF- -k+ş) +E +NC +Ö

*Hurşîd-i ezelden nasıl ister ki haberdâr /Olsun daha bir zerreyi derk etmeyen
efkâr? T.Y.F/10*

İİT +Csi + Y(YF--k+ş) Ö+ Yaç

*Karı tatlîki için bak ne diyor Peygamber: "Bir talâk oldu mu dünyada, semâlar
titrer!" K.İ./74*

İİT +KT +Y (YF- -k+ş) +E +Ö +ZT

*İtlâka nasıl yol bulabilsin ki tefekkür?/Eşbâhı görür eyler iken rûhu tasavvur!
T.Y.F/22*

KaC +KaC +Ö +Y(TYF-(ŞT +YF-) - k+ş)

Yer çalışsın, gök çalışsın, sen sıkılmazsan otur! D./26

KaC+ [Ö]+ Y(TYF-(ST+YF-)-k+ş)

-Döveceksin, ne boşarsın? K.İ./49

KaC+ Ö+ Y(YF--k+ş)

Boşadın, dövmek ne? K.İ./50

KaT +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

İntihar etmek değilse yolda durmak, gitmemek, /Âsumandan refref indirsin demektir bir melek! D./18

KaT +Y(YF- -k+ş)+ Ö

Nizâm-ı kevne nighbân o sermedi kânun,/ Bütün cihanı tutarken tahakkümünde zebun, /Garîb olur beşerriyet çıkarsa müstesna. V.K./128

KrşC +E +Ö + E +Y₁ (TYF-(N +YF-) -k+ş)

Vâkıâ Rusça konuştuk, yine külhani, fakat, /Seslerin tavrına çoktandır edermiş dikkat. S.K./279

KrşC +Ü + Y (YF- -k+ş) + Ö

-Hasta canlandı, o iş bitti, diyorsun; heyhat! /Olamaz böyle sefil ümmet için hakk-ı hayat. S.K./273

KrşC+Ö+Y (YF- -k+ş) + ZT

Belki üç beş kişi olsun bulur, irşâd ederim, / Diye etrafa bakındımsa da, endîşelerim /İnkılâb eyledi bir namütenahi ye'se, / Görünüp sûret-i haktan kimi söylettimse. S.K./103

KrşT + [Ö]+ Y(YF - -k+ş) +Yaç.C.

Hayâtın eksik olmazken ağır bin bârı arkandan; Ölümler, korkular savlet ederken hepsi bir yandan; Şedâid iktihâm etmekte müdhiş bir mekânetle, Yolundan kalmayıp dâim gidersin... Hem ne ne sür'atle! İ./24

KrşT + Ö +Y (TYF-(N+DT +YF-) -k+ş)

Lâ-yüs'el'e binlerce suâl olsa da kurban, /İnsan bu muammâlara dehşetle nighban. T.Y.F/40

KrşT + Ö+Y (YF- -k+ş)

Yehûd Üzeyr'e, Nasârâ Mesih'e ibn'ul-lâh /Demekle unsur-i tevhîd olur giderse

tebâh; Senin bu kopkoyu şirkin sığar mı îmâna? V.K./224

KrşT + Y (YF- -k+ş)+ ZT +Ö

Şu senin âkıbetin bin bu kadar yıl evvel, /Sana söylenmiş iken doğru mudur şimdi cedel? Ü.B.K.D./61

KrşT +[Ö] +Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş)+ Naç.C

"Leyse li'l-insâni illâ mâ seâ" derken Hudâ; [şunu]/Anlamam hiç meskenetten sen ne beklersin daha? D./19

KrşT +[Ö] +Y (YF- -k+ş)

Küçük, büyük "ne vazîfem!" desin de iş yürütün! V.K./398

KrşT +Csi +[Ö]+ Y(TYF-(Csi +DC +YF--k+ş)+H

Ağzı meyhâneye rahmet okuturken, hele bak, /Bana gelmiş de şerîatçı kesilmiş... Avanak! K.İ./70

KrşT +DC+ Ö +Y(TYF-(ZT +YF-) -k+ş)+E +Yaç.C.

Önce dehşetli zıpırken, nasıl olmuş da, Ömer, /Sonra bir adle sarılmış ki: Değil kâr-ı beşer? S.K./425

KrşT +H+[Ö]+ Y(TYF-([N] +YF-) -k+ş)

Sözü bir parça uzattımsa da, oğlum, [beni] affet... K.İ./110

KrşT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Gıcırdamakla beraber serîr-i şevketimiz, /Bu dîni kurtaran ancak bizim hükümetimiz. V.K./463

KrşT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Semâ, zemin bütün envâr iken o pis gölge, Cebîn-i pâkine leylin ne payidar leke! İS./59

KrşT +Y(YF- -k+ş)+N+YöT+Ö

*Ziyâya doğru yüzüp gitmek istedikçe hayâl,/ Sürüklüyor onu girdaba dalga
dalga leyâl! V.K./23*

KrşT+ Ö +Y(TYF-(ZT+DT +YF-)- k+ş)

*Birinin ömrü mülâzımlıkta geçerken öteki, / Daha mektepte iken tayy-ı
merâtible ferîk! S.K./96*

KrşT+ Y(YF- -k+ş) +E +Ö +SC

*Diye dursun atalar: "Kal'a, içinden alınır." /Yok ki hiçbir işiten... Millet-i
merhume sağlar! S.K./341*

KrşT+Y(YF- - k+ş)+Ö+Csi

On üç yaşında buruşmuş cebîn-i sâfı, yazık! K/44

KT + Y (YF- -k+ş) + Ö +ŞT

Nasıl tükürmesin insan şu hâle baksın da? İ.A.F.Y./171

KT +Ö +E +Y (YF- -k+ş)+KrşT

*Ademden değil isbât, /Bir zerre-i mevcudu yok etmek bile heyhat, /Kâbil
olamaz çıksa da bin dest-i muharrib. T.Y.F/16*

KT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Nasıl tahammül eder hür olan esaretine? V.K./456

KT +ZT + Ö +Y (TYF-(DT +YF- -k+ş) +Ü

*Değil hakaiki şer'in, bugün, bedîhiyyât Bilâ-münâkaşa, ikrar olunmuyor...
Heyhat! V.K./328*

KT+Y (YF- -k+ş) +N +Ö

Şüphesiz yıktı o hülyaları meşhûdâtım... S.K./323

N + Ö +Y (YF- -k+ş)

Senin şu hâlini Sa'dî ne hoş hikâye eder... V.K./307

N +Y (YF- -k+ş) +ZT +N

Bunu idrâk eder birinci nazar. V.K./372

N + Ö +Y (YF- -k+ş) +Öaç

Sizi kim kaldıracak, sûru mu İsrâfil'in? S.K./354

N + Ö +Y(ZT +YF-)-k+ş)

Bu seng-pâreyi siz şimdi görmeyin nâçiz... V.K./82

N + ÖT + Y(YF- -k+ş) +Ö

Beni kaç kerreler ağılattı bu hınzırca şaka! S.K./258

N + Y(YF- -k+ş) + Ö

Beni yormuştu bu yıllarca süren yolculuğun, daha /başlangıcı... S.K./78

N + Y(YF- -k+ş) Ö +E +A.C. +Öaç.C.

*Bu cûş-i cür'eti etmekte ansızın mebhût, /Şu ses ki, mevc-i bülendiyle çalkanır
melekût: /"Unutma kendini, hem bilmiş ol ki ey insan, /Müebbeden kalacak
hilkatin esâsı nihan. /Semâyı alması kabil mi bir avuç hâkin? /O sahalar ki
yetişmez ziyâ-yı idrâkin, /Tasavvur et: Ceberûtum için bidayettir! /Mükevvenât
ki fikrince bî-nihâyettir, /Kemine zerresidir âsümân-ı hilkatimin. /Gelip
kenarına ummân-ı sermediyyetimin, /Rükû eder ebediyyen, kıyâm eden idrâk;
/Zekâ sücûda varır, vehm olur karîn-i helak. /Senin o sahada yoktur işin! /O
saha, benim, Bütün halâika mesdûd Kâbe Kavseyn'im! /Harîmi zâir-i tahmin
için küşâde değil; /Sarây-ı vahdetimin durma karşısında, çekil! /Çekil de feyz-i
mübînimle tâ ezelde sana /Müsahhar eylediğim bir cihanın ortasına Atıl...
/Fezayı dolaş, âsümâna çık, yere in; /Lisân-ı gaybım olan beyyinât-ı
hikmetimin, /Vücûdu inleten âheng-i yek-meâlini duy! /Düşünme, haydi şu*

âheng-i sermediyyete uy: /Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki beka sa'y olursa hak edilir." V.K./79

N +DT +Y (YF- -k+ş) + VT +E +DTaç

Zemîni öyle boyanmış ki, hûn-i İslâm'a: /Kızıl kesafeti çökmüş cebîn-i eyyama! V.K./664

N +E +Ö +Y (YF--k+ş) +Ü

Bir mülhidi lâkin kim eder tesliye heyhat? T.Y.F/55

N +Ö +Csi+Y (YF- -k+ş) +Ö

Esiri öldürüyor, bak ki, zulmün en koyusu! V.K./595

N +Ö +Y (YF- -k+ş)

Mezardan akseden âvâzı kimse dinler mi? K.N./20

N +Ö+ Y(YF- -k+ş)

Bu istiğrakı tek bir nefha olsun etmiyor ihlâl. BÜ./4

N +ÜT +E + Ö +Y (YF- -k+ş) +YT

Yalın ayak, baş açık, bir paçavra sırtında; /Bu tamtakır adanın tamtakır muhitinde; Acından ölmeye mahkûm olan zavallıları, /Sular bıraksa da Bulgar bırakmıyor dışarı! V.K./601

N +Y (YF -k+ş) +Csi +Ö +Ü

Halkı irşâd edecek öyle mi bunlar? Heyhat! S.K./397

N +Y (YF- -k+ş) +Ö

Fikr-i kavmiyyeti tel'în ediyor Peygamber. Ü.B.K.D./59

N +Y (YF- -k+ş) +Ö

Süveyş'i yardı herif... V.K./362

N +Y(TYF-(ZT +YF-)-k+ş) +Ö +E+ Naç.C.

*İlmi az, görgüsü çok, fıtratı yüksek bir imam Tanırım ben, ki hayatında
tanıtmıştı babam. K.İ./1*

N +Y(YF- -k+ş) +Ö

Birer lisân-ı tazallüm uzattı her makber... V.K./181

N +ZT +Y (YF- -k+ş) +Ö +DT

*O Pâdişâh-ı Şehîd'in huzûr-i heybetini, Sonunda çiğneyecek miydi Sırb'ın
orduları, İçip içip gelerek önlerinde bandoları? V.K./636*

N+ Ö +Y(TYF-(DT+ YF-) -k+ş)

*Müslüman, fırka belasıyla zebun bir kavmi, /Medeni Avrupa üç lokma edip
yutmaz mı? S.K./347*

N+ Ö+Y(YF- -k+ş)

Arş-ı âmâli bu ses tâ temelinden yıkıyor. S.K./180

N+ Y (YF- -k+ş) +E +Ö

Öyle bir hârika gösterdi mi insâniyyet? S.K./420

N+ Y (YF- -k+ş) +Ö

Beni ağlattı herif. S.K./225

N+ Y(YF- -k+ş) +Ö

Bu azm-i kahiri nevmîd eder mi bir hâil? V.K./42

N+Y (TYF-(AS+YF-) -k+ş)+Ö

Eski sevdaları, kabilse, unutsun Ruslar... S.K./268

N+Y (YF- -k+ş) + E +Ö

-Adam yetiştiremezmiş. demek ki, toprağımız!.. İ.A.F.Y./25

N+Y (YF- -k+ş) +Ö

Bunu teslim eder insafı olanlar azıcık. S.K./416

Naç + [Ö₁] + E +Y₁ (TYF- (N + YF-)-k+ş) + YT

Doğruluk, ahde vefa, va'de sadâkat, şefkat: /Âcizin hakkını i'lâyâ samîmi gayret: /En ufak şeyle kanâ'at, çoğa kudret varken; /Yine ifrat ile vermek, veren eller darken; /Kimsenin ırzına, namusuna yan bakmayarak, /Yedi kat ellerin evlâdını kardeş tanımak; /"Öleceksin!" denilen noktada merdâne sebat; /Yeri gelsin gülerek, oynayarak terk-i hayat; /İhtirâsât-ı husûsiyyeyi söyletmeyerek, /Nef-i şahsîyi umûmunkine kurban etmek; /Daha bunlar gibi çok nâdire gördüm orada... S.K./201

Naç +H +[Ö] + Y([N] +YF-)-k+ş)

-Nen var a kuzum; anlayalım? K.İ./18

Naç.C. +H +[Ö]+ Y(TYF-(E +[N]+ÖT +YF-) -k+ş)

Bu kimin harcı, a sersem, hele [onu]bir kere düşün! K.İ./78

ÖT + [Ö] +Y (TYF-(N +YF-) -k+ş)

Biraz da dikmeyi öğrenseler... İ.A.F.Y./12

ÖT +Y (YF- -k+ş)+E +ZT +Ö

-Biraz muhafazakârânedir ya şimdi bu da... İ.A.F.Y./115

ÖT +Y(YF- -k+ş)+E+Ö+ÖTaç

O kadar ince tutulmuş ki tenazurda hesab:/ Haricen kubbenin üstünde inen hatt-ı mümâs, /Ediyor her iki cânibde tamamiyle temâs, / Tarafeynindeki san'atlı yarım kubbelere. S.K./53

ÖT +Y(YF--k+ş)+ E +ÖTaç.C

Ne mel'unsun ki rahmetler okuttun rûh-i İblis'e! İS./8

SC + YGT + Ö + Y (YF- -k+ş)

*Dalkavuk devri değil, eski kasâid yerine, /Üdebânız ana avrat sövüyor
birbirine! S.K./316*

SC +[Ö]+ Y(TYF-[N] +YF-)- k+ş)

-Silik bu yirmilik [onu] almam...H/5

SC +Y (YF- -k+ş) +Ö

Sana az geldi ezanlar, diye ötsün mü bu çan? Ü.B.K.D./63

SC+ Ö + Y (YF- -k+ş)

Yük ağır, ecriden nisbetle azîm olsa gerek! S.K./322

SC+[Ö] +Y (TYF-[N]+YF-)-k+ş)+H

Bî-günâhız çoğumuz... Yakma İlâhî! S.K./454

SC+ÇıT + Y(YF- -k+ş) +Ö +Öaç

*Açıktı pencereler; sağlı sollu her evden Gelirdi türlü sadâlar, acıklı, bazen şen.
İS./30*

SC+Naç +N + Y(YF- -k+ş) +Ö

*Fusûlü dörde çıkarmaz bizim sokaklarımız; Kurak, çamur, iki mevsim tanır
ayaklarımız! İS./18*

ST + Ö +Y (YF- -k+ş)

*"Zevk-i hürriyeti onlar daha çok anlamalı" /Diye mekteblilerin mektebi tek mil
kapalı! S.K./311*

ST + Ö +Y(YF- -k+ş)+ H

Neden bu leyl-i serâir açılmıyor yâ Rab? V.K./78

ST + Y (YF- -k+ş) +Ü +Ö

Ne yolda mahvoluyormuş bakın ki bir millet! V.K./652

ST +E+ Ö+Y (TYF- (N+ +YF-)-k+ş)+VT+ Csi

Neden ya, Hazret-i Hakk'ın Resûl-i Muhterem'i, /Bu bahsi men' ediyor mü'minîne, boş yere mi? V.K./241

ST +Ö +Y (YF- -k+ş)

—Nasıl şu banka güzel bir binâ mı? İ.A.F.Y./88

ST +Ö +Y (YF- -k+ş) +E

—Açılmamış diye evlerde kalmak olmaz ya? V.K./565

ST +Ö +Y(YF--k+ş)

Müslümanlık bu mu yâhû? diye insan yanıyor. K.İ./98

ST +Ö+Y (TYF-(DT+ YF-) -k+ş)

Neden uhuvvetiniz böyle münhasır namaza? V.K./498

ST +Ö+Y (YF- -k+ş)+YT +N

Neden beş altı vatansız beş altı kundakçı, Yığın yığın buluyor arkasında yardakçı? V.K./515

ST +Ö+Y(YF- - k+ş) +YT+ZT

Niye ilmin adı yok koskoca millette bugün? S.K./388

ST +Y (YF- -k+ş) +KT + Ö +ZT

Süveyş'in ağzına heykel nasıl dikilmişse, Bekâ-yı nâmını te'yîd için "dö Lesseps"e; Bizim de hakkımız elbette, içti hadı yaran Kanal boyunca birer heykel istemek o zaman! V.K./365

ST +Y (YF- -k+ş)+E+Ö

Niçin hakir oluyor, sonra, durmayıp öteden, /"Koşun! diyen, bu cehennem

henüz kıvılcım iken." V.K./516

ST+Y (YF- -k+ş) +Ö

Nasılsa gâib edip kâmilten muharebeyi, Esaret altına girmişti bir büyük millet.
V.K./415

ŞC + Y(YF-)-k+ş) + Ö

Demiş de olsa, denilsin: "Kuzum, nenin nesisin?" V.K./438

ŞC + YT +Csi +Y (YF- -k+ş)+ Ö

Yoklasan külleri, altından, emînim, ancak /Kömür olmuş iki üç parça kemiktir
çıkacak! Ü.B.K.D./11

ŞC + ZT +Y (YF- -k+ş) + Ö

Olursa bir kişinin koltuğunda on karpuz, Öbür gelişte de mümkün değil
selâmetimiz! V.K./390

ŞC+ [Ö]+ Y(YF--k+ş)

Eğer hayâtına kasdeyliyorsanız... Başka! V.K./446

ŞC₁ + [Ö₁]+Y₁(YF--k+ş)+N

Eğer hayâtını kasdeyliyorsanız vatanın: /Bakın, anâsır-ı İslâm'ı hangi
rabitanın /Devamı bağliyabilmiş bu müşterek vatana? V.K./443

ŞCaç.C. +ŞC +[Ö]+ Y(YF--k+ş)+KT

Boşamışsam canım ister boşarım elbette. K.İ./64

ŞT + Ö +Y (YF- -k+ş)+N

Zaman içinde zaman tayyolunmak imkânı/ Görülmedikçe tahayyür bırakmaz
insânı! V.K./269

ŞT + Ö +Y(YF- -k+ş)

Demek, şu arsada ot bitse nev-bahâr olacak... İS./16

ŞT +[Ö] + Y (YF- -k+ş) + N

Gözlerim çoktan açık olmasa, derdim: Kâbus... S.K./261

ŞT +[Ö] +Csi +Y (TYF-(HT+N +YF-) -k+ş)

"Ne var, biraz da ma'ârif getirmiş olsa..." desek /Emin olun size "hammallık etmedim?" diyecek. V.K./556

ŞT +[Ö] +Y (TYF-(N +YF-) -k+ş)

"Peki! Fezâili yok muydu söylediklerinin?" /Diyen çıkarsa "müverrihlik etmedim!" derdi. V.K./547

ŞT +[Ö] +Y (TYF-(N +YF-) -k+ş)+ Naç

Üşenmeden ona Kur'ân'ı anlatırsan eğer, /Şu ezberindeki esmayı muttasıl geveler: "Kurûn-i mâziyeden kalma cansız evradı /Çekerse, doğru mu yirminci asrın evlâdı?" V.K./539

ŞT +[Ö] +Y (TYF-(ZT+YF-) -k+ş)

Sana söylersem eğer, şimdi düşündüklerimi, /Ebediyyen bu hayâlâta veda eylersin. S.K./271

ŞT +[Ö]+Y (YF- -k+ş) +E

Gönderelim: Yolda ölür... HA./31

ŞT +KaT + Ö +E +Y(YF- -k+ş)

Îade etmenin imkânı yoksa mâzîyi, /Bu mübtezel yaşayıştan gebermen elbet iyi. V.K./150

ŞT +KT +[Ö] +Y(YF- -k+ş)

Değil hakikati, mevtin hayâli rü'yâda /Dikilse karşına, hiç şüphe yok, ödün patlar! V.K./168

ŞT +N +Y(YF- -k+ş)+Ö

Bu kâr-zâra düşen hangi ferd-i uzvî ki,/ Kımıldamaz, onu çiğner geçer hemen öteki. V.K./111

ŞT +Ö+ Y(YF- -k+ş)

Hazansız bir zemîn isterse, şâyet rûh-ı serbâzın, /Ufuklar, bu'd-i mutlaklar bütün mahkûm-ı pervâzın. BÜ./11

ŞT +Ö+Y (TYF-(N+ YF-)-k+ş)

Sararsa hangimizin hânümânı kurtulacak? V.K./513

ŞT +Ö+Y (YF- -k+ş)

O, sokmak istediğin, şekle girmesiyle kader; /Bütün evâmiri şer'in olur bir anda heder! V.K./240

ŞT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Biz olmasak bu kadar hânümân yetim olacak! V.K./462

ŞT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Tunus'ta, Fas'ta Cezayir'de, Çin'de, İran'da, Cava'yla, hıttâ-i Hindî'de, belki Afgan'da, Sibiryâ, Hıyve, Buhârâ, Kırım muhitinde, Yaşarken ehl-i salibin nüfuzu altında; Zavallı Âlem-i İslâm eğer salibe henüz Sarılmıyorsa, kolundan çeken: Bu kudretiniz. V.K./464

ŞT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Bu kudret olmasa: Dünyâ tanassur eyliyecek... V.K./465

ŞT +Y (YF- -k+ş) +Ö

Bir değil, yüz bin bahâr indirse hattâ âsüman; /Hiç kımıldanmaz benim rûhumda kök salmış hazan! Ç.B.S.B.C./10

ŞT +Y (YF- -k+ş)+Ö

Tevekkül olmasa kalmaz faziletin nâmı... V.K./265

ŞT +ZT +[Ö]+Y (YF- -k+ş) +N

Muallim ordusu derken, çekirge orduları Çıkarsa ortaya, artık hesâb edin zararı! V.K./435

ŞT +ZT +Y (YF- -k+ş) +E+Ö

Bugün tüterse henüz gelmemiş, demek ki, çağı! V.K./504

ŞT+ YT+ Y(YF- -k+ş) +DT+Ö

Bir fenâlık görerek yapma, desen alnına ta, /İniyor hatt-ı celîsiyle Hamîdî tuğra! K.İ./113

ŞT+ Ö +Y (TYF-(VsT +E+YF-)-k+ş)

Hâil olsaydı terakkiye eğer şer'i mübîn, /Devr-i mes'ûd-i kudûmuyle giren asr-ı güzîn, /En büyük bir medeniyetle mi eylerdi zuhur? S.K./426

ŞT+ Ö +Y (YF- -k+ş)

Mündemiç olmasa ruhunda onun nâ-mahsûr /Bir tekâmül, o kadar hârîka nerden doğacak? S.K./427

ŞT+[Ö] +Y (TYF-(NC +YF-)-k+ş) +H

Sendense eğer çektiğimiz bunca devâhî, /Kimden kime feryâd edelim, söyle İlâhi! T.Y.F/39

ŞT+E + ŞT+Ö +Y (TYF-(N +YF-)-k+ş)

Mahalle mektebi olsaydı bizde vaktiyle; Ya uğrasaydı kalanlar güzelce ta'dîle; Yarım pabuçla gezen, donsuz üç buçuk zibidi, Bir Arnavudluğu isyana kaldırır mı idi? V.K./425

ŞT+ST+Ö +Y (+YF-)-k+ş)

O yoksa, hangi vesileyle biz ilerliyelim? V.K./354

ŞTaç.C. +ŞT +[Ö]+Y(TYF-([N] +YF-)-k+ş) +Naç.C.

*Senin bir nüsha-i kübrâ-yı hilkat olduğun elbet, Tecellî etti artık; dur, düşün
öyleyse bir hükmet: Nasıl olmak gerektir şimdi ef'âlin ki, hem-pâyen Behâim
olmasın, kadrin melâikten muazzezken? İ./25*

ÜC +E +YT +Ö +Y(YF- - k+ş)

*Yerin altında sinen zelzeleler fıskırsın; /Yerin üstünde ne bulduysa devirsin,
kırsın; /Hakkı son sadme-i kahıryla bitirsin isyan; /Edebin şimdiki ma'nâsına
densin "hezeyan"; /Kalmasın, hâsılı, altüst olarak hissiyyât, /Ne yüreklerde
şehâmet, ne şehâmette hayat; /Yine kürsi-i mehîbinde Süleymâniyye, /Kalacak,
doğruluğun yerdeki tek yurdu diye. S.K./25*

ÜC +ZT +Y₁(YF- -k+ş) + N + Ö

*Yetişmiyor mu ki dünyâ evinde çektiğimiz, / Yarın da yüklenelim âlemin
günâhını biz? V.K./467*

ÜT + E+ Y (YF- -k+ş)

Etse zâten ne çıkar? S.K./283

ÜT + Ö +Y (TYF-(N +YF-- k+ş) +ŞT

*Şöyle dursun bu temenniye kulak vermeleri, /Sadr-ı a'zam paşanız fitre alır,
sunsu biri! S.K./139*

ÜT + Ö +Y (YF- -k+ş)

*Yığın yığın sakatâtıyla geçmiş edvarın, Yıkılmış olsa da bir hayli kısmı dîvârın,
Binâ-yı milleti i'lâ eden temel sağlam. V.K./409*

ÜT + Ö +Y (YF- -k+ş) +ZT

-Hekim getirmeye koşsan, hekim de yok o zaman! İ.A.F.Y./7

ÜT + Ö+Y (YF-- k+ş)

Nasıl ki her kapının ayrı bir anahtarı var, Onun da var. V.K./371

ÜT +ZT +HT +Ö + Y(TYF-(N +YF-)-k+ş)

*Pervâzına yetmez gibi pehnâ-yı avâlim, /Gâhî seni bulsam diye, âvâre hayâlim
/Bir şevk ile lâhûta kadar yükseleyim der. T.Y.F/4*

ÜT+ Ö+ Y(TYF- (YT+YF-)-k+ş)+ N

*Etse dünyâları tûfan gibi levs istîlâ, /Bu, semâlarda yüzen, şâhikanın pâk eteği,
/Karşıdan seyredecektir o taşan mezbeleyi. S.K./24*

ÜT+E +YT + Ö+ Y ([YF-]-k+ş))

Yetişmiyor gibi yer, bir de gökyüzünde mezar![Var.] V.K./620

ÜT+Ö+Y(YF- -k+ş) +N

*Değil mezardaki na'şm enîn-i tel'îni, /Figânı bunca hayâtın çevirmemişti seni!
V.K./183*

VsT + Y (TYF- (HT + YF-)-k+ş) +Ö

*Güzelce süslenerek dest-i nâz-ı mâderle; /Birer çiçek gibi nevvâr olan
bebeklerle /Gelirdi safha-i mevvâc-ı ıyde başka hayât... B./32*

VsT +Ö +Y(YF- -k+ş)+Ü +H

Dilencilikle siyâset döner mi, hey budala? V.K./195

VsT+ KT +Ö +Y (TYF-(HT+YF-)-k+ş) +N +VTaç

*Şu fıkrasıyle, hakikat, Cenâb-ı Mevlânâ, Nigâh-ı ibrete açmış cihan kadar
ma'nâ; "Delik, deşik, evinin, bir zavallı hâne-harâb, Görür de hâlini, her gün
eder şu yolda hitâb: "Yıkılma hâ! Beni evvelce etmeden agâh; Çoluk, çocuk
biteriz sonra hep, ma'âzallâh!" V.K./402*

VsT+Öaç+ Y (TYF-(DT+YF-) -k+ş) +Ö +YT

Bir işaretle çocuklar çekilip tâ geriye, /Daldılar hepsi birer sesleri çıkmaz deliğe. S.K./146

VT +E +Ö +Y (YF- -k+ş) +KrşC

Eşbâha mı kurbün olacaktır cevelângâh?/Ervâh bütün mündehiş-i "sümme radednâh!" T.Y.F/8

YT + Ö +Y [(YF-) [-k+ş)]

Adım başında kurulmuş beşik salıncaklar, /İçinde darbuka, teplerle zilli şakşaklar. (var) B./17

YT +Ö +Y (YF- -k+ş)

Onun salındığı yerlerde bir kızıl tufan, Ne can bıraktı, ne îman, ne boğmadık vicdan! V.K./667

YT +Ö +Y(YF- -k+ş)

-Yanında kimse de yokmuş... H/20

YT +Ö+ Y (YF- -k+ş)

Yüzünde hande-i ümmîdi andırır bir nûr Görülmüyor! K.N./6

YT +Ö+ Y (YF- -k+ş)+ E +H

"Meşhed"in beynine haç saplanacak mıydı baba! Ü.B.K.D./15

YT +Y (YF- -k+ş) + Ö

Nereden gelmiş o Haydar'daki irfân-ı amîk? S.K./424

YT +Y (YF- -k+ş) + Ö

Kızıl ufukların altında kıpkızıl her yer... V.K./665

YT +Y (YF- -k+ş) Ö

Çamurda saplı, geniş rahleler bütün mermer... İ.A.F.Y./144

YT+ ÇıT+ N+ Y(YF- -k+ş) + E +ZT+ Ö

*Başka bir sahile gehvâre-i emvâcından, /Böyle şeh-dâne çıkarmış mı
yakınlarda zaman? S.K./14*

YT+KaT+Ö+Y(YF- -k+ş)

*Bu havalide cehalet ne kadar çoksa, nifak, /Daha salgın, daha dehşetli...
S.K./154*

YT+Ö +E +Y (YF- -k+ş) +Csi

Müslümanlık'ta "anâsır"mı olurmuş? Ne gezer! Ü.B.K.D./58

YT+Ö+Y([YF-] -k+ş))

Düğümlü alınının üstünde sâde bir çember. [var]K/41

YT+Y(YF- -k+ş)+Ö+SC

Omuzdan indi hasır, yoktu çünkü artık yol. H/27

YTaç +[YT] +Y(YF- -k+ş) +Ö

Nerde olsam çıkıyor karşıma bir kanlı ova... Ü.B.K.D./19

ZC + Ö + Y (TYF- (ST + YF-)-k+ş)

*Haydarâbâd'a yetiştim ki, bütün Hindistan, /"Verdi kaanûn-i esasiyi nihayet
Sultan!" Diye birdenbire çalkandı. S.K./227*

ZC + Y(YF- -k+ş) + Ö + N +YT

*Bahr-i Umman'da henüz çalkalanıyormuş tekne, /Attı hülya beni tâ Marmara
sahillerine! S.K./245*

ZC +Y(YF-- k+ş) +Ö +DT

*Getirin Mağrib-i Aksâ'daki bir Müslümanı; /Bir de Çin sûrunun altında
uzanmış yatani; /Dinleyin her birinin ruhunu: Mutlak gelecek, /"Böyle gördük
dedemizden!" sesi titrek, titrek! S.K./183*

ZC+ Ö +Y (TYF-(DC+ DT +YF-)-k+ş)+N

Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir: “Bu gece, /Sizinle câmi’e gitsek çocuklar erkence, /Giderseniz gelin amma namazda uslu durun; /Merâmınız yaramazlıksa işte ev, oturun!” /Deyip alırdı beraber benimle kardeşimi. F.C./21

ZC+ Y (YF- -k+ş)+Ö

Şöyle gözden geçse bir hilkat temâşâ-hânesi: /Çıkmıyor bir zerre fa’âliyyetin bîgânesi. D./24

ZC+ Y(YF- -k+ş)+ Ö+ E+ Öaç.C.

Istalâktitle donanmış o hazin sineleri, / Okşayıp nûr-i nazar, geçti mi artık ileri, Geliyor kısmen açılmış iki heybetli kanat, /Ki te’ârîci, telâfîfi ne müdhiş sanat! S.K./36

ZC+E+DT+Ö+Y(TYF-(ZT+YF-) -k + ş)+YT+ZT

Beş on gün oldu ki, mu’tâda inkıyâd ile ben /Sabahleyin çıkıvermiştim evden erkenden. K./1

ZC+Y (YF- - k+ş)+ N + DT+Ö

“Bu yarım kubbeler elbette açık durmayacak, Mutlaka birleşecektir” diye beş hatve kadar atıverdın mi, görür kubbeyi hayretle nazar... S.K./46

ZT + [Ö]+Y(YF--k+ş)

Ne demek! Dörde kadar evlenir erkek, demeye /Kalmadan başladı şirretliğe... K.İ./57

ZT + N +BnT +Y (YF- -k+ş) +Ö

Aman, etme, bırak! /Demeden şaşkınyı yağmur gibi ıslattı hacı! S.K./281

ZT + Ö + Y (TYF-(DT +N + YF-)- k+ş)

O zaman işte şu toprak yeniden işlenerek, /Bu filizler gibi binlerle fidan

besleyecek! S.K./175

ZT + Ö +Y (YF- -k+ş)

Subhunda bahârın şu sabâhat bulunur mu? B./7

ZT + Ö +Y (YF- -k+ş)+KrşT

Ebû Ubeyde: "Veba var!" deyince askerde; /Tevâbi'yle Ömer durdu kalkacak yerde. V.K./247

ZT + Ö+Y (TYF-(DT +ZT +YF-) -k+ş)+ Ü

Gelip bir gün tecellî etse mâhiyyât-ı masnûât, Taharrîden geçer, bir dem karâr eyler misin? Heyhat! İ./19

ZT + Y (YF- -k+ş) +Csi+ Ö

Bulunca kendine bir yer, doyunca kör boğazı, /Kapandı, gitti, bakarsın ki, nekbetin ağzı. V.K./454

ZT + Y (YF- -k+ş) +Ö

Koşan, gezen, oturan, mâniler düzüp çağırın,/ Davullu zurnalı "dans" eyliyen, coşup bağırın /Bu kâinât-ı sürûrun içinde gezdikçe, /Çocukların tarafındaydı en çok eğlence. B./31

ZT +[Ö] +Y (YF- -k+ş)+ZT

-Sapınca, doğru Vefâ meydanındayız şimdi. İ.A.F.Y./152

ZT +[Ö] +Y(TYF-(DT +YF-) -k+ş)+E +H+DT

Çoluk çocuk kesilirken; kadınlar inlerken; /Zavallılar seni erkek sanır da beklerken; /Hayâyı, ırzı ekip yol boyunca, çırpıplak, /Kaçarsın, öyle mi, hey kalp adam sıkılmıyarak! V.K./176

ZT +E +Csi +Ö +Y(YF- -k+ş)

Siz bu davada iken yoksa iyâzen-billâh, /Ecnebler olacak sâhibi mülkün nâgâh. S.K./340

ZT+Ö+Y(TYF-(DT+DT+YF-)k+ş)+Yaç.C.

Aceb kimin? Derken; On üç yaşında kadar bir çocuk gelip öteden, / Gerildi tekmeyle indirdi öyle bir küfeye: Tekermeker küfe bîâtâb düştü tâ öteye. K./8

ZT +E+DT +[Ö]+Y (TYF-(N+YF- -k+ş)+ZT +E

İnince derken, oyunlar budur, deyip beyni, "Davul bizim eve gelmiş!" demiş sonunda, hani? V.K./523

ZT +Ö + Y(TYF-(DT +YF-)-k+ş) +E

Ne âlâ; derken, Kapı şiddetle çalınmaz mı? K.İ./5

ZT +Ö + Y(YF- -k+ş)+YT +N

"Aman Grey! Bize senden olur olursa meded... /Kuzum Puankare! Bittik... İnayet et, kerem et!"/ Dedikçe sen, dediler karşıdan: "İnayet ola!" V.K./194

ZT +Ö +Y (TYF- (DT +HT +YF-) -k+ş)

Sabah olunca, herif dağ başında bir mağara Tasarlayıp, ebedî i'tikâfa niyyet eder. V.K./319

ZT +Ö +Y (YF- -k+ş)

Hâlâ mı bu İslâm'ı ezen mâtem-i yeldâ? V.K./693

ZT +Ö +Y(YF- -k+ş) +E+Yaç

Taşıp taşıp dökülürken o şi'r-i berceste, /Safâ-yı fıtratı şâhid ki: Tertemiz aslı; /Damarlarında yüzen kan da, can da Osmanlı! İ.A.F.Y./95

ZT +Ö+ Y(TYF-(N + YF-)-k+ş) +E +Yaç.C.

Taşarken haşrolup beynimden artık bin müselsel yâd, /Zalâmın sînesinden fışkıran memdûd bir feryâd, /O müstağrak, o durgun vecdi nâgâh öyle coşturdu: /Ki vâdiden bütün, yer yer, eninler çağlayıp durdu. BÜ./6

ZT +Ö+Y (TYF-(ST+ YF-) -k+ş)

Çıkınca avluya herkes niçin boğaz boğaza? V.K./499

ZT +Ö+Y (YF- -k+ş)

Donanma, ordu yürürken muzafferen ileri, /Üzengi öpmeye hasretti Garb'm elçileri! V.K./197

ZT +Ö+Y (YF- -k+ş) +H

Her zerrede âheng-i celâlin duyulurken, Her nağmede binlerce lisan nâtık olurken, /Cilvendeki esrâr nasıl kalmada muzlim? /Ey nûr-i ulûhiyyetinin zıllı avalim! T.Y.F/68

ZT +Ö+Y(TYF-(DC +YF-)-k+ş) +YT

Refîk-i ömrü giderken cenaze halinde, Serildi, kaldı kadın âşîyân-ı lâlinde. İS./75

ZT +ST +E +Ö +Y (YF- -k+ş)

Bulunca en iyi tazyikin en kolay yolunu; /Kaçırmamak için artık onun tefâzulunu hemen şu abideler başlanılmış i'lâya... İ.A.F.Y./197

ZT +TT +YT +Y(YF- -k+ş)+Ö

Bir zamanlar yine İstanbul'a gelmişim ben. S.K./83

ZT +Y (YF- -k+ş) + Ö+ E +Öaç

Bayramda gelir yâda ne hoş hâtıralar ki: /Bin ömre verilmez, o kadar kadri girandır. B./12

ZT +Y (YF- -k+ş) +VT+ÇıT +Ö

Biraz geçince, kavi dişlerinde bir ceylân, İner yakındaki vadiye karşıdan arslan. V.K./315

ZT +Y (YF- -k+ş)+N +Ö

Bu inkılâbı henüz ruhu duymadan Garb'ın,/ Kuşattı satveti dünyâyı bir avuç

Arab'ın! V.K./271

ZT +Y (YF- -k+ş)+YöT +Ö

Zalâm-ı şirki yarıp fışkırmca dîn-i mübîn,/ Yayıldı sîne-i Bathâ'ya bir hayât-ı nevin. V.K./270

ZT +Y (YF- -k+ş)+YT +Ö

Yarınca kubbeyi "Allâhu ekber!" ikrarı; /Boşandı yerlere Hakk'm semâ-yı esrarı. V.K./481

ZT +Y(YF- -k+ş) +E +DT +Ö

Tevekkül olmaya görsün yürekte azme refik;/ Durur mu şevkine pervane olmadan tevîk? V.K./277

ZT +YöT+Ö+Y(YF- -k+ş)

Inâyetiyle Hudâ kaldırınca her birini, /Semâya doğru o dağlar da açtı ellerini. F.C./29

ZT+ İhT +Y (YF- -k+ş) +Ö

Ebediyyen, sanırım, söndü bütün âmâlin! Ü.B.K.D./45

ZT+ Ö +Y (YF- -k+ş) +E + N

Bizim muhiti, bizim halkı seyredince nazar; /Görür ki: Beyni bozulmuş yığın yığın kafa var. V.K./527

ZT+ Ö+Y(YF- -k+ş) + YT

Senin en şanlı eyyâmında en mes'ûd hâlinde, Bir istikbâl-i dûra-dûr vardır hep hayâlinde. İ./ 12

ZT+ Y (YF- -k+ş) + VT + Ö +E + Öaç

Kırık saziyla ederken zaman zaman feryâd, /Gelirdi gûşuna onlukların tanîniyle /Birer nevâ-yı beşaret, birer peyâm-ı vedâd; /Birer sadâ ki; Neyin

sîne-çâk enîniyle /Karışmayıp, yalnız dem tutardı sanki ona! K.N./2

ZT+ Y(YF- -k+ş) +Ö

Sonra, karşımdan geçer bir bir, yıkılmış lâneler! Ç.B.S.B.C./12

ZT+[Ö] +Y (TYF-(N +[YF-]-k+ş))

Gidince hepsi elinden: [Onlar,]"Ya Bulgar ol, ya geber!"[diyorlar.] V.K./615

ZT+BnT +Y(YF- - k+ş) +ÇıT +Ö

Yıldırımlar gibi indikçe "beyinden şiddet, /Bir yanardağ gibi fışkırdı "yürekten nefret. S.K./384

ZT+DT+Y(YF- - k+ş) +Ö

Açılıp gitgide artık iki hizbin arası, /Pek tabî'î olarak geldi nizâın sırası. S.K./383

ZT+H+[Ö]+Y (TYF-(ŞT+AS+N+YF)-k+ş)

Şimdi ey sevgili kaari', azıcık vaktin eğer, /Varsa -memnun olacaksın- beni ta'kîb ediver. S.K./28

ZT+Ö+E + Y (TYF-(BnC +YF-)- -k+ş)+ DT

Tabîat perde-pûş-i zulmet olmuş, hâbe dalmışken, /O, gûyâ kalb-i nürânîsidir leylin, durur bîdâr. F.C./6

ZT+Ö+Y(TYF-(DT+DT+YF-)k+ş)+Yaç.C.

Aceb kimin? Derken; On üç yaşında kadar bir çocuk gelip öteden, / Gerildi tekmei indirdi öyle bir küfeye: Tekermeker küfe bîtâb düştü tâ öteye. K./8

ZT+Ö+Y(TYF-(N+DT+YF-)-k+ş)

Bugün, sen de kendi kardeşini, /Yetim bırakmayarak besleyip büyütmelisin. K/22

ZT+VT+Ö+Y(YF- -k+ş)

Elimde bir koca değnek, onunla yoklayarak, / önüm adaysa basıp, yok, denizse atlayarak, /-Ayakta durmaya elbirliğiyle gayret eden, / lisân-ı hâl ile amma rükûa niyyet eden/-0 sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına, sığınmış öyle giderken, /hemen ayaklarına delîlimin koca bir şey takıldı. K./5

ZT+Y(TYF-(DT+YF-)-k+ş)+Ö

Yatarken yerde ilhâdıyle haşr olmuş sefil efkâr, /Yarıp edvârı yükselmiş bu müdhiş heykel-i ikrâr. F.C./1

ZT+Y(YF- - k+ş)+Ö

Biraz musâhabeden sonra söktü müşteriler: H/2

ZT+Y(YF- -k+ş)+ Ö +E+Öaç.C.

O anda koptu yüreklerden öyle bir feryâd /Ki rûhum eyleyecek tâ ebed o dehşeti yâd. F.C./30

ZT+Y(YF- -k+ş)+ Ö+ HT+N

Geçince sûrunu şehrin, uzattı servistan /Garîb yolcuyu tevkîfe bin bükülmez kol! H/26

ZT+YT+ Y+(YF- -k+ş)+Ö

O zaman Rusya'da hâkimdi yaman bir tazyik... S.K./114

ZTaç.C +[ZT]+ [Ö] +Y(TYF-([N]+YF- -k+ş)+ E +Naç.C.

Alın da bir küçücük taş, ziyâ-yı ilme tutun, /Bütün nikâtını evvelce; sonra, kalkın onun /Bakın vücûduna bir hurdebîn alıp, lâkin, /Bu hurdebîn olacak kendi nuru idrâkin. Zemin kadar büyütün; âsüman kadar büyütün. Hulâsa, koskocaman bir cihan kadar büyütün; /[Ozaman]Görürsünüz ki: O bir damlacık vücûduyle, /Katılmak istiyerek durmayıp giden şeyle, /Önünde azmine hâil ne varsa, hep aşıyor. V.K./80

5.1.8. Kırık İfadeli Cümleler

Ö_ +Y (YF- -k+ş) +_Ö

Ne sanayi', ne maârif, ne alış var, ne veriş. S.K./309

[Ö] + Y (TYF-(YF-_ +ZT +BnT+_ YF)-k+ş)

Ağladım sonra çocuklar gibi hüngür hüngür. S.K./240

[Ö] + Y (TYF-(Naç_ [N]+ YF-) -k+ş) +_Naç

Nasılmış, [onu] anlayınız iddiâ-yı kavmiyyet? V.K./651

[Ö] + Y(TYF-(DT_)+ E +(_DT + YT + YF-) -k+ş) + TT

Hâle baktıkça fakat, ümmetin atîsinden, / Pek derin ye'se düşüp Rusya'ya geçtim tekrar. S.K./84

[Ö] +Y (TYF-(N_+YF-) -k+ş)+_N

Bizim midir sanıyorsun şu yükselen bayrak? V.K./580

[Ö] +Y (TYF-(DT +TT +YF-_ +HT +_YF-)-k+ş)

Utanmadan yine kalkışma Hakk'a bühtana. V.K./257

[Ö] +Y (TYF-(DT +YF-_)+E +(_YF- -k+ş) +N+H

Bir an, diyerek eylemişim bilmeyerek, bak! Takyîd zamanla seni ey Fâtır-ı Mutlak! T.Y.F/20

[Ö] +Y (TYF-(DT_ +YF-) -k+ş) +Ü+_DT

Sarılıp sımsıkı dursaydın a milliyyetine. Ü.B.K.D./54

[Ö] +Y (TYF-(N +YF-_) +Ü +(_YF- -k+ş)

Bunu ummazdın a hiç... S.K./266

[Ö] +Y (TYF-(ŞT +HC_ +YF- -)-k+ş) +_HC

Şâyed isterseniz ağacın donanıp üstü, başı, Benzesin taze çiçeklerle bezenmiş

geline; Geçmesin, dikkat edin, balta çocuklar eline! S.K./445

[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF- +ZT +DT +_YF-) -k+ş)

Ferdâdaki ezvâkı o ettikçe te'emmül, /Eyler bugün âlâma nasıl olsa tahammül... T.Y.F/54

[Ö] +Y (YF- +H +_YF-) -k+ş)

Çektirme, İlâhî, bu kadar zilleti... V.K./706

[Ö] +Y(TYF- (DT+_YF- -k+ş)+ _DT +YT

Mücâhedeyle yaşar çaresiz bu âlemde. V.K./124

[Ö] +Y(YF- +MT +_YF- -k+ş) +E +E +MTaç

Mezelletin o kadar yâr-ı canısın ki, yazık, /"Ucunda yoksa ölüm" her belâya göğsün açık! V.K./190

[Ö] +Y(TYF-(YF+_DT +N +_YF-)-k+ş)

Müvekkel eyleyip câsûsu her vicdana, her hisse. Düşürdün milletin en kahraman evlâdını ye'se... İS./7

[Ö] +Y(YF-)+E +(_YF- -k+ş)

Bu intiharı fakat nerden ihtiyar edecek? V.K./112

[Ö]+ Y (TYF-(Naç.C._+H+_Naç.C.+[N]+YF-)-k+ş)

-Hangi haysiyyetin, oğlum? O da varmı [onu] desene! K.İ./41

[Ö]+ Y (TYF-(YF-+[N] +E +Naç.C. +N+_YF-)-k+ş)

İstedim sonra, neden böyle Japonlar yüksek? Nedir esbâb-ı terakkisi? Yakından görmek. S.K./433

[Ö]+Y (TYF-(N+_YF-) -k+ş)+_N

Hayâta karşı nedir, söyleyin, bu yılgınlık? V.K./470

[Ö]+Y (TYF- (Naç_+[N]+YF-)-k+ş)+_Naç

Kimin hesabına inmiş, düşünmüyor, Kur'ân... V.K./226

[Ö]+Y (TYF-(N_+ YF-)-k+ş)+E+_N

Ne Müslümanlıştır, anlamam ki, yaptığınız? V.K./500

[Ö]+Y (YF-_) +E +(_YF- -k+ş)

Bir leyl-i müebbed olarak yoksa kalır mı? T.Y.F/67

[Ö]+Y (TYF-+_N+_YF-)- k+ş)

Duymamış kaygı denen duyguyu vicdanında. S.K./110

[Ö]+Y (TYF-(YF-+_ŞT+_YF-)-k+ş)

Bucak bucak savuşun, müslümansanız, bundan. V.K./469

[Ö]+Y(TYF-([N]+Naç.C._+YF-)-k+ş)+ E+_Naç.C.

Sa'yin gezip dolaştığı ıssız, çorak fezâ-yı adem; /Bakarsınız ki: Çıkarmış vücuda bir âlem. V.K./7

[Ö]+Y(TYF-([N]+Naç.C._+YF-)-k+ş)+ E+_Naç.C.

Tevakkuf ettiği hestî-serây-ı dûra-dûr, Görürsünüz ki: Ademdir... V.K./8

[Ö]+Y(TYF-(HT+YF-)-k+ş) + ŞT _AS+_ŞT

Bu katliâma da râzîyim ihtiram olsa, /Harîm-i dîni de geçtik, harîm-i nâmûsa! V.K./586

[Ö]+Y(TYF-(YF-_+ ZT+_YF-)-k+ş)

Ne dinlenir, ne de âtil kalır, velev bir an, /Şu'ûn-i hilkatî teksîf edip yaratmaktan. V.K./12

[Ö]+Y(TYF-(YF-_+ÜT+_YF-)-k+ş)

Gireriz koynuna, düşsek bile şâyed yorgun, /Karşıdan baktığımız heykel-i

nûrânûrun. S.K./29

BT_ +Ö +Y (YF- -k+ş) +DT +Ö+_BT

Yanında yaş da yanar, çaresiz, yanan kurunun... V.K./506

E +[Ö] +Y (TYF-(ZT +YF-)-k+ş)

Yazık ki çıkmak ümidiyle kalkarak ayağa, Kımıldadıkça gömülmekte büsbütün batağa! V.K./341

Csi +Ö +Y (TYF-(ZT +DT +YF_- +DT +_YF-) -k+ş) +N

Yazık ki: Beyni örümcekli bir yığın câhil, / Nihayet oynıyarak dîne en rezîl oyunu, / Getirdiler, ne yapıp yaptılar, bu hâle onu! V.K./259

Csi +Ö_ +Y (YF- -k+ş)+ _Ö +Yaç

-Bilir misin bu garîb ümmetin nedir hâli? "Yehâfû" sıygasının çingıraklı i'lâli! İ.A.F.Y./120

ÇıT_+DT + Y (YF- -k+ş) + Ö +_ÇıT +Öaç

Haydarâbâd'a giderken, beni teşyie gelen /Mizbânın ne hazin çıktı şu ses kalbinden: /"Âh biz hayra yarar unsur-i îman değiliz... /Hind'in İslâm'ını pek Türk'e kıyâs etmeyiniz. /Onların rûh-i şehâmetle coşan kanları; /Bizde yok öyle samîmi asabiyyet, o damar. /Bu ağır zillate ukbâya kadar mahkûmuz... /Duymuyor çektiği hüsrânları zîrâ çoğumuz! /Varsa ümmîdimiz Osmanlıların şevketidir. /Onu bir kerre işitsek... Bu sa'âdet yetişir. S.K./224

DC+Y (YF-_) +E +(_YF- -k+ş) +Ö

Zulmü te'dib ise maksûd-i mehîbin, gerçek, Nâra yansın mı beraber bu kadar mazlûmîn? S.K./453

DT +ZT +Ö_Y (YF- -k+ş) +_Ö

- O hâlde şimdi ayrılmak gerektir Evkafa... İ.A.F.Y./62

DT_ +Öaç + Ö +Y(TYF-(DT+YF-)k+ş+YT+YT

Beşer onar paralar hepsi yaklaşıp deliğe, /Süzüldüler oradan bir kilitli çekmeceye. H/17

DT+Y (TYF-(DT+YF_-) +Yöt +Ö +(_YF)-k+ş)

Şimdi üç bin kişinin sîne-i ma'sûmundan, / Kopan "âmîn" sadâsıyla icâbetlerzan! Sonra, bir okşanarak titreyen ellerle cibâh; / Döndü kürsiye o âvâre cemâ'at nâgâh. S.K./69

DT+Y(YF-_) +Ö+(_YF- -k+ş)

Birer birer oluyor ırzı, mâli, yurdu heder... V.K./614

E + [Ö] +Y (YF-_) +E +(_YF-k+ş)

Lâkin nasıl olsun ki bir mi'râca muzaffer? T.Y.F/5

E + Ö_ + Y(YF- -k+ş) +_Ö

Fakat o zerre için nerededir atâlete meyil? V.K./50

E +[Ö]+ Y(TYF- (DT_+ZT +YF-)-k+ş)+_DT

Yoksa, boynunda bugün zorca gezerdin yuların! K.İ./82

E +[Ö]+Y (TYF-(YF-_+Yöt+_YF)--k+ş)

Demek ki: Atmalıyız ilme doğru ilk adımı. V.K./433

E +KrşT +Ö+Y (TYF- (N_ +E +DT +YF-)-k+ş)+_N

Hülâsa, azm ile me'mûr olursa Peygamber;/ Senin hesabına artık, düşün de bul, ne düşer! V.K./280

E +Ö_ +Y (YF- -k+ş) +_Ö

Ya Alman'ın nesi var zevki okşayan? V.K./551

E +Ö_ +Y(YF- -k+ş)+_Ö

Fakat idare için hangi noktadır merkez? V.K./66

E +Ö_+ Y (YF- -k+ş)+ YT +_Ö

Bâri bir hâtıra kalsaydı şu toprakta diri... Ü.B.K.D./17

E +Ö_+Y(YF- -k+ş)+ _Ö

Hayır! Adâlet-i fîtratta yoktur istisna. V.K./129

E +ZT_+AS +_ZT+Y(YF- -k+ş) +N +Ö+Naç.C.

Fakat bu bahr-i serâir ki mümteni' takdîr, /Güneşte, gölgede, her yerde cûşa geldikçe, Atar kenara şu yüksek meali bir mevce: /"Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; /Çalış çalış ki, beka sa'y olursa hakkedilir." V.K./93

E+ Ö_+Y₂(YF- -k+ş)+_Ö

Zâten en başlıca yol halkı budur îkâza. S.K./131

E+ Yaç.C._+Ö +Y+([YF-]-k+ş)+ _Yaç.C.

Hani, can sağlığıdır doğrusu bundan ötesi! S.K./102

E+ ZT + Y(YF-_)+Ö +(_YF- -k+ş) +ZT

Meselâ karşıdaki Sahilin, başbaşa vermiş, düşünen, pis, eski,/ Ağlamış yüzlü, sakîl evleri durdukça, sizin /İçinizden acı şeyler geçecek hep...S.K./3

E+ST_+E +_ST +YöT+ Y(YF- -k+ş)+ ÇıT+ Ö+ Öaç.

Evet, hurûş ederek işte rahmet-i Subbûh, /Bütün yüreklere serpildi kubbeden bir rûh: /Rûh-i itmînan. F.C./33

E+Y(YF_)+Ö+(_YF- - k+ş)+Csi

İşte tam ondaki eb'âda nazîr ebada / Semt-i re'sinde duran aynı da mâlik, hele bak! S.K./45

GT + Ö_+Y (YF - -k+ş)+ _Ö + ZT

Âsümânî, hâkdânî cümle mevcûdât için /Kurtuluş yok sa'y-i dâimden, terakkîden bugün. D./25

HT + Ö +Y (TYF-(ST) +E +H +(YF- _+DT) +_YF-) -k+ş)

Dünyâyı yakıp yıkmaya bir seyf-i teaddî, /Emrinle mi yâ Rab, ediyor böyle tesaddî? T.Y.F/42

HT_+E +Y (TYF-(YF+_HT)+Ö+(_YF -) -k+ş)

Şikâk için mi eder, sâde, kalbiniz daraban? V.K./497

İlTaç.C.+[İlT] +Ö_+Y (YF- -k+ş)+_Ö

"Vebaya karşı gidilmek mi, gitmemek mi iyi?" /Muhâcirîn-i kiramın soruldu hep re'yi. V.K./248

KaT +E +KaTaç.C +Ö_+Y(YF- -k+ş)+_Ö

Değil visali ki bir gayedir hayâtı için, /Hayâl-i vash da câzib o nâzenîn emelin! V.K./114

KrşC +Y (YF-_) +Ö+ (_YF- -k+ş)

Ağlasın inlesin de bir mazlum, Olayım seyre sâde ben mahkûm! İS./82

KrşC_+E +_KrşC +[Ö]+ Y (TYF-(İlT + YF-)- k+ş)

Ordu mâdâm ki efradını milletten alır; /Milletin keşmekeşinden nasıl âzâde kalır? S.K./359

KrşC+ E +Ö +Y(TYF-(DT_H+_DT+YF_+VsT+_YF-) -k+ş)

Üç çocuk annesi, emzikli kadın tek başına /Koca berhâneyi silsin de, süpürsün de sana, Yine sen bilmeyerek zâlim onun kıymetini, Dene bîçârede kalkıp kolunun kuvvetini! K.İ./22

KrşT +[Ö]+Y+(YF_)+Ü +E+(_YF-) -k+ş)

Geçmeseydim edeceklerdi ya zâten icbar! S.K./85

KrşT +Y (TYF-(YF-_+ZT+_YF-) -k+ş) +Ö

Mezarı olmuş iken bunca na'ş-ı mevvâcın, Cenaze yutmaya hâlâ mı doymaz

emvâcın? V.K./657

KrşT_ +Ö + E + Y (TYF- (_KrşT +KT +YF-)-k+ş)

Görür de hâlini insan, fakat, bu derbederin; 'Nasıl günâhına girmez tevekkülün, kaderin? V.K./229

KrşT+[Ö] +Y(TYF-(YF_+N+_YF-)-k+ş)

Dururken böyle bî-pâyan terakkî-zâr karşında; Nasıl dersin ya "Pek mahdûd bir cirmim" tutarsın da. İ./22

KrşT+Ö + Y (TYF-(KT+YF_ +N+_YF-)-k+ş)

Hiç o binlerce havâtır kemirirken içimi, /Bir cılız "belki!" nasıl hepsini tenkil etsin? S.K./229

KT +Y (YF-_) +Ö +(_YF- -k+ş)

Hakîkaten doyamaz dîdeler melâhatine... İ.A.F.Y./58

N_ + Ö +Y (TYF-(ST +E +H+ (YF-)-k+ş)+_N

Bir şahsa esîr olmayı bir koskoca millet, /Mekrinle mi yâ Rab sanıyor kendine devlet? T.Y.F/41

N_+ Y (YF- -k+ş) + Ö +_N

Varmak istersen -diyor Sa'dî- eğer bir maksada, /Tuttuğun yollar tükenmekten muarrâ olsa da; /Şedd-i rahl et, durmayıp git, yolda kalmaktan sakın! D./3

Naç_+[N] +[Ö] +Y (YF- -kf+ş) +Csi+_Naç

Kader deyince ne anlardı dinle bak Ashâb: V.K./242

Naç_+[Ö]+Y(TYF-(HT+[N]+YF-)-k+ş)+_Naç

Ne zevki var, bana anlat bu ömr-i derbederin? V.K./192

Naç_+E+[Ö] +Y (TYF-(N +YF-)-k+ş)+_Naç

İnmemiştir hele Kur'ân, bunu hakkıyla bilin, /Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal

bakmak için! S.K./190

Ö +Y(YF_) +Ü +(_YF- -k+ş)+E

Gebermedik tarafın kalmamış ya pek, zâten.. V.K./151

Ö + Y (TYF(YF-_ +N +_YF-)-k+ş)

Bırakıp çıktığı cennet gibi zümrüt ovalar, Başlar ağlatmaya biçâreyi hüngür hüngür! S.K./370

Ö +AS +N_+Y(TYF-(YF-_ +N+ _YF-)-k+ş)

Kürsî-i celâlin -ki semâlarla zeminler /Bir nokta kadar sahn-i muhîtinde tutar yer- /İdrâkin eder gâye-i ümmîdini haybet... T.Y.F/2

Ö +E +Öaç +Y (TYF-(YF_ +N +_YF-)-k+ş)

Hükmün ki tahakküm edemez seyrine bir şey; /Bir anda bu pâyansız olan cevvi eder tayy. T.Y.F/19

Ö +E +Y(TYF-(N_ +ZT +YF- -k+ş)+ _N

-Ben zâten işin, /Bir ay evvelden biliyordum ne vahîm olduğunu... HA./6

Ö +H + E +Y (TYF-(YF-_ +N +_YF-)-k+ş)

Siz, ey bu yangını ihzar eden beş altı sefil, Ki ettiniz bizi Hırvat'la Sırb'a karşı rezîl! V.K./649

Ö +N +E +Y (TYF-(YF_ +KaT +_YF-)-k+ş)

Ömer, tevekkülü elbet bilirdi bizden iyi... V.K./323

Ö +Y (TYF-(N_ +YF-)-k+ş) +_N

Cinayetin kalacak zanneder misin yanına? V.K./336

Ö +Y (TYF-(DT +YF_-) -E+(_YF--k+ş)

-Kemer de öyle muvafık mıdır aceb fenne? İ.A.F.Y./76

Ö +Y (YF-_) +E (_YF- -k+ş)

Bunlar beşerin işte en âvâre garîbi! T.Y.F/60

Ö +Y (TYF-(YF-_+N+_YF-) -k+ş)

Bir fecr-i ümîd etmeli ferdaları te'mîn... V.K./689

Ö_ +Y (YF- -k+ş)+_Ö +E

Asalet olmalı san'atta evvelâ... İ.A.F.Y./92

Ö_ +Y(YF- -k+ş)+E +_Ö

Sürünmenin o kadar farkı var mı ölmekten? V.K./152

Ö_ + Y (TYF-(N +YF- -k+ş) +_Ö + Csi+Naç

Mütefekkir geçinenler ne diyor sizde bakın: /"Medeniyyette tealisi umûmen Şark'ın, /Yalnız bir yolu ta'kîb ederek kaabildir; /Başka yollarda selâmet gözeten gafildir. /Bakarak hangi zeminden yürümüş Avrupalı, /Aynı izden sağa, yâhud sola hiç sapmamalı./ Garbın efkârını mâl etmeli sark'ın beyni; /Duygular çıkmalı hep aynı kalıptan: yâni: /İçtimaî, edebî, hâsılı her mes'elege, /Garbı taklîd edemezsek, ne desek beyhude. /Bir de din kaydını kaldırmalı, zîrâ o belâ. /Bütün esbâb-ı terakkîmize engel hâlâ!" S.K./378

Ö_ + GT+_Ö+Y(YF- - k+ş)

Ma'bedin şimdiki ta'rife bakarsak, az çok: / Müstatîl olması îcâb edecek! S.K./49

Ö_ + Y (TYF-(N +YF- -k+ş) +_Ö + Csi+Naç

Mütefekkir geçinenler ne diyor sizde bakın: /"Medeniyyette tealisi umûmen Şark'ın, /Yalnız bir yolu ta'kîb ederek kaabildir; /Başka yollarda selâmet gözeten gafildir. /Bakarak hangi zeminden yürümüş Avrupalı, /Aynı izden sağa, yâhud sola hiç sapmamalı./ Garbın efkârını mâl etmeli sark'ın beyni; /Duygular çıkmalı hep aynı kalıptan: yâni: /İçtimaî, edebî, hâsılı her mes'elege, /Garbı taklîd edemezsek, ne desek beyhude. /Bir de din kaydını

kaldırmalı, zîrâ o belâ. /Bütün esbâb-ı terakkîmize engel hâlâ!" S.K./378

Ö_ + Y (YF- -k+ş) + _Ö

Sabah yok onun âfâk-ı târ-ı ömrü için! K.N./5

Ö_ + Y (YF- -k+ş) + _Ö

Hakk'a tefviz ile üç tane yetişmiş kızını; /Taşıyanlar bile varmış buradan baldızını, /Analık ilmi için Paris'e, yüksünmeyerek... S.K./321

Ö_ + Y(YF- -k+ş)+ E +Ü +_Ö

Zulmü sevdirmek için var mı ya bir başka tarik? S.K./115

Ö_ + Y(TYF- (GT +ZT +YF- -k+ş)+_Ö +Öaç.

İydin bana dâim görünür levh-i kerîmi: /Mâzî-i tufûliyyetimin yâd-ı besîmi. B./13

Ö_ +E +_Ö +E +Y(YF- -k+ş) + Csi

Zavallı taşlara lâkin bakan mı var? Ne gezer! V.K./182

Ö_ +E +_Ö +Y (YF- -k+ş)

Tevekkülün, hele, ma'nâsı hiç de öyle değil. V.K./258

Ö_ +E +ÖaçC+ _Ö +Y (YF- -k+ş)

Ummân-ı şüûnun ki birer mevcidir a'sâr, /Her mevcesi bir lücce-i bî-sâhil-i âsâr! T.Y.F/13

Ö_ +H +Y(YF- -k+ş)+_Ö

Hayât nâmına, yâ Rab, nedir bu devr-i azâb? H/34

Ö_ +Y (YF- -k+ş) + _Ö +ŞT

Ne din kalır, ne de dünyâ bu anlaşılmazsa... V.K./301

Ö_ +Y (YF- -k+ş) +_ Ö

Fikr-i kavmiyyeti şeytan mı sokan zihninize? S.K./334

Ö_ +Y (YF- -k+ş) +_ Ö

Bu zümrenin de sefâhet hayât-ı mu'tâdı. V.K./559

Ö_ +Y (YF- -k+ş) +_ Ö

Ne sinesinde Hudâ var, ne hatırında Nebi... V.K./590

Ö_ +Y (YF- -k+ş) +_ Ö

"Sarıklıdır" diye hiç görmeden, bilâ-insâf,/ Kibâr-ı ümmeti haksız değil mi istihfaf? İ.A.F.Y./50

Ö_ +Y (YF- -k+ş) +E +_ Ö

Kenara kaçmaya olsaydı bâri dermanı. V.K./340

Ö_ +Y(YF--k+ş)+_ Ö

O kadar sa'y-i belîğın bu sefâlet mi sonu? HA./52

Ö_ + Y (TYF-(KT +YF-) -k+ş) +_ Ö

Düşünen her kafanın mutlaka ezilmekti sonu! S.K./116

Ö_ + Y (YF- -k+ş) +_ Ö +E +SC

İnkişâf etmesi atîde de pek zordur onun: /Çünkü meydanda kalan kütle yığınlarca odun! S.K./442

Ö_ + Y(TYF-(YT+YF--k+ş)+ E+_ Ö

Seni dünyâda gören var mı ayık hâlinde? K.İ./72

Ö_ + Y(YF-_) +_ Ö +(_YF- -k+ş)

Hep musâb âlem-i İslâm o devasız derde. S.K./182

Ö_+ Y(YF--k+ş)+CSE +_Ö

Bir kızılbaşla senin var mıdır ayırın, gayrın! K.İ./69

Ö_+AS +_Ö +Y(YF- -k+ş)

Bu kâinât-ı semâviyyenin — ki bir takımı Deminki aile şeklindedir — kalan kısmı, Henüz meşîme-i hilkatte saklı efrada Hayât vermek için muttasıl çalışmakta. V.K./60

Ö_+Csi + Y(YF- -k+ş) +VT +NC

Müneccimin, bereket versin, eski takvimi Haber verir bize, mevsim şehirde gelmiş mi? İS./19

Ö_+E +Y (YF- -k+ş) +_Ö

İnsanda meğer /Olmasın his denilen şey... HA./28

Ö_+E +Y(YF- -k+ş) +_Ö

Metâ'-ı fazlı mı varmış elinde gösterecek? V.K./541

Ö_+Öaç +_Ö +Y (YF- -k+ş)

Hükümetin, o henüz payidar olan arşın Sukutu müdhiş olur... V.K./472

Ö_+Ü +_Ö + Y (YF- -k+ş)+H +GT+DT

Bîmârı, felâketliyi, üryânı, sefîli, /Meflûcu, amel-mandeyi, miskîni, zelîli, /Gaddârı, cefâ-dîdeyi, mahkûmu, esîri, /Heyhat, şu pâyansız olan cemm-i gafîri /Teşhîr ile şöhret kazanan sahne-i dünyâ /Gelmez mi İlâhî sana bir kanlı temâşâ? T.Y.F/50

Ö_+Y (YF- -k+ş) _Ö+E +Yaç.C.

—Tababetin o kadar muhteremdi mevki'i ki: Birer tabîb-i fûnûn-âşînâ çıkar, eski Müderrisînimizin en güzide efradı. İ.A.F.Y./140

Ö_+Y (YF- -k+ş) +_Ö

"Muallimim" diyen olmak gerektir imanlı; Edebli, sonra liyakatli, sonra

vicdanlı. V.K./436

Ö_+Y (YF- -k+ş) +_Ö

Cihanda Habl-i İlâhî'ye i'tisâma, sizin Şu kahramanlığınızdır yegâne levh-i güzin! V.K./622

Ö_+Y (YF- -k+ş) +_Ö

Varlıktan onun inleyerek ölme nasîbi! T.Y.F/59

Ö_+Y (YF- -k+ş) +_Ö

Esbâb-ı tehâlûf nedir efkâr-ı beşerde? T.Y.F/65

Ö_+Y(YF- -k+ş)_Ö

Hayâta nerde görülmüş senin kadar sarılan? V.K./166

Ö_+Y(YF- -k+ş)+_Ö+H

Adın nedir senin, oğlum? K./15

Ö_+Y+(TYF-(YF_)+_Ö +(YT+_YF-)-k+ş)

Hangi ma'sûmun olur hûnu bu dünyâda heder? S.K./122

Ö+ Ü+Y(TYF-(İlTaç._+[İlT]+YF-) -k+ş)+_İlTaç.

Terakkiyâtını milletlerin gören, heyhat, /Zaman içinde zaman etse, haklıdır, isbât. V.K./132

Ö+ Y(TYF(YF_+TT+_YF-)- k+ş)

Aynı heybetli kanatlar göze tekrar vuruyor. S.K./41

Ö+ Y(TYF-(YF_+DT +N+_YF-)-k+ş)

Bu ukdeler edecek miydi böyle sineni çâk? V.K./70

Ö+ Y(YF-_) +E + (_YF- -k+ş)

Mücâheden çıkacak mıydı bi'n-netîce heder? V.K./72

Ö+E +SC+ Y(YF - -k+ş) +HT_ +ZT +_HT

Siz ki son lem'a-i ümmîdisiniz İslâm'ın, /Dayanın gayzına artık medeni akvamın! S.K./356

Ö+Y(YF_) E +(_YF- -k+ş)+KrşT+Yaç.C.

O rasad-hâne-i dünyâ, o Semerkand bile; /Öyle dalmış ki hurâfâta o mâzîsiyle: /Ay tutulmuş, "Kovalım şeytanı kalkın!" diyerek, /Dümbelek çalmada binlerce kadın, kız, erkek! S.K./153

Ö+Y(TYF-(YF- _+ZT+_YF-) -k+ş)

Onu i'lâ eden etmiş ebediyyen il'â. S.K./23

Öaç + Y(YF-_) +Ö+ (_YF- -k+ş)

Son siyâsetse bu, hiç böyle siyâset yürümez. S.K./338

Öaç+ Y(TYF-(DT+YF_+ N+_YF-) -k+ş) + Ö

Göçebeyken koca bir devlete kurmuş bünyâd; /Çerge hâlinde mi görsün sizi kalkıp ecdâd? S.K./366

SC + [Ö]+ TYF-(YF-_+ N + ZT+_YF) - -k+ş)

Sizi bir aile efradı yaratmış Yaradan; /Kaldırın ayrılık esbabını artık aradan. S.K./339

SC_ +E+_SC+N + Y (YF- -k+ş) +DT +Ö

Zâlimlere kahrın o kadar verdi ki meydan: /"Yok Âdil-i Mutlak" diyecek ye's ile vicdan! T.Y.F/43

ST +KT +Y(YF_ + Ö+ _YF-) - k+ş)

Sizden elbette olur rûh-i Nebî da'vâcı. S.K./351

ST +Ö_+E +Y (YF- -k+ş) +_Ö

Şu cehlimizle musibet mi kaldı uğramadık? V.K./423

ŞC + [Ö]+N_+Y(YF--k+ş) + _N

Diyorsanız: "Yine, hâlâ bu, olmasın mektûb!" / Ne zirzop isteyin artık, ne büsbütün meczûb! V.K./439

ŞT +Ö_+ Y (YF--k+ş) +_Ö_+E +_Ö

Milletin beyni sayarsak mütefekkir kısmı, /Bilmemiz lâzım olur halkı da elbet cismi. S.K./376

ŞT +Y (YF_)+ Ö +(_YF- -k+ş)

Sokarsa burnunu herkes düşünmeden her işe; Kalır selâmet-i milliyyemiz öbür gelişe! V.K./388

ŞT +Y (YF_-)+Csi +(_YF--k+ş)

-Gelip de bir bulunaydın geçenki va'zında: /Kalırdı parmağın, Allah bilir ki, ağzında! İ.A.F.Y./51

ŞT +Y (YF_-)+Ö + E +(_YF- -k+ş)

Giden birer avuç olsun getirse memlekete; /Döner muhitimiz elbet muhît-i ma'rifete. V.K./554

Ü+ Ö_+Y(YF- -k+ş)+_Ö

Âh o gözlerden inen huzme-i nûrânûrun, /Bağlı her târ-ı füsunkârına bin rûh-i zebun! S.K./74

Ü+ ZT +Ö_+Y(YF- -k+ş) +_Ö

Âh! Tek bir âşiyandan bin yetîmin nâlesi, /Yükselirken, dinleyen insan mıdır bülbül sesi? Ç.B.S.B.C./15

ÜT_+Ö + Y (TYF-(_ÜT +ST +VT +YF-)-k+ş)

Bâkîyi beşer her ne kadar etse de tenzîh, /Fâniyyeti icâbı, eder kendine teşbîh! T.Y.F/21

Y (YF_-)+Ö+(_YF--k+ş)

— Değil, sende anlayış keskin! İ.A.F.Y./73

Y (YF- -k+ş) + E +Ö_+Öaç +_Ö

Ne içtihadı yapar, yoksa, bir alay — zimmî Kadar nasîbe-i fikhîsi olmıyan —
ümmî? V.K./384

Y (YF- -k+ş) +E +YT +Ö_ +E +_Ö

Nasıl durur aceb alnında şer'-i ma'sûmun, /Bu simsiyah izi hâlâ o levs-i
meş'ûmun? V.K./262

Y(YF- -k+ş)+E +Ö_+Csi +_Ö

Var mı sufiyyede bilmem ki ibâhiyye kolu? S.K./170

Y(TYF-(YF_- +H +ZT+_YF-)-k+ş)

Bana ihtâra ne hâcet, a beyim, şimdi bunu? HA./7

Y(YF- -k+ş) +E + Öaç.C._+Ö+_Öaç.C.

Nedir ki etmededir fıtratın bu kânunu, /Fezayı, gökleri, deryayı, deşti,
hâmûnu,/ — Adımlarında zekâdan serî' olup hattâ- /Esîri kaplıyacak fûshatiyle
istilâ? V.K./3

Y(YF_-)+Ü +Ö +(_YF- -k+ş)

Sayılsa âh giden fidyeler necatın için! V.K./175

Y(YF_-)+Ö + (_YF - - k+ş) +ST

Terazilerden adam eksik olmuyor; birisi /İnince binmede artık onun da
hemşerisi. B./22

Y(TYF-(YF_-+ ZT)+ Ö+(ZC _+YF-)-k+ş)+_ZC + N

Görüyor şimdi nazar girdi mi derhal içeri; /Aynı eb'âd ile tesbît edilen
kubbeleri. S.K./38

Y(TYF-(YF-_+KrşT) + Ö_+(_YF- -k+ş) + _Ö

*Görür şedâid-i eyyâma karşı duşûnda, Siper vazifesini lîme lîme bir abacık.
K.N./13*

Yaç.C._ + Ö +Y ([YF-][-k+ş]) + _Yaç.C.

*Kimse farkında değil, anlaşılan [odur ki], yaptığıнын; /Kafalar tütsülü hülya
ile, gözler kızgın. S.K./288*

Yaç.C._ +Ö +Y([YF-] -k+ş)] +_Yaç.C.

*Lâfzı muhkem yalınız, anlaşılan, [şudur ki:]Kur'ân'ın: /Çünkü kaydında değil,
hiçbirimiz ma'nânın: /Ya açar Nazm-ı Celîl'in, bakarız yaprağına; /Yâhud üfler
geçeriz bir ölünün toprağına. S.K./189*

Yaç.C._+Ö+ [Y(YF--k+ş)] +_Yaç.C.

Bu tecâvüz sayılır doğrusu haysiyyetime... K.İ./40

ZC + DT +Ö+ Y (TYF-(YF_+ ZT +_YF-)-k+ş)

*Şimdi, bir kavmin içinden mütefekkir geçinen /Zümre evvelce bu "mâhiyyefî
takdir ederek, /Sonra kaç safhası mevcûd ise tenvir ederek, /Çekecek oldu mu
önden o İlâhî feneri; /Arkasından da cemâat yürür artık ileri. S.K./411*

ZC + Y(YF- -k+ş)+ Ö_ZT +_Ö

*Tezâhum etti mi âmâli birçok efradın; /Kesilmez arkası artık cihâd-ı mu'tâdm!
V.K./117*

ZC +[Ö]+ Y(TYF-(YF_ +BnT+_YF-) -k+ş)

*Sükûn belirdi mi bir milletin hayâtında;/ Kalır senin gibi zillet, esaret altında.
V.K./157*

ZC +E +ST + Y (TYF-(YF-_ + DT +_YF--k+ş)+ Ö

*Başı boş kaldı mı, zîrâ, şaşırıp ber-mu'tâd, /Bulamaz kendiliğinden yolu asla
efrâd. S.K./407*

ZC +Ö_+Y (YF- -k+ş) +_Ö

O bir tutuşmaya görsün, ne od kalır, ne ocak! V.K./514

ZC+ Y(YF-_) +Ö+(_YF- -k+ş)

Konulsa rahle-i tedkîke hangi bir mevcûd; /Olur tekâsüfû bir sa'y-i dâimin meşhûd. V.K./5

ZT +[Ö]+Y (TYF-(DT +N +YF_+VT +_YF-)-k+ş)

Sonunda bir de "tevekkül" sokuşturup araya, /Zavallı dîni çevirdin onunla maskaraya. V.K./203

ZT +E +Ö +Y(TYF-(YF_+DT +_YF-) -k+ş)

Bulunca hepsini artık o nazenin sine, Alır birer birer âgûş-i hâr-ı şefkatine. V.K./37

ZT +Ö_+Y (YF- -k+ş) +_Ö

-Şimdi tebdîl-i havâ var mı benim istediğim? HA./41

ZT +Y(YF- -k+ş)+ Ö_+ E+ _Ö

Yakında kalmıyacak yeryüzünde belki yeri! V.K./135

ZT_ + Ö +_ZT +Y(DT +YF-) -k+ş) + E+NC

Görünce karşıdan âdemceğiz bu hâileyi, Yığınla taş kesilen yurdunun harabesine Döner de der ki: "Meğer aldanırmışım, desene! Ne oldu bunca niyazım, ey âşinâ-yı kadîm? Çocuklarım olacakken ben oldum işte yetîm! Sakın yıkılma haber vermeden demez miydim? Bu muydu senden, a zâlim bu muydu ümmîdim, Hukuku, ahdi gözetmek nedir, sakın bilme! Yazık, yazık sana sarf ettiğim emeklerime!..." V.K./405

ZT_ +Ö+Y(YF- -k+ş)+_ZT

Hayalimden geçerken şimdi, fikrim hercümerc oldu, /Salâhaddîn-i Eyyûbî'lerin, Fâtih'lerin yurdu. BÜ./17

ZT_+E +_ZT + [Ö] + Y (YF- -k+ş) + N

*Cûşa geldikçe fakat aynı teraneyle cihan, /Görür oldum dönen işlerde
Yedu'llâh'ı nihan. S.K./237*

ZT_Csi +_ZT + Ö+Y (TYF-(YT +YF-) -k+ş) +N

*Elinde, nevha-i matem kadar acıklı sadâ /Veren, bir eski kamış; koltuğunda bir
yedici; /Şu kör dilenci, bakardım, olunca nâle-serâ, /Durup da merhameten
dinleyen gelip gidici, /Önünde boynunu bükmüş zavallı keşkülüne. /Atardı beş
para, onluk değilse bari yine. K.N./1*

ZT+ Y(YF-_)+Ö +(_YF--k+ş)

*Fezâ-yı ma'bedin encüm-nümâ meşâ'ilini, /O lem'a lem'a dizilmiş ziyâ
kavâfilini /Görünce geldi çocukluk zamanlarım yâda... F.C./19*

ZT+Ö+E +Y(TYF-(ZT+YF_+N+_YF-)k+ş)

*O anda mekteb-i rüşdiyyeden taburla çıkan/Bir elliden mütecâviz çocuk ki,
muntazaman /Geçerken eylediler ihtiyârı vakfe-güzin... K/45*

ZTaç +ZT +Y(YF-_)+Ö +(_YF- -k+ş)

*Soydu bîçâreyi üç beş kişi birden, o zaman /Aldı bir heykel-i üryân-i sefâlet
meydan! HA./20*

5.1.9. Yüklemin Başta Olduğu Cümleler

Y (YF- -k+ş) + Ö

Bir failin icbârı bütün gördüğüm âsâr! T.Y.F/31

Y (TYF(YT +YF-) -k+ş) +H

Âyâtının üstünde yürünsün mü, İlâhî? V.K./703

Y (TYF-(YT +YF-) -k+ş) +Ö+ SC

*Odur cihanda benim, varsa yoksa, mu'temedim: Vakur, hatırı mert vefalı, çok
denedim. İS./23*

Y (TYF-(YT +YF-)-k+ş) +E +Ö +ST

*Ağlar beriden bir sürü âvâre-i tâli, /Nan-pâre için eyleyerek ırzını zâyî.
T.Y.F/47*

Y (YF- -k+ş)

Ne kaldı arkaya? V.K./557

Y (YF- -k+ş) +Ö

Döndü dîdemde bin hayâl-i elîm! İS./80

Y (YF- -k+ş) +Ö +E +N

*Diyor Kitâb-ı İlâhî: "O fitneden korunun, /Ki sâde sizdeki erbâb-ı zulmü istilâ
Eder de, suçsuz olan kurtulur değil aslâ!.. V.K./507*

Y (YF- -k+ş) +Ö +Yaç.C

*Şudur cihanda benim en beğendiğim meslek: Sözüm odun gibi olsun; hakikat
olsun tek! İ.A.F.Y./22*

Y (YF- -k+ş) + N+ Ö

Kuşatır millet-i mahkûmeyi hüsrân-ı mübin. S.K./332

Y (YF- -k+ş) + Ö

Ne oldu yâdına her gün hutur eden o nukûş? V.K./658

Y (YF- -k+ş) + Ö

Nedir bu göğsüne çökmüş sevâd-ı cûşacûş? V.K./659

Y (YF- -k+ş) + Ö

Neden kısıldı muhitinde çağlıyan nagamât? V.K./660

Y (YF- -k+ş) + Ö +H +ST

Kör olsun ağlamayan, ey vatan, felâketine! V.K./457

Y (YF- -k+ş) + YT +Ö

*Ansızın başladı beynimde ümidin, ye'sin, /Doğduğumdan beri hiç görmediğim
bir harbi... S.K./230*

Y (YF- -k+ş) + ZT +Ö +H

Dinsin artık bu hazin velvele yâ Rab! S.K./459

Y (YF- -k+ş) + ZT +Ö +Ü

Ne gezer şimdi o zillet, o sefâlet? Heyhat! S.K./248

Y (YF- -k+ş) +CSE+ Ö

Nerdedir Pirene! V.K./274

Y (YF- -k+ş) +CSE+ Ö

Nedir bu hârikanın sırrı? V.K./275

Y (YF- -k+ş) +Csi + Ö +N

*Besliyormuş, bereket versin, o iklim-i kadîm, /"Rahmetullah"a muâdil daha
yüzlerce hakîm. S.K./214*

Y (YF- -k+ş) +Csi +Ö

Çıkar yol olmayacak, korkarım, bu saptığınız! V.K./501

Y (YF- -k+ş) +E + Ö + A.C.

*Çamlıbel sanki şehir: Zabıta yok, rabıta yok;/Aksa kan sel gibi, bir dindirecek
vâsıta yok. S.K./310*

Y (YF- -k+ş) +E +Ö +ST +Yaç

*O hâle geldi ki millet vazîfesizlikten:/Vazife hissi de kâfi değil, bugün, cidden.
V.K./399*

Y (YF- -k+ş) +E+Ö +Yaç

O hâli buldu ki cür'et: "Yecûzu fi't-tergîb..." karâr-ı erzeli fetva kesildi!...

V.K./331

Y (YF- -k+ş) +Ö

Ne saygısızlık bu! V.K./222

Y (YF- -k+ş) +Ö

Bir omuzlamaktadır iş. V.K./360

Y (YF- -k+ş) +Ö

Ezan sadâsı değil duyduğun tanîn-i medîd! V.K./588

Y (YF- -k+ş) +Ö

Ne reng-i muzlime girmiş o yemyeşil Kosova! V.K./643

Y (YF- -k+ş) +Ö

Öbek öbek duruyor pıhtı pıhtı kanla kemik! V.K./647

Y (YF- -k+ş) +Ö

Öttü beynimde bin figân-ı yetîm. İS./81

Y (YF- -k+ş) +Ö

İnada karşı ne yapsın da susmasın mantık? İ.A.F.Y./49

Y (YF- -k+ş) +Ö

-Vefâ'ya çıksa gerektir bu eğri büğrü sokak... İ.A.F.Y./147

Y (YF- -k+ş) +Ö +E+[N] +Naç.C

Düşünmüyor bu kopuklar ki: Müctehid geçinen, Zamanının olacak muktedâsı irfânen. Kitâb'ı, Sünnet'i, İcmâ'ı sağlam anlıyacak; Hilafı yoklıyacak, ihtiyâcı kollıyacak. V.K./383

Y (YF- -k+ş) +Ö +Öaç

Nedir harîmine yerleşmek isteyen şu salaş /Hüviyyetinde yığınlar ki hep birer

kallâş! İ.A.F.Y./60

Y (YF- -k+ş) +Ö +ZT

Yetmez mi celâlinle göründüklerin artık? V.K./687

Y (YF- -k+ş) +YT +Ö

Görür mahalleli tâ karnavalda maskarayı! V.K./532

Y (YF- -k+ş) +YT +Ö

Sığmaz bunun âfâkına ferdâ-yı mükâfât! T.Y.F/56

Y (YF- -k+ş) +ZT +DT +Ö

Çöksün mü nihayet yıkılıp koskoca bir din? V.K./705

Y (YF- -k+ş) Ö

Bütün sürûr u şetâretti gördüğüm harekât! B./33

Y (YF- -k+ş) Ö

Nedir uzakta nümâyân olan şu ıssız ova? V.K./624

Y (YF- -k+ş) Ö

Ne olmuş onca mefahir? V.K./630

Y (YF- -k+ş) Ö

Ne olmuş onca diyar? V.K./631

Y (YF- -k+ş) Ö

Nasıl da bitmiş o saymakla bitmiyen âsâr! V.K./632

Y (YF- -k+ş) Ö

—Nedir şu karşıda birçok karaltılar yürüyor? V.K./639

Y (YF- -k+ş)+ Csi + YT + Ö

Var mı bak, yollarda hiç bîdâr olanlardan eser? D./11

Y (YF- -k+ş)+ E +YT +Ö

Basacak mıydı, fakat, göğsüne Sırb'ın çarığı? Ü.B.K.D./32

Y (YF- -k+ş)+ H +Ö

Hani, ey kavm-i esâret-zede, muhtâriyyet? Ü.B.K.D./42

Y (YF- -k+ş)+ N +GT +Ö

Görmüyor gittiği yanlış yolu, zannım, çoğunuz... Ü.B.K.D./69

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani sînende yarıp geçtiği yol "Yıldırım "ın? Ü.B.K.D./22

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani asker? Ü.B.K.D./23

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani kalbinde yatan Şâh-ı Şehîd? Ü.B.K.D./24

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Nerde o iyd? Ü.B.K.D./26

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani, milletlere meydan okuyan kavm-i necîb? Ü.B.K.D./36

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani, haysiyyetinin gölgesi çiğnense eğer; /-Olmadan üç kişinin, beş kişinin, hûnu heder- /Kahraman gayzı yatışmaz, kanı coşkun efrâd? Ü.B.K.D./38

Y (YF- -k+ş)+ Ö

Hani "Nâ-mahreme ben söyleyemem kızlarımın, /Karımın ismini... Hem öldürürüm, sorma sakın!" /Diye, tahrîr-i nüfûs istemiyen er kişiler!

Ü.B.K.D./40

Y (YF- -k+ş)+ Ö +Naç +N

Dürtecek miydi geçen, leş gibi her lîmesini? Ü.B.K.D./34

Y (YF- -k+ş)+ ŞT + Ö

Cenâb-ı Hak çıkacak, sorsalar, muhâtab olan! V.K./227

Y (YF- -k+ş)+DT + Ö +N

*Arar bulunduğu yeldâ-yı bî-tenâhîde /Zavallı, bir çıkacak yol sabâh-ı ümmîde!
K.N./12*

Y (YF- -k+ş)+E +Ö

Yok mu sizlerde vatan nâmına hiçbir duygu? S.K./328

Y (YF- -k+ş)+E +Ö +GT

Bir sahne midir yoksa bu âlem nazarında? T.Y.F/24

Y (YF- -k+ş)+H +Ö

Hani, ey unsur-i bî-râbîta, istiklâlin? Ü.B.K.D./44

Y (YF- -k+ş)+Ö

Nedir karıncalanan nesl-i müzmahil şimdi? İ.A.F.Y./185

Y (YF- -k+ş)+Ö +E +ST

-Değişti hâlet-i rûhiyye, çünkü asra göre... İ.A.F.Y./99

Y (YF- -k+ş)+Ö +H

*Fermânına mahkûm ezeliyyet, ebediyyet; /Ey pâdişeh-i arş-ı güzîn-i
samediyet. T.Y.F/14*

Y (YF- -k+ş)+Ö+H

Nedir bu tefrika, yahu! V.K./474

Y (YF- -k+ş)+ZT +Ö

Yutulmaz artık bu! V.K./220

Y(YF- -k+ş)+ YT+Ö

Okunur her birinin cebhe-i hüsrânında, /"Ne gelenden haberim var, ne gidenden haberim /Serserî-gûne gelelden beri sersem gezerim!" S.K./111

Y(YF- -k+ş)+İLT

Ne oldu sana? V.K./161

Y(YF- -k+ş)+Ö

Nedir bu gökteki sesler? V.K./101

Y(YF- -k+ş)+Ö

Nedir bu yerdeki cûş? V.K./102

Y(YF- - k+ş) +Ö

Bir felâket bu gidiş... S.K./386

Y(YF- - k+ş)+ E + Ö

Nerden îcâb ediyor sonra bu âvâre zehab? S.K./52

Y(YF - -k+ş)+ Ö+KrşT

Ayıp: Dilencilik, işlerken el, yürürken ayak. K/26

Y(YF- -k+ş)

Ne kaldı vermediğin bir çürük hayâtın için? V.K./174

Y(YF- -k+ş) + E +Ö

Hâlâ mı bu âfâka çöken perde-i hûnîn? V.K./694

Y(YF- -k+ş) + N + ZT+ Ö +E

Boşamakmış beni dünden beri efkârı meğer. K.İ./21

Y(YF- -k+ş) + Ö

Kalmamış terbiye askerde. S.K./94

Y(YF -k+ş) + Ö

Kimdi kürsîdeki? S.K./70

Y(YF- -k+ş) + Ö + ÇıT + ZT

*İnliyor nâle-i gayret der ü dîvârından, / Dâr duydukça gelen sayhayı
deyyârından. S.K./65*

Y(YF- -k+ş) + Ö +H

-Ne kibarlık bu beyim? K.İ./31

Y(YF- -k+ş) + Ö+ Yaç.C

*On para etmez fenler, /Ne bu dünyâda soran var, ne de ukbâda geçer! S.K./
165*

Y(YF- -k+ş) + ZT + Ö

Onun şimdi sıra. S.K./63

Y(YF- -k+ş) + ZT +E + Csi+Ö

Ne oldu şimdi aceb, kim bilir, zavallı Hasan? K/32

Y(YF- -k+ş) +E+Ö

Başka tıynetler mi hep şâyân olan ihsânına? Ç.B.S.B.C./20

Y(YF- -k+ş) +E+Ö

*Nedir ki mevki'i, eb'âda sığmıyan bu yığın içinde, şimdi bizim kendi
kâinatımızın? V.K./67*

Y(YF- -k+ş) +H +Ö

Ne manzaraydı, İlâhî, o gördüğüm sahne! İS./45

Y(YF- -k+ş) +Ö

Görülüyor birinin istirahat eylediği... V.K./47

Y(YF- -k+ş) +Ö

Ne var gidip Yakacık'larda dem-güzâr olacak? İS./17

Y(YF- -k+ş) +Ö +SC

-Sussundu Ayşe, günâh. İS./33

Y(YF- -k+ş) +YT + Ö +E+ Öaç.C.

*Esiyor cevî-i mehîbinde bu vahdet-zârın,/ Ebedî nefha-i rahmet ki, o binlerce
yığın, /Gölge şeklindeki esbâha teayyün veriyor: /Tepeden tırnağa zerrât-ı
vücûd ürperiyor. S.K./64*

Y(YF- -k+ş) +ZT +Ö

Duyulmasın mı biraz sonra başka bir acı ses? İS./39

Y(YF- -k+ş)+ E +Ö

Nedir ki sâha-i kudret denen bu zıll-i medîd? V.K./61

Y(YF- -k+ş)+ HT +Ö

Koşmuyor mu hakk-ı hayât/Peşinde cümle nebatat, cümle hayvanât? V.K./105

Y(YF- -k+ş)+ Ö

Değil mi ceng-i hayâtın zebûnu âdem de? V.K./123

Y(YF- -k+ş)+ Ö

Nedir bu ilme tecellî eden hakikatler? V.K./137

Y(YF- -k+ş)+E+Ö+N

Dedim ki ben de:-Ayol dinle annenin sözünü... K./11

Y(YF- -k+ş)+Ö

Ne felâket, ne rezâletti o devrin hâli! S.K./87

Y(YF- -k+ş)+Ö

Nedir nizâm-ı mesâi bu küll-i sâide? V.K./63

Y(YF- -k+ş)+Ö

Dilenci mevki'i, milletlerin içinde yerin! V.K./191

Y(YF- -k+ş)+Ö+ÜT

Karârı yok hele Râmih'le A'zel'in bir an. V.K./53

Y(YF- -k+ş)+ZT+Ö

Kesildi bir aralık inleyen hazîn âvâz... F.C./31

Y(YF- -k+ş)+ZT+Ö

Nefs-i emmâre hizasında henüz duyguları! S.K./168

Y(YF_)+Ö+(_YF- -k+ş)+ST

Zararlı sen çıkacaksın bütün bu hiddetle. K/18

Y(YF--k+ş) +E+ Ö

Kızmaz mı kafam? K.İ./58

Y(YF--k+ş) +Ö +SıT +H

Başlasın terbiyeniz, âilelerden oğlum. K.İ./117

Y(YF--k+ş)+ Ö

Hani tek bir hayrın? K.İ./68

Y(YF--k+ş)+ Ö +SC

Emindir mevki'in: En pâk vicdanlar penâhındır. İS./11

Y(YF--k+ş)+Ö +YT +N

Diyor ecdadımız makberlerinden: "Ey sefil ahfâd. Niçin binlerce ma'sûm öldürürken her gelen cellâd, Hurûş etmezdi, mezbûhâne olsun, kimseden feryâd? Otuz milyon ahâlî, üç şakinin böyle mahkûmu Olup çeksin hükümet nâmına bir bâr-ı meş'ûmu! Utanmaz mıydınız bir, saysalar zâlimle mazlumu? Siz, ey insanlık istidadının dünyâda mahrumu. Semâlardan da yüksek tuttunuz bir zıll-i mevhumu!" İS./2

5.1.10. Yüklemler Açıklayıcılarıyla Başlayan Cümleler

Yaç.C. +[Ö] +Y(YF- -k+ş)

-Fünûn-i hendesenin var ya bir de "tersîmî" /Denen usûlü... Onun mâhirâne tatbiki. İ.A.F.Y./79

Yaç.C. + Y(YF--k+ş) +DT

İki alsam ne çıkar sâye-i hürriyyette? K.İ./63

5.2. Birleşik Cümleler

5.2.1. Eksiltili Özne ile Başlayan Birleşik Cümleler

[Ö₁] + Y₁ (TYF- (HT + YF-) -k+ş) + [Ö₂] + Y₂ (TYF- (YT + YF-) -k+ş)

Bir gün evvel yetişip dalmak için sînenize, /Boyladım sahili, sahilden açıldım denize. S.K./242

[Ö₁] +Y₁ (TYF-(N+YF-) -k+ş +E +[Ö₂] + Y₂ (YF--k+ş) + Naç.C.₂

Bahârı görmeyiz amma lâtif olur derler... Çiçeklenirmiş ağaçlar, yeşillenirmiş yer. İS./15

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂] + Y₂(YF- - k+ş)

Edîb-i kudretin beytü'l-kasîd-şi'ri olmuşsun; Hakîm-i fıtratin bir anlaşılmaz sırrı

olmuşsun. İ./

[Ö₁] +Y₁(TYF-(DT+ ZT +[DTaç] +YF-)-k+ş) +E + [Ö₂]+Y₂ (TYF-(VsT +DT +YF-)-k+ş) +VsTaç₂

Ölüm mü, uyku mu her neyse akıbet (öyle) uzanır; Fakat işittiği bir sesle silkinir, uyanır: "Dolaş da yırtıcı arslan kesil behey miskin! Niçin yatıp, kötürüm tilki olmak istersin? Elin, kolun tutuyorken çalış, kazanmaya bak, Ki artığınla geçinsin senin de bir yatalak." V.K./322

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-)-k+ş) +ŞT₂ +Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş) + [Ö₃]+ Y₃(TYF- (ST + YF-)-k+ş)

Ayıldı farz edelim... Yığmadıkça bir tarafa, /Şu gördüğün kara taşlar kadar kesif altın, /Nasıl temizliyebilsin, nasıl yıkıp çıksın? İ.A.F.Y./63

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş) +GT₂

— Hiç de değil... Sen yoruldun anlaşılan! İ.A.F.Y./150

[Ö₁] + N₁+Y₁(TYF-(N+YF-) -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂ (YF- -k+ş)

Kandilin, görmüyorum, nerde? Şu peymâne midir? Ü.B.K.D./29

[Ö₁] + Y (YF- -k+ş) + Ö₂ +Y₂(YF--k+ş)

Kırılmadan açılır şey değil, kilid müdhiş! V.K./358

[Ö₁] + Y₁ (TYF- (DC +YF- -k+ş) + [Ö₂] + Y₂ (YF- -k+ş) + N₂

Rusya'dayken beni gördükçe gelir, derdi: İmam, /Oku sen yoksa işin... Öldü sizin hasta adam! /Çıkmıyor vâris-i meşrû'u da bizden başka..." S.K./257

[Ö₁] + Y₁ (TYF-(HT +YF- -k+ş) + N₁ + E+ Ö₂ + Y₂ (YF- -k+ş)

Gece gündüz basıyor millete nâfi' âsâr; /Âdeta matba'alar bir uyumaz hizmetkâr. S.K./251

[Ö₁] + Y₁ (TYF-(N +ÇıT +YF-)-k+ş) + Ö₂ +E+Csi+Y₂(YF- -k+ş)

Bunu benden duyunuz, ben ki, evet, Arnavudum... Ü.B.K.D./71

[Ö₁] + Y₁ (TYF-(ST +N + YF-) -k+ş) +E +[Ö₂] + Y₂ (YF-) -k+ş) +N₂

Neden hükümete Kur'an'la bağlı Arnavud'u Ayırdınız da harâb ettiniz bütün yurdu?
V.K./650

[Ö₁] + Y₁ (YF- -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂ (YF- - k+ş)

Ferdâ-yı sükûn perveridir sâl-i cidâlin, /Nevmîd düşen kalbe ümîd-âver-i candır. B./5

[Ö₁] + Y₁ (YF- -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂ (YF--k+ş) +E

İnan, kabil mi? S.K./228

[Ö₁] + Y₁ (YF- -k+ş) +N₁+ [Ö₂]+ [Y₂(TYF-([N]+YF-) - k+ş)] +Naç.C₃

Bak çehre-i gabrâya: Nasıl şen, ne civandır! B./8

[Ö₁] + Y₁(YF- -k+ş) +E +[Ö₂]+Y₂(YF- - k+ş) +H

Sen misin, yoksa hayâlin mi? Vefâsız Kosova! Ü.B.K.D./20

[Ö₁] + Y₁(TYF-(ST +YF- -k+ş) + [Ö₂] +Y₂(TYF-(ZT+ YF-)-k+ş)+N₂

-Niçin düşündürecek, önce söyle hikmetini... İ.A.F.Y./163

**[Ö₁] + Y₁(TYF-(YT +YöT +[YF-])-k+ş)) + [Ö₂] +Y₂ (TYF-(YT +[YF-])-k+ş)) +
YT₃+Y₃(YF- -k+ş) + Ö₃**

Şehirde evlere baskın [yapıyorlar]; kazada katl-i nüfûs[yapıyorlar]; Kura'da kalmadı telvis olunmadık nâmûs! V.K./670

[Ö₁] + Y₁(YF- -k+ş)+H +E + Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş)

Gel ey nâzende hürriyyet ki canlar ferş-i râhındır. İS./10

[Ö₁] + Y₁+ (TYF-(N+YF-) -k+ş)+E +[Ö₂]+Y₂(YF- -k+ş)

Ümmetin hâline baktım ki: Yürekler yarası! S.K./90

[Ö₁] +E +Y₁ (YF- -k+ş) +Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)+ [Ö₃] +Y₃ (TYF-(N+YF-) -k+ş)

Hakikat öyle! Şu ma'bed nedir? Şu haşmete bak! İ.A.F.Y./131

[Ö₁] +E +Y₁(YF- -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş)

—Gâlibâ epeyce uzak... Değil mi? İ.A.F.Y./149

[Ö₁] +Y(TYF-(N +YF- -k+ş) +ÇıT₂ +Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş) +HC₃
+[Ö₄] +Y₄ (YF- -k+ş) + [Ö₅] +Y₅ (YF- -k+ş)

Başka ses bilmem, muhîtimden enîn eyler huruş; /Beklerim dinsic bu mâtem,
beklerim, olmaz hamûş! Ç.B.S.B.C./14

[Ö₁] +Y(YF- -k+ş)+ ZT₁ +N₁ +[Ö₂] +Y₂(TYF-(DT+YF-) -k+ş)

Bırakın hâlîme artık beni rahat öleyim! HA./42

[Ö₁] +Y₁ ([YF-] [-k+ş]) + [Ö₂] +Y₂ (YF- -k+ş)

—Kimin, benim mi? İ.A.F.Y./109

[Ö₁] +Y₁ (TYF-(N +YF- -k+ş)+Ü +ZC₂ +Ö₂ + Y₂ (YF- -k+ş)

Kahraman milleti gördün ya: Biraz silkindi, /Leş yiyen kargaların sesleri birden
dindi! S.K./267

[Ö₁] +Y₁ (TYF-[N]+YF-) -k+ş) + Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş)

[onu]Anlatayım: Sizde olmıyan irfan. V.K./374

[Ö₁] +Y₁ (YF- -k+ş) [Ö₂] +Y₂ (YF- -k+ş)+ Ö₃+Y₃(YF- -k+ş) +Csi

Hakikat öyle! Epey yol kazanmışsınız... Şu ne, şu? İ.A.F.Y./127

[Ö₁] +Y₁ (YF- -k+ş) + Y₂ (YF- -k+ş)+E + Ö₂

Yıkık sebile bakıp ağlayan yanık mektep... Geçenki yangının enkazı işte bunlar hep!
İ.A.F.Y./127

[Ö₁] +Y₁ (YF- -k+ş) +[Ö₂] +Y₃ (YF- -k+ş)+E

— Gelirim... Görmek isterim zâten. İ.A.F.Y./209

[Ö₁] +Y₁ (YF- -k+ş) +[Ö₂]+Y₂ (TYF-([N]+YF-) -k+ş) +E +Naç.C.₂

Bakar [onu görür]ki: Bir kötürüm tilkinin yanık sesidir. V.K./312

[Ö₁] +Y₁ (YF- -k+ş)+ [Ö₂] + Y₂ (TYF-([N] +YF-) -k+ş)

-Ne dedin? [onu] Anlamadım! S.K./269

[Ö₁] +Y₁ (YF- -k+ş)+ Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)

— *Başlasın! Ne olur? İ.A.F.Y./117*

[Ö₁] +Y₁ + (TYF-(DT+N+ YF-)-k+ş)+ [Ö₂]+Y₂(YF- -k+ş) + [Ö₃]+Y₃(TYF-(ST +YF-) -k+ş)

-Beni kürsîde görüp, va'zedecek sanmayınız; /Ulemâdan değilim, şeklime aldanmayınız! S.K./75

[Ö₁] +Y₁(TYF- (HT + E +YF-)-k+ş)+N₂ + E +Y₂(YF- -k+ş) +Ö₂

Kıyâs-ı faside bir kerre eyleyin dikkat: Süveyş'i açtı herif... V.K./379

[Ö₁] +Y₁(TYF-(DT +N +YF-)-k+ş) +ŞT₂ +[Ö₂]+Y₂ (TYF-(N +YF-)-k+ş) + [Ö₃]+Y₃ (YF- -k+ş)+Csi

Kucak kucak taşıyor olmadık mesâvîyi; /Beğenmesek, "medeniyyet!" diyor; inandık, iyi! V.K./555

[Ö₁] +Y₁(TYF-(DT +YF-) -k+ş) +Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş)

-Sayıp da nafile ma'lûm olan beş on ismi, /Yorulma: Onları ezberlemek de bir iş mi? İ.A.F.Y./45

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +ST +YF-) -k+ş) +DT₁ +N₂ +Ö₂+Y₂(YF- -k+ş)

-Bu i'tirâzı niçin salladın muhâkemesiz? /Vakit geçirmeyi bizler kazanma addederiz! İ.A.F.Y./32

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-) -k+ş) + Ö₂+ Y₂(YF- -k+ş)

-"Sürün!" demiş, ona şevketli'nin irâdesi var. İS./64

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-) -k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (YF- -k+ş) +HT₂

Cenab-ı Hak ne yapar, bilmiyor musun Araştırır "Bakalım bir, kulum ne yaptı?" diye... V.K./305

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-) -k+ş) +E +Csi +Ö₂ + Y₂(YF- -k+ş) +Csi +Öaç₂

-"Odun" dedin de tuhaftır, ne geldi aklıma, bak: Zavallı memleketin yoktu başka mahsûlü; Odundu, nerde bulunsan, metâ-ı mebzulü. İ.A.F.Y./24

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-) -k+ş) +ş_{1T} +[Ö₂] +Y₄(YF--k+ş)

Kıvrır da şilteyi öyleyse bak ilerlemeye. V.K./306

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-) -k+ş) +ZT₁ +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +E +[Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş)

-Uzak yakın deme artık; iniş, yokuş sorma! /Tıpış tıpış gidelim, haydi gir şu sağ koluma. İ.A.F.Y./56

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N +YF-) -k+ş) + [Ö₂] +Y₂ (YF- -k+ş)

Hicaz'ı Çin'i düşün nerde? V.K./273

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N+ YF-) -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +E

-Gidip de öğleyi Fâtih'te kılmak istiyorum; Gelir misin? Hadi! İ.A.F.Y./36

[Ö₁] +Y₁(TYF-(N+YF-) -k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (TYF-(İİT+YF-) -k+ş)

Bu "her giren" le, tabî'î, tutunca it damarı, /Mukaddesata kadar saldıran beş on çomarı, /Hesaba katmayı hiçbir zaman düşünmüyorum:/ O tasmaşızlara insan demekte ma'zûrum. V.K./449

[Ö₁] +Y₁(TYF-(Naç +[N] +YF-) -k+ş)+ [Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃] +Y₃(YF-) -k+ş)

Kilitli bir kapı var orta yerde anlasana: Harem-sarây-ı şerî'at değil dalan dalana. V.K./370

[Ö₁] +Y₁(TYF-(NC +YF-) -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +ÖT₂

-Ne iştir, anlıyabilsek... Mühim midir o kadar? İ.A.F.Y./35

[Ö₁] +Y₁(TYF-(ST +[YF-]) [-k+ş]) +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +ŞT₂

— *Neden mi, görürdün çıkıp gezeydin eğer. İ.A.F.Y./17*

[Ö₁] +Y₁(TYF-(ST +YF-) -k+ş) + [Ö₂] +Y₂(TYF([N] +YF-) -k+ş)

— *Ne söylemiştim? Unuttum... İ.A.F.Y./111*

[Ö₁] +Y₁(TYF-(ŞT +YF-) -k+ş) + DT₁ +Ö₂+ E +Y₂(YF- -k+ş)

*Bu şekl-i mûhişi mümkünse bir düşün şöyle, Paşam dedikleri u'cûbe işte aynıyle!
İS./57*

[Ö₁] +Y₁(TYF-(YT +YF-) -k+ş) + Ö₂+Y₂(TYF-(DC +YF-) -k+ş) +SıT₂

Eve döndüm, bütün o facialar geldi karşımda durdu subha kadar. İS./79

[Ö₁] +Y₁(TYF-(YT +YF-) -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(TYF-(YT +YF-) -k+ş)

-Birinde on buçuk olmuş, birinde üç... İ.A.F.Y./83

[Ö₁] +Y₁(TYF-(YT+YF-)-k+ş)+ KT₁ +E +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş)+ [Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş)

*Semâdan inmemiştir, şüphesiz, lâkin semâvîdir: /Zemînî olmayan bir cilve-i feyyâzı
hâvîdir. F.C./12*

[Ö₁] +Y₁(TYF-(ZT +N +YF-) -k+ş) + VT₁ +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃] +Y₃ (YF- -k+ş)

*Bugünden ormanı göster kilağlı baltasına: Temizleyip çıkıversin, bırakmasın yarına!
İ.A.F.Y./11*

[Ö₁] +Y₁(TYF-(ZT +TT +YF-) -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş)

*-Sabahleyin yine bir hayli nükte fırlattın! Hayâli bol bol akıttın, serabı çağlattın!
İ.A.F.Y./20*

**[Ö₁] +Y₁(TYF-(ZT +YF-) -k+ş) + [Ö₂] +Y₂ (TYF-(ZT +YF-) -k+ş) +[Ö₃]
+Y₃(TYF-(ZT +YF-) -k+ş)+ [Ö₄]+Y₄ (TYF-(ZT +YF-) -k+ş) +Csi+ [Ö₅]+Y₅ (TYF-**

(ZT +YF-) -k+ş)

*Sabahleyin mütefelsif, ikindi üstü fakîh; Sular karardı mı pek yosma bir edîb-i nezih;
Yarın müverrih; öbür gün siyâsetin kurdu; Bakarsın: Ertesi gün içtihadı pey vurdu!...*

V.K./393

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) + E +SC₁ +Ö₂+ Y₂(YF--k+ş)

Duâ et ki ucuz kurtuldun; /Bâzı da'vâlar olur, kış gecesinden de uzun! K.İ./93

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) + N₁ +[Ö₂]+ Y₂(TYF-(DC +N +YF-) -k+ş) + [Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş) +HT₃

Tasavvur et: İki arsin kazık kadar bir boy! Getir de üstüne kalpaklı bir kemik kafa koy. Ocak süpürgesi şeklinde bir sakal yaparak, "Senin bu işte yüzün, al!" deyip o yüzsüze tak. İS./53

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) + Ö₂+Y₂(YF- -k+ş) +Ö₃ +Y₃(TYF-(YT +YF-) -k+ş) + Ö₄+Y₄(YF- -k+ş) +YT₄

Sus! O susmaz: Nidâ-yı tehdidi, Dinle bak nerden in'ikâs etti: Arnavutluk'ta gürleyen toplar Geliyor işte payitahta kadar! İS./86

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(TYF-(ÖT +YF-)-k+ş)

-Ağırca davranıyorsun... Biraz çabuk yürüsek... İ.A.F.Y./28

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +[Ö₂]+Y₂ (YF- -k+ş) + ZT₂ +[Ö₃] +Y₃ (YF- -k+ş)+ Ö₄ + Y₄ (YF- -k+ş)

Günahtır, etmeyin artık, ayıptır, eylemeyin! V.K./495

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +DT₂ +Y₂(TYF-([N]+YF- -k+ş)

— Gayet kolay: "Şu meydanlık Ki yolgeçen hanı olmuştu, avludur artık: Bu avludan geçecekler namaz için geçecek." /Deyip kapatmalı! İ.A.F.Y./66

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +E + [Ö₂] + Y₂ (YF- -k+ş)

Düşmesin aman, yapışın! V.K./473

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +E +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş)

"Sıkılmadan" diye bir nükte salladın... Lâkin, Yerinde oldu... İ.A.F.Y./72

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +GT₂ +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) + [GT₃]+[Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş)

- Garib! /Benim gözümle bakarsan: Ne muhteşem! Ne mehîb! İ.A.F.Y./90

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +H +[Ö₂]+ Y₂(TYF- (ZT +YF-) -k+ş) +Ü+Ö₃ +Y₃(YF- -k+ş)

-Defol kadın, adamı Vurunca öldürürüm ha! Benim şakam yoktur. İS./61

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +H +Ö₂+ Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃] +Y₃(TYF-(İhT +YF-) -k+ş)
+[Ö₄] +Y₄(YF- -k+ş) +N₄ +[Ö₅]+ Y₅(YF- -k+ş)

-Çekil hanım, paşa lâf dinlemez; vurur mu, vurur. Bilir misin onu! şevket-meâb
Efendimiz'in Birinci bendesidir... İS./62

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +N₁ +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃] +Y₃(YF- -k+ş) + [Ö₄] +Y₄(YF-
-k+ş) +E

-Düzelteyim şunu... Dur, dur... Kurulmamış zâti. İ.A.F.Y./82

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş)+ Ö₂+Y₂(TYF-(HT +YF- -k+ş) + [Ö₃]+Y₃(YF- -k+ş)+ [Ö₄]
+Y₄(YF- -k+ş)+[Ö₅] + Y₅(YF- -k+ş)+ [Ö₆] +Y₆(YF- -k+ş)

Geçin nücûmu... Sehâbiyyeler de, hakkıyla Tekâmül etmek için uğraşır, döner,
didinir, Birer kabile, birer kâinât-ı vâsi'dir. V.K./59

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş)+H+ [Ö₂] +Y₂(TYF-(N +DT +YF-) -k+ş)

-Otur oğlum, seni dikkatlice bir dinleyelim... HA./17

[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş)+N₁+ [Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş)

-Çağırın hastayı gelsin. HA./9

[Ö₁] +Y₁(YF(-k+ş))+E +Csi+[Ö₂]+Y₂(YF- -k+ş)

-Geçer mi? İnşallah. (geçer.)H/12

[Ö₁] +Y₁(YF-)-k+ş) + N₁ +Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)

Getir hayâline bir kerre Sadr-ı İslâm'ı:/ O bî-nihâye füyûzun yarım asırlık bir /Zaman içinde tecellîsi hangi sayededir? V.K./266

$[Ö_1] + Y_1(YF--k+ş) + [Ö_2] + Y_2(TYF-(ZT+YF-)-k+ş) + E + [Ö_3] + Y_3(TYF-(ZT+YT+YF-)-k+ş) + [Ö_4] + Y_4(TYF-(YT+YF-)-k+ş)$

Bütün dünyaya küskündüm, dün akşam pek bunalmıştım: /Nihâyet bir zaman kırlarda gezmiş, köyde kalmıştım. BÜ./1

$[Ö_1] + Csi + Y_2(YF--k+ş) + [Ö_2] + Y_2(TYF-(N+YT+YF-)-k+ş)$

Siz gidin, safvet-i İslâm'ı Japonlarda görün! S.K./199

$[Ö_1] + Y_1(YF--k+ş) + [Ö_1] + Y_1(YF--k+ş) + DT_3 + Y_3(YF--k+ş) + Ö_3 + YöT_3$

Bir münevvim ses değil yer yer hurûşan velvele:/ Fevc fevc akmakta insanlar bütün müstakbele. D./8

$[Ö_1] + Y_1(YF--k+ş) + DT_1 + Ö_2 + Y_2(YF--k+ş)$

İbret al erbâb-ı ikdâmın bakıp âsârına:/ Dağ dayanmaz erlerin dağlar söken ısrârına. D./7

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N+YF-)-k+ş) + [Ö_2] + Y_2(TYF-(N+YF-)-k+ş)$

Küçük âdemlerinin ruhunu tedkîk ettim. Büyük âdemlerinin fikrini ta'mîk ettim. S.K./432

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(DT+YF-)-k+ş) + N_2 + Y_2(YF--k+ş) + Ö_2 + Naç_2$

On kadın dövse yorulmaz, benim İhsan Bey'im /Bilirim ben ne tosunur? K.İ./36

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N+YF-)-k+ş) + Ö_2 + E + Y_2(YF--k+ş)$

Âşinâ çehre arandım... O, meğer, hiç yokmuş... Ü.B.K.D./8

$[Ö_1] + Y_1(YF--k+ş) + E + Y_2(YF--k+ş) + VT + Ö_2$

Nasıl olmaz ki? Tezelzül veriyor arşa enîn! S.K./458

[Ö₁]+ Y₁ (YF- -k+ş)+BnT₁+Ö₂+Y₂ (YF- - k+ş)

Yürüyor, altı çürük toprağa gelmiş, seyyar /Bir mezarlık gibi: Her nâsiye bir seng-i mezar! S.K./109

[Ö₁]+ Y₁ (YF-k+ş) +[Ö₂]+Y₂ (YF- - k+ş) +N₂

Hüsn-i zanneylediğim bir iki fâzıl hocanın, / İstedim fikrini açmak; dedim: "Artık uyanın! /Memleket mahvoluyor, din de beraber gidiyor; /Size Kur'ân, bakınız sâde uzaktan mı diyor?" S.K./105

[Ö₁]+ Y₁ + (TYF-(ZC+N+[YF-])[-k+ş]) +YT₂ + Y₂ (YF- - k+ş) +N₂ +Ö₂

Geçin: sırayla çadırlar. Önünde her birinin Diyor: "Kuzum, girecek varsa durmasın girsin."/Bağırmadan sesi bitmiş ayaklı bir îlân. B./19

[Ö₁]+ Y₁ + (TYF-(ZC+N+[YF-])[-k+ş]) +YT₂ + Ö₂+ Y₂ (TYF- (HT +DT +YF-) - k+ş) +E+YT₃ +Ö₃ + Y₃ (YF- - k+ş) +Öaç₃

Biraz gidin: Kocaman bir çadır[görürsünüz]... Önünde bütün, Çoluk çocuk birer onluk verip de girmek için /Nöbetle bekliyorlar. Acep içinde ne var?/ "Caponya'dan gelen insan suratlı bir canavar!" B./18

[Ö₁]+ Y₁(TYF- (N +ZT +YF-)-k+ş) +E +[Ö₂]+ Y₂(TYF- (DT+YF-)-k+ş)

Boşarım, evlenirim bahsini artık kapa da, /Hak ne verdiyse yiyip hoş geçinin bir arada. K.İ./84

[Ö₁]+ Y₁(TYF- (ZC+N+[YF-])[-k+ş]) + [Ö₂]+ Y₂(YF- -k+ş)+ H

- Dara geldin mi, şerîat! Sus ulan iz'ansız! K.İ./66

[Ö₁]+ Y₁(TYF-([N]+YF-)-k+ş)+E + [Ö₂]+ Y₂(YF- -k+ş)

-Boşamaz? Amma da yaptın! K.İ./61

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(HT +YF-)-k+ş)+ [Ö₂]+Y₂(YF-)-k+ş) +N₂

Kime dert anlatırız? Bulsana dert anlayanı! HA./34

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(HT +YF-)-k+ş) +N +Ö₂+ Y₂(TYF-([N] +YF-)-k+ş)+ SC₂

Bana sor memleketin hâlini ben söyliyeyim: /Bir imam çünkü, bilir evleri... Hâ bir de, hekim. K.İ./103

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(N + YF-) -k+ş) + E + [Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) + ZT₂

Belâyı görmüyor amma bütün belâ görüyor, /Bu kâinat-ı sefalette eyledikçe devam. K.N./11

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(N +VT +YF-) -k+ş) + Y₂(YF- -k+ş) +Ö₂ +N₂+DT₂

Hayatı git ona sor: Bulur nazarları dünyâyı perde perde zalâm! K.N./10

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(N+YF-)-k+ş) + [Ö₂]+ Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃]+ Y₃(TYF-(İLT +YF-) -k+ş)

-Gir, dedim istemiyor: sen bana gönder pederi, Diye ısrar ediyor. K.İ./15

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(ZT + YF-) -k+ş) + E +DT₂+ Y₂(YF- -k+ş) + Ö₂

Geçende çarşı içinden çıkınca baktım ki: Çamurlu taşlara yaslanmış inliyor sâil. K.N./15

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂] +Y₂(TYF-([N]+YF-) -k+ş) +H +Naç.C.

Dinledin,[onu] gördün a oğlum, ne bozuk terbiyemiz! K.İ./94

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂(TYF-(N+YF-) -k+ş)

Bütün esrâr-ı hilkatten haberdâr olmak istersin, Bu gaybistân-ı hîçâ-hîçten kurtulmak istersin! İ./15

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂(TYF-(NC +YF- -k+ş) +[Ö₃]+ Y₃(TYF-([N]+YF-) -k+ş)

Ağladım, merhamet et, yapma dedim... Kim dinler. K.İ./20

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃]+ Y₃(YF- -k+ş)

Meleklerden büyük, hem çok büyük tebcîle mazharsın: Tekâlifin emânet-gâhısın bir

başka cevhersin! İ./23

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) + N₁+E₂ +[Ö₂]+Y₂ (YF- -k+ş)

Dağıttı hepsini, lâkin sıkıldı... V.K./251

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +[Ö₃]+ Y₃(YF- -k+ş) + Ö₄ +Y₄(YF- -k+ş)

Söyledim yapmıyacak bir daha... Mahcûb olmuş.. Böyle şeyler olağandır... K.İ./ 87

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) +[Ö₂]+ Y₂(T[YF-([N]+YF-)]-k+ş)+Naç.C.₂

-Bakın kim? K.İ./6

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş)+ [Ö₂]+ Y₂(TYF-(N +YF-)-k+ş)

Kerem et; hâli düşün! K.İ./115

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş)+ [Ö₂]+ Y₂(YF- -k+ş)+ DT₂

Vecde gel; vahdete dal, âlem-i kesretten uzak... S.K./56

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş)+ Csi +[Ö₂]+ Y₂([YF- -k+ş])

Öyle mi? Yok! [o öyle değil.)] S.K./50

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş)+H + Y₂(YF- -k+ş) +Ö₂ +DC₃+Naç.C.₃ +YöT₃ +Ö₃ +Y₃ (YF- -k+ş)

-Dur kızım; ağlama sen, şimdi haber gönderirim; Karı dövmek ne kolaymış, ona ben gösteririm. K.İ./23

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş)+N₁+Y₂ + Ö₂+BnT₂

Derâgûş etmek ister nâzenîn-i bezm-i lâhûtu: /Kol açmış her menârı sanki bir ümmîd-i cür'etkâr! F.C./3

[Ö₁]+ Y₁(YF--k+ş) + [Ö₂]+ Y₂(TYF-(ZT +YF-)-k+ş)

-Evde imiş; Şimdi gelsin... K.İ./28

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF--k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + ST_2$

—Değil, bu tatsız oyunlar çekilmiyor: Monoton! V.K./573

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF--k+\$) + E + Na\check{c}.C._2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-([N]+YF-k+\$) + DC_2$

Bakın ki: Zerre de bir hîç olan vücûduyle, /Muvaffak olmadadır kâinatı temsile;
Görün, şu zerreyi tedkîk edin de bir kerre. V.K./92

$[\ddot{O}_1] + E + Y_1(TYF-(YT +N +YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-([N] +YF-) -k+\$) + Csi$
 $+ [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DT +DTa\check{c} +YF-) -k+\$)$

Sakın mahallede erkek bırakmayın, götürün. Sayıyla vermediler, öyle, posta posta sürün! İS./68

$[\ddot{O}_1] + E + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF-) -k+\$ + E + \ddot{O}_2$

Hadi göndermeyelim... Var mı fakat imkânı? HA./33

$[\ddot{O}_1] + E + Y_1(TYF-(DT+N+YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DT+[VT]+N+YF-)-k+\$)$

Evvelâ gizlice bir matba'a te'sîs ettim; /Beş on öksüz bularak [onlara] basmacılık öğrettim. S.K./124

$[\ddot{O}_1] + Y(TYF-(DT +YF -)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_1(YF- -k+\$)$

Bir ince mintanın altında titriyor, donacak! K/39

$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(N +YF-) -k+\$) + Csi + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + \check{S}T_3 + Csi + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + E + Y_4a\check{c}.C.$

"Çerge hâlinde" dedim... Korkarım ondan da tebâh: /Yurdunuz bir çökecek olsa,
iyâzen-billâh, /Öyle iğrenç olacak akıbetin manzarası! /Ki tasavvur bile vicdanlar için yüz karası! S.K./367

$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(HT +ZT+ YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$

Zavallı köylüye, ilkin, epeyce sövmüşler; işitmemiş... V.K./520

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (TYF-(DT+YF-)-k+\S) \ddot{O}_2+Y_2(YF--k+\S)$

Dönüp dönüp bakıyorsun... Ne geldi hatırına? İ.A.F.Y./161

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (TYF-(N+YF-)-k+\S) +Csi+E+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF--k+\S)$

"Gördüğüm var..." deme! Gel bir de beraber görelim. S.K./31

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (TYF-(\ddot{U}T +YF-)-k+\S)+ZT_1 +YT_1+\ddot{O}_2+Y_2(YF- -k+\S) +GT_2 +YT_2$

Değil bir kayda, sığmazsın - kanatlandın mı - eb'âda; /Hayâtın en muhayyel gâyedir âhrara dünyâda. BÜ./12

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (YF- -k+\S) + N_1+ \ddot{O}_2+Y_2 (YF- -k+\S)+ \S T_2$

Bırakın eski hükümetleri meydandakiler /Yetişir, şöyle bakıp ibret alan varsa eğer. S.K./344

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (YF- -k+\S) + \ddot{U} + [\ddot{O}_2]+ Y_2 (YF- - k+\S) + \S T_3 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\S)$

Bırakın matemî, yahu! Bırakın feryadı; /Ağlamak fâide verseydi, babam kalkardı! S.K./372

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (YF- -k+\S) +E + [\ddot{O}_2]+Y_2 (TYF-(YT+([YF-])-k+\S)+ VsT + \ddot{O}_3+Y_3(YF- -k+\S)$

—Nerde yok ki? Her yerde! Onunla millet-i merhume uğramış derde! İ.A.F.Y./158

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (YF- -k+\S) +E +\ddot{U}+ \ddot{O}_2+ Y_2(YF--k+\S) +N_2$

Haklı bir kerre ya! İnsan boşamaz haksızını. K.İ./60

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (YF- -k+\S) +ST+ E + [\ddot{O}_2]+Y_2 (TYF-(ZT+YF- _ +ST+_YF -k+\S)$

Hiç sıkılmaz mısınız Hazret-i Peygamber'den, /Ki uzaklardaki bir mü'mini incitse diken, /Kalb-i pâkinde duyarmış o musibetten acı? S.K./350

$[\ddot{O}_1]+Y_1 (YF- -k+\S) \ddot{O}_2+ Y_2 (YF- - k+\S) +Csi_2 +Csi_3 +Csi_3 +\ddot{O}_3+Y_3 (YF- -k+\S) + \ddot{O}_4+ AS_4+ Y_4 (YF- -k+\S)$

Etmeyin... Memleketin hâli fenalaştı... Gelin! Gelin Allah için olsun ki zaman

buhranlı; Perdenin arkası -Mevlâ bilir amma- kanlı! S.K./355

[Ö₁]+Y₁ (YF- -k+ş)+[N₁]+Naç₁+ [Ö₁]+Y (TYF-([N]+YF-) -k+ş)

Havale et ne kadar masrafın olursa... Verir! V.K./212

[Ö₁]+Y₁ (YF--k+ş)+ [Ö₂]+Y₂ (TYF- (VsT +YF-)-k+ş)+E

Doğru... Neyle açtı fakat? V.K./380

[Ö₁]+Y₁(TYF- (N+YF-)-k+ş)+ [Ö₂]+Y₂(YF- --k+ş)

Onu tasvire zafer-yâb olamam, hayrettir! S.K./197

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT+ YöT + YF-)-k+ş)+E+ [YT₂] +Ö₂+ Y₂ (YF-- k+ş)

Uzanıp sonra Buhârâ'ya, Semerkand'e kadar; /Eski dünyâyâ bakındım ki ne âlemler var? S.K./149

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş) + N₁ + [Ö₂]+ Y₂+(TYF-([N₂]+YF-)-k+ş)+ Ö₃+ Y₃ (YF-- k+ş) +E + Y₅ (YF-- k+ş)+ Ö₅

Sormayın gördüğüm âlemleri, [onları] hiç söylemeyim: /Yâdı temkinimi sarsar da kan ağlar yüreğim. S.K./150

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş) +SC₁ + [Ö₂]+ Y₂(YF- -k+ş) +E + SC₂

Durma, mâzi bir mugaylanzâr-ı dehşetnâktir; /Git ki, âtî korkusuzdur, hem de kudsî hâktir! D./13

[Ö₁]+ Y₁(N +HT +YF-) -k+ş) + Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)+ Ö₃+ Y₃(TYF-(DT+ N+ İI T+YF-) -k+ş) + Ü

Huda'yı kendine kul yaptı, kendi oldu Hudâ; /Utanmadan da tevekkül diyor bu cür'ete... Ha? V.K./223

[Ö₁]+Y₁(TYF-([N]+YF-) -k+ş) + E + [Ö₂]+Y₂(YF- -k+ş)

Etmeyin, sonra sokaklarda perîşân olurum! HA./47

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(DC+ YF-)-k+ş)+YT₁+E+[Ö₂]+Y₂(TYF-(N+ YF-)-k+ş)+ ZT₃ + Y₃(YF- -k+ş)+ [Ö₃]+ E+ NC.₃

Tutun da "zerre" lerinden, çıkın "sehâbiyye"/ Denen yığın yığın eşbâh-i âsümânîye; Hülâsa, âlem-i imkânı devredin; o zaman /Şühûda bağlı bir îmanla hükmeder vicdan:/ Ki hilkatın ne kadar şekli varsa: /Ulvîsi, Kesifî, müdriki, uzvîsi, gayr-ı uzvîsi,/ Kemâl-i şevk ile mahkûmu aynı kânunun.../ V.K./1

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT +N +YF-)-k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (TYF-(DT +YF-)-k+ş)

Yıkıp şerîati, bambaşka bir binâ kurduk; Nebî'ye atf ile binlerce herze uydurduk! V.K./330

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT +N +YF-)-k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (TYF-(N +YF-)-k+ş)

Kitâb'ı, Sünnet'i, İcmâ'ı kaldırıp artık; Havâssı maskara yaptık, avamı aldattık. V.K./329

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT +YF - -k+ş)+E+ [Ö₂] +Y₂(YF - -k+ş)+YöT₂

Durma öyleyse, urûc et o ziyâ âlemine. S.K./21

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT+YF-)-k+ş) +SC+ Ö₂+Csi +Y₂(TYF-(N+YF-)-k+ş) + ZT₂

Bu dördü olmadan olmaz: Vazife, çünkü, büyük; /Atıp da yazmayı bez bağlamakla dünkü hödük; /Ya kalçın altına yüksek topuklu, eğri burun, /Fotin çekip filiz olmakla her zamanki odun; /Hudâ rızâsı için, "ehliyim işin" demesin! V.K./437

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(DT+ YF-)-k+ş)+ [Ö₂] +Y₂(TYF-(N+ ZT+ DT+ YF-)-k+ş)+E+ [Ö₃]+ Y₃(TYF-(ŞT +YF)-k+ş) +E

Sakırgadan daha iğrenç öbek öbek türüdü, Vücûd-i milleti son günler öyle bir bürüdü: Ki davranıp o tufeylâtı ansızın koğacak Olursa kurtulacak belki... V.K./347

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT+YF-)-k+ş)+DTaç+[Ö₂]+ Y₂(TYF-(DC+YöT+YF-)-k+ş)

Öyle ta'zib-i nigâh eyleme bedbin olarak,/ Bırak etrafı da, karşında duran ma'bede bak: S.K./13

[Ö₁]+Y₁(TYF-(DT+YT+YF-)-k+ş)+[Ö₂]+Y₂(TYF-(YT+YF-)-k+ş)+DT₃ +Y₃(YF- -k+ş) +Ö₃ +Yaç₃

İlcâ-yı tesâdüfle şu "boş!" âleme düşmüş; /Etrâfına binlerce şedâid gelip üşmüş, /Her lâhza boğuşmakla geçip devr-i hayâtı, /Bir şey olacak gâye-i hüsrânı: Memâtı! T.Y.F/58

[Ö₁]+Y₁(TYF-(HT+YF-)-k+ş)+ E +Ö₂+ Y₂ (YF- -k+ş)

Zemini kendine hasretmek isteyip çalışır; /Şu var ki başka emeller de ansızın karışır. V.K./116

[Ö₁]+Y₁(TYF-(HT+YF-)k+ş)+[Ö₂]+Y₂(YF- -k+ş)+DT₂+ZT₂+TT₂

Açıldı bir ölü saklanmak üzre sînesine, /Kapandı ketm-i adem heybetiyle sonra yine! H/24

[Ö₁]+Y₁(TYF-(İİT +N +YF-)-k+ş) +KrşT+[Ö₂]+Y₂ (TYF-(HT +DT +YF-)-k+ş)

Geçen kıyamet için "fırtınaydı, geçti" diyor, /Diyor da zevkine, vur patlasın, devam ediyor. V.K./561

[Ö₁]+ Y₁(TYF-(KrşT+ DC+[N]+ YF-)-k+ş)+ [Ö₂]+ Y₂(TYF-(N +YF-)-k+ş) +H [Ö₃]+ Y₃(YF- -k+ş) + Csi +Ö₄+ Y₄(TYF-(DC +YF-)-k+ş) +[Ö₅]+ Y₅(TYF-(N +ZT +YF-)-k+ş) + Ö₆+ H +Y₆(TYF-([N] +YF-)-k+ş)

Semâ-peymâ iken râyâtımız tuttun zelîl ettin; Mefahir bekleyen âbâdan evlâdı hacîl ettin; Ne âlî kavm idik; hayfâ ki sen geldin sefîl ettin; Bütün ümmîd-i istikbâli artık müstahîl ettin; Rezîl olduk... Sen ey kâbûs-i huni, sen rezil ettin! İS./5

[Ö₁]+Y₁(TYF-(KrşT +Naç +[N] +YF-)-k+ş) +E +KT₁ +Csi+ [Ö₂]+Y₂ (TYF-(N +YF-)-k+ş)+ [Ö₃]+Y₃(TYF-(DT+N +YF-)-k+ş)

Cihanı titretiyorken nidâ-yı "Men kezebe..."(sesini) işitmiyor mu, nedir, bir bakın şu bî-edebe: Lisân-ı pâk-i Nebî'den yalanlar uyduruyor; Sıkılmadan da "sevâb işledim" deyip duruyor! V.K./334

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+ş) + [Ö_2] + Y_2(TYF-(DT+YF-) -k+ş) + [Ö_3] + Y_3(TYF-(N+YF-) -k+ş)$

Muhîtin hâli "insâniyet" in timsâlidir sandım; /Dönüp mâziye tırmandım, ne hicranlar, neler andım! BÜ./5

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+ş) + E + [Ö_2] + Y_2(TYF-(HT+DT +YF-) -k+ş)$

"Hayâ, edeb gibi sözler rüsûm-i fasidedir; /Vatanla aile, hattâ, kuyûd-i zaidedir.' Diyor da hepsine birden kuduzca saldırıyor... V.K./534

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+ş) + E + Ö_2 + Y_2(YF- -k+ş)$

"Ayıp değil mi?" demişsin... Aceb kim aldırıyor? V.K./535

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+ş) + SC_2 + E + Y_2(YF- -k+ş) + Ö_2$

Birer mezâr-ı müebbed kesilmiş evlere bak: Beş ayda kırk bini sönmüş ki yanmıyor tek ocak! V.K./592

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N+[YF-])[-k+ş]) + Y_2(YF- -k+ş) + Ö_2 + Y_3(YF--k+ş) + [Ö_3]$

-Paşam mı? Nerde paşa? Şu korkuluk gibi dimdik duran herif mi? Paşa! İS./ 52

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N+YF-) -k+ş) + E + [Ö_2] + Y_2(YF- -k+ş) + Csi + Naç_1 + +İT_3 + Y_3(DT +YF- -k+ş) + Ö_3$

"Sedan" da orduyu teslim eden Fransızlar,- Ki her zaman o vukuatı yâd edip sizler — Ne der, bilir misiniz? Hem de öyledir inanın: "Muallem ordusudur harbeden Prusya' lının; Muallim ordusu, lâkin, asıl muzaffer olan!" Bu sözden almalıdır, hiç değilse, ibret alan. V.K./421

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(N+YF-) -k+ş) + Ö_2 + Y_2(YF- -k+ş)$

Ademle karşılaşan zıd vücûd olur, demeyin; /Onun mukabil olan kutbu sa'ydir. V.K./6

$[Ö_1] + Y_1(TYF(N+YF-) -k+ş) + [Ö_2] + Y_2(TYF(N+YF-) -k+ş)$

Yalnız Sâni'i gör; san'atı, masnû'u bırak! S.K./57

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(N+YF-)-k+\S)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-([N]+YF-)-k+\S)+KT_2+Na\check{c}.C._2$

"İşitmedim" diyemezsin; işittin elbette: /"Tevakkufun yeri yoktur hayât-ı millette."
V.K./156

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(N+YF-)-k+\S)+Csi+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF--k+\S)+Csi+[\ddot{O}_3]+Y_3(YF--k+\S)+Csi$

-Bunak, munak demem billahi çarparım elimi... Aşıfteler sizi... Âhir zaman tevekkeli mi! İS./37

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(N+YF-)-k+\S)+\S C_2+Y_2(YF--k+\S)$

"Gebermeliydi" mi dersin? Gebermişiz, ne çıkar? İ.A.F.Y./188

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(N+ZT+YF-)-k+\S)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(N+YF-)-k+\S)+[\ddot{O}_3]+Y_3(TYF-(N+YF-)-k+\S)+[\ddot{O}_4]+Y_4(TYF-(HT+YF-)-k+\S)$

Vakarı çoktan unuttun, hayâyı kaldırdın; /Mukaddesatı ısırdın, Huda'ya saldırdın!
V.K./146

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(Na\check{c}+[N]+DC+YF-)-k+\S)+E+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-([N]+YF-)-k+\S)$

Hamiyyet gamz eden bir pâk alın her kimde gördünse, "Bu bir cânî!" dedin sürdün, ya mahkûm eyledin hapse. İS./6

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(Na\check{c}.C._2+[N]+YF-)-k+\S)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-([N]+YF-)-k+\S)+[\ddot{O}_3]+Y_3(TYF-(N+DT+VsT+YF-)-k+\S)$

Hayâta hakkı olan kimdir anlıyor, görüyor; /Çalışmıyanları bir bir eliyle öldürüyor!
V.K./130

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(\ddot{O}T+YF--k+\S)+E+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(\ddot{O}T+YF-)-k+\S)$

-Biraz tanır gibi oldum... Ya az mı geçtimdi! İ.A.F.Y./153

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(ST+YF-)-k+\S)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(YF--k+\S))+\ddot{U}+N_2$

-Ne dırlanıp duruyor? Susturun canım su pisi! İS./49

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(ST+YF-)-k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(ZC+ZT+YF--k+\$))$

Ana karnından icazetlidir, ecdada çeker; / Yürüsün, bir de sarık, al sana kadîasker!
S.K./100

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(\$T+YF-)-k+\$)+E +[\ddot{O}_2]+Y_2(YF- -k+\$)$

"İstemem, yollamayın" dersene eğer, kal, yalnız... /Hastasın... HA./56

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(YF--k+\$)+H+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF--k+\$)+YT_2+\ddot{O}T_3 +N_3+Y_3(YF--k+\$) +\ddot{O}_3$

Dur ey sirâc-ı ezel, gitme olduğun yerden: Biraz şu sahne-i deycûru okşasın şu'len.
İS./28

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(ZT +N +YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2]+Y_2 (YF--k+\$) +DT_2$

Bugün nasibini yerleştirdi kursağına: /"Yarın" nedir? Onu bilmez, yatar dönüp sağına. V.K./530

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(ZT+DT+YF-) -k+\$)+ [\ddot{O}_2]+Y(YF- - k+\$)$

Namâza durdu mu, hâliyle koyverir peşimi, Dalar giderdi. F.C./22

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(ZT+YF-)-k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(ZT+YF-)-k+\$)+[\ddot{O}_3]+Y_3(YF- - k+\$)+ DC_3$

Bugün bir yemyeşil vâdi, yarın bir kıpkızıl gülşen, /Gezersin hânumânın şen, için şen, kâinatın şen! BÜ./10

$[\ddot{O}_1]+Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2]+Y_2 (TYF-([N] +ST +YF-)-k+\$)$

Kosova! Nasıl bilirdin! V.K./627

$[\ddot{O}_1]+Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2]+Y_2 (YF--k+\$)$

Sıkıldın öyle mi? V.K./676

$[\ddot{O}_1]+Y_1(YF- -k+\$) +[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(\ddot{U}T)+H +(YF-) -k+\$)$

Cebrî değilim... Olsam İlâhî ne suçum var? T.Y.F/32

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S)$

Edirne... İşte o İslâm'ın âhenin sûru; Edirne... V.K./582

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{U} + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + Y_3(TYF - (SıT + N + DT + YF -) - k + \S)$

Ne ihtiyar seçiyor, bak, ne kimsesiz tanıyor; Beş altı günde otuz bin adam boğazlanıyor! V.K./612

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (YT + YF -) - k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - -k + \S) + Csi_3 + ST_3$

Bırak çalışmayı, emret oturduğun yerden, /Yorulma, öyle ya, Mevlâ ecîr-i hâsın iken! V.K./204

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + E$

"Kadermiş!" Öyle mi? V.K./199

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S)$

Ne yaman söz, ne kahraman îman! V.K./179

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + DT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + DT_2 + SC_2$

Utandım ağlayarak, ağladım utanmayarak! Diyordu sanki biçâre karşıdan: -Alçak. Demin gerekti hamîyyet! Hem ağlamak ne demek? Figân ederse kadın, susturur koşup erkek. İS./77

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - -k + \S) + E + YT_3 + \ddot{O}_4 + Y_4(YF - -k + \S)$

Ocak süpürgesi, lâkin süpürmüyor, yıkıyor; Nedense bittiği yerden cenazeler çıkıyor! İS./54

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - (N + YF -) - k + \S) + AS_2$

[Onlar,] Gümülcine'yle havâlîsidir ki, bir canavar Bu mel'anetleri yapmaz — meğerki Bulgarlar! — V.K./611

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + N_1 + Csi + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + N_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - k + \S) + [\ddot{O}_4] + Y_4(YF - k + \S) + [\ddot{O}_5] + Y_5(YF - k + \S) + N_5$

-Anlamam o hileleri. Demek ki bekleyelim gelsin âlemin keyfi... Saat üç oldu, geciktik, omuzlayın herifi. İS./74

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + N_1 + ZT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + [N_2] + HT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S)$

Hem anlayın bunu artık, hem anlatın nâsa. Bu anlaşılmalı... V.K./302

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S)$

" Değil mi?.. Ben de inandım! V.K./164

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + ZT_1 + N_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(+YF - k + \S) + ST_2$

Yazıp sabahleyin evden çıkarken işlerini, /Birer birer oku tekmil edince defterini;
/Bütün o işleri Rabbim görür: Vazifesidir... V.K./205

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - ([N] + YF - k + \S))$

Ne oldu, sor bakalım? İ.A.F.Y./177

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + DT_3 + Y_3(YF - k + \S) + \ddot{O}_3$

O zümrüt tahta kondun, bir semâvî saltanat kurdun, /Cihânın yurdu hep çiğnense,
çiğnenmez senin yurdun! BÜ./9

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + E + H + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - k + \S) + YT_3 + N_3$

Yıkıldın, gittin amma ey mülevves devr-i istibdâd, Bıraktın milletin kalbinde çıkmaz
bir mülevves yâd! İS./1

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + H + Y_3(YF - k + \S) + \ddot{O}_3$

Benim hakkım, sus ey bülbül, senin hakkın değil mâtem! BÜ./21

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S)$

— Dur, fakat gitme! İ.A.F.Y./207

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş) +H +[Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +Ö₃+Y₃(YF- -k+ş) +E + [Ö₄]+Y₄(YF- -k+ş)

Ne muhrik nağmeler, yâ Rab, ne mevcâmevc demlerdi: /Ağaçlar, taşlar ürpermişti, gûyâ sûr-ı Mahşer'di! BÜ./7

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş) +N+[Ö₂] +Y₂(TYF-(ZT+DT+ YF-)-k+ş) +E +DT₂aç

-Düşündüler bunu nerden, nasıl getirmesini; Sonunda öyle bir iş yaptılar ki: Pek fennî. İ.A.F.Y./193

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+ [Ö₂] + Y₂ (YF- - k+ş)

-Uzatma gör işimi! H/6

Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş) +Ü +E +Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)

İşittiğin olacaktır ya... Neyse, dinleyiver: V.K./308

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+ E+ Y₂(YF- -k+ş) +GT₂ + Ö₂

Bir bilmediğim pîr amma, / Hiç de bigâne değil kalbe o câzib sîmâ. S.K./71

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+ H + Y₂(YF- -k+ş)+ Ö₂

Nasıldı ey koca millet? Ne oldu akıbetin? V.K./144

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+E +[Ö₂]+Y₂(YF- -k+ş)

Doğrudur, gitmeliyim... HA./62

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+E +Ü +Ö₂ +Y₂(YF--k+ş) +E

-Gözükmesin mi ya? Bir hayli kısmı geçti bile. İ.A.F.Y./182

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+E+Ö₂+Y₂(YF- -k+ş)+E+Öaç₂

Baktım ki: Genişçe bir küfe yatmakta, hem epey eski. K./6

[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş)+E+Yaç.C +[Ö₂]+Y₂(TYF-(N +YF-) -k+ş) + [Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş)

Bir infîlâk-ı safâdır ki yâr-ı cânımdır, /Sabâhı pek severim, en güzel zamânımdır.

F.C./13

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + HT_1 + Y_2 + (YF - k + \S) + ZT_2$

Gece gündüz yürüdüm bulmak için Taşkend'i: /Geçtiğim yerleri tadada mahal yok şimdi. S.K./148

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + N_1 + \S T_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S)$

Görün kuvâ-yı tabîatte sa'yi mu'tâdı: /Çalışmasaydı hararet, mevâsim olmazdı. V.K./94

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + VsT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF - (\S T + YF - k + \S))$

Koşarsın bunların sevdâ-yı idrâkiyle durmazsın, Hakikatten velev bir şemme duymazsan oturmazsın. İ./17

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + E + Yaç.C.1 [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S)$

Ne seher-pâre-i san'at ki ezelden mahmur... Leb-i deryadan uçan bir ebedî hande-i nûr! S.K./15

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + ZC_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S) + [ZT_3] + Y_3(YF - k + \S) + \ddot{O}_3$

Mekân da sa'ye varır: Sa'yi sıfıra indiriniz, Mekân tasavvur edilmez, muhal olur hayyiz. V.K./19

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + H + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (YT + YF - k + \S))$

Kalk, baba, kabrinden kalk! Ü.B.K.D./2

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3((YF - k + \S))$

Başka değil, aynı cilvenin işidir:/ Bütün ezeldeki sa'yin tekasüf etmişidir. V.K./15

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - k + \S) + E + [\ddot{O}_4] + Y_4(T[YF - ([N] + YF - k + \S)]) + Naç.C.4$

Görün birer birer efradı: Muttasıl çalışır;/ Bakın ki aileler durmayıp nasıl çalışır. V.K./126

$[Ö_1] + Y_1(YF--k+ş) + DT_1 + N_1 + [Ö_2] + [Y_2(T[YF-(N+[YF-]) -k+ş])] + Naç.C.2$

Alın sırayla cemâ'âti, sonra akvamı;[siz onu görün:] /Aceb cidâl-i maişetten ayrılan var mı? V.K./127

$[Ö_1] + Y_1 + (TYF-(N+[YF-]) -k+ş) + E + Ö_2 + Y_2(YF- -k+ş)$

-Bi yirmilik paket [ver]amma sabahki tozdu bütün... H/13

5.2.2. Kırık İfadeli Birleşik Cümleler

$[Ö_1] + Y_1 (TYF-(DC+YF-) -k+ş) + [Ö_2] + Y_2 (TYF- (ZT +DT + YF-) + ZT_2 + (_YF-)-k+ş) + Y_{T_2}$

"Gidelim!" der, götürür; sonra gelip tâ yanıma; /Çay boşaltırdı ben içtikçe hemen fincanıma. S.K./210

$[Ö_1] + Y_1 (TYF-(N +YF-) -k+ş) + Ö_{2-} + Y_2 (YF--k+ş) + _Ö_2 + [Ö_3] + Y_3 (YF- -k+ş)$

Öyle maymun gibi taklide özenmek bilmez; /Hiss-i milliyeti sağlamdır onun, eksilmez. S.K./217

$[Ö_1] + Y_1 (YF- -k+ş) + N_1 + [Ö_2] + N_2 + [Ö_3] + Y_2(YF_+E + _YF-) -k+ş) + E + SC_2 + E + SC_2 + E + [Ö_3] + Y_3 (YF- -k+ş) + N_3 + Naç.C.3$

Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini; /Veriniz hem de mesaînize son sür'atini. Çünkü kabil değil artık yaşamak bunlarsız; /Çünkü milliyeti yok san'atın, ilmin: yalnız, İyi hatırdı tutun ettiğim ihtarı demin: /Bütün edvâr-ı terakkiyi yarıp geçmek için; /Kendi "mâhiyyet-i rûhiyye" niz olsun kılavuz. Çünkü beyhudedir ümmîd-i selâmet onsuz. S.K./437

$[Ö_1] + Y_1(YF- -k+ş) + DT_N + _DT + Ö_2 + Y_2(YF-_) + E + (_YF- -k+ş)$

Ayırmışız, ederek şer'i muttasıl ihmâl; /Asıl ikincisi olmuş, şu var ki, berzede-hâl! İ.A.F.Y./173

$[Ö_1] + Y_1 (TYF-(N_+YF-) -k+ş) + _N + Naç_1 + E + Y_3 (YF- -k+ş) + Ö_3 + Csi + Ö_4 + Y_4 (YF- -k+ş) + ZT_5 + Y_5 (YF- -k+ş) + Ö_5 + [Ö_6] + Y_6 (YF- -k+ş) + Ü$

—Senin uzun sürecektir, anladım ki, abdestin; Fotin çıkarması, bilmem ne... Çünkü yok

mestin. Bırak da ben gideyim, sonradan gelirsin sen... Gecikme ha! İ.A.F.Y./208

[Ö₁]+Y₁(TYF-(N + YF-) -k+ş)+ [Ö₂]+Y₂(TYF-(YF_+ZT+_YF-) -k+ş)

Küçüldü, farz edelim, oldu akıbet zerre... V.K./89

[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂(TYF- (ZT +N_+YF-)- k+ş)+_N₂

*Taharrîden usanmazsın, teâlîden teâlîye Atıldıkça, atılsam şimdi, dersin, başka atîye!
İ./11*

**[Ö₁]+Y₁ (TYF-(N +YF_ +ZT+_YF-)-k+ş) + [Ö₂] +Y₂(YF- -k+ş) +E +[Ö₃] +Y₃
(YF- -k+ş) +[Ö₄]+Y₄ (YF- -k+ş)**

*Şark'ı baştanbaşa yıllarca dolaştım, gezdim; /Hem de oldukça görürdüm... Kafa
gezdirmezdim! S.K./430*

[Ö₁]+Y₁ (YF- -k+ş)+ E +Ö₂+ Y₂ (YF--k+ş)]+ Ö₃+ Y₃ (YF- -k+ş) +Csi+_Ö₃

*Veriniz başbaşa; zîrâ sonu hüsrân-ı mübin: /Ne hükûmet kalıyor ortada billâhi, ne
din! Ü.B.K.D./66*

[Ö₁]+Y₁(TYF-(N_+YF-)-k+ş+_N+[Ö₂]+Y₂(TYF-(Yöt+YF-)-k+ş)

*Budak delikleri tarzında aç da çitte oyuk, Büyükçe bakla kadar alnının az altına sok.
İS./55*

**[Ö₁]+Y₁(TYF-(N+ÖT+YF-)-k+ş)+E+ZT₂+N₂+Y₂(TYF-(YF_+KT+_YF-)-k+ş)+
Ö₂**

*Köprüden çok geçerim; hem ne kadar geçtimse, /Beni sevk etmedi bir kerrecik olsun
ye'se, /Ne Halic'in o yosun şehreli miskin suları; /Ne onun hilkate küsmüş gibi durgun
kenarı! S.K./1*

[Ö₁]+Y₁(TYF-(N+YF_+ST+_YF-) -k+ş) +E₁+ZT₁+[Ö₂] +Y₂ (YF--k+ş)

*O ihtişamı elinden niçin bıraktın da, /Bugün yatıp duruyorsun ayaklar altında?
V.K./198*

$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(YF\_+ZT+N\_+YF-) -k+\$) + Csi+KT +\ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) +\_ \ddot{O}_2$

*Her ân ediyorsun bizi makhûr-i celâlin, /Kurbân olayım nerde senin, nerde cemâlin?
T.Y.F/38*

$[\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + E + NC_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$) +\_ \ddot{O}_2 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4((YF- -k+\$) + YT_4$

*Söz anladım ki uzun, hem de pek uzun sürecektir; /Benimse vardı o gün birçok işlerim
görecektir; /Bıraktım onları, saptım yokuşlu bir yoldan. K/31*

$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(YF\_+ZT+_YF-) -k+\$) + Csi + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DC +YF-) -k+\$)$

Davran artık kârbânın arkasından durma, koş! D./20

$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(YF\_+N_1+ZT_1+_YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(Y\ddot{o}T+YF-) -k+\$) + DT_2$

*Bakın mücâhid olan Garb'a şimdi bir kerre:/ Havaya hükmediyor kani' olmuyor da
yere. V.K./133*

$[\ddot{O}_1] + Y_1 + (YF- -k+\$) + N_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2 + (TYF-(HT +YF- -k+\$) + YT_2 + \ddot{O}_3 + ZT_3 +\_ \ddot{O}_3 + Y_3 + (TYF-(DT +YF- -k+\$) + \ddot{O}_4 + E +\_ \ddot{O}_4 + Y(YF- -k+\$)$

*Açtık oldukça güzel medreseler, mektepler; /Okuyup yazmayı ta'mîme çalıştık yer yer,
/Tatarın yüzde bugün altmışı hakkıyla okur; /Rusların hâlbuki nisbetleri gayet
dûndur. S.K./135*

$[\ddot{O}_1] + Y_1 + (TYF-(VsT +ZT +YF-) -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(\ddot{O}T +YF-) -k+\$) + E + \ddot{O}Ta\check{c}.C.2$

*Dilimin döndüğü şiveyle bütün gün yazdım;/ Okuyanlar o kadar çoktu ki [bunu] hiç
ummazdım. S.K./127*

$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(ZT+ST+YT+_YF-) -k+\$) +\_ YT + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ZT+N+YF-) -k+\$) + YT_2$

*Geçende, Yayla civârında bir ufak cevelân bahânesiyle, /bizim eski âşinâlardan bir
attarın azıcık gitmek istedim yanına /ki her zaman beni da'vet ederdi dükkânına. H/1*

$[\ddot{O}_1] + Y_1 (TYF-(YF\_ + ZT + Na\check{c}.C\_ + YF -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2([TYF-(IN + YF\_) + ZT + YF -k+\$))\_Na\check{c}.C.$

Azıcık ruhuma, asabıma geldikte sükûn, /Döndü vaz'ıyyeti birdenbire, baktım, yolumun: S.K./241

$[\ddot{O}_1]+Y_1(TYF-(HT+YF-)-k+\$)+VsT_1+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(HT+YF\_)+E+(\ddot{O}T+_YF--k+\$)+[\ddot{O}_3]+Y_3(YF--k+\$)+E+Ya\check{c}_3$

Mü'minlere imdâda yetiş merhametinle, /Mülhidlere lâkin daha çok merhamet eyle: /Gümrâhlarındır ki karanlıklara dalmış, /Bir rehber olur necm-i emel yok da bunalmış! T.Y.F/61

$Csi + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + E + DT_2\_ [\ddot{O}_2] + Y_2(ST +\_DT + YF-)-k+\$) + N_2$

-Sorar mısın? Deli ya!/Delirmedikçe bir insan nasıl varır eli de,

Kıyar şu mahfile, yâhud şu muhteşem geçide? İ.A.F.Y./70

$DTa\check{c}_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (TYF- (DT + Na\check{c}\_ + [N] + YF-)-k+\$) + \_Na\check{c}_1 + Y_2(TYF-(YF\_ + \ddot{O} + ZT + \_YF-) -k+\$)$

Kör çıban neşterin altında nasıl patlarsa, /Hep ağızlar [öyle] deşilip, kimde ne cevher varsa; [onu] /Saçıyor ortaya, ister temiz, ister kirli; /Kalmıyor kimseciğin muzmeri artık gizli. S.K./315

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(YF-)-k+\$) + \ddot{O}_2\_ + Y_2 (YF- -k+\$) + \_ \ddot{O}_2 + [\ddot{O}_3]+Y_3 (YF- -k+\$)+\ddot{U}T_3$

Fakat sen öyle değilsin: Senin yanar ciğerin: /"Vatan!" deyip öleceksin semâda olsa yerin. V.K./455

$E + \ddot{O}_1\_ + Y_1 (YF- -k+\$) + \_ \ddot{O}_1 + Csi + [\ddot{O}_2]+ Y_2 (TYF-(Na\check{c} + [N] + DT + YF-) -k+\$)$

-Hayır, hayâl ile yoktur benim alış verişim... İnan ki: Her ne demişsem görüp de söylemişim. İ.A.F.Y./21

$E + Y_1 ([YF-] -k+\$)+E + \ddot{O}_1 +E+ \S T_2 +Y_2 (YF- -k+\$)+ \ddot{O}_2\_+ZT_2 +\_ \ddot{O}_2$

—Zâten budur ya dert işte! Tasarrufâtını aynen alırsak İngilizin, /Fransızın, ne olur

hâli, sonra, şivemizin? İ.A.F.Y./113

E +[Ö₁]+Y₁(YF- +AS+_YF-) -k+ş) + [Ö₂]+Y₂(YF- - k+ş)+ YöT₂

Çünkü düşmüşsün hayâtın -ezkaza- feyfâsına, /Gitmen îcâb eyliyor tâ menzîl-i aksâsına. D./16

E +Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş) +[Ö₂] +Y₂ (TYF-(N +YF-)-k+ş)+ N₃ +Y₃(YF- -k+ş) +_N₃ +Ö₃+ZT₃

Yazık, o nesl-i kerîmin vefasız evlâdı, Bırakmış öylece, hiç bakmamış müesseseye; Neler görür neler insan girince medreseye! İ.A.F.Y./141

E +Ö₁ + Y₁(TYF-(ZT +YF-)-k+ş) +_Ö₁ +E +Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş) +VsT₂ +ÖT₂

Evet, bu sıska vücûdun yarın durur nefesi; /Fakat şu gördüğün "Ekmekçioğlu Medresesi" /Yaşar, demir gibi göğsüyle, belki on bin yaş... İ.A.F.Y./174

E +Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş)+ _Ö₁+[Ö₂]+Y₂ (YF- -k+ş)

— Lâkin inşânın, Nasıl kararmada maziye tırmanan nazarı! Bugün, bizim tepemizden bakan şu âsârı, Sıyânet eylemeden âciziz, değil yapmak... İ.A.F.Y./130

E +Ö₁ +Y₁(YF- -k+ş) + _Ö₁+ZT₂ +E +Y₂ (YF- -k+ş) +[Ö₂]

Hayır! Mehâsin-i Garb'm birinde yok hevesi; /Rezâil, oldu mu lâkin, şiarıdır hepsi! V.K./543

E +Y₁(YF-_) + Ö₁ +(_YF- -k+ş) +[Ö₂]+ Y₂(TYF-(N +ZT +DT +YF-) -k+ş) + Y₃ (YF- -k+ş)+Ö₃

— Tamam! Zamanıdır oturup, şimdi herze dinlemenin; O yâve-gûları hâlâ, adam, deyin beğenin! Sarıklı milletidir milletin başında belâ... İ.A.F.Y./40

E +YT₁ +Y₁ (YF- -k+ş) +_YT₁ +Ö₁ +E +Öaç₁+ Y₂ (YF- -k+ş) + Ö₂ +E +H + [Ö₃] +Y₃ (YF- -k+ş)

Lâkin bu sefîlân-ı beşerden kiminin, var /Kalbinde bir ümmîd ki encüm gibi parlar: /Îmândır o cevher ki İlâhî ne büyüktür... T.Y.F/ 51

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF - -k + \S) + N_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S) + E + \_ \ddot{O}_2$

Hem açınız âsârı, /Köprünün nerde görülmüş, hani tahte'l-bahrı? S.K./9

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + ZT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - (YF\_ + YT + \_ YF -) - k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - -k + \S) + E + HT_3 + ZT_4 + \ddot{O}_4 + Y_4(TYF - (DT + N + YF -) k + \S) + [\ddot{O}_5] + Y_5(YF - -k + \S) + N_5$

*Derken bu hâtîrât-ı lâîf /Çekildi aslına, artık hakîkatin o kesîf /Likası başladı
karşımda cilve eylemeye; /Zaman da kalmadı zâten hayâli dinlemeye:/Sağım, solum,
önüm, arkam huşû'a müstağrak /Zılâl-i âdem iken, bir sadâ bulend olarak, /O kâinât-ı
huzû'u yerinden oynattı; /Fezâ-yı mahşere döndürdü gitti eb'âdı! F.C./25*

$E + Y_1(YF - -k + \S) + E + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (YF\_ + DT + \_ YF -) - k + \S)$

Fakat geldi ki üç beş de sefil, /Hepsinin nâmını telvise bihakkın yetti... S.K./142

$E + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_1 + \S T_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S) + \_ \ddot{O}_2$

*Evet, mücâhede mahsûlüdür hayât-ı beşer, / O olmadıkça ne efrâd olur, ne aileler.
V.K./125*

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF - (\S Taç.C. + \S T) - E + \_ (YF -) - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) HT_3 + E + DT_3 + Y_3(YF - -k + \S) + \ddot{O}_3$

*Lâkin, gebereydim yorgun, / O zaman belki devam eyleyemezdim yoluma; /Yoksa
ârâm edemezdim. Bana zîrâ "Durma, /Yürü, azminde devam et..." diye vermezdi
aman, / Bir sadâ benliğimin fışkırıp a'mâkından. S.K./79*

$E + E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - (YT + ZT + \_ YT + YF -) - k + \S + \_ YF) + E + N_3 + \ddot{O}_3 + Y_3(TYF - (BnT + YF -) - k + \S) + E + Y_4 + \ddot{O}_4 + [\ddot{O}_5] + Y_5(YF - -k + \S) + E + Yaç.C.5$

*Lâkin Yine tek bir taşı düşmez şu Huda lânesinin; /Yine insanlığa nâ-mahrem olan
bigâne, /Bu harîmin ebediyyen giremez sinesine; /Yine yâdındaki Mevlâ'yı şu dört
tane minâr, /Kalbe merbut birer dil gibi eyler ikrar; / Yine mâzîye gömülmez bu
muazzam çehre:/ Leş değildir ki atılsın o umûmî kabre! S.K./27*

$E_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(ZT+N +YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ZT +N +[YF-])[-k+\$]) + \ddot{O}_{3\_} + Y_3 (YF- -k+\$) + E + \_ \ddot{O}_3$

Çünkü efkâr-ı umûmiyye aleyhinde bütün; /Çünkü yerleşmek için gezdiği yerlerde fûnûn, /Önce gayetle büyük hürmet arar, sonra sükûn, /Asr-ı hâzırda geçen fenlere sahip denecek, /Bir adam var mı yetişmiş içinizden bir tek? S.K./389

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1 (YF- -k+\$) + Csi + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) \ddot{O}_{3\_} + Y_3(YF- -k+\$) + E + YT_3 + \_ \ddot{O}_3$

Ey cemâat, yeter Allah için olsun, uyanın... Sesi pek müdhiş öter sonra kulaklarda çanın! S.K./348

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1 (YF- -k+\$) + E + Y_2(YF- \_) + \ddot{O}_2 + (\_YF- - k+\$) + [H + \ddot{O}_2] + Y_2 (YF- - k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- - k+\$) + SC_3$

Ey cemâat, uyanın! Yoksa, hemen gün batacak. /Uyanın! Korkuyorum: Leyl-i nedamet çatacak! S.K./352

$\ddot{I}lTaç.C. + [\ddot{O}_1] + Y_1 (TYF-([\ddot{I}lT] + YF-) -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF([N] + YF- - k+\$) + Naç_{2\_} + Csi + \_ Naç_2$

Vak'a hiçbir şey değildir; [Bu konuda] haklısın, lâkin [bunu] düşün. Başka bir düstûr-i hikmet var mı, insâf et, bugün? D./2

$KrşC_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_{2\_} + Y_2(YF- -k+\$) + \_ \ddot{O}_2$

Kendi sağlam... Hissi ölmüş, rûhu ölmüş milletin! Ç.B.S.B.C./17

$ÇıT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(YF- \_)+E + (N + \_YF-) -k+\$)$

Yerden çıkıyor göklere bin âh-ı şererbâr, /Gökler ediyor sâde çıkan nâleyi tekrâr! T.Y.F/44

$N_{1\_} + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + E + \_ N_1 + Csi + Naç.C._1 + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF-- k+\$) DT_3 + Y_3 (YF- \_) + \ddot{O}_3 + (\_YF_-- k+\$)$

Öyle murdarını görmekte ki insan fuhşun; /Bırakın söylenemez: Mevki'imiz câmi'dir; /Başka yer olsa da tafsile hayâ mânidir. S.K./156

$\text{Naç.C.}_2 + [\ddot{\text{O}}_1] + \text{Y}_1(\text{YF--k+ş}) + [\ddot{\text{O}}_2] + \text{Y}_2(\text{TYF-[N]} + [\text{YF-} -\text{k+ş}]) + \text{Naç.C.}_2$

Üç beyinsiz kafanın derdine, üç milyon halk, /Bak nasıl doğranıyor? Ü.B.K.D./1

$\text{N}_1 + \text{KrşT}_1 + \ddot{\text{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{TYF-(N + YF- -k+ş)} + \text{N}_1 + \text{KT}_2 + \ddot{\text{O}}_2 + \text{Y}_2 + \text{E} + [\ddot{\text{O}}_3] + \text{Y}_3(\text{YF- -k+ş})$

Garbın almışsa herif, ilmini almış yalnız, /Bakıyorsun: Eli sanatlı, fakat tırnaksız! S.K./218

$\ddot{\text{O}} + \text{Y}_1 (\text{TYF-(YF- +ŞC+ YF-)-k+ş}) [\ddot{\text{O}}_2] + \text{Y}_2(\text{YF- -k+ş}) + \text{Yaç.C.}_2$

Mükevvenâtı ezelden halâs edip ebede /Sürükleyen; onu hayret-fezâ hüviyyette /Takallübât ile bir müntehâya doğru süren; /Hem istikameti dâim o müntehâya veren, /Îrâde hep ezelî sa'yidir, bakılsa, onun; /Kimin? O kudret-i mahzın, o sırr-ı meknûnun! V.K./11

$\ddot{\text{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{YF- -k+ş}) + \text{DT}_1 + \text{YT}_1 + \text{Yaç.C.}_2 + \ddot{\text{O}}_2 + \text{Y}_2([\text{YF-}] -\text{k+ş}) + \text{Yaç.C.}_2$

Kadın, erkek koşuyor borç ederek Avrupa'ya... Sapa düşmekte sizin şıklara, zannım[şudur ki:], Asya! S.K./320

$\ddot{\text{O}}_1 + \text{Y} (\text{YF- -k+ş}) + \text{E} + \text{O}_1 + \text{HT}_2 + \text{KrşT}_2 + \text{Y}_2(\text{YF- -k+ş}) + \ddot{\text{O}}_2$

Tecellüd eylesinden yılıp da zındîkın, /Ağırca alması, bir fitnedir ki, siddîkın: /Cenâb-ı Hakk'a sığınmış o heybetiyle, Ömer. V.K./396

$\ddot{\text{O}}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + \ddot{\text{O}}_2 + \text{Y}_2(\text{YF- -k+ş}) + \ddot{\text{O}}_3 + \text{E} + \text{O}_3 + \text{Y}_3(\text{YF- -k+ş})$

Âşinâ çehre de yok hiçbirinin yâdı da yok; /Yakılan bunca hayâtın, hani, ecsâdı da yok! Ü.B.K.D./10

$\ddot{\text{O}}_1 + \text{Y}_1(\text{YF- -k+ş}) + \ddot{\text{O}}_2 + \text{Y}_2 (\text{YF- +Csi+ YF-)-k+ş})$

Mesâcidin çoğu meydanda yok, kalanlar ise, Ya gördüğün gibi meyhanedir, ya bir kilise. V.K./669

$\ddot{\text{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{YF- -k+ş}) + \text{O}_1 + \text{Y}_2 (\text{YF- -k+ş}) + \ddot{\text{O}}_2$

Ne fırka herzesi lâzım, ne derd-i kavmiyyet; /Bizim diyanete sığmaz sekiz, dokuz millet! V.K./492

$$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + ZT_1 + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2 ([YF-])-k+\S) + \ddot{O}_3 + E + Y_3(YF- -k+\S) + \ddot{O}_3$$

Dolaşmak istiyerek daldığım olur ba'zı: Adım başında asırlarca sa'yin enkazı, Takılmamak, hani, kabil değil ayaklarına! İ.A.F.Y./142

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + N_1 + E + Y_2 (YF- -k+\S) + ZT_2 + \ddot{O}_2 + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF- -k+\S) + \ddot{O}_4 + ZT_4 + \ddot{O}_4 + Y_4 (YF- -k+\S)$$

Mezarların bu yürekler dayanmaz ahengi; /Yüreklerin de hazin inkisâr-ı yek-rengi; Getirdi cuşîşe ummân-ı sermediyyeti de; /Hitâma erdi nihayet o sermedi secde: Zemine ra'se veren bir derin sadâ geldi; /Deminki dalgaların, şimdi, hepsi yükseldi! V.K./485

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + Naç.C.2 + [N_2] + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + Y_2(YF-_-) + \ddot{O}_2 + (_YF- -k+\S)$$

Âşinâlık yok, hayâlin konsa en bildik yere, /[orayı] Yâd ayaklar çiğniyor: Düşmüş vatan yâd ellere! Ç.B.S.B.C./13

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ZT + YF-) -k+\S) + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF- -k+\S) + \ddot{O}_3$$

Uyku yokmuş; gece hep öksürüyormuş; ateşin /Olmuyormuş azıcık dindiği... HA./5

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + H + KTaç_1 + KT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + ST_2 + N_3 + DT_3 + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF-- k+\S)$$

- Sözüünüz doğru Müdür Bey, ne yapıp yapmalı; tek /Bu çocuk gitmelidir. Çünkü, emînim, pek pek /Daha bir hafta yaşar, sonra sirâyet de olur; /Böyle bir hastayı gönderse de mektep ma'zûr. HA./35

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF- -k+\S)$$

Zavallı, pösteki olmuş, bacak yok işliyecek; Boğazsa işlemek ister... V.K./313

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(YF-_- + ÇıT_1 + _YF-) -k+\S) + E + ZT_2 + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2$$

Nev-bahârın rûhu etsin bir de bizlerden zuhûr... /Yoksa, artık Sûr-i İsrâfil'e kalmıştır nüşûr! Ç.B.S.B.C./23

$$\ddot{O}_{1\_} + Y(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + DT_2$$

Ne zindanlar olur hâil, ne menfâlar, ne makteller... Yürürsün sedd-i râhın olsa hattâ âhenîn eller. İ./9

$$\ddot{O}_{1\_} + Y_1(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + E + YT_2 + YT_2 + YT_2 + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_2$$

Nutka gelmiş öte dursun hocalar bir yandan... /Sahneden sahneye koşmakta bütün şâkirdan. S.K./314

$$\ddot{O}_{1\_} + Y_2(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + Csi + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S)$$

Köprüler asma imiş Avrupa âfâkında... Varsın olsun, o da bir şey mi? S.K./7

$$\ddot{O}_{1\_} + E + \_ \ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - k + \S) + \ddot{O}_4 + Y_4(YF - k + \S)$$

Heriflerin, hani, dünyâ kadar bedâyi'i var: / Ulûmu var, edebiyâtı var, sanâyi'i var. V.K./553

$$\ddot{O}_{1\_} + Y_1(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + Csi + DT_2$$

Vatanın takati yoktur yeniden ihmâle: /Doludizgin gidiyor baksana izmihlale! S.K./326

$$\ddot{O}_{1\_} + Y_1(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + E + Na_2 + Y_2(YF - k + \S) + N_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - k + \S)$$

Şerâtin ikidir en muazzam erkânı; /Kimin ki öyle müzebzeb değildir îmânı; /Ayırmaz onları, bir addedip tevessül eder... V.K./290

$$\ddot{O}_{1\_} + Y_1(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + Y_2(YF - k + \S) + E + \ddot{O}_2$$

Sesi hattâ kısıldı Kur'ân'ın, Sustu gûyâ sadâsı Mevlâ'nın! İS./85

$$\ddot{O}_{1\_} + Y_1(YF - k + \S) + \_ \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (N\_ + YF -) - k + \S) + \_ N$$

Kımıldamak yine yok bizde cebr-i mâfâta; /Kim uğramıştı, unuttuk, geçen beliyâtı! V.K./526

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_1 + \S T_2 + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_2$$

Lisânın olmalıdır bir vakâr-ı millîsi, O olmadıkça müyesser değil tealisi. İ.A.F.Y./114

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF - \_) + \ddot{O}_2 + (\_YF - k + \S) + \ddot{O}a_2$$

*Devr-i sâlisteki âsârı o mel'un marazın /Var tamâmiyle, değil hiçbirisi eksik arazın.
/Bütün a'râz, şehîkîyle, zefîriyle... HA./26*

$$\ddot{O}_1 + Y(YF - k + \S) + ZT_1 + \ddot{O}_1 + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (ZT + YF -) - k + \S) + KaT_2$$

*Düşenler oldu zamânıyla aynı akıbete; Fakat bugün yaşıyorlar, hem eskisinden iyi:
V.K./414*

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \S T_1 + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + \S T_3 + KT_3 + Y_3(YF - k + \S)$$

*-Ne kafam kaldı dayaktan, ne gözüm, hep şişti; Karşı koysaydım eğer mutlak işim
bitmişti. K.İ./19*

$$\ddot{O}_1 + AS_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S)$$

*Süngü, kurşun gibi kestirme ölümlerle ölen; /Yâhud işkenceler altında ecelsiz
gömülen; /Ne soluk var, ne ışık var, ne otur var, ne durak, /İki üç yüz kulaç altında
zeminin, çıplak, /Aç, susuz işletilen kanları donmuş canlar, /Size milyonla desem,
fazlası yok, eksiği var! S.K./118*

$$\ddot{O}_1 + Csi + \ddot{O}_1 Y_1(YF - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S)$$

Bunların hakkında bilmem bir bahânen var mı? Dur! D./27

$$\ddot{O}_1 + E + Csi + \ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + GT_1 + E + DT_2 + Y_2(YF - \_) + \ddot{O}_2 + (\_YF - k + \S)$$

*O, uzun hırkasının yenleri yerlerde, hoca, /Hem bakarsın eşi yok dîne teaddîsinde,
/Hem ne söylersen olur dîni hemen rencîde! S.K./159*

$$\ddot{O}_1 + \ddot{U} + \ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + ZT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S)$$

*Selânik'in, Siroz'un, bak, o nâmdâr ovası, Kimin elinde bugün, hangi haydudun
yuvası? V.K./663*

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DT + ZT + YF-) -k+\$) + \_ \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\$) + BnT_2 + \ddot{O}_2$$

*O dudaklar morarıp kavlamış artık derisi; /Uzamış saç gibi kirpiklerinin her birisi!
HA./15*

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + \_ \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$$

*Namaz, oruç gibi şeylerle yok alış veriş; /Mukaddesat ile eğlenmek en birinci işi.
V.K./536*

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \_ \ddot{O}_1 + E + YT_2 + VsT_2 + Y_2(YF-) -k+\$ + \ddot{O}_2 + E + AS_2 + \ddot{O}a\$.C._2$$

*Meâl-i hilkate imkânı yok yetişmemizin; /Fakat, o nüsha-i tekvîn-i hayret-engîzin
/Başında pek iri bir hatla parlıyor, yalnız /Şu cümleler ki, eğer görmemişseniz,
alınız:/ "Bekayı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir; Çalış çalış ki beka sa'y olursa
hakkedilir." V.K./24*

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\$) + E + \_ \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N+YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(ZC+YF-) -k+\$) + N_3$$

*Bekası var mı cihanın, düşünme akıbeti! Uzan şu peykeye: Buldun demektir âhireti!
İ.A.F.Y./159*

$$\ddot{O}_1 + YT_1 + E + \_ \ddot{O}_1 + YF(YF--k+\$) + Y_2(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_2 + Ya\$.C._2$$

*Duygusuz olmak kadar dünyâda lâkin derd yok; /Öyle salgınmış ki mel'un: Kurtulan
bir ferd yok! Ç.B.S.B.C./16*

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DC + YF-) -k+\$) + N_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(N_ + YF-) -k+\$) + \_ N_2$$

*Çık da bir seyret bahârın cûş-i rengâ-rengini; /Nefh-i Sûr'un dinle mevcâ-mevc olan
âhengini! Ç.B.S.B.C./1*

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(YF_ + ZT + \_ YF-) -k+\$) + \ddot{O}_2 + Csi + \_ \ddot{O}_2 + Y_2(YF-- k+\$) + \ddot{O}T_2$$

*Fukaranız kılıyor, aklına geldikçe namaz; /Ağniyânızda da, hiç yoksa, zekât olsa
biraz. S.K./138*

$\ddot{O}_1 + Y_1([YF-] [-k+\$]) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(YF-_{-} + Csi + DC + _YF-) -k+\$)$

-Dehâ mı? At bakalım, hiç sıkılma, bol keseden! İ.A.F.Y./43

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(\$T_{-} + YF-) -k+\$) + _\$T_1 + \ddot{O}_2 + Y_1(YF-) -k+\$ + ZT_2 + _\ddot{O}_2 + YT_2 + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(N + YF-) -k+\$) + E + Naç.C.4$

Düğün olsaydı ne a'lâ idi tek bir perde; /Ayrılık faslı da var sonra bunun, mahkemede; /Ne kadınlar; ne sefâlet doğuranlar, görürüz; /İşte binlerce çocuk, hem baba sağ, hem öksüz! K.İ./108

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(TYF-(YF-_{-} + ZT + _YF-) -k+\$) + ZT_2 + Y_2(YF-_{-}) + H + \ddot{O}_2 + (_YF- -k+\$) + Y\ddot{O}T_2$

Düşmemek mâdem elinden gelmemiş evvel senin, /Ölmeden olsun mu ey miskin, bu çöller medfenin? D./17

$\ddot{O}_1 + Y_1(+YF- -k+\$) + E + Y_2(TYF-(YF-_{-} + DT_2) + \ddot{O}_2 + (_YF- -k+\$)$

Bu bir ibrettir amma olmayaydık böyle biz ibret! İS./4

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DT + YF-) -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(Kr\$T_{-} + DTaç + YF-) -k+\$) + YT_2 + DT_2 + _Kr\$T_2$

-Benim babam senin altında öldü, sen hâlâ / Kurumla yat sokağın ortasında böyle daha! K./9

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+\$) + Y_2(TYF-(YF-_{-} + ZT + YT + _YF-) -k+\$) + \ddot{O}_2 + [N_2] + Naç.C.2$

Hayâl otuz sene evvelki hâli pîşimden /Geçirdi, başladım artık yanımda görmeye ben:/ Beyaz sarıklı, temiz, yaşça elli beş ancak; /Vücûdu zinde, fakat saç, sakal ziyâdece ak; /Mehîb yüzlü bir âdem: Kılar edeble namaz; /Yanında bir küçücek kızcağızla pek yaramaz /Yeşil sarıklı bir oğlan ki: başta püskül yok. /İmâmesinde fesin bağlı sade bir boncuk! /Sarık hemen bozulur, sonra şöyle bir dolanır; /Biraz geçer, yine râyet misâli dalgalanır!/Koşar koşar duramaz, âkıbet denir “âmîn”/Namaz biter. O zaman kalkarak o pîr-i güzîn, /Alır çocukları, oğlan fener çeker önde, /Gelir düşer eve yorgun, dalar pek âsûde /Derin bir uykuya... F.C./24

$\ddot{O}_1 + Y_1 (TYF-(YT+YF-)k+\$)+ DT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)+ [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF(\dot{C}iT+ YF_- + ZT +N+_YF-)-k+\$)$

Siyeh-reng-i dalâlet bir bulut şeklinde mâzîler, /Civârından kaçar, bulmaksızın bir lâhza istikrar; /Ziyâ-rîz-i hakikat bir seher tavrında müstakbel, /Gelir fevkinden eyler sermedî binlerce nûr îsâr. F.C./2

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$)+E+ \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)+ DT_2 +E +\$T_3 +\ddot{O}_3_- + Y_3(YF- -k+\$)+ ZT_3 +\_ \ddot{O}_3$

Bu mevkibin, gece gündüz koşan bu kafilenin /Mürettebatı, birer saltanatlı ailenin /Reîs-i dâimidir; vâkıâ bu aileler /Görünmüyor bütün eb'âdı yoklasak yer yer; /Fakat delâlet-i nûruyle gezseniz ilmin, /Vücûdu anlaşılır her adımda bin necmin. V.K./56

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$)+E+E +\ddot{O}a\dot{C}.C._1 + \ddot{O}_2_- + Y_2(YF- -k+\$)+\_ \ddot{O}_2$

Şu madde yok mu ki almakta birçok eşkâli, /Onun da varmadadır sa'ye asl-ı seyyâli. V.K./16

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF_-) + AS_1 + (_YF- -k+\$)+ \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)+E$

Yabancılar ediyormuş — eder ya — istikrah: /Dilenciler bile senden şerefli dir billâh. V.K./145

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\$)+[\ddot{O}_2]+N_2_- + Y_2(YF--k+\$)+\_ N_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF--k+\$)+\ddot{O}_4 + E + Y_4 (TYF-(HT +YF-) -k+\$)+E +SC_3$

Anam ölmüş, babamın bilmiyorum hiç yüzünü; Kardeşim var, o da lâkin bana dikmiş gözünü: /Sanki âtîdeki mevhûm refâhım giderek, /Onu çalkandığı hüsrânlar içinden çekecek! HA./48

$\ddot{O}_1 + Y_1 + (YF- -k+\$)+ \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$)+ \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_5_- + Y_5(YF- -k+\$)+\_ \ddot{O}_5$

Kışla yok, dâire yok, medrese yok, mektep yok;/ Ne kılıç var, ne kalem... S.K./92

$\ddot{O}_1 + Y_1 + YT_2 + \ddot{O}_2_- + Y_2(YF- -k+\$)+E+_ \ddot{O}_2 + Csi$

Ayakta kundura yok, başta var mı fes? Ne gezer! K/40

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(Y\ddot{O}T+N\_+YF+_N)-k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(DT+YF-)-k+\$)+Y\ddot{O}T_2+ N_2$

Ma'bedin cebhe cidârındaki loş pencereler, /Güneşin sırtına bir ince tül atmış, esmer,/ Mütemâdi sağıyor dâhile bir gölgeli nûr. S.K./59

$\ddot{O}a\check{c}.1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF\_)+E +(\_YF- -k+\$)$

-Ne desem hepsi de boş! Bu benim alnıma bir kerre yazılmış... K.İ./88

$\ddot{O}a\check{c}.1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + Csi + Y_2(YF\_)+ \ddot{O}_2 + (\_YF - -k+\$)$

Müslüman unsuru gayet mütedennî, doğru, /Şu kadar var ki değildir bu, onun mahzuru. S.K./417

$\$T_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF\_)+E+(\_YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2 + N_2a\check{c}.C.$

Dîni tedkik edeceksek, dönelim haydi geri; /Alalım neş'et-i İslâm'a yakın bir devri: /O ne dehşetli terakkî, o ne müdhiş sür'at! S.K./419

$\$T_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(TT +AS+YF-)-k+\$)+DT_1+\ddot{O}_2+Y_2(YF- -k+\$)+E +\_ \ddot{O}_2$

Zaman zamân-ı ulûm olmasaydı böyle, yine -Kemâl-i şevk ile madem atılmışız dîne - Okuryazar olacaktık sıyâneten dîni: Onun ma'ârife vabeste, çünkü te'mîni. V.K./431

$\ddot{U}C_1 + Y_1(TYF-(YF\_)+ \ddot{O}_1 + (N_1 +\_YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ZT +YF-)-k+\$) + \check{C}iT_2$

Serâir perde-pûş-i zulmet olsun varsın isterse... Düşürmez düştüğün yeldâ-yı hirman ruhunu ye'se: Emel, meş'al-keşin, bir reh-nümâ hem-râhın olmuşken, Tehâşî eylemezsin sîne-i deycûra girmekten. İ./18

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_3(YF\_)+ \ddot{O}_3 + (\_YF- -k+\$)$

Enbiyâ yurdu bu toprak; şühedâ burcu bu yer; /Bir yıkık türbesinin üstüne Mevlâ titrer! S.K./362

$Y_1(YF- -k+\$) + E + Csi + \ddot{O}_1 + YT_1 + YT_2 + E +\_YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \_ \ddot{O}_2$

Yaşamaz yoksa emîn ol ki bu barbar çetesi, /Medenî Avrupa'nın dâmen-i irfanında; /Asya'nın belki o kumluk Arabistan'ında, /Lâşe hâlindeki bir devlete vardır medfîen...

S.K./275

$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + N_{1\_} + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(\_N + YF-)- k+\$) + ZT_3 + Y_3 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_3$

Ye'se hiç düşmeyecek zerrece imânı olan; /Sâde siz derdi bulun, sonra kolaydır derman. S.K./374

$Y_1 (YF- -k+\$) + ZT_1 + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(N\_ + YF-)- k+\$) + \_N$

Parasızlıktı bidayette işin korkulusu; /Ağniyâ altını bezletti etekler dolusu... S.K./134

$Y_1 (YF- -k+\$) + N_1 + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- \_) + E + (\_YF- - k+\$)$

Yıkar bârû-yi istibdâdı bir âsûde tedbîrin; Semâlardan inen te'yîdisin gûyâ ki takdirin! İ./10

$Y_1 (YF- -k+\$) + NT + \ddot{O}_{1\_} + E + \_ \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- \_) + E + (\_YF-)-k+\$ + N_2$

Duyulmuyordu uzaktan neyin de şimdi sesi, Yakından ancak işittim o vâpesin nefesi! K.N./17

$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_{1\_} + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + \_ \ddot{O}_1 + Y_3 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_3$

Sensin yaratan, başka değil, zulmeti, nûru; /Sensin veren ilhâm ile takvâyı, fücûru! T.Y.F/28

$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + \$T_3 + Y_3 (YF- \_) + \ddot{O}_3 + (\_YF- -k+\$)$

Kolay değil bu da, lâkin, büyük vukuf ister; Düşünce yoksulu, zıpçıktı müctehidler eğer, Dalarsalar o rezîl içtihadı bermu'tâd; Olur zavallının âtisi büsbütün berbâd! V.K./346

$Y_1 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_1] + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_{3\_} + Y_3 (YF- -k+\$) \_ \ddot{O}_3$ Hasırdı şiltesi altında hem de pek eski, Şadırvan olmasa üstünde yoktu bir hâil. K.N./16

$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + \ddot{O}a\mathfrak{C}_3 + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_{4\_} + Y_4 (YF- -k+\$) + YT_4 + \_ \ddot{O}_4$

Hani servet? Hani sıhhat? Ne ararsan mefkûd; Tamtakır bir kese var ortada, bir

sıska vücûd! K.İ./80

$Y_1(YF- -k+\$)+\ddot{O}_1 +\ddot{O}_2 +Y_2(YF- -k+\$) +\_ \ddot{O}_2$

Baştanbaşa "boşluk" şu semâlar, şu zeminler, /Bir gûş-i kerem var mı akan yaşları dinler? T.Y.F/57

$Y_1(YF- -k+\$)+\ddot{O}_2+ Y_2(YF- -k+\$) + DT_2+ \ddot{O}_3+_YT+_ \ddot{O}_3 +Y_3 (YF- -k+\$)$

İçilir, türlü şenâ'atler olur, bî-pervâ; /Hâlız'ın ortada dîvânı kitâbü'l-fetvâ! S.K./ 171

$Y_1(TYF-(YF- _+ZT)+\ddot{O}_1+(\_YF- -k+\$)+YT_1+Y_2(TYF-(YF- _+ZT)+\ddot{O}_2+(\_YF- -k+\$)$

Eğildi sonra o dağlar Huzûr-i İzzet'te; /Göründü sonra o dağlar zemîn-i haşyette! F.C./28

$Y_1(TYF-(YF- _+YT_1+_YF-)-k+\$) +\ddot{O}_1 +N_2 +Y_2(YF- -k+\$) +\ddot{O}_2$

Bükmüş oradan boynunu binlerce yetîman, /Me'vâ arıyor aileler lâne-perîşan! T.Y.F/48

$Y_1(TYF-(YF- _+YT+_YF-)-k+\$) + \ddot{O}_1 +Naç.C_2 + Y_2(TYF-([N]+DT +YF-)-k+\$)$

İşlemiş kırlarda yer yer kudretin feyyâz eli, / Öyle yapraklar ki sun'undan: [onları] Gidip bir görmeli! Ç.B.S.B.C./8

$Y_1(YF- _)+\ddot{O}_1+ (\_YF--k+\$) + [\ddot{O}_2]+ Y_2(TYF-(Naç +N +YF-)-k+\$)$

-Bakma onun sen sözüne, /Ne domuzdur onu bilsen! K.İ./52

$Y_1(YF- _)+ \ddot{O}_1+(\_YF- -k+\$) +[\ddot{O}_2]+Y_2(YF- -k+\$) +VsT_2+YT_2$

Bir değil mahvedilen devlet-i İslâmiyye... Girdiler aynı siyâsetle bütün makbereye... S.K./342

$Y_1(YF- _)+\ddot{O}_1 + (\_YF_1- -k+\$)+ Y_2 (YF- -k+\$)$

En büyük düşmanıdır rûh-i Nebî tefrikanın; /Adı batsın onu İslâm'a sokan kaltabanın! Ü.B.K.D./60

$Y_1a\check{c}.C._1 + \ddot{O}_1 + Y_1 ([YF-])[-k+\$]) + \_Y_1a\check{c}.C._1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N\_+YF-)-k+\$) + \_N_2$

Mütefekkirleriniz, anlaşılan, pek korkak, /Yâhud ahmak... İkisinden bilemem hangisidir? S.K./428

$ZC_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \_ \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- - k+\$) + H + N_2$

Bu da çiğnendi mi, çiğnendi demek şer'i mübîn; /Hâk-sâr eyleme yâ Rab, onu olsun... S.K./462

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DT +N+ YF-) -k+\$) E + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(N_3\_+YF-) -k+\$) \_N_3$

Ale's-seher düzülürken cemâatiyle yola, /Ebû Ubeyde çıkıp: "Yâ Ömer, uğurlar ola! /Fırarınız kaderu'l-lâhtan mıdır şimdi?" /Demez mi, Hazret-i Fârûk döndü: "Doğru, dedi, /Şu var ki bir kaderu'l-lâhtan kaçarken biz, /Koşup öbür kaderul'l-lâha doğru gitmedeyiz. /Zemîni otlu da, etrafı taşlı bir derenin/ İçinde olsa deven yâ Ebû Ubeyde, senin; /Tutup da onları yalçın bayırda sektirsen, /Ya öyle yapmıyarak otlu semte çektiirsen, /Düşün: Kaderle değildir şu yaptığın da nedir?" V.K./254

$ZT_1 + N_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + E + \_ \ddot{O}_2 + Y_2(YF- - k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4 (YF- -k+\$) + \S T_4 + E$

Vehleten âvâre bir seyyahı yollar korkutur; /Korku, lâkin azmi te'yîd eylemek îcâb eder: Kurtulursun şedd-i rahl etmiş de gitmişsen eğer. D./15

5.2.3. Cümlemsilerle (Ünlemler) Başlayan Birleşik Cümleler

$Csi + Y_1(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$)$

— Ne demek! Sahîfeler yazıyor, belki, fenn-i mi'mârî, O, meyl-i nâz ile mahmur dîdeler-vârî, /Biraz meyilli bakan, ma'bedin güzelliğine... İ.A.F.Y./75

$Csi + [\ddot{O}_1] + Y_1 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2 ([YF-])[-k+\$]) + Ya\check{c}_2$

Yok canım öyle değil: [O şöyle:]Milletin istirhamı, /Şekl-i tehdid alıvermiş, o da muztar kalmış... S.K./234

Csi+ Y₁(YF- -k+ş) +Ö₁+Csi + Y₂(YF- -k+ş) +Ö₂

Bakın durur mu Süreyya, bakın durur mu Süheyl? V.K./51

Csi + [Ö₁] + Y₁ (YF- -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂ ([YF-][-k+ş]) +Yaç₂

Yok canım öyle değil: [O şöyle:]Milletin istirhamı, /Şekl-i tehdid alıvermiş, o da muhtar kalmış... S.K./234

Csi + [Ö₁]+Y₁(TYF-(HT+E+N+YF-) -k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (YF- -k+ş) + [Ö₃] + Y₃ (YF- -k+ş) +N₃

Yazık ki: Ruhuna zerk ettiler de meskeneti; /Cüzama döndü, harâb etti gitti memleketi! V.K./264

Csi + [Ö₁]+ Y₁ (TYF-(N + YT + YF-)-k+ş) + E+ Y₂ + Ö₂ + [YT₃] + Öaç. +Ö₃+ Y₃ (YF- - k+ş)

*Gelin de bayramı Fâtih'te seyredin, zirâ /Hayâle, hâtıra sığmaz o herc ü merc-i safâ,
Kucakta gezdirilen bir karış çocuklardan /Tutun da, tâ dedemiz demlerinden arta kalan,
/Asırlar ölçüsü boy boy asâli nesle kadar, /Büyük küçük bütün efrâd-i belde,
hepsi de var! B./16*

Csi + E+ KrşT₁ +Ö₁+Y₁(TYF-(Krş!T+YF- -k+ş) +Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)

*İyi, lâkin ne kadar beklemiş olsan, işler, /Eskisinden daha berbâd, iyileşmek ne gezer!
S.K./325*

Csi + Ö₁ +Y₁(YF--k+ş) + Öaç.C.₂ +Ö₂ +Y₂(YF--k+ş)

Hâşâ, bu söz değil doğru: Belânı istedin, Allah da verdi... Doğrusu bu. V.K./ 200

Csi + Y₁(YF- -k+ş) + Ö₁ +ZT₂ +Y₂ (YF- -k+ş) +N₂ +Ö₂ +Öaç₂

*Yazık ki: Çehre-i memsûha döndü çehre-i din; /Bugün kuşatmada İslâm'ı bir nazar:
Nefrin. V.K./260*

Csi +[Ö₁]+Y₁(TYF-(DC +N +YF-) -k+ş) + N₁ + [Ö₂]+ Csi+H +Y₂(TYF-(DT +YF-) -k+ş)

Bakın şu hayduda, durmuş yıkın diyor evimi! Torunlarım ya herif, aç kalıp dilensin

mi? İS./69

Csi +[Ö₁]+Y₁(TYF-(N +E +YT +YF-) -k+ş) +[Ö₂]+Y₂(TYF-([N] +YT +YF-) -k+ş) +E +YTaç₂

-Yok yok, beni tâ, /Götür İstanbul'a bir yerde bırak ki: Gurebâ, /-Kimsenin onlara aldırmadığı bir sırada- /Uzanıp ölmeye bir şilte bulurlar orada! HA./67

Csi +H +[Ö₁]+ Y₁(TYF-(ST+YF-) -k+ş) +ŞT₂ +DC₂ +Ö₂ +Y₂(YF--k+ş)

-Sıkılmadan atayımış... Kuzum, niçin atayım? İnanmıyorsan eğer dur ki ben de anlatayım... İ.A.F.Y./44

Csi +Ö₁ +Y₁ ([YF-] -k+ş)+ [Ö₂] +Y₂ (TYF-([N] +YF-) -k+ş)+ Öaç₁

—Canım şu "zihniyyet!"...Beğenmedin mi? Fransızca yok mu "mentalité"? Onun mukabili... İ.A.F.Y./112

Csi +Ö₁ +Y₁([YF-]-[k+ş]) + Y₂(YF- -k+ş) +Ö₂+ZT₂

— Ne güzel! Zaman içinde zaman... Yoktu böyle şey evvel. İ.A.F.Y./84

Csi +Ö₁+Y₁(TYF-(N +YF-)-k+ş) + [Ö₂]+ Y₂(TYF-(N + VT +YF-)-k+ş)

Yazık ki sen şu büyük ruhu şerm-sâr ettin: /Bütün mekâbir-i İslâm'ı küfre çiğnettin! V.K./180

Csi +YT₁ +Ö₁+Y₁(YF- -k+ş) + Ö₂+Y₂(TYF-(ZT +YF-)-k+ş) + [Ö₃]+Y₃(TYF-(ZT +YF-)-k+ş) + Ö₄ +Y₄ (YF- -k+ş) + Ö₅+Y₅ (TYF-(YF- -k+ş) + [Ö₆] +Y₆ (YF- -k+ş)

Bilir misin çalı altında gizli inler olur: Yılan sabah çıkar, akşam usulcacık sokulur; Bıyık o kırdaki yetişmiş diken yemişli çalı; Ağz da in gibi asla görünmüyor, kapalı. İS./56

Csi+[Ö₁] +Y₁ (TYF-(N +YF-)-k+ş) +[Ö₂] +Y₂ (YF- -k+ş) +NC₂

Dur başka sahne göstereyim: Bilir misin duyulan hangi yurdun inlemesi? V.K./677

Csi+DT₁+Ö₁+AS+Y₁(YF- -k+ş) +N₁+ZT₂+Ö₂+Y₂(TYF-(DT+YF-)-k+ş)

Hiç unutmam, sarılıp hırkama bir Çinli kızı, /Ne diyor anlamadım, söyledi birçok

şeyler; /Sonra me'yûs olarak ağladı... S.K./194

$C_{si}+E +[\ddot{O}_1] +Y_1(TYF-(N +YF-) -k+\$) +[\ddot{O}_2] +Y_2(TYF-(N +YF-) -k+\$) ZT_2 +ZT_2 +YT_2$

-Lâtife ber-taraf amma, adam değil yalnız, /Odun da isteriz artık yakında Avrupa'dan! İ.A.F.Y./26

$\ddot{U}+\ddot{O}_1+Y_1 (YF- -k+\$) +Y_2 (YF- -k+\$) +\ddot{O}_2$

-Ayol, hep içtiğimiz toz... Bozuldu eski tütün! H/14

$\ddot{U} +\ddot{O}_1+ Y_1 (YF- -k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF--k+\$)+\ddot{U}+DC_3+\ddot{O}_3+ Y_3(TYF-(ZT +YF-)-k+\$)$

Ayol! Namaz geçiyor... Amma dalmışız lâfa be! Bırak da türbeyi sen şimdicek biraz çabuk ol! İ.A.F.Y./202

$\ddot{U} +H +[\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$)+ [\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(ST +YF-)-k+\$)$

-İlâhî teyze tuhafsın, neden günâh olacak? İS./34

$\ddot{U} +\ddot{O}_1+Y_1 (YF- -k+\$)+ [\ddot{O}_2]+Y_2 (YF- -k+\$)$

Ya sen nesin? Mütevekkil! V.K./219

$\ddot{U}+SC_1 +E +[\ddot{O}_1] + Y_1(YF--k+\$) +[\ddot{O}_2]+ Y_2(TYF-([N]+YF-) -k+\$) +HT_2 +Naç.C_2$

- Ya! Ben gidersem iyi kaçmaz. Hadi git söyle ona: Şimdi gelsin... K.İ./30

5.2.4. Tümleçlerle Başlayan Birleşik Cümleler

$BnC_1+ \ddot{O}_1 +Y_1 (TYF- (N +ZT + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2]+ Y_2 (TYF- (N + ZT + YF-)-k+\$)$

Ömrü haybetle cehennemde geçen hâne-harâb,/Verseler cenneti şaşkın gibi çekmez ya azâb; /Ben de rûhumdaki zulmetleri artık koğdum; /En büyük hasmım olan ye'si nihayet boğdum. S.K./244

$\Ç_1T_1 +N_1+ Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + YT_2 +N_2 +Y_2(YF- - k+\$) + \ddot{O}_2$

Bulutlardan sevâik sayd eder irfân-ı çâlâkin; Yerin altında ma'denler bulur nakkad-ı idrâkin. İ./4

$$\mathbf{Ç_1T_1 + Y_1(YF- -k+ş)+\ddot{O}_1 +E +N_2 +Y_2+KT_2+\ddot{O}_2}$$

Her birisinden duyuldu sîne-fikâr, Birer enîn-i tazarru', birer niyâz-ı hazîn, /Ki kalb-i rahmeti sızlattı şüphesiz o enîn! F.C./27

$$\mathbf{DC_1 +\ddot{O}_1+ Y_1(TYF-(N +YF-) -k+ş) +\ddot{O}_2+ Y_2(YF--k+ş)}$$

Vahdetî muhlisiniz, elde asâ çıktı herif, /Bir alay zâbiti kestirdi. Sebep: "şer'-i şerîf!" K.İ./100

$$\mathbf{DC_1+NC_1+Y_1(YF--k+ş)+\ddot{O}_1+[\ddot{O}_2]+Y_2(T[YF-([N]+[YF-])[-k+ş)] +Naç.C.1-2}$$

Kulak verin de neler söylüyor bakın idrâk: Bu, lücce lücce tekasüf, bu sa'y-i dehşet-nâk, Belîğ sa'yidir ummân-ı kudretin, ezelî; Hurûş-i feyz-i ezel her kutayresinde celî. V.K./10

$$\mathbf{DT_1 + [\ddot{O}_1] +Y_1(TYF-(N +YF- -k+ş)+ [\ddot{O}_2]+ Y_2 (YF- -k+ş)}$$

Dönün de âtil olan Şark'ı seyredin: Ne geri! V.K./134

$$\mathbf{DT_1 +\ddot{O}_1+ Y_1(YF- -k+ş)+ [\ddot{O}_2]+ Y_2(TYF-(N +YF-) -k+ş)+ VT_2+\ddot{O}_2}$$

Sâde hürriyyeti i'lân ile birşey çıkmaz; /Fikr-i hürriyyeti hazm ettiriniz halka biraz. K.İ./118

$$\mathbf{DT_1 + Y_1(YF- -k+ş)+ \ddot{O}_1+ N_2+ Y_2 (YF- -k+ş)+ ZT_2+\ddot{O}_2}$$

Duyup hurûşunu cevvin hurûş eder enhâr; /Köpük saçar bunu gördükçe bâd-ı velvele-dâr! V.K./100

$$\mathbf{DT_1 + Y_1(YF- -k+ş) + \ddot{O}_1+Y_2 (YF- -k+ş) + \ddot{O}_2+Y_3 (YF- -k+ş) + \ddot{O}_3}$$

Minareler serilip hâke, sustu ma'bedler; Yıkıldı medreseler; dümdüz oldu merkadler. V.K./668

$$\mathbf{DT_1 + Y_1(YF- -k+ş) +E +YT_1 +\ddot{O}_1 + DT_2+ Y_2(YF- -k+ş)+ \ddot{O}_2}$$

Bu âilât-ı semâviyye ittihâd ederek, Doğar ki sîne-i mînâda bir kabile, gerek Serîr-i şanı, gerek zâtı dâima mestur Kalan reisine münkâd olup, sürekli, vakur, Fakat sevimli bir âheng-i tâm-ı vahdetle, Çalışmadan geri durmaz, o muhteşem kütle. V.K./57

$DT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + ZT_1 + \ddot{O}_1 + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(Y\ddot{O}T + YF-) -k+\$) + E + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + Csi$

Aceb ne var? diyerek koştı önceden herkes; Fakat gidenlere baktım ki kaldırıp tabanı, Bucak bucak kaçıyor: Kaç bilir misin amanı! İS./40

$DT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + E$

O hâlde, biz dahi ettik: Yehâfü oldu"... Evet! İ.A.F.Y./123

$DT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Bu harb işinde kazanmaktadır çalışmış olan; /Çalışmayıp oturandır gebertilen, boğulan. V.K./118

$DT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(ZT + YF-) -k+\$) + DT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

Görüp Süheyl'ini Şi'râ da her zaman çalışır; /Bakar uzaktaki Ayyûk'a, Ferkadân çalışır. V.K./52

$DTa\check{c}_1 + E + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DT + YF-) -k+\$) + \ddot{O}_2 + E + Y_2(YF--k+\$)$

Taleb nasılsa, tabî'î, netîce öyle çıkar, /Meşîyyetin sana zulmetmek ihtimâli mi var? V.K./201

$GT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [GT_2] + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Merd-i sâhib-azm için neymiş uzak, neymiş yakın? D./4

$GT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N + YF--k+\$) + CSE + Na\check{c}.C._1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$

Müslümanlıkta şer'ât bunu emretmiş imiş: /Hem alır, hem de boşarmış; ne kadar sâde bir iş! K.İ./73

$GT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(ZT + YF-) -k+\$) + E + \ddot{U} + GT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + Ya\check{c}_3$

Medeniyetteki insanlar için matbuat, /Şimdi kürsîlerin en yükseği, lâkin, heyhat, /Sizde [o] değil hiç böyle, belki [o] tamâmen aksi: /En fena bir cereyan gösteriyor en iyisi. S.K./132

$$\mathbf{\ddot{O}T_1 + ZT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)}$$

Biraz değişmeli artık bu eski zihniyet. /"Lisâna hiç yenilik sokmayın!" demek: Cinnat. İ.A.F.Y./103

$$\mathbf{\ddot{O}T_1 + HT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(\$T + YF-)-k+\$)}$$

Üç buçuk yıl bana katlandı bu mektep, üç gün /Daha katlansa kıyamet mi kopar? HA./43

$$\mathbf{HT_1 + H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF- ([N]+YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2}$$

-Kustuğın herzeyi yutsun diye, hey sersem adam! /Dövüyorsun, boşuyorsun elin öksüz kızını... K.İ./59

$$\mathbf{HT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}T_1 + HTa\check{c}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$) + \check{C}iT_2 + E + N_4 + Csi + Y_4(YF--k+\$) + \ddot{O}_4}$$

Üç sınıf halka içim parçalanır, hem ne kadar! İhtiyarlar, karılar, bir de küçükler; bunlar /Merhamet görmeli, yüz görmeli insanlardan; /Yoksa insanlığı bilmem nasıl anlar insan? K.İ./109

$$\mathbf{HT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 ([YF-])-k+\$) + Y_2 (YF- - k+\$) + \ddot{O}_2 + ZT_2}$$

Nazariyyâta boğulmakla geçen ömre yazık; /Amelî kıymetidir kıymeti ilmin artık. S.K./392

$$\mathbf{\check{I}lTa\check{c}.C._1 + [\ddot{O}_1] + Y_1 (TYF-([\check{I}lT]+YF-)-k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF([N] +YF- -k+\$) + Na\check{c}_2 + Csi + \_Na\check{c}_2}$$

Vak'a hiçbir şey değildir; [Bu konuda] haklısın, lâkin [bunu] düşün. Başka bir düstûr-i hikmet var mı, insâf et, bugün? D./2

$$\mathbf{KaC_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-[N]+[YF-] -k+\$) + Na\check{c}.C._3}$$

Mâsivâ bir şey midir, boş durmuyor Hâlik bile: Bak[onu gör.]tecellî eyliyor bin şe'n-i gûnâgûn ile. D./28

$$\mathbf{Kr\check{s}C_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF--k+\$)}$$

Doğar şehirde güneş, yükselir minare boyu, İdare kandili karşımda göz kıpar hâlâ;

Gurûb ikindiye bulmaz, leyâl hep yeldâ! İS./25

KrşT₁ +E +Y₁ (YF- -k+ş)+ Ö₁ + Y₂ (YF- -k+ş)+ Ö₂

*Arnavutlar size ibret olacakken, hâlâ, /Ne bu şûrîde siyâset, ne bu fâsid da'vâ?
Ü.B.K.D./68*

KrşT₁ +E +Y₁ (YF- -k+ş)+ Ö₁ + Y₂ (YF- -k+ş)+ Ö₂

*Arnavutlar size ibret olacakken, hâlâ, /Ne bu şûrîde siyâset, ne bu fâsid da'vâ?
Ü.B.K.D./68*

**KrşT₁ +[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (YF--k+ş) + [Ö₃]+Y₃(TYF-(YGT+N+YF-) -
k+ş)**

*"Çalış!" dedikçe şeriat, çalışmadın, durdun, /Onun hesabına birçok hurafe uydurdun!
V.K./202*

KrşT₁ +[Ö₁]+ Y₁ (TYF-([N] +YF-) -k+ş)+[Ö₂]+ Y₂ (TYF-([N]+YF--k+ş) + Naç₁₋₂

*Müslümanlık sizi gayet sıkı, gayet sağlam, /Bağlamak lâzım iken, anlamadım,
anlayamam, /Ayrılık hissi nasıl girdi sizin beyninize? S.K./333*

KT₁ +[Ö₁] + Y₁ (YF--k+ş) +Y₂aç.C.+ Ö_{2_} + Y₂(YF- - k+ş) +E +_Ö₂

*Şüphe yoktur ki tamâmiyle bu fikrin aksi: Görenek neyse, onun hükmüne münkaad
olarak, /Garb'ın efkârını, asarını düşman tanımak, /Yenilik nâmına vahy inse kabul
eylememek, /şöyle dursun o teceddüd ki dışardan gelecek, /Kendi milliyetinin kendi
muhitinde doğan, /Yerli, hem haklı teceddütlere hattâ udvan! Müşterek hissi budur
işte avamın sizde. S.K./380*

KT₁ +[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş) +N₁ +Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş)

*— Hakikat öyle idi: /Kamer hesabı, güneş devri, sonra, milâdî, /Deyip de üç yılı ezber
bilen zekî millet, /Durur mu hiç yalnız bir sa'atle? İ.A.F.Y./86*

N₁ + Y₁ (YF- -k+ş) +Ö₁ + E + Y₂ (TYF-(DT +YF-)- k+ş) + Ö₂

*Onu kendinde bulur yükselecek bir millet; /Çünkü her noktada taklîd ile sökmez
hareket. S.K./436*

$$N_1 + E + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + [N_2] + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\S)$$

Bu hakikatleri lâkin kim okur, kim dinler? S.K./393

$$N_1 + E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S)+ HT_2 + Naç_2+[N_2] + \ddot{O}_3 + Y_3(TYF-(N+YF-)-k+\S) + [\ddot{O}_4] + Y_4(TYF([N]+YF-)-k+\S) + E + SC_4$$

Dînin ahkâmını zaten fukahânız söyler, /Anlatırlar size bir müşkiliniz varsa eğer,[onu] /siz âlem-i İslâm'ı sorun, [onu] söyleyeyim; Çünkü hiçbir yeri yok gezmediğim, görmediğim. S.K./76

$$N_1 + YT_1 + \ddot{O}_1 + Y (YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}aç_2$$

Müslüman mülkünü her yerde felâket vurdu... Bir bu toprak kalıyor dinimizin son yurdu! S.K./461

$$N_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF-([N]+ YF-)- k+\S)$$

Rûh-i İslâm'ı şedâid sıkıyor, [onu]öldürecek. S.K./452

$$N_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + E_2 + Yaç_2$$

Harîm-i hikmet-i eşyaya hiç sokulmamalı: O bir cihân-ı muamma ki büsbütün kapalı! V.K./68

$$N_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\S) + N_2 + \ddot{O}_2$$

Dîbâce-i evsâfını almaz bütün eb'âd, /A'dâd edemez silsile-i feyzini ta'dâd. T.Y.F/ 12

$$N_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + \ddot{O}_1 + H + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\S)$$

Eşbahı da cûşân ediyor feyz-i mübîni, /Yâ Rab bu nasıl rûh-i avâlim-sereyandır! B./11

$$N_1 + ZT_1 + Y_1 +(YF- -k+\S)+ \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2 + ZT_2 + YT_3 + Y_3(YF- -k+\S)+ \ddot{O}_3$$

Ridâ-yı leyli henüz açmamıştı dest-i semâ; /Sabâ da hâb-ı sükûndan ayılmamıştı daha, /Fezâ-yı rûhda aksetti, es-salâ-perdâz /Müezzinin dem-i mahmûru, bir hazin âvâz. F.C./14

$$N_1 + Y_1(YF- -k+\S)+ \ddot{O}_1 + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-([N]+YF-)-k+\S)+[\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-([N]+HT +YF-)-k+\S) + \ddot{O}_4 + Y_4 (TYF-([N]+ YF-)-k+\S)$$

"İstemem!" der o, fakat dinleme, iknâ'a çalış: /Kim bilir, belki de bîçâre çocuk

anlamamış? HA./40

$Naç_1 + [N_1] + ST_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+ş) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+ş)$

Evinde hastalanan varsa, borcudur: Bakacak; /Şifâ hazînesi derhal oluk oluk akacak. V.K./216

$SC_1 + E + Y_1(YF--k+ş) + \ddot{O}_1 + HT_2 + Y_2(YF- -k+ş) + \ddot{O}_2$

Görünmüyor ki, okunsun sevâd-nâme-i gayb; Yakîne sed çekiyor her satırda yüz bin reyb. V.K./22

$SC_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+ş) + H + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-([N] + YF- - k+ş) + Naç.C.2$

Haberdâr olmamışsın kendi zâtından da hâlâ sen, "Muhakkar bir vücûdum!" dersin ey insan, fakat [onu]bilsen... Senin mâhiyyetin hattâ meleklerden de ulvîdir: Avâlim sende pinhandır, cihanlar sende matvîdir: Zeminlerden, semâlardan taşarken feyz-i Rabbânî, Olur kalbin tecellî-zâr-ı nûrâ-nûr-i Yezdânî. İ./1

$ST_1 + Y_1(YF- -k+ş) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+ş) + \ddot{O}_2$

Bir yeşil kan, bir yeşil can yağdırıp, kudret, yere: /Yemyeşil olmuş, fezâ, gömgök kesilmiş dağ, dere. Ç.B.S.B.C./2

$ST_1 + ŞT_1 + DT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+ş) + ST_2 + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+ş)$

Neden öyleyse mâtemlerle eyyâmın perişandır, /Niçin bir katrecik göğsünde bir umman huruşândır? BÜ./13

$ST_1 + \ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+ş) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(HT+YF-) -k+ş)$

Bu tezezbüble o kuvvet de fakat sarsılacak... Çünkü isyanları bastırmaya me'mûr ancak! S.K./358

$ST_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+ş) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ZT+YT+DT+YF-) -k+ş)$

İçimde cûş ederek lücce lücce istiğrâk, /Ezânı beklemez oldum; açılmadan âfâk, /Zalâmı sineye çekmiş yatan sokaklardan Kemâl-i vecd ile geçtim. F.C./15

$ŞC_1 + Y_1(YF- -k+ş) + \ddot{O}_1 + N_2 + Y_2(YF- - k+ş) + [\ddot{O}] + Y_3(TYF-(HT + YF- -k+ş)$

Bir cemaat ki dimağında dönen hissiyyât, /Cismin a'sâbına gelmez, durur âheng-i

hayât; /Felcin a'râzını göstermeye başlar a'zâ. /Böyle bir bünye için vermeli her hükme rızâ. S.K./377

ŞCaç.C.1 +ŞC1 +[Ö1]+ Y1(TYF-(ŞT+YF-)-k+ş) + Ö2+ Y2(YF- -k+ş)+ N2

Dövmüş isem, kendi karım. Keyfim ister döverim, sen diyemezsin: "Dövme." K.İ./39

ŞT +[Ö1] +Y1(YF- -k+ş) +Y2(YF- -k+ş)+ Ö2 +E

Maverası ekvânın, /Adem değilse, nasıldır, nedir vücûdu aceb? V.K./77

ŞT1 +[Ö1] + Y1(TYF-(N+YF- -k+ş) +E+ [Ö2] +Y2(TYF-(DT+ YF-)-k+ş)

Olaydı koskoca millette bir beyinli kafa; /"Vücûdu bir yana atmak, dimağı bir tarafa, /Akıllı kârı değil" der de böyle yapmazdı. İ.A.F.Y./176

ŞT1 +[Ö1] + Y1 (YF- -k+ş) + VT1 +E +N2 +Y2 (YF- - k+ş) +[Ö2] +E

Hastalanmışsa ağaç, gösteriniz bir bilene;/Bir de en çok köke baksın o bakan kimse yine. S.K./443

ŞT1 +Ö1 +Y1 (TYF-(DT +YF-)-k+ş)+ [Ö2]+Y2 (YF- -k+ş)

Ne yapsa Avrupa, bizlerce asi olan hareket: "O hâlde biz dahi yaptık!" deyip hemen taklîd. Bu türlü bir yenilikten ne hayr edersin ümîd? İ.A.F.Y./124

ŞT1 +[Ö1] +Y1 (TYF-(N +YF- -k+ş)+ DT1 + DTaç.1 +[Ö2] +Y2 (TYF-(N +YF-)-k+ş)+HT2

"Utanmıyor musun? Ettiklerin rezalettir!" /Denirse kendine, milletlerin ekâbirini: Sayardı göstererek hepsinin kebâirini: /"Filân içerdi... Filân fuhşa münhemikti..." diye, /Mülevvesâtını bir bir ricâl-i mâzîye /İzâfe etmeye başlardı paye vermek için. V.K./546

ŞT1 +[Ö1] +Y1 (YF- -k+ş) +E +Ö2 +Y2 (TYF-(DT +YF-)-k+ş)

-Bakılsa öyle... Fakat "bilmeyin!" diyen yine siz! İ.A.F.Y./139

ŞT1 +[Ö1] +Y1(TYF-(Naç.+[N]+YF-)-k+ş)+DT1+Ö2+Y2(TYF-(KT+YF-)-k+ş)

Kudretim yetse eğer, on yedisinden yukarı, /Üdebâ nâmına kim varsa, [onu] huduttan dışarı /Atarım taktırarak boynuna bah-nâmesini; /Okuyan yaftayı elbette çıkarmaz sesini. S.K./401

$\text{\$T}_1 + \text{E} + \text{\ddot{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{E} + \text{\ddot{O}}_2 + \text{Y}_2 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{E} + [\text{\ddot{O}}_3] + \text{Y}_3 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$})$

*Nazar nüfuz edecek olsa hangi bir yığına: Ya bir müdekkâkin esrâr-ı tarumarı defin;
Ya bir müşerrihin âsârı saklı... Hem ne hazîn! İ.A.F.Y./143*

$\text{\$T}_1 + \text{\ddot{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + [\text{\ddot{O}}_2] + \text{Y}_2 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$})$

Namazsa maksad eğer: Sağın solun dolu mescid, beğen beğen dalıver. İ.A.F.Y./38

$\text{\$T}_1 + [\text{\ddot{O}}_1] + \text{Y}_1 (\text{TYF} - (\text{DT} + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$}) + [\text{\$T}_2] + \text{\ddot{O}}_2 + \text{Y}_2 (\text{TYF} - (\text{HT} + \text{N} + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$})$

*Biri evvelce eğer söylemiş olsaydı bunu, /Çalışıp ömrümü çılgınca hebâ etmezdim,
/Ben bu müstakbele mâzîmi fedâ etmezdim! HA./53*

$\text{\$T}_1 + \text{\$T}_1 + [\text{\ddot{O}}_1] + \text{Y}_1 (\text{TYF} - (\text{ÜC} + \text{TT} + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$}) + [\text{\ddot{O}}_2] + \text{Y}_2 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$})$

*Eğer yürekleriniz aynı hisle çarparsa; /Eğer o his gibi tek, bir de gayeniz varsa;
/Düşer düşer yine kalkarsınız, emin olunuz... V.K./488*

$\text{\ddot{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{TYF} - (\text{N} + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$}) + \text{ZT}_1 + [\text{\ddot{O}}_2] + \text{Y}_2 (\text{TYF} - (\text{DT} + \text{DT} + \text{\$T} + [\text{N}] + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$}) + \text{Naç.C.}_2$

*Senin bir nüsha-i kübrâ-yı hilkat olduğun elbet, /Tecellî etti artık; dur, düşün öyleyse
bir hükmet: Nasıl olmak gerektir şimdi efâlin ki, hem-pâyen Behâim olmasın, kadrin
melâikten muazzezken? İ./25*

$\text{ÜT}_1 + \text{ZT} + \text{Y}_1 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{\ddot{O}}_1 + \text{E}_1 + [\text{\ddot{O}}_2] + \text{Y}_2 (\text{TYF} - (\text{DT} + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$})$

*Değil ki "dön!" diye binlerce yalvaran geride; /Dikildi karşına ecdadının mekâbiri
de; / "Yolumda durma kaçarken!" dedin, basıp geçtin. V.K./177*

$\text{VsT}_1 + \text{\ddot{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{DT} + \text{\$T}_2 + \text{\ddot{O}}_2 + \text{Y}_2 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{Csi}$

*O rabıtaıyla bu millet bulur bulursa felah; /O, bir çözüldü mü, her şey biter
ma'âzallâh. V.K./445*

$\text{VsT}_1 + \text{\ddot{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{\ddot{O}}_2 + \text{Y}_2 (\text{TYF} - (\text{ZT} + \text{YF} -) - \text{k} + \text{\$})$

*O şevkin dâim ilcâsıyla seyrin ıztırâridir; Terakkî meyli artık fıtratında rûh-i sârîdir!
İ./14*

$\text{YT}_1 + \text{\ddot{O}}_1 + \text{Y}_1 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$}) + \text{ZC}_2 + \text{E} + \text{E} + \text{\ddot{O}}_2 + \text{Y}_2 (\text{YF} - \text{k} + \text{\$})$

Adım başında derin bir buhayre dalgalanır, / Sular karardı mı, artık gelen gelir

dayanır! K./3

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\S)$

Her cebhede bir nûr-i mücerred lemeânda; /Her dîdede bir rûh demâdem cevelândır.

B./3

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + Y_2(YF- -k+\S) + Y_3(YF- -k+\S) + E + \ddot{O}_3 + GT_3$

Mahallemizde de çıt yok, ne oldu komşulara? Susup da kurtulacak sanki hepsi akli sıra. İS./70

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\S)$

Her sînede bir kalb-i meserret darabanda, /Her kalbde bir âlem-i eşvâk nihandır.

B./9

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}a\check{c}_3 + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\S)$

Adım başında şekavet, adım başında kıtal; Şenâ'atin ne kadar kanlı şekli varsa:

Helâl! V.K./674

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 ([YF-][-k+\S]) + YT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2 ([YF-][-k+\S])$

O başta: Kuşkunu kopmuş eyerli düldüller,(var.)/Bu başta: Paldımı düşmüş semerli bülbüller! (var.) B./28

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\S) + E + Y_2 (YF- -k+\S) + GT_2 + \ddot{O}_2$

Sizde erbâb-ı tefekkürle avamın arası Pek açık. İşte budur bence vücûdun yarası.

S.K./375

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(ZT + YF-) -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DC + YF-) -k+\S) + ZC_2$

Bizim mahalleye poyraz kışın da uğrayamaz; Erir erir akarız semtimizde geldi mi yaz! İS./14

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2 ([YF-] [-k+\S])$

Dışarda kendisi mahkûm, içerde nâmûsu... V.K./594

$YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 + ([YF- -k+\S]) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\S) + E + Ya\check{c}_3$

Başta bir kukla [var], bütün milletin istikbâli / İki üç kuklacının keyfine mahkûm

olmuş: /Bir siyâset ki didiklerdi, eminim, Karakuş! S.K./88

$$YT_1 + Y_1(YF- -k+\$)+\ddot{O}_1 +YT_2 +Y_2(YF- -k+\$) +\ddot{O}_2$$

*Bir yanda yanar lânesi bin hâne-harâbın, /Bir yanda söner lem'ası milyonla şebâbın.
T.Y.F/45*

$$YT_1 + Y_1(YF--k+\$) + ZT_1 + \ddot{O}_1 + DT_2 + Y_2(YF- -k+\$)+\ddot{O}_2$$

*Yukarda çıkmaz olur, şimdi, yolcunun nefesi; Tabîatiyle durur hastanın da inlemesi!
V.K./316*

$$YT_1+\ddot{O}_1 +Y_1(TYF-(N+YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2]+ Y_2 (YF- - k+\$) + E +N_2$$

*Karşıdan valide sultan bunu pek haklı görür, /Der ki: "Çarpışmadın erkek gibi
düşmanlarla; /Şimdi, hiç yoksa kadınlar gibi olsun ağla!" S.K./371*

$$YT_1+\ddot{O}_1+Y_1([YF-][-k+\$])+YT_2+\ddot{O}_2+Y_2([YF-][-k+\$])+E+YT_2+\ddot{O}_3+Y_3([YF-][-k+\$])$$

*Nazarlarında sönen gözlerin sönük nazarı; Kulaklarında civarın enîn-i muhtazarı;
Kucaklarında birer na's-ı pâre pâre defîn... V.K./599*

$$YT_1+\ddot{O}_1+Y_1(YF- -k+\$) +[\ddot{O}_2] +Y_2(YF- -k+\$)$$

Çin'de, Mançurya'da dîn bir görenek, başka değil. S.K./176

$$YT_1+\ddot{O}_1+Y_1(YF--k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(NaçC+[N]+YF-)-k+\$) +[\ddot{O}_3]+Y_3(TYF-(ZT+YöT+YF-)-k+\$)+ [\ddot{O}_4]+Y_4(TYF-([N]+[YF-]-k+\$) +E +Naç.C.4$$

*Önümde bir meydan /Göründü; Fâtih'e gelmişim [onu] anladım, azıcık/Gidince,
ma'bede baktım ki bekliyor uyanık! F.C./16*

$$ZC_1 + \ddot{O}_1 +Y_1 (TYF-(DC+ZT +DT +YF-) -k+\$) +VT_1+E +\ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(DC +\ddot{O}T +YF-) -k+\$)$$

*"Yanaş" denildi mi, nazlım, gider gider de geri, Gelince hışm ile bir tos vururdu
Köprü'ye ki: Zavallının deşilen karnı sağlam altı çeki /Odun yutar da biraz sancıdan
bulurdu aman... İ.A.F.Y./6*

$$ZC_1 +DC_1 +\ddot{O}_1 +Y_1(TYF-(N+YF-)-k+\$)+ [\ddot{O}_2]+Y_2(TYF-(N+YF-)-k+\$)+ E +Naç.C.2$$

Düğün olmaz mı, gelirler de bütün komşularım: /Yine kondun hoca! derler, onu

bilmezler ki, Daha memnûn olacaktım o düğünsüz belki. K.İ./105

**ZC₁+ E+ Y₁(TYF-(YT+YF-)-k+ş) +Ö₁+ E+Ö₂ +Y₂(YF--k+ş)+ YöT₂+E+[Ö₃]
+Y₃([TYF-[N]+[YF-]-k+ş) +E +Naç.C.₃**

Şöyle bir baktı mı insan, kapının hey'etine, /Evvelâ her iki yandan oluyor çehre-nümûn: /Müntenâzır iki mihrâb, iki âzâde sûtûn. / Sonra göz yükseliyor doğru yarım kubbelere /[onu görüyor]Ki dayanmış biri sağdan, biri soldan kemere. S.K./35

ZT₁ + (YF--k+ş) +Ö₁ +N₂ +[Ö₂] +Y₂(T[YF]-([N]+ [YF-])-k+ş))+Naç.C.₂

-Gelince baktılar Osmanlılar ki memlekete, /Su yok. Su, hâlbuki gayet mühimdi... İ.A.F.Y./191

**ZT₁ + DT₁ +Y₁(YF--k+ş) + Ö₁ +YöT₁ + [Ö₂]+Y₂ (YF- -k+ş)+ VsT₂ +[Ö₃]+Y₃
(TYF-(ZT +YF-)-k+ş)**

Yiyip şikârını arslan, dalınca ormanına; Sürüklenir, yanaşır tilki sofranın yanına; Doyar efendisinin artığıyle, sonra yatar. V.K./317

ZT₁ +H +Ö₁ + Y₁ (YF- -k+ş)+[Ö₂] + Y₂ (YF- -k+ş)

Artık ey millet-i merhûme, sabâh oldu uyan! 62

ZT₁+ Ö₁+E+Öaç₁+Y₁(YF- -k+ş)+ Ö₂+Y₂(YF- -k+ş)

Aşar aşmaz eşiğinden bu musanna' babın, / Şu yarım kubbe -ki pîrâyesidir mihrâbın- /Çarpıyor çeşm-i temaşaya, asıl kubbe değil. S.K./42

ZT₁ + Ö₁ +Y₁(YF- -k+ş) + E +Yaç.C.₁ +ZT₂ + Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş) + Yaç.C.₂

Karanlıklarda gezsen, şeb-çerâğın fîkr-i hikmettir, Ki her işrâkı bir sönmez ziyâ-yı sermediyettir; Susuz çöllerde kalsan, bedrekan ilhâm-ı sa'yindir. Ki her hatvende eyler sâye- küster vahâlar zâhir. İ./8

ZT₁ + Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş) + ZT₂+ N₂ + Ö₂ +Y₂ (YF- -k+ş)

Girmeden tefrika bir millete, düşman giremez; /Toplu vurdukça yürekler, onu top sindiremez. S.K./343

$ZT_1 + ST_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(DT + YF-)-k+\$) + ZT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DT + YF-)-k+\$)$

İkinci gün basar açlık, erir erir süzülür; Üçüncü gün uyuşuk bir sinek olur büzülür.
V.K./321

$ZT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [ZT_2] + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

Bayramda güler çehre-i mâ'sûm-i sabâvet, /Ümmîd çocuk sûret-i sâfında iyandır. B./2

$ZT_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(N + YF-)-k+\$) + AS + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DC+YF-)-k+\$) + N_2$

Sonra bir tarz-ı telâfi bulurum -gerçi garib- /Konturat akdederek Rusya'dan on onbeş edib, /Getirir, yazdırırım millet için birçok eser! S.K./402

$ZT_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + E + ZT_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Sonunda, "kuvvetimiz, şüphesiz ilerlemeli; fakat düşünmeli her şeyde önceden temeli, Teammüm etmesi lâzım ma'ârifin mutlak: Okur yazarsa ahâli, ne var yapılmıyacak? Donanma, ordu birer ihtiyâc-ı mübrimdir, O ihtiyâcı, fakat öğreten "muallim" dir!" Deyip karârını vermiş ki, aynen icraya Konunca ortaya çıkmış, bugünkü Almanya.
V.K./420

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(ZT+ N + YF-)-k+\$)$

Şehirden kaçmak isterken sular zaten kararmıştı; /Pek ıssız bir karanlık sonradan vâdîyi sarmıştı. BÜ./2

$ZT_1 + E + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DT + YF-)-k+\$) + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

Bugün, o rahlelerin kendi na'ş olup yatıyor; Üzerlerinde bekârlar fasulye kaynatıyor!
İ.A.F.Y./146

$ZT_1 + E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + Csi + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + YT_2$

Bu arzû-yi tenezzüh gelince, artık ben /Durur muyum? Ne gezer! Fırladım hemen evden. B./15

$ZT_1 + HT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + HT_2$

Artık ona,/ Muhacirîn-i Kureyş'in müsinn olanlarına /Mürâca'at yolu kalmıştı; sordu onlara da. V.K./252

$ZT_1 + N_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S) + N_2$

Bugün anâsır-ı İslâm'ı bir denî cereyan sürüklüyor ki: Bakın nerden eyliyor nebean.
V.K./426

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1([YF-] -k+\S) + E + ZT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S)$

—*Bugün Florya mı? A'lâ! Yarın ne var?* V.K./562

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N + YF-)-k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S) + Y\ddot{o}T_2 + \ddot{U} + E [\ddot{O}_3] +$
 $Y_3(YF- -k+\S) + \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_5] + E + Y_5(YF- -k+\S)$

Duyunca kör, bunu bir cûş-i merhamet sandı, Uzandı keşküle, heyhat, işte aldandı:
Morarmış elleri boş çıktı, sâde ıslandı! K.N./26

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\S) + \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -$
 $k+\S) + [\ddot{O}_5] + Y_5(TYF + (DT+YF-)-k+\S) + TT_5$

Zavallı milletin idrâki tarumar olalı: Muhît-i ilme giren yok, diyâr-ı fen kapalı;
Sanâyi'in adı batmış, ticâret öylesine, Zirâ'at olsa da... Âdem nebi usûlü yine!
V.K./351

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + ZT_2 + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + E + \ddot{O}a\check{c}_2$

Sufûf ayakta iken, dalgalar ayakta idi; /Hurûş edince hatibin nidâ-yı tahmîdi: Serildi
yerlere "yekpare" bir cihân-ı hamûş, /Ki imtidâd-ı mekâbirdi, öyle dûşâ-dûş! V.K./
483

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2([YF-] -k+\S) + Ya\check{c}_2$

O zamandan beridir za'fı terakkî ediyor; /Görünen: [şudur] Bir daha kalkınması artık
pek zor. HA./4

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S) + N_2$

Ameliyyâta çıkarken sınıf on gün evvel, /Bu da gelmez mi, dedim: "Kim dedi, oğlum,
sana gel? /Nöbet üstünde adam kaçmalı yorgunluktan, / Hadi yavrum, hadi söz dinle
de bir parça uzan." HA./3

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S) + N_2 + \ddot{O}_3 + E + Y_3(YF- -k+\S) + ZT_3$

Ömer bu sözde iken İbn-i Avf olur zahir, / Hemen rivayete başlar hadîs-i tâûnu, Ebû

Ubeyde tabî'î susar duyunca bunu. V.K./255

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + [Y_1(YF- -k+\$)] + ZT_2 + \ddot{O}_2 + [Y_2(YF--k+\$)]$

*Şimâle doğru gidersin: Soğuk bir istikbâl, /Cenûba niyyet edersin: açık bir istiskâl!
V.K./193*

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y(YF- -k+\$)+E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(DT+YF-)-k+\$)$

*Hasan'la karşılaşırken bu sahne oldu hazin:/ Evet, bu yavruların hepsi, pür-sürûd-i
şebâb,/ Eder dururdu birer âşiyân-ı nûra şitâb. K/46*

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DT +YF-)-k+\$)+E + \$T_2$

*Giyip ayağımı çıkarken sopam yetişt i hele... Emîn olup gidemem, çünkü, vermesek el
ele. İS./22*

$ZT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \text{ÇıT}_1 + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\$) + ZT_2 + YT_2 + \ddot{O}_2$

*Dün, kudurmaktaydı ormandan cahîmî bin zefir; /Âşiyân tutmuş, bugün, her dalda
perran bir safir! Ç.B.S.B.C./5*

$ZT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(İT +YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_4$
 $+Y_4(TYF-(DT +N+VT +YF-)-k+\$)$

*Harîm-i Şer'-i Mübînin, zemîn-i İslâm'ın, /Birer birer yıkılırken husûn-i iclâlî;
/Yerinden oynadı yerler de, bizler eyyamın /Tekallübâtına bigâneyiz hayâl ettik,
Kımıldamaksızın îmânı küfre çiğnettik! V.K./525*

$ZT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\$) + YT_2 + ZT_2 + \ddot{O}_2$

*Dün, nigeh-bânıydı milyarlarca zî-rûhun sübât; /Silkinip çıkmış o mahbesten, bugün,
bir kâinât. Ç.B.S.B.C./6*

$ZT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$) + E_3$
 $+[\ddot{O}_4]+Y_4(TYF-(N +YF-)-k+\$)$

*Başın sıkıldı mı, kâfi senin o nazlı sesin: /"Yetiş!" de kendisi gelsin, ya Hızır'ı
göndersin! V.K./215*

$ZT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 [(TYF-(IN)+[YF-] [-k+\$]) + Na\check{c}.C._3$

Dün, kemikten külçe hâlindeydi her çıplak fidan; /Bak: Ne sağlam kan, bugün, dolgun yüzünden damlayan! Ç.B.S.B.C./4

$ZT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Ya\check{c}.C._1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + ZT_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(TYF-(ZT + YF-)-k+\$)$

Dün, ne mâtemdeydi âlem! Yer hazin, gökler hazin; /Sûr-i fıtrattır bugün: Fıtrat bugün sahrâ-güzin! Ç.B.S.B.C./7

$ZT_1 + Y_1(YF--k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + E + N_2$

Henüz gömülmedi bîcârenin cılız boyunu; Koşup halâs ediniz bâri son deminde onu. V.K./344

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1 (TYF-(HT+DT+ YF-) -k+\$) + YT_1 + Y_2 (YF- - k+\$) + \ddot{O}_2 + E + \ddot{U}$

Sonra zenginlerimiz: "Haydi gidin, ten getirin." /Diye, her isteyen şahsına bilmem kaç bin /Ruble tahsis ile sevkeylediler Avrupa'ya; /Pek fedakâr idi hemşehrilerim doğrusu ya. S.K./140

$ZT_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + [Y_2](TYF-(N + YF-)-k+\$)$

Epeyce fâsıladan sonra geldi başka biri: /Genişçe bir hasırın var mı? Neyse hem değeri, /Cenâze sarmak içindir, eziyet etme sakın! /Mahallemizde beş aydır yatan o hasta kadın /Bugün, sabahleyin artık cihandan el çekmiş... H/18

$ZT_1 + Y_1(YF- -k+\$) + YT_1 + \ddot{O}_1 + TT_2 + Y_2(YF- -k+\$) + VT_2 + \ddot{O}_2$

Akıbet, başladı mahfilde hazin bir feryâd;/ Yeniden coştı eninlerle o bî-hûş eb'âd. S.K./67

$ZT_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(DT +DT+YT+YF-)-k+\$)$

Bu hâtırât ile kalbimde başlayınca melâl, /Oturmak istemez oldum, kıyâm edip derhâl; /Yüzümde âleme nefrin, içimde şevk-i memât; /Gözümde içyüzü dehrin: Yığın yığın zulümât!-/Bulunduğum o mukassî mahalden ayrıldım. H/31

$ZT_1 + H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(DC + N + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(N + YF-)-k+\$) + E + [\ddot{O}_4] + Y_4(TYF-(N + YF-)-k+\$)$

Artık ey sevgili kaari', gel otur orta yere, / Cebhe divârına bak, camlara bak, minbere bak; /Sonra mihrâb ile mahfillere, kürsîlere bak. S.K./54

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(TYF-([N] + YF-)-k+\$) ZC_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$)$

Usta, asarını verdikçe çocuklar [onu] bastı; /Altı ay geçti, bizim matba'anın çıktı adı. S.K./128

$ZT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + SC_2$

Kömürcüler kapısından girince biz, develer /Kızın merâkını celbetti, dâima da eder: /O yamrı yumru beden, upuzun boyun, o bacak, /O arkasındaki püskül ki kuyruğu olacak! K/34

$ZT_1 + YT_1 + [\ddot{O}_1] + E + Y_1(YF--k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ST + N + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(ST + YF-)-k+\$)$

Bugün sahîfe-i âlemde sen ki bir lekesin; /Nasıl vücûdunu kaldırmazın, neden çeksin? V.K./155

$ZT_1 + YT_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N + [YF-] -k+\$))$

O anda karşiki evden bir orta yaşlı kadın /Göründü: /-Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!/ Ne istedin küfeden yavrum? Ağzı yok, dili yok, /Baban sekiz sene kullandı... /Hem de derdi ki: "Çok Uğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yüksüz..." /Baban gidince demek kaldı âdetâ öksüz! /Onunla besleyeceksin ananla kardeşini. /Bebek misin daha öğrenmedin mi sen işini?"[dedi.]K./10

5.2.5. Seslenme Ögesi ile Başlayan Birleşik Cümleler

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(N + YF-)-k+\$) + Y_2(YF--k+\$) + E + Csi + [\ddot{O}_2]$

-Herif bırak, diyorum... Durdu işte bak nefesi. İS./48

$H + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF--k+\$) + \ddot{O}_2$

Kuzum, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak? K/25

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1 (YF- -k+\$) + Csi + [\ddot{O}]_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4 (YF- -k+\$)$

-Çelebim, gel bakalım gel... Dikilip durma, çay iç... S.K./264

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- -k+\$) + ZT_2 + \ddot{O}_2$

Ey cemâat, uyanın elverir artık uyku! S.K./327

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(DT + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2$

-Kuzum, nasıl paşasın, görmüyor musun? Kocamı Sürükleyip duruyorlar... İS./60

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(N+YF)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N+YF-) -k+\$)$

-Efendi amca, sakız ver... Biraz da balmumu kes. H/15

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(VsT+YF-)-k+\$) + \ddot{U} + Y_2(YF- -k+\$) + Csi + \ddot{O}_2$

-Kızım, parayla olur ha! Peşinci bak herkes. H /16

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + E + Csi + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N+YF-) -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -k+\$) + H$

Kızım, gel... Hele bak gel diyorum! Hatırım yok mu? İnatlık iyi olmaz yavrum. K.İ./86

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(SC + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ÇıT+YF-) -k+\$)$

Ey, bütün dünya ve mâfihâ ayaktaiken, yatan! /Leş misin, davranmıyorsun? Bari Allah'tan utan! D./29

$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + N_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(ST + YF-) -k+\$) + \ddot{U} + Csi$

Yılan bakışlı şebek, bir bakın şunun gözüne! Kazık boyundan utan... Tû! Herif, senin yüzüne! İS./67

$H + N_1 + Y_1(YF--k+\$) + [\ddot{O}_1] + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N+YF-)-k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3(TYF-(ZT + YF-) -k+\$)$

Kardeşim, kurduğun âmâli devirmekte ölüm; /Beni göm hufre-i nisyâna, ben artık öldüm! HA./49

$$H + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + H + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \dot{S}T_3 + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3$$

*Ey rûh-i fezâ-gerd, giran-seyr-i harîmin, /Ey nâtika, dembeste-i esrâr-ı azîmin,
/Maksûd bu hilkatten eğer ma'rifetinse; /Varmış mı o müdhiş görünen gâyete kimse?
T.Y.F/23*

$$H + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(YT + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_2(YF- -k+\$) + N_3$$

*Siz, ey başındaki destârı etmeyip de fedâ, Onunla âlem-i lâhûta yükselen şühedâ! Ne
mutlu sizlere: Dünyâda çok ölüm gördüm; Tahattur etmiyorum böyle kahraman bir
ölüm. V.K./621*

$$H + Csi + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + \ddot{U}T_2 + Y_2(TYF-(N + YF-) -k+\$)$$

*Cemâ'at, elverir artık, bu uykudan uyanın, /Hudâ rızâsı için, dünkü hâdisâtı anın!
V.K./458*

$$H + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF--k+\$) + \ddot{O}_2$$

Kuzum, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak? K/25

$$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+\$) + [H] + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-([N] + YF-) -k+\$)$$

Yâ Rab, bizi kahretme, [Yâ Rab, bizi] helak eyleme... V.K./683

$$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(HT + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$$

Zavallı, ölmeye bak, nâle-i tezellümü kes! K.N./21

$$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(\dot{D}C + VT + N + [YF-] -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + \ddot{U} + SC_2$$

*-Oğul, çabuk... Bana tîrak...[ver] Okunmuş olmalı ha!"/ Bizim çocuk, adı batsın,
yılancık olmuş... H/7*

$$H + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(ST + YF-) -k+\$) + Y_2(YF--k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + \ddot{U}T_3 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)$$

*Canım neden koşalım? Var ya vaktimiz bol bol. Yetişmemiş bile olsak, kazası
mümkündür! İ.A.F.Y./203*

H+ [Ö₁]+ Y₁(YF--k+ş)+ [Ö₂]+ Y₂(TYF-([N]+YF-)-k+ş)+ Ü+ E +[Ö₃]+Y₃(YF- -k+ş)

-Kadın, çekil döverim ha! Sokulma, haydi defol! İS./47

H+Ö₁ +Y₁(YF- -k+ş) +CSE+ H +Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş)

Yâ Rab, o ne dehşettir, İlâhî, o ne heybet! T.Y.F/3

5.2.6. Öznenin Başta Olduğu Birleşik Cümleler

Ö₁ + Y₁ (YF- -k+ş) + [Ö₂]+ Y₂ (YF--k+ş) + [Ö₃]+ Y₃(YF--k+ş)+ Ö₄ + Y₄ (TYF- (YT + YTaç, + N + YF-) -k+ş)

Mülkü baştanbaşa i'mâr edecek şirketler:/ Halkın irşadına hadim yeni cem'iyetler;/ Durmayıp iş buluyor, gösteriyor, uğraşiyor; Gemiler sahile boydan boya servet taşıyor... S.K./252

Ö₁ + Y₁ (YF- -k+ş) + Ö₂ + Y₂ (YF- -k+ş) + Y₃+ (YF- -k+ş) + Ö₃ + [Ö₄]+ Y₄ (TYF- (N + YF-) -k+ş)

Sayırsız mektep açılmış; Kadın, erkek okuyor; /İşliyor fabrikalar, yerli kumaşlar dokuyor. S.K./250

Ö₁ + Y₁ (YF- -k+ş) + Ö₂ + Y₂ (YF--k+ş) + Ö₃ + Y₃+ (YF- -k+ş)+ Ö₄ + Y₄ (YF- -k+ş) +Ö₅ +Y₅ (YF- -k+ş)

Fuhşu yok, içkisi yok, himmeti yüksek, gözü tok; /Şer-i ma'sûma olan hürmeti bizlerden çok. S.K./219

Ö₁ + Y₁ (YF- -k+ş) + Ü +[Ö₂] + Y₂ YF-(-k+ş)

Bu ne müdhiş azamet, oh, ne müdhiş dârât! S.K./249

Ö₁ + AS +Y₁ (YF- -k+ş) +Ö₂+ Y₂ (TYF-(SıT +YF-)- k+ş) +ZT₃+ Ö₃+ Y₃(YF- -k+ş)

O benim en ebedî hasmım olan Rusya bile, /Hakkı teslîm edelim! Hiç de değildir böyle /Mütefenninleri tâ keşfe kadar tırmanıyor; /Edebiyyâtı anıldıkça zemin çalkanıyor. S.K./400

$$\ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+\S) + ZC_2 + \ddot{O}_2 + E + Y_2(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF- (TT+ YF-)-k+\S) + [\ddot{O}_4] + Y_4(YF- -k+\S) + YT_4$$

O sadâ işte benim gayret-i dîniyyemdir,/ Coşuvermez mi, içim sanki yanardağ kesilir; /Yeniden davranırım, eğlenemem bir yerde. S.K./80

$$\ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S)$$

Nümûne işte biziz... Görmek istiyen görsün! V.K./142

$$\ddot{O}_1 + GT_1 + Y_1(YF- -k+\S) + YT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\S) + ZT_2$$

Müslümanlık, sanırım parlayacaktır orada; /Sâde Osmanlıların gayreti lâzım arada. S.K./211

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF- (\S T + YF-)-k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(Y T + YF-)-k+\S)$$

Garbın eşyası, eğer kıymeti hâizse yürür; /Moda şeklinde gelen seyyie gümrükte çürür. S.K./206

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF- (ZT+ YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF- (N +E + Csi+ YF-)-k+\S)$$

Misyonerler, gece gündüz yeri devretmedeler, /Ulemâ vahy-i İlâhî'yi mi bilmem, bekler? S.K./212

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N +YF-)-k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- - k+\S) + N_2$$

Sivrilen zübbelerin hepsi beş on söz beller, /Düşünür "Dini nasıl yıkmalı bunlarla?" diye. S.K./394

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S)$$

Ne Araplık ne de Türklük kalacak aç gözünü! Ü.B.K.D./64

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF(DC+N +YF-)- k+\S)$$

Kimi Garbın yalnız fuhşuna hasbî simsar; /Kimi, İran malı der, köhne alır, hurda satar! S.K./398

$$\begin{aligned} &\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + VsT_1 + Y_2 (YF- - k+\$) + \ddot{O}_2 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) \quad Y_3a\check{c}.C. \\ &+ Y_4(YF- - k+\$) + \ddot{O}_4 + E + \ddot{O}_5 + Y_5 (YF- -k+\$) + ZT_6 + [\ddot{O}_6] + Y_6(TYF-(HT +YF-) - \\ &k+\$) + ZT_7 + ZC_7 + [\ddot{O}_7] + Y_7 (TYF-(HT +YF-) - k+\$) \end{aligned}$$

Eski dîvanlarınız dopdolu oğlanla şarab; /Biradan, fahişeden başka nedir şi'r-i şebab? Serseri: Hiçbirinin mesleği yok, meşrebi yok; Feylesof hepsi; fakat pek çoğunun mektebi yok! Şimdi Allah'a söver... Sonra biraz bol para ver: Hiç utanmaz, Protestanlara zangoçluk eder! S.K./399

$$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF- (YT + YF-) -k+\$) + E + SC_2$$

Hak zıdırındır; yalınız; /Dövülen mahkemelerden kovulur, çünkü cılız! S.K./284

$$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF- (ZT +YF-) -k+\$) + YT_1 + [\ddot{O}_3] + Y_3 (TYF- (N+YF-) - k+\$)$$

Bu sizin ağlamanız benzedi bir diğerine: Endülüs tacı elinden alınan bahtı kara, /Savuşurken, o güzel mülkü verip ağyara, /Tırmanır bir kayanın sırtına, etrafa bakar. S.K./369

$$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}a\check{c}_1 + \ddot{O}a\check{c}_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$$

Eli bayraklı alaylar yürüyor dört keçeli; /En ağır başlısının bir zili eksik,[bu] belli! S.K./301

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF-- k+\$)$$

Diriler koşmadı imdadına, sen bari yetiş... Ü.B.K.D./3

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- - k+\$) + \ddot{O}_2$$

Yer yarılmış, yere geçmiş, şehedâ türbeleri! Ü.B.K.D./18

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + ZT_2 + Y_2(YF- - k+\$) + \ddot{O}_2 + YT_2$$

Hava, bir refref-i seyyâl-i hükmündür ki bir demde, Olur dem-sâz-ı âvâzın bütün aktâr-ı âlemde. İ./6

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- - k+\$) + KaC_3 + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3$$

Denizler bisterindir, dalgalar gehvâre-i nâzın; Nedir dağlar, semâ-peymâ senin

şehbâl-i pervâzın! İ./5

$\ddot{O}_1 + Y_1([YF-] -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [E] + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)$

—Kavuklu, Hamdi mi? Gerçek... O sağ değil... V.K./569

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + Ya\check{c}.C._2$

*Bütün âdetleri âyin-i mecûsiye karîb; /Bir şehâdet getirirler, o da oldukça garîb.
S.K./192*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + GT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + E + Ya\check{c}.C._2$

*Bu havâlidekiler pek yaya kalmış dince; /Öyle Kur'ân okuyorlar ki: Sanırsın Çince!
S.K./191*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Geçen zamanı karanlık, karanlık istikbâl! K.N./8

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N + YF-) -k+\$)$

"Sular" da pek ömür amma, açık değil, dediler. V.K./564

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}a\check{c}.C._3 + \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -k+\$) + H + Y_5(YF- -k+\$) + \ddot{O}_5$

*- Eşin var âşîyanın var, bahârın var ki beklerdin; /Kıyâmetler koparmak neydi ey
bûlbûl, nedir derdin? BÜ./8*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + E$

— Orta oyun var, Gelir misin? Haydi! V.K./568

$\ddot{O}_1 + [Y_1(YF- -k+\$)] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2 + \ddot{O}_2$

Fuhşu, bir de ilhâdı; Kapıştı bunları "yirminci asrın evlâdı!" V.K./550

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_2$

Bu ayrılık da neden? Bir değil mi her şeyiniz? V.K./491

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(YF - -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$)$

Damarlarındaki kan adetâ irinleşmiş; /O çıkmak istemiyen can da bir yığın leşmiş!
V.K./149

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k+\$) + N_2 + Y_3(YF - -k+\$) + \text{Ç}_1T_3 + \text{Ş}T_3 + \ddot{O}_3$

En kısır toprak doğurmuş, emzirir birçok nebat; /Fıskırır bir damlacık ottan, tutup sıkısan, hayat! Ç.B.S.B.C./3

$\ddot{O}_1 + Y_1 ([YF-][-k+\$]) + YT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2 ([YF-][-k+\$]) + YT_3 + \ddot{O}_3 + Y_3 ([YF-][-k+\$]) + YT_4 + \ddot{O}_4 + Y_4 ([YF-][-k+\$]) + YT_5 + \ddot{O}_5 + Y_5 ([YF-][-k+\$])$

Baloncular, hacıyatmazlar, fırıldaklar, /Horoz şekerleri, civ civ öten oyuncaklar; (var.) /Sağında atlıkarınca (var.), solunda tahtirevan (var.); /Önünde bir sürü çekçek (var.), tepende çifte kolan. (var.) B./29

$\ddot{O}_1 + Y_1 (TYF-(HT + ZT + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF-(N + YF-) -k+\$)$

"Medeniyet!" size çoktan beridir diş biliyor; /Evvela parçalamak sonra da yutmak diliyor: Ü.B.K.D./67

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF - -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF - -k+\$)$

Âfâk bütün hande, cihan başka cihandır; /Bayram ne kadar hoş, ne şetâretli zamandır! B./1.

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF--k+\$)$

Mahvolan aileler bir sürü ma'sûmundur, /Kalan âvârelerin hâli de malûmundur. S.K./457

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k+\$) + Y_2 (YF - -k+\$) + \ddot{O}_2$

"Arnavutluk" ne demek? Var mı şerâatte yeri? Ü.B.K.D./55

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF-(DT + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF - -k+\$)$

-Timarcılar, bereket versin, usta şeylerdi: Elinde balta, gelir, üç keser, beş eklerdi... İ.A.F.Y./8

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$) + Y_{T3} + [\ddot{O}_4] + Y_4 (YF- -k+\$) + C_{Si} + Y_{T4} + Y_{T4}$

Hasır büküldü, omuzlandı, daldı bir sokağa;/Sokuldu kimbilir ordan da hangi bir bucağa. H/23

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + C_{SE} + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4 (YF- -k+\$)$

Bu bir ma'bed değil, Ma'bûd'a yükselmiş ibâdettir; /Bu bir manzar değil, dîdâra vâsıl mevkib-i enzâr. F.C./11

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + \$T_2 + E + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$) + E + C_{Si} + [\ddot{O}_4] + Y_4 (TYF-(SC + YF-) -k+\$) + N_4$

Bu, ihtisarı onun, çok sürerdi, yoksa, daha! Fena mı? Bak, lâfa daldık da duymadık yokuşu. İ.A.F.Y./126

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + N_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF-(N + DT + YF-) -k+\$)$

Üç sefil ordu çevirsin o metîn ordumuzu, /Bizi kovsun elimizden alarak yurdumuzu... Ü.B.K.D./48

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(DT + YF-) -k+\$)$

Kimsesiz âilelerden kimi gitsin bıçağa; /Kimi bin türlü fecâ'atle çekilsin kucağa... Ü.B.K.D./49

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$)$

Birinin ırzı heder, dîğerinin hûnu helâl... Ü.B.K.D./50

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + D_{Ta\check{c}_3} + \ddot{O}_3 + Y_3 (TYF-(DT + YF-) -k+\$)$

—İler, tutar yeri kalmaz, lisânımız bozulur. Bugün ne maskara olmuşsa milletin kılığı;/ Lisan da öyle olur! İ.A.F.Y./118

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + G_{T1} + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_2(YF- -k+\$)$

Tevakkuf yok seninçün, daimî bir seyre tâbi'sin... Ne zîrâ hâle râzîsin; ne müstakbelle

kani'sin! İ./21

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + DT_2$

O Buhârâ, o mübarek, o muazzam toprak; /Zilletin koynuna girmiş uyuyor müstağrak! S.K./151

$\ddot{O}_1 + Y_1([YF- -k+\$]) + DT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(DT + YF-) -k+\$)$

Ne intibaha çalışmak, ne i'tilâya emek; /Cihan yıkılsa bizim halk, uyanmadan gidecek! V.K./517

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-([ZT] + YF-) -k+\$) + [YT_2] + [ZT_2] + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

O, sırtı hiç de güneş bilmeyen yeşil dağlar,[bugün] /Yığın yığın kayalardır:[orada bugün] Serâblar çağlar! İ.A.F.Y./19

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DT + YF-) -k+\$) + N_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2 + DT_2$

O, bir zaman azalıp, sonra bir zaman çoğalıp; /Buhar eder suyu, teksîf eder buharı alıp. V.K./95

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(DT + YF-) -k+\$) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(ZT + YF-) -k+\$) + Yaç.C_2$

Bu seng-i camidin eczâ-yı ferdi bir vahdet, /Bir imtizâc-ı müebbedle eyliyor deveran /Ki her tekâsüfû mahsûl-i sa'yinin o zaman, /Temessül etmede birçok kuvâ-yı gâlibeye: /Ya inkılâb ediyor hey'etiyle cazibeye; /Ya başka türlü hüviyyet alıp ziyâ oluyor; /Ya reng-i şu'le-i berklde rû-nümâ oluyor; /Ya bir harâret-i seyyâle eyliyor te'sîs; /Ya ihtizaz ediyor mevce mevce mıkânâtîs. V.K./87

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N + YF-) -k+\$) + YT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(N + YF-) -k+\$) + YT_2$

Tesa'udâtı buharın bulut yığar havaya, /Teressübâtı sehâbın nehir yayar ovaya. V.K./98

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(YT + ZT + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + N_2 + ZT_3 + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(YT + YF-) -k+\$)$

Kalenderin biri köyden sabahleyin fırlar, Arar nasibini; avdetle kırdan akşamlar.

V.K./309

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{ZT} + \text{E} + \text{N} + \text{YF} -)-\text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{E} + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{TYF}-(\text{N} + \text{YF} -)-\text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{E} + \text{\text{Ş}}\text{T}_3 + \text{KT}_3 + Y_3(\text{YF} - \text{k}+\text{\text{ş}}) + \ddot{O}_3$

Bu herc ü merc-i ubûdiyyetin tevalisi; /Sukutu cebhelerin, sonradan tealisi, Namazda hem beni göz yaşlarıyla ağlattı; / Hem öyle ağlanacak bir hakikat anlattı /Ki dinlemezseniz elbette mahvolur millet: V.K./486

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - \text{k}+\text{\text{ş}}) + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{YF} - \text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{H} + [\ddot{O}_3] + Y_3(\text{YF} - \text{k}+\text{\text{ş}})$

Çeken: Savof... Lala Şahin değil, kuzum, iyi bak! V.K./581

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - \text{k}+\text{\text{ş}}) + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{TYF}-(\text{TT} + \text{YF} -)-\text{k}+\text{\text{ş}})$

Cânîleri, kâtilleri meydâna süren sen; /Cânîdeki, kâtildeki cür'et yine senden! T.Y.F/27

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - \text{k}+\text{\text{ş}}) + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{YF} - \text{k}+\text{\text{ş}})$

Serhadd-i ezel bed'-i hüdüd-i melekûtun, /Pehnâ-yı ebed gâye-i sahn-ı ceberûtun. T.Y.F/18

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - \text{k}+\text{\text{ş}}) + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{TYF}-(\text{N} + \text{YF} -)-\text{k}+\text{\text{ş}})$

Vatan felâkete düşmüş... Onun hamiyyeti cûş /Eder mi zannediyorsun? V.K./452

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - \text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{DC}_1 + \text{N}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{TYF}-(\text{N} + \text{YF} -)-\text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{ZT}_2$

O: Yükletir kocaman bir sığır bulur da yeri; /Bu: Arş'ı, ferşi yıkar salladıkça çifteleri! V.K./440

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - \text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{N}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{TYF}-(\text{YF} - \text{k}+\text{\text{ş}}) + \text{N}_2$

Âkil nereden gördü bu ciddî harekâtı? /Câhil neden öğrenmedi âdâb-ı hayâtı? T.Y.F/30

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - \text{k}+\text{\text{ş}}) + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{TYF}-(\text{ST} + \text{YF} -)-\text{k}+\text{\text{ş}})$

Zâlimde teaddîye olan meyl nedendir? /Mazlûm niçin olmada ondan müteneffir?

T.Y.F/29

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + SC_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)$

-O ilme hiç diyecek yok: Müfâdı kafidir! Ulûm-i şâire sun'î, o, pek tabî'îdir.
İ.A.F.Y./14

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + HT_2$

Avâmilin kimi te'yîd eder bekalarını; /Hücum eder kimi ta'cîl için fenalarını. V.K./107

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + ZT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + DT_2 + E + \ddot{O}_3 + Y_3(TYF-(Naç + [N] + DT + YF-)-k+\$) + \ddot{O}_4 + Y_4(TYF-(DT + YF- -k+\$)$

Zavallının sözü pek anlaşılmamış ilkin; "Bunak!" diyen bile olmuş düşünmeden;
lâkin, Herif, bu söz ne demektir, güzelce şerh etmiş; Deminki lâfları pek vâkıfâne cerh
etmiş. V.K./419

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + E + \$T_3 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$)$

Bu: Melez! Hayır, melez de değil... Belki birçok üslûbun /Halita hâli ki, tahlile
kalkışılrsa: Uzun! İ.A.F.Y./93

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E_1 + \ddot{O}a\check{c}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

Hayât odur ki: Nihayet bahâsı hûn olsun, /Senin hayât-ı sefilin: Bahâ-yı namusun!
V.K./186

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + HT_1 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Lisân-ı hâl-i tabiat, lisandır onlara da, Bir ihtisas teâtîsidir dönen arada. V.K./31

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \dot{I}T_1 + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + DT_2$

Düşünceler mütehâliftir istikâmette; /Şu var ki, hepsi nihayet bulur sakâmette!
V.K./528

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)$

Işık yok, yolcu yok, ses yok, bütün hilkat kesilmiş lâl... BÜ./3

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S) + CSE + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_4] + Y_4(YF- -k+\S)$

*Mülhid de senin, kalb-i muvahhid de senindir; /İlhâd ile tevhîd nedir? Menşei hep bir.
T.Y.F/63*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \S T_2 + \dot{I} T_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S)$

—O başka... Sorsalar üslûb için "şudur" denemez. İ.A.F.Y./91

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{U} + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\S) + K T_3 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\S) + CSE$

—Ben anlamam ya, fakat pek değerli olsa gerek... Hakîkaten şu geçit çok güzel midir? İ.A.F.Y./74

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2$

-Senin gözün iyidir... Kaç muvakkâtın sa'ati? İ.A.F.Y./81

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S)$

*Semâlarında uçan aynı muttarid ahenk; /Denizlerinde gezen aynı sa'y-i rengârenk.
V.K./91*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + Y_2(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_3(YF- -k+\S) + \ddot{O}_3$

*Mazlûm şikâyetle, nedâmetle sitemkâr; /Hûnâbe-i maktûle garîk olmada hunhâr!
T.Y.F/49*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-ST +DT +N +YF-)-k+\S)$

Ben, /Kimsesiz bir çocuğum, nerde gider yer bulurum? HA./ 46

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + E + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\S)$

*Bir sahne demek âleme pek doğrudur elbet; /Ancak görülen vak'aların hepsi hakîkat.
T.Y.F/33*

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\S) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(ZT +ST +YF-)-k+\S)$

-Edecek yok, çocuk artık yola girmiş, gidiyor! HA./24

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (KrT + YF -) - k + \S)$$

Ziyâ durur mu ya? Zulmetle dâima yarışır... V.K./96

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - (DT + YF -) - k + \S)$$

*Sol taraftan rienin zirvesi tek mil çürümüş; /Hastalık seyr-i tabî'îsini almış yürümüş.
HA./25*

$$[\ddot{O}_1] + Y_1(TYF - (ZT + \dot{I}T + YF - k + \S) + Kr\ S T_2 + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_2$$

-Vaktiyle belki meydana... Kapanmış olsa da gittikçe, kalmış eski adı. İ.A.F.Y./156

$$\ddot{O}_1 + [Y_1(YF - k + \S)] + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S) + N_2 + Y_3(YF - k + \S) + \ddot{O}_3$$

Birası;/ Unuttu ayranı, ma'tûha döndü kahrolası! V.K./552

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - k + \S)$$

Hangi müşkildir ki himmet olsun, âsân olmasın? D./5

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF - (DT + YF -) - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S)$$

O kendi kendine üfler mi yoksa inler mi? K.N./18

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF - (N + YF -) - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - k + \S)$$

*Mütefekkirleriniz dîni de hiç anlamamış; /Rûh-i İslâm'ı telâkkileri gayet yanlış.
S.K./413*

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + Y_2(YF - k + \S) + \ddot{O}_2$$

Ne dinleyen, ne duyan var... Bakıp geçer herkes. K.N./19

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + Y_2(YF - k + \S) + VT_2 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - k + \S) + DT_3 + Y\ddot{O}T_3$$

*Onların nevbeti geçmiş, sıra gelmişti bana: /Yolu tuttum yalnız doğruca Türkistan'a.
S.K./147*

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - k + \S)$$

Arnavutluk yanıyor... Hem bu sefer pek müdhiş! Ü.B.K.D./4

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + H + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S)$$

Bu ne şahın işi, yâ Rab, ne sipahin kârı... S.K./238

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}a\check{c}_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (DT + YF -) - k + \S)$$

Ekseriyyet kafasız; varsa biraz beyni olan: / "Bu hükümet şu ahâlîye biçilmiş kaftan! Kime dert anlatacaksın? Hadi anlat şimdi... / Ben mi kaldım, neme lâzım!" diyerek yan çizdi. S.K./104

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S)$$

Kalemim çokça pürüzlüydü, fakat câresi ne? S.K./125

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + YT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF(N + YF -) - k + \S) + ZT_2$$

Müslüman unsuru az çok uyanıktır orada; / Biz de ancak bunu tezyîd ediyorduk arada. S.K./133

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF - (DT + YF -) - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - -k + \S)$$

Ben de bir yer bularak şöylece tenhâ dalayım, / Varlığımdan geçeyim, mahv-ı temâşâ kalayım. S.K./58

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF - (N + YF -) - k + \S) + N_2 + Y_2(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2$$

Bu zümreden kimi: "Maksad mühim, gidilmeli" der; / "Hayır, bu tehlikedir" der, kalan Muhacirler. V.K./249

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF - (VT + YF -) - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - ([VsT] + YF -) - k + \S)$$

Sineler vecd ile pür-cûş, dudaklar [vecd ile] hâmûş... S.K./61

$$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF - (ZT + YF -) - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + N_2$$

Halîfe böyle muhalif görünce efkârı; / Çağırdı: Aynı tereddüdde buldu Ensâr'ı. V.K./250

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + SC_2$$

Peki nedir? Biraz îzâh edilse, çok eksik! İ.A.F.Y./169

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + E + E + Ya\check{c}.C.2$

Dedemin sürdüğü, can ektiği toprak gitti... Öyle bir gitti ki hem: Bir daha gelmez ebedî! Ü.B.K.D./13

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N + YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(T[YF-]([N]+[YF-])-k+\$) + Na\check{c}.C.3$

Bu cehâlet yürümez; asra bakın: Asr-ı ulûm! K.İ./116

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + DT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(DT + YF-) -k+\$)$

Ruhlar yanmada bî-tâb-ı tecellî kalarak, / Dîdeler nâ-mütenâhî, ebedî müstağrak. S.K./66

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$

Buna eş lâzım, evet olmamak olmaz kabil. S.K./43

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(Na\check{c} + [N] + YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (TYF-(\ddot{U}T + YF-) -k+\$) + \ddot{O}_4 + Y_4(YF- -k+\$) + GT_4 + HT_4 + E + Y_4(YF- -k+\$) + \ddot{O}_4$

Karı iş görmeyecek; varsa piçin bakmıyacak, /Çamaşır, tahta, yemek nerde? Ateş yakmıyacak, /Bunlann hepsini yapmak sana âid "şer'an!" /Çocuk emzirmeye hattâ olacak bir sütanan! K.İ./83

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + E$

-Nesi var, hırsız mı? K.İ./53

$\ddot{O}_1 + [Y_1(YF- -k+\$)] + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(DT + E + YF-) -k+\$) + H$

Ne hatıratına hürmet, ne an'anâtını yâd; /Deden de böyle mi yapmıştı ey sefil evlâd? V.K./147

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(TYF-(DT + N + YF-) -k+\$) + Ya\check{c}_2 + HT_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Bu fırka işte bilâ-kaydı-ı ihtilâf arada:/"Vebaya karşı gidilmek hatâ olur" dediler: /"Yarın dönün!" diye Ashâb'a emri verdi Ömer. V.K./253

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(TYF-(N+YF-) -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$)$

*Onun tevakkufu, zîrâ, bütün bir aileyi /Dakikasında perişan eder, ezer, bitirir.
V.K./48*

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(YF--k+\$) + DT_1 + \ddot{O}_2 + E + Y_2(YF--k+\$) + DT_2 + \ddot{O}_3 + E + Y_3(YF--k+\$)$
 $+ Y_4 + \ddot{O}_4 + E + Y_4(TYF-(VsT+YF-)-k+\$) + Y_4$

*Sefineler ki yarar kıt'a kıt'a deryayı; /Şimendüfer ki tarar buk'a buk'a dünyâyı; /Şu'ûn
ki berka binip seslenir durur ovada;/ Balon ki rûh-i kesîfiyle yükselir havada...
V.K./138*

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(TYF-(Y\ddot{o}T+ N+ YF-)-k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(N+ YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_3] +$
 $Y_3(TYF-(\$T+ N +YF-)-k+\$)$

*Biçâre meğer, /Bana Sultân'ı sorarmış da, "Nasıldır?" dermiş; /Yol yakın olsa imiş,
gelmeyi isterlermiş! S.K./195*

$\ddot{O}_1 + E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}a\check{c}_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$

Üdebâ doğrusu pek çok, kimi görsen: [o] şâir. S.K./166

$\ddot{O}_1 + \ddot{O}a\check{c}_{.1} + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(\check{C}iT +YF-) -k+\$)$

*Bu muazzam ağacın gövdesi baştan aşağı; Sayısız kökleri, tek mil dalı, tek mil budağı;
Milletin sîne-i mâzîsine merbut, oradan Uzanıp gelmededir... S.K./439*

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N+ YF-) -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(HT +YF-) -k+\$)$

*Ne vapurlarla trenler sizi bîdâr etti! /Ne de toplar bu derin uykuya bir kâr etti!
S.K./353*

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(\ddot{O}T+YF-)-k+\$) + E + Y_2(YF- -k+\$)$

*Siz de biraz şâir olun: Meselâ, geçtiğimiz yalpa yapan tahta yolun, /Cedd-i merhumu
aceb sal mı demekten ne çıkar? S.K./5*

$\ddot{O}_1 + Y_1(TYF-(N +YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + N_3$

Kim mesâisini bir gayeye vardırdı, hani? Gösterin pâye-i tahkike teâlî edeni?

S.K./391

$\ddot{O}_1 + Y_1 (TYF - (YT + YF -) - k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YTF - (YT + YF -) - k + \S)$

Böyle bir yurdu elinden çıkaran nesil-i sefil, /Yerin üstünde muhakkar, yerin altında rezil! S.K./364

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF - -k + \S) + Y_3 (YF - -k + \S) + E + \ddot{O}_3 + \ddot{U} + Y_3 \text{aç.C.}$

*Dışt baştanbaş a bir nesil-i kerîmin yâdı; /İçi boydan boya milyonla şehîd ecsâdı,
/Öyle meşbû'-i şehâdet ki bu öksüz toprak; /Oh, bir sıksa adam otları, kan fışkıracak!
S.K./363*

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k + \S) + Y_2 (YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + N_3 VT_3 + Y_3 (YF - -k) + \ddot{O}_3$

*Bu da gayetle tabî'î, koşanındır meydan; /Yaşamak hakkını kuvvetliye vermiş
Yaradan. S.K./346*

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k + \S) + \ddot{U} + Y_2 (YF - -k + \S) + \ddot{O}_2$

İkinci oldu mu yahu? Nedir bu "salli!" sesi? V.K./678

$\ddot{O}_1 + Y_1 (TYF - (ZT + GT + YF -) - k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF - -k + \S)$

*O küçük boylu, büyük milletin efradı bugün, /Müslümanlıktaki erkânı siyânette ferîd;
/Müslüman denmek için eksiği ancak tevhîd. S.K./200*

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF - (KT + YF -) - k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3 (TYF - (N + YF -) - k + \S)$

Belki yok, elbette öyle! Sen ne etmiştin hayâl? D./23

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - -k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF - -k + \S)$

Menzil almışlar da yorgun, belki senden bîmecâl! D./22

$\ddot{O}_1 + Y_1 ([YF -] [-k + \S]) + YT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2 ([YF -] [-k + \S]) + YT_3 + \ddot{O}_3 + Y_3 ([YF -] [-k + \S]) + E + \ddot{O} \text{aç}_3$

Bir musanna' kemer [var], üstünde kurulmuş Tevhîd [var]; / Daha üstünde bir âyet [var] ki: Huda'dan te'yîd, /Emr-i mevkuut-i salâtın bize kat'iyetine. S.K./34

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{DT} + \text{N} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \ddot{O}_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(\text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}$

O şakaklar göçerek cebheyi yandan sıkılmış; /Fırlamış alnı, damarlar da beraber çıkmış! HA./13

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{DT} + \text{VsT} + \text{YöT} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{TYF}-(\text{ZT} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}})$

El ele verip, ezelde çizilmiş bir istikâmetle, /Kemâl-i mümküni idrâke doğru hep koşuyor; /Fezada füşhati gördükçe büsbütün coşuyor! V.K./41

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{DT} + [\text{N}] + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + Y\text{T}_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \text{N}_2$

Beş on herif yapışıp bir fakirin ellerine, Sürüklüyor; öteden bir kadın diyor: -Bırakın! Kocam ne yaptı? Nedir cürmü bî-günâh adamın? Zavallının büyük evlâdı öldü askerde: İkinci oğlu da sürgün Yemen'de bir yerde. Acıklı, göğsü sakat koyverin, didiklemeyin; Gunahtır etmeyin, oğlum, ayıptır eylemeyin. Efendi kim, o ne bilsin? Bilirse hem ne çıkar? Kilercisiyle uzaktan biraz hasımlığı var. /Geçende komşuyu görmüş, demiş selâm söyle. Demek alınmayacak Tanrı'nın selâmı bile! Köpek sürür gibi insan sürüklenir mi ayol? İS./46

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{GT} + \text{HT} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \ddot{O}_2 + \text{E}_2 + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{\text{ş}})$

"Kader" senin dediğin yolda şer'a bühtandır: /Tevekkülün, hele, hüsrân içinde hüsrandır. V.K./234

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{GT} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \text{E} + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{TYF}-(\text{ST} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}})$

"Böyle gördük dedemizden!" sözü dînen merdûd; /Acaba sâha-i tatbiki neden nâ-mahdûd? S.K./184

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{KT} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \dot{\text{İ}}\text{T}_2 + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \text{AS} + \text{DT}_2$

Felâketin başı, hiç şüphe yok, cehaletimiz; Bu derde çâre bulunmaz — ne olsa — mektepsiz. V.K./427

$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{YöT} + \text{N} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \text{Ç}_1\text{T}_1 + \text{KrT}_2 + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{\text{ş}}) + \text{N}_2 + \text{YöT}_2 + \ddot{O}_2$

Zemin semâya alev püskürür içinden tâ; /Mukabilinde sağar yıldırım, zemine semâ. V.K./99

$$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{YT}+\text{YF})-\text{k}+\text{ş}) + \text{DT}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{TYF}-(\text{NC}+\text{YF})-\text{k}+\text{ş}) + \text{ZC}_2 + \text{E}$$

Zerde karşımda durur kanlı yemek tavrıyla; /Öksüz ağlar sanırım çalgıyı duydum mu, hele! K.İ./106

$$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{ZC} + \text{YF} - \text{k} + \text{ş}) \text{ N}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{TYF}-(\text{ZC} + \text{YF} -)-\text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_3 + Y_3(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_3$$

O birkaç hayme halkından cihangîrâne bir devlet /Çıkarmış, bir zaman dünyâyı lerzân eylemiş millet; Zaman gelsin de görsün böyle dünyâlar kadar zillet, Otuz üç yıl devam etsin, başından gitmesin neket... İS./3

$$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \text{E} + \ddot{O}a\check{c}_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) Y_3(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_3$$

Bir ukde var ancak, o da: "Tevfîk-i ezel yok!" Sensin edecek "var!" diye vicdanları tatmin. V.K./699

$$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + Y_2(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_2 + Y_3(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_3$$

Bütün yıkılmış ocak, başka şey değil görünen; Yüz elli bin bu kadar hânümânı buldu sönen! V.K./648

$$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{TYF}-(\ddot{U}\text{T} + \text{SC} + \text{ZT} + \text{YF})-\text{k} + \text{ş})$$

Bizim müsâmere meydânı yayla tümseğidir; Uzak çekerse de poyraz tutar, yazın iyidir. İS./21

$$\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_3 + Y_3(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \text{KT}_3 + \ddot{O}_4 + Y_4(\text{YF} - \text{k} + \text{ş})$$

Silâhı kullanan Allah, hududu bekleyen O; /Levâzımın bitivermiş , değil mi? /Ekleyen O! V.K./213

$$\begin{aligned} &\ddot{O}_1 + Y_1(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_3 + Y_3(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_4 + Y_4(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) \\ &\ddot{O}_5 + Y_5(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{U}\text{T}_6 + \ddot{O}_6 + Y_6(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \text{ZT}_7 + \ddot{O}_7 + Y_7(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_8 \\ &+ Y_8(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \text{ZT}_9 + \ddot{O}_9 + Y_9(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_{10} + Y_{10}(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_{11} + Y_{11}([\text{YF}] - \text{k} + \text{ş}) \\ &+ \ddot{O}_{12} + \text{E} + Y_{12}(\text{YF} - \text{k} + \text{ş}) \end{aligned}$$

Yanaşman, ırgadın O; Çoluk çocuk O'na âid: Lalan, bacın, dadın O; Vekîl-i harcın

O; kâhyân, müdür-i veznen O; Alış seninse de, mes'ûl olan veriştin O; Denizde cenk olacaktı... Gemin O, kaptanın O; Ya ordu lâzım imiş... Askerin, kumandanın O; Köyün yasakçısı; şehrin de baş muhassılı O; Tabîb-i aile, eczacı... Hepsi hâsılı O. V.K./218

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF --k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3(TYF - (N + YF -) -k + \S) + E + Na\chi_3$

Siyâsetin kanı: Servet, hayâtı: Satvettir, /Zebûn-küş Avrupa bir hak tanır ki: Kuvvettir. V.K./196

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - -k + \S)$

Amasra sahili çok eski bir müessesedir; Uşakların topu cerrah olur... Hemen kestir! İ.A.F.Y./10

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF - (DT + YF --k + \S) + ST_2$

Evin birinde nevâ-sâz bir güzel ûdî; Birinde cezbe-fezâ bir sadâ-yı dâvûdî, Tilâvet etmede Kur'an; gelip geçenlerse Ayakta irkiliyor incizâb edip o sese. İS./38

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S)$

Bu hânümânı tutan hep onun himâyesidir; Üzerlerinde gezen saye kendi sâyesidir. V.K./38

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S) + \ddot{O}_3 + Y_3(YF - -k + \S) + \ddot{O}_4 + Y_4(YF - -k + \S)$

Kamer çalışmadadır, gökle yer çalışmadadır; / Güneş çalışmada, seyyareler çalışmadadır. V.K./25

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S) + E + \ddot{O}a\chi.C.2$

O, bir vücûd-i muazzam; o, bir cihân-ı veciz; /Ki -encümüyle, şümûsuyle, âsümânıyla, Tevâbi'iyle, sehâbiyyesiyle- ayniyle, /Bizim şu bildiğimiz kâinatı gösteriyor! V.K./83

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + Y_2(YF --k + \S) + \ddot{O}_2$

Meramın: Ölmeyebilmek, fena değil bu karâr... V.K./184

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S) + ZT_2$$

Mahalle mektebi lâzım, düşünmeyin artık! V.K./424

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + KT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S) + Y_2(BnT + N + YF - -k + \S)$ *Tevazün olmadı besbelli: Her taraf yanıyor; Odun kıyar gibi binlerce sîne doğranıyor! V.K./642*

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S) + ZT_2 + ZT_3 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - -k + \S) + YT_3$$

Tesellîden nasîbim yok, hazan ağlar bahârımda; /Bugün bir hânumansız serserîyim öz diyârımda. BÜ./15

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S)$$

Sokak sokak dolaşan sayha: Vâpesîn feryâd; Derin derin duyulan ses: Enîn-i istimdâd. V.K./593

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k + \S)$$

İbn-i Sinaâ'ları yüzlerce doğurmuş iklim, /Tek çocuk vermiyor âgûşuna ilmin, ne akîm! S.K./152

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (DT + YF - -k + \S))$$

Bekayı gaye sayanlar koşup ilerlemede; /Yolunda zahmeti rahmet bilip müzâhamede. V.K./131

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + E + N_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF - -k + \S)$$

O ziyâ âlemi bilmez ki karanlık ne demek; /O semâvî yuva kirlenmedi, kirlenmeyecek. S.K./22

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF - -k + \S)$$

-Seni bir kerre koğan yok, bu sözün pek haksız. HA./55

$$\ddot{O}_1 + Y_1(YF - -k + \S) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF - (GT + YF - -k + \S))$$

O, yük değil, kaderin bir cezâsı ma'sûma... K/49

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + DT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + DT_2$

Bet beniz kül gibi olmuş uçarak nûr-i şebâb; /O yanaklar iki solgun güle dönmüş, bitâb! HA./14

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(TYF-(YT+YF-)-k+\$) + E + DT_2$

Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:/ Sokaklarında gezilmez ki yüzme bilmeyerek! K./2

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + HT_2$

Ulûm-i şahikadan fışkıran sûtûn-i ziyâ /Dayandı göklere; lâkin yetişmiyor hâlâ, /Bülend nüsha-i îcâdm ilk sahîfesine. V.K./20

$\ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(YT+YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(YT+YF-)-k+\$) + ZT_3 + \ddot{O}T_3$

Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz; /Geçende Fâtih'e çıktık ikindi üstü biraz. K/33

5.2.7. Özne Açıklayıcılarıyla ile Başlayan Birleşik Cümleler

$\ddot{O}aç.C._1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(BT+YF- -k+\$) + ZT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + E + \ddot{U}$

O kanlı canlı yiğitler ki: Zıll-i bîdârı, Koşar gezerdi senin dûş-i imtinânında; O anlı şanlı gelinler ki: Nûr-i dîdârı, Uyurdu nâz ile âgûş-i mihribânında; O kahraman babalar, anneler ki: Sahilini Dönerdi, her biri evlâdının tutup elini... O gölgelerle beraber birer hayâl-i tebâh, Birer hayâl-i defîn oldu şimdi... Öyle mi? Ah! V.K./662

$\ddot{O}aç.C._1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF--k+\$) + E + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(N+ DT+ YF-)-k+\$) + [\ddot{O}_3] - + Y_3(TYF-(N+YF-)-k+\$)$

Nedir muradı, bilinmez, fakat Hakîm-i Ezel, /Cihanı ma'reke halk eylemiş, hayâtı cedel. V.K./119

$\ddot{O}aç.C._1 + E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Ki dayanmış sanacaksın o yarım kubbelere, / Ama pek doğru değil... Karşiki dört yekpare /Gıranittir taşıyan başları üstünde onu. S.K./47

Öaç.C₁+N₁+ZT₁+Y₁(YF--k+ş)+Ö₁+ [Ö₂]+Y₂(YF--k+ş)

Hani "Başkım"cıların kurduğu yüksek hülyâ? Seni yıllarca avutmuş da o mel'un rü'yâ, /Uyumuştun... Ü.B.K.D./46

Öaç₁ + [Ö₁] + Y₁(YF--k+ş) + [Ö₂] + Csi + Y₂(YF--k+ş)

Milletin hayrı için her ne düşünsen:[o] Bidat; /Şer'i tağyir ile, terzîl ise -hâşa-sünnet! S.K./160

Öaç₁ + [Ö₁] + Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂]+Y₂ (TYF-(N +YF-) -k+ş) +Csi + E

İşin reculleri kimlerse çıksın orta yere; Ne var, ne yok, bilelim, hiç değilse, bir kerre. V.K./392

Öaç₁ +Ö₁+Y₁(YF- -k+ş) + Ö₂ + Y₂ (YF- -k+ş)

Niçin, nasıl geliyormuş... O büsbütün meçhul; /Biz ihtiyarımızın sûretindeniz mes'ûl. V.K./238

Öaç₁+Ö₁+Y₁(YF - -k+ş)+Y₂(YF- - k+ş) +Öaç₂ + [Ö₂]

Can, cihan hepsi de boş, "gaye"dedir varsa hayat [o]. S.K./82

5.2.8. Yüklemin Başta Olduğu Birleşik Cümleler

Y₁(TYF-(N +YF- -k+ş) + HT₁ +Ö₁+ZT₁+ŞC₂ +H₂ + Y₂(YF- -k+ş) + Ö₂

Bir nesîm ister kımıldanmak için canlar bugün; /Bir nesîm olsun, İlâhî... Canlanır kanlar bütün. Ç.B.S.B.C./22

Y₁ (TYF-(YF- -k+ş) +E +Ö₁+ [Ö₂]+Y₂ (TYF-(N +YF- -k+ş)

Birer davul kadar olmuş da budlarındaki şiş, "Davul çalınmada, zannım, aşağıki evde!" demiş. V.K./522

Y₁ (YF- -k+ş)+ Ö₁+Ö₂+ Y₂ (TYF-(ZT +YF-) - k+ş)

Daha kuvvetleniyor kanla sulanmış toprak: /Ekilen gövdelerin hepsi yarın fışkıracak! S.K./121

$$Y_1 (YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(SC+YF-) - k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$)$$

Ruhudur çünkü karanlıkta elinden yedecek, /Yolcu şaşkın mı ki dursun, mütemâdi gidecek. S.K./412

$$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + E + SC_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4 (TYF- (KrşC + E + E + YT + \ddot{O}T + YF-) - k+\$)$$

Hind'i baştan başa gzmekti muradım, lâkin, /Nerde olsam, beni ta'kîbi yüzünden polisin, /Takatim bitti de vazgeçmede muztar kaldım; /Kaldım amma yine her mahfile az çok daldım! S.K./213

$$Y_1 (YF- -k+\$) + N_1 + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2 (TYF-(DT+ YF-) - k+\$) + YT_2$$

Boğuyor âlem-i İslâm'ı bir azgın fitne, /Kıtarlar kanayarak gitti o girdâb içine! S.K./456

$$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$)$$

Kolay değil o da... İnsanca ölmenin yolu var. İ.A.F.Y./189

$$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3 + (YF- -k+\$) + Y_4 (YF--k+\$) + \ddot{O}_4$$

Gece gündüz açık evler, kapılar mandalsız; /Herkesin sandığı meydanda, bilinmez hırsız. S.K./207

$$Y_1 (YF- -k+\$) + VsT_1 + \ddot{O}_1 + E + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$)$$

Raksân oluyor cünbüş-i dûşiyle anâsır, /Gûya ki bütün sadr-ı zemin pür-galeyandır. B./10

$$Y_1 (YF- -k+\$) + ZT_1 + \ddot{O}_1 + E + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)$$

Arzı oynattı yerinden yıkılırken İran... /Belki bir kıl bile ürpermedi sizden, bu ne kan! S.K./349

$Y_1 (YF- -k+\$) +[\ddot{O}_1]+ Y_2 (TYF-(ST +YF-)- k+\$) +E +[\ddot{O}_3] + Y_3 (TYF-(HT +YF-)- k+\$)$

Gözyaşından ne çıkarmış? Niye ter dökmediniz? Bari müstakbeli kurtarmaya bir azm ediniz. S.K./373

$Y_1 (YF- -k+\$) +[\ddot{O}_2] +Y_2(YF- -k+\$) +\ddot{O}_1$

Küfr olur, başka değil, kavmini sürmek ileri! Ü.B.K.D./56

$Y_1 (YF- -k+\$) +E +\ddot{O}_1 +Y_1a\check{c}.C. +E +\ddot{O}_2 +Y_2(YF-k+\$)$

Öyle müdhiş ki husûmet: Mütefekkir tabaka, /Her ne söylerse fena gelmede artık halka; /Hem onun zıddını yapmak ebedî mu'tâdı. S.K./385

$Y_1 (YF- -k+\$) +HT_1+\ddot{O}_1+ [\ddot{O}_2]+ Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3+ Y_3(TYF- (N+YF-)-k+\$)$

Yürüyor dîne beş on maskara, alkışlanıyor, /Nesl-i hâzır bunu hürriyet-i vicdan sanıyor! S.K./319

$Y_1 (YF- -k+\$) +\ddot{O}_1 +YT_1 +BnT_1 + [\ddot{O}_2]+ Y_2 (YF- -k+\$) + DC_2$

Parlıyor alnı uzaktan ayın on dördü gibi; /Gülüyor: İşvesinin cazibeler müncezibi. S.K./247

$Y_1 (YF- -k+\$) +\ddot{O}_1 + \ddot{O}_2+Y_2(TYF-(N +YF-)-k+\$) +E +[\ddot{O}_3] +Y_3(YF- -k+\$) +ST_3 +ZT_3$

-Dokuz kuruş bu hasır, siz, sekiz verin haydi... Pazarlık etmeyelim bir kuruş için şimdi! H/22

$Y_1 (YF- -k+\$) +\ddot{O}_1+[\ddot{O}_2] +Y_2 (YF- -k+\$)$

Ecelle uğraşıyor bir yığın kemik... Ne hazin! V.K./600

$Y_1 (YF- -k+\$) +\ddot{O}a\check{c}.C_1 +\ddot{O}_1+ZT_2+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF-k+\$) +E +SC_2$

Şu bizim halkı uyandırmadadır varsa felâh; /Hangi bir millete baksan uyanık... Çünkü: Sabah! K.İ96./

$Y_1 (YF- -k+\$) + Y_1 T_1 + \ddot{O}_1 + [N_2] + Y_2(YF- -k+\$) + DT_2 + \ddot{O}_2$

Ötüyör her taşın üstünde birer dilli düdük. / [onu]Dinliyor kaplamış etrafını yüzlerce hödük! S.K./302

$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{U}$

Ne cihan kaygusu derman bu devasız derde; / Ne de can, sonra filân duygusu engel, heyhat! S.K./81

$Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF--k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4 (YF--k+\$)$

Tutar mâhiyyet-i Sâni', o en heybetli mâhiyyet Olur âteş-zen-i ârâmin, artık durma cevhlân et! İ./20

$Y_1 + \ddot{O}_1 + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF - -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-(VsT +YF-)- k+\$) + [\ddot{O}_4] + Y_4(YF- - k+\$)$

Musaggar cirmin amma gâye-i sun'-i İlâhîsin; Bu haysiyyetle pâyânın bulunmaz, bîtenâhîsin! İ./2

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- - k+\$) + \ddot{O}_2 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + Y_4(YF- - k+\$) + \ddot{O}_4$

Esirindir tabiat, dest-i teshîrindedir eşya; Senin ahkâmının münkadıdır, mahkûmudur dünya. İ./3

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- - k+\$) + ZT_2 + \ddot{O}_2$

Dayanmaz pîş-i ikdâmında mâniler müzâhimler; Kaçar, sen rezm-gâh-ı azme girdikçe muhâcimler. İ./7

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- - k+\$) + \ddot{O}_2 + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$)$

O istikbâledir şevkin, odur ma'sûk-i vicdânın, O kudsî neşvenin şeydâ-yı bî-ârâmıdır canın. İ./13

$Y_1(TYF-(DT [N]+YF-) -k+\$)+ \ddot{O}_1 +DT_1 + [\ddot{O}_2]+ Y_2(YF- -k+\$) +DT_2 +N_2+ [\ddot{O}_3]+ Y_3(TYF-(N +[YF-])-k+\$)$

Tuttu bindirdi çocuklar sararak her yerini, /Öptüler girye-i matem dökerek gözlerini: -Çekiver doğruca istasyona... HA./66

$Y_1(TYF-(DT+YF-) -k+\$)+ \ddot{O}_1+BnT_2 +Y_2(YF- -k+\$) +\ddot{O}_2 + Y\ddot{o}T_3$

Kafa bir yük kesilip boynuna, çökmüş bağı; /İki değnek gibi yükselmiş omuzlar yukarı. HA./16

$Y_1(TYF(ST +YF-)-k+\$)+\ddot{O}_1+ \ddot{O}_2 +Y_2(YF--k+\$)+ H$

Niçin kaçıştı ahâli, ne var ki yâ Rabbi? İS./43

$Y_1(YF - -k+\$)+\ddot{O}_1 +Y_1([YF-][-k+\$])+ \ddot{O}_2$

Ne oldu Arş'a kadar yükselen o sûz ü güdâz? [Ne oldu] O cûş içindeki iman? F.C./32

$Y_1(YF- -k+\$) + E +\ddot{O}_1 +E +N_2 + Y_2 (YF- -k+\$)$

Mahalle mektebidir işte en birinci adım; Fakat; bu hatveyi ilkin tasarlamak lâzım. V.K./434

$Y_1(YF- -k+\$) + Kr\$T_1+\ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] +Y_2(YF- -k+\$)+E +N_2$

Yıkılmamış, ne kadar yıkmak istesek, îman; /Ayırmak istemişiz sonra dîni dünyâdan. İ.A.F.Y./172

$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 +DT_1 +GT_2 +\ddot{O}_2 +Y_2 (YF- -k+\$) +N_2 +Y_3 (YF- -k+\$)+E +\ddot{O}_3 +NC_3 +\ddot{O}_4 +Y_4 (YF- -k+\$) + NC_4 +\ddot{O}_5 + Y_5 (YF- -k+\$) + NC_5 +\ddot{O}_6 +Y_6+([YF-][-k+\$])+ \ddot{O}_7 +Y_7+([YF-][-k+\$])+ E+ DT_8 +Y_8 (YF- -k+\$)+ \ddot{O}_8$

Döküldü ortaya ârâ-yı encümen bir bir: Siyâseten kimi kurtarmak istemiş kalanı; Demiş ki diğeri: "Asker halâs eder vatani;" O der: "Donanmaya vardır bugün eşedd-i lüzum" Bu der: "Hayır, daha elzemdir iktisâb-ı ulûm" Kiminde san'ata rağbet, kiminde nakde heves; Hülâsa, her kafadan başka başka çıkmış ses. V.K./417

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$$

*Edirne kal'asıdır gördüğün hisâr-ı mehîb; O zirvesinde biten simsiyah ağaç da:
Salîb! V.K./578*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2T_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + Y\ddot{O}T_2$$

*Dayandı bir ucu tâ Sedd-i Çin'e; diğer ucu,/ Aşıp bulut gibi, binlerce yükselen burcu,
Uzandı ansızın İspanya'nın eteklerine. V.K./272*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2T_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$$

Dem çeker bülbül... Benim beynimde baykuşlar öter! Ç.B.S.B.C./11

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + ZT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + H + Y_2T_2 + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + N \\ + [\ddot{O}_4] + Y_4(YF- -k+\$)$$

*-Yetiştî yaygaran artık... Çekil kadın evine! Atın şu kaltağı gitsin, tığın hemen içeri.
İS./72*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$$

*Didinmeden geri durmaz nücûm-i gîsû-dâr; /Bütün alm teridir durmayıp yağan
envâr! V.K./26*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-[N]+YF-) -k+\$ + E + [\ddot{O}_3] + Y_3(TYF-[N]+YF-) - \\ -k+\$$$

Nedir meziyyeti, görsek de bâri öğrensek. V.K./542

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{U}$$

*Nedir alâkası yirminci asr-ı irfanla Bu şaklaban herifin? Anlamam ayıp değil a!
V.K./540*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$$

-Fena değil yolun amma epeyce sarp olacak! İ.A.F.Y./23

$$Y_1(YF- -k+\$) + Y_2(YF- -k+\$)$$

Münafiğin sonu gelmez, söner sefil ocağı... V.K./503

$$Y_1(YF- -k+\$) + C_{si} + \ddot{O}_1 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_4(YF- -k+\$) + \ddot{O}_4 + E + \ddot{O}_5 + Y_5(YF- -k+\$) + ZT_5$$

*Kızardı, baksana, dağlar, kızardı vadiler; Kızardı çehre-i dünyâ; kızardı rûy-i semâ;
Fakat şu mavili bayrak kızarmıyor hâlâ! V.K./666*

$$Y_1(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(DT + N + YF-)-k+\$)$$

Yalınız ben miyim fakat canı? kim çıkıp "Yapmayın!" demişti, hani? İS./83

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + ZT_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$)$$

Sustu herkes duyunca feryadı, /Kimsecikler yerinden oynamadı. İS./84

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{U} + E + ZT_1 + [\ddot{O}_1] + \ddot{O}_2 + E + Y_2(YF--k+\$)$$

*Tutulmuyor ya esasen bugün de başka tarîk /Suyun isâlesi, tevzî'i, mutlaka tazyik
/Îânesiyle olur... İ.A.F.Y./194*

$$Y_1(YF- -k+\$) + ZT_1 + [\ddot{O}_1] + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$)$$

Değil kâbusun artık, devr-i devlet intibahındır. İS./9

$$Y_1(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_1 + ZT_2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + ZT_2 + HT_2$$

*-Namaz değil yalınız maksadım... Bugün bir adam /Çıkıp da va'zedecek öğle üstü
halka... İ.A.F.Y./39*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-(SC + YF-)-k+\$)$$

*Kalmış eli böğründe felâket-zede mâder; /Evlâdını gömmüş kara topraklara, inler!
T.Y.F/46*

$$Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$)$$

Nedir bu meskenetin, sen de bir kımıldasana! V.K./158

$$Y_1(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_1 +HT_1 + E+ZT_2 +Y_2(YF- -k+\$)+\ddot{O}_2$$

*Kilitlidir kapı "ümmî duhât" için, amma Kıyâm-ı haşre kadar ictihâd eder "ulemâ".
V.K./376*

$$Y_1(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_1 +Ç_1T_1 + E+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF- -k+\$)+HT_2 +YT_2$$

*İle'l-ebed yetişir müctehid bu ümmetten; Şu var ki: Çıkmalı ferdâ-yı nura zulmetten.
V.K./378*

$$Y_1(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_1+ \ddot{O}_2+Y_2(YF- -k+\$)+ [\ddot{O}_3] +Y_3(YF- -k+\$)+N_3 +[\ddot{O}_4] +Y_4([TYF-([N]+YF-)-k+\$])+Naç.C.4$$

*Birer kabiledir eczâ-yı ferdi; zerrâtı /Sırayla ailelerdir; alın zureyrâtı:
/Görünmemekle beraber yığın yığın efrâd. V.K./85*

$$Y_1(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_1+ Y_2(YF- -k+\$)+\ddot{O}_2$$

Nedir şu bir sürü fenler, nedir bu san'atler? V.K./136

$$Y_1(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_1+ ZT_1 +YGT_2 + \ddot{O}_2+Y_2 ([YF- -k+\$])$$

*Sıgırmıyor en büyük endazeye işler artık; / Saltanat nâmına, din nâmına bin maskaralık
[yapılıyor.]... S.K./86*

$$Y_1(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_1+YGT_2 + Y_2(YF--k+\$)+ \ddot{O}_2$$

*Hayâtın erzeli olmuş hayât-ı mu'tâdın; /Senin hesabına birçok utansın ecdadın!
V.K./148*

$$Y_1(YF- -k+\$)+ VT_1 +[\ddot{O}_1]+ ZT_1 +E +N_1 + BnT_2 +\ddot{O}_2+Y_2(TYF-(N +YF-)-k+\$)$$

*Demey miyim size ben her zaman ki "dağdağasız" Yapın? Eşek gibi siz hiç lâf
anlamaz mısınız? İS./50*

$$Y_1(YF- -k+\$)+ ZT_1+\ddot{O}_1 +N_2 +\ddot{O}_2+Y_2(YF- -k+\$)+ ST_3 +YT_3 +Y_3(YF- -k+\$)+\ddot{O}_3 +Y_4(YF- -k+\$)+ \ddot{O}_4$$

*Yıkılır bir gün olur mahkemeler, ma'bedler; /En temiz yerleri en kirli ayaklar çiğner;
/Beşeriyet yeni bir din tanıyıp ilhâdı, /Beşerin hafızasından silinir Hakk'ın adı;*

/Gömülür hufre-i târihe meali... S.K./26

$$Y_1(YF- -k+\$)+E+\ddot{O}_1+\text{Çi}T+E+Y_2(YF- -k+\$)+VT_2+DT_2+\ddot{O}_2$$

Tecessüd eylemiş gûyâ ki subhun rûh-i mahmûru; /Semâdan yâhud inmiş hâke, Sinâ-reng olup, Dîdâr! F.C./5

$$Y_1(YF- -k+\$)+\ddot{O}_1+E+\text{Çi}T_2+Y_2(YF- -k+\$)+KT_2+\ddot{O}_2$$

Sensin bu şebistâna süren onları elbet, /Senden doğacak doğsa da bir fecr-i hidâyet. T.Y.F/62

$$Y_1(YF- -k+\$)+\ddot{O}_1+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF--k+\$)+Kr\text{ş}T_2+ZT_2+N_2$$

Okutma sen de hamal yap bu yaşta şimdi beni! K/30

$$Y_1(YF- -k+\$)+\ddot{O}_1+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF- -k+\$)+Y_3(YF- -k+\$)+\ddot{O}_3+[\ddot{O}_4]+Y_4$$

Nefes değil o soluklar, kesik kesik feryad; /Nazar değil o bakışlar, dümû-i istimdad. K/42

$$Y_1(YF--k+\$)+Csi+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF- -k+\$)$$

-Gözü çıksın domuzun, patlasın isterse, bırak! K.İ./48

$$Y_1(YF--k+\$)+YT_1+\ddot{O}_1+Y_2(YF--k+\$)+E+\ddot{O}_2$$

Kısıldı karşiki evlerde mumların hepsi, Kısıldı sanki bütün bir mahallenin nefesi! İS./41

$$Y_1(YF--k+\$)+\ddot{O}_1+Y_2(YF--k+\$)+\ddot{O}_2+\ddot{O}_3+Y_3(YF- -k+\$)$$

Kesildi nağme-i Kur'ân, kesildi nağme-i sâz; Zaman zaman duyulan sâde bir rakîk âvâz. İS./42

$$Ya\text{ç}C_1+\ddot{O}_1+Y_1(YF- -k+\$)+[\ddot{O}_2]+Y_2(YF- -k+\$)$$

Bir elde olmalı kandil, bir elde iskandil, /Selâmetin yolu insan için bu, başkası değil! K./4

5.2.9. Edatlarla Başlayan Birleşik Cümleler

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(\text{TYF}-(\text{HT} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{ş}) + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{TYF}-(\text{HT} + \text{E} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{ş})$

Evet, ulûmunu asrın şebâba öğretelim; Mukaddesata, fakat, çokça ihtiram edelim.
V.K./442

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1([\text{YF}-] - [\text{k} + \text{ş}]) + \ddot{O}_2 + Y_2([\text{YF}-] - [\text{k} + \text{ş}])$

— *Evet, bu cebhedeki? İ.A.F.Y./166*

$E + Y_1(\text{YF}- - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_1 + \text{İLT} + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{ş}) + \text{YT}_2 + \text{ZT}_3 + [\ddot{O}_3] + Y_3 + (\text{YF}- - \text{k} + \text{ş}) + [\ddot{O}_4] + Y_4(\text{YF}- - \text{k} + \text{ş}) + E_5 + \text{SC}_5$

Hele hayran kalır insan yetişen gençlere de: /Bunların birçoğu tahsil eder İngiltere'de; /Sonra dindaşlarının ruhu olur, kalbi olur, /Çünkü azminden, ölüm çıksa, o dönmez, sokulur. S.K./216

$E + Y_1(\text{YF}- - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_1 + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_3 + Y_3(\text{YF}- - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_4 + Y_4(\text{YF}- - \text{k} + \text{ş})$

İşte âtîdir o ser-menzil denen ârâmgâh; /Kârbân akvâm; çöl mâzi; atâlet, sedd-i râh. D./12

$E + Y_1(\text{YF}- - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_1 + \text{ZC}_2 + E + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{ş})$

Demek tevazün içindir bu müslüman kesmek; O hâsıl oldu mu artık adam kesilmiyecek! V.K./641

$E + Y_1(\text{YF}- - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{ş})$

İşte meydanda kitap! Hem alırsız, hem boşanz! K.İ./65

$E + \text{ZT}_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1(\text{TYF}-([\text{N}] + \text{ST} + \text{YF}-) - \text{k} + \text{ş}) + \ddot{O}_2 + Y_2(\text{YF}- - \text{k} + \text{ş})$

Ya şu üç parçalı bayrak dikilirken tepene, Niye indirmedi, kim çıktı bu halkın önüne? Ü.B.K.D./35

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1([\text{YF}-] - [\text{k} + \text{ş}]) + \ddot{O}_2 + Y_2([\text{YF}-] - [\text{k} + \text{ş}])$

— *Evet, bu cebhedeki? İ.A.F.Y./166*

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1 (YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF- -k+\$)$

İşte dert, işte deva, bende ne var? S.K./446

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_1] + Y_2(YF- -k+\$) + E + Y_{T2}$

— *Hakikat öyle! Ne yapsak? Gider misin Mamaya? V.K./566*

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(TT + YF-) -k+\$) + DT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3 (YF- -k+\$)$

Ma'amâfih yeniden bir bakalım dikkatle: /Hükmü kat'î verelim, etmeye gelmez acele. HA./8

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-(YT+YF-) -k+\$) + ZT_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_{T2}$

Ne olsa, pufla yataktan açılma tek bir adım;/ İçin sıkıldı mı, gelsin boşuk boşuk /"Bakalım Cenâb-ı Hak ne yapar?" virdi yorgan altından! V.K./304

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + N_1 + ZT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (YF- -k+\$) + N_2$

Yâhud uzat bacaklarını, /Pamuklu şilteyi buldun mu, anma hiç yarını! V.K./303

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + ZT_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2(TYF-([N] + YF-) -k+\$)$

Hadi git şimdi getir... K.İ./26

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(DT + ZT + YF-)-k+\$)$

- *Evet, zemini uzaktan görüp bayılmışlar; Yavaş yavaş sokulup sonradan yayılmışlar! İ.A.F.Y./61*

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(TYF-([N] + YF-) -k+\$) + E + Naç_1 + \ddot{O}aç.C._2 + \ddot{O}_2 + Y_2(YF--k+\$) + ZT_2 + Y_3(YF--k+\$) + Csi + \ddot{O}_3$

İşte [onu] gördün ya, herif "sâye-i hürriyyette" /Diyerek başlamak üzreydi hemen tehdîde ; /Eskiden vardı ya meydanda gezen ipsizler: /Hani bir "sâye-i şâhâne" çekip her şeyi yer! Onların birçoğu ahrâr-ı izâm oldu bugün; /Mürteci; nah kafa, bizler... K.İ./114

**E +[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) + Ö₂ +Y₂(TYF-(ZT +N+YF-)-k+ş) +Ö₃+ Y₃(YF- -k+ş)+
Yaç.C.₃**

— Hele sabret: "Yehâfü aslından..." /Deyip de ezbere birçok ibareler okutan
/Hocam, hitâma yakın devresinde i'lâlin;/ Meyân-ı kâfiye-dârında çifte "fi'l-hâl"in
/Okur dururdu, bu bir an'aneydi besbelli: /"Kaçan ki sakın olur vav, onun da mâ-
kabli /Hurûf-i sâlimede harf-i gayr-i sakın olur;/O vâvı müttetikan meddeder imiş
cumhur... İ.A.F.Y./122

E +[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) + Ö₂+Y₂ (YF- -k+ş)+Csi+ Ö₃ +Y₃ (YF- -k+ş)

— Pekî! Ne yapmalı? Sen bâri söyle... Bak: Saat on. V.K./574

**E +[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) +Csi +Ö₂+Y₂ ([YF-] -k+ş) + Ö₃ +Y₃ (YF- -k+ş) + E +Ö₄+
Y₄ ([YF-] -k+ş)**

—Evet, ne yapmalı? Dur dur! Ne Üsküdar, ne Mama. Tiyatro olmalı, yâhud
güzelce bir sinema. V.K./575

E +[Ö₁]+Y₁ (YF- -k+ş)+ Csi +Ö₂ +ŞT₂ + Y₂ ([YF-]-k+ş)

-Evet, muhafazakârım... Bilir misin, bu moda /Te'ammüm etmeye başlarsa...
İ.A.F.Y./116

E +[Ö₁]+Y₁(TYF-(N +ZT +YF-)-k+ş) + YT₂ +E +Ö₂ +Y₂ (TYF-(N +YF-)-k+ş)

Hem i'tiyâdını hiçbir zaman değiştiremez; /O nazlı sineye, zîrâ, acıklı şey giremez!
V.K./560

**E +[Ö₁]+Y₁(YF- -k+ş) + [Ö₂] +Y₂ (YF- -k+ş) + [Ö₃]+Y₃ (TYF-[N]+[YF-] [-k+ş])
ZT₃ +Naç.C.₃**

Derken, Gelir bakar [onu görür]ki bir akşam: O âşiyân-ı kühen Yıkılmış, altına
almış zavallı aileyi! V.K./404

**E +N₁ +ZT₁ + Y₁(YF- -k+ş) +E +VT₁ +Ö₁ + ZT₂ + Ö₂ +Y₂(YF- -k+ş) + [Ö₃]
+Y₃(YF- -k+ş) +HT₃**

Fakat o sût-re-i bâtabı her hurucunda, Açar da dest-i inâdiyle rüzgâr; artık, Körün sakındığı üryan vücûdu meydâna Çıkar, göğüs gerer emvâc-ı berf ü bârâna! K.N./14

E +Ö₁ + YT₁ +Y₁ (YF- -k+ş)+ E + Ö₁aç.C. +[Ö₂] +Y₂ (YF- - k+ş) + SC₂

Evet, ortada bir pis uçurum, /Var ki, günden güne dehşetleniyor, korkuyorum, /- Kapatılmazsa gelip bir yere şayet efkâr-/Olmasın millet-i merhumeye bir kanlı mezar. S.K./405

E +Ö₁ +E +Y₁(YF- -k+ş) +[Ö₂] +Y₂(TYF- (KT +YF-)-k+ş) +Ü

Fakat, şu va'z edecek herze-gû aceb kim ola? /Ne olsa hiç ya... 46

E +Ö₁ +Y₁ (TYF-(N+YF--k+ş)+ DT₁ +[Ö₂] +Y₂ (TYF-(N +DT +YF-)-k+ş)+ HT₂

Demek: Muallimi teşrihi vermemiş ezber; Kitâb-ı na'sı serip taşların uzunluğuna, Açıp açıp okumuş karşısında bulduğuna. İ.A.F.Y./145

E +Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş)+ [Ö₂] + Y₂ (YF- -k+ş)

İşte haysiyet-i kavmiyye muhakkar, berbâd! Ü.B.K.D./39

E +Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş)+ [Ö₂]+Y₂ ([YF-]) -k+ş)] +Öaç.C.2

Sonra, dikkatlere şâyân olacak bir şey var: [O şudur:] /İnkişâfâtını bir milletin erbâb-ı nazar, Kocaman bir ağacın tıpkı çiçeklenmesine, /Benzetirler ki, hakikat, ne büyük söz bilene! S.K./438

E +Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş)+ Ö₂ + Y₂ (YF- -k+ş)

Hani, milliyyetin İslâm idi... Kavmiyyet ne! Ü.B.K.D./53

E +Ö₁ +Y₁(YF- -k+ş) + ZT₁ +E +Ö₂ +Y₂ (TYF-(HT+ [YF- -k+ş])

Demek ki: Azme sarılmak gerek mebâdîde; Yanında bir de tevekkül o azmi te'yîde.

V.K./279

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(TYF-(DT + YF-) -k+\$)$

Fakat bu maskaralıklar devam edip gitmez; "Adam, benim neme lâzım!" demekle iş bitmez. V.K./395

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF--k+\$) + N_2$

Fakat zaman peşini /Bırakmıyor, atacak bir çukur bulup leşini! V.K./154

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF--k+\$) + ZT_1 + N_1 + Y_2(YF--k+\$) + \ddot{O}_2 + N_2 + Naç.C._2$

Evet, /Kimse söyletmiyor artık bizi, bak sen derde; /"Mürteci'!" damgası var şimdi bütün ellerde. K.İ./112

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + Y_2(YF- -k+\$) + ZC_3 + E + Naç.C._3 + [N_3] Y_3(YF- -k+\$) + \ddot{O}_3$

Hayır mâtem senin hakkın değil... Mâtem benim hakkım: Asırlar var ki, aydınlık nedir, hiç bilmez âfâkım. BÜ./14

$E + \$T_1 + [\ddot{O}_1] + Y(YF- -k+\$) + Y_2(YF--k+\$) + \ddot{O}_2$

Eğer vücûdunu bir parçacık gözetseydin; Eğer tehâret-i vicdana dikkat etseydin;/Bu hâle gelmeye kalmazdı orta yerde sebep. V.K./349

$E + Y_1(YF- -k+\$) + N_1 + Y_2(YF- -k+\$) + ZT_2 + \ddot{O}_2$

-Hayır, kapatmalıdır "câmi'in!" deyip kemeri; /Birer birer yıkılır az zamanda kendileri. İ.A.F.Y./64

$E + Y_1(YF- -k+\$) + \ddot{O}_1 + DT_2 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2$

Hayır, hayât-ı vatandır umûm için gaye; /"Vatan!" deyip giriyor her giren mücâhedeye. V.K./448

$E + [\ddot{O}_1] + Y_1(YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_2] + Y_2(YF- -k+\$) + E + Yaç.C._2$

Evet, bir kalbdır, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /Ki cevfinden demâdem yükselir bin

nâle-i ezkâr. F.C./7

E+ [Ö₁]+Y₁(TYF-(ZT+YF-)-k+ş)+[Ö₂]+Y₂(TYF-([N]+YF-)-k+ş)+NC₂

Derken, dönünce arkama, baktım: Beş on adım geriden, /Belinde enlice bir şal, başında âbânî, /Bir orta boylu, güler yüzlü pîr-i nurânî; /Yanında koskocaman bir küfeyle bir çocukak, /Yavaş yavaş geliyorlar. K/36

E+ Y₁ (YF- -k+ş) +E +Ö₂+Y₂ (YF- -k+ş)

Demek: Sıvanmalı abdeste... Bâri bir çeşme Olaydı.. İ.A.F.Y./205

E+[Ö₁] +Y₁(YF- -k+ş)+E +[Ö₂] + Y₂(YF- - k+ş) +[Ö₃] + Y₃(YF- - k+ş) +[Ö₄] + Y₄(YF- - k+ş)

Yoksa yanlış mı? Hayır, söyleme, bildim... Bildim! Ü.B.K.D./31

E+[Ö₁]+ Y₁(YF- -k+ş) +Ö₂ +Y₂ (YF-- k+ş)

Sonra tenkide giriş: Hepsi tasavvufla dolu: S.K./169

E+ [Ö₁]+ Y₁(TYF-(HT+ YF-)-k+ş)+ [Ö₂]+ Y₂(TYF-(N+ YF-)-k+ş)+ [Ö₃]+ Y₃ (TYF-([N]+ YF-)-k+ş)

Fakat, halâsı için en emin tarîki tutun; Şu pis bataklığı bir kerre mahvedin, kurutun. V.K./345

E+ [Ö₁]+ Y₁(YF--k+ş)+ [Ö₂]+ Y₂(YF--k+ş)+ [Ö₃]+ Y₃(TYF-(ZT+YF)--k+ş)

Zâten Ev değil, han gibi bir şey: gece gündüz işler... K.İ./7

E+Ö₁ +Y₁ (YF- -k+ş)+ [Ö₂] +Y₂ (YF- -k+ş)

Evet, medâris o vahdet-serây-ı muhteşemin Önünde: Hürmetidir dîne her zaman ilmin. Bütün şu kubbelerin mevce mevce silsilesi: Huzûr-i Hak'ta kapanmış sücûd kafilesi! İ.A.F.Y./133

E+Ö₁ +Y₁(YF- -k+ş) +KT₁ +E +VT₂ +Y₂(YF- -k+ş) +Ö₂

Şu var ki: icâbı /Tahakkuk etmeli bir kerre; bir de, erbabı /Eliyle olmalı matlûb olan teceddüdler... İ.A.F.Y./105

$E + \ddot{O}_1 + Y_1 ([Y-][-k+\$]) + E + \ddot{O}_2 + Y_2 ([YF-][-k+\$]) + E + \ddot{O}_3 + Y_3(YF- -k+\$) + E + [\ddot{O}_4] + Y_4 (TYF- (N +YF-) -k+\$) + ZT_4$

İşte Fas[gitti], işte Tunus[gitti], işte Cezayir, gitti! İşte İran'ı da taksim ediyorlar şimdi. S.K./345

$E + \ddot{O}_1 + Y_1 (YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + E + Y_2 (YF- -k+\$) + [\ddot{O}_3] + Y_3(YF- -k+\$) + E + \ddot{U}$

Fakat bunun nesi meydan? Bu adetâ bir yol... Tuhaf değil mi ya? İ.A.F.Y./155

$E + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_2 + Y_2 (YF- -k+\$) + E + \ddot{O}_3 + Y_3 (YF- -k+\$) + Csi + \ddot{O}_3$

Ne Kürd elifbeyi sökmüş, ne Türk okur, ne Arab; /Ne Çerkeş'in, ne Lâz'ın var bakın, elinde kitab! V.K./428

$E_1 + \ddot{O}_1 + Y_1(YF- -k+\$) + HT_1 + Y_2(YF- -k+\$) + \ddot{O}_2 + \ddot{O}T_2$

Fakat bu aile hiç benzemez bizimkilere; Bozuşmamış onun efradı belki bir kerre. V.K./30

SONUÇ

Edebiyat dünyasında klasik olarak adlandırılan eserler kendi zamanında kalmayan, zamana yayılabilen bir özelliğe sahiptir. Safahat da Türk edebiyatında kendine özgü birçok özelliği içerisinde taşıyan, klasik olma değerini kazanan bir eserdir. Bugün hakkında en çok araştırma yapılan düşünürler arasında sayılabilecek olan Akif'in en çok bilinen ve okunan eseridir.

Safahat, Mehmet Akif Ersoy'un dönemine ışık tutmasının yanı sıra bünyesinde bugün için de geçerli bilgileri, düşünceleri barındıran bir eserdir. Türk edebiyatının yapıtlarından biri olarak kabul edilen Safahat, Türk dili açısından da önemli bir eserdir.

Bu çalışmada Safahat'ın çeşitli bölümlerinden alınan şiirlerin cümle yapıları incelenmiş söz dizimi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bilindiği gibi bir metnin edebî olma ölçütleri dil kullanma biçimi ile belirlenir. "Sözceleme öznesi kendi söylemini oluşturabilmiş midir?" sorusu belirleyici olur. Bu sorunun yanıtı ise metnin bütün düzeylerde incelenmesi, dil kullanım özelliklerinin tespit edilmesiyle verilebilir.

Safahat'ın söz dizimi incelenerek şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Eserde dönemin dil özelliklerinin örnekleri mevcuttur. Türkçenin yanı sıra Arapça ve Farsça kökenli sözcüklere ve dil bilgisi yapılarına da yer verilmiştir. Safahat'ın söz varlığı Osmanlı Türkçesinden sade Türkçeye geçiş döneminin bütün özelliklerini yansıtır niteliktedir. Bazı metinler günlük konuşma dili gibi sade iken bazı metinlerde Klasik Osmanlı Türkçesi özelliği görülür. Örneğin Küfe adlı metinde yabancı sözcüklerin oranı yaklaşık **%14**, Hasır'da **%16** iken "Tevhîd yâhud Feryâd" adlı şiirde bu oran yaklaşık **%51** olarak saptanmıştır. Ancak yabancı kökenli olarak değerlendirilen sözcüklerden çoğunun ölçünlü Türkiye Türkçesinde kullanılan ve Türkçeleşmiş olduğu kabul edilen Arapça-Farsça kökenli sözlük biçimbirimleri olduğu dikkate alınırsa Safahat'ta "öz Türkçe" değil ama "sâde Türkçe" kullanıldığı söylenebilir. *Bu durumda Kuntay'ın "Safahattaki Türkçe memlekettir, Akif, biziz" ifadesi gerçeklik kazanmaktadır.*

2. Şiirde kapalılıktan hoşlanmayan şair doğal olarak bunu şiirlerine de yansıtmıştır. Düşünsel arka planın yaratmış olduğu biçim, anlaşılabilirliğin esas

alınmasını gerekli kılmıştır. Bu bakımdan iletişime yönelik metinlerde Türkçenin kullanım oranı daha fazladır.

3. Akif dili öncelikle bildirişim işlevi ile kullanmıştır. Bu nedenle de alıcı durumundaki okuyucu/dinleyicilerin bilgi düzeyleri dikkate alınarak zaman zaman hem Türkçe hem de yabancı kökenli sözcükler birlikte kullanılmıştır:

Zulmet =karanlık

Ferda =yarın

Gece=leyle

Safahat'ta çok az sayıda da olsa **konturat**, **libri pansör** gibi Batı dillerinden alınmış sözcükler de kullanılmıştır.

4. Bilindiği gibi deyimler ve atasözleri anlatımı zenginleştiren önemli söz varlığı öğeleridir. Akif, Safahat'ta bunlara da yer vermiştir:

“Galeyan geldi mi kalmaz mantık” , “Su bulanmazsa durulmaz, “Kal’a, içinden alınır”vb.

5. Türkçenin en önemli söz dizimi özelliklerinden biri, cümle öğelerinin yer değiştirebilir (permutable) olmasıdır. Bu özellik sözceleme öznesine çok fazla seçenek sunarken onun bilinçli davranmasını da gerekli kılmaktadır. Safahat'ta Türkçenin bu özelliği bilinçli bir biçimde kullanılmış; dizime söylem değeri yüklenmiştir.

“Söz” kaynağını dilden alır, dil ile sınırlıdır ancak dili sınırsızlaştıran bir niteliği vardır. Bir dili edebiyat, bilim, felsefe dili olarak işleyen sanatçılar, bilim adamları ve düşünürler kendi sözlerini oluştururken dilin sınırlarını da zorlarlar.

Safahat ,Türkçenin imkânlarıyla oluşturulmuş bir “söz”dür. Bu sözün en belirgin özellikleri söz diziminde ortaya çıkmaktadır. Anlatıma söylem değeri katan bu yapıların her biri işlevseldir.

Safahat'taki cümle yapıları incelendiğinde şu söz dizim özellikleri dikkat çeker:

5.1. Kırık ifadelere sıkça başvurulduğu görülür.

[Ö₁]+Y₁(TYF-(YF_₋ZT +N +_YF-) -k+ş)+ Csi+ KT +Ö₂+Y₂(YF- -k+ş)
+_Ö₂

Her ân ediyorsun bizi makhûr-i celâlin, /Kurbân olayım nerde senin, nerde cemâlin?" T.Y.F/38

Bu söz dizimi özelliği aruz vezninin gerektirdiği bir sonuçtan çok sözceleme öznesinin seçtiği öznel anlatım biçiminin bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Çünkü doğal konuşma akışı içinde bu yapılara sık sık yer verilmektedir. Akif'in, -şiiir anlayışının bir yansıması olarak- konuşma dilini edebî dile taşımak için bu yapıları özellikle kullandığı söylenebilir. Cümle öğelerinin kırılması, odaklaştırmaların yapılması şiiir dilinin gerektirdiği biçimsel bir seçim olmasının yanı sıra söz değerinin arttırılması yani söylem değerinin üstelenmesi ile de ilgilidir.

5.2. Odaklaştırma, yazı dilinde gösterilemeyen parçalarüstü birimlerin (vurgu, tonlama gibi) sezdirilmesine yönelik bir söz dizimi seçimidir. Akif, sözcelerinin bilgi değeri yanında duygu değerini de iletebilecek odaklaştırmalar yapmıştır. Safahat'ta farklı biçimlerde odaklaştırma yapılmış cümle biçiminin pek çok örneği görülmektedir:

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(DT+YT+YF-)-k+ş) + [Ö_2] + Y_2(TYF-(YT+YF-)-k+ş) + DT + Y_3(YF- -k+ş) + Ö_3 + Yaç_3$

"İlcâ-yı tesâdüfle şu "boş!" âleme düşmüş; /Etrâfına binlerce şedâid gelip üşmüş, /Her lâhza boğuşmakla geçip devr-i hayâtı, /Bir şey olacak gâye-i hüsrânı: Memâtı!"

5.3. Cümlemsilerin, ünlemlerin sıkça kullanımı da onun günlük hayatta halkın kullandığı Türkçeyi şiiirlerinde kullanımının göstergelerindendir. Biçim açısından vezinle oluşturulmuş olmasına rağmen Türkçenin cümle yapısının/ söz diziminin çeşitliliği onun şiiirlerinde karşımıza çıkmaktadır.

$[Ö_1] + Y_1(TYF-(YF_- + ZT + N + _YF-) -k+ş) + Csi + KT + Ö_2 + Y_2(YF- -k+ş) + _Ö_2$

"Her ân ediyorsun bizi makhûr-i celâlin, /Kurbân olayım nerde senin, nerde cemâlin?" T.Y.F/38

$E + [Ö_1] + Y_1(YF- -k+ş) + E + [Ö_2] + Y_2(YF- -k+ş) + E + E + KyT_3 + ZT_3 + Y_3(YF- -k+ş) + Ö_3$

Evet, bir kalbdır, bir kalb-i cûşâcûş-i âşıktır /Ki cevfinden demâdem yükselir bin nâle-i ezkâr. F.C./7

$\ddot{O}_1 + Y_1 (YF - k + \varsigma) + N_1 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF - (N + DT + YF -) - k + \varsigma)$

Üç sefil ordu çevirsin o metîn ordumuzu, /Bizi kovsun elimizden alarak yurdumuzu...

$E + ZT + [\ddot{O}] + Y (YF - k + \varsigma) + E + N$

Fakat güneş batarak, ortalık karardıkça, Görür ki: Yerde yatılmaz, hemen çıkar ağaca. V.K./310

$ZT_1 + ST_1 + [\ddot{O}_1] + Y_1 (TYF - (DT + YF -) - k + \varsigma) + ZT_2 + [\ddot{O}_2] + Y_2 (TYF - (DT + YF -) - k + \varsigma)$

İkinci gün basar açlık, erir erir süzülür; Üçüncü gün uyuşuk bir sinek olur büzülür. V.K./321

5.4. Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin ve dil bilgisi yapılarının daha yoğun olarak kullanıldığı şiirlerin söz diziminde kırımların daha az olduğu dikkat çekicidir. Bu durum, söz konusu dillerin sabit dizim özelliği ile açıklanabileceği gibi yazı dilinin bir yansıması olarak da değerlendirilebilir.

6. Akif, dilin iletişim işlevlerinin hepsinden yararlanmıştı. Kürsüler ve Âsım, gönderge işlevinin hâkim olduğu şiirlerdir, halkı bilinçlendirmek amacı güdüldüğü için bu işlev metinlerde baskındır, gönderge işlevinin yanı sıra çağrı işlevi de karşımıza çıkar. Çünkü metinler toplumu uyarıcı, harekete geçirici nitelikte oluşturulmuştur. Sanat işlevinin baskın olduğu şiirler için örnek olarak Tevhîd yahud Feryâd verilebilir. Her metinde birden çok işlevin olduğu, kullanıldığı da unutulmamalıdır. Duygu değeri taşıyan işlev, her metinde yer yer ön plana çıkarken, Gece, Hicran, Secde gibi şiirlerde daha baskın olarak yer alır. Metinlerde üst dil işlevi de karşımıza çıkar, Akif, ele aldığı konunun tam olarak anlaşılması amacını taşır. Bu nedenle açıklayıcılara sıkça yer vermiştir.

7. İletinin alıcıya ulaşması amacına odaklanan, -özellikle Kürsüler ve çağrı işlevinin baskın olduğu- metinlerde seslenme unsurlarının yoğunluğu dikkati çekmektedir. Seslenme unsurları, iletişim açısından bir değer kazanmakta ve bir çağrı unsuru olarak metinlerde yer almaktadır. Dilbilimde söylemin etki alanında yer alan özneyi harekete geçirme eylemi olarak değerlendirilen bu durum Akif'in bu tür metinlerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Edilgen özneyi harekete geçirerek etken özne

hâline getirmeyi amaçlayan Akif, bunun için iletişim değeri yüksek olan çağrısallı unsurlardan yararlanmıştır. Metinlerde olumlu ya da olumsuz kullanılan seslenme unsurları dilbilimsel açıdan incelendiğinde bu türlü bir sonuca varılmaktadır.

8. Günlük dile ait söz diziminin yansıtıldığı şiirlerde çok seslilik söz konusudur. Safahat, yazarını anlatan, bir başka ifadeyle sözceleme öznesinin konuştuğu tek sesli (monofonik) bir eser değil; toplumun çeşitli kesimlerinden temsilcilerin konuşturulduğu çok sesli (polifonik) bir eserdir. Dil kullanımı da bu çok sesliliğe paralel olarak çeşitlilik göstermektedir. İşlenen her tip, kendi söylemiyle, söz dizimiyle esere girmiştir. Bir hastanın, okuyamayan bir çocuğun, dilencinin, yoksul bir yaşlının, annenin, çocuğun, alış veriş yapan mahallelinin, meyhanedeki insanların, karşıt düşüncelere sahip kişilerin, kısaca hayata dair birçok sesin, Türkçenin bir araya geldiği/getirildiği görülmektedir. Bu çok sesliliğin içinde elbette yazarın da sesi duyulmaktadır. Bütün bu insanların ele alınması gerçeklik esasına dayalı olarak yapılmıştır. Bu gerçeklik izleniminin yaratılması sürecinde en önemli görev dile düşmektedir. Yani bu gerçeklik, sözle, söz dizimi ile söylemle yaratılmıştır.

9. Eserin yazılış sürecinde meydana gelen olaylar, eserde yansımaları bulmuştur. Duygusal değeri yüksek olmasının yanı sıra düşünsel değerinin de çok yüksek olduğu bir eserdir. Bu kaniye varılmasının nedeni eserde açıklamalara sıkça yer verilmesidir. Açıklama cümlelerinin yoğun olması yazarının bir seçimidir. Her eserin gizli ya da açık bir iletişimin olduğu dilbilimsel bir gerçekliktir. Yazar bu iletişimi okuyucuya en etkili şekilde iletmek ondan bir dönüt alma amacını güdecektir.²¹⁹ Akif de düşüncesini okuyucusuna iletmek onda bir hareket oluşturmak amacıyla eserini kaleme almıştır. Anlatma, açıklama, örneklendirme, soru sorma eserde kullanılan anlatım yöntemlerindendir. Betimleme, hikâye etme, tartışma da anlatım biçimleri olarak karşımıza çıkar. Kısaca eser manzum olarak ele alınsa da anlatım tür ve biçimlerinin hepsini içermektedir. Bu da çok çeşitli söz diziminin oluşmasının nedenleri arasındadır. Bazı yerlerde tekrarlanan unsurlar da yine anlatımın etkililiği ile ilgilidir.

10. Akif, anlatımın etkinliğini arttırmak için şiir dilinin pek çok özelliğinden faydalanmıştır. Şiir dilinde karşımıza çıkan vezin, uyak gibi biçimsel değerler anlamın ortaya konulmasında araç olarak kullanılmıştır. Yani Akif'in şiir biçimini tercih etmesi

²¹⁹ Günay, *Metin Bilgisi*, s. 122-124.

düşüncelerini daha etkili olarak yansıtabilme amacıyla açıklanabilir. O, sanat yapma kaygısını taşımadığını birçok yazısında ve bu eserin de girişinde ifade etmiştir. Bu açıdan biçim, anlamın önünde değil onu oluşturan bir unsur olarak değerlendirilebilir. Çok çeşitli cümle yapılarının var olması da onun eserinin çok yönlülüğüyle ilintilidir.

11. Safahat'ın belirgin söz dizimi özelliklerinden biri de kısa cümlelerin birleştirilmesiyle oluşturulmuş sözcelerdir. Dil bilgisi ölçütleriyle belirlenmiş cümlelerin kısa olmasına karşın iletişimin tamamlandığı sözceler oldukça uzundur. Kısa cümleler daha çok konuşma diliyle oluşturulan metinlerde karşımıza çıkmaktadır. Gerçeklik ve inanırılık gibi yazma esaslarına bağlı olarak biçimlendirilen bu yapılar gündelik hayatı yansıtan metinlerde daha çok yer alır. Kısa cümleler ve eksilteli yapılar konuşma dilinin özelliklerinin eserde biçime aktarılan göstergeleridir.

12. Açıklamaya, anlatıma dayalı metinlerde basit cümlelerin yanı sıra birleşik cümle yapıları da kullanılmıştır. Açıklama, öğreticilik amacına uygun olarak seçilen bir yapıdır. Bu kullanımlarda “ki” açıklama- bağlama edatı sıklıkla tercih edilir. Cümlelerin açıklanmak istenen ögesi bu biçimde bağlanarak açıklanma yoluna gidilir. Şiir dilinin etkisinin yanı sıra bu, Akif'in tercihidir. Açıklama kısmının ögenin sonuna atılması etkinin artırılması ve vurgunun pekiştirilmesi olarak değerlendirilebilir.

13. Metinlerde cümlemsiler, yani söylem değeri taşıyan, edatlardan daha farklı olan, kendi içerisinde bir cümle özelliği gösteren ancak söz değeri yüklenen cümle unsurları şeklinde tanımlanabilecek birimler de önemli bir söz dizimi özelliği olarak karşımıza çıkar. Bu yapılar, duygu değeri taşıyan yani öznel olan birimlerdir. Özellikle günlük konuşmalarda, yazara göre olumlu ya da olumsuz durumların, tutumların ifade edilmesinde kullanılmışlardır. Bu birimler, Türkçenin birçok düzeyde yansımasında yararlanılan unsurlar arasındadır. “*Bereket versin, İyazen billâh, bırakın, bak*” gibi cümlemsiler, yazarın anlattığı konunun etkisini, inanırlığını artırma, pekiştirme, dikkati çekme, onaylama ya da onaylamama gibi, yani yazarının tutumunu yansıtan unsurlar olarak eserde yer alır. Konuşma dilinde sık sık başvurulmuş bu anlatım tarzı metinlerde kullanılarak gerçeklik izlenimi verilmiştir. Hayattan manzaraların sunulduğu metinlerde hayatın dili kullanılmıştır. Bu da eserin anlatım değerini arttıran noktalar arasındadır.

14. Öyküleme (tahkiye) üslubu metinlerde sıkça kullanılır. Bu tarz, Akif'in anlatım özelliklerindendir.

15. Akif birçok şiirine betimleme yaparak başlar, uzun betimlemelerin yer aldığı metinler onun yaşadığını, gördüğünü anlatan bir şahsiyet olduğunun göstergeleri arasındadır. Metinlerin uzunluğu anlatılan konuya göre değişkenlik göstermektedir. Bir metin içinde birçok konudan söz edilir ancak metin bütünlüğü bozulmaz.

16. İçerik açısından çeşitlilik gösteren ve pek çok metinden oluşan eserde metin bütünlüğünü sağlayan temel unsur esere verilen addır. Arapça çokluk biçimindeki sözcük, hem biçimiyle hem de anlamıyla çeşitliliği bir bütün hâlinde birleştirmiş, metnin tutarlılığını sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- Adalı, Oya, *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*, (2. Baskı), Papatya Yayıncılık, İstanbul 2004.
- Aksan, Doğan, *Türkçenin Zenginlikleri, İncelikleri*, (1. Basım), Bilgi Yayınevi, Ankara 2005.
- Aksay, Ömer, “Eskiz Defteri, Mehmed Âkif Ersoy”, *Hece Dergisi Bir Karakter Âbidesi ve Bir Çılgılık Olarak Mehmet Akif Özel Sayısı*, S. 133, Ankara 2008, 154-163.
- Atabay, Neşe, Özel, Sevgi, Çam, Ayfer, *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi*, (2. Basım), Papatya Yayıncılık, İstanbul 2003.
- Banguoğlu, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, (8. Baskı), TDK Yay., Ankara 2007.
- Bayrav, Süheylâ, *Yapısal Dilbilim*, (1. Baskı), Multilingual Yayınları, İstanbul 1998.
- Boz, Erdoğan, *Türkiye Türkçesinde +/A/ Durum Biçimbirimi*, (1. Baskı), Gazi Kitabevi, Ankara 2007.
- Bozkurt, Fuat, *Türkiye Türkçesi Türkçe Öğretiminde Yeni Bir Yöntem*, (4. Baskı), Kapı Yayınları, İstanbul 2010.
- Börekçi, Muhsine, *Atatürk’ün “Nutuk”unda Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1995.
- _____, “Türkçe Öğretimi Bakımından Çatı Kavramı”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I, 20-26 Eylül 2004*, Ankara 2004, 487-500.
- _____, *Risâle-i Tevhîd (İnceleme- Metin- Dizin)*, (1. Baskı), Akçağ, Ankara 2003.
- _____, “Türkçe Öğretimi Bakımından Dil Bilgisi Terimi ve Kavram Olarak Olumluluk-Olumsuzluk”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 2001/I-II’den Ayrılmasım*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2003.
- _____, “Türkçede Hâl Eklerinin İşlevsel Olarak Sınıflandırılması Üzerine Bir Deneme”, *IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri, 24 Eylül- 29 Eylül 2000*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007, 245-276.
- _____, *Türkiye Türkçesinde Yapı ve İşlev Bakımından Sözcükler*, (1. Baskı), Eser Ofset Matbaacılık, Erzurum 2009.
- Cündioğlu, Düccane, *Âkif’e Dâir*, Kapı Yayınları, (2. Baskı), İstanbul 2010.

- Çantay, Hasan Basri, *Âkifnâme Mehmed Âkif*, (1. Baskı), Erguvan Yayınevi, İstanbul 2008.
- Delice, H. İbrahim, *Türkçe Sözdizimi*, (3. Baskı), Kitabevi Yay. İstanbul 2007.
- Demir Tufan, *Türkçe Dilbilgisi*, (2. Baskı), Kurmay Kitap Yayın Dağıtım, Ankara 2006.
- Demircan, Ömer, *Devrik Tümce ve Odaklama (Dil Devrimi'nin Öteki Yanı)*, Der Yayınları, (1. Baskı), İstanbul 2009.
- _____, *Türk Dilinde Çatı*, (1. Basım), Papatya Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- _____, *Türkiye Türkçesinde Kök- Ek Bileşmeleri*, (2. Basım), Papatya Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Deny, Jean, *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*, Tercüme Eden Ali Ulvi Elöve, (1. Baskı) İstanbul Maarif Matbaası, İstanbul 1941.
- Doğrul, Ömer Rıza, *Safahat Mehmet Âkif Ersoy*, (11. Baskı), İnkılâp ve Aka Yayınları, İstanbul 1944.
- Dr. Muhammed İkbâl, *Muhammed İkbâl Külliyyatı, Farsça Eselerinden Oluşan Külliyyat*, Vezne Tercüme: Ahmet Metin Şahin, (1. Basım), Irmak Yayınları, İstanbul 2010.
- Düzdağ M. Ertuğrul, *Mehmet Âkif Ersoy Safahat Edisyon Kritik*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1987.
- _____, *İstiklâl Şâiri Mehmed Âkif Ersoy Hayatı ve Eserleri*, (3. Baskı), Fide Yayınları, İstanbul 2008.
- _____, *Mehmed Âkif Ersoy*, (1. Baskı), Kaynak Kitaplığı, İstanbul 2004.
- _____, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Karşılaştırmalı Neşir ve Safahat Dışında Kalmış Şiirler*, (3. Baskı), İz Yayıncılık, İstanbul 2009.
- _____, *Safahat, Eski ve Yeni Harflerle Tenkidli Neşir, Mehmed Âkif Ersoy*, (2. Baskı), İz Yayıncılık, İstanbul 1991.
- _____, *Mehmed Âkif Hakkında Araştırmalar*, Marmara Üni. İlahiyat Fak. Mehmed Âkif Araştırmaları Merkezi Yay., (1. Baskı), İstanbul 1987.
- Ediskun, Haydar, *Türk Dilbilgisi*, (11. Basım), Remzi Kitabevi, İstanbul 2007.
- Eker, Süer, *Çağdaş Türk Dili*, (4. Baskı), Grafiker Yayınları, Ankara 2006.
- Emin Akif Ersoy, *Babam Mehmet Akif -İstiklal Harbi Hatıraları-*, (1. Baskı), Hz. Yusuf Turan Günaydın, Kurtuba Kitap, İstanbul 2011.

- Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, (4. Baskı), Bayrak Basım-Yayım-Tanıtım, İstanbul 2007.
- Edip, Eşref, *Mehmed Âkif Hayatı Eserleri Yetmiş Muharririn Yazıları*, Haz. Fahrettin Gün, Beyan Yay., İstanbul 2010.
- Günay, Doğan, *Göstergebilim Yazıları*, (1. Baskı), Multilingual Yayınları, İstanbul 2002.
- _____, *Metin Bilgisi*, (3. Baskı), Multilingual Yayınları, İstanbul 2007.
- Günaydın, Yusuf Turan, *Akif'in Mektupları*, (1. Baskı), Ebabil Yayınları, Ankara 2009.
- Hacıeminoğlu, Necmettin, *Türk Dilinde Edatlar*, (1. Baskı), MEB Yayınları, İstanbul 1992.
- _____, *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, (1. Baskı), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.
- Hatiboğlu, Vecihe, *Türk Dilinde İkileme*, (Genişletilmiş İkinci Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1981.
- _____, *Türkçenin Sözdizimi*, (2. Baskı), Dil Tarih VE Coğrafya Fakültesi Basımevi, Ankara 1982.
- Hengirmen, Mehmet, *Dil Bilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, (1. Basım), Engin Yayınevi, Ankara 1999.
- Kabaklı, Ahmet, *Mehmet Akif*, (9. Baskı), Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2006.
- Kafkasyalı, Ali, "İstiklâl Harbimizde Mehmet Akif", *Türk Yurdu Dergisi*, S. 357, Aralık-1987.
- Kara, Funda, "Yapım Eki İşlevinde Olmayan Eklerden Bazıları", *Atatürk Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu*, 25-27 Nisan 2007 Erzurum, Yayınlanmış Bildiriler-2, Erzurum 2009, 565-576.
- _____, *Namık Kemal'in Mektuplarında Söz Dizimi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2001.
- Karaağaç, Günay, *Türkçenin Söz Dizimi*, (2. Basım), Kesit Yayınları, İstanbul 2009.

- Karadeniz, Abdurrahman, “Mehmet Âkif’in Düşünsel Öncüleri ve Gelenek Algısı”, *Hece Dergisi Bir Karakter Âbidesi ve Bir Çılgılık Olarak Mehmet Akif Özel Sayısı*, S. 133, Ankara 2008, 46-54.
- Karahan, Leyla, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları, (13. Baskı), Ankara 2008.
- Kasapoğlu, Abdurrahman, *Atatürk’ün Kur’an Kültürü*, (12. Baskı), İlgı Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008.
- Kıran, (Eziler) Ayşe, Korkut, Ece, Ağıldere, Suna, *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*, (1. Baskı), Multilingual Yayınları, İstanbul 2003.
- Kıran, Zeynel, Kıran, Ayşe (Eziler), *Dilbilime Giriş*, (1. Baskı), Seçkin Yay. Ankara 2001.
- Koç, Nurettin, “-makta/-mekte ÜZERİNE”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 1998/I, S. 558, 490-496.
- _____, *Yeni Dilbilgisi*, (2. Baskı), İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1996.
- Korkmaz, Zeynep, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1992.
- Köktekin, Kâzım, “-mAktA, -mAdA Şimdiki Zaman Ekleri Üzerine”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 2001/1, S. 594, 634-638.
- Kuntay, Mithat Cemal, *Ölümünün 50. Yılında Mehmet Akif Hayatı- Seciyesi- Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (1. Baskı), Ankara 1986.
- Mehmet Akif Ersoy, *Düz Yazılar, Makaleler-Tefsirler-Vaazlar*, Hz. Vahap Akbaş, Beyan Yay., (1. Baskı), İstanbul 2010.
- Muhammed Ferid Vecdi, *Müslüman Kadını*, (1. Baskı), Tercüme Eden: Mehmed Âkif Ersoy, Erkam Yayınları, İstanbul 2007.
- Mungan, Güler, *Türkçede Fiillerden Türetilmiş İsimlerin Morfolojik ve Semantik Yönden İncelenmesi*, (1. Baskı), Simurg Yay., İstanbul 2002.
- Şanlı, Cevdet, *Safahat Sözlüğü*, (1. Baskı), Çağrı Yayınları, İstanbul 2010.
- Tepeli, Yusuf “Türkiye Türkçesinde Zarf Tamlamaları”, *K.K.E.F. Dergisi*, S. 19, Erzurum 2009, 35-56.
- Timurtaş, Faruk Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi*, XV. Yüzyıl Gramer- Metin-Sözlük, (1. Baskı), Enderun Kitabevi, İstanbul 1994.
- _____, *Osmanlı Türkçesi Grameri*, C. 3, (3. Baskı), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1979.

Türkiye Diyanet Vakfı, *Safahat Mehmed Âkif Ersoy*, (1. Baskı), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2009.

Üstüner, Ahad, *Türkçede Sıfat-Fiil Ekleri*, (1. Baskı)TDK Yay., Ankara 2000.

Üstünova, Kerime, *Türkiye Türkçesi Ad İşletimi (Biçim Bilgisi)*, (1. Baskı), Kesit Yayınları, İstanbul 2008.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Arzu ŞEYDA
Doğum Yeri ve Tarihi	Kars - 10.05.1977
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	Kafkas Üniversitesi Atatürk Üniversitesi
İletişim	
E-posta Adresi	arzuseyda@atauni.edu.tr
Tarih	05.07.2011